https://odysee.com/@teodorescunicusor:6?view=content

TEOFOR V. PĂCĂȚIAN,

CARTEA DE AUR

VOLUMUL I.

Nicusor Teodorescu

Digitally signed by Nicusor Teodorescu
DN: cn=Nicusor Teodorescu, c=RO, o=jurist, email=nicusorteodorescu@gmail.com
Date: 2023.12.29 22:28:44 +02'00'

http://statuldacia.info

Teodor V. Păcățian.

Cartea de Aur

sau

LUPTELE POLITICE-NAȚIONALE ALE ROMÂNILOR DE SUB COROANA UNGARĂ.

VOLUMUL I.

EDIȚIA A DOUA.

SIBIIU.
„TIPOGRAFIA“, IOSIF MARSCHALL.
1904.

http://statuldacia.info

CELOR VII ȘI CELOR MORȚI
MENȚIONAȚI
ÎN CARTEA ACEASTA
CA
LUPTĂTORI NAȚIONALI
ADMIRAȚIE
OMAGIU ȘI VENERAȚIUNE.

Autorul.

http://statuldacia.info

Prefață la ediția primă.

Cel-ce să gândește la viitorul neamului nostru (și care bun Român nu să gândește?), trebue să se gândească întâiu la trecutul nostru. Pentru-că trecutul, presentul și viitorul stau în legătură strînsă. Trecutul ne-a dat presentul și din present să naște viitorul. E foarte natural deci, că numai cunoscând bine trecutul putem să ne croim un viitor, care să fie mai bun decât presentul.

Deosebi în **politică,** cunoașterea trecutului e o necesitate imperioasă. Pentru-că timpul trece, oamenii să schimbă, dar' întêmplările să pot repeți. Evenimente cari au trecut odată peste poporul nostru pot să se deslănțuiască de nou deasupra capului seu, și situațiuni în cari s'a mai aflat pot să se ivească de nenumărate-ori încă și să-'i reclame totdeauna grele jertfe și mari opintiri pentru a eși din ele întreg și cu onoare. Și în astfel de momente e nu numai bine, ci chiar datorință să-'și arunce conducătorii ochii înapoi, pentru a vedè, că înaintașii în asemenea situațiuni ce au făcut, cum s'au apărat, — fiindcă numai așa pot afla și ei calea cea adevărată pentru a scoate din ispită și din primejdie poporul încredințat conducerii lor.

Cred că nu greșesc când afirm, că prea puțini dintre noi, ales din generațiunea mea tinără, cunosc trecutul nostru așa cum ar trebuì să-'l cunoască. Și nu-'l cunosc, pentru că ne lipsește o istorie completă și amănunțită a luptelor noastre politice-naționale din trecut.

Cartea de față nu e menită să umplă acest gol. Nu e **istorie critică** a luptelor noastre din trecut, ci e numai

http://statuldacia.info

espunere, istorisire a faptelor întêmplate, e adunare de documente autentice, adunarea materialului necesar din care să se poată compune la timpul seu aceea ce ne trebue, istoria adevĕrată a trecutului nostru politic.

Materialul îl dau aşa cum 'l-am adunat, cu bun, cu rĕu, pentru că numai aşa să pot face comparaţiunile necesare şi precumpĕnirile cerute pentru croirea dreptei judecăţi. Cetitorul, şi cel-ce va compune odată istoria critică a luptelor noastre naţionale, îl va ştì cerne bine şi va ştì alege din el numai aceea ce vrednic este de eternisare şi de a ne servì de îndreptar pentru viitor.

Cartea, din care supun aprecierii opiniunii publice române acest **prim volum,** *va avea o estensiune de* **opt tomuri,** *în formatul şi mărimea celui de faţă, şi conţine următoarele:*

1. Descrierea tuturor conferenţelor noastre politice-naţionale din trecut, împreună cu resoluţiunile votate din partea lor, şi cu vorbirile mai remarcabile rostite cu aceste ocasiuni.

2. Toate memorandele, petiţiunile şi representaţiunile adresate din partea naţiunii române, prin representanţii ei, monarchului şi guvernelor de pe vremuri.

3. Vorbirile autentice ale deputaţilor români, rostite în dieta ţării, atât din Ungaria cât şi din Ardeal, împreună cu vorbirile **prelaţilor** *nostri, ţinute în casa magnaţilor, şi cu vorbirile senatorilor români, rostite în senatul imperial dela Viena.*

4. Descrierea evenimentelor, cari deşì nu să refer la vieaţa noastră publică, au putut să aibă totuşi influenţă directă sau indirectă asupra determinării atitudinei noastre din trecut, şi au putut să contribue la precisarea liniei noastre de conduită politică.

Acesta fiind cuprinsul cărţii mele, e evident şi de sine înţeles, că dela mine e foarte puţin, aproape nimic în ea; ci aproape tot ce dau indulgentului cetitor e dela acei mari luceferi ai trecutului nostru, cari pentru fericirea neamului lor au trăit, purtând lupte titanice şi muncind cu statornicie uimitoare pentru a-'i vedè croită calea care duce spre bine. Dela mine e numai dorinţa de a fi făcut prin adunarea

http://statuldacia.info

într'un mănunchiu a măreţelor şi impunătoarelor lor fapte, — ca actualilor, şi mai ales viitorilor conducători ai poporului român din patria aceasta, ***tinerimei române****, să 'i se dee prin acest îndreptar politic o comoară bogată în mână, un isvor nesecat de însufleţire naţională, de muncă uimitoare şi de abnegaţiune, — însuşirile impunătoare şi caracteristice ale marilor nostri înaintaşi, — în scopul, că însufleţindu-se de făptuirile din trecut, să poarte, când va veni rîndul la ea, lupta pentru steagul naţional cu zelul cu care au purtat-o înaintaşii. Pentru-că numai însufleţindu-ne, — cei de azi şi cei de mâne, — de frumoasele lupte naţionale din trecut, văzând greutăţile ce erau atunci de învins şi cunoscând jertfele aduse din partea părinţilor nostri pentru-ca să ne asigure o viaţă mai bună şi mai puţin sbuciumată decum a fost a lor, ni-se poate deştepta şi imprima în inimă* ***datorinţa*** *de a merge şi noi pe aceeaşi cale, păstrând şi apărând cu sfinţenie aceea ce ne-a rămas dela ei şi ce datori sîntem să lăsăm şi noi urmaşilor nostri, în întregime şi neatacată:* ***onoarea naţională!***

Cartea aceasta, în care vin descrise luptele noastre politice-naţionale cu începere din vremurile cele mai îndepărtate până la procesul memorandului, o depun deci în mânile binevoitorului cetitor în firma convingere, că bun şi folositor lucru am intenţionat a face; şi dacă nu 'mi-ar fi eşit aşa cum am dorit, nu lipsei de zel şi de voinţă rog a se atribui, ci puterilor slabe omeneşti, cari nu pot face nimica desăvîrşit. Indulgentul cetitor primească însă cartea cu aceeaşi bunăvoinţă cu care eu 'i-o dau.

Sibiiu, Ianuarie 1902.

Teodor V. Păcăţian.

http://statuldacia.info

Prefață la ediția a doua.

Când am pus gând să dau publicității cartea aceasta, aveam intențiunea să trec în ea numai vorbirile deputaților români pe cari 'i-am avut pe vremuri în dietele țării din Ungaria și Transilvania. In cursul muncei începute m'am convins însă, că am avut acțiuni foarte însemnate politice în trecutul mai îndepărtat cari n'au decurs în sfatul țării, că s'au întêmplat lucruri în viața politică românească la cari oratorii nostri parlamentari să provocau adese-ori ca la acțiuni politice-naționale de mare însemnătate, cari, credeam eu, nu pot să rămână necunoscute cetitorului cărții mele.

Am mers deci ceva mai îndărăt și mi-am început lucrarea dela memorabilul an 1848, anul redeșteptării noastre naționale Dar' de nou m'am convins, că tot nu e bine început lucrul, pentru-că și înainte de 1848 s'au întêmplat acțiuni frumoase politice-naționale românești, vrednice de a fi cunoscute în cele mai largi cercuri.

Am contemplat deci lucrarea în forma în care a apărut acest prim volum al ei, în care sûnt înșirate ântâiu mișcările noastre politice-naționale din vremile cele mai îndepărtate, apoi mișcările și evenimentele întêmplate dela 1848 încoace, așa, ca cetitorul să aibă o icoană completă și fidelă despre tot ce s'a întreprins până acuma din partea înaintașilor nostri în așa numita chestie națională.

Soartea acestui prim volum al cărții mele indulgentul cetitor o cunoaște Pentru espunerea unor fapte istorice, în felul cum le-am aflat fixate la alți scriitori de valoare, români și străini, și mai ales pentru publicarea proclamației

http://statuldacia.info

lui **Simeon Bărnuțiu,** *adresată la 1848 poporului român din Ardeal, apoi pentru publicarea vorbirei sale, rostită cu ocasiunea memorabilei adunări naționale de pe câmpul libertății din Blaj ținută tot în 1848, și a altor acte istorice, am fost dat în judecată, și declarat vinovat din partea juriului din Cluj, am fost condamnat la* **șase luni temniță de stat,** *pedeapsă pe care cu ajutorul lui Dumnezeu mi-am împlinit-o, în voe bună și sănătos, în temnița de stat din Seghedin.*

Deodată cu condamnarea mea a fost decretată însă, prin sentență judecătorească, și nimicirea anumitelor părți din carte, a tuturor capitolilor în cari se aflau pasage încriminate, și astfel am fost pus în necesitatea de a scoate aceasta **a doua ediție** *a primului volum al cărții.*

La scoaterea acestei ediții nouă m'am văzut pus în fața următoarelor alternative: ori să **modific** *pasagele încriminate, înlocuindu-le cu altele pe cari representanții puterii de stat să nu le mai poată dificulta ca menite să producă agitație, ori apoi să* **eliminez** *din textul cărții tot ce a fost împrocesuat.*

M'am decis pentru procedura din urmă, ca mai corectă, și cred că bunul cetitor nu va aștepta esplicări, că de ce am ținut eu calea aceasta de mai corectă?

Ediția aceasta nouă a volumului prim din **„Cartea de Aur"** *e scoasă deci de sub tipar cu unele oglinzi albe, în cari linioarele țin locul textului* **condamnat** *și* **nimicit.** *Înțelesul însă prin aceasta nu e alterat întru nimica, în ce privește comentariul făcut ici-colea din partea mea, ear' ce se ține de documentele trecute prin aceasta censură, bunul cetitor va afla indicat în registrul dela finea cărții isvorul de unde e luat documentul, și unde-'i poate fi găsit textul original, întreg și nemutilat.*

După ce am dat onoratului cetitor aceasta esplicare, îl rog de nou, să nu caute în cartea mea mai mult decât 'i-am promis din început: o **istorisire fidelă și conștiențioasă a mișcărilor noastre politice-naționale din trecut,** *o publicare de documente autentice, referitoare la aceste mișcări. Că lucrurile de ce s'au întêmplat așa cum s'au întêmplat și*

http://statuldacia.info

nu altcum, şi că ele cum sĕ mai puteau întêmpla, ori că ce a fost bine aşa cum s'a făcut şi ce trebuea altcum făcut, că ce mai trebuea făcut pe lângă aceea ce s'a făcut, ori ce nu trebuea făcut de loc: toate acestea nu aparţineau problemei pe care eu 'mi-am fost pus-o din capul locului spre resolvare, şi aşa împutări pe tema aceasta nu mi-se pot face. Eu am adunat numai materialul, bun şi rĕu, pe seama aceluia care-'l va prelucra la timpul seu pentru a compune aceea ce ne lipseşte, istoria ***critică*** *a luptelor noastre politice-naţionale, şi cred că şi numai atâta merită recunoştinţă, cu atât mai vîrtos, că la opul meu n'a contribuit nimeni cu nici un şir, ci tot ce e publicat în el e esclusiv* ***munca mea proprie,*** *cu toate că la lucrări mai mari, cum e şi a mea, cam aşa e obiceiul, ca alţii sĕ munceascĕ, ear' »autorul« ori editorul sĕ-'şi dee numai numele şi sĕ încasseze laudele.*

De altcum valoarea cărţii mele e recunoscută din partea forului celui mai competent, din partea ***„Academiei Române"****. Presentată anul trecut (1903) la concurs, pentru a obţinè premiul* ***Năsturel - Herescu****, cartea a fost împărţită spre censurare savantului profesor dela universitatea din Iaşi, domnului* ***A. D. Xenopol****, care a făcut comisiunei premiilor următoriul raport asupra lucrării mele:*

»Domnul ***T. V. Păcăţian*** *presintă la premiul* ***Nasturel*** *cele două dintâi volume ale cărţii sale:* ***„Luptele politice-naţionale ale Românilor de sub Coroana ungară"****, carte ce e menită a cuprinde 8 volume. Această întinsă lucrare urmăreşte ca ţintă o expunere documentală a luptelor duse de Românii de peste munţi pentru apărarea naţionalităţii lor, în care expunere se va da locul întâiu culegerii tuturor documentelor publicate în extenso şi numai al doilea loc închiegării lor în o legătură istorică. »Cartea mea, — ne spune autorul, — nu e o istorie critică a luptelor noastre din trecut, ci e numai... o adunare de documente autentice, adunarea materialului necesar, din care sĕ se poată compune la timpul seu... istoria«... (pag. V.) Cu toate acestea autorul nu lipseşte a lega între ele documentele prin consideraţiuni istorice, cari consideraţiuni i-au şi atras din partea guvernului maghiar darea în judecată înaintea curţii cu juraţi din Cluj şi condamnarea lui la închisoare. Iată cum se poate încerca cineva*

http://statuldacia.info

să scrie istoria Românilor în de Dumnezeu blagoslovita țară stăpânită acuma de poporul maghiar.

Documentele cuprinse în cele doue volume ale domnului **Păcățian** *sînt redate parte în extenso, parte în estract. Caracterele fiind aceleași și la reproducerea documentelor, și la legăturile scrise de autor, une-ori numai deosebit textul documentelor prin ghilemete, — cetitoriul nu cam știe totdeuna când încetează spusele autorului și începe textul documentelor, sistem care este un neajuns al scrierii, ce ar trebui îndreptat la viitoarele volume. Apoi nicăiri autorul nu arată isvorul de unde a cules documentele, ceea-ce este neapărat în o carte ce cuprinde material istoric, și în care citațiunile garantează autenticitatea textului reprodus. Credem că autorul ar trebui să adauge și note la urmarea scrierii sale. O analisă mai amănuntă a lucrării dlui* **Păcățian** *este cu neputință, întrucât este în primul loc o culegere de documente. Valoarea acestei culegeri este însă netăgăduită, de oare-ce ea pune la îndemână fiecăruia cele mai de seamă acte, cărora a dat naștere înverșunata luptă pentru drepturi și dreptate, purtată de națiunea română contra unei apăsări seculare, și care a devenit mai ascuțită, cu cât timpurile au înaintat, spre dauna tot mai mare a ambelor popoare, Românii și Maghiarii, pe cari situațiunea lor critică de insulă perdută în un ocean germano-slav ar trebui dinpotrivă să-'i îndemne la solidarisare și la unire întru apărarea esistenței lor amenințate.*

Să înțelege, că o atare unire nu s'ar putè îndruma decât pe calea părăsirei din partea Maghiarilor a politicei lor de desnaționalisare, urmată până acum cu cea de pe urmă stăruință față cu poporul român, și cartea d-lui **Păcățian**, *reamintind toate amănuntele acestor lupte, este menită a încorda și mai mult împotrivirea Românilor contra tendințelor cutropitoare ale poporului conducetor; dar' această încordare e necesară, căci Românii nu pot renunța la naționalitatea lor fără a se sinucide, și mai la urmă, dacă e vorba pe moarte, este același lucru, dacă ea le va veni dela poporul maghiar sau dela prăbușirea insulei comune în valurile ce o amenință.*

Românii nu pot să cedeze, căci ei sînt cei amenințați. Maghiarii trebue a o face, căci ei amenință. Rațiunea și bunul simț ar trebui să-'i facă se înțeleagă interesul comun. Dar' acest interes pe partea Românilor nu poate exista, decât dacă ei rămân ca element deosebit.

http://statuldacia.info

Cartea domnului **Păcăţian** *are deci o valoare mult mai mare decât simpla culegere de documente. Ea este* **un steag de luptă** *pentru fraţii nostri ameninţaţi. Este o întreprindere apoi foarte costisitoare, având a forma 8 volume de aproape 1000 de pagine fiecare. E drept, ca Academia Română să vină în ajutorul acestei intreprinderi, încuviinţând premiul dlui* **Păcăţian** .

Comisiunea premiilor a aceptat părerea şi propunerea ilustrului profesor de istorie naţională la universitatea română din Iaşi, a domnului **A. D. Xenopol,** *şi cu* **cinci** *voturi contra* **trei** *a decis recomandarea cărţii mele spre a primì premiul* **Năsturel.** *In şedinţa plenară a* **„Academiei Române"** *însă, obţinând o altă carte, pusă întâiu la vot, majoritatea reglementară de două treimi, — cartea mea n'a mai fost supusă votării. Ceea-ce însă nu impoartă. Impoartă faptul, că raportorul comisiunei premiilor, dl* **Xenopol,** *a constatat şi stabilit bine adevăratul scop al intreprinderei mele. Intru adevăr, adunarea de documente autentice, a materialului trebuincios pe seama celui ce va scrie istoria critică a luptelor noastre politice - naţionale din trecut, este un scop* **mai îndepărtat** *al cărţii mele, pe când scopul* **mai apropiat** *este cel precisat la finea prefeţei premergătoare: dorinţa de a da luptătorilor de astăzi şi luptătorilor de mâne în aşa numita chestie naţională, apărătorilor celor mai mari bunuri pe cari le poate avè un popor şi pe cari noi întregi şi curate le-am primit dela înaintaşii nostri, — legea şi limba,*

un isvor puternic de însufleţire naţională, un isvor de tărie şi curaj, pentru-că văd şi simţesc că **puterile încep să ne slăbească.**

Şi pentru ajungerea acestui scop, sistemul după care e compusă cartea mea este cel mai bun, pentru-că cartea **trebue cetită întreagă,** *ear' nu numai răsfoită, pentru a se vedè notele de desupt şi pentru a se putè câştiga convingerea, dacă nu se face cumva provocare la vre-un isvor până acì necunoscut, ori neutilisat din partea istoriografiei române. Pentru* **cetitoriul** *cărţii mele, care foarte bine şi foarte uşor poate deosebì unde îi vorbesc eu şi unde să începe şi să termină documentul pe care 'i-l comunic, e irelevant dacă ştie ori nu ştie că originalul documentului unde să află şi că eu de unde 'l-am împrumutat? El are*

http://statuldacia.info

să cunoască numai ***cuprinsul,*** *ori mai bine,* ***spiritul*** *documentului, să-'l cunoască şi să 'i-se impregneze în minte şi în inimă, venind la convingerea, că aceea ce au putut face moşii şi strămoşii nostri, să-'şi apere cu succes* ***legea*** *şi* ***limba,*** *trebue să o putem face şi noi, dacă vom fi conduşi de aceleaşi gândiri şi aceleaşi simţiri. Din acest motiv, documentele nici nu sînt publicate în cartea mea în originala limbă, latină ori germană, în care au fost compuse cele mai multe din ele, şi nici vorbirile din dietă (vol. II.) nu sînt date în limba maghiară, ci toate documentele le-am publicat* ***în româneşte,*** *ca toţi cetitorii să le înţeleagă, nu numai învăţaţii şi istoricii. Cât pentru aceşti din urmă earăşi am aflat, că ar fi lucru* ***de prisos*** *indicarea isvoarelor din cari 'mi-am cules documentele, pentru-că în cartea mea nu să cuprind documente nouă, de mine descoperite şi până acuma necunoscute, ci toate documentele date în cartea mea sînt tuturora bine cunoscute, şi sînt de mult publicate şi la alţi autori. Eu le-am adunat numai* ***la un loc*** *de prin diferitele cărţi şi reviste, pentru-ca să le avem grămadă, într'un mănunchiu.*

Dar' cu toate acestea, recunosc, că pentru carte e o scădere neindicarea isvoarelor din cari sînt luate documentele. In ediţia de faţă n'am putut însă delătura altcum scăderea aceasta (fiindcă nu cartea întreagă a fost tipărită de nou, ci numai coalele nimicite), decât dând cetitoriului la finea volumului un ***registru*** *în care sînt înşirate toate documentele trecute în textul acestui volum, împreună cu isvoarele din cari au fost împrumutate. Şi în felul acesta va fi întregit şi vol. II. al cărţii, supus asemenea unei ediţii noue, pe când volumele următoare, dintre cari vol. III. apare în cursul anului acestuia, ear' vol. IV. în cursul anului viitor, vor fi compuse şi tipărite cu ţinerea în vedere a binevoitoarelor observări făcute de dl profesor universitar* ***A. D. Xenopol.***

După-ce am dat onoratului şi indulgentului cetitor deslusirile acestea, fie-'mi permis a încheia cu esprimarea dorinţei, ca scopul urmărit să mi-'l văd ajuns. Cartea, trecută acum şi prin focul prin care a trecut, ***să fie cetită,*** *şi să fie* ***de mulţi*** *cetită, pentru-ca din făptuirile celor mari din trecut, din însufleţirea de care ei au fost stăpâniţi, din*

http://statuldacia.info

zelul şi abnegaţiunea cu care ei au muncit şi au apărat sfânta causă a unui popor pururea credincios patriei şi tronului, să putem prinde toţi vieaţă nouă şi putere nouă, şi să putem purta greul zilelor ce ne aşteaptă cu uşurinţă şi mângăiaţi în conştienţa noastră, că ***'ni-am făcut şi noi datorinţa de buni patrioţi şi buni Români****, întocmai ca înaintaşii nostri. Căci, dreptate are ilustrul profesor universitar din Iaşi, dl* ***A. D. Xenopol,*** *un* ***steag*** *e cartea aceasta în care vine trecută întreaga moştenire rămasă nouă dela cei mai buni şi mai mari ai nostri din trecut, steagul* ***corectităţii*** *noastre politice, steagul curatului nostru* ***patriotism,*** *steagul* ***vîrtuţii*** *româneşti, steagul* ***cinstei*** *noastre naţionale. Un steag deci sub care să cuvine şi datori sîntem să stăm toţi înrolaţi, cei de azi şi cei de mâne dintre luptătorii şi apărătorii sfintei cause naţionale* ***române.***

Sibiiu, *1 Maiu 1904.*

Teodor V. Păcăţian.

http://statuldacia.info

Cuprinsul.

Prefață la ediția primă V
Prefață la ediția a doua VIII

I. Inainte de redeșteptare.

Întroducere 3
Biserica română sub principii calvini 8
Diploma leopoldină 21
»Unirea« 30
Ioan Inocențiu Klein 55
Împĕratul Iosif II. și Românii 71
Plânsoarea clerului și poporului iliric 88
»Supplex libellus Valachorum« 111
Petițiunea Românilor din diecesa Aradului 139
Rugămintea episcopilor Moga și Leményi 149
In chestia episcopiei neunite a Ardealului 165
Intărirea Maghiarismului 170

II. Anii redeșteptării (1848—49).

Revoluția franceză 179
Mișcarea popoarelor în Austria 186
Evenimentele dela Viena 191
Maghiarii la Viena 195
Cererile națiunii maghiare 199
Pretensiunile Cehilor 202
Pretensiunile națiunei croate 205
Concilianța Sașilor 207
Ministeriul unguresc 210
Kossuth și Croații 212
Activitatea dietei maghiare 215
Mișcarea Slovacilor 220
Congresul Sêrbilor 229
Maghiarii din Ardeal 237
Opiniunea publică română 241
Mișcarea Românilor 250
Simeon Bărnuțiu 255
Adunarea dela Dumineca Tomii 259
Pregătiri pentru adunarea cea mare 267
Conferența prealabilă 273
Vorbirea lui Bărnuțiu 275
3/15 Maiu 325
Actele adunării naționale 334
Adunarea dela Pesta 343
Adunarea dela Lugoj 347

http://statuldacia.info

Dieta din Cluj 355
Deputația română la Monarchul 364
Trei proclamațiuni 372
Deschiderea dietei ungare 377
Activitatea comisiunei regnicolare 385
Chestia română în parlament 398
Croația și Ungaria 404
Trei adunări românești 415
Manifeste și decrete împărătești 431
Acțiunea lui Kossuth 439
Apel la popularitatea lui Șaguna 446
Comitetul român de pacificatiune 451
Alte manifeste și proclamațiuni 471
Abzicerea împăratului Ferdinand 488
In contra guvernului din Cluj 497
Adunarea națională dela Sibiiu 501
Românii la Monarchul 516
Constituția din 4 Martie (1849) 523
Alte petițiuni 535
Proclamația lui Csányi 549
Detronarea dinastiei 553
Misiunea lui Dragoș 571
Scrisoarea lui Butean 579
Petițiunea națiunilor unite 582
Ursoriul națiunei române 592
Petițiune în favorul celor arestați 596
Al doilea ursoriu, adresat Monarchului 599
Respunsul lui Bach și replica Românilor 606
Convenția româno-maghiară 612
Proiect de lege în chestia naționalităților 617
In chestia despărțirei hierarchice 621
Reclamarea unei academii de drept 628
Petițiunea Arădanilor 631
Petițiunea Bănățenilor 634
Pentru cei morți 638
Petițiunea episcopului Erdélyi 641
Ultima representațiune a delegațiunei române 649
Memorandul lui Șaguna 658
Repriviri 668

III. Sub absolutism.

Zece ani grei (1850—1859) 677
Registrul documentelor publicate în volumul acesta 789

http://statuldacia.info

Inainte de redeșteptare.

http://statuldacia.info

Introducere.

Am fost pe semne prea slabi în trecut şi nu ne-am putut opune rĕutăţii vremilor, cari ne-au răpit rînd pe rînd drepturile avute.

Dar' am fost totodată şi destul de tari pentru a ne putè apĕra *cu succes* comoara cea mai scumpă, singurul isvor dătător de vieaţă: *biserica,* şi prin ea am trăit.

În decursul vremilor de grea furtună, trecute peste capul poporului român din patria aceasta, singură biserica ne-a oferit scut şi apĕrare. Alt ajutor poporul român nu a primit din nici o parte, cu toate că el a dat ajutor cui numai 'i-'l-a cerut.

Continuitatea naţionalităţii noastre, atât de mult persecutată în cursul veacurilor, s'a făcut deci *prin biserică.* La altariul Domnului a aflat Românul în zile grele, în momente de strîmtoare şi de primejdie, totdeauna, nu numai scăpare, mângăiere şi alinare de dureri, ci şi isvor nesecat de tărie sufletească pentru a purta asupririle cu indulgenţă creştinească şi mângăiat de credinţa firmă, că *trebue* sĕ vină o vieaţă mai bună şi pe seama acestui popor, atât de răbduriu, şi înzestrat cu atâta putere de vieaţă şi cu atâtea însuşiri nobile şi frumoase.

Dintru început deci ne-am pus sub scutul şi la adăpostul bisericei. *Dintru început,* pentru-că noi, Românii, dintru început am fost aici, în patria aceasta, pe plaiurile şi pe văile din cari rĕsună şi astăzi, ca totdeauna şi necontenit în trecut, graiu românesc şi doină românească, tot aşa precum dintru început am avut şi biserica noastră *creştină* şi *naţională.*

Sûntem deci poporul cel mai vechiu în patria aceasta, sûntem *autochtoni.* Şi sûntem totodată şi cei dintâiu *creştini* în ţeara aceasta, sûntem apostolii creştinătăţii între popoarele conlocuitoare. Şi zădarnice vor rĕmânè toate încercările de-a ni-se dovedì aceea-ce nu se

http://statuldacia.info

poate dovedì, anume, că am fi descins *în urma* altor neamuri pe pămêntul în stăpânirea căruia ne aflăm, pentru-că spusele şi scrisele de felul acesta rĕmân *poveşti,* în cari nu mai crede nimeni. Rĕsturnate sûnt toate din partea istoriei, care una este, una şi imparţială.

Cine nu ştie astăzi, că compatrioţii Maghiari, înainte de a descăleca în patria aceasta, au avut lupte grele cu Românii din Ardeal, pe cari nu 'i-au cucerit, nu 'i-au subjugat, ci *frăţietate* au legat cu ei?

Cine nu ştie, că Românii de *bună voie* au întins Maghiarilor mâna frăţească şi cu ei împreună 'şi-au ales domnitor comun pe *Tuhutum,* în locul domnitorului lor *Gelu,* căzut în luptă cu Maghiarii?

Şi cine nu ştie, că întru aducerea aminte a jurămêntului de frăţietate şi de iubire reciprocă s'a numit locul pe care s'a întêmplat acest mare eveniment *Eskülló,* şi aşa se numeşte şi astăzi?

În fine, cine nu ştie, că de aici, dela noi, a mers *Dragoş* cu o colonie numĕroasă din Maramurĕş pentru-ca sĕ întemeieze principatul *Moldovei,* şi tot dela noi, din ţeara Făgăraşului, a trecut munţii *Radu Negru,* cu altă colonie română, pentru a pune temelii principatului *Muntenia,* astăzi ambele ţĕri unite într'un singur regat frumos şi valoros român, ceea-ce nu se putea întêmpla, dacă noi veneam în urma Maghiarilor în patria aceasta, pentru-că e curată imposibilitate, ca din câţîva ciobani, strĕcuraţi din Balcani, — după-cum se afirmă, — sĕ ne fi putut înmulţi atât de bine în curs de două veacuri, încât sĕ putem crea şi impopula două principate nouĕ, şi totuşi sĕ rĕmânem şi aici acasă atât de mulţi, încât sĕ nu putem fi nimiciţi sau amalgamisaţi?

Şi precum în Ardeal am esistat ca popor, ca *naţiune* independentă, la venirea Maghiarilor în patria aceasta, — tot aşa independenţi am fost noi şi în celelalte părţi de ţeară locuite de Români, în *Bihor* şi în *Banat,* unde Românii încă îşi aveau domnitorii lor şi vieaţa lor *naţională.* Maghiarii au trebuit sĕ poarte şi aici lupte grele, nu pentru a cuceri şi subjuga, ci pentru a ajunge la pace şi înfrăţire cu Românii.

Adevĕrul e deci, că *aici* este leagĕnul nostru ca *popor român.* Aici eram dintru început, prin urmare şi atunci când au venit Maghiarii în ţeară, şi de aici s'au resfirat strămoşii nostri prin toate părţile şi în toate ţĕrile în cari se află astăzi neam românesc. Aici e trupina naţiunii române, trupină frumoasă şi sănĕtoasă, cu multe ramuri verzi, pline de vieaţă, şi gata a o apĕra când singură nu se va mai putè apĕra!

http://statuldacia.info

Adevĕrul e, că dintru început aflându-ne aici, a trebuit se avem vieaţă naţională, instituţiuni naţionale, drepturi naţionale şi rol decisiv în stat. — lucruri în posesiunea cărora am rĕmas şi după legarea înfrăţirii cu Maghiarii, — împărţindu-le cu ei, până la anul 1438;

pentru-că scut şi apĕrare am aflat la sînul bisericei noastre, care ne-a conservat vieaţa naţională.

De unde urmează, că luptele *politice-naţionale* pe cari le purtăm astăzi şi pe cari le-am purtat lungi veacuri de-arîndul, sînt lupte *îndreptăţite,* date pentru *redobândirea drepturilor avute şi pe nedreptul luate dela noi,* drepturi cari ne compet şi pentru aceea, pentru-că noi n'am renunţat nici-odată la ele.

*

Dar' nu numai ca *popor,* ci şi ca *creştini* sîntem cei mai vechi în ţeara aceasta, pentru-că am fost cei dintâiu cari am trecut la creştinism.

Istoricul *Griselini* ne spune, că pe vremea când Hunii nelinişteau părţile acestea ale Daciei, deosebi părţile bănăţene, episcopul *Nichita,* numit şi *apostolul Daciei,* a întrodus religiunea creştină printre *urmaşii coloniilor romane, rĕmaşi prin aceste ţinuturi ale Daciei,* ear' nisuinţele sale au avut resultatul cel mai îmbucurător, fiind-că „urmaşii coloniilor romane s'au alipit cu mare căldură şi însufleţire de liturgia grecească". Alipirea aceasta a devenit şi mai invederată atunci, când şi *Teodosie,* episcopul dela *Tomi,* a venit se întărească poporul în noua credinţă, care *se laţise şi printre Huni.*

Şi aceasta s'a întêmplat pe la finea secolului al *patrulea!*

Va se zică, pe la finea secolului al patrulea eram aici ca *urmaşi* ai coloniilor romane, cu alte cuvinte, ca *popor român,* şi ne aveam biserica noastră creştină, la care ţineam cu credinţă şi cu sfinţenie.

E de sine înţeles deci, că Maghiarii la întrarea lor în noua patrie *dela noi* au luat cunoştinţă despre esistenţa legii creştineşti, care atât de mult le-a plăcut, încât au început a trece şi ei la creştinism. Însuşi principele Ardealului, *Gyula,* urmaşul lui Tuhutum, s'a botezat în legea noastră la Constantinopol, de unde a adus cu sine episcop pentru Ardeal pe ieromonachul *Ieroteiu;* şi în legea noastră a fost botezată şi fiica sa *Şarolta.* Ba după legea noastră

http://statuldacia.info

a primit botezul și *Sfântul Stefan,* întemeetorul regatului ungar, dându-'i-se din botez numele *Voicu,* prefăcut numai mai târziu în *Stefan,* când în schimbul coroanei regale, primită dela Papa Silvestru II., a trecut la catolicism.

Avându-ne din început biserica noastră și știind că *prin ea* ni-se face conservarea vieții naționale, e foarte natural, că am stat gata totdeauna pentru a o apăra cu cea mai mare energie în contra tuturor atacurilor, venite din ori-ce parte.

Așa se explică, că primele mișcări pe cari le cunoaștem ca făcute din partea poporului român, și deosebi din partea clerului român, în epoca lungă care a premers redeșteptării noastre naționale, — sûnt mișcări date pe terenul *bisericesc,* cărora însă nu li-se poate nega nici caracterul *politic* și *național,* pentru-că biserica noastră *națională* fiind, prin apărarea ei și a așezămintelor ei s'a făcut totodată și apărarea naționalității noastre, conservată prin biserică.

Urme scrise despre asemenea mișcări ne-au rămas de pe vremea domnitorilor calvini din Ardeal, când biserica noastră era rău persecutată și amenințată în esistența ei. Se puneau adecă mari opintiri din partea stăpânirii calvine, pentru-ca Românii să treacă la legea reformată. În parte scopul a fost ajuns, pentru-că inteligența română de pe acele vremuri, *aristocrația,* în mare parte s'a lăpădat de legea avută și prin aceasta s'a lăpădat și de limba strămbună, fiindcă noua religie la care a trecut nu 'i-a mai dat posibilitatea să-'și conserveze limba și naționalitatea. Aproape întreaga inteligență pe care o avea pe atunci poporul român a devenit deci perdută pentru el.

A rămas însă clerul român; și ca stîlp puternic a rămas poporul însuși, tare și statornic, deși de multe-ori, tocmai în urma faptului că inteligența 'l-a părăsit, lipsit de organe destoinice de conducere, și astfel nu totdeauna gata de apărare în contra ingerențelor străine.

Acestei împrejurări avem se atribuim faptul, că domnitorii calvini din Ardeal începuseră a-'și aroga din zi în zi tot mai multe drepturi asupra bisericei române, ajungând în cele din urmă se pună *condițiuni* metropoliților români, cari după placul lor se alegeau și la ordinul lor să depuneau.

În aceste zile, triste și grele ale trecutului nostru, vedem cum la dorința și din ordinul Domnitorului calvin se întrunește în sinoade clerul intimidat și depune pe câte un metropolit dintre cei mai buni și mai cu tragere de inimă pentru neamul românesc. Și vedem cum

http://statuldacia.info

confirmarea noilor dignitari bisericeşti se face sub condiţiuni dejositoare, pe cari aleşii erau siliţi să le accepteze şi să se supună lor.

Aceasta stare de umilire, creată pe seama bisericii noastre naţionale, a dat naştere unui curent de *apĕrare,* care fie că a venit din partea clerului mai puţin fricos, sau chiar din partea poporului însuşi, a dat roade bune, pentru-că domnitorii asupritori au început să facă concesiuni şi să împartă favoruri bisericii române.

Apĕrarea bisericii noastre a devenit în urmă obicĕnuinţă, şi din aceasta obicĕnuinţă ni-s'a născut în decursul lungilor ani *datorinţa* de a ne apĕra şi *limba,* ear' prin ea *naţionalitatea,* pentru-că legea şi limba sûnt lucruri nedespărţite la poporul român. Astfel apoi am întrat tot mai adânc în lupte *politice-naţionale,* până-ce am ajuns să ne precisăm aspiraţiunile naţionale într'un program *politic-naţional* pentru care luptăm astăzi şi în a cărui realisare credem a putè afla garanţiile cele mai bune, nu numai pentru *esistenţa,* ci şi pentru *înaintarea,* pe toate terenele, a poporului român din patria aceasta.

Espunerea faselor prin cari au trecut *luptele noastre politice-naţionale* din trecut — este scopul acestei cărţi.

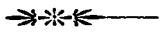

http://statuldacia.info

Biserica română sub principii calvini.

Totdeauna în trecut biserica română a avut zile grele. 'I-a mers rĕu şi înainte de reformaţiune, sub domnia regilor născuţi din casa catolică *Anjou,* pe vremea când se purta goană formală în contra tuturor celor-ce nu aparţineau bisericei catolice, pentru-că mulţi dintre călugării greceşti, cari ne umpluseră ţeara, în loc sĕ ne apere biserica, o esploatau şi ei în modul cel mai necruţător, fiindcă puneau mâna pe toate episcopiile, mănăstirile şi averile noastre bisericeşti şi le chiverniseau aşa, că în urma lor rĕmâneau toate slĕite, supte şi stoarse. Mult mai rĕu 'i-a mers însĕ sub domnia principilor calvini ai Ardealului, pe vremea reformaţiunii, când puterea lumească a ţĕrii nu se mulţumea numai cu încassarea venitelor din averile noastre bisericeşti şi cu punerea de imposite pe Români, în favorul Calvinilor, ci rîvnea la averile înseşi ale bisericei noastre, în convingerea, că sărăcindu-ne clerul şi făcêndu-'l sĕ se lupte cu grijile şi greul vieţii îl va putè aduce mai uşor la convertire, ear' odată câştigat clerul, va putè fi adus cu uşurătate la reformaţiune şi poporul.

Pentru-că scopul era: *calvinisarea Românilor!*

N'a mers însĕ lucrul atât de uşor după-cum se credea. De aceea, asupritorii bisericei române, avênd puterea lumească în mână, au luat mĕsuri în contra ei pe cale *legislativă.* Au adus legi în cari erau recunoscute şi înarticulate numai celelalte patru religiuni din Ardeal, cea *calvină, luterană, catolică* şi *unitară,* pe când religiunea română era decretată numai de *toleratā,* cum peste tot numai tolerată era naţiunea română în propria ei ţeară.

Nici prin aceasta nu s'a făcut însĕ mare sporiu cu privire la trecerea Românilor la reformaţiune, pentru-că afară de nobilii români,

http://statuldacia.info

cari deodată cu nobilii maghiari au îmbrăţişat noua lege, fără împotrivire, — din poporul de rînd puţini au primit-o.

S'a recurs deci la o strategemă nouĕ şi mai ademenitoare. S'a manifestat anume, din partea domnitorilor calvini, o deosebită *bunăvoinţă* faţă de Români, cărora li-s'a dat mână de ajutor pentru-ca se scoată limba slavă din biserică şi sĕ întroducă în ea *limba străbună română,* ba li-s'au tipărit chiar şi cărţi bisericeşti, în limba lor naţională.

Scopul adevĕrat al acestei *părinteşti îngrijiri* era însĕ acela, ca în cărţile bisericeşti, tipărite pe seama Românilor, sĕ se furişeze cu încetul dogme şi credinţe calvineşti, pentru-ca sĕ poată fi lăţite printre Români cu ajutorul bisericei lor proprii.

În momentul în care intenţiunea a fost observată din parte românească, s'a început *apĕrarea.* Cel dintâiu care a cutezat sĕ dee pept cu stăpânirea a fost Metropolitul din Alba-Iulia, *Ilie Joreste,* — dar' resultatul luptei începute a fost căderea sa proprie.

Locul devenit astfel vacant a fost îndeplinit încă în acelaşi an. Sinodul a ales Metropolit al bisericei gr.-ort. din Ardeal, la care aparţineau însĕ şi ceialalţi Români din regatul ungar, pe preotul *Stefan Simoniu* recte *Simionovici.*

Alesul a fost confirmat din partea principelui din Ardeal, Rákoczy I., la 10 Octomvrie 1643, sub nişte condiţiuni foarte umilitoare pentru biserica română. Condiţiunile sûnt trecute în diploma de confirmare, al cărei cuprins autentic e următorul:

„Noi, *Rákoczy György* etc., facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine, că deşi noi, din autoritatea noastra şi din eserciarea

http://statuldacia.info

potestații de principe, manuată întru guvernarea acestui principat, dat nouă din ceriu prin mila lui Dumnezeu, — după moartea și eșirea din vieață a onorabilului *George Bradi,* fost Archiepiscop în Alba-Iulia pentru toate bisericile din Transilvania, de ritul grecesc, sêrbesc și *românesc,* - ne-am fost socotit să punem, să înaintăm și să așezăm în scaunul acelui archiepiscopat pe un anumit *Ilie Joreste*, pentru-ca să-'l guverneze în mod cuviincios, după instrucțiunile prescrise lui, cu toate acestea, *Ilie Joreste*, nebăgând în seamă statul seu bisericesc, în urma căruia trebue să strălucească, ca archiereu al bisericelor de numitele rituri. în cele bisericești, prin sfințenia vieții curate, a purtării oneste și a evlavici, și cu purtarea sa să stee de-asupra peste toți ceialalți preoți, supuși diregătoriei sale episcopești, pășind înaintea lor cu bun exemplu, ca o făclie arzătoare, am aflat, că prin purtările sale cele rele a căzut în mare adâncime și s'a spurcat cu diverse pete urîte, înegrindu-'și diregătoria sa episcopească cu nespuse blăstămății de o vieață desfrânată, din care causă s'au făcut diferite plânsori de către preoții ritului aceluia despre mai multe fărădelegi ale lui; și făcêndu-se în urmă sinod general de către toți *protopopii și preoții Românilor* de ritul grecesc și sêrbesc s'au predat plânsorile în acel sinod general, după formele cuviincioase, observate în sinoade, și aflat fiind vinovat de toate greșelile și fărădelegile blăstêmate cu cari a fost acusat, prin mai multe mărturii ale persoanelor capitulare și ale altor oameni vrednici de crezêmênt, *s'a judecat prin glasul comun al acelor preoți, să se depărteze din scaunul episcopesc,* și pentru-ca să nu mai murdărească cu vre-o pată nici oficiul de preot simplu, *se se desbrace cu totul de popie și să fie dat magistratului civil pentru a-'i croi pedeapsă cuvenită.*

Fiind vorba de alegerea altui episcop în locul lui, și venind în gura tuturor acelor preoți, să se aleagă episcop onorabilul bărbat, popa *Stefan Simoniu* din Alba-Iulia, — am fost numai decât rugați ca și noi să binevoim a-'i da grațios diregătoria aceasta bisericească, întărindu-'l în scaunul episcopesc.

Noi, vêzênd că cererea lor e dreaptă și e consunătoare cu adevêrul, ca cei-ce dela începutul guvernării principatului nostru am căutat și am grijit să ținem în dreaptă și cuviincioasă ordine toate staturile încredințate dela Dumnezeu guvernării noastre, și să nu lasăm pe nimeni lipsit de vre-un *mijloc de conservare*, am decretat, — mai ales după recomandarea reverendisimului domn *Stefan*

http://statuldacia.info

Gelei, episcopul bisericilor ungureşti *ortodoxe* din ţeara noastră Transilvania. — ca popa din Alba-Iulia, ca om priveghetor, chiar şi după recomandarea altor credincioşi însemnaţi ai nostri, cari ne-au lăudat modestia, buna purtare, vieaţa onestă şi manierele întru mărturisirea credinţei ale lui *Stefan Simoniu*, — am decretat deci. ca acel Stefan Simoniu se primească şi sĕ fie întărit în episcopatul de peste toate bisericile de ritul grecesc din comitatele Albei din Transilvania. Crasnei, Solnocului-de-mijloc. Dobâcei, Clujului, Turzii şi al Cetăţii-de-Baltă, şi din districtele Cetăţii-de-piatră, al Bârsei şi al Bistriţei, din toate scaunele sĕcueşti şi săseşti, cu escepţiunea bisericilor Alămorului, Orăştiei, Haţegului, Hunedoarei, Iliei, Crişului şi din trei protopopiate din ţeara Făgăraşului, în cari nu va putè sĕ aibă nici o putere, decât numai întrucât i-se va îngăduì lui din partea domnului episcop unguresc *ortodox* (calvinesc); însĕ cu următoarele condiţiuni lui puse:

1. Că în Dumineci şi în celelalte zile de sĕrbătoare va predica cuvêntul cel sfânt al lui Dumnezeu, după sfânta biblie, *în limba sa cea naţională*, atât în biserici cât şi la îngropăciuni şi în alte locuri. ori unde se va cere, şi va grijì ca aşa sĕ se predice şi de toţi ceialalţi preoţi.

2. Că va primì catechismul care li-s'a predat şi va face sĕ fie primit şi de ceialalţi, şi-'l va propune tinerimei, făcênd sĕ se propună şi de ceialalţi.

3. Că va sĕvîrşì taina botezului după instituţiunea Domnului nostru Isus Christos, cu apă simplă, în numele tatălui şi al fiiului şi al sfântului duh, şi va face ca aşa sĕ o sĕvîrşească ceialalţi toţi.

4. Că va sĕvîrşì sfânta taină a cinei Domnului, care de comun se numeşte *cuminecătură*, asemenea după instituţiunea lui Isus Christos, cu vin şi cu pâne, şi va face ca aşa sĕ se sĕvîrşească şi de ceialalţi toţi. Va împărtăşì taina numai celor maturi şi cu întreagă judecată, şi cu vieaţă curată, şi va face ca aşa sĕ se împărtăşească şi de către ceialalţi toţi.

5. Că va cinstì Majestatea divină a Domnului nostru Isus Christos, singurul nostru mântuitor şi mijlocitor la tatăl, cu cult şi veneraţiune, şi va face ca asemenea sĕ fie cinstit şi de ceialalţi; ear' pe sfinţi îi va întimpina cu onoarea cuvenită şi va face ca aşa sĕ se întimpine şi de ceialalţi.

6. Că crucile şi celelalte icoane din biserici nu le va cinstì cu vre-un cult religios, ci le va considera numai de ornamente ale bise-

http://statuldacia.info

ricilor şi ca rînduite întru memoria Domnului, şi va face ca aşa sĕ fie considerate şi de ceialalţi.

7. Că va sĕvîrşi ceremoniile la îngropăciunile morţilor după usul primit al creştinilor (calvinilor), cu cuvinte, unde va fi trebuinţă, şi cu sfinte cântări, ear' superstiţiunile băbeşti nu le va aproba nici nu le va învĕţa şi nu va lăsa sĕ fie aprobate şi învĕţate.

8. Că va publica cel puţin cu trei zile înainte de cununie, în adunare bisericească, persoanele cari vor fi de unit prin sfânta legătură a cununiei, şi va face ca aşa sĕ se publice de către toţi preoţii lui supuşi, în bisericile lor. Şi dacă nu se va auzi nici o causă prin care s'ar putè împedeca căsătoria, va cununa liber, prin jurămênt, şi va face ca asemenea sĕ se cunune şi de către ceialalţi; ear' persoanele cununate una cu alta vor locuì împreună cu sfinţenie, şi dacă una va părăsì cu necredinţă (viclenie) pe soţul ei şi se va afla trăind în această ţeară a Ardealului, sau în părţile unite cu ea, — nu va desface cununia în nici un mod şi din nici o causă. Dar' dacă persoana, care părăseşte cu necredinţă pe ceealaltă, călĕtoreşte în ţĕri străine şi depărtate şi nu se va auzì veste sigură despre ea, — după patru sau cinci ani se va da voe liberă părţii nevinovate a se căsătorì după usul bisericilor ortodoxe ungureşti (calvineşti), şi va grijì, ca aşa se facă şi ceialalţi.

9. Că va afurisì şi escomunica din biserică şi din ceata comună a credincioşilor pe oamenii cu vieaţă spurcată şi blăstĕmată şi pe făcĕtorii publici de rele, şi va face sĕ fie escomunicaţi şi de ceialalţi, şi nu le va permite împărtĕşirea cu sfintele taine, nici nu va lăsa sĕ li-se permită de către ceialalţi, până-ce prin o serioasă ispăşire nu se vor împĕca cu Dumnezeu mai întâiu şi cu biserica, reîntorcêndu-se la calea dreaptă.

10. Că pe aceia dintre Români, fie din cler sau mireni, cari din inspirarea Duhului sfânt vor fi îmbrăţoşat credinţa ortodoxă (calvinească), şi se vor fi supus episcopului ortodox (calvin), nu va încerca în nici un mod a-'i turbura şi a-'i supĕra, pe ascuns sau în public. nici nu va permite sĕ se încerce aceasta de către ceialalţi, ci îi va întimpina ca un părinte, cu iubire frăţească, şi nu va căuta *sĕ facă vre-o intrigă la popor* în contra lor. nici nu va permite sĕ se facă de către ceialalţi.

11. Că în fiecare an va deschide sinod general, compus din toţi preoţii supuşi diregĕtoriei sale episcopeşti; şi dacă s'ar întêmpla vre-un lucru grav în trebile religiunii, va consulta pe protopopii sei

http://statuldacia.info

şi pe reverendisimul domn episcop ortodox (calvinesc) unguresc, pe cel de acum şi pe cel viitor, şi *va primì censura şi consentimentul* acestuia.

12. Că pe protopopi îi va alege cu glasul comun al consistorului seu, şi va face ca tot aşa sĕ se aleagă, şi că nu se va face corumpere cu bani pentru-ca sĕ se scoată vre-unul din diregĕtorie, nici nu se va permite sĕ se scoată; ci dacă cineva dintr'înşii se va afla că a făcut escese, sau că s'a abătut în vre-un mod oare-care dela calea dreaptă a oficiului seu, va fi scos din diregĕtorie după formele legii, dar' casul se va face cunoscut şi domnului episcop *ortodox* (calvinesc). În fine, cel-ce se va părè vrednic de-a împlinì diregĕtoria de protopop, se va alege cu învoirea preoţilor diecesei, districtului sau comitatului, şi mai ales *cu învoirea amintitului domn episcop ortodox*, şi va fi pus în locul celui îndepărtat din diregĕtorie.

13. Că în timpul visitărilor generale (canonice) ale bisericelor din Transilvania, aflătoare sub a sa jurisdicţiune, va resolva causele cele mai grele cu protopopii împreună; ear' dacă vre-una din părţile litigante nu va fi mulţumită cu judecata, va putè apela la scaunul judecătoresc din Alba-Iulia al aceleeaşi episcopii, care va revisuì causa mai cu maturitate, şi apoi episcopul, luând pe lângă sine mai mulţi protopopi, va desbate causa din nou şi o va hotărî, însĕ va consulta şi va întreba şi pe numitul domn episcop ortodox.

14. Că nu va cununa pe nici un Ungur şi va face sĕ nu fie cununat nici de ceialalţi, nici nu va despărţì pe nici un Ungur şi va face sĕ nu fie despărţit. Nu va boteza nici un copil de Ungur şi nu va îngropa nici un mort, nici nu va da altora putere sĕ boteze sau sĕ îngroape, afară de singurul cas, când careva dintre Români, luând în căsătorie muiere, sau fată, sau fecioară de Ungur, ar dorì sĕ fie cununat prin preot românesc. Şi dacă vre-unul dintre preoţi va călca aceste dispositiuni, peste tot sau în parte, îl va pedepsì întâiu cu şese fiorini ungureşti, a doua-oară cu doisprĕzece, şi dacă din adins va greşì şi a treia-oară, îl va scoate din diregĕtorie.

15. Că va rĕmânè în toate şi totdeauna sincer şi credincios nouĕ, va fi binevoitor al binevoitorilor nostri şi inimic şi rĕu cu cei-ce nouĕ ne sûnt inimici şi rĕi; ear' pentru darea noastră anuală va da fiscului nostru pentru fiecare an câte treizeci-şi-douĕ piei de samur şi patru de rĕz, după obiceiul de până acuma.

Dăm şi concedem numitului popă *Stefan Simoniu* deplină putere de-a face şi a împlinì cu drept şi în mod legitim toate câte se vor socotì a se ţinè de diregĕtoria sa în bisericile sau diecesele

http://statuldacia.info

sus numite, supuse jurisdicțiunii sale; anume: de-a guverna bisericele; de-a decide în cause de căsătorie; de-a pedepsi greșelile preoților, cari duc vieață desfrênată; de-a împlini diregătoria bisericească cu pricepere, învățătură, evlavie și cu purtare cuviincioasă; de-a primi persoane destoinice în serviciul bisericei și de a delătura pe cele nedestoinice; de-a face toate cele-ce se țin de chemarea sa, după ob'ceiul lor, dar' să nu fie contrare învățăturii dumnezeești și se corespundă condițiilor mai sus înșirate; de-a se bucura de venitele sale legitime, adecă de acelea pe cari din vechime le-au avut episcopii bisericilor grecești, sêrbești și *românești;* de-a lua dela fiecare preot supus jurisdicțiunii sale câte un fiorin pe an; așa îi dăm și lui puterea de-a lua câte un fiorin dela fiecare preot al bisericilor românești din mai sus numitele comitate, districte și scaune săcuești și săsești, și-l *întărim prin aceasta carte* (diplomă).

Din motivul acesta vĕ recomandăm vouĕ, credincioșilor nostri, onoraților, măriților, generoșilor, nobililor domni despani, vicedespani, jurați, nobili, căpitani, vicecăpitani, judecători regali, prefecți, provisori, castelani, precum și generoșilor, înțelepților și circumspecților măiestri ai cetăților (primari), judecători de scaun și primari comunali, și celorlalți juraţi cetățeni, din toate comitatele, districtele, scaunele săcuești și săsești mai sus numite, celor de acum și celor viitori, cari se vor numi după vremuri și vor ținè locul lor, și tuturor celorlalți, cărora se cuvine sau se va cuvenì, atât din cler cât și mireni, la cari va ajunge aceasta carte:

Să cunoașteți și să primiți pe numitul popă *Stefan Simoniu* de episcop al bisericei românești de ritul grecesc, sêrbesc și *românesc,* din de multe-ori numitele comitate, districte, scaune săcuești și săsești, sub condițiunile date, ca așa să vegheze peste bisericile sale, se grijească de biserici și să le guverneze, să între cu lege în diregătoria sa, să îndrepteze scandelele, să pedepsească cu pedeapsă cuvenită pe călcătorii de lege și să judece după lege cele-ce se țin de judecata sa, și să primească venitele legale, pe cari le-au avut antecesorii sei, episcopii bisericilor grecești, sêrbești și *românești,* adecă câte un fiorin pe an dela fiecare preot supus jurisdicțiunii sale. Așa să poată lua și el dela fiecare preot al bisericilor sus numite din amintitele comitate, districte și scaune săcuești și săsești.

Aceasta carte (diplomă) a noastră, întărită cu autenticul nostru sigil atîrnător, am dat-o grațios numitului popă *Stefan Simoniu.* Dat în Alba-Iulia, în 10 Octomvrie 1643. *Rákoczy György* m. p.“

http://statuldacia.info

Un comentariu mai amĕnunţît asupra acestei diplome e de prisos. Vorbeşte cuprinsul ei destul de elocvent şi ne presentă situaţia în colori destul de vii.

Vedem din diploma aceasta, că principele Ardealului stabileşte dogme şi regule disciplinare pe seama bisericei orientale române, întemeiată pe canoanele sinoadelor universale ale creştinilor, şi o subordonează cu desĕvîrşire episcopului calvin unguresc. pe care-'l numeşte *ortodox.*

Vedem însĕ şi aceea, că principele are temere de înverşunarea poporului român, şi de aceea dă îndrumări archiereului sĕ nu facă cumva *întrigi la popor* în contra calvinilor. Şi numai pentru a îmblânzì poporul pare a fi fost trecut în diplomă punctul *prim,* de altcum foarte important, prin care se admite *limba română,* ba se impune chiar, ca limbă oficială în biserică.

E de mare importanţă şi punctul unsprĕzece din diplomă, în care se cuprinde un fel de autonomie pe seama bisericei, întru-cât nu se dă voe episcopului sĕ domnească în mod absolut.

Cea mai revoltătoare parte a diplomei e însĕ aceea în care se înşiră motivele caterisirii metropolitului *Ilie Joreste,* motive combinate şi închipuite, pentru-că adevĕratul motiv al depunerii acestui metropolit a fost energia şi statornicia cu care 'şi-a apĕrat biserica.

E de însemnătate mare descrierea estinderei eparchiei române în diploma aceasta, pentru-că vedem din ea, că ţinutul Alămorului, Orăştiei, Haţegului, Hunedoarei, Iliei, Crişului, şi trei protopresbiterate din ţeara Făgăraşului *sînt scoase* de sub jurisdicţiunea episcopului românesc, care numai atâta putere mai are asupra lor *câtă îi va permite episcopul calvinesc.* De unde se poate deduce, că Românii din ţinuturile acestea erau consideraţi ca trecuţi la legea reformată, şi de aceea îşi luase episcopul calvinesc titlul de episcop *al Ungurilor şi al Românilor.* Dar' toate aceste ţinuturi au fost supuse mai târziu de nou eparchiei româneşti, sub *Rákoczy György II.,* ceea-ce dovedeşte, că Românii au rĕmas statornici pe lângă legea lor cea strămoşască.

Nu se face pomenire în diplomă de părţile Ungariei aparţinĕtoare la Metropolia din Alba-Iulia, deşi Metropolitul din Ardeal avea subordonaţi sieşi şi pe episcopii români din Ungaria. Chiar şi *Stefan Simoniu* purta titlul de episcop şi al Maramurĕşului, după-cum se vede din următoarea diplomă, dată episcopului *Partenie* al Muncaciului:

http://statuldacia.info

„*Stefan Simoniu,* din mila lui Dumnezeu Archiepiscopul Albei-Iulie, al Vadului, al *Maramurĕşului,* şi al întregului Ardeal, de legea catolică şi apostolică de ritul grecesc.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că a venit la noi reverendul părinte *Petru Partenie,* religiosul preot din ordul Sfântul Vasile, de ritul grecesc, cu atestate de cinste şi îndestulitoare din partea reverendisimilor episcopi. Şi am cetit atestatele din cari am vĕzut, că numitul părinte *Partenie* a fost ales cu glas unanim sĕ urmeze reverendisimului domn episcop al Muncaciului *Vasile Tarasovici,* care nu de mult a eşit din vieaţă, — şi sĕ fie înălţat în locul şi scaunul acestuia.

Noi, cercetând deci causa sus numitului, 'l-am primit omeneşte în caritatea lui Isus Christos, şi după-ce am învitat pe reverendisimul domn *Sava,* episcopul *Bistrei,* şi am chemat la sinod clerul nostru. am făcut formele pe cari le ordonează sfintele canoane şi sfântul sinod, am început solemnitatea şi *'l-am sfinţit episcop* pentru numitul scaun al Muncaciului, cu ceremoniile apostolice, şi 'i-am dat puterea de-a hirotoni. Dat în Alba-Iulia în anul dela facerea lumii 7159, ear' dela naşterea fecioarei 1651, în mănăstirea prea sfintei Treimi, din reşedinţa noastră metropolitană. *Stefan* m. p.“

Metropolitul *Stefan* a decedat încă în anul edării acestei diplome, la 1651, urmându-'i în scaun *Daniel,* care la 1656 a părăsit Ardealul şi a trecut în ţeara românească. În locul seu a fost ales Metropolit *Sava Brancovici,* la anul 1656. şi a fost confirmat în noua demnitate din partea principelui *Rákoczy György II.* prin diploma următoare:

„Noi, *Rákoczy György,* din mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, domn al părţilor ţĕrii ungureşti, şi despan al Sĕcuilor.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că fiindu-ne recomandat onorabilul *Sava Brancovici* şi *Corenici* de cătră reverendisimul bărbat *George Isulai,* episcopul tuturor bisericilor ortodoxe (calvineşti) din Transilvania şi predicator în Alba-Iulia. care atestează despre modestía, întregitatea vieţii, învĕţătura şi mărturisirea religiunii sale, — a dobândit dela noi sub titlul acesta îndreptaţirea de-a purta episcopatul bisericilor din comitatele Albei din Transilvania, Hunedoarei, Zorinului, Bihorului, Zarandului, Crasnei. Solnocului-de-mijloc şi celui inferior, Dobâcei, Clujului, Turzii, Cetăţii-de-baltă şi al Maramurĕşului, din districtele Cetăţii-de-piatră. Bistriţei şi *Beiuşului,* şi din toate scaunele sĕcuieşti şi săseşti ale Transilvaniei şi ale părţilor Ungariei unite cu ea, — între Greci, Sêrbi şi Români.

http://statuldacia.info

Dăm deci şi concedem acelui *Sava Brancovici* şi *Corenici* deplină putere asupra bisericilor sau dieceselor pomenite, supuse jurisdicţiunei sale, pentru a sĕvîrşi după drept şi după lege tot ce se ţine de diregĕtoria sa, — a visita bisericile şi a le guverna, a judeca în cause de căsătorie, a pedepsi greşelile preoţilor cari duc o vieaţă desfrînată, a împlini diregĕtoria bisericească cu pricepere, evlavie şi cu purtare cuviincioasă, a primi în serviciul bisericei persoane destoinice şi a îndepărta pe cele nedestoinice, şi a face tot ce se ţine de chemarea sa, după usul lor, numai sĕ nu fie contrare învĕţăturii domneşti; în fine, a se bucura de venitele sale legale pe cari le-au avut în vechime şi antecesorii sei, episcopii bisericilor greceşti, sêrbeşti şi *româneşti*, şi a lua darea obicĕnuită pe an dela fiecare preot şi protopop, dela bisericile româneşti şi greceşti din numitele comitate, districte şi scaune sĕcuieşti şi săseşti, precum *îi dăm şi întărim aceasta carte* (diplomă).

Din motivul acesta vĕ ordonăm vouĕ, credincioşilor nostri. ilustrilor, onoraţilor, măriţilor, generoşilor despani. vicedespani, judecători, nobili, asemenea şi vouĕ căpitanilor, vicecăpitanilor, primarilor regali, prefecţilor, provisorilor şi castelanilor, precum şi înţelepţilor şi circumspecţilor primari ai cetăţilor şi juzilor scaunelor din ori-ce comitat, din Bihor, Maramureş, din cetăţi şi districte (deosebi din *Beiuş),* din scaunele sĕcueşti şi săseşti mai sus numite, celor de acum şi celor viitori, cari vor fi puşi după vremuri sau vor ţinè locul lor, şi tuturor celoralalţi, cărora se cuvine sau se va cuvenì. atât din cler cât şi mireni, la cari va ajunge aceasta carte:

Sĕ cunoaşteţi pe numitul *Sava Brancovici* şi *Corenici* de episcop al numitei biserici româneşti, greceşti şi sêrbeşti, din numitele comitate, districte şi scaune sĕcueşti şi săseşti, sĕ-'l primiţi, sĕ-'l lăsaţi sĕ umble în toate locurile, sĕ meargă şi sĕ se întoarcă, ba sĕ-'i staţi într'ajutor cu toate mijloacele, ca sĕ poată veghia peste bisericile sale, sĕ le poată visita, grijì şi guverna, sĕ poată proceda în mod legal în diregĕtoria sa, sĕ îndrepteze scandelele, sĕ pedepsească cu cuvenită pedeapsă pe preoţii, protopopii şi mirenii cari fac escese, sĕ-'i aducă la ordine şi sĕ pedepsească după lege faptele ce se vor ţinè de-a sa judecată şi sĕ primească venitele legale, pentru-ca sĕ aibă de unde sĕ acopere cheltuelile cu *tipărirea cărţilor în limba naţională a bisericilor* cari stau sub el, pentru ţinerea şcoalelor şi pentru onorariul nostru, obicĕnuit din vechime, ca şi dela ceialalţi episcopi ai Grecilor, Sêrbilor şi Românilor, — sĕ iee adecă dela fiecare

http://statuldacia.info

preot şi protopop al bisericei pomenite din mai sus numitele comitate, districte şi scaune sĕcueşti şi săseşti, atât cât 'i-se compete după lege.

Spre a cărora aducere aminte şi întărire vecĭnică, am hotărît sĕ dăm prea graţios pomenitului *Sava Brancovici* şi *Corenici* aceasta carte a noastră, întărită cu sigilul nostru atârnător şi autentic. Dat în castelul nostru din *Cluj-Mănăştur*, în 28 Decemvrie 1656. (L. S.)

Rákoczy György m. p.

Diploma aceasta, comparată cu cea cunoscută a lui Rákoczy I., arată un evident progres în vieaţa internă a bisericei române, pentru-că din ea lipsesc condiţiunile umilitoare, puse mai nainte din partea principelui din Ardeal Metropolitului român, care, afară de aceasta, a mai redobândit şi dreptul asupra bisericilor. cari mai nainte erau scoase de sub jurisdicţiunea sa. Numai despre bisericile din ţeara Făgăraşului nu se face în diplomă nici o pomenire, semnul că acelea erau trecute, sau erau considerate ca trecute la Calvini.

Ca nou lucru apare în diploma aceasta stăruinţa principelui de-a se tipărì cărţile bisericeşti *în limba naţională a bisericei,* ceea-ce avea sĕ se facă, fireşte, în scopul binecunoscut.

De altcum epoca în care au domnit principii *Rákoczy* e însemnată în istoria literaturii noastre naţionale, pentru-că în ea s'au tipărit primele cărţi româneşti pentru biserici, nu numai în Ardeal, ci şi în Moldova şi în Muntenia. Sub *Vasile Lupul,* domnul Moldovei, s'a tipărit la Iaşi pravila împĕrătească, la 1640, şi sub *Mateiu Basarab*, domnul Munteniei, s'a tipărit la Têrgovişte pravila cea mare, în anul 1652. În Ardeal apoi, sub domnia principelui *Rákoczy II.* se tipăresc mai multe cărţi româneşti, ear' la 1675 sinodul general al bisericei române din Transilvania decretează *scoaterea limbei slave din biserici şi întroducerea limbei române.*

Metropolitul *Sava Brancovici,* numit *Sava II.,* a fost om la locul seu. 'Şi-a dat toate silinţele sĕ ridice biserica română şi sĕ uşureze soartea preoţimei ei. S'a întêmplat însĕ. că Rákoczy II. a abzis de domnie; şi părêndu-'i rĕu de ce a făcut, s'a sculat cu putere armată pentru a pune de nou mâna pe ea. În contra lui şi în favorul lui *Barcsai Ákos* au venit Turcii şi Tătarii în ţeară; şi a venit şi *Radu Mihnea*, domnul Munteniei, şi *George Ghica*, domnul Moldovei, cu soldaţi români, şi stricăciune mare s'a făcut pretutindenea în ţeară, deosebi în Alba-Iulia, unde dĕrîmată a fost cetatea întreagă, împreună cu reşedinţa Metropolitului român.

http://statuldacia.info

Resultatul a fost, că *Barcsai Ákos* a rĕmas domn al Ardealului, ear' Metropolitul *Sava* a esoperat dela el la 1659 un privilegiu, în înţelesul căruia preoţii români vin scutiţi de dare.

Rákoczy nu s'a liniştit, ci la 1660 a chemat şi el Turcii în ţeară pentru a face fapte înfricoşate. Patru mii de prisonieri şi tot atâtea capete tăiate au luat Turcii cu ei la Adrianopol. În curênd murì *Rákoczy,* ear' Barcsai, care de origine era Român *(Bîrsan),* a fost omorît de Kemény János, în urmă pe Kemény 'l-au omorît Turcii, — şi astfel ajunse domn al Ardealului *Apafi Mihály,* cel mai mare duşman al legii româneşti.

Metropolitul *Sava* 'l-a ştiut însĕ îndupleca şi 'l-a adus sĕ-'i dee şi el un privilegiu, la 1663, prin care preoţii români sûnt scutiţi de-a plătì dijma vinului, mai dându-'i unul şi la 1673, prin care preoţii sĕ scutesc peste tot de dijmă, cu privire la toate averile lor.

Reşedinţa metropolitană din Alba-Iulia era şi acum dărîmată. Pentru a aduna banii necesari ca sĕ poată fi restaurată, Metropolitul *Sava* a plecat în Rusia, ear' împrejurarea aceasta favorabilă au folosit-o inimicii sei pentru a ţese intrigi în contra lui şi pentru a-'l acusa. Inimicii sei erau Calvinii, şi între ei cel mai mare duşman îi era episcopul unguresc *Tofei Mihály.*

Principele *Apafi* a dat ascultare acusatorilor; a convocat la 1680 un sinod general bisericesc şi 'l-a pus sĕ judece pe Metropolitul român, pe basa acuselor ridicate în contra lui din partea Calvinilor.

Preşedinte al sinodului a fost pus predicatorul calvin *Vorösmarti János,* ear' acusa a fost susţinută de *Tofei,* episcopul calvin.

http://statuldacia.info

Din vieața acestui Metropolit-martir e vrednică de amintire următoarea întêmplare.

Aflându-se odată Metropolitul *Sava* în Blaj, la masa principelui *Apafi,* Calvinii, pentru a-'l blama și batjocorì, au mituit pe o prostituată, făcêndu-o sĕ vină la Metropolitul român cu un cățel înfășat în loc de copil, pentru-ca sĕ 'i-'l boteze, ca aflându-se în preajma morții.

Metropolitul a înțeles cursa și blăstĕmăția Calvinilor conmeseni. S'a sculat deci liniștit dela masă și apropiindu-se de femee a desfăcut scutecele și a vĕzut cățĕlul învĕlit în ele. S'a întors ear' la masă, și tăind o felie din ridichea din care mânca el, pentru-că era zi de post, zi de Vineri, a întins-o cățelului, care mirosindu-o n'a voit sĕ o mănânce. Metropolitul Sava luà acum o bucată de carne din blidul din care mânca principele cu ai sei și o dete cățĕlului, care o îmbucà cu poftă. Și a zis atunci Metropolitul Sava cu glas apĕsat: „Dacă ar fi de legea mea, ar mânca din bucatele mele și eu 'l-aș boteza. Dar' el mănâncă carne; nu e deci de legea mea, de aceea boteze-'l aceia, cari împreună cu el mănâncă aceleași bucate, pentru-că cu tot dreptul poate fi numĕrat între ai lor".

lăsând urmaș pe fiiul seu Apafi Mihály II., în etate numai de 14 ani, pus însĕ sub tutoratul împĕratului Leopold al Austriei.

La anul 1691 apoi principatul Ardealului trece cu totul *sub stăpânirea casei habsburgice,* făcêndu-'și împĕratul Leopold inaugurarea de domnitor al marelui principat Transilvania prin cunoscuta *diplomă leopoldină,* dată la 4 Decemvrie 1691.

http://statuldacia.info

Diploma leopoldină.

Situaţia poporului român şi starea bisericei sale pe vremea domnitorilor calvini din Ardeal era deci din cele mai triste şi grele; pentru-că atât domnitorii Ardealului, cât şi episcopul calvin ajunseseră stăpâni aproape nelimitaţi peste biserica română şi prin aceasta peste poporul român, ear' cei-ce aveau curagiul sĕ se pună în stare de apĕrare, erau persecutaţi, bătuţi şi ucişi, fără privire la rang şi dignitate.

În stare tristă şi agitată se aflau deci Românii, când Ardealul a trecut în stăpânirea *casei habsburgice,* primind de protector pe împĕratul Leopold I.; eveniment, pe care Românii numai cu inima plină de bucurie au putut sĕ-'l primească, fiindcă dela schimbarea aceasta se aştepta o sigură îndreptare spre bine în ţeară, în toată privinţa, şi astfel şi cu privire la soartea Românilor. Şi fapt e, că trecerea Ardealului în stăpânirea împĕratului Leopold I., a fost un câştig foarte mare pentru Români, pentru-că dela datul acesta începe a se ameliora soartea poporului român din patria aceasta.

Trecerea s'a făcut după lungi tratări şi schimbări de scrisori între curtea dela Viena şi principele Ardealului Apafi, urmate prin agenţi, şi după-ce trupele austriace îşi puseseră piciorul în Ardeal, cu scopul ca sĕ nu-'l mai părăsească.

Trupele austriace întrate în Ardeal erau puse sub comanda ducelui *Carol,* care ca împuternicit al împĕratului Leopold I. a legat la Blaj primul contract de supunere şi dĕ predare a principatului Transilvania în stăpânirea casei habsburgice.

Din ziua legării acestei convenţiuni, care cade pe 27 Octomvrie 1687, poate fi datată trecerea Ardealului în posesiunea împĕratului Leopold I., cu toate că trecerea faptică s'a făcut mai târziu; pentru-că cele-ce au urmat, au fost numai formalităţi. În principiu chestia se resolvase la Blaj.

http://statuldacia.info

Condițiunea principală pentru trecerea Ardealului în stăpânirea casei domnitoare din Austria era *conservarea autonomiei țĕrii* și conservarea dreptului de a-'și *alege țeara principe,* în deplină libertate, avênd sĕ fie alesul numai *confirmat* din partea împĕratului din Austria; și apoi cererea, ca hotarele Ardealului sĕ fie lărgite, așa cum erau mai nainte, până la Oradea-mare, Ineu, Șiria, Lipova. Lugoj și Caransebeș. Principele *Apafi* numai sub aceste condițiuni s'a învoit sĕ se facă trecerea.

După legarea convențiunii din Blaj au mai urmat schimbări de scrisori între principele Apafi și între curtea dela Viena; ear' după-ce și staturile țĕrii, representanții celor trei națiuni din Ardeal, încă s'au pronunțat *pentru predare,* — în adunarea din 9 Maiu 1688, ținută la Sibiiu, primirea faptică în desĕvîrșită posesiune a țĕrii acesteia din partea împĕratului Leopold I., — accelerată și prin moartea lui Apafi. s'a făcut în *4 Decemvrie 1691,* prin *diploma leopoldină,* care a format de acì încolo basele dreptului public al Transilvaniei, și care e următoarea:

„Noi, Leopold, din grația lui Dumnezeu Împĕrat ales roman, totdeauna august, și rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Croației, Dalmației, Slavoniei, etc. Archiduce al Austriei, Duce de Burgundia, Brabant, Stiria, Carniolia, Ucraina, Luxemburg, Silezia-de-sus și de jos, Würtemberg și Teșin, Principe de Svevia, Comite al imperiului roman, al Burgoviei, al Moraviei, al Lausației-de-sus și de jos, Comite de Habsburg, de Tirol, Feretia, Kiburgia și Goriția, mare comite de Alsația, domn al Marchionatului Slavoniei, al portului Naonic și de Salin, etc. etc.

Aleșilor nostri magnifici, nobililor, circumspecților și prudenților, într'adevĕr iubiților nostri credincioși, tuturor statelor provinciei Transilvania și celorlalți, atât din statul preoțesc cât și mirenesc, cărora se cuvine grația noastră împĕrătească-regească și le zace la inimă desĕvîrșita bunăstare.

Luând cu bunăvoință în cercetare toate câte ni-s'au raportat pe larg, cu supunerea și credința cuvenită nouĕ, de cătră trimisul Transilvaniei, alesul, credinciosul, iubitul *Nicolau* de *Bethlen,* anume: aceea-ce ni-se cere cu tot dinadinsul privitor la confirmarea doritei diplome dela 20 Iunie anul 1686, atât privitor la *religiunile* obicĭnuite în acele locuri, cât și privitor la legile acelei patrii și la datorințele în chestiuni de drept, privitor la privilegii, dignități și funcțiuni, privitor la ușurări de contribuțiuni militare și la incortelări pentru

http://statuldacia.info

iarnă, privitor la *readucerea provinciei la starea ei înfloritoare de mai nainte,* şi privitor la tot ce promovează bunăstarea generală:

am socotit, ca drept al oficiului nostru regesc, dela care, dacă i-'l va ajuta stăpânitorul cetelor ostăşeşti, după vremuri obicinueşte a veni din plin prosperitatea fericită, să îmbrăţişem din ce în ce mai mult, întocmai ca sufletul nostru, aceasta preaiubită a noastră regiune Transilvania, care de veacuri e alipită alesului nostru regat Ungaria.

După-ce s'au terminat alte anumite operaţiuni de rĕsboiu în contra duşmanului comun al numelui creştinesc, am trimis acolo pe iubitul nostru, Înălţimea Sa, Comitele *Ludovic de Baden,* cu oaste, pentru a oprì în loc năvălirile prea din cale afară duşmănosului *Tökölyi,* şi ale aderenţilor sei rĕsvrătitori, cum şi pe ale Turcilor şi Tătarilor, întemeiat pe neclintita speranţă, că Acela, prin care regii stăpânesc şi rostesc dreptatea, va fi cu braţul seu puternic şi pentru dreptate într'ajutor miliţiei noastre transilvănene. şi va permite ca voinţa noastră regală să aibă isbândă norocoasă.

Acelaş va înteţi, ca jurămêntul de credinţă depus nouĕ deja de mai nainte, şi care întru nimic nu se poate desface, să ajungă a fi tot mai mult o pornire internă spre nemurire, unde să ajungă şi patria întreagă, prin aceia, cărora s'a încredinţat sub protecţiunea noastră regească chivernisirea prin sfat şi îngrijirea provinciei; care jurămênt a fost prestat cu o neperitoare laudă şi cu o credinţă după puteri manifestată prin resolvarea a tot felul de afaceri ce s'au ivit, şi pe care o preţuim după drept şi cuviinţă, dorind să se herezească urmaşilor şi să se străduiască din rĕsputeri a se lucra, ca nu cumva duşmanii să resvrătească, cu răpiri şi cu predare, cu foc şi cu sabie, aceasta ţeară încinsă cu munţi ca cu o coroană, şi să împărecheze, prin cele mai primejdioase apucături ale stratagemei, prin aţiţări, *naţiunile din vechime unite într'un gând,* aducêndu-le la jug mai aspru al poverilor de purtat în folosul barbarilor şi să nu le bată şi să nu rĕstoarne poporul, fost până acum *pavăza întregei creştinătăţi.*

Ce priveşte confirmarea doritei diplome pentru succesiunea lui *Apafi Mihály* în principat, de vreme ce acesta, ca tinĕr de patrusprezece ani, potrivit legii, a cărei observare e socotită de către nobili ca o sfântă datorie, nu e înainte de anul al 25-lea vîrstnic de domnie: am socotit prea graţios, în aceste vremuri de rĕsvrătire prin trădare din partea lui *Tökölyi,* că n'ar avea nici pentru afacerile Transilvaniei, nici pentru patrie isbândă bună, dacă s'ar întêmpla să

http://statuldacia.info

se schimbe ceva prin călcarea sus pomenitei legi. Până atunci minorul să fie crescut până la anii majorenității, cu nădejdea succesiunii, în frica Domnului, în vîrtuțile cuvenite, prin consilierii intimi, cărora li-s'a încredințat administrarea provinciei. Dovezile aptitudinelor crescênde și viitoare sûnt a se aștepta, primind, în sfîrșit, prea grațios, spre binele patriei, grația împărătească-regească.

Pentru-ca însă nu cumva într'aceea toate ordinele Transilvaniei să stee în nedumerire, sau cel puțin pentru-ca să nu aibă cumva motiv de-a bănui părințeștile noastre intenținni, am crezut că e bine și de folos, a încredința sub cuvêntul nostru regesc, și pe lângă cea mai deplină credință, pe fidelii nostri, dela cari așteptăm cu încredere, că vor rămânè statornici în desăvîrșita lor credință către regeasca noastră Coroană, în următorii articoli:

I. În afacerile religiuuilor acolo recipiate, ale bisericilor, școalelor, parochiilor, sau privitor la întroducerea vre-unei alte persoane preoțești ori bisericești, pe lângă cele-ce se găsesc acum acolo, *nu se va schimba nimic,* neavênd nici-odată valoare protestările nici unei clase bisericești ori laice în contra acestora; dar' totuși astfel, încât catolicii să poată, fără plângere în contra lor din partea altor religiuni, clădi, din veniturile lor, la Cluj, pe locul de rugăciune de azi al lor, o biserică; și tot astfel la Alba-Iulia să reconstruească biserica clădită odinioară de către *Cristof Báthory,* ear' acum pustiită; aceiași catolici să se poată bucura pretutindeni de esercițiul *privat* al religiunii lor, dacă sûnt puțini. ear' dacă sûnt mulți, atunci și în public, și să-'și poată clădi biserici, întocmai cum s'au bucurat în asemeni casuri și celelalte religiuni recipiate din Transilvania de acest drept în locurile unde neîndoelnic precumpăneau cu numĕrul.

II. Confirmăm credincioaselor noastre clase nobilitare toate darurile, donațiunile, privilegiile, diplomele nobilitare, titlurile, funcțiunile, dignitățile, zeciuelile, și în fine ori-ce beneficii și bunuri, făcute de către regii Ungariei, ca și pe acele făcute de către toți principii Transilvaniei dela separarea acesteia de către Ungaria, fie fost făcute ori dăruite aceste mai sus amintiților, persoanelor particulare, ori orașelor, comunităților ori asociațiunilor, vre-unei biserici a vre-uneia dintre religiunile recipiate, atât din Transilvania, cât și din părțile Ungariei, pe pământul Săcuilor și la Dobrițin, cu toate că vor fi aparținut odinioară vre-unei alte biserici, vre-unui alt convent ori capitul, așa încât din această pricină nime să nu fie neliniștit în bunurile sale prin pretensiuni ori pornire de procese, nici din partea

http://statuldacia.info

noastră, nici din partea altuia, cleric ori laic; ceea-ce are și posede acum, să păstreze și să stăpânească și în viitor, potrivit amintitelor dăruiri ale regilor și principilor. afară de acele, pe cari le vor fi desființat cumva principii prin vre-o constituție a lor.

III. *Aprobatele și Compilatele,* ca legi ale acestei patrii, decretele, *Tripartitul lui Verböczy* (cu escepțiunea acì a articolului IX. al decretului regelui Andreiu, care a fost cu desăvîrșire abrogat în dieta ultimă din *Pojon)*, Constituțiunile, dreptul municipal al națiunii săsești, declarăm într'adevĕr, că *au să rĕmână în intactă vigoare;* dar' de vreme ce clasele nobilitare sûnt totuși osăbite între ele, atât în privința religiunii, cât și din punctul de vedere al Constituțiunii și al privilegiilor lor, și catolicii se socotesc îngreuiați prin amintiții întâiul și al doilea articol, ear' Sașii cer cu osebită stăruință, ca în al treilea articol să mai fie adăpostite vechile lor privilegii și datini, și usurile de drept ale lor: am socotit, pornind dela însași chestiunea claselor nobilitare, — ca dînșii să nisuiască a delătura, prin înțelegere prietenească și prin concordie, — pe lângă ratificarea noastră împĕrătească-regească, — dificultățile cari esistă între ei, din causa articolului al treilea. Ear' dacă aceasta n'ar isbuti, ne va rĕmânè nouĕ a decide în mod final, în vîrtutea dreptului împĕrătesc-regesc, ceea-ce se va găsì prin esperiență a fi cu dreptul, după-ce vom fi ascultat părerea binevoitoare a consilierilor nostri intimi din Transilvania.

IV. Potrivit obiceiului vechiu, așa adecă cum 'l-am găsit noi, pentru-ca să nu deroage supremei autorități, ordonăm: *să rĕmână totul neatins în politică,* în libertatea consiliului intim, a dietei provinciale și a sufragiului; în autoritatea tablei judecătorești, a protonotarilor și asesorilor, tot astfel și întrucât privește tribunalele inferioare, în ordinea și usul administrării justiției, dar' toate cu păstrarea dreptului de apelare la rege în chestiuni mai de importanță. În chestii economice, privitor la regalii și fiscalități, vom observa, în urma informațiunei prealabile din partea celor mai credincioase clase nobilitare, o astfel de procedură, și un astfel de mod, încât nimeni dintre nobili, cetățeni ori persoane particulare, să nu fie și să nu poată fi apăsat, nici prin comisiunile camerale, nici pe altă cale.

V. Pentru toate funcțiunile cari sûnt trebuincioase, fie administrației politice, fie celei justițiare ori celei economice, vom întrebuința *indigeni transilvăneni,* anume: Maghiari, Sĕcui și Sași, fără

http://statuldacia.info

privire la religiune; şi nici nu vor fi luate în considerare naţiunile esterne, nici cele socotite şi din partea noastră printre cele străine şi incapabile pentru aceasta nu vor avè preferinţă la onoruri şi funcţiuni, rĕmânênd totuşi în vigoare dreptul nostru de a recomanda, pe lângă învoirea claselor nobilitare, primirea ori neprimirea acelora în matricole.

VI. Vom fi inclinaţi a învrednici pe Transilvănenii binemeritaţi, anume: pe Maghiari, Sĕcui şi Saşi, ca pe *indigeni*, fără considerare la diversitatea religiunii, cu bunurile trecute în proprietatea fiscului regesc, fie din lipsa de moştenitori, fie pentru înaltă tradare. Ear' bunurile, cari cu armele noastre au fost luate dela particulari, ca dela inimici, vor fi restituite din curată bunătate regească, fostilor proprietari, ori moştenitorilor acestora. Pentru care scop vom încredinţa aceasta cu bunăvoinţă regală vre-unui tribunal din Transilvania, ori comandantului nostru de rĕsboiu, în acest special cas însărcinându-'l, că după-ce va fi studiat dovezile sĕ hotărască aceea-ce va găsi că este cu dreptul.

VII. Pe supremul nostru director de stat. numit în timpurile de mai înainte *Voivod,* ori pe locoţiitorul acestuia, îl vom lua din numĕrul nobililor şi dignitarilor născuţi în Transilvania, aparţină el religiunii catolice ori unei alte religiuni, dacă acela se va distinge prin fidelitate şi merite. Aceeaşi procedură se va observa şi privitor la funcţiunile de general al miliţiilor transilvănene, de cancelar suprem, de consilieri intimi, de comiţi-supremi şi de căpitani la Sĕcui, de protonotari şi de alte funcţiuni obicĭnuite mai înainte.

VIII. Şi aceasta o încuviinţăm preagraţios cu acea modificare, ca ele, (clasele nobilitare) sĕ ne prescrie spre confirmare, când sûnt de ocupat, pentru funcţiunile de guvernator, de general suprem al miliţiilor transilvănene. de cancelar, consilieri intimi şi protonotari, pentru-ca cu atât mai în linişte sĕ se păstreze statul diferitelor naţiuni, *sĕ înceteze machinaţiunile şi apucăturile primejdioase* şi sĕ rĕmână adânc înrădĕcinat binele obştesc dorit de cătră toţi, ca scop final al celei mai bune guvernări, cătră care îşi iau adevĕrata direcţiune cu toţii dimpreună. Întru-cât priveşte însĕ alte funcţiuni oficiale, anume pe judecătorii regeşti între Saşi şi Sĕcui, pe judecătorii nobililor, pe vicecomiţii comitatelor, pe judecătorii, primarii şi alte funcţiuni ale oraşelor şi tîrgurilor (opidelor), cari se obicĭnueşte a se ocupa la dînşii prin libera alegere de cătră comunităţi, aceste vor rĕmânè şi pe viitor în aceeaşi libertate şi pe lângă acelaşi us

http://statuldacia.info

de drept; dar' şi în fiecare dintre amintitele casuri, ca şi în acelea de mai înainte, e a se cere confirmarea noastră.

IX. Am socotit preagraţios, că va isvorî o mare creştere a binelui public din aceea, ca în consiliul nostru intim să fie totuşi, dintre doisprăzece bărbaţi, trei catolici şi la tabla judecătorească dintre doisprăzece bărbaţi, earăşi trei catolici, rămânând a se lua ceialalţi dintre celelalte religiuni; şi anume între aceia din consiliul intim se ţine şi judele regesc din Sibiiu, luat, conform legilor primite, din naţiunea Saşilor; ear' între protonotari unul să fie catolic, dar' cei actuali să rămână fiecare în funcţiunea sa.

X. Îngăduim *diete provinciale anuale,* de lipsă pentru a discuta afacerile publice, a administra justiţia, a lua spre cunoştinţă propunerile regeşti, când esistă de aceste, precum şi termine judecătoreşti-octavalii, cari vor fi promulgate de guvernatorul nostru şi de către consiliul intim al nostru, reservându-ne dreptul de aprobare a tot ce se va delibera într'acest chip.

XI. Supremului nostru director de stat 'i-se va da autoritatea. posiţia şi prerogativele, cari şi altfel 'i-se cuvin; el trebue să fie totdeauna present în provincie, legat prin un jurământ sărbătoresc de legile patriei, atât în lucrurile bisericeşti, cât şi în cele lumeşti; lui şi fiecăruia din consiliul intim şi dela tabla regească, le vom hotărî retribuţiuni potrivite, din mijloacele erarului nostru regesc şi din veniturile fiscale.

Dacă utilitatea publică şi liniştea singuraticilor religiuni ce se găsesc acolo, ar cere a-'l schimba în fiecare an, se pot da voturile cu desăvîrşire libere ale claselor pentru alegerea cât mai grabnică a altuia, dar' totuşi se vor supune nouă pentru ulterioară resoluţiune.

XII. În vremuri de pace (pe care Dumnezeul păcii să ne-o dea cât mai curênd) ne vom mulţumì cu un tribut de 50.000 florini imperiali (taleri), ear' în vremuri de răsboiu pentru Ungaria şi Transilvania cu o contribuţiune de 400.000 florini renani, — socotite fiind şi prestaţiunile în naturalii; modul repartiţiunii şi al încassării se încredinţează claselor noue credincioase şi funcţionarilor provinciali şi se vor esecuta de dînşii fără părtinire, în proporţiune justă; celelalte, afară de sumele amintite, ce se vor mai cere, fie în vremuri de răsboiu, fie în timpuri de pace, pentru apărarea patriei, din iubire către iubitele noastre clase şi pentru a aduce uşurare întregului popor, le vom scoate din bunurile noastre regeşti şi din veniturile fiscale, precum şi din veniturile minelor de sare şi de alte metale,

http://statuldacia.info

din treizeciuielile, din zeciuielile între Saşi şi din arênda zeciuielilor în comitate.

XIII. Datii şi alte prestaţii neobicĭnuite la dînşii, nu ne vom îngriji a întroduce; vămile şi treizeciuielile nu le vom mări.

XIV. Sĕcuii, un neam foarte rĕsboinic de oameni, sûnt şi în viitor, ca şi până acum, cu totul scutiţi de toate prestaţiunile, de ori-ce îngreunări cu încuartirări pentru iarnă ori pentru vară, de zeciuieli şi de prestaţiunile pentru bunurile, pe cari le posed cu datoria de insurecţiune. În schimb ei rĕmân datori a face, pe cheltuiala lor proprie, servicii de rĕsboiu pentru apĕrarea patriei, dar' totuşi acì nu se socotesc ţĕranii sau supuşii Sĕcui.

XV. Permitem, cum era sub principi, liberul câştig şi comerciu, cu tot felul de obiecte, binevoind totuşi, ca în acest cas sĕ se respecteze şi prerogativele şi privilegiile nobililor.

XVI. Zeciuielile, obicĭnuite la dînşii a se rescumpĕra cu o îndatinată arêndă, le vom lăsa proprietarilor de pămênt; dar' aceasta e totuşi reservată fiscului.

XVII. Nu vom îngreuia provincia cu trupe de ocupaţiune mari şi netrebuincioase, cari sĕ consiste în parte din miliţie indigenă şi cari sûnt a se întreţine din erarul nostru; dar' ca general le vom numì pe un German, care va avè sĕ poarte o reciprocă corespondenţă în afacerile de rĕsboiu cu guvernatorul, cu consiliul intim şi cu generalul miliţiilor transilvane, ear' în celelalte, cari aparţin amintitului stat sau guberniului, el nu se va amesteca.

XVIII. Vom lua de pe grumazii naţiunii săseşti şi ai întregului popor sĕrac de pretutindenea, abusul învechit de a îngriji pe călĕtorii de ori-ce rang şi posiţie cu prestaţiuni de cărăuşie (transportare), cu cai şi animale trăgĕtoare de tot soiul; abusurile cu încortelarea şi altele de acestea, cari s'au sĕvîrşit de cătră călĕtori, cu deosebire împotriva amintitei naţiuni săseşti, în vreme-ce sfătuim prea graţios şi ordonăm, sĕ se înfiinţeze posturi de cătră consiliul de stat, în urma informaţiunilor supuse mai întâiu curţii noastre, şi restauraţiuni pentru adăpostirea şi alimentarea călĕtorilor, în schimbul unei binevoitoare şi drepte remuneraţiuni şi al unui preţ, şi sĕ se înfiinţeze de cătră propietarii de pămênt şi de cătră oraşe.

Am hotărît deci, celor cărora li-se cere sĕ îndeplinească cu conştienţiositate problema oficiului nostru regal, sĕ sădim de acì înainte în inima noastră, cu ajutorul lui Dumnezeu, fără labirintul minotaurului turcesc, — mântuirea tuturor credincioşilor şi a singu-

http://statuldacia.info

raticilor, — binele obștesc, liniștea publică, proprietatea creștinismului, și prea iubita Transilvaniă, confirmând după cercetarea și esaminarea amintiților articoli și a amintitelor puncte, — fiind acelea priincioase onoarei, liniștei, bunăstării clasei nobilitare și *tuturor locuitorilor,* precum și întregei chestiuni creștine, - toate părțile și toate capitolele; și statorim neschimbat, în vîrtutea presentului act, ca acelea *sĕ aibă pentru vecie putere de lege,* făgăduind, *pe lângă cuvêntul nostru regesc și pe lângă credința încă nici-odată călcată de noi și de serenissima noastră casă.* că le vom păstra cu stricteță și neclătinat și vom face sĕ se păstreze, avênd de gând sĕ dăm preacredinciosului nostru popor *bunătăți mai mari* și tot mai mari.

Dat în orașul nostru Viena, la 4 ale lunei Decemvrie, anul după nașterea Domnului 1691, al domniei noastre romane al 34-lea, al celei ungare al 37-lea, ear' al celei boeme al 36-lea. (Sigil atîrnător) ***Leopold*** m. p. Henric de *Strattmann* m. p. La propriul ordin al sacrei Majestăți cesaro-regești:

Stefan Andreiu de Verdenburg m. p.

http://statuldacia.info

„Unirea“.

În diploma leopoldină nu se face pomenire despre *poporul român* din Ardeal, ca-şi-cum nici n'ar fi esistat pe acele vremuri.

Lucru uşor de înţeles. Împĕratul *Leopold* nu putea primì Ardealul în stăpânire altcum decât numai cum era şi cum 'l-a găsit: cu aceleaşi legi, cu aceleaşi drepturi şi cu aceleaşi privilegii pe seama celor trei naţiuni unite; pentru-că dacă îşi manifesta dintru început dorinţa şi intenţiunea de-a ridica la o stare mai bună şi pe Românii, cari formau naţiunea a patra în Ardeal, sigur că staturile ţĕrii nu-'şi dădeau consentimentul, ca Ardealul să treacă sub stăpânirea sa.

Căci e greu de crezut, sĕ nu se fi ştiut la Viena, că în Ardeal locuesc şi Români, şi că poporul acesta formează două terţialităţi din întreaga poporaţiune a ţĕrii. Şi dacă nu se ştia din alte isvoare, sigur că s'a ştiut din raportul generalului *Carafa,* care a presentat curţii dela Viena un plan amĕnunţit despre modul cum ar putè fi trecut Ardealul în stăpânirea casei habsburgice, ear' în planul acesta negreşit că au fost trecuţi şi Românii, ca popor de încredere şi cu sinceră alipire cătră domnitorul lor.

Şi ştiindu-se aceasta la Viena, trebuia sĕ se ştie şi aceea, că Românii din Ardeal nu sûnt legaţi prin nimica la supunere faţă de noul domnitor şi faţă de casa domnitoare, pentru-că ei *n'au fost întrebaţi* în chestia aceasta; în numele lor nu s'au făcut declaraţiuni de supunere, pentru-că ei n'au avut representanţi în staturile ţĕrii.

O apropiere de Români se impunea deci, şi apropierea a urmat, pentru-că mijlocitorii erau la îndemână. Erau *jesuiţii,* cari îşi puseseră toate forţele şi întreaga activitate în serviciul Împĕratului Leopold I. Motiv de apropriere încă era. Catolicismul scăpătase adecă pe atunci foarte rĕu, atât în Ardeal cât şi în Ungaria-de-sus, şi se croise planul la Viena, ca pentru a-'l întări de nou, sĕ fie înduplecaţi Rutenii

http://statuldacia.info

în Ungaria şi Românii în Ardeal să treacă la catolicism. Şi cum ori-ce contract e basat pe interese reciproce, cari vin aduse în bună consonanţă, — s'a ţinut în vedere la esecutarea dorinţei acesteia soartea devenită insuportabilă a Românilor din Ardeal, rămasă aceeaşi şi în urma diplomei leopoldine, care a lăsat în deplină putere toate legile de mai nainte asupritoare pentru Români, şi astfel drept contra-serviciu *li-s'a promis acestora o eventuală schimbare în tot ce-'i priveşte,* dacă acceptează catolicismul.

Dacă ideea unirei bisericei române cu cea catolică a venit dela împĕratul Leopold I. sau a fost a jesuiţilor, e irelevant. Faptul e, că jesuiţii *în numele împĕratului* au iniţiat şi purtat pertractările în chestia aceasta, şi în numele împĕratului au făcut şi promisiunile ademenitoare. Clerul român şi Metropolitul român aşa ştiau cel puţin, că ofertul făcut pentru trecerea Românilor la catolicism *a venit dela însuşi împĕratul Leopold I.,* ceea-ce se vede apriat din vorbirea metropolitului *Teofil,* rostită în prima şedinţă a sinodului general bisericesc, convocat pe Februarie 1697 la Alba-Iulia, în scopul de a discuta în chestia *unirii.*

În vorbirea acesta se spuneau următoarele:

„Acum de când a plăcut preabunului Dumnezeu să restituiască această ţeară a Transilvaniei guvernului augustisimei case austriace, domnilor sei proprii şi ereditari, *a încetat persecutarea bisericei române în cea mai mare parte,* şi nu se mai cere nimica spre pacea dorită, decât să se desbată şi să se sfătuiască despre *unirea credinţei* cu biserica romano-catolică, ***după dorinţa graţioasă a augustisimului împĕrat Leopold,*** ce domneşte ferice".

„Unirea" era deci o dorinţă a împĕratului Leopold I. Şi fiindcă prin aceasta împĕratul doria şi punerea *sub scutul* casei sale domnitoare a Românilor din Ardeal, faţă de cari dase şi mai nainte probe evidente de bunăvoinţă, pentru-că sub el *„a încetat persecutarea bisericei române în cea mai mare parte",* — Românii ardeleni au adus jertfa cerută, au adus interesele lor în consonanţă cu interesele casei domnitoare, şi pentru a întări catolicismul în Ardeal au acceptat unirea bisericei lor cu biserica romano-catolică, legând însĕ un fel de *contract social* cu Coroana, căreia *'i-au pus condiţiuni* şi dela care au cerut, ca:

„Românii mireni, uniţi cu biserica romano-catolică, să fie primiţi şi să fie înaintaţi în toate diregĕtoriile, ca cei de celelalte naţiuni şi religiuni din patrie, ear' fiii lor să fie primiţi în şcoalele catolice şi la fundaţiunile şcolare".

http://statuldacia.info

Ori-cât de rĕu apreciat sĕ fie astăzi actul unirei bisericei române cu biserica romano-catolică, pentru urmările funeste ce le-a avut, desbinându-ne în douĕ, punându-ne în lupte înverşunate pe unii cu alţii, ear' pe unii dintre noi subordonându-ne stăpânirei ierarchice a Sêrbilor, de sub care numai după lungi şi grele lupte am putut scăpa: el rĕmâne un *act politic* de mare însemnătate, pentru-că ne-a pus în legătură cu Coroana, ne-a câştigat *promisiuni* dela Coroană, şi ne-a lăsat deschisă calea pe care am şi bătucit-o din destul pentru a cere împlinirea promisiunilor făcute.

Pe lângă jesuiţi, mai întrase în acţiune pentru trecerea Românilor la *unire* şi Primatele Ungariei, *Leopold Kolonics;* şi după multe capacitări, unirea a ajuns sĕ fie perfecţionată, în formă, la anul 1700.

Fasele, prin cari a trecut chestia până la finalisare, sûnt cunoscute din *actele unirii,* dintre cari cele mai importante sûnt următoarele:

Primul sinod.

Metropolitul *Teofil,* îndemnat şi capacitat de primatele *Kolonics,* care lucra prin agentul seu, jesuitul *Baranyi Pál,* se hotărîse sĕ treacă la *unire,* în credinţa, că pe calea aceasta se va îndrepta soartea clerului şi a poporului român, — amĕsurat multelor şi frumoaşelor promisiuni primite. Singur însĕ nu putea face unirea; de aceea a convocat sinod general bisericesc la Alba-Iulia, pe Februarie 1697, pentru a pune acì în discuţie chestia unirii. Sinodul a decurs în modul următor:

Şedinţa primă.

Metropolitul Teofil espune pe larg persecuţiunile, pe cari le-a îndurat biserica română sub domnii calvini ai Ardealului, şi că ereticii cum s'au silit să infecteze religia bisericei române cu eresiile lor. Înşiră cărţile pline de eresíi şi tipărite în limba română numai cu scopul de a atrage pe Români pe nesimţite pe partea lor. Spune, cum s'a ordonat şi s'a impus clerului român sĕ publice în biserici şi sĕ instrueze poporul, că icoanele sûnt numai ornamente pentru biserici şi pentru case, şi că oamenii nu sûnt datori se ţină Mercurile şi Vinerile. Ear' pentru a controla, dacă se împlineşte aceasta întocmai, au fost numiţi visitatori eretici, cu îndreptăţirea sĕ între în casele tuturor Românilor şi se caute, dacă ei gătesc mâncări de carne în zilele oprite de biserica lor. Din acest motiv apoi, Românii fierbeau

http://statuldacia.info

de post în vase, pe cari le ascundeau din faţa visitatorilor, ear' în alte vase fierbeau mâncări de carne, pentru a le putè arĕta comisiunei controlătoare. Arată mai departe Metropolitul cu câte ameninţări, linguşiri şi măestrii se sileau ereticii sĕ aducă pe Români la îmbrăţişarea dogmelor perverse ale eresiei lor, şi de aceea dădeau prerogative mai mari preoţilor români, şi peste tot Românilor, cari îmbrăţişau şi căutau sĕ se rĕspândească învĕţăturile lor. Espune faptul, cum erau preferiţi predicatorii eretici faţă de episcopii români, ear' episcopul calvinesc primise putere supremă asupra Metropolitului şi asupra clerului român, aşa, că nici un ordin şi nici o dispositiune a Metropolitului român nu avè putere înainte de a fi fost aprobată şi întărită de cătră episcopul calvinesc, — şi arată şi în câte alte moduri se chinuiau şi se batjocoreau Românii tari în credinţă, mai ales persoanele bisericeşti, pe cari le băteau până la moarte, cum s'a întêmplat cu metropolitul *Sava II.*, pe când clerul peste tot era îngreunat cu sarcini mari, cu zile de clacă, dijmă, vămi şi alte greutăţi, impuse clerului întocmai ca şi ţĕranilor iobagi.

„Dar' acum, — a continuat Metropolitul Teofil, — de când a plăcut prea bunului Dumnezeu sĕ restituiască aceasta ţeară a Transilvaniei guvernării augustisimei case austriace, — domnilor ei proprii şi ereditari, — *a încetat persecutarea bisericei române în cea mai mare parte* şi nu se mai cere nimica spre pacea dorită, decât sĕ se desbată şi sĕ se sfătuiască despre *unirea credinţei cu biserica romano-catolică, după dorinţa prea graţioasă a augustisimului împĕrat Leopold, ce domneşte ferice!*“

Cu mai multe asemenea cuvinte Metropolitul Teofil îndeamnă clerul român sĕ primească unirea, espunêndu-'i toate foloasele şi tot binele ce poate resulta din unirea aceasta, *oferită de împĕratul.* Cu aceasta şedinţa primă a sinodului s'a încheiat.

Şedinţa a doua.

În ziua următoare sinodul a început a se consulta asupra modului de trecere la unire, şi în special asupra *ritului* s'a discutat mult. Era manifestată temerea, ca nu cumva sĕ se schimbe cu încetul ritul şi disciplina bisericească, şi nu cumva sĕ se întroducă ritul bisericei latine. Era temere şi de aceea, că va fi întrodus călindarul cel nou în locul vechiului călindar, esprimată fiind dorinţa generală în sinod, ca până când vor rĕmâné ceialalţi neuniţi de ritul grecesc din ţĕrile casei austriace în folosinţa calendarului vechiu, pe acesta sĕ-'l folosească şi uniţii. S'a cerut apoi, ca uniţii sĕ poată avè în

http://statuldacia.info

toate locurile biserici de ritul lor, şi sĕ nu se întêmple cumva, ca acolo unde sûnt puţini Români uniţi şi n'au preot din neamul lor, sĕ fie siliţi sĕ primească tainele dela preoţii latini, ci sĕ aibă dreptul a chema preot de ritul lor. S'a mai accentuat în fine, că la judecăţi sĕ nu se proceadă după dreptul canonic al latinilor, ci după canoanele şi disciplina bisericei greceşti; că la mai mult decât la cele *patru puncte* sĕ nu fie constrânsă biserica română la nici un cas şi sub nici un pretext; că tot felul de drepturi şi de libertăţi sĕ se dee bisericilor şi persoanelor bisericeşti române, ca şi bisericilor şi persoanelor bisericeşti de ritul latin, şi că *Românii sĕ nu se mai socotească de toleraţi, ci de fii recipiaţi ai patriei.*

După-ce sinodul a desbătut bine toate aceste puncte, s'a luat hotărîrea sĕ se primească unirea, însĕ sub aceste condiţiuni:

1. Biserica română va ţinè pentru totdeauna cele *patru puncte,* cari conţin sfânta unire, ear' la mai mult se nu fie constrânsă sub nici un pretext. Punctele sûnt acestea:

a) Ponteficele roman este capul vĕzut al întregei biserici creştine din lume.

b) Pânea nedospită (azima) e materie suficientă pentru taina euharistiei.

c) Afară de eeriu, lăcaşul celor fericiţi, şi de iad, închisoarea celor condamnaţi, mai este un al treilea loc, în care se păstrează sufletele necurăţite pentru a se curăţì (purgatorul).

d) Spiritul sfânt, persoana a treia în sfânta treime, procede dela tatăl şi dela fiiul.

2. Dreptul canonic, care în limba română se numeşte *pravilă,* sĕ rĕmână în putere, afară de cele-ce sûnt contrare sfintei uniri, şi după pravilă sĕ se proceadă la judecăţi.

3. Persoanele aflătoare în slujba bisericii, preoţii, funcţionarii bisericeşti, precum şi diaconii, cantorii, dascălii şi paraclisierii sĕ se bucure de aceleaşi drepturi, privilegii, scutiri şi libertăţi, de cari se bucură preoţii romano-catolici sau de ritul latin, după sfintele canoane şi după statutele regilor Ungariei.

4. *Românii mireni, uniţi cu biserica romano-catolică, sĕ fie primiţi şi înaintaţi la toate diregĕtoriile, ca şi cei de celelalte naţiuni şi religiuni recepte din patrie, ear' fiii lor sĕ fie primiţi în şcoalele latine catolice şi la fundaţiunile şcolare, fără nici o deosebire.*

5. Sĕ se poarte îngrijiri de subsistenţa cuvenită pe seama Metropolitului bisericei române.

http://statuldacia.info

Acestea sînt conclusele sinodului bisericesc, luate în şedinţa a doua.

O lună mai târziu, la 21 Martie 1697, Metropolitul *Teofil* a trecut conclusele sinodului general bisericesc într'un act oficial, pe care 'l-a înaintat împĕratului *Leopold I.* şi totodată şi primatelui *Kolonics.* Actul e următorul:

„Noi, *Teofil,* din mila lui Dumnezeu episcop al bisericei române din Ardeal şi părţile Ungariei unite cu ea, împreună cu tot clerul aceleiaşi biserici, facem prin aceasta cunoscut tuturor celor-ce se cuvine, că ţinênd noi sinod general în luna trecută a lui Februarie în Alba-Iulia, am hotărît cu glas unanim, că voim sĕ ne întoarcem la sînul sfintei mame biserici romano-catolice, şi sĕ ne reunim cu ea, primind, mărturisind şi crezênd tot ce primeşte, mărturiseşte şi crede ea. Şi mai vîrtos mărturisim acele *patru puncte,* în cari ne-am desbinat până acuma: 1. Recunoaştem că ponteficele roman e capul vĕzut al întregei biserici creştine din lume. 2. Mărturisim, că afară de ceriu, lăcaşul fericiţilor şi de iad, închisoarea condamnaţilor, mai este şi al treilea loc, în care se păstrează sufletele necurăţite pentru a se curăţi. 3. Credem că pânea nedospită (azima) este materie destulă pentru cina Domnului şi a tainei liturgiei. 4. Credem, că sfântul Duh, a treia persoană în sfânta treime, procede dela tatăl şi dela fiiul, şi primim, mărturisim şi credem toate celelalte, pe cari le primeşte, mărturiseşte şi crede sfânta maică biserică romano-catolică.

Dar' *cerem* dela Maiestatea Sa imperială şi regală următoarele:

1. Ca preoţii şi funcţionarii de ritul grecesc sĕ se bucure de aceleaşi privilegii şi drepturi, de cari se bucură nu numai preoţii romano-catolici ci şi arianii, luteranii şi calvinii.

2. Ca în fiecare sat, în care se află preot, biserica sĕ aibă şi *casă parochială,* pentru-ca preotul sĕ nu fie silit sĕ şeadă în casă străină sau pe loc străin.

3. Ca preotul sĕ depindă numai dela episcop, ca cap al bisericei, şi numai el sĕ dispună, nu mirenii ca până acuma.

Noi, anume: numiţii Teofil şi tot clerul, *cerem cu umilinţă acestea dela Maiestatea Sa imperială şi regală,* şi ne îndatorăm la punctele mai sus pomenite, înaintea părintelui *Baranyi Pál,* parochul bisericei romano-catolice din Alba-Iulia. Spre a cărei credinţă şi întărire am subscris cu mâna noastră şi am întărit cu sigilul nostru episcopesc şi cu al universităţii clerului. Dat în Alba-Iulia în 21 Martie 1697. *Teofil,* episcopul şi tot clerul".

http://statuldacia.info

E de remarcat, că în actul acesta *Teofil* sĕ întitulează numai episcop, nu metropolit, se pune deci singur în rang mai mic; şi că în act nu sûnt trecute *toate* conclusele sinodului general bisericesc, cari formau *condiţiunile* trecerii bisericei române la unire. Lipseşte punctul 4 şi 5 din conclusele cunoscute, tocmai cele mai esenţiale din punct de vedere *politic-naţional.* Esplicarea 'ni-o putem face în două feluri: sau că *Teofil* le-a eliminat din adins din act, ca după părerea sa *nerealisabile,* sau că actul a fost compus de jesuiţi, în limba latină, pe care *Teofil* poate-că nu o înţĕlegea, şi astfel n'a putut controla dacă actul consună cu dorinţele esprimate din partea sinodului.

Învoirea sinodului general al bisericei române de a trece la unire a provocat mare agitaţie printre calvini, cari au pus toate pietrile în mişcare pentru a împedeca realisarea ideii.

Se întêmplă, că *Teofil* moare în anul 1697, luna Iulie, ear' în locul seu vine ales Metropolit *Atanasie,* hirotonit în 22 Ianuarie 1698 la Bucureşti.

Atanasie, noul Metropolit, a adus cu sine o instrucţie amănunţită din Bucureşti, că turma cum trebue sĕ 'şi-o păzească, fiindcă se lăţise vestea pretutindenea despre intenţiunea Românilor ardeleni de a se unì cu biserica romano-catolică. Atanasie a primit şi subscris toate punctele din instrucţiune, şi a venit acasă cu cugetul cel mai curat de a nu continua opera prĕdecesorului seu. La Viena însĕ se insista cu tărie, ca unirea sĕ fie efectuită, şi mai ales primatele Kolonics punea mare pond pe realisarea desĕvîrşită a ideei acesteia. În Ardeal earăşi se începuse o energică contraacţiune din partea Calvinilor. Împĕratul *Leopold,* temêndu-se de turburări, certe şi frecări, născute într'o ţeară peste care abia acum de curênd devenise stăpân, a edat la 14 Aprilie 1698 un decret, adresat guvernului provincial, în care între altele se spuneau şi următoarele:

„Acela dintre preoţii români de ritul grecesc, care mărturisind se va declara, că va păzì ritul grecesc după normele celor uniţi cu catolicii şi va recunoaşte pe ponteficele roman: se va bucura de privilegiile preoţilor catolici; ear' care va socotì că nu poate face aceasta mărturisire, sau se va unì cu vre-una din celelalte religiuni recepte, ori va rĕmânè în religiunea în care e acum: se va bucura de privilegiile religiunii aceleia, pentru care se va declara, sau se va socotì în statul şi dreptul religiunii, în care se află acum".

La 2 Iunie 1698 a adresat apoi primatele *Kolonics* guvernului provincial şi clerului român următorul manifest:

http://statuldacia.info

„Noi. *Leopold,* din mila lui Dumnezeu presbiter cardinal al sfintei biserici romane cu titlul sfântul Ieronim al Iluricilor de *Kolonics,* archiepiscop al Strigoniului, comite suprem perpetuu al locului şi al comitatului, primate al regatului Ungaria, legat din naştere, secretar şi cancelar suprem, prior al ordului Sfântul Ioan Ierosolimitanul, comandor al Egrei, Mailbergului, consilier intim actual al Maiestăţii imperiale-regale: tuturor, la mânile cărora vor ajunge acestea, şi mai ales preoţilor români de ritul grecesc din Ungaria, Transilvania şi părţile unite cu ea, — mântuire eternă întru Domnul!

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că mai sus numita Maiestate imperială-regală *Leopold I.,* împĕrat al Romanilor, pururea august, a hotărît graţios, în 23 August 1697 şi în 14 Aprilie anul curgĕtor, că: aceia dintre preoţii de ritul grecesc, cari mărturisind se vor declara că vor păzì ritul grecesc după norma celor uniţi cu catolicii şi vor recunoaşte pe ponteficele roman, vor *trebuì* sĕ se bucure de toate acelea drepturi, privilegii, scutiri şi libertăţi, de cari se bucură preoţii romano-catolici sau de ritul latin, după sfintele canoane şi după statutele regilor Ungariei.

Noi, înţelegênd această resoluţiune graţioasă a M. Sale, afară de aceea că ne-am umplut de bucurie, pentru-că auzim şi vedem, că vi-se deschide calea pe care puteţi sĕ vĕ întoarceţi la strĕbunul sîn al bisericei romano-catolice şi la unirea mântuitoare, am socotit a fi datoria şi grija noastră părintească, care o avem ca primate al Ungariei şi legat născut, în toată Ungaria şi în ţĕrile şi provinciile unite cu dînsa, precum şi din puterea autorităţii noastre, ca Archiepiscop al bisericei metropolitane din Strigoniu, dat nouĕ prin un privilegiu special dela sfântul scaun apostolic: *sĕ vĕ oferim favoarea noastră şi protecţiunea specială întru toate,* vouĕ, celor-ce vĕ întoarceţi şi celor ce vĕ veţi întoarce la unirea cu biserica romano-catolică. Şi vom face aceasta cu atât mai vîrtos, cu cât voi veţi fi mai ferbinţi în mărturisirea şi ţinerea zisei uniri, învĕţând, mărturisind şi crezênd în particular şi peste tot cele-ce învaţă, mărturiseşte şi crede sfânta maică biserică romano-catolică, mai ales acele *patru puncte,* în cari se părè că aţi fost desbinaţi până acuma de ea, şi anume:

1. Că ponteficele roman este cap universal al întregei biserici din lume;

2. Că pânea nedospită (azima) este materie destulă pentru luarea cinei Domnului, sau a tainei euharistiei;

http://statuldacia.info

3. Că afară de cer, scaunul fericiţilor, şi de iad, temniţa condamnaţilor, mai este un al treilea loc, în care se ţin şi se curăţă sufletele morţilor, încă necurăţite;

4. Că spiritul sfânt, a treia persoană în trinitate, procede dela tatăl şi dela fiiul.

Şi dacă veţi face aceasta, atunci veţi putè spera şi dela Dumnezeu, dătătorul tuturor bunurilor, influenţa graţiei sale în această vieaţă, şi binecizere mai copioasă în cele vremelnice, ear' în viitor fericire eternă. Şi totodată, *din favoarea specială a augustisimului împĕrat şi din plina sa potestate regală,* atât persoanele voastre, cât şi bisericile şi celelalte ce se ţin de ele, *vĕ veţi bucura de scutirea şi libertatea de care se bucură în faptă bisericile, persoanele şi lucrurile bisericeşti de ritul latin, din ordinul sfintelor canoane.* Ear' cel-ce va cuteza cu temeritate a despreţuì acest decret al Maiestăţii Sale augustisime, sau va cuteza, sub vre-un pretext sau sub mantaua usuluí, pretins a fi esistat mai nainte de-a se unì, a se opune apriat sau pe ascuns acestei declarate libertăţi bisericeşti a uniţilor de ritul grecesc, se va pedepsì atât de judecători ai forului bisericesc şi civil, cât şi de augustisimul împĕrat, dacă va cere trebuinţa, cu aceleaşi pedepse, cu cari se pedepsesc după lege şi us cei-ce calcă libertatea bisericească a credincioşilor de ritul latin. Şi afară de aceasta, în libertatea aceasta bisericească, toţi domnii, guvernul regal, magnaţii, despanii, vicedespanii comiţatelor, judecătorii nobililor, căpitanii supremi şi juzii regali ai scaunelor sĕcueşti şi săseşti, şi în fine toţi juzii forului bisericesc şi civil, dacă vĕ veţi plânge înaintea lor, că aţi fost vătĕmaţi în declarata libertate, şi veţi cere ajutorul lor, vor trebuì sĕ vĕ facă judecată şi dreptate ca şi celorlalţi credincioşi ai sfintei maice biserici, cari se bucură de aceeaşi libertate. Ear' dacă ei nu vor împlinì aceasta şi voi ne veţi înştiinţa despre aceasta pe noi şi pe urmaşii nostri, noi ne vom sîrguì sĕ vindecăm un rĕu atât de învederat, cât mai curênd şi cu mâna cea mai severă. Dat în curtea comandei noastre de Mailberg, în Viena Austriei, 2 Iunie, anul Domnului 1698. *Leopold,* cardinal de *Kolonics,* archiepiscopul Strigoniului (L. S.)"

Metropolitul *Atanasie,* vĕzênd atâtea promisiuni frumoase, la neîntreruptele stăruinţe ale jesuitului *Baranyi,* se înduplecă şi subscrie şi el punctele *unirii,* — primite de antecesorul seu, — în numele întregului cler român. Făgăduinţele făcute au fost deci prea iute date uitării.

http://statuldacia.info

Convocà apoi pe 7 Iulie 1698 sinod general la Alba-Iulia, unde fu *primită* unirea cu biserica romano-catolică şi pe calea aceasta.

După votarea actului de unire, acum al doilea, Împèratul *Leopold* edà, la 16 Februarie 1699, următoarea diplomă:

„Noi, Leopold, din mila lui Dumnezeu, împĕrat al Romanilor pururea august, rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Dalmaţiei, Croaţiei, Slavoniei, şcl. Archiduce al Austriei, duce al Burgundei, Brabanţiei, Stiriei, Carintiei, Carnioliei, marchis al Moraviei, duce al Luxemburgului, Sileziei-de-sus şi de jos, Virtembergei şi de Tecin, principe al Sveviei, comite al Habsburgului, Tirolului, Kiburgului, Goriţei, etc. etc.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că libertatea bisericească, de care se bucură bisericile şi persoanele bisericeşti şi lucrurile lor, după dreptul dumnezeesc şi omenesc, mai ales în regatul nostru apostolic din Ungaria şi din ţerile şi provinciile unite cu ea, fiind întărită prin graţioasele privilegii ale fericiţilor regi, predecesorilor nostri de bună memorie, şi prin constituţiunile regatului, şi cuvenindu-se ca sĕ se ţină şi apere de Maiestatea noastră imperială-regală (de oare-ce avem prerogativă specială de *rege apostolic* între regii creştini): ni-s'a părut drept, ca aceia, pe cari 'i-a unit aceeaşi credinţă şi caritate în aceeaşi unitate a sfintei biserici catolice, şi pe cari îi ţine ca pe nişte fii ascultători în tot acelaş sîn al sfintei mame, şi le dă vieaţă sub acelaş cap, ca membre ale aceluiaşi corp, şi-'i face vrednici de aceeaşi favoare dumnezeească şi omenească, aceia zic, *sĕ nu fie lipsiţi de dreptul lor.*

Deci, fiindcă ni-s'a făcut cunoscut cu toată siguranţa, că *naţiunea Românilor,* Grecilor şi Rusniacilor, cari până acuma au fost întinată cu schismă, a început prin inspirarea lui Dumnezeu a se întoarce la unire şi în sînul sfintei biserici romane, în diverse părţi ale regatului şi în Transilvania şi în părţile unite cu ea, şi a primì, a mărturisì şi a crede toate cele-ce primeşte, mărturiseşte şi crede sfânta maică biserică romano-catolică, şi mai vîrtos acele patru puncte, în cari se desbinaseră până acuma (urmează punctele):

Noi aşadară, voind sĕ rĕspundem diregĕtoriei zĕloase a unui rege apostolic, declarăm din plina noastră autoritate regală, că bisericile, persoanele bisericeşti şi lucrurile uniţilor de ritul grecesc din numitele regate ale Ungariei, Croaţiei, Slavoniei, precum şi din Transilvania şi din părţile unite cu ea, sĕ se bucure chiar de aceeaşi libertate bisericească, de care se bucură în faptă bisericile, persoanele

http://statuldacia.info

bisericești și lucrurile credincioșilor de ritul latin, după ordinul sfintelor canoane și după consentimentul, indulgența și privilegiile principilor pământești. Și în respectul acesta ordonăm sever, *sub amenințarea mâniei noastre regale,* că dela publicarea acestei scrisori, nimenea, fie de ori-ce stare, autoritate, demnitate, prerogativă și putere, *să nu cuteze a se opune declaratei libertăți bisericești a uniților de ritul grecesc,* sau apriat, sau pe ascuns, sau sub ori-ce pretext, sau sub mantaua usului pretins a fi fost mai nainte de-a se unì, nici să cuteze a trata pe preoții uniți cu biserica română ca pe iobagi, a-'i silì la clacă, la lucrări și la fapte de iobagi, chiar nici sub titlu de onorar, sau a-'i prinde sau a-'i persecuta pentru numita unire, sau a-'i scoate din loc, din beneficiu sau parochie, chiar sub acele pedepse din partea forului bisericesc și civil, ba și din a Maiestății noastre, când va cere trebuința, cu care se pedepsesc după lege cei-ce calcă libertatea bisericească a credincioșilor de ritul latin. Și aceasta ordonăm tuturor credincioșilor nostri, prelaților, magnaților, nobililor judecători și justițiarilor forului bisericesc și civil, și tuturor staturilor din numitele regate și din Transilvania, și celorlalți supuși ai nostri, la cari vor ajunge acestea, celor de acum și celor viitori, mai ales generalilor, locțiitorilor și celorlalți oficiali, de pe ori-ce locuri; că dacă mai des numiții uniți de ritul grecesc se vor plânge la voi, că au fost supĕrați în sus declarata lor libertate și vor cere ajutorul vostru, *să le stați într'ajutor* și să-'i apĕrați și să-'i protegeți în contra oricăror călcători ai acestui privilegiu.

Și voim și ordonăm, ca toate cele mai sus zise, și după ele aceasta diplomă imperială și regală, și acest mandat al nostru să se publice de despani, vicedespani, judecătorii nobililor, în toate comitatele din Ungaria, Croația, Slavonia și din Transilvania, de cătră căpitanii supremi și juzii regali din scaunele săcuești și săsești, unde locuesc uniți de ritul grecesc. Să se publice în adunările generale și în cele scaunale, ca să poată ajunge la cunoștința tuturor celor-ce se cuvine. Dacă, din contră, cineva se va arĕta cu temeritate contra acestora, să ne raportați îndată, *ca să putem vindeca cât mai în grabă și cât mai sever un reu atât de evident,* altmintrelea se nu cuteze a-'l face nici unul dintre credincioșii nostri. Afară de aceasta ordonăm, că la copiile, scrise sau tipărite ale acestei diplome, subscrise de vre-o persoană cu autoritate bisericească sau de vre-un notar public, să se dee același crezĕmênt ca și cum s'ar fi dat în original, și după-ce se va cetì, voim să se dee totdeauna înapoi arĕtătorului.

http://statuldacia.info

Prin puterea şi mărturia acestei scrisori, întărită cu dublul nostru sigil secret atârnător, cu care ne servim ca rege al Ungariei, dată prin mâna credinciosului nostru, iubitului, reverendisimului în Christos părinte, domnului *Leopold,* presbiter cardinal al sfintei biserici romane cu titlul sfântul Ieronim al Iluricilor de *Kolonics,* Archiepiscopului bisericei metropolitane din Strigoniu, comitelui suprem şi perpetuu al locului şi al comitatului, primatelui Ungariei, legatului născut, secretarului şi cancelarului suprem şi consilierului nostru intim: În cetatea noastră Viena Austriei, în 16 Februarie anul Domnului 1699, al regatului nostru roman 42, al Ungariei şi celelalte 44, ear' al Boemiei 43-lea. *Leopold* m. p. (L. S.) Leopold cardinal de Kolonics m. p. Conte Samuel Kálnoki m. p.“

La 20 Februarie, împĕratul a trimis un asemenea decret deadreptul şi guvernului provincial din Transilvania, spre ştire şi acomodare.

Reformaţii, firește, nu vedeau cu ochi buni acţiunea înscenată pentru trecerea Românilor la unire, şi de aceea au început de nou o contraacţiune, pentru a-'i abate dela propusul lor, făcêndu-'i sĕ treacă la calvinism. Lucrul era uşor, pentru-că membrii guvernului provincial din Ardeal erau aproape esclusiv reformaţi, şi astfel puterea era în mâna lor. Guvernul ţĕrii a trimis deci comisari pe sate, pentru-ca sĕ controleze dacă şi ţĕranii români vreau într'adevĕr sĕ-'şi unească biserica cu biserica romano-catolică, sau numai clerul e aplicat a face unirea. Pe de altă parte s'au început şi intrigile, rĕspândit fiind printre Români svonul, că împĕratul vrea sĕ-'i treacă la unire cu de-a-sîla, ear' împĕratului trimiţîndu-'i-se rapoarte false, că Românii îl vorbesc de rĕu şi că nu vreau sĕ se unească.

Împĕratul a ţinut sĕ se resfire nedumeririle prin un nou rescript, datat din 6 August 1699, în care spunea, că Românii nu sûnt *siliţi* sĕ treacă la unire. Au voe sĕ se unească cu ori-care din cele patru religiuni recepte, sau sĕ rĕmână şi mai departe în religia lor de până acuma.

În credinţa, că va câştiga şi capacîta cu şi mai bun succes pe Români, ca în locul unirii sĕ îmbrăţişeze calvinismul: guvernul ţĕrii a compus la 26 Septemvrie 1699 un regulament pe seama *bisericei române,* de următorul cuprins:

„Guvernul regal, cu plinul consentiment *şi al catolicilor,* a hotărît cele următoare în privinţa *unirii Românilor,* în Alba-Iulia, la 26 Septemvrie 1699:

http://statuldacia.info

1. În Transilvania sûnt destui *doi popi românești,* chiar și în cele mai mari sate românești; ear' în cele mai mici e destul și unul, pentru slujba dumnezeească; așa dară se hotărește să nu fie mai mulți.

2. Episcopului să nu-'i fie iertat a hirotoni persoane nedestoinice, nici prin abus nici pe bani, ci numai pe atari să hirotonească, cari esaminându-se se vor arăta destoinici pentru chemarea bisericească. Dar' la esamen să nu fie numai episcopul românesc, ci și popi din religiunea aceea *cu care se vor uni*, aleși de biserică sau de episcopul aceleia. Însă și în modul acesta să nu se înmulțească popii fără de lipsă.

3. Fiindcă Românii n'au acum nici o școală într'adevăr bună, așa dară cine vrea să se facă popă românesc, *să învețe în școalele acelei religiuni, cu care se va uni;* altmintrelea să nu se primească la preoție.

4. Popii, cari n'au diregătorie în biserică, se socotesc persoane libere; însă dacă n'au proprietatea lor, pe care să trăească fără paguba proprietarului străin și a altora, atunci să șeadă în mănăstire, ear' nu în sat, până-când li-se va afla o parochie.

5. În general, fiindcă și popii de celelalte religiuni, dacă mai țin pământuri afară de cele-ce se țin de casa parochială, sûnt datori a plăti dijmă proprietarului, de nu cumva acesta 'li-o iartă de bunăvoe, asemenea și dacă mai stăpânesc vre-un loc sau ori-ce altă ereditate afară de cele parochiale, sûnt datori a purta sarcinile împreunate cu ea: de aceea și popii românești să aibă datorințele de mai sus, în privința dijmei și a celorlalte obiecte, ca și persoanele bisericești de celelalte religiuni, cu ori-care se vor uni.

6. Fiindcă bătaia nici mirenilor nu le este iertată, și că tot omul are pedeapsa și judecata sa după calitatea și cantitatea vinei sale, conform legilor patriei, de aceea Românii să se unească și în privința judecății persoanelor bisericești; și precum se va urma în contra popilor făcători de rele, așa să se urmeze și în contra popilor români, cum se vede în Aprobate partea I. lit. 5 art. 5. Popii români, cari nu se vor uni cu nici o religiune, ci vor rămâne în starea lor de mai nainte, in privința aceasta să se țină de procedura de mai nainte.

7. Despre afurisire încă se face cunoscut episcopului românesc, ca să nu facă abus de ea, nici să lase pe popi să facă; ci să urmeze toți după-cum e usul la acea religiune, cu care se vor uni. Dat în Alba-Iulia, dela guvernul regal al Ardealului".

http://statuldacia.info

Aceste mĕsuri, mai mult de intimidare decât de atragere, luate din partea guvernului, — au îndemnat pe Metropolitul *Atanasie* sĕ adune în pripă pe protopopi şi pe unii dintre preoţi, cu cari formà un sinod, pentru a lansa următorul *protest*, datat din 30 Septemvrie 1699:

„Noi, subsemnaţii, episcopul şi protopopii bisericei de ritul grecesc unită cu cea romano-catolică, facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, mai ales guvernului regal al Transilvaniei şi staturilor aceleiaşi ţĕri, celor de acum şi celor viitori: că noi am îmbrăţişat *liberi, de bunăvoe, şi cu inimă curată* graţiosul decret al M. Sale imperiale din 14 Aprilie 1698, precum şi graţioasa diplomă a aceleiaşi Maiestăţi imperiale din 16 Februarie anul curent, asemenea şi celalalt nou decret al aceleiaşi Maiestăţi imperiale-regale din 20 Februarie, tot acest an, care s'a trimis guvernului regal. Dar' fiindcă în numele guvernului regal ni-s'au trimis nişte articoli, cari nu lovesc numai în decretul M. Sale, ci calcă şi prostituesc chiar şi libertatea religiunii catolice şi a comembrelor ei: noi *protestăm în mod solemn în contra tuturor acelor articoli guverniali*, şi nu primim şi nu recunoaştem nici un cercetător şi esplorator, decât numai dela M. Sa, ca dela un rege apostolic, şi dela eminentisimul cardinal, archiepiscopul Strigoniului, primatele Ungariei şi supremul păstor în ţĕrile cele supuse Ungariei, pe cari nu numai îi vom recunoaşte cu cea mai mare reverenţă şi sinceritate, ci îi vom şi primì şi îmbrăţişa. Protestăm peste acestea, şi prin jurămêntul făcut, că nu voim sĕ ne retragem dela unirea cu biserica romano-catolică, nici nu voim sĕ ne unim cu vre-o religiune contrară celei romano-catolice. Spre mai mare tărìe şi putere a acestora, am sigilat cu sigilul sinodului general, Alba-Iulia în 30 Septemvrie 1699. Noi, archiepiscopul cu tot sinodul Românilor din Transilvania".

Curtea dela Viena încă fù informată despre intrigile reformaţilor, şi împĕratul *Leopold* se vĕzù îndemnat sĕ edee la 12 Decemvrie 1699 un nou decret, de cuprinsul următor:

„*Leopold*, din mila lui Dumnezeu ales împĕrat al Romanilor, pururea august etc. etc.

Ilustrilor, onorabililor, măriţilor, generoşilor, înţelepţilor, circumspecţilor, credincioşilor, iubiţilor!

Vĕ aduceţi aminte fără îndoială de graţioasa noastră resoluţiune din 14 Aprilie 1698 şi de cea repetită din 6 August 1699, prin care am hotărît serios, ca *Românii sĕ aibă libertate deplina a se unì cu una din cele patru religiuni recepte din Transilvania,*

http://statuldacia.info

sau de-a rĕmânè în statul religiei în care se află acuma, şi aşa, sĕ se bucure de aceleaşi privilegii, de cari se bucură religiunea cu care se vor unì. Ear' acum am înţĕles cu cea mai mare displăcere, că nu numai se lucrează în contra amintitelor noastre resoluţiuni graţioase, ci că nişte iubitori de turburarea păcii publice cutează a împrăştia vorbe, *că intenţiunea noastră ar fi ca numiţii Românì sĕ se constrângă a se unì cu religiunea catolică.* Drept aceea vrem sĕ vĕ declarăm prin aceasta voinţa şi intenţiunea noastră imperială, că numiţii Românì *au deplină libertate* a se unì cu una dintre cele patru religiuni recepte ale Transilvaniei, sau *de-a rĕmânè în statul de acum,* şi de-a se bucura de privilegiile acelei religiuni, cu care se vor unì, sau de acelea, pe cari le-au Românii în statul lor cel de acum. *Şi aşa nimenea sĕ nu cuteze a turbura pe Românì sau a-'i îngreuna în această libertate, sub pedeapsa mâniei noastre; ci din contră, opunĕtorii sĕ se pedepsească, când cei îngreunaţi se vor plânge cu bună ordine, şi sĕ se facă dreptate şi satisfacţiune cuvenită* sĕ se dee *celor supĕraţi.* Căci voim, ca *fiecare sĕ poată trăì în pace în religiunea sa,* după diploma noastră regală, ordonându-vĕ vouĕ earăşi graţios şi serios, că nu numai sĕ faceţi fără cea mai mică întârziere sĕ se publice declaraţiunea noastră regală prin întreaga provincie, ci sĕ şi întrebuinţaţi toată diligenţa pentru observarea acestei resoluţiuni graţioase, dată din partea noastră, precum se cade consilierilor zeloşi şi credincioşi, şi sĕ vĕ supuneţi ei după cuviinţă. Dar' afară de acestea, vĕ confirmăm graţia noastră imperială-regală. Dat în cetatea noastră Viena Austriei, în 12 Decemvrie anul 1699, al regatului nostru roman XLII., al Ungariei XLIV., al Boemiei XLIII., *Leopold* m. p. Iuliu Fridecic, comite de *Bucele* m. p. Din mandatul propriu al Maiestăţii Sale regale, Teodor de *Wiesenberg* m. p.

Cu toate decretele imperiale şi pe lângă tot protestul Metropolitului *Atanasie,* unirea nu era încă perfectă, şi Metropolitul continua a sta bine şi cu Românii din ţeara românească; ba dela principele *Constantin Brancoveanu* 'i-a succes a primì chiar şi o moşie, *Merişenii,* pe seama metropoliei române ardelene, — după-cum dovedeşte crisovul datat din 15 Iulie 1700 (în Bucureşti) şi subscris de domnul Munteniei, Iv. Constantin VV.

Tot dela acest domnitor român a primit *Atanasie* şi un *sacos* archiepiscopal şi o păreche de mănuşi cu mărgăritare, despre cari se zice că se păstrează şi astăzi la *Blaj.*

http://statuldacia.info

Sinodul cel mare.

Unirea nu era deci faptă împlinită; şi se poate că din motivul, că actele luate în cele două sinoade premergĕtoare nu erau de aşa, ca din ele să se poată vedè consentimentul *întregului popor român,* şi dorinţa lui de-a se unì cu biserica romano-catolică.

Numai aşa se esplică faptul, că în toamna anului 1700 se convocà un nou sinod general, la care au luat parte toţi protopopii, preoţii, nobilii şi bărbaţii oraşelor şi satelor (din fiecare câte trei) din întreaga Transilvanie şi părţile Ungariei unite cu ea.

Sinodul s'a deschis în 4 Septemvrie 1700, în mănăstirea sfintei treimi din Alba-Iulia, şi a decurs astfel:

Şedinţa primă.

Metropolitul deschide sinodul, înşirând foloasele unirii bisericei române cu biserica romană.

Cea mai mare parte a clerului *se arată aplicată a primì unirea.* Dintre laici, boierii din ţinutul Făgăraşului se învoesc fără greutate. Nu aşa uşor însĕ locuitorii comitatuluì Hunedoarei, cei din scaunul Sibiiului şi din districtul Braşovului. Cu toate acestea, după aducerea mai multor argumente din partea celor-ce erau pentru unire, se înduplecă şi ei. Astfel se poate spune, că întregul sinod a acceptat unirea. Cu acestea şedinţa primă a fost terminată.

Şedinţa a doua.

S'a ţinut în 5 Septemvrie 1700. Se decide, că afară de cele patru puncte se nu sĕ mai primească alta nimica. Ritul şi disciplina sĕ rĕmână cum au fost până acì, lăsând afară dintrînsele numai cele-ce se vor afla a fi contrare credinţei catolice. Se decide, ca actul sĕ-'l subscrie Metropolitul, fiecare protopop înaintea juratului seu, doi comisari preoţi, trei deputaţi bĕtrâni din fiecare sat, în numele districtului întreg.

Actul se formulează astfel:

„Noi, subsemnaţii, episcopul, protopopii şi tot clerul bisericii românești din Transilvania şi din părţile unite cu ea, facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, şi mai ales staturilor ţĕrii Transilvania, că: considerând nestatornicía vieţii omeneşti şi nemurirea sufletului (de care trebue sĕ avem cea mai mare grijă dintru toate), am încheiat liberi şi de bună voe, din îndemnul lui Dumnezeu unirea cu biserica romano-catolică, şi ne declarăm prin aceasta

http://statuldacia.info

comembri ai sfintei maice biserici romano-catolice, primind, mărturisind și crezênd toate cele-ce primește, mărturisește și crede ea, mai vêrtos acele patru puncte, în cari ne păream până acuma a fi desbinați, cari ni-se propun și prin grațiosul decret și prin diploma M. Sale împeriale, și prin a eminentisimului archiepiscop; din care causă voim ca și noi de tot acelea drepturi sĕ ne bucurăm. și de acelea privilegii. de cari se bucură preoții aceleeași sfinte maice biserici, după sfintele canoane și după legile fostilor regi ai Ungariei, așa și noi după numitul decret al M. Sale imperiale-regale și al eminentisimului archiepiscop sĕ ne bucurăm de acum înainte ca comembri ai aceleeași biserici. Întru mai mare credință și tărie a acestora, am întărit acest manifest al nostru cu subscrierea mânii noastre și cu sigilul sfintei mănăstiri din Alba-Iulia și cu sigilele proprii. Alba-Iulia în 5 Septemvrie 1700. (L. S.) Metropolitul *Atanasie,* ear' după el urmează cu subscrierea proprie 54 de protopopi, cu 1593 de preoți, — va se zică întregul cler, care a fost de față la sinod.

Acesta a fost cel mai mare sinod al Românilor din Ardeal, la care, afară de cei chemați, se adunase mulțime mare de popor, ca se vadă ce se va decide; și după-ce vĕzură că ritul și disciplina *rĕmân neschimbate,* s'au liniștit toți și au primit unirea. În aceeași zi, se susține, că numĕroase familii au trecut după toate formele la unire.

Sinodul 'și-a continuat lucrările curente, și la 14 Septemvrie a votat următorul regulament disciplinar, reprodus din vorbă în vorbă.

Anii domnului 1700, Septemvrie 14.

Într'aceasta vreme, fiind Sobor mare în metropolia Bĕlgradului (Alba-Iulia) de toți protopopii țĕrii, cari sûnt Români, Noi, Vlădica *Atanasie,* am arĕtat pofta noastră cătră sfântul sobor cu aceste puncturi. Și poruncim foarte tare, în tot locul, în varmeghii, în scaune, în partium: protopopilor, preoților, mirenilor, cari sûnt Români, Greci, Sêrbi, ce sûnt aici în țeara ce se chiamă Transilvania.

Pofta Vlădicăi:

1. Când va rîndui Vlădica și cu titorii, cari vor fi jurați lângă Vlădica, zi de Sobor din toți protopopii țĕrii, atunci tot protopopul cu doi preoți bĕtrâni sĕ se afle la ziua cea numită a soborului și sĕ-'i dee tot popa de cheltuială *doi duci* protopopului; ear' care n'ar da, protopopul împreună cu acei doi bĕtrâni sĕ-'l tragă; ear' protopopul ce nu s'ar găsi la zi, sĕ fie lipsit de diregĕtorie și globit cu 66 de florini.

http://statuldacia.info

2. Diacii, cari vor vrea să se preoţească, înainte să meargă la protopop să-'şi ceară carte, şi cu carte dela adevĕrat duhovnic; şi să ştie psaltirea de înţeles, şi glasurile şi toate tainele bisericii; şi până nu va fi la metropolie 40 de zile, până atunci Vlădica să nu-'l preoţească; şi popor să-'i caute protopopul, şi să aibă a da protopopului o piele de vulpe.

3. Popii, cari vin dintr'alte părţi să nu se primească până nu vor aduce carte dela Vlădica. Aşişderea popii cari merg într'alte eparchii, să nu se primească, până nu vor avea carte dela protopopul cumcă îi om bun şi 'şi-a plătit darea, ear' care protopop nu va face aşa, să aibă vlădica a-'l birşuguí cu 24 de florini.

4. Protopopii să nu facă despărţenii afară în ţeară, sau în eparchii, fără numai când va fi sobor mare în Bĕlgrad; ear' care ar face, să fie scăzut din toată cinstea lui şi să dee şi acela birşag.

5. Care popă va cununa pe cari fug printr'alte sate sau poporanul altui popă, sau fraţii, unora ca acelora să li-se iee preoţia.

6. Care diaci vor fi fost curvari, sau furi, să nu se poată preoţi.

7. Care mireni se vor duce cu putere pe casa popii, sau pe femeile lui, sau pe marha lui, fără de ştirea Vlădicăi sau a protopopului, unii ca aceia să fie fără de lege, până îşi dau seamă; şi a cui va fi vina, birşagul Soborului mare, 66 de florini.

8. Preoţii cari n'au pleaşă sau potcapoc, sau vor umbla la cârcĭme sau beţi prin tîrg şi nu vor umbla cu haine lungi, unora ca acelora să li-se iee preoţia.

9. Când va avea lege sau pâră popa cu un mirean, de va căuta popa pe mirean, să-'l caute în forumul lui, înaintea birĕului sau spanilor; ear' când va căuta mireanul pe popa, să-'l caute înaintea protopopului în forum, sau la Vlădica.

10. Care popă va merge pe poporul altui preot, sau îi va scădé simbria, sau îl va pîrî la scaunul din afară, acela să se tunză.

11. Satul, care nu va îngăduì pe tîrcovnic de slujbele satului sau nu va avè tîrcovnic, acela să fie oprit de lege, până nu vor pune crâsnic, şi să-'l îngăduească din toate cheltuelile şi slujbele satului.

12. Care sat nu va da popii de o casă o claie de grâu şi o ferdelă de ovĕs şi două zile de lucru. acela sat să fie fără popă, ear' popa de-'i va ţinè lege să se tunză.

13. Care popă nu va face Duminecile sau sĕrbătorile de trei-ori slujbe şi Vinerile şi Mercurile de două-ori, şi pe post în toate zilele, unul ca acela să fie lipsit de preoţie.

http://statuldacia.info

14. Popii sĕ facă slujba *cât vor putè românește;* evangelia și povestea sĕ o înțeleagă creștinii; ear' care nu va povestì din *poucenie* în toate Dumineci și în toate sĕrbători, acela popă sĕ se globească cu 12 florini.

15. Care oameni nu vor merge Duminecile și în sĕrbători la biserică și la liturgie, și vor fi sănĕtoși și acasă, pe unii ca aceia popa cu birĕul și cu juraţii întâiu sĕ-'l birsluguiască cu 1 fiorin; de nu va venì și a doua-oară, sĕ-'l birșluguiască cu 3 florini, de nu va venì și a treia-oară, atunci sĕ fie lăpĕdat dela biserică ca un păgân, cât nici la moarte nici la îngropăciunea lor sĕ nu meargă popa; așișderea și cari nu iau anaforă și cari nu se spoveduesc, și cari nu vor știì tatăl nostru, credeul, poruncile, — fie bĕtrân, fie tinĕr, așa se pată și aceia.

16. Popii, cari sûnt cu a *doua căsătorie,* nici într'un chip sĕ nu slujească liturgie; ear' de s'ar găsì, sĕ se tunză de tot sĕ fie mirean.

17. Care popă va boteza fără' de mir, sĕ se lipsească de preoție.

18. Sĕrbătorile sĕ se ție cari sûnt semnate la ciaslov cu slove roșii, și au polileu și evangelii; acelea sĕ se ținĕ; ear' cari vor ținè într'alt chip, sĕ se birșluguiască cu 12 florini.

19. Cari protopopi vor face Sobor de eparchie și care popă nu va venì la Sobor, protopopul cu cei doi popi bĕtrâni și cu soborul seu sĕ-'i birșluguiască cu 6 florinți, fără' numai când s'ar întêmpla sĕ fie betegi.

20. Care logodnă se va face fără popă, aceea sĕ nu se cunune până nu vor da în știre protopopului sau Vlădicăi.

21. Care oameni nu vor ținè cele 4 posturi, sau nu vor postì cum se cade Vinerile și Mercurile, în post de pește, aceia sĕ fie lipsiți dela biserică, până nu-'și vor cere iertăciune dela popă și dela popor.

22. Cari preoți sûnt adevĕrați și vor trage tăbac, măcar în ce fel de chip, sĕ se birșluguească cu 12 florini.

23. Care popă sau mirean va suduì de suflet și de lege, acela sĕ se lipsească de preoție și mireanul lăpĕdat ca un păgân.

24. În care biserică nu va fi icoana lui Christos și a Precestei și a lui Sfântu Nicolae, sĕ se globească popa cu 12 florini, și satul cu 24 de florini.

25. La care popi se vor găsì odăjdiile bisericei nespălate, sau mai scurte de glesne, sau potirile, și alte grozave, sĕ se birșluguiască cu 24 de florini.

http://statuldacia.info

26. Cari popi nu vor pomeni pe înălţatul împĕrat *Ignatius,* şi pe coronatul craiul nostru *Iosif Leopold* şi pe Vlădica Ardealului, acelora li-se va lua darul preoţiei.

27. În care eparchie sau sat se vor afla oameni rĕi, hoţi, curvari, sau alte lucruri făcênd, pe unii ca aceia sĕ-'i dee în mânile tisturilor sĕ-'i birşluguiască; şi până nu se vor împăca cu biserica, până atunci sĕ nu-'i primească, ci sĕ fie lăpĕdaţi.

28. În care sat se va face Duminecile şi în sĕrbători jocuri, cum se trag pe uliţă, sau într'alt chip, acela sat sĕ se birşluguiască cu 12 florini".

Acestea au fost *poftele* Vlădicăi *Atanasie,* acceptate toate din partea sinodului ca bune, afară de punctul 2 şi 4, cari au dat ansă la nedumeriri şi au provocat oposiţie; ear' metropolitul aflând argumentele aduse de destul de temeinice le-a acceptat şi a modificat punctele numite astfel:

Eară acestea am îngăduit (adecă cedat din poftele înşirate):

„Protopopii sĕ facă despărţĕnii cu ştirea vlădicăi (ori-când, nu numai pe vremea sinodului). Diacii sĕ se preoţească, cari vor fi vrednici şi învĕţaţi". (Fără a li-se cere cele spuse la punctul 4).

După-ce Metropolitul *Atanasie* a pus acasă la cale toate lucrurile, a plecat la Viena, unde a fost bine primit şi a fost decorat cu cruce şi cu lanţ de aur, primind chiar şi portretul împĕratului, drept aducere aminte. Despre toate acestea dovedeşte diploma următoare:

„Noi, Leopold, din mila lui Dumnezeu ales împĕrat al Romanilor pururea august, etc. etc.

Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor-ce se cuvine, că noi, din grija ce o avem pentru alegerea păstorilor sufletelor credincioşilor nostri supuşi, considerând meritele cele înalte şi speciale ale credinciosului nostru *Atanasie,* episcopului de ritul grecesc din Transilvania şi părţile unite cu ea, precum şi învĕţătura şi vieaţa lui cea esemplară şi plăcută tuturor, purtarea şi celelalte vîrtuţi, cu cari este înzestrat de cel preaînalt, precum am înţĕles din raportul marilor nostri ministri: am hotărît pe acelaşi episcop ca pe o persoană vrednică şi meritoasă şi nouĕ plăcută sĕ-'l numim *episcop **naţiunii română*** în Transilvania şi în părţile unite cu dînsa, prelat şi păstor suprem al numitului *popor român,* în locul rĕposatului celui din urmă episcop *Teofil,* după dreptul patronatului nostru regal, care îl avem şi-'l esercităm din puterea dreptului fostilor regi ai Ungariei, predecesorilor nostri de fericită memorie, întru conferirea tuturor biseri-

http://statuldacia.info

cilor și beneficiilor din provincia noastră Transilvania și din părțile unite cu ea, și afară de asta sĕ-'l declarăm *în numĕrul consilierilor* și sĕ-'i dăm acel episcopat cu toate drepturile, foloasele și veniturile în ori-ce mod numite, cari de drept și din vechime se cuvin acelui episcop și sĕ-'l întroducem întru stăpânirea episcopatului prin tesaurariatul nostru din provincia Transilvania. Și pentru iubirea noastră cea specială imperială-regală, care o avem cătră numitul episcop, pentru onoarea și stima lui *și a națiunii lui,* am voit sĕ-'l decorăm și sĕ-'l onorăm *cu lanț de aur,* adornat cu cruce și cu portretul nostru imperial-regal, care *sĕ treacă la ceialalți episcopi,* următorii lui, însĕ așa, ca acela sĕ fie ascultător și credincios în toate lucrurile drepte și permise, atât ponteficelui sfintei biserici romane, cât și nouĕ, și archiepiscopului Strigoniului, celui de acum și celor viitori, sĕ țină mărturisirea credinței de acum în viitor, atât însuși episcopul, cât și urmașii lui, ba și toți preoții de același rit, cari vor vrea sĕ se bucure de episcopat și de celelalte beneficii și cari vor primì cărți de întărire numai dela noi, ca dela regele apostolic, ce se vor trimite prin cancelaria noastră aulică transilvană. Prin puterea și mărturia acestei scrisori din partea noastră, datu-s'a în cetatea noastră Viena Austriei, în 19 ale lunii Martie anul Domnului 1701, al Regatului nostru roman XLIV., al Ungariei XLVI., al Boemiei XLV. (L. S.) *Leopold* m. p. Conte Samuel *Kalnoki* m. p. Ioan *Fiat* m. p.“

Tot atunci, în 19 Martie 1701, a fost edată și așa numita *a doua diplomă leopoldină,* esoperată de *Atanasie,* diplomă în care, după o lungă întroducere de cuprins religios și politic, și după înșirarea celor patru puncte cunoscute, cari formau deosebirea între biserica greacă și cea latină, — se stabilesc de nou *condițiunile unirii* în următoarele 15 puncte, pe cari le reproducem în estras, astfel:

1. Împĕratul asigură de nou bisericilor și persoanelor bisericești trecute la unire în Transilvania și părțile Ungariei anexate la ea, toate drepturile, privilegiile, prerogativele și scutințele, de cari s'au bucurat bisericile și persoanele bisericești de ritul latin și pe cari le-au câștigat de veacuri dela regii Ungariei și ai Transilvaniei.

2. Preoții sûnt scutiți de ori-ce contribuțiune personală după averile proprii, nu au sĕ plătească vamă de poduri, nici pe la orașe, precum nu plătește nici nobilimea și n'au sĕ dee nici zecime după agrii bisericești.

3. Chiar și țĕranii, dacă trec la unire, sĕ fie considerați ca indigeni, ca toți ceialalți fii ai patriei, ear' nu numai *toleraţi, ca până*

http://statuldacia.info

acì; sub pedeapsa de a-'şi atrage asupra-'şi mânía împĕrătească, nimeni sĕ nu cuteze a trata pe preoţii uniţi ca pe iobagi, nici a mai pretinde onorariu dela ei, sau a-'i întemniţa, a-'i jăfuì şi a-'i scoate din parochíi şi a-'i persecuta.

4. Catechismul eretic sĕ fie cassat şi sĕ se tipărească altul.

5. Din necunoaşterea drepturilor canonice au pătruns în biserică foarte multe erori şi scandale cumplite; din această causă, pe lângă episcop se aplică nn teolog canonist, din cei mai de frunte, care în calitate de aşa numit *„Causarum auditor generalis"* sĕ îngrijească sĕ nu se mai întêmple abusuri şi violări de legi bisericeşti.

6. Pentru a abate dela sine ori-ce prepus, episcopul sĕ nu întreţină nici o corespondenţă *cu principele Valachiei,* nici cu vre-un patriarch şi nici cu protestanţii, *în afaceri naţionale şi religioase.* Numai în afaceri particulare poate purta corespondenţă, dar' scrisoarea sĕ 'i-o vadă întâiu teologul.

7. Numĕrul popilor sĕ nu mai fie înmulţit; cei însuraţi de două-ori sĕ nu fie hirotoniţi; episcopul sĕ ia numai câte un florin dela popi, pe cari sĕ nu-'i pedepsească tirăneşte; fără ştirea teologului sĕ nu afurisească şi sĕ nu despartă căsătorii; în diregĕtorii sĕ nu mai tolereze oameni de alte confesiuni; consângenii episcopului sĕ nu-'şi aroage drept de jurisdicţiune în biserică. Ori-ce cărţi înaintate de-a se tipărì sĕ treacă prin censura teologului.

8. *Sĕ se deschidă şcoale pentru Români, în Alba-Iulia, Haţeg şi Făgăraş.*

9. Episcopul sĕ nu pedepsească ori sĕ permute fără cause evidente sau fără ştirea sinodului pe protopopi şi pe popi, nici sĕ-'i dee în cause spirituale pe mânile autorităţilor politice, ci în asemenea casuri sĕ le lase recurs liber la primatele din Strigoniu.

10. Sĕ regulează încâtva taxele preoţeşti, stola şi administrarea averilor bisericeşti.

11. Condamnă înşelătoría ce se făcea cu unirea din partea calvinilor, cu cari biserica rĕsăriteană nu se poate unì, fiindcă calvinii nu au liturgíe, nu postesc, nu-'şi fac cruce, nu cred în Sfânta Maria şi nici în sfinţi. Una este unirea în dogme, în credinţă şi alta a cere protecţiunea altei religiuni.

12. Se asigură pe seama clerului *dreptul electoral pentru câte trei candidaţi* la episcopie, dintre cari împĕratul *şi nimeni altul* are sĕ confirme pe unul; tot monarchul are sĕ-'l şi doteze, nimeni altul.

http://statuldacia.info

13. Episcopul și teologul să-'și dee toată silința să instrueze și cultiveze nu numai persoanele bisericești, ci și *poporul,* îndemnându-'l la fapte bune.

14. Împăratul provoacă și obligă nu numai autoritățile civile, ci și pe generali și pe întreg corpul ofițeresc, ca ori-când ar reclama și s'ar plânge uniții că li-se desconsideră drepturile, *totdeauna să le stee într'ajutor și să-'i apere.*

15. Împăratul provoacă toate autoritățile din țeară se publice negreșit această *diplomă* în adunările comitatelor feudale din țeara întreagă, precum și în Săcuime și Săsime, ear' dacă cineva cere copii legalisate, scrise sau tipărite, să 'i-se dee, având ele valoarea originalului. Cei-ce se vor opune publicării să fie arătați pentru a fi pedepsiți.

Diploma aceasta, datată din 19 Martie 1701, în Viena, poartă subscrierile: *Leopold* m. p. Samuel conte Kálnoki m. p. și Ioan Fiat m. p. și a fost publicată atât în două sinoade în curând următoare ale Românilor, cât și în dieta țării, ținută în 1703 la Alba-Iulia, cu care ocasiune cele trei națiuni unite și privilegiate au ridicat *protest* în contra ei, zicând, că preoții români uniți nu pot fi numărați între staturile țării, — și a rămas să se păstreze neatins dreptul guvernului din Ardeal de a da recurs la curtea din Viena.

Mai târziu, originalul diplomei *a dispărut,* atât din archiva guvernului cât și din a cancelariei transilvane aulice, astfel, că dacă Românii se provocau la ea, esistența ei era *negată.*

La 20 Aprilie 1701, împăratul Leopold dă ordin guvernului să pună în esecutare decretul imperial referitor la *unirea Românilor cu biserica romano-catolică,* dar' guvernul, cu organele sale, nebăgând în seamă ordinul împărătesc, căuta pretutindenea să turbure buna înțelegere și să facă pe Români să treacă la calvinism, ceea-ce în parte 'i-a și succes, ales în comitatul *Hunedoarei,* unde mulți nobili români au trecut la legea calvină.

Pentru a se apăra în contra acestui curent, Metropolitul *Atanasie,* reîntors dela Viena, a convocat un nou sinod, pe 16 Iulie 1701, în care s'au luat măsurile necesare, ca trecerea Românilor la legea calvină să fie împedecată. Ear' împăratul Leopold, informat fiind că guvernul țării *nu vrea* să publice resoluțiunile preaînalte, edate *în favorul Românilor,* a adresat guvernului un ursoriu energic, de următorul cuprins:

„Noi Leopold, din mila lui Dumnezeu ales împărat al Romanilor, pururea august, etc. etc.

http://statuldacia.info

Ilustrilor, onoraţilor, măriţilor, etc. etc. Cu toate-că vĕ ordonasem serios încă la 20 Aprilie 1701, că dacă nu vreţi sĕ încercaţi greutatea graţioasei noastre voinţe şi înălţimea sceptrului autorităţii noastre regale, sĕ puneţi în lucrare după cuviinţă şi sĕ păziţi acurat, ca supuşi credincioşi şi fără vre-o împotrivire şi retragere punctele cele cuprinse în mandatul nostru din 5 Septemvrie 1699, despre libertatea şi egalitatea celor patru religiuni recepte, precum şi celelalte puncte cuprinse într'însul şi sĕ faceţi sĕ se păzească de toţi, celor-ce se cuvine: însĕ voi, *conduşi de o cerbicie învederată,* spre despreţuirea autorităţii noastre regale, n'aţi pus în lucrare până astăzi nici punctele din anul 1699, nici celelalte graţioase resoluţiuni ale noastre cele mai pe larg esplicate şi declarate în mandatul nostru din urmă, nici n'aţi îngrijit sĕ se pună în lucrare prin aceia cărora se cuvenia; şi în modul acesta nu v'aţi temut a vĕ face neascultători şi neîngrijitori. Din care causă ar fi foarte drept a lua drum mai scurt şi mai aspru în contra despreţuitorilor mandatelor noastre; însĕ voind a precumpeni şi vigoarea legii şi înălţimea sceptrului autorităţii regale cu blândeţa graţiei noastre, vĕ ordonăm vouĕ încă odată şi de prisos, că îndată-ce veţi primi aceasta, sĕ nu mai aşteptaţi alt mandat ulterior, ci fără întârziere şi fără împotrivire *sĕ puneţi în lucrare în toate modurile, atât numitele puncte, cât şi celelalte resoluţiuni ale noastre,* cuprinse şi espuse în amintitele graţioase decrete ale noastre, precum se cuvine supuşilor credincioşi, după observarea jurĕmêntului vostru de supunere, etc. etc. Dat în cetatea noastră Viena Austriei în 13 ale lunii Februarie anul Domnului 1702, al regatului nostru roman XLV. al Ungariei XLVII., ear' al Boemiei XLVI. *Leopold* m. p., conte *Samuel Kalnoki* m. p. După mandatul propriu al M. Sale imperiale-regale: *Ioan Fiat* m. p.“

Acestea sûnt unele din actele unirii, din cari se poate vedè cum s'a făcut unirea bisericei române cu cea romano-catolică.

Deoparte faptul, că toate decretele şi mandatele împĕratului *Leopold* au rĕmas nerespectate şi neesecutate din partea guvernului transilvănean, ear' de altă parte împrejurarea, că Românii *nu 'şi-au precisat destul de bine* favorurile, pe cari aveau sĕ le ceară în schimb pentru îmbrăţişarea unirei, au avut fatala urmare, că unirea *n'a dat roadele dorite şi aşteptate.*

Vĕzêndu-se deci desilusionaţi şi simţindu-se şi seduşi şi amăgiţi, Românii au început a se apropia earăşi de sînul bisericei orientale, şi astfel s'a provocat desbinare între ei, după-ce acum nu mai aveau

http://statuldacia.info

independența bisericească de mai nainte și nu mai aveau nici metropolit, fiindcă după unire acesta a fost degradat la rang de episcop, subordonat archiepiscopului și primatelui dela Strigoniu și pus sub controla jesuiților.

Au câștigat însă Românii un lucru: au întrat, cum am spus, în raporturi *contractuale* cu curtea dela Viena, dela care aveau dreptul să ceară împlinirea promisiunilor făcute, după-cum de fapt le-au și cerut, prin energicul și marele episcop *Ioan Inocențiu Micu-Klein,* luceafărul epocei în care ne aflăm.

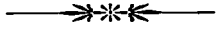

http://statuldacia.info

Ioan Inocențiu Klein.

Frumoasă, măreață și impunătoare ne apare pe orisontul politic-național, — trei decenii după unirea bisericei române cu Roma, — figura marelui episcop *Ioan Inocențiu Micu-Klein.*

Chemat de tinĕr în fruntea bisericei sale, — pentru-că se afla încă în seminarul din Tîrnavia când a urmat numirea sa de episcop al Făgărașului pentru biserica unită română: *Klein* a fost din primul moment conștiu de misiunea grea, căzută sarcină asupra sa, și din capul locului a fost în curat cu acțiunea, pe care iubirea sa de biserică și de națiune îl va *silì* sĕ o însceneze, în favorul neamului seu.

Episcopul Klein cunoștea bine trecutul mai recent. Știa, că raporturile legate între națiunea română și curtea dela Viena sûnt de așa, că lasă deschisă calea *în sus* și pe seama Românilor, pentru acțiuni politice, după cari erau atât de setoși.

Episcopul Klein știa, că prin actul unirei, legat sub *adevĕratele* condițiuni, s'a deschis teren de mișcare politică și pe seama poporului român, ținut până acì în amorțeală și sclăvie. Și știa, că nu toate promisiunile făcute Românilor cu ocasiunea trecerei lor la unire au fost împlinite, și chiar și din cele acordate, nu toate au fost în mod conștiențios esecutate.

Terenul de acțiune pentru acest episcop, plin de activitate și dornic de activitate, era deci dat gata, și *Klein* pe el avea sĕ-'și pună în practică mintea și energia.

Programul de muncă al episcopului Klein nu putea sĕ fie la început altul, decât *reclamarea drepturilor promise Românilor,* de acolo de unde trebuiau sĕ fie reclamate, dela — *Coroană.*

Basat deci pe bunăvoința curții dela Viena, manifestată față de Români mai ales în diploma leopoldină *a doua,* prin care se ordonase, ca nu numai preoții români, înzestrați din capul locului cu favoruri și scutiri dacă trec la unire, — ci chiar și mirenii nenobili, *țĕranii*

http://statuldacia.info

români, dacă se unesc să fie consideraţi de *indigeni* şi nu mai mult de *toleraţi,* după-cum dispuneau legile ungureşti din trecut; basat mai departe pe faptul, că dispoziţia aceasta, de a fi priviţi Românii uniţi de fii ai patriei, egali cu ceialalţi cetăţeni aparţinători celor trei naţiuni unite, a fost aprobată şi întărită şi de domnitorii cari au urmat pe tron împăratului Leopold I., fără ca Românii să fi fost însă făcuţi până acì părtaşi de aceste drepturi: episcopul Klein în direcţia *aceasta* 'şi-a început activitatea, cerênd esecutarea diplomei leopoldine a doua, şi a început-o încă înainte de a-'şi începe activitatea ca şef al bisericei sale.

Încă înainte de-a fi instalat în scaunul de episcop, Klein a adresat împăratului *Carol VI.* opt petiţiuni, ear' după instalare, între anii 1733 şi 1740, alte şasésprezece, toate în scopul, ca curtea dela Viena să fie înduplecată a se ţinè de promisiunile făcute, scăpând prin aceasta clerul şi poporul român de nedreptăţile ce 'i-se fac, prin nerespectarea punctelor din diploma a doua leopoldină, favorabile Românilor, pe când celelalte puncte, asupritoare pentru Români, esecutate sûnt cu toată stricteţa.

Plângerile şi rugămintele, pe cari episcopul Klein le înaintase Coroanei, totdeauna în numele *„clerului meu“* şi în numele *„naţiunii mele“,* pot fi reasumate în următoarele:

Episcopul Klein se plângea, că:

Scutirile date preoţilor români uniţi nu se respectează, pentru-că şi acuma vin prinşi, judecaţi şi pedépsiţi fără considerare, ca şi mai nainte, precum întemniţaţi vin şi membrii familiilor lor, soţiile şi copiii lor.

Preoţii români uniţi sûnt constrânşi să plătească zeciuială până şi preoţilor luterani şi calvini.

Sarea, pe care Românii o sapă din pământ şi o transpoartă în ţeară, preoţii români nu o primesc gratuit, ca preoţii celorlalte confesiuni, şi preoţii români uniţi nu sûnt scutiţi nici de vama de poduri şi de piaţă.

Credincioşii de legea românească unită nu au voe să dee zeciuială preoţilor lor uniţi, ci sûnt constrânşi să o dee preoţilor de altă confesiune, luteranilor şi reformaţilor, chiar şi în comune în cari afară de preotul nu se află nici un suflet de legea aceasta. Şi lucrul acesta se face în contra ordinului împăratului *Leopold,* care poruncise ca fiecare credincios să plătească preotului *seu* prestaţiunile la care e obligat.

http://statuldacia.info

Pe seama Românilor nu numai că nu se înființează școale, dar' copiii lor *sûnt opriți chiar să umble la școală,* fie copii de iobagi sau de preoți, deși legea permite cercetarea școalelor tuturor fiilor patriei.

Românilor nu li-se permite să-'și ridice biserici acolo unde nu au.

Guvernul țării vrea să reducă numĕrul preoților români uniți așa, că în comune mai mari să nu poată fi decât cel mult doi, ear' în comunele mai mici numai unul, ceea-ce însĕ e în detrimentul bisericii, încă nu destul de consolidată a uniților.

Românii *sûnt opriți dela învĕțarea măestriilor,* precum și dela ori-ce ram de industrie; nu sûnt admiși în funcțiuni, nu pot cumpĕra și nu pot moșteni, n'au voe să sădească vii, să cultiveze grădini, pentru-că vin alții și le strică, n'au drepturi la ape și păduri, n'au decât *datorințe,* multe și grele, pentru cari, împlinindu-le, nu numai că nu sûnt considerați de fii ai patriei, dar' nu sûnt nici măcar tolerați.

Toate petițiunile, episcopul *Klein* le-a presentat *în persoană* împĕratului, fiind la Viena.

Împĕratul le-a reasumat în următoarele patru puncte:

1. De ce se asupresc preoții români uniți ca și înainte de unire, cu violarea diplomei leopoldine?

2. De oare-ce nobilii și popii de alte confesiuni au sare gratuită din salinele bogate ale țĕrii, *să se dee sare gratuită și popilor români.*

3. Nu numai preoții, ci *toți Românii,* nobili, nenobili sau țĕrani, *să fie considerați ca indigeni,* ca membri ai acestei patrii, egali cu ceialalți, ear' nu mai mult ca tolerați. Prin urmare, *dacă se unesc toți Românii, toți să fie indigenați!*

4. Ritul grecesc cere necondiționat, ca în comunele mai mici să fie câte un preot, ear' în cele mai mari câte doi, pe lângă cari să mai rĕmână scutiți de sarcinile publice încă doi indivizi puși în serviciul bisericii, cu toate-că la celelalte confesiuni sûnt câte patru: învĕțătorul, cantorul, epitropul și crâsnicul.

Punctele acestea, împĕratul Carol VI. le-a trimis cu rescriptul împĕrătesc din 11 Decemvrie 1732 dietei din Ardeal, cu îndrumarea, să esmită o comisiune sub presidența generalului comandant, de *Wallis,* din care să facă parte și episcopul romano-catolic și cel *greco-catolic,* precum și alte persoane înșirate din partea împĕratului; care comisiune, luând în amĕnunțită și serioasă esaminare, atât punctele împĕratului, cât și petițiunile și plângerile *„națiunii române de rit grecesc unite“* să caute să ajungă la o înțĕlegere amicală, trimi-

http://statuldacia.info

ţêndu-o impĕratului spre ratificare; ear' dacă nu s'ar putè stabilì o înţĕlegere, comisiunea sĕ facă raport monarchului despre pedecile constatate.

Dieta Ardealului s'a întrunit în 26 Februarie 1733. Din ea făcea parte şi episcopul *Klein,* investit din partea împĕratului cu dreptul de *regalist.* Era singurul Român în dieta Transilvaniei, îndreptăţit însĕ, atât în urma posiţiei sale, cât şi în urma facultăţilor sale, sĕ represente întreg poporul român din Ardeal. Nici nu vorbea el altcum decât în numele »*naţiunii mele*«.

Rescriptul împĕratului, datat din 11 Decemvrie 1732, prin care se impunea dietei esmiterea comisiunii pentru esaminarea plângerilor Românilor, a provocat iritaţiune mare printre staturile ţĕrii, cari nu voiau sĕ ştie nimica de concesiuni sau favoruri acordate Românilor.

Dieta a trebuit însĕ sĕ se supună ordinului împĕrătesc; a ales comisiunea, ear' comisiunea s'a întrunit sub presidenţia contelui de *Wallis,* şi cetind toate actele şi discutând cu amĕnuntul toate punctele, după mai multe şi lungi trăgănări, în 25 Iunie 1733 a ajuns sĕ iee următoarele hotărîri:

1. Guvernul sĕ facă prin oficialii sei conscripţia tuturor preoţilor români, a satelor şi localităţilor locuite de Români, fie că sûnt curat românesti, sau amestecate cu alte naţionalităţi, pentru-ca sĕ se constate câte familii românesti sûnt în Ardeal. Conscripţia aceasta sĕ fie presentată guvernului până la 1 Septemvrie 1733. Paralel cu conscripţia aceasta sĕ facă şi episcopul român o listă despre preoţii sei şi despre familiile românesti, pe care presentându-o guvernului, acesta sĕ o poată confronta cu conscripţia făcută de organele sale, pentru a putè constata adevĕrata stare faptică a lucrului.

2. Până la adunarea acestor date, episcopul se dee ordin preoţilor sĕ nu facă nici o inovaţie în taxele lor stolare.

3. Sare gratuită vor primì preoţii români numai după-ce se va ştì numĕrul celor îndreptăţiţi la aceasta şi lista lor va fi înaintată directorului cameral.

4. Episcopul sĕ fie îndrumat sĕ observe toate punctele din *diploma a doua leopoldină.*

5. Episcopul sĕ înainteze comisiunii *catechismul bisericei sale,* pentru a sè esamina, dacă e bun din punct de vedere *dogmatic.*

6. Episcopul sĕ înainteze spre aprobare formula profesiunei de credinţă, pe care au sĕ o facă cei-ce trec la unire.

7. După-ce vor fi împlinite toate acestea, comisiunea va procede mai departe.

http://statuldacia.info

Dar' comisiunea n'a procedat mai departe, cu toate că episcopul *Klein* 'i-a presentat conscripția cerută.

De aceea *Klein* merge în anul 1734 de nou la Viena, unde cere o nouă comisiune pentru esaminarea și delăturarea plângerilor sale.

După-ce consiliul de ministri a dat opiniune *favorabilă* asupra acestei noue petițiuni a episcopului român din Ardeal, împăratul, în consonanță cu opiniunea consiliului seu de ministri, ordonează reconstruirea comisiunii, sub presidența guvernatorului din Ardeal, *Haller*, și îndrumarea ei, să resolveze chestia în înțelesul rescriptului din 11 Decemvrie 1732.

Despre această nouă dispositie a monarchului s'a trimis rescript împărătesc guvernului din Transilvania, la 23 Noemvrie 1734.

Nu 'i-a fost însă prea de grabă comisiunii, pentru-că abia în 17 Martie 1735 s'a întrunit pentru a-'și reîncepe activitatea.

A esaminat întâiu de toate catechismul bisericei unite și 'l-a aflat *corect*, prin urmare *'l-a aprobat*.

A censurat lista preoților îndreptățiți să primească sare gratuită și a hotărît, că în comune mai mari să se dee 6, în cele mijlocii 3, ear' în cele mici 2 măji de sare, prin urmare, peste tot preoții uniți să primească 3854 măji de sare la an.

Preoții uniți să nu plătească vamă la poduri și târguri, însă în număr restrîns, după-cum li-se dă și sarea.

Cu privire la zăciuială, comisiunea transpune afacerea dietei, ca singură competentă în causă.

Locuri de biserici și case parochiale *nu se pot da fără taxă*, — așa e părerea comisiunii.

Cu privire la numărul preoților, comisiunea e pentru reducerea numărului lor, și pentru inființarea de comune filiale.

Ce privește *indigenarea Românilor uniți cu biserica romano-catolică*, comisiunea e de părerea, că nenobilii români trebue să se țină, atât ce privește persoana lor, cât și averea lor, de jurisdicțiunea domnilor de pământ sau a comunității pe al cărei teritor își au locuința. Ear' nobilii români, cu privire la averea lor să aparțină jurisdicțiunii domnilor de pământ, pe când cu privire la persoana lor să aparțină la jurisdicțiunea comitatelor de cari se țin. În scaunele săsești la comitatul la care aparține respectivul scaun.

Asupra celoralalte puncte din plângerile episcopului *Klein* comisiunea nu s'a pronunțat, pentru-că ținea de necesară o *cercetare mai strictă*.

http://statuldacia.info

Despre lucrările comisiunii s'a făcut raport împĕratului, cerêndu-se preaînalta hotărîre.

Episcopul *Klein* se afla tot la Viena, unde în 8 Martie 1735 a înaintat monarchului un nou *memorand,* plângêndu-se că *naţiunea română* poartă cele mai grele sarcini în ţeară, fără sĕ aibă pe cineva în guvernul ţĕrii care sĕ o apere.

Punctele de plângere, cuprinse în acest memorand, de caracter pronunţat *politic,* sûnt următoarele:

1. *Naţiunea română* întrece după numĕr pe fiecare dintre cele trei naţiuni recepte şi este corporaţiunea cea mai mare în toată Transilvania, fiindcă după conscripţia dela 1733 are 85.857 de familii; şi precum întrece cu numĕrul pe celelalte naţiuni, aşa le întrece şi cu dările vĕrsate în cassa erarială a Maiestăţii Voastre.

2. *Naţiunea română* a fost totdeauna credincioasă Maiestăţii Sale şi dacă se va aseměna loialitatea ei cu a celoralalte naţiuni, nu se va afla nimica ce ar putè-o păta, pentru-că totdeauna s'a luptat pentru a-'şi câştiga frumosul nume de *„supusă şi credincioasă".*

3. *Naţiunea română,* unindu-se cu biserica catolică a înlăturat ori-ce scădere, care o împedeca a ajunge la oficii publice, ear' prin diploma leopoldină a fost făcută capabilă de ori-ce diregĕtorie publică.

4. Nu e cu cuviinţă, ca *naţiunea română,* în contra favorului pe care 'i-'l dă religiunea, sĕ aibă o situaţiune politică mai desavantagioasă decât luteranii şi calvinii, cari au scaun în guvern.

5. Nu se poate zice, că *naţiunea română* nu are bărbaţi învĕţaţi şi nobili, căci clerul unit, după diploma leopoldină este nobil, şi apoi nici din alte naţiuni nu se numesc în guvern tot numai bărbaţi din cea mai strălucită nobilime, ci cetăţeni şi fii de cetăţeni, asemenea cărora avem şi noi destui, cari se disting prin vîrtute, ştiinţă şi esperienţă în afacerile publice.

6. »*Naţiunea mea,* dacă nu ar avè nici un merit, totuşi unindu-se cu biserica Romei, *a ridicat statul decăzut al catolicilor şi-'l susţine şi în ziua de astăzi".* Pe basa acestor puncte înşirate, episcopul cerea sĕ fie numit consilier în guvernul actual, în unul din posturile vacante, pentru-ca »*sĕ aibă şi naţiunea mea pe cineva, care sĕ-'i apere drepturile preamilostiv date de M. Voastră şi sĕ vadă această naţiune, că nu se bucură de mai puţin favor împĕrătesc decât catolicii*«.

Împĕratul a predat memorandul, spre opinionare, consiliului de ministri, care în 17 Iunie 1735 a făcut propunere, ca acordarea

http://statuldacia.info

cererii să fie deocamdată *amânată,* ceea-ce a fost aprobat şi din partea monarchului.

Episcopul *Klein* încă nu cunoştea lucrările comisiunii, cari comunicându-'i-se abia mai târziu, a rămas nemulţumit cu ele şi a înaintat o nouă petiţiune împăratului, esoperând dela acesta un nou rescript, datat din 24 Octomvrie 1735, prin care se dispune, că punctele încă neresolvate din partea comisiunii, precum şi nouele plângeri înşirate din partea episcopului român să fie pertractate în proxima dietă, cerându-se informaţiuni dela însuşi episcopul *Klein* şi înaintându-se monarchului spre aprobare eventuala înţelegere amicală.

Dieta era convocată pe 11 Maiu 1736, în Sibiiu.

Înainte de a presenta guvernul rescriptul împărătesc din 24 Octomvrie 1735, referitor la plângerile episcopului *Klein,* — acesta a presentat separat şi dietei o petiţiune, în care cerea următoarele:

1. Atâţi preoţi români să fie scutiţi de sarcinele publice şi dotaţi câţi sûnt de lipsă.

2. Toţi preoţii de ritul grecesc să atîrne numai dela episcopul unit din ţeară, ear' nu şi dela episcopul străin neunit.

3. Persoanele bisericeşti să nu mai fie trase în judecată înaintea forului secular.

4. Preoţilor să se dee porţiune canonică şi fiii lor precum şi ai mirenilor uniţi să nu mai fie împedecaţi dela şcoală.

5. Să se restitue bisericilor pământurile răpită de domnii de pământ.

6. Chiar şi iobagii, dacă vor fi citaţi înaintea forului bisericesc, să nu fie împedecaţi a se presenta.

7. Taxe, onorare şi altfel de contribuţiuni să nu se pretindă dela preoţii uniţi. Acestia să nu mai fie scoşi din oficiu prin seculari, nici să se pună în locul lor schismatici. De zecime, încuartirări şi cărăuşii să fie scutiţi preoţii uniţi.

8. Românii, mai ales cei din fondul regiu, să nu mai fie eschişi *„via facti"* dela păduri, ape, munţi şi alte pământuri, de cari s'au folosit mai nainte şi să nu mai fie împedecaţi *dela meserti.*

9. Preoţii damnificaţi să fie despăgubiţi.

10. Românii să plătească zecime la preoţii lor proprii, ear' nu la preoţi de altă confesiune şi în zilele lor de sărbătoare să nu fie constrînşi a lucra la oameni de altă confesiune.

11. Nici un secular să nu se amestece în cause aparţinătoare jurisdicţiunii episcopeşti.

http://statuldacia.info

12. „Când sûntem acusaţi nimic sĕ nu se hotărască de noi fără de noi, în absenţa noastră. Diploma a doua leopoldină sĕ se observe în toate punctele sale, va sĕ zică şi în punctul în care asigura Românilor uniţi *primirea între staturile ţĕrii*“.

După-ce comisiunea, căreia au fost predate plângerile episcopului *Klein* spre opinionare, a venit cu nişte propuneri pe cari episcopul român nu le putè primì, guvernul a provocat dieta sĕ se pronunţe ea în causă, şi dieta a dat următoarea declaraţiune:

„Episcopul şi clerul unit cere lucruri, pe cari nimeni nu le-a mai cerut nici-odată dela strĕbunii nostri şi nu le va putè cere nici dela urmaşii nostri; cere aceea-ce deroagă în gradul cel mai mare privilegiilor şi scutinţelor celor mai vechi, dobândite dela regi şi principi; cere aceea-ce prejudecă sancţiunilor pragmatice ale regatului, întărite de actualul împĕrat; cere aceea-ce rĕstoarnă din temelie drepturile şi libertăţile avute până acum în pace din partea naţiunilor patriei; cere aceea-ce *de fapt sgudue şi turbură întreg sistemul acestei ţĕri,* conservat până acuma în ordine bună, atât în cele religioase, cât şi în cele politice şi economice; în fine cere aceea-ce *clerului şi plebei valache,* după firea ei prea bine cunoscută, *nu 'i-se cuvine nici-odată.*

La aceste cereri ne mai auzite şi foarte momentoase ale episcopului, nouĕ, staturilor venite la această dietă, nu ne este ertat a rĕspunde, nefiind noi deloc autorisaţi şi pregătiţi a ne declara într'o chestiune atât de importantă şi neaşteptată, căci trebue sĕ ne sfătuim cu ai nostri acasă, *înainte de-a ceda domnului episcop şi Valachilor sei din drepturile noastre,* câştigate cu sângele strămoşilor nostri. Şi noi sperăm, că augusta curte nu va lua în nume de rĕu, că amânăm declaraţiunea noastră meritorie în această causă“.

În sensul acesta s'a făcut raport şi monarchului, căruia s'a adresat din nou şi episcopul *Klein,* plângêndu-se, că dela dietă *nu poate spera nimica.*

Împĕratul, prin decret nou, datat din 4 Octomvrie 1736, dă poruncă aspră guvernului, că în dieta proximă *sĕ se iee negreşit în desbatere toate gravaminele episcopului român.*

Porunca aceasta se mai dă guvernului transilvănean şi în 1 Iunie 1737.

Dieta, deschisă la 2 Septemvrie 1737, amânată apoi din causa morţii generalului şi împuternicitului împĕrătesc, comite *Wallis,* şi redeschisă la 7 Noemvrie, a predat plângerile episcopului român

http://statuldacia.info

unei comisiuni, din care făcea parte și episcopul. Comisiunea a venit cu niște propuneri *ofensătoare pentru clerul român,* pe cari episcopul *Klein* neputêndu-le accepta. dieta a rĕmas sĕ decidă asupra lor mai târzíu.

În ședința din 1 Februarie 1738 a dietei, episcopul a presentat *o nouĕ petiţiune,* în care cerea următoarele:

1. Parochíile sĕ se împartă în trei clase, parochíi mari cu cel puțin 100, parochíi de mijloc cu 50 până la 100, și parochíi mici cu 20—50 părechi cununate.

2. În parochíile mari sĕ se dee loc pentru casă parochială, lung și lat de 100 stânginĭ, în parochíi de mijloc de 50, ear' în cele mici de 40 stângini.

3. Unde nu se pot da zecime, sĕ se dee quarte, de es. în domeniile fiscale. În fondul regiu sĕ se dee zecimile întregi. Unde domnii de pămênt nu ar permite ca preoților sĕ se dee quarte, sĕ li-se tae loc de sĕmĕnat și de fênaț la câmp, și anume, în parochíi mari agrii cari aduc 100 gălete de bucate și fênaț de 50 de carĕ de fên, în parochíi de mijloc agrii de 50 gălete de bucate și fênaț de 25 carĕ de fên, în parochíi mici agrii de 40 gălete de bucate și fênaț de 12 carĕ de fên.

4. Unde preotul nu poate căpĕta nici zecime, nici quarte, nici porțiune canonică. fiecare parochian sĕ dee câte o găleată de grâu, douĕ ferdĕle de ovĕs, douĕ ferdĕle de cucuruz, și din legumi câte ceva, în mod proporționat; ear' dacă țĕranul nu are sĕmĕnătură, sĕ plătească un florin.

5. Stola sĕ rĕmână așa, cum a fost obicĭeiul de mai nainte.

6. Clerul sĕ nu fie supus forului secular.

7. Parochii sĕ nu fie amovați și înlocuiți cu preoți schismatici.

8. Sĕ nu se mai comită violențe asupra preoților uniți, luându-li-se vitele și silindu-'i la robote.

9. Bisericile sĕ nu mai fie înfestate de domnii de pămênt. Acestia sĕ nu mai împedece repararea lor și ținerea cultului dumnezeesc.

10. Credincioșii sĕ nu fie împedecați dela cultul dumnezeesc în zi de sĕrbătoare.

11. Fíii preoților, cât timp stau sub stăpânirea părintească, sĕ fie scutiți de iobăgíe. După aceea sĕ iobăgească numai dacă nu se preoțesc.

12. Preoții bigami întorși la unire, sĕ nu fie liberi de sarcinile publice, nici sĕ nu poată funcționa.

http://statuldacia.info

13. Preoţii când sĕ întroduc în oficiu saŭ se promovează, sĕ facă profesiunea credinţei. Nici un iobagiu sĕ nu fie sfinţit întru preot fără învoirea în scris a domnului seu de pământ.

14. Episcopul sĕ nu sfinţească preot pentru o anumită parochie, înainte de ce aceasta ar fi devenit vacantă.

15. Preoţilor sĕ nu le fie ertat a pretinde dela credincioşii lor nimica afară de venitele statorite în acest proiect.

16. Copíii sĕ capete instrucţiune dela învĕţători, în localuri private.

17. Nimenea, afară de episcopul, sĕ nu poată dicta censură bisericească.

Acest proiect de împăcare încă a fost predat comisiunii dietei, care însĕ, nu 'l-a acceptat, ci a presentat dietei alt proiect, care nu convenea episcopului român; dar' cu toate acestea a fost acceptat din partea dietei. În contra hotărîrii dietei episcopul *Klein* a înaintat *protest,* ear' staturile au dat *contra-protest,* şi astfel actele au fost trimise în 31 Martie 1738 împĕratului, cu plângere în contra episcopului român, că »*prea mult dă de lucru*«.

O luptă de aproape nouĕ ani, purtată de episcopul *Klein* sub domnia împĕratului Carol VI., pentru acordarea de drepturi *naţionale-politice* pe seama *„naţiunii sale“,* n'a dat deci nici un resultat positiv!

La 20 Octomvrie 1740 moare împĕratul Carol VI. şi pe tron îi urmează împĕrăteasa *Maria Teresia,* căreia *Klein* încă începe a-'i adresa petiţiuni, în numele clerului şi al *„naţiunii“,* ear' la 1742, luna August, merge în persoană la Viena, pentru a cere *esecutarea diplomei a doua leopoldină,* şi decretarea naţiunii române de a *patra naţiune politică* a Transilvaniei.

La 1743 împĕrăteasa *Maria Teresia* dă ordin, ca gravaminele clerului şi poporului român sĕ fie esaminate de o comisiune aulică, care sĕ-'i facă apoi raport despre resultat. Ear' episcopul *Klein* a fost poftit sĕ rĕmână până atunci la Viena.

Comisiunea aulică n'a voit sĕ accepteze punctul de vedere al episcopului român; şi astfel pe basa propunerii făcute din partea ei, împĕrăteasa n'a putut lua hotărîri, cari sĕ mulţumească pe episcopul *Klein.* Împĕrăteasa a provocat însĕ cancelaria aulică transilvană sĕ-'şi dee părerea în scris asupra tuturor cererilor episcopului român; ear' în cele din urmă toate actele, ale comisiunii aulice de mai nainte şi ale cancelariei aulice transilvane, — au fost supraesaminate în conferenţa ministerială din 17 August 1743.

http://statuldacia.info

Conferența ministerială a făcut propunere împărătesei, să nu confirme *diploma leopoldină a doua,* al cărei original *nu se poate arăta,* prin urmare n'a fost espedat; ear' chiar espedat fiind, diploma aceasta *n'a fost nici-odată publicată,* și dacă s'ar publica acuma, s'ar scula în contra ei toți cei interesați, din întreaga țeară. Propune deci confirmarea *diplomei prime leopoldine,* ear' celelalte cereri ale episcopului să rămână neresolvate, *până la timpuri mai liniștite.*

După atâtea esaminări, consultări și trăgănări, în fine primește episcopul *Klein* o resoluțiune împărătească la multele sale petițiuni, dar nu în sensul dorit și așteptat din partea sa, pentru-că se spune din capul locului, că »*nu este intenționea împărătesei să ridice națiunea română la dreptul de națiune politică*«, — ci în sensul dorit de contrarii poporului român, pentru-că întreaga resoluțiune preaînaltă e o acceptare a propunerii conferenței ministeriale, care earăși s'a conformat dorinței cancelariei aulice transilvane.

Rescriptul împărătesei e datat din 9 Septemvrie 1743 și conține următoarele *zece* puncte:

1. Preoții uniți să capete bucate, ear' stola să rămână cea de mai nainte, cu unele modificări înșirate în rescript.

2. Loc pentru biserică și casă parochială să se dee în fiecare sat, dacă așa cere *numĕrul Românilor.*

3. Drept de imunitate să aibă și clerul unit ca și cel latin, în sensul *diplomei prime leopoldine* din 1699, și preoții uniți să fie scutiți de vămi și sarcini publice. În parochii mari să nu fie decât un paroch și doi capelani, ear' în cele de mijloc un preot cu un capelan, și în parochiile mici numai un paroch. Episcopul se nu hirotonească prea mulți preoți pentru-ca să nu se prea înmulțească, ear' înainte de-a împlini 25 de ani să nu fie chirotonit nimeni.

4. Românii, unde sûnt mai mulți, pot să-'și zidească biserici pe intravilane, dar' episcopul să facă întâiu raport M. Sale.

5. Întreținerea teologului să se facă din venitele ce le aduce domeniul Blajului.

6. Împărăteasa aprobă diploma leopoldină primă, referitoare la unire, ear' cu privire la a doua diplomă dispune să fie — *căutată.*

7. Se dispune, ca fiii de iobagi să nu fie împedecați în cercetarea școalelor, dacă se arată a fi capabili să studieze.

8. Ridicarea Blajului la rangul de cetate privilegiată împărăteasa o va face după-ce va primi informațiune dela dieta Transilvaniei.

http://statuldacia.info

9. Nobilii români, capabili de oficii publice, să nu mai fie desconsideraţi la conferirea acestor oficii.

10. Cu privire la pământurile luate pe nedrept din partea domnilor de pământ, episcopul e îndrumat să înşire guvernului ţării casuri concrete, ear' guvernul e îndrumat să le esamineze şi să saneze rĕul.

În fine, împĕrăteasa declară în rescriptul ei, că voeşte scrios *să se procedă cu indulgenţă faţă de Români,* şi să se înfrîneze crudelitatea domnilor de pământ faţă cu iobagii lor, pentru-ca poporul să se conserve şi să poată purta sarcinile publice. Celelalte cereri ale episcopului român se ţin în suspens, până la efectuirea cercetării.

Episcopul *Klein*, luând act despre aceasta preaînaltă resoluţiune, adresează în 25 Noemvrie 1743 un nou memorand împĕrătesei, în care dovedeşte cu acte, că împĕrăteasa a fost rĕu informată şi cere *dreptate pe seama naţiunii române.*

Memorandul era ţinut în termini foarte tânguitori şi a avut de urmare, că împĕrăteasa a dat îndrumare dietei să voteze următoarele două articole de lege:

Art. VI., prin care se decretează, că toţi uniţii de rit grecesc fac parte din staturile şi ordinile celor trei naţiuni, şi toţi au să se bucure, fără deosebire de posiţie şi stare socială, de toate legile şi drepturile ţĕrii şi de toate privilegiile date de împĕraţii Leopold I., Iosif I. şi Carol VI., nu numai în privinţa religioasă, ci şi în privinţa *politică şi civilă;* şi

Art. VII., prin care aveau să se şteargă toate legile aduse în contra religiunii catolice şi în contra jesuiţilor, recunoscêndu-se libertatea deplină pentru bisericile catolice *de ambele rituri,* şi pentru hierarchiile şi jurisdicţiunile lor eclesiastice.

Dieta a schimbat însĕ în mod foarte esenţial aceste articole de lege, *în detrimentul Românilor;* şi pe lângă toate protestările episcopului *Klein,* — modificate au fost trimise împĕrătesei spre sancţionare, pe lângă o listă lungă de acuse în contra Românilor, despre cari dieta spunea, că nu sûnt oameni de încredere şi că pot să devină »*desastru pentru monarchie*«.

Clerul şi poporul român a rĕspuns staturilor ţĕrii în o *suplică,* emanată din adunarea ţinută la 19 Iunie 1744 şi adresată împĕrătesei. În suplica aceasta se ridică plângeri amare în contra atitudinei staturilor ţĕrii faţă de Români, cari sûnt despoiaţi de toate drepturile şi sûnt făcuţi cerşitori, ca nici să nu mai poată purta

http://statuldacia.info

sarcinile publice şi nici copiii să nu şi-'i poată da la şcoală. În fine *cere clerul şi poporul român,* ca împărăteasa să sancţioneze articolele de lege în textul original propus de ea staturilor ţării.

Tot în Iunie a înaintat împărătesei şi episcopul *Klein* o nouă petiţiune în numele Românilor uniţi din Transilvania, în care ridică acuse în contra staturilor ţării, că nu vreau să primească pe Români între naţiunile recepte, şi se roagă să fie ajutaţi Românii din partea Coroanei, ca prin aceasta să înceteze odată asuprirea lor.

Împărăteasa *Maria Teresia* a poftit pe episcopul *Klein* la curte, pentru a se putè pertracta în presenţa sa propunerile făcute Coroanei.

După primirea acestui ordin, episcopul a convocat sinod la *Blaj,* care s'a şi ţinut, sub conducerea sa, în 25 Iunie 1744. La acest sinod, căruia episcopul a dat seamă despre tot ce a făcut până aici *în interesul bisericii şi al naţiunii,* erau chemaţi şi mireni, nobili şi ţărani. După facerea unei amănunţite dări de seamă asupra activităţii sale şi asupra situaţiunii, episcopul *Klein* supune sinodului spre deliberare următoarele propuneri şi întrebări:

1. Mai este oare de lipsă să stăruim pentru recunoaşterea privilegiilor noastre sau ba? Şi dacă da, cum şi pe ce cale?

2. Fiindcă confirmarea privilegiilor e împreunată cu mari cheltueli, voiţi să ajutaţi cu bani sau ba?

3. Fiindcă privilegiile ce au să se confirme privesc şi *poporul,* trebue să întrebăm oare şi poporul şi să cerem şi sucursul lui şi dacă da, cum şi în ce mod?

4. Turburarea stîrnită în popor (cu trecerea la unire) cum şi pe ce cale o vom putè liniştì?

5. Să se facă dispoziţii cu privire la salariele domnului agent din Viena, şi a dlui *Tolnai,* advocatul clerului.

6. Să se iee hotărîre cu privire la pretensiunea dlui *Francisc Boer,* fost secretar al clerului.

7. Să se hotărască cu privire la pretensiunea dlui vicar din *Briia.*

8. Să se hotărască cu privire la datoria dela *Săsciori.*

9. Să se hotărască, dacă cei-ce au fost hirotoniţi în alte provincii să se primească în cler sau ba?

10. Să se cetească comunicatul înaltului guvern regesc despre preamilostivele hotărîri ale curţii, cu privire la unele hotărîri ale noastre.

11. Să se hotărască asupra scrisorilor dela Escel. Sa domnul tesaurariu, cu privire la banii promişi pentru mănăstire.

http://statuldacia.info

12. Să se cetească decretul guvernului, prin care mĕ avisează despre porunca de-a merge la Viena, prin urmare socotiţi-vĕ despre cheltueli.

Sinodul a rĕspuns în mod demn şi corect la toate aceste întrebări şi episcopul a luat rĕspunsurile cu sine. A luat cu sine şi o amenințare a sinodului, că »*va trece la neunire dacă nu se vor împlini cererile Românilor*«. Şi din această amenințare s'a făurit armă în contra episcopului *Klein,* sub greutatea căreia a şi căzut.

A mai luat cu sine episcopul *Klein* şi o suplică a sinodului, a clerului şi poporului român, ca teologul catolic, străin de neamul şi ritul nostru, să fie delăturat de pe lângă episcopul român.

Klein a plecat în 23 Iulie 1744 la Viena, unde a sosit la 7 August 1744, când împĕrăteasa sancţionase deja cunoscutele două articole de lege, aşa cum le votase dieta din Ardeal. Prin urmare, episcopul *Klein* n'a mai putut împedeca sanţionarea lor şi n'a mai putut îndupleca Coroana să le sancţioneze în textul original, propus din partea împĕrătesei. Tot ce a mai putut face episcopul *Klein* a fost, că într'o »*pro memoria*« a espus de nou toate gravamenele şi toate necasurile »*naţiunii sale*«, cerênd ca legile acum sancţionate să fie înterpretate aşa cum au fost contemplate dintru început din partea împĕrătesei.

Asta a fost ultima acţiune politică a episcopului *Klein,* pentru-că în urma intrigilor ţĕsute în contra lui şi în urma prigonirilor la cari a fost espus, a trebuit să fugă la *Roma.* Se pornise adecă cercetare în contra episcopului, în urma mai multor puncte de acuse ridicate în contra lui din partea guvernului ţĕrii. Episcopul *Klein* s'a apĕrat aşa, că a denegat comisiunii aulice competenţa de-a-'i cere fasionarea, informarea sau apĕrarea, ear' în 9 Decemvrie 1744 a plecat pe ascuns la Roma, căzênd prin aceasta cu totul în disgraţia împĕrătesei *Maria Teresia.*

Ajuns la Roma, pe la începutul anului 1745, episcopul *Klein* a înaintat numai decât un memorand Papei Benedict XIV., în care cerea intervenirea Papei ca:

1. Să se confirme şi esecute cele două diplome leopoldine, date în favorul Românilor uniţi;

2. Domeniul episcopesc din Blaj să fie eliberat de sarcina de-a plăti teologului jesuit plata de 300 fl.;

3. Teologul să fie ales din partea episcopului şi să fie de ritul grecesc; şi

http://statuldacia.info

4. Să fie destinat un nobil dintre greco-catolici, ca să poată primi cu autoritate legitimă plânsorile Românilor și să-'i poată scuti și apăra în contra celorlalte națiuni din țeară.

Episcopul *Klein* avè intențiunea să vină acasă, și în privința aceasta a adresat petițiune împărătesei *Maria Teresia,* ca să-'l ierte; și a făcut și prin alții pașii necesari de-a 'i-se permite întoarcerea în țeară, fără a fi urmărit și pedepsit, — dar' înzadar. A fost silit să rămână în Roma.

Spiritul seu, pururea activ și neobosit, a lucrat însă și de acolo. Avea legătură neîntreruptă cu ai sei de acasă. Instrucțiunilor primite dela el putem atribui proiectarea întrunirii ce era să se țină la 2 Noemvrie 1847 în Alba-Iulia, pentru a se înșira gravamenele Românilor într'o petițiune nouă, pe care avea să o înainteze împărătesei o delegațiune a Românilor, — întrunire, care însă nu s'a ținut, parte pentru-că se adunaseră prea puțini, parte pentru-că se accentuase necesitatea de-a emana petițiunea proiectată dela un sinod convocat în toată forma.

Sinodul acesta a fost încuviințat din partea împărătesei și a fost convocat pe 15 Maiu 1748 la Sibiiu, astfel, ca din el să facă parte toți protopopii și câte un preot din fiecare protopopiat. Împărăteasa a dat voe sinodului să se sfătuiască asupra stării uniunii, să-'și înșire într'o petițiune gravaminele, ear' petițiunea să o ducă deputații clerului la Viena.

Sinodul, întrunindu-se, a compus un memoriu mai lung, în care sûnt trecute toate dorințele și cererile sale, dintre cari cele mai esențiale sûnt următoarele:

1. Episcopul *Klein* să fie *rechemat la scaunul seu episcopesc,* pentru-că atunci se va restabili pacea și liniștea în biserică, pe când în cas contrar poporul *va trece la neunire.*

2. ***Națiunea română să fie declarată de a patra națiune receptă.***

3. Episcopul unit să fie numit consilier guvernial, ear' *câțîva membri din clerul român să fie admiși la dietă.*

4. *Nobilii români să fie aplicați în funcțiuni înalte,* la tabla regească, la comitate și scaune, la oficiile camerale și militare. *Nenobilii să fie admiși la meserii.*

5. Să se nobiliteze mai mulți țerani români, pentru a se face și ei capabili de a cumpăra și a avea bunuri.

6. Blajul să fie cetate liberă; etc. etc.

http://statuldacia.info

Memorandul a fost dus la Viena prin esmişii sinodului, *Silvestru Caliani*, *Grigorie Maior* şi protopopul *George Pop;* dar' împărăteasa, care 'l-a luat în primire, nici n'a voit să audă de episcopul *Klein* şi de rechemarea sa în ţeară.

Astfel *Klein* fù silit să-'şi dee abzicerea din rangul de episcop, pe lângă o pensiune anuală de 1200 fl., asemnată din partea împărătesei.

Actul de abzicere 'l-a subscris Klein în 8 Octomvrie 1750. A mai trăit apoi 16 ani în Roma, departe de ai sei. dar' cu cugetul necontenit la ai sei şi la soartea lor, — ear' în 23 Septemvrie 1768 a decedat, în etate de 76 ani, înmormêntat fiind în pământul sfânt al Romei eterne.

O descriere mai amănunţită a vieţii şi activităţii acestui mare episcop se cuprinde în cartea: *„Ioan Inocenţiu Klein"* de *Dr. Augustin Bunea,* — din care e făcut şi estrasul acesta.

http://statuldacia.info

Împĕratul Iosif II. și Românii.

Am vĕzut cum toți domnitorii din casa habsburgică au dovedit oare-care bunăvoință față de neamul românesc de sub a lor stăpânire; și numai împrejurărilor estrem de nefavorabile pentru noi, vitregității vremilor avem sĕ atribuim tristul fapt, că binefacerile pe cari ei voiau sĕ le estindă asupra Românilor s'au lovit de pedeci la esecutare și n'au putut sĕ fie prefăcute în fapte, ci au rĕmas simple dorințe.

Nici unul însĕ dintre ei nu ni-a fost atât de mare binevoitor ca împĕratul *Iosif II.* acest domnitor cu inimă largă și cu cap luminat. Și nefericirea noastră a fost, că tocmai pe timpul glorioasei sale domniri *n'am avut oameni,* sau măcar un singur om, cu destulă forță intelectuală pentru a-'i înțelege intențiunile și planurile, pentru a înțelege situațiunea politică și a o ști esploata în favorul poporului nostru.

Astfel conducerea poporului român a trebuit sĕ cadă în mânile lui *Horia* și a consoților sei, cari, din al lor punct de vedere, bine 'și-au împlinit rolurile. Dar' cu toate-că revoluția lor, — a cărei descriere de altcum nu cade în cadrele acestei cărți, — încă a dat resultat practic și real și a adus unele roade bune pentru iobăgimea de pe atunci: se poate spune, că între împrejurările favorabile din zilele acelea, resultatul era înzecit mai mare, dacă paralel cu acțiunea lui *Horia* mergea și o acțiune *politică,* bine chibzuită, pentru a stoarce pe cale *pacĭnică* tot ce *Horia* cu ai sei nu a putut câștiga pe cale revoluționară, adecă: *drepturi politice-naționale pe seama poporului român!*

Au rĕmas deci *neesecutate* intențiunile acestui mare domnitor, căruia noi cu toate acestea avem sĕ-'i rĕmânem mulțumitori și sĕ-'i binecuvêntăm memoria în vecii vecilor.

http://statuldacia.info

Împĕratul *Iosif II.* primise dintru început o educaţiune foarte bună, pe care 'şi-a amplificat-o singur mai târzíu, prin studiu neîntrerupt. dat fiind că avea o minte foarte ageră şi o memorie nespus de bună.

Despre direcţiunea în care-'şi desvoltase spiritul ne putem face o icoană din cuvintele sale proprii, cu cari îşi precisează vederile asupra — *politicei.*

În memoriul ce 'l-a scris la anul 1765, ne spune despre politică următoarele:

„Politica n'are decât o singură basă, şi asta e — *poporul.* massele poporului, pentru-că *poporul dă soldaţi şi poporul plăteşte dare.* De aceea, misiunea statului, respective a domnitorului este: *sĕ apere poporul în contra claselor privilegiate.* Sĕ nu se tragă pielea de pe douĕ sute de ţĕrani pentru un trântor de domn! Privilegiile şi drepturile speciale ale ordinilor şi claselor speciale formează numai pedecă pentru realisarea voinţei de stat, manifestată în persoana principelui; de aceea *trebuesc şterse*".

Eată un program de domnire, aşa cum îl reclamau popoarele asuprite ale monarchiei, un program, în care se cuprind toate intenţiunile marelui domnitor faţă şi de *poporul român,* supus şi credincios.

O particularitate a acestui împĕrat o forma dorinţa de a le vedè toate *cu ochii proprii,* de a le auzì toate din gura celor asupriţi, cu un cuvênt, de a-'şi câştiga informaţiuni din propria intuiţiune, ear' nu din spusele sfetnicilor sei, sau din rapoartele celor din îndepărtare, în cari *n'avea absolut nici o încredere.*

De aceea, imediat cum a fost încoronat ca *împĕrat al Romanilor,* după vechiul us, în locul decedatului seu tată, — act sĕvîrşit la 18 August 1765, — a început sĕ facă călĕtoríi lungi prin monarchie. Motiv avea, pentru-că mamă-sa, *Maria Teresia,* îl ridicase şi pentru monarchia austriacă la rang de *conregent* şi-'l însărcinase cu comanda supremă asupra *armatei.* Făcea deci călĕtoríile sub titlul că inspecţionează trupele, pe când de fapt le făcea pentru a studia apucăturile aristocraţimei şi pentru a asculta plângerile poporului de rînd.

Prima călĕtorie a făcut'o la anul 1766, prin *Ungaria* şi *Bănat,* până la *Orşova,* însĕ în cel mai ascuns incognito, sub numele: conte de *Falkenstein.*

S'a reîntors din această călĕtorie bogat în esperienţe, dar' plin şi de amărăcinne, după-ce a vĕzut cu ochii nedreptăţile ce se făceau poporaţiunii dela sate, în numele şi sub firma domnitorului!

http://statuldacia.info

În anul 1768 a întreprins o călătorie mai lungă prin *Boemia* şi *Moravia,* unde poporul era asemenea mult asuprit.

În anul 1769 a călătorit prin *Italia,* ear' mai târziu prin *Prusia,* de unde venind acasă la *Viena,* a trecut de nou prin *Moravia,* dându-'i-se acì ocasiune, la moşia principelui *Lichtenstein* din *Posovitz,* să pună singur mânile pe coarnele unui plug şi să facă câte-va brazde în arătura de toamnă, spre marea mirare a ţăranilor aflători pe câmp.

În anul 1771 a făcut o nouă călătorie prin *Ungaria* până la *Arad;* ear' în anul 1773, când era de 32 de ani, a întreprins prima călătorie prin *Ardeal,* despre a cărui frumseţă era pe deplin informat, tot aşa ca şi despre raporturile bolnăvicioase *politice şi sociale* din această ţeară.

În 10 Martie 1773 împăratul Iosif II. a scris guvernatorului din Ardeal, *Bruckenthal,* că în curênd are să sosească în Transilvania, pentru a studia raporturile de acolo din propria intuiţiune.

Guvernatorul 'i-a trimis fără amânare un studiu amănunţit despre *constituţia ţĕrii,* despre raporturile *politice* din ţeară, şi 'i-a trimis totodată şi o *hartă geografică,* cu părţile din ţeară pe cari împăratul voia să le onoreze cu înalta sa visită.

Guvernatorul a ţinut să-'l informeze din vreme despre toate, până şi *despre Români,* sau *mai ales* despre Români.

Referitor la acest popor, care şi pe atunci forma majoritatea covîrşitoare a poporaţiunii din Ardeal, guvernatorul scria următoarele:

„Comitatele formează aproape două părţi din ţeară. Locuitorii lor ţĕrani (iobagi) sûnt în cea mai mare parte *Valachi,* cam puţini Unguri, printre cari şi mai puţini Saşi...

Valachii nu formează *naţiune,* în sens legal, ci numai *plebs,* popor simplu. Din partea legilor sûnt *numai toleraţi,* ear' dela drepturile şi libertăţile celorlalte naţiuni *sûnt eschişi.* Nu formează nici stat separat, nici district separat, ci sûnt resfiraţi printre celelalte naţiuni şi districte. Astfel, locuesc parte în sate separate, parte împreună cu ceialalţi. Nu au legi separate şi instituţiuni separate, *şi nici datini* (obiceiuri) *naţionale,* ci trăesc amĕsurat datinilor şi legilor naţiunii, în mijlocul căreia se află; dar' pentru aceea esistă totuşi la ei o atragere naturală spre confundarea vîrtuţilor cu pĕcatele (crimele) şi aceasta îi deosebeşte de ceialalţi locuitori ai Ardealului. De aici se naşte şi deosebirea, ce se poate observa între ei, deosebire, care îi face părtaşi de o soarte, când mai bună, când mai rea, după-

http://statuldacia.info

cum adecă trăesc sub legi şi datini mai corecte sau mai clătinătoare. Preoţii lor uniţi se bucură de toate privilegiile şi libertăţile de cari se bucură preoţii celorlalte religiuni recepte".

Informaţiunile acestea ale guvernatorului din Ardeal, *Bruckenthal,* date asupra Românilor, au fost cu totul superflue; pentru-că împĕratul *Iosif II.* era mai bine informat decât poate însuşi guvernatorul despre starea de nesuferit în care se afla poporul român din ţeara aceasta. Interesul ce 'l-a manifestat împĕratul faţă de Români în decursul călĕtoriei sale prin părţile acestea ale monarchiei, dovedeşte că le *cunoştea durerile şi suferinţele.* Şi cum pe vremea aceea nu aveam pe nimeni, care cu graiu viu sĕ fi dat informaţiuni esacte Coroanei despre Români, trebue sĕ presupunem, că împĕratul Iosif II. a cetit şi studiat toate petiţiunile, toate memorandele, pe cari episcopul *Ioan Inocenţiu Klein,* precum şi clerul şi poporul român le înaintase mamei sale, *Maria Teresia,* şi antecesorului acesteia, Carol VI., şi *din ele* 'şi-a croit părerea asupra Românilor, asupra acestui popor, pe care şi el 'l-a aflat vrednic de o soarte mai bună.

Împĕratul Iosif II. a sosit în 27 Maiu 1773 la Sibiiu şi a descins la hotelul, care de atunci poartă firma la »*Împĕratul Romanilor*«.

Împĕratul a venit pe la *Timişoara, Haţeg, Hunedoara, Deva, Orăştie, Alba-Iulia, Zlatna,* şi aşa a sosit la *Sibiiu.*

Pretutindenea mulţimea, care auzise povestindu-se multe despre bunătatea inimii acestui domnitor, îl aştepta de-alungul drumului, cu rugări, plângeri şi suplice scrise.

Nu mai puţin decât 19.000 de petiţiuni au fost predate împĕratului Iosif II., cu ocasiunea acestei prime călĕtorii a sale prin Ardeal, despre al căror cuprins împĕratul se mai informa şi din întrebările ce le adresa petenţilor. Pe Români îi întreba *româneşte,* pentru-că *învĕţase câteva cuvinte româneşti.*

Modul, cum căuta împĕratul Iosif II. sĕ strĕbată cu mintea sa cea ageră în toate durerile poporului de rînd, îl putem înţĕlege din descrierea călĕtoriei sale prin părţile *Mediaşului,* descriere făcută de protonotarul din Mediaş, Mihail Conrad de *Heidendorf,* care a fost dat împĕratului în calitate de comisar-conducĕtor prin acel scaun (district), cu misiunea sĕ-'i esplice toate şi sĕ-'l informeze despre toate.

Îl lăsăm deci pe el sĕ vorbească, reproducênd întreaga sa descriere despre călĕtoria aceea, scrisă pe seama familiei sale, ear'

http://statuldacia.info

la anul 1880 publicată și în »*Archiv des Vereines für sicbenbürgische Landeskunde*«, volumul 16, fascicolul II.

E un fel de autobiografie, în care numitul *Heidendorf* ajungênd la cea mai frumoasă parte a vieții sale, — cum ne spune, — la posibilitatea ce 'i-s'a dat de-a fi mai lungă vreme în nemijlocita apropiere a împĕratului *Iosif II.*, își pune pe hârtie impresiunile și toate cele întêmplate și cele auzite, după-cum urmează:

„Încă înainte cu trei ani trebuia sĕ se întêmple, aměsurat svonurilor generale și chiar și aměsurat rescriptelor preaînalte, ca Maiestatea Sa imperială, Iosif II., sĕ visiteze Ardealul. Au obvenit însĕ totdeauna pedeci importante, cari au făcut sĕ fie amânată călĕtoria de pe un an pe altul. În sfîrșit a sosit momentul, în Iunie, anul acesta (1773), când am fost fericiți a primi pe Monarchul.

Țeara întreagă era în mișcare pentru acest eveniment rar, căruia nici nu se știa cum trebue sĕ 'i-se facă față, pentru-că nu era în vieață nici un cetățean al patriei, care sĕ fi vĕzut în țeară pe domnitorul sĕu, fiindcă domnitor din casa austriacă nu mai fusese în țeară, ba de pe vremile lui Vladislau II., cu escepțiunea regelui *Ioan*, Ardealul n'a avut rege ungar, n'a avut cap încoronat.

Maiestatea Sa a plecat în 7 Maiu din Viena și în 21 a lunii aceleia a sosit peste Timișoara în țeară, trecênd prin Hațeg, Hunedoara, Deva, Orăștie și Alba-Iulia, unde a descălecat în 21 Maiu în oraș, la un birt, ear' de acì a mers călare la Zlatna, de unde s'a întors îndĕrĕt la Alba-Iulia și pe la finea lui Maiu a sosit la Sibiiu, unde a descins la așa numitul »*hotel*« din strada Cisnădiei, birt cum se cade pe acele vremuri, numit pentru acest eveniment mai târziu »*la Împĕratul Romanilor*«.

Suita M. Sale era compusă din adjutantul general *Nostitz*, din generalul *Șișcovici*, feldmarșallieutenantul *Pelegrini*, medicul de curte *Brambilla*, — un favorit al împĕratului, — și alți diferiți, ca: canceliști, furieri, lacai, bucătari. Suita întreagă stătea din douĕsprĕzece trăsuri, pentru cari trebuiau la fiecare stațiune 72 de cai.

După-ce M. Sa a odihnit două zile în Sibiiu, Sâmbătă și Duminecă, — erau tocmai Rosaliile, — a plecat Luni dimineața peste *Nocrich* la *Cincu-mare*, până la *Rupea*, unde a rĕmas peste noapte; ear' de acì a mers Marți, 1 Iunie, peste Sighișoara la *Ibașfalĕu*, unde asemenea a rĕmas peste noapte, și astfel, în sĕrbătorile acestea a vĕzut cea mai mare parte a *națiunii săsești*, pe drum frumos și vreme bună.

http://statuldacia.info

Pe drum M. Sa a ţinut revistă în toate locurile asupra trupelor, lăsându-le să facă exerciţiu de arme, tot aşa cum a făcut M. Sa şi cu grăniţerii din valea Haţegului, din comitatul Hunedoarei şi din districtul Sibiiului, la *Orlat.*

Dincoaci de *Holdviláy,* dinjos de birtul »*pădurarului*« erau postate batalioanele de grenadiri ai lui *Bülov* şi *Pelegrini,* la cari M. Sa a ajuns Marţi, 1 Iunie, la 7 ore seara, venind din Sighişoara.

Se adunaseră multe mii de oameni curioşi, de diferite etăţi şi bresle sociale. Batalioanele formau o linie dreaptă, dela drumul de ţeară al Sighişoarei diagonal peste vale până la Têrnava, cu faţa cătră Sighişoara; şi de amêndouĕ părţile, dinjos, spre Têrnava, şi deasupra, pe lângă drumul de ţeară al Sighişoarei, imensa lume forma asemenea douĕ linii drepte, până la şanţul care vine din pădure şi e acoperit cu iarbă şi peste care trece un pod mic.

Prin mijloc, între aceste douĕ linii de privitori, a trecut Monarchul pe cea mai frumoasă vreme, stând în picioare în trăsură, ca într'o căruţă de triumf, avênd pe cap o pălărie neagră fără bordură şi fără pene, şi îmbrăcat fiind în o jachetă verde de postav, cu distincţii mici roşii, fără bordură, apoi în pantaloni galbini de piele şi cisme mari. A salutat poporul din amêndouĕ liniile prea graţios, dând o icoană maiestatică despre modul cum are sĕ vină odată marele judecător.

M. Sa a fost primit de maiorul călare, baron *Wenkheim,* care 'l-a salutat cu sabia scoasă. Numai decât în societatea generalilor a trecut în revistă soldaţii, pe cari 'i-a lăsat sĕ facă tot felul de exerciţii cu armele, exerciţii cari au durat până în noapte, ţinênd douĕ ore, sub care vreme împĕratul stătea necontenit în foc, fum şi negură, ear' când aveau sĕ alerge grenadirii, alerga cu ei împreună pedestru.

După terminarea exerciţiului, cu care M. Sa a fost foarte mulţumit, M. Sa a plecat, cum s'a spus mai sus, la *Ibaşfalĕu,* unde a descălecat la casa cetăţeanului *Martin Gaşpar.*

Şi acnm ajung la cel mai important episod din întreaga mea vieaţă.

Era dat ordinul din partea M. Sale, ca din fiecare cerc, comitat sau district, un comisar magistratual sĕ conducă pe M. Sa dela hotare, prin cerc, până la hotarĕle celuialalt cerc.

Comisar gremial am fost numit eu din partea magistratului din scaunul Mediaşului, şi anume, între altele şi pentru aceea, pentru-că era de temut, că Armenii din Ibaşfalĕu vor arĕta M. Sale în *Heviz* pericolul ce-'i ameninţă din partea Têrnavei, ear' eu, ca unul care

http://statuldacia.info

cunoşteam foarte bine toate împrejurările, puteam sĕ fac tot posibilul pentru a apĕra pe cei din *Şaroş*.

După-ce deci în seara premergĕtoare venisem din bivoacul dela *Holdviláy* la Şaroş, unde am durmit, în ziua următoare. 2 Iunie, acompaniat de doi călăreţi din Mediaş, am plecat de dimineaţă la Ibaşfalĕu, aflând pe M. Sa încă durmind, ear' împrejur o linişte generală.

După orele 5 s'a sculat suita M. Sale, în care se afla şi locotenent-colonelul *Luchsenstein,* un Sas din Sebeşul-săsesc, şi apoi s'a sculat şi M. Sa. M'am anunţat la adjutantul M. Sale, contele *Nostitz,* precum şi la generalul *Şiscovici,* şi am cerut instrucţiuni, dacă am sĕ petrec pe M. Sa din oraş, sau am sĕ-'l aştept la hotarĕle districtului; şi am primit ordin sĕ-'l aştept la hotarĕle districtului Mediaş, pe podul Ibaşfalĕului, ce trece peste Târnava, dincoace, pe hotarul Şaroşului".

Heidendorf povesteşte apoi, tot în felul acesta, cum s'a întâlnit în Ibaşfalĕu cu locotenent-colonelul *Luchsenstein,* care 'i-a comunicat, că împĕratul *are o părere foarte bună despre naţiunea sasă,* şi chiar în seara premergĕtoare la cină a făcut declaraţia, că a aflat oameni desteri în naţiunea aceasta; descrie întâlnirea sa cu împĕratul, întêmplată la podul Ibaşfalĕului, unde sĕ începe hotarul Şaroşului, şi apoi continuă:

„De acî drumul duce peste rîtul Şaroşului. La diferite locuri erau postaţi ici-colea suplicanţi, de toate vîrstele, sexele şi naţiunile Ardealului, pe drum, ţinênd ridicate în sus petiţiunile.

La toţi împĕratul s'a oprit, le-a spus sĕ se scoale, — Saşilor nemţeşte, cu cuvintele: »*Steht auf!*« *Valachilor* în limba valachă cu »*Sculá, sculá*«, — a luat în primire cu mâna proprie rugările dela suplicanţi, întrebându-'l pe scurt pe fiecare: ce jalbă are, ear' după primirea rĕspunsului a spus M. Sa, în limba germână sau *valachă,* după-cum era naţiunea suplicantului: »*Ich werde untersuchen*«, sau »*o'i căuta*«, depunênd petiţiunile într'o magazie, aflătoare în uşa trăsurii.

Aceeaşi procedură a observat M. Sa faţă de toţi suplicanţii. Au fost peste o sută, dela Ibaşfalĕu până la Mediaş, de aceea nu voiu face menţionare specială despre toţi. Dacă însĕ jalba era de mare importanţă, M. Sa se lăsa în vorbe cu suplicantul şi-'l întreba de toate amĕnuntele afacerii, ceea-ce voiu spune pe rînd, încât îmi este cu putinţă".

http://statuldacia.info

Heidendorf istoriseşte apoi, cum un invalid, imigrat din Silezia, a cerut ajutor dela împĕratul, ear' un preot unit *(român)* a presentat M. Sale pe un pod mic un *memorial,* şi descrie pe larg, cum a informat el pe împĕratul în chestia procesului pentru regulare de hotar, purtat între comuna Ibaşfaleu şi comuna Şaroş, arĕtându-'i şi esplicându-'i toate, de sus, de pe un deal, de unde sĕ putea vedè întreaga regiune. Ear' în fine ne spune, că la întrare în comuna Şaroş aşteptau *Valachii* din comuna aceasta, toţi în genunchi, tineri şi bĕtrâni, deoparte bărbaţii, de ceealaltă femeile, în fruntea poporului preotul neunit al comunei, în ornate bisericeşti, în mână cu praporul, — ear' împĕratul le-a făcut din departe semn cu mâna şi le striga necontenit: »*Scula, scula*«; şi povesteşte ce a vorbit cu împĕratul pe drum, continuându-'şi interesanta istorisire astfel:

„Şi aşa am ajuns la podul dela *Aţel* (Hetzeldorf), unde îngenunchiau dincolo de pod, pe mâna stângă, juratul comunei *Aţel,* încă cu câţiva representanţi, cari au înaintat M. Sale un memorand, de mine compus, în care cereau, ca *Valachii din comună,* cel puţin *cei suspiţionaţi* că sûnt tăciunari, *sĕ fie scoşi din comună.*

M. Sa, amĕsurat obiceiului, a stat pe loc, a primit memorandul şi a întrebat pe juratul satului, că ce intenţionează cu rugarea?

Timiditatea nu 'l-a lăsat pe jurat sĕ spună M. Sale împĕratului durerea ce-'l apĕsa; de aceea împĕratul a dat ordin sĕ se mâne caii, dar' s'a aplicat spre mine din trăsură şi m'a întrebat:

— Ascultă! Ce vreau oamenii?

Aici, în valea aceasta, se află un opid frumos, aparţinĕtor la districtul Mediaşului; se numeşte Hetzeldorf. În secolul trecut era foarte scăpătat, avea puţini locuitori şi pe lângă aceasta multe datorii.

Locuitorii nu aveau trebuinţă de întregul lor hotar, şi astfel au amanetat o parte din el unui creditor maghiar, care, pentru a putè purta economia, a făcut loc pentru câteva *familii valache*, acolo unde era sălaşul.

Maiestate! Pe aici se numesc astfel de oameni *„colibaşi"*. Acestia au locuit peste jumĕtate de secol aici, preagraţioase doamne! şi au trecut dela un creditor la altul, până-ce în urmă comunitatea 'şi-a plătit datoria înainte cu cinci ani şi 'şi-a primit îndĕrĕt terenul.

Fiindcă într'acestea locuitorii comunităţii sĕ înmulţiseră până la o sută de familii, şi le trebuia terenul pentru a-'l cultiva şi folosì singuri, au luat hotărîrea sĕ mute *colibaşii* în comună. Dar' acestia nu voiau de bunăvoe sĕ părăsească locul care era foarte bun, în

http://statuldacia.info

sine luat, şi cu care se obicĭnuiseră. A trebuit deci sĕ fie mutaţi cu forţa, şi cu ocasiunea aceasta au fost aprinse câteva din colibele miserabile. Şi atunci, preagraţioase doamne, a ameninţat unul dintre colibaşii valachi: »*Saşii din Hetzeldorf o vor plăti scump aceasta!*« Şi cu adevĕrat, aşa s'a întêmplat, preagraţioase doamne! În anul următor, în ziua în care au fost aprinse colibele Valachilor, a fost incendiat opidul Hetzeldorf în mai multe locuri deodată, în special însĕ casa omului, care înainte cu un an aprinsese colibele. De atunci a mai urmat de *cinci-ori* foc în comună, cu toate-că oamenii nu-'şi aduc aminte sĕ fi fost foc la ei mai nainte. Saşii suspiţionează deci *pe Valachii colibaşi,* şi se tem că nu vor fi siguri în contra focului decât numai dacă aceşti Valachi vor fi mutaţi undeva departe, de unde sĕ nu le mai poată strica. Şi asta roagă oamenii dela Maiestatea Voastră!

— Dar' asta e pedeapsă; a *transloca* oamenii, *înainte de a avea dovezi* în contra lor!

— Dovezi, adevĕrat că nu sûnt, pentru-că atunci s'ar fi procedat în contra lor în înţĕlesul legii, dar' presupunerea e mare şi *poporul valach e destul de rĕutăcios.*

— Magistratul n'a cercetat (anchetat) causa?

— Da, Maiestate! S'a ţinut strictă inchisiţiune. Am fost şi eu de faţă. Nu s'a putut însĕ scoate nimica la iveală, decât numai atâta, că la ultima incendiare, focul, pe care făptuitorul 'l-a pus în gard, *era învĕlit în sdrenţe din cămaşa unui Valach.*

— Motiv mare de suspicionare; *dar' a putut s'o facă şi altul, nu numai Valachul!* Nu s'a aflat cine a fost amenințătorul cu incendiare când s'a făcut translocarea?

— Maiestate! Acela a plecat, sĕ crede, în Valachia!

— Sĕ păzească bine oamenii, ales noaptea!

— Maiestate! Toate au fost încercate, dar' până acuma fără resultat. Rĕinţa făptuitorului lipsit de Dumnezeu e atât de mare, încât, după-ce în anul trecut guvernul, la rugarea magistratului, a lăsat sĕ se publice Valachilor, spre mai mare crezĕmênt, prin comisari străini, că dacă se vor mai naşte incendii în comună, *ei vor plăti întreaga pagubă:* s'a întêmplat, că la câteva sĕptĕmâni, şura şi grajdul primarului, în casa căruia s'a făcut publicarea, au fost incendiate şi au ars ca de batjocură.

— Dar' *cum pot fi siliţi Valachii sĕ restitue paguba, dacă nu li-se poate dovedì fapta?*

http://statuldacia.info

— S'a făcut numai pentru a-'i spăria, Maiestate, dar' n'a folosit nimica!

Așa descria Sasul pe Români, în fața Domnitorului, care îi luase în apărare!

Heidendorf continuă:

„Astfel am ajuns la șesul, unde să împreună cele două hotare, al *Ațelului* (Hetzeldorf) și al *Brateiului,* și până la poalele dealului unde să termină șesul. Aici se aflau *toți Valachii din Hetzeldorf, cari au predat împăratului un memorand.* Îi spuneau cu glas tare, că ei trebue să plătească contribuțiune și să poarte sarcinile publice provinciale, opidane și de scaun, tot așa ca și Sașii; trebue să dee săcară, fân, ovăs, cărăușii, să facă robote și să lucre la mori, tot așa ca și Sașii, — și totuși *ei n'au nici vii, nici arătură, nici fânațe.* Sașii nu vreau să le dee nimica, pentru-că ei zic că pământul e al lor, că regii cei vechi 'l-au predat lor în proprietate!

Maiestatea Sa 'i-a întrebat *în limba valachă,* așa cum știa M. Sa, că dacă trebue să facă robote, — *le fac ei pentru domni?* Ei au răspuns: Nu pentru domni, ci pentru *district* (scaun), *la porunca domnilor,* și pentru comună, ca și Sașii.

M. Sa a răspuns apoi, că va esamina plânsoarea lor și a dat ordin să mâne caii. După plecare M. Sa stând în trăsură, m'a întrebat:

— Se află între Valachi *buni economi?*

— Maiestate! Sânt și buni economi între ei, dar' cei mai mulți *sânt răi și leneși.* Națiunea în sine posede destulă desteritate dela natură, dar' are trebuință de o prelucrare.

— *Oare cum ar putè fi cultivați?*

— Maiestate! Așa, *dacă tinerimea ar fi dată la școală* să învețe morală și principiile curate ale religiunii creștine, căci atunci s'ar scutura națiunea de ruditatea ei.

Împăratul m'a întrebat apoi:

— Sânt multe puste în scaunul acesta?

— Nu, Maiestate!

Și Heidendorf ne povestește cum s'a informat împăratul asupra recoltelor din trecut și asupra prospectelor economice din anul acela, și cum un magistru postal din Mediaș a inmanuat împăratului un memorand, în contra persoanei sale, — pentru a ne spune mai departe următoarele:

„Nu departe de el (magistrul postal) era căzut în genunchi un biet simplu Valach, numit *Mișu Chințu,* lângă drum. Acest Chințu

http://statuldacia.info

a înaintat M. Sale un memorand pentru eliberarea fiului său dela miliție. Eu eram în dosul trăsurii, fără ca Valachul să mă vadă. M. Sa a întrebat, *cam greu românește*, pe Valach, despre dorința sa, pe care Valachul 'i-a spus'o.

Împăratul a întrebat: »*La ce regiment fecioru?*«

Valachul a răspuns: »*Întrĕ a lui Macskasi, domnule, Măria Ta!*«

Împăratul: »*Regiment! Regiment!*«

Dar' Valachul nu știa altcum. Văzênd eu, că suplica e de cuprins foarte indiferent pentru mine, am eșit din dosul trăsurii și am călărit până în dosul Valachului, așa, că Valachul se afla între mine și împăratul. 'L-am întrebat apoi (citație): »*Nu spune compania moi; dară regimentu în care slujește fecioru tĕu!*«

Valachul, întorcêndu-se spre mine, cu dosul către împăratul și cu mânile ridicate și încleștate zicea (citație): »*Ie, că bine-'mi pare că ești și Măria Ta acì. Spune Măria Ta la Măria Sa împĕratul lucrul meu. Că Măria Ta știi bine. Că mĕ întreabă Măria Sa în ce regiment slujește ficioru, și io nu știu altmintrelea, fără Macskási!*«

Eu îi spun împĕratului: „Maiestate! feciorul lui servește sub *Gyulai;* căpitanul său se numește *Macskási*«.

— Și ce vrea omul?

— Maiestate! Are un fecior care cu forța a fost luat cătană.

— *Cu forța?*

— Da, Maiestate! Așa era porunca!

— Da, știu; sûnt mulți ani de atunci!

— Așa era porunca, unde să află în casă fecior de prisos, sau mai mulți decât unul, să fie luați rĕcruți. La omul acesta așa era, și de aceea a trebuit să dee un fecior. Îl doare însĕ foarte mult și el a încercat toate, pentru a-'l scăpa. A înaintat rugări guvernului, chiar și consiliului belic de curte, și au fost ordonate cercetări, făcute de comisiuni mixte, dar' nu 'i-s'a putut ajuta. Are mai mulți feciori. Cel mai mare e însurat și nu mai e pe o pită cu el; pe acesta nu-'l numĕră. Al doilea e un flăcău mare, pe care ear' nu-'l numĕră, fiindcă acuși îl va însura. Al treilea e soldatul. Al patrulea e la studiu, pentru a se face popă, nu-'l numĕră nici pe acesta. Al cincilea e încă mic, asemenea nu-'l numĕră, pentru-că nu-'i poate fi întru nimica de ajutor.

Împĕratul: Întreabă-'l câți copii are la sine?

Eu (citație): »*Moi, Chințe! Că te întreabă nălțatul împĕrat câți copii ai cu tine!*«

http://statuldacia.info

Valachul: Că n'am domnule, fără ficioru ăl mare și două fetișoare, și ficiorașu ăl mititel; dară nu-'mi pot ajuta nimica, și io-'s bětrân și nu pot lucra; lăsați-'mi ficioru acasă, să vě ierte Dumnezeu pěcatele, și a părinților!

Împeratul: Întreabă-'l, câți feciori are?

Eu: Câți feciori ai?

Valachul (împedecându-se, nu prea voia să spună): Dar' știi Măria Ta, numai ăl copilaș!

Eu: Ce le togodești; cred că-'s cinci toți!

Valachul: Dar' Dumnezeu ni-'i-a dat. Tot a-'și poftì domnule fecioru ăla, care-'i în cătane!

Eu (cătră M. Sa): Nu prea vrea să iasă cu vorba Maiestate! Dar' e sigur, că el poate să se lipsească acasă de feciorul care e soldat. Îi cade însě greu, că nu-'l are lângă sine.

Împěratul: Spune-'i să-'și lase feciorul soldat; dacă se poartă bine poate să ajungă ofițer, poate să ajungă domn mare, poate să ajungă domn!

Eu: »Că zice năltatu împěrat să lași ficioru těu în cătane; dacă să poartă bine să face ofițer; să face domn mare, să face domn!«

Valachul: Dacă bine ar fi; mulțumesc Măriei Sale împěratului. Dumnezeu să-'l ție. Dar' tot mě rog, mě rog să-'mi lase feciorul acasă!

Împěratul (zîmbind): Ce zice?

Eu: Zice că toate ar fi bune Maiestate, dar' el totuși 'și-ar dorì feciorul acasă.

Împěratul: Întreabă-'l dacă poate să dee alt om?

Eu: Poți da altă cătană în locul feciorului?

Valachul: De aia nu-'s harnic domnule, Măria Ta!

Eu: Asta nu e în stare s'o facă.

Împěratul: Dar' n'ar putè să-'l răscumpere cu bani?

Eu: Dară cu bani putea-vei face lucrul?

Valachul: Aia tot mě țin că aș face.

Eu: Asta ar putè-o totuși să o facă.

Acum începù Valachul să plângă, rugându-se pentru eliberarea feciorului, ear' eu am zis împěratului: Maiestate, feciorul a fost cel mai drag la părinți, în special la mamă-sa, care plânge necontenit după fecior.

Împěratul nu a răspuns nimica; 'i-a dat mai mulți galbini și 'i-a spus: *»că oi căuta«*, plecând mai departe.

http://statuldacia.info

Pe drum împĕratul m'a întrebat:

— Cum sĕ zice bine româneşte: »*ich werde nachfragen?*«

— *C'oi întreba!* Maiestate.

— Şi ce e aceea: *căuta?*

— Aceea e »*suchen* Maiestate!

Nu însemnează »*untersuchen* şi »*nachfragen?*«

— Se poate înţĕlege şi *astfel.*

Ştii dta *bine româneşte?*

— Limba asta o ştiu *toţi Saşii* din districtul acesta, ca limba lor maternă, şi *trebue sĕ o ştim,* pentru-că avem zilnic de lucru cu Valachii, ear' acestia *nu învaţă limba noastră, trebue sĕ învĕţăm noi pe a lor.*

— Ştii sĕ şi scrii şi sĕ ceteşti româneşte?

— Nu Maiestate! Nu ştiu. Dar' nici nu e de lipsă sĕ se ştie aceasta. În limba valachă este foarte puţin de cetit şi de scris.

— *Dar' Valachii? Ştiu ei cetì şi scrie?*

— Poporul de rînd nu, Maiestate!

— *Dar' popii?*

— Ei ştiu cetì; scrie nu ştiu toţi.

Dar' n'au Valachii şcoale?

— Au puţine, dar' nu pretutindenea pe unde locuesc.

— *Şi nu umblă în şcoalele săseşti?*

— Nu, Maiestate!

— *Îi primiţi în şcoalele voastre?*

— Da, Maiestate, îi primim cu plăcere!

Şi nu se face nici unul protestant?

— Nu cunosc nici un esemplu Maiestate. *Valachii n'au motive în chestii de credinţă. Ei nu ştiu alta decât vechile lor obiceiuri, pe cari le sug deodată cu laptele mamei, şi dela ele nu se abat.*

Aveţi d-voastre pretutindenea şcoale?

— Nu este localitate, în întreaga naţiune, Maiestate, unde sĕ nu avem şcoală, fie cât de mică.

Heidendorf descrie apoi visita Monarchului în *Brateiu,* unde a întrat şi în biserica Saşilor, şi a visitat *două case valache,* ear' la plecare un grup mai mare de Valachi stăteau în jurul trăsurii împĕratului şi strigau că *nu pot se trăească, în lipsa de pămĕnturi,* pe cari Saşii, parte le-au luat dela ei, parte nu vreau sĕ le dee Valachilor. Au rugat deci pe împĕratul sĕ le stee într'ajutor. Împĕratul *le-a rĕspuns româneşte,* sĕ vină la Sibiiu, pe 1 Iulie, când le va da resoluţiune.

http://statuldacia.info

Ne spune mai departe *Heidendorf,* cum cârcimarul *Handschuh,* care mai nainte fusese Român şi-'l chema *Manuste,* dar' trecênd la catolicism s'a germanisat, a inmanuat împĕratului un memorand, în care sĕ plângea, că e urmărit din partea notarului din Mediaş, *Heidendorf,* şi cum el, *Heidendorf,* a căutat sĕ se justifice în faţa Monarchului. Şi după-ce istoriseşte şi plângerea Saşilor în contra contelui *Bethlen Miklos,* domnul lor de pământ, continuă:

„În curênd a ajuns M. Sa la dealul furcilor *(Galgenberg).* Aici erau postaţi, la dreapta, spre Târnava, *preoţii neuniţi,* (români) din scaunul (districtul) acesta, cari predând împĕratului un memorand, 'l-au rugat *sĕ le dee permisiune, parte sĕ-'şi ridice biserici, parte sĕ-'şi iee bisericile îndĕrĕt,* — ales cei din Brateiu.

Împĕratul 'i-a întrebat, *în româneşte,* asupra diferitelor împrejurări, ales pe protopopul, câte suflete are, ear' acesta a rĕspuns că 11.000. Vĕzênd eu că împĕratul se minunează, 'i-am spus:

„E probabil Maiestate, pentru-că scaunul Mediaşului are 20.000 suflete, dintre cari a treia parte sûnt Valachi, şi aproape toţi *neuniţi;* ar fi deci 7000. Ear' dacă luăm şi sufletele din afară de scaunul Mediaşului, supuse protopopului, ese suma de 11.000!"

Împĕratul: Întreabă-'i, *de ce nu merg la biserica unită?*

Eu (citaţie): *Că întreabă nălţatu împĕratu, că ce nu mcreţi în beserecele unite?*

Popii nu au rĕspuns nimica.

Împĕratul: Întreabă-'i dacă *biserica unită şi a lor nu e tot una?*

Eu (citaţie): *Că întreabă înălţatu mpĕratu, dacă nu-'i tot una biserica unită cu nu unite?*

Un popă: Ba este tot una domnule!

Eu: Ei spun că ar fi una, Maiestate!

Împĕratul: Spune-le sĕ umble la o biscrică cu uniţii; când ăia es, ei sĕ între. Vreau aşa?

După-ce le-am esplicat lucrul, Valachii au rémas mulţumiţi şi s'au aplecat până la pământ în semn de recunoştinţă. Ear' împĕratul, după-ce 'i-am împărtăşit rĕspunsul lor, 'mi-a zis:

— *Spune-le că voiu cercceta causa!* şi a plecat mai departe.

În restul istorisirii sale *Heidendorf* nu mai face pomenire de Români, decât numai când vorbeşte despre *cerşitorii Valachi din Mediaş,* cărora împĕratul le-a aruncat bani şi ei au început sĕ se certe pentru împărţirea lor, ear' el, *Heidendorf,* a trebuit sĕ-'i împace.

http://statuldacia.info

Ne spune însĕ impresiunea, pe care a câştigat'o el din aceasta primă călĕtorie a împĕratului Iosif II. prin Ardeal, şi care e următoarea:

„Maiestatea Sa n'a dat nici unde nici o atenţiune magnaţilor unguri şi aristocraţiei; în schimb avè însĕ părere graţioasă despre naţiunea sasă; *ear' masselc de popor au fost chiar ameţite de purtarea prea graţioasă a Monarchului faţă de ele*".

Sĕ ne închipuim acum, că în locul lui *Mişu Chinţu,* şi a celorlalţi suplicanţi români, sĕ presentau în faţa împĕratului Iosif II. alţi oameni, alte delegaţiuni. cari ştiau sĕ-'i comunice în scris şi cu gura, *unde zace rĕul,* cari sînt durerile şi nĕcasurile neamului român din ţeara aceasta: şi putem sĕ ne facem imagine şi despre frumoasele resultate, pe cari putea sĕ le dee pentru noi călĕtoria acestui domnitor prin Ardeal.

Cu toate acestea. călĕtoria a avut de urmare îmbucurătoare întărirea raporturilor între dinastie şi poporul român, căruia 'i-a trecut în sânge convingerea, că Domnitorul îi voeşte binele când stă cu el de vorbă, îi ascultă plângerile şi cererile.

Dar' şi în altă privinţă a dat resultat bun. Împĕratul a înţĕles din proprie intuiţiune, că ce le lipseşte şi ce le trebue Românilor, şi astfel, zece ani mai târziu, după învingerea tuturor pedecilor, le-a trimis episcop gr.-or. la Sibiiu, pe *Gedeon Nichitici.*

Zece ani mai târziu, la 1783, împĕratul Iosif II. a întreprins o nouă călĕtorie prin Ardeal. A sosit în 31 Maiu la Sibiiu. Sosirea sa a fost aşteptată cu bucurie şi încredere din partea poporului de rînd şi cu temere din partea aristocraţiei maghiare, care nu-'şi putea esplica, ce intenţiuni are împĕratul cu călĕtoriile acestea.

A venit lume multă, ales ţĕrani, pentru a sĕ plânge împĕratului şi a-'i preda suplice de cuprinsuri diferite. Toţi au fost primiţi bine din partea împĕratului, care îi aştepta la început în uşa antişambrei şi afacerile de interes mai mic acì le şi resolva, în mod verbal. În afaceri mai complicate, suplicantul era poftit în cameră, unde împĕratul îl asculta şi-'l întreba în mod amĕnunţit asupra tuturor împrejurărilor stătătoare în legătură cu afacerea.

Cum însĕ suplicanţii sĕ înmulţeau pe fiecare oră, împĕratul mai târziu n'a mai putut sta de vorbă cu toţi, ci fiecare îşi depunea suplica în mâna împĕratului, care aştepta la trepte, ear' un gardist căra în continuu petiţiunile în despărţĕmintele împĕratului, de unde au fost trimise toate la Viena, spre resolvare.

Între suplicanţi au fost şi de astă-dată *mulţi Români,* însĕ ţĕrani.

http://statuldacia.info

Împĕratul a plecat în 6 Iunie din Sibiiu, luându-'şi rĕmas bun dela membrii guvernului şi dela comandantul militar cu următoarele cuvinte semnificative:

»*Dumnezeu cu d-voastră domnilor mei. Împliniţi-vĕ cu omenie datorinţa şi lăsaţi-vĕ de ori-ce şicane*«.

Împĕratul a mers dela Sibiiu la Braşov, ear' de acì, prin Sĕcuime la Rodna, de unde e trecut în Galiţia şi Bucovina.

Temerea aristocraţiei maghiare era motivată, pentru-că împĕratul Iosif II. încă din Sibiiu a edat un rescript împĕrătesc *pentru uşurarea sorţii iobăgimei,* permiţênd iobagilor sĕ se poată însura în viitor fără nici o taxă, sĕ poată învĕţa măestrii şi sĕ se poată muta unde vreau.

Cancelaria aulică transilvană 'şi-a ţinut de datorinţă sĕ trimită împĕratului la 18 Iunie şi la 26 Iulie 1783 câte o representaţiune, rugându-'l *sĕ revoace* acel rescript împĕrătesc, fiindcă iobagii din Ardeal nu pot fi asĕmĕnaţi cu cei din Ungaria; dar' 'şi-a găsit omul, pentru-că împĕratul 'i-a dat următorul rĕspuns, scurt şi energic:

„Nu vĕ apucaţi nici-odată de lucru; îmi daţi numai lămuriri sau *îmi puneţi greutăţi* însemnate în cale, şi din adins provocaţi confusiune, *pentru-ca eu sĕ nu cunosc adevĕrul.* Nu vreau sĕ caut, dacă sĕ face aceasta din principiu, pentru a fi menţinute stările de lucruri vechi şi confuse, sau numai din temere de muncă. Dacă eu, în urma esperienţelor personale şi locale, ordonez ceva, pe basa convingerilor mele, autorităţilor: *acestea sûnt datoare sĕ îmbrăţişeze cu zel principiile mele.* ear' nu sĕ considere ordinul meu drept închisitoriu sau acusă, în contra căreia sĕ silesc din toate puterile sĕ compună act de apĕrare. în scopul de-a înfrumseţa lucrurile toate!“

După atâtea semne de bunăvoinţă din partea împĕratului Iosif II. faţă de poporul de rînd şi în special faţă de poporul român, sĕ nu ne mirăm, că *Horia* s'a ţinut îndreptăţit a bate şi el drumul la Viena de nenumĕrate-ori, acelaşi drum, pe care 'l-a bătut înaintea lui şi *Ioan Inocenţiu Klein,* — deşi el nu era înarmat cu aceleaşi forţe intelectuale, de cari dispunea Klein.

Şi sĕ nu ne mirăm, că buna primire, făcută la Viena, a fost esplicată din partea lui drept încurajare şi a pus basele *revoluţiei,* a cărei descriere, cum am spus, nu cade în cadrele cărţii acesteia.

Tot ce mai avem de spus despre împĕratul Iosif II. este, că în 3 Iulie 1784 a edat un rescript împĕrătesc de cea mai mare însemnătate *pentru Românì,* fiindcă prin el se dispunea cassarea indepen-

http://statuldacia.info

denţei politice şi de drept public a celor trei naţiuni din Ardeal: a Maghiarilor, Saşilor şi Săcuilor, ştergerea privilegiilor date acestora pentru a ocupa funcţiuni publice şi ordonarea, ca în viitor *să fie primiţi în funcţiuni cei mai desteri din ţeară, fără deosebire de naţionalitate şi religiune,* lucru care a provocat mare nemulţumire printre Unguri, Săcui şi Saşi. ales printre Unguri şi Săcui, pe cari împăratul îi surprinsese încă şi cu un al doilea rescript, — edat două luni mai nainte, — despre întroducerea *limbei germane* ca limbă oficială în toate ramurile vieţii publice din Ardeal.

Schimbarea aceasta esenţială în vieaţa politică a Ardealului, — pe care împăratul îl împărţise acum în *unsprăzece comitate,* — a dat ansă nobilimii maghiare, să adreseze împăratului Iosif II. un *memorand,* cerând în el să fie restaurată starea de mai nainte în vieaţa publică a ţării, — dar' împăratul a dispus să fie trecut memorandul la archiv, *fără a 'i-se da răspuns.*

http://statuldacia.info

Plânsoarea clerului și poporului iliric.

În Bănat și părțile ungurene, mai marii națiunii române erau pe vremea aceasta episcopii sêrbești, în frunte cu Metropolitul din Carloveț, fiindcă după unire biserica română din aceste părți a ajuns sub ocârmuire sêrbească.

Sêrbii au venit în Ungaria la anul 1690, sub conducerea patriarchului lor din *Ipec,* cu numele *Arsenie Cernovici,* pe basa învoelei legate cu împĕratul Leopold I. și în puterea diplomei împĕrătești, prin care li-s'au garantat pentru totdeauna drepturi și privilegii speciale, atât pe terenul *bĭsericesc* cât și pe cel *politic.*

Cu privire la autonomia bisericească a Sêrbilor au fost edate mai multe diplome împĕrătești, dintre cari e de remarcat cea din 20 August 1691 și cea din 5 Maiu 1695, - prin cari neatîrnarea bisericei gr.-ort. sêrbești era pe deplin asigurată și garantată.

Românii din părțile ungurene și bănățene au făcut deci act de prudență și precauțiune atunci, când vĕzêndu-'și amenințată biserica, — prin trecerea Metropolitului *Atanasiu* la unire, — s'au pus sub scutul privilegiilor date Sêrbilor, și cu ei împreună au format o singură biserică.

Câștigând drepturi asupra Românilor din Ungaria și Bănat, episcopii sêrbești, și în special Metropolitul din *Carloreț,* primise asupra sa și datorința de a-'i apĕra totdeauna, când trebuință aveau de apĕrare. Se vede însĕ că lucrul acesta nu s'a prea întêmplat, pentru-că mari nemulțumiri se născuseră față de clerul înalt, tocmai prin diecesele locuite de Români.

Nemulțumirile au început sĕ primească caracter aproape amenințător atunci, când s'a vĕzut, că guvernul vrea se introducă schimbări în cele bisericești și în obiceiurile poporului, prin un regulament octroat.

http://statuldacia.info

Metropolitul din Carloveț s'a vĕzut deci necesitat sĕ meargă la Viena și sĕ înainteze împĕrătesei *Maria Tcresia* o *plânsoare*, în care sĕ ceară îndreptarea relelor.

Au contribuit mult la naşterea nemulțumirilor și la creşterea agitațiunilor și tendențele de *germanisare*. destul de evidente din următoarele două acte.

Consiliul de rĕsboiu al curții, — pe atunci supremul for în cele militare și administrative pentru grănițeri, — a adresat la 14 Aprilie 1773 următorul ordin comandei generale din Timișoara:

„Referitor la raportul înaintat despre revista generală, ținută anul trecut asupra *regimentului iliric de graniță,* se află de lipsă a se obiecționa, și anume:

ad 19. Din consemnarea trimisă deodată cu relațiunea, în care sînt trecute școalele și învĕțătorii, sĕ vede, că dela anul 1768 încoaci s'au făcut multe schimbări, și au fost instituiți mai mulți învĕțători, fără a sĕ fi cerut întâiu de aici încuviințarea.

Cu toate-că aici nu există scrupuli de-a acorda încuviințarea când se fac representațiuni în chestii de întroducere de îmbunătățiri folositoare grănițerilor de acolo: totuși comanda generală are sĕ îndrume pe comandantul regimentului *iliric,* ca pe viitor, în astfel de casuri, sĕ facă totdeauna propunere consiliului de rĕsboiu, pentru a da aprobare prealabilă; prin urmare și în casul de față sĕ trimită aici un conspect, cu numele și ocupațiunea tuturor învĕțătorilor germani și *ilirici,* pe lângă arĕtarea salariului ce-'l primesc și a numĕrului copiilor, pe cari îi instruează fiecare din ei, în scopul, ca acoperirea speselor sĕ se poată face de aici.

Mai departe aflăm a observa. că numĕrul celor 24 de școale *ilirice,* față cu cele trei germane, *e prea mare;* și e cu atât mai puțin corĕspunzĕtor scopului avut în vedere, fiindcă intențiunea este, ca încetul cu încetul sĕ se câștige pentru serviciu subofițeri desteri, *versați în cetirea și scrierea nemțească,* pe când aruncându-se spesele pentru susținerea atâtor învĕțători, — nu se atinge intențiunea aceasta.

După conspectul primit, din cele mai multe comune abia 1, 2 sau 3, și chiar și din numĕroasa comună Chichinda-mare numai 12 copii se trimit la școala germană. Comanda regimentului *iliric* are sĕ îndemne deci pe actualii grănițeri, ca copiii lor, pe cari vreau sĕ-'i vadă mai târziu subofițeri și ofițeri, fără a perde mult vremea cu puțin necesara instruire în cetirea și scrierea ilirică, *sĕ meargă din capul locului la școala germană,* prin ce apoi și actualele spese

http://statuldacia.info

şcolare ar putè sĕ fie întrebuinţate pentru susţinerea mai multor şcoale *germane*«.

Ear în 2 Aprilie 1774, consiliul de rĕsboiu dela Viena a scris comandei generale dela Timişoara următoarele:

„În *graniţa valachă,* conform propunerii comandei generale, sĕ poate face începutul deocamdată cu ridicarea a două şcoale *germane,* şi anume: una la *Mehadia,* şi cealaltă în *Bozovici,* în *Almăş.*

Sĕ se caute deci doi indivizi, cunoscĕtori de limba *valachă* şi cea *germană,* şi după putinţă *catolici,* de cari neaflându-se în graniţă, sĕ se iee din părţile provinciale ori din Ardeal, şi sĕ ni-se propună ca învĕţători; şi dacă nu ambii, apoi cel puţin unul sĕ se trimită aici, pentru a asculta prelegerile în şcoala normală. Ear' mai fiind necesitate de învĕţători, şi neputêndu-se lua dintr'un loc sau altul, va trebui sĕ se poarte de grije, ca cel puţin cu timpul indivizi cunoscĕtori de limba valachă sĕ fie instruaţi la învĕţătorii de şcoale normale din părţile de graniţă ilirice şi germane, pentru a putè fi aplicaţi ca învĕţători în graniţa valachă.

Deşi cea mai mare salarisare a învĕţătorilor din graniţă n'a trecut peste suma anuală de 180 fl., se va ţinè totuşi cont şi în privinţa aceasta de propunerea comandei generale, întrucât învĕţătorii pot sĕ corĕspundă pe deplin instrucţiunei *de-a face din cei-ce li-se trimit, încet cu încetul, învĕţători germani pe seama districtelor valache grănicĕreşti,* în aşa mĕsură, ca la timpul sĕu sĕ poată fi aplicat la fiecare companie câte unul, care, după ridicarea edificiului necesar, sĕ poată da instrucţiunea necesară atât fiilor de grănicĕri, cât şi fiilor de Nemţi, aplicaţi în graniţă, apoi fiilor de ofiţeri şi subofiţeri".

De-oparte tendinţele acestea de *germanisare,* de altă parte *inovaţiunile* introduse în vieaţa internă a bisericei gr.-or. prin regulamentul octroat din partea guvernului, au făcut deci ca o nemulţumire generală sĕ se simtă pretutindenea, ear' nemulţumirea aceasta a *silit* pe metropolitul *Vichente Ioanovici de Vidák* sĕ înainteze Coroanei o plânsoare. în numele *clerului şi poporului iliric*«, sub care numire se sub-înţĕlegeau în cele bisericeşti şi Românii. Plânsoarea întitulată: »*Beschwerde des illirischen Cleri und Nation*« şi datată din Viena, 27 Ianuarie 1778, a avut resultat bun, pentru-că multe din dorinţele esprimate în ea au fost ţinute în vedere la compunerea cunoscutului »*Declaratorium Illyricum*« edat la anul 1779, cu privire la regularea afacerilor interne ale bisericei gr.-or., pe care o formau Sêrbii şi Românii.

http://statuldacia.info

Plânsoarea conține puține momente *politice* și de interes mai apropiat pentru poporul român; are însĕ unele părți destul de interesante pentru cunoașterea vremilor de pe atunci, și de aceea merită sĕ fie cunoscută. O dau în traducerea făcută după copia, pe care domnul *Daniel Poliția,* oficial militar în Viena, a avut bunăvoința a 'mi-o face din archivele consiliului de rĕsboiu *(Hofkriegsrath)* de odinioară.

E următoarea:

„Maiestății sale ces. reg. apostolice îi este deja prea grațios din destul cunoscut, cât de mult e revoltat clerul de jos și *națiunea neunită* în contra Metropolitului și în contra tuturor episcopilor, căci s'a desbrăcat de afecțiunea de până acuma și de încrederea avută în ei în așa mĕsură, că și ce se propoveduește în biserică și în chestii de religie din partea Metropolitului și a episcopilor, e primit cu neîncredere, considerat fiind de - neveritabil.

După-cum dovedesc esemplele triste din diecesa *Bacĭca,* din *Neoplanta,* apoi din diecesa *Caransebeș — Vêrșeț:* neîncrederea a făcut, ca episcopii *sĕ fie provocați din partea cetelor, sĕ ceară revocarea unor modificări,* făcute în afacerile de privilegii și în obiceiurile bisericești și *naționale,* — dela congresul național din 1769 încoace, precum și a unor dispositiuni de nou întroduse, fiindcă acelea, după-cum a fost ordonat, trebueau sĕ fie împlinite din partea mea și a episcopilor sufragani, în urma ordinului primit dela preastimata ces. reg. deputațiune ilirică de curte.

Această neîncredere, aruncată mie și episcopilor, a cuprins inimile credincioșilor mei de atunci, de când, în decurs de patru ani:

1. Au observat, că în calendarele bisericei proprii, concese pe basa privilegiilor preaînalte ale domnitorilor, *au fost șterse de douĕ-ori numĕroase sĕrbători,* până acum totdeauna observate aici în țeară. și observate în permanență și în țĕri străine, printre coreligionarii nostri; ear' din observarea, care inevitabil se pune în fiecare an pe titlul calendarului, au vĕzut, că reducerea aceasta a sĕrbătorilor s'a făcut la dispositia luată din partea sinodului episcopilor gr.-neuniți, întrunit în Carloveț la 1774, — fără a voi sĕ înțĕleagă, că la cassarea de astfel de sĕrbători a putut sĕ contribue și presența în congres și sinod a diferiților ces. reg. preastimați comisari, precum mai mult sau mai puțin și declarațiunile făcute, că nu peste mult va fi întrodus și în biserica greco-neunită calendarul usitat în biserica romano-catolică, de unde va urma apoi *unirea.*

http://statuldacia.info

În special însĕ, fiindcă la ştergerea sĕrbătorilor nu s'a ţinut cont de zilele sfinţilor, pe cari îi serbează credincioşii neuniţi, fie în formă de *fagaduinţă,* sau ca *patroni biserieeşti,* ori apoi *ca sĕrbători familiare,* ce au sĕ treacă la urmaşi, şi le serbează ziua întreagă, cu reţinere dela ori-ce lucru, în ceea-ce nu pot fi împedecaţi: s'a produs prin aceasta amărăciune atât de mare în popor, încât în archiedecesa mea din Sirmia, la Surcia, unde sĕ află regimentul petrovaradin, nemulţumirea a luat dimensiuni atât de mari, încât n'a lipsit mult până la ciocnire, după-cum îi este bine cunoscut lucrul comandei generale din Slavonia şi deputaţiunii ilirice de curte, căreia 'i-s'a adus mulţumită pentru potolirea neplăcutelor urmări. Ce se va întêmplă însĕ în viitor, după-ce s'a interzis în noul regulament a sĕ mai face astfel de făgăduinţe, prin urmare vine legată conştienţa?

2. A fost cassată în cartea tipărită pentru şcoalele triviale neunite, numită *Ciaslov,* figura dela început a unei mâni, îndreptată spre facerea crucii, după ritul nostru, ceea-ce are sĕ premearge instrucţiunii; ear' la următoarea ediţie a cărţii, întreaga instrucţiune a fost delăturată, prin ce s'a dat naştere unui nou scrupul, că *sĕ fac schimbări în ale religiunii.*

3. Ediţia *Abc*-darelor slavone, *valache* şi totodată germane, dă ansă credincioşilor neuniţi la idei grozave; deosebi însĕ:

4. Catechismul tipărit deodată în toate cele trei limbi neunite, care în cele două limbi, adecă slavonă şi valachă vorbeşte pe scurt despre legea dreptcredincioasă a bisericei greco-neunite, ear' în cea germană despre *adeverata crcdinţă,* prin ce sĕ dă ansă la temeri, că copiii nu vor mai ţinè nimica la legea dreptcredincioasă şi în care credincioşii neuniţi au descoperit, că cu toate-că a fost presentat în anul 1774 sinodului, în presenţa comisarului regal, ca catechism compus pentru tinerimea şcolară neunită, – când a fost scos la anul 1774 de sub tipar, nu a apărut întitulat cum trebuia sĕ fie ca: *compus în anul 1774 de cătră sinodul episcopcsc neunit, întrunit în Carloveţ ,* ci fără sĕ se ştie că de cine e compus, şi dacă e încuviinţat din partea sinodului, aşa a fost dat publicităţii; şi fiindcă în trecut de multe-ori acest catechism, ca consunător cu textul original al sinodului, a fost împărţit naţiunii, ear' acum, la finea anului trecut, 1776, a apărut în altă formă, cu întrebări şi rĕspunsuri, deosebit în mare parte de cel dintâiu, şi după-cum sĕ vede, câteva foi sûnt înlocuite cu altele, şi totuşi poartă pe pagina primă a titlului încuviinţarea sinodului din anul 1774: sĕ vede constatată o proce-

http://statuldacia.info

dură, care poate duce naţiunea la un pas şi mai periculos. fiindcă nu găseşte scusă sau justificare pentru *acte de forţă în ale religiunii.*

5. E întărită nedumerirea, că se plănueşte »*unirea* , esecutată cu concursul Metropolitului şi al episcopilor prin aceea. că cartea numită »*Pascalia* . tipărită în anul 1772 la *Kurzböck,* pentru întrebuinţare din partea catolicilor drepteredincioşi de rit grecesc, uniţi cu biserica sfântă şi apostolească romano-catolică, şi supuşi comuniunii: poartă pajurea metropoliei greco-neunite, şi astfel e împărţită în popor, prin ce se dă alimentare neîncrederii în inimile credincioşilor.

6. În *Psaltirea* tipărită din capul locului pe spesele Maiestăţii Voastre ces. reg. apostolice pentru tinerimea slavonă neunită, a fost trecut simbolul sfântului Atanasiu. al lui Atanasie Antiochieanul, al lui Ciril Alexandrinianul şi al lui Maxim; dar' în curênd a fost eliminat din unele esemplare întregul paragraf, care vorbia despre proveniența duhului sfânt, şi în urmă, în ediţia dela 1773 a *Psaltirei,* toate simbolurile numite au fost delăturate de tot, dându-se prin aceasta motiv de suspicionare.

7. Se caută să fie supuse cât de des censurii, modificării, scurtării şi restrîngerii numai catechismele presentate spre tipărire din partea sinodului acestuia, pentru eserciciul religionar pe seama naţiunii privilegiate, precum şi cărţile şcolare şi bisericeşti, cari privesc instrucţiunea în ale credinţei, — pe când celelalte se tipăresc fără censură şi fără ori-ce altă dificultare, în mod liber, chiar şi fără a întreba pe Metropolitul sau sinodul ori consistorul, şi se împart naţiunii, fără a purta marca »*cu permisiunea superiorităţii*«, cum s'a făcut şi cu »*catechismul platonic*« tipărit în anul 1773 la *Kurzböck* şi adus din Rusia, — acum pretutindenea preferat, ear' cel de aici preterat, din motivele înşirate.

Fiindcă din faptele astfel date şi din esperienţele zilnice să vede, că tipografia *Kurzböck*-iană a Maiestăţii Voastre ces. reg. apostolice nu dă folos statului şi nici naţiunii, dar' în schimb, prin literile şi hârtía rea întrebuinţată, şi prin tiparul suspiţios şi plin de greşeli a provocat nemulţumirea naţiunii, ba a dus-o la necuviinţele sus înşirate, la neîncredere şi suspiţionare dăunătoare, şi fiindcă e uşor de acceptat, că după ce pe calea aceasta, cu toate-că naţiunii îi este acordată eserciarea liberă a religiunii prin însuşi preaînaltul domnitor al ţării, de altă parte însă cărţile adaptate conform ritului ei şi necesare în scopul acesta, nu e permis să fie procurate de

http://statuldacia.info

altundeva decât din tipografia Kürzböck, ear' Kurzböck nu e provĕzut cu deposit din cărţile necesare, afară de acelea pe cari le are, pentru *naţiunea neunită.* pentru bisericile şi preoţimea ei, pentru esercitiul în religiune şi în evlavie, şi nici nu e în stare sĕ se provadă, fiindcă editura de cărţi costă prea mult, ear' desfacerea lor deodată nu e de sperat, fiindcă nu toate bisericile, nu toţi preoţii şi ceialalţi credincioşi vor avea deodată trebuinţă de ele: *naţiunea e împedecată în esercitiul religiunii, şi de aceea nu poate fi liniştită.*

De aceea, Maiestatea Voastră ces. reg. apostolică sûnteţi rugată cu umilinţă, sĕ vĕ estindeţi grija de mamă a ţĕrii asupra *tipografiei ilirice* pentru cei neuniţi, ca sĕ fie provĕzută cu litere mai bune, cu cari era obicĭnuită naţiunea până acuma, şi cu hârtíe mai bună, şi sĕ nu se facă schimbări şi greşeli atât de dese; sau sĕ se pună tipografia mai jos în ţeară, în mijlocul naţiunii, aproape de metropolie sau de vre-o episcopie, unde se poate găsi mai uşor censor şi corector, şi personalul tipografic poate trăi mai uşor, prin urmare cărţile pot sĕ fie cumpĕrate pe un preţ mai mic şi tot aşa şi traduse. Şi sĕ se iee dispositiunea, că în librărie cărţile destinate pentru neuniţi şi lor aparţinĕtoare sĕ aibă un loc propriu de conservare şi sĕ nu fie amestecate cu acelea ale uniţilor. În fine tipograful *iliric,* Kurzböck, sĕ fie îndrumat sĕ aibă în deposit, conform specificării primite dela sinod, care 'i-se va trimite şi în viitor, şi cărţile pe cari el nu le are, din motivele înşirate, dar' cari sûnt cerute din partea noastră.

După-ce şi afară de motivele înşirate de nedumerire, manifestate din partea clerului şi a naţiunii, mai sûnt motive, mult mai grave, provĕzute cu preaînalta signatură a M. Voastre ces. reg. apostolică, despre cari se crede a se fi descoperit că nu sûnt numai suspicionări, ci fapte evidente de contravenţiuni, comise din partea Metropolitului şi a episcopilor, şi de aici amărăciunea şi neîncrederea faţă de ei: fie-'mi permis din partea preaînaltei domnii de ţeară sĕ espun cu cea mai mare umilire şi supunere *plângerea clerului şi a naţiunii,* după-cum urmează mai departe.

Sûntem departe de-a căuta sĕ eruăm motivul, care a făcut, ca preaînalta curte sĕ nu trimită în estens clerului şi naţiunii ilirice regulamentul naţional, edat în 27 Septemvrie 1770, ci numai în estras, îndeosebi făcêndu-se cunoscute numai 28 de puncte, şi numai actuala bănuială a naţiunii în contra mea şi în contra episcopilor îmi dă ansă sĕ espun motivul ferberei escate în popor.

http://statuldacia.info

Preastimata deputaţiune ces. reg. de curte, *în chestii ilirice*, a trimis cu datul 17 Ianuarie 1771 metropolitului de atunci şi tuturor episcopilor, fiecăruia separat, câte un decret, cu câte o copie *în estens* de pe regulamentul emanat sub 27 Septemvrie 1770, cu comunicarea, că:

Maiestatea Voastră ces. reg. apostolică aţi ordonat prea graţios, sĕ se facă regulament pentru naţiunea neunită, şi sĕ se comunice staturilor respective precum şi metropolitului şi episcopilor sufragani, spre acomodare; ear' poporului sĕ se facă cunoscute prin autorităţile sale numai punctele necesare.

Cum însĕ la 2 Ianuarie anul trecut 1777 a eşit din tipar un nou regulament naţional, suslăudata deputaţiune ilirică de curte 'mi-a trimis mie şi celorlalţi episcopi, fiecăruia câte 50 esemplare *în limba germană*, cu ordinul, sĕ împărţim câte un esemplar registraturii diecesane, membrilor consistoriali, protopopilor şi mănăstirilor, ear' esemplarele traduse în limba *slavonă* au ajuns în mânile credincioşilor mireni, fără ca eu, episcopii, sau altcineva din cler, sĕ fi putut ajunge la ele.

De acì s'a născut bănuiala; şi anume, din pasagele dela început, unde, pe pagina 4 e vorba despre *desbaterile congresului din anul 1769* şi despre *publicarea regulamentului din anul 1770*, ear' la fine, despre conclusele *luate* în diferite chestii din partea *sinodului întrunit la anii 1774 şi 1776 în Carloveţ*, concluse *sancţionate* preagraţios din partea M. Voastre ces. reg. apostolice. Şi adecă nu numai bănuială în contra metropolitului şi a episcopilor, pe tema, că au ţinut în secret primul regulament din anul 1770, fiindcă tot ce se cuprinde acì e presentat ca adus *în înţĕlegere cu naţiunea* şi cu consentimentul ei, deşì despre multe obiecte, cuprinse acolo, *în congres nici n'a fost vorba*, ba în contra multora din ele, atât la congresul acela, cât şi la cel următor din anul 1774, s'au înmanuat comisarului ces. reg. de curte mai multe plânsori pentru a le comunica preaînaltei curţi: ci, pentru espresiunile din regulament, *concluse aduse* şi apoi *la preaînaltul loc aprobate*«, — ale *sinodului*«, s'a născut mare nemulţumire, fiindcă privilegiile acordate din partea domniei preaînalte nu sûnt date numai metropolitului şi episcopilor, ci ***întregului cler şi întregei naţiuni***, — ear' din partea acestora n'a fost nimeni la sinod, şi nimeni n'a dat sinodului plenipotenţă sĕ se dimită în acţiunile sale la scormonirea afacerilor de privilegii, pentru-că spre a delibera asupra lor nu sinodul, ci *congresul naţional* trebuia sĕ fie convocat.

http://statuldacia.info

Că espresiunile de sus, despre *conclusele luate* în sinodul din 1776 au dat motiv naţiunii sĕ fie bănuitoare şi nemulţumită, e corect; dar' că ele cum au fost trecute în regulament, la început, nu înţĕleg nici eu, nici episcopii, chiar şi de aceea, fiindcă ei n'au fost în stare sĕ facă *propuneri,* nici înainte de sinod, despre ce dovedeşte, spre justificarea noastră, rescriptul preaînalt din 20 August 1776 al M. Voastre ces. reg. apostolice, prin care s'a făcut convocarea sinodului.

Fiindcă pentru regularea afacerilor privitoare la fiinţa religionară a privilegiilor şi la clerul neunit, şi prin urmare, pentru publicarea lărgitului *regulament naţional iliric,* s'a conces de nou convocarea unui sinod episcopesc neunit la *Carloveţ,* şi pentru deschiderea lui s'a precisat ziua de 21 Septemvrie stilul nou, numindu-se comisar împĕrătesc contele *Iankovics de Daruvár,* care va avea sĕ tălmăcească sentimentele şi părerile noastre; şi fiindcă susnumitul regulament naţional, emanat ca o înoire ce nu a esistat dela primirea preaînaltelor privilegii încoace ci acum a apărut, a provocat în cler şi în naţiune nemulţumire, servind de ansă celor întêmplate în diecesa *Bacica* şi *Caransebeş,* dând dimensiuni atât de mari recriminărilor, încât chiar şi esemplarele împărţite din acest regulament au fost înapoiate din diecesele *Vêrşeţ, Timişoara,* şi din *Sirmia,* pentru-că n'a voit nimeni sĕ le primească: dorim sĕ spunem cu umilinţă, că clerul şi naţiunea nu caută sĕ se lapede *de toate regulările cuprinse în regulament;* ba pentru unele din ele, ca isvorîte din grija ce 'i-se poartă din partea preaînaltei domnitoare, îşi esprimă cu genunchi plecaţi, cea mai umilită mulţumire, pe care o va dovedì şi în viitor, cu neclintita credinţă, cu serviciile ce le va presta, cu jertfirea de vieaţă şi de avere.

Pentru-ca punctele de regulament, primite cu prea umilită recunoştinţă, sĕ poată fi deosebite de acelea, pe cari naţiunea le-a primit cu nemulţumire, am aflat de datorinţa mea a mĕ pronunţa cu umilire asupra acestor paragrafi din regulament:

1. Clerul şi naţiunea supusă şi credincioasă are onoare a esprima, cu genunchi plecaţi, mulţumire pentru privilegiile acordate şi întărite credincioşilor de ritul grecesc neunit, clerului şi naţiunii, din partea M. Sale, ces. reg. apostolice.

2. Cu toate, că în afacerea aceasta, care priveşte întreaga naţiune, ar fi fost din capul locului de cerut avisul *întregului cler şi a întregei naţiuni,* totuşi fiindcă schimbările făcute în privilegiile naţiunii, din motive numai preaînaltei curţi cunoscute, n'au fost puse în apli-

http://statuldacia.info

care, spre mulțumirea M. Sale ces. reg. apostolice, de care sûntem legați cu supunere prin jurământ de credință. și în care avem încrederea cea mai mare, că va estinde grija sa plină de gingășie, cu care tratează pe toți supușii sei, și asupra credincioșilor greco-neuniți, asupra clerului și națiunii noastre, și nu va lăsa să fie știrbite privilegiile națiunii: *se supune clerul și națiunea cu cea mai mare devoțiune celor cuprinse în acest paragraf,* comunicate mie în numele Domnitoarei, prin cancelaria aulică ungară, la 11 Ianuarie 1778, prin ordinul de *dependență,* prin care, afacerile privilegiale în chestiuni de religie, cari privesc clerul, până acum aparținătoare deputațiunii ilirice de curte, — vin trecute în cercul de activitate al cancelariei aulice ungare.

3. Precum de toți antecesorii metropoliți, așa și de mine departe a fost cugetul a mă estinde mai departe decât permit preaînaltele privilegii. Trebue să mărturisesc însă sincer, că prin *sistarea dependenței în chestii lumești* (înțelege politice!), *de metropolit, — națiunea ar deveni nemângăiată.* și lucrul acesta ar fi și contrar literilor clare ale privilegiilor; de aceea, molestările cu plânsori, adresate curții, nu vor înceta, până nu se lămurește treaba, și nu se precisează bine afacerile lumești, în cari credincioșii mireni au să depindă dela metropolit și episcopii sufragani. Ce să atinge mai departe de aceea-ce să referă în paragraful acesta la alegerea și întronisarea metropolitului, nu 'i-a picat în minte nici unui neunit, să se espectoreze în contra dispositiilor, fiindcă din cuprinsul privilegiilor să vede apriat (în §§-ii 12 și 28) cum trebue procedat la alegere de metropolit, și nu este de temut, că întărirea din partea preaînaltei curți, făcută în sensul privilegiilor, va fi denegată vre-odată, cu atât mai puțin, fiindcă în înțelesul privilegiilor, un metropolit astfel ales, — prin însași eserciarea drepturilor date prea grațios în numitele privilegii *vine recunoscut și întărit;* și de aceea, clerul și națiunea a rugat în congresele din 1769 și 1774 pe M. Voastră ces. reg. apostolică, *să-'i cedeze dreptul de alegere,* atât pentru administratorii instituiți în diecesele văduvite, cât și pentru adevăratul metropolit, așa cum era obiceiul în vremile de demult, supunându-se curții actul alegerei spre preaînaltă aprobare.

4. Fiind în paragraful acesta vorba despre asemnarea sumei de 6.000 fl. din cassa camerală din *Eseg* și a sumei de 3.000 fl. din cassa camerală din *Timișoara,* în total 9.000 fl. ca echivalent de salar acordat prea grațios actualului metropolit, după-cum s'a dat

http://statuldacia.info

şi fostului metropolit *Nenadovici,* 'mi-se dă ocasiunea, sĕ rog prea umilit pe M. Sa ces. reg. apostolică, sĕ acorde şi încuviinţeze aşa numiţii *galbeni chinezeşti,* obicĭnuiţi în întregul *Banat timişan,* atât actualului metropolit cât şi urmaşilor sei, precum acordaţi au fost şi metropolitului *Nenadovici,* din partea deputaţiunii ilirice şi bănăţene, la 21 Iulie 1752. La celelalte douĕ puncte ale §-lui acestuia îmi reserv dreptul a face representaţiune specială. deosebi cu privire la folosirea bunurilor din *Dalia* şi *Neradin.*

5. Paragraful acesta e trecut ca superfluu în regulament şi a provocat mare îngrijorare în sînul naţiunii; şi fiindcă în privinţa aceasta unele împrejurări au provocat încă pe vremea metropolitului *Nenadovici* cu totul alte dispoziţii, îmi reserv asemenea dreptul a face representaţiune specială, prea umilită.

6. Pentru enunciarea făcută cu privire la lăsămînturile metropolitului şi episcopilor din preaînalta parte domnească, îşi esprimă *clerul şi naţiunea ilirică,* adânc supusă, cea mai umilită mulţumire faţă de M. Sa ces. reg. apostolică; şi

7. Îşi reînoeşte toate rugările făcute din partea congresului dela 1774 pentru justa delăturare a tuturor pedecilor puse cu inventarisarea şi socotelile averii bisericeşti, nu numai pentru-că privilegiile dispun în privinţa aceasta, ci şi pentru-că aceasta e pentru naţiune o inovaţie, şi un lucru octroat, care nu merită atâta muncă, dacă luăm în considerare, că de multe-ori cassa bisericii, fiind poporul sĕrac, nu stă decât din 3 fl.; şi e şi în contra preaînaltelor dispoziţiuni, în înţĕlesul cărora un esmis al metropolitului sau al episcopului face inventarul bisericii, în presenţa representantului stăpânirei, care poate fi funcţionar comitatens, domnul de pămînt din localitate, sau un ofiţer, ear' dintre cele trei chei ale cassei, una o primeşte epitropul, a doua preotul şi a treia funcţionarul comitatens, respective ofiţerul; şi toţi acestia cad în sarcina bisericei sau a comunei, cu prânzuri şi cu diete plătite; mai avênd a ţinè în vedere şi aceea, că după-cum a dovedit esperienţa făcută în anii din urmă, nu toate persoanele designate se pot întruni deodată şi toate la un loc, pentru-că multe din ele au şi alte afaceri, şi atunci aruncând vina pe cei absenţi, cei presenţi consumă şi amână numai facerea socotelilor şi a inventarelor; şi aşa socotelile nu întră până la finea anului, epitropii vechi nu pot sĕ abzică, alţii noi nu pot fi aleşi, pentru-că antecesorii nu sûnt absolvaţi, ear' cei noi n'ar putè nici sĕ primească obiectele şi socotelile.

http://statuldacia.info

De altcum şi aşa nepracticitatea lucrului e evidentă de acolo, că în cas de erogare toate cele trei persoane însărcinate cu păstrarea cheilor au sĕ fie presente, sĕ deschidă împreună cassa şi sĕ facă plătirile, ear' continuele călĕtorii încoace şi încolo ar causa şi epitropilor şi comunelor spese mari. De aceea ne reînoim preaumilita rugare, sĕ rĕmână chestia cu socoţile şi inventarele bisericilor la *usul* şi *observanţa* de pâna acuma şi sĕ se facă fără concursul şi cooperarea unui ofiţer sau funcţionar, numai prin mandatarul metropolitului sau al episcopului, cu epitropii bisericei, în presenţa celor mai bĕtrâni din comună, de ritul gr.-neunit.

8. În §-ii 8—20, apoi 28—30, se tratează în regulament despre testamentele metropoliţilor şi episcopilor; despre averea neatacabilă metropolitană, şi despre partea ce cade din fondul clerical-şcolar din Carloveţ la lăsămêntul metropolitului sau al episcopului; despre candidarea şi alegerea asistenţilor daţi metropolitului pentru-ca sĕ facă administrarea metropoliei; despre datorinţele acestora la cas că trebue puse toate sub chee şi la cas că sĕ aranjează conduct de înmormêntare metropolitului, când se adună noul convent de alegere şi sĕ institue administrator pentru durata vacanţei; mai departe despre urbarisarea pămênturilor aparţinĕtoare metropoliei; despre darea socotelilor; în fine despre modul cum sûnt de pertractat lăsămênturile metropolitane şi episcopeşti şi cum trebue procedat faţă de pasivele rĕmase, şi cum se poate aduce ordine în fondurile şcolare. De aceea, eu şi episcopii întregului cler şi ai întregei naţiuni, credincioase şi supuse, trebue sĕ mulţumim cu cea mai adâncă devoţiune, pentru preaînaltele disposiţiuni; dar' totodată trebue sĕ ne rugăm cu adâncă supunere, sĕ ni-se permită a atrage atenţiunea asupra unor lucruri referitoare la rĕmasul metropolitului sau episcopului, — cuprinse în §-ul 16, şi în punct 2, — anume, că pentru cler şi naţiune ar fi dureros, ear' pentru creditul metropolitului şi al asistenţilor sei ar fi păgubitor, dacă în înţelesul acestui paragraf, punct I., nu 'i-s'ar încredinţa toate obiectele, preţioasele, mobilele şi biblioteca, aşa, ca numai ornatele metropolitului şi preţioasele şi argintĕriile obicĭnuite la pontificarea metropolitului sĕ vină predate bisericei metropolitane, căreia aceste lucruri şi aşa n'au aparţinut nici-odată, ci totdeauna metropoliei, şi au fost procurate pe spesele metropoliţilor, dar' au fost trecute în inventarul bisericei; de unde a urmat, că totdeauna când metropolitul avea sĕ pontifice altundeva, în afară de Carloveţ, trebuia sĕ le ceară dela epitropii din Carloveţ, pe lângă revers,

http://statuldacia.info

după-cum se poate dovedi; și fiindcă biserica metropolitană din Carloveț încă își are ornatele sale bisericești, cari nu au nici un amestec cu ale metropoliei, adresăm umilita rugare să se facă o schimbare și în privința aceasta. și ornatele metropolitului, predate bisericei metropolitane din Carloveț, precum și prețioasele și arginteriile necesare metropolitului la pontificare, *să fie restituite metropoliei* și întocmai ca celelalte obiecte, prețioase, mobile și bibliotecă, să fie lăsate în folosința eventualului metropolit, pe lângă observarea precauțiunii din punctul prim.

9. Fiindcă temporarului metropolit 'i-s'au dat pentru controlă și administrare trei asistenți, un episcop, un ofițer de ștab sau ofițer suprem și o parte politică, dar' toți *de legea și națiunea noastră,* dorința cea mai ferbinte a credincioasei națiuni este, să binevoiască M. Sa. ces. reg. apostolică a împuternici preagratios pe metropolitul și pe cei trei asistenți ai sei, ca

Întâiu: după-ce ei primesc capitalele și interesele, ei să dee și socoteală;

Al doilea: să răspundă pentru fondul metropolitan încredințat lor, și despre fondul școlar clerical și să dispună de averea metropoliei amăsurat științei și conștienței celei mai bune a lor, ear' banii să-'i elocheze la credincioșii nostri de ritul greco-neunit și la *naționaliștii nostri,* cari au contribuit în mod însemnat la acest fond, și a căror posiție și avere e mai bine cunoscută asistenților metropolitani decât ori-cui altuia, — pe lângă ipotecă reală suficientă, prevăzută în regulament, *fără a mai face întrebare,* fiind o astfel de cămătărie permisă și la persoane private, amăsurat §-lui 8 punct 3; și să facă raport despre dislocarea banilor la privați, pentru-ca să se știe totdeauna ce capitale sûnt cari n'aduc interese; pentru-că cele 8000 fl. depuse la oficiul de aramă aduc numai 4% interese, pe când la privați se pot căpăta, dacă nu 6, apoi sigur 5%; ear' esperiența ne arată, cât de păgubitor pentru fondurile, dacă manipularea averii metropolitane să face fără influența asistenților metropolitani.

Cu privire la marele *service* de masă, — de argint, - cumpărat pe basa preaînaltului regulament din 1770, §-ul 8, care a trebuit să fie vêndut la anul 1776, se știe că a costat 477 de mărci à 18 fl., va se zică 8564 fl. numai argintul brut, ear' pentru facere s'au aflat trecuți la activele lăsământare ale metropolitului *Georgievici,* ca primiți din averea neatacabilă a metropoliei, 5560 fl. 05 cr., prin urmare întregul *service* a costat 14.124 fl. 05 cr. Dar' când a fost trimis

http://statuldacia.info

la Viena spre vênzare nu s'a primit pentru el decât numai 8000 fl. va se zică, nu numai din preț s'au perdut 6124 fl. 05 cr., ci s'au mai plătit și spese de transport, dela Timișoara la Viena, 136 fl. 46 cr. Așadară perderea a fost 6260 fl. 51 cr.

Acum, dacă acest *service de masă* nu era trimis la Viena spre vênzare, cu spese de transport în sumă de 136 fl. 46 cr., ci se dădea episcopului din Timișoara, pentru suma oferită de 9231 fl. 27 cr. nu se perdea din capital 1231 fl. 27 cr., ear' ca interese pe cinci ani, după întreaga sumă de cumpĕrare (9231 fl. 27 cr.), cu 5% socotite, 707 fl. 30 cr. la olaltă deci 2075 fl. 43 cr. ci perderea arĕtată mai sus ar fi cu atâta mai mică, va se zică ar fi redusă la 4185 fl. 08 cr.

Al treilea: sĕ se trimită numiților asistenți metropolitani, pe lângă instrucțiune potrivită, obligațiunile despre suma de 13,615 fl. 25¾ cr. depusă spre fructificare în urma decretului deputațiunii ilirice de curte din 4 Maiu 1772, ca datorie rĕmasă dela guvernul camerei ilirice de curte, și despre suma de 5063 fl., predată la 13 Iunie 1773, prin comisiunea ilirică din *Eseg,* ca bani gata, deputațiunii ilirice de curte, — comunicându-'li-se, că aceste două capitale *unde* sûnt depuse spre fructificare, și că *cine* are dreptul, atât după ele, cât și după cel depus la 1 Aprilie 1777 la oficiul de aramă ces. reg., în sumă de 8000 fl., când și cum, lunar, la cuartal, la jumĕtate de an, sau la finea anului, sĕ ridice interesele curente; ce taxe de timbru vin puse pe cuitanțe, cum trebue sĕ fie acestea stilisate și cine are sĕ le subscrie?

Al patrulea: ca acesti asistenți, dați fiind metropolitului pentru facerea administrației și a controlei, fără a se numi, ca în §-ul 9, asistenți de *rațiociniu,* ci totdeauna *asistenți metropolitani,* fiindcă cu desființarea deputațiunii ilirice de curte încetează și activitatea comisiunei ilirice subdelegate din *Eseg:* sĕ nu mai depindă de o astfel de subdelegațiune, cum sĕ zice în §§-ii 10 și 11, ci sĕ fie candidați din partea metropolitului, ear' în cas de vacanță, din partea administratorului metropolitan; și în fine,

Al cincilea: sĕ se permită preagrațios, ca în cas de deces, la metropoliți, cum se spune în §-ul 12, asistenții. doi asesori consistoriali, unul preot, altul mirean, cei doi epitropi, fără influența vre-unei superiorități civile, — sĕ facă punerea sub cheie și inventarisarea precum și pertractarea lăsĕmêntului; ear' în cele archiepiscopești, administratorul, consistorul apelator, pe lângă asistenți și episcopi, și împreună cu administratorul diecesei și cu consistoriul diecesan, însĕ

http://statuldacia.info

totdeauna şi pretutindenea conform prescrierilor preagraţioase, cuprinse în preaînaltul regulament, să le facă toate, cu deplină precauţiune şi observând toate cele-ce sûnt de observat, stabilind ce se cuvine fiecărui fond, fiindcă o parte din pertractarea lăsământară după preoţi formează ramul cel mai nobil din *dependenţa* cuprinsă în paragrafii preaînaltelor privilegii; şi aşa e natural, că administratorii şi consistoriile se vor ocupa cu mai mare zel cu resolvarea afacerilor lăsământare, dacă din lăsământ o parte trece la fondul ce serveşte spre folosul propriu sau spre folosul comun al naţiunii; şi de altcum însă esperienţa ne învaţă, cât de scumpe sûnt pertractările lăsământare ale metropoliţilor şi episcopilor, dacă să fac prin judecătoriile civile, căci din lăsământul rămas de episcopul din *Carlstadt,* aproape a treia parte a fost folosită pentru acoperirea speselor avute cu comisiunea şi cu judecătoriile, şi prin urmare abia a întrat cam *atâta* şi la fonduri. Ear' din lăsământul fostului episcop din *Costainiţa* n'a întrat chiar nimic.

ad 21. Să spune în preaînaltele privilegii, — unde se stabileşte liberul esercitiu religionar şi autoritatea ce compete metropolitului şi episcopilor, că alegerea de episcopi cum are să se facă; şi fiindcă la anul 1768 s'a dat naştere din partea deputaţiunii ilirice de curte unei inovaţii, care până acì nu a esistat, anume, de-a se trimite la fiecare alegere de episcop un comisar imperial: de aici s'a remonstrat, nu numai atunci, la 19 Aprilie 1768, în numele sinodului, ci şi în decursul întregului an 1769. prin plânsori înaintate din partea congresului naţional, în cari era espusă rugarea cea mai supusă, că la alegeri de episcopi să fie menţinut metodul usitat de optzeci şi atâţia de ani, după-cum se spune şi în concesiunile privilegiale, date sub *sfântul cuvênt regal,* din partea M. Sale ces. reg. apostolice, precum şi din partea glorioşilor antecesori, — a căror modificare, sau inovaţie, întrodusă în religia privilegiată, în statutele bisericeşti şi în libertatea credinţei, provoacă cel mai simţitor resens în sînul întregei naţiuni.

Dela anul 1690 până la 1769 numai odată a fost comisar la sinod. dar' şi atunci numai pentru-că era present la congresul naţional. De aceea, să se facă preagraţioasa îndurare, şi atât la alegeri de episcopi, cât şi în alte afaceri eclesiastice, sinodul, întrunit pe basa statutului eclesiastic să fie dispensat preagraţios de presenţa unui astfel de comisar regal, cu atât mai vîrtos, fiindcă în §-ul 21 se face dispositiune, ca comisarul să nu fie present la votare şi la facerea scru-

http://statuldacia.info

tiniului; ear' resultatul votării să poate trimite înaltei curți, sau M. Sale ces. reg. apostolice însași, tot așa de bine de-adreptul, în original, ca și cum să predà comisarului. Căci pot obvenì casuri speciale, când din causă de morb sau din alte împrejurări, nu pot să se adune toți episcopii, dar' voturile trebue să se adune dela toți, în scris, și ei trebue să le dee. De aceea, să reînoește acuma rugarea cea mai umilită, ca M. Voastră ces. reg. apostolică să dispensați sinodul de presența, inventată numai la anul 1769, a comisarului regal, și să permiteți, ca celelalte dispositiuni ale §-lui 21, referitoare la numĕrul și specificarea episcopiilor să aibă valoare numai pentru actuala stare de lucruri și să *nu fie păgubitoare pentru națiune la o eventuală cucerire de țeară.*

Mai departe, fiind vorba în §-ul acesta despre alegerea de episcopi, rog cu cea mai mare umilință, ca M. Voastră să binevoiască a dispune să nu rĕmână vacant nici un scaun de metropolit sau episcop *mai mult de jumĕtate de an,* după-cum prescriu canoanele bisericii greco-neunite; ci să se facă numai decât alegerea, fiindcă pentru conventul de alegere a metropolitului, spesele se asemnează din trei în trei luni, pe basa §-lui 15, la mânile administratorului. Și fiindcă ceremonialul de sub *A)* nu e îndreptat așa cum a cerut sinodul din 26 Octomvrie 1776, și cum a binevoit a dispune M. Voastră sub punctul 4, 6 și 10, — rog cu cea mai mare devoțiune ca îndreptarea aceasta să se facă în textul regulamentului.

ad. 22. La §-ul acesta trebue să fac cu cea mai mare supunere destăinuirea, că întregul cler și întreaga națiune supusă și credincioasă e dureros atinsă de întrodusa transferare de episcopi dintr'o diecesă într'alta, mai cu seamă într'una mai bună și cu mai mari venite, fiindcă prin aceasta se violează legile bisericei gr.-neunite. De aceea, adresez cea mai umilită rugare, M. Voastră să binevoiască a cassa preagratios pentru viitor aceasta transferare ilegală.

ad. 23. Se face numai observarea prea umilită, că prin §-ul acesta vin prostituați, fără a fi vinovați, toți episcopii, pe când cuviincios era, dacă numai respectivul era pedepsit singur, ear' nu toți pentru unul.

ad 24. În regulamentul de mai nainte, dela anul 1770, au fost trecute în acest paragraf spesele pentru salarisarea unui *agent național,* precum și pentru acoperirea altor cheltueli eventuale. Cum însĕ în regulamentul nou nu obvine espresiunea aceasta, națiunea e plină de îngrijire, că pe viitor va fi oprită să-'și mai țină *agent național.* Sentimentul de supunere oprește națiunea să iee positie în contra

http://statuldacia.info

acestei dispositiuni prea înalte a Domnitoarei țĕrii; dar' se roagă cu toată umilința, să se iee în considerare, că acei doi indivizi, ca *agenți naționali,* ca secretari naționali, sûnt foarte necesari întregului cler și întregei națiuni; sûnt chiar indispensabili, prin urmare, să se conceadă prea grațios, ca numiții doi indivizi să se salarisese din fondul manipulat ca *bun național.*

ad. 25. Fiindcă în privilegiile acordate națiunii ilirice s'au luat dispositii clare cu privire la visitarea dieceselor, și dela primirea concesiunilor preaînalte, timp de 88 de ani, diecesele au fost visitate în pace, fără a să cere pentru fiecare visitațiune concesie specială: clerul și națiunea trebue să considere această nouă dispositie de o restrîngere făcută în liberul esercițiu al religiunii, conces preagrațios și eserciat de atâția ani, — căci prin aceasta metropolitul și episcopii vin apăsați în conștienta lor și reținuți dela împlinirea datorinței lor, dictată de canoane și de propriile îndatoriri. Națiunea însași știe foarte bine, din cuprinsul regulamentelor și din alte dispositiuni luate, precum și din resoluțiunile date din partea deputațiunii ilirice de curte la recercările înaintate din partea episcopilor din Bacica, *Arad* și Carlstadt, ce scop se urmărește prin noua dispositie, luată în contra clarelor privilegii și a liberei religiuni, sancționată prin ele. De aceea să roagă națiunea, ca M. Voastră ces. reg. apostolică să se îndure preagrațios a concede episcopilor și metropolitului visitațiunea dieceselor în libertatea de până acuma, și conform usului și observanței de mai nainte, din regulamentul din anul 1769, când s'a luat întâiu această dispositiune, permițêndu-se să se facă visitațiunea fără propunere și fără cerere de concesiune.

ad. 26. Pentru a se aduce la îndeplinire §-ul acesta, va trebui numai pentru a fi adusă la cunoștință, din cas în cas, neobservarea lui, — să se scrie mai mult decât să scrie pentru a se face corespondența însași.

ad 30. Pentru aceasta preagrațioasă dispositie își esprimă clerul și națiunea de nou și cu genunchi plecați cea mai ferbinte mulțumire, cu supusa rugare, ca cele două fonduri să rĕmână intacte. ear' venitele lor, în special ale fondului școlar, să nu se folosească spre alt scop decât spre care e determinat.

ad 31 și 32. Aceea ce să zice preagrațios în acesti doi §§-i despre protopresbiterate și protopopi, să rĕmână așa cum se zice.

ad 33. Dar' trebue să spun cu cea mai mare devoțiune, cum clerul și națiunea e dureros atinsă și e neconsolabilă, că în noul regu-

http://statuldacia.info

lament din anul 1777 nu s'a ţinut cont nici de petiţiunea înaintată la preaînaltul loc pentru a se da o preaînaltă îngrijire *creşterii unui cler greco-neunit, mai bun şi mai destoinic,* şi nici de rugarea înaintată la anul 1774, din partea congresului ţinut atunci, provĕzută cu resoluţiunea M. Voastre, cari ambele nu au fost împlinite, ci amânată a fost dorinţa, pe timp nederminat, *de-a se ridica gimnasiul naţional cu alumneu* în libera cetate regească *Neoplanta,* spre care scop, la ordin preaînalt, la anul 1774 şi la cel următor 1775 comisariatul reg. a compus planurile şi devisul, ear' deputaţiunea ilirică de curte a compus şi edat regulele normative, — instituind o comisiune şcolară şi precisând fundaţiunea alumneală, pe când pentru acoperirea sumei necesare, care mai lipseşte din fondul şcolar, s'a repartat pe fiecare casă din provincie şi din graniţă, apoi pe cler, câte 5 cr. până va fi suma acoperită. De aceea, clerul şi naţiunea suspină după grabnica reînoire a acestei dispoziţiuni preagraţioase, preaînalte şi aducĕtoare de mângâere generală, pentru-ca sĕ se poată ridica cu grabă gimnasiul naţional şi alumneul, ca sĕ poată fi educate puterile, cari vor avea sĕ instrueze tinerimea în şcoalele clericale şi triviale ce vor fi introduse în fiecare diecesă.

ad 34. Căci altcum întregul §. referitor la certificate şi esamene consistoriale, ţinute cu cei-ce competează sĕ fie diaconi, preoţi sau mai mari, nu va da roade şi rĕmâne neesecutat acolo unde nu esistă gimnasii, studii, învĕţători şi profesori. Pe când dacă sĕ introduc studii şi indivizi inteligenţi, va fi foarte la loc, ca fiecare episcop, dacă la alegerea preoţilor nu are în vedere meritele şi capacitatea. după-cum e dator, conform obligamentului sĕu faţă de Dumnezeu şi de Domnitoare, sĕ fie supus pedepsei canonice pentru persoana sa proprie, nu însĕ pentru aceea, cum s'a mai întêmplat în multe casuri, pentru-ca sĕ se facă restrângeri pe seama tuturor episcopilor.

ad 35 şi 36. Sĕ recunoaşte cu adâncă mulţumire îngrijirea preaînaltă de mamă faţă de supuşii gr.-neuniţi din ţĕrile de coroană; şi venind la

ad 37. Espun cu cea mai mare supunere, că după-ce la anul 1769 s'a făcut propunere pentru precisarea numĕrului preoţilor într'adevĕr necesari pentru funcţiuni, şi în scopul acesta întreaga preoţime de ritul nostru a fost conscrisă, — ar fi de dorit sĕ nu se facă deosebire între preoţii fungenţi şi cei-ce trec peste numĕr, ci toţi sĕ se bucure de imunitatea privilegială, întărită preagraţios la anii 1756, 1758 şi 1763, 1770 şi 1777, fiindcă chiar şi împuţinarea

http://statuldacia.info

preoţimei, prevĕzută în regulamentul din anul 1770 punct 5, se va face numai încet, după moartea celor aflători în imunitate, căci stabilirea numĕrului preoţilor se face *pentru viitor,* nu pentru present. Dar' după-ce ceĭ trecuţi peste numĕr sûnt siliţi sĕ poarte toate sarcinile, ca supuşii mireni, şi aşa ca-şi-cum ar fi preoţi puşi în posturi de nou create, — se roagă clerul şi naţiunea, sĕ se aibă în vedere soartea miserĕ a acesteĭ preoţimi ce trece peste numĕr şi sĕ se lase în imunitatea avută, ca sĕ moară în ea; de altcum sĕ se revoace punctul 5 întrodus în special în districtele militare, ca ceva nou, dar' contrar privilegiilor şi puterii date metropolitului şi episcopilor.

ad 38. Clerul se va ţinè de aceea ce e dat bisericei, după lege, în paragraful acesta.

ad 39. Din causa inegalităţii de stolă, care e mai mică în parochiile din graniţă decât în cele din provinţe, deşi preoţii au sĕ facă egale funcţiuni şi egale servicii, se observă oareşi-care nemulţumire, dar' totuşi vom aştepta timpuri mai bune, pentru urcarea şi egalisarea stolei.

ad 40 şi 41. Tot aşa e liniştită preoţimea, vĕzênd preaînalta aprobare a imunităţii, câtă vreme preaînalta resoluţiune va fi observată în întreg cuprinsul ei, ad litteram.

ad 42. Legarea căsătoriilor prin preoţi e întrodusă deja în înţelesul, ca sĕ-'i premeargă trei vestiri publice; ear' în direcţia aceasta sĕ nu se facă schimbare, decât în urmarea dispensaţiunii date din partea episcopului.

ad. 43. Paragraful acesta ne dă, prin cuprinsul seu literal, destul de bine a înţelege, că despre ce fel de înmormêntări e vorba; dar' după edarea regulamentului din anul trecut, la 28 August acelaşi an, s'a adus din partea deputaţiunii ilirice de curte *un mod de înmormêntare cu totul nou pe seama naţiunii ilirice,* care după-cum am încunoştiinţat despre aceasta, cu cea mai mare supunere, prin deputaţiunea ilirică de curte, la 13 şi 14, ear' la 24 Noemvrie anul trecut, deadreptul, prin stafetă, pe M. Voastră ces. reg. apostolică, — a produs mare ferbere în sînul naţiunii şi a dat naştere la triste urmări. Mĕ provoc la locul acesta, la representaţiunile înaintate sub daturile susamintite, şi rog cu mare devoţiune pe M. Voastră ces. reg. apostolică, sĕ vĕ îndurați preagraţioasă a dispune, ca noul mod de înmormêntare sĕ fie delăturat în toate diecesele în cari sûnt credincioşi de ritul greco-neunit, spre liniştirea celei mai credincioase naţiuni, lăsându-'i şi pentru mai departe, intreg şi nealterat, vechiul obiceiu

http://statuldacia.info

de înmormêntare, adus cu ea, isvorit din liberul esercițiu religionar, garantat în privilegii, prescris de biserică și eserciat până acuma de atâția ani, și care nici nu poate fi modificat; anume: ca întregul conduct sĕ fie admis ca mai nainte, plecând și în viitor cu mortul dela casă *în sicriu deschis* la biserică, unde făcêndu-'i-se sfințirea și iertăciunile, tot *în sicriu deschis* și cu același conduct sĕ fie dus la cimiterul comun, ori la groapa din ograda bisericii, făcută din peatră și cu boltitură, — pentru a fi aici îngropat, ori acolo astupat cu pământ; căci în cas contrar nu vor înceta plânsorile pe tema aceasta și liniștea nu va fi restabilită.

ad 44, 45 și 46. Aceste paragrafe au dreptul de-a fi în ființă; dar'

ad. 47. Paragraful acesta și cei următori causează clerului și națiunii consternare, pentru inventata stabilire de numĕr pentru mănăstiri, precum și a călugărilor aflători în ele, fiindcă se pare a fi ceva nou față cu privilegiile donate din partea preaînalților domnitori, și contrar acestora. prin urmare în defavorul națiunii, acum după optzeci și mai bine de ani trecuți. cu atât mai vêrtos, fiindcă în toate districtele provinciale și militare, în cari se află mănăstirile noastre de rit gr.-neunit, e în de obște cunoscut, că dela câștigarea privilegiilor nu s'a ridicat o singură mănăstire, ci toate, în același numĕr, au esistat dintru început ca și astăzi, prin urmare sûnt conferate și confirmate prea grațios prin aceleași privilegii, pe basa cărora au esistat până acuma neturburate; și de aceea, națiunea nu poate afla rostul propunerii de-a se stabili un numĕr fix pe seama mănăstirilor, și nici rostul altor dispositii de modificare și regulare, pe seama călugărilor, cu atât mai puțin, fiindcă deoparte clerul și națiunea ține la neclintita credință și supunere, și va ținè, în cea mai credincioasă alipire. până la ultima picătură de sânge, de altă parte, fiindcă nici sub glorioșii antecesori, nici sub M. Voastră ces. reg. apostolică însași, în decursul glorioasei domniri de 37 de ani trecuți, în special la anul 1770, când s'a făcut regulamentul, o astfel de modificare nu s'a făcut *fără sĕ se întrebe întreaga națiune.*

ad 48 și 49. Fără nici o considerare la puterea de dispunere și de reglementare, garantată în mod preagrațios metropolitului, episcopilor și celorlalți eclesiastici, s'au stabilit puncte de regulare, principii, regule de disciplină, normative pentru mănăstiri, și s'au dat spre esecutare, în formă de ordin; dar' clerul și națiunea înțelegênd, că în special disciplinarea în mănăstiri a emanat *dela un unit,* și că sinodul a primit-o, publicându-o ca elaboratul seu propriu,

http://statuldacia.info

a început să prindă neîncredere, suspicionare şi înstrăinare faţă de metropolitul şi episcopii, şi de aceea chiar şi mănăstirile au înapoiat esemplarele împărţite lor. Şi într-u adevĕr, confrontând punctele de regulare, desbaterile sinodale şi normativele disciplinare pentru mănăstiri, eşite asemenea din tipar, — multe nu vor consuna, dar' se vor constata puncte, cari dau ansă celor ai nostri de a fi duşi în eroare şi de-a ridica dificultăţi, findcă în sinod, sesiunea a zecea din 5 Octomvrie 1776, s'a decretat referitor la punctul 2 din §-ul 48, că punerea unui archimandrit şi a unui egumen deodată în aceeaşi mănăstire, ca doi stareţi numiţi pe vieaţă, nu va fi de bun resultat, pentru-că se vor naşte neînţelegeri; şi chiar şi în normativul disciplinar pentru mănăstiri, la cap 2 punct 2 se spune, că în măuăstire *unul se fie superior peste toţi fraţii,* dar' imediat la cap 2 punct 11 şi la cap 4 punct 7 şi 10 se face abatere dela aceasta, şi se pune egumen şi acolo unde mănăstirea are archimandrit, ba se fac şi vice-egumeni, şi chiar şi în regulament, punct 2 §. 48 se preciseazĕ de nou, că unde este archimandrit, să fie şi egumen, ca al doilea cap al mănăstirei.

Ad punct 3 şi 6 din §-ul 48, s'a născut în sinodul dela anul 1776 o ceartă pentru candidarea şi alegerea de archimandriţi. Fiindcă în privinţa aceasta n'a sosit resoluţiunea preaînaltă cerută, nici pentru uua nici pentru cealaltă dintre părţi, ci s'a dat lucrului o estensiune neobicĭnuită la naţiune, — ar fi de dispus, ca episcopii să propună în diecesele lor indivizii pe cari vreau să-'i aibă ca archimandriţi, şi după aprobarea şi întărirea cousistoriului apelatoriu, şi a metropolitului, pe lângă care mai sûnt doi episcopi, să fie numiţi; ear' dispoşiţiile luate îu punctul 7, 8 şi 9 din acest paragraf, să fie modificate, aşa, că aceea-ce să referă la întărirea archimaudritului de stareţ (prim efor) în mănăstire, să aibă aplicare şi la egumeni, acolo unde acestia sûnt stareţii mănăstirei, dispunêndu-se, că aceea-ce în punctul 8 şi 9 să pune între agendele egumenului, să le facă vicarul archimandritului sau al egumenului.

Fiindcă în biserica noastră călugării să recrutează pe două căi, întâiu prin educaţiune şi al doilea *prin trecerea preoţilor de mir, ajunşi în stare de văduvie, la starea monachală,* şi după canouul 40 al consiliului 6 ecumenic, tinerii de categoria primă să primesc în etate de 16 ani, ear' cei din urmă nu au să facă noviţiatul: să se reducă anii de noviţiat, prescrişi în punctul 12, cu ştirea şi consentimentul respectivelor cousistorii.

http://statuldacia.info

De sub oprirea de-a mai aduna milă ar putè fi scoase mănăstirile *Gomiria* şi *Lepavina,* fiindcă acestea au fost asigurate despre libertatea de-a colecta, în 6 Martie 1775, prin comisarul împĕrătesc, congresual şi sinodal, baron de *Mathesen,* la ordin preaînalt.

Mai sûnt unele obiecte trecute în ultimul regulament, asupra cărora clerul şi naţiunea sĕ plânge. Dar' fiindcă terminul pus pentru înaintarea plângerilor 'mi-se pare a fi prea scurt şi terminul nu poate rĕmânè neobservat, abstau de astădată dela înşirarea lor, şi-'mi reserv cererea preaînaltei permisiuni, de-a aduce mai târzíu la preaînaltă cunoştinţă celelalte plânsori. După-care am rĕmas: Viena 27 Ianuarie 1778. Cel mai supus şi fidel credincios

Vincenţiu Ioanovici Vidak m. p.,
archiepiscop şi metropolit.

Nu mult după înaintarea acestei plânsori, Metropolitul *Ioanovici* a înaintat la locul preaînalt o nouă plânsoare, ca întregire a celei dintâiu, în care espune gravaminele clerului şi naţiunei ilirice cu privire la *celelalte* puncte din regulamentul *octroat,* pe cari din scurţimea timpului nu le-a putut trata în plânsoarea primă.

În aceasta a doua plânsoare, tot atât de voluminoasă ca cea dintâiu, metropolitul se ocupă de nou cu intenţionata reducere de numĕr la mănăstiri şi la călugări, şi cere menţinerea usului de mai nainte. Tot aşa şi cu privire la manipularea averilor mănăstireşti.

Cere mai departe metropolitul, ca *clerul gr.-oriental* sĕ fie decretat întru toate *egal cu clerul catolic.* În special ce priveşte pedepsirea preoţilor, cere abrogarea dispoziţiilor de-a putè fi preoţii pedepsiţi cu pedepse *corporale.* Şi după-ce mai atinge şi alte cereri şi dorinţe ale clerului şi naţiunii ilirice, trece la comentarea paragrafului 65 din regulament, referitor la care îşi espune părerile după-cum urmează:

„După-ce *ad 33* s'a anunţat cea mai umilită rugare pentru ridicarea unui *gimnasiu naţional* cu alumneu, — chestie resolvată deja în mod preagraţios, — nu rĕmâne decât a mai adăoga aici cu umilinţă, că cu toate-că din regulamentul edat la anul 1770 clerul şi naţiunea a scos mare mângâere cu privire la ridicarea de şcoale triviale, — e în sigura aşteptare, că astfel de şcoale triviale vor fi cu considerare la religiunea neunită şi la *limba naţională,* în prima linie, şi cu atât mai vîrtos, fiindcă în regulamentul de mai nainte, la finea acestui paragraf, s'a dat publicităţii printre credincioşii neuniţi preagraţioasa dispoziţie, ca *copiii lor sĕ fie primiţi fără împo-*

http://statuldacia.info

trivire pe viitor în şcoalele catolice, pentru a-'şi primì acolo instrucţiunea.

Dar' acum cu adâncă perplesitate şi nu cu mică temere vedem, cum în noul regulament din anul trecut 1777, acest paragraf 65, cu toate-că în şedinţa 17 a sinodului ţinut în 26 Octomvrie 1776 a fost cu totul de alt cuprins, şi ameliorarea a fost cu totul în alt înţĕles propusă de sinod, — a fost cu desĕvîrşire *schimbat* după sinod, aşa, ca din dispoşiţiile luate ici şi colea, sĕ se poată vedè până la evidenţă, că e vorba mai mult de *întroducerea limbei germane* şi de salarisarea învĕţătorilor *germani,* precum şi de trimiterea copiilor neuniţi *cu forţa la şcoalele germane,* pe când şcoalele adaptate, *după religiune,* pe seama *limbei naţionale,* sûnt atât de neglese, încât abia sĕ mai află de acestea în districtul Carlstadtului, a Varasdinului şi în *graniţa militară din Banat.* Ba în comunităţile libere militare, nici chiar ridicarea şi repararea de şcoale şi salarisarea învĕţătorilor nu se mai permite a se face din cassa comunală, la care *contribuesc mai mult neuniţii,* pe când pe seama catolicilor, chiar şi dacă formează numai a şasa parte faţă de numĕrul *naţionaliştilor,* li-se dau din cassa comunală spesele de întreţinere, şi nu li-se deneagă, cum s'a dispus aici în localitatea mea, — în *Carlovet.*

De aceea, sĕ binevoiască M. Sa ces. reg. apostolică a delătura această consternare a clerului şi naţiunii, ordonând preagraţios, sĕ se iee dispoşiţiuni mai clare cu privire la şcoalele triviale neunite, ordonând ca acelea sĕ fie ridicate şi susţinute *pe basa ritului religiunii privilegiate,* ca învĕţătorii şi directorii lor sĕ fie recrutaţi *din aceeaşi religiune neunită,* sĕ fie dotaţi din acelaşi fond din care primesc dotaţiunea cei catolici, şi *sĕ fie puşi sub supravegherea consistorului metropolitan, respective diecesan«.*

Metropolitul reflectează apoi şi la ceialalţi paragrafi din noul regulament, insistând între altele pe lângă întroducerea dispoşiţiunilor, ca în familii de diferite confesiuni, feciorii sĕ fie instruaţi în religia tatălui, ear' fetele în a mamei lor.

Resultatul acestor două plânsori ale clerului şi naţiunii ilirice a fost, cum am spus, acela, că regulamentul a fost supus unei revisiuni şi a fost modificat, ţinêndu-se cont de multe dintre cererile metropolitului.

http://statuldacia.info

„Supplex libellus Valachorum".

Dintre toate acţiunile noastre politice-naţionale din trecut. sĕvîrşite în epoca premergĕtoare redeşteptării noastre naţionale, cea mai bine chibzuită, mai frumcasă şi de mai mare însemnătate a fost: păşirea episcopilor români *Bob* şi *Adamovici* în faţa Tronului, la anul 1791. cu *Suplica Românilor,* memorandul în care se aflau trecute toate dorinţele şi toate cererile Românilor din Ardeal, întemeiate pe cele mai neresturnabile drepturi *istorice.*

Memorandul acesta, întitulat »*Supplex libellus Valachorum*«, a fost prima petiţiune a Românilor, pusă pe *base istorice,* singurele base cari puteau fi luate în seamă pe acele vremuri; şi el a fost sîmburile din care a încolţit, ear' mai târziu a rĕsărit în plină formaţiune *programul nostru naţional.*

Suplica aceasta a format pentru generaţiile următoare evanghelia şi catechismul politic şi ea formează şi astăzi temelia politicei noastre naţionale.

De o estremă temeinicíe în fond. şi de o admirabilă frumseţă în formă, suplica a fost primită cu cea mai mare bunăvoinţă din partea împĕratului *Leopold II.*, care a trimis-o staturilor din Ardeal cu stricta îndrumare, sĕ ţină cont de dorinţele şi cererile Românilor, esprimate în ea în mod atât de convingĕtor.

Nu ne-a rĕmas urmă scrisă, că ideea a cui a fost şi cum s'a născut cu privire la înaintarea acestei suplice la adresa domnitorului. Tot ce ştim este, că ea a fost compusă de *Méhes,* pe atunci consilier la curte, în cooperare cu călugării din Blaj. Şi mai ştim, că ea a fost înaintată Coroanei după-ce curtea dela Viena primise de mult şi cunoştea în toate amĕnuntele sale proiectul ce îl elaborase *Beischlag* în chestia ridicării naţiunii române din Ardeal la rangul de *a patra naţiune liberă* a Transilvaniei; şi astfel s'ar putè zice, că nu e

http://statuldacia.info

tocmai lipsită de temeiu combinaţiunea celor-ce cred, că pentru a da de isvorul adevĕrat trebue sĕ mergem deadreptul la Viena.

Antecedenţele cunoscute, istoriceşte bine stabilite, cari au putut sĕ facă necesară înaintarea suplicei Românilor din Ardeal. în forma în care ea a fost înaintată, au fost de altcum următoarele:

Încă sub domnia împĕrătesei *Maria Teresia* sĕ croise planul la Viena pentru introducerea *limbei germane* ca limbă oficială, atât în şcoale, cât şi în administraţia publică, în întreaga monarchie, prin urmare şi în *Ungaria* şi *Ardeal.*

Era ideea consilierului de curte *Gebler,* care zicea, că introducerea limbei germane în şcoale şi în vieaţa publică e estrem de necesară şi folositoare, atât în Ungaria şi Ardeal, cât şi în Galiţia, fiindcă: »*statul trebue sĕ nisuiască sĕ fie compus cu timpul dintr'un singur popor*«, — idee, care s'a dovedit, mai curênd decum sĕ credea, a fi cu totul greşită şi nerealisabilă.

Ideea avea însĕ la început mulţi şi mari aderenţi la curtea dela Viena. Între ei cel mai mare era împĕratul Iosif II., care după suirea sa pe tron s'a pus sĕ o realiseze din tot adinsul. Prin rescripte severe împĕrăteşti a pus basele *unificării administraţiei publice,* introducênd pretutindenea limba germană ca limbă oficioasă.

La esecutare însĕ ordinele preaînalte s'au lovit de pedeci. S'au lovit de resistenţa Maghiarilor, cari au înscenat o opositie energică. Aproape toate comitatele maghiare din Ungaria au ridicat proteste categorice în contra acestei ›*violări de constituţie ungară*‹, cerênd, că dacă e vorba sĕ fie înlocuită limba oficială *latină* de până acì cu o limbă *vie,* atunci aceasta sĕ fie cea *maghiară* pentru Ungaria, — ear' nu cea *germană.*

Împĕratul Iosif II. a rĕspuns însĕ la protestele Maghiarilor cu următoarele argumente:

„Dacă limba maghiară ar fi limba generală în Ungaria şi părţile aparţinĕtoare ei, — ar fi cu putinţă sĕ fie întrebuinţată în afacerile publice ale administraţiunii. Dar' e bine cunoscut, că limba *germană,* şi cea *ilirică,* cu multele ei dialecte, precum şi cea *valachă,* sûnt tot aşa în folosinţă, prin ce limba maghiară *îşi pierde cu desĕvîrşire dreptul de-a fi considerată de generală*«.

Pe lângă toată silinţa curţii dela Viena însĕ şi pe lângă toată energia împĕratului Iosif II., planul totuşi nu a putut fi realisat şi Maghiarii au eşit învingĕtori din lupta purtată cu Coroana, într'atâta, çă s'a făcut abatere dela întroducerea limbei germane ca limbă ofici-

http://statuldacia.info

oasă, şi în Ungaria a rĕmas în folosinţă şi pe mai departe limba *latină.*

Mişcarea aceasta a Maghiarilor în contra planurilor de germanisare ale curţii dela Viena, din care a eşit o luptă formală pentru revindicarea de drepturi pe seama limbei maghiare: *a pus în mişcare şi naţiunile nemaghiare din patrie!*

Fie că motivul acţiunii înscenate din partea lor a fost cel presupus de cei-ce aplicaţi sûnt a-'l găsì în *ordinul,* sau cel puţin în *îndemnul,* în *boldul* dat dela Viena, ca naţiunile nemaghiare din Ungaria sĕ ridice aceleaşi pretensiuni cu privire la limbă, pe cari le ridicau Maghiarii, fiindcă şi ele au aceleaşi isvoare de drept în chestia aceasta pe cari le au Maghiarii, ca astfel acţiunea Maghiarilor sĕ fie paralisată şì ei sĕ fie aduşi la tăcere cu pretensiuuile lor, — fie că motivul a fost celalalt, mult mai firesc, *îndemnul propriu* de-a cere drepturi egale cu Maghiarii: faptul e, că *toate* naţionalităţile nemaghiare din ţeară au început a sĕ mişca.

Sêrbii aŭ ţinut *congres naţional* la 20 Iunie 1790, din care s'a trimis adresă Coroanei, cuprinse fiind în ea următoarele pretensiuni *naţionale:*

Sancţionarea privilegiilor naţionale ale Sêrbilor;

Delimitare naţională pe seama poporului sêrbesc, pentru a se putè constituì în *persoană morală;*

Cancelarie aulică specială pentru poporul sêrbesc;

Federaţie naţională pe seama Sêrbilor;

Libertate religionară, etc.

Saşii din Ardeal earăşì au cerut, ear' dieta transilvană le-a *redat* la 1790 constituţia municipală, avută mai nainte şi perdută sub împĕratul *Iosif II.,* recunoscêndu-'i de nou de »*naţiune politică*«, cu dreptul de-a se folosì în administraţia internă, precum şi în corespondenţa cu autorităţile publice, de limba lor *germană.*

Slovacii şi Rutenii asemenea au cerut *dela Coroană,* că dacă e sĕ se întroducă în vieaţa publică a Ungariei limba maghiară, paralel cu ea sĕ fie respectate şi limbile lor *naţionale,* în şcoale şi în administraţia de stat.

Mişcându-se deci toate popoarele ţĕrii, nu puteau nici Românii sĕ rĕmână în nepăsare.

'Şi-au precisat şi Românii ardeleni durerile şi pretensiunile în memorandul întitulat *Supplex libellus Valachorum* , şi le-au înaintat Coroanei.

http://statuldacia.info

Cuprinsul acestui însemnat act politic, care, cum am spus, a fost înaintat împĕratului Leopold II. provĕzut cu subscrierea ambilor episcopi români de pe atunci, *Ioan Bob* şi *Gherasim Adamovici*, ca conducĕtori fireşti ai întregului cler şi popor din Ardeal: e de o frumseţă rară şi întregul document e un adevĕrat cap de operă.

În traducerea românească, făcută special pentru cartea aceasta de domnul Dr. *Elie Dăianu,* profesor în Blaj, care a redat şi în româneşte toate frumseţile originalului latin, — textul suplicei e următorul:

Divule Caesar Auguste!

Cum scopul suprem şi intenţiunea cea mai justă a Maiestăţii Voastre în guvernarea acestui imperiu este, ca peste tot, atât drepturile omeneşti, cât şi cele civile (cetăţeneşti) sĕ se estindă acurat asupra tuturor membrilor cari compun societatea şi o susţin cu jertfele lor de sânge şi de avere, şi nici o parte a cetăţenilor sĕ nu se încumete (divellatur) a despoia pe alţii de drepturile lor şi a-'i oprima, — drept aceea, *naţiunea română* din marele principat al Transilvaniei vine prin această carte de cerere publică a sĕ prosterne înaintea tronului M. Voastre şi a se ruga cu tot adinsul (omnibus precibus obtestatur) ca *sĕ 'i-se redee drepturile vĕchi,* cari aparţin în mod esenţial fiecărui cetăţean, şi de cari ea a fost despoiată în secolul trecut, fără nici o dreptate, numai prin rĕutatea sorţii acelor vremuri, după-cum îndată se va aréta.

Naţiunea română este azi cea mai veche dintre toate naţiunile din Transilvania, fiindcă îşi deduce originea dela coloniile romane, pe cari le făcù împĕratul Traian în Dacia, la începutul secolului al II-lea, ducênd acolo adese-ori un numĕr foarte mare de ostaşi veterani, în scopul de-a asigura provincia. Acest lucru e sigur şi întărit cu dovezi istorice, cu o neîntreruptă tradiţiune şi cu marea asemĕnare a limbei, moravurilor şi obiceiurilor.

Succesorii împĕratului Traian au ţinut Dacia în posesiune câţĭva secoli de-arîndul; sub stăpânirea lor s'a propagat în această provincie şi credinţa creştină, după ritul bisericei orientale, prin stăruinţa episcopilor *Prothogen, Gaudenţiu, Nichita* şi *Theotim,* cu deosebire în secolul IV., după-cum ne învaţă istoria universală a bisericei.

Într'aceea, deja în secolul III. popoare barbare au început a periclita soartea acestei preabogate provincii a imperiului roman; ba le-a succes în unele părţi a sĕ aşeza stabil pe un timp, nici-odată însĕ n'au putut ajunge la atât, ca sĕ şteargă de acì numele şi stă-

http://statuldacia.info

pânirea Romanilor; pentru-că e sigur, că și în secolul IV. mai multe cetăți întărite din Orient, cu deosebire pe țĕrmurii Dunării, erau supuse împĕraților romani, ear' părțile din lăuntru ale provinciei aveau abundanță de locuitori romani, așa de mare, încât scuturându-'și deja în secolul al VII-lea jugul veneticilor, au întemeiat un stat propriu.

Norocul acesta 'l-a avut cu deosebire acea parte a Daciei, care astăzi sĕ numește *Transilvania.* Locuitorii ei romani, doborând stăpânirea altor neamuri, erau supuși unor principi *aleși din sînul națiunii lor,* până la venirea Maghiarilor.

Apoi ca urmă de stăpânire, pe care, între alte popoare străine ce s'au perindat în Dacia, au avut-o asupra locuitorilor romani și unele neamuri slavice, a rĕmas până în zilele noastre faptul, că numele de *Vlachi* sau *Valachi,* cu care popoarele slavice, după-cum dovedește *Luciu Dalmata* și *Cromer Polonus,* numesc pe ori-ce Roman, Italic sau Latin, s'a păstrat în timpurile de mai târziu cel puțin pentru locuitorii Români din Dacia. Pe când Maghiarii au năvălit în Transilvania sub ducele Tuhutum, pe la finea secolului IX., locuitorii Romani ai acelor părți se numiau deja cu numele preschimbat de *Vlachi.*

După-cum mărturisește cel mai vechiu scriitor al Ungariei, notariul anonim al regelui Bela, în fruntea lor sta pe atunci, cu supremă potestate, ducele lor propriu *Gelu;* în lupta ce a avut-o însĕ cu Maghiarii, pentru apĕrarea patriei sale, a fost nenorocos, pentru-că prin ea 'și-a perdut și domnia, și vieața.

După această nenorocită soarte a principelui lor, locuitorii Români ai provinciei, cari ocură sub numele de *Vlachi,* nu s'au mai împotrivit Maghiarilor, ci când au vĕzut moartea domnului lor (după-cum povestește Anonymus în istoria *ducum Hungariae* cap 27) de bună voe dându-'și mânile 'și-au ales șieși domn pe Tuhutum, ducele Maghiarilor, și cu jurĕmênt 'și-au întărit credința.

Gyula, nepotul mai bĕtrân al ducelui Tuhutum, deasemenea duce al Transilvaniei, călĕtorind la Constantinopol în secolul X., a îmbrățișat acolo religiunea creștină, după ritul bisericei orientale, și aducênd cu sine în Transilvania pe monachul *Ieroteu,* mai târziu episcop. a câștigat pentru această biserică pe mai mulți din poporul seu, după-cum ne învață *Samuel Timon* în »*Imago antiquae Hungariae*« lib. III. cap. 1.

În secolul IX., după-ce regele *Stefan* cel Sfânt, învingênd pe ducele *Gyula* junior, a adaos Transilvania la regatul Ungariei, au

http://statuldacia.info

trecut la creştinism şi ceialalţi Maghiari din Transilvania; însĕ prin sîrguinţa unor preoţi adicţi bisericii occidentale, cari au ostenit întru convertirea lor, au fost adaoşi la biserica occidentală, şi după-ce şi ceialalţi Maghiari, cari fuseră convertiţi la Christos deja, sub ducele Gyula senior, au trecut încetul cu încetul la biserica apusană. aproape numai locuitorii valachi ai provinciei au rĕmas în sînul bisericei orientale.

Cu toată deosebirea aceasta a riturilor bisericeşti, drepturile cetăţeneşti erau comune ambelor naţiuni. adecă celei maghiare şi celei valache, încă de pe când s'au coaliat într'o singură societate, sub ducele Tuhutum. Ca argument pentru acest adevĕr fie de ajuns, pentru scurtime, a cita scrisoarea autentică a conventului preacuratei vergure Maria din *Cluj-Mănăştur,* edată la anul 1437, pe care clarisimul *Pray* a publicat-o astfel în a sa a VII. disertaţiune istorico-critică, secţiunea a VIII-a:

»*Paulus Magnus de Vajda-Haza, vexilifer* ***universitatis Regnicolarum Hungarorum et Valachorum*** *in partibus Transilvanicis etc.*«

În acelaşi loc observă celebrul autor *(Pray),* că în scrisorile sale conventuale, *universitatea regnicolară a Maghiarilor şi Valachilor* sĕ provoacă la un *instrument* al regelui Stefan cel Sfânt, în care sĕ tractează despre *imunităţile* lor, ceea-ce este un nou argument, cumcă fiecare din cele două naţiuni a avut aceleaşi imunităţi şi s'a bucurat de aceleaşi drepturi cetăţeneşti.

Naţiunea maghiară, e drept, că încă în acelaşi secol şi în acelaş an, în care au fost espedate acele scrisori conventuale, a făcut o uniune particulară de ajutor împrumutat cu Sĕcuii, conaţionalii ei, cari în acelaşi timp începuseră a forma o naţiune separată, cât şi cu Saşii, cari au fost aduşi în această provincie în secolul al XII-lea.

Uniunea aceasta a fost reînoită deja în anul următor 1438, după-cum ne arată actele estradate în privinţa aceasta ale vice-voevodului din acel timp, *Lorand Lépeş.* Totuşi, uniunea aceea n'a stricat chiar nimic drepturilor *naţiunii române;* ba soartea acesteia era înfloritoare tocmai în secolul, în care s'a făcut uniunea, pentru-că din sînul acestei naţiuni a eşit *Ioan Huniade Corvinul,* care a fost ridicat la cele mai înalte ranguri, mai întâiu în Transilvania şi apoi a fost pus în postul de suprem beliduce şi guvernator în Ungaria, ear' nemuritorul sĕu fiu *Matia* a fost înălţat chiar la tronul regatului; şi pentru a nu mai aminti alţi voevozi ai Transilvaniei, eşiţi din sînul

http://statuldacia.info

acestei națiuni, însemnăm numai, că *Ion Geţe* (Getzi), din a cărui familie să zice că și astăzi mai există câţiva nobili valachi în comitatul Dobâca, a murit cu multă cinste pe la finea veacului XVI., în înalta slujbă de guvernator al Transilvaniei, ear' *Stefan Iozsika,* după-cum dovedește însuși istoricul *Bethlen Farkas,* era Român de origine și neam, și a purtat distinsul oficiu de *cancelariu,* sub principele *Bathori.*

Pe la mijlocul acelui secol se distingea prin dignitatea de archiepiscop al Strigoniului în Ungaria, și cancelar al regatului, *Nicolau Oláh,* deasemenea născut *din părinţi români* din *Sibiiu,* ear' fratele său *Mateiu* funcţiona în oficiul ereditar de jude regesc, cu reședința în *Orăștie,* în Transilvania.

Acesti înalţi bărbaţi, distinși atât în statul Ungariei, cât și în al Transilvaniei, nici nu-'și ascundeau originea lor de neam românesc; ba Corvineștii amêndoi *(Ioan* și *Matia)* să făleau că ei și națiunea lor își deduc originea dela coloniile romane.

Despre aceasta mărturisește în scrierile sale *Bonfiniu* și *Luciu Dalmata.*

Pe lângă acestea, împĕratul Ferdinand I. dovedește, că *Corvineștii,* cât și numitul archiepiscop de Strigoniu, cancelarul său, își trag originea *dela neamul valach al Romanilor* (de gente valacha Romanorum sobole ortum), pentru-că în diploma familiară a numitului archiepiscop, cu datul 23 Noemvrie 1548, să esprimă cu următoarele cuvinte:

„Hae vero sunt omnes prope modum laudatissimarum gentium origines, inter quas Valachi gentiles Tui, minime postremas habent, ut pote quos ab ipsa rerum domina urbe Roma oriundos constat: unde nunc quoque sua linqua Romani vocantur, tua ista gens fortitudine praepollens fuit; multorum praestantissimorum Ducum Genitrix inter quos et Ioannes Hunyades, Inclyti Mathiae, Regis Pater, et illius aetati proximi majores Tui potissimum enituisse feruntur". (Românește: Acestea sûnt originile aproape ale tuturor neamurilor celor mai lăudate, între cari *Românii, conaţionalii tĕi, nu sûnt cei din urmă,* ca și unii despre cari e constatat, că își derivă neamul dela însași stăpâna lumii, urbea Roma, de aceea în limba lor și acuma să numesc Romani; neamul acesta al tĕu, *a fost prea strălucit prin vitejiă,* a fost părintele multor prea distinși beliduci, între cari și *Ioan Huniade,* tatăl înaltului rege *Matia,* strămoșii tĕi, despre cari să zice că au strălucit mai mult pe timpul acela).

http://statuldacia.info

După uniunea încheiată în anii 1437—38 între Maghiari, Sĕcui şi Saşi, neamul românesc a produs pe acesti sublimi bărbaţi şi pe alţi mulţi binemeritaţi de patrie, cari prin voturile libere ale staturilor şi ordinelor au fost aleşi şi ridicaţi la tot felul de oficii şi dignităţi, chiar şi la cele mai înalte. aşa, încât în decursul tuturor veacurilor trecute, până la veacul XVII., Românii pe o formă cu ceialalţi cetăţeni s'au bucurat de toate drepturile regnicolare şi amintita uniune nici n'a stricat câtuşi de puţin drepturilor naţiunii române şi nici n'a încercat la început sĕ strice.

Într'aceea începêndu-se reformaţiunea bisericei occidentale prin *Calvin, Luther* şi *Socin,* şi făcênd ea deja în secolul XVI. progrese mari în Transilvania, după-ce în modul acesta între locuitorii Maghiari, Sĕcui şi Saşi s'a făcut, în ce priveşte religiunea, o scisiune în patru părţi, anume: romano-catolici, calvino-reformaţi, evangelico-lutherani şi socino-unitari, — s'au creat în adunările publice ale staturilor şi ordinelor mai mulţi articoli de lege, prin cari sĕ luau dispositii de siguranţă între aceste partide religionare diverse; şi toate acele patru religiuni, pe cari le profesau Maghiarii, Sĕcuii şi Saşii, împărţiţi după diversitatea lor în patru părţi, au fost declarate prin acei articoli ca recepte după lege, precum aceasta sĕ vede evident din colecţiunea de legi: „Approbatae Regni Constitutiones iussu et approbatione Principis Georgii Rakotzi ex Articulis Dietalibis ab anno 1540 usque ad 1603". Approb. Partis I. Tit. 1, Art. 2.

În acesti articoli nu se făcuse nici o amintire despre biserica *greco-orientala,* de care sĕ ţinea neamul românesc încă din timpul întoarcerei sale la Christos; dar' nici nu trebuia şi nici nu se putea face amintire, fiindcă articolii aceia de lege aveau ca obiect numai religiunile iscate în Transilvania prin reformaţiunea bisericei latine. Prin urmare, biserica gr.ort. sau mai bine zis *poporul românesc adict al aceleia,* a rĕmas şi în ce priveşte religiunea în starea în care sĕ afla înainte de aducerea acestor legi, adecă în esercitiul liber al religiunii sale şi în folosinţa tuturor drepturilor împreunate cu acela.

Mult s'a schimbat soartea aceasta favorabilă a poporului românesc, atât în ce priveşte starea sa civilă cât şi bisericească, în secolul recut, al XVII-lea, după-ce anume, Maghiarii, Sĕcuii şi Saşii, uniunea făcută în anii 1437 38 au reînoit-o în anii 1613, 1630 şi 1649, şi atât condiţiunile uniunii, cât şi articolele, pe cari în modul amintit le alcătuiseră în favorul celor patru religiuni, — pe cari ei le mărturiseau, divisaţi fiind în acest punct, — s'au îngrijit a le întroduce în

http://statuldacia.info

colecțiunea legilor dela anul 1540, adecă în »*Approbatae Constitutiones*«.

Să introduseră, anume, în colecțiunea aceasta de legi, și unele lucruri prejudițioase și stricăcioase națiunii și religiunii Românilor, cari din secoli au esistență legală în această provincie.

De esemplu Approb. Constit. Tit. 8. Art. 1:

— Quam vis valachica natio in regno inter status reputata non sit, nihilo minus tamen donec propter emolumentum regni tolerabuntur sequentia eclesiastici observabunt. (Românește: deși națiunea valachă din regat. nu e numărată între staturi, totuși până-ce va fi suferită pentru folosul regatului, preoții ei au să observe următoarele).

Partis I-mae. Tit. 9, Art. 1:

— „Quam vis natio valachica in regno propter Bonum Publicum admissa sit, cum tamen ipsa vilem suum statum non considerando, etc“. (Românește: deși națiunea valachică e admisă în stat pentru folosul public, fiind însă că ea, neluând în seamă starea sa josnică, etc.)

Partis III-ae. Tit. I. Art. 1:

— „E tribus Nationibus consistente Regno (servatis Regni constitutionibus) și aliqua natio in suis libertatibus, Privilegiis, Consuetudinibus laederetur, teneantur reliquae, etc.“ (Românește: fiindcă regatul constă din trei națiuni, (păstrând constituțiunile regatului) dacă vre-una dintre națiuni ar fi vătămată în libertățile, privilegiile și datinile sale, celelalte națiuni să fie obligate, etc.)

Partis III-ae. Tit. 53, Art. 1:

— „Prout Religio nationis valachicae e quator Receptis non est, ita nec ordo Religiosus, etc.“ (Românește: Precum religiunea națiunii valachice nu este între cele patru religiuni recepte, astfel nici ordul monachal).

Cum au putut fi introduse acestea în colecțiunea legii, nu se poate pricepe. Pentru-că colecțiunea aceasta s'a putut face și alcătuì numai din decretele și articolii dietali dela anii 1540, când Transilvania a fost separată de Ungaria, și până la anul 1653, după-cum se vede din prefața și aprobarea ei. Nu esistă însă nici un articol dietal, dela 1540 până la 1653, cu atât mai puțin vre-unul mai vechiu, care să fi statorit în mod positiv, că *națiunea română nu este a se număra între staturi,* nici religiunea ei nu este receptă, ci și una și alta ar fi a se admite în țeară numai pentru binele de obște.

Lipsind ori-ce lege positivă de acest fel, trebue să concludem, că acelea s'au introdus numai prin eroare, sau din negrija compi-

http://statuldacia.info

latorilor; ori că în colecțiune *s'au furișat adaosuri.* Sau doară și intențiunea de-a strica să fi avut aci vre-o influență?

Nu aparține națiunii suplicante discutarea acestui lucru; e cert însă, că în colecțiune ocură unele espresiuni, cari vădesc în mod clar mai mult ura decât dragostea față de națiunea română, a compilatorilor. De es. servească espresiunea în locul citat P. I. T. 9 Art. 1 »*cum tamen ipsa* (natio valachica) *vilem suum statum non considerando* .

Încolo, fie că din eroare ori negrijă, fie că din intențiunea de a strica au fost introduse în colecțiunea legilor amintitele adaosuri, introducerea lor s'a făcut cu precauțiune, așa, că adaosurile sînt înșirate în aprobate, nu în stil direct, nici în forma unei hotărîri legale, fiindcă aceasta nu s'ar fi putut face fără a cita articolul pe care să se întemeieze și care nici-odată n'a esistat, — ci numai în felul unui preambul, pus în fruntea statutelor legale, introduse în colecțiune, cu ajutorul unor conjucțiuni ca: *Quam vis, cum,* etc.

Deși însă astfel de adaosuri premise nu au de obiceiu nici o putere, dacă nu se întemeiază pe oare-care fundament legal, — totuși ele au aflat la mulți cetățeni ai patriei noastre un așa de mare succes, încât părerea, că națiunea și religiunea românească ar fi numai tolerată în principat, a devenit aproape universală, și a fost propagată și la neamurile din afară.

Spre a întimpina aceasta opiniune, care să întemeiază pe amintitele adaosuri, lipsite de ori-ce fundament, — trebue să facem următoarele observări, deduse din însăși legile și din însași *istoria patriei.*

Se zice în acele adaosuri: »*Deși națiunea valachică nu e socotită între staturi, ci este admisă în regat numai pentru binele public*«.

Cât de străină de adevăr e această presupunere, că națiunea română n'ar fi socotită între staturi, — se vede din scrisorile acelea autentice ale conventului din *Cluj-Mănăștur* al preafericitei fecoare Maria, emanate la anul 1437, în cari se pomenește, cu cuvinte esprese, despre *universitatea locuitorilor Maghiari și Români* în părțile Transilvaniei (Universitas Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in partibus Transilvanicis). Ba mai dovedește acest document autentic, că pe vremea când a fost edat el, staturile provinciei, adecă universitatea locuitorilor, se compunea din națiunea maghiară și *națiunea română*, și după-ce nu se mai poate cita nici o lege posterioară, care să fi statorit în mod positiv, că națiunea română nu este a se

http://statuldacia.info

socotì între staturile şi cetăţenii ţĕrii, este dovedit, că presupunerea citatelor adaosuri e lipsită de ori-ce temeiu.

Că ce va sĕ zică adaosul: »*naţiunea română e admisă în regat numai pentru binele public*«, — nu se poate pricepe, după-ce acelaş lucru se poate zice şi trebue sĕ se zică despre ori-care naţiune. De altfel espresiunea citată nu sĕ potriveşte la *naţiunea română,* care este cu mult mai veche decât toate celelalte naţiuni din această provincie. Cu mai mult temeiu s'ar putè aplica acest termin celoralalte naţiuni, despre cari istoria patriei şi diplomele principilor ne arată, că au venit în principat cu mult mai târzíu decât Românii, şi că au fost *admise* sĕ locuească în ţeară şi sĕ aibă drepturi cetăţeneşti, ori prin pacturile încheiate, ori prin privilegiile date de principi.

Atât istoria patriei cât şi istoria Românilor ne învaţă, că Românii au locuit aici cu multe secole înainte de ce ar fi venit Ungurii, şi că perzêndu-'şi ei în luptă pe propriul lor beliduce *Gelu,* nu s'au mai împotrivit Ungurilor, ci au ales de bună voie, dându-'şi mânile, pe ducele Maghiarilor *Tuhutum,* ca domn şi pentru ei. şi prin acest fapt ei au *admis* de bună voie pe Maghiari ca sĕ conlocuească cu ei, ca sĕ aibă aceeaşi cetăţenie şi aceleaşi drepturi regnicolare.

Maghiarii au fost mulţumiţi cu aceasta liberă şi spontană procedură a Românilor şi amêndouĕ neamurile 'şi-au aflat în comunitatea de cetăţenie şi de drepturi fericirea. pe care nu au voit sĕ o concreadă sorţilor rĕsboiului, de al cărui sfîrşit fiecare a trebuit sĕ se teamă înainte; prin urmare, în mod clar sĕ vede *pactul* încheiat între ambele naţiuni, pe care îl indică şi *anonimul,* notarul regelui Bela, prin următoarele cuvinte: »*Propria voluntate dextram dantes Valachi in suum etiam dominum elegerunt Hungarorum ducem Tuhutum*«.

Cumcă Saşii au venit şi au fost *admişi* în secolul XII., Armenii şi Bulgarii în secolul XVII., — dovedesc, pe lângă istorie, încă şi diplomele şi privilegiile principilor.

Mai restează cetăţenii *germani* ai patriei, cari după-cum dovedeşte istoria, au venit în această provincie cu oştirea divului împĕrat *Leopold,* cu deosebire la finea secolului XVII., şi au câştigat admisiune în acelaşi mod ca şi Maghiarii veniţi la finea secolului IX. Anume, staturile Transilvaniei, pe la finea veacului XVII., când oastea împĕrătească era în această provincie, s'au supus de bună voe stăpânirii casei austriace, întocmai precum Românii s'au fost supus pe la finea secolului IX. lui *Tuhutum,* ducele Maghiarilor, sosiţi

http://statuldacia.info

atunci, alegêndu-'l de bună voe domn şi al lor, *dându-'şi mânile,* şi astfel, precum Maghiarii sub ducele lor Tuhutum au fost *admişi* la concetăţenia Românilor, au fost admişi sub împĕratul Leopold şi Germanii în cetăţenia celoralalţi cetăţeni ai Transilvaniei.

Sĕ mai zice apoi în citatele adaose: »*Nihilo minus tamen donec illae* (Natio et Religio Valachorum) *propter emolumentum Regni tolerabuntur, etc.*«

Numai cât şi despre celelalte naţiuni şi religiuni se poate spune acelaş lucru, anume, că sûnt tolerate pentru folosul regatului; pentru-că, dacă nu ar fi tolerate, ar urma sau emigraţiuni, sau certe şi turburări, toate spre marea pagubă a provinciei.

Însĕ terminul *a fi tolerat* (tolerari) înseamnă după stilul curial de astăzi a fi lipsit de esistenţă legală. Acel termin nu poate fi aplicat nici religiunii, nici naţiunii Românilor, fiindcă din cele zise sĕ ştie acum cu siguranţă, că şi naţiunea şi religiunea aceasta e cea mai veche în provincie, şi că naţiunea Românilor s'a bucurat de drepturi regnicolare, ear' religiunea lor de cel mai liber esercitiu; şi nici nu esistă nici o singură lege, care sĕ fi despoiat în mod consecvent naţiunea sau biserica Românilor de drepturile sale.

Nu schimbă întru nimic faptul, că religiunea Românilor nu este numĕrată special între acele religiuni, cari în *Approb. Const.* Part. I. Tit. 1, Art. II. sĕ numesc recepte; pentru-că chiar acei articoli vechi dietali, din cari s'a compus citata lege aprobătoare, dovedesc în mod evident, că obiectul lor au fost numai acele religiuni, cari, sau n'au esistat mai nainte în provincia aceasta, ci s'au întrodus aici numai în secolul XVII., cum sûnt: religiunea reformată, evangelico-luterană şi unitară, sau au esistat. ce e drept, şi mai nainte, dar' după aceea, prin lege publică au fost conturbate în esercitiul lor liber şi în drepturile avute mai nainte, ori au fost aproape estirpate, cum era religiunea romano-catolică.

Religiunea Românilor nu aparţine nici acestora, nici acelora; prin urmare nu putea forma obiectul numiţilor articoli, din cari s'a alcătuit legea *aprobatelor;* nu putea sĕ se facă deci amintire în lege despre ea, şi în înţĕlesul acesta, e adevĕrat, că în Transilvania ar fi numai patru religiuni recepte şi că religiunea Românilor nu sĕ ţine de acelea.

Dacă însĕ ar vrea cineva sĕ iee terminul *recept* în acel înţĕles, că numai acele religiuni sĕ bucură de o esistenţă legală şi de liber esercitiu, cari sĕ numesc recepte, atunci numirea aceasta nu se

http://statuldacia.info

poate denega nici religiunii Românilor, cu atât mai puțin, cu cât mai sigur este, că ea e cea mai veche în provincie și s'a bucurat întotdeauna de liberul exercițiu și prin nici o lege publică n'a fost eschisă dela el.

În ce privește adaosul întrodus în condițiunile uniunii celor trei națiuni, la *Approb. Const.* Part. III. Tit. 1, că: *E tribus Nationibus consistente Regno«,* — ori-cine va considera înțelesul întregului paragraf, în care este întrodus, va înțelege ușor, că nu are alt înțeles decât, că în regat sûnt numai *trei* națiuni, cari au încheiat uniune între olaltă. Nu se poate lua adaosul acesta în înțelesul, că numai acele trei națiuni unite ar constitui universitatea cetățenilor, adecă ordinele și staturile, cu atât mai puțin, fiindcă cele spuse mai sus ne arată evident, că națiunea română s'a bucurat de drepturi regnicolare, și împreună cu națiunea maghiară a alcătuit universitatea cetățenilor, cu mult *înainte* de încheierea uniunii Maghiarilor, Săcuilor și Sașilor, și *prin nici o lege positivă ea n'a fost despoiată de drepturile sale.*

Așadar' toată soartea tristă de astăzi a Românilor din Transilvania se datorește, nu legilor, ci înjuriei timpurilor. De bună seamă, nici-când nu se va putè dovedì, că puterea legislativă din Transilvania ar fi sĕvîrșit așa de mare nedreptate, încât pe națiunea cea mai veche în această provincie sĕ o fi despoiat și desbrăcat de drepturile sale civile, cari erau întărite, după-cum am arĕtat mai sus, *prin convențiuni și pacturi.*

Ba chiar și dacă soartea din cele mai vechi vremuri ar fi adus cu sine, ca clerul acestei națiuni sĕ fie eschis dela drepturile de cari se bucură clerul altor națiuni, ear' nobilimea se fie eschisă succesiv dela oficiile, și cu deosebire dela demnitățile mai înalte: totusi *națiunea aceasta,* nici-odată *n'a fost eschisă dela cel mai liber exercițiu public al religiunii sale,* precum nici dela privilegiile și imunitățile nobilimei; ba din contră, acei nobili români, cari sau ei înșiși, sau strămbunii lor 'și-au schimbat religiunea grecă și au îmbrățișat pe cea romano-catolică ori reformată, au putut, și de fapt pot sĕ ajungă și la demnitățile cele mai înalte, despre ce fie-ne permis a ne provoca la esemplul ilustrelor familii, conte *Kendefi,* baron *Jozsika, Huszar, Nalátczi,* și la o mare parte a familiilor nobile din comitatul *Hunedoarei* și din districtul *Fagărașului,* cari în anii mai de demult sau de mai curênd au îmbrățișat religiunea romano-catolică sau cea reformată. Aceste familii au purtat, ear' unele persoane din

http://statuldacia.info

familiile acestea poartă şi acum, chiar şi demnităţile cele mai eminente în stat, cu toate-că aceste familii, întocmai ca şi altele dintre cele mai de frunte, îşi deduc originea dela rămăşiţele Romanilor, adecă din *neamul Românilor* de astăzi, ceea-ce e foarte bine cunoscut înaintea celor mai mulţi cetăţeni ai patriei, şi ceea-ce ne arată şi documentele literare ale acelora, cu deosebire cele mai vechi, dacă le esaminăm în mod critic.

Dar' fiindcă chiar şi sub acei principi, cari au cârmuit principatul după *compilarea constituţiunilor aprobate,* în cari s'au fost inserat nişte aditamente, ce au dat ansă opiniunii, că *naţiunea română* ar fi numai *tolerată,* – mulţi inşi din neamul Românilor au fost ridicaţi în ceata bărbaţilor nobili, cu deosebire pentru merite câştigate cu arma, şi earăşi, mulţi au fost *donaţi* cu drepturi de posesiune; şi după-ce şi aceia şi acestia se bucură până în ziua de azi de toate drepturile împreunate cu statul *nobilitar* şi *donatar,* întocmai ca şi nobilii şi donatarii altor naţiuni din provincía aceasta: urmează în mod limpede, că *naţiunea română nici-când nu a fost despoiată* din partea puterii legislative de *drepturile sale regnicolare,* nici nu a fost declarată de *tolerată,* căci altfel nobilii creaţi din sînul ei s'ar fi putut bucura numai de *cnoarea* nobilităţii (după-cum s'a observat până acum faţă cu Armenii) nu însĕ şi de drepturile şi imunităţile legale, împreunate cu nobilitatea.

De altcum un astfel de statut, prin care cea mai veche şi cea mai numĕroasă naţiune sĕ fi fost despoiată de drepturile cetăţeniei, din mai multe consideraţiuni, n'ar fi putut obţinè nici-odată *aprobarea principelui,* ear' dacă s'ar fi compus statutul acela fără de consentimentul lui, n'ar fi avut putere de lege, ci mai curênd ar fi nimicit acea *însoţire civilă,* în care s'au fost contopit Maghiarii şi Românii, pe la finea secolului IX., »*data dextera*«, sub ducele Tuhutum, şi ar fi readus pe fiecare din cele 2 naţiuni la starea în care era înainte de ce Românii ar fi ales de bunăvoe pe ducele Maghiarilor *Tuhutum* de domn şi al lor, anume: la *starea de rĕsboiu.* Atunci ar fi trebuit sĕ lupte de nou, până-când una dintre naţiuni ar fi subjugat pe ceealaltă, sau prin un nou pact s'ar fi aliat împreună. După-ce însĕ nu se poate dovedì, că s'ar fi întêmplat, nici una, nici alta, urmează de sine, că pacturile încheiate mai înainte au rĕmas în vigoare.

Asta fiind starea lucrurilor, după-ce se vede, că *naţiunea română* şi *religiunea ei* a suferit oare-care perdere a drepturilor sale, nu

http://statuldacia.info

în urma unor legi publice, ci numai în urma rĕutăţii timpurilor, ear' de altă parte opiniunea, cumcă naţiunea aceasta, dimpreună cu religiunea pe care o mărturiseşte, ar fi numai *tolerată* în Transilvania, se întemeiază pe amintitele aditamente, cari au fost ulterior inserate în colecţiunea *legilor aprobatale,* şi cari sûnt lipsite absolut de ori-ce temeiu: atîrnă numai dela dreptatea şi îndurarea principelui, a scoate această naţiune din vechia sa soarte maşteră şi a o reîntegra în toate drepturile de cari s'a bucurat mai nainte.

Recunoscut a fost acest lucru din partea augustisimului împĕrat şi principe oare-când *Lcopold I.,* care, nu numai a dispus, ca clerul acestei naţiuni, care a îmbrăţişat pe la sfîrşitul secolului trecut *unirea cu biserica romano-catolică* sĕ fie admis la toate drepturile, privilegiile şi beneficiile de cari se bucură clerul celoralalte religiuni, ci prin diploma edată la 19 Martie 1701[2] a hotărît, ca *toţi Românii,* chiar şi mirenii şi plebeii, cari se vor fi *unit* cu biserica romană, numai decât sĕ se numere în *statul catolic* şi astfel sĕ se socotească între *staturi,* şi asemenea celoralalţi fii ai patriei *sĕ fie făcuţi capabili de toate drepturile legilor ţĕrii.*

A recunoscut acest fapt augustisima principesă şi împĕrătească de pie memorie, *Maria Teresia,* confirmând la începutul stăpânirii sale drepturile locuitorilor *uniţi* din provincie, şi cu deosebire privilegiile şi diplomele cari au fost date de augustisimul seu moş *Românilor.*

A recunoscut în urmă acest fapt şi divul cesar de sempiternă memorie, preadreptul mare principe al nostru, *Iosif II.,* care a înţeles atât drepturile pure şi simple ale omului, cât şi drepturile *cetăţeanului;* care a recunoscut nedreptatea şi opresiunea; care cu ochii proprii a vĕzut şi străvĕzut, că *naţiunea română este şi cu mult mai numĕroasă decât celelalte naţiuni din provincie şi foarte folositoare, atât în pace cât şi în rĕsboiu.* De aceea. voind sĕ satisfacă datorinţei de principe prea drept, spre a reda cetăţenilor drepturile avute şi spre a curma toată cearta şi desbinarea între naţiuni, lăsând la o parte toate prejudiciile celor protivnici, de mai multe-ori a dispus preaîndurat, ca în viitor, ştergênd cu totul ori-ce deosebire nedreaptă a inegalităţii, sĕ se bucure şi *Românii* perfect şi fără nici o considerare la naţiune ori religiune, de aceleaşi drepturi şi aceleaşi beneficii, ca şi celelalte naţiuni din acest principat. Şi pentru aceea, fiindcă Românii supoartă în proporţiune sarcini egale cu ceialalţi, *trebue sĕ capete şi drepturi şi beneficii egale.*

http://statuldacia.info

Până acuma însĕ aceste diplome, decrete şi ordinaţiuni ale prea înălţaţilor principi, puţin efect au avut. Clerul unit cu biserica romano-catolică este împărtăşit, ce e drept, de unele imunităţi; dar' nu de drepturile şi beneficiile de cari se bucură clerul celoralalte naţiuni. Bărbaţii eclesiastici de ritul grec neunit nu sûnt scoşi însĕ nici dela obligamentul darilor, afară doar' de taxa capului, cu toate-că şi ei au aceleaşi obligamente ca şi eclesiasticii altor religiuni; nobilii români, cu deosebire în comitate, nici astăzi nu sûnt admişi, decât numai cu mare greutate, la unele oficii, şi încă de cele mici.

În ce privişte pe cei-ce sûnt de condiţiune plebeie, — li-se opreşte chiar şi învĕţarea artelor şi măestríilor. Pe lângă aceasta, chiar în dieta staturilor şi ordinelor celoralalte naţiuni, ţinută la 1744, s'a decretat prin art. 6, că concesiunile amintite mai sus, făcute Românilor, chiar şi mirenilor şi plebeilor din partea divului Cesar *Leopold I.* şi întărite din partea împĕrătesei *Maria Teresia,* s'ar referi *numai* la eclesiasticii şi nobilii, a căror condiţiune e aceeaşi ca şi a celoralalţi cetăţeni din patrie, şi cari sûnt socotiţi ca aparţinĕtori *acelei naţiuni,* — din cele trei cari constituesc sistemul principatului, — *în mijlocul căreia 'şi-au fixat locuinţa,* prin câştigarea de bunuri, şi anume: sĕ socotesc că aparţin acelei naţiuni, prin însuşi faptul acesta, fără a mai ridica şi constitui o a patra naţiune; s'a decretat totodată, că acele concesiuni nu sĕ pot estinde şi nu trebue sĕ se estindă şi la plebei, ca nu cumva sistemul statului sĕ se rĕstoarne; ca nu cumva plebea Valachilor şi a altor străini (advenarum) sĕ se numere între naţiuni sau sĕ prejudece vreuneia dintre cele trei naţiuni şi drepturilor, privilegiilor, imunităţilor şi prerogativelor acelora.

Recunoaşte, ce e drept, naţiunea suplicantă, că condiţiunea nobililor români, în ce priveşte folosul privilegiilor nobilitare este aceeaşi, ca şi a celoralalţi cetăţeni din patrie; trebue însĕ totodată sĕ mărturisească cu durere, că la demnităţi mai înalte nimeni nu este admis, dacă îşi păstrează ritul şi religiunea grecă; la cele mai mici însĕ sĕ admit puţini, dar' şi acestia cu cea mai mare greutate.

Trebue totodată sĕ mărturisească, că îi este necunoscută legea, în urma căreia nobilii români ar fi numĕraţi între membrii uneia din cele trei naţiuni recepte, şi anume, între ai aceleia în mijlocul căreia 'şi-ar fi fixat locuinţa, prin câştigarea de moşii. Din contră, cunoscut este tuturor celor vĕrsaţi în istoria patriei, că Românii 'şi-au fixat locuinţele în Transilvania cu câţiva secoli înainte de cele trei naţiuni recepte, şi că pe la finea secolului al IX-lea, au ales de bună voe,

http://statuldacia.info

dându-'şi dreapta lor; ca domn al lor, pe *Tuhutum,* ducele Maghiarilor, cari *atunci* au întrat în provincia aceasta şi că de atunci începênd. *universitatea locuitorilor* (universitas regnicolarum) *era constituită din Maghiari şi Români,* ear' nu că Românii ar fi fost numeraţi între Maghiari sau între alte naţiuni.

Deasemenea trebue sĕ mărturisească naţiunea suplicantă, că îi este necunoscută legea, prin care una sau alta naţiune din Transilvania ar fi declarată de receptă; e cunoscut însĕ că terminul »*recepta* a început a se întrebuinţa în secolul XVI., cu privire la religiunile născute prin reformaţiune, şi că în înţĕlesul legilor alcătuite pe vremea aceea »*religiune receptă* nu înseamnă altceva decât o religiune a cărei liberă eserciare *este permisă.* Referitor la naţiuni însĕ terminul acesta nu sĕ întrebuinţează nicăiri în legile ce au esistat înainte de *declaraţiunea* staturilor, făcută la anul 1744, ci naţiunile, cari se bucură de o esistenţă legală sĕ numesc *regnicolare,* şi de acestea sĕ ţine şi *naţiunea română,* ceea-ce până la evidenţă a fost dovedit în cele de mai înainte. Esistă totuşi în Transilvania *naţiuni unite,* şi trei sûnt naţiunile cari constitue sistemul acestei uniuni; dar' că naţiunea română nu sĕ ţine de numĕrul acelora, asemenea este sigur.

Între aceea, după-cè uniunea celor trei naţiuni nici-decum nu s'a putut întemeia astfel, ca sĕ deroage drepturilor regnicolare ale naţiunii române, care de-altcum e cea mai veche în Transilvania, şi sĕ le rĕstoarne pe acelea, — e evident, că o amară şi foarte gravă nedreptate 'i-se întêmplă acestei naţiuni, când amintita declaraţiune a staturilor dela anul 1744 o pune pe ea alături cu clasa străinilor venetici.

Nu *venetică,* ci *antica,* cu mult mai antică decât toate celelalte e *naţiunea română în Transilvania!* Nu a căutat ea şi nici nu caută rĕsturnarea principatului, ci mai mult reîntregirea aceluia, căutând sĕ fie restituită în drepturile cetăţeneşti şi regnicolare, pe cari le-a răpit, nu vre-o lege oare-care, ci rĕutatea vremurilor.

Prin restituirea aceasta nu se va face nici un prejudiţiu celorlalte trei naţiuni, sau privilegiilor, imunităţilor şi privilegiilor lor, fiindcă prin restituire *naţiunea română nu va primì altceva decât aceea-ce a avut mai nainte* şi ce numai prin injuria timpurilor a perdut; nici nu va fi de lipsă a întemeia pentru naţiunea suplicantă a *patra naţionalitate,* după-ce ea deja de mai multe secole constitue imediat după Maghiari a *doua naţiunc* regnicolară.

http://statuldacia.info

După-ce însĕ prin anumitul articol din 1744 numai nobililor români li-se concede aceeaşi condiţie ca şi celoralalţi cetăţeni ai patriei, ear' Românii plebei sûnt eschişi dela aceasta, — 'i-se face o foarte amară nedreptate naţiunii suplicante şi ea esperiază în paguba sa şi a provinciei funestele urmări ale acestei declaraţiuni, pentru-că ne mai amintind altele, de atunci de două-ori a fost încercată turburarea acestei misere ţĕrănimi, în unele districte ale fundului regiu, cu toate-că pe lângă cele citate mai sus, chiar şi *privilegiul fundamental* asupra fondului regesc dat naţiunii săseşti, dovedeşte evident, că Românii şi acolo *trebue* sĕ se bucure de aceleaşi drepturi şi libertăţi.

Nu este intenţiunea naţiunii suplicante sĕ câştige pentru plebea sa mai mult decât îi compete după drept; fiind însĕ, că din cele premise apare limpede, că îi compete tot ce compete plebei celoralalte naţiuni din patrie, ear' plebea acestora nu este eschisă din numĕrul cetăţenilor patriei: naţiunea suplicantă se roagă cu deosebire, ca *ţerănimea ei sĕ fie tratată în acelaşi mod ca şi ţĕranii celoralalte naţiuni,* şi după-ce şi ea poartă aceleaşi sarcini ca acestea, sĕ se bucure şi ea de aceleaşi beneficii, fiindcă şi de altfel lucrul acesta îl pretind feluritele ordinaţiuni preaînalte.

După-ce însĕ aceste ordinaţiuni, ca şi amintitele diplome ale augustilor predecesori ai M. Voastre, date în favorul poporului român, n'au avut până acum decât efect puţin, ori de scurtă durată, în totdeauna însĕ un efect nesigur; pe lângă aceea nici naţiunea suplicantă n'a fost restituită în folosirea comună a drepturilor cetăţeneşti de cari a fost despoiată prin vitregitatea sorţii, ci până în ziua de astăzi este silită numai a purta povara sarcinilor publice şi a fi lipsită de beneficiile regnicolare; după-ce însĕ acest fapt se opune nu numai principiilor de justiţie şi echitate. ci causează foarte mare daună şi statului, fiindcă până ce clerul şi nobilimea acestei naţiuni vor fi ţinute în starea lor de jos, nu se poate aştepta nici o cultură pe seama acestui neam, nici un început de industrie, ci mai curând numai ignoranţa, delăsarea şi slăbiciunea, cu toate viţiile lor, cari ne putem teme că spre paguba provinciei vor creşte şi li-se va adaoge încă neîncrederea acestei naţiuni faţă cu celelalte, şi neîncrederea celoralalte faţă cu aceasta, dimpreună cu urile în teme ce se nasc de aici, dimpreună cu turburările nenorocite ale spiritelor şi cu amărăciunile cari constitue un pericol şi mai mare pentru securitatea publică şi privată. (Între preîntimpinarea tuturor acestor rele, mulţi cetăţeni

http://statuldacia.info

ai patriei, cari au în vedere echitatea și justeța, au esprimat deja dorința, ca *națiunea suplicantă se fie reașezata în folosința tuturor drepturilor regnicolare).*

Drept aceea. *națiunea română,* rugătoare și umilită, se apropie de tronul M. Voastre. rugându-se și cerênd cu cuvenită veneraţiune și supunere următoarele:

1. Ca numirile odioase și pline de înjosire: *tolerați admiși › neprimiți între staturi* și altele ca acestea, cari s'au dat *națiunii române* fără nici un drept și dreptate, ca niște pete esterne, de acum înainte sĕ se retragă și sĕ se șteargă, ca niște numiri nevrednice și înjurioase; astfel prin îndurarea M. Voastre sacratisime, națiunea română renăscută, sĕ fie reașezată în folosința tuturor drepturilor civile și regnicolare.

2. Națiunii române sĕ 'i-se restitue între națiunile regnicolare locul, pe care 'l-a avut după testimoniul citat mai sus al conventului preacuratei fecioare Maria din Cluj-Mănăștur (anul 1437).

3. Clerul acestei națiuni, credincios bisericii orientale, *fără deosebire dacă consimte întru toate sau nu cu biserica apusană,* deasemenea nobilimea și plebea, atât cea orășenească cât și cea țĕrănească, sĕ se considere, sĕ se trateze în același mod și sĕ se împărtĕșească de aceleași beneficii ca și clerul, nobilimea și plebea națiunilor, cari constituesc sistema uniunii.

4. În comitate, scaune. districte, cu ocasiunea alegerii oficialilor și a deputaților dietali, asemenea cu prilejul restaurațiunilor și promoțiunilor în oficiile ce ar obvenì la dicasteriile aulice și provinciale, sĕ se observe o justă considerație, în numĕr proporționat, față cu persoanele ce ar fi de aplicat din *națiunea română.*

5. Comitatele, scaunele, districtele și comunitățile orășenești, în cari Românii întrec cu numĕrul pe celelalte națiuni, sĕ-'și aibă numirea *și dela Români;* acelea însĕ, în cari celelalte națiuni sûnt mai numĕroase, sĕ-'și aibă numirea dela ele, ori apoi sĕ aibă numire mixtă hungarică-valachică, saxonică-valachică; sau, în urmă, ștergênd cu totul numirea luată dela una ori alta națiune, atât comitatele, cât și scaunele și districtele sĕ-'și țină numirea purtată până acì, *după rîuri sau cetăți,* și sĕ se decreteze, că toți locuitorii principatului, fără nici o deosebire de națiune ori religiune, sĕ bucure, fiecare după starea și condițiunea sa, de aceleași libertăți și beneficii, și trebue sĕ supoarte, după mĕsura puterilor sale, aceleași greutați și aceleași sarcini.

http://statuldacia.info

Din cele espuse mai sus apare destul de apriat, că cererile acestea sĕ întemeiază pe echitatea naturală, pe principiile societăţii civile şi pe pacturile încheiate. Şi fiindcă naţiunea suplicantă deja la anul 1761 numĕra, conform conscripţiunii atunci făcute în toate cercurile şi locurile (afară de districtûl *Braşovului)* peste 547 de mii de indivizi, şi dacă pe Românii din districtul Braşovului 'i-am socotì pentru timpul acela numai cu 13 mii, atunci naţiunea aceasta constă din 560.000, toate celelalte naţiuni însĕ împreună, socotind acì şi pe Românii, cari părăsindu-'şi religiunea au trecut la altele, conform conscripţiei făcute la anul 1766, nu numĕrau mai mult decât 392.000 şi câteva sute de indivizi: se poate conclude, că partea principală, *poate un întreg milion,* a poporaţiunii de azi din Transilvania, care constă, după conscripţia dela 1787 din un milion şi trei sute de mii de oameni, *se compune din membriĭ naţiunii suplicante.*

Cum însĕ pe lângă aceasta douĕ întregi regimente de graniţă din principat şi aproape douĕ terţialităţi ale celor trei regimente campestre şi ceva mai mult decât o terţialitate din regimentul sĕcuesc de călăreţi se compune din indivizi din naţiunea suplicantă, şi în general naţiunea suplicantă, în proporţiunea numĕrului seu mai mare, susţine şi sarcinile publice ale provinciei în cantitate mai mare decât toate celelalte naţiuni împreună: se încrede această naţiune în bună voinţa părintească a M. Voastre, că cererile sale, foarte juste, vor dobândì şi din aceste consideraţiuni doritul resultat, cu deosebire fiindcă numai dela autoritatea supremă a M. Voastre atîrnă restituirea drepturilor sale regnicolare, din cari nu prin lege, ci numai prin trista fatalitate a fost scoasă.

Dacă însĕ totuşi intenţiunea M. Voastre sacratisime ar fi, ca aceasta cerere a naţiunii, totdeauna cea mai fidelă faţă cu augustisima casă domnitoare, sĕ se comunice prin comîsarul regesc plenipotenţiar staturilor şi ordinelor adunate acum în dieta provincială, şi după-ce în acest cas, cu toate-că e din destul dovedită dreptatea rugărilor noastre şi cu toate-că dorinţa unei mari părţi a regnicolarilor adunaţi în dietă, şi anume, dorinţa acelora, cari au înaintea ochilor numai fericirea dulcei noastre patrie şi promovarea binelui public, este îndreptată într'acolo, ca cererei naţiunii suplicante sĕ 'i-se satisfacă, — totuşi uşor s'ar putè întêmpla, ca unii dintre cetăţenii patriei, cari sĕ găsesc în dieta de acum, şi cari provocându-se la obiceiul contrar cererilor naţiunii noastre, obiceiu *quasi* întărit prin prescripţiune (deşi prescripţiunea nu are loc cu privire la drepturile

http://statuldacia.info

societăţii civile), sau cari nu au cunoştiinţă corĕspunzĕtoare despre drepturile societăţii civile, sau în fine cari necercetând istoria patriei şi înţelesul legilor din patrie nici nu pot pĕtrunde dreptatea cererilor naţiunii subscrise, ba poate sînt conduşi încâtva şi de oare-care ură ascunsă contra naţiunii şi religiunii noastre, — sĕ încerce a împedeca în vre-un mod reuşita norocoasă a acestui lucru şi a-'l sufoca:

Naţiunea subscrisa se roagă cu toată umilinţa sĕ se îndure Maiestatea Voastră sacratisimă a permite în acest cas, ca ***într'o conferenţă naţională,*** *despre a cărei modalitate şi loc ar avè se facă Maiestăţii Voastre sacratisime propuneri cât mai îngrabă cei doi episcopi ai naţiunii, după-ce vor fi consultat pe câţiva din cler, nobilime şi statul militar, se se aleagă şi sĕ se provadă cu instrucţiunea necesară în acest scop câţiva deputaţi, cari ori-unde ar fi de lipsă, sĕ represinte şi se apere causa naţiunii; şi dacă acestei cause, cu toată dreptatea ei, i-s ar pune pedeci, se arete toate gravaminele naţiunii împilate, şi redactându-le în scris, se le propună în scris spre milostivă vindecare M. Voastre sacratisime.*

Înduratu-s'a M. Voastră sacratisimă a împărtăşi asemenea graţie şi mângăere, nu numai acelei părţi a naţiunii suplicante, care locueşte în *Banat* şi în comitatele vecine cu *Ungaria, Banatul* şi *Transilvania,* şi *întregei naţiuni ilirice,* — ci şi tuturor celoralalte neamuri ale preavastei monarchii.

Toate acele neamuri *din adunări publice espusu-'şi-au Maiestăţii Voastre sacratisime gravaminele şi postulatele lor* şi nici-unul nu s'a depărtat nemângăiat dela augustul tron al îndurării. Drept aceea, şi naţiunea suplicantă, numĕrând aproape un întreg milion de oameni şi aşezată, ce e drept, la graniţele cele mai depărtate ale monarchiei, cu inima însĕ şi cu sufletul totuşi întotdeauna cea mai credincioasă casei Maiestăţii Voastre, — nădĕjdueşte, că şi ea va primi dela isvorul dreptăţii şi al îndurării mângăierea pentru care sĕ roagă.

Ai Maiestăţii Voastre sacratisime,

Cei mai umiliţi şi întotdeauna credincioşi supuşi,
nobilii şi cetaţenii naţiunii române din Transilvania.

*

Cu rescript împĕrătesc datat din Florenţa în 15 Maiu 1791, împĕratul Leopold II. a trimis temeinica suplică a Românilor, dietei ardelene, cu îndrumarea, sĕ o iee în considerare şi sĕ dee Românilor posibilitatea de-a se face părtaşi de toate drepturile politice. Rescriptul e următorul:

http://statuldacia.info

„Suplica adresată nouĕ, *în numele întregei naţiuni valache din Ardeal,* în care aceasta cere, sĕ fie decretată *naţiune cu staturi proprii,* şi sĕ fie pusă în folosinţa tuturor drepturilor cetăţeneşti, pe cari, după-cum afirmă, *le-a perdut numai în urma vitregităţii timpurilor:* vi-o transpunem vouĕ, în scopul şi cu *provocarea,* sĕ vĕ consultaţi asupra plângerilor şi a pretensiunilor cuprinse în ea, pe basa şi amĕsurat cinosurei cuprinse în art. 6 din 1744, în mod amĕnunţit. şi după matură precumpĕnire sĕ ne faceţi fără amânare propunere asupra potrivitelor mijloace, cum ar putea fi ajutoraţi numiţii locuitori cu privire la bunăstarea lor generală, pe cale justă şi consunătoare cu sistemul de drept public al Ardealului, asigurându-li-se pentru viitor în mod legal folosirea binefacerilor concivităţii, şi totodată şi libera eserciare a religiunii, *fără deosebire de rit,* şi cum s'ar putea face dotarea preoţimei de ambele rituri greceşti, şi cum s'ar putè promova *educarea masselor brute ale poporului valach,* lăţită fiind cu eficacitate?“

În rescriptul acesta sĕ cuprind patru întrebări, la cari dieta Ardealului avea sĕ rĕspundă; anume:

1. Pe ce cale s'ar putè acorda petenţilor libertăţi şi drepturi cetăţeneşti în patria aceasta? 2. Pe ce cale s'ar putè garanta eserciarea libertăţii religionare? 3. Cum s'ar putè ajutora soartea preoţimei de ambele confesiuni ale petenţilor? şi 4. Cum s'ar putè afla modalitatea educării poporului de rînd valach?

Şi aşa a înţĕles rescriptul şi dieta ardeleană.

Petiţia Românilor şi rescriptul împĕrătesc au sosit în 21 Iunie la dieta Ardealului, şi presentarea lor a provocat furtună de indignare din partea representanţilor celor trei naţiuni privilegiate.

Dieta n'a întrat imediat în discutarea acestui act, ci 'l-a predat unei comisiuni, care cu cinci sĕptĕmâni mai târzíu, în şedinţa din 30 Iulie, 'şi-a presentat raportul. Dar' dieta nici în şedinţa aceasta n'a putut pune memorandul Românilor la ordinea zilei, fiindcă deputaţii *saşi* s'au supĕrat, că comisiunea a esaminat plângerile Românilor *fără conlucrarea lor.* Au cerut deci, ca memorandul sĕ fie predat lor, ca şi ei sĕ-'şi facă observările. Li-s'a satisfăcut dorinţei şi astfel abia în şedinţa din 5 August a putut pune dieta Ardealului în discuţie plângerile şi cererile Românilor, cuprinse în petiţia lor, adresată Coroanei.

Ne putem imagina ce spirit domnea la 1791 în dieta ardeleană, în ce ton sĕ discuta în ea şi ce ameninţări a trebuit sĕ sufere

http://statuldacia.info

episcopul din Blaj, *Ioan Bob,* membru şi el al dietei ardelene, *singurul representant al Românilor,* pentru-ca sĕ se vadă silit sĕ iee cuvêntul în dietă şi sĕ declare, — pentru liniştirea spiritelor, — că el, episcopul, a subscris memorandul întitulat »*Supplex libellus Valachorum*« numai fiindcă ţine de justă cererea Românilor ca sĕ fie făcuţi părtaşi la toate drepturile şi libertăţile de cari sĕ bucură celelalte naţiuni, *fără sĕ fie declarată însĕ naţia română de a patra naţiune receptă;* dar' cu modul de compunere a petiţiunii, cu stilul ei, nu e întru toate de acord, fiindcă sĕ cuprind în ea espresiuni, pe cari el *nu le poate aproba.*

În modul acesta, storcêndu-'i-se o declaraţie prealabilă, dieta ardeleană a desarmat pe episcopul *Ioan Bob,* care acum nu mai putea sĕ sară întru apĕrarea memorandului sĕu. Prin urmare, dieta putea în plină linişte şi cu unanimitate de voturi sĕ dee suplicei resolvarea pe care 'i-a dat-o, provocându-se chiar la declaraţia episcopului *Bob.*

Dieta a primit întru toate propunerea comisiunii, pe care o însărcinase cu esaminarea plângerilor Românilor; şi după-ce a ascultat şi observările ce le făcuse Sasul *Eder* asupra petiţiunii acesteia, a rĕspuns la cele patru întrebări puse, prin ridicarea propunerii la valoare de conclus.

Eată în resumat conclusul votat din partea dietei:

„Ce se atinge de întrebarea *primă,* dieta e de părerea, că *Valachilor nu li-se pot permite drepturi şi libertăţi mai multe şi mai mari cetăţeneşti de cum au acuma,* fără a se sgudui constituţia şi fără a se viola legile ţĕrii în districtele naţiunii sĕcuieşti şi în comitatele nobililor. Pentru-că constituţia patriei acesteia recunoaşte numai trei naţiuni, anume: *maghiară* din comitate, *sĕcuiască* din districtele sĕcuieşti şi *sasă* din districtele săseşti. Printre aceste trei naţiuni se găsesc mulţi Valachi; dar' nu de aceia, cari îşi trag originea dela Romani, cum afirmă petenţii în suplica lor, ci *Valahi venetici,* de origine din ţĕrile vecine.

Acum, ce se atinge de maghiarimea din comitate, ea se compune din nobili, libertini şi iobagi, şi în sînul acestei naţiuni se află şi Valachi. Nobilul, fie Maghiar sau Valach, dacă aparţine uneia dintre religiunile recepte, poate usa de toate libertăţile, drepturile şi favorurile acordate nobililor. Pentru-că dacă un Valach e distins din partea Domnitorului cu nobilime, pentru serviciile aduse patriei şi Domnitorului, e de sine înţeles, că poate sĕ-'şi cumpere moşii şi poate sĕ ocupe funcţii, după-cum şi avem destule esemple, mai noue

http://statuldacia.info

şi mai vechi. Dar' înşişi petenţii încă o recunosc aceasta, când se provoacă la contele *Kendeffy,* la baronul *Josika, Huszár* şi *Naláczi,* ca eşiţi din sînul naţiunii lor, şi când afirmă, că nobilii din comitatul *Hunedoarei* şi al *Făgăraşului* sûnt de origine valachă; şi nu tocmai fără temeiu, pentru-că acestia *poate-că sûnt urmaşii acelor Valachi, pe cari Maghiarii 'i-au găsit aici la descălecarea lor în patria aceasta.* Ear' aceea e cert, că doi membri din două familii mai sus numite, conduc aceste două comitate ca fişpani. Şi mai sûnt şi alţi nobili valachi în funcţii publice, ceea-ce dovedeşte, că Valachii, cari posed diplome de nobili, dacă cumva au toate calităţile cerute pentru purtarea de oficii: *nu sûnt eschişi dela ele.*

Libertinii, fie Maghiari, fie Valachi, sûnt egali, atât cu privire la libertăţi, cât şi la dorinţe, pentru-că tot aşa ca libertinii maghiari, au şi cei valachi sĕ plătească dările şi sĕ poarte sarcinele publice. Ear' iobagii, fie Unguri, fie Valachi, afară de plătirea dărilor şi purtarea sarcinilor publice, au sĕ facă domnilor lor de pămênt serviciile cerute, unul ca şi altul.

Sĕcuii asemenea se împart în nobili, libertini şi iobagi. Printre Sĕcui, icĭ-colea sûnt şi Valachi, dar' numai iobagi. cari cu iobagii din sînul naţiunii sĕcueşti, pe lângă aceea că plătesc dări şi poartă sarcinile publice, fac serviciile cu cari sûnt datori domnilor de pămênt.

De aici resultă, că plângerea petenţilor, adresată Maiestăţii Sale, că sûnt despoiaţi de drepturi cetăţeneşti, nu corĕspunde adevĕrului în ce priveşte pe Valachii din comitatele nobililor şi din districtele sĕcuieşti. dacă ei aparţin uneia din cele patru religiuni recepte; pentru-că nobilul valach e egal cu nobilul maghiar şi cu nobilul din sĕcuime, libertinii sûnt toţi egali, fie de ori-ce naţionalitate, ear' iobagul valach nu e cu nimic mai împovărat decât iobagii aparţinĕtori la celelalte naţiuni.

Nu înţĕlege deci dieta, din ce motiv au ridicat petenţii plânsoare, că *sûnt despoiaţi de drepturi cetăţeneşti,* pentru-că în privinţa aceasta drept de plângere ar avè numai *nobilimea valachă,* fiindcă în anii din urmă tot aşa a fost constrînsă sĕ plătească dări şi sĕ poarte sarcini publice şi ea ca şi nobilii; dar' ţinênd în vedere soartea nobilimii maghiare şi sĕcuiască, — vitregităţii timpurilor trebue sĕ atribuim, precum şi împrejurărilor de atunci, că şi ea a fost constrînsă sĕ poarte sarcini publice. După-ce însĕ Maiestatea Sa, Domnitorul nostru, prin dispositia cuprinsă în rescriptul regal din 3 Decemvrie anul trecut, a binevoit preagraţios a dispune, ca staturile ţĕrii sĕ

http://statuldacia.info

pună în discuție întrebarea: *cum s'ar putè scuti armaliștii și nemeșii eclesiastici de dările țĕrii?* ear' staturile țĕrii au presentat Maiestății Sale un articol de lege referitor la chestia aceasta, așteptând acum dela Maiestatea Sa preagrațioasă restabilirea libertății nobilitare și a nobilimii. atât maghiare, cât și valache: dieta are deplină speranță, că atât scopurilor M. Sale, cât și dorințelor petenților sĕ va face din destul, fiindcă scopul M. Sale este, ca staturile sĕ iee petiția în pertractare și sĕ o resolveze, acceptând de fundament conclusul nrul 6 din 1744 al staturilor țĕrii, ear' acel conclus are înțĕlesul, că Valachii de legea *unită* (va sĕ zică aici nu sĕ țin și cei de legea neunită), sĕ fie anexați la aceea dintre cele trei națiuni, pe teritorul căreia au moșii, *fără sĕ formeze națiune separată.*

Dar' nici petenții nu puteau avè intențiunea sĕ treacă cu cererea lor peste acel conclus, fiindcă *episcopul gr.-cat. a declarat în ședința staturilor țĕrii, că valachimea la nici un cas nu a voit sĕ ceară ca sĕ fie declarată de-a patra națiune receptă,* ci numai aceea, că împreună cu locuitorii națiunii pe teritorul căreia se află și posede moșii, amĕsurat sorții și stării sale, *sĕ se bucure de egale libertăți,* de cari, cum s'a arĕtat mai sus, *bucuratu-s'a și până acum.*

Nu poate înțĕlege deci dieta, *ce s'ar mai putè da Valachilor,* dacă nu aceea, ca sĕ formeze *a patra națiune* în țeară, ceea-ce sĕ împotrivește nu numai legilor țĕrii, ci și constituției, și nu consună nici cu scopurile sacratisimei Maiestăți.

Ce privește națiunea *sasă,* e lucru cert, că în districtele săsești se află mulți Valachi, despre cari deputații națiunii săsești așa s'au pronunțat în fața comisiunii, că: „Valachii aflători printre Sași sûnt parte *venetici din țĕrile învecinate,* parte veniți din alte părți ale țĕrii și descălecați acì, pe lângă concesiune prealabilă și sub anumite condițiuni; lucru ce se poate dovedì cu istoria și cu documente, pe cari nimeni nu le poate trage la îndoială, în ce privește autenticitatea lor". Au declarat mai departe deputații sași, că conform diplomelor pe cari le-au primit Sașii din vremuri vechi dela regi și principi, *Valachii n'au avut drepturi politice,* până la anul 1781, când împĕratul *Iosif II.* le-a permis folosirea de drepturi cetățenești în districtele locuite de Sași. Dar' după-ce numitul împĕrat de pie memorie, *a revocat la 1790 toate dispozițiile de mai nainte,* și a restabilit starea de înainte de 1781: legile și drepturile de mai nainte ale națiunii săsești încă au devenit restabilite și *s'a nimicit dreptul dat Valachilor* de-a esercia drepturi politice în districtele săsești.

http://statuldacia.info

Cu toate acestea, fiindcă Maiestatea Sa, în rescriptul adresat staturilor ar dorì sĕ se afle modalitatea, cum s'ar putè permite Valachilor eserciarea drepturilor politice? deputaţii naţiunii săseşti au declarat, că voesc sĕ împlinească dorinţa sacră a M. Sale, şi nu sûnt străini de ideea, ca *Valachilor sĕ li-se permita întrebuinţarea drepturilor politice în districtele naţiunii săseşti,* întru-cât aceasta se poate face fără violarea legilor naţiunii săseşti şi a constituţiei patriei. Dar' fiindcă în astfel de chestii deputaţii nu pot sĕ se pronunţe până nu ascultă părerea cercurilor lor, roagă pe M. Sa, ca soartea Valachilor aflători printre Saşi sĕ rĕmână în suspens până la dieta proximă, promiţênd ei, că până atunci vor supune chestia spre desbatere districtelor lor, şi conform îndrumărilor şi instrucţiunilor ce le vor primì dela acestea, *vor căuta sĕ se uşureze soartea petenţilor* şi sĕ se satisfacă dorinţei sacre a M. Sale.

Cu privire la întrebarea *a doua,* că sĕ se permită libera eserciare a celor douĕ religiuni, special în ce priveşte pe uniţi, cari prin conclusele 6 şi 7 ale dietei din 1744 sûnt anexaţi la legea romano-catolică, dieta e de părerea, că *li-s'a dat atâtea libertăţi, încât n'au avut motiv de-a le mai cere de nou.*

Altcum stă însĕ treaba cu *neuniţii.* Anume, după-cum am spus mai sus, constituţia patriei recunoaşte *trei naţiuni şi patru religiuni recepte,* a căror înmulţire *nu sĕ poate permite* fără sguduirea constituţiei şi fără violarea legilor ţĕrii. Ear' lucrul acesta au căutat sĕ-'l evite, atât glorioşii antecesori ai M. Sale, cât şi părinţii nostri. De aici a urmat, că regina de pie memorie, *Maria Teresia,* prin conclusul 6 din 1744 a alăturat pe uniţi la religia romano-catolică şi în modul acesta le-a făcut posibilă libera eserciare a legii lor. Şi de aici a urmat, că nobilii valachi au fost alăturaţi la naţiunea pe teritorul căreia îşi aveau locuinţa sau moşia, pentru-ca numĕrul naţiunilor şi al confesiunilor sĕ nu se înmulţească, spre vătĕmarea constituţiei şi a legilor ţĕrii.

Deci, fiindcă M. Sa dispune preagraţios, că luând de basă conclusul 6 din 1744, staturile sĕ iee în considerare cererea petenţilor în *acel* înţeles: dieta, pentru a satisface sacrei dorinţe a M. Sale, nu găseşte altă cale, decât că, precum uniţii au fost alăturaţi la religia romano-catolică, aşa şi *neuniţii sĕ se declare aparţinĕtori la una din religiunile recepte,* pentru-ca sĕ nu poată devenì o a cincia religie receptă, recunoscută de lege. Ca însĕ sĕ fie asiguraţi, că precum până acuma, aşa şi în viitor, nu vor fi conturbaţi în esercierea reli-

http://statuldacia.info

giunii lor, am votat articolul de lege: *De libero Religionis Graeci Ritus Disunitorum exercitio*«.

La a *treia* întrebare, referitoare la suplica petenţilor, unde M. Sa binevoeşte a ordona, ca staturile sĕ caute modalitatea de-a se *ajutora preoţimea ambelor confesiuni,* dieta obiecţionează, că de oare-ce averile bisericeşti au fost secularisate sub Regina *Isabela,* şi au fost date numitei regine şi fiiului ei: conform voinţei Domnitorului şi a ţĕrii, din datul acela fiecare preot e susţinut de credincioşii sei, prin urmare, alt mod de vieţuire nu găseşte dieta pentru preoţii de ritul grecesc, decât ajutorul încassat dela credincioşii lor.

Sĕ mai notează, că episcopul unit ar fi dorit, cu privire la preoţii de printre Saşi, că precum preoţilor dela confesiunea augustană li-se dă zeciuială, sĕ primească şi preoţii români zeciuială dela credincioşii lor. Dar' deputaţii Saşilor au afirmat, că zeciuiala în districtele săseşti *compete preoţilor lor,* pe basa diplomelor primite dela domnitori, şi că preoţii lor le şi încassează din vreme veche dela *toţi* locuitorii, fără nici o conturbare; de aceea dorinţei episcopului nu sĕ poate satisface de data aceasta.

La întrebarea *a patra,* unde M. Sa binevoeşte a ordona, ca staturile ţĕrii sĕ caute modalitatea pentru educarea şi înmulţirea naţiunii valache, dieta află a rĕspunde, că causa principală a lipsei de cultură şi educaţie a naţiunii acesteia este *lipsa de cultura a preoţilor ei,* cari atunci, când ar trebui sĕ premeargă cu bune moravuri şi sĕ instrueze pe credincioşi asupra datorinţelor creştineşti ce le are omul aflĕtor în societatea cetăţenească: ei înşişi dau esemple rele de purtare şi *îndeamnă pe credincioşi la fapte rele.* De aceea e de lipsă, ca proxima dietă sĕ se ocupe cu chestia, *cum s'ar putè da educaţie potrivită preoţilor valachi de ambele confesiuni*«.

*

Astfel a fost recomandată Coroanei suplica Românilor, de care ei legaseră atâtea nădejdi şi faţă de care şi curtea dela Viena manifestase atâta bunăvoinţă, recomandându-o în mod destul de evident dietei ardelene spre *luare în consideraţiune.*

A îngrămădit dieta Ardealului în rĕspunsul dat toate sofisteríile. pentru-ca sĕ slăbească efectul ce 'l-a făcut asupra Coroanei temeinicele motive înşirate în suplica aceasta, *motive istorice,* pentru redobândirea drepturilor răpite dela un popor credincios tronului şi patriei.

Şi cum noi nu aveam pe nimeni la curtea dela Viena, care sĕ facă lumină adevĕrată în causă, contrarii nostri 'şi-au ajuns scopul

http://statuldacia.info

și de astă-dată, fiindcă Coroana nu a dat suplicei resolvarea așteptată și poate chiar dorită și din partea ei. Românii au primit răspuns evasiv la rugarea lor, că: *Coroana poartă de grijă și de Români, ca de toate popoarele aflătoare sub sceptrul ei; că episcopii să grijească ca credincioșii lor să se supună rescriptelor împărătești și legilor țării; că poporul român să se poarte liniștit și să se rețină dela ori-ce escese,* etc.

Alt răspuns nici nu putea da Coroana, după-ce a văzut cum însuși episcopul *Bob,* unul dintre subscriitorii *suplicei,* a dat în dietă altă esplicare petițiunii, și *a negat* că intențiunea ar fi fost cererea, ca națiunea română *să fie declarată și decretată de-a patra națiune în Ardeal.* Pe când de fapt acesta a fost scopul și rostul *suplicei.*

În răspunsul său Coroana ne-a dat însă și o inviațiune prețioasă. Ne-a spus că nu este dovedit că cei doi episcopi »*ar fi avut însărcinare și împuternicire dela întreg poporul românesc ca să dee petițiuni în numele acestuia* . Ni-s'a dat deci să înțelegem, că trebue *să ne organisăm,* astfel, ca toți să intrăm în luptă pentru redobândirea drepturilor noastre și să nu mai lăsăm sarcina aceasta pe umerii unui singur om, sau a doi oameni, cari ușor pot fi ademeniți, seduși și intimidați prin amenințări, și ușor pot fi înduplecați, ca în momentul decisiv să lase causa neapărată.

Și am prins ideea și *ne-am organisat.*

La 1848 n'au mai vorbit episcopii, în numele poporului, ci *a vorbit întreg poporul.....*

Cu toate-că *suplica* Românilor din anul 1791 nu a avut nici un resultat positiv, ea rămâne un act de cea mai mare importanță în luptele noastre *politice,* pentru-că prin ea s'au pus luptele noastre pe base *istorice,* și ea a format temeiul organisării noastre și al programului nostru dela 1848, cuprins și în programul nostru de astăzi.

http://statuldacia.info

Petiţiunea Românilor din diecesa Aradului.

Dovadă vie şi eclatantă despre nemulţumirea poporului român din părţile ungurene şi bănăţene, faţă de clerul înalt sêrbesc, se cuprinde în petiţiunea binemotivată, pe care clerul şi poporul român din diecesa Aradului a adresat-o la anul 1814 împĕratului Francisc I., în chestia numirii unui episcop de neam românesc, cu *»sângele şi cu inima română«*, în locul decedatului episcop din Arad, *Pavel Avacumovici.*

Petiţiunea e întărită cu argumente *istorice* şi cu date *statistice* neîndoelnice. cari dovedesc, că nu numai în diecesa Aradului, ci şi în a Timişorii şi a Vêrşeţului (mai nainte a Caransebeşului) capul bisericei, episcopul, ar trebui sĕ fie luat dintre Români, fiindcă Românii formează majoritatea covîrşitoare, în toate aceste trei diecese.

Petiţiunea e dictată de frumoase sentimente naţionale şi e adumbrită de un spirit curat românesc, datorit de bună seamă influenţelor binefăcĕtoare ale institutului pedagogic român. atunci, de curênd deschis în Arad, la care. cum zicea *Damaschin Bojinca* în prefaţa cărţii sale: *Diregĕtorul bunei creşteri* , întreaga ginte română privea ca la *»mântuitorul din nĕcazuri şi întemeetorul fericirii româneşti«*.

Petiţiunea poate fi considerată şi ca un efect, deşi cam întârziat, al evenimentelor petrecute în dieta ungurească din anul 1790, când au fost luate dispoşiţiuni şi cu privire la cetăţenii de lege *neunită,* la Români, Sêrbi şi Greci, întru atâta, că au fost cassate toate legile de mai nainte, asupritoare pentru cei de legea neunită, recunoscêndu-se drepturi politice şi pe seamă lor şi dându-se vot şi scaun în corpurile legiuitoare şi pe seama episcopilor de legea greco-rĕsăriteană.

Românii din diecesa Aradului au înţeles, că eficacitatea acestor dispoşiţiuni legale numai atunci se va putè estinde şi asupra lor, dacă cel-ce a primit scaun în corpurile legiuitoare, ca şef al bisericei

http://statuldacia.info

lor, va representa acolo într'adevĕr *interesele lor;* ear' pentru a putè face aceasta, sĕ cere sĕ fie negreşit om din neamul lor, cu »*sângele şi cu inimă românĕ*«.

Pentru moment petiţiunea Românilor din diecesa Aradului, de a li-se da episcop din neamul lor, — nu a avut nici un resultat real; dar' sigur că a contribuit şi ea la evoluţiunile urmate mai târziu, şi la emanciparea desĕvîrşită a bisericei române de sub stăpânirea sêrbească.

Interesanta petiţiune e de altcum următoarea:

„Neamul şi preoţimea românească din diecesa Aradului, de legea grecească neunită, cu cea mai aplecată şi credincioasă supunere îngenunchind, îndrăsneşte a se ruga, ca după moartea acestui episcop, *Pavel Avacumoviciu,* după milostiva sa îndurare, Maiestatea Voastră sĕ binevoiască a le da lor episcop *de neam român,* cu sângele şi cu inimă *românĕ.*

În toate zilele priveşte, şi cu negrăită simţire a inimii uimindu-se vede purtarea de grijă şi înaltele orînduieli ale Maiestăţii Voastre, care ca un adevĕrat părinte le întocmeşte pentru fericirea popoarelor supuse augustului sceptru; precum şi şcoalele preparande din Aradul-vechiu, cari pentru deşteptarea şi luminarea neamului românesc s'au ridicat din părintească milă a Maiestăţii Voastre, neamul românesc şi clerul plin de mângăiere le-au primit; şi încă cu atât mai mare mângăiere, întru-cât mai mare nădejde *zărădia,* de a goni negura, care la cea mai mare parte a preoţimei şi a neamului, aşa le cuprinse minţile, cât nu puteau sĕ-'şi cunoască datorinţele cătră Dumnezeu, nici cătră Monarch, nici cătră patrie, nici cătră cel de aproape, nici cătră sine însuşi.

Ci ca nădejdea aceasta, care acum numai ce a înflorit, sĕ poată aduce fructele sale şi cât de curênd sĕ-'i ajungem secerişul; ca Maiestăţii Voastre sĕ aducă credincioşi supuşi, patriei cetăţeni vrednici şi bune mădulare neamului românesc, — de lipsă este o căpetenie păstorească de neamul seu, care sĕ poarte grija şi sĕ privegheze la luminarea neamului, ca nu încredinţându-'l şi rĕmânênd earăşi în grija acelorași, cari până acuma la atâta numĕr de om au împedecat şi au întârziat luminarea, sau nu cumva mijlociri protivnice prin acestia întrebuinţându-se din toate părţile, în patul seu oprindu-o sĕ slăbească şi sĕ nu poată apoi venì la fructele cele coapte.

Nici-odată dela Maiestatea Voastră, nici dela cei înainte rĕposaţi împĕraţi n'au putut cere acea îndurare, ca pe neamul românesc, care

http://statuldacia.info

cu limba, cu nașterea, cu obiceiurile și cu portul foarte se deschilinește de celealalte neamuri supuse ale țĕrii, — sĕ-'l aducă la asemenea treaptă a culturei și a învĕțăturilor cu celelalte neamuri.

Ne spun tabulele legilor; pline sûnt și istoriile de mărturii, cumcă însaşi mama țeară ungurească, pe neamul acesta românesc, *mai vechiu decât sine,* 'l-a ținut și 'l-a crescut ca pe un fiu al seu, necăutând la deschilinirea limbei și a legii.

Cu dreptul putem întreba de aici: de ce dar' pe lângă atâtea griji nu a urmat nici o nădejde? De ce neamul românesc de abia a ajuns la treapta cea mai de jos a învĕțăturilor? De ce în toată monarchia austriacă cei mai cumpliți făcĕtori de rele sûnt Românii? De ce neamul acesta mai totdeauna este gata la turburări din lăuntru?

De ce la Români, vecinii unul de altul nu-'și pot păstra lucrurile sale? Rar este sĕ fie Românul lucrător, rar așișderea și norocos!

Augustule împĕrate și apostolice craiu! Dă-ne îndrăzneală, ca causele adevĕrate ale tuturor întêmplărilor sau rĕutăților acestora, de cari omenirea se înfioreză, cu fiască credință sĕ le înșirăm.

Depărtată sĕ fie toată urăciunea și toată pisma neamului românesc și a clerului, cătră neamul sêrbesc, fiind tot de o lege cu el și avênd asemenea dreptate a țĕrii. Ci tot de am trebui sĕ spunem, ce e drept, causa mai sus spuselor urmări rele nu este tocmai neamul sêrbesc. ci cu adevĕrat privilegiile acelei părți a neamului acestuia, cu milostivire dăruite, care sub împĕrăția rĕposatului împĕrat *Leopold I.* cu patriarchul și metropolitul lor *Arsenie Cernoviciu,* a venit la anul 1690 în părțile supuse sfântei Coroane a țĕrii ungurești, sub acea augustă îngăduință, ca prin biruitoarele cesaro-crăiești arme, cu ajutorul lui Dumnezeu, de nou sĕ se ducă în ținuturile și locașurile ce le-a avut mai de nainte, și vrăşmașii mai curênd sĕ se isgonească de acolo.

Nu doară ne înșelăm. sau mai vîrtos fiindcă toate privilegiile, cari ar împedeca dreptul altuia, rĕmân fără nici o putere, — toate relele mai sus pomenite nu înaltelor îngăduințe sau cuprinderilor datelor privilegii și cesaro-crăieștilor înalte privilegii, ci cu totul *clerului celui mare sêrbesc le ascriem,* care cu vicleană măiestrie, sub forma privilegiilor, făcênd întrebuințarea, a căutat și a lucrat ca nesimțit sĕ înșele și sĕ prindă pe Români în lanțul sĕu, cari Români dimpreună cu clerul sĕu, pentru prostia și neștiința sa, fiindcă de o lege sûnt, n'au priceput înșelăciunea Sêrbilor, și de-abia în ziua de astăzi s'au deșteptat din somnul cel păgubitor.

http://statuldacia.info

Drept aceea, mai marii clerului sêrbesc vĕzênd bunătatea Românilor cea proastă şi făcênd întrebuinţare de dînsa, au lucrat fără Români pentru Români, cum au vrut ei, căci nu a fost nimenea până acum care sĕ le stee împotrivă, şi sĕ-'i împedece de-a căuta cu scăderea altuia ridicarea lor, precum au lucrat mai marii clerului sêrbesc cu Românii.

Inăscuta dreptate a Maiestăţii Voastre, cunoscêndu-o neamul şi clerul românesc de legea grecească neunită, cu aplecate genunche le pune acestea preaînaltei priviri, ca sĕ binevoiască a aduce dreaptă judecată.

Românii, cu locuinţa în părţile Ungariei celea dincolo de *Tisa* şi în tot Ardealul, care de demult *sĕ chema Dacia,* mai nainte de-a lua Ungurii stăpânirea în părţile acestea, cu mulţi ani sûnt mai vechi.

Nici nu este îndoială, că Românii, cari şi astăzi în limba lor sĕ numesc *Români,* doară nu ar trage începutul lor dela coloniile Romanilor aduse în Dacia, cari în zilele alergării neamurilor cei universale, cu venirea atâtor neamuri varvare, precum numele şi stăpânirea 'şi-a perdut, aşa şi limba şi portul, prin jalnica tulburare, că aceasta a desrădĕcinat, însĕ mai puţin *naţia românească întru fiinţa sa nu a încetat.* Că rĕmăşiţele coloniilor vechilor Romani, cari de alte neamuri sĕ chemau *Valachi,* venind Ungurii cu vîrtutea sa 'i-au tras cătră sine, şi cum pe alte neamuri cari le-au aflat aici, aşa şi pe Români lăsându-'i în lăcaşurile lor, 'i-au primit în societatea şi soartea lor cu sine.

Cumcă legea cea creştinească mai nainte de-a ajunge alergarea cea universală a neamurilor, cătră sfîrşitul veacului al 4-lea, în părţile de mează-noapte ale împĕrăţiei Romanilor, precum şi tocmai în cetăţile cele de scaun, în Roma şi la Constantinopol, a fost înfipt rădĕcina sa în Dacia, — nici o îndoială nu este. Pentru-că cu priveghierile marelui *Constantin* împĕratul şi a următorilor lui, gonit fiind întunerecul păgânătăţii, pretutindenea popoarele, încât ţinea împĕrăţia Romanilor, sĕ luminase cu strălucirea învĕţăturei lui Christos.

Cunoscênd Românii de mai nainte adevĕrul cel aducĕtor de fericire, prin tirăniile muncei varvarilor, — nici-cum nu sĕ retraseră la rătĕcirea păgânătăţii. Apoi, deşi până a ţinut împĕrăţia varvaricească nimica după legea greccască de faţă nu se slujea, nici putea sĕ fie, dară tot nimenea nu le putea tăgădui, cumcă prin slujbe private creştinești, ce le făceau Romanii şi alte popoare supuse, pe ascuns, nu ar fi domolit obiceiurile varvarilor şi n'ar fi dat cause şi ocasie

http://statuldacia.info

de au trecut și ei în legea creștinească, care să poate mărturisi din istorie și monumenturi.

Întrebe-se întru sine ispititorii ispititorilor vechi de aceasta cât le place. Adecă mai nainte s'au plecat Ungurii bisericei apusului sau latinești, ori bisericei răsăritului sau grecești? Câud aceasta puțin să atinge de scopul nostru despre supuși, socotim a fi destul alăturând aici, cumcă mai nainte de Sf. Stefan I., craiu al Ungurilor, slujba legii creștinești cea privată, de carea mai sus s'a zis, în părțile ungurești cele dincolo de Tisa și în Ardeal, *era după obiceiul răsăritului, având și episcopi,* cari în cele duhovnicești erau supuși instrucției patriarchilor dela *Bisanțiu,* precum aceasta numai cu o dovadă se poate mărturisi, dela împărțirea împărăției Romanilor între fiii marelui *Constantin,* în împărăția răsăritului și a apusului. De vreme ce neîncetata certare mai până la sfîrșitul veacului 11, între curtea Romei și între curtea Constantinopolului, de stăpânirea duhovnicească. și cu totul încă nesăvîrșită, ce să atinge despre dogmele credinței în biserica latinească și grecească, care între biserici a pricinuit despărțire și despicare, ce să zice *schismă:* aceasta *deunire* în veacul al 16-lea prin soborul dela *Trident* cu totul sfîrșindu-se, s'a întărit, ca curtea dela Roma să aibă jurisdicție, adecă stăpânirea sa peste provinciile apusului, ear' curtea Constantinopolei (Bisanțiului) peste provinciile răsăritului. a împărăției Romanilor.

Dar' însași deunirea pentru stăpânirea duhovnicească, care mai vêrtos în curtea Romei și a Bisanțiului a străbătut, ce se atinge de clerul cel mic și de poporul creștinesc, nu a făcut atâta deschilinire câtă se vede astăzi. Rîndul prelaților, a preoțimei cei înalte, numai ce se atinge de clerul cel mai mare al religiei latinești, dela scaunul stăpânirii Romei s'a întrodus cu mult mai în urmă, eară mai vêrtos din temeiurile legei creștinești, alegerea episcopilor este așezată prin însași comunitatea, apoi după aceea dela căpetenii lumești, care se face până în ziua de astăzi în aceasta apostolică crăime.

Adevărat este. cumcă locuitorilor țării ungurești de legea bisericei răsăritului, mai nainte de timpurile acelea în cari neamului sêrbesc s'au dat privilegiile, — li-s'au pus episcopi prin craii apostolicești, și că acesti episcopi asemenea privilegii au avut cu clerul cel mai mare catolicesc, despre ce legile țării mărturisesc; fiindcă precum arată articolul al 4-lea din anul 1574, Rutenii și Românii de aceea nu au dat episcopilor catolicești zeciueală, pentru-că aceea o dau episcopilor și preoților de legea lor. Și cumcă aceasta, Românii din distric-

http://statuldacia.info

turile *Bereteu, Bistrița* și *Lacsiag,* încă la începutul veacului al 18-lea așa au lucrat, ne arată articolul 85 din 1723, că ei episcopului dela *Orade* nu au vrut să-'i dee zeciueală.

Deci ticăloaselor timpuri, în care după bătaia dela Mohaciu cu Turcii, cea mai mare parte a țării ungurești, adecă toate părțile celea dincolo de Tisa și Banatul. au gemut mai 200 de ani sub jugul Turcilor, sau rupte fiind dela trupul țării ungurești, au fost supuse stăpânirii principilor Ardealului, acestor împrejurări are de a scrie neamul și clerul românesc, de ce nu a avut în trecut episcopi din neamul seu.

Și aceasta este urgia aceea, dela care s'a tras mojicia și neînvățătura clerului și a neamului acestuia; că au fost numai pe sine însuși lipsiți și ca niște părăsiți dela mestecarea cu fiii cei mai luminați ai patriei și dela învățăturile celea înalte opriți fiind, de abia au putut păstra, prin povestire cu gura și prin întrebuințarea cărților bisericești, ba și de acestea puține sûnt, niște schîntei a caracterului românesc și a legii creștinești, cu care se deschilinesc de dobitoacele necuvêntătoare.

Când clerul mai mare al Sêrbilor, cu vîrtutea privilegiilor dela rĕposații înainte mergĕtorii Maiestății Voastre împĕrați, s'au intrarmat la anul 1690, mai nainte de ce Turcii la Zenta, în comitatul *Peștelui* cumplit fiind bătuți sub aripile pajerei, toată Țeara-Ungurească afară de Banat și regimentul Ciaichiștilor au trebuit să o lase neamului și clerului românesc, — atunci spre bucurie a putut fi, că religia cea 200 de ani nebăgată în seamă, prin grija și orînduelile acestor mai mari, de nou trebuia să se întocmească. cultivarea și moralitatea să se ridice ca și din cenușe.

De vreme ce clerul cel mai mare al Sêrbilor, rugându-se în comitiile (diete) crăimei ținute la anul 1792, să 'i-se dee dreptul de-a avè *votum* (cuvêntul) și scaun în dietă, apoi între celelalte acestea s'au adus: cumcă statornica norocire a societății cetățenești să cuprinde în norocirea tuturor soților, deci toți aceia lucrează împotriva statornicei fericiri a patriei, cari milioane de locuitori de legea aceasta, prin vre-o câteva madulare ale sale ar vrea să-'i subtragă dela darurile și facerile de bine ale constituției. Așadară împotriva statornicei fericîri a patriei lucrează clerul cel mare sêrbesc, închizênd calea neamului românesc, care cu trei părți este mai mare la numĕr decât neamul sêrbesc, ca să nu poată avè ocasie de-a străbate la nici o treaptă a vre-unei diregĕtorii.

http://statuldacia.info

Eată că Românilor şi Rutenilor de legea bisericeĭ rĕsăritului, cari locuesc în părţile Ţĕrii-Ungureşti, dela mează-noapte cătră rĕsărit, augusta strămoaşă a Maiestăţii Voastre, rĕposata *Maria Teresia,* prin unirea credinţei şi prin episcopi de neam şi de sĕmênţia lor, mult ajutor le-a adus. De ar fi fost, ca dintru acel timp şi peste bisericele diecesei Aradului, Timişoarei şi a Vêrşeţului, căpeteniile legii sĕ fi fost *de Român,* au doară preamilostiva voe ce se atinge de Românii acestor diecese nu ar fi avut cu mult mai fericite urmări? Cu dreptul nu ne îndoim.

Toată diecesa *Aradului,* care după declaratorul dat în anul 1777 cu multă îndurare, cuprinde în sine 14 protopresbiterate cu 480 de locuri mame şi 126 filiale, parochíi atâtea şi biserici, toţi numai Români sûnt, şi de-abia sĕ află trei locuri amestecate cu Sêrbi.

Diecesa *Timişoarei,* 10 protopresbiterate, în care s'au arĕtat a fi 287 de locuri mame, numai unul, al Chichindei cu 17 parochíi, sĕ află în care sûnt numai Sêrbi, ear' a Cianadului şi a Becïcherecului-mare cu 40 de parochíi amestecate cu Sêrbi; celealalte locuri sûnt toate româneşti.

Ear' în diecesa *Vêrşeţului,* din 6 protopresbiterate cu 239 parochíi şi 19 filiale, atâtea şi biserici, numai protopresbiteratul Vêrşeţului este cu Sêrbi amestecat, căci în celealalte în toate sûnt numai Români de legea grecească neunită.

Aşadară, prin conscripţia locuitorilor făcută la anul 1769 de *Clari,* Graful şi presidentul Banatului, sĕ spune chiar, că din 450.000 nu sûnt nici 80.000 Sêrbi, însĕ de altă parte, Români s'au aflat 300.000. Cum de înalta luare de seamă, la atâta numĕr de supuşi credincioşi, nu le-a dăruit căpetenie duhovnicească de neamul şi sĕmênţia lor, care sĕ poarte chilină grije de îndreptarea lor? Aceasta nici că sĕ vede din altă parte a venì, fără numai că, socotesc unii, că poate fi acea asĕmănare şi deschilinire între Români şi Sêrbi, care este între Şvabi şi între alte neamuri de viţă nemţească, fiind acestea mai cultivate, au dialectă mai limpede, ear' aceia mai proastă.

Această socotinţă sĕ adeverează cu Sêrbii, cari s'au sălăşluit pe marginile dela Arad pe lângă Murĕş şi Tisa, făcêndu-se miliţie împotriva Turcilor când ţineau Banatul, şi în comitatele Aradului, Zarandului şi Bihorului, până unde s'a fost întins puterea turcească. Sêrbii au învĕţat limba locuitorilor vechi, adecă românească, fiind cu Românii amestecaţi şi de o lege.

Cumcă prin străduirea mai marilor clerului sêrbesc întunerecul, care sub jugul turcesc a fost prins inimile neamului şi a clerului

http://statuldacia.info

românesc, încă nu este gonit de noi. nici să va gonì, aceasta numai de acolo să poate arăta, fiindcă clerul acesta sêrbesc, cu poporul şi cu clerul românesc nici-odată nu vorbeşte în limba şi dialectul lui, adecă *românește;* aşa nici temeiurile moralităţii creştineşti, sau învĕţăturile religiei mântuitoare nu ştiu a turna, nici cercetări canonicești pe la biserici nu fac, cu a căror ocasie să cunoască scăderile cu cari să luptă credincioşii, bisericile şi şcoalele, apoi să aducă vindecare tuturor acestora, sfintele slujbe pentru întărirea credincioşilor să le facă şi temeiurile moralităţii creştinești şi înaltele crăieşti îndreptări şi bunevoinţe între inimile lor, cu cea mai mare evlavie să le întărească, cu toate cum să cade în rînd să vină; şi cumcă aceasta de acolo până astăzi putem încheia, fiindcă şi însaşi sfintele slujbe, în unele locuri nu în născuta limbă românească, ci în cea sêrbească, ba tocmai muscălească poruncesc a să face, care limbă muscălească nici însuşi Sêrbul nu o înţelege. Aceasta să vede, că clerul cel mai mare o face din interesul său, ca nu cumva mergênd la sfintele slujbe, şi aşa din cărţile bisericești poporul cel încredinţat grijei lor duhovnicești, prin învĕţăturile legii şi a moralităţii să se mântuiască, ci încă să vină în mai mare întunerec şi urgíe.

În ce mod dară s'ar putè cere dela clerul cel mai mic să ajungă la acea treaptă a învĕţăturei şi a moralităţii, care să cere dela un păstor sufletesc, când mai toată vieaţa sa o petrece în cetirea cărţilor bisericești, scrise în limba muscălească, de vrea să-'şi capete sau să-'şi ţină parochia?

Toate lucrurile şi trebile consistorului în mai sus numitele diecese să poartă în limba sêrbească, apoi însuşi episcopul, cu cea mai mare parte a asesorilor născuţi sêrbi, nu ştiu românește, şi puţinii asesori de Români, unde să află, nu ştiu sêrbeşte. De unde sentinţele şi hotărîrile consistorului nici asesorii românești, nici Românul cel cu causa nu le înţĕlege, nici îl întreabă, nici îl ascultă să grăiască vre-un cuvênt pentru sine în judecata episcopească.

Şi nici preaînaltele orîndueli împĕrătești, cari să poruncesc. ca preoţii să le facă cunoscute oamenilor în limba cea cunoscută, — în cancelariile episcopești aşa de rĕu să fac românește, încât de multe-ori nici-decum nu se pot înţelege.

Toate acestea arată. ca şi cu degetul, cumcă sub episcopii sêrbeşti, clerul şi poporul românesc, — care prin articolul 27 din 1790 s'a dăruit cu dreptul cetăţenesc, ce s'a dat şi tuturor locuitorilor de legea grecească neunită din Ţeara-Ungurească şi din părţile ei împreunate,

http://statuldacia.info

şi precum clerul cel mare al Sêrbilor în provocata instanţă sub *A)* a arĕtat că fac milioane, de nu sûnt la trei părţi de patru, dară două părţi de trei cu adevĕrat sûnt în veac, — fiind la întunerec osêndiţi, nici-când nu vor putè ajunge la acea treaptă a omenirei, în care s'ar cuvenì aceasta, nu ca niște fii desrădĕcinaţi ai ţĕrei, ci ca niște credincioşi ai Maiestăţii Voastre trebnici supuşi, după înaltele îndemnări şi voinţe a Maiestăţii Voastre, şi după însufleţirea legilor ţĕrii, precum şi după însusi cererile aduse sub aplecata credinţă în dieta Ţĕrii-Ungureşti din 1790, înaintea augustului crăiesc tron, şi despre aceasta îngăduită milostivă resoluţie crăiască, altă mijlocire mai bună, după timpurile de acum nu sĕ poate întrebuinţa: fără cât că după pilda Românilor de legea grecească neunită din Ţeara-Ardealului *sĕ li-se dee episcop de neam român,* sub a cărui privegheré institutul de învĕţămênt, întemeiat prin mila Maiestăţii Voastre în Aradul-vechiu, cum sĕ cade fiind scutit, sĕ poată înflorì şi sĕ ia crescĕmênt şi putere aducĕtoare de nădejde augustului tron crăiesc, al ţĕrii şi al omenirii; apoi clerul şi neamul românesc, eşind odată din întunerecul neştiinţei şi îmbrăcat fiind cu temeiurile moralităţii creştineşti, sĕ înveţe şi sĕ împlinească datorinţele sale ca un om creştin, cetăţean bun, şi credincios şi neîndepărtat supus tronului Maiestăţii Voastre. Dĕ nu se va întrebuinţa milostiva vindecare la bun timp, clerul românesc dimpreună cu învĕţătorii şcoalelor, în cari limba sêrbească sĕ predă în mai multe diecese, ca o învĕţătură de căpetenie, sĕ va schimba, ca întru asemenea chip însuşi poporul românesc sĕ se schimbe şi sĕ se transforme. Încât este întinsă aceasta silinţă a lor din cuvêntul sus adus, când s'a ţinut sinodul naţional în Timişoara la anul 1790, sĕ înţelege şi din representanţa din dieta crăimei, ţinută la anul 1792, pentru de-a desrădĕcina cancelaria iliricească. la Maiestatea Voastră sub *C)* cu aplecăciune ni-se vede.

Pentru aceasta, clerul şi neamul românesc cu prea aplecate genunche supunêndu-se earăşi sĕ roagă, ca, după moartea lu *Pavel Avacumoviciu,* episcopul diecesei Aradului, în locul lui sĕ li-se dee episcop *de neam român,* şi ca Escelenţei sale metropolitului Carloviţului, sĕ binevoească timpuriu a-'i porunci, ca nu după întrodusul obiceiu, în sinodul sĕu sêrbesc sĕ aleagă episcop pentru diecesa românească; aşişderea sĕ se milostivească a îngădui clerului diecesan, ca după norma şi orînduiala clerului neunit din Ardeal, sĕ se aleagă *trei candidaţi români* pentru episcopatul acestei diecese, şi pe acestia sĕ-'i propună prin decasterii Maiestăţii Voastre pentru milostiva numire.

http://statuldacia.info

Aceasta negrăită milă şi îndurare a Maiestăţii Voastre cesaro-crăiască, pentru de-a întemeia şi ridica fericirea sa şi a următorilor sĕi, nu atât cea vremelnică decât cea vecĭnică, neamul şi clerul românesc cu nemuritoare mulţumire şi cu pururea vecuitoare credinţă, înalt o va cinstì.

Pe lângă care cu supusă aplecăciune, rĕmânem ai Maiestăţii Voastre umiliţi şi pururea credincioşi supuşi:

Tot clerul şi poporul românesc .

http://statuldacia.info

Rugămintea episcopilor Moga și Leményi.

După moartea episcopului rĕsăritean *Adamovici,* scaunul episcopesc din Sibiiu a rĕmas în vĕduvie patrusprĕzece ani.

La trăgănarea îndeplinirii acestui episcopat va fi contribuit, sigur, și petițiunea adresată Domnitorului la anul 1798 din partea unor protopresbiteri și preoți întruniți la Sibiiu, cari cereau dela Monarch sĕ *destitue* din postul seu pe episcopul greco-catolic român din Blaj *Ioan Bob,* și sĕ numească în locul seu un episcop *pentru ambele confesiuni,* — pentru greco-catolici și pentru rĕsăriteni, — dat fiind că și de altcum nu e nici o deosebire esențială între aceste două legi bisericești.

Curtea dela Viena sigur își va fi tras informațiuni, — cari pe vremile acelea se câștigau foarte cu greu, — dacă petițiunea poate fi considerată de serioasă și ca isvorîtă din sentimente sincere și binevoitoare poporului român din Ardeal, sau e resultatul unor intrigi și machinațiuni, puse la cale în contra episcopului greco-catolic *Bob.*

Probabil, că se va fi dovedit casul din urmă; ceea-ce e cu atât mai mult de acceptat, fiindcă petenții spuneau în rugarea lor, că Monarchul *pe cine* se însărcineze deocamdată cu administrarea ambelor diecese, cea gr.-catolică din Blaj și cea gr.-orientală din Sibiiu, adecă: pe *Ioan Para,* vicariu foraneu în *Făgăraș.*

De aceea, Domnitorul ne luând în seamă cererea ce 'i-s'a înaintat, a dat voe, la anul 1810, bisericei gr.-orientale române din Ardeal, sĕ-'și aleagă cap bisericesc.

Sinodul întrunit la 19 Septemvrie 1810 în *Turda,* a pus în candidare *trei* dintre cei mai vrednici preoți ai bisericei gr.-orientale române din Ardeal, la locul al doilea pe preotul din Sebeșul-săsesc *Vasile Moga,* care a primit confirmarea din partea Coroanei la 21 Decemvrie 1810, decretat fiind episcop al Românilor gr.-ort. din Ardeal.

http://statuldacia.info

Episcopul *Moga* a primit conducerea clerului și poporului gr.-ort. român din Ardeal între împrejurări foarte grele, și tocmai de aceea și sub condițiuni cam umilitoare, din cari s'a făurit mai târziu armă în contra sa, acusat fiind pe tema că nu a fost destul de energic și destul de priceput și cu tragere de inimă pentru a-'și apĕra turma în contra *unirei,* care tocmai sub el s'a lățit mai mult.

Nu aici e locul de a aprecia meritele sau scăderile episcopului *Moga* pe terenul *bisericesc;* dar' pe cel *național,* se poate afirma, că 'și-a făcut datoria de cap al bisericei și de conducĕtor firesc al poporului român de legea orientală din Ardeal, așa cum trebuia sĕ 'și-o facă.

La anul 1837, episcopul *Moga* cu patru asesori consistoriali, a înaintat dietei din Ardeal petițiune, în care se cerea. ca dieta sĕ apere clerul și poporul român, aparținĕtor bisericei gr.-orientale, în contra multelor asupriri și nedreptăți, pe cari au sĕ le sufere Românii de pe fundul regiu din partea națiunii săsești, care se consideră pe sine de singură stăpână peste acest teritoriu, în care tocmai Românii formează majoritatea.

Petițiunea aceasta, care dovedește destul de clar, că episcopul *Moga* a avut multă tragere de inimă față cu biserica sa și poporul seu mult cercat și mult asuprit, a fost cetită în ședința din 29 Ianuarie 1838 a dietei din Ardeal, și fără a mai fi pusă la ordinea zilei pentru a fi discutată, — a fost trecută pe cale scurtă la dictatură, adecă la archiv.

Patru ani mai târziu, la 1842, episcopul *Moga,* împreună cu episcopul gr.-cat. din Blaj, *Leményi,* înaintează dietei ardelene o nouă petițiune, binemotivată, toț în chestia ameliorării sorții poporului român de pe așa numitul *fund regiu,* aflător în posesiunea și stăpânirea Sașilor.

Rugămintea aceasta *a celor doi episcopi românești, a celui greco-unit Ioan Leményi de Eadem, și a celui greco-neunit Vasilie Moga, așternută dietei ardelene dela 1842, în causa Românilor locuitori pe pămêntul crăesc, numit și săsesc«,* — e de următorul cuprins:

»*Cinstite staturi!* Cel mai de jos prunc din pulbere sĕ vaeră și plânsoarea lui află compătimire în părinteasca inimă a cinstițelor staturi. Un cetățean sĕ plânge de năpăstuirile sale private și cinstitele staturi, în puterea jurămêntului unirei îl ascultă, silindu-se a-'i mijloci vindecare. O familie, o comunitate, o jurisdicție își arată

http://statuldacia.info

sângeroasele rane și cinstitele staturi, prin înalta chemare ce au, le alină. Noi, înșirăm apĕsarea a mai multor ca două sute mii cetățeni; prin urmare, cu atât mai mult ni-se cuvine sĕ fim ascultați și cu atât mai sigură nădejde putem nutrì în pieptu-ne, cumcă simțiciosul nostru glas nu va rĕsuna în pustie și că năpăstuirile se vor lua în sus și se vor vindeca.

Glasul cel sfânt al omenimii este înțeles și în patria noastră de cătră corpul representativ. Acesta desleagă cătușì, celor fără patrie le dă patrie, celor fără drepturi le dă drepturi, și pe cei scoși de sub scutirea constituției sĕ silește a-'i primì spre a lua parte la fericitoarele ei binefaceri, pentru-ca în vreme de nevoe cu atât mai mulți sĕ fie cari se stee gata a-'și da vieața pentru patrie și libertate.

Noi. în aceasta a noastră rugăminte nu ne rugăm pentru unele ca acestea, ci pentru cetățeni ca aceia, *cari au fost slobozi,* cari au avut și au drepturi și până astăzi, ei însĕ de mai multe veacuri sĕ vĕd scoși din acelea. Acestia, cinstite staturi, sûnt Românii locuitori pe pământul crăesc, pe cari nația maghiară la întrarea sa *'i-a aflat aici,* și de drepturi nu 'i-a jefuit; cari au apĕrat patria în societate cu acestia; a căror drepturi după venirea nației săsești prin nici o lege nu fuseră luate, — ba fericitul craiu *Andreiu II-lea,* chiar și în privilegiul dat Sașilor îi întărește și pe aceia în drepturile lor; cari în corpul nației săsești s'au sculat pururea în numĕr mai mare și cu mai mult folos pentru apĕrarea patriei; din cari și acuma este organisată ostășimea mărginașă, care cade pe pământul crăesc, și miliția stătătoare din partea acelui pământ încă o suplinesc ei în partea cea mai mare; cari cea mai mare parte a contribuției aruncate asupra pământului crăesc au plătit-o totdeauna și o plătesc până astăzi; cari pe lângă toată apĕsătura lor, au fost pururea credincioși cătră patria lor, credincioși cătră domnitorul lor.

Acestia sûnt aceia, pentru cari între altele recurseră la dieta din 1791/2, fericiții nostri înaintași *Ioan Bob* și *Gerasim Adamovici,* de unde pĕtrunzêndu-le rugămintea la preaînălțatul nostru domnitor, prin decret crăesc din 1792 sub nrul 2812 fuseră asigurați, că vor fi norociți de toate acele binefaceri, pe cari legile, fără vătĕmarea celoralalte nații, le sufere, îndatorindu-'i strâns, ca dînșii, episcopii, sub sarcina rĕspunderei, sĕ învețe pe credincioșii lor a păzì împrumutata pace și liniștea publică, care responsabilitate venì și la noi, împreună cu diregĕtoria noastră archipăstorească ce am primit.

http://statuldacia.info

Tocmai pentru aceasta, în puterea datorinței ce purcede dintru aceea, sûntem siliți a cuvênta pentru aceia, pentru cari *nu cuvêntă nimeni;* asupra cărora o nație soață pretinde tutorat, însĕ astfel îi tutorează, că la împărțirea foloaselor totdeauna își uită de ei. Cuvêntăm pentru aceia, cari nu numai sûnt lipsiți de vre-un representant, ci tocmai aceia cari ar trebui sĕ le fie, *le sûnt apĕsători.* Deci pentru acestia, în puterea diregĕtoriei noastre îmbinate cu strînsa responsabilitate, în numele lui Dumnezeu și a omenimei, cuvine-se a ne ridica glasul!

Așa este. cinstite staturi, că acesti cetățeni sûnt necunoscuți? Da; pentru-că nația sasă pe acestia nici-odată nu 'i-a pomenit, deputații din pămêntul crăesc representară tot numai pe Sași. Atunci, când e vorba de drept sau de foloase, numai Sași locuesc pe pămêntul crăesc, și pămêntul crăesc îl numesc pămênt săsesc, măcar că după o socoteală statistică dela 1838, vrednică de crezĕmênt, pe pămêntul crăesc locuesc 198.048 Români și 167.147 Sași, cu drepturi de o potrivă, și așa denumirea sĕ face dela numĕrul mai mic. Și pămêntul crăesc chiar și prin privilegiul lui *Andreiu* nu s'a dat numai nației sase, ci s'a dat, ca ea sĕ-'l stăpânească de obște și cu acelaș drept *cu urmașii Românilor și ai Bisenilor.*

Nația sasă, după-cum adeverează protocolul dietei dela 1791, în privința de-a ajunge la diregĕtoriile cardinale ale țĕrii, sĕ folosì ca de cel mai tare temeiu, cumcă nația sasă, care stăpânește a șasa parte din țeară, plătește din contribuția țĕrii cu $^1/_8$ parte mai mult. Oare dacă vom scoate partea stăpânită de Români, va rĕmânea $^1/_6$? Și dacă contribuția ce o plătesc Românii din acel pămênt o vom lua deosebi, a câta parte din contribuția țĕrii o plătește nația sasă? Fără îndoeală, că nu a treia parte și poate și $^1/_6$ cu anevoe. Într'aceea, cumcă partea cea mai mare din aceeași contribuție o plătesc Românii, cu nici un cuvênt nu sĕ atinge, ca nu cumva din încheerea de acì trasă și câștigată sĕ ceară și ei a sĕ face părtași! Unele ca acestea sûnt daturi limpezi la chipul cum represintă deputații din pămêntul săsesc pe Românii cei mai numĕroși, cari au drepturi de o potrivă. Și într'adevĕr, noi am primì cu adâncă mulțumită, dacă vre-odată cu prilegiul dietei, acei cinstiți deputați ar fi pomenit măcar odată interesele patrioților români.

Din acestea urmează, că decumva acei deputați, socotind și numĕrul Românilor din pămêntul crăesc, — însĕ nenumindu-'l, au scos la căpătâiu ceva folositor pentru locuitorii aceluia, aceasta s'a

http://statuldacia.info

revărsat nnmai asupra Saşilor, scoţêndu-se Românii la o parte cu totul. Astfel Românii, deşi locuesc pe pământul crăesc cu drepturi egale, însĕ mai vechi decât ale fiilor naţiei săseşti, totuşi dela folosinţa de drepturi cetăţeneşti sûnt cu totul scoşi prin câţĭva mădulari egoişti ai naţiei soaţe.

Cinstite staturi! S'ar părea că vrem sĕ împrumutăm soarelui lumină, dacă ne-am pune a demonstra pe larg dreptul egal al Românilor locuitori pe pământul crăesc cu Saşii de acolo; atât pentru-că acela stă şi fără dovezi, cât şi pentru-că cinstitele staturi îl cunosc mai înţelepţeşte decât noi. Deci noi în privinţa aceasta ridicăm numai pe scurt următoarele:

a) Privilegiul craiului Andreiu II-lea zice:

„Universus populus a Varos usque Borált unus sit populus". Mai încolo: „praeter supra dicta Sylvam Blachorum et Bissenorum cum aquis usus communes exercendo cum praedictis scilicet Blachis et Bissenis iisdem contulimus."

b) Cuvintele preaînaltului decret dela 6 Noemvrie 1786, alăturat acì în copie, între altele sûnt acestea: „Cum proinde fundi regii ea sit natura, ut incolae eius neminem praeter Principem dominum terrestrem agnoscant, pagum Resinar ab omni publici Cibiniensis dominatu absolvendum. et pro libero pago regali declarandum duximus."

c) Crăiescul rescript eşit la 1786 în urmarea plânsorii Românilor suburbani din S.-Sebeş, alăturat acì sub *B)* porunceşte asemenea a face pe năpăstuiţii părtaşi din toate acele foloase şi drepturi, din cari iau parte mădularii saşi ai comunităţii orăşeneşti.

d) Dieta dela 1791/2 pe locuitorii din pământul crăesc îi numeşte slobozi.

e) În textul decretului crăesc eşit la 1819, Aprilie 3, sub numĕrul curţii 1059, trimis la 1820 sub nrul 5599, alăturat acì cu toată cinstea sub semnul *C)* se zice:

Valachi absque discrimine nationis antistites eligantur, aequaliter ad supportationem onerum et beneficiorum admittantur, quia Valachos longe ante advenas et hospites Saxones in Transilvania praefuisse certum est, et prout tales, qui nobilitari praerogativa gaudent inter Hungaros referuntur, ita in fundo Regio degentes pro Saxonibus eo afortiori censeri debeant, quod natura fundi R. diversitatem iurium excludat.

În asemenea înţeles s'a esplicat M. Sa şi în crăescul rescript dat la rugămintea neguţĕtorilor braşoveni în 1837, cu nrul 2492.

http://statuldacia.info

După acestea încă este destul de învederată egalitatea de drepturi a acelor două națiĭ lăcuitoare pe pământul crăesc, și e invederat și atâta, cumcă acea egalitate, pe care a cunoscut-o privilegiul fundamental și pe care legislația n'a stricat-o, — chiar însași puterea esecutivă și administrația încă a recunoscut-o pururea, poruncind cu energie neclintita ei păzire.

De aici ar urma, cumcă așadară concetățenii români nu sûnt năpăstuiți și plânsoarea lor n'are loc. Însĕ, cinstite staturi, ea tocmai pentru aceea are loc, fiindcă mădularii consoației națiĭ *i-au scos din egalitatea de drept* și mai cu totul 'i-au desbrăcat de ea.

Deci ei au năpăstuiri și încă năpăstuiri strigĕtoare la cer, dintre cari pe cele mai de frunte vom îndrăsní a le înșira cu adânc respect în următoarele:

1. Cea dintâiu și mai asupritoare este aceea, că Românii locuitori pe pământul crăesc sûnt scoși dela representație și dela diregĕtoríi. Dacă stă egalitatea de drept, care după privilegiul Andreian din firea pământului crăesc și după mai multe porunci trebue sĕ și stee, care lucru tocmai acuma 'l-au recunoscut și unii publiciști sași în jurnalele lor: este urmare conformă legilor și aceea, că Românii cu Sașii sĕ iee parte deopotrivă și cu privință la relígie din representație, din deregĕtoríile publice, scurt, din toate foloasele. Aceasta stă cu adevĕrat după princip și după lege; însĕ numai ca racii din fabulă, pe hârtíe, pentru-că în faptă, la alegerea deputaților pentru dietă și pentru adunările universității, dînșii nu incurg în acea mĕsură ca Sașii, ear' dintre ei, dintre Români, nu se aleg nici-decum, măcar pe pământul crăesc ei sûnt mai numĕroși decât Sașii; ear' religia nu este privită nici-decum. ci se aleg numai dintr'o confesie. deși art. 11 novelar din anul 1791 §. I sub *c)* hotărește lămurit: „ut e sedibus etiam Saxonicalibus pro ratione capacitatis et religionum diversitatis duo eligantur“. Dela facerea instrucției ce se dă deputaților sûnt cu totul depărtați, pe acelea le dă numai magistratul săsesc, în interes săsesc, și nu pe partea Românilor, ci adese-ori *în contra lor*.

De aici urmează, cinstite staturi, mulțimea cea mare a asuprelelor, și mai vêrtos aceea, cumcă dieta nu știe, că în pământul crăesc șed și Români; de aici vine, că pentru ei și interesul lor nimeni nu vorbește. năpăstuirile lor nimeni nu le arată și că vindecarea acelora nimeni nu o mijlocește. Urmează earăși, cumcă pământul crăesc, mai mare parte de Români locuit, în toate interesele lui îl chivernisesc numai Sașii, ei și numai ei îngrijesc pentru bunăstarea lui materială

http://statuldacia.info

și spirituală. Tot pământul, prin urmare pe toți locuitorii lui deopotrivă și veniturile respective ei le administrează, ei le întrebuințează, tot felul de cause ei le judecă. Au nu e urmare firească, cumcă iubind și favorizând ei mai mult pe ai lor decât pe Români, interesul Românilor îl trec cu vederea, pentru binele lor material și spiritual nu îngrijesc, din veniturile comune nu le fac parte și în causele ce le au în contra Sașilor mai totdeauna perd?

2. Amĕsurat puncturilor regulative, mai toate diregĕtoriile orășenești și scăunale, putêndu-se câștiga mai numai din mâna grofului săsesc, și a magistraturilor, acestia înalță la diregĕtorii numai pe fiii lor, cu totală scoatere a Românilor. De aici purced năpăstuirile arĕtate în punctul de sus. Deci afară de acelea, fiindcă diregĕtor pretutindenea e Sasul, el e inspector, el e administrator, el e jude, acì încă urmează de sine din egoismul și din omeneasca aplecare de a-'i părtini pe ai sei mai mult ca pe străini, cumcă diregĕtorul sas pe Români îi apasă, la poverile publice îi robotează, în causele cari vin înaintea lui mai totdeauna îi osândește a perde, — și din acestea curg numĕroasele plânsori de toate zilele ale bieților Români. În satele mestecate cu Sași, trecêndu-se Românii cu vederea, jurații sătești sĕ aleg mai toți din Sași.

3. Astfel Românii și dela purtarea diregĕtoriei sătești sûnt scoși pe acolo unde locuesc și Sași, sau cel puțin nu iau parte amĕsurată la numĕrul locuitorilor români. De aici urmează earăși multe nedreptățiri asupra locuitorilor români, încât adecă diregĕtoria sătească incurge la împărțirea greutăților publice, la sĕvîrșirea acelora și la judecarea mai multor cause mĕrunte; apoi fiindcă fiecare sat are cassă de bani, mai mică sau mai mare, încât el o administrează pe aceea, împărțind și alte foloase, la toate acestea diregĕtorilor sași li-se deschide poartă largă destul spre aceea, ca pe locuitorii români din folosul public sĕ-'i împărtășească mai puțin, ear' din poverile publice în mĕsură prisositoare, și în judecarea causelor lor sĕ razime interesul soților Sași. Nedreptățirile astfel făcute sûnt cu atât mai amare, cu cât este mai ticălos și mai sĕrac acel cetățean, care e supus la tiranismul diregĕtoriei, pentru-că el nici nu știe, nici *n'are cui sĕ se plângă,* din pricină, că diregĕtorul sas crede Sasului și pe acesta nu-'l apasă.

4. Mai putem atinge și atâta, cumcă națiа săsească pentru stăpânirea sa din pământul crăesc pretinde pentru sine din diregĕtoriile țĕrii și din judecătoria montanistică dela Zlatna $^1/_4$ și câte-odată $^1/_3$, însĕ de Românii cu același drept nici-odată nu pomenește nimic,

http://statuldacia.info

măcar că egalitatea dreptului cea netăgăduită produce asemenea pretensie.

Sĕ ne închipuim, cinstite staturi, cumcă fățarnica replică a nației săsești la zisele puncturi va fi aceasta: „Românilor pentru aceea nu li-se dă parte la representație și la diregĕtoriile publice, pentru-că ei *n'au oameni destoinici și cultivați* spre aceasta".

Aceasta de ar și sta, ar însĕmna numai atâta, ca și când un om ar scoate la altul ochii și apoi bătêndu-'și de el joc, ar dovedì asupra lui cu aceea că este orb. Aceasta și întrucât stă, este tot năpăstuire causată prin Sași, despre care mai în jos pe larg. Însĕ aceasta peste tot nu stă, cinstite staturi; pentru-că și noi avem oameni cultivați și am avè cu mult mai numĕroși, ba și cele două nații ar avè. Însĕ rădĕcina rĕului este tot acolo, cumcă Sașii pe acestia *nu-'i suferă* nici măcar a practisa lângă diregĕtoriile lor. Am putè slujì cu multe daturi, cumcă Sașii pe tinerii maghiari sau români, în toată privința destoinici, nu numai nu 'i-au primit lângă magistraturile lor de bunăvoe, precum s'ar putè aceasta pretinde după legi, lăsându-'i a practisa, ci și în contra mai înaltelor porunci 'i-au hățit 9—10 ani, sau până la atâta 'i-au nĕcăjit, încât după-ce, în urmarea unei alergături de mai mulți ani, ar fi scos-o la cale prin vre-o crăească poruncă, sĕ fie primiți: vĕzênd la întrare rĕsbunătoarea întărîtăciune asupră-le, s'au lăpĕdat de dreptul stors, părăsându-'și mai bine pământul nașterei decât sĕ păsască între mădularii cei măniați ai unui magistrat patriarchal, stricându-le nepotismul.

Dacă totuși vre-un tinĕr, după atâtea prigoniri, apucă pe o cale unde lui pe viitor nici o nădejde nu-'i zimbește: care poate fi soartea acestui prigonit între diregĕtorii peste tot Sași, atunci, când posturile (diregĕtoriile) despoticește, cu scoaterea tuturor de alte religii și nații sĕ împărțesc de cătră graful săsesc și magistratul prigonitor, ca și un fel de milă, numai la rudenii? Câtă petrecere, câtă amărăciune, e silit a vedè și a suferì unul ca acesta, — lăsăm sĕ judece cinstitele staturi.

Așa e, cinstite staturi! Sĕ află inși între Românii de acolo, și sĕ află între tinerii maghiari și sĕcui; fiind însĕ maxima politică a Sașilor înțeleaptă și egoistice socotită, că acestia sĕ fie scoși dintre dînșii dela purtarea diregĕtoriilor, nu numai, ci și pe tinerii esaminați formal la crăeasca tablă din legile țĕrii, și înzestrați cu diplomă legiuită, întărită pentru toată țeara, dacă sûnt de alte nații în sînul seu, — nu-'i sufere de advocați, în contra mai multor porunci curiale

http://statuldacia.info

și guverniale, până-când nu sĕ supun la un esamen nou, înaintea judecătorilor sași.

Care este scopul acestei apucături altul, decât ca, firește, aflându-le vre-o scădere, sĕ nu-'i sufere între Sași; încât pe calea aceasta mulți tineri cultivați, și în toată privința destoinici, fuseră scoși, sigur din acea vină, că nu fuseră Sași. Aceasta este vrednică de luarea aminte a țĕrii, și mult cumpĕnitoare, cinstite staturi, nu numai pentru Românii nostri ci și pentru celelalte două nobile nații.

5. În pămêntul crăesc este așa numita cassă de bani a acelor șepte județe și afară de aceasta orașele și satele își au deosebi cassele lor, care sĕ adună din veniturile comune. Pe toate acestea nația sasă le privește ca proprietăți numai ei cuvenite, din acestea își ajută ea bunăstarea, atât materială cât și spirituală, din acelea școlarii sași cei cu purtare mai bună cătră capĕtul cursurilor școlastice pe doi ani primesc ajutor câte două sute fl. argint, ear' din tinerimea română nici-odată nu primește nimeni, nici măcar un dinariu. Din acestea își zidesc ei în mijlocul orașelor și a satelor bisericile lor cele strălucite și încunjurate cu zid, precum și lăcașe popești și cantorești, acoperite cu țiglă și înzestrate cu toate îndemânările, ear' conaționalilor nostri în loc de aceasta, în capul orașului sau a satului undeva la o parte abia le încap niște biserici mici de grădele și case parochiale acoperite cu pae, — ba de multe-ori nici atâta.

Deci nația săsească știind, cum că nu este alt mijloc mai puternic de-a surpa vre-o partidă decât pauperismul (sĕrăcía), ea pe Români îi departă dela diregĕtorii, și pe acelea le împarte la ai sĕi, pe ai sĕi îi plătește din casse, nu numai, ci încă și pe învĕțăceii mai buni, și așa ridică familii strălucite, ear' pe bietul Român îl scoate cu totul din foloasele comune, nu numai, ci și de mijloacele bunei viețuiri materiale îl lipsește cu totul, pentru-că știe că dacă 'i-se va lua din mână modul de a-'și câștiga pânea, atunci geniul, sufletul născut spre lucruri mari, simțul nobil adoarme, apune ca somnul și sĕ sugrumă, dacă trupul nu-'și are a sa hrană. Și așa:

6. Pe fiii nației noastre, în contra mai multor porunci curiale nu-'i primesc la învĕțarea și deprinderea meșteșugurilor în țehurile lor cele făcĕtoare de monopoluri. fără a le mai căuta altă scădere, decât că nu sûnt Sași; ba de au și primit pe unii din sminteală. aflând că sûnt Români, îi scoaseră. Aceasta am putè-o adeveri cu mai multe daturi, însĕ și cinstitele staturi bine știu, cumcă pe mai mulți tineri maghiari și sĕcui, în contra mai înaltelor porunci 'i-au tratat

http://statuldacia.info

rĕu. Într'aceea, cum sĕ nu practice Saşii monopol, pe pământul crăesc atunci, când ei chiar în Cluj fac monopol din meşteşugurile cele mai căutate?

7. La mai multe locuri. mai vîrtos la nou căsătoriţii Saşi mai săraci li-se tae o câtăţime de agru, din pământul comun, ear' la nou căsătoriţii Români icĭ-colo, măcar că după recunoscuta egalitate de drepturi o pot pretinde şi ei.

8. Din locurile comune, din pădurărit, cârcĭmărit şi din alte foloase, Românii în mare parte sûnt scoşi, precum adeverează sus citatele preaînalte porunci, în contra cărora la mai multe locuri până în ziua de astăzi se lucrează. Pe la unele părţi Românii sub acel steamĕt sûnt scoşi din dreptul cârcĭmăritului şi al pădurăritului, că la bietele căsuţe nu-'şi au urloaiele scoase.

În sfîrşit venim le acele puncte, cari privesc mai deaproape şi mai simţitiv diregĕtoria noastră archipăstorească, adecă:

9. Cumcă cei de legea greco-unită şi neunită zĕciueala nu o dau la popii lor înşuşi, ci la popii de legea augustină, măcar că privilegiul craiului Andreiu sună aşa: „Sacerdotes sibi eligant et decimas eisdem persolvant". Ear' sfânta scriptură porunceşte: „Nemo corporalia exigat ab illis, quibus spiritualia non administrat". Sfântul Stefan craiul, cartea II. cap. 52, zice: „Si cui Deus dederit 10, Decimam det Deo, i. d. Sacerdoti sui ritus", — precum aceasta se vede din decretul al II-lea a lui Vladislau, art. 45, unde se zice: „Et quia ipsae decimae in patrimonium Christi dedicatae a Christi fidelibus et non aliis Schismaticis hominibus exigi solent: et ob hoc ordinatum, et conclusum, quod a modo de caetero ab ipsis Rascianis, Ruthenis, Valachis et aliis schismaticis in quibus cunque terris Christ. residentibus nullae poenitus decimae exigantur".

Vestitele puncturi Micheşiane regulează: „ca zeciueala sĕ o plătească fiecare la popa seu".

Sau egalitatea de drept nu strigă cu glas mare, ca Românul sĕ iee parte deopotrivă cu Sasul din toate foloasele pământului crăiesc? Şi apoi, oare nu rĕsună glasul deşteptător şi sfânt al lui Dumnezeu, al naturii şi al omenimii: „că omul slobod sĕ nu domnească peste om slobod şi sĕ nu apese pe semenul seu, investit cu drept deopotrivă, nici sĕ-'l desbrace de drepturile lui?"

Şi totuşi, cinstite staturi, cetăţenii cei greco-uniţi şi neuniţi cu dreptul deopotrivă, însĕ cu numĕrul mai mare, zĕciueala o dau popilor săseşti, lor le câştigă venituri ce tae la mai multe mii, lor, cari nu

http://statuldacia.info

le fac nici o slujbă dumnezeească, pe cari ei (Românii) nu-'i aleg, cari pe acestia nu-'i învaţă. La multe locuri satul românesc întreg cară bogatele zĕciueli popii săsesc locuitor în alt sat, ba însuşi popa gr.-neunit este silit a îmbogăţì din productele sale pe popa săsesc. Unde este aici egalitate de drept. unde este împărtăşirea uniformă din foloasele comune?

10. La punctul de sus se adaogă, cumcă pe pămêntul crăiesc popilor de legea augustană sub nume de loc bisericesc li-se dau locuri întinse, încăpĕtoare, de câte 50 100 de gălete, fênaţe întinse, mori şi cârcĭme cu venituri bune; ba şi însuşi capelanilor, cântăreţilor, clopotarilor şi clisierilor li-se dă pămênt foarte mult din locurile comune; ear' popii nostri, în loc de acestea sûnt siliţi a flămênzì şi cu ochi lăcrimoşi a privì cum se îmbogăţesc bogaţii lor soţi, pe cari cei de legea greco-neunită îi mai sporesc şi cu zĕciueala produsă cu munca mânilor lor, — ei, cari sûnt scoşi din toate. Popa unit încă capĕtă numai ca din milă câte ceva. Ce mai dovadă învederată de recunoaşterea şi practisarea egalităţii de drept prin naţia săsească!

11. Sasul, în vreme de rĕsboiu, apucând scumpele documente de hotarĕ ale Românilor în archivele din cetăţile lor cele încinse cu zid, nu le dă afară la comunităţile româneşti, ci dimpotrivă, pe locuitorii şi obştile româneşti, cu acest chip jefuite de hrisoavele lor, le trag la judecată pentru hotarele şi locurile lor stăpânite din veacuri. Ei, Românii, n'au apĕrare în mână. Sasul o ştie aceasta bine, şi aşa îi scoate cu judecata din străvechea şi pacĭnica lor stăpânire, şi încă prin comisie săsească cercetătoare de hotarĕ, a cărei maximă cea mai de frunte este, ca pe Românii din pămêntul crăiesc, sau sĕ-'i alunge cu totul, sau sĕ-'i aducă la traistă de cerşitori, ca aşa cu atât mai uşor sĕ domnească peste dînşii.

Abia va fi vre-un sat românesc în tot pămêntul crăiesc, care pentru neînvoieli de hotar sĕ nu fi fost sau sĕ nu fie şi astăzi atacat de cătră vre-un vecin sat săseşc. Românii n'au hrisoave. Judecata se începe înaintea judecătorului sas, şi Sasul o judecă până la sfîrşit. Principiul cel mare naţional al Sasului este, *a se îmbogăţì pe sine şi a sărăcì pe străin.* Dar' şi de altmintrelea, din firea omenească curge, a părtinì pe ai sei mai mult decât pe alţii; şi aşa Românul scapĕtă din proprietatea sa, din partea cea mai mare a hotarului seu, şi bucătura cea mai de pe urmă încă 'i-se ia din gură.

12. Acuma, când în toată lumea luminată sună sfântul glas al libertăţei şi al desrobirei, spre a slobozì pe cei neslobozi, spre a primì

http://statuldacia.info

înlăuntrul pavezelor constituţiei pe cei de afară, tocmai atunci scaunul filial întreg al *Seliştei* fù jefuit de toate drepturile.

Mai mulţi mădulari ai naţiei săseşti departă cu totul pe Românii locuitori între dînşii dela folosirea de aceste drepturi cetăţene; cu toate acestea însĕ, ei nu uită cumcă între dînşii locuesc şi Români, atunci când trebue sĕ se scoată soldaţi, sĕ se dee naturalii, sĕ se plătească contribuţie, sĕ se facă drumuri, sĕ se facă cărĕuşii. Aşa cu prilegiul ridicării miliţiei mărginaşe, armele sĕ încărcară asupra satelor aşezate pe marginea pămêntului crăesc, şi nici măcar asupra unui sat săsesc, pentru-că aceasta e povară, prin urmare, Românii trebue sĕ iee parte dintr'ânsa, şi pentru-că aceasta nu e folos, prin urmare Sasul trebue sĕ rĕmână la o parte. Sau doară din miliţia stătătoare iau locuitorii saşi parte în aceeaşi măsură, precum iau din diregĕtoriile cardinale ale ţĕrii, sau din cele montanistice? Ba nu; pentru-că după normativul ostăşesc, eşit la 1759, făcêndu-se întregirea prin reîmpărţirea asupra jurisdicţiilor, şi prin aceasta asupra locurilor din sînul lor, ei o întocmesc astfel, încât sĕ se întregească din Români. Da; pentru-că pămêntul crăesc, stăpânindu-'l jumĕtate Saşii, jumĕtate Românii, acestia poartă armele şi pentru aceia, ear' Saşii poartă greutatea diregĕtoriilor şi pentru Români, căci aşa cere egalitatea de drept!

În cele până acì înşirate zace rădĕcina acelei batjocuri, cu care mai de multe-ori am fost înfruntaţi, cumcă Românii locuitori pe pămêntul crăesc, deşì au drepturi de-opotrivă cu Saşii, sûnt atât de sĕraci, satele lor sûnt atât de sêrmane, în cultură stau atât de jos, — pe când Sasul e avut, cultivat şi satele sale sûnt strĕlucite.

Cinstite staturi! Sûnt 50 de ani de când Românii nostri s'au rugat la dieta de atuncea pentru vindecarea asuprelelor lor, de unde pătrunzênd rugarea lor la M. Sa Domnitorul nostru, fuseră încredinţaţi, cumcă vor fi împărtăşiţi, din toate foloasele, pe cari le îngădue legile, sau preaînaltele porunci; însĕ ziua cea dintâiu a acelor 50 de ani 'i-a aflat în apĕsare, şi cea din urmă zi îi lasă tot în apĕsare.

Naţia armeană, înainte cu 200 de ani era necunoscută în Ardeal, şi ea, în urmarea art. novelar al 61-lea din 1791, ia parte la representaţia ţĕrii. Bulgarii întrară într'al 17-lea veac aici, şi fură dăruiţi cu privilegiu la Vinţul-de-jos, ear' după Aprob. Const. Partea III., titlul 57. Art. 1, fură primiţi de cetăţeni. La 1791, Saşii, prin art. 19 s'au întărit în calitatea de-a putè purta diregĕtorii cardinale. Naţia evreească, mai în toată lumea cultivată e dăruită

http://statuldacia.info

cu drepturi civile. Din potrivă, *patrioţii români* din pământul crăesc, cari dela întrarea Maghiarilor încoace, pe lângă toate furtunele, năpăstile şi asuprelile, totuşi împreună cu naţia maghiară s'au luptat pururea peutru patrie şi pentru libertatea cea de pe hârtie, întru carii şi astăzi zace o mare putere a acestei patrii, *să ved scoşi din toate foloasele;* şi la aceasta nu prin lege, nu prin porunci, nu prin domnitorul şi nu prin patrie, ci prin unii conlocuitori ai lor saşi egoişti se vĕd osândiţi, pentru a purta în veci numai poverile.

Nu! O fericită credinţă ne încălzeşte peptul, cumcă acuma a sosit vremea, şi în dieta dela 1841 s'a născut mântuitor, care nu-'şi va astupa urechile dinaintea amarului gemet al omenimei apĕsate. Credem, cumcă acesta nu va lăsa lucrarea cea mare a mântuinţei la o altă generaţie. Credem, cumcă va pipăi şi va lega ranele. Românii din pământul crăiesc s'au plâns asupra unor năpăstuiri particulare, şi au fost mângăiaţi cu rescripte şi cu decrete imp. reg. Acelea însĕ, diregĕtorii saşi nici-odată nu le-au pus în lucrare, şi tot asemenea nădejdi au ei şi de resultatul ori-căror altorfel de resoluţii. Soartea lor cere îmbunătăţire radicală dietală, adecă îmbunătăţire ce are a se înfiinţa prin acel trup, care aceea-ce zice, trebue sĕ se şi împlinească.

Deci, în puterea datorinţei noastre, purcezĕtoare din diregĕtoria archipastorală, îmbăerată cu responsabilitate, — ne rugăm cu adâncă şi umilită cinstire, ca cinstitele staturi, pe calea legiuitivă, sĕ binevoească în puterea jurămêntului de unire a hotărî cu energie:

a) ca toate naţiile locuitoare pe pământul crăesc, după numĕrul lor sĕ iee parte la representaţie şi la diregĕtorii, la alcătuirea instrucţiei ce sĕ dă deputaţilor sĕ incurgă prin representanţii lor, ear' pe diregĕtorii sătesti sĕ-'i aleagă satul şi nu judele scaunului. Asemenea diregĕtoriile scaunale sĕ le restaureze scaunul întreg; în privinţa acestora, precum şi a deputaţilor şi a juraţilor, după art. de lege 11 din 1791, sĕ fie respectată deosebirea şi proporţia între naţii şi religii;

b) ca din diregĕtoriile cardinale şi montanistice asesoriale, cari sĕ vin pe pământul crăesc, sĕ iee parte nu numai Saşii, ci şi ceialalţi locuitori ai acelui pământ, după numĕrul şi după greutăţile ce poartă;

c) ca din cassele comune de bani, nu numai Saşii, ci şi tinerii învĕţători de altă naţie sĕ fie ajutoraţi. Pentru zidirea de lăcaşele popilor şi a cântăreţilor nostri şi pentru biserici sĕ se rînduească ajutor;

d) în ţehurile săseşti, sub pedeapsa ce se va hotărî, sĕ fie primiţi la învĕţătură, sau dacă s'au slobozit airea, la lucrarea meşteşugurilor

http://statuldacia.info

lor, tinerii din națiа noastră și din alte națiі, ear' țehurile monopole sĕ se șteargă;

e) la locuri de acelea, unde de nou însuraților Sași li-se rupe pămênt din locul obștei, sĕ se rupă și nou căsătoriților Români de asemenea soarte;

f) din pășunea comună, din pădurărit, crâșmărit și din alte foloase comune sĕ iee parte deopotrivă cu Sașii și Românii cei mai sĕraci, deși nu vor avè la casa lor *urloiul scos.*

g) ca zĕciuiala fiecare sĕ o dee la popa sĕu, ear' popii neuniți sĕ fie scăpați;

h) ca persoanelor bisericești de alte religii încă sĕ li-se tae atâta loc bisericesc, cât stăpânesc cei de legea augustană;

i) sĕ se numească o comisie, care cercetând archivele pămêntului crăesc, sĕ se facă a sĕ da afară hrisoavele comunităților românești, ear' în procesurile pentru miezuine, între comunitățile românești și săsești, sé nu se rînduească comisii săsești, ci maghiare sau sĕcuești;

k) ca satele românești din fundul crăesc, cari s'au silit la iobăgie, sĕ se emancipeze. „Cum fundi reg. ea sit natura, ut incolae eius praeter principem neminem dominum terrestrem agnoscant, et diversitatem iurium excludat“. După-cum sună adecă hotărîrea din anul 1820, cu numĕrul 5599.

Earăși repețim, cinstite staturi, cumcă noi vorbim în numele a 200.000 cetățeni apĕsați, prin urmare, pentru a zecea parte din locuitorii Ardealului. Mare comoară și tărie zace pentru patrie în acest numĕr, numai sĕ se reașeze în drepturile date lor dela natură și de cătră legile patriei și recunoscute totdeauna de cătră Monarch! Numai sĕ se încredințeze prin lege pentru întrebuirea acelora și prin aceasta sĕ se ajute creșterea lor.

Cu cea mai adâncă reverință ne rugăm, cinstite staturi, milostiviți-vĕ nu numai a nu vĕ trage puternica d-voastră mână de ajutor, ci după înțelepciunea d-voastră, a și afla modurile slobozitoare; și pentru mijlocirea vindecării năpăstuirilor noastre ajungênd la preasfințita față a preaînălțatului nostru Domnitor, sĕ mijlociți și aceea, ca hotărîrile și modurile ce se vor face pentru acestea, sĕ-'și câștige întru adevĕr și împlinire. Despre părintească îndurare a M. Sale sûntem convinși pe deplin, de unde încă pe la anul 1792 am fost câștigat încredințarea, că:

„Quod omnibus beneficiis, quae leges admittunt. nationem valachicam beare velit“.

http://statuldacia.info

Cele cuprinse în rugămintea noastră nu numai că sînt prin legi îngăduite, ci încă și *orînduite*. Astfel și târzii urmași ai emancipaților vor pomeni cu o vie mulțumire ziua cea mare, în care prin dieta dela 1842/3 s'a sĕvîrșit a lor slobozire.

Cari recomandându-ne pe noi, pe ai nostri și causa noastră cea dreaptă la puternica d-voastră patronime, rĕmânem în vecĭnică reverință. (Urmează subscrierile.)

*

Despre petițiunea aceasta, care conține motivate acusări, ridicate în contra Sașilor, sĕ știe, că e compusă de *Gáll László,* maghiar de origine.

Cât pentru intențiune, ea iese la iveală în mod evident din însuși cuprinsul *rugămintei.* Cei doi episcopi români, ca representanți firești ai clerului și poporului român din țeară, au aflat de bine sĕ ceară deocamdată ameliorare de soarte pe seama Românilor numai pentru teritorul numit și cunoscut în legile patriei de *fund regiu,* ceea-ce cu ajutorul Maghiarilor, aflători în majoritate în dietă, era ușor de esoperat, mai ales știindu-se, că unii dintre cei mai de frunte erau *datornici* episcopului *Moga* cu sume însemnate, — pentru-ca stabilind odată un astfel de cas de precedență, la altă ocasiune binevenită sĕ se poată cere cu succes îmbunătățiri *și pentru ceialalți Români,* din comitate și districte.

Socoteala însĕ nu a eșit întocmai, și planul nu s'a împlinit. Petițiunea episcopilor români nu a fost discutată în dietă, prin urmare nu 'i-s'a putut da nici o resolvare, și a rĕmas ca altă dietă mai târzie sĕ se ocupe cu ea.

Tot ce s'a făcut a fost, că petițiunea s'a predat unei comisiuni speciale, pentru-ca sĕ o studieze și sĕ vină cu proiect de resoluțiune în fața dietei.

President al comisiunei a fost ales contele *Nemes János,* care la insistențele episcopului *Leményi,* membru și el al dietei ardelene, a și convocat comisiunea mai de multe-ori, și comisiunea s'a și ocupat cu gravaminele cuprinse în petițiune, dar' până la formularea unui proiect de propunere nu a ajuns treaba în decursul celor cincisprezece luni cât a durat sesiunea dietei ardelene, și astfel nici plenul nu s'a putut pronunța în causă.

Pe Sași 'i-a atins însĕ foarte dureros cuprinsul petițiunii și au ținut sĕ-'i mai slăbească efectul ce 'l-ar fi putut avè asupra deputaților maghiari.

http://statuldacia.info

Meister, deputatul Sebeșului-săsesc, a vorbit în dietă în contra petițiunii, dându-'și toate silințele să răstoarne argumentele istorice și statistice înșirate în ea. Și ca să înstrăineze pe Maghiari de cătră causa română, a afirmat în plină dietă, că „*soartea Românilor e de zece-ori mai bună printre Sași decât printre Maghiari,* fiindcă Românii din fundul regiu pot să-'și agonisească pământuri și moșii, pe când în comitate și districte numai *groapa* poate fi numită proprietatea lor. Alt pământ, nici măcar o palmă, nu-'și pot agonisi ca proprietate!"

În afară de parlament au mai combătut petițiunea, din punctul lor de vedere, Sașii *Josef Trausch* din Brașov și *Carol Schuller* din Sibiiu, acest din urmă profesor universitar, care cu mare aparat științific s'a pus să combată, nu justețea pretensiunilor Românilor, ci — *continuitatea lor națională în Dacia.*

Lucru de prisos, din ambele părți, pentru-că, cum am spus, petițiunea episcopilor n'a ajuns să fie discutată atunci în dieta Ardealului. Petițiunea rămâne însă un act prețios și de mare însemnătate politică-națională, și mari sûnt meritele celor doi episcopi români, *Moga* și *Leményi,* pentru urzirea și înaintarea ei.

http://statuldacia.info

În chestia episcopiei neunite a Ardealului.

După moartea episcopului gr.-ort. român din Sibiiu, *Vasile Moga,* mai multe petiţiuni au fost adresate domnitorului, din întreaga eparchie, cerându-se în ele să se dee voe Românilor ardeleni, aparţinĕtori la biserica neunită, să candideze earăşi ei trei bărbaţi vrednici din sînul şi sângele lor, dintre cari domnitorul să le numească pe unul episcop, întocmai cum s'a întêmplat şi la numirea lui *Moga.*

Episcopul Moga murise în 29 Octomvrie 1845, ear' petiţiunile au fost trimise la Viena în primăvara anului următor, 1846.

Sûnt de mare însemnătate petiţiunile acestea, nu numai pentru-că în ele să solicită grabnica intregire a scaunului de episcop gr.-ort. român din Sibiiu, ci mai mult pentru-că în ele se esprimă dorinţa credincioşilor de-a li-se da un episcop cum n'au mai avut, care să le facă seminar şi clerici şi alte instituţiuni culturale, pentru cari petenţii se declară gata a aduce şi jertfe materiale dacă se cer.

Şi pronia dumnezeească a întocmit trebile astfel, că li-s'a trimis episcop tocmai omul dorirĭlor, *Şaguna,* care nu numai că a regenerat cu desĕvîrşire biserica în fruntea căreia a fost pus, — ci a devenit şi pe terenul politic-naţional un luceafĕr conducĕtor, de al cărui nume sûnt legate cele mai frumoase pagini ale istoriei noastre mai noue.

Da; pronia dumnezeească a întocmit trebile astfel, pentru-că la candidarea făcută, conform dorinţei esprimate din partea credincioşilor, *Şaguna întrunise cele mai puţine voturi!*

Din petiţiunile înaintate Coroanei reproduc pe cea următoare:

„Maiestate!

Supuşi preacredincioşi ai Maiestăţii Voastre sacratisime, Românii transilvăneni de credinţa rĕsăriteană, ritul gr.-neunit, cutezăm a cădè la treptele tronului M. Voastre întru cea mai adâncă umilinţă şi cucerire şi a ne substerne fieştile noastre rugăminţi, întru cea mai dulce nădejde,

http://statuldacia.info

că de nemarginita milă și bunatate împĕrătească vom fi ascultați și mângăiați.

Ziua din 29 Octomvrie a anului 1845 ne luà din vieață, la bĕtrâneţe adânci, pe avutul nostru episcop *Vasile Moga,* ales de cler și confirmat din 21 Decemvrie 1810 de preafericitul și neuitatul întru toată viitorimea prea iubit părinte al M. Voastre și prea îndurat al nostru Monarch *Francisc I.*

Așa scaunul episcopesc al Românilor neuniți din marele principat Transilvania devenì vĕduv în niște timpuri pentru noi cu atât mai grele, cu cât ne aflăm rĕmași îndĕrĕt mai tare în cultură decât alți compatrioți ai nostri, de alte naţii și confesiuni. De aici durerea și grija noastră urmează, firește, ca sĕ fie îndoită.

Mângăiere cerească străbătuse duchurile și inimile noastre și ale părinților nostri, când fericitul Monarch, părinte și înaintaș al M. Voastre, la anul 1810 cu data din 26 Maiu se îndurase a decreta, că *și clerul Românilor transilvăneni viețuitori în ritul greco-rĕsăritean neunit sĕ-'și poată alege sie-'și, credincioșilor de legea sa, episcop din sînul seu,* ămĕsurat atât vechilor datini, păzite cu puțină precurmare din veacuri nepomenite la acest cler și neam, cât și în armonie cu legile patriei. (Approbatarum constit. titulo ocț. art. I.) Aceea atât de îndurata poruncă a Monarchului nostru deschise clerului și bisericei neunite din Transilvania un bogat isvor de bunătăți. Noi scăparăm de archipăstori străini și de neam străin, cari nu înțelegeau din destul graiul oilor lor sufletești, precum nici acestea pe al lor. Ni-se arĕtà totdeodată o cale mai scurtă cătră luminarea noastră în credință și în fapte bune. Așadar' ziua din 26 Maiu 1810 va rĕmânè în veci tipărită în inimile și mințile noastre ale prea umiliților supuși ai M. Voastre, cu atât mai vîrtos, cu cât preaînalta instrucție colațională, dăruită de Monarchul, alesului episcop *Vasile Moga*, cuprinde mai vîrtos în cele din urmă trei puncturi anumite mĕsuri privitoare la cler și la poporul nostru, cari de se puneau de 34 ani în lucrare, tocmai precum sună, noi până în ziua de astăzi eram sĕ înaintăm întreit mai mult în cultura cerută dela noi de însași buna noastră stăpânire.

Într'aceea, Maiestate, ne vedem siliți a descoperì între lacrĕmi ferbinți, că părinteștile porunci împĕrătești, privitoare la fericirea noastră spirituala și morală, pentru mai multe fatale împrejurări *nici până astăzi nu s'au realisat la partea cea mai mare a poporului nostru.*

Din bunăvoința Monarchului ni-s'a fost dat voe, ca pe lângă rĕmășița venitului din taxa sidoxială sĕ se poată face și colecție pentru

http://statuldacia.info

așezarea și deschiderea unui *seminariu de clerici neuniți*. Ne vine să ne acoperim fața de rușine, de câte-ori cugetăm, că această episcopie, care numără în sinul seu peste 600 mii de suflete, *este cea mai săracă de așezăminte religioase și științifice,* în toată monarchia adumbrită de sceptrul Maiestății Voastre. Chiar și episcopiile neunite din Ungaria și din părțile împreunate își au seminariile lor de clerici, își au preparandiile de dascăli, au școale sătești, organisate după putință, dar' totuși mai bine decât cele mai bune ale noastre. Împrejurări ca acestea atât de triste ne fac să tremurăm de viitor și după Dumnezeul milelor singur nădejdea ce punem la mila împărătească ne mai insuflețește.

Maiestate sacratisimă! Știm prea bine, că articolul 60 dela anul 1791 lasă legea și clerul gr.-răsăritean neunit cu totul în puterea și grijea cea îndurată a M. Voastre. Însă tocmai aceasta fù și este a noastră cea mai mare norocire în mijlocul atâtor greutăți. De acì cutezăm a ne ruga cu fiiească supunere și cu toată umilința omagială, ca M. Voastră să vă îndurați a prescurta vremea vacanței episcopale, în termin cât s'ar putè mai mic, și a ne mângâia cât mai curênd cu confirmarea unui episcop, care nu numai *să voească,* dar' *să și poată* a ne sprijinì și a ne mângâia la toate nècasurile și nenumèratele noastre trebuințe religioase, spirituale și morale.

Dorința noastră preaferbinte de-a ne vedè cât mai curênd păstoriți earăși *de episcop din neamul și sângele nostru* este motivată cu starea culturei noastre religioase și morale, cercătoare de mijloace îmbunătățitoare, ear' deosebi cu aceste puncturi:

1. De când repausatul nostru episcop *Vasile Moga* începuse a fi apèsat mai greu de slăbiciunea bătrânețelor, îi era peste putință a face visitații canonice mai dese prin lățita sa eparchie, visitații cari la nici un rit din patria noastră nu sûnt de atât de neapărată trebuință ca tocmai la noi, și care dacă s'ar face peste tot în trei ani odată n'ar fi multe nici-decum, ca așa neștiința și neorînduelile să fie vindecate cu fapta și cu cuvêntul.

2. Lipsa deschiderii unui seminar de clerici lângă episcopie ne face neodihnă ziua și noaptea. Știm însă, că numai după așezarea unui episcop zelos în scaun ar putè urma îndată și deschiderea seminarului.

3. Greutatea ce să simte a trimite pe candidații de preoție până la *Arad* este cu totul vrednică de luare în seamă, dacă vom socotì, că cel mai mare numèr al poporenilor nostri purtători de cheltuelile preoției geme într'o sărăcie foarte apèsătoare.

http://statuldacia.info

În vreme ce ne rugăm pentru confirmarea unui episcop, ne-am ţinè de pĕcat a ne îndoì cât de puţin, că M. Voastră, mişcată de mila părintească şi de harul cesaro-crăesc, vĕ veţi îndura earăşi a porunci, ca amĕsurat Art. I., lit. 8, din Approb. Const. cum şi potrivit timpurilor trecute, *clerul neunit sĕ-'şi aleagă earăşi din sînul sĕu pe trei candidaţi,* cari sĕ se subştearnă la tronul M. Voastre spre a sĕ norocì de întărirea oareşi-căruia din aceiaşi de episcop, şi aceasta cu atât mai vîrtos, cu cât sĕ poate presupune, că clerul şi poporul greco-neunit e în stare a-'şi cunoaşte pe bărbaţii sei, cari petrec în mijlocul sĕu, şi cari ar avè calităţile cerute la o diregĕtorie bisericească atât de grea precum este a unui episcop.

Dacă totuşi noi, mirenii supuşi credincioşi ai M. Voastre din aceasta eparchie am mai avè în punctul acesta a mai adaoge o rugăminte, aceea ar fi, ca M. Voastră sacratisimă sĕ vĕ îndurаţi a porunci, ca în viitor *împreună cu clerul sĕ iee în proporţie şi mirenii parte la alegerea de episcop al lor.* Nouĕ cel puţin ni-se pare, că acest punct din preaumilita noastră cerere n'ar putè vĕtăma întru nimica pe clerul nostru, atât pentru-că:

a) mirenii cu aceasta nu cer micşorarea alegĕtorilor din cler, ci numai adaogerea numĕrului cu câţîva mireni, cât şi pentru-că:

b) mirenii sûnt aceia, cari prin plătirea de taxa sidoxială fac leafa episcopului, directorului, unor dascăli şi manipulanţilor consistorului, şi prin aceasta s'ar socotí nu fără temeiu a avè drept la votisare. Apoi:

c) asemenea analogie este chiar sub sceptrul M. Voastre în părţile *Banatului,* unde tocmai metropolitul sĕ alege şi de mireni. În sfîrşit:

d) episcopul e archipăstor nu numai pentru preoţi, ci tocmai întru aceea mĕsură şi doară mai mare pentru mireni. Deci socotim, că dacă din fiecare protopopiat s'ar trimite câte unul sau doi deputaţi mireni, aceasta ar sta numai în armonie cu temeiurile mai sus arătate. Cu acel deputat alegĕtor mirean nu s'ar causa nici un fel de învĕluială, dacă s'ar determina, ca: »*curatorii primari din fiecare parochie sĕ se adune la protopopul respectiv, cum sĕ adună şi preoţii şi acolo sĕ-'şi aleagă pe unul dintre dînşii ca deputat, la alegere de episcop*«.

Ear' dacă cumva ar sta pedeca unei mai curênde alegeri de episcop în vre-o lipsă de venituri, în vre-o neajungere la cheltuelile clerului, cum e: consistoriu, seminariu etc., noi mai gata sûntem a face umilita cerere în calea sa de-a ni-se îngăduì facerea unei colecte decât sĕ ne vedem lipsiţi pe ani mai mulţi de episcop şi de cârma bisericească, o lipsire care ne-ar durea foarte mult şi amar.

http://statuldacia.info

Întru cea mai vie nădejde, că preaumilitele noastre rugăciuni vor fi ascultate, rămânem ai Maiestăţii Voastre preacredincioşi şi preaumiliţi supuşi:

Mirenii români de legea neunită din Rĕşinari şi din alte părţi ale Transilvaniei. (Urmează subscrierile).

*

La locul preaînalt s'a ţinut cont de aceasta, şi de alte asemenea petiţiuni, înaintate Coroanei din partea credincioşilor bisericei gr.-ort. române din Ardeal, — pentru-că prin resoluţiunea preaînaltă din 27 Iunie 1846, trimis a fost la Sibiiu ca vicar-general şi administrator al eparchiei române gr.-ort. din Transilvania *Andreiu Şaguna,* archimandritul mănăstireĭ *Covilului,* în eparchia sêrbească a *Neoplantei,* bărbatul dorirĭlor, pe care numai providenţa 'l-a trimis acolo unde era *totul* de făcut, şi 'l-a trimis pe *el* care de *toate* s'a apucat şi *toate* le-a împlinit. Adecă toate nu le-a putut împlinì; pentru-că după-cum bine ne spune *Bariţiu, Şaguna,* cât a fost în vieaţă, şi vieaţa sa, după socoteala omenească, a fost destul de scurtă, »*a croit un plan atât de larg şi măreţ, încât urmaşii sei au sĕ lucre cel puţin o sută de ani pentru-ca sĕ-'l realiseze întreg*‹.

Întărirea Maghiarismului.

Încercările făcute sub domnia împĕrătesei Maria Teresia şi a împĕratului Iosif II. de-a se întroduce pretutindenea în monarchie în locul limbei latine limba germană ca limbă oficială, de administraţie şi instrucţie publică, au deşteptat pe Maghiari, 'i-au adus la conştienţă naţională, şi 'i-au împins în luptă pentru drepturi naţionale. Şi rînd pe rînd le-au primit, deşi cu multă greutate şi după lungi şi încordate lupte.

Încă la anul 1797 făcuseră Maghiarii încercarea sĕ se întroducă în dietă limba maghiară ca limbă de afaceri, în locul celei latine, dar' n'au isbutit.

La anul 1825 au făcut earăşi încercarea de-a maghiarisa întreaga administraţie a ţĕrii, dar' nu le-a succes planul nici de astă-dată, fiindcă deputaţii Croaţiei le-au făcut cea mai înverşunată opoziţie.

Tot fără resultat a rĕmas în privinţa aceasta şi dieta dela 1830.

Cu atât mai bogată în succese a fost însĕ pentru Maghiari dieta Ungariei din anii 1832 36. Dieta aceasta a votat legea prin care sĕ declară textul ungar al legilor de text autentic, sĕ întroduce limba maghiară ca limbă oficială la judecătorii şi sĕ ordonează, ca în comunele în cari preotul predică ungureşte, matriculele sĕ fie purtate în limba maghiară. Limba latină s'a dat deci cu totul la o parte, şi era folosită numai în corespondenţa purtată cu curtea dela Viena.

Dieta dela 1839 40 a mers un pas chiar mai departe şi a ordonat, ca autorităţile bisericeşti sĕ comunice în scris cu cele civile *numai în limba maghiară,* ca după trecerea unui period de trei ani *sĕ se poarte matriculele în limba maghiară şi acolo unde nu sĕ ţin predicele în limba acăsta,* şi că peste tot în viitor *numai astfel de persoane se fie admise de preoţi în comune, cari ştiu ungureşte.* Sĕ mai decretase, ca şi regimentele recrutate din Ungaria, fiind regimente ungureşti, sĕ poarte corespondenţa cu autorităţile civile din ţeară în limba maghiară.

http://statuldacia.info

Să deschisese deci teren larg pe seama lăţirii maghiarismului, care era trîmbiţat din partea corifeilor maghiari ca o *necesitate de stat,* căreia trebue să 'i-se supună *toate popoarele ţării.*

O atenţiune deosebită să dădea şcoalelor dela sate, în cari copiii erau puşi să înveţe limba ungurească, *momiţi cu daruri.*

Cucerirea sigură a naţionalităţilor şi contopirea lor în naţiunea maghiară o aşteptau însă Ungurii dela *asilele de copii,* proiectate de-a se întroduce în ţeară, în scopul, ca copiii sub anul al 7-lea de etate să fie puşi în fiecare sat sub grijea unui învăţător sau învăţătoare, care *»n'are să vorbească cu ei decât numai ungureşte«.*

Atât de siguri erau Ungurii de succesele maghiarisării pe calea aceasta, încât *Wesselényi* scriea în »*Szozat* următoarele:

„Instituţiunea aceasta va face să putem ajunge aceea-ce este pentru noi cea mai mare dobândă şi comoară; fără aşezământul acesta ceresc am înălţa fără efect la ceriuri oftările noastre. Copilaşul slovac, sârb, *valach* şi german, *va învăţa ungureşte fără lucru şi osteneală.* Copiii învaţă uşor o limbă ca şi alta. Ce uşor e să-'i faci să vorbească ungureşte îndată la ridicarea institutului; şi când după vre-o câţiva ani cei mai mărişori vorbesc bine ungureşte: cei-ce urmează după ei *de sine vor învăţa ungureşte.* Numărând douăzeci de ani dela ridicarea institutului *toată poporaţiunea va fi ungurită, adecă va şti şi va grăi ungureşte«.*

Un alt mijloc eficace de maghiarisare aflaseră Ungurii în esecutarea ideii de *colonisare,* contemplată astfel, ca Slovacii să fie aduşi în mijlocul ungurimii, ear' Săcuii în mijlocul Transilvaniei şi în *Banat,* unde în câţiva ani *vor maghiarisa pe Români.*

Cu un cuvânt, lozinca era: „maghiarisare pe toate liniile şi cu toate mijloacele, permise şi nepermise, *căci altcum pierim !*

Şi pe când maghiarisarea era pusă în esecutare în toate direcţiunile, — naţionalităţile destinate să cadă jertfă maghiarismului nu se prea gândeau la acte energice de apărare, pentru-că ştiau, că aceea-ce urmăresc Ungurii e utopie, lucru fantastic şi cu neputinţă.

Guvernul austriac, văzând energia cu care Maghiarii începuseră lupta pentru drepturi naţionale, ceda din zi în zi tot mai mult Maghiarilor, ear' prin aceasta şi Ungurii deveniau din zi în zi tot mai cutezători şi păşiau tot cu mai mari pretensiuni în faţa Vienei.

Meritul de a fi redeşteptat pe Unguri din letargie îi revine contelui *Szécsenyi István,* marele patriot maghiar, care cu condeiul, cu cuvântul şi cu *fapta* a dat esemple de bun cetăţean maghiar.

http://statuldacia.info

La anul 1841 apare însĕ pe arena publică *Kossuth* şi întunecă popularitatea lui *Szécsenyi*, devenind el idolul Maghiarilor, în urma temerarelor sale planuri de maghiarisare a tot ce nu e maghiar în ţeară.

Activitatea de până acì, foarte rodnică a contelui *Szécsenyi*, se reduse acum la luptele de condeiu purtate cu *Kossuth* şi la profeţiile făcute poporului maghiar, că *Kossuth* cu politica sa *va duce ţeara la prăpastie.*

Diferinţa între acesti doi corifei maghiari era numai aceea, că *Kossuth* voia maghiarisare prin forţă, prin foc şi sabie, pe când *Szécsenyi* era pentru lăţirea ungurismului pe cale pacĭnică, prin atragere şi asimilare, în urma unei *culturi superioare.*

La anul 1843 dieta maghiară a mai luat şi alte dispoziţii noue, cu privire la maghiarisarea ţĕrii.

S'a dat ordin Croaţilor sĕ întroducă în şcoalele lor superioare studiul limbii maghiare şi s'a luat hotărîrea, că după-ce vor trece zece ani, toţi funcţionarii, cari nu vor şti ungureşte, sĕ fie daţi afară din funcţiuni.

Tot atunci s'a luat conclus, că în dietă nu mai are nimeni voe sĕ vorbească latineşte, şi că fiecare cuvênt latin rostit în dietă este considerat ca nerostit. Era luată mĕsură aceasta în contra Croaţilor, cari primiseră dreptul dela Coroană, pe basa unui rescript adresat dietei la 1840, de a putè vorbì latineşte în dietă.

În art. de lege II. al dietei dela 1843 44, contrar sfaturilor înţeleptului *Szécsenyi* şi a celor de o părere cu el. majoritatea fanatisată de *Kossuth* a trecut apoi de nou dispoziţia, că în dietă nu se poate vorbì decât numai ungureşte, cu escepţiunea acelor deputaţi croaţi cari încă nu ştiu ungureşte, cari însĕ în decurs de 6 ani *sûnt datori sĕ înveţe ungureşte;* precum şi dispoziţia, că limba de propunere *în toate şcoalele poporale pe viitor are sĕ fie cea maghiară.*

În fine s'a mai decretat, că rescriptele împĕrăteşti, şi ordinaţiunile cancelariei aulice în toate afacerile Ungariei sĕ se compună numai în *limba maghiară,* limba diplomatică a ţĕrii.

Această progresare forţată în maghiarisare începuse apoi a da naştere unei reacţiuni, venită nu numai din partea Croaţilor, cari ântâiu au înţeles politica lui *Kossuth*, ci şi din partea celoralalte popoare nemaghiare din ţeară, şi a pus pe griji şi pe contele *Szécsenyi István*, care ca adevĕrat patriot 'şi-a ţinut de datorinţă a arĕta Ungurilor într'o carte (»*Politikai program töredékek*«) cum *Kossuth* strică tot ce s'a clădit până acì în Ungaria, ca vieaţă naţională maghiară,

http://statuldacia.info

pentru-că nimeni nu poate pretinde ca »*Croaţii în 24 de ore să se facă Unguri*«! De aceea, *Szécsenyi* face apel la toată suflarea ungurească, să nu permită ca partida lui *Kossuth* să apuce deasupra, pentru-că atunci, mai curênd sau mai târziu — »*naţiunea maghiară ajunge în mormênt*.

Zădarnică a fost însă admoniţiunea, pentru-că Maghiarii mergeau orbeşte după *Kossuth*.

Croaţii, pe cari *Kossuth* nu voia să-'i recunoască de naţiune, şi peste tot nu voia să recunoască Croaţia de *ţeară*, ci numai de »*mai multe comitate, în cari poporaţiunea vorbeşte limba croată, dar' cari aparţin Ungariei*«, au început a imita pe Maghiari, şi la anul 1845 au început şi ei să vorbească în dieta Croaţiei în limba lor maternă, *croaţeşte*.

Ungurii au înţeles destul de bine însemnătatea acestui lucru, şi de aceea congregaţia comitatului *Pesta* a luat hotărirea la anul 1845, să se trimită *protest* la curtea dela Viena, în contra acestei proceduri anticonstituţionale a dietei din Croaţia. Hotărîrea a fost votată la propunerea lui *Kossuth*. O delegaţiune a fost esmisă pentru a presenta Monarchului protestul, dar' delegaţiunea ***nu a fost primită la palat***.

În anul următor, 1846, s'a trimis o nouă representaţiune în chestia aceasta curţii dela Viena.

Aşa stăteau lucrurile în Ungaria propriu zisă. Să vedem acum cum stăteau în Ardeal? Şi acî tendinţe de maghiarisare, pe toate liniile, şi încoronate cu bun succes.

Cu toate că diploma leopoldină lăsase neatins dreptul consuetudinar de a fi folosită *limba latină* ca limbă oficială şi de afaceri, — cu începere dela 1791 rolul ei a început să devină tot mai restrîns. La anul 1839 şi 1840 numai în comunicarea cu Viena se mai folosia limba latină, ear' în dietă vorbeau toţi, până şi Saşii, *ungureşte*. Chiar şi episcopii *români*, în corespondenţa purtată cu guvernul, întrebuinţau, constrînşi de împrejurări, limba maghiară în locul celei latine.

Dieta din 1837 a Ardealului a făcut representaţiune, în care cerea, ca în viitor *textul maghiar să fie textul autentic* al legilor ţerii şi că limba maghiară să fie limbă oficioasă la toate autorităţile ţerii. Saşii au început a se opune acestei dorinţe, şi la anul 1841 s'au presentat la dietă cu planul gata de a începe luptă crâncenă în contra Ungurilor, pe tema limbii.

http://statuldacia.info

Chiar şi numai svonul despre o eventuală împotrivire a Saşilor a făcut, ca Ungurii să fie concilianţi faţă de ei, şi astfel în proiectul de lege, presentat acestei diete, s'a ţinut cont de Saşi.

S'a decretat în acel proiect de lege, că în viitor limba oficială în Ardeal va fi cea *maghiară.* Că nu numai legile sûnt a se compune în limba maghiară, ci şi *Coroana are să întrebuinţeze în rescriptele sale numai limba aceasta.* Jurisdicţiunile asemenea nu au să se folosească în viitor decât numai de limba maghiară, *cu escepţiunea Saşilor,* cari cu guvernul şi cu autorităţile ungare pot să corespondeze ungureşte sau *latineşte.* În afacerile interne rămâne neatins usul de până acuma. În şcoale însă, limba de propunere e cea maghiară, *cu escepţiunea şcoalelor săseşti.* Autorităţile bisericeşti asemenea sûnt datoare să accepteze limba maghiară ca limbă de afaceri şi de matricule, *cu escepţiunea Saşilor,* a căror limbă rămâne neatinsă şi pe terenul bisericesc, *ear' celelalte biserici nemaghiare numai peste zece ani vor fi îndatorate se întrebuinţeze limba maghiară la purtarea matriculelor şi a corespondenţei.*

Acest proiect de lege a făcut, ca Românii să se pună în mişcare şi în stare de apărare.

Capitlul din Blaj a adresat o representaţiune episcopului *Leményi,* — subscrisă de prepositul *Crainic* şi de secretarul *Stefan Mánfi,* dar' compusă, după-cum se crede, de *Simeon Bărnuţiu,* profesor în Blaj şi de *Alexandru Sterca Şuluţiu,* vicar în Şimleu, — sau cel puţin pe basa ideilor date de ei, în care se protestează în contra dispositiunei de-a fi întrodusă ca obligĕtoare pretutindenea în ţeară limba maghiară, chiar şi în afaceri curat bisericeşti, şi e rugat episcopul, *să convoace sinod* pentru a se pronunţa în causă, şi să aviseze şi pe episcopul gr.-ort. român din Sibiiu, pentru-ca să se pună la cale o acţiune comună, şi să se stabilească o linie comună de procedare întru apĕrarea limbei române.

În representaţiunea aceasta se zicea între altele, că: „nu după zece ani, dar' nici după zece secole, şi *nici-odată,* nu vom putè fi îndatoraţi prin o lege, care pentru vieaţa noastră bisericească şi morală aduce primejdie, ear' pentru naţionalitatea noastră ruinare şi nimicire".

Cumcă *Simeon Bărnuţiu* a avut parte însemnată la acţiunea aceasta se poate deduce din ulterioara sa activitate pe terenul politic-naţional; ear' că *Alexandru Sterca Şuluţiu,* mai târziu Metropolitul Blajului, încă 'şi-a avut partea sa din acţiune, să dovedeşte din destul cu circularul pe care vicarul de atunci al Şimleului 'l-a adresat în

http://statuldacia.info

18 Martie 1842 tuturor vicarilor şi protopopilor, rugându-'i să ceară şi ei dela prealuminatul episcop *Leményi,* ca:

„În obiectul acesta, atingându-se lucrul de toată naţia românească şi de ambe religiile răsăritului, prealuminatul domnul nostru episcop fără zăbavă să se înţeleagă cu celalalt prea luminat domn episcop român din Sibiiu, şi fiind periculum in mora, sau prin deputaţi, sau însuşi în persoanele sale (ce ar fi mai bine), au batăr prin o suplică la tronul Maiestăţii să se roage, ca articolul legii de acum, pentru introducerea limbei maghiare în biserici şi în cărţile bisericeşti româneşti, să se milostivească *a nu-'l sancţiona,* ci ca un prea bun domnitor şi părinte să se milostivească a asculta în treaba aceasta întâiu şi rugarea şi reflexia naţiei şi a clerului român de ambe părţile, că jure naturae et publico gentium nici o naţie acela jus nu poate avè, ca la ceealaltă naţie, fără voea ei, usul limbei sale de natură şi de Dumnezeu dat, să-'l poată cu puterea, *via facti,* fără de a asculta et alteram partem, şi fără voia ei a schimba şi a o obtrude, mai cu seamă *in cultu divino,* limba străină, spre care sfîrşit să se roage".

De altcum însufleţirea vicarului *Alexandru St. Şuluţiu* pentru causa română era cunoscută şi din sinodul diecesan ţinut la anul 1838, Iulie 2, în care, — cetindu-se decretul guvernului, adresat clerului unit, cu provocarea, să depună jurământ pe uniunea celor trei naţiuni recepte ale Ardealu'ui, — *Alexandru St. Şuluţiu* a ţinut să combată absurda cerere a guvernului într'o vorbire clasică şi plină de energie, afirmând şi demonstrând, că clerul unit, *român fiind,* nici după un drept dumnezeesc, al naturei sau al gintelor, nu poate să depună jurământ că recunoaşte privilegiile tocmai ale celor trei naţiuni, *cari asupresc şi subjugă naţiunea română.* „Auzitu-s'a în toată lumea, — a zis vicariul *Şuluţiu,* — o poftă mai nedreaptă ca aceea, ca un cler român, care trăeşte din binefacerile Românilor şi dela Români, şi care fără Români nici că poate măcar să se socotească, necum să esiste, -- că el va susţinè, va părtini şi va apăra toate legile şi privilegiile celor trei naţiuni, prin cari naţiunea lui cea română să ţine sub jugul servitutei??"

Energica vorbire a avut drept resu tat, că sinodul a decis, să se facă remonstraţie la guvern şi să se spună, că clerul unit român numai atunci va depune jurământul cerut, dacă 'i-se va permite, pe căi legiuite, să mijlocească pe seama naţiunei sale libertatea şi egalitatea de care are trebuinţă, cu privire la toate drepturile şi beneficiile politice şi cetăţeneşti, de cari să bucură celelalte trei naţiuni din ţeară.

http://statuldacia.info

Revenind asupra representațiunei capitlului din Blaj, adresată episcopului Leményi, e de notat, că episcopul nu a întreprins nici un pas pentru a satisface dorinței generale, esprimată în acea representațiune.

Era poate și de prisos, pentru-că situația era foarte favorabilă Maghiarilor și maghiarismului, pentru a cărui întărire ea a și fost esploatată din destul.

Astfel maghiarismul s'a întărit din zi în zi, din an în an, așa, că la 1848 a putut păși pe față cu ultimele sale pretensiuni, după-cum a și pășit.

Așa s'au pus deci basele și s'a pregătit terenul pe seama evenimentelor dela anii 1848 49, cari pentru noi sûnt ani de *redeșteptare națională,* — evenimentele la a căror descriere trecem acum.

http://statuldacia.info

1848-
Anii redeșteptării.
1849.

http://statuldacia.info

Revoluția franceză.

Popoarele sûnt ca și apele, atunci sûnt temute și atunci sûnt periculoase, când se mișcă. Și cu cât e mișcarea mai intensivă, mai puternică, cu atât mai mare e pericolul că vor dărîma tot ce le stă în cale, — atât apele cât și popoarele.

Apa care stă pe loc nu face stricăciune. Nu e periculoasă decât pentru cel-ce dinadins și cu premeditare se aruncă în ea. Dar' nici nu ofere nici un farmec ochiului privitorului, pe care, din contră, disgust îl cuprinde când o vede acoperită cu pătură verde, isvor de mirosuri neplăcute și lăcaș pe seama broaștelor.

Așa și popoarele. Ochiul istoricului nu le vede dacă stau pe loc. Istoria nu ia notă despre ele, dat fiind că istoria e tocmai înșirarea faptelor isvorîte din mișcarea popoarelor. Poporul care nu se mișcă nu făptuește nimica și istoria n'are sĕ noteze nimica din vieața lui.

Sûnt epoce în cari popoarele sûnt condamnate la nelucrare și la nemișcare; epocele, în cari puterea de stat a pus într'atâta sub picioare voința poporului, încât poporul nu mai cutează nici a se mișca, pentru a nu fi asuprit și mai tare. Acestea sûnt epocele cele mai dureroase pentru popoare și cele mai rușinătoare pentru conducerea de stat, pentru-că sûnt provocate de formala enervare a popoarelor, cari folosindu-'și zadarnic toate forțele de resistență, vin la convingerea, că e mult mai bine sĕ le supoarte toate cu abgenare, decât sĕ-'și peardă puterile într'o luptă din care nu pŏt eși decât numai biruite.

Asta e așa numita *apathie;* e indiferența, nepăsarea. la care ajung toate popoarele asuprite. E un fel de adormire, un fel de somnolență, care le face pe bietele popoare sĕ se tîmpească și sĕ rĕmână nesimțitoare pentru ori-ce lovitură îndreptată în contra lor.

Dar' e destul, ca popoarelor, aflătoare în astfel de stare, sĕ li-se dee o mică împinsĕtură, un mic imbold, și valurile lor sĕ pun în mișcare ca valurile apelor slobozite din iezătură. Și atunci, întocmai

http://statuldacia.info

ca și apele, nu mai cunosc pedeci, ci trec cu iuțeala fulgerului peste toate opreliștile, dărîmând și nimicind toate pedecile și toate zăgazurile.

Într'o astfel de indiferență, în stare de nepăsare, de apathie, să aflau popoarele Europei la 1848. Puterea de stat le pusese pretutindenea atât de bine sub genunchi, încât nu se mai putea mișca nici unul din ele. Începuseră să supoarte cu abnegare jugul sclăviei moderne, pretutindenea.

Dar' li-s'a dat o mică împinsetură. un mic imbold, și popoarele s'au deșteptat și s'au pus în mișcare. Împinsetura a venit din *Francia*. Soarele libertății popoarelor a răsărit de astă-dată dela *Apus*.

Nu se făcuse încă bine renașterea naturei, când s'a făcut renașterea popoarelor. Și s'a făcut pe neașteptate, fără multă chibzuială și plănuire, așa cum se fac toate *revoluțiunile*.

Guvernul francez mersese adecă atât de departe în nepotism, încât luase din mânile opositiei toate armele de apărare. Las' că parlamentul francez nu era espresiunea fidelă a opiniunei publice din Francia, pentru-că era compus numai din oameni adicți guvernului, aleși la poruncă și prin volnicii și corupții, dar' opiniunea publică franceză, adevărata opiniune publică, era împedecată chiar și în a-'și esprima neplăcerea și a-'și spune cuvêntul de reprobare cu privire la crearea acestei stări de lucruri, atât de nenaturale și incompatibile cu spiritul timpului, pentru-că guvernul francez oprise strict ori-ce manifestare a opiniunei publice, ori-ce întrunire publică.

Între astfel de împrejurări, șefii opositiei, conducătorii adevăratei opiniuni publice franceze, au venit la ideea, să aranjeze banchete publice. pe cari le-au numit »*banchete de reforme*«, ca cel puțin aici, între pahare, să-'și poată esprima nemulțumirea față cu starea de lucruri din Francia și față cu volniciile și cu nepotismul guvernului francez, care nu întrunește, la nici un cas, încrederea opiniunei publice franceze.

La moment s'au înscris 25.000 cetățeni din Paris, dornici de-a participa la astfel de banchete. representate fiind prin ei toate păturile sociale franceze.

Guvernul presidat de *Guizot* n'a permis însă Parisienilor nici acest mod de inofensivă întrunire, ci a silit pe convocatorii banchetelor să-'și revoace învitările făcute.

Oameni cu judecată calmă și sănătoasă, au atras atențiunea guvernului asupra împrejurării, că spiritele sûnt și de altcum foarte agitate, să nu dee deci motiv și ansă cetățenilor să se agite și mai

http://statuldacia.info

tare, pentru-că indignarea lor poate ușor să se prefacă în revoltă; dar' *Guizot,* temutul și puternicul *Guizot,* să provoacă la cei 100.000 de ostași ce-'i are la dispoziție, cu cari poate să țină în frêu — zicea el, *întreg Parisul.* A avisat chiar în scris, prin notă ministerială, pe toți ambasadorii statelor străine, aflători în Paris, că sûnt luate măsurile cele mai severe pentru împedecarea ori-cărei turburări de ordine, și că astfel, temerea unor străini, cari erau gata să părăsească Parisul, pentru a nu fi martori revoluției pe care o presimțeau și o prevesteau, nu e de loc motivată.

Urmările au dovedit însă că temerea era prea motivată.

Aceasta era situația la 22 Februarie 1848, când s'a început tumultul în *Paris.* La orele unsprezece mulțimea a plecat la camera deputaților, huiduind guvernul și cerênd reforme.

Unii din mulțime au înaintat până la treptele ce duc la întrarea în cameră, de unde au fost isbiți îndĕrĕt din partea cavaleriei, care a fost rechirată de urgență pentru a da scut camerei.

S'au făcut cu această ocasiune peste 200 de arestări.

Știrea despre întêmplările acestea s'a lățit ca fulgerul prin toate părțile Parisului, și la ora unu după ameazi întreaga poporațiune a capitalei franceze se afla pe strade și pe bulevarde. Comercianții 'și-au închis prăvăliile, ear' miliția circula prin toate stradele, resfirând grupările de oameni.

Această atitudine de provocare a făcut ca grupările să se unească, și ca valurile mulțimei agitate să-și iee drumul spre locuința lui *Guizot.* Acì s'a oprit mulțimea și a început să strige: »*Jos Guizot! Trăească reformele*«. A venit însă cavaleria și a resfirat de nou poporul, după-ce, în învălmășeala mare făcuse numĕroase vulnerări. Toate stradele erau acum împĕnate cu miliție, ale cărei patrule circulau într'una. O delegație a studenților, care voea să meargă la camera deputaților, a fost oprită din partea unui pluton de infanterie pe podul *Concordiei,* și studenții au fost amenințați, nu numai cu patul puștii ci și cu plumb, dacă nu se întorc îndĕrĕpt. Studenții însă 'și-au desvĕlit piepturile și au strigat soldaților: »*Poftim! Pușcați, dacă vreți, pușcați asupra fraților vostri!*« Imediat au pus soldații pușca la picior și 'i-au lăsat să treacă.

Ciocniri între miliție și popor s'au întêmplat însă în mai multe locuri. Miliția, ales garda municipală, făcea întrebuințare de arme, fără nici o cruțare. Mulți cetățeni s'au ascuns prin șanțuri și pe sub poduri, pentru-ca să nu fie maltratați.

http://statuldacia.info

Miliția avea arme, ear' poporul n'avea decât pietrile din pavajul de pe strade și bulevarde, dar' a știut să se apere și cu ele. Seara toate ferestrile locuinței lui *Guizsot* erau sparte, mai mulți funcționari din birourile sale vulnerați, pavajul pe stradele mai principale stricat, un sergent de stradă omorît cu petrii, un comisar de poliție spânzurat de un stîlp de lampă, și toate stradele baricadate. Un general, foarte activ la atacurile îndreptate în contra poporului, a fost prins, desarmat, epuletele rupte de pe umeri, și gata să fie omorît, dacă nu intrevenia garda municipală ca să-'l scoată din mânile poporului înfuriat. Târziu noaptea, după-ce s'a slobozit o ploaie puternică și s'a lățit știrea că *Guizot 'și-a dat demisia,* a început abia poporul a se resfira, lăsând în pace miliția, stăpână acum pe toate stradele.

Pe când se întêmplau acestea, afară pe stradă, în camera deputaților agitația era la culme.

Pe banca ministerială se afla *Guizot* și toți colegii sei.

Deputații erau îngrijorați de întêmplările de afară, și nu prea dădeau mare atențiune celor-ce se petreceau în sală. Abia așteptau să se termine ședința pentru a vedè ce e pe stradă.

Înainte de-a să închide ședința, deputatul *Odilon-Barrot* să apropie de masa presidială și predă presidentului niște hârtii. Presidentul închide însă ședința și să scoală să plece, fără a face pomenire despre hârtiile primite. Deputatul *Odilon-Barrot,* precum și alți deputați opositionali, îl apostrofează rău pentru purtarea aceasta și-'l silesc să vorbească. Presidentul declară, că nu e us, ca astfel de hârtii să fie cetite în adunare, și că tot ce poate face este, să le predee biroului spre censurare, pentru-ca să constate dacă pot fi cetite în ședință publică ori nu. Și cu aceasta pleacă. Toți deputații sûnt foarte agitați.

Hârtiile predate presidentului conțineau următoarea propunere, subscrisă de toți deputații din opositie:

Propunem ca *ministerul să fie dat în judecată,* ca vinovat pentru:

a) Tradarea onoarei și a intereselor Franciei în afară.

b) Falsificarea țeselor fundamentale ale constituției, violarea libertății cetățenilor și atacarea drepturilor cetățenești.

c) Încercarea de a înlocui, prin o corumpere sistematică, espresiunea liberă a opiniunei publice cu precalcularea intereselor private și a face în modul acesta ilusoriu guvernul representativ.

d) Facerea de negoț, în interese ministeriale, cu funcțiunile publice, precum și cu toate atributele și privilegiile puterii de stat.

http://statuldacia.info

e) Ruinarea, în aceleași interese, a finanțelor statului și periclitarea, în modul acesta, a puterii și a mărimei naționale.

f) Răpirea în mod volnic a ori-cărui drept esențial eșit pe seama cetățenilor din constituția liberă, — a cărui eserciare era garantată prin legi și prin precedențe; și

g) În fine, pentru aducerea țerii în adâncă confusiune, și facerea, ca prin o politică contrarevoluționară deschisă, toate resultatele ambelor noastre revoluțiuni să devină problematice.

Deoparte evenimentele regretabile de pe stradele Parisului, de altă parte păsirea energică a opositiei în fața parlamentului francez, în ședința din 22 Februarie, au făcut, ca membrii guvernului, în special *Guizot,* precum și regele *Louis Filip,* să aibă o noapte foarte neliniștită, plină de griji și de temeri.

Regele a ținut încă la miezul nopții revistă asupra trupelor de linie, în curtea palatului, pentru a se convinge despre destoinicía și credința lor. Era mare temerea, că poporul înverșunat pentru insultele ce 'i-s'au adus, va face în decursul nopții un nou asalt, o nouă încercare de revoluție. De aceea trupele au rămas consignate noaptea întreagă. Deși fără temeiu, pentru-că poporul a rămas liniștit peste noapte, și liniștit a rămas și în ziua următoare.

Guvernul își perduse însă întreaga energie cu care era îndatinat să guverneze. Și primul lucru al guvernului a fost, ca prin rostul lui *Guizot* să declare, în ședința din 23 Februarie a camerei franceze, că *'și-a dat demisiunea* și că regele a primit-o și a însărcinat pe contele *Molé* cu formarea noului cabinet.

Faptul acesta a fost primit cu mare bucurie din partea opositiei parlamentare, și a făcut cea mai bună impresiune și asupra poporațiunii din Paris.

Oamenii s'au văzut deodată scăpați de o mare plagă, care plana asupra poporului francez ca o nefericire din cele mai mari, și s'au grăbit să dee espresiune bucuriei lor bine simțite. Parisul a fost seara feeric iluminat, ear' mulțimea cutreera voioasă stradele, strigând: »*Trăească reforma*«. Liniștea să părea a fi restabilită cu desăvîrșire, și toți credeau într'o prielnică îndreptare spre bine.

La orele nouă seara agitația a început însă de nou. și a luat dimensiuni îngrijitoare.

Să lățise anume știrea, că un grup de oameni a luat positie în fața prefecturei și a cerut eliberarea celor arestați în ziua premergătoare; dar' garda municipală 'i-a făcut resistență și lucrurile au

http://statuldacia.info

ajuns la o încăerare între popor și miliție, din care luptă neașteptată poporul a eșit învins, fiind luat la fugă din partea miliției.

O altă știre, răspândită numai cu o jumătate de oră mai târziu spunea, că guvernul nici nu a demisionat, cum să svonise, ci a tras numai pe sfoară opiniunea publică cu lansarea știrei că regele a însărcinat pe *Molé* cu formarea noului cabinet.

Agitația a crescut acum la culme. Grupuri de oameni alergau la locuința lui *Guizot* unde să adunase potop de lume. Casa lui *Guizot* era păzită de un detașament al regimentului 14 de infanterie. Mulțimea striga în continuu: »*Jos Guizot! Trăească reformele!* ear' miliția într'un moment de neprecugetare, a dat două salve asupra ei, a căror urmare a fost, că mai mulți din popor au rămas morți pe stradă.

Acesta a fost adevăratul început al revoluției franceze din 1848. Înverșunarea poporului atinsese supremul grad, și n'a mai fost putere care să-'i oprească în loc valurile. Pe când unii s'au pus să ducă acasă pe cei morți și pe cei răniți, alții au întrat cu puterea în casele membrilor din garda națională, făcându-se stăpâni pe armele acestora. Nimeni nu li-s'a mai putut împotrivi. Poporul a baricadat de nou stradele și a făcut pregătirile de lipsă pentru-ca să înceapă acum luptă serioasă cu armata. Sângele cu care să stropiseră stradele Parisului cerea răsbunare, — cerea altă vărsare de sânge.

Revoluția întrase deci în adevăratele ei fase. Ministrii erau cu desăvîrșire neputincioși în fața ei, și nu știiau și nu puteau să mai afle nici un mod de scăpare și de mântuire. Regele, din propriul său îndemn, a trimis mai mulți aghiotanți printre popor ca să-'i spună, că regele a numit pe *Bugeaud* guvernator al Parisului, și că noul guvernator nu vrea să-'și înceapă activitatea cu vărsare de sânge; de aceea a dat ordin ca toate trupele să fie retrase, dar' *roagă poporul,* ca și el să se retragă și să nu mai provoace vărsare de sânge.

Prea târziu a venit însă rugarea, pentru-că valurile mișcării poporului nu mai puteau fi oprite în loc. Mulțimea nu să mulțumea acum numai cu decapitarea guvernului, ci striga: »*Jos regele Louis Filip!*« și-'și luase drumul de-adreptul spre palat. Primejdia era mare pentru regele Filip. Aflat în strîmtorarea aceasta, regele a edat grabnic o *proclamație,* de cuprinsul, că trupele au să sisteze imediat focul, și că un nou guvern francez e numit, în persoanele oamenilor populari: *Thiers, Odilon-Barrot, Duvergier d'Houranne* și *Lamoricier,* acest din urmă fiind totodată însărcinat și cu comanda supremă asupra gardei naționale din Paris.

http://statuldacia.info

Proclamațiunea era subscrisă nu numai de regele, ci și de persoanele acum numite; dar' nici acest mijloc n'a putut să stâmpere dorul de resbunare de care era cuprinsă mulțimea.

Regele a recurs deci la ultimul remediu. A edat o nouă proclamațiune, în care *abzice de tronul Franciei* în favorul nepotului seu, contele de Paris, dar' și această idee a venit prea târziu.

Poporul nu mai voea să știe nimica de casa *Bourbonilor*. Lozinca îi era: *Jos Louis Filip și jos dinastia!* A dat deci asalt asupra palatului regal; a făcut praf din tot ce a aflat în curte; a nimicit toate trăsurile regale; busta regelui a sfărîmat-o în bucăți și a resfirat-o prin tină; a dat foc tronului în mijlocul unui entusiasm de nedescris; toate hârtiile le-a aruncat pe fereastră și în cele din urmă *a dat foc palatului.*

Regele și familia sa a scăpat numai cu fuga de o moarte sigură.

În mijlocul acestui vandalism, poporul francez a decretat apoi *detronarea casei domnitoare și s'a pronunțat pentru* ***republică.***

Astfel a decurs revoluția franceză din 22 și 23 Februarie 1848, isvorul tuturor mișcărilor de popoare din 1848.

Am ținut să fac o scurtă espunere a ei, pentru-ca să se vadă, cum nechibzuita purtare a unui guvern păcătos poate să dărîme tronuri și într'o noapte poate să provoace o nouă stare de lucruri.

Nimeni nu va zice, și nu poate zice, că revoluția franceză din 1848 a fost înainte pregătită și înainte calculată; pentru-că din descrierea făcută să vede, că a venit pe neașteptate, așa cum să nasc toate revoluțiunile. Dar' e cert, că ea a fost *provocată* de destrăbălarea ce domnea pe atunci în sistemul de guvernare inaugurat în Francia, guvernament de volnicie și de teroare.

Și foc mare s'a născut din acest sistem. Ear' focul născut la Paris, a dat schintei, cari s'au lățit în întreaga Europă, și a provocat și alte focuri, pretutindenea, unde domnea asemenea sistem de guvernare, volnic și de teroare.

http://statuldacia.info

Mișcarea popoarelor în Austria.

Știrea despre revoluția franceză și despre proclamarea republicei franceze a provocat însuflețire și agitație pretutindenea în Europa. Sfânta trinitate, cuprinsă în cuvintele *libertate, frățietate, egalitate«*, a eserciat farmec covîrșitor asupra tuturor popoarelor dornice de-a scăpa de asuprire, și pretutindenea sĕ aștepta zorile unei epoce nouĕ, corespunzĕtoare demnității popoarelor. Sĕ simțea apropierea unor zile grele, din cari vor avè sĕ se nască zile bune.

În Austria, deținĕtorul puterii de stat era pe atunci *Metternich,* cel mai tiran și cel mai neomenos poate dintre toți ministrii pe cari 'i-a avut monarchia. Sub el sĕ întrodusese regimul de teroare și de spionaj, încopciat cu cabinetul negru, regim care făcuse insuportabile stările de lucruri din monarchie. De aceea, vestea despre proclamarea republicei franceze, sosită la Viena în 1 Martie (dată fiind greutatea comunicației pe acelea vremuri) a făcut impresiunea cea mai plăcută asupra poporațiunei, dar' cea mai neplăcută asupra cercurilor înalte, ales asupra lui *Metternich,* care a rĕmas consternat când a auzit noutatea ce i-s'a comunicat noaptea, sculat fiind din somn.

Dimineața placate mari erau lipite pe toate casele Vienei, de cuprinsul următor: *Cetățeni! Într'o lună Metternich e căzut! Trăească Austria constituțională!«*

Cel-ce a stilisat placatul a dat termin prea lung despotului *Metternich,* pentru-că mult mai curênd 'i-a urmat căderea.

Aceeași impresiune de nedescris au făcut evenimentele din Paris și asupra cercurilor politice și nepolitice din Ungaria. Dieta maghiară era întrunită la Pojon, încă din anul 1847, ear' conducĕtor al Maghiarilor ajunsese *Kossuth Lajos,* parte prin capacitatea sa și puterea sa oratorică, parte însĕ prin șovinismul sĕu estraordinar.

Luând știre despre cele întêmplate la Paris, *Kossuth* a aflat de sosit momentul, ca politica maghiară sĕ fie ridicată la înălțimea

http://statuldacia.info

provocată de împrejurările favorabile, venite ca de sine. În 3 Martie a luat deci cuvêntul în dietă și a rostit o vorbire captivantă, plină de foc și de însuflețire, în care era cuprins întregul program politic al lui *Kossuth* pentru viitorul apropiat.

Nefericirea a fost însă, că Kossuth a înțeles rău cerințele timpului, și a crezut, că *libertatea* adusă pe aripile vêntului dinspre Francia, e ceva ce compete numai Maghiarilor și nu tuturor popoarelor din țeară, dornice și ele de libertate; de aceea și tonul vorbirei sale remarcabile din 3 Martie a fost esclusiv maghiar.

Kossuth credea, și cu el împreună credeau toți Maghiarii, că a sosit momentul în care maghiarismul să secere triumf deplin, momentul, în care să se renască națiunea mare maghiară și patria puternică maghiară, pe ruinile celoralalte națiuni conlocuitoare în patrie. La finea vorbirei sale, care a provocat în dietă un entusiasm rar, *Kossuth* a propus, ear' dieta a votat în unanimitate următorul proiect de *adresă* către domnitor:

„Maiestate! Evenimentele desvoltate în timpul mai nou, ne fac de datorință inevitabilă, să ne îndreptăm atențiunea asupra lucrărilor reclamate de credința noastră față de casa domnitoare a M. Voastre, de raporturile noastre legale față de întrcaga monarchie și de datorințele noastre față de patrie.

Dacă aruncăm o reprivire asupra istoriei noastre, ne reînvie memoria, că noi de trei veacuri. nu numai că nu ne-am putut *desvolta* vicața constituțională, conform cerințelor timpului, dar' întreaga noastră îngrijire a fost consacrată în prima linie *conservării ei.*

Motivul era acela, că guvernul M. Voastre, nu urmărea direcții constituționale, prin urmare nu putea să stee în consonanță cu independența guvernului nostru și nici cu vieața constituțională.

Direcția aceasta a împedecat până acum desvoltarea constituționalismului nostru; dar' acum vedem, că dacă lucrul să va continua și guvernul de stat nu să aduce în consonanță cu constituționalismul, — tronul M. Voastre, precum și monarchia, legată în urma sancțiunei pragmatice cu dulci legături de noi, să poate încurca în urmări de nestrăbătut, ear' patria noastră poate suferi perderi de nedescris.

M. Voastră ne-ați convocat pentru a crea reforme, ear' noi am vĕzut în aceasta împlinite vechile noastre dorințe și ne-am apucat cu sinceră devotație de lucru. Am decis, ca pe basa generalei repartări de dare să participăm la sarcinile publice ale poporului, suportate până acuma numai de administrația publică a comitatelor,

http://statuldacia.info

și să ne îngrijim pe aceeași calc și de acoperirea nouelor trebuințe ale monarchiei.

Am decis, să efectuim desfacerea raporturilor urbariale, încopciate cu desdaunare și pe calea aceasta să egalăm interesele poporului cu ale nobilimei, ca mărind bunăstrarea patriei noastre, să întărim tronul M. Voastre.

Ușurarea sarcinelor de încartirare și de alimentare militară e una dintre grijile noastre cele mai mari.

Ținem de obiecte neamânabile coordinarea politică și administrativă a orașelor regești și a districtelor libere, și credem că a sosit timpul de-a face, ca *poporul să fie asemenea împărtășit de drepturi politice.*

Patria așteaptă cu tot dreptul, ca pentru înflorirea industriei, a comerciului și a agriculturei, să se întreprindă pași încoronați de succes.

Sistemul nostru de apărare cere o reformare radicală, corăspunzătoare caracterului *național* și intereselor diferitelor clase de locuitori din țeara noastră; ear' lucrul acesta reclamă imediate dispositiuni, atât pentru demnitatea tronului regal al M. Voastre, cât și pentru siguranța patriei noastre.

Nu putem să mai amânăm darea de socoteală și manipularea pe lângă *responsabilitate* a venitelor și a trebuințelor de stat din Ungaria, pentru-că numai pe calea aceasta ne putem împlini datorința constituțională, referitoare la procurarea splendoarei tronului regal al M. Voastre, cât și la acoperirea trebuințelor patriei noastre; și tot așa ne putem împlini și celelalte datorințe legale, a căror resultat nu poate să fie decât numai eficace. La multe din chestiile acestea e de lipsă să legăm invoeală cu provinciile ereditare, din causa comunității de interese; și noi, pe lângă conservarea drepturilor și a intereselor independente naționale sûntem cu plăcere aplecați de-a da mână de ajutor pentru ajungerea acestui scop.

Tot așa sûntem convinși, că legile create pentru desvoltarea vieții noastre constituționale, precum și spre binele cultural și material al națiunei noastre, — numai astfel pot să fie aduse la viață și realitate, dacă pentru esecutarea lor să dă naștere unui *guvern național,* independent de ori-ce influențe străine, care amăsurat principiului fundamental constituțional are să fie *responsabil* și resultat al majorității poporului; prin urmare, considerăm schimbarea sistemului actual de guvernare, colegial, într'un minister responsabil

http://statuldacia.info

maghiar, de *principala condițiune* și de esențiala garanție pentru toate reformele.

În modul acesta înțelegem noi chemarea noastră!

Propusul nostru cel mai resolut și mat serios este, ca aceste chestii să le resolvăm încă în sesiunea aceasta dietală în înțelegere cu M. Voastră.

Aceasta așteaptă dela noi patria, aceasta așteaptă dela noi *milioanele popoarelor*, aceasta ne ordonează boldul credinței și al alipirei, cu care stăm neclintiți legați de casa domnitoare a Maiestății Voastre.

Pentru-că sûntem convinși, că numai pe calea aceasta putem întemeia liniștea, pacea și înțelegerea confidențială în patria noastră, astfel, ca să nu le poată sgudui eventualități și vifore neprevĕzute. Și numai prin o astfel de garanție dată păcii și îndestulirei putem da puterilor unite concordanța și forța, pe care casa domnitoare a M. Voastre să se poată liniștit rezima, între toate împrejurările.

Veți simți însĕ împreună cu noi Maiestate, că pentru a le putè ajunge toate acestea e necesară *pacea*, și că noi ar trebui să ne aflăm în raporturi pacînice neturburate.

În privința aceasta ne este imposibil deci să nu privim cu îngrijorare la semnele unei turburări de liniște ce apar prin unele părți din provinciile monarchiei unite cu noi în urma sancțiunii pragmatice, și a căror mărime o potențează în mod însemnat neprevĕzutele încurcături isvorîte din evenimentele mai nouĕ *esterne*.

Nu vrem să întristăm inima părintească a M. Voastre cu o înșirare detailată a acestor evenimente și nu voim să espunem nici eficacitatea simțitoare, provocată de ele pe terenul financiar; dar' sentimentul de credință și rĕsponsabilitatea ce ne apasă, ne silește să spunem, că noi atât originea adevĕrată a rĕului ce să ivește, cât și motivul principal al rĕmânerei noastre îndĕrĕt, îl aflăm *în natura sistemului guvernării de stat*.

Sûntem ferm convinși, că M. Voastră veți afla cea mai sigură apĕrare în contra eventualelor miserii, cea mai amicală înțelegere între popoarele credincioase, cea mai intimă contopire a diferitelor provincii din monarchie, și prin toate acestea, cel mai neclintit scut al tronului regal și al dinastiei domnitoare, în aceea, dacă tronul regal al M. Voastre în toate împrejurările predominante va fi încunjurat de instituțiunile *constituționale*, reclamate în mod inevitabil de cerințele timpului.

http://statuldacia.info

Maiestate! Evenimentele se află în mâna lui Dumnezeu. Punându-ne încrederea în scutul providenței, simțim totuși datorința de-a vă atrage atențiunea, ca viitorul dubios să nu afle nepregătită Ungaria, țeara credincioasă M. Voastre.

Pentru neamânata delăturare a acestor îngrijiri aflăm de lipsă și deslegarea chestiilor înșirate de reforme, încă în decursul acestei sesiuni și în direcție constituțională; și ne temem, că obicinuitele pertractări parlamentare, și tratativele greoaie, cu guvernul, în urma sistemului colegial, vor fi în mod fatal amânate în ce privește resultatul lor, corăspunzător intențiunii părintești a M. Voastre, cum și așteptărilor juste ale patriei.

Cu toate acestea, îndrăsnim cu credință neclintită și cu încredere tare a ruga pe M. Voastră, să binevoească, în considerarea împrejurărilor estraordinare ivite, a trimite ca organe ale preagrațioasei voințe regale, și anume, în înțelesul legilor esistente, ca membri ai supremei autorități guverniale, adecă ai locotenenței regale, astfel de persoane, cari deocamdată ca posesori ai preagrațioasei încrederi a M. Voastre, să facă pe organele constituționale ale puterii esecutive, și să facă esecutarea legilor în forma prescrisă și pe lângă responsabilitatea personală.

Persoanele acestea ar trebui mai departe să iee parte la discuțiile din dietă în mod nemijlocit, să orienteze staturile cu privire la intențiunile M. Voastre, să dee esplicările și rapoartele necesare în numele guvernului, special în chestii financiare, și să promoveze resolvarea chestiilor de pe tapet cu astfel de resultat, ca legile binefăcătoare, ce sûnt de creat, să poată fi cât de curênd supuse sancționării preagrațioase. prin ele să poată fi asigurată pacea în patria noastră pentru ori-ce întorsătură neașteptată a raporturilor actuale, liniștea plină de încredere să poată fi întărită; și pe basa tuturor acestora să poată fi desvoltată forța intelectuală și bunăstarea materială, în care M. Voastră să puteți afla, pe lângă credința noastră neclintită, în toate casurile ce sûnt numai posibile pentru un viitor nesigur, cel mai solid scut, care e totodată scutul tronului regal al M. Voastre".

Adresa era ținută, cum să vede, într'un ton destul de cuviincios față de casa domnitoare, dar' cu toate acestea, casa magnaților, care a fost recercată din partea dietei să o voteze și ea, pentru a-'i da pe calea aceasta o formă și o putere legală, — n'a voit să o iee în discuție. Mulți dintre magnați au plecat chiar din Pojon, unii la Viena alții prin alte țări, numai ca să facă imposibilă votarea adresei

http://statuldacia.info

lui Kossuth. Să temeau adecă magnaţii să între în discuţia adresei, înainte de-a cunoaşte intenţiunile şi dispoşiţiile curţii, şi pentru a le afla acestea, plecase chiar şi palatinul Ungariei, Archiducele Stefan, dela Pojon la Viena.

Dieta a trimis însă ursoriu energic casei magnaţilor, făcêndu-o responsabilă în faţa naţiunei pentru ori-ce primejdie ce s'ar putè naşte pentru ţeară din întârzierea inmanuării adresei, şi amenințările acestea au avut efectul dorit, pentru-că palatinul Stefan s'a reîntors cu grăbire dela Viena şi a esoperat, ca adresa să fie votată şi din partea casei magnaţilor cu unanimitate şi fără discuţie.

Curentul era atât de puternic, încât magnaţii conservativi nu 'i-se mai puteau opune.

Tot la propunerea lui Kossuth s'a decis apoi, ca adresa să fie dusă la Viena din partea unei delegaţiuni monstre, condusă de însuşi palatinul ţării.

Evenimentele dela Viena.

Pe când popoarele nemaghiare din ţeară n'au fost atinse cu nici un cuvênt în vorbirea din 3 Martie a lui *Kossuth,* în favorul popoarelor din Austria Kossuth a luat poşiţie foarte pronunţată şi puternică, combătênd cu energie sistemul absolutistic de guvernare şi cerênd, ca monarchul să dee constituţie provincielor ereditare austriace, înainte de toate însă să le elibereze din jugul guvernului tiran actual.

Cuvêntul lui *Kossuth,* rostit în favorul Austriacilor, a avut efectul dorit; şi se poate spune, că el a pus basele şi a dat impuls erumperei revoluţiei dela 13 Martie din Viena.

Ziarele vieneze n'au publicat vorbirea lui *Kossuth,* dar' scrisori private au dus la Viena cuprinsul ei şi lumea entusiasmată de caldele şi însufleţitoarele cuvinte ale lui *Kossuth,* a început a să pune în mişcare.

Ca totdeauna şi ca pretutiudenea, tinerimea universitară s'a pus în frunte. Au copiat studenţii vorbirea lui Kossuth în mai multe sute de esemplare şi o ceteau în localuri publice. De altă parte, într'o şedinţă, la care au luat parte representanţi dela toate facultăţile, s'a votat textul unei *adrese* către Domnitor, în care să cereau libertăţi şi constituţie pe seama popoarelor din Austria.

Metternich perduse mult din energia de mai nainte; cu toate acestea înscenase o goană nebună în contra studenţilor. Poliţia era

http://statuldacia.info

tot în urma lor şi-'i dădea afară din localurile publice în cari întrau cu scopul ca să cetească publicului vorbirea lui *Kossuth* şi adresa tinerimii către împĕratul.

Prigonirile acestea au avut tocmai efectul contrar. Agitaţia creştea mereu.

În noaptea spre 9 Martie indignarea poporului a luat apoi formă mai concretă. Un grup mai mare de oameni a spart toate ferestrile la locuinţa lui *Metternich*. Ministrul, temut şi puternic mai nainte, plin de spaimă şi tremurând a alarmat acum întreaga sa servitorime, a avisat imediat autorităţile publice despre cele întêmplate, dându-le ordin sever să urmărească cu toată asprimea pe făptuitorii criminali şi a cerut miliţie ca să-'i păzească palatul şi vieaţa. N'a mai putut durmi noaptea întreagă, ear' dimineaţa a alergat la palat ca se facă raport Monarchului despre întêmplările de peste noapte.

Ferberea creştea din cias în cias. Tinerimea cucerea terenul pas de pas, inspirând oamenilor însufleţire şi entusiasm pentru sfinţenia causei, care e a lor, a poporului întreg. Subscrierile pentru adresa tinerimii treceau în mii. Poliţia întrevine de nou şi arestează mai mulţi studenţi, ceea-ce nu împedecă pe ceialalţi să ducă causa înainte. În 12 Martie se adună studenţii de nou la universitate şi aleg o delegaţiune, care să meargă la Monarch şi să-'i predee adresa provĕzută acum cu mii de iscăliturі. Delegaţia s'a presentat întâiu la Archiducele *Ludovic,* pe la orele 4 d. a. şi a fost primită foarte rece. La orele 6 a primit-o apoi Monarchul, care luând în mână adresa, a promis că o va studia şi va lua în considerare cererile cuprinse în ea. Delegaţiunea studenţilor a părăsit reşedinţa imperială cu puţină speranţă în îndreptarea de lucruri din partea cercurilor înalte, dar' cu atât mai tari în credinţa, că evenimente neaşteptate vor provoca cu siguranţă schimbarea dorită.

Evenimentele s'au ivit, mai curênd decum să credea şi să aştepta. Deja în ziua următoare, în 13 Martie, *revoluţia a erupt în Viena* în toată forma şi în toată puterea cuvêntului. O singură dorinţă avè poporul vienez, şi aceea rĕsuna dela un capĕt de oraş până la celalalt, — dorinţa de-a scăpa de *Metternich*. De aceea, precum la Paris era la 22 Februarie lozinca: »*Jos Guizot* , aşa era acum la Viena lozinca: »*Jos Metternich*«.

În dimineaţa zilei de 13 Martie s'au lipit pe case mai multe placate, chiar şi pe colţul bisericei Sf. Stefan, — de cuprinsul următor: »*Cel-ce voeşte bine Austriei, trebue să vrea căderea actualului*

http://statuldacia.info

guvern . Lumea umbla agitată în sus şi în jos pe strade, presimţind că au să se întêmple lucruri mari. Studenţii să aflau în aula universităţii şi ascultau raportul ce-'l făcea delegaţia primită în ziua premergĕtoare la palat. Raportul s'a terminat cu îndemnarea tinerimei universitare să fie cu răbdare şi să aştepte resoluţiunile domnitorului. Ca dintr'o gură a sunat atunci deodată răspunsul: *Nu aşteptăm; nici un cias nu mai aşteptăm«,* şi să face propunere, ca toţi studenţii să meargă în corpore la *parlament.* Să primeşte propunerea cu entusiasm şi convoiul pleacă strigând necontenit: *Jos tirănía. Trăească libertatea!* Mulţimea de pe strade se ia după studenţi şi încheagă bine stradele. În faţa parlamentului să face stare şi tinĕrul medic, *Dr. Fischhof,* rosteşte o vorbire răpitoare, subliniată de aplausele zgomotoase ale publicului ascultător. Mulţimea agitată şi entusiasmată dă năvală în sala de consultare a parlamentului, unde să naşte tumult. Presidentul camerei, pentru a liniştì mulţimea, declară, că 12 inşi din mulţime pot să iee parte la desbaterile parlamentare, ca representanţi ai poporului, şi asigură pe toţi, că parlamentul asemenea voeşte progres şi binele poporului.

Un student, pe când să făcea alegerea celor 12 representanţi admişi la dietă, ceteşte vorbirea lui *Kossuth,* şi aduce mulţimea în nou estas.

Presidentul camerei, vĕzênd că nu să poate fericì cu mulţimea, a făcut propunere să meargă o delegaţiune la împĕratul, pentru a solicita resolvarea adresei, presentată din partea studenţilor în ziua premergĕtoare. Presidentul să pune în fruntea delegaţiunii şi aproape toţi deputaţii îl însoţesc. Sala astfel rĕmâne în stăpânirea studenţilor, cari să constituesc imediat în *comitet provisoriu.*

Abia s'au depărtat deputaţii şi miliţia a şi venit să facă ordine. A început să îmbrâncească mulţimea şi să o împrăştie cu patul puştii. Soldaţii au fost însĕ fluieraţi şi loviţi cu pietrii din partea cetăţenilor, cari să înverşunaseră până la culme. Furia creştea din moment în moment şi o încăerare între popor şi miliţie devenise inevitabilă. Miliţia face o puşcătură în aer, pentru a spăria publicul, ear' studenţii răspund cu aruncarea de scaune şi de alte obiecte din edificiul parlamentului asupra ostaşilor, pe când mulţimea de pe stradă face us de pietrile pavajului. Miliţia nu să mai putea da acum în laturi, ci a făcut întrebuinţare de arme. A dat mai multe salve şi a început o luptă de stradă cu poporul, care a dat douĕzeci-şi-nouĕ de cadavre rĕmase pe stradă, şi un însemnat numĕr de răniţi.

http://statuldacia.info

Intr'aceea delegația parlamentului a fost primită la palat și Monarchul 'i-a comunicat, că *Metternich e dimisionat și Kolowrat e însărcinat să-'i iee locul.* La știrea aceasta, care a umplut de bucurie toate inimile, mulțimea a început a sĕ rĕsfira de bună voe, după-ce stropise întâiu stradele Vienei cu sânge. Seara orașul a fost iluminat și noaptea întreagă a fost o ferbere de veselie, că lumea a scăpat de asupririle celui mai tiran om pe care a putut sĕ-'l aibă monarchia în fruntea conducerei de stat. Oamenii 'și-au uitat de înfricoșatele vĕrsări de sânge de peste zi, de morții căzuți în lupta pentru libertate. pentru-că țineau cu mult mai mare câștigul eșit din alungarea lui *Metternich* din fruntea guvernului decât jertfele ce le-au reclamat acest câștig.

În ziua următoare studenții erau toți înarmați, pentru-că li-se dase voe sĕ se constitue în gardă națională. *Metternich,* îmbrăcat în haine țĕrănești a părăsit Viena, noaptea, ca sĕ nu-'l vadă și sĕ nu-'l cunoască nimeni.

Liniștea s'a restabilit imediat cum s'a știut că *Metternich* e demisionat, dar' lumea nu era totuși mulțumită cu această simplă schimbare de persoane, ci cerea și *reforme,* cerea schimbarea sistemului de guvernare.

Ținênd cont de cele întêmplate la Paris, și primind știri despre nouele pretensiuni ale poporului vienez, împĕratul a dispus sĕ se comunice Vienezilor, că guvernul seu a proclamat *libertatea de presă* și înființarea *gardei naționale.*

Entusiasmul și mulțumirea crescuse acum la culme. Studenți și cetățeni, înarmați ca membri din garda națională, au percurs toate stradele și au dus știrea îmbucurătoare prin toate colțurile Vienei. Deodată întregul oraș a devenit decorat cu o pădure de steaguri, pe cari sĕ aflau inscripțiile: »*Libertate de presă*«. — »*Gardă națională*« și »*Ordine și siguranță*«. Cetățenii și studenții își pun cocarde albe în semn de pace, ear' un grup de oameni încununează statua lui Iosif II., cel mai bun și mai drept domnitor al Austriei.

Pretutindenea deci bucurie și mulțumire între cetățenii Vienii, și această grabnică schimbare sufletească a fost provocată numai de alungarea lui *Metternich* din postul ce-'l avè de prim-sfetnic, de atotputernic sfetnic, al prea bunului și de aceea prea puțin energicului împĕrat *Ferdinand.*

Vienezii au avut prudența a nu sĕ atinge de tron, cum au făcut Parisienii, ci s'au mulțumit cu măturarea dela suprafață a omului

http://statuldacia.info

care a fost isvorul şi producĕtorul tuturor relelor ce sĕ deslănţuiseră asupra ţĕrilor din monarchie, decenii de-arîndul.

Dar' nu numai Viena, ci întreaga monarchie a resuflat mai uşor când a prins de veste că a dispărut de pe arena vieţii politice omul acesta, care, câtă vreme a stat în fruntea afacerilor publice, a fost un reacţionar de cea mai primă specie, şi pe basa puterii, concentrată în mânile sale, esercia o formală închisiţie pentru a suprima încă în germene ori-ce mişcare în sînul popoarelor din monarchie.

Metternich voea sĕ modeleze viitorul popoarelor din monarchie după presentul seu propriu, şi sĕ le facă jertfă vederilor sale greşite şi nebune despre formaţiunea de stat, în care cetăţenii n'ar fi sĕ fie alta decât păpuşe sau sclavi modernisaţi. Numele seu e rostit şi astăzi cu dispreţ şi pata ce a lăsat-o în urma sa pe numele cel bun şi glorios al casei domnitoare va rĕmânè neştearsă pentru totdeauna.

Învĕţătura însĕ e următoarea:

Precum la Paris căderea lui *Guizot,* aşa şi la Viena căderea principelui *Metternich,* a dat dovadă destul de eclatantă, că nu este putere care sĕ împedece şi sĕ ţină în loc valurile miscării popoarelor, şi că nu este despot şi tiran, încunjurat de ori-ce putere armată, care sĕ nu poată fi dat la o parte, atunci când poporul *vrea* ca el se fie măturat dela suprafaţă.

Forţa adevĕrată residă deci *în păturile de jos,* în massele poporului.

Maghiarii la Viena.

Revoluţia din Viena şi căderea lui *Metternich* a fost apă bună pentru politica maghiară; şi *Kossuth* s'a folosit de împrejurările date, pentru a duce la îndeplinire dorinţele Ungurilor.

După-ce, cum am spus, casa magnaţilor, intimidată de iuţeala cu care s'au desvoltat tristele evenimente din urmă, a votat şi ea adresa lui Kossuth, în şedinţa din 14 Martie a dietei maghiare Kossuth propune, ca o delegaţiune monstră sĕ ducă adresa la Viena şi sĕ o inmanueze domnitorului, cerênd dela acesta *guvern independent maghiar.* Palatinul *Stefan* a fost rugat sĕ se pună însuşi în fruntea delegaţiunii şi sĕ o conducă.

Hotărîrea luată în direcţia aceasta a produs mare entusiasm şi mare însufleţire în Pojon. Încă în seara aceea s'a aranjat un conduct cu torţe în onoarea lui Kossuth, întregul oraş fiind pavoazat încă de cu ziua. S'au rostit multe vorbiri patriotice, în limba maghiară

http://statuldacia.info

și germană, și s'a aranjat o manifestație politică de prima ordine, ca resunet la știrile primite despre căderea lui *Metternich*.

În dimineața următoare 300 de Maghiari, parte deputați, parte magnați, în frunte cu *Kossuth*, au plecat la Viena. Era representată în această grupare politică floarea inteligenței maghiare.

Mulțime mare de oameni 'i-a petrecut până la malul Dunării și 'i-a aclamat cu frenesie când vaporul a plecat cu ei la Viena. Palatinul plecase ceva mai nainte, cu trăsura la Viena. După ameazi (era 15 Martie) treisute de studenți maghiari, îmbrăcați în gală, au plecat asemenea la Viena. pentru a se ataşa la delegațiunea plecată înainte de ameazi.

Primirea Maghiarilor la Viena a fost grandioasă. Întreaga Vienă le-a eșit întru întîmpinare și un entusiasm ne mai pomenit a isbucnit din piepturile tuturora, la sosirea vaporului care-'i aducea. Garda națională dădea onoruri militare; casele erau frumos împodobite cu steaguri și cu covoare, ear' damele aruncau flori din ferești în calea lui Kossuth și a delegațiunei maghiare. Seara Viena a fost iluminată de se părea că e o mare de focuri.

În ziua următoare, 16 Martie. delegațiunea maghiară a mers la palat, pentru a espune domnitorului dorințele națiunei maghiare. Însuși palatinul s'a făcut interpret al dorințelor Maghiarilor și a rugat pe împĕratul *Ferdinand* se le împlinească, spre liniștirea spiritelor.

Dar' mai erau la curtea dela Viena și alții, cari urmăreau cu atențiune desvoltarea evenimentelor și-'și puneau în cumpănă autoritatea când erau se se introducă inovații în una ori alta dintre țĕrile monarchiei; și acestia, așa numiții »*membri ai camarilei*« erau în contra acceptării dorințelor maghiare.

În fruntea camarilei stătea atunci archiducele *Ludovic*, care a înfruntat rĕu pe palatinul *Stefan* pentru faptul întreprins și 'l-a făcut responsabil pentru urmări, spunêndu-'i franc, că Maghiarii nu umblă după alta decât *se detroneze casa domnitoare*. Camarila, în special archiducele *Ludovic*, avea influență mare asupra împĕratului *Ferdinand*, și așa la început era părerea, că dorințele Maghiarilor nu pot fi împlinite. Dar' palatinul a început a amenința cu demisionarea, — pentru-că el nu poate primi asupra sa responsabilitatea pentru urmări, — și au început a amenința și Maghiarii cu *revoluție* dacă nu li-se dau aceste »*puține*« drepturi ce le cer: ear' împĕratul Ferdinand, intimidat de cele întêmplate numai cu câteva zile mai nainte la Viena, s'a declarat gata a împlini tot ce cer Maghiarii, și a însărcinat

http://statuldacia.info

imediat pe palatinul *Stefan* să împuternicească pe cineva cu formarea cabinetului independent maghiar, ear' palatinul a dat această înaltă misiune contelui *Batyányi Lajos,* conducătorul opoziției din casa magnaților.

Maghiarii au secerat deci o învingere deplină la Viena, din motivul, că puterea de stat era redusă la nula în Austria, și nu mai putea să se opună nici chiar curentului celui mai dușmănos și mai periculos pentru casa domnitoare, cum era tocmai curentul maghiar, provocat de *Kossuth.*

Să zice că împăratul Ferdinand *tremura* când a primit delegația Maghiarilor, alcătuită tot din oameni cu săbii și cu — mustăți unse.

Plină de veselie s'a reîntors deci delegația maghiară la Pojon, unde a sosit în 17 Martie la orele 5 d. a. Întreaga poporațiune era în picioare și pe strade, pentru-că sosise vestea despre îmbucurătorul resultat cu care a umblat delegația la Viena. Casele toate erau împodobite cu steaguri, și pușcături de treascuri anunțau poporațiunei sosirea vapoarelor pe cari să aflau membrii delegațiunii. În triumf au fost duși toți până la hotel, unde *Kossuth* a apărut pe balcon și a rostit mulțimei entusiasmate următoarea vorbire:

„Domnilor! Ca herolzi ai libertății vă salutăm pe pământul libertății. Despre misiunea noastră să dee seamă faptele simple. Când am ajuns la Viena, cu nobilul dor de libertate, care-'și primise prima alăptare între zidurile Pojonului, la Viena unde era dărîmat absolutismul secular: am fost primiți cu însuflețire din partea cetățenilor vienezi, ba chiar cu resultatul, că în momentul în care noi ne-am ținut întrarea în Viena, s'a dat naștere constituției pe seama Austriei. Atâta pot să vă raportez, că aceea-ce demult era dorința cea mai ferbinte a noastră, anume, că Ungaria să fie guvernată din Buda, nu mai e dorință ci *fapt împlinit,* pentru-că guvernul nostru e la Buda. M. Sa a numit pe A. Sa regală archiducele palatin de locțiitor, prin urmare, palatinul va guverna Ungaria din Buda, în numele regelui, ear' omul, pe care 'și-'l-a ales palatinul de întâiul prim-ministru, cu însărcinarea să-'și formeze un minister, — *e acesta!* (arată cu mâna spre contele *Batyányi*). Pentru omul acesta reclamez întreaga încredere a națiunei. Momentele triumfului sînt trecute, urmează deci zilele de muncă grea, — pentru a putè fi turnat în legea precisă tot ce să referă la libertatea de presă, la înarmarea națională, la iobăgie, la representanța poporală și la comunitatea purtării de sarcini publice. N'am adus alta cu noi decât un *minister responsabil,* dar'

http://statuldacia.info

mai mult nici nu ne trebue deocamdată, pentru-că cu ajutorul ministerului responsabil putem să resolvăm chestiile reformei. Şi acum trebue să-'mi desvĕlesc capul în faţa nobilei tinerimi, care a luat parte strălucită la învingerile noastre".

Publicul, care aclama viu pe *Kossuth* şi pe *Batyányi,* a făcut ca şi acesta din urmă să rostească puţine cuvinte, după cari *Kossuth* a continuat astfel:

„Mâne apare în mijlocul nostru iubitul nostru palatin. El e acela, care are meritul cel mai mare în jurul fericitului resultat al representaţiunei noastre, pe care noi singuri, făcênd cele mai mari opintiri, nu 'l-am fi putut ajunge; el e acela, care a spus regelui franc: dacă nu să vor împlini dorinţele noastre îşi depune demnitatea de palatin.

„Domnilor! În faţa unui astfel de patriotism rar trebue să ne plecăm genunchii toţi. Vom primi pe marele bărbat aşa cum reclamă meritele sale, şi cu o demnitate bărbătească, aşteptată dela noi. Dar' până se vor resolva importantele chestii ale libertăţii noastre, avem trebuinţă de ordine şi de pace. Dorinţa noastră cea mai ferbinte era şi este, să facem regenerarea patriei fără vĕrsare de sânge, şi cooperarea şi încrederea concetăţenilor nostri ne vor da ajutor pentru ajungerea acestui scop.

„Aşadar' mâne vine palatinul. Să trăească!"

Fiecare frasă din vorbirea lui Kossuth fu acoperită cu aplause frenetice, şi membrii mai marcanţi ai delegaţiunii au trebuit să apară pe balcon ca să-'i vadă publicul însufleţit şi se le facă ovaţiuni. Sgomotoase ovaţiuni s'au făcut şi soţiei ministrului-president *Batyányi* şi soţiei lui *Kossuth,* cari asemenea s'au arĕtat pe balcon, fiecare cu câte un steag naţional în mână.

Mulţimea a început a se resfira, ear' *Kossuth,* de braţ cu soţia sa, a făcut o lungă primblare prin oraş, aclamat fiind pretutindenea pe unde trecea.

Seara întregul oraş a fost iluminat, ear' la orele unsprĕzece din noapte s'a aranjat un conduct de torţe noului prim-ministru maghiar, conte *Batyányi.*

Astfel au ştiut Maghiarii să esploateze strîmtorarea în care se afla curtea dela Viena în favorul lor, şi să stoarcă delą Coroană toate favorurile pe cari, între alte împrejurări, nici după lungi lupte şi vĕrsări de sânge nu le puteau dobândi.

http://statuldacia.info

Cererile naţiunii maghiare.

Pe când *Kossuth* umbla cu deputaţiunea la Viena, pentru-ca să stoarcă dela Coroană împlinirea dorinţelor naţiunii maghiare, — spiritul seu pusese în mişcare şi poporaţiunea din *Pesta*.

Se temea adecă *Kossuth*, că delegaţia maghiară nu va fi primită nici de astă-dată la palat, cum n'a fost primită nici în trecut, şi de aceea să pusese să pregătească terenul pentru astfel de acte, cari să *silească* Coroana se facă concesiuni Maghiarilor.

Ştirea, că dieta a trimis delegaţie la Viena, ca să ceară dela domnitor *guvern independent maghiar*, adusese deja spiritele în agitaţie. În Pesta tot tinerimea s'a pus în fruntea mişcării, ear' în fruntea tinerimii se afla poetul *Petőfi* şi romancierul *Iokai*. În cafeneaua »*Pilvax*« se ţineau întrunirile tinerimii şi acì s'a luat hotărîrea, ca dorinţele naţiunii maghiare să fie precisate pe scurt dar' cuprinzător, ear' o comisiune mai restrînsă a şi compus cunoscutele *douăsprăzece puncte* în cari sûnt cuprinse *cererile naţiunii maghiare*.

În 14 Martie s'a ţinut în sala clubului opoziţional întrunire mare de popor, care a acceptat cu însufleţire cele douăsprăzece puncte şi a decis, ca ele să fie trimise contelui *Batyányi*, preşedintele clubului opoziţional, în scopul, să le presenteze opoziţiei parlamentare, ca primindu-le şi aceasta, să adune subscrieri din toată ţeara pe seama lor, şi provăzute cu sute de mii de subscrieri să le presenteze parlamentului ca cereri concretisate din partea naţiunii maghiare.

Pe când se discuta chestia, că n'ar fi oare mai bine să meargă o delegaţie a tinerimii la Pojon şi să ducă petiţia pentru a o presenta dietei, şi în cas de lipsă să meargă chiar la Viena şi să o presenteze Monarchului: soseşte un tinăr agitat şi sărind pe biliard comunică celor presenţi ştirea, că în Viena a erupt revoluţia.

Ştirea a provocat o ferbere nespusă între cei-ce erau de faţă. Toţi erau de părerea, că dacă vecinii au pus mâna pe arme, nu pot rămânè nici Maghiarii cu mânile în sîn. Se auzia glasul lui *Petőfi*, care striga mereu: »*fapte nu vorbe!*« Se născuseră două păreri. Cei mai bătrâni ziceau, să se respecteze conclusul odată adus, ear' tinerimea cerea, ca cele douăsprăzece puncte să fie puse imediat în aplicare, şi ca în prima linie să fie eliberaţi *cu forţa* scriitorii închişi pentru delicte politice. Discuţia a ţinut până târziu noaptea, şi s'a terminat cu hotărîrea, ca în ziua următoare, *15 Martie*, să se ţină o nouă întrunire.

http://statuldacia.info

Era o vreme friguroasă, și din cer cădea o lapoviță mĕruntă. Cu toată vremea neplăcută lumea mergea înse, mânată de un dor neînțeles, spre cafeneaua »*Pilvax*«, căci se lățise vestea că tinerimea vrea se facă lucruri mari. Pe un colț de stradă erau lipite cele douĕsprĕzece puncte, scrise cu litere mari, pe un placat mare, ear' lumea sĕ oprea în cale și le cetea. Placatul, product al tinerimii maghiare, avea următorul cuprins:

Ce cere națiunea maghiară?

Sĕ fie pace, libertate și concordie!

Cerem: 1. Libertatea tiparului și desființarea censurei. 2. Minister responsabil unguresc. 3. Dietă anuală la Pesta. 4. Egalitate politică și religioasă. 5. Gardă națională, adecă înarmarea poporului și depărtarea armatei străine; miliția sĕ pună jurĕmênt pe constituțiune. 6. Purtarea sarcinelor publice de cătră toți locuitorii. 7. Desființarea iobăgiei. 8. Jurii, adecă tribunale de cetățeni jurați. 9. Bancă națională unguréscă. 10. Desființarea cancelariei și a locotenenței. 11. Libertatea condamnaților politici și 12. *Unirea Transilvaniei cu Ungaria.*

Egalitate, libertate, frățietate!

Acestea erau cele douĕsprĕzece puncte.

Sĕ adunase lume multă la cafeneaua Pilvax, așa că localitățile cafenelei erau toate pline și era plină și piața din fața cafenelei.

Tinĕrul *Iokai* sĕ urcă pe o masă și rostește mulțimei următoarea vorbire:

„Fraților! Momentul ne chiamă la fapte serioase. Toate popoarele Europei fac progrese și sĕ fericesc, trebue deci sĕ progresăm și sĕ ne fericim și noi. Sĕ fie *pace, libertate și concordie;* sĕ ne pretindem drepturile, cari până acuma ne-au fost răpite și sĕ facem ca acelea sĕ fie *comune și împărțite cu toți.* Eată ce cerem. (Acì Iokai cetește punctele de sus, și termină astfel): Și drepturile acestea națiunea e datoare sĕ le ceară, basându-se pe forțele ei proprii și pe Dumnezeul causei drepte".

După el poetul *Petöfi* a declamat o poesie proprie, cu care a entusiasmat publicul. A fost ridicat pe umeri și purtat prin sală. Tinerimea a plecat de acì la universitate, ca sĕ provoace și pe ceialalți studenți sĕ se alăture la mișcarea patriotică. Lumea sĕ luase după tinerime, așa că aglomerația devenise puternică și îngrijitoare. Din mii de piepturi rĕsuna: „Trăească *libertatea!* Trăească *egalitatea!*"

În curtea universității a vorbit de nou *Iokai, Petöfi* 'și-a declamat de nou poesia, ear' poporul a luat hotărîrea, sĕ pună imediat în

http://statuldacia.info

aplicare punctul prim din *cererile naţiunei* maghiare, punctul referitor la *libertatea tiparului.*

Întreaga mulţime a mers la tipografia »*Landerer et Heckenast*« ear' o delegaţie a provocat pe proprietarul tipografiei sĕ tipărească imediat pe seama poporului cele 12 puncte. Pe la orele unsprĕzece şi jumĕtate a eşit de sub presă primul product al libertăţii tiparului, decretată din partea poporului. S'a tipărit şi poesia lui *Petöfi* şi în mii de esemplare a fost împărţită, împreună cu cele 12 puncte. printre mulţime, după-ce *Petöfi* o mai declamase de câteva-ori. La orele 12 mulţimea s'a rĕsfirat, ca la orele trei sĕ se întrunească de noi.

La orele trei d. a. piaţa din faţa museului naţional era îndesată de lume. S'au depus în museul naţional primele producte ale libertăţii de presă, punctele naţiunei şi poesia lui *Petöfi,* după-ce acest din urmă scrisese pe ea cu mâna proprie că *e prima rĕsuflare a libertăţii maghiare*«. Mulţimea cunoştea acum textul poesiei lui *Petöfi* şi totuşi cerea în continuu sĕ 'i-o declameze autorul. *Petöfi* a declamat-o de cinci-ori, între aplausele şi lacrĕmile de însufleţire ale publicului.

S'a propus şi s'a primit trimiterea unei delegaţiuni la comună, ca sĕ învite consiliul comunal sĕ se alăture la acţiunea tinerimei pentru redobândirea libertăţii. Consiliul comunal ţinea tocmai şedinţă şi a luat la cunoştinţă dorinţele poporului, — cele douĕsprezece puncte fiind imediat subscrise de primarul oraşului şi provĕzute cu sigilul orăşenesc.

Când a auzit mulţimea de afară că şi consiliul comunal aprobă şi subscrie cererile naţiunei, a isbucnit în nouĕ semne de bucurie şi de entusiasm. 'I-s'au mai rostit câteva vorbiri, *Petöfi* 'şi-a mai declamat poesia, ear' consiliul comunal a întrat în desbaterea punctelor naţiunei, hotărînd sĕ le trimită, în formă de petiţie, la dieta din Pojon, prin o delegaţie specială, care sĕ meargă apoi şi la Monarchul şi sĕ-'l roage sĕ convoace o *dietă nouă la Pesta,* pe basa representării poporale. A decretat totodată şi înfiinţarea *gardei naţionale.*

Mulţimea plecase la Buda, unde o delegaţie avea sĕ ceară şi dela locotenenţă recunoaşterea celor douĕsprĕzece puncte, şi în consecinţă ştergerea censurei şi eliberarea condamnaţilor politici. Palatul locotenenţei era păzit de tunari, cari stau gata ca la comanda ce li-se va da sĕ sloboadă tunurile asupra oraşului *Pesta.* Curtea palatului şi strada din faţă era plină de lume. Delegaţia a întrat în sala de consultare, unde se ţinea tocmai consiliu. Delegaţia a presentat punctele şi a cerut ca censorii sĕ fie imediat demisionaţi ear' întemnitaţii

http://statuldacia.info

pentru crime şi delicte politice să fie puşi imediat în libertate. Locotenenţa a acordat toate cererile şi presidentul a concipiat la moment ordinul, ca condamnaţii politici să fie puşi în libertate.

Mulţimea a plecat spre temniţele din casamate, unde se afla întemniţat scriitorul *Tancsics Mihály,* care era să fie redat acum libertăţii. *Tancsics* nu ştia nimica despre cele petrecute şi astfel a fost foarte surprins când 'i-s'a deschis pe neaşteptate uşa temniţei şi 'i-s'a spus că e liber. Afară la stradă îl aşteptau mii de oameni, cari 'l-au aclamat cu însufleţire. Se întunecase bine când trăsura cu *Tancsics* a sosit la Pesta, adus în triumf şi la lumina faclelor aprinse din partea publicului entusiasmat. În Pesta studenţii au desprins caii dela trăsură şi ei au dus pe *Tancsics* până la locuinţă.

Tinerimea a mai inscenat o manifestaţie şi în teatrul naţional, cu care s'a terminat şirul lung al lor, şi s'a încheiat ziua de 15 Martie, atât de memorabilă în istoria luptelor maghiare. S'a încheiat în mijlocul unei bucurii mari, fiindcă tocmai înspre seară sosise şi ştirea dela Viena despre căderea lui *Metternich* şi a tot atât de mult urgisitului *Apponyi,* precum şi despre isbucnirea revoluţiei, care a provocat căderea acestor doi despoţi.

E de remarcat, că ordinea n'a fost turburată întru nimic în ziua aceasta, şi că imediat s'a început organisarea gardei naţionale.

Pretensiunile Cehilor.

Resistenţa puterii de stat faţă cu cererile popoarelor era sdrobită cu desăvîrşire, şi guvernul şi Monarchul trebuiau să încuviinţeze tot ce cerea *voea poporului* , pentru-că aveau în vedere cele întêmplate la Paris şi se temeau de şi mai rău.

De aceea, bine a fost de popoarele cari s'au grăbit cu precisarea postulatelor lor şi cu presentarea acestora la poalele Tronului.

Maghiarii au fost între cei dintâiu, — după Vienezi, cari au înţeles situaţia şi s'au ştiut folosi de ea pentru a stoarce favoruri şi libertăţi; dar' deodată cu Maghiarii s'au pus în mişcare şi *Cehii* din Boemia. Odată cu delegaţiunea maghiară a sosit la Viena şi o delegaţiune din *Praga,* trimisă din partea Cehilor ca să înainteze Monarchului o petiţiune, în care se cuprindeau toate pretensiunile naţionale ale poporului ceh.

Petiţia era compusă pe basa hotărîrilor luate în marea întrunire publică, ţinută în 11 Martie la *Wenzelsbad.*

http://statuldacia.info

E memorabilă adunarea aceasta națională a Cehilor, la care poporul a fost învitat cu zile mai înainte, prin scrisori răspândite în mii de esemplare în toate direcțiile, punându-'i-se la inimă să vină fără deosebire de rang social, aristocrați și țărani, funcționari și industriași, ca împreună să stăbilească »*dorințele și pretensiunile pe cari în timpuri atât de agitate trebue să le poarte în sîn fiecare Ceh cu iubire de neam*«.

Poliția, și peste tot puterea de stat, a făcut tot posibilul ca să împedece ținerea adunării. Publicul a fost avisat prin placate mari, lipite pe toate casele, că *plebea* din Boemia vrea să însceneze tumulte și cravale în întrunirea proiectată, de aceea cetățenii iubitori de ordine să nu participe la adunare și să lase plebea în grija poliției, care va isprăvì iute cu ea. Puterea de stat n'a avut însă curajul să oprească formal ținerea adunării.

La orele șase seara o mulțime imens de mare și bine îmbrăcată, — semnul că nu era plebea, se adunase în localul numit, ocupând toate salele și localitățile laterale, așa, că cei veniți mai târziu au trebuit să rămână pe afară.

S'a deschis ședința și s'a dat cuvêntul înflăcăratului naționalist *Trojan,* care a rostit un discurs captivant, totodată însă și loial. Un alt orator a cetit apoi *punctele,* pe basa cărora este a se compune petiția către Monarchul. Toate au fost primite cu aplause și cu mare însuflețire din partea adunării.

Punctele sûnt următoarele:

1. Garantarea uniunii de stat între toate țările ereditare boeme, și representarea lor în dieta ce se va convoca în fiecare an, compusă din deputați liber aleși din partea tuturor orașelor și districtelor.

2. Autorități responsabile centrale pe seama acestor țări, cu sediul în Praga.

3. Judecătorii cercuale (de ocol) independente, sistarea statului privilegiat judecătoresc, procedură verbală și publică la judecătorii.

4. Perfectă egalitate pentru naționalitatea cehă cu naționalitatea germană, în școală și în oficii.

5. Ocuparea funcțiunilor prin indigeni, cari cunosc egal de perfect ambele limbi ale țării.

6. Răscumpărarea generală a robotei și a prestațiunilor urbariale, egalitatea proprietății și sistarea raporturilor de supunere.

7. Autonomie comunală cu funcționari comunali și municipali, — aleși.

http://statuldacia.info

8. Sistemisarea gardei municipale; serviciu militar obligător pentru toţi, cu tragere la sorţi şi cu o durată de patru ani.

9. Ştergerea acciselor şi ameliorarea legilor despre timbre şi taxe.

10. Libertate de presă; garantarea libertăţii personale în contra arestărilor volnice; libertatea de întrunire şi asociare.

11. Libertatea şi egalitatea tuturor profesiilor de credinţă (religiilor); şi

12. Imunitatea secretului epistolar.

Va se zică, tot în douăsprăzece puncte 'şi-a precisat şi poporul ceh pretensiunile naţionale, întocmai ca şi Maghiarii la Pesta.

Adunarea Cehilor a ţinut până noaptea la orele *zece,* şi s'a terminat cu alegerea unui comitei de 25, care să compună petiţia către Monarch, pe basa acestor puncte votate.

Comitetul s'a întrunit în ziua următoare pentru a se degaja de misiunea primită, ear' cercurile oficiale, cari aşteptau să vadă deslănţuirea unui şir de cravale de stradă, isvorîte din neînţelegerile ce tocmai pe atunci domneau între diferitele nuanţe politice ale poporului ceh, — au rămas cu pofta neîmplinită. Ordine esemplară a fost observată sub durata întrunirii, ear' punctele au fost votate în unanimitate, ca semn de solidaritate.

Comitetul a început să adune subscrieri pentru petiţia ce o formulase, şi în două zile mii de iscăliturі se adunaseră. aşa, că presentarea ei la poalele tronului putea să se facă fără amînare cum s'a şi făcut.

Delegaţia a fost bine primită la Viena, dar' răspuns definitiv nu 'i-s'a dat. Urmarea a fost, că staturile Boemiei au dat şi ele o nouă petiţie către Monarch, la 2 Aprilie, cerând încuviinţarea programului politic-naţional al poporului ceh, stabilit în adunarea dela *Wenzelsbad.* În 8 Aprilie a urmat apoi rescriptul împărătesc, edat în formă de lege, prin care *se »decretează egala îndreptăţire, în şcoală şi în oficii, a limbei cehe cu cea germană* ordonându-se, ca în viitor să fie aplicaţi în funcţii publice numai oameni cari cunosc perfect de bine *ambele* aceste limbi.

Acesta e *patentul împărătesc,* la care s'a provocat mai anii trecuţi supremul for judecătoresc din Austria. pentru a stabilì legalitatea ordonanţelor guvernului *Badeni,* referitoare la întrebuinţarea limbelor oficiale în *Boemia,* un rescript împărătasc, care are şi astăzi putere de lege în faţa Cehilor.

http://statuldacia.info

Pretensiunile națiunei croate.

După Cehi au urmat Croații. Tot neam de viță slavă.

Comitetul provisoriu național al națiunei croate încă a convocat, *pe 25 Martie n.* o adunare națională la *Zagreb,* la care au luat parte delegați din toate trei regatele unite: *Dalmația, Slavonia* și *Croația,* și în care s'a votat în unanimitate *programul național* al Croaților, cu a cărui presentare la poalele preaînaltului Tron a fost însărcinată o numeroasă deputațiune națională.

Programul, în care se cuprind toate pretensiunile poporului croat, așa cum erau ele reclamate la 1848, e de următorul cuprins:

„Națiunea regatelor unite. condusă de dorința de-a rămâne și mai departe sub coroaua ungară, cu care strămoșii ei au unit de bunăvoe libera coroană a regatelor Croația, Slavonia și Dalmația; condusă de dorința de-a rămâne credincioasă dinastiei actuale, care guvernează în regatele acestea pe basa sancțiunei pragmatice; în fine, condusă de dorința de-a se menține întregitatea monarchiei austriace și întregitatea regatului ungar, precum și de-a servi de puternică apărătoare a câștigurilor enorme isvorîte la Viena din sângeroasele și importautele zile de 12, 13 și 14 Martie. pe seama întregului imperiu austriac, — pretinde dela dreptatea împăratului ei următoarele:

1. Starea extraordinară în care se află națiunea, precum și restituirea posiției ei legale pretinde un cap legal; de aceea a ales națiunea de ban al celor trei regate unite pe baronul *Josif Jellachich,* un bărbat care are încrederea întregei națiuni, căruia cere se 'i-se încredințeze și comanda asupra trupelor confiniare și dreptul de-a convoca dieta.

2. Dieta regatelor acestora se fie convocată cel mult până la 5 Maiu a. c. la *Zagreb.*

3. O unire nouă și puternică, în toată privința, a regatului Dalmația, aparținător nouă pe bază istorică și legală, cu regatele Croația și Slavonia, precum și încorporarea confiniilor militare, în ce privește administrația politică, și încorporarea tuturor celoralalte părți ale patriei, perdute în cursul vremii și uuite cu comitatele maghiare și țările austriace.

4. Independență națională.

5. Minister propriu independent, responsabil dietei regatului, ai cărui membri se fie bărbați populari, devotați tendențelor nouă de libertate și de progres.

http://statuldacia.info

6. Introducerea limbei naţionale în administraţia internă şi esternă a regatului, precum şi în toate institutele de învĕţământ, inferioare şi superioare.

7. Crearea unei universităţi în Zagreb.

8. Desvoltarea politică şi spirituală pe basele spiritului liber naţional.

9. Libertate de presă, de convingere, de învĕţământ şi de discuţie.

10. Dietă anuală, când la *Zagreb,* când la *Eseg,* când la *Zara,* când la *Fiume.*

11. Representanţă poporală pe basa egalităţii, fără deosebire de rang, la dieta de acum şi la toate dietele următoare.

12. Egalitate în faţa legii, pe seama tuturor, fără deosebire de rang; publicitate şi procedură verbală în justiţie, cum şi judecătorii cu juraţi şi responsabilitate pe seama judecătorilor.

13. Egală împărţire de sarcini asupra tuturora, fără deosebire de rang.

14. Ştergerea iobăgiei şi a zĕciuelei.

15. Crearea unei bănci naţionale.

16. Restituirea casselor şi a fondurilor noastre manipulate până acì în Ungaria, precum şi restituirea moşiilor şi a casselor trecute în proprietatea fiscului.

17. Gardă naţională. Căpitanul ţĕrii, ales din partea dietei noastre, după vechiul obiceiu, va purta comanda supremă asupra ei.

18. Trupele naţionale, de ori-ce categorie, sĕ rĕmână în ţeară în vreme de pace; ofiţerii sĕ se recruteze din fiii ţĕrii, ear' comanda sĕ se poarte în limba naţională. În vreme de rĕsboiu sau de pază, contra inimicului estern, ales în serviciu de cordon, sĕ primească soldă, îmbrăcăminte şi mâncare. Miliţia străină sĕ fie depărtată din ţeară, ear' graniţerii aflători în Italia sĕ fie readuşi în patrie.

19. Trupele naţionale sĕ pună jurĕmênt de fidelitate: constituţiei comune, regelui lor, libertăţii naţiunilor şi libertăţii tuturor popoarelor din monarchia austriacă, - aměsurat principiului umanităţii.

20. Deţinuţii pentru delicte politice, fie că sûnt din regatele unite sau din alte ţĕri libere austriace, în special vestitul scriitor şi fiu al patriei noastre, *Nicolae Tomassev,* sĕ fie puşi în libertate.

21. Drept de asociare, întrunire şi petiţionare.

22. Ştergerea vămii la graniţele ţĕrii spre statele sloveno-italiano-austriace, şi proclamarea comunicării libere.

23. Restabilirea dreptului vechiu de-a aduce în ţeară sare de mare.

http://statuldacia.info

24. Precum s'au șters în provincie robotele domnești, să se șteargă și în granița militară robotele publice și împărătești și să se restituească comunelor din graniță pădurile și pășunile avute.

25. Fondurile grănițerești, manipulate din partea consiliului marțial de curte, să fie manipulate de către ministerul nostru.

26. Fiecare grănițer se aibă, ca om liber, egale drepturi și libertăți cu ceialalți locuitori din regatele noastre unite.

27. Comunele grănițerești să fie organisate pe basa libertății perfecte, și să aibă dreptul să se administreze singure.

28. Vechiul ișpănat »*Županie* să fie restaurat așa cum era în vechime, dar' să fie de nou organisat pe basa nouă a libertăților de acum.

29. Toate funcțiile. fără deosebire, atât civile cât și bisericești, să fie date esclusiv fiilor din regatele noastre unite.

30. Ștergerea celibatului și întroducerea limbei naționale în biserică, după dreptul și obiceiul vechiu croat".

Delegațiunea croată, trimisă la Viena pentru-ca să presenteze Monarchului pretensiunile acestea ale națiunei croate, a umblat bine și cu bun succes în misiunea primită, pentru-că *toate* au fost încuviințate din partea Împăratului Ferdinand.

Concilianța Sașilor.

Pe la finea lui Martie se născuse o mișcare oare-care și prin cercurile politice ale Sașilor din Ardeal. Nu în direcțiunea de-a câștiga drepturi pe seama națiunii lor, pentru-că drepturi aveau. Din vremile cele mai vechi Sașii aveau privilegii și libertăți naționale, pe cari au fost destul de cuminți a și-le ști păstra. Mișcarea lor era îndreptată deci într'acolo, ca să-'și asigure și pentru viitor aceea-ce au. Era un act de *circumspecție,* cărui asemenea făcut-au Sașii totdeauna când simțeau câte o schimbare în atmosfera politică.

Vedea și simțea ori-și-cine, că lucrurile vor lua o nouă întorsătură în monarchia întreagă, dar' nimeni nu putea să știe că ce anume se va întêmpla. Printre Sași se lățise însă credința, că din ruinele monarchiei va eși o nouă *Dacie,* sau o *Daco-Românie,* și de aceea s'au pus să facă curte Românilor. Preotul *Roth* a edat o broșură, în care le spunea Sașilor *să meargă cu Românii* și să le dee mână de ajutor la întemeierea *imperiului daco-român,* pentru-că în acest nou imperiu le va merge bine și Sașilor. În teatrul din *Sibiiu,* cu

http://statuldacia.info

ocasiunea unei producțiuni teatrale, publicul sas a început să strige incidental: » *Trăeasca a patra națiune a Transilvaniei* , adecă Românii.

Formă mai concretă a primit mișcarea Sașilor, pornită în favorul Românilor, în rugarea pe care mai mulți cetățeni Sași din *Brașov* au înaintat-o la 30 Martie magistratului și comunității din *Brașov,* cerênd în ea de urgență următoarele lucruri:

1. Reforme cu privire la organisarea comunităților, și anume, alegerea membrilor din partea tuturor cetățenilor juraţi. ear' alegerea să nu să facă pe vieață.
2. Drept de alegere pe seama fiecărui cetățean cu cualificație.
3. Delăturarea candidării la ori-ce fel de alegere.
4. Dare de seamă publică despre manipularea casselor publice.
5. Publicitate pe seama discuțiilor politice, la comunități, magistrate și la universitatea săsească.
6. Publicitate și procedură verbală la judecătorii.
7. *Acceptarea Valachilor de cetățeni egal îndreptățiți în țeara săsească.*
8. Întroducerea neamânată de judecătorii cu juraţi pentru conservarea și reglementarea presei libere.

Cetățenii sași ai Brașovului 'și-au motivat rugarea cu dorința de-a *trăi în bună înțelegere și în frățietate* cu celelalte națiuni locuitoare în această scumpă patrie, — prin urmare și cu Românii, cu cari mai naînte purtau procese ca să-'i scoată din moșii și nu-'i lăsau să între în funcții publice nici măcar până la rangul de concipist sau — cancelist.

Aceiași Sași, cari mai nainte nu sufereau odată cu capul, ca dintre Români să se dedice cineva carierei industriale, începură acum a să purta mai omenește față de Români, și a le deschide calea progresării culturale și materiale.

Nu trebue mare spargere de cap pentru a înțelege, că această grabnică schimbare de conduită politică nu s'a făcut din deosebită iubire față de Români, ci din deosebită temere, că lucrurile să pot desvolta astfel, ca Românii să ajungă stăpâni pe situație.

A fost deci, cum am spus, un act de *circumspecție,* care reese mult mai clar din conclusul pe care 'l-a luat universitatea săsească în adunarea sa generală, cu privire la recipiarea politică a Românilor din Ardeal.

Presidentul universității naționale săsești din Ardeal a edat adecă în *3 Aprilie 1848* un comunicat oficios, de cuprinsul, că

http://statuldacia.info

adunarea națională a Sașilor a decis *să se dee drepturi Românilor aflători pe fundul regiu* .

Comunicatul e următorul:

„Universitatea națională săsească a făcut experiența îmbucurătoare, că partea mai civilisată a Românilor din țeara săsească, — în deosebi în timpul mai nou, își da silință se respândească cultură și educație printre conaționali.

Națiunea săsească voește se sprijinească, după putință, aceste nisuințe umane, fiind-că ține mult la aceea, ca toți locuitorii de pe teritorul Sașilor să ajungă la treapta de educație spirituală și de nobilitare de moravuri, care poate să-'i facă părtași pe toți și în mod egal de binefacerile instituțiunilor legale și constituționale ale națiunei săsești.

Universitatea națională săsească trăește în firma convingere, că numai cultura și moralitatea poate fericì popoarele în mod durabil și poate să le facă accesibile pentru binefăcătoarea folosire a drepturilor și libertăților mari și estinse, aplanând contrastele mari și aparente.

Când deci, în momentul de față al progresului general pe terenul dreptului și al civilisațiunei, vede sosit timpul de-a face îmbunătățiri pe calea legală în instituțiunile națiunei săsești, întru-cât acelea nu mai corăspund cerințelor vremii de acum: 'și-a ținut de datorință inevitabilă a determina, în interesul dreptului și al civilisațiunei, următoarele, cu privire la locuitorii valachi ai țării Sașilor:

1. Se recunoaște pe seama Valachilor, fără deosebire de confesiune, capabilitatea de-a fi aleși membri ai comunităților săsești, cum și dreptul de-a primì funcții și avansări în oficiile comunale și districtuale, pretutindenea pe teritorul Sașilor, și sub aceleași condițiuni cari esistă în privința aceasta pentru Sași. Tot așa.

2. Nu e împedecată primirea de ucenici valachi la măestriile conduse de Sași, și nici întrarea acestora în asociația Sașilor, atunci, când împlinite sûnt toate condițiunile dela cari depinde acceptarea ucenicilor și îndreptățirea de-a putè esercia vre-o măestrie, — fără a se mai avea în vedere diferința de naționalitate.

3. Pentru fiecare biserică neunită valachă de pe teritorul Sașilor se va separa o porțiune canonică din pământurile comunei, acolo unde sûnt. Dacă pământul necesar lipsește, și comuna nu-'l poate procura nici prin cumpărare, — în locul porțiunei canonice să se dee preotului dela biserica neunită, pentru îmbunătățirea subsistenței sale, o leafă potrivită, din cassa alodială respectivă.

http://statuldacia.info

4. Preoţii neuniţi se primească aceleaşi favoruri personale pe teritorul Saşilor de cari să bucură preoţii celoralalte religii recepte!“

Mare însufleţire printre Români n'au provocat aceste concesiuni săseşti, tocmai pentru-ca Românii ştiau, că nu sentimente de iubire creştinească le-au dictat, ci sentimente de — *temere.*

Mulţi s'au pus chiar să le combată prin gazete ungureşti, spunându-le Saşilor, că concesiunile lor nu sûnt aduse, nici la timpul potrivit, dar' nici în *formă legală,* pentru-că nu universitatea săsească are se împartă drepturi Românilor, ci alţi factori legali. Ele rămân însă totuşi importante, din punct de vedere istoric, ca ilustraţie a politicei de *prudenţă şi circumspecţiune*« pusă în aplicare din partea Saşilor totdeauna când situaţia era cam îndoelnică.

Ministerul unguresc.

Contele *Batyányi,* însărcinat cu formarea cabinetului independent maghiar, a presentat dietei în 23 Martie lista cabinetului. Comunicatul a făcut impresiune adâncă asupra deputaţilor, aşa, că desbaterile au trebuit să fie întrerupte. Lista era următoarea:

Contele *Batyányi Lajos,* ministru-preşedinte.

Szemere Bertalan, intim al lui *Kossuth,* ministru de interne.

Principele *Eszterházy Pál,* ministru al afacerilor comune, cu datorinţa să locuească în jurul Monarchului.

Kossuth Lajos, ministru de finanţe.

Mészáros Lázár, ministru de rĕsboiu.

Contele *Széchenyi István,* ministru de comunicaţie şi de lucrări publice.

Baronul *Eötvös Jozsef,* ministru de culte şi de instrucţie publică.

Klauzal Gábor, ministru de comerciu şi de industrie, şi

Deák Ferencz, ministru de justiţie.

Lista a fost trimisă imediat la Viena, spre aprobare, dar' aprobarea nu a urmat imediat.

Cu toate-că împĕratul în principiu aprobase încă în 16 Martie numirea unui ministeriu independent maghiar, acuma, după presentarea listei, a aflat, că totuşi n'ar fi fericitor lucru pentru monarchie, ca Coroana se aibă doi ministri de finanţe şi doi ministri de rĕsboiu. De aceea, printr'un rescript împĕrătesc, datat din 28 Martie, *a denegat* Maghiarilor numirea unui ministru de finanţe şi a unui ministru de rĕsboiu, separat pentru Ungaria, şi totodată a cerut, ca legea deja votată despre ştergerea iobăgiei, dieta maghiară să o iee *de nou* în desbatere.

http://statuldacia.info

Kossuth prinsese de veste, că Viena e pe cale să-'i tragă o dungă peste socoteală, şi de aceea, în 29 Martie a luat cuvêntul în plin parlament, pentru a declara urmàtoarele:

„Aşa 'mi-se pare, că nici nouă nu ne va da Dumnezeu bucuria şi gloria, să facem reformele fără vĕrsare de sânge. Naţiunea *va sta însĕ gata pentru a face faţă tuturor intrigelor*, cari se opun justelor ei pretensiuni. Nu ştim încă, ce cuprinde resoluţiunea împĕrătească; dar' ştim, că patria aşteaptă dela dietă şi dela public, că dacă resoluţiunea nu va fi mulţumitoare. să se apuce de lucru cu hotărîre bărbătească şi se facă tot ce trebue făcut. Se ascultăm deci resoluţiunea!“ —

Vorbirea aceasta n'a fost decât oleiu pe foc, aşa cum era obicĭnuit Kossuth se facă, totdeauna când voea să stoarcă ceva cu puterea. *Kossuth*, prin rostirea ei, a preparat spiritele, ca să se opună voinţei mai înalte; a dat naştere patimilor, pe cari voea să le vadă isbucnite în plină putere, ca cu ele se impună Vienei.

S'au cetit rescriptele împĕrăteşti şi *Kossuth* a luat de nou cuvêntul pentru a declara într'o vorbire plină de ameninţări, că rescriptele cetite nu sûnt alta decât »*batjocură revoltătoare şi jucărie uşuratică faţă de tron şi patrie* , — şi pentru a declara, că ele sûnt opera „birocraţiei urîcioase, care nu se gândeşte, nici la viitorul casei austriace, nici la sângele cetăţenilor, care în urmarea lor poate să se scurgă în rîuri!“ *Kossuth* a făcut în urmă obiect de batjocură din toate persoanele, cari stăteau aproape de Monarchul, special din Archiducele *Ludovic*, şi 'şi-a terminat vorbirea astfel:

„Naţiunea va mai aştepta încercările palatinului, cari, de vor rĕmânea fără resultat, vor face ca responsabilitatea pentru urmările ce se vor naşte se cadă asupra — *camarilei!*«

Cum *Kossuth* era stăpân pe întreaga dietă, ba pe întreaga naţiune maghiară, efectul acestei vorbiri nu putea să lipsească. Dieta îl aplauda cu frenesie, ear' prim-ministrul *Batyányi* a declarat imediat, că între astfel de împrejurări *nu poate primi* misiunea de a forma ministeriul independent maghiar. A trebuit se întrevină palatinul *Stefan* şi să-'şi dee cuvêntul, că va face tot posibilul, ca cererile Maghiarilor să fie împlinite întocmai. Ear' dacă ar fi să nu-'i succeadă, — *îşi va da şi el demisiunea*. Spiritele s'au calmat şi palatinul a alergat la Viena.

Kossuth pusese la cale manifestaţiuni puternice, atât la Pesta, cât şi la Pojon, în contra *camarilei* şi începuse să facă propagandă

http://statuldacia.info

chiar și pentru proclamarea *republicei ungare*, lucruri despre cari să trimeteau raporturi amănunțite la Viena. În urmarea lor, curtea dela Viena, înspăimêntată de altă parte și de nouele încercări de revoluție ce se iviseră în Viena, a împlinit în *31 Martie* toate dorințele Ungurilor, le-a dat și ministru de finanțe și de rĕsboiu.

Știrea telegrafică despre această isbândă maghiară a sosit târziu noaptea la Pesta, și lumea a sĕrbătorit-o la lumina faclelor aprinse.

Ministerul maghiar independent era deci compus și putea acum să se apuce de lucru.

Kossuth și Croații.

De o parte păsirea energică a poporului croat, manifestată în adunarea dela *Zagreb*, ținută la 25 Martie, când a luat posiție hotărîtă în contra maghiarismului, reclamând drepturi naționale, nu numai pentru sine, ci pentru toate popoarele conlocuitoare, ear' de altă parte pedecile ce se puneau la Viena aspirațiunilor maghiare, a făcut pe *Kossuth* să-'și schimbe tonul față de Croați. Se poate de altcum, că a fost și o presimțire, că tocmai Croații vor da Maghiarilor mai întâiu și mai mult de furcă, și de aci schimbarea de tactică politică. Destul că același *Kossuth*, care mai nainte numai cu câteva sĕptĕmâni declarase în dietă, că pe charta Ungarici nu găsește o Croație, și că nu cunoaște popor croat, *națiune croată*, a luat cuvêntul în ședința din 28 Martie a dietei din Pojon, pentru a pune în discuție *chestia croată* și pentru a declara, că:

„Dorese să asigurăm Croația, că Maghiarii respectează *naționalitatea croata*. Vreau, ca cu intervenirea casei de sus, să rugăm pe palatinul și pe ministrul-president, să comunice Croației, prin o proclamațiune, că-'i *respectăm naționalitatea*. Dacă se va face aceasta, vor fi striviți cei trei-patru turburători bujtogató), cari primejduesc bunăstarea Croației, în scopurile lor private".

Natural, că Croații n'au dat mare atenție glasului de sirenă al lui *Kossuth*, care din massele grele de popor nu vedea decât trei-patru agitatori.

Dar' *Kossuth* a lucrat și pe altă cale pentru a atrage pe Croați în apele maghiarismului, și pentru a și-'i face prieteni, el, care, cu întregul seu neam, se afla în aceste zile grele lipsit de ori-ce legături amicale cu alte popoare, chiar și cu popoarele conlocuitoare.

În Pesta să instituise încă la 16 Martie un comitet de siguranță. *În 31 Martie 1848* comitetul acesta a adresat Croaților următorul *apel:*

http://statuldacia.info

— „Croaţi! *Iubiţi fraţi!*

După o subjugare de trei secoli sûntem ajunşi la pragul independenţei, al *libertăţii*.

Ceea-ce am esecutat şi am făcut, e spre binele nostru, tot aşa ca şi *spre binele vostru*. Lozinca sub care luptăm, şi dacă e de lipsă vom lupta şi în viitor, nu e *naţionalitatea*, ci sfântul nume al *independenţei* şi *libertăţii*, care cuprinde în sine *toate naţionalităţile şi toate interesele*.

Causa e comună, ne priveşte pe noi şi pe voi. Comun ne este inimicul, tiranica birocraţie austriacă. În contra ei trebue să ne unim toţi. *Maghiari, Croaţi, Sêrbi, Nemţi, Valachi*, şi toate semiinţiile locuitoare în patrie. Numai aşa putem apĕra şi ridica libertatea şi independenţa ţĕrii.

Amici! În numele cel sfânt al prietenici ce v'am păstrat în curs de opt veacuri, în bine şi la rĕu, vorbim vouĕ, iubiţi amici de sânge! Fratele va înţelege vocea sinceră a fratelui seu! Croaţi! Vĕ rugăm pe tot ce vĕ este sfânt! Sĕ nu ne certăm! Sĕ uităm *divergenţa de limbă*, noi cei-ce una sûntem cu privire la interesele comunei libertăţi! Sĕ nu dăm ascultare celor-ce ne întărîtă reciproc, pe unul în contra altuia, pentru-că ei vreau sĕ se folosească de cearta noastră pentru a ne slăbi şi sub jug a ne pune pe amêndoi! Fraţilor! *Sĕ ne unim!*«

Apelul acesta, atât de înduioşĕtor, a fost dictat de altcum şi de împrejurarea, că numai cu câteva zile mai nainte studenţii slavi dela universitatea din Viena adresaseră un călduros apel fraţilor lor din Croaţia, Dalmaţia şi Slavonia, atrăgându-le atenţiunea asupra politicei egoiste a Maghiarilor, şi spunêndu-le, că libertăţile nu vin singure de sine, dar' nici dela popoare străine nu se pot căpĕta şi nu se pot aştepta, prin urmare sĕ nu le aştepte nimeni, nici dela Maghiari, nici dela Viena, ci fiecare popor *se-'şi croească singur libertatea sa*. În apel li-se spunea Croaţilor, că acum e momentul sĕ între toţi în luptă pentru a dobândi drepturi şi libertăţi pe seama poporului croat. Nu trebue sĕ se teamă de nimeni şi de nimic, aşa cum nu se temeau nici ei, studenţii, de atotputernicul *Metternich*, care le trimisese vorbă că »*nu se teme de câni, pentru-că are botniţe pe seama lor*«.

Apelul sĕ încheia cu provocarea de-a se înfrăţi şi de a-'şi unì puterile toţi Croaţii pentru zilele grele ce-'i aşteaptă, punênd la o parte toată ura şi duşmănia.

http://statuldacia.info

Parte acest apel, parte esperienţele din trecut ale Croaţilor, şi convingerea lor câştigată în trecut despre politica de duplicitate a Maghiarilor, a făcut ca apelul comitetului de siguranţă din Pesta să fie tratat cu — *refus*. Mâna întinsă Croaţilor din partea oamenilor lui *Kossuth* a fost respinsă, pentru-că Croaţii erau în drept să o respingă. Pretenie, numai pentru-ca o parte să tragă foloase din ea, nu leagă nimeni.

La apelul Maghiarilor din Pesta, Croaţii au răspuns deci cu o *contraproclamaţiune*, de următorul frumos cuprins:

„Aţi întrat în ideile liberale ale timpului de faţă, şi pe această bază aţi început cu reformele.

Dar' tocmai ideile acestea vă fac atenţi, şi pretind dela voi, *să aduceţi interesele diferite ale întregului imperiu în consonanţă cu principiul egalităţii.*

Diversitatea *naţiunilor* de sub coroana Ungariei lărgeşte basa aceasta de egalitate, şi nu e suficientă egalitatea subiectivă a tuturor cetăţenilor în faţa legii. Nu; aici e vorba, dacă vreţi se menţineţi unitatea, *de o egalitate în toate drepturile înrădăcinate ale popoarelor*, pe seama *naţiunilor* unite sub coroana Ungariei.

Pe terenul acesta ne găsiţi gata a întra în unitatea proclamată de voi, — altcum nici-odată. Căci în această epocă constituţională, bunăstarea noastră, ori încătro ne-am apleca, nu e periclitată, şi noi o declarăm pe faţă, în vorbe şi în fapte, că numai pe terenul acela păşim, pe care *ne vedem asigurate drepturile înăscute.*

Cea mai sfântă comoară a unei naţiuni *e limba, şi naţionalitatea*, care trăeşte prin limbă. Voi cunoaşteţi sentimentul acesta, căci el a fost principiul călăuzător al tuturor nisuinţelor şi al tuturor acţiunilor voastre; dar' credeţi-ne, că şi noi îl cunoaştem! Sûntem atât de mult însufleţiţi de el, că nu-'l negăm pentru nici un fel de avantaj, cu atât mai puţin îl punem în joc de dragul unor *vanitoase fantasmagorii.*

De aceea, vorbele voastre nu s'au lipit de inimile noastre, pentru-că ele ofensează şi mai mult sentimentul nostru de naţionalitate.

Noi încă sûntem un popor liber, şi ca atare avem dreptul să ni-se acoarde garanţiile de cari sûnt legate condiţiile de existenţă morală a unei naţiuni.

Cereţi să formăm cu voi o unitate; dar' uitaţi că *unitate politică nu poate fi fără egalitate politică!*

Frăţietate e lozinca zilelor noastre, şi voi căutaţi la noi frăţietate. Dar' *vorbele nu sûnt cuvintele dulci ale fratelui bun!*

http://statuldacia.info

Fraţilor! Sĕ împărţim egal! ziceţi voi, şi în acelaşi timp usurpaţi pentru voi drepturi, cari nouă ne ameninţă vieaţa!

Şi în ce mod ofensător vĕ angajaţi sĕ ne garantaţi şi nouă naţionalitatea! Vĕ mulţumim pentru frăţeasca garanţie, dar' ea nu corĕspunde nobleţei patriotismului nostru. Nu ne este suficientă *permisiunea* voastră de a ne folosi de limba maternă în cercurile familiare. Nu! Noi vrem sĕ câştigăm pe seama ei posiţia înaltă, care îi compete, nu numai pentru-că e limba unei naţiuni libere, ci şi pentru-că e o limbă — *slavă!*

A fost o vreme, în care *noi* vĕ rugam ca fraţii, sĕ recunoaşteţi naţionalitatea noastră. Dar' acele timpuri au trecut. Sûntem şi noi astăzi majoreni, ca şi voi, şi *simţim în noi puterea de a ne garanta singuri naţionalitatea* .

Din acest rĕspuns, datat din *Criş* (Krentz) la 12 Aprilie 1848. puteau sĕ înţeleagă foarte bine Maghiarii, cam pe ce cale ar putè sĕ-'şi câştige prietenia Croaţilor, şi în consecinţă şi a celoralalte popoare din ţeară. Dar' n'au înţeles, pentru-că n'au voit sĕ înţeleagă lucrul, — şi perderea lor a fost, că nu 'l-au înţeles.

Activitatea dietei maghiare.

În 31 Martie dieta a ţinut şedinţă comună cu casa de sus.

Palatinul sosise dela Viena, aducênd cu sine decretele pe seama membrilor guvernului independent maghiar, încuviinţat din partea Monarchului, aşa cum 'l-au cerut Maghiarii, şi pentru publicarea preaînaltului rescript domnesc s'au convocat corpurile legiuitoare la şedinţă comună.

Sĕ ştia deja, că Monarchul a numit ministeriul unguresc, şi de aceea sĕ adunase multă lume, ca sĕ fie de faţă la inaugurarea acestei nouĕ epoce în vieaţa publică a naţiunei maghiare. Galeriile erau pline de dame. Palatinului 'i-s'au făcut ovaţiuni frumoase când a întrat în sală. S'a deschis şedinţa şi s'a cetit rescriptul împĕrătesc, datat din aceeaşi zi. prin care împĕratul acceptează lista guvernului independent unguresc în forma presentată din partea contelui *Batyányi.* Palatinul a rostit apoi o vorbire, asigurând parlamentul maghiar despre bunăvoinţa şi părinteasca îngrijire a împĕratului faţă de iubita sa naţiune maghiară, şi spunênd, că acum e rîndul la Maghiari sĕ se arete mulţumitori Monarchului, nu cu vorbe, ci cu *fapte.*

Era o admoniare aceasta, adresată Maghiarilor, că acum sĕ fie destul cu gălăgia şi cu ameninţările; sĕ fie odată oameni de pace

http://statuldacia.info

şi de ordine. Şi Maghiarii au promis că vor fi. Parlamentul a decis să meargă o deputaţie acasă la palatinul şi să-'i mulţumească în mod special pentru ostenelele puse întru ajungerea acestei isbânde naţionale, şi a decis şi trimiterea unei adrese de mulţumire împăratului, cu rugarea, ca M. Sa să vină şi să închidă în persoană dieta *credincioşilor* sei Maghiari.

În loc de delegaţie, deputaţii şi magnaţii au mers în corpore la palatinul *Stefan*, căruia *Kossuth* 'i-a tălmăcit sentimentele de gratitudine de care e cuprinsă întreaga *naţiune* pentru norocul de care a dat. Şi 'l-a asigurat *Kossuth* pe palatinul, şi 'l-a rugat să comunice şi Domnitorului, că »*nici Monarchul nici Alteţa Sa nu se vor înşela în naţiunea maghiară*«.

Palatinul le-a răspuns Ungurilor cam aceeaşi ce le-a spus şi în şedinţa parlamentară, că adecă să conlucre toţi din toate puterile ca *pacea şi ordinea să fie restabilită în ţeară.* Să vede, că palatinul avea ordin să o spună aceasta Maghiarilor, pentru-că Coroana numai sub condiţia aceasta le-a dat ministeriu independent.

De acì încolo Maghiarii au mers din succes în succes. din favor în favor. N'a fost cerere care să nu li-se fi împlinit din partea Vienii. În 3 Aprilie a sosit resoluţia împărătească, prin care să încuviinţa şi sancţiona legea despre mutarea parlamentului la Pesta, în inima ţării, cum ziceau Ungurii. Tot atunci a sosit şi rescriptul împărătesc, prin care Monarchul, luând cu plăcere la cunoştinţă învitarea ce 'i-s'a făcut, comunică parlamentului şi iubiţilor sei Maghiari, că închiderea parlamentului o va face de astă-dată în persoană. în ziua de 10 Aprilie, spre care scop va sosì la Pojon în 9 Aprilie.

Ştirea a fost primită cu mare bucurie, şi dieta maghiară s'a pus să mai fabrice iute încă vre-o câteva legi. ca să le aibă toate gata la închiderea sesiunei parlamentare.

E de admirat grăbnicia şi uşurătatea cu care dieta maghiară din Pojon a votat, in timpul scurt de o lună, *treizeci-şi-una* de legi, cele mai multe din ele legi fundamentale, cari cer multă combinare şi multă precumpănire la alcătuirea lor.

Dar' şi mai mult de admirat e cutezanţa cu care dieta maghiară din Pojon a întrat în deliberarea chiar şi a acelor proiecte de legi, pe cari a le vota şi a le ridica la putere de lege nici nu era îndreptăţită. Pentru-că dacă s'a acceptat odată principiul *libertaţii, egalităţii şi frăţietăţii*« şi s'a decretat egala îndreptăţire a tuturor cetăţenilor din

http://statuldacia.info

Ungaria, fără deosebire de limbă şi lege: toate legile fundamentale, cari aveau sĕ formeze pentru viitor basele constituţionale ele regatului ungar, trebuiau sĕ iese dintr'o *adunare constituantă,* compusă din representanţii tuturor păturilor sociale, din representanţii *tuturor popoarelor.*

Cum însĕ dieta dela Pojon era maghiară, şi mai era şi feudală, — toate legile aduse din partea ei sûnt legi făcute anume pentru naţionalitatea maghiară. Ele sûnt de altcum următoarele:

Art. I. recunoaşte în doi paragrafi meritele fostului palatin *Iosif,* care a purtat această grea sarcină 50 de ani. 'I-se înarticulează deci în lege meritele şi 'i-se eternisează memoria.

Art. II. are asemenea doi paragrafi, în cari se înarticulează numirea Archiducelui *Stefan* de palatin al Ungariei.

Art. III. sună despre *înfiinţarea ministerului independent unguresc* . În acest articol de lege, stătător din 38 §§-i, sĕ decretează persoana regelui ungar de sacră şi inviolabilă, dar' pentru Ungaria 'i-se dă un locţiitor, în persoana palatinului, care avênd aceeaşi putere esecutivă pe care o are regele, natural că şi persoana sa e sacră şi inviolabilă. Şi aşa, Ungaria avea, pe temeiul acestei legi, doi suverani, două persoane inviolabile. Cu bună socoteală au trecut Maghiarii în lege dispoziţia aceasta, care le făcea posibilă ruperea de către Austria în fiecare moment. Legea de care e vorba stabileşte în *opt* numĕrul ministrilor, dintre cari unul are sĕ fie împărţit de serviciu pe lângă M. Sa.

Art. IV. se ocupă în 15 §§-i cu deschiderea şi cu activitatea corpurilor legiuitoare, cari în viitor sûnt a se convoca în fiecare an

Art. V. e legea electorală, compusă cu mare măiestrie, esclusiv în favorul elementului maghiar, decretându-se ca limbă diplomatica şi de discuţie limba maghiară, şi punându-se condiţiune, că deputat poate fi ales numai cel-ce ştie vorbi ungureşte.

Art. VI. decretează de anexate la Ungaria, în mod definitiv, comitatele româneşti *Crasna, Solnocul-de-mijloc, Zarandul* şi districtul *Cetatea-de-peatră* (Chiorul , fireşte, fără consentimentul, chiar în contra voinţei lor.

Art. VII. decretează *unirea definitiva a Ungariei cu Transilvania*, însĕ condiţionat. dacă se va declara şi dieta Ardealului pentru uniune.

Art. VIII. decretează purtarea egală a sarcinelor publice din partea tuturor cetăţenilor, fără deosebire de rang şi clasă.

http://statuldacia.info

Art. IX. şterge iobăgia, robota şi zăciueala, însă condiţionat, ca să fie desdaunată clasa feudală din vistieria statului. Şterge şi judecătoriile discreţionare de prin curţile domneşti, cari esistau până acì.

Art. X. regulează chestiile de comasare, segregare, separare de islasuri, şi apoi şi pădurăritul.

Art. XI. regulează încâtva procedura judecătorească cu privire la procesele judecate până acì de către judecătoriile patrimoniale.

Art. XII. dispune, ca beneficiile feudalilor să fie asigurate ca datorii de stat.

Art. XIII. desfiinţează zăciueala ce se dădea până acì clerului şi bisericilor.

Art. XIV. decretează înfiinţarea unei bănci naţionale.

Art. XV. desfiinţează dreptul de aviticitate. (Ösi jog).

Art. XVI. vorbeşte despre jurisdicţiunea comitatelor, cu limbă oficială — maghiară.

Art. XVII. vorbeşte despre alegerile funcţionarilor în municipii.

Art. XVIII. e legea despre *libertatea de presă,* în care s'au stabilit *cauţiuni* pentru ziarele politice, evident că numai pentru a pune pedeci şi greutăţi presei naţionalităţilor nemaghiare din ţeară, — o tendenţă destul de clară.

Art. XIX. se ocupă cu universitatea din Pesta, şi cu — libertatea învăţământului.

Art. XX. reglementează raporturile între confesiuni, şi *recipiază biserica răsăriteană.*

Art. XXI. decretează tricolorul unguresc de steag al statului.

Art. XXII. se ocupă cu organisarea *gardei naţionale.*

Art. XXIII. vorbeşte despre organisarea municipiilor şi a cetăţilor libere regeşti.

Art. XXIV. vorbeşte despre organisarea comunelor.

Art. XXV. se ocupă cu districtele privilegiate ale Iazigiilor şi ale Cumanilor.

Art. XXVI. se ocupă cu districtele *Haiducilor* colonisaţi în Ungaria.

Art. XXVII. regulează raporturile cu districtele maritime *Fiume* şi *Buccari.*

Art. XXVIII. stabileşte oficiile incopciate cu dignitatea de palatin al ţării.

Art. XXIX. vorbeşte despre inamovibilitatea funcţionarilor publici dela justiţie.

http://statuldacia.info

Art. XXX. înşiră agendele guvernului cu privire la drumurile de comunicaţie, şi

Art. XXXI. vorbeşte despre *teatre.*

Toate legile acestea au fost sancţionate din partea împĕratului Ferdinand în ziua de *11 Aprilie 1848.* — ziua care sub guvernul *Bánffy* a fost decretată zi de sĕrbătoare naţională maghiară.

Acestea sînt legile votate cu o celeritate uimitoare din partea dietei maghiare dela Pojon.

Ştirea că va urma sancţionarea tuturor legilor ungare, între ele şi legea despre *uniunea Transilvaniei cu Ungaria*, a sosit la Pojon în 10 Aprilie. Tot în ziua aceea a sosit la Pojon şi împĕratul *Ferdinand*, ca, conform promisiunii făcute, sĕ închidă parlamentul în persoană.

'I-s'au făcut ovaţiuni şi primire frumoasă.

Solemnitatea închiderei s'a amînat pe 12 Aprilie. Cu împĕratul venise şi împĕrăteasa, şi la actul de închidere luase loc pe galerie. Împĕratul a fost viu aclamat la întrarea în sală. Împĕratul a urcat tronul, ear' ministrul-president a cetit rescriptul referitor la închiderea parlamentului. Monarchul a rostit apoi o scurtă vorbire, asigurând *naţiunea«* despre graţiile sale şi despre părinteştile sale îngrijiri. În numele »*naţiunei*« a rĕspuns palatinul, între aplausele legiuitorilor maghiari. La ora unu d. a. împĕratul a plecat cu suita la Viena.

După închiderea dietei, politica maghiară 'şi-a mutat centrul la *Pesta*, ear' ministerul independent maghiar a întrat în plină activitate, începĕndu-'şi-o cu următorul *ordin*, adresat poporaţiunei ţĕrii:

„Concetăţeni! După disolvarea dietei am luat noi guvernarea patriei în mână, în sensul legilor. Când o aducem aceasta la cunoştinţa tuturor jurisdicţiunilor şi singuraticilor cetăţeni ai patriei, ne vedem îndemnaţi a declara, că de oare-ce nu numai conducerea afacerilor publice, ci şi promovarea şi asigurarea desvoltării lor ulterioare aparţine oficiului nostru, — în interesul lor ne ţinem de datorinţă

http://statuldacia.info

să apĕrăm şi conservăm libertatea legală a naţiunei şi a tuturor cetaţenilor singuratici, precum şi ordinea de drept. ca condiţie a libertaţii, şi anume, cu toate mijloacele ce ne stau la dispositie. În consecinţă, cerem, în numele legii, dela toate jurisdicţiunile, dela singuraticii funcţionari şi dela toţi cetăţenii ţĕrii, o cooperare patriotică, aşteptând dela ei supunerea ce o datoreşte legii fiecare. Ne ţinem, nu numai de datorinţă, ci şi de onoare, să dăm la timpul seu socoteală despre activitatea noastră. Pesta. 16 Aprilie 1848. Ministerul independent ungar: Conte *Batyányi Lajos*. *Deák Ferencz*, Baronul *Eötvös József*, *Klauzál Gábor*, *Kossuth Lajos*, Conte *Szécsenyi István*, *Szemere Bertalan* .

Mişcarea Slovacilor.

Desvoltarea evenimentelor politice n'a putut fi privită cu impasibilitate nici din partea Slovacilor, acest popor de ginte slavă, aşezat în partea de mează-noapte a ţĕrii ungureşti.

Ora redeşteptării naţionale bătuse şi pentru Slovaci, şi graţie inimoşilor lor fruntaşi de pe acele vremuri, au pus la cale şi ei o mişcare politică naţională — impunătoare.

În fruntea Slovacilor se aflau, ca conducĕtori, naţionaliştii preoţi *Hurban* şi *Hodzsa*, precum şi redactorul *Stur*. şi alţii, tot oameni de inimă şi cu iubire faţă de poporul slovac, asuprit şi esploatat până la criminalitate din partea aristocraţimei maghiare.

Ca teren de luptă politică a fost aleasă din partea fruntaşilor poporului slovac sala de consultare a comitatului *Liptau*. în care era să se ţină congregaţie la *28 Martie*, pentru publicarea nouelor legi şi reforme de guvernare.

Poporul slovac a fost provocat din partea conducĕtorilor săi să iee parte la congregaţie în numĕr cât se poate de mare. Şi poporul 'şi-a făcut datorinţa. A umplut sala mare a comitatului, astfel. că aristocraţia maghiară se afla în o minoritate disparentă. S'au cetit legile referitoare la noua organisare a ţĕrii, şi din piepturile Slovacilor a isbucnit un puternic „*Slava*“, primul semn de manifestaţie naţională.

Un tinĕr din mulţime s'a apropiat atunci de masa verde, şi cerênd cuvêntul. a cetit. în mijlocul unei tăceri adânci, următoarea petiţiune:

Onorată adunare comitatensă!

Cu sinceră şi curată mulţumire şi cu sentiment de încredere păşim, ca concetăţeni, cu adresa aceasta în faţa voastră, pentru a ne espune, atât mulţumirea, cât şi dorinţele şi rugările.

http://statuldacia.info

1. Ântâiu de toate declarăm, că sîntem cuprinşi de sentimentul ce nici nu se poate descrie al devotei mulţumiri faţă de Domnitorul tuturor popoarelor, care tot aşa cum conduce cu cea mai mare înţelepciune destinele tuturor naţiunilor, a deschis şi inima M. Sale şi a dietei noastre, făcêndu-le să împartă la toţi fiii ţĕrii libertatea şi drepturile cetăţeneşti, aşteptate de mulţi secoli cu mare dor.

2. Ne esprimăm cea mai intimă mulţumire şi recunoştinţă faţa de toţi acei bărbaţi ai patriei noastre, cari sînt urzitorii acestui glorios avênt cetăţenesc.

3. Ne înaintăm plini de încredere cererile şi pretensiunile noastre:

a) Pentru-ca poporul din acest comitat să poată lua parte, pe basa dreptului lui acum acordat, în adunările naţionale, e natural şi logic, ca discuţiile să se poarte *slovaceşte*, în limba înţeleasă de popor. Acest lucru îl reclamă onoarea şi datorinţa cetăţenismului de stat şi publicitatea acestuia, care nici-odată nu-'şi va ajunge scopul, dacă nu se razimă pe o înţelegere comună şi reciprocă.

b) Pretindem, ca judecăţile, petiţiile, procesele, publicaţiunile oficiale ale comitatului şi ale dietei să se facă *în limba slovăcească*. Aşa cere datorinţa şi necesitatea guvernării de popor din acest comitat, unde cetăţenii de stat, locuitori pe acest comitat, trebue şi au să fie înţeleşi în toate chestiunile de drept şi de politică.

c) Pretindem, ca pentru instrucţia şi educarea necesară cetăţenilor slovaci din Ungaria, făcută în limba lor maternă, să se întreprindă imediat pregătirile necesare, şi să se ridice şcoale poporale slovace astfel, ca poporul nostru se poată fi educat în ele pentru a da cetăţeni de stat iubitori de libertate. Scopul acesta să va ajunge atunci, dacă în şcoale se face limba maternă limbă de propunere, căci numai cu ajutorul limbei materne va învĕţa uşor fiitorul cetăţean slovac al Ungariei şi celelalte limbi necesare în patria noastră.

d) Pretindem, ca autoritatea naţională a acestui comitat se lucreze pe cale oficială într'acolo, ca să fie cât de curênd regulat şi determinat modul de representare a poporului în dieta ţĕrii. Aceasta o reclamă necesitatea de-a se face cu precauţiune alegerea representanţilor poporului, pentru dieta ce se va ţinè la Pesta.

e) Pretindem şi ne rugăm, şi nu vom înceta nici-odată a pretinde şi a ne ruga, că toţi inteligenţii din acest comitat, domni şi oameni din popor, amici ai poporului şi apĕrători ai omenirei, creştini, apĕrători ai libertăţii generale ortodoxe, obligaţi lui Dumnezeu şi omenirei: să lucre după putinţă, cu vorba şi cu fapta, ca dreptul naţionalităţii

http://statuldacia.info

noastre slovace, drept la care nu vrem se renunțăm, nu putem se renunțăm, ședă ni-se asigure în mod sacru, atât în vieața politică, cât și în cea socială, și să rămână scutit și neatacat pentru vremuri eterne. Aceasta o cere Dumnezeu și umanitatea curată, fără de care toate libertățile și drepturile lumii se prefac în batjocură și în rușine. Aceasta o pretinde spiritul timpului de astăzi, în care, dacă fiecare om represintă valoarea pe care o are, — negreșit și cu atât mai vîrtos trebue se aibă și o națiune valoarea ce residă în însași naționalitatea ei.

f) Pretindem, ca pretensiunile noastre astfel precisate și espuse să fie trecute înainte de toate la protocol, ear' după aceea să se trimită din oficiu tuturor comitatelor, tuturor autorităților ungare și croato-slavone, precum și A. S. R. viceregelui *Stefan,* și înaltului minister unguresc. Și anume, din motivul, ca toți adevărații și sincerii amici ai libertății și ai omenirei se poată apăra și promova sfântul nostru drept. Cu stimă cuvenită rămânem ai onoratei adunări naționale comitatense sinceri cetățeni de stat și stimători". (Urmează subscrierile).

Actul important a fost primit din partea publicului, în majoritate covîrșitoare slovac, cu o furtună de aplause. Maghiarii presenți, aristocrații, neobicînuiți cu astfel de ton și cu astfel de cereri, au rămas consternați. Nu știau ce se facă și ce se înceapă. Mai mulți Slovaci au luat cuvêntul și au vorbit în favorul adresei, cerând votarea ei. Numai într'un târziu s'au recules Maghiarii și au început a răspunde, că cererea Slovacilor nu poate fi împlinită, pentru-că în astfel de chestii nu comitatele, ci *dieta* are numai dreptul se decidă.

Slovacii începură să dee semne de nemulțumire și de indignare și un murmur îngrijitor să născù în sala comitatului. Murmurul să potolì însă în curênd, pentru-că o scenă înălțătoare de inimi să desfășură în fața adunării. A luat cuvêntul tinêrul slovac *Samuil Hrobon*, și a rostit o vorbire atât de sublimă și atât de convingătoare, încât 'i-a captivat pe toți cei de față. Înfocatul naționalist slovac *M. M. Hodzsa*, descrie scena aceasta în broșura »*Der Slovak*«, tipărită în *Praga* la 1848, în următorul chip:

„*Samuil Hrobon*, un dumnezeesc bărbat tinêr slovac, un suflet crescut în sfințenia moralei și în spiritul lui Christos, își ridică vocea sa elegică și psalmodică de orator, și a vorbit, așa, o! minunea inimei omenești! că toate inimile și toate sentimentele s'au unit în aceea, prin ce omul crezêtor în mântuire dă tributul seu, în aceste colibe pâmêntești ale miseriei, esistenței sale mai bune și apropiate,

http://statuldacia.info

cum şi adoratei graţii dumnezeeşti, s'au unit toate în lacrĕmile unei emoţiuni de nedescris. Bărbaţi, inimi de peatră, aristocraţi superbi incarnaţi, cari poate de ani n'au vĕrsat lacrimi de emoţie şi de compătimire: au plâns ascultând vorbirea acestui tinĕr slav, cu care a păşit pentru naţiunea sa, pentru nespus de mult iubita naţiune slovacă, veche de o mie de ani, în contra puterii demonice.

Puterea spiritului de care era cuprins acest discipul al lui Ioan (Botezătorul), a covîrşit în el fiinţa pămêntească, aşa, că la sfîrşitul vorbirei sale vĕlul fin al sufletului seu căzù la pămênt. Măreţ şi sublim a chemat oratorul întreaga putere a morţii asupra sa, provocându-o sĕ-'i nimicească la moment de mii de ori fiinţa pămêntească dacă aceea ce a spus n'ar fi isvorit din spiritul, care în decurs de douĕ mii de ani a trecut peste întreaga Europă, ear' acum a ajuns la pragul slavismului; pe scurt, a fost o scenă din viitoarea dramă slavă, dacă după noţiunea teoriei slave din lumea nouă e vorba de ceva mai mult decât de joc, — şi dacă ar fi sĕ fie adevĕrate spirite omeneşti acelea ce apar pentru a fi într'adevĕr vĕzute.

Domnii, poporul, preoţi şi laici, trântori şi muncitori, evlavioşi şi necredincioşi, luminaţi la minte şi têmpiţi, inteligenţi şi proşti, — toţi câţi erau de faţă, toţi s'au perdut în fusiunea unui om, care representa mulţi oameni, căci omului-dumnezeu, mântuitorului, fiinţă 'i-s'a dat, sau, ca sĕ vorbesc cu scripturi, — *faţă a primit.*

O tăcere plină de evlavie a cuprins întreaga mulţime de oameni, şi câteva minute nu s'a putut face nimeni stăpân pe organul seu obicĭnuit de vorbire. Nu se poate descrie scena; şi când mĕ gândesc la ea, mĕ conving, că nu se poate lua în nume de rĕu Nemţilor civilisaţi, dacă ne impută nouă, Slavilor, numiţi semi-barbari, tot ce e josnic şi rĕu; pentru-că într'adevĕr, până acuma n'au avut ocasiune, şi nici organ de publicitate, n'au avut nici nepreocupaţie nici răbdare sĕ aştepte până li-se va arĕta sufletul slav, numit de ei cameleonic, în întreagă frumseţă.

Dar', după-ce s'a retras Dumnezeul momentului, au început oamenii sĕ cânte ca oameni simpli. Presidentul, cu voce tremurătoare a rostit câteva cuvinte, şi răzimat de braţul legalei datorinţe oficiale a declarat cu un accent implorator, că e imposibil sĕ satisfacă *justelor* pretensiuni, pentru-că magistratul are mâni legate şi nu poate sĕ îmbrăţişeze causa, ori-cât de dragă 'i-ar fi. Sufletele mulţimei fură cuprinse de o mirare adâncă. Dar' nu dură mult, şi sufletele poporului, neplăcut atinse, se prefăcură în fiinţe ameninţătoare, fiindcă era

http://statuldacia.info

întrupată în ele întreaga putere a impresiunii provocate de cuvintele rostite.

Aici noi sîntem acasă, şi de pe partea noastra fiecare se poate simţi bine în casa sa«...

Dar' destul din citatele scoase din frumoasa broşură a naţionalistului *Hodzsa*. Scurt, situaţia devenise foarte periculoasă pentru aristocraţii maghiari în sala comitatului *Liptau*, şi la rugările insistente ale Maghiarilor a trebuit se intrevină tocmai *Hodzsa* pentru a liniştì spiritele şi pentru a le esplica, că în rugarea presentată nu se cere *imediata* recunoaştere şi acordare a pretensiunilor înşirate, de aceea, poporul slovac se dee termin »*domnilor* ca sĕ se cugete şi sĕ se înţeleagă asupra legalităţii drepturilor reclamate de Slovaci.

Astfel a decurs prima manifestare naţională a poporului slovac, sĕrbata cu mare alaiu şi pompă pretutindenea, chiar şi în Viena, din partea studenţilor de ginte slavă, aflători pe atunci acolo. A fost eveniment mare în vieaţa popoarelor slave, că după un somn atât de îndelungat politic s'a trezit în fine şi acest popor destul de viguros la o nouă vieaţa naţională, graţie bravilor sei conducători de pe acele vremuri.

Esemplul dat a prins teren şi prin alte comitate locuite de Slovaci, cari asemenea petiţiuni au presentat congregaţiilor lor, dar' durere, cu acelaşi resultat, pentru-că leul maghiar, sculat din somn, s'a pus acum la pândă. Chiar şi în contra celor din comitatul *Liptau* se pusese la cale o goană nebună.

http://statuldacia.info

Slovacii cu toate acestea nu s'au intimidat, ci vĕzênd că acasă la ei nu pot face nimica, au luat hotărîrea sĕ facă un pas şi mai energic înainte. Bravii conducĕtori ai acestui popor s'au adunat la 10 Maiu de nou în *Liptau* şi au compus următoarea petiţiune, adresată Monarchului:

Petiţiunea naţiunei slovace, adresată M. Sale ces. şi reg. adresată dietei maghiare, Alteţei Sale Regale Palatinului şi viceregelui ungar, înaltului minister unguresc, şi tuturor amicilor omenirii şi ai naţionalităţii.

1. Naţiunea slovacă din Ungaria s'a trezit din somnul de 900 de ani; şi ca naţiune avitică a acestei ţĕri a venit la conştienţa, că acest pămênt sfânt şi această patrie, leagănul tradiţiilor naţionale despre gloria înaintaşilor, şi arena pe care 'şi-au vĕrsat sângele pentru coroana ungară strămoşii şi eroii, — până în timpul abia trecut n'a fost decât mamă vitregă, care a tratat în mod barbar cu ea, şi 'i-a ţinut limba şi naţionalitatea legată în catenele batjocurei şi ale ruşinei.

Dar' în acest moment al redeşteptării ei, naţiunea slovacă vrea sĕ uite neîndreptăţirile şi insultele seculare. Ea le eartă sieşi şi asupritorilor ei, şi nu alta pune în mişcare inima ei plină de bucurie, decât focul sacru al iubirii şi al dorinţii ferbinţi de a-'şi vedè asigurată *libertatea, naţionalitatea* şi *ţeara*.

De aceea, ca naţiunea cea mai veche şi odată singură posesoară a acestei sfinte ţĕri, — naţiunea slovacă chiamă sub steagul acestei epoce de egalitate *pe toate naţiunile Ungariei*, ca sĕ trăească toate în frăţietate şi egalitate, şi declară din partea ei, că nu vrea sĕ nedreptăţească, ofenseze sau bagateliseze nici pe una dintre naţionalităţile Ungariei, cu atât mai puţin sĕ le estirpeze, dar' ea pretinde totodată dela naţiunile Ungariei, ca şi ele sĕ fie cuprinse din partea lor de astfel de spirit patriotic ungar, şi stimând naţionalitatea slovacă, sĕ se facă vrednice de amiciţia şi iubirea naţiunii slovace.

Pentru-că naţiunea slovacă, precum deoparte nu vrea sĕ asupreasscă naţiuni străine, de altă parte nu sufere nici ea ca sĕ fie băgată de nou în jugul vechiu, şi declară acum şi pentru totdeauna, că nu va onora nici-odată cu gloriosul nume de patriot pe cel-ce nu stimează dreptul naţional *al fiecărei naţiuni* încetăţenite sub coroana ungară.

În consecinţă *pretindem:*

2. Sĕ se creeze pe basa egalităţii tuturor naţiunilor din Ungaria o dietă generală a tuturor naţiunilor surori de sub coroana Ungariei,

http://statuldacia.info

în care dietă *fiecare naţiune sĕ fie representată ca atare,* şi fiecare representant naţional sĕ fie obligat sĕ-'şi represente naţiunea *în limba ei;* prin urmare, sĕ fie obligat sĕ cunoască limbile naţiunilor legalmente representate în dietă.

Afară de această dietă generală naţională, mai pretindem:

3. Diete speciale naţionale, în cari sĕ se discute ântâiu de toate chestii referitoare la binele imperiului. În scopul acesta *sĕ se tragă linii demarcaţionale etnografice,* aşa ca fiecare naţiune sĕ poată gravita cu putere spre centrul seu naţional, şi pentru-ca de ex. minoritatea maghiară sĕ nu fie silită sĕ servească şi sĕ se supună unei majorităţi slovace, precum nici o minoritate slovacă unei majorităţi maghiare.

Tocmai din punctul de vedere al strictei conservări a libertăţilor şi a drepturilor naţionale pretindem:

4. Ca deputaţii tuturor naţiunilor din Ungaria sĕ fie obligaţi şi siliţi sĕ vorbească în dietă conform instrucţiunilor primite dela alegĕtorii lor, şi ca aceşti deputaţi, în cas de necredinţă şi de tradare, comisă faţă de naţiune, sĕ fie supuşi pedepsei dictate din partea alegĕtorilor.

În special naţiunea slovacă, care numĕră în şirele sale pe cei mai mulţi trădători eşiţi din naţionalitatea sa, (alusie la *Kossuth!*) are grave motive de-a formula şi de-a sprijini după putinţă această pretensiune.

5. Pretindem ca legea, în înţelesul căreia chiar acum, în momentul renaşterii statului nostru, sĕ întroduce limba maghiară ca limbă a comitatelor şi a comitetelor, ear' prin aceasta poporul nostru sĕ supune unei ilegalităţi, pe cale legală: sĕ fie modificată imediat astfel, ca în discuţiile publice generale sĕ se întroducă limba maternă. Pentru-că cuvêntul sacru al libertăţii e nesfinţit în casul când naţiunea slovacă, necunoscĕtoare de limba maghiară, e condamnată la tăcere în discuţiile purtate într'o limbă neînţeleasă de ea. Pĕcat ar comite poporul nostru în contra sa şi în contra statului, dacă, sau ar aproba, sau ar respinge concluse pe cari nu le înţelege. Ear' la o astfel de ilegalitate nu poate constrânge, în mod raţional, nici o naţiune liberă pe ceealaltă.

Funcţionarii şi autorităţile, cari n'au putut satisface până acum acestei legi de forţă, şi au admis discuţii publice, la oraşe şi comitate, şi în limba naţională, sĕ nu fie trase la rĕspundere pentru acest act de dreptate naturală.

http://statuldacia.info

6. Pretindem școale naționale complet organisate, anume: școale elementare, reale, civile, școale de fete, preparandii și seminarii preotești, școale superioare pentru profesori, gimnasii, licee, academii, și o universitate. Toate aceste institute să fie ridicate pe basa libertății educațiunii, ear' limba de instrucție pentru fiii și ficele națiunii slovace să nu fie alta decât cea slovacă, pentru-ca pe basa aceasta să-'și poată educa națiunea noastră fiii și ficele, ca să fie cu credință față de ea și față de stat.

7. Pretindem, ca comitatele ungurești, în școale și în institutele lor superioare și inferioare de creștere, să sistemiseze catedre de limba slovacă pentru Maghiari, și tot așa și comitatele slovăcești pentru limba maghiară, ca pe calea aceasta ambele națiuni să se apropie una de alta, mai ales însă. peutru-ca națiunile acestea să se poată înțelege reciproc în dietă.

8. Pătrunși de spiritul egalității naționale, pretindem, ca ori-ce supremație a unei națiuni asupra celoralalte națiuni din Ungaria să fie sistată din temelii, ca nici o națiune să nu fie silită să renunțe la particularitatea ei, din deferență față de ceealaltă. Și în privința aceasta pretindem, ca națiunea slovacă să-'și poată manifesta naționalitatea și prin semne esterioare, fără nici o pedecă, anume: *prin colori și steaguri.* Roșu-alb, e steagul slovăcesc; roșu-alb-verde, steagul maghiar, și roșu-alb-verde, cu pajura Ungariei, e steagul statului ungar. Tot așa cerem de conducători pentru garda națională slovacă numai Slovaci, și limbă de comandă slovacă.

9. Pretindem, ca dreptul electoral să nu fie croit după rang și stare, ci după inteligență și egalitate de drept, și de aceea pretindem, ca fiecare cetățean credincios națiunii sale, nepătat și nepedepsit, locuitor în Țeara-Ungurească, dacă are 20 de ani să fie alegător, și dacă are 21 de ani să poată fi ales.

Trădătorii renegați ai națiunii, cari își insultă limba maternă, și parte pe față, parte în ascuns plănuesc adevărate atentate asupra drepturilor, onoarei și libertății națiunii, — *să nu mai poată sta în funcții publice.* În special pretindem, ca printre Slovaci să nu figureze în viitor ca funcționar nici un trădător al națiunii slovace. Păcatele de până acum în ale desnaționalisării le dăm uitării, dar' vrem să ne îngrădim pentru viitor cu solemnă declarație, că vom considera actele săvîrșite în contra limbei și a naționalității slovace ca tradare, nu numai în contra națiunii noastre, ci și în contra întregei patrii maghiare.

http://statuldacia.info

10. Pretindem libertate de presă fără lege de presă. Libertatea de-a edita ziare şi reviste fără cauţiune, de-a înfiinţa tipografii şi litografii, asemenea fără cauţiune; libertatea perfectă a dreptului de întrunire şi asociare, pentru discutarea chestiilor comunale, precum şi siguranţă personală la călătoriile prin ţeară. Pentru-că cu durere trebue să ne plângem, că libertăţile constituţionale eluptate acum, sûnt suprimate în aşa măsură prin terorismul răspândit prin regiunile noastre slovăceşti, şi prin necontenitele intimidări şi ameninţări, încât chiar şi vorbirile adresate poporului sub cerul liber sûnt considerate drept acte de *rebeliune*.

11. Pretindem, pentru liniştirea concetăţenilor nostri, cari locuesc la sate, în orăşele, sau afară la câmp, şi de mulţi sûnt apăsaţi, înşelaţi din partea diferiţilor oameni, cu privire la pădurile, la islazurile, arăturile, târşiturile şi dealurile lor, precum şi cu privire la alte proprietăţi, — ca pentru a să face dreptate acestor cetăţeni neîndreptăţiţi, să se dee ordonanţe, pe basa cărora să vină puşi în posesiunea proprietăţii lor imobile de mai nainte, adecă în posesiunea islazurilor, arăturilor, pădurilor şi târşiturilor lor, ear' în viitor să poată folosì neturburaţi şi cu drept legal proprietatea aceasta, ei şi urmaşii lor. Mai departe pretindem, ca în sensul şi în modul cum supuşii urbariali au fost dispensaţi de prestaţiunile urbariale, să fie dispensaţi şi alodialiştii de robotă şi de servicii ca supuşi, în prima linie aceia, cari fac robotă de 36 de ani, — şi ca regaliile să fie prefăcute în bun comunal.

12. Fiindcă poetul şi scriitorul slovac *Ioan Kral,* cu amicul seu *Rotarides,* învăţător în *Peibel,* să află întemniţaţi în mod infamant în *Ipolyság*, pentru-că au îndemnat poporul slovac din *Peibel* să-'şi afirme libertatea, — înainte de-a se da legile nouă publicităţii, — pretindem ca acesti apărători şi representanţi ai libertăţii cetăţeneşti, deţinuţi tocmai pentru aceea pe nedrept, să fie puşi cât mai curênd în libertate.

13. Venindu-ne la cunoştinţă, că în Galiţia, ţeară asemenea supusă sceptrului austriac, Polonii, fraţii nostri de seminţie, n'au primit încă libertăţile de cari noi ne bucurăm, pentru-că nefericita birocraţie de acolo nu înceată să le pună pedeci: pretindem, ca *toate naţiunile de sub coroana Ungariei să ridice pe cale oficială cuvinte energice de compatimire umană şi creştinească,* şi să roage pe M. Sa Regele şi Domnitorul nostru din Viena, ca să dee în fine graţie şi dreptate şi acestei nefericite naţiuni.

http://statuldacia.info

14. Națiunea slovacă își pune în împlinirea acestor juste pretensiuni condiția fericirii sale și garanția naționalității sale, și declară din capul locului, că rămâne mulțumitoare și cu plină încredere, atât față de înaltul guvern, cât și față de toți cetățenii statului, cari vor sprijini aceste pretensiuni. În cas contrar, dacă s'ar amîna sau evita pretensiunile acestea, vom ști și vom înțelege, că esistă intențiunea de-a condamna de nou națiunea noastră la întunerecul și sclăvia de mai nainte"...

Sĕ proiectase convocarea unei adunări mari de popor pe ziua următoare, ca sĕ 'i-se cetească poporului petiția, pentru a o vota și din a sa parte; dar' adunarea a fost — *oprită*. Poporul însĕ totuși s'a adunat, seara, într'un sat vecin, și acì 'i-s'a cetit petiția, aprobată și votată din partea poporului cu însuflețire și cu lacrĕmi în ochi.

Congresul Sêrbilor.

La cererea Sêrbilor, manifestată din toate părțile, Metropolitul din Carloveț, *Iosif Raiacici*, a convocat pe 13 Maiu adunare națională sêrbească la *Neoplanta*. Fiecare comună, locuită de Sêrbi, a fost îndrumată sĕ trimită la adunare *doi* delegați. Au venit însĕ mult mai mulți, chiar comune întregi, ales din apropiere, astfel, că în preseara adunării orașul Neoplanta era plin de lume din afară. S'au făcut ovațiuni, și chiar conduct cu torțe, comisarului guvernial, *Petru Cernovici*, Sêrb de naștere, care la aceste manifestațiuni de simpatie, venite din partea conaționalilor sei. a rĕspuns cu o *proclamațiune*, în care provoca pe Sêrbi, sĕ se poarte cu credință față de rege și de lege, în consonanță cu interesele patriei, cum se cuvine unor cetățeni onești și fideli!

Adunarea aceasta era contemplată numai ca o consultare prealabilă, pentru a se stabilì în ea programul de muncă și obiectele cari vor fi supuse spre deliberare marelui congres național sêrbesc,

http://statuldacia.info

convocat pe 27 Maiu în *Carloveț*. A venit însĕ atâta lume, încât congresul putea sĕ fie ținut tocmai acum, cum s'a și ținut.

Mișcările din urmă, ivite printre Sêrbi, au făcut, ca guvernul maghiar sĕ trimită un comisar cu putere nelimitată preste ei, și sĕ introducă în unele din comitatele locuite de Sêrbi chiar și statariul, — legea marțială.

Fiindcă adunare de popor și consultare liniștită nu se poate ținè la umbra statariului. — încă în ajunul adunării a mers o numĕroasă delegațiune, condusă de episcopul dela *Carlstadt*, la comisarul guvernial *Cernovici*, pentru-ca sĕ-'l roage sĕ suspendeze puterea legilor marțiale sub durata adunării, — dar' comisarul a rĕspuns, că *nu poate* sĕ împlinească aceasta dorință a Sêrbilor, a conaționalilor sei. Înzadar au fost toate capacitările din partea Sêrbilor, și asigurările, că nu sĕ va întêmpla nimic turburător pentru ordinea publică și pentru pace, comisarul le spunea mereu numai atâta: *nu vĕ pot permite consfătuiri ilegale*«.

Întorcêndu-se delegațiunea cu resultat negativ la mulțimea devenită acum și mai mare, la moment s'a luat hotărîrea sĕ nu se țină adunarea în *Neoplanta*, ci în *Carloveț*, — unde nu era publicat statariul, — și mulțimea în cete mari și lungi s'a pus numai decât în mișcare spre *Carloveț*.

În ziua de 13 Maiu, dimineața, piața cea mare din Carloveț era îndesată de lume. Ântâiu de toate a fost arsă proclamațiunea comisarului *Cernovici*, pe care o edase în ziua premergĕtoare în Neoplanta, și apoi s'a început, sub ceriul liber, ținerea congresului național, sub presidența lui *Georg Stratimirovici*, general în armata austriacă.

A decurs în mod împunător.

Congresul național sêrbesc a decretat ridicarea Metropolitului *Raiacici* la rangul de *patriarch* sêrbesc, astfel, ca titlul sĕ treacă și la urmașii sei.

Congresul a declarat mai departe, că Sêrbii sĕ decretează, din proprie putere, de *națiune liberă și independentă politică*, sub dinastia austriacă și sub protectoratul coroanei ungare. Precum și aceea, că națiunea sêrbă pretinde reunirea *Sirmiului* și a părților mai nainte împreunate cu el din granița militară, — sub numirea de »*Voivodină sêrbească* , — la care să aparțină și comitatele Barania și Bacĭca, districtul Bacĭca-veche și batalionul Ciaicașilor, — cu Banatul, cu districtul Chichinda, și cu granița din Banat.

http://statuldacia.info

Congresul a mai decretat apoi și unirea politică a Voevodinei sêrbești cu regatele trei-unite: Croația, Slavonia și Dalmația. și după-ce a mai ales și Voevod pe seama națiunei sêrbești, în persoana colonelului austriac *Stefan Suplicat*, a votat o resoluțiune cu privire la *Români*, decretând în ea următoarele:

„Nutrind iubire din cele mai sincere și adevărate față cu națiunea română; bucurându-ne în adâncul inimii de ori-ce progres al naționalității ei; *dorind, ca și poporul român sĕ devină națiune liberă și independentă*, sĕ fie egal îndreptățit cu celelalte națiuni ale țĕrii: *această adunare națională sêrbească cugetă, că noi Sêrbii, ca frați credincioși și adevĕrați ai Românilor, sîntem datori a-'i sprijini în renașterea lor națională*, așteptând aceeași dragoste reciprocă dela dînșii; de aceea, ne rugăm de Regele nostru, ca *sĕ se proclame și sĕ se asigure independența națională a poporului român în spirit de libertate și naționalitate*«.

Despre conclusele votate, și peste tot despre decurgerea congresului național sêrbesc, s'a făcut raport Monarchului în limba sêrbă și germană, și prin stafetă a fost trimis la *Olmütz*, unde sĕ afla curtea împĕrătească. S'a ales în fine o comisiune, care sĕ formuleze în scris pretensiunile națiunii sêrbești, și o delegațiune mai mare, care sĕ meargă cu ele la Monarchul pentru a-'l ruga sĕ le încuviințeze.

Delegaților, cari au luat parte la congres, li-s'au făcut pretutindenea ovațiuni și primire triumfală când s'au reîntors dela Carloveț.

Conclusul, referitor la Români, a fost dictat de împrejurarea, că Românii din părțile bănățene și ungurene au fost învitați sĕ iee parte la congres, — dar' foarte puțini au urmat învitării. Și chiar și dintre cei-ce s'au dus la congres, unul a luat cuvêntul pentru a cere dela Sêrbi, sĕ nu se mai împotrivească dorinței Românilor de-a avea metropolie separată și metropolit român, la ce Metropolitul *Raiacici*, care era de față, s'a aflat îndemnat a da rĕspuns favorabil Românilor, îndemnându-'i sĕ-'și aleagă și ei ban de Român pentru Banatul-Timișan, așa cum au făcut Sêrbii pentru Voevodina lor.

Dar' cum am spus, foarte puțini dintre Români au luat parte la congresul sêrbesc, — majoritatea a rĕmas acasă, ear' pe unele locuri, ca în Bihor, a manifestat chiar atitudine dușmănoasă.

Bihorenii, anume, au publicat prin ziare, înainte de congres cu câteva zile, un protest energic în contra învitării Românilor la acest congres, protest care a fost trimis pe cale oficioasă și Metropolitului *Raiacici* din Carloveț. Protestul era următorul:

http://statuldacia.info

„Sêrbii din Neoplanta au convocat pe 13 Maiu adunare de popor în Neoplanta, la care cerênd ei, ca Metropolitul sĕ cheme toate comunităţile bisericeşti ale religiunii gr.-orientale neunite, — ele de fapt au fost şi chemate.

Noi, Românii bihoreni, nu mergem la această adunare a Sêrbilor din Neoplanta; ba protestăm în mod solemn în contra concluselor ce le va aduce, — dacă se intenţionează sĕ li-se dee putere obligătoare, şi protestul nostru, pe lângă cererea sĕ fie oprită publicarea circularului învitător la adunare, 'l-am înaintat astăzi (9 Maiu) consistorului din loc (Oradea-mare) şi-'l publicăm şi prin ziare. Pentru-că legea gr.-orientală neunită fiind compusă din trei naţiuni, din cea *română,* sêrbă şi grecă, dacă intenţiunea a fost sĕ se ţină un congres *confesional,* trebuia sĕ fie convocat acolo, unde poate sĕ ajungă mai cu înlesnire majoritatea, — locul potrivit nu e deci nici decum Neoplanta. Mai departe, fiindcă pe basa legii s'a făcut dispositiune pentru convocarea congresului (bisericesc), care va regula afacerile bisericeşti şi şcolare, — nu e nici o trebuinţă de adunare de popor, care agită numai spiritele, căci chestiile reclamă mai mult o vînturare pioasă şi o consultare calmă. În fine, pentru-că împrejurările desvoltate par a da convocatei adunări poporale un caracter *politic,* ear' interesele Românilor nu sûnt identice cu ale Sêrbilor, şi astfel nu pot fi turnate în opera Sêrbilor. De aceea, noi, Românii, *nu luăm parte la adunare,* şi protestăm sĕrbătoreşte, în numele celor 165.000 de Români din Bihor în contra ei, — dând şi publicităţii acest protest al nostru".

Protestul apărut în ziare e subscris numai din partea lui *Ioan Dragoş,* deputat la dieta din Pesta, care a fost însărcinat, probabil. cu publicarea lui; dar' esemplarul original, înaintat consistorului din Oradea-mare, sigur că va fi avut şi alte subscrieri.

Cunoscênd Sêrbii foarte bine dispoziţia Românilor faţă de ei, — care la nici un cas nu era amicală, — au aflat de bine a le adresa următoarea *proclamaţiune:*

Cătră naţia românească dela naţia sêrbească.

Cea mai plăcută şi mai sinceră închinăciune de sănĕtate!

A bătut ciasul şi pentru noi şi pentru voi, fraţilor! A bătut ciasul libertăţii, egalităţii şi al frăţietăţii! Al *libertăţii* care vrea, care poftesţe, nu numai ca sĕ fie tot omul liber, ci şi toată naţia, — al *egalităţii,* care nu sufere, ca sĕ se ridice o naţie asupra altora şi sĕ domnească peste ele, ci vrea, ca după vecînica şi nestrămutata dreptate, după vrednicía personalităţii naţiei, care e la toate naţiile,

http://statuldacia.info

fără deschilinirea puterii şi a mărimii lor, asemenea: toate naţiile, într'un rînd să stee cu asemenea drepturi; al *frăţietăţii,* care poftește dela naţiile cele apăsate frăţească şi sinceră între sine iubire, bună năravirea împotriva apăsătorilor naţionalităţii lor, a drepturilor lor firești şi a vrednicíei lor, ear' dela domnitoarele până acum naţii cere, ca cu celealalte naţii frăţește să se împace, şi acelora în pace şi dragoste să le dee toate drepturile ce după fire li-se cuvin.

Ca naţie, vă trimitem noi voue închinăciune de sănătate, iubiţilor fraţi! noi, cărora până ieri ne-a fost oprit a ne numì naţie, noi, a căror limbă şi naţionalitate a fost până ieri apăsate, noi, cari numai atunci am însemnat ceva, când ne-am lăpădat de limba şi de dulcea noastră naţionalitate, noi, cărora ne-au amenințat cea de pe urmă perire a naţionalităţii prin lăţirea limbii maghiare. Aceste grele şi afund tăiate rane, rane de moarte, am ştiut noi şi am simţit, că sûnt şi ale voastre rane, am ştiut şi ştim noi, că au fost câmpul şi a voastre naţionalităţi, aceaşi ghiaţă, care a noastră, că v'au amenințat şi voue cu noi dimpreună perirea. Şi încă nu sûntem toţi. Şi fraţii nostri, *Slovacii* din Ungaria-de-sus, şi ei au fost în aceeaşi primejdie, ei sûnt goniţi cum şi noi, ei sûnt apăsaţi cum şi noi, ei au fost siliţi cu tăría, ca şi noi, a introduce limbă străină şi neînţeleasă în şcoalele şi bisericile, în lucrările şi ocârmuirile lor; cu un cuvênt, tuturor naţiilor, cari trăesc sub sfânta coroană a Ungariei, li-s'au săpat groapa, mare şi groasnică groapă, asupra căreia s'ar fi ridicat lespedea şi monumentul domnitorului maghiarism. Însă toată tăría merge cu vremea. ear' potca de-arîndul. Dumnezeu atotputernicul stăpânitor al lumii acesteia, în a cărui mână este norocul şi nenorocul tuturor popoarelor, şi carele toate naţiile cu asemenea dragoste le iubește, Dumnezeu, carele cu părintească îngrijire ne-a văzut pe noi repezându-ne către groapă, a strigat din vreme cu atotputernicul şi toate inimile învietorul seu glas: *Nu mai departe!* Nu e orînduita voastră moartea, ci vieaţa, nu e orînduita voastră supunerea, ci egalitatea!

Toate naţiile trebue să fie ca naţii libere, precum toţi oamenii trebue să fie ca oameni liberi. Toate naţiile trebue să fie între sine asemenea, fie acele mici ori mari, slabe ori tari, precum trebue şi toţi oamenii să fie asemenea, fie aceia mici ori mari, bogaţi sau săraci! Acesta e glasul părintescului stăpânitor a toate naţiilor, acesta e glasul îndreptat şi către apăsătoarele şi către apăsatele naţii; către apăsătoarele ca din vreme să se pocăească şi să se întoarcă, — către cele apăsate, ca să simţă din vreme şi să se învingă.

http://statuldacia.info

Vai și unora și altora, dacă nu-'l aud; vai și unora și altora, daca-'l aud, dar' nu-'l înțeleg; vai și unora și altora, dacă-'l înțeleg, dar' nu sĕ poartă după el, căci dreptatea lui Dumnezeu e nestrămutată și judecata lui e nemitarnica, și dreapta lui, deși târzíe, totuși ajungĕtoare.

Națiile coapte pentru libertate, coapte pentru vrednicía națională, au auzit glasul acela și 'l-au înțeles, s'au sculat dela pămênt, au scuturat pulberul despre sine și s'au spălat cu duhul vremii acesteia, cu duhul libertății. Acele au arĕtat vouĕ și propusul lor de-a fi nații, și voea lor sĕ va împlini, dacă sûnt tari și statornice, căci cu ele este Dumnezeu și vecĭnica dreptate. Acele au arĕtat, că nu sûnt surde spre glasul lui Dumnezeu, că nu sûnt oarbe spre lumina care limpezește duhul vremii, că nu sûnt reci spre dătătorul de vieață soare al libertății!

Toate acele nații le-am luat noi Sêrbii de esemplu, și tare nădĕjduim, dacă dă Dumnezeu, ca și acea mare faptă a renașterii noastre prin învingerea dreptății și a adevĕrului în pace și dragoste a o sĕvîrși, pentru-că nădĕjduim cu dreptul, — și dela concetățenii nostri maghiari putem aștepta, că ei trecênd pragul carele a despărțit vremea bĕtrână a tiranismului de cea de acuma vreme a libertății, egalității și frățietății, care cuvinte sûnt înțelesĕ și pe care noi întemeiem cererile noastre: pășind de acì înainte, vor lăpĕda steagul cel vechiu al maghiarisării, și fără a sĕ trage înapoi vor cunoaște, că nația noastră sub sfânta coroană a Ungariei are acele asemenea drepturi care le are și a lor. Noi ne-am ales nouĕ patriarch, pentru-că avem drept la aceea, ne-am ales nouĕ voevod sêrbesc, pentru ocârmuirea voevodatelor sêrbești, care sĕ cuprind din Srem, granița Sremului, Bacĭca cu districtul Beceiului și Batalionul Șaicașilor, Banat cu granița, districtul Chichinzii și Baranea, și stau sub sfânta noastră coroană ungurească și stăpânitoarea casă a Austriei și rĕmân și de acì înainte, pentru-că avem drept la aceea, — am înștiințat, că dorim a fi nație liberă și neatîrnătoare, pentru-că libertatea și neatîrnarea e nu numai dreptul, ci și datorința fiecărei nații, într'atâta, cât nu sĕ poate lăpĕda de ele nici o nație, nici le poate acele dela aceea lua vre-odată făgăduința; căci precum Dumnezeu nu vrea și nu lasă ca un om sĕ fie supus altuia, așa nu vrea și nu lasă ca o nație sĕ fie supusă alteia; ne-am declarat, că vrem pe temeiul libertății și al egalității sĕ fim într'o legătură cu trei-unita crăime a Slavoniei, Croației și a Dalmației, sub coroana ungurească, pentru-că într'o

http://statuldacia.info

unire şi legătură vom fi mai tari şi mai uşor ne vom nărăvì cu deobşte neprietenii nostri.

Fraţilor şi concetăţenilor! Noi am vestit aceea, pentru-că avem la aceea drept, noi am început aceea, pentru-că gândim a şi sĕvîrşì. Noi am căutat la alte naţii, căutaţi şi voi la acele, arĕtaţi-vĕ că sûnteţi şi voi conştii pentru libertate, egalitate şi frăţietate, că sûnteţi şi voi vrednici de-a fi naţie, *măritĕ naţie românească,* care are măritul seu trecut, şi încă mai măritul viitor, care e harnică cu alte naţii a sĕ pune în rînd; arĕtaţi că şi voi ştiţi, că nu e destul numai înaintea judecăţii a fi asemenea şi în casa sa în limba sa a vorbì, ci că vreţi ca în lume între celealalte naţii sĕ fiţi asemenea. şi că când ca naţie cătră oareşi-care naţie vorbiţi, în dulcea voastră, ear' nu în străină vîrîtă limbă sĕ puteţi vorbì.

Libertate, în aceea numai sĕ cuprinde vrednicía naţională, care trebue sĕ ne fie nouĕ tuturora mai plăcută decât vieaţa noastră, pentru-că întru aceea e vaza naţiei, care sûntem datori până la o picătură de sânge a o apĕra, căci mai cuviincios e naţiei viteze cu laudă a perì, decât fără de vază a trăi. Noi în rugarea noastră cătră a Sa c. r. Maiestate, când credincioşi şi supuşi rĕmânem, ne-am îngrijit şi de voi, ca de credincioşii şi de adevĕraţii nostri fraţi, şi ne-am rugat: ca *şi a voastră naţională stare de sine în duhul libertăţii, în duhul naţionalităţii sĕ se hotărească şi sĕ se asigureze.* De acì vedeţi, că noi sûntem gata pe voi în renaşterea voastră naţională din totadinsul şi frăţeşte a vĕ ajuta. Voi sûnteţi fraţii nostri, nu numai după o biserică, ci şi după unele şi acele greutăţi şi doriri. Noi dorim, ca sĕ asigurăm a noastră sêrbească, voi a voastră românească naţionalitate. Amêndouĕ dorirele sûnt drepte, pe amêndoi noi un apĕsător ne sugrumă, sĕ ne nărăvim frăţeşte şi sĕ ne ajutăm unii pe alţii, pentru-că o năräveală e binecuvêntarea lui Dumnezeu. Noi am dat naţiei noastre trup însuflat cu duhul naţionalităţii, şi am hotărît legătura şi nărăveala cu trei-unita crăime: Slavonia, Croaţia şi Dalmaţia, pentru-că aşa vom fi mai tari. Faceţi şi voi aceasta, apoi vĕ însoţiţi cu noi, *nu ca robul vremii trecute,* ci ca naţie liberă, pe temeiul desĕvîrşitei egalităţi şi desĕvîrşitei garanţii a naţionalităţii voastre, ca a fraţilor nostri, apoi atunci vom fi şi mai tari.

Din ciasul acela, în care s'au stîrnit în voi acea energică şi sinceră voe, voi sûnteţi naţie liberă, vĕ e asigurată limba, biserica şi naţionalitatea, vĕ e asigurat viitorul vostru, căci legătura aceea,

http://statuldacia.info

nărăveala aceea, să va preface în zidul chinez, carele va nimici toată asuprirea vrăşmăşească.

Să ne îmbrăţişem frăţeşte, ca fraţii cei credincioşi şi adevăraţi! Noi nu vrem nimica, nici câtu-i un fir de păr, nu vrem să avem mai mult decât voi; numai vrem să fiţi fraţii nostri! Aşa vom înflori şi noi şi voi întru asemenea cu celealalte naţii, cari trăesc sub sfânta coroană ungurească şi strălucita casă a Austriei.

Să trăească libertatea tuturor naţiilor, să trăească duhul vremii, să trăească Împăratul şi Regele nostru *Ferdinand,* încununat cu coroana ungurească, să trăească frăţietatea şi egalitatea între toate naţiile, cari trăesc sub coroana ungurească!... Din sesia deputaţiunii naţionale în Carloviţ, în 5/17 Maiu anul 1848.

Presul deputaţiei: *Iosif* m. p., archiepiscop şi metropolit, alesul patriarch sêrbesc".

Cu prea mare insufleţire n'a fost primită din parte românească proclamaţia aceasta, ţinută de altcum în termini destul de călduroşi şi inspirători de încredere, ear' proclamarea metropolitului *Raiacici* de patriarch sêrbesc a provocat un nou *protest* din parte românească, compus după-cum urmează:

»*Protest solemn.* Adunarea ţinută în Pesta din partea representanţilor Românilor din Ungaria, auzind din scrisoarea oficioasă, ajunsă din Carloveţ la mânile presidentului, şi din foile sêrbeşti, că Sêrbii, în adunarea lor poporală, ţinută la 13 Maiu în Carloveţ, care a fost contrară statului, au ales de patriarch pe Metropolitul greco-neuniţilor de sub coroană (ungară), *Iosif Raiacici,* şi anume, de patriarch al *tuturor* greco-neuniţilor: numita adunare, ca compusă din representanţii bisericii greco-neunite, *protestează în contra acelei alegeri,* şi protestul lor îl dau publicităţii, fiindcă după legile civile şi după canoane *alegerea e ilegală,* dat fiind că *s'a făcut cu evidenta călcare în picioare a drepturilor naţiunii române;* şi în urmă şi pentru aceea, pentru-că cetăţenii de buze române, într'o rugare înaintată guvernului, şi care în curênd va apărè şi în tipar, cer sistarea aparţinerii lor la hierarchia sêrbească şi peste tot scoaterea lor de sub conducerea şi păstorirea bisericei greco-neunite, astfel, ca să poată fi predată conducerea afacerilor lor bisericeşti şi şcolare unei autorităţi proprii eclesiastice, aleasă din fiii proprii. Astfel deci, fiindcă direcţia acţiunii Sêrbilor, şi toate faptele lor, sûnt îndreptate de o parte spre nulificarea naţiunii române, de altă parte în contra patriei şi a statului: declarăm alegerea din întrebare de ilegală, din

http://statuldacia.info

punct de vedere bisericesc și civil de nulă, și de neobligătoare în nici o privință pentru confesiunea greco-neunită.

Aceasta o dăm publicității pe calea organului oficios, cu adaosul, că orașul nostru (Pesta), în cas că Sêrbii vor esopera încuviințarea, sĕ considere declarațiunea noastră ca venită dela două terțialități ale bisericii greco-neunite. Pesta, 21 Maiu 1848, din adunarea ținută: *Ioan Dragoș* m. p.“

Ori-cât de încordate sĕ fi fost pe atunci raporturile între Sêrbi și Români, și ori-cât de motivate protestele Românilor: faptul rĕmâne, că congresul sêrbesc, ținut în 13 Maiu la Carloveț, a fost o splendidă manifestare a sentimentelor naționale, ear' conclusele votate espresiunea fidelă a dorinței generale, de care erau stăpânite toate inimile sêrbești, și din aceste motive s'a aflat îndemnată și Coroana a le încuviința pe toate.

Delegațiunea monstră a Sêrbilor, care în scopul acesta a mers la Olmütz, s'a întors deci îndĕrĕt cu resultat îmbucurător pentru națiunea sêrbă.

Maghiarii din Ardeal.

Cele întêmplate la 15 Martie în Pesta nu puteau sĕ rĕmână fără rĕsunet, dat din partea Maghiarilor din Ardeal. S'au pus deci și ei în mișcare, cam la opt zile mai târziu, fiindcă atâta vreme trebuia pe atunci, ca știrile sĕ ajungă dela Pesta la Cluj.

Mișcarea Maghiarilor din Ardeal era de altă natură. Pe ei nu-'i ardea la degete de: »*egalitate, libertate și frățietate*«. Din contră, mare rĕcoare aveau de aceste cuvinte, pentru-că știau, că în momentul în care vor fi prefăcute în faptă, s'a isprăvit cu supremația lor, și rolul pe care 'l-au avut în vieața publică a Transilvaniei, e redus la nula. Scăpare pentru ei nu era decât în uniunea Transilvaniei cu Ungaria. De aceea, mișcarea Maghiarilor din Ardeal a fost pornită din primul moment în direcțiunea aceasta.

Mișcarea s'a început în Cluj. Terenul era bine pregătit, pentru-că de mult era dată lozinca: »*sĕ ne unim, căci altcum perim*«. Au urmat apoi și întimidări și amenințări, că cel-ce va cuteza sĕ fie în contra uniunei și nu va fi pentru unirea necondiționată a Ardealului cu Ungaria, așa, ca din Transilvania sĕ nu mai rĕmână nici numele ci sĕ fie prefăcută într'un simplu comitat al Ungariei: va fi considerat și tratat ca un trădător de neam și de patrie.

http://statuldacia.info

Astfel erau pregătite spiritele, când studenţii din Cluj s'au pus în mişcare, pentru-că şi aici ei au făcut începutul. In 22 Martie, câteva sute de studenţi, însoţiţi de lume multă, cu steaguri în frunte şi între strigări asurzitoare, au plecat la magistratul oraşului, pentru a-'l face să intervină la guvernul ţării, ca dieta să fie imediat convocată şi *uniunea decretată.*

Studenţii au rostit înaintea casei magistratului vorbiri însufleţitoare, au cetit cele douăsprezece puncte votate la Pesta, şi au *decretat uniunea necondiţionată a Transilvaniei cu Ungaria.*

Demonstraţiunile au durat până târziu noaptea. Au fost continuate şi în ziua următoare, 23 Martie, când studenţii de nou au mers la magistrat, cu 12 steaguri, representând cele 12 puncte, pentru a cere, ca senatul să înainteze guvernului petiţiunea tinerimei, în care să pretindea *dietă* şi *uniune.* Senatul s'a întrunit numai decât în şedinţă pentru a aduce conclus asupra cererii studenţimii maghiare şi a decis *împlinirea dorinţei manifestate,* ceea-ce s'a şi făcut imediat, între sgomotoasele strigări de bucurie ale mulţimei.

Petiţia studenţilor a fost primită cam cu răceală din partea guvernatorului, conte *Teleki Jozsef,* care, ca om cuminte şi prevăzător, să temea, că prin acte de volnicíe şi prin terorisare mai mult să strică decât să ajută chestiei de *uniune,* idee pentru care de-altcum nici el nu era neaccesibil.

În ziua următoare, 24 Martie, studenţii au aranjat de nou o demonstraţiune, acum la locuinţa guvernatorului, solicitând resolvarea petiţiunii lor; ear' guvernatorul, apărând la fereastră, le-a ţinut o lecţie energică de bună purtare şi 'i-a trimis acasă cu cuvintele: »*most takarodjanak haza*«, (acum căraţi-vă acasă!)

Mişcarea studenţilor din Cluj era alimentată şi din altă parte. Maghiarii din Ardeal erau împărţiţi pe atunci în două partide: cea *conservativă,* pusă sub conducerea lui *Josika Lajos,* şi cea *liberală,* condusă de *Bethlen János,* bătrânul.

În 23 Martie aceste partide au ţinut o adunare comună, bine cercetată, în casele lui *Bethlen Adam,* în care s'a luat hotărîrea, ca toate comitatele din Transilvania să fie provocate să înceapă o mişcare energică în chestia *uniunii* precum şi pentru convocarea dietei ardelene care să decreteze această uniune, şi s'a luat hotărîrea să fie recercat comitetul central din Pesta, — ca organ esecutiv al Maghiarilor din patria soră, să lucreze din toate puterile pentru *realisarea uniunii,* fiindcă: „viitorul patriei noastre şi însaşi conservarea

http://statuldacia.info

noastră (a Maghiarilor) *numai prin uniunea acestor două țări o vedem asigurată,* asemenea și casa austriacă numai prin aceasta o vedem întărită; ear' *alipirea noastră constituțională de casa austriacă o considerăm de neapărată condițiune pentru esistența noastra*".

Comitatele și orașele transilvane de fapt au început mișcarea în direcțiunea semnalată dela Cluj. Astfel *Aiudul, Turda* și *Oșorheiul* au înaintat petițiuni în chestia dietei și a uniunii; ear' comitatul *Albei-inferioare* a cerut dela guvernator convocarea dietei, *fără a mai aștepta avis dela Viena,* declarând totodată, că comitatul acesta să consideră rupt de către Transilvania și încorporat la Ungaria, pentru a cărei dietă a ales chiar și deputați, în persoanele baronilor *Kemény Dezső* și *Kemény István.*

Tot în sensul acesta a luat hotărîre și comitatul *Clujului,* care asemenea s'a declarat rupt de către Transilvania, dacă guvernatorul nu va convoca dieta cât mai curênd, *din propria sa autoritate,* fiindcă »*patria e în pericol*«.

Au mai venit apoi și *Sĕcuii* la Cluj, o delegație de treizeci, din scaunul *Odorheiului,* ca să alimenteze focul și de-altcum destul de viu al pasiunilor politice înflăcărate; și amenințând, că dacă nu să convoacă dieta pentru a să decreta *uniunea cu Ungaria,* în loc de treizeci ei vor veni *treizeci de mii* la Cluj, și vai de cei pĕcătoși, — au pus de nou în mișcare studențimea și mulțimea, care aranjând diferite manifestațiuni și demonstrațiuni, terorisând și amenințând, a reușit să înduplece pe guvernatorul *Teleki* să facă declarațiunea, că »*în puterea dreptului ce-'l are, nu mai așteaptă nici un avis dela Viena, ci în 29 Maiu va deschide dieta* .

Spiritele s'au liniștit în Cluj, și operei începute 'i-s'a dat încheiere prin trimiterea unei delegațiuni la Pesta, ca se ceară în numele Ardealului, atât dela palatin, cât și dela guvern și dela dieta pestană, să lucre toți din toate puterile pentru *realisarea uniunii.*

În 23 Aprilie a sosit delegația la Pesta și a fost bine primită, atât din partea ministrilor, cât și a palatinului, care 'i-a declarat că: „Ungaria primește pe Ardeleni cu brațe deschise și va face tot ce îi stă în putință pentru realisarea uniunii, — *condițiunea vieții și a viitorului națiunii ungurești*«.

Firește, delegațiunea vorbea în numele *întregului Ardeal,* deși de fapt representa numai pe Clujeni, s'au chiar numai o parte din Clujeni.

Mișcările din Cluj, precum peste tot atitudinea Maghiarilor ardeleni, cari amenințau cu vĕrsare de sânge dacă nu se convoacă

http://statuldacia.info

dieta Ardealului şi nu se decretează uniunea ţării cu Ungaria, — a determinat Coroana să satisfacă dorinţei manifestate din partea lor.

În 5 Maiu 1848 a apărut rescriptul preaînalt al împăratului Ferdinand, prin care dieta Ardealului se convoacă la Cluj pe 29 Maiu, delegându-se ca representant al Coroanei generalul *Puchner* din Sibiiu.

La dietă au fost chemate »*cele trei naţiuni ale marelui nostru principat Transilvania*«, ear' programul dietei era stabilit din partea Domnitorului astfel:

1. Dieta să facă candidarea obicinuită pentru postul unui cancelar de curte.

2. Dieta să facă alegerea unui president la tabla din Ardeal.

3. „Să vă sfătuiţi privitor la chestiunea *uniunii Ardealului cu Ungaria,* pe basa adresei noastre dela sfîrşitul dietei trecute, anumit dela 3 Noemvrie 1847, conform legilor esistente, conform relaţiunilor constituţionale ale celor trei naţiuni şi conform importanţei obiectului".

4. Să se aducă lege referitoare la raporturile dintre marii proprietari şi iobagi.

5. Să se voteze legea despre egala împărţire a sarcinelor publice, fără privire la persoană.

6. Să se pună in discuţie un proiect de lege, prin care să se poarte de grije *de starea Valachilor* cari locuesc o mare parte a marelui nostru principat, atât cu privire la *drepturile cetăţeneşti* cât şi la cele religionare. În fine:

7. Să se facă lege despre *libertatea de presă.*

Cu toate-că Coroana a satisfăcut dorinţei Maghiarilor ardeleni, şi a convocat dieta Ardealului la Cluj, rescriptul monarchului a fost primit cu mare nemulţumire din partea opiniunii publice maghiare, ales din partea presei maghiare, din motivul, că *uniunea nu a fost luată ca punct prim în programul de muncă al dietei ardelene,* ci e trecută abia la al treilea loc. Agitaţiunea mergea acum în direcţia, ca dieta din Cluj să nu se ocupe cu altceva decât *numai cu uniunea,* care trebue realisată chiar »*şi cu sânge*«, precum »*spânzuraţi trebue toţi aceia cari sûnt în contra uniunii*«.

Aşa scriau ziarele maghiare şi aşa pregăteau ele terenul pe seama dietei ardelene, care acum nu mai era departe, precum nu mai erau departe nici Maghiarii din Ardeal de-a'şi vedè visul cu ochii, de-a vedè uniunea cu Ungaria fapt împlinit, decretat din partea dietei şi sancţionat din partea Coroanei.

http://statuldacia.info

Opiniunea publică română.

Întreaga mişcare din Ardeal, pusă la cale din partea Ungurilor, să învîrtea deci în jurul *uniunii* ţării cu Ungaria. Faţă cu această chestie de interes vital pentru poporul român din Ardeal, atitudinea manifestată din partea opiniunei publice *române* era foarte îndoelnică.

Printre Români domnea o desorientare completă, cu toate-că unele puncte de orientare au fost precisate în altă parte a monarchiei. Astfel dieta provincială a Austriei-de-jos a luat în desbatere serioasă uniunea Ardealului cu Ungaria şi a aflat, că ea e păgubitoare pentru interesele unei monarchii unitare cum e Austria. În consecinţă, a înaintat adresă energică Monarchului, în care să atrăgea atenţiunea tronului asupra faptului, că uniunea dorită de Maghiari nu e compatibilă cu spiritul sancţiunii pragmatice, ear' pentru monarchie e chiar *primejdioasă*. De aceea, representanţii legali ai Austriei-de-jos *protestează* în mod solemn în contra uniunii şi roagă Coroana, în cas că ea va fi decretată, să nu o sancţioneze la nici un cas.

S'a pus totodată la cale şi o mare mişcare, ca şi celelalte ţări din monarchie să protesteze în contra uniunii plănuite, până la întrunirea parlamentului central, care va avea apoi să se ocupe de nou cu chestia aceasta.

Românii erau deci desorientaţi, şi în prima linie desorientată era presa română.

Aveam pe atunci două organe de publicitate: »*Organul Luminării*« la Blaj şi »*Gazeta Transilvaniei*« la Braşov. Să vedem ce păreri aveau ele despre *uniune?*

După-ce atât unul, cât şi celalalt dintre aceste două ziare românesti, a salutat *cu căldură* hotărîrile luate din partea adunării Maghiarilor ţinută în 23 Martie la Cluj în chestia *uniunii,* — din cari (zicea „Gazeta“) »*nu poate să răsară decât binecuvêntare şi fericire pentru întreaga noastră patrie muntoasă* , — revin ambele asupra chestiunii şi o tratează în mod amănunţit.

»*Organul Luminării*« a scris patru articole în chestia uniunii, de următorul cuprins:

I. Obiectul zilei şi întrebăciunea mai momentoasă de acum pentru Transilvania e *uniunea ei cu Ungaria.* Dela deslegarea ei depinde viitorul şi soartea acestei patrii scumpe şi încâtva chiar şi a Românilor de acì. De acì credem a fi şi noi măcar acum odată îndatoriţi a ne da părerea politică întru interesul public, încât adecă

http://statuldacia.info

această uniune poate fi de poftit peste tot şi în parte pentru poporul român.

Peste tot luând, un stat, cu cât e mai mic, cu atât e şi mai neputincios. Şi din acest punct de vedere, folosul şi lipsa uniunii, chiar şi când Ungaria ar fi rĕmas sub forma constituţiunii de mai nainte, nu ar mai putè fi tras la îndoială.

De altă parte, după forma internă politică a acestei provincii, tăiată între atâtea naţionalităţi, neasemenea în drepturi şi datorinţe cetăţeneşti, cu privilegiile părţilor celor mai mici, şi servitutea celei mai numĕroase, Transilvania sĕ află într'o posiţie stângace şi împedecată, aşa încât de sine nu sĕ poate elupta la o stare mai fericitoare sub sistema de acum, nici earăşi a schimba sistema fără scuturări afunde, după rivalitatea naţionalităţilor interesate. . . . . .

. . . . . .

Românii deci nici mai nainte nu aveau nimica de-a perde unindu-se Transilvania cu Ungaria. Cei cari aveau de-a perde, sau sĕ temeau de perdere, s'ar fi opus şi mai de mult şi s'ar opune şi acum de le-ar fi în putere. Nobilii şi Sĕcuii aveau şi mai puţin, au mai nimica de-a perde. Ci ei câştigă mult: consolidarea naţionalităţii ungureşti cu apĕsarea sau înghiţirea tuturor celoralalte, de care sĕ temeau atât Saşii din Transilvania cât şi Croaţii, încă poate şi Românii.

Aste casuri ţinură însĕ numai până la 15 -18 Martie a. c., când Ungaria deodată îmbrăcă o nouă formă fundată pe principii cu totul diverse de cum erau ale privilegiilor şi distingerii între naţionalităţi, clase şi confesiuni: pe principiile omenimei, după care toţi locuitorii aceleiaşi patrii au asemenea drepturi şi asemenea datorinţe, fără alegere între naţionalitate şi naţionalitate, între clasă şi clasă, între confesiune şi confesiune. Toată distingerea de acì rĕmânênd numai, că naţionalitatea ungurească, căreia după tradiţiunile istorice-politice până acum 'i-se cuvine întâietatea, 'şi-a câştigat limbei sale dreptul de limbă diplomatică în administraţiunea publică şi ştiinţele mai înalte.

Noi nu credem a mai fi de lipsă a demonstra, că tot statul *trebue* sĕ aibă o limbă diplomatică pentru administraţiunea publică din lăuntru, şi că prin urmare acecaşi trebue sĕ fie şi limba ştiinţelor pentru şcoalele mai înalte.

Legătura strînsă, nedespărţită între limba administraţiunii şi a ştiinţelor, e din firea lucrurilor purcezênd, cât nici nu poate fi altmintrelea. Alta e cu şcoalele elementare şi teologice, în ori-ce ţeară, unde şi naţionalităţi sûnt mai multe şi culturile mai diverse.

http://statuldacia.info

Nu e îndoeală, că nesuferința ce a arĕtat Ungaria în timpurile mai dincoace cătră limbile unor naționalități, a însuflat o neîncredere neměsurată în celelalte popoare, firește zeloase pentru naționalitate și limbă. Ci acest principiu prejudicios și împărechetor trebue sĕ înceteze, și în parte sĕ pare a fi încetat. Aceasta pofteşte înțeleapta politică, binele public și înseși drepturile personale, înăscute tuturor națiunilor ca și indivizilor.

Pentru Români mai mare a fost pericolub fără Ungaria decât cu ea, de oare-ce un milion 272.782 dĕ Români în Ungaria de astăzi mai curênd sĕ pot înghiți *decât trei milioane din Ungaria unită.*

După acestea mi-se pare, că nu mai poate fi îndoeală, că uniunea cu Ungaria nu numai peste tot, ci *chiar și pentru Români,* din multe cause *e de dorit.* Pericolul stîngerii naționalității române nu e mai mare decât pentru naționalitățile slavice din Ungaria, ci e mai mic decât pentru naționalitatea germană. Și nu e îndoeală, că drepturi speciale, comune tuturor celoralalte naționalități diverse de cea ungurească, în Ungaria *sĕ vor garanta prin legea țĕrii.* Poate fi că asta sĕ se întêmple încă sub dieta de acum.

De unde nu, noua dietă, ce sĕ va înființa pe base cu totul alte de cum au fost cele de până acum, și *va representa într'adevĕr întreg poporul Ungariei,* sperăm că nu va lipsì a împlinì cât mai curênd această condițiune neapărat de lipsă spre câștigarea și ținerea adevĕratei frățești uniri între aceste națiuni, ce trebue sĕ le însufle numai dorul de-a vedè această țeară tare și înflorită.

Ideile noastre în acest obiect le vom spune în artc. următor; aici adaugĕm numai, că dorirea Ungariei este, ca și provinciile române, adoptând asemenea instituțiuni liberale, sĕ dee mâna cu Ungaria în strînsă și frățească legătură în contra absolutismului colosal, ce amenință libertatea Europei.

II. Uniunea Trasilvaniei în ce modru ar venì a sĕ efectua cu Ungaria, nu sĕ pare a fi aceeași a tuturor opiniune. Din partea naționalității ungurești sĕ pare a fi cea atinsă de noi în art. din numĕrul trecut; bine însemnând însĕ, că asta opiniune într'adevĕr e opiniunea partidei liberale, căreia atari idei sûnt proprie și domestice, când de partea partidei conservative e numai adoptată cam fără voe. Speranța, că întorcêndu-se poate lucrurile spre altă față, va mai putè scăpa din naufragiu măcar o parte din bagagiul vechilor privilegii și prerogative, n'a perit încă de tot.

http://statuldacia.info

În scurt, o parte voește ca uniunea Transilvaniei să fie adevěr, o țeară, o constituțiune; alta ca să fie numai ficțiune: o țeară numită Ungaria, cu o provință numită Transilvania, cu două constituțiuni, cu trei națiuni ale Transilvaniei, cu toate privilegiile dela vechii regi ai Ungariei, etc. Cu un cuvênt, după atare idee, Transilvania ar forma stat în stat.

Noi însě nu ne simțim astrînși a demonstra, cât de puțină posibilitate poate să aibă o așa îmbětrânită idee de-a fi acuprinsă de Ungaria, de acea Ungarie, care cu o lovitură sfârmà toate privilegiile, cu Verbőczy, Corpus Juris, etc. până în fața pământului. încât pe ea, ca pe o tablă rasă, n'a mai rěmas alta decât rege, dinastie, libertate și egalitate în drepturi și datorințe, pentru toți locuitorii ei într'asemenea.

Uniunea, după părerea noastră, de acum e mai mult *faptă* decât *idee*. Ea curge ca un torent, cărui nici Sasul nici Românul nu va fi în stare de a-'i contrasta, chiar și când ar voì, ceea-ce nu să prea poate crede. *Uniunea e o necesitate,* ce mai mult ne răpește decât ne lasă în voe. Aspectele sûnt așa, cât vrênd-nevrênd, ***trebue să ne unim.*** De ací îngrijirea fiecăruia din noi, nu mai poate fi alta decât a ne păzì, ca torentul să nu ne apuce neprevězuți, și așa să nu ne arunce în vâltoare și să ne înghițà fără de scăpare.

Dar' ar mai rěmânè probabilitatea. că sau Transilvania nu să va unì cu Ungaria, sau că unindu-se, uniunea va fi numai *pro forma!*

O, atunci datoria, datoria cea mai întâia a Românului nu ar mai putè fi la îndoeală nici măcar un moment, datoria de a-'și cere cu energie și a-'și recâștiga asemenea drepturi cu națiunile privilegiate într'adevěr, nu pe hârtíe numai, sau ca petec și accesoriu, ci *ca națiune!*

Și aste drepte pretensiuni, ni-se pare-că de acum înainte nici că ar mai putè întimpina serioase împedecări. Geniul timpului, sau mai bine violența evenimentelor, suflă de pe calea libertății popoarelor ca pulberea toate stavilele, catenele și încuetorile ce-'i ținea pașii înferați de sute de ani.

Noi însě, după-cum acea probabilitate e ca nimica, mărturisim, că așa sûntem scurți de vedere, cât nu putem vedè nici cea mai mică diferență, între starea noastră *ca națiune* în Transilvania sau ca parte a poporului Ungariei. Drepturile tot acelea, cu aceleași greutăți, și asemenea sau mai mic pericol pentru limbă. Singura diferență ar fi, că înainte de a devenì națiune transilvană privilegiată ca și altele (măcar că unde sûnt privilegiile comune tuturora nu mai poate fi vorba de privilegii, ci numai de drepturi cu datorințe)

http://statuldacia.info

încă mult am avea a ne lupta cu rivalitatea naţionalităţilor, ce cu greu s'ar deda sĕ ne socotească de aceeaşi condiţiune cu sine, mai ales la început. Când din contră, prin adevĕrata uniune cu Ungaria, toate astea şi mai pe uşor şi mai curênd se pot câştiga.

III. După-cum credinţa noastră politică e, cumcă Transilvania numai unită cu Ungaria sau resolută într'însa poate sĕ ajungă la o însemnătate politică, pe când de sineşi numai, afară de toată îndoeala, încă îndelungat timp va sĕ fie teatrul rivalităţilor şi împărechierii; cumcă numai într'acest modru s'ar aplana mai cu împăciuire toate diferenţele între naţiunile rivale din Transilvania, şi cumcă numai aşa s'ar putè mai cu siguritate şi mai curênd câştiga şi aici dorul a toată Europa civilisată şi necivilisată de *libertate, egalitate şi frăţietate:* aşa de altă parte nu ascundem acea convingere a noastră, cumcă aceeaşi uniune *ne-ar mijlocì o mai mare soliditate naţională, sĕ zicem şi religioasă.*

Noi mărturisim, şi cu noi credem că tot Românul, cumcă nu putem fără multă durere vedè, cum după-ce Românul prin atâtea stavile naturali şi politice e împărţit între atâtea părticele mĕrunte şi nesolide, acea despărţire sĕ mai adaose şi din partea religioasă; şi după-ce apele şi munţii ne tăiară de către olaltă, şi după-ce interesele politice, nu ale noastre, ne rupseră toată comunicaţiunea şi înfrăţirea între noi, şi câtă ne mai rĕmase neştearsă de tot: venì demonul nemulţumirii şi aruncà sĕmênţa împărechierii chiar şi în sînul familiilor şi conştienţelor religioase. Tăindu-se Transilvania de către Ungaria, noi eesti dincoace de Carpaţi, cari până atunci eram *un* popor, ne tăiarăm în *douĕ,* ear' după nemulţumirea cu resultatele aşteptate dela uniunea religioasă, în urmă ne despicarăm în *patru.*

Astă despărţire la toată întêmplarea e o calamitate publică a naţiunii. Dela ea sĕ trag în cea mai mare parte toate calamităţile politice, câte întimpiuă acest popor dela despărţirea Transilvaniei de către Ungaria. Dela ea sĕ trag nespusele pedeci, ce întimpină acest popor în toate luptele ce s'au nevoit de 150 de ani încoace, spre câştigarea măcar celor mai neapĕrat cuvenite drepturi, însĕ tot îndeşert!

Neputinţa acestui popor, tăiat într'atâtea împărţituri, fù temeiul cel mai de frunte ce nu-'i lăsà nici un mod de a se ridica dela pământ, unde sta incatenat.

Interesul adevĕrat al Românilor este a se unì între sine din toate puterile, pentru-ca aceste pedece sĕ se ridice din mijloc, şi Românii dincoace sĕ fie numai *un* popor, cu o lege. *Un popor,*

http://statuldacia.info

unindu-se Transilvania cu Ungaria. O lege, lăsând pe conștiența fiecărui Român cele patru puncte, ce singure despart pe unit de neunit, crezute să fie de aceia, cari se simt îndemnați de singură convingerea din lăuntru, fără de a mai ridica părete în mijlocul fraților.

Pe acest temeiu, dorirea și tendența tuturor Românilor Daciei septemtrionale din Ungaria și Transilvania trebue să fie *un popor, o lege,* cu deplină *libertate, egalitate și frățietate.*

Ca popor, dreptul de întâiu și mai esențial, ca și datorința, este de a conserva și apăra națională românească. Noi nu voim a prejudeca naționalităților străine, nici măcar dorind, ca naționalități străine să se absoarbă în naționalitatea română. Românului nu-'i place a se amesteca cu sânge străin. El 'și-a conservat această antipatie domestică până în ziua de astăzi. Ea se va conserva și de acî înainte. Elementul român e atât de numěros, încât nu are trebuință spre învierea și întinerirea sângelui român a se împrumuta dela elemente străine, precum poate alte naționalități. Acest drept ni-se cuvine ca oameni din dreptul libertății omenești.

Acest drept îl cerem pentru noi și-'l concedem din toată inima tuturor celoralalte naționalități, din dreptul egalității. Și precum în vieața religioasă, ca creștini, toți sûntem frați, așa și în vieața politică nu numai persoanele, ci și naționalitățile se cuvine a fi frați.

Libertate, egalitate, frățietate! Asta e acum devisa tuturor popoarelor Europei, asta trebue să fie devisa și a tuturor popoarelor Ungariei. Toată naționalitatea, ca și tot individul, care nu recunoaște toate aceste trei principii axiomatice, ce caracterisează spiritul Europei civilisate, e *barbară,* tiranică și nu mai are loc în sînul națiunilor Europei! Ea se ține într'adevěr de altă parte a pământului, unde aste trei cuvinte ale Europei nu sûnt cunoscute, au nu sûnt prețuite, numească-se cu ori-ce nume: de Rusia, Siberia, Turcia, etc.

Cu acest drept e împreunat dreptul de a ne conserva și apěra *limba națională.* Drept învechit care-'l avem astăzi, și care nu ni-'l-a răpit și nici n'a putut a-'l răpì ori-ce calamitate publică.

Românul nici unindu-se cu Ungaria nu-'și va lăpěda acest tesaur prețios. Prin limba sa Românul e legat, nu numai cu presentul, ci și cu cel mai glorios trecut. Ca Români, ei au în istoria strămunilor Romani esemplele celor mai strălucite virtuți domestice și publice, politice și militare, ale instituțiunilor celor mai liberale, ale artelor și științelor.

http://statuldacia.info

Ca parte a familiei popoarelor romanice. celor în Europa mai civilisate, ea are esemplele cele mai glorioase în popoarele surori: Italia, Francia şi Spania.

De aceasta Românul nu poate, nu trebue sĕ-'şi uite. Ca locuitorii cei mai vechi ai Daciei, Românii fură cei dintâiu, cari deteră Ungurilor mâna de frăţietate; credem că le vor întinde şi acum.

IV. Aceste drepturi, cari singure se par periclitate prin uniunea cu Ungaria, deşì noi în persoană-ne nu simţim acea temere, sûnt cele mai întâie drepturi şi fundamentale, fără cari nu este vieaţă politică. Naţiunea ungară prea bine simte marele moment al acestor drepturi, pentru cari atâta s'a luptat. Ea ştie prea bine, că nu numai cu pâne trăeşte omul, ci într'aceste zile de înălţare universală a inimelor mai are trebuinţă şi de nutriment politic. Naţiunea ungară tocmai dela acelea drepturi de naţionalitate îşi începù vieaţa politică, şi numai pe temeiul lor eluptà recâştigarea acelor drepturi omeneşti, cari fac gloria Ungariei moderne. Se cuvine dar', ca acele drepturi sĕ le recunoască şi celoralalte naţionalităţi: slave, române şi germane, din mijlocul seu, cărora le dete însaşi un aşa nobil esemplu; pentru-că numai aşa va fi gloria Ungariei adevĕrată şi complenită, numai aşa înfrăţirea naţiunilor sigilată.

De acì noi nici nu putem pricepe, din ce raţiuni naţiunea ungară ar putea sĕ caute cu ochi rĕi la conservarea şi apĕrarea acestor drepturi, ce n'au nimica ostil în contra nici unei naţionalităţi, cu atât mai puţin în contra naţiunii ungureşti.

Garantisarea, din contră, a acestor drepturi, credem că este o datorinţă din partea acestei naţiuni, spre tăerea din mijloc acelor prepusuri, nu neintemeiate, ce unii prea zeloşi naţionalişti ungari deşteptară în dreptul altor naţionalităţi. Ea are datorinţa de-a asigura pe celelalte naţionalităţi. cumcă le va respecta ca pe a sa însaşi; şi în cuvêntul nobilei Ungarie, pronunţat înainte de înfiinţarea uniunii, mai mult sĕ vor încrede decât în jurămintele politice. ce sĕ ţin numai de azi până mâne.

Aceste drepturi asecurate, încă în dieta proximă a Transilvaniei vor fi ca o *magna-charta* pentru Români. Ei prin acea garanţie vor cunoaşte, că ideile propagandistice n'au fost ideile naţiunii ungarice, şi aşa Românii. ca şi Saşii, cu inimele aşezate sĕ vor întoarce din toate puterile cătră conlucrarea spre binele şi înflorirea patriei; când fără acea garanţie toate celelalte drepturi, garantisate prin uniunea

http://statuldacia.info

cu Ungaria, ar rămânè seci, nemulţumitoare, şi însaşi uniunea problematică. Drept că noi încă nu putem pricepe politica ce sè urmează din partea naţiunii ungare cătră noi şi cătră Saşi; noi am putè cita măcar nrul 253 din »*E. H.* unde tot pe aceeaşi foaie şi Saşilor sè asigurează că nu-'şi vor perde pe ai lor 22 deputaţi, şi Românilor li-se deschide speranţa că vor merge şi de ai lor, de pe fundul regiu dimpreună cu Saşii la dieta Ungariei. La toată întêmplarea, aici şi airea este ceva obscuritate.

Ci noi încheiem cu atâta, reservându-ne celelalte, ce s'ar mai ţinè de această materie, pentru alte articole".

Cum sè vede din articolele reproduse, »*Organul Luminării*« era *pentru uniune,* pe care o considera de o *necesitate pentru Români.* De aceea cerea, că articolii de lege votaţi de cătră dieta din Pojon sè se estindă numai decât şi asupra Transilvaniei, ear' pentru mulţumirea Românilor sè se întregească încă cu un scurt articol de lege, prin care »*naţiunea română* sè introduce în drepturile politice şi municipale-comunale ale celoralalte trei naţiuni recepte din Transilvania, ear' *legea greco-românească* sè recunoaşte de religie receptă, fără distingere între unită şi neunită, întocmai ca celelalte patru religiuni recepte din Transilvania".

Acestea erau vederile organului de publicitate din Blaj, în chestia uniunii; şi sè poate zice, că ele erau vederile întregei inteligenţe române din Blaj, destul de numëroasă pe acelea vremuri pentru a forma din Blaj un centru, nu numai de *cultură,* ci şi de *politică naţionala* română, cu rol decisiv în afacerile noastre publice. Şi că totuşi aceste vederi nu erau cele adevërate ale poporului român, nu erau scoase din sentimentele poporului însuşi, — au trebuit sè se convingă şi Blăjenii în scurtă vreme.

Dar' sè vedem care era opiniunea celuialalt ziar românesc, în chestia uniunii, opinunea »*Gazetei Transilvaniei*«, care apărea, ca şi acuma, în alt centru românesc, în *Braşov,* şi era favorisată şi de împrejurarea, că fiind aproape de România cunoştea şi părerile politicianilor de dincolo de munţi.

Chestia a fost tratată în »*Foaia pentru minte inimă şi literatură*«, pe atunci fiica «*Gazetei Transilvaniei*«, — şi a fost tratată într'un mod foarte reservat, fără a sè lua posiţie hotărîtă nici *pentru uniune* nici *contra uniunii.* Sè ziceau următoarele:

„Din toate reformele câte ne stau înainte în Transilvania, *uniunea* e reforma reformelor, pentru-că prin ea, după a noastră părere, sè

http://statuldacia.info

vor cutreera cele mai multe raporturi politice şi sociale, peste toate clasele locuitorilor. Zisa unire, sau mai drept vorbind *reunire,* sta şi înainte de anul 1526. În anii din urmă nobilimea maghiară, mai vîrtos din punctul de vedere al naţionalităţii sale, cu dorinţa de a-'i asigura nu numai viitorul genetic, ci şi preponderanţa politică peste celelalte, arătà în o parte mare a sa o ferbinte aplicare cătră acea unire"...

Sĕ vede din puţinele citate, că dispoziţia era *pentru uniune,* dar' scriitorul sĕ temea sĕ o esprime pe faţă.

Cu altă ocasiune, vorbind numita foaie despre cele douĕsprezece puncte votate în adunarea dela Pesta, referitor la punctul uniunii Transilvaniei cu Ungaria zicea următoarele:

„Din parte-ne mărturisim, că mulţi Români simţiră până acum puţină simpatie cătră uniune, deşi ea ne promite celelalte 11 puncturi; *noi însĕ, de sĕ va realisa, nu-'i ducem nici o frică*«.

Va sĕ zică Braşovul nu sĕ temea de uniune, pe când Blajul o considera de adevĕrată *necesitate* pentru poporul român.

Dar' nu era nimerită coarda adevĕrată a sentimentului obştesc. a voinţei naţionale, nici dintr'o parte nici din ceealaltă. De aceea, am greşi când am afirma, că opiniunea publică română era representată în chestia uniunii prin aceste douĕ gazete româneşti. Opiniune publică română încă nici nu esista în chestia numită, — abia acum începuse a sĕ forma. Şi s'a format, pornind valurile deodată din trei locuri, din trei centre: dela *Blaj, Sibiiu* şi *Murĕş-Oşorheiu.*

http://statuldacia.info

Mișcarea Românilor.

În mijlocul espusei mișcări generale de popoare, nu mai puteau rĕmânè în amorțeală și nepăsători nici Românii. Și nu puteau rĕmânè nepăsători, după-ce au vĕzut *direcția* în care se mișca poporul maghiar și au înțeles *scopul* pe care-'l urmăria politica maghiară.

Au început deci a sĕ mișca și Românii. Și unei schîntei dumnezeești, trimisă de sus, este a se atribui, că *în una și aceeași zi* s'au pus în mișcare în mai multe locuri.

Ziua aceasta, vrednică sĕ fie trecută între sĕrbătorile noastre naționale, e — *25 Martie*.

În 25 Martie s'a ținut conferență confidențială în *Blaj*.

În 25 Martie s'a ținut întrunirea primă a tinerimii române din *Murĕș-Oșorheiu*.

În 25 Martie a apărut memorabila proclamație a lui *Simeon Barnuțiu* în *Sibiiu;* și în fine, tot în 25 Martie s'a ținut și la *Brașov* o întrunire românească, în care s'a luat hotărîrea sĕ se înainteze magistratului orășenesc adresă, în *causa română*.

Sĕ începem cu *Oșorheiul*.

Demonstrațiunile și manifestațiunile erau la ordinea zilei și aici; și erau puse la cale și aici de tinerimea maghiară, care luase posiție energică și pronunțată *pentru uniune* și pentru *convocarea* dietei din Ardeal, ca sĕ decreteze uniunea.

Pe atunci sĕ aflau mulți tineri *români* în Oșorheiu, absolvenți de studii, cari făceau praxă la tabla regească de acolo, pentru a se pregăti pentru o carieră sau alta.

Contimporanii *Papiu Ilarian* și *G. Barițiu* ne înșiră următoarele nume: Basiliu L. *Pop,* Iacob *Bologa,* Servian *Popoviciu,* Ioan *Margineanu,* Iosif *Hodoșiu,* Nicolae *Solomon,* Petru *Dobra,* Ioan *Butean, Avram Iancu,* Alexandru *Papiu Ilarian*, Const. *Secarianu,* Const. G. *Ioan,* Samuil *Porutiu*, Petru *Roșca,* I. *Pinciu,* Dionisiu P.

http://statuldacia.info

Marţian, Amos *Tordăşan, Tobias, Frâncu, Bota,* Vasile *Vesprimean,* şi alţii.

În ziua de 25 Martie tinerimea maghiară din Oşorheiu a ţinut o mare adunare, cercetată de multă lume, în care s'a decis înaintarea unei petiţii la Monarch, pentru acordarea tuturor libertăţilor moderne şi pentru *uniunea Ardealului cu Ungaria*

Tinerimea română din M. Oşorheiu a fost învitată în toată forma să iee parte şi ea la adunare, şi să subscrie petiţia alături cu tinerimea maghiară. În desorientarea în care se aflau, tinerii români nu ştiau cum va fi mai bine: să meargă, ori să nu meargă, pentru-că se temeau se nu compromită cumva causa română, care începuse a să ivì tot mai mult pe plan. Mai juca rol şi împrejurarea, că mulţi dintre tinerii români erau *pentru uniune,* fiindcă îi ademeniseră celelalte unsprăzece puncte din programul politic al Maghiarilor, votat la Pesta.

În cele din urmă Românii s'au decis *să meargă* şi ei la adunarea Maghiarilor. Şi au mers, nu numai, dar' doi dintre practicanţii, sau cum se numeau pe atunci, *juraţii* români, au ţinut chiar şi vorbiri.

Unul dintre oratorii români a declarat în faţa mulţimii maghiare, că: „Şi eu subscriu această petiţiune, dar' o subscriu *ca Român,* şi în speranţa că:

a) se va şterge iobăgia fără nici o desdaunare, nici din partea ţăranilor, nici din partea statului, căci după dreptate ţăranii ar avea drept de-a pretinde desdaunare dela aristocraţii unguri pentru nedreptăţile de veacuri îndurate, prin usurparea drepturilor neînstrăinabile omeneşti;

b) se vor respecta şi garanta toate naţionalităţile şi limbile din Ungaria şi Transilvania«.

Eată că ideea a fost dată, ideea *egalei îndreptăţiri naţionale,* singura pentru care putea fi purtată *lupta naţională.* Şi tinerimea română din M. Oşorheiu a înţeles-o şi a început a o cultiva.

Seara, Maghiarii au aranjat demonstraţiuni pe strade. S'au ţinut earăşi vorbiri. La provocarea colegilor sei români, cari se aflau de faţă (mai mult din curiositate), a vorbit şi cancelistul *Samuil Poruţiu,* zicênd următoarele:

„Fraţilor! Pentru-ce pretindeţi voi ca toate să fie numai ungureşti? Pentru-ce faceţi şi pe Dumnezeu Ungur? Haid' să zicem şi să jurăm pe *Dumnezeul popoarelor!*«

http://statuldacia.info

Maghiarii au început sĕ-'l huiduească, ear' unul dintre ei 'l-a apostrofat cu cuvintele:

„Dar' d-ta ai subscris uniunea; d-ta eşti Maghiar acum, cetăţene Poruţiu!"

Maghiarii 'şi-au continuat demonstraţiunile, strigând *uniune sau moarte*, şi cântând cântece însufleţitoare; ear' Românii s'au retras, îngânduraţi şi nedumeriţi, că oare de unde atâta entusiasm, atâta însufleţire, la un popor atât de mic, cum sûnt Maghiarii?

Şi meditând asupra lucrului, au venit la convingerea că: *din voinţă tare şi nestrămutată.* Şi au luat hotărîrea *sĕ voească şi ei!* S'au întrunit deci şi s'au sfătuit.

Tocmai atunci sosise la M. Oşorheiu tinĕrul *Nic. Bîrlea,* trimis solie din Blaj, ca sĕ vadă care este dispoziţia tinerimei române din Oşorheiu. Era nepot al episcopului *Leményi* şi naţionalist înflăcărat, — cum ne spune *Papiu Ilarian.*

Spunea, că în 25 Martie a fost în Blaj conferenţă, în casele canonicului *Cipariu,* pentru a se lua hotărîre, ce e de făcut în faţa evenimentelor ce se desvoaltă. Au luat parte la conferenţă şi clericii şi studenţii din clasele superioare. S'a ventilat ideea înaintării unei petiţiuni la Monarch, idee susţinută de canonicul *Cipariu,* pe când canonicul *Raţiu* zicea, că petiţiunea sĕ fie înaintată nu numai Monarchului ci şi dietei.

Spunea, cum profesorul *Ioan Turcu,* într'o frumoasă vorbire a accentuat, că Românii sĕ nu se mai roage ci *sĕ pretindă,* şi cum clericul *Todoran* a rĕspuns: „nici sĕ nu mai pretindem ci *sĕ luăm ce e al nostru!*«

Vorbea despre însufleţirea de care sûnt cuprinşi toţi cei din Blaj, — profesori şi studenţi, — şi despre dorul de a-'şi manifesta această însufleţire, dacă *s'ar putè afla o cale potrivită.*

Şi calea a fost căutată şi a fost aflată!

Seara, în ziua următoare, 26 Martie, vre-o treizeci de juraţi români se adunară de nou, în locuinţa lui *Avram Iancu.* Entusiasmul era la culme, pentru-că soluţia se aflase. Conclusul ce s'a luat era: ***Sĕ consultăm poporul;*** de aceea:

Pe Dumineca Tomei, după Paşti, toţi tinerii câţi se află în această mică adunare, cu toţi cunoscuţii lor, civili şi preoţi, inteligenţi şi ţĕrani, pe cari îi vor putè îndupleca, sĕ se afle în Blaj.

Toţi cei presenţi au ridicat mânile şi au depus *jurĕmênt,* că în Dumineca Tomei, trecênd prin foc şi prin apă, dând piept cu

http://statuldacia.info

ori-ce pericol, se vor întâlni în Blaj, şi fiecare va aduce cu sine *pe toţi cei-ce voesc binele neamului românesc.*

Ca fulgerul s'a lăţit în toate părţile ideea ţinerei unei adunări naţionale române în Dumineca Tomei, care pretutindenea a fost primită cu mare bucurie şi cu nespusă însufleţire. Era aprobată şi salutată de toţi Românii, ca singura modalitate de-a scoate poporul român din desorientarea în care se afla.

Din gură în gură, din sat în sat a mers deci lozinca *La Dumineca Tomei în Blaj*«, şi nimeni nu se mai gândea la pedeci, ci numai la entusiasmul de care va fi cuprinsă obştea românească la luarea concluselor.

Nicolae Bîrlea a plecat în dimineaţa următoare înderĕt la Blaj, pentru a duce îmbucătoarea veste despre cele întêmplate. Şi a sosit la Blaj tocmai în momentul potrivit. Tinerimea dela şcoalele din Blaj avea să plece în vacanţe, pe sĕrbătorile Paştilor. Profesorul *Aron Pumnul*, luând ştire despre hotărîrea din M.-Oşorheiu, a compus numai decât o *proclamaţiune* prin care să convoacă adunarea naţională pe Dumineca Tomei la Blaj. Studenţii şi clericii au copiat-o în sute de esemplare, şi luând-o cu ei au împrăştiat-o în toate părţile ţĕrii locuite de Români, — pe unde au lăţit şi cu gura faima despre proiectata adunare din Dumineca Tomei.

În câteva zile întreg Ardealul era pus în mişcare, şi nimeni nu mai vorbea despre alta, şi nu să mai gândea la alta, decât la frumoasa şi măreaţa zi din Dumineca Tomei, în care şi poporul român, înviat din o moarte seculară părută, va spune în faţa lumii şi a lui Dumnezeu *ce voeşte şi ce doreşte.*

Proclamaţiunea lui *Pumnul* era de următorul cuprins:

»*Trăească împĕratul* şi trăească naţiunile locuitoare în Ardeal: cea maghiară, cea sasă şi a Sĕcuilor!

Să proclamăm *pacea*, *frăţietatea* şi *libertatea*, căci scopul principal reşede în iubirea deaproapelui nostru!

Dar' iubirea aceasta nu a esistat până acuma, fiindcă Românii nu au posedat drepturile pe cari le au celelalte naţiuni şi cari drepturi compet de mult şi naţiunii române. A sosit vremea, ca şi Românii să ceară şi să câştige aceste drepturi. Dar' cine să le ceară? Cine e îndreptăţit să o facă aceasta? Episcopul nu le poate cere, pentru-că el e numai părinte sufletesc al Românilor. *Poporul român?* Da; însĕ el nu e representat în parlament. Atunci cine să le ceară? Singur numai complexul, ***totalitatea poporului!***

http://statuldacia.info

In scopul acesta e de lipsă, ca *poporul sĕ se adune şi sĕ se sfătuiască.*

E datorinţa protopopilor, preoţilor şi a credincioşilor civili, ca din fiecare tract protopresbiteral sĕ vină la Blaj protopopul câte cu doi preoţi şi cu câte doi oameni din fiecare sat, fie uniţi, fie neuniţi, căci doară *toţi sûntem Români.*

Sĕ nu aşteptaţi ca vlădicul sĕ vĕ cheme, ci avisaţi pe toţi sĕ vină şi veniţi toţi! Sĕ nu vĕ temeţi de nimica. Spuneţi celoralalte naţiuni cu gura şi dovediţi-le, că noi le iubim pe ele ca pe nişte surori, cu cari locuim în una şi aceeaşi patrie, — dar' *dreptatea cere, ca şi ele sĕ ne iubească pe noi.*

Spuneţi-le, că noi nu voim sĕ câştigăm drepturile omeneşti cu sabia, cu desconsiderarea legilor minţii sănĕtoase, şi că de aceea voim sĕ ne adunăm, ca *sĕ ne consultăm asupra drepturilor acestora,* pentru-că dreptul câştigat cu sabia nu e drept, ci *abus şi confiscare de drept,* şi durează numai până atunci, până nu rugineşte sabia, sau nu oboseşte braţul care poartă sabia. Dar' dreptul isvorît din mintea sănĕtoasă durează atâta, cât însaşi mintea!

Comunicaţi *principiile* acestea compatrioţilor vostri! Spuneţi-le sĕ li-se închine şi ei, şi atunci nu va fi trebuinţă de tunuri! Atunci aşa ne vom putè saluta unii pe alţii: *Trăească frăţietatea!*

Români! Uniţi-vĕ în cugete şi *adunaţi-vĕ la Blaj*, pentru-ca se ne înţelegem, ce sĕ cerem dela părinţii patriei?

Numai pe calea aceasta putem compune o petiţiune *în numele tuturor Românilor.*

Cu aceasta sûntem datori patriei şi naţiunii; şi dacă nu facem aşa, *necredincioşi sûntem ţĕrii, domnitorului şi naţiunii noastre.*

Istoria aşa ne va aprecia, şi strănepoţii nostri aşa ne vor binecuvênta sau blăstĕma, — după-cum vor fi faptele noastre!"...

*

Aşa s'a urzit *prima adunare politică* a poporului român din Transilvania, şi aşa s'a pus tinerimea română dela şcoalele din Blaj în serviciul causei române, rĕspândind prin toate părţile proclamaţia lui *Pumnul,* şi făcênd propagandă, ca nişte adevĕraţi apostoli, teologii şi studenţii, — pentru întrunirea unei lumi cât de mari româneşti în Dumineca Tomei la Blaj.

S'a compus un plan, după care toţi îşi aveau rolurile bine stabilite, şi seamă avea sĕ dee fiecare despre cele împlinite la reîntoarcerea sa în Blaj.

http://statuldacia.info

Forma era deci aflată, pentru a sĕ putea manifesta şi poporul român, conform spiritului timpului şi amĕsurat demnităţii sale naţionale; mai lipsea *fondul,* cum. şi în ce direcţie sĕ se manifesteze? Şi s'a aflat şi *fondul.* Pe când *forma* a primit naştere în *M.-Oşorheiu, fondul* a fost scos pe plan în *Sibiiu,* — unde sĕ afla pe atunci *Simeon Bărnuţiu,* ca student în drept. Pentru-că *el* a fost părintele fondului politicei române.

Simeon Bărnuţiu.

Pe când în *Mureş-Oşorheiu* o schintee dumnezeească a luminat mintea tinerimei române şi a făcut-o sĕ afle calea adevĕrată pe care are sĕ păşească poporul român pentru a-'şi manifesta cu demnitate dorinţa şi voinţa: la *Sibiiu* tot o inspiraţie divină, şi tot atunci, a luminat mintea şi de altcum luminatului *Simeon Bărnuţiu,* pentru a putè precisa şi *direcţia* în care are sĕ se facă această manifestare, pentru-ca sĕ fie deamnă de poporul român.

Tot în 25 Martie s'a împărţit printre Românii din Sibiiu o *proclamaţiune* scrisă, în care sĕ zicea, că Românii au sĕ ceară *congres naţional,* în care naţiunea română sĕ-'şi reclame toate drepturile confiscate şi că numai după-ce va fi reîntegrată naţiunea română în toate drepturile avute poate fi vorba de uniunea Ardealului cu Ungaria, pentru-că numai o naţiune liberă poate dispune de sine, ear' uniunea e un act care priveşte pe Români în prima linie.

Cu toate că proclamaţia nu era subscrisă, — din cuprinsul ei a putut înţelege fiecine că a eşit din condeiul lui *Bărnuţiu.* Tonul energic, impunĕtor, nu rugător, care trecea prin întreaga proclamaţiune, şi claritatea de idei, înşirate în mod convingĕtor şi însufleţitor totodată, tradau pe atletul cunoscut şi până acì ca neînfrânt luptător pe terenul vieţii publice române, care însĕ prin proclamaţia aceasta a ajuns sĕ fie adevĕrat luceafĕr pe orisontul înourat al vieţii noastre naţionale.

Întreaga românime aştepta, ca în desorientarea generală, în confusia în care sĕ afla, sĕ iasă pe plan *unul,* care sĕ arate calea ce duce spre mântuire, sau cum scria ***Foaia pentru minte, inimă şi literatură***, care: *sĕ ne ia de mână şi sĕ ne zică: veniţi încoaci, acì sĕ staţi, de acì se porniţi, asta sĕ voiţi, asta sĕ pretindeţi înainte de toate* .

http://statuldacia.info

Și omul acesta s'a aflat și s'a arĕtat lumii românești în întrcaga splendoare a minții sale luminate.

Numele lui era *Simeon Bărnuțiu!*

El a spus întâiu Românilor să țină la *principiul național,* să ceară *independență națională* și numai după aceea să stee de vorbă cu Ungurii în chestia uniunii!

Scoase au fost aceste cuvinte din însași inima poporului român, și tocmai de aceea 'și-au făcut atât de repede drumul earăși îndĕrĕt, la inima poporului român, care a început să-'l sĕrbătorească pe Bărnuțiu ca pe idolul seu, ca pe mântuitorul seu.

Vom avea ocasiune să cunoaștem întreaga individualitate politică a acestui mare și rar bărbat al nostru, turnată în memorabila sa vorbire rostită cu ocasiunea ținerii adunării naționale de pe *Câmpul libertății,* — vorbire, care a făcut și pe cei mai convinși unioniști să se lapede de convingerea lor și să accepteze vederile sale, cari erau *în contra uniunii.* Aici ne mărginim a vorbì numai despre proclamația sa din 25 Martie, care a făcut enorm de mare sensație printre Români.

Ea a avut darul de-a clarifica la moment situația și *de-a da directivă politicei noastre naționale,* ale cărei base s'au pus apoi în mod atât de impunĕtor pe *Câmpul libertății* din *Blaj.*

Papiu Ilarian ne spune, că în urma acestei proclamațiuni ideile s'au lămurit în punctul naționalității și al uniunii atât de bine, încât până la 15 Maiu, ziua adunării de pe *Câmpul libertății,* proclamația lui *Bărnuțiu* forma programa națională a întregei națiuni române din Transilvania.

Erau și de aceia, cari la început au condamnat-o, sub cuvênt că strică toată frățietatea cu Ungurii, dela cari națiunea română tocmai acum ar putè să câștige cele mai multe și mai frumoase favoruri, — dar' gurile lor au amuțit când au vĕzut cum e curentul și cum marea majoritate a Românilor e încântată și entusiasmată de ideile cuprinse în proclamația lui *Bărnuțiu.*

Din momentul aparițiunii acestei proclamațiuni *Simeon Barnuțiu* a devenit centrul întregei mișcări naționale, centrul încrederii nemărginite cu care 'l-au onorat inimile românești din toate părțile Transilvaniei, — o încredere prea bine meritată.

Ajunsă la Blaj și în alte centre locuite de Români, proclamația lui *Bărnuțiu* a pus în ferbere toate sufletele românești. Tinerii din Mureș-Oșorheiu și din Blaj, cari s'au fost angajat să cutreere toate

http://statuldacia.info

ţinuturile româneşti şi sĕ informeze massele poporului, ştiau acum şi aceea, că în ce direcţie au sĕ le informeze. Aveau sĕ spună tuturor Românilor, că *uniunea cu Ungaria e o primejdie mare pentru Românii din Ardeal,* o primejdie care trebue combătută cu toate puterile omeneşti.

Românii aveau deci dată, nu numai *forma*, ci acum şi *fondul* mişcării lor, — impusă de evenimentele timpului.

Proclamaţiunea lui *Bărnuţiu* era următoarea:

„ ear' Clujul declară cu mare solemnitate, că voeşte uniunea.

Secuii încă sĕ vor pronunţa astfel, Saşii însĕ nu.

Sĕ-'şi deschidă ochii fiecare Român şi sĕ se folosească de ocasiune, fiindcă, sau câştigă tot, sau pierde tot. Pierde aceea-ce avea şi până acuma, — *naţionalitatea!*

Aprobatele sûnt scrise fără noi, şi în ele, că naţiunea română e numai tolerată!

Dar' nu vom înşira multele pĕcate, pentru-că Dumnezeu a dat zi de sĕrbătoare şi pe seama popoarelor asuprite.

Fiecare oraş şi sat rĕsună de bucurie, căci ziua de astăzi e învierea popoarelor adormite.

Şi noi, un milion trei sute de mii, n'am fost naţiune, ci am fost morţi politiceşte.

pentru-ca sĕ se ridice din pulbere şi sĕ trăească vieaţă eternă!

nu separaţi interesele voastre de interesele lui.

cu nimeni, înainte de a-'l vedè pe el fericit. Apĕraţi splendoarea poporului român, conservaţi dulcea limbă maternă!

http://statuldacia.info

Spuneți Maghiarilor, că voi nu vorbiți de uniune până-ce dieta țĕrii nu recunoaște națiunea română de atare!

Nobili Români, din Făgăraș, Valea-Hațegului și Chior, deșteptați-vĕ! Nu vĕ amăgiți cu Maghiarii. Nu vĕ înstrăinați de pămêntul Ardealului, de mama voastră, pe care brațele străbunilor vostri au câștigat-o pe seama voastră.

Spuneți Maghiarilor, că voi sûnteți Români, credincioși împĕratului. credincioși patriei, dar' *despre uniune nu vreți sĕ știți nimica* până nu veți avè *congres național* în care sĕ vĕ precisați dorințele naționale. Rugați-'i sĕ nu croească judecăți totdeauna *de nobis sine nobis*.

Au împărțit națiunea maghiară în națiune maghiară și sĕcuiască, pentru-ca sĕ poată spune, formăm cu Sașii țeară compusă din trei națiuni, ear' pe Români, cei mai vechi locuitori, 'i-au dat la o parte.

Chiar și acum limba lor e sancționată, ear' a noastră nici nu e băgată în seamă.

Așa nu mai poate merge!

Autoritatea limbei noastre trebue sĕ o recunoașteți în stat și în fața legii, — apĕrată cu sângele nostru!

Până nu va fi representată întreaga națiune română în dietă, vom ridica protest în contra uniunii!

înainte de a fi recunoscută națiunea română de națiune politică!

În ziua următoare (26 Martie) *Bărnuțiu* redactă o a doua proclamațiune, ținută în termini tot atât de energici și de naționali, — în care sĕ cerea dela Români: „sĕ vĕ adunați toți în jurul *principiului național*, aci sĕ stați, de aci sĕ porniți, aceasta sĕ pretindeți înainte de toate; chiar pentru aceea, *nici o uniune cu Ungurii, cari nu vreau sĕ știe de acest principiu*«.

Ambele aceste proclamațiuni, multiplicate din partea juriștilor din Sibiiu, și resfirate în toate părțile, au avut, cum am spus, un efect covîrșitor. Însuflețire și bucurie nespusă cuprinsese toate sufletele românești, că

http://statuldacia.info

Adunarea dela Dumineca Tomii.

Tinerimea română din Blaj și Oșorheiu, răspîndită prin întregul Ardeal, 'și-a împlinit bine misiunea. Cutreerate au fost din partea ei toate satele locuite de Români, în scopul, ca massele poporului să fie câștigate și însuflețite pentru sfânta causă națională, și cărturarii și fruntașii dela sate învitați să fie la adunarea din Blaj.

Guvernul din Cluj, informat despre intențiunea Românilor. a luat măsuri, ca adunarea proiectată *să nu să țină*. A dat instrucțiuni organelor subalterne cum să o împedece, și a scris și episcopului *Leményi* la Blaj, făcându-'l responsabil pentru situație și cerând să pedepsească cutezanța profesorului *Pumnul,* care era și preot, și fapta sa »*criminală*« cu proclamația, pentru care de altcum guvernul îi va face și *proces penal.*

Înțelegând situația, episcopul *Leményi* a notificat guvernatorului, în toată regula, convocarea adunării naționale române pe Dumineca Tomii, dar' a primit răspuns că *nu să poate concede,* și nu să va concede nici o întrunire mai mică de protopopi și representanți ai protopopiatelor, — ci în sarcina episcopului *Leményi* rămâne întreaga responsabilitate pentru urmările pe cari le vor avè agitațiunile puse la cale din Blaj.

Consiliul plenar al guvernului din Cluj a încuviințat acest răspuns al guvernatorului, și a decis și el anularea convocării adunării naționale române, pusă pe Dumineca Tomii, și oprirea poporațiunii române de-a participa la ea.

Organele subalterne au esecutat cu destulă stricteță îndrumările primite dela guvernul din Cluj. Au făcut chiar mai mult decât li-se ordonase. Au intimidat poporul cu miliția și 'i-au pus în vedere că are să fie împușcat și spânzurat fiecare Român care va cuteza să meargă la Blaj.

Dar' toate au fost în zadar, pentru-că lavina, pornită odată din loc, nu mai putea fi oprită în cale. În ciuda tuturor intimidărilor, în contra tuturor opreliștilor, lumea românească a plecat în cete groase la Blaj, ca să fie acolo pe Dumineca Tomii. Îi ducea pe Români dorul de-a vedea răsărind odată și pe seama lor soarele dreptății și al libertății! Mergeau Românii la Blaj ca să se închine

http://statuldacia.info

acestui mândru soare, — şi nimeni dintre ei nu mergea cu gândul ca sĕ facă cuiva rĕu.

Peste *şase mii* de Români au venit cu ocasiunea aceasta la Blaj, petrecênd acì timpul în entusiasm pentru causă, în însufleţire şi înălţare de suflet, în pace şi ordine esemplară, aşa cum are Românul firea şi obiceiul sĕ facă toate lucrurile de interes obştesc. Temerile celor-ce se aşteptau la acte de volnicie din partea masselor întrunite în Blaj, şi din acest motiv n'au încuviinţat ţinerea adunării, s'au dovedit deci a fi fost cu totul nebasate şi isvorîte din necunoaşterea firii poporului român.

Guvernul temêndu-se, că o categorică oprire a ori-cărei întruniri a Românilor poate sĕ aibă urmări mai triste decât ţinerea unei adunări, — în cele din urmă s'a aflat îndemnat *a concede,* ca fiecare episcop român sĕ ţină *separat* cu credincioşii sei câte o adunare: uniţii la *Blaj,* neuniţii în *Sibiiu.*

Episcopul *Leményi* a şi convocat adunarea numai decât, pe 3/15 Maiu la Blaj, ear' consistorul din Sibiiu (episcopul *Şaguna* se afla în Carloveţ pentru sfinţire) a convocat-o pe 3/15 Maiu, şi fără a ţinea cont de dispositiunile guvernului, — tot la Blaj.

În preseara zilei de Dumineca Tomii se ştia aceasta; şi de aceea, mulţi dintre cei-ce soseau la Blaj au fost trimişi acasă, cu mângĕerea, că adunarea se va ţinè în 3/15 Maiu.

Guvernul trimisese comisari la Blaj, cu îndrumarea, sĕ împedece cu ori-ce preţ ţinerea adunării convocate din partea profesorului *Pumnul,* — în cas de necesitate chiar şi cu forţă militară, în care scop miliţia era concentrată în comunele *Bucerdea* şi *Sâncel,* aproape de Blaj.

Mĕsurile severe luate din partea organelor guvernului au făcut, ca mulţi dintre tinerii sosiţi la Blaj sĕ se adăposteze prin satele vecine, ca nu cumva peste noapte slujbaşii guvernului sĕ-'i ridice din aşternut şi sĕ-'i ducă la temniţă. Astfel Blajul, în preseara Duminecii Tomii era aproape pustíu, şi credinţa generală era, că nici în ziua următoare nu se va mai presenta nimeni, după-ce acum ştiut era, că adunarea e amînată pe 3/15 Maiu.

Dar' altcum au eşit lucrurile. Sĕ ni-le povestească contemporanul *Papiu Ilarian,* care a fost de faţă şi a vĕzut cum au decurs. În »*Istoria*« sa ni-le descrie astfel:

„Până în ziuă (Dumineca Tomii) păzitori duşmănoşi au fost puşi pe la toate căile ce duc în Blaj, însărcinaţi sĕ reînoiască poporului

http://statuldacia.info

ce ar venì toate minciunile de seducere şi terorisare, spre a-'l face sĕ se reîntoarcă acasă. Cu toate acestea, o gloată de vre-o 30 Români era lângă seminar, des de dimineaţă. Un profesor, aderent al uniunei şi contrar naţionaliştilor, îndemna pe oameni sĕ se ducă acasă. Dar' un cancelist, *Alexandru Pop* (mai târziu *Papiu Ilarian),* care sosise peste noapte, singurul din partida naţională, se duse la oamenii acestia şi-'i reţinù. »*Staţi pe loc* — zice el — »*n'ascultaţi de minciunile inimicilor; nu vĕ temeţi de nimic. Acì sûntem şi noi, cari v'am chemat*«.

S'a trimis apoi şi după cei-ce plecară spre casă, ca sĕ se întoarcă la adunare. Poporul asculta şi venia mulţime mare din toate părţile, grupându-se în jurul cancelistului.

Acesta se suì pe ›*peatra*« bisericei catedrale, cum se numeşte atriul acela, şi începù sĕ cuvinteze cătră popor, care creştea pe tot minutul.

Deodată, la provocarea oficialilor civili, trimişi de guvern sĕ împedece adunarea, soldaţii se pun în şir înaintea bisericei. Atunci cancelistul strigà cu glas înalt şi prietenesc cătră popor:

— „Nimic sĕ nu vĕ temeţi, fraţilor! Cu noi este Dumnezeu, cu noi dreptatea! Sûntem credincioşi împĕratului şi vrem dreptate, vrem pace! Sĕ traească împĕratul, sĕ trăească naţiunea română. Voi sûnteţi poporul, şi credeţi-'mi, de ascultaţi de noi, gloanţele puştilor nu pot sĕ pĕtrundă în voi".

Aceste cuvinte, întrerupte de sgomotoase aprobări din partea poporului, însuflară atâta curaj în oameni, încât părea că nu s'ar fi mişcat din loc nici la împuşcăturile soldaţilor.

De altă parte soldaţii, convingêndu-se despre intenţiunile pacînice şi spiritul vial al adunărei, au rĕmas şi ei nemişcaţi în poziţiile lor.

Cancelistul iubit continuà apoi cu învĕţăturile cătră popor, rostind o prea frumoasă vorbire, cam de următorul cuprins: „Ne-am adunat, fraţilor, sĕ dăm de ştire celoralalte naţiuni din ţeară, că nu mai voim sĕ fim şerbi, ci vrem sĕ fim liberi; noi *nu vrem sĕ domnim peste alţii, dar' nici nu vom suferì sĕ domnească alţii peste noi*«.

Însufleţirea poporului era foarte mare. Toţi ascultau cu fruntea ridicată şi sĕnină şi în inimile tuturora creştea din ce în ce iubirea şi încrederea în conducĕtori. Ţĕranul nu era dedat până acum a vedè Români în omul îmbrăcat în haine vinete, şi azi deodată el vede atâţa tineri înflăcăraţi, cari ştiu sĕ spună atâtea învĕţături frumoase şi mângăitoare, — şi nu se ruşinează, ci se mândresc cu numele de Român.

http://statuldacia.info

Între 9 și 10 ore sosesc comisarii unguresti cu decretele guverniale în mână. Hotărîrea lor era să spargă adunarea. Când îi vĕzură țĕranii, se auzì un sgomot de neliniște pretutindenea.

— „Lăsa-'i-vom să vină?“ întrebau ei pe conducĕtori, și numai atunci se liniștiră, când conducĕtorii îi rugară să lase pe comisari să vină și să-'i asculte.

Comisarii poftesc să vorbească cu un tribun al poporului. Urmează o scenă înduioșătoare de alipire a țĕranului cătră conducĕtorii lui iubiți. Ei nu lasă pe tribun să s'apropie de comisari. Le era frică să nu-'l prindă.

Tribunul zice: „Lăsați-mĕ fraților, să mĕ înțeleg cu dînșii“.

„Să te înțelegi, domnule, rĕspundeau, dar' nu te apropia tare de dînșii; noi îi cunoștem bine, sûntem pățiți“.

Până-când vorbesc comisarii cu tribunul, în depărtare de vre-o șese pași ei îl țineau de brațe, de frică nu cumva să fie înțeleși Ungurii cu miliția, ca să aresteze pe conducĕtori.

Comisarii vreau să cetească decretele guberniale prin cari se oprea adunarea, poporul însĕ face sgomot și nu vrea să mai știe de nici un decret. Atunci comisarii incep să îmbune poporul, spunêndu-'i ca iobagia se va șterge, caci se va *unì* Țeara-Ardealului cu Țeara-Ungurească, și atunci toți vor fi egali.

Când aude poporul de *uniune,* începe a striga ca dintr'o gură: »*Nu ne vindem țeara, nu vrem să știm nimic de unirea ce vreau să o facă domnii fără știrea Românilor. Noi voim să fim liberi mai întâiu; ca șerbi nu putem face învoeli cu țĕri străine*«.

Tot astfel vorbește și un tribun al poporului: „Poporul s'a adunat în pace, se va consulta în pace; guvernul nu poate să împedece numai pe Români de-a se sfătuì laolaltă, ear' pe Unguri, Sĕcui și Sași să-'i sufere!“

Astfel comisarii părăsesc adunarea fără nici o ispravă.

Înflăcărații vorbitori ai poporului recomandă credință cătră împĕratul; poporul erupe în vivate nesfîrșite la adresa împĕratului *Ferdinand.* Recomandă mai departe *pacea* și poporul promite că o va păstra.

Tribunii roagă pe oameni să mai lucre domnilor până se va șterge prin lege iobăgia, ca să vadă lumea că *Românii sûnt oameni de pace și bună înțelegere,* numai să li-se facă și lor dreptate.

Dară mai însemnate erau învĕțăturile despre naționalitate. „Românii ca *națiune* au fost morți până acum, — zicea un orator, —

http://statuldacia.info

şi naţionalitatea noastră numai atunci va fi asigurată, când vom avè *diregĕtori de sângele nostru,* ear' nu diregĕtori străini, cari sau nu cunosc durerile Românilor, sau nu voesc sĕ le cunoască".

Vĕzênd Ungurii spiritul de deşteptare ce domnia peste întreagă adunarea şi înţelegênd că învĕţăturile tribunilor vor lumina mintea ţĕranului robit de veacuri, încearcă a împrăştia de nou adunarea. Recurg la miliţie. Dar' miliţia *nu-'i asculta,* căci auzia bine, că conducĕtorii numai despre *dreptate* vorbesc şi vestesc numai *pace,* şi earăşi *pace.*

Ungurii recurg acum la intrigă. Vreau sĕ înşele pe conducĕtorii poporului în curtea episcopească şi sĕ-'i prindă. Dar' nici aceasta nu le succede.

La 10 ore dimineaţa soseşte *Iancu* şi *Butean* cu Muntenii. Însufleţirea poporului abia se poate descrie. Vivate prelungite rĕsună în aer şi toată piaţa undulează de mulţimea care flutura în aer pălării şi batiste. *Iancu şi Butean sûnt ridicaţi pe umeri şi purtaţi în triumf printre massele poporului.* Însufleţirea se perde într'un sgomot de bucurie mare, din care nu se pot deslușì decât *vivatele pentru împĕratul şi naţiune, şi pentru oamenii poporului.*

Iancu şi *Butean* ţin vorbiri salutătoare de pe peatra catedralei.

După zece ore poporul întră în biserică. Suferinţele de veacuri încetaseră pe o clipă, soarele libertăţii strălucia pentru prima-dată pe cerul până acum întunecat al Românilor. Şi când inimile tuturora erau pline de bucurie şi de recunoştinţă, a trebuit o biserică ca sĕ-'i încapă, şi un Dumnezeu ca sĕ-'i asculte.

Încet-încet sburau suspinele şi rugăciunile cătră ale cerurilor hotare şi de sus privia cu îndurare şi milă un Dumnezeu drept şi iubitor, Dumnezeul popoarelor. A sosit plinirea timpului, păharul, amarul golitu-'l-am până în fund, dar' nădejdea nu ne-a părăsit, credinţa în Dumnezeu ne şoptea în mijlocul amărăciunilor cuvinte de îmbărbătare. Aşa este: *trăeşte înca Dumnezeul neamurilor!...*

Abia se isprăvì slujba dumnezeească şi tribunii ear' încep a vorbì mai departe. Clericul *Nobili* nicì nu apucase a se desbrăca de vestmêntul cel alb, în care ajutase la slujbă, şi începù a cuvênta poporului de pe peatra bisericei. Era o vedenie nespus de frumoasă aceasta! Mulţimea poporului ascultă cu evlavie cuvintele tinĕrului cleric, care vorbea însufleţit, ca un apostol al libertăţei, şi era în haine albe, ca îngerul păcei.

http://statuldacia.info

Toţi tribunii învĕţau pe oameni sĕ nu asculte de cei cari îi sfătuesc sĕ meargă acasă, că nu-'i voesc binele.

Vine într'aceea episcopul *Leményi* şi voeşte sĕ liniştească poporul. Un tribun provoacă poporul sĕ-'l asculte. Se face linişte. Episcopul începe cam astfel:

— „Fiilor! Mulţi zic, că eu ţin cu domnii ţĕrei".

Poporul îi întrerupse vorbirea, zicêndu-'i: „Ştim bine că ţii cu domnii ţĕrei".

Trebue sĕ întrevină earăşi tribunul, ca sĕ liniştească poporul. „Dară eu continuă episcopul părintele vostru sufletesc, vĕ iubesc pe voi, fiilor, şi din iubire cătră voi vĕ rog ascultaţi-mĕ şi vĕ duceţi acasă".

Episcopul e întrerupt din nou; un murmur de neîndestulire s'aude de-alungul mulţimii. Abia într'un târziu îşi poate urma vorbirea.

— „Tinerii cari vĕ învaţă pe voi sûnt tineri învĕţaţi şi vĕ iubesc pe voi, dar' ei sûnt *tineri şi greşesc;* ear' voi aduceţi-vĕ aminte de cuvintele sf. scripturi ce zice: toată puterea este dela Dumnezeu şi care nu se supune mai marilor lui Dumnezeu nu se supune!"

Atunci numitul tribun îi rĕspunde: »*Dle episcoape, astăzi cel-ce nu ascultă de popor, nu ascultă de Dumnezeu* .

Poporul aplaudează pe tribun şi nu mai voeşte sĕ asculte nicidecum pe episcop, ci roagă pe tribuni sĕ-'i înveţe dînşii.

Episcopul sĕ reîntoarse acasă.

Înţelegênd poporul că advocatul *Micheş* (Micaş) e aruncat în temniţă pentru treburi naţionale, hotărîră cu toţi sĕ facă o rugare la guvernul din Cluj, în care sĕ ceară eliberarea lui, căci poporul român nu e doritor de turburări, ci doreşte pace şi frăţie. Petiţiunea o face canonicul *Timoteiu Cipariu.*

Tot atunci un sgomot de veselie rĕsună de-alungul piaţei şi o mişcare vie se vede printre şirele ţĕranilor. Câţiva ţărani purtau pe umere un tinĕr cleric. Este *Ilie Moldovan,* care a fost scos din seminar din causa că în vacanţa Paştilor învĕţase pe oameni sĕ vină la adunare. Poporul îl introduce earăşi în seminar cu triumf.

Cam pe la 12 ore se lăţeşte svonul, că un om al poporului ar fi în *Mănărade.* Svonul sĕ estinde din ce în ce mai mult, dar' nimeni nu ştie afară de conducĕtori despre cine e vorba. Conducĕtorii trimit o căruţă în calea lui şi dispun ca poporul sĕ se posteze de-alungul drumului pe unde avea sĕ vină.

http://statuldacia.info

La o oră după ameazi poporul ocupă drumul din piața Blajului și până la marginea câmpului de lângă Târnava-mare.

Curiositatea tuturora e foarte mare. Deodată un strigăt de bucurie spintecă vĕzduhul. Poporul se îngrămădește pe întrecute sĕ întimpine pe cel sosit: *Bărnuțiu!* Se grămădesc cu toții pe întrecute sĕ-'i desprindă caii dela căruță și sĕ-'l aducă astfel în triumf. *Barnuțiu* sĕ ridică și strigă poporului:

»*Acum nu este timpul, fraților, sĕ băgăm pe oameni în jug, ci sĕ-'i scoatem; lăsați dară sĕ tragă vitele, că ați tras destul, și acum sĕ fim oameni liberi!*«

Cât adevĕr amar e în aceste cuvinte! Ce inimă nobilă aceea, care *astfel* a știut sĕ salute pe țĕranii cari începeau și ei sĕ se deștepte!

Poporul trĕsare, dar' cu toate acestea nu-'l ascultă. Iubirea lui e cu mult mai mare decât sĕ-'și poată năbuși această pornire de dragoste pentru un om ca *Bărnuțiu.*

Desprind caii la moment, și căruța e trasă în triumf până în piața Blajului.

Unii se temeau, că *Bărnuțiu* se va folosi de iubirea poporului ca sĕ-'și rĕsbune asupra episcopului, cu care era sfădit. Dar' erau temeri zădarnice. Inima nobilă a lui Bărnuțiu ardea, nu de pofta rĕsbunării, ci de flacăra sfântă a dragostei de neam.

Abia sosiți în piață, miile poporului încep a striga *se vină Bărnuțiu și sĕ le vorbească.*

Bărnuțiu între vivate nesfîrșite se suie pe peatra bisericei.

El poartă revereandă, are o față slabă, dar' frunte lată. Capul îi e tuns, dar' lăsând sĕ se vadă fire de argint în pĕrul încă negru.

Se face tăcere. Și grăește noul vorbitor. Grăește despre drepturile neamului românesc, despre datoriile Românului de a-'și apĕra legea și limba și obiceiurile. Și vocea lui blândă, trăganată, străbate adânc inimile, și mintea tuturor sĕ luminează la vorbirea lui populară.

Acum căciulele și pălăriile sbor în aer... Un lung fior cald străbate mulțimea. Un singur strigăt umple vĕzduhul:

— Așa este, așa este!

„A venit timpul, fraților, zice vorbitorul, ca iobăgia sĕ se șteargă, și Românii încă sĕ capete drepturile ce li-se cuvin, ca unei *națiuni.* Dar' ca sĕ putem ajunge la aceasta, e de lipsă sĕ luptăm *umĕr la umĕr* și sĕ fim *oamenii păcei,* ca sĕ vadă lumea, că nu sûntem rĕsvrătitori".

http://statuldacia.info

Poporul ascultă și aprobă.

„Cunoașteți-vĕ oamenii?“ întrebà Bărnuțiu.

— Cunoaștem! Cunoaștem! rĕspund din mii de piepturi țĕranii.

„Sĕ ascultați dară de dînșii și sĕ urmați învĕțăturei lor“.

Pe urmă le spune, că *adunarea tuturor Românilor* e pusă pe 15 Maiu, așadar' acum sĕ se ducă acasă și sĕ se pregătească de adunare.

Cuvêntul lui Bărnuțiu avù un efect uimitor. Țĕranii se liniștiră; chiar și comisarii guvernului erau îndestuliți.

Înainte de-a se împrăștia adunarea, poporul dă semne că e îngrijat de soartea tribunilor iubiți, cari ar putè sĕ cadă în mânile oamenilor dela guvern, îndată-ce rĕmân singuri. Pentru a-'l liniști, oamenii poporului primiră adeverință dela comisari că nu li-se va întêmpla nimic. Atestatele se deteră lui *Iancu, Butean* și *Papiu,* și sûnt de următorul cuprins:

Subscrișii dăm adeverință, cumcă Ioan *Butean,* Alexandru *Papiu* și Avram *Iancu,* provocați fiind de cătră noi în înțelesul rescriptului dela guvern, au îndemnat pe poporul plătitor de dare, care se adunase astăzi în acest nobil comitat Alba-inf. la Blaj, sĕ se împrăștie și după-ce vor merge acasă sĕ fie pe pace. La aceste poporul s'a și împrăștiat. Astfel pentru cele întêmplate în ziua de azi nu ne vom atinge de ei, pot sĕ meargă în pace cătră casă, ceea-ce recomandăm și altora. *Blaj,* la 30 Aprilie 1848. *Fosztó Menyhárt* m. p., jude suprem. *Miksa János* m. p., vicecomite.

*

Astfel a decurs adunarea dela Dumineca Tomii, după descrierea făcută de *Papiu Ilarian.*

Ea nu s'a ținut, și totuși s'a ținut. Oprită a fost. și poporul totuși s'a adunat, pentru a lua înțelegere cu conducĕtorii sei.

Poporul a sorbit de pe buzele fruntașilor cuvinte înțelepte și luminătoare, ear' fruntașii au pus urechia la inima poporului pentru a-'i înțelege dorințele. Astfel s'au stabilit legături strînse între popor și inteligența română, legături cari au dat roadele ce au urmat.

În adunarea dela Dumineca Tomei nu s'a luat nici un conclus, pentru-că nu s'a ținut nici o ședință, cu toate acestea mulțimea a plecat acasă pe deplin mulțumită cu cele întêmplate.

Cea mai mare mulțumire sufletească o avea inteligența, pentru admirabila purtare a poporului dela sate, străin până acì de asemenea întruniri. E motivat deci entusiasmul cu care scria canonicul *Cipariu*

http://statuldacia.info

în ziarul seu *Organul Luminării* că: „Acest popor fript de arsura soarelui şi de sete, răbdà ore întregi fără a se mişca măcar o urmă dela locul seu. O picătură de beutură nu a gustat pe limba lui. Entusiasmul cu care asculta cuvintele însufleţitoare şi ascultarea de îndemnele oratorilor era nemărginită. Cine va mai zice, că poporul român este popor sĕlbatic? Cel-ce mai avea astfel de îndoială, a fost pĕcat că nu a venit în Blaj la Dumineca Tomei, sĕ vadă şi sĕ se convingă".

Purtarea minunată şi demnitatea impunĕtoare, manifestată din partea poporului, a pus de altcum în uimire şi pe comandantul militar, care s'a vĕzut necesitat sĕ raporteze superiorităţii sale numai bine despre Români.

Asemenea şi comisarii guvernului au făcut raport, că adunarea. ce e drept, n'a putut fi spartă cu puterea, din motivul, că miliţia *n'a voit sĕ iee mĕsuri violente* faţă de poporul pacĭnic. şi stătea şi de altcum în disproporţie faţă cu numĕrul poporului agitat, dar' ea a decurs bine, fără a sĕ fi făcut petiţiune la dietă şi fără ca conducĕtorii poporului sĕ fi amăgit poporul; ci din contră, 'l-a provocat sĕ asculte de domnii sei, şi sĕ împlinească toate slujbele domneşti, până la dietă. Dar' comisarii îşi esprimă temerea, că adunarea pusă pe 15 Maiu, care are sĕ fie şi mai numĕroasă, *va avè urmări mai periculoase.*

Foloasele acestei adunări au fost foarte mari; *ântâiu,* pentru-că dacă nu sĕ convoca ea, guvernul nu dădea concesiune pentru ţinerea adunării celei mari din 3/15 Maiu, şi *al doilea,* pentru-că adunarea de pe Câmpul libertăţii nu reuşia aşa cum a reuşit, dacă nu 'i-ar fi premers cea din Dumineca Tomii. Căci massele cele mari dela 3/15 Maiu tocmai aceia le-au adus la Blaj, cari s'au convins în Dumineca Tomii, că inteligenţa română numai binele şi mântuirea ţĕranului român o voeşte.

După ameazi, între orele 3—4 poporul a plecat acasă, în grupuri din Blaj, petrecut de tribuni până în dealul *Sacelului;* ear' în ziua următoare, Luni, s'au depărtat şi conducĕtorii.

Duminecă seara. Blajul a fost iluminat, ear' lui *Bărnuţiu* 'i-s'a aranjat serenadă.

Pregătiri pentru adunarea cea mare.

Bărnuţiu venise la Blaj în Dumineca Tomii cu scopul, sĕ lege pace cu cei înduşmăniţi cu el încă de pe vremea când a trebuit sĕ părăsească Blajul, şi sĕ-'i facă pe toţi sĕ-'şi calce pe inimi şi uniţi sĕ stee în faţa evenimentelor al căror sfirşit nimeni nu-'l prevedea

http://statuldacia.info

și nimeni nu-'l putea cunoaște. Venise însĕ și cu scopul, sĕ înduplece pe Blăjeni, ca sĕ trimită doi delegați la Sibiiu, pentru a sĕ pune în înțelegere cu consistorul sibiian asupra modului cum trebue aranjată ținerea adunarii naționale din Blaj, ca succesul ei sĕ fie deplin și impunĕtor.

S'a sfătuit deci mult cu canonicul *Timoteiu Cipariu* asupra tuturor amĕnuntelor referitoare la succesul adunării convocate pe 3/15 Maiu; și după-ce 'i-s'a dat asigurarea, că sûnt luate toate mĕsurile de lipsă, ca apelurile de convocare sĕ fie rĕspîndite în toate satele Ardealului, a plecat înderĕt la Sibiiu, acum împăcat cu toți cei din Blaj.

Barnuțiu avea intențiunea, — după o înțelegere avută cu Românii din Sibiiu și cu cei din Brașov, sĕ pună president al adunării naționale din Blaj pe *Eutimie Murgu,* martirul bănățean, de curênd eșit din temnița ungurească, și *Cipariu* 'l-a putut liniști și în privința aceasta, comunicându-'i, că a scris lui *Murgu* la Pesta și 'l-a învitat în mod special sĕ vină la Blaj și sĕ iee parte la adunarea mare națională a tuturor Românilor.

Literile convocătoare, prin cari preoțimea și inteligența română era chemată din partea superiorității bisericești pe 3 15 Maiu la Blaj, erau espedate, atât din partea consistorului gr.-ort. din Sibiiu, cât și din partea episcopului *Leményi,* încă înainte de Dumineca Tomii, fiindcă meniținea lor era în parte și aceea, de-a face ca lumea sĕ nu mearga la Blaj în Dumineca Tomii, ci sĕ aștepte ziua de 3 15 Maiu.

Circularul consistorului gr.-ort. din Sibiiu, dat în chestia aceasta, era următorul:

Binecuviințate Protopoape!

După-ce a înțeles în. reg. gubern, cumcă nația românească din Ardeal s'ar fi determinat a se aduna pe venitoarea Duminecă a Tomii la Blaj, spre a sĕ înțelege laolaltă despre întocmirea unei rugări, care peste tot s'a aflat de cea mai neocolită lipsă a sĕ da la dieta venitoare pentru câștigarea drepturilor ce ar trebui sĕ 'i-se dee, din căutarea aceea, ca nu cumva prin adunarea mai multor mii de oameni, partea cea mai mare neprocopsiți, sĕ se turbure pacea și liniștea generală: a binevoit a demânda același înalțat prin m. decret din 17 Aprilie a. c. Nr. 5245. ca numita adunare sĕ nu sĕ țină în Dumineca Tomii, și tot insul numai decât sĕ se oprească a merge la Blaj pe ziua sus numită; ci sĕ se determine pentru adunarea aceasta ori-care altă zi după Dumineca Tomii, care zi sĕ se facă mai nainte cunoscută în. reg. gubern,

http://statuldacia.info

și pe atunci să se concheme la numita adunare națională toți protopopii, și din mireni cei mai pricepuți.

Deci în urma sus lăudatului m. decret gubernial să face binecuviinței tale de cea mai strînsă datorie, că de cumva faima aceasta despre ținerea susnumitei adunări naționale în următoarea Dumineca a Tomii ar fi străbătut și în părțile și anumit în districtul binecuviinței tale, numai decât să oprești pe toți subordinații preoți și printr'înșii pe toți poporenii a să aduna în des memorata Dumineca Tomii la Blaj; ci din contră. fiindcă s'a aflat cu cale din partea acestui Consistor, ca des memorata adunare națională în loc de Dumineca Tomii să se țină în viitoarea 3/15 Maiu a. c., care termin și în. reg. gubern s'a făcut cunoscut, binecuviința ta vei avea cea mai strînsă datorie a te afla pe acum însemnata zi 3/15 Maiu la Blaj, luând cu sine din tot protopopiatul și din partea mirenească pe cei mai pricepuți și mai deștepți.

Din ședința consistorială, ținută în 19/7 Aprilie la Sibiiu 1848. Al binecuviinței tale de binevoitor, în neființa Măriei-Sale domnului episcop de față, *Consistorul episcopal* .

Ear' circularul episcopului *Leményi* suna astfel:

Onorate în Chr. frate!

Nevoindu-ne a împlini promisiunea, care în 6/18 a lunii curgătoare sub nr. 712 a. c. către frățiile voastre v'am făcut, după-ce cu Pr. O. frații canonici căutând la stările împregiur, și după-ce despre aceasta și cu Pr. O. Consistor al scaunului Sibiiului am fi avut o înțelegere, statorește am determinat: ca pe 3/15 a lunii lui Maiu să ținem adunare în Blaj, la care după sunetul decretului gubernial, singur frățiile voastre protopopii cu unii bărbați pricepuți, adecă, care au zel spre națiа sa și cunoștința țării și a drepturilor omenești și politice din protopopiatul în carele s'ar afla, veți avea a vă aduna. Drept frățiile voastre veți îndrepta popoarele încredințate, ca să nu trimită soli, precum cugetă unii, cari numai îndeșert, cu împedecarea economiei ar face osteneală; că cei-ce să vor aduna pentru drepturile nației și a aceleiași reînviere, cu un cuget, uniți și neuniți, să vor sfătui, și cererea în numele a toată națiа să va așterne la dieta cât mai curênd următoare; care cei mai cu inteligență de bună-seamă mai întocmit și mai cu temeiu vor determina. Altminteri încă protopopii despre amêndoauĕ părțile cu naționalii, cari vor veni, la mare numĕr vor sui. După-care rĕmânem al Frăției Tale, Blaj 9/21 Aprilie 1848, de binevoitor episcop *Ioan*«.

http://statuldacia.info

Guvernul din Ardeal n'a întârziat a trimite (în 5 Maiu) note episcopilor români, în cari le făcea imputare pentru restălmăcirea decretului prin care le permite ţinerea de adunări, şi pentru faptul, că au fost convocaţi uniţii şi neuniţii la un loc, la Blaj, nu separat, cum dispunea guvernul. Dar' s'a mulţumit numai cu atâta, nu a oprit ţinerea adunării.

A căutat însă pe alte căi să-'şi răsbune şi să supere pe Români. Pe iubitul lor fruntaş, advocatul *Micheş,* 'l-a trimis din *Cluj* la *Oşorheiu,* între Săcui, unde batjocorit întâiu de plebea de pe stradă, a fost aruncat într'o temniţă umedă şi întunecoasă. Guvernul 'şi-a motivat pasul acesta cu temerea, că Clujul fiind aproape de Blaj, Românii pot să vină la Cluj şi să scoată cu forţa pe *Micheş* din temniţă.

Persecutările, de altă parte, să ţineau lanţ în contra celor-ce au luat parte la adunarea din Dumineca Tomii. Erau bătuţi în modul cel mai barbar din partea domnilor de pământ toţi ţăranii cari îndrăsneau să vorbească de bine adunarea, sau pe vre-unul dintre conducătorii români, pe cari 'i-au văzut acolo şi ale căror dulci cuvinte româneşti le treceau şi acum prin inimă.

Dar' cu răbdarea ce caracterisează pe Român au fost suferite toate insultele şi toate batjocurile; şi drept răsbunare, Românii dela sate să îndemnau unii pe alţii ca la adunarea cea mare a Românilor *să meargă şi mai mulţi.*

Spiritul naţional să lăţea şi să întărea prin măsurile luate din parte contrară.

Cu cât să puneau mai multe pedeci, cu atât mai tare creştea dorul şi voinţa poporului de-a arăta, că ştie şi poate să învingă pedecile.

Pe când afară, la sate, să prepara deci bine terenul pentru reuşita marei adunări naţionale, — graţie tinerimei întrate în luptă şi în serviciul causei române, — inteligenţa română asemenea nu sta pe loc, ci pretutindenea în centre mai mari româneşti să consulta asupra celor-ce au să se pună la cale în Blaj. Cea mai mare activitate să desvolta în *Sibiiu,* unde după conferenţa dela Dumineca Tomii sosise şi *Treboniu Laurian* din România, ca cu mintea sa cea ageră să dee ajutor la deslegarea gravelor chestiuni de cari erau preocupaţi toţi Românii.

Dela Blaj veniseră doi canonici, *Cipariu* şi *Sereni,* la Sibiiu, ca împreună cu consistorul gr.-ort. din Sibiiu, şi cu ceealaltă inteligenţă de acolo, să stabilească programul de acţiune al adunării mari naţionale

http://statuldacia.info

din 3/15 Maiu. La propunerea și motivarea lui *Bărnuțiu* au căzut toți de acord asupra următoarelor trei puncte:

a) *Națiunea română să se declare pe sine de națiune liberă și independentă.*

b) *Să depună jurământ de fidelitate Monarchului.*

c) *Se protesteze în contra uniunii.*

O săptămână înainte de adunare a sosit și episcopul *Șaguna* dela Carlovețu, întîmpinat fiind cu mare pompă din partea Sibiienilor, cari în 11 Maiu 'i-au aranjat și o serenadă splendidă și impunătoare.

Toate acestea lucruri erau bine cunoscute guvernului, care, după-ce încercase prin fișpani să capaciteze pe protopopi, ca la adunarea mare din Blaj să vorbească și să voteze *pentru uniune:* a adresat în 7 Maiu o nouă notă ambilor episcopi, în care le făcea de datorință, să nu admită la adunare decât numai persoanele înșirate în concesiune, ear' pentru a să putè esercia o controlă oare-care, adunarea să nu să țină sub cerul liber ci în biserică.

În 8 Maiu a urmat alt ordin din partea guvernului, adresat episcopilor, ca protopopii să fie îndrumați să nu iee cumva delegați de pe sate cu ei, și dacă vor venì de acestia la adunare, episcopii să-'i scoată afara.

Cum se vede. guvernul era bagat în mare grije.

Comisari erau numiți din partea guvernului pentru adunarea aceasta comitele suprem al comitatului Alba-inferioară, baronul *Bánffy Miklos,* și consilierul guvernial *Szabo Lajos,* la ordinul acestui din urmă fiind pusă și miliția, trimisă la fața locului pentru susținerea bunei ordine.

În zilele înainte de adunare ferberea printre Români ajunsese la culme, și tot așa și însuflețirea națională. Nu mai era vorba despre alta, decât despre mergerea Românilor cu mic cu mare la Blaj, ca acolo să se manifesteze cum nu s'a mai manifestat popor pe fața pământului.

Și se motiva necesitatea acestei manifestațiuni astfel:

Maghiarii ne spun și ne denunță lumii, că sûntem un popor sălbatic, lipsit de ori-ce cultură și de ori-ce iubire de ordine. Să le dovedim, că chiar zeci de mii și sute de mii să fim laolaltă, turburări nu se vor face, pentru-că sûntem popor cu sentimente nobile, oameni iubitori de ordine!

Maghiarii ne spun, și ne denunță în sus, că aceea-ce cer Românii e numai dorința unor esaltați agitatori, cari folosesc ocasiunea pentru

http://statuldacia.info

a pescui în turbure, — pe când massele poporului român sûnt mulţumite cu situaţiunea şi nu pretind nimica din drepturile purtate pe buzele *unora.* Sĕ le dovedim deci. că întreg poporul român, în frunte cu episcopii, cu clerul seu şi cu inteligenţa sa, *una este,* un cuget şi o inimă, şi cererile inteligenţei române sûnt *pretensiunile poporului întreg!*

Pentru a ne putè forma o idee clară despre agitaţiunile cari domneau atunci printre Români, citĕm din *Istoria Românilor«* a lui *Papiu Ilarian,* martor ocular la toate cele întêmplate în acele zile de glorie românească. următoarele pasage:

„De când e ţeara Ardealului. agitaţiune ca aceasta nu s'a făcut, nici mai puternică, nici mai cutezĕtoare, dar' nici în spirit mai de pace şi libertate.

Sălta tot sufletul român de bucurie naţională!

Din părţile cele mai îndepărtate ale ţĕrii, cu merindea în spate, cu pieptul aprins de dorul libertăţii naţionale, cu tinerii conducĕtori în frunte şi în frunte cu preoţii cei mulţi, cari erau adevĕraţi părinţi şi păstori ai poporului, cu speranţa în Dumnezeu şi într'un viitor mai frumos al Românilor, îngănând toate ameninţările, decretele, amăgirile şi maltratările inimicilor: aşa alergau Românii din toate părţile ţĕrii, gloate la Blaj, la adunarea Românilor din toată ţeara.

Toată românimea, toată ţeara era sĕ se adune la Blaj. Din Martie până în 15 Maiu atâta spirit naţional au însuflat poporului agitaţiunile tinerimei şi ale preoţimei binesimţitoare, încât suflare de Român n'ar fi rĕmas acasă pe 15 Maiu, — ci toată românimea din toată ţeara, cu mic cu mare ar fi alergat la Blaj, dacă nu 'i-s'ar fi pus în cale sute şi mii de pedeci din partea guvernului şi a altor inimici ai Românilor.

Unii erau reţinuţi *cu bĕţul,* sau în temniţele oficianţilor ungureşti, alţii, gloate întregi, cu ochii lăcrĕmaţi şi cu inima sângerată erau siliţi sĕ meargă îndĕrĕt, pentru-că podurile trecĕtoare erau trase pe Murĕş, Someş, Arieş şi Tîrnave.

Mulţi însĕ, mai cutezători, au trecut apele cu înotul şi au ajuns la Blaj.

Alţii în alte chipuri, cu alte măestrii şi înşelăciuni, înfricaţi cu gloanţele şi tunurile Sĕcuilor şi a celoralalţi soldaţi staţionaţi în Blaj, — numai pentru aceea n'au venit la Blaj.

Cu toate acestea, atât de înaltă era însufleţirea naţională a acestui popor asuprit, amărît şi stors de atâtea secole, încât de pe banca

http://statuldacia.info

solgăbirĕului au alergat mulţi la Blaj, ştiind bine, că la reîntoarcerea acasă într'altă formă îi vor tiranisa aristocraţii, precum s'a şi întêmplat, — numai pentru-că au fost la adunare la Blaj.

Printre toate periclele acestea, curgeau mulţimile din toate părţile, din marginile ţĕrii, provĕzuţi toţi cu merinde pe câte zece şi mai multe zile.

Veneau ca un torent, căruia intrigele şi terorismul unguresc acum nu numai că îndeşert 'i-se opunea, ci care pe unde trecea, prin sate şi oraşe, trăgea după sine, la adunare, pe toţi cei nehotărîţi ori înfricaţi.

Veneau şi inteligenţi români, din Timiş şi Crişiu, şi chiar şi din Dacia-inferioară"....

Aceasta era starea lucrului deci în preajma adunării mari naţionale din Blaj şi aceasta era dispoziţia printre Români.

În veci binecuvêntată fie memoria celor-ce au ştiut provoca această dispoziţie!

Conferenţa prealabilă.

Pe zi de Luni căzuse memorabila zi de 3/15 Maiu, dar' lumea românească începuse sĕ sosească la Blaj încă de Vineri seara. Sâmbătă apoi, ziua întreagă curgeau cetele din toate părţile, inteligenţi şi popor, împreună.

Sâmbătă a sosit la Blaj şi episcopul *Şaguna* din Sibiiu, însoţit de inteligenţa din Sibiiu şi din Braşov. Era episcop de nou sfinţit, şi pe unde a trecut lumea 'i-a eşit în cale şi 'l-a întimpinat cu mare pompă şi însufleţire. Cei mai mulţi dintre credincioşii sei, de clasa inteligentă, s'au alăturat suitei sale, care, când a ajuns în comuna *Mănerade,* sĕ prefăcuse într'un convoiu impunĕtor. În Mănerade îl aştepta o delegaţiune a capitlului din Blaj, pentru a-'l bineventa şi a-'l ruga sĕ fie, cât stă în Blaj, oaspele capitlului, respective al episcopului gr.-cat. *Lemĕnyi.*

Episcopul *Şaguna* a primit cu bucurie învitarea frăţească ce 'i-s'a făcut, şi a descins la curtea episcopească din Blaj, cu toate-că dela Sibiiu plecase cu intenţiunea sĕ-'şi ridice o baracă de scânduri în mijlocul pieţei din Blaj şi acolo sĕ se încuartireze.

Tot Sâmbătă, spre seară, a sosit şi *Iancu* şi *Butean* cu Moţii din Munţii-Apuseni, precum şi *Moldovan* cu cetele groase de pe *Câmpie.* Astfel Duminecă dimineaţa piaţa Blajului gemea de lume. Tribunii se aflau printre popor, vorbeau cu poporul, îl instruau, —

http://statuldacia.info

şi totdeauna când sosea câte o ceată nouă de Români o salutau cu: *Christos a înviat, libertatea a înviat*«, resunând din mii de pepturi românesti creştinescul răspuns: »*Adevĕrat, a înviat!*«

Învălmăşala era mare; dar' cu toate-că era adunată la un loc o mulţime ca şi care poate n'a fost strânsă de odată la un loc nici-când şi nici unde: nu s'a ivit nici un accident, nici o turburare, nici o disordine, drept dovadă despre maturitatea politică a acestui popor pus la probă de atâtea-ori în ce-'i priveşte indulgenţa.

Până la începerea liturgiei tribunii au rostit mereu vorbiri poporului, întărindu-'l în credinţa, că ora mântuirii are se bată în curênd şi pentru Români. ear' când s'a început celebrarea sfintei liturgii au întrat toţi în biserică, uniţi şi neuniţi împreună. Piaţa Blajului a rĕmas însĕ cu toate acestea plină de oameni. După liturgie episcopii *Şaguna* şi *Lemćnyi* au trecut *de braţ* printre zecile de mii de Români din piaţă. cari 'i-au aclamat cu frenesie. Ear' când episcopul *Şaguna* le-a ţinut vorbire şi le-a spus: „Da, sûntem fraţi, şi nu din făţărie, ci fraţi în Christos, fraţi români, fraţi, cari provoacă pe tot Românul se uite neplăcerile trecutului şi sĕ se considere toţi de fraţi, aşa cum fraţi sînt şi episcopii lor“, — aclamările mulţimei au atins culmea.

Episcopii s'au dus la curtea episcopească, ear' în biserica catedrală din Blaj a rĕmas întrunită întreaga inteligenţă română sosită în Blaj, pentru-ca sĕ ţină o *conferenţă prealabilă* în scopul pregătirii programului pentru adunarea din ziua următoare.

Biserica era îndesată de Români inteligenţi, veniţi din toate părţile. Erau delegaţiuni şi din *Bihor* şi din *Bănat* (*Eutimiu Murgu* nu venise), şi erau mulţi şi din România, pe atunci *Principatele-române*.

Erau presenţi chiar şi câţiva Unguri şi câţiva Saşi, cari aşteptau cu nerăbdare se vadă încătro sĕ va apleca politica Românilor: spre uniune sau în contra uniunii? Căci până în momentul acela adevĕrata opiniune publică română nu se cunoştea.

Erau mulţi Românii inteligenţi, cari din toată inima şi din toată convingerea erau *pentru uniune*, şi cu cugetul acela au venit la Blaj, ca se pledeze pentru uniune. Dar' de altă părere era poporul, massele cele mari, - cari nu voiau nici sĕ audă de uniune. Ideia lui *Bărnuţiu*, că întâiu sĕ se dee libertate deplină naţiunii române, şi apoi sĕ se vorbească de uniune, — nu mai era ideie, ci parte întregitoare din inimile românesti.

http://statuldacia.info

Vorbirea lui Bărnuţiu.

La orele *zece* s'a deschis conferenţa, prin o scurtă vorbire de bineventare rostită din partea canonicului din Blaj, *Vasile Raţiu.* Abia 'şi-a terminat canonicul *Raţiu* vorbirea, şi cei din biserică au început să strige:

— »*Să vorbească Bărnuţiu! Să auzim pe Bărnuţiu!*

Între aplause şi aclamări generale apare *Bărnuţiu* în faţa altarului şi începe să vorbească...

Când ajunge la chestia uniunii, o condamnă şi o respinge în modul cel mai categoric, declarând şi stabilind principiul, că Românii se pot unì cu Ungurii numai atunci, când şi Românii vor forma *naţiune liberă,* provĕzută cu drepturi naţionale, respectate din partea Maghiarilor. A vorbit apoi *Bărnuţiu* despre jurământul pe care Românii datori sûnt să-'l dee domnitorului şi casei domnitoare, precum şi naţiunei române însĕşi, — legându-se toţi Românii între olaltă că-'şi vor apĕra naţiunea şi-'i vor duce causa la isbândă. A mai spus *Bărnuţiu* şi aceea, că Românii să nu mai lase întreaga sarcină în spatele episcopilor lor, ca numai ei să apere causa naţională, ci *toţi* să-'şi pună puterile în serviciul acestei sfinte cause, pentru-că e causă comună, care din partea tuturor, din partea comunităţii trebue să fie apĕrată şi promovată.

Dar' să-'l lăsăm să vorbească de nou. Eată memorabila sa vorbire:

„

http://statuldacia.info

Au dacă presimţesc rîndunelele apropierea verii şi a iernii, şi animalele furtuna cea grea, şi dacă unii oameni îşi spun mai nainte chiar şi ora morţii,

Aceasta ar fi un lucru în contra naturii şi de tot cu neputinţă.

şi
ca sĕ-'şi apere de perirea viitoare acel drept neînstrăinabil de care nici Gotul nu cuteza a se atinge, nici Hunul cel sĕlbatic, nici Turcul necredincios, ear' acum cei Unguri liberali ne-o spun în faţă, că vor sĕ-'l iee astăzi, în epoca frăţiei şi a libertăţii.

Şi cine sĕ nu se mişte acum, care popor sĕ nu se aprindă de acest spirit dumnezeesc ce anunţă căderea servitutei la toate popoarele, renaşterea Europei prin libertate? Eată şi Viena, încă 'i-se închină, şi preabunul nostru împĕrat împlini dorinţa poporului, dându-'i constituţiune în 25 de zile ale lui Prier. Câtă schimbare, ce bucurie! Acum nu mai e censură; a perit amica întunerecului dinaintea razelor libertăţii, şi patroana despotismului s'a stîns cu ruşine din împĕrăţie; de acum înainte nu va mai aştepta scriitorul cu lunile şi cu ani întregi după oare-câte foi, cari le dăduse în mâna unor omorîtori de minte omenească; nici poporului nu-'i va mai fi oprit a se uita în cărţile diregĕtorilor, nici a descoperì scăderile guvernelor cele stricătoare fericirii omeneşti nu-'i va mai fi pĕcat; privilegiile şi monopolul vor cădè, după titluri numai secii vor mai umbla, legile şi judecăţile se vor face de aleşii popoarelor, dar' nu întru ascuns, ci la vederea tuturor; mişcarea metropolei e mişcarea a toată împĕrăţia.

Ştiţi ce schimbare se face şi în vecina Ţeară-Ungurească de vre-o două luni încoace. Astăzi nu mai sînt legate mânile Ungurilor, cum credeau ei că erau legate mai nainte de guvernul din Viena. Ei au acum ministeriul lor, singură persoana împĕratului, ca rege, îi mai leagă de împĕrăţie. Aceasta însĕ nimic nu-'i împedecă, ca sĕ nu sboare cu repeziciunea vulturului cătră ţînta doririlor ungureşti, cătră opul cel mare al *unguririi tuturor popoarelor*. Ei au publicat,

http://statuldacia.info

că vor sĕ reverse bunătăţile constituţiunii peste toţi locuitorii ţĕrii, fără căutare la religiune sau la naţionalitate. Toţi locuitorii ţĕrii, zic ei, vor avè voe şi iertare sĕ vorbească, sĕ scrie, sĕ se apere şi sĕ-'şi descopere sentimentele în ori-ce chip legiuit. Adecă censură nu va mai fi, ci va fi libertate de tipar pentru toţi. Ministrii Ungariei nu vor guverna ţeara numai după capul lor şi după plăcerea lor, cum fac ministrii statelor despotice, ci o vor guverna după legile cari le va pune ţeara în dietă; şi dacă s'ar abate cu guvernarea dela legile şi dela scopurile ţĕrii, atunci vor fi rĕspunzĕtori, adecă se vor trage la judecată ca şi alţi rĕi, şi vor fi certaţi după mĕsura relelor ce au făcut. Apoi dieta nu se va strînge numai atunci, când 'i-se va părè principelui, ci în tot anul; şi la dietă nu vor trimite deputaţi numai nobilii şi câteva oraşe şi sate, ca până acum; în dietă nu vor şedè numai comiţi, baroni, prelaţi şi episcopi, ci vor alege şi vor trimite deputaţi toţi oamenii cari vor avè calităţile cerute de lege; şi aceasta pentru aceea va fi aşa, pentru-că de acì înainte toţi oamenii vor fi cetăţeni liberi; până acum numai nobilii şi popii catolici erau liberi şi câteva oraşe şi comune, de unde urma, că numai acestia puteau trimite deputaţi. Tot din această causă a libertăţii tuturor, de acì înainte greutăţile ţĕrii le vor purta toţi oamenii, vor da dare toţi şi ostaşi, şi vor lua parte la făcutul căilor. Dela greutăţile aceste nu vor fi scoşi nici domnii, cum erau până acuma. Se va ridica o banca naţională pentru înaintarea, înlesnirea şi înflorirea industriei şi a comerciului în toate părţile vieţii de stat. Dar' mai e încă un lucru minunat, de care şi morţii încă vor sălta de bucurie în morminte, câud se va înfiinţa şi pe pămêntul Ardealului. Acest lucru e *ştergerea iobăgiei*. Libertăţile acestea mari sĕ vor scrie toate în cartea constituţiunii, pentru mai mare tărie, şi pe constituţiune vor jura şi ostaşii. Afară de aceste lucruri minunate, ministerul a mai publicat încă un punct: *Uniunea Ardealului cu Ţeara-Ungurească*. Ce ferbere şi ce turburare a căşunat în ţeară uniunea aceasta, nu e de lipsă a mai spune, că o ştim toţi. Aceasta însĕ bine sĕ o însemnăm, că această uniune nu e nimic mai puţin, decât contopirea, care o doresc Ungurii de mult, adecă

ca sĕ facă din toate numai o naţiune, care sĕ se numească naţiunea cea mare şi tare unguresca. Ungurii leagă toate bunătăţile vieţii constituţionale de uniunea cu Ungaria; ei zic, că în uniune se cuprind toate, şi că fără ea nu e cu putinţă nici o libertate. Şi acum uniunea aceasta e la uşe. *Ce sĕ facem?*

http://statuldacia.info

Ca sĕ-'mi pot da părerea cum sĕ iese odată gintea noastră din acest labirint în care o au băgat Ungurii înainte cu vre-o 900 de ani, şi tot mai mult o încâlcesc, vĕ rog fraţilor! daţi-'mi voe, ca sĕ spun mai nainte pe scurt raporturile Românilor cu Ungurii de când sûnt sub domnirea ungurească, pentru-că eu consider pe două popoare ca pe doi oameni; precum doi oameni nu se pot ajuta unul pe altul dacă nu-'şi cunosc lipsele, nici nu se pot ferì unii de alţii dacă nu-'şi cunosc firea şi caracterul, chiar aşa vin de a se considera şi două popoare. Daţi-'mi voe ca sĕ arĕt, ce legătură este între naţionalitatea şi libertatea, cultura, chemarea şi toată vieaţa unui popor, ca de aci sĕ cunoaştem, ce sĕ judecăm de uniune şi ce sĕ judecăm de libertatea aceea, ce ni-o promit Ungurii ca preţ pentru naţionalitate?

Ear' esperienţa părinţilor nostri cea de 1000 de ani ne va arĕta, ce cere astăzi dela noi onoarea naţiunii române, şi ne va învĕţa totdeodată ce sĕ facem, ca sĕ punem fundament sigur la fericirea gintei noastre pe viitor!

*

„Senatus et populus Romanus beneficii et injuriae memor esse solet. Coeterum Baccho, quoniam poenitet, delicti gratiam facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerit". (Salust. Iugurtha cap. CIV.). Adecă: „Senatul şi poporul Roman ţine minte facerea de bine şi nedreptatea; lui Bach, fiindcă-'i pare rĕu, îi eartă fărădelegea, fedul şi amiciţie 'i-se va da, când le va merita". Cu aceste cuvinte rĕspund Romanii regelui Mauretaniei, când acesta cerea uniunea cu Romanii şi amiciţia lor. Cam asemenea, 'mi-se pare, s'ar cădè, — cu puţină deosebire, — sĕ rĕspundă şi senatul şi poporul daco-român, când Ungurii chiamă la uniune pe Români. Aşa e, senatul şi poporul daco-român încă ţine minte facerea de bine şi nedreptatea, chiar de 'i-ar fi făcut-o cineva înainte de o mie de ani. Senatul şi poporul daco-român ţine minte cum a întrat ungurul Tuhutum în patria noastră, mai întâiu ca o vulpe, după aceea, ca barbar cu rĕsboiu, fără sĕ-'i fi dat Românii vre-o causă de rĕsboiu. cum a căzut

http://statuldacia.info

domnul Românilor după o luptă sângeroasă și

Senatul și poporul daco-român ține minte, cum au luat Ungurii pământul Românilor din Timiș, și dintre Mureș și Tisa.

și de ací se trag și suferințele Românilor din Timiș, dintre Mureș și Tisa, dela descălecarea Ungurilor pe pământul Daciei până în ziua de astăzi! Senatul și poporul daco-român

Însă câtă mirare trebue să ne cuprindă, fraților! când

Ungurii după-ce câștigară bătaia, nici măcar la atâta nu-'i constrîng pe Români, ca să-'l cunoască domn pe Tuhutum, ci Românii și-'l aleseră domn, *de bunăvoe*, în locul domnului lor celui căzut. Ei nu le iau nici pământul, nici drepturile politice, nu-'i constrîng la datini barbare. Ci chiar din contră. Ungurii să fac creștini după legea bisericei răsăritului, de care să ținea toată biserica Românilor; ei fac legătură de pace cu Românii și de egalitate, așa, încât și pe la 1291 încă îi vedem șezând împreună cu Românii în dieta țării, și împreună judecând asupra lucrurilor pământului. Românii locuesc pe acest timp în districtele lor românești, nesupărați de nimenea, pentru-că Ungurii nici-odată nu au umplut țeara peste care își aroagă domnire; ei au fost totdeauna mai puțini la număr, și nici nu le trecea prin cap să persecute naționalitățile celelalte; ba încă Stefan, cel dintâiu rege al Ungurilor, zicea că: *regnum unius linguae imbecile est.* Atât erau de toleranți Ungurii pe acele timpuri! Păcat însă, că această purtare blândă a Ungurilor nu ține mai mult decât cam până pe la 1291. De ací încoace ei încep a fi tot mai tirănoși, atât cu poporul, cât și către alte națiuni, încât pe

Și întru adevăr, putea să creadă cineva, că
vor cugeta cum să împace inimile nemulțumite, prin ridicarea

http://statuldacia.info

relelor apĕsătoare; dar' ei lucrară chiar din contră, că

Mijlocul cel mai bun spre acest scop îl aflară mai marii Ungurilor în uniunea celor trei naţiuni, a nobililor dimpreună cu Sĕcuii şi cu Saşii. Când s'ar fi unit Tatarii cu Turcii asupra Românilor şi ar fi mai chemat la aceea uniune încă pe un popor mâncător de oameni. n'am avè sĕ ne mirăm; dar' când vedem. că se uneşte astfel floarea unei naţiuni creştine asupra poporului creştin, care o nutreşte în pace şi o apĕră în rĕsboiu, — de aceasta ne mirăm. Nimenea nu poate sĕ ne spună relele ce s'au vĕrsat din această fântână înveninată peste tot poporul, şi în parte peste naţiunea română.

Pe popor îl împarte în nobili şi rustici, şi nobililor le dă drepturi şi putere nemărginită peste popor, fără de nici o datorie cătră acesta, eară datoriile le încarcă toate în spinarea poporului.

zicênd,

că rusticul nici-decât nu se poate legiui cu cel nobil (D. T. part. III. tit. 31); poporului nu-'i este iertat a-'şi alege judecători şi alţi diregĕtori, cum aleg nobilii; judecătorul lui e domnul seu, care îl

http://statuldacia.info

mână toată ziua. Acesta lucră cu el după plăcerea sa, că nu e nimenea care sĕ-'l apere; apoi la comitat îl judecă eară domnii pămênteşti, şi aşa mai în sus, pretutindenea tot judecători de aceia sûnt puşi asupra lui, cari sûnt juraţi a nu-'l suferi sĕ se ridice din pulbere vreodată. Pentru popor nu vorbeşte nimenea niçăiri, căci el nici nu esistă ca popor. În adunările marcale şi în cele de ţeară nobilii nu vorbesc de popor, ci numai de oamenii lor (az én embereim).

Ca sĕ nu poată scăpa nici într'un chip de furia domnilor acest popor nefericit, legea 'l-a legat de glie (glebae adscripsit , (D. T. part. III. t. 25, §. 2) şi prin această mĕsură 'i-a asigurat pe domni, ca sĕ poată face ce vor voi cu poporul, fiind convinşi, că nimenea nu va cuteza sĕ-'i dee loc de scăpare, când va cădè în acea fărădelege, ca sĕ părăsească locul domnului seu. Nu se mulţumeşte legea numai cu atâta, că-'l leagă de locul domnului seu, ci afară de aceasta îl supune domnilor pămênteşti cu rusticitate absolută pentru toată eternitatea, ca sĕ nu mai aibă nici o rază de speranţă, că doară vor scăpa de jug oare-când măcar nepoţii sau strănepoţii sei. (Decr. Trip. p. III. 25, §. 2).

În puterea constituţiunii ungureşti numai nobilimea are drept de a pune legi, cu popii cei mari şi cu câteva oraşe rĕu representate; poporul e scos afară cu totul, el e dator numai cu ascultare oarbă. cu supunere pasivă.

http://statuldacia.info

Nu afli la Unguri nici un *Ambrosiu*, nici un *Crisostom*, care să apere proprietatea poporului şi a văduvelor în contra împăraţilor şi aristocraţilor; din contră, episcopii şi prelaţii ungureşti şed în dietă împreună cu aristocraţii şi pun legi asupra poporului, ţin judeţe domneşti, ca ceialalţi aristocraţi, şi cu dreapta dau binecuvêntare poporului, eară cu stânga îl bat ca domnii pământeşti.

Verbőczi numeşte şi ginţile pe cari le fulgeră cu anatema rusticităţii eterne a acestui despotism înfricoşat. El zice, că unii sûnt Unguri, Saşi. Germani, Bohemi şi Schiai de legea creştină, alţii sûnt *Români*, Ruteni, Sêrbi şi Bulgari de rătăcirea Grecilor ş. a. Dar' fie de ajuns aceste trăsături, ca să cunoască ce este servitutea şi cei-ce nu 'i-au purtat nici-odată greutăţile,

Să culegem câteva flori galbine diu florile morţilor, cari cresc pe acest mormênt înfiorător, ca să le dăm Românilor celor-ce vreau să vêndă limba şi naţionalitatea română pentru bunătăţile naţiunii ungureşti, — să 'şi-le pună cocardă pe pept întru aducerea aminte, că au conlucrat la îngroparea naţiunii lor înşişi. Într'un loc Aprobatele declară naţiunea română scoasă din numĕrul statelor ţĕrii, cu aceste cuvinte: „cu toate-că naţiunea română din patria aceasta nici nu s'a numĕrat între staturi, nici religiunea ei nu e una dintre religiunile cele recepte. totuşi până-când vor mai fi suferiţi pentru folosul ţĕrii, statul bisericii române să se ţină de acestea". (Noha az oláh natio ez hazában sem a statusok közzé nem számláltatott, sem vallások nem a recepta religiok közül való. mindazáltal propter regni emolumentum, miglen patiáltattnak, az oláh egyházi rendek ehez tartsák magokat, etc. A. C. I. 8. 1).

http://statuldacia.info

Intr'alt loc zice: „cu toate-că națiunea română s'a admis în patria aceasta pentru binele public, totuși neluând aminte la starea sa cea de jos“ (Noha az oláh nemzet propter bonum publicum admittáltatott ez hazában, mindazáltal nem vevén eszében állapotjának alacsóny voltát. A. C. I. 9 I. ; într'alt loc zice. că pe Români numai până atunci îi sufer în țeară, până când le va plăcea principilor și locuitorilor. Ungurilor, Secuilor și Sașilor: „cei-ce sĕ țin de secta Românilor sau Grecilor, cari în timpul present sĕ sufer, până-când va plăcea principilor și locuitorilor țĕrii“; și earăși: „fiindcă nici religiunea națiunii române încă nu e dintre cele 4 religiuni recepte“. (Az oláh vagy Görögök sectáján lévök, kik pro tempore szenvedtettnek, usque beneplacitum Principum et regnicolarum. A. C. I. 1. 3. A minthogy az oláh nátionak vallása is nem a négy recepta religiok közzül való. A. C. III. 53. 1). În urma acestor legi numai atâta mai adaug, că legile acestea, după cari sĕ guvernează Ardealul și astăzi, s'au întărit la stăruința celor trei națiuni; și după venirea Ardealului sub domnirea casei austriace, prin așa numita diplomă leopoldină, Românii sĕ scoaseră de nou dela toate diregĕtoriile, declarându-se de neabili, numai pentru-că sûnt Români, cu aceste cuvinte: „la toate deregĕtoriile, cari sûnt de lipsă spre administrarea poliției, sau a dreptății, sau a economiei, ne vom folosì cu indigenii transilvani, adecă *cu Ungurii*, *Sĕcuii și Sașii*, fără de nici o căutare la religiune, și de câte-ori se va întêmpla sĕ fie în vacanță vre-o diregĕtorie, nici-odată nu vor precumpĕnì națiunile cele străine, sau acelea, pe cari ei dimpreună cu Noi *le numerā între străine* și neabile la purtarea diregĕtoriilor“.

Eată anatema înfricoșată asupra unei națiuni întregi. Ci înainte de ce așì desluși cum a pĕtruns acest fulger prin toate clasele națiunii române, nu pot sĕ nu observ, că

și aceasta o zic numai despre Români, cu toate-că sĕ poate zicc pe aceste timpuri și de Unguri, precum și de alte națiuni, cari gem sub aceste legi draconice. Pe aceste timpuri barbare nu sĕ poate lăuda cu cultura sa nici o națiune de sub coroana Ungariei; nu sĕ poate lăuda nici cu cultura aristocraților, care numai într'aceea stă, că aceia sĕ nutreau și sĕ îmbrăcau mai bine decât poporul, și erau deprinși mai bine la măestria de-a împila poporul; nici cu cultura poporului, pentru-că poporul era desbrăcat de libertate, care e condițiunea cea dintâiu a toată cultura omenească. Și dacă sĕ alegeau

http://statuldacia.info

niște bărbați din oare-care națiune, cum au fost Corvinii. cum a fost Mihaiu-Eroul, Ștefan-cel-mare și alți Români, de cari s'au mirat și parte s'au temut contimporanii, să mire și să va mira toată posteritatea: cu unii ca acestia s'a putut lăuda pe drept națiunea care 'i-a născut, cum să poate lăuda fiecare mamă cu fiii sei cei înțelepți. Cum poate însă să defaime cineva pe o mamă nobilă ca aceasta, fără să cadă însuși în judecata lumii, ca un calumniator fără rușine?

După aceasta observațiune mă întorc la influența legilor ungurești spre toată națiunea română, spre toate clasele ei. Mai ântâiu

apoi se apucă de biserică

și de preoți, pe biserică o declară numai tolerată, pe preoți îi supune la toate greutățile, și lipsindu-'i de tot ajutorul, numai dela preoții români pretinde servicii pentru stat, fără salar și onoare. Demandă ca la ori-ce prepus să-'i prindă, ca pe niște lotri și furi, căci știa legea că nu-'i va apăra nimenea, fiind oprită națiunea prin lege, ca să n'aibă diregători din sînul seu. Asupra archiepiscopului Românilor dă putere fiecui ca să-'l caute cu legea unde va vrea, zicând că n'are reședință, ca să-'l cerce la fumul seu. Din aceste și alte măsuri asupra bisericii și preoților români au curs rîuri de lacrămi peste toată națiunea, și încă curg.

și fiind deschisă comunicațiunea

Românilor de dincoace cu cei de dincolo de munți. Ardelenii învățau în România, unde se chirotoniau și archiepiscopii nostri. Maramurășeni și Sălăgeni, și ceialalți Români vecini cu Moldova, învățau aici până-ce s'a tăiat comunicațiunea cu încetarea războaielor turcești. și prin alte împrejurări.

Mădularul tăiat de către trup nu mai poate trăi, și trupul. tăindu-se vre-un mădular, pătimește și dacă nu pere. Acest scop 'l-au avut Ungurii, adoperându-se a tăia pe nobilimea română de către trupul național. Cu cărțile de nobilitate au vărsat o sumeție în inima nobililor români, ca să creadă că sînt Unguri, gen mai ales decât genul Românilor; ear' la frații lor să caute cu despreț, și când întră în biserică să se separeze de ei. Pe lângă aceasta Ungurii purtau grije, ca nu cumva să apuce nobilii Românilor la diregătorii cardinale, să câștige posesiuni mai mari prin donațiune împărătească, fie fost

http://statuldacia.info

cât de meritaţi pentru patrie, şi aşa sĕ apuce la vre-o putere mai însemnată, temându-se ca sĕ nu facă aristocraţie română. În secolul trecut a fost *Méheş* consiliar de curte, şi în secolul present *Alexiu Nopcea* cancelar; cu *Méheş* s'a încheiat secolul trecut, cu *Nopcea* se va încheia poate secolul present; ci şi acestea minuni nu sĕ fac, fără numai după-ce s'au lăpĕdat unii ca acestia de biserică, prin urmare şi de naţiunea română, şi au trecut la catolicism şi la naţionalitatea ungurească. În comitatele ungureşti nobilii români nu pot ajunge la diregĕtorii, cu toate-că cea mai mare parte a nobilimii e română. În comitate un diregĕtor român e raritate care face epocă în istoria Românilor, şi numai câte unul sĕ naşte într'un secol ca geniu. În pămêntul Făgăraşului e română toată nobilimea, eară diregĕtorii sûnt Sĕcui, afară de câte un *Copăcianu* sau *Boeru*. Numai în Cetatea-de-peatră şi în Maramureş, cari sĕ ţineau mai nainte de Ardeal, sûnt mai mulţi Români diregĕtori, cari sĕ ţin încă de biserica naţională, dar' pe acestia îi priveghiază Ungurii cu o miie de ochi, şi sĕ adoperă în tot modul a-'i ungurisa, cum au ungurisat pe *Zeicanii, Goleştii, Păgâneştii* ş. a. din Haţeg, ca sĕ aibă prin cine sĕ stoarcă pe popor şi sĕ ţină în întunerec pe nobilii români din aceea ţeară, dacă nu pot sĕ-'i ungurească.

Onoarea nobilimii române e subordinată pe tot locul sumeţiei ungureşti, nobilii români la adunările marcale stau numai pe afară, la masa verde numai Ungurii au vorbă şi întrare, ca sĕ proiecteze legi şi mĕsuri în contra Românilor; legile ungureşti pe nobilii români nici nu-'i numesc pe numele naţiunii lor, ci numai »*azon sectán lévő atyánkfiai*«, adecă: fraţii nostri de secta aceea. Însĕ care e aceea sectă? Fără îndoeală cea condamnată de *Aprobate*. Eată în ce stă frăţia Ungurilor, că şi credinţa şi chiar pe Dumnezeul fratelui lor îl declară numai tolerat, pentru-că crede în Dumnezeul tuturor ginţilor, nu în Dumnezeul Ungurilor.

Sub atari augurii rele, nobilimea română nu va apuca nici-odată la valoarea ce 'i-se cade în stat, pentru-că valoarea fără cultură, cultura fără de libertate, şi libertatea fără de existenţă şi onoare naţională nu e cu putinţă. Ci nobilii români au început a se pĕtrunde de sentimentul gradului lor celui umilit în raport cu Ungurii, căci sentimentul de onoare, de sĕ şi asupreşte până la un timp, *nu sĕ stînge*. Când va cunoaşte oare acest ram nobil al naţiunii noastre, că ramul numai fiind în legătură cu arborele înverzeşte, despicându-se de cătră arbore nu mai înfloreşte?

http://statuldacia.info

Dacă îi bate anatema aceasta politică și pe preoții românești, de cari tot mai aveau frica Ungurii că le vor răspunde cu anatemă preoțească, așa, că trebuiau să se apere prin lege de ei (az oláh papok ne afuriszáljanak), dacă îi bate bruma constituțiunii ungurești chiar și pe nobilii români, cari au asemenea drepturi cu Ungurii aristocrați. ce vor face acești aristocrați cu poporul, pe care nu-'l apără nici o lege, după-ce 'l-a desbrăcat de demnitatea personală și de proprietate însași legea, ceea-ce 'i-ar fi datoare cu apărarea? Eată, că după-ce îi scot pe iobagi — așa se chiamă acum poporul aservit. la sapă, la secere, sau la alte lucruri, îi pun coardă ca de aici la *Veza;* șpanii și județii domnești îi mână cu alunul dinderĕt, de se înalță pulberea înderĕtul lor, ca în urma carelor ce fug pe drumul țĕrii; când e bărbatul la cărat de grâu, de fên, de vin domnesc, sau la arat în alodiul domnesc. atunci femeia e în curte la cernut, la dires, la scos de cânepă, la tors, casa colonului e rĕmasă numai în grija pruncului din leagĕn; când e timp frumos, colonul lucră la domni, când ploua vine la lucrul seu, atunci ziua numai jumĕtate 'i-se scrie; când a finit lucrul domnului, în deșert își aruncă și el sĕmĕnța în pĕmênt, pentru-că acum a trecut timpul sĕmĕnăturii; când vine acasă dela domni, atunci îl mână la drum, și la comitat, și la poștării, apoi când să mai facă și clacă popii, că nici fără popă nu poate fi? Cine ar avè inimă de a pune pomi și a planta vii, fiind astfel îngreunat, cine s'ar îndemna să înfrumsețeze pĕmêntul cu grădini, când știe, că numai atîță pofta domnului seu ca să le iee cu puterea când va vrè? Să tăcem despre prestațiunile cele multe, găinile Crăciunului, mielul Paștilor, puii și ouĕle și cupele de unt și zeciuelile, să trecem cu vederea vacile cele grase și pieile de vulpi, cari le-au dat mai nainte popii românești. Dacă nu-'și poate închipui cineva greutățile ce le suferiau oare-când Iudeii dela Faraon în Egipt, să se uite la Faraonii din Ardeal, cum nu se mai mulțumesc acestia acum cu ziua de lucru. ci dau cu ruptul clăile, de e constrîns colonul a face ziuă din noapte. și a lucra cu toată casa sa. ca să poată împlini numĕrul cel preste măsură. Sînt și aristocrați, cari îi bagă în jug pe oameni și grapă cu ei!

Cum au trecut însĕ atâți secoli preste Unguri, fără să ridice greutățile aceste de pe umerii poporului! Dar' ce vorbesc eu de ridicare, au nu-'i vĕzurăm numai în dieta din urmă, cum se întreceau ca să răpească cu *urbariu nou* dela popor și proprietatea care o are? În Germania începe a se șterge servitutea încă pe la anul 1688,

http://statuldacia.info

în Prusia se scoate de sub domnesc proprietatea colonilor încă pe la începutul acestui secol, dar' Ungurii 'i-ar vinde și astăzi pe oameni, dacă n'ar fi fost Iosif al II-lea; nici măcar de ștergerea aviticității n'a vorbit nici un Ungur în vre-o dietă din Ardeal până la baronul *Dionisiu Kemény*, dar' părăsi și acesta dieta cu inima frântă de durere, căci nu putù nimica sĕ scoată la cale în contra mulțimii domnilor pământești. Schimbarea, care o proiectà dieta ungurească pe la anul 1832, era sĕ-'l vêndă a doua-oară pe popor la domnii pământești, și ștergerea servitutei cea de astăzi o învenineză cu uciderea naționalității.

Cu toate acestea, Ungurii nu sĕ credeau asigurați deajuns din partea Românilor numai cu uniunile încheiate până acum, pentru-că cea dela *Esculeu* fusese prea liberală pentru Români, și uniunea celor trei națiuni numai pe nobilii cei mai de frunte ai Românilor îi trăsese la complot, eară ceealaltă nobilime română era legată de națiunea și biserica română, cum este și astăzi; deci după întrarea reformațiunii în Ardeal, atâta lucrară Ungurii, până-ce traseră pe Români la uniune religioasă cu sine, de ținură cu Ungurii mai bine de o sută de ani, ear' cu reformații sau calvinii aproape la 200 de ani. Multe avură de a suferì Românii dela Unguri pe acest timp, și mulți Români de frunte sĕ lăpĕdară atunci de legea și limba părintească și sĕ făcură Unitari, Calvini și Unguri. Pe aceste timpuri trimiteau Ungurii pe la Români cercători din casă în casă, și la care Român nu afla oala cu carne la foc, pe acela îl pedepsiau; pe acest timp îi făceau pe popii românești sĕ ierneze cânii domnilor, și protopopii purtau pe umeri pe superintendentul calvinesc; cărțile bisericești se traduseră de pe limba scheiască în cea română, și le făceau Românilor și alte cărți cu dogme reformate în limba română, ca sĕ-'i poată ungurì mai ușor. Asta însĕ avù urmare fericită pentru Români, peste voea Ungurilor, că se scoase limba scheiască din biserica română și întrà cea națională. Ce minune, că Românii, și expatriați de Aprobate, și în astă formă asupriți, își țin încă și pe aceste timpuri puterea judecătorească în județele protopopești, și puterea legislativă în sinoade; document, că au avut odată existență și vieață națională. Fie, ca și încercările Ungurilor cele de astăzi, sĕ se frângă în credința Românilor cătră naționalitatea lor și în bărbăția lor.

Cătră finitul secolului al 17-lea calamitățile Românilor întrec toată mĕsura, poporul se strîmbase de jugul cel greu, nobilimea română încă n'avea nici un folos de privilegiul nobilității, căci aristocrații cei

http://statuldacia.info

mari o despoaie de proprietate cu puterea, o asupresc și o batjocoresc, și nobilii români, neștiind ungurește și neavênd apĕrători aleși din mijlocul lor, nici la dietă, nici la comitate, scaune și magistrate, nici la curtea principilor pe nimenea, nicăiri nu se pot apĕra. Românilor nu le era iertat a umbla la școală, fiind servi și legați de pământ; abia se puteau rĕscumpĕra unii pentru-ca sĕ se facă preoți, dar' și ca preoți încă n'aveau nici o prerogativă care sĕ-'i scutească de anatema Aprobatelor. Iertarea zecimilor dela principele Bethlen și alții, de-'i și ușură puțin, dar' nu-'i putea apĕra de batjocurile mai marilor ungurești. În Aiud nu era iertat nici unui preot românesc a întra sĕ boteze și sĕ îngroape. Se zice, că doi preoți români, mânând porcii domnilor la câmp, fură întimpinați de archiepiscopul *Teofil.* Acei preoți. vĕzênd că e archiepiscopul, căzură în genunchi și lăcrĕmând strigară: „Sfinția Ta, ajută-ne, că sîntem de perit!“ Dar' cum putea sĕ le ajute. când

O, timpuri barbare! O, tirănii neauzite! Pieriți din istorie. Stîngeți-vĕ din memoria oamenilor, ca sĕ nu mai creadă cei viitori, că ar putè degenera familia omenească la atari sĕlbătĕcii! Dar' sĕ vedem numai, cum sĕ desfășură din aceste catastrofe un raport nou între Români și Unguri?

Când se luptau Românii cu greutățile acestea, Ungurii catolici ardeleni încă scăpătaseră foarte mult și căzuseră cu numĕrul sub domnirea principilor reformați; nu puteau scoate nimica la cale nici în diete, nici airea în favorul catolicilor. Deci ei sĕ folosiră de împrejurarea cea favoritoare în care se află acum sub domnirea casei de Austria, și chemară pe Români la uniune nouă, legându-le toate drepturile, privilegiile și bunătățile bisericii catolice, dacă vor părăsì catolicismul și ortodoxia bisericei rĕsăritene și vor îmbrățișa catolicismul bisericei apusene. Așa Românii, ca sĕ scape de batjocurile cele multe, sĕ plecară de a accepta această uniune cu Ungurii, zic într'adins cu Ungurii, nu cu Roma, pentru-că credința catolică și ușurarea Românilor nu era scopul Ungurilor, ci acestea erau numai niște împrejurări favoritoare, de cari Ungurii sĕ bucurau și sĕ foloseau, ca de împrejurarea domnirii austriace, ca sĕ-'i poată trage pe Români în partea lor. Că nici nu-'i durea de sufletele Românilor, nici nu le doriau fericirea, ci îi durea numai de aceea, pentruce poartă protopopii Românilor pe umere pe superintendentul calvinesc și nu pe episcopul

http://statuldacia.info

de Alba-Iulia, sau pe rectorul iesuiților din Cluj? De aceea zisei, că uniunea aceasta au făcut-o Ungurii singuri pentru binele lor, nu în folosul Românilor, și cu această declarațiune asigur pe toți custozii Sionului, odată pentru totdeauna, ca să nu se teamă, că voiu să mă ating de natura cea dogmatică a uniunii, când o cern numai din respect *politic*, ca un raport profan între Unguri și Români; numai despre uniune în acest înțeles zic eu, că Strigoniul o a motivat în favorul bisericii ungurești și spre subjugarea și căderea celei române. Strigoniul o a plantat în inima împăratului Leopold și a Românilor. Strigoniul o a udat prin iesuiți. Strigoniul o a crescut. Strigoniul o a și smuls după aceea tot prin iesuiți din inimile unei părți a Românilor, și poate-că tot Strigoniul o va smulge și din inimile celeialalte părți, dacă nu se va lăsa de metropolitură, de protectorat, de primație și supremație, și de ori-ce domnire și influență asupra bisericii Românilor. Sub înalta protecțiune a acestui Strigoniu fabricau iesuiții diplome false, scoteau rescripte dela curte și bule dela Roma pentru noua subjugare a bisericii române, sub titlul de episcopat al Făgărașului; și numai simplicitatea preoților români apără demnitatea metropoliei Românilor, de n'a apus cu totul, căci nu luară întru nimic atari bule și rescripte, ci continuară și după uniunea aceasta, ca și înainte de ea, a cânta în toate bisericile române tot pe archiepiscopul lor, ca și mai nainte. Ce folos putea să aibă Roma, desbrăcând de demnitatea archiepiscopească pe archiereul Românilor, care acum își întărise legăturile cele naturale și cu legătură religioasă, dacă nu lucra Strigoniul unguresc la umilirea bisericii românești? Eu cred, că aceasta nu o făcea nici curtea împărătească, nici Roma, dar' Strigoniul conducea toate lucrurile uniunii la curte și la Roma, și fără influența și voea lui nu se făcea nimic în lucrurile bisericii române, cum nu să face nici astăzi.

Să zicem însă, fiindcă Românul ține minte facerea de bine și nedreptatea, — beneficii et injuriae memor esse solet, să zicem, că din fantasia uniunii au curs niște mijloace materiale pentru Români, cu cari nu puțin s'au ajutat, fiind cu totul despoiați de averile bisericești sub principii calvinești; să zicem, că din uniune a eșit privilegiul preoților români de-a nu sta la judecată pentru persoanele lor, fără numai înaintea sinoadelor bisericii române; să zicem, că uniunea a născut și școalele Blajului, din cari au răsărit o mulțime de lumini între Români; să zicem. că uniunea a dat ocasiune unor Români de ne-au adus memoria începutului și a

http://statuldacia.info

sângelui nostru din Roma şi au sĕmĕnat de nou vîrtuţile strĕbune în pamêntul Daciei; sĕ zicem în urmă, că uniunea 'i-a înviat pe Românі din leşinare, uniunea 'i-a deşteptat din somn şi le-a însuflat spirit de vieaţă, ca sĕ lucre la îndreptarea sorţii noastre dela *Inocenţiu* până în ziua de astăzi: *se nu uităm însĕ a pune în cumpĕnă şi ranele înfipte naţiunii noastre prin uniune, dacă voim a ne cunoaşte raporturile cu Ungurii şi în acest respect.*

Îndată la începutul uniunii vedem în sinoadele noastre pe părintele rector al iesuiţilor presidând în locul superintendentului reformat; şi pe alt iesuit îl vedem neîncetat în coastele episcopului nostru, priveghiându-'l ca pe un făcĕtor de rele. Acum spuneţi-'mi, ce diferenţă este între superintendentul de *Tofeo* şi între iesuitul *Barányi*, şi care dintre amêndoi a fost mai bun pentru Românі? Îndată după unire, episcopul catolic din Alba-Iulia încalecă peste archiepiscopul nostru, 'şi-'l face vicar, îl înfruntă, îl dojeneşte, îl visitează până-ce-'l scoate abia bula papei din 1721, ab omni admonitione, correptione, visitatione, de sub supremaţia celui din Alba-Iulia; ear' archiepiscopul din Strigoniu îl desbracă de demnitatea archiepiscopească, 'şi-'l face sufragan, şi biserica noastră o bagă în jug nou unguresc. Cu servitutea aceasta nouă sĕ întroduce în clerul român un servilism nou, împreunat cu o îngâmfare miserabilă, mai ales în referinţă cătră cei neuniţi, cari n'aveau privilegiul uniţilor. Acest spirit necurat locueşte în mănăstirea din Blaj sub călugări, face advocat de iesuiţi şi pe un *Petru Aron,* dă lucru deajuns episcopului *Inocenţiu* şi inimoşilor protopopi de atunci, şi murind călugării, rĕmâne ereditate capitolului, succesor în funcţiunile călugărilor, şi de acì sĕ strecură la cler. Episcopii, capitolul, protopopi şi vicari, lucrau pe întrecute, spre cea mai profundă durere a clerului şi a toată naţiunea, ca sĕ nu mai scape biserica română nici-odată de sub această tutelă ruşinoasă. Fii nefericiţi! Cine vĕ va apĕra, dacă părinţii vostri dau mâna cu străinii în contra voastră? Ce ar zice episcopul *Inocenţiu* când ar vedè, că acum n'are iesuitismul numai un advocat în biserica lui cea aservită şi sfăşiată de iesuiţi? Ce a pĕcătuit biserica noastră? întrebăm şi noi cu episcopul Inocenţiu, dacă cumva n'a pĕcătuit unindu-se, de sĕ pedepseşte cu infamia de desertoriu? Cu uniunea deodată a întrat o ură între Românі, care a ţinut mai bine de 80 de ani. Iertaţi-mĕ, fraţilor! sĕ trec cu vederea furiile iadului, cari 'i-au sfăşiat pe Românі în aceste timpuri nefericite, şi nu cereţi sĕ descriu cum sĕ certau fiii cu părinţii,

http://statuldacia.info

cum sĕ băteau fraţi cu fraţi, fără sĕ ştie pentru-ce, cum sĕ afuriseau preoţii nostri unii pe alţii, cum lucrau mai marii ungureşti şi mai ales episcopii lor înaintea curţii, ca sĕ-'i facă uniţi cu puterea pe Români, cum întărîtau pe episcopii uniţi şi pe călugări ca sĕ facă proseliţi din Români, şi acestia nu vedeau că sûnt numai unelte cu cari sĕ folosia invidia ungurească, ca sĕ tulbure pacea între fraţi. Cine ar putè spune suferinţele Românilor sub acele tulburări? Cei neuniţi n'aveau nici preoţi, nici episcop, până-ce căzură sub jug sêrbesc; nu-'i apĕra nici o lege în ţeară, şi pe deputaţii ce-'i trimeteau la curtea împĕrătească duşmanii lor făceau de-'i puneau la prinsoare. Atât erau de mari relele, cari le suferea naţiunea română în urma uniunii, încât încă pe la anul 1735, aşadar' numai peste 35 de ani după făcuta uniune, sĕ plânge amar protopopul unit *Nicoară Beianul* cătră episcopul *Inocenţiu,* cu aceste cuvinte: „Tare mĕ tem, că nu vom avè alt folos de unirea aceasta, care o am făcut, ci vom rĕmânè numai cu ura între fraţi şi cu mustrarea cugetului". Nu mult după aceasta, alt protopop predică în biserica aceasta, că „'i-au înşelat pe Români cu unirea"; însĕ acum era târzíu, pentru-că ura era înrădĕcinată între fraţi, şi duşmanii Românilor, cari nu dorm nici odată, privegheau ca sĕ nu se stîngă vre-odată din mijlocul lor acest foc infernal.

Au nu meritau preoţii Românilor pentru serviciile lor cătră stat pământurile şi salarele acelea cari le-au căpĕtat numai sub titlul uniunii? Apoi spuneţi-'mi, încât e mai de invidiat starea preoţilor uniţi, luându-'i peste tot, decât a celor neuniţi, cari trăesc din agrii lor, pentru cari fac zile la domni? Cine nu ştie, că episcopii nostri dela uniune încoace numai cu numele au fost episcopi, ear' într'adevĕr au fost notari sătesti, cari fac instanţe pentru o porţiune canonică, fără sĕ simtă clerul vre-o îndreptare adevĕrată a stării sale; căci deşi sûnt constrînşi domnii pământeşti sĕ le arunce popilor nostri câte un pământ pe o coastă rea, şi aceasta încă numai pentru-ca sĕ mai astupe gura episcopului, — însĕ pe de altă parte sĕ pun de mĕsură teritorul satului şi fac ce fac de iau locurile cele mai bune dela preoţii Românilor, şi atunci ear' dau de lucru notarului-episcop, ca sĕ scrie la curte, la gubern, unde tot aceia judecă, cari răpesc şi cari decretează în dietc, că domnii pământeşti sĕ iee toate pădurile dela comunităţile române, drept desdaunare pentru porţiunile canonice. Dar' apoi, au doară nu puteau merge Românii la Roma şi ca neuniţi, acolo unde merg Sinenii şi Iaponii, iudei şi protestanţi, Mahomedani

http://statuldacia.info

şi păgâni? Au nu-'şi puteau ridica şcoale şi ca neuniţi, cum îşi ridicară domnirea peste Români niște Sêrbi venetici, tot sub împĕratul Leopold, dacă îşi concentrau toate puterile preoţii, nobilii şi cetăţenii şi tot poporul român, şi dacă lucrau cu un cuget şi cu o inimă la împrejurările pentru libertatea şi fericirea Românilor? Au nu făcea totdeauna mai mare intipărire în inimile Ungurilor o ginte conjurată pentru apĕrarea drepturilor sale, decât o naţiune sfăşiată în partide neunite?

Sĕ ne uităm, rogu-vĕ, la episcopul *Inocenţiu Micul.* Cum ruga toate puterile cereşti şi pământeşti pentru Români; dar' când cerea ca sĕ se receapă şi naţiunea română, ca cele trei naţiuni, staturile şi ordinele îi rĕspundeau, că se va rĕsturna casa ţĕrii pe ei dacă-'i vor lăsa şi pe Români sĕ între într'însa. Când sĕ ruga, ca sĕ facă loc şi episcopului unit între consiliarii gubernului, pentru-ca sĕ aibă şi Românii măcar un apĕrător: cel gubern catolic arĕta la curtea împĕrătească, că episcopul Românilor „nici e jurist, nici statist", şi din astă causă nu poate fi consiliar! De naţiunea noastră zicea, că n'are aşezĕmênt şi căpĕtâiu în ţeară, nu dă dare, nu poartă greutăţi, e plecată la sediţiuni, şi pentru aceea nu merită consideraţiune. A trecut mai jumĕtate de secol, când îşi reînoesc Românii cererea pentru naţionalitate la 1791. Dar' staturile şi ordinele, afară de rĕspunsul lor cel ordinar, mai adaug, că Românii nu sûnt culţi deajuns pentru drepturi politice; sĕ se cultiveze mai întâiu clerul, apoi şi poporul, şi apoi vor vedè. Deci însărcinară pe un *Antoniu Iosika* sĕ facă plan pentru cultura Românilor. Ce cugetaţi că s'a ales de această comedie? La a. 1816. adecă 25 de ani după dietă, a eşit decret de curte în urma acelui plan, că unde vor fi doi preoţi într'o comunitate, unul catolic, celalalt unit, acolo numai celui catolic sĕ se dee porţiune canonică ex nexu unionis! Acì vede fiecine, că uniunea nu 'i-a plecat pe Unguri spre fericirea Românilor, nici nu 'i-a oprit ca sĕ nu le iee în bătae de joc rugămintele cele mai drepte. Care preot sĕ va putè cultiva când nu are ce mânca? Care naţiune s'a cultivat fiind subjugată? De ce n'au învĕţat Românii din relele suferite dela cele trei naţiuni, ca sĕ se ferească de uniunea cu calvinii şi cu unitarii? De ce nu 'i-au învĕţat sarcinile cele grele ale acestei uniuni, ca sĕ nu păşească la uniune cu Ungurii catolici? Aşa este, Românii n'au învĕţat, ci s'au unit, odată cu calvinii, arĕtând că biserica română e mai

http://statuldacia.info

rea decât a calvinilor, de altădată cu unitarii, arĕtând că e mai slabă decât a unitarilor; și la urmă cu Ungurii catolici, arĕtând de nou, că e mai de jos decât cea ungurească. Cine sĕ prețuiască biserica română, dacă se rușinează Românii de ea, cine sĕ-'i fi stimat pe Români, dacă ei nu-'și respectează biserica, nici pe sine? Cine se poate plânge că îl calcă în picioare, dacă se face verme? Acum ce vom zice de toate uniunile aceste și de toate bunătățile lor, când vedem, că toate au fost numai laţuri cu cari ne-au prins, furii cu cari ne-au încăierat, spaime, cu cari ne-au înfricat, șerpi, cu cari ne-au întopsecat? Sĕ jurăm, că nu ne vom lăsa sĕ ne mai înșele; sĕ jurăm, că nu vor mai putè turbura pacea și bună-înțelegerea noastră, nici iesuiții, nici călugării sêrbești, nici misionarii Strigoniului, nici agenții naţiunilor străine, chiar și când s'ar îmbrăca în vestminte de preoți și episcopi românești! Sĕ jurăm: că *nici diavolii iadului nu vor mai putè rumpe legăturile amoarei frățești, cu care e legată adunarea aceasta, și printrînsa toată naţiunea română!*

Știți, că Ungurii, mai ales de 12 ani încoace, 'și-au propus, ca sĕ topească într'una pe toate naţiunile de sub coroana ungurească și sĕ facă din toate numai o naţiune tare și mare și un regat tare și mare unguresc. Acesta e un lucru foarte mare. Bine sĕ ne însemnăm, că e întru adevĕr mai mare decât toate victoriile lui Atila și ale lui Árpád, pentru-că acestia au supus cu puterea niște popoare blânde și le-au ţinut în ascultare tot cu puterea, până-ce se stînseră ei. După perirea lor naţiunile acestea au rĕmas însĕ cu datinele, cu limba și cu religiunea lor, căci acei cuceritori barbari aveau lipsă numai de brațele, eară nu de limba naţiunilor subjugate, de averea, nu de religiunea și de datinele lor naţionale.

De tot altmintrelea cugetă Ungurii din zilele noastre. Acestia au aflat, că Atila și Árpád, Stefan și Mathia Corvinul. au făcut rĕu că nu 'i-au ungurit pe toți locuitorii Panoniei și ai Daciei, ci au lucrat după principiul *regnum unius linguae imbecile est* . Așadar' Ungurii de astăzi, de câţîva ani încoace, lucră la ungurirea Scheilor, Românilor, ș. a. cu o însufleţire, care ar produce fapte demne de mulţumirea omenirii întregi, când ar pune atâta osteneală pentru-ca sĕ întroducă libertatea cea adevĕrată, nu numai la naţiunea ungurească, ci la toate naţiunile, de a căror egalitate nu vor sĕ știe nimica.

http://statuldacia.info

În ce chip se apucă un econom bun cu toți feciorii și domesticii de cultura agrilor sei, împarte lucrul la toți, le dă mijloacele cele de lipsă și stă de ei, ca să se poată bucura la timpul seu de un cules bun, de un seceriș mănos: așa s'au apucat Ungurii cu toate puterile de lucrul lor, ca să-'i facă Unguri pe toți. Dieta Ungariei dela 1836 puse lege, ca să se ducă ungurește toate negoațele administrațiunii publice și să se bage limba ungurească în toate școalele din Ungaria. Jurnalele ungurești din ambe patriile ungurești, — așa numesc ei Țeara-Ungurească și Ardealul, — lățesc de mult planul unguririі pretutindenea, învață pe toate națiunile, că nu e fericire într'alt nume, afară de în cel unguresc. De este vre-un Român aci de față, care n'ar fi cetit gazeta („Pesti Hirlap"), pentru acela mai repețesc, că de când începù a eși această gazetă, redactorul ei *Ludovic Kossuth* strigă neîncetat cu versul tunetului cătră toți Ungurii: „Să ne grăbim, să ne grăbim, să ungurim pe toți Croații, Românii și Scheii, că de nu, perim!" În ce chip se repezește un torent din munte după frângere de nor, desrădăcinează arborii. ucide oameni și vite, spală sămănături și sate, duce și răstoarnă tot: așa se repezì acest bărbat în contra națiunilor neungurești, și cu atâta furie amenință că le va stînge și nu va suferì *in secula seculorum*« ca să facă măcar învățături morale în limba națională prin seminarele lor, încât contele *Szćchenyi,* cel dintâiu apostol al unguririі, e constrîns a-'i dumerì furia și a-'i striga: „ne kényszeritsűk tűzzel, vassal, hanem vegyük bé az alkotmány sánczai közzé, hogy ök is vegyenek minket magokba, tudniilik nyelvünket", adecă: „să nu-'i constrîngem cu foc și cu fer, ci să-'i recipiem în constituțiune. ca și ei să ne receapă pe noi, adecă limba noastră". Nicolau *Wesselényi* dă sfat Ungurilor, că numai acei Români să capete drepturi de cetățean, cari se vor face Unguri; și-'i pare rău că *Ioan Bobu,* episcopul Românilor, a făcut toate fundațiunile sale în interesul național. Așa cugetă și lucră toată nobilimea cea înaltă. Ce să zic de corifeii inteligenței Ungurilor? Unul din cei mai renumiți învățați ungurești, scriind memorii despre apărarea pruncilor mici arată, că lățirea limbii ungurești preste toți locuitorii țării e mai urgentă decât libertatea și fericirea țării. „Faceți ca să vorbească ungurește toți locuitorii țării — strigă acest Ungur învățat, — și atunci eu nu voiu cere dela voi ca grație libertatea și fericirea țării". Altul provocă mai an pe episcopii Românilor deadreptul, ca să se apuce numai decât de traducerea cărților bisericești de pe limba română în cea ungurească, ca să se bage în biserica Românilor. Cine să nu fi auzit, cum ferb și

http://statuldacia.info

cum se frămêntă Ungurii de câţîva ani, ca sĕ facă şcoale apĕrătoare de prunci, în cari sĕ se ungurească mai întâiu pruncii Românilor. învĕţând limba ungurească, dela 2 ani până la 7, apoi în vre-o douĕzeci de ani sĕ se ungurească satele şi comunităţile române pe calea aceasta? Care Român nu ştie, că înainte cu şese ani se acceptă planul unguririi şi de cătră dieta din Cluj, şi se făcù proiect de lege, ca sĕ se pună restimp de 10 ani naţiunilor neungureşti, ca sĕ înveţe ungureşte, pentru-că după aceea vor curge toate în limba ungurească? Sĕ spună venerabilul consistor din Blaj, care se află de faţă în biserică, câtă frică şi cutremur 'i-a cuprins pe toţi când au înţeles de acest proiect al dietei, şi cu ce însufleţire se apucară sĕ întoarcă rĕul acesta dela naţiunea română! Eată ce voesc Ungurii şi care e scopul lor! Până în 15 Martie încă nu ştiau ce sĕ facă, pentru-că le erau legate mânile şi picioarele de cabinetul din Viena, şi nu puteau procede în contra Croaţilor şi a Scheilor, cum doriau, nici nu puteau apuca toate mijloacele, cari erau de lipsă în acest scop. Acum însĕ au ministerul lor, acesta cunoaşte mijloacele şi pot zice, că locul prim între mijloacele acestea îl ocupă *uniunea*, nu e de lipsă a mai adauge, că uniunea Ardealului cu Ţeara-Ungurească, pentru-că cuvêntul acesta se înţelege de sine. De ai întreba pe vre-un Ungur ce este uniunea, s'ar mira de neştiinţă-ţi; şi dacă ai mai întreba, 'ţi-ar rĕspunde. că uniunea e fericirea, e libertatea însaşi, uniunea e cornucopia, care cuprinde toate bunătăţile pământeşti; cine are uniunea, are toate; uniunea ne dă toate, pentru aceea, de acest cuvênt misterios sûnt pline toate gazetele; uniunea e materia de corversaţiune în toate cercurile societăţii; uniunea e scrisă pe toţi părepii; flamura uniunii e plantată pe casĕ, pe biserici şi chiar şi pe carĕle călĕtorilor. Eu însĕ cu toate acestea nu sûnt mulţumit cu uniunea, nici nu mĕ topesc de bucuria cea universală, ci vreau sĕ cerc mai cu deamĕruntul, ce este uniunea *pentru Unguri*, şi ce este uniunea *pentru Români?*

Ce se ţine de întrebarea primă: ce este uniunea pentru Unguri? — aceasta o poate cunoaşte fiecine, fără sĕ fie politic. Ştim toţi, că Ungurii vreau sĕ facă ţeară ungurească din pământul Ardealului. Vreau, ca sĕ nu mai fie douĕ patrii ungureşti mici, ci sĕ se faca din amêndouĕ o patrie ungurească mare. Ungurii simt, că proprietatea. care 'şi-au arogat până acuma asupra pământului Românilor, nu stă pe temeiu sigur, pentru-că din dreptul rĕsboiului cuceritor nu se naşte proprietate, ci numai posesiune, până se simte în putere destulă naţiunea subjugată ca sĕ scuture jugul. Asta bine o ştiu Ungurii.

http://statuldacia.info

Ei ştiu, că Maurii nici în 700 de ani nu 'şi-au câştigat drept asupra Ispaniei. Pentru aceea, vreau acum a-'şi câştiga proprietatea, care în adevĕr nu o au avut până acum. Prin uniune vreau a-'i face pe Români, sĕ-'şi dee din mâni proprietatea părintească, bunătatea cea adevĕrată pentru niște bunătăţi părute şi înşelătoare. Încă

dreptul lor nu e întabulat nicăiri. Cu Verbőczi, cu Aprobatele şi cu diplomele regilor, Ungurii nu pot proba proprietate asupra pământului altor naţiuni, fiindcă acestea. ca niște documente fabricate de Unguri pe partea lor, n'au putere înaintea judeţului umanităţii; eară dacă 'i-ar putea aduce pe Români la uniune, atunci învoirea Românilor le-ar da document nou, cu care 'şi-ar consolida posesiunea cel puţin încă pe oare câte sute de ani, nu pentru totdeauna, fiindcă nici o generaţiune n'are drept sĕ pună jug pe grumazii generaţiunii viitoare.

Când ar locui pe pământul Ardealului numai Unguri şi Saşi, şi împreună cu acestia, în loc de un milion şi jumĕtate de Români, ar locui pe atâţi Japonezi, sau oameni de altă limbă, atunci eu n'aşi avè de zis nimic în contra unirii Ardealului cu Ţeara-Ungurească. Însĕ pământul acesta nu-'l ţin Japonezii nici Arabii, ci

Ştiu eu ce zic patronii uniunii, că adecă uniunea nu numai că nu ia proprietatea dela nime, ci din contră, voeşte sĕ facă proprietari şi pe aceia, cari până acum nu erau. La acestea eu observ, că Ungurii numai lor îşi dau proprietatea, pe care *sĕ fac* că o dau Românilor; pentru-că în ora când se va proclama uniunea, ştergêndu-se servitutea,

http://statuldacia.info

să vor șterge totodată și națiunile. afară de cea ungurească. Numai aceasta va rămâne viuă și proprietară înaintea legii, și proprietatea națiunilor omorîte prin lege va servì Ungurilor de spese pentru îngropăciunea acestor națiuni. De ar voì Ungurii să dee îndărăt proprietatea la domnii cei adevărați, precum să laudă că o vor da: atunci ar recunoaște mai întâiu esistența națiunilor cari locuesc împreună cu ei, căci acestea sûnt domnii cei adevărați ai pământului, ca cele-ce sûnt nemuritoare, apoi vin indivizii oamenilor muritori. Dar' Ungurii nu vreau să știe nimica de alte națiuni, afară de cea ungurească, prin urmare nici de proprietatea altor națiuni, afară de a celei ungurești. Așadar' când să fac că dau proprietate indivizilor, atunci într'adevăr o iau dela națiuni și fac donațiune nouă națiunii ungurești, cu proprietatea Românilor și a altor națiuni.

Să considerăm drept-aceea, că uniunea donează Ungurilor o țeară întreagă, fără de nici o osteneală; că Ardealul e patria aurului și a metalelor nobile, cari vor curge toate în punga națiunii ungurești; că sarea și toate bunătățile patriei noastre vor adaoge tesaurul Ungurilor și paupertatea Românilor, ear' feciorii Românilor vor forma legiuni, cari să vor bate pentru gloria celor-ce le-au șters numele cel glorios și 'i-au botezat pe nume barbar; că patria noastră e cetate încungiurată dela natură cu muri cumpliți, fără de cari Ungurii de pe câmpiile Panoniei sûnt espuși la toate atacurile inimicilor, ca niște iepuri pe șes; că tăindu-se Ardealul de către statul unguresc, acesta rămâne ca un om fără de picioare, ciung și desfigurat, de nu poate să se miște, mai ales către Moldova și România, ca să le cuprindă; că dacă nu să face uniunea cu Ungaria, să rumpe legătura care leagă pe Ungurii din Ardeal cu cei din Panonia, și atunci Ungurii din Ardeal firește că se vor stînge pe încet, fiind tăiată comunicațiunea lor cu creerii ungurismului din Panonia, — pe când din contră, dacă să face uniunea, națiunea ungurească cea mică mai crește cu un milion și jumătate de Români și cu vre-o două sute mii de Sași, pe cari îi face Unguri uniunea, îndată cum să va proclama; să considerăm în urmă, că afară de emolumentele acestea, uniunea le dă Ungurilor o putere nemărginită peste Ardeal de-a pune legi, de-a comanda, de-a administra țeara numai în folosul națiunii ungurești, fiindcă după uniune legea nu va cunoaște alte națiuni; să le considerăm toate acestea bine, și vom afla, ce este uniunea pentru Unguri și pentru-ce așteaptă ei ziua uniunii mai tare decât imperatorul oștii ziua de triumf!

http://statuldacia.info

Ce este uniunea pentru Români? Dacă ne aducem aminte ce au folosit Românilor toate uniunile de până acum, politice și religionare, și vom considera, că și uniunea cea de acum numai spre binele Ungurilor să urzește: putem prevedè ce va fi uniunea pentru Români. Cu toate acestea, să o cercetăm ceva mai cu de-amăruntul, ca să vedem și să ne convingem, că

Eu zic, că libertatea cea adevărată a ori-cărei națiuni nu poate fi decât *națională*. Care om nu să va simți vătămat până la inimă, dacă îl vei opri să nu vorbească, pe unul pentru-că 'l-a făcut natura mai târziu, pe altul mai repede la vorbă, pe unul pentru-că 'l-a făcut natura Ungur, pe altul Sas? Dacă îl vei opri să nu umble, pe unul pentru-că are mers mai lin, pe altul căci pășește mai repede decât alți oameni? Au nu li-se va turbura firea, când își va auzi, unul: taci târziule, altul: taci moară de vênt, altul: ține-'ți gura Ungure, Sasule, etc.? Într'adevĕr, toți vor ferbe de mănie, pentru-că tot omul are voe să vorbească și să meargă cum 'i-a dat natura voea și cum poate. Și când 'i-a atacat libertatea aceasta, 'i-a vătĕmat totodată sentimentul de onoare. Adecă, libertatea ori-cărui om e legată de persoana lui cu cea mai strînsă legătură, e proprietatea lui cea mai personală și poartă tipul persoanei fiecărui om, așa încât nimenea nu să mișcă, nu cugetă, nu vorbește, nu umblă, ș. a., decât fiecare în formele sale. Acum să trecem dela persoana omului la persoana națiunii, care încă are personalitate, dacă e drept, că persoanele nu-'și perd natura, când să leagă într'un corp național cu limbă și datine comune; și eată că tot aceeași vom fi constrînși a zice și de națiune ce zicem de o persoană singură: că libertatea națiunii încă e legată strîns de persoana ei, ca și a persoanelor firești, dacă nu mai strîns. Libertatea națiunii încă poartă tipul națiunii, cum poartă libertatea personală tipul persoanei omului. Națiunii încă 'i-a dat natura forme, precum persoanelor firești. Cu persoana națiunii deodată să naște și libertatea ei, ca și a persoanelor singuratice, și cu persoana dimpreună să stînge. Tot ce ajută și împedecă persoana, ajută și împedecă libertatea națiunii. Tot ce lățește libertatea, ridică prețul și înalță demnitatea națiunii. Cu cât își prețuește mai mult persoana sa oare-care națiune, cu atât își prețuește mai mult, cu atât își iubește mai ferbinte libertatea, și cu atât are mai mare preț și respect

http://statuldacia.info

înaintea ginților, căci face și pate lucruri mari pentru onoare, nu sufere nici un scăzemênt din libertatea sa, pentru-că simte, că fără libertate nu e onoare pe pământ, și vieața națiunii fără onoare e mai amară decât moartea. Pentru libertate își pune averea și vieața. căci libertatea e coarda inimii ei cea mai personală, proprietatea ei cea mai națională, inima ei, sufletul ei, ornamentul ei!

Ce ar face Ungurii când le-ar cuvênta încă odată de pe tron împĕratul Iosif în chipul următor: Ungurilor! Acum este epoca libertății. Eu am pus filosofia, ca sĕ fie dătătoare de legi în împĕrăția mea; fiți liberi toți, vorbiți ce vreți, însĕ numai *nemțește;* ridicați-vĕ școale și învĕțați, însĕ numai *nemțește;* ridicați-vĕ teatre și tipografii, faceți și tipăriți ce vĕ place, însĕ numai *nemțește;* lăpĕdați-vĕ portul național și limba voastră cea necultă, pentru-că așa cere unitatea și salutea statului. ca sĕ fie numai o limbă în școale și în teatre, în case și în piațe, în biserică și la județe. N'ar ridica oare Ungurii earăși furci, ca sĕ spânzure portul nemțesc, cum au făcut după moartea împĕratului Iosif? Ce ar zice și cum s'ar purta Germanii. când 'i-ar face alt *Napoleon Bonaparte* ca sĕ-'și lapede limba cea aspră. și când le-ar impune limbă, legi, guvern și datine franceze, fie acestea cât de liberale, chiar și până la gradul cel mai înalt republican? Cum s'ar mulțumi cu rusismul cabinetele. dietele și universitățile dela Pesta până la Berlin și Gotinga, când 'i-ar mai constrînge Rusul pe Unguri și Germani la limba și religiunea ortodoxă. chiar de ar fi îmbrăcat sistemul de o sută de-ori mai liberalmente decât e îmbrăcat maghiarismul?

Acum închipuiți-vĕ, că vin niște deputați dela dieta ungurească în mijlocul acestei adunări și încep a cuvênta în chipul următor: Românilor! Astăzi e ziua libertății tuturor; pentru voi încă sûnt puse scaune la masa libertății, veniți de ședeți și voi, judecători dela comitate până la cancelaria de curte, și luați parte la toate onorurile politice și militare, însĕ *numai cei-ce știți ungurește ca Ungurii născuți!* Acum é ziua dreptății pentru toți, veniți toți cei asupriți și dăunați de luați dreptate ieftină și repede, însĕ vedeți ca sĕ vĕ fie scrise instanțele *ungurește,* și sĕ luați totdeauna câte un Ungur lângă voi, ca sĕ vorbească pentru voi la judecători, pentru-că știți, că mama noastra cea dulce, patria comună, nu mai sufere în județe altă limbă fără numai cea ungurească, nici sĕ 'i-se plângă cineva fără numai cu lacrĕmi ungurești! Astăzi e ziua luminii. școalele țĕrii sûnt deschise și pentru voi, nu ca înainte de împĕratul Iosif; învĕțați drept-aceea

http://statuldacia.info

toţi şi vĕ luminaţi, însĕ numai *ungureşte,* pentru-că aşa cere unitatea statului! Nu vĕ întreb, dacă s'ar afla Români, cari sĕ accepteze vre-o diregĕtorie, în care vĕd că sĕ caută sĕ se lucre în contra naţiunii lor, — pentru-că vênzĕtori au fost la toată naţiunea şi vor fi. Nu vĕ întreb, dacă vor merge Români la judecători când vor vedè dreptatea legată de limba ungurească, şi la şcoalele ungureşti, când va fi acoperită luminarea cu limba ungurească. Ci vĕ întreb: este aceea libertate, care leagă onorurile ţĕrii numai de o limbă în ţeara aceea unde sûnt mai multe limbi? Dreptate e aceea, care o face statul numai celor-ce ştiu ungureşte?

Ce folos va avè naţiunea română de libertatea de tipar, care o promit Ungurii, când tipografia cea liberă nu va umbla fără numai pe folosul ungurismului, şi dacă va cuteza vre-un Român a apĕra interesele naţiunii sale, tiparul unguresc îl va nota înaintea lumii ca pe un criminal şi *judeţele îl vor certa?* Ce-'i vor folosì ministrii cei responsabili ai naţiunii ungureşti, cari nu vor suferì în sînul lor nici un element străin neasĕmĕnat? Ce-'i vor folosì chiar şi la aceea întêmplare, când ar fi Români toţi ministrii din Budapesta, dacă acestia nu înfăţişează naţiunea română şi interesele ei?

Care Român poate crede, că dieta aceasta va purta grije pentru înflorirea Românilor prin cultură naţională, când ne-o spun în faţă, că sub coroana ungurească *nu pot fi mai multe naţiuni?*

Egalitate civilă? Aceasta atunci ar avè loc în stat, când ar apĕra legile statului *într'o formă* pe toţi cetăţenii, şi le-ar face dreptate, fără ca sĕ-'i întrebe, dacă sûnt nobili sau plebei, miseri sau avuţi. creştini sau păgâni, albi sau negri, barbari sau Români, şi când le-ar deschide calea spre câştigarea mijloacelor vieţii şi spre cultura tuturor într'o formă. Însĕ lucrurile nu merg aşa, ci din contră, vedem, că la judeţe îşi face dreptate sieşi fiecare naţiune, şi afară de acestea îşi cearcă fiecare numai fericirea şi cultura sa. Şi în special

Deci nu poate sĕ zică nimenea, că Românului tot

http://statuldacia.info

una îi e, dacă îl va judeca judeţ unguresc sau săsesc, sau din contră, un judeţ ales şi aşezat de Români. Ştiu, că Ungurului şi Sasului nu-'i e tot atât, de cine să fie judecat; pentru aceea 'şi-au apărat ei totdeauna cu atâta furoare privilegiile chiar şi asupra altora. Pentru-ce au cuprins ei toate diregătoriile lângă împăratul, la gubern şi la toate judeţele, şi pentru-ce vreau să le facă acum toate ungureşti? Doar' pentru-ca să facă dreptate şi uşurare Românilor? Nici-decum; ci chiar din contră, pentru-ca să-'şi facă singuri dreptate loruşi, şi Românului să nu-'i rămână nici un mijloc de apărare. Ei ştiu, că dreptatea e cum o fac oamenii; şi fiind oameni şi judecătorii, judecând fiecare după plecarea şi patima sa, ca toţi oamenii, de 'i-ar îngrădi cu o mie de legi. totuşi „plus valet favor in judice, quam mille leges in codice". De unde urmează, că nici o naţiune nu poate spera dreptate pentru sine şi pentru fiii sei când e supusă la judeţele altei naţiuni, căci dreptatea nu depinde numai dela legi bune, ci şi dela judecători buni şi drepţi; şi precum nu poate fi nime judecător drept în causa sa, aşa nu poate să fie nici o naţiune judecătoare dreaptă peste alte naţiuni.

nici plebeului la judeţul aristocraţilor, nici iudeului la judeţul creştinului, nici

Acestea vor face totdeauna plăcerea şi vor cerca folosul particular al castei, confesiunii şi naţiunii de care să ţin. La judeţele acestea ungureşti, firește că şi limba încă va fi ungurească. Românul nu va putè duce nici un proces în limba lui. Mărturisirile Românilor nu vor fi înţelese; ear' ale altora mărturisiri şi documente asupra Românilor, acestia nu le vor înţelege. Nu să vor putè înţelege nici cu advocaţii, nici cu judecătorii, nici acestia cu Românii, şi

http://statuldacia.info

De egalitate religionară nici nu mai voiu sĕ vorbesc. Ce egalitate pot sĕ aştepte Românii în a. 1848, când încă în anul 1842 deputaţii Ungurilor în Cluj stau de episcopii Românilor, ca sĕ traducă numai decât cărţile bisericeşti în limba ungurească? Frăţia asta nouă a Ungurilor cătră ministrii bisericei române va sta numai într'aceea, că-'i vor mulţumi pe unii, episcopi, sau preoţi mai de frunte, ca prin acestia sĕ-'i înşele pe toţi cu vorbe bune şi speranţe mincinoase. Vĕzut-aţi, numai înainte cu câţĭva ani, biserica unită din *Boian* acoperită cu tuléi de cucuruz şi altarul îngropat în nea? Vĕzut-aţi casa popii unit din *Abuş*, mai umilită decât o colibă de munte, desgrădită cu totul şi fără de nici un edificiu de economie? Cine sĕ creadă, că după unirea asta nouă politică vor fi mai bine provĕzuţi preoţii, mai bine acoperite bisericile şi casele lor? Domeniul bisericei române din *Oarda*, posedat de sute de ani, 'l-a perdut biserica română la 1714, sub uniunę, *cu proces de o zi*. Eată ce egalitate a produs uniunea religionară! Dacă a produs o egalitate ca aceasta uniunea cea sacră, ce egalitate se poate aştepta dela uniunea cea profană, care se urzeşte acum?

Se promite mai încolo ridicarea servitutei, unindu-sĕ Ardealul cu Ungaria. Asta o cred. Ci eu cred că se va ridica şi dacă nu se va unì, pentru-că 'i-a venit timpul ca sĕ cadă. O putere cumplită şi nevĕzută, care lucră în contra despotismului pretutindenea, lucră demult şi la suruparea acestei cetăţi barbare, şi murii ei se vor rĕsturna acuşi pe aceia, cari nu vor sĕ o dărîme din iubire cătră omenire. Vedem că ea s'a şters în Ungaria, şi va cădè şi în Ardeal.

Şi pentru-ce? Pentru-că în ţeara ungurească şi libertatea încă va fi ungurească, şi aceasta va fi legată de condiţiuni pe cari Românul nu le va putè împlinì, sau nu le va împlinì după aşteptarea şi plăcerea Ungurilor. Ungurii vor da libertate *numai celor-ce vor voì a se face Unguri;* pe acestia îi vor ajuta la diregĕtorii politice, şcolastice, bisericeşti, etc., le vor face venite şi îi vor lăuda în public; ear' din contră, pe cari îi vor simţi că nutresc sentimente naţionale, *îi vor depărta şi îi vor certa*. Cine cunoaşte firea Românilor poate prevedè, că nu se vor supune aşa uşor la mĕsurile ungurisătoare.

http://statuldacia.info

cum 'i-au lipsit în secolii trecuți, nu numai pe Români, ci chiar și pe frații lor. Ce cugetați, dacă scrie *Vesselényi* înainte cu câțiva ani, că numai acelora Români să se dee drepturi de cetățeni, cari se vor face Unguri: nu va pune condițiunea asta ministerul și dieta ungurească acum. după-ce va avè putere nemărginită peste Români? Ba o va pune, fără îndoială, și eu cred, că și ștergerea servitutei cea de acum e numai o rîmă în unghița a tot înghițitorului ungurism cu care vreau să-'i prindă pe Români ca pe niște pești fără de pricepere.

Ce e drept, garda națională, care se promite în punctele ungurești, e cetatea cea mai tare a libertății și onoarea fiecărei națiuni, așa, cât fără de aceasta și fără representațiune națională poporul e numai o ciurdă de vite, o turmă de oi. pe care le mulge, le tunde și le ucide un tiran de pĕcurar, fără să se poată apĕra de el. Însĕ ce bucurie vor avè Românii când își vor vedè feciorii înșirați în gardele naționale și în regimente, când acestea toate vor fi ungurești?

Însĕ la ce să înșirăm mai multe libertăți ungurești, când nu numai în 12, dară nici într'o mie de puncte ca acestea nu vei afla nici măcar o libertate, precum nici într'o mie de trupuri moarte nu se află nici măcar o vieață, pentru-că a eșit sufletul din toate? Așa scoate și uniunea sufletul din toate libertățile, omorînd națională. Pentru accea am zis, că libertatea fiecărei națiuni nu poate fi decât *națională,* și că libertatea fără de națională nu se poate înțelege nici la un popor de pe pămênt.

Dacă e nimicită libertatea poporului fără de națională, e nimicită totdeodată și cultura și fericirea aceluia, fiindcă fără de libertate nu e cu putință cultura. Deci observațiunea aceasta singură ar ajunge, ca să vedem unde ne duce uniunea. periclitând națională. Dar' fiindcă cultura fiecărui popor astăzi e mĕsura fericírii și a siguritățíi lui, doară mai mult decât a fost oare-când, să cercetăm mai de-aproape legătura culturii și a libertății naționale.

http://statuldacia.info

Poporul care cunoaşte, că lumina ştiinţelor şi a artelor mai mult nu poate fi proprietatea unor clase privilegiate, ci trebue să se facă bun comun a toată naţiunea, acela trebue să facă din cultură negoţ comun a toată naţiunea.

Să cercăm la popoarele luminate, cari sûnt mijloacele culturii, şi vom afla, că acelea sûnt *şcoalele* şi *institutele naţionale* pentru ştiinţe şi arte, eară mijlocul culturii politice în special îl aflăm în *universităţi*. Universităţile nu sûnt nici-decum mijloc arbitrar, ci sûnt un mijloc necesar, dictat de aceeaşi indigenţă firească a popoarelor chemate la vieaţă politică, care 'i-a chemat pe oameni a sěměna şi a coace pâne ca să trăească. Numai dela universităţi se poate aştepta jurisprudenţă luminată, dela şcoale şi institute naţionale cultura naţiunii. Însě chiar pentru-că cultura e puterea cea mai tare pe pământ şi e o cetate nouă a unităţii naţionale, naţiunea întreagă trebue sě-'şi împreune puterile întru ridicarea acestor aşezěminte şi sě facă negoţ comun din cultură, dacă vrea sě se bucure de fructele ei ca de un bun comun. Cum se va putè apuca însě naţiunea de acest negoţ comun fără de limba naţională? Sě luăm de esemplu, că guvernul republicei franceze demandă învěţătorilor de prin institutele ţěrii, ca sě nu mai facă învěţăturile în limba franceză, ci în cea latină. Sě zicem, că tot asemenea demandă şi guvernul englez, guvernele italice şi germane. Ce ar urma din această strămutare? Nu zic, că învěţătorii acestor naţiuni luminate n'ar fi în stare a face învěţături şi în limba latină; dar' mě leg, că n'ar trece mult, şi universităţile acestor popoare n'ar fi mai luminoase decât liceul catolicilor din Cluj. Îndată ai vedè, că nu li-e îndemână nici învěţătorilor, nici învěţăceilor a cugeta în limba lui Cicerone ca în limbile lor; mintea s'ar ostenì sub greutatea cea străină, ştiinţa din zi în zi tot mai mult s'ar întuneca, s'ar face mai grea de învěţat şi mai uşoară de uitat, toate religiunile ei. şi cele mai luminoase, s'ar umplè de erori, cum era pe timpul despotismului limbii şcolastice, şi rătěcind odată mintea dela calea cea adevěrată, ar trece secoli până 'şi-ar venì în ori, ca sě-'şi cunoască rătěcirea. Religiunea s'ar îngropa în fanatism, şi filosofia n'ar fi în stare sě ridice peatra de pe uşa mormêntului. Invenţiunile şi descoperirile în arte şi ştiinţe ar înceta îndată. Industria şi comerciul, cari numai la lumina ştiinţei înfloresc şi numai arta le poartă, mult s'ar împedeca, şi parte ar cădè cu totul. Starea cea înfloritoare a omenimii de astăzi s'ar veştezi, sentimentul de libertate ar amorţì şi la naţiunile libere, de n'ar mai rěmânè cine sě lucre pentru desrobirea naţiunilor

http://statuldacia.info

aservite. Însĕ eu vĕ asigur, că naţiunile acestea luminate nici-odată nu vor lua limbă străină pentru învĕţătură, ci vor demonstra totdeauna, în consens universal, că natura pentru aceea 'i-a dat limbă fiecărei naţiuni, ca sĕ se folosească cu aceeaşi în toate negoaţele vieţii, precum 'i-a dat picioare omului ca sĕ umble pe picioarele sale, urechi ca sĕ audă cu urechile sale, ochi ca sĕ vază cu ochii sei. Vai de omul pe care îl poartă altul. vai şi de naţiunea care nu umblă pe picioarele sale, sau nu vede decât cu ochii altei naţiuni, căci nici-odată nu va pĕtrunde raza de cultură la creerii acestei naţiuni, ci va rĕmânè pururea întunecată ca orbul şi servitoare naţiunilor răpitoare!

Aşa vor păţi Românii dacă vor băga limba ungurească în şcoalele naţionale; şi cu atât vor merita mai mult dispreţul lumii, fiindcă trăim în secolul luminilor, vedem descoperirile ginţilor luminate, şi ne spun toate acestea, că cultura lor cea adevĕrată numai de atunci sĕ începe, de când au început a învĕţa în limbile naţionale. Englezii ne arată, că cultura lor nu sĕ poate înainta decât englezeşte, a Francilor franţozeşte, a Italienilor italieneşte, a Germanilor nemţeşte, — şi în urmă Ungurii strigă de rĕsună toată lumea, că naţiunea ungurească nu se poate cultiva decât ungureşte. Ce absurditate ar fi din partea Românilor, când ar zice, în contra consensului tuturor ginţilor: aşa este, Românul nici nu poate învĕţa, nici nu 'i-se cade a sĕ cultiva, fără *numai ungureşte!* Dacă vor învĕţa tinerii Românilor la şcoale ungureşti, nu vor fi de nici un folos naţiunii române, pentru-că în şcoalele Ungurilor sĕ vor deprinde ca sĕ-'i înveţe pe Unguri, nu pe Români. Ştim câtă împedecare a fost până acum în cultură limba latină, ca limba învĕţământului, şi afară de aceasta pentru Români lipsa şcoalelor naţionale; cât asudau tinerii Românilor, şi ne miram de unde vine, că au atât de puţine cunoştinţe; şi până acum Românii tot au mai învĕţat şi în limba lor, cel puţin în Blaj, dar' dacă sĕ vor propune toate ştiinţele în limbă străină, ce lumină poate sĕ aştepte naţiunea noastră dela atari şcoale? E lucru cunoscut, că preoţii Ungurilor reformaţi sûnt mai buni oratori decât ai catolicilor şi ai Românilor, pentru-că învaţă ştiinţele şi arta retorică în limba naţională din tinereţe.

Sĕ nu vĕ îndoiţi câtuşi de puţin, că dacă nu vor avè Românii şcoale

http://statuldacia.info

naţionale, cu limba lor pentru toate ramurile cunoştinţei omeneşti, nu vor avè în etern nici politici, nici jurişti, nici advocaţi buni, nici oratori şi poeţi, cari sĕ rĕspundă numelui lor! Literatura noastră nu va apuca nici-odată peste mediocritate, ca şi cunoştinţa limbilor clasice, căci tot tesaurul cunoştinţelor anticităţii şi al lumii de astăzi numai cu ajutorul limbii naţionale sĕ poate câştiga. Cum va lovì deputatul naţiunii în contra despotismului în adunări, dacă nu va învĕţa din tinereţe a-'l cunoaşte şi a-'l urî?

Şi cu cât vor învĕţa mai mulţi Români în şcoale străine, cu atât va perde naţiunea mai mulţi fii. Lăcomia onorurilor şi folosul privat îi va trage cătrĕ străini, ei vor iubì numai limba ungurească, sĕ vor încânta de frumseţile acesteia şi vor admira faptele naţiunii nngureşti, pentru-că numai acestea le vor cunoaşte, toată vieaţa şi dorul lor va fi legat singur de naţiunea care-'i va amăgì cu frumseţa şi bunătăţile sale, de naţiunea română nu-'i va mai lega nimic, rupêndu-se odată legătura cea dintâiu şi cea din urmă a limbii naţionale.

Drept aceea, dacă-'şi vrea cultura oare-care naţiune, sĕ se unească, ce e drept, însĕ nu cu altă naţiune, care vrea sĕ-'i iee naţionalitatea dimpreună cu cultura ce o are, ci sĕ se unească mai întâiu cu sine însaşi, ca sĕ se apuce de cultura naţională cu puteri unite.

Ce sĕ ţine de Români, ar fi nebunie dacă s'ar lăpĕda de naţionalitate şi s'ar unì cu Ungurii, pentru cultură. Înţelepciunea spune, că Românul sĕ se unească cu Român, Germanul cu German, Schiaul cu Schiau, pentru înaintarea culturii. Aşadară Românii mai întâiu sĕ se unească între sine spre acest scop, dela Nistru până la Em, şi dela Em până la Tisza; apoi sĕ se unească cu celelalte familii romane, pentru identitatea limbii şi cumnăţia cea firească a cugetelor şi a sentimentelor. O însoţire ca aceasta poate sĕ aibă loc, chiar şi dacă oare-care naţiune e împărţită sub mai multe guberne, — fiindcă n'are fire şi tendenţă *politică*, ci este destinată singur spre înaintarea *culturii* şi *umanităţii*, pe calea cea firească a naţionalităţii ori-cărui popor. Aşa îi vedem pe Germani şi Italieni foarte uniţi întru înaintarea ştiinţelor şi artelor, cu toate-că sûnt despicaţi în mai multe guberne; însĕ unitatea limbii îi leagă pe toţi, fire-ar sub gubern de sultan sau republican.

http://statuldacia.info

Eată ce însemnătate are limba naţională la toate ginţile: ea regulează mişcările vieţii la toate, ca creerii mişcările trupului, le însufleţeşte şi le înalţă, dacă o stimează cum se cade. Lipsa ei le duce la barbarie, dacă nu ştiu sĕ se servească cu ea. Numai în braţele ei creşte arta şi ştiinţa, numai cu aripile artei şi ştiinţei sboară industria şi negoţul, numai în aceste grădini înfloreşte fericirea naţiunilor. Deci cel-ce zice, că naţiunea română se poate cultiva şi în şcoalele străinilor, acesta vrea, ca naţiunea română sĕ rĕmână oarbă şi servă altor naţiuni, „hic niger est, hunc tu Romane caveto“.

Acum sĕ vedem, cât adevĕr cuprinde în sine acea teorie frumoasă a politicianilor din Budapesta şi a celor dimpreună cu ei advocaţi ai uniunii, cari zic, că precum cere unitatea statului uniformitate de drept, aşa cere neapĕrat şi uniformitate de limbă pentru legi, pentru înlesnirea gubernării, pentru ştiinţă, şi că celelalte limbi din acea causă nu se pot suferi, pentru-că acelea nu sûnt culte deajuns?

Un gubern de fiare sĕlbatice ia numai zeciueală din inimile cele blânde, şi apoi le lasă sĕ cânte, sĕ mugească, sĕ sboare şi sĕ se guberneze fiecare după firea speciei sale. Deci un gubern de oameni e mai sĕlbatic decât fiarele, dacă nu sufere limbile altor naţiuni, şi pe acestea a se guberna fiecare după natura şi indigenţele sale. Însĕ mintea cea sănĕtoasă nu poate aproba atare stat. Dacă e de lipsă ca sĕ fie state pe pământ, şi dacă e statul tocmai o necesitate dela natură, atunci statul fără îndoială numai pentru aceea e de lipsă, ca fiind în stat oamenii, sĕ se poată apĕra mai uşor într'însul decât afară de stat. Adecă, statul e un aşezĕmênt omenesc spre apĕrarea persoanei şi a bunurilor omenirii. Când zic, că e aşezĕmênt omenesc, atunci voiu sĕ înţeleg, că nici nu e aşezĕmênt îngeresc mai presus de fire, nici nu trebue sĕ fie institut diavolesc, iad înghiţitor de libertate şi spaima ginţilor neputincioase. Când zic, spre apĕrarea persoanei, atunci înţeleg totdeodată şi libertatea şi onoarea, căci oamenii fără libertate şi onoare, mai mult sûnt vite, cari acum trag în jugul unui, acuma într'al altui tiran, decât oameni. Când zic, spre apĕrarea bunurilor, atunci înţeleg, nu numai mâncarea şi beutura, îmbrăcămintea şi locuinţa, ci afară de libertate înţeleg şi limba; căci cine va zice, că limba e numai un lucru de prisos pentru oameni şi naţiuni, şi că ar fi mai bine de oameni când ar fi muţi? — Când vorbesc de omenire, atunci înţeleg toate naţiunile; căci cine va zice, că naţiunile nu sûnt părţile omenirii? În urmă, când zic naţiune, atunci înţeleg persoana unui popor întreg, care e legat între sine cu

http://statuldacia.info

aceeași limbă și datine, căci cine va zice, că natura 'i-ar fi desbrăcat pe oameni de demnitatea de persoană, când 'i-a unit într'un corp național cu legăturile acestei frății minunate??

Dacă odată e persoană fiecare om, atunci nu poate să fie un om mai persoană decât altul, prin urmare nu poate să zică către alți oameni: eu sînt statul, voea mea e lege pentru toți. Dacă e persoană ori-ce națiune, atunci o națiune nu poate fi mai persoană decât alta, prin urmare nu poate să zică către celelalte națiuni din același stat: „numai eu sînt statul, numai limba mea poate fi limbă diplomatică, ear' ale voastre trebue să se smulgă ca neghina din grâu; eu singură voiu pune diregători, fără să întreb de turmele neunguresti ce păcurari să le pun; nu mă voiu uita, dacă vă veți putè înțelege cu ei sau ba, dacă veți avè încredere în ei sau ba, pentru-că eu am voe și putere să așez pretutindenea oameni credincioși planurilor mele, și voi n'aveți să mă întrebați de ce fac așa, ci voi sînteți datoare numai să ascultați și să dați dare și ostași". Omul, care umblă să ucidă pe altul, 'și-a perdut dreptul de-a fi suferit în societatea omenească. Așa 'și-a perdut dreptul de-a fi suferită între națiunile de pe pământ și națiunea, care lucră spre stîngerea altora, după atari maxime. O națiune cuminte recunoaște drepturi și obligațiuni împrumutate, și nu provoacă pe altele ca să se apere de ea ca de o fiară sălbatică. Bine a dispus natura, ca libertatea omului să nu fie restrînsă decât până-când este omul sub guvernul cel firesc al părinților sei, care nu-'i cade greu nimănui, tocmai pentru-că este firesc; ear' dacă iese de sub guvernul părintesc, natura nu voește ca să fie un om serv altui om, ci vrea să fie liber în toată vieața, vrea, ca mai mulți oameni liberi să facă comunități, sate și state libere, și acestea să se guverneze de guverne așezate cu votul tuturor liberilor, după legi puse de universitatea tuturor liberilor, nu cu mandate.

Cu această egalitate a națiunilor e strîns legată libertatea lor de-a să desvolta fiecare după firea sa în toate părțile vieții statului. De acî urmează, că pe lângă toată unitatea statului nu este de lipsă nici uniformitate de drept, cu atât mai puțin uniformitate de limbă. Ce e drept, să zice, că dacă n'ar fi atâtea drepturi într'un stat, cum sînt d. es. în Austria: drept austriac, unguresc, săsesc, afară de cele bisericești, al căror număr e și mai însemnat, dacă ar fi numai *un* drept în tot ținutul statului, prin aceasta ar crește iubirea cetățenilor către patria comună, pe când din contră, varietatea drepturilor particulare micșorează iubirea către aceeași și slăbește statul. La

http://statuldacia.info

aceasta au observat de mult politicii cei mai mari, că sănĕtatea statului, ca şi a altui corp organic, depinde dela proporţiunea părţilor şi a întregului, în care sĕ face dreptate fiecărei părţi. Un cetăţean, o cetate, o provincie poate sĕ-'şi uite de statul de care sĕ ţine, aceasta e o întêmplare de toate zilele, dar' contranaturală; însĕ iubire adevĕrată numai către un stat ca acela poate sĕ aibă cetăţenii, în care toţi iau parte la toate negoaţele statului. Este o părere falsă dacă crede cineva, că dobândeşte statul dacă nimiceşte formele individuale; când ar putè crea cineva în tot oraşul, în tot satul un sentiment, încât sĕ se ţină măreţ ori-care că e membru al statului, prin aceasta întregul statului ar dobândi putere nouă. Aşa dobândeşte şi prin drepturile particulare, când acestea sûnt impuse de voca cea universală a popoarelor diferite. Din contră, impunêndu-le un drept, care nu rĕspunde firii lor, înceată a lua parte la lucrurile statului, sĕ înstrăinează de către el şi-'l părăsesc. (Savigny.)

Deci dacă unitatea statului nici atâta nu cere, ca sĕ fie acelaşi drept în tot ţinutul statului, cu atât mai puţin cere, ca sĕ fie numai o limbă, acolo unde sûnt mai multe. Unde e locuit statul numai de o naţiune, ar fi nu numai o asuprire pe toată naţiunea, ci şi absurditate mare a adopta o limbă moartă sau străină pentru legi şi guvernare, cum era până acum limba latină. Asemenea asuprire şi absurditate face naţiunea care cearcă a-'şi impune limba pe cerbicea altor naţiuni într'un stat ca Ungaria, care nu stă numai din Unguri, ci din milioane de Schei, Români şi Germani. În special, legislaţiunea statului poliglot tocmai nu cere unitate de limbă, din contră, chiar şi despotul cel mai tiran încă e constrîns a-'şi publica mandatele în limbile tuturor, ca sĕ le poată urma. Cu cât mai vîrtos trebue sĕ recunoască libertatea limbilor un stat *liber,* dela care sĕ cere mai mult şi în căutarea aceasta decât dela un despot. Acesta pune legi singur, după plăcerea lui. Voea lui este lege pentru toţi; ear' în stat liber nu poate sĕ fie lege aceea-ce voeşte numai un om sau o naţiune, ci trebue sĕ fie lege aceea ce voeşte şi ce doreşte tot poporul, toate naţiunile. Putea-va însĕ naţiunea sĕ-'şi descopere voea şi dorinţele, fiind oprită sĕ vorbească în limba sa, fiind încuiată gura representanţilor sei cu lăcatul altei limbi? Fiecare naţiune are interesele sale; asupra acestora trebue sĕ se sfătuiască în adunările comunităţilor, în adunări mai mari naţionale, şi în adunarea comună a mai multor naţiuni. Însĕ ce discusiune poate sĕ se facă unde nu e libertate de vorbit în limba care o ştie naţiunea? Poate-se combina

http://statuldacia.info

cu scopul legislațiunii liberale această condamnare la tăcere a unei națiuni întregi? Nici nepractibilitatea aceea n'are loc la care se provoacă unii zicênd, că nu e cu putință să se vorbească în mai multe limbi într'o adunare. De ce să nu se poată face în Ardeal și în Ungaria aceea ce se poate airea? În adunările Elveției să vorbește în trei limbi: franțozește, italienește și nemțește. În ale Belgiei iartă legea să se vorbească în limba belgică și francesă. În Sardinia italienește și franțozește. Și eată, că Ungurii nici sûnt mai liberi, nici mai fericiți decât aceste popoare luminate, ba sûnt foarte departe de ele, în toate cele!

Dacă 'și-ar propune cineva ca să facă o carte de legi precisă și frumoasă, ca corpul de drept roman, atunci putem zice cu Savigny, că nici Germanii n'au limbă pentru acest scop măreț, cu atât mai puțin Ungurii. Însă când vine vorba, că și acele națiuni au lipsă de gubernare, în ori-care formă, cari n'au limbă cultă ca latina, atunci nu e mai mare absurditate pe lume decât apologia despotismului limbistic, că limba cutărei națiuni n'ar fi matură pentru legi și pentru gubernarea poporului. Dacă ar trebui să aștepte cineva cu punerea legilor și cu gubernarea până-ce să va cultiva deplin oare-care limbă, atunci poate tot sta ca nebunul pe țĕrmure, așteptând până va curge rîul ca să treaca, căci rîul și cultura limbii vor curge în etern, și nici-odată nu să vor fini. Dacă nu sûnt chemați încă nici Germanii la carte de legi, cu atât mai puțin sûnt chemați Ungurii decât Românii. Să ne uităm la limba legilor din aprobatele și din compilatele Ungurilor. Ce va să zică, „sectáján lévők, oláh natio, patiáltatnak, recepta religio, exequaltassék, articulusinkat in toto et per omnia cassaljuk, annihiáljuk, tolláljuk, ha impingáljának convineáltassanak toties quoties exequálják ez articularis poenát, a causansoknak causajokból emergálando poenákból ráta portiojok a Decretum tartása szerint", etc.? Apoi: „causákban procedálni, contribualni a civilis fundusokról" etc.? Încă și: „az oláh Vladica, oláh popák, czinteremjeket, beszerikájokat, articulus a lipitorokról" ș. a.? Ce cultură de limbă va afla cineva în acest gallimatias de care sûnt pline aprobatele și compilatele ori-unde le deschizi? Să pot Ungurii lăuda cu acest amestec dela turnul Vavilonului, ca cu o Minervă născută de-adreptul din capul lui Joe, ca să caute cu dispreț la limbile altor națiuni mai culte decât a lor? Ce să facă dar' Germanii, Ungurii, Românii, Scheii, neavênd nici unii limbă matură pentru legi? Accepta-vor latina cea moartă au altă limbă străină? Aceasta însă n'ar fi înaintare,

http://statuldacia.info

ci regres și asuprire. Mintea cea sănĕtoasă le îndeamnă pe toate ca sĕ se apuce de jurisprudență, ori-care cu limba sa. Națiunile sĕ se sufere una pe alta, pentru binele comun al tuturor, ca sĕ se guberneze fiecare pe sine însași, și atunci își va afla fiecare cuvinte pentru dorințe, și politicii încă vor avè limbă cultă de-ajuns pentru carte de legi.

căci de acì ar urma
ca sĕ facă chiar din contră, adecă sĕ le dee ocasiune de-a sĕ cultiva;

zicênd, că științele înalte nu sĕ pot propune decât în limba ei, căci ea nu vrea sĕ se lumineze și altele, ci

Pentru aceea oprește adunările și le leagă de limba sa, ca alte națiuni sĕ nu se poată consulta despre cele-ce le-ar fi de folos. Pentru aceea pune legile numai în limba sa, ca celelalte națiuni sĕ nu le înțeleagă și sĕ fie constrînse totdeauna a întreba pe străini ce vor. Pentru aceea pune diregĕtori străini, ca sĕ nu sĕ poată înțelege cu ei alte națiuni, ci sĕ fie constrînse a alerga într'al zecelea sat, până vor da de cineva care sĕ le înțeleagă vorbele și sĕ le traducă hârtiile. Nu-'i ajunge că dă dare și-'i dă leafă diregĕtorului pentru-ca sĕ rĕspundă și el deplin numelui și datoriei sale, ci afara de aceasta trebue sĕ cumpere și traducerea hârtiilor, care ar fi obligat sĕ le facă diregĕtorul însuși în limba aceluia pe care îl atinge! Într'adevĕr, atare gubern cu mĕsurile acestea nu dorește nimic mai puțin decât o ușurare pentru popor. El își caută comoditatea sa, nu binele poporului, și aceea o îmbracă în vestmêntul binelui public, care nu 'i-se șede, zicênd, că înlesnirea gubernării,
necutezând a sta înainte cu comoditatea asupritorului.

Au nu s'ar venì mai bine scopului societății, păcii și fericirii națiunilor conlocuitoare, ca unde vor fi numai Unguri, acolo și diregĕtorii sĕ fie numai Unguri, unde vor fi Români, acolo diregĕtorii sĕ fie numai Români, unde vor fi mestecați, acolo diregĕtorii încă sĕ fie mestecați, pentru-ca sĕ rĕspundă lipselor poporului, fiindcă, după mintea sănĕtoasă, diregĕtorii sûnt pentru popor, nu poporul pentru diregĕtori? Ce va zice poporul, dacă îl va întreba cineva, care dreptate îi este mai ieftină, ceea-ce sĕ face într'ascuns, cu scrisori de sute de coale, pe cari nu le vĕd nici-odată părțile litigante,

http://statuldacia.info

și să tragănă zeci și sute de ani, sau care să fineşte mult în două-trei zile, vorbind părțile în limbile lor, în vederea și auzul tuturor? Și care gubernare este mai ușoară, cu diregători și cu limbă străină, sau cu limba sa și cu diregători aleși de popor din sînul seu? De ce să nu poată fi mai multe limbi în administrațiune de aci înainte, când știm, că până acum au fost în us mai multe limbi la dicasteriile acestei țări, și nefericirea țării n'a venit dela mulțimea limbilor, ci dela mulțimea privilegiilor?

Ear' ce să ține de limba română, aceasta e limbă oficioasă de sute de ani la toate scaunele de judecată ale protopopilor și la consistoarele Românilor din Ardeal (acì adaoge *Bariţiu: şi limbă politică în Principatele române«);* pentru-ce să nu fie dar' matură pentru legi și gubernare, când sûnt tipăriți într'însa codici de legi și mulțime de alte cărți?

Tăcem alte argumente, mai mult curioase decât serioase ale Ungurilor, precum sûnt de esemplu, că unitatea limbii o ar cere și unitatea coroanei ungurești, și datoria de-a să conserva pe sine și alte asemenea; le tăcem, de oare-ce coroana cea adevărată a țării, ce să zice acum Ungaria, nu sûnt cercurile de metal cele dela papa Silvestru, cari încă să vĕd a fi date dimpreună cu simbolul *Regnum unius linguae imbecile est,* așadar' nu spre stîngerea altor națiuni, ci *naţiunile*, cari locuesc pe pămêntul Daciei și al Panoniei, *aceste sûnt coroana cea adeverată a țării,* și ale acestei coroane sûnt drepturile acelea mari de cari niměnui nu-'i este iertat a să atinge. Cu datoria Ungurilor de-a să conserva pe sine, ca să nu piară pentru puținătatea lor, nu este legat dreptul de a-'i înghiți pe Români și pe Schei. Cine poartă vina, dacă a ajuns naia ungurească între Scila și Caribde? Ce ursită rea o împinge, ca să ridice asupră-'și toate vênturile, când ar trebui să le aline, să mănie pe toți zeii, când ar trebui să-'i îmblânzească? Ce politică e despre partea lor de să pun cu atâtea puteri în contra națiunilor cu cari ar trebui să lege cele mai tari legăminte, ca să-'și apere ființa comună, de dușmani comuni?

Din toate acestea urmează, că unitatea limbii în statul poliglot nu o cere, nici unitatea statului, nici unitatea legislațiunii, nici înlesnirea, ieftinătatea și repeziunea gubernării, nici starea culturii altor limbi,

http://statuldacia.info

Deci națiunea ungurească nu poate să pretindă privilegiu peste alte națiuni nici în respectul limbii, ci trebue să se mulțumească și ea cu egalitatea și cu dreptatea. Numai până unde ține dreptatea e unitate, — dincolo de dreptate locuesc fiară sălbatice. N'are națiunea ungurească nici un scop necesar, nici o indulgență adevărată, care să 'nu le aibă în aceeași măsură și celelalte națiuni. Pofta domnirii peste celelalte nu e indigență adevărată, ci e numai paroxism de friguri, care lăsându-o odată, va perì și apetitul de-a înghiți alte națiuni. Dacă au lipsă Ungurii să vorbească ungurește în adunările lor, — și care tiran ar fi atât de nebun, ca să-'i facă a vorbì în limba care nu o cunosc, au și Românii tot aceeași lipsă. Cum încape dar' acì limba diplomatică? Dacă nu-'și pot închipuì Ungurii cum să-'i guberneze oare-cine cu diregători străini și cu limbă străină, care nu o înțeleg, — Românii încă nu văd, pentru-ce să fie lipsa Ungurilor mai inteținitoare decât a Românilor în căutarea asta? Deci dacă e și acì tot aceeași lipsă și tot același drept egal, unde este temeiul privilegiului limbii lor? Dacă-'i constrînge natura pe Unguri cu necesitatea cea mai imperioasă, ca să învețe în limba lor toate dela alfa până la omega, — tot aceeași natură îi face și pe Români, și tot cu asemenea necesitate și tot pentru asemenea scop, ca să învețe românește. O natură le-a născut pe toate națiunile, o iubire le-a vărsat în inimă spre limba lor, un sentiment de onoare bate în inimile tuturor, și un scop le-a prefipt tuturor; și acest scop nu să poate ajunge dacă va domnì una peste alta, ci numai domnind un drept egal peste toate. Unde are acì loc privilegiul ori-cărei limbi, până-când va sta numele de drept și de libertate pe pământ? Sau doară Ungurul are privilegiul și spre a-'și iubì limba mai ferbinte decât Românul pe a sa, și ca să fie mai superb cu originea sa cea scitică decât Românul cu cea italică? Până-când nu să va stînge sentimentul de iubire și de onoare din piepturile tuturor Românilor nici-decum.

Așa este, fără de națională nu e libertate, nici lumină nicăiri, ci pretutindenea numai catene, întunerec și amorțire. Aceea-ce este apa pentru pești, aerul pentru sburătoare și pentru toate viețuitoarele, ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creșterea plantelor, vorba pentru cugetare, — aceea e națională pentru ori-care popor; într'însa ne-am născut, ea este mama noastră; de sûntem bărbați, ea ne-a crescut; de sûntem liberi, într'însa ne mișcăm; de sûntem vii, într'însa trăim; de sûntem supărați, ne alină durerea cu cântecele naționale;

http://statuldacia.info

prin ea vorbim şi astăzi cu părinţii nostri cari au trăit înainte de mii de ani; prin ea ne vor cunoaşte strănepoţii şi posteritatea peste mii de ani. Naţionalitatea e îndemnul cel mai puternic spre lucrare pentru fericirea geniului omenesc. Pe care nu-'l trage inima a lucra numai pentru a naţiunii sale glorie şi fericire, acela nu e decât un egoist pentru umanitate, pe care e păcat că 'l-a decorat natura cu formă de om. Naţionalitatea e libertatea noastră cea din urmă şi limanul salutei noastre venitoare. Numai libertatea aceasta n'a răpit-o până acum nici un barbar dela Români, după-ce le-au luat toate. De 17 secoli se luptă neamul român în depărtata Dacie cu toate turmele barbarilor, şi ancora aceasta a ţinut naia română în contra tuturor valurilor de nu s'a cufundat în abisul peririi cu barbarii dimpreună. Şi eată, că acum va sĕ frângă şi sĕ smulgă această ancoră de mântuire, va sĕ strice acest organ al vieţii româneşti, Asta e uniunea pentru Români!

Unindu-se naţiunea română cu Ungaria, nu va avè nici şcoale, nici diregĕtori naţionali, cari sĕ poarte grije de şcoale şi de interesele naţionale, nici chiar biserică naţională! Toate acestea se vor boteza a doua-oară pe nume unguresc, toate se vor îmbrăca în vestmênt unguresc. Din oara în care se va declara naţiunea pentru uniune, se va învoì la perirea sa însaşi. Ea va începe îndată a se stînge şi a perì, ca un arbore fulgerat. Atunci nici om, nici Dumnezeu nu-'l mai scapă pe Român de perire naţională, pentru-că învoindu-se la sentenţa morţii sale, va arĕta, că preoţii români erau trecuţi de mai nainte la idolii gintei străine, patricii lor erau cumpĕraţi, poporul vêndut, şi toată naţiunea era moartă mai dinainte, şi Ungurii acum îi fac numai îngropăciunea de batjocură.

Şi întru adevĕr, cine ne-ar putè scăpa de perire, când Dumnezeu astăzi nu mai învie morţi?

Rĕu s'ar înşela Românii când 'şi-ar cerca scăparea într'astă cetate fără de muri şi părăsită de custozi. Sau nu pentru aceea vreau Ungurii sĕ facă ţeară ungurească şi din Ardeal, ca apoi sĕ poată preface toate institutele de cultură ale Ardealului în institute ungureşti? Ce va fi de literatura noastră când vor fi îndreptate în contra ei toate tunurile ungurismului, ca sĕ o sufle în vênt „ut corpora lente angescunt, cito extinquuntur; sic ingenia, studiaque oppressoris facilius

http://statuldacia.info

quam revocaveris“ (Tacitus Agric. C. III.)? Sau doară să aşteptăm până îşi vor uita şi limba toţi Românii, ca atunci să vadă şi orbii şi să zică, acum vedem şi noi, că zău uniunea asta a fost periculoasă pentru Români? Dar' ce va folosi atunci strănepoţilor degeneraţi că vor cunoaşte rătăcirea părinţilor lor celor fricoşi şi ticăloşi? Ce le va folosi, când acum îi va fi răpit cu sine torentele ungurismului de nu se vor mai putè întoarce înapoi? Îndeşert se va mira posteritatea. cum de n'am cunoscut noi, că fiecare naţiune numai atâta onoare şi valoare are înaintea statului, câtă onoare şi valoare are limba ei. Îndeşert se va mira, cum de n'am vĕzut noi în secolul luminilor şi al naţionalităţii ce este naţionalitatea, cum n'am prevĕzut perirea gintei noastre, când Ungurii ni-o spuneau cu zeci de ani mai înainte, că vor să-'i stîngă pe Români. Aşa,

Sau nu era lucru mai strălucit şi mai măreţ înaintea oamenilor şi a lui Dumnezeu, ca să ne oştim pentru nemurire şi mai bine să descindem toţi în morminte la părinţii nostri încoronaţi cu glorie decât să lăsăm o infamie sempiternă ereditate nefericiţilor nostri strănepoţi? Ce limbă poate să spună amarul care-'l sufere numai în trei zile omul condamnat la moarte! Dar' apoi amarul unei naţiuni, pe care o ar vinde fiii sei cei înţelepţi cine îl va spune? Ce condeiu poate să descrie durerile celui îngropat de viu? Eată el să deşteaptă în mormênt, îşi muşcă buzele şi-'şi roade mânile de desperaţiune, că nu-'i lucește nici o rază de scăpare în fundul mormêntului! Dar' durerea acestui nefericit e scurtă, eară durerea unei naţiuni ce merge spre perire va trece împreună cu istoria din secol în secol, şi dela generaţiune în generaţiune, când nu se va mai auzi nici o vorbă română între Olt, Mureş şi Tisa, când sunetele cele dulci ale limbii noastre se vor fi schimbat de mult în sunetele barbarice amorţite, când nu se vor mai lăuda strănepoţii celor de astăzi, că sûnt viţă de sub cerul cel blând al Italiei, când le va fi ruşine de memoria Scevolilor. Bruţilor, Scipionilor, şi vor jura poate că se trag deadreptul din turmele lui Atila! Atunci sapa şi plugul barbarului va scoate din pămênt câte o peatră romană, ca să mărturisească, că petrile au mai multă simţire de veneraţiune cătră memoria naţiunii celei dintâiu, care a figurat odată în lume, decât

http://statuldacia.info

milioanele de legionari, pe cari ne-a așezat aici Traian, ca să conservăm gloria numelui roman. Și noi, în loc să o mărim, o am micșorat, o am întunecat, o am vêndut, și împreună cu națiunea o am îngropat în anul 1848!

Deci dacă nu voim a lăsa atâta jale după noi, să considerăm,

și în urmă, că libertățile uniunii ungurești pentru Români nu sûnt libertăți adevărate. ci numai amăgiri cu cari și atunci urmează de sine, că ce să facă Românii în aceste împrejurări.

Mie 'mi-se vede a fi de lipsă, ca:

1. Ce să țină de întrebarea uniunii, adunarea să răspundă sărbătorește după data marilor nostri strămuni, că: „Senatus et populus Daco-Romanus beneficii et injuriae memor esse solet. Coeterum ungaris, quoniam non poenitet, delicti gratiam non facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerint", adecă: „Senatul și poporul daco-român ține minte facerea de bine și nedreptatea. Pe Unguri, fiindcă nu le pare rău de relele ce le-au făcut, ci încă vreau a face un rău și mai mare, nu-'i iartă. Uniune și amiciție va lega cu ei, când o vor merita". Așa, numai când o vor merita, atunci să lege uniune și amiciție Românii cu Ungurii, adecă când vor recunoaște libertatea națiunii noastre, cum pretind ei dela Români și dela alte națiuni ca să le recunoască libertatea lor. Numai după-ce va fi constituită și organisată și națiunea română pe temeiul libertății egale, atunci să facă federațiune cu Ungurii pentru apărare comună, cum face o națiune liberă cu altă națiune liberă. Fără condițiunea libertății egale, Românii să nu pășească cu Ungurii la nici un fel de uniune, ci să se unească cu națiunile cari recunosc libertatea națiunilor și o respectează în faptă. Ori-ce chemare la uniune, afară de condițiunea libertății naționale, e chemare la servitute, la care toată națiunea liberă va răspunde cu dispreț, va protesta sărbătorește în contra ei și să va apăra.

Așa să cade să facă și Românii!

Acest lucru 'mi-s'a părut cel mai greu, ca Românii înainte de toate să-'și facă socoteala cu uniunea aceasta și să declare, că cunosc pericolul și nu-'l vor. Dacă s'ar declara Românii *pentru*

http://statuldacia.info

uniune, ar fi constrînşi a merge orbeşte încătro 'i-ar duce Ungurii, de sine n'ar putè lucra nimica pentru binele naţiunii române.

II. Fiindcă naţiunea, adunându-se din toate părţile la această sĕrbătoare a libertăţii, arată, că nu mai vrea sĕ fie supusă altor naţiuni, 'mi-se vede a fi de lipsă, ca conştienţa şi voea aceasta a naţiunii adunarea sĕ o îmbrace în vestmêntul cel mai sĕrbătoresc, adecă *sĕ proclame libertatea şi independenţa naţiunii române.*

Aceasta aşa o înţeleg, că

Naţiunea română proclamându-se, declară sĕrbătoreşte, că de acì înainte nu sĕ va cunoaşte obligată decât prin legile cari sĕ vor pune în dieta ţĕrii unde va fi representată şi ea după dreptate şi cuviinţă, şi sĕ va ţinè datoare cu ascultare numai diregĕtorilor aleşi din sînul seu. Naţiunea română dă de ştire naţiunilor conlocuitoare, că voind a se constituì şi organisa pe temeiul naţional, n'are cuget duşman în contra altor naţiuni, şi cunoaşte acelaşi drept pentru toate, voeşte a-'l respecta cu sinceritate, cerênd respect împrumutat după dreptate. Prin urmare, naţiunea română nu voeşte a domnì preste alte naţiuni, nici nu va suferì a fi supusă altora, ci voeşte drept egal pentru toate: „Jus semper quaesitum est aequabile, alioquin non esset jus". (Cicero). Mai încolo:

III. Fiindcă naţiunea, ajungênd la cunoştinţa libertăţii, de acì înainte nu se mai poate purta ca servitoarea altor naţiuni, ci voeşte a se ţinè şi a se purta ca o naţiune liberă, — 'mi-se vede a fi de lipsă, ca obligaţiunea aceasta şi cu jurĕmênt încă sĕ o întărească, adecă, adunarea *sĕ depună jurĕmênt* în numele a toată naţiunea, că nici odată nu se va lăpĕda de naţionalitate, ci o va apĕra în etern cu puteri unite în contra tuturor dujmanilor şi pericolelor, şi cu puteri unite va lucra pentru vieaţa, onoarea, cultura şi fericirea ei, în toţi timpii viitori.

Jurĕmêntul acesta nu este decât simbolul uniunii cu care 'i-a legat mama natură pe toţi fiii naţiunii noastre atunci când li-a dat aceeaşi limbă, arĕtându-le, că precum sûnt uniţi cu limba, aşa se cade sĕ fie uniţi şi cu inima la toate lucrurile, cari sûnt spre luminarea, libertatea şi binele naţiunii. Precum am arĕtat, naţiunile conlocuitoare tot cu uniunile 'i-au stricat pe Românì, odată cu uniuni politice, apoi cu uniuni religionare, şi Românii au făcut totdeauna acea eroare mare, că nu s'au unit între sine, ci, spre scăderea naţiunii

http://statuldacia.info

noastre, cu străinii. Aceasta nu trebue să mai fie, precum nici aceea, că desfăcêndu-se adunarea, să se desfacă şi această unire frăţească, care o sărbăm astăzi cu atâta pompă şi cu atâtea augurii de fericire, pentru-că libertatea nu se poate revendica numai într'o adunare, şi revendicându-se, trebue apărată şi conservată în toate timpurile. Aşadara şi unirea încă trebue să înflorească totdeauna între Români, ca mijlocul cel dintâiu al revendicării şi conservării libertăţii naţionale. a cărui lipsă nu o poate plini nici un mijloc altul fără de uniune. De aci se cunoaşte necesitatea, ca adunarea să se lege sărbătoreşte cu jurământ în numele a toată naţiunea, că precum e unită astăzi la un scop în această adunare, aşa va rămânè unită pentru totdeauna şi va apăra esistenţa şi libertatea, şi va lucra pentru cultura şi fericirea naţiunii întregi, cu puteri unite. Uniunea întărită într'acest chip, va forma o putere naţională, care va câştiga respect naţiunii române şi înaintea acelora, cari până acum n'au recunoscut nici o obligaţiune către Români. (Aci strigară mai mulţi din adunare: »*Dar' să ne unim, să nu mai fie uniţi şi neuniţi între Români*«).

Fraţilor! Să nu cugete cineva. că aşi înţelege uniune dogmatică, confesională, religionară, prin uniunea de care vorbesc. Scopul meu nu e a chema pe Români la uniune confesională. ci la *uniune naţionala,* cu care au fost uniţi între sine Românii şi atunci când nu erau pe pământ formele religiunilor celor de astăzi, şi vor fi şi când nu vor mai fi acestea. La această uniune îi chem eu pe Români cu toată seriositatea, pentru-că sûnt convins din profundul inimii, că naţiunea română nu s'a adunat aici ca să se facă unită sau neunită, ci ca să se facă liberă înainte de toate, apoi cultă şi fericită. Libertatea însă nu e legată, nici se cade a fi legată, de o religiune sau de alta, ci trebue să fie comună tuturor religiunilor. Cel-ce leagă libertatea de religiune n'are idee, nici de libertate, nici de religiune, şi merită compătimire, ca un fanatic rătăcit, sau dispreţ, ca un om răutăcios. Deci eu zic, să nu încercăm nici o uniune religionară, ca să nu turburăm uniunea aceasta frăţească naţională, care să află acum între Români, fără de care nu să poate scoate la cale nici un lucru necesar spre restaurarea şi înflorirea naţiunii noastre. Nu să poate turbura buna înţelegere a Românilor cu nimic mai uşor decât cu proselitismul religionar, care 'i-a sfăşiat pe Români până la episcopul *Ioan Bobu.* Numai de când a încetat acest proselitism sub ultimii doi episcopi uniţi, de atunci au pace Românii şi numai de atunci înfloreşte între ei această frăţie îngerească, care o vedem personificată în adunarea

http://statuldacia.info

presentă. Ce să ţine de unire şi neunire, aceasta ca un lucru al conştienţei. trebue lăsat pe sufletul fiecărui Român. fiecărei comunităţi, să vadă şi să-'şi aleagă cu voe liberă, dacă-'i cere fericirea. cultura şi pacea dinlăuntru, ca să fie unit sau neunit? Ori-ce proselitism despre partea altora în acest obiect este crimă în contra păcii naţionale. Cine poate asigura, că s'ar putè face o uniune ca aceasta religionară într'o parte sau alta? Şi cunoscênd misterul lucrurilor religioase despre o parte. ear' despre alta fanatismul şi măiestria celor-ce îşi pescuesc folosul în turbure la asemenea împrejurări, — cine poate asigura că va sta mâne şi dacă s'ar face astăzi? Au nu să poate scula astăzi un *Sofroniu*. mâne un *Atanasiu*, ca să predice, unul în contra uniunii cu pălăria în bâtă, celalalt pentru uniune cu icoana sinodului dela Florenţa în rudele praporilor? Şi atunci ce va fi de pacea, causa şi fericirea naţională? Aşadar' Românii să nu încerce nici o uniune religionară, ci să întărcească legătura uniunii *naţionale*, jurându-'şi credinţa, că nici o împrejurare nu-'i va abate dela causa naţională. Dacă vor rămânè Românii în această uniune naţională, atunci vor ridica cu puteri unite fonduri naţionale, şcoale pentru comunităţi, gimnasii, academii, universităţi, institute de arte, societăţi de economie. de ştiinţă, şi prin aceasta îşi vor câştiga respect şi valoare în lume. Îndată-ce să vor apuca de aceste condiţiuni necesare ale vieţii naţionale, vor vedè, că problema naţiunii nu să desleagă certându-se pe pământ asupra unor lucruri, cari nici în cer nu sûnt definite, că la deslegare să cer toate puterile naţiunii, de-ar mai fi încă împărţită în de două-ori în două confesiuni, pe cari însè uniunea naţională nu le supără, pe când din contră, uniunea religionară să luptă în contra tuturor confesiunilor şi surupă şi uniunea naţională.

Din această uniune sărbătorească şi obligătoare către causa naţională urmează, că Românii să nu-'şi mai încreadă causa episcopilor singuri. De 150 de ani, de când cunoaştem mai deamĕnuntul întêmplările Românilor, causa naţiunii române o au purtat numai episcopii singuri, şi eată că naţiunea până acum n'a făcut încă nici un pas înainte, ca trage şi astăzi tot în jugul constituţiunii ungureşti în care trăgea la 1744, când dete pentru prima-dată *Inocenţiu* petiţiunea pentru naţionalitate. Ce este causa? Pe Inocenţiu 'l-au încurcat în proces de-a fost constrîns a lua lumea în cap. Lui Aron 'i-au dat a înţelege, că să nu iese din sfera sa cea preoţească la lucruri politice. Pe Rednic şi pe George Maior 'i-au abătut dela politică la predicarea uniunii. Pe Ioan Bob îl fac de să lapădă de causa naţională,

http://statuldacia.info

care o aşternuse însuşi în numele naţiunii la dieta din 1791. Această rugăminte a Românilor din 1791 e cunoscută publicului, fiindcă o a tipărit încă atunci Eder Sasul cu note, însĕ proiectul dietei de atunci, aşternut Maiestăţii la rugămintea Românilor, nu e cunoscut până acum. În acest proiect de lege zice dieta, că episcopul Ioan Bob a aşternut două petiţiuni, una pentru toată naţiunea română, alta pentru clerul unit (ce? doar' clerul unit nu este parte a naţiunii române, ca sĕ fie necesară petiţiune separată pentru el?). Dieta se apucă în preambulul proiectului a demonstra, că Românii de astăzi nu sînt strănepoţii Romanilor vechi, afară de cei din Hunedoara; ear' în proiect zice, că petiţiunea aceasta nu cuprinde dorinţele naţiunii române, ci „est foetus tantum quorundam inquietorum ingeniorum, id quod ipse Illustrissimus Dominus Episcopus Fogarasiensis Ioannes Babb in medio Statuum constitutus confessus est", adecă, că petiţiunea naţiunii ar fi numai născocitura unor capete neastîmpĕrate. Aşa au făcut inimicii Românilor totdeauna, şi aşa fac şi în ziua de astăzi, că reduc dorinţele şi indigenţele tuturor la unii puţini, ca sĕ-'i pedepsească pe acestia şi sĕ-'i asuprească pe toţi. Cine ar fi crezut, că episcopul Bob va compromite causa, vieaţa şi onoarea unei naţiuni întregi cu o declaraţiune ca aceasta! Însĕ aceasta aşa fù, şi e învĕţătură de ajuns, că naţiunea sĕ nu-'şi lase causa şi vieaţa nici pe sufletul unui om singur, fire-ar şi episcop, nici pe inima acelora pe cari îi pun în diregĕtorii străinii şi îi plătesc anume pentru-ca sĕ le spună Românilor, că ei nu pot purta diregĕtorii în stat ca Români, că naţiunea română nu sĕ poate recepe ca sĕ fie alăturea cu celelalte naţiuni, că în aceste împrejurări nici vorbă nu poate fi de naţionalitate română, nici de gubernare în limba română, că institutele şi şcoalele nu pot fi decât ungureşti, şi că Românii nici lipsă nu au de institute şi şcoale naţionale, şi nici împrejurările nu iartă ca sĕ lucre şi Românii pentru esistenţa, cultura şi fericirea lor, şi alte asemenea. Pe acestia bine sĕ-'i cunoască Românii şi sĕ se ferească de ei, ca de nişte duşmani ai culturii omeneşti, cari o împedecă în partea naţiunii române, când îi opresc pe Români dela cultura naţională numai pentru folosul lor cel privat. Un om înţelept, fie episcop sau secular, nici îmbiat nu va lua singur asupră-'şi causa naţională, cu atât mai puţin sĕ va duce la Viena fără plenipotenţă dela naţiune, cum s'a dus Ioan Bob cu Sêrbul Adamovici, ci ca spiritul nevĕzut va învĕţa pe naţiune cum sĕ urmeze esemplul altor naţiuni luminate şi fericite, folosindu-se de

http://statuldacia.info

toate mijloacele, de însoțiri, adunări politice și bisericești, ridicând fonduri și institute naționale, de cari să servesc și alte națiuni pentru fericirea lor. Cum va merge economia casei. când va zice părintele către fii și domesticii sei, voi ședeți fiilor și durmiți, că le voiu face eu toate? Cum va merge economia statului, care va asculta de tabernarul ce zice, oameni buni! nu mai arați, nu mai sămănați, nu mai lucrați nimic, veniți la mine în tabernă de beți, jucați și țineți sărbătoare, că voiu face eu toate lucrurile voastre? Așa va merge toată economia politică a națiunii noastre dacă să va lăsa numai pe episcopi și pe cei-ce sînt puși, ca să mintă înaintea lumii și pe la guverne, că națiunea română n'are lipsele cari le au toate națiunile, și că ei nu-'i folosește aceea ce folosește la toată lumea.

Care fiind așa fraților! dați

Dați să reculegem cu mintea încă odată, deși

cari sînt destinate dela natură spre apărarea oamenilor. Cum s'au unit cu toate gințile asupra lor;

Așa fraților!

Care națiune de pe pământ nu s'ar ridica dela mic până la mare când 'și-ar vedè numărate zilele vieții? Libertatea ori-cărui popor e bunul lui cel mai înalt, și naționalitatea e libertatea lui cea din urmă. Ce preț mai are vieața lui, după-ce 'și-a perdut tot, ce îl face demn ca să mai fie pe pământ? În mâna acestei adunări e pusă vieața și moartea, soartea presentă și viitorul. nu al unui om, ci al unei națiuni întregi. Ce va răspunde adunarea înaintea națiunii, lumii și a posterității, când ar subscrie sentența de moarte asupra națiunii sale? Deci fraților! nu vă uitați la pretensiunile Ungurilor cele nedrepte, nici la acei puțini înșelați și înșelători dintre noi, cari, în speranța

http://statuldacia.info

lefilor ce aşteaptă în împĕrăţia ungurească, ţin cu Ungurii şi zic, că apĕră onoarea şi salutea naţiunii noastre. Consideraţi, că acestia sûnt datori a lătra pentru osul ce li-'l aruncă străinii, ca sĕ latre pe fraţii lor şi sĕ muşte pe naţiunea şi mama lor însaşi. Feriţi-vĕ de ei, căci nu sûnt Români. Căutaţi la această mulţime de Români, cari strigă în numele a toată naţiunea:

sĕ nu ne vindem ţeara şi limba, căci perzêndu-se odată, nu sĕ mai pot câştiga. Uniţi-vĕ cu poporul toţi, preoţi, nobili, cetăţeni, ostaşi, învĕţaţi, şi vĕ consultaţi cu un cuget asupra mijloacelor reînvierii naţionale, pentru-că toţi sûntem fii ai aceleiaşi mame şi causa este comună! Ţineţi cu poporul toţi, ca sĕ nu rătĕciţi, pentru-că poporul nu sĕ abate dela natură, nici nu-'l trag străinii aşa uşor în partea lor, cum îi trag pe unii din celelalte clase, cari urlă împreună cu lupii şi sfăşie pe popor dimpreună cu acestia. Nu vĕ abateţi dela causa naţională de frica luptei, cugetaţi, că alte popoare s'au luptat secoli pentru libertate. Însĕ când vi-se va părè lupta cu neputinţă, când sĕ vor ridica greutăţi asupra voastră ca valurile mării turbate asupra unei năi, când va deslega principele întunerecului pe toţi necuraţii şi-'i va trimite sĕ rupă legăturile frăţiei voastre şi sĕ vĕ abată dela causa şi amoarea gintei noastre la idoli străini: aduceţi-vĕ aminte atunci, cu câtă însufleţire şi bărbăţie s'au luptat strămunii nostri din Dacia pentru esistenţa şi onoarea naţiunii noastre, precum ne-a lăsat scris Bonfiniu cu aceste cuvinte: „Coloniae Legionesque Romanae inter barbaros obrutae, Romanam tandem linguam redolere videntur, et ne omnino eam deserant, ita reluctantur, ut non tantum pro vitae, quantum pro linquae incolumitate certasse videantur. Quis enim assiduas Sarmatarum inundationes et Gothorum, item Hunorum, Vandalorum et Gepidarum eruptiones, Germanorum excursus et Longobardorum, si bene supputarit, non vehementer admiretur, servata adhuc inter Dacos et Getas Romanae linguae vestigia", adecă: „Coloniile şi legiunile romane, copleşite de barbari, ţin încă limba romană, şi ca sĕ nu o peardă cu totul, atât sĕ luptă de tare, încât sĕ pare că nu s'au bătut atât pentru ţinerea victii cât pentru incolumitatea limbii. Căci computând bine desele inundaţiuni ale Sarmaţilor şi ale Goţilor, apoi erupţiunile Hunilor, Vandalilor şi ale Gepizilor, incursiunile Germanilor şi ale Longobarzilor, cine nu sĕ va mira foarte, că încă s'au ţinut urmele limbii romane între Daci şi Geţi". Aşa fraţilor! aduceţi-vĕ aminte atunci, că vĕ strigă din mormênt strămunii nostri:

http://statuldacia.info

Fiilor! Noi încă am fost. nu odată în împrejurări grele, cum sûnteţi voi astăzi; noi încă am fost încunjuraţi de neamici în pământul nostru, cum sûnteţi voi astăzi, şi de multe-ori am suferit doar' şi mai mari rele decât voi.

Fost-am cu Goţii, dar' nu ne-am făcut Goţi.

Fost-am cu Hunii, dar' nu ne-am hunit.

Fost-am cu Avarii, şi nu ne-am avarit.

Fost-am cu Bulgarii, şi nu ne-am bulgărit, cu Ruşii, şi nu ne-am rusit, cu Ungurii, şi nu ne-am ungurit, cu Saşii şi nu ne-am nemţit.

Aşa este fiilor! Nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemţit, — ci ne-am luptat ca Români pentru pământul şi numele nostru, ca să vi-'l lăsăm vouĕ dimpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s'a născut.

Nu vĕ nemţiţi, nu vĕ rusiţi, nu vĕ ungurisaţi nici voi, rĕmâneţi credincioşi numelui şi limbii voastre, apĕraţi-vĕ ca fraţii, cu puteri unite, în pace şi în rĕsboiu. Vedeţi cum ne-am luptat noi pentru limba şi romanitatea noastră, luptaţi-vĕ şi voi şi le apĕraţi ca lumina ochilor vostri, până-ce sĕ va restaura capitolul şi va trimite la voi senatul şi poporul roman pe Traian cu legiunile peste Dunăre, ca sĕ vĕ încoroneze cu laurul nemuririi pentru constanţa şi bărbăţia voastră!

Dixi et salvavi animam meam

*

În urma acestui clasic discurs, situaţia era pe deplin limpezită. N'a mai luat nimeni cuvêntul, pentru-că era greu sĕ mai vorbească cineva cu efect după *Bărnuţiu,* sau chiar sĕ combată pe *Bărnuţiu.*

Unioniştii erau desarmaţi cu desĕvîrşire şi captivaţi de tăria argumentelor aduse, şi toate inimile româneşti unite erau acum întru reclamarea cu toată energia a drepturilor naţionale şi a independenţei naţionale.

Conferenţa, în deplin acord cu vederile lui *Bărnuţiu,* a enunţat deci ca conclus, obligător pentru toţi cei de faţă, pentru elita şi floarea naţiunii române, că:

»*Adunarea Românilor din 3/15 Maiu e adunare generală naţională a întregei ginte române din Transilvania;*

Adunarea generală naţională română are sĕ proclame sĕrbătorcşte în ziua de mâne libertatea şi independenţa naţiunii române;

http://statuldacia.info

Adunarea are să pretindă ştergerea iobăgiei, şi

Adunarea are să protesteze în contra uniunii Transilvaniei cu Ungaria«.

Mulţi dintre bunii şi adevăraţii Români au început să plângă de bucurie după enunţarea acestui conclus, ear' cei răsleţi alergau la ei şi între frăţeşti îmbrăţişeri îi asigurau, că acum nu mai voesc nici ei uniunea cu Ungaria.

Erau trei ore d. a. când s'a închis conferenţa şi lumea a început a se resfira, comentând viu clasica vorbire a lui *Bărnuţiu* şi efectul covîrşitor pe care 'l-a avut asupra tuturor inimilor româneşti.

După ameazi, la orele *cinci,* s'a ţinut de nou conferenţă, la care au participat şi episcopii. A vorbit *Paul Dunca,* cunoscut mai nainte ca mare unionist, şi peste tot ca mare propagator al ideei împăcării Românilor cu Maghiarii, dar' a vorbit în spirit naţional. De altcum scopul acestei conferenţe era numai luarea unei poziţii faţă cu rigurosul tratament de care era împărtăşit din partea stăpânirii vrednicul şi credinciosul bărbat al naţiunii române, advocatul *Micheş*, aruncat în temniţă de lungă vreme, şi peste tot faţă de maltratările cărora erau supuşi toţi Românii cu sentimente naţionale. S'a luat hotărîrea, să meargă o delegaţie la guvern, ca presentându-'i o petiţiune în numele adunării naţionale române, să ceară imediata punere în libertate a lui *Micheş.* La propunerea lui *Avram Iancu* se aleg în delegaţiune asesori mai bătrâni, atât din Sibiiu, cât şi din Blaj, pentru-că zicea *Iancu: »Dacă se vor trimite delegaţi tineri, acestia nu vor aştepta ca guvernul să deschidă uşa«.*

Din conferenţa aceasta s'a trimis delegaţiune şi la Alba-Iulia, pentru-ca să învite la adunare pe veteranul naţionalist *Simeon Crainic,* exilat acolo în urma neînţelegerilor avute cu episcopul, ca preposit în Blaj, — dar' bătrânul *Crainic* n'a venit la adunare. În fine, tot în conferenţa aceasta s'a luat hotărîre, ca toţi protopopii şi profesorii destituiţi din posturi prin episcopul *Leményi,* precum şi teologii eliminaţi din motive naţionale, să fie reîntegraţi în posturile şi drepturile avute, pentru-că, zicea *Bărnuţiu* în motivare: *»acum tot Românul adevărat are să pună la o parte toate causele şi interesele private şi să stee toţi de causa naţională, până o vor scoate la cale«.*

Conferenţa s'a terminat târziu noaptea, ear' în decursul ei poporul asculta învăţăturile tribunilor, cari îl puneau în curent cu tot ce se petrecea în conferenţă. Seara Blajul a fost iluminat.

http://statuldacia.info

3/15 Maiu.

Ziua cea măreață, fala și gloria noastră națională, s'a ivit mândră și surizętoare. A fost o zi frumoasă și senină. La orele cinci dimineața poporul era întreg în picioare. În biserica catedrală din Blaj serviciul dumnezeesc s'a început la orele șase, pentru-ca sĕ rĕmână timp destul pentru ținerea adunării. A pontificat episcopul *Leményi,* cu numĕroasă asistență.

La orele opt clopotul cel mare al catedralei a dat apoi semnalul că sĕ înceapĕ adunarea. Inteligența s'a adunat înaintea catedralei, unde, pe estradă, erau puse scaune și mese. La orele nouă și jumĕtate o delegație învită la adunare pe cei doi comisari guverniali, cari se înfățișează numai decât, în costume de gală, cu săbiile încinse. Poporul la un semn dat din partea tribunilor s'a despărțit făcênd cărare largă pe care sĕ treacă comisarii, cari au rĕmas uimiți de atâta supunere și disciplină, manifestată din partea poporului român.

Comisarii, presentând decretul guvernului prin care *se permite* ținerea adunării, declară adunarea de *deschisă* și cer sĕ se cetească decretul guvernului, precum și instrucțiunea despre modul cum are sĕ fie condusa adunarea. În urmă comisarii s'au îndepărtat. *Instrucțiunea* era următoarea:

1. Consultarea este liberă, dar' are sĕ decurgă astfel, ca fiecare sĕ aibă în vedere datorința isvorită din credința față de Maiestatea Sa și față de patrie.

2. Sĕ nu agite nimeni massele poporului, nepricepĕtor în ale politicei, și sĕ nu le abată nimeni pe căi rătĕcite; ci fiecare inteligent și orator sĕ caute a convinge poporul, pe toți cei de față. în numele guvernului, care represintă pe Maiestatea Sa, — că are sĕ asculte fiecare de ordinele mai înalte și că țĕranii au sĕ împlinească regulat slujbele urbariale de până acuma, așteptând în pace legea despre încetarea iobăgiei, care în curênd sĕ va aduce și sĕrbătorește se va publica.

3. Cumcă aceasta este și voința Maiestății Sale, se vede din programul trimis dietei ce se va deschide în 29 Maiu, unde la punctul 4, se ordonează următoarele: (se citează din rescriptul de pe pag. 240).

http://statuldacia.info

4. Că Maiestății Sale cât de mult îi zace la inimă viitoarea soarte mai bună a poporului, să vede și din punctul 6 al aceluiași program (să citează și punctul acesta din rescript).

5. Numai cei chemați la adunare și numai *cei din patrie* au voe să vorbească poporului.

6. Dacă *din țeară străină* cineva ar cuteza să agite poporul, sau chiar din patrie fiind, ar cuteza se vorbească în contra principiilor espuse, ori ar atinge cumva persoana cuiva: *are să-'și impute șieși urmarea neplăcută.* (Urmează subscrierile ambilor comisari).

Instrucția a fost cetită și esplicată de episcopul *Șaguna.* După trecerea peste acest obiect, se naște o scurtă discuție între fruntași, că adunarea unde să se țină, *în biserică,* ori *înaintea bisericei,* — și să ia hotărîrea, să se țină afară de oraș, în câmpul liber.

Episcopii se scoală dela masă și încunjurați și urmați de întreaga inteligență, în sunetul clopotului celui mare dela biserica catedrală, pleacă toți spre pratul din sus de Blaj. Massele de popor în urma lor. În frunte era purtată o flamură mare națională cu inscripția: »*Vîrtutea română reînviată* , — avênd deasupra o frunză în colorile *negru-galbin,* colorile împărătești. Poporul mergea în cete, sub conducerea tribunilor, și sub steaguri naționale. Așa a ajuns întreaga mulțime pe câmpul, care în aceeași zi a fost botezat *Câmpul libertății.* Contemporanii ne spun că erau adunați pe acest glorios câmp cam la *patruzeci de mii de Români.*

Priveliștea pe care o oferia ochiului aceasta mulțime de Români, — *Papiu Ilarian* o descrie astfel în »*Istoria*« sa:

— „Ajungênd mulțimea în prat, în mijloc se formă un cerc mare în jurul tribunei, și în cercul acesta să așezară cei mai de frunte ai națiunii: episcopii, preoțimea, nobilimea, învățații și alții. Jur, împrejur, în largul pratului, miile de popor. La provocarea tribunilor poporul la moment să împărți în udiție și cete, printre cari puteai trece și cu trăsura. În aceste cete formate de popor, și cari ridicau și măriau frumseța și grandiositatea adunării, se ridicară pe la locurile mai îndepărtate dela tribuna centrală mai multe tribune, dela cari tribunii interpretau poporului desbaterile și conclusele adunării.

Ziua de 3/15 Maiu era una din cele mai strălucite, era limpede, senină. Pe câmpul verde și înflorit, în auria primăvară, întinși pe câmp fiii României! Era căldură ferbinte. Poporul sta numai în cămeși albe, încinși toți cu șerpare. Pe fețele lor seriositatea cu

http://statuldacia.info

adevĕrat *romană,* ca într'o adunare în care *poporul roman* ţinea consiliu despre *scăparea republicei.* Pe feţele lor puteai cetì toate durerile trecutului şi toate vîrtuţile, cari au sĕ mântuiască presentul şi viitorul naţiunii. Seriositate în adunare, eroism în rĕsboiu, — dacă sĕ cere!"

Frumos şi impunĕtor tablou!

Şedinţa primă.

Adunarea sĕ constitue, proclamaţi fiind presidenţi cei *doi episcopi,* vicepresidenţi *Simeon Bărnuţiu* şi *George Bariţiu,* ear' secretari: Timoteiu *Cipariu,* Ioan *Popasu,* A. Treb. *Laurian,* Demetriu *Boeriu,* Iacob *Bologa,* Paul *Dunca,* George *Anghel,* Ioan *Bobu,* Petru *Manu* şi Ioan *Bran.*

Constituirea terminată, sĕ scoală episcopul *Şaguna* şi rosteşte o rugăciune ferbinte cătrĕ ceriu, pentru sănĕtatea împĕratului *Ferdinand* şi pentru *naţiunea română,* implorând darul de sus ca sĕ-'i lumineze mintea şi sĕ-'i îndrepte paşii pe calea cea bună, pentrù a-'şi ajunge scopul dorit: ***libertatea naţională.***

Comandantul miliţiei concentrate în Blaj, generalul *Schurter,* a rĕmas încântat de aceasta scenă, cum peste tot încântat a rèmas de modul cum a decurs adunarea şi de conduita poporului român. Spunea tuturora, că a umblat foarte mult şi a vĕzut multe adunări de popor, dar' una sĕ decurga cu atâta demnitate ca aceasta *n'a vĕzut în întreaga Europa.*

După terminarea rugăciunii, poporul a dorit sĕ audă pe *Bărnuţiu,* care urcând tribuna, face o mică întroducere şi propune adunării următoarele:

I. Adunarea aceasta sĕ proclamă de adunare generală naţională a naţiunii române din Transilvania.

Sĕ votează cu unanimitate.

II. Câmpul acesta, pe care sĕ ţine prima adunare naţională română din Transilvania, întru eterna aducere aminte a acestei lucrări glorioase sĕ va numì Câmpul libertăţii pentru totdeauna.

Bărnuţiu a pronunţat aceste cuvinte de patru-ori, întorcêndu-se cu faţa în cele patru părţi de lume.

Sĕ votează cu unanimitate.

III. Naţiunea română declară, că vrea sĕ rèmână pururea credincioasă înălţatului împĕrat al Austriei şi

http://statuldacia.info

mare principe al Transilvaniei, cum şi augustei case austriace.

Să votează cu unanimitate.

IV. Naţiunea română să declară şi să proclamă de naţiune de sine stătătoare şi de parte întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertăţii egale.

Când aude mulţimea cuvintele acestea erumpe în sgomotoase: *Trăească libera naţiune română!* şi flutură flamurele naţionale.

Să votează cu unanimitate.

V. Naţiunea română depune jurământ de credinţă către împăratul, către patrie şi catră naţiunea română.

Cuvintele acestea *Bărnuţiu* le rosteşte asemenea de patru-ori, în patru părţi de lume.

Şi acum a urmat cel mai sfânt şi cel mai înălţător act din cele săvîrşite în această adunare.

Bărnuţiu dă semnul că urmează depunerea jurământului, şi patruzeci de mii de Români pun câte o mână pe inimă, ear' cu ceealaltă ridicată în sus depun, în numele lor şi al celor de acasă, *în numele întregei naţiuni române,* următorul jurământ:

„Eu, N. N. jur în numele Tatălui şi al Fiiului şi al Spiritului sfânt, Dumnezeului celui viu, cumcă *voiu fi pururea credincios împăratului Austriei şi marelui principe Ferdinand I. şi augustei case austriace.* Amicilor Maiestăţii şi ai patriei voiu fi amic, şi inimicilor inimic. Cumcă ca Român voiu susţinè totdeauna naţiunea noastră română pe calea dreaptă şi legiuită şi o voiu apăra cu toate puterile, în contra ori-cărui atac şi asupriri. Nu voiu lucra nici-odată în contra drepturilor şi a intereselor naţiunii române, ci *voiu ţinè şi voiu apăra legea şi limba noastră română,* precum şi *libertatea, egalitatea şi frăţietatea.* Pe aceste principii voiu respecta toate naţiunile ardelene, *poftind egală respectare dela ele.* Nu voiu încerca să asupresc pe nimeni, dar' nici *nu voiu suferì să ne asupreascâ nimeni.* Voiu conlucra după putinţă la desfiinţarea iobăgiei, la emanciparea industriei şi a comerciului, la păzirea dreptăţii, la înaintarea binelui, umanităţii, al naţiunii române şi al patriei noastre. Aşa să-'mi ajute Dumnezeu şi să-'mi dee mântuirea sufletului meu, Amin".

Jurământul acesta a fost depus sub flamura împărătească şi sub steagul naţional român.

În aceasta şedinţă s'a cetit şi votat şi petiţia motivată, adresată guvernului în chestia *Micheş,* care subscrisă de ambii presidenţi şi

http://statuldacia.info

de doi secretari, a fost predată comisarilor guverniali, ca să o trimită prin stafetă la Cluj.

Punêndu-se termin pentru ţinerea şedinţei a doua pe ziua următoare, la orele 8 dimineaţa, — să declară de închisă şedinţa primă, decursă cu atâta solemnitate, demnitate şi maturitate politică, încât comisarii guverniali s'au vĕzut îndemnaţi să espedeze prin stafetă, încă în aceeaşi zi, următorul raport guvernului din Cluj:

„Escelenţa Ta, Domnule guvernator! Domnule preagraţioase!

Ne-am ţinut de datorinţă, isvorîtă din trimiterea noastră aicea, a încunoştiinţa pe Escelenţa Ta despre decurgerea de până acuma a *adunării naţionale române,* ţinută din încuviinţare înaltă în această zi, premiţênd, că noi încă de ieri dimineaţă sûntem aici, şi că înţelegerea parţială a poporului, în numĕr cam de 15 mii, *încă ieri s'a început,* firește, pe lângă vorbiri rostite de conducĕtori, dar', după-cum ne-am convins, parte prin deasa noastră fiinţă de faţă personală, parte înştiinţaţi fiind din fântâni sigure, — *între marginele cuviinţei, fără nici o agitaţiune şi în cea mai mare demnitate.*

În ziua de astăzi (15 Maiu), la 9 ore s'a deschis adunarea înaintea bisericii, cu toată solemnitatea, în fiinţa noastră de faţă, unde noi am făcut să se cetească cele de cetit, şi după-ce domnul episcop *Şaguna* a esplicat la înţeles poporal instrucţiunea făcută de noi, pe care la timpul seu o vom presenta Escelenţei Tale, poporul s'a tras la pratul vecin, pe care 'l-a numit *Câmpul libertăţii* .

După oficiarea serviciului dumnezeesc (e înţeleasă rugăciunea lui *Şaguna),* începênd consultarea, înainte de toate au pus jurământul pe care-'l alăturăm aici cu umilinţă. După aceea votându-se petiţiune cătră înaltul regesc guvern pentru eliberarea lui *Micheş,* şi petiţiunea trimiţêndu-ni-se nouĕ, ne grăbim a o trimite spre decidere.

În urmă nu putem întrelăsa să nu ne descoperim observaţiunea îmbucurătoare, că poporul în amêndouĕ locurile adunării 'şi-a esprimat cu cele mai erumpĕtoare vivate credinţa şi sentimentul, atât cătră Maiestate, cât şi cătră guvern.

Asemenea avem datorinţă a vĕ încunoştiinţa cu umilinţă şi despre aceea, că decurgerea pacĭnică a acestei adunări, observată până acuma, să poate atribui mai că numai popularităţii celei foarte mari, fără deosebire de religiune, şi şi de altmintrelea înţelepciunei *episcopului Şaguna.* Din care causă nu vom pĕcătui poate, dacă trecênd cu vederea înţelesul cel riguros al legii, cutezăm a-'l recomanda patronării Escelenţei Tale, pentru a-'i mijlocì să capete pe calea sa

http://statuldacia.info

dreptul de *regalist.* Această numire ar fi de mare importanță pentru simpatia națiunii române, către națiunea maghiară și săcuiască.

Rămânem cu onoare, *Blaj,* 15 Maiu 1848, umiliți servi: *Szabó Lajos* m. p. *Br. Bánffyi Miklós* m. p.“

Așa a decurs prima ședință a marei adunări naționale din Blaj.

Ședința a doua.

S'a ținut Marți, în 16 Maiu nou, tot pe *Câmpul libertății.* La orele 6 dimineața s'a celebrat serviciul dumnezeesc în catedrală, ear' la orele opt s'a început ședința, cu declararea făcută din partea episcopului *Leményi,* că el, trecênd acum la sosire printre popor, a auzit cum poporul striga ca dintr'o gură, că *nu vrea uniune cu Ungaria«; de aceea, »despre uniune astăzi nu poate fi vorba«.*

S'a cetit apoi și s'a autenticat protocolul ședinței premergătoare, ear' *Bărnuțiu,* și după el episcopul *Șaguna,* provocară de nou poporul, că până la ștergerea iobăgiei să fie în așteptare și să-'și facă datorințele față de domnii de pământ, — pe când vicarul *Șuluțiu* propuse, ca în lucrările oficiale Românii să nu mai fie numiți *Oláh* și *Valach,* ci *Români.*

În urmă urcă tribuna *A. Treb. Laurian* și după rostirea unui frumos discurs propune punctele pe cari națiunea română are să le treacă în petițiunea ce o va înainta Monarchului.

Punctele sûnt următoarele:

1. *Națiunea română,* rězimată pe principiul libertății, egalității și frațietății, *pretinde* independența sa națională, în respectul politic, ca să figureze în numele seu; cere ca națiunea română să-'și aibă representanții ei la dieta țării în proporțiune cu numĕrul seu; să-'și aibă diregătorii sei în toate ramurile administrative, judecătorești și militare, în aceeași proporțiune; să se servească de limba ·sa în toate lucrurile ce să ating de dînsa, atât în legislațiune, cât și în administrațiune.

Pretinde pe tot anul o adunare națională generală.

2. Națiunea română pretinde, ca biserica română, fără distincțiune de confesiune, să fie și să rĕmână liberă, independentă dela ori-care altă biserică, egală în drepturi și foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. *Cere* restabilirea metropoliei române și a sinodului general anual, după vechiul drept, în care sinod să fie deputați bisericești și mirenești. În același sinod să se aleagă și episcopii românești, liber, prin majoritatea voturilor, fără candidațiune.

http://statuldacia.info

3. Naţiunea română, ajungênd la conştienţa drepturilor individuale omeneşti, *cere,* fără întârziere, desfiinţarea iobăgiei, fără nici o desdaunare din partea ţĕranilor iobagi, atât în comitate cât şi în districte, scaune şi graniţe militare. Cere totodată şi desfiinţarea zĕcimilor.

4. Naţiunea română poftește libertatea industrială şi comercială, cu ridicarea ţehurilor şi a privilegiilor, şi a tuturor pedecilor şi stavilelor comerciului în ţerile vecine, de cari sĕ ţine desfiinţarea vămilor la graniţă.

5. Naţiunea română poftește, că darea ce s'a pus de un timp încoace asupra vitelor, cari din causa strîmtorii hotarĕlor gremiale sĕ ţin şi sĕ pasc în ţĕrile vecine cu mari spese, nespusă greutate, şi cu pericolul vieţii, — ca o invederată pedecă a industriei şi a comerciului activ, sĕ se şteargă cu totul, şi tractatele, cari s'au încheiat între Austria, Poarta otomană şi Principatele-române pentru economia vitelor, sĕ se păzească cu toată scumpĕtatea.

6. Naţiunea română cere desfiinţarea zeciuelii metalelor, creată în patria aceasta, care zecime e o adevĕrată pedecă pentru lucrarea minelor. La toţi proprietarii de fodini, fără distincţiune între urburari şi metalurgi, sĕ li-se dee acelaşi drept în privinţa mĕsurii hotarului fodinei.

7. Naţiunea română cere libertatea de a vorbì, de a scrie şi a tipărì, fără nici o censură.

8. Naţiunea română cere asigurarea libertăţii personale; nimenea sĕ nu se poată prinde sub vre-un pretext politic. Cu acestea dimpreună cere libertatea adunărilor, ca oamenii sĕ nu cadă la nici un prepus, dacă sĕ adună numai sĕ vorbească şi sĕ se înţeleagă în pace.

9. Naţiunea română cere tribunale de juraţi, cu publicitate, în cari procesele sĕ se facă verbal.

10. Naţiunea română cere înarmarea poporului sau gardă naţională spre apĕrarea ţĕrii în lăuntru şi în afară. Miliţia română sĕ-'şi aibă ofiţerii sei români. (La acestea a adaos canonicul *Raţiu,* că până stau grăniţerii, sĕ li-se îndrepteze abusurile pentru moşii şi din o familie sĕ se iee numai unul, cum a fost la început. Mai încolo, ca grăniţerii sĕ se incorporeze la garda naţională, — când aceasta se va înfiinţa).

11. Naţiunea română cere numirea unei comisiuni mixte, compusă din Români şi alte naţionalităţi transilvane, pentru cercetarea causelor de mesuine a moşiilor şi pădurilor, de ocuparea pămêntului comun şi a sesiunilor colonicali, şi altele ce sĕ ţin de categoria aceasta.

http://statuldacia.info

12. Națiunea română cere dotarea clerului român întreg din cassa statului, întocmai ca clerurile celoralalte națiuni.

13. Națiunea română cere înființarea școalelor române pe la toate satele și urbiile, a gimnasiilor, institutelor militare și technice și a seminarelor preoțești, precum și a unei *universități române,* dotată din cassa statului, în proporțiunea poporului contribuent, — cu dreptul deplin de a-'și alege directorii și profesorii și de a sistemisa învățăturile după un plan școlar și cu libertate de a învăța.

14. Națiunea română cere purtarea comună a sarcinelor publice după starea și averea fiecăruia și ștergerea privilegiilor.

15. Națiunea română poftește să se facă constituțiune nouă pentru Transilvania, prin o adunare constituantă a națiunilor țării, care constituțiune să se întemeieze pe principiile dreptății, libertății, egalității și frățietății, să se lucreze codice noue de legi civile, penale, comerciale, etc. tot după acelea principii.

16. Națiunea română cere, ca conlocuitoarele națiuni nici-decum să nu iee în desbatere causa uniunii cu Ungaria, până-când națiunea română nu va fi națiune constituită și organisată cu vot deliberativ și decisiv în camera legislativă. Ear' din contră, dacă dieta Transilvaniei ar voi totuși a se lăsa în pertractarea aceleiași uniuni, *de noi fără noi,* atunci națiunea română protestează cu solemnitate.

Cu aplause generale au fost votate toate aceste puncte, ear' *Laurian, Bărnuțiu* și *Barițiu* au fost ridicați pe brațe și astfel purtați printre poporul entusiasmat, care îi aclama cu frenesie.

În ședința aceasta s'au mai decis următoarele:

a) Să se aleagă două deputațiuni, una pentru a merge la împăratul cu petițiunea, alta pentru a merge la dieta din Cluj, spre a *notifica* conclusele adunării naționale. Cea dintâiu să fie pusă sub conducerea episcopului *Șaguna*, a doua sub a episcopului *Leményi.*

b) Să se aleagă un *comitet permanent,* cu sediul în Sibiiu, pus sub presidența episcopului *Șaguna* și vicepresidența lui *Bărnuțiu.*

Cu acestea s'a terminat și ședința a doua, și o ploaie mărunță, căzută din cer, a sancționat și botezat cu darul de sus memorabilele lucrări săvîrșite.

Ședința a treia.

Ținută Mercuri, 5/17 Maiu. A fost de scurtă durată și n'a avut decât să autentice protocolul ședinței premergătoare, după a cărui votare, episcopul *Șaguna* a enunțat cu glas înalt, că: »*punctele*

http://statuldacia.info

stabilite în protocolul şedinţei premergĕtoare sûnt conclusele adunării naţionale«

Se primeşte în fine propunerea canonicului *Raţiu,* ca pe *Câmpul libertăţii«* sĕ se ridice un monument vrednic de naţiunea română, pentru a se eternisa prin el aceste glorioase zile; ear' la orele unu şi jumĕtate, comisarii guverniali, învitaţi la faţa locului, *au declarat adunarea de închisă,* recunoscênd *buna şi serioasa purtare a poporului* şi promiţênd *»promovarea şi recomandarea causei române«.*

S'au rostit cuvinte de încheĭere, s'a cântat *Mărire întru cei de sus ,* şi earăşi o ploaie caldă şi mĕruntă binecuvêntă şi această ultimă şedinţă.

Poporul a început a se resfira, în cea mai bună ordine, primind fiecare câte o adeverinţă de bună purtare, pentru a nu fi maltratat acasă.

Fruntaşii au rĕmas însĕ în Blaj, pentru a se consulta asupra paşilor ce sûnt de acum înainte de făcut.

Astfel a decurs marea adunare naţională, despre care comisarii guverniali s'au vĕzut datori a mai raporta guvernului, cu datul din 18 Maiu, următoarele:

„Înalt regesc guvern! În continuarea repedei încunoştiinţări, ce o făcurăm cătră Escelenţa Sa guvernatorul prin stafetă, în causa decurgerei de mai înainte a marei adunări de popor român, ce s'a ţinut în Blaj în 15 a lunei curente, avem onoarea a alătura acĭ principiile stătătoare din mai multe puncte, din cari mânecând, după un cuvênt acomodat poporului, ţinut de Ilustritatea Sa dl episcop *Andreiu Şaguna,* se deschide adunarea sĕrbătoreşte. Mai departe alăturăm, şi până-ce s'ar trimite protocolul pe calea sa, estract scurt despre resultatul adunării de trei zile şi jumĕtate, cu umilita încunoştiinţare în celelalte, că în ziua din urmă a adunării, fiind chemaţi, ne-am înfăţişat la locul adunării, unde amêndoi mărĭţii episcopi, ţinênd cuvinte amĕsurate cătră popor, 'i-s'a făcut acestuia de strînsă datorinţă, ca fiecare, şi în libertatea cea mai frumoasă, sĕ ţină în onoare legile, cari sûnt neapĕrat necesare în vieaţa socială, ca serviciile urbariale sĕ le împlinească acurat până atunci, până se va publica pe calea sa legea ce se va face peste puţin despre încetarea perpetuă a referinţelor urbariale, nu numai, ci şi aceasta acĭ alăturată proclamaţiune (a episcopului *Şaguna)* fiecăruia 'i-s'a dat, — ear' după acestea adunarea e declarată din partea noastră de închisă, cu obser-

http://statuldacia.info

varea, că cererile, cari nu cumva s'ar mai înainta după finirea acestei adunări, nu se vor lua în desbatere, ca unele, cari nu sûnt ale întreg poporului.

Cumcă acest popor necultivat, care a stat din un numĕr mai mare şi decât *douĕzeci de mii,* şi care forma majoritatea cea mare, s'a purtat sub întreg decursul adunării în mod *deştept şi moral,* — această împrejurare, *întru adevĕr admirabilă,* este a se atribui, după cum am avut onoare a descoperì şi în raportul făcut către Escelenţa Sa domnul guvernator, numai şi singur *conducerei înţelepte a Ilustrităţii Sale, domnului episcop Andreiu Şaguna,* care se află în depline forţe trupeşti şi sufleteşti, ear' împlinirea punctuală a mĕsurilor sale se atribue *popularităţii sale celei mari.* După a cărora raportare, cu profundă onoare rĕmânem, ai înaltului regesc guvern, *Aiud,* 18 Maiu, umiliţi servi: *Szabó Lajos* m. p. *Br. Bánffy Miklos* m. p.“

Miliţia a plecat în 19 Maiu din Blaj, — din care zi începênd Blajul a reîntrat în liniştea de mai nainte, rĕmânêndu-'i numai dulcile suveniri despre cele petrecute pe pĕmêntul seu.

Actele adunării naţionale.

Lucrările memorabilei adunări naţionale române, ţinută în 3/15 Maiu la Blaj, împreună cu conclusele votate din partea ei, sûnt trecute în actele adunării, în procesele verbale dresate cu această ocasiune, cari sûnt astăzi *acte istorice,* de mare însemnătate pentru trecutul vieţii noastre politice-naţionale, şi merită sĕ fie cunoscute în întregime. Ele sûnt următoarele:

„Protocolul adunării generale a naţiunii române din Transilvania,
care s'a ţinut la Blaj, în anul Domnului 1848, Maiu 15/3.

Adunându-se naţiunea română din toată Transilvania la Blaj în 15/3 Maiu 1848, spre a se înţelege asupra trebuinţelor sale şi asupra modului de a le îndrepta, — mai înainte de toate la 6 ore dimineaţa s'a invocat ajutorul Spiritului Sfânt şi s'a sĕvîrşit sfânta liturgie de către dl episcop *Ioane Lemeni,* în asistenţa mai multor preoţi, în biserica catedrală.

La $9^1/_2$ ore chemându-se domnii comisari guverniali la adunare, dinaintea bisericii, dl consiliar *Ludovic Szabó* şi supremul-comite dl *Br. Nicolau Bánffy,* — s'au cetit decretele guverniale pentru deschiderea adunării. După acestea dl episcop *Andreiu Şaguna* a cetit punctele instrucţiunii propuse de regescul guvern, adecă:

http://statuldacia.info

a) că consultarea adunării va fi liberă;

b) cuvêntările celor-ce vor vorbì în adunare sĕ purceadă din credinţă cătră Monarchul şi respect cătră mai mari, însuflând poporului bună sperare, că naţiunea română din principiul dreptăţii, libertăţii, egalităţii şi frăţietăţii va dobândì în scurt timp ceea-ce doreşte dela înălţatul împĕrat.

După aceea sculându-se cu toţii, au mers în pratul din sus de Blaj, unde pe lângă domnii episcopi, numiţi preşedinţi ai adunării şi primiţi cu aplaus de cătră adunare, s'au mai ales doi vicepreşedinţi, domnii: Simeon *Bărnuţiu* şi Georgiu *Barițiu,* apoi 10 secretari, domnii: canonic Timoteiu *Cipariu,* protop. Ioan *Popasu,* A. T. *Laurian,* Dimitriu *Boer,* Iacob *Bologa,* Paul *Dunca,* Georgiu *Angelu,* Ioan *Bobu,* Petru *Manu* şi Ioan *Branu.*

După propunerea domnului episcop *A. Şaguna,* s'au chemat la adunare dl general *Schurter* şi domnii comisari, ca sĕ fie de faţă la rugăciunea ce se va face pentru incolumitatea în. împĕrat şi marele-principe al Ardealului Ferdinand I.. care rugăciune sĕ şi sĕvîrşì sub trei salve de tunuri; dl general fu poftit sĕ arete voturile inimii Românilor la Esc. Sa dl comandant general, care sĕ şi făgădui din partea d-sale, precum şi domnii comisari cătră înaltul regesc guvern.

Şedinţa I. din 15/3 Maiu 1848.

Sub presidiul domnilor episcopi: Ioan Lemenyi şi Andreiu Şaguna.

1. S'au început lucrările adunării prin moţiunea dlui *Simeon Bărnuţiu,* în urmarea căreia s'au primit cu unanimitate şi s'au determinat cele următoare:

a) locul, unde s'a ţinut această adunare generală a naţiunii române transilvane, adecă pratul din susul Blajului, s'a numit pentru totdeauna «*Cămpul libertăţii* ;

b) naţiunea română s'a declarat, că vrea sĕ rĕmână pururea statornic credincioasă înălţatului împĕrat al Austriei şi marelui-principe al Transilvaniei şi augustei case austriace;

c) naţiunea română s'a declarat şi s'a proclamat de naţiune de sine stătătoare şi de parte întregitoare a Transilvaniei, pe temeiul libertăţii egale;

d) naţiunea română a depus jurĕmêntul credinţei cătră împĕratul, cătră patrie şi cătră naţiunea română.

(Urmează formula jurĕmêntului, anticipată pe pagina 328).

http://statuldacia.info

Acest jurământ 'l-a depus întreaga adunare generală a Românilor, cu toată solemnitatea, sub stindardul împărătesc negru și galbin și cel român național albastru, roșu și alb. (?)

2. Comisiunea, ce să denumise în 14/2 Maiu a. c. pentru câștigarea timpului în conferența pregătitoare, ca să conceapă o rugăminte către reg. guberniu pentru eliberarea confratelui nostru, advocatul *Florian Micheș,* care să află la arest, pentru-că a vorbit la popor în spiritul principiului libertății, egalității și frățietății. — a cetit conceptul rugămintei, care aflându-se de bun, s'a aprobat și s'a poftit totdeodată secretariatul, ca fără întârziere să o puriseze și să o subscrie domnii președinți și doi secretari și să o dee domnilor comisari guberniali, cari pe lângă o comitivă din partea dumnealor, să o aștearnă la reg. guberniu prin stafetă, ce să va face în conferența de după ameazi, și fiind timpul târziu, a încetat ședința pentru acea zi, hotărîndu-se totdeodată, că în ziua următoare să va deschide ear' ședința la 8 ore.

Ședința II. din 16 4 1848.

Sub presidiul ordinar.

Domnul episcop de *Leményi,* ocupând scaunul mărturisi, cumcă, trecênd prin popor, a auzit pe popor strigând cu o gură, că nu cunoaște uniunea Transilvaniei cu Ungaria, și prin urmare a enunțat. că *de uniune astăzi nu poate fi vorba.* După aceasta s'a făcut reflexiune din partea mai multor membri ai adunării, că întrebarea despre uniune să se dee la o parte, până-ce Românii nu vor avè deputați în dietă, căci numai acolo să poate desbate după drept și să poate hotărî această întrebare. — S'a cetit, s'a cores și s'a aprobat protocolul ședinței din 15/3 Maiu a. c. sub presidiul ordinar, apoi începêndu-se desbaterile pentru cererile Românilor, s'au hotărît cele următoare:

(Conclusele votate sûnt anticipate pe paginele 330=332).

După-ce s'au primit toate aceste puncte de către adunare, s'a propus să se aleagă două deputațiuni, cari să meargă cu cererea națiunii, una la împăratul la Viena, alta la dietă în Cluj, și un *comitet permanent,* care șezênd în Sibiiu, să primească rèspunsurile ce vor aduce deputații dela împăratul și dela dietă, și să vestească strîngerea adunării generale naționale, spre a 'i-le face cunoscute.

Numĕrul deputaților la împăratul să fie cel puțin de 30, al celor ordinați la dietă să fie cel puțin de 100, al comisiunii permanente cel puțin de 12.

http://statuldacia.info

Deputaţii amênduror deputaţiunilor sĕ fie din preoţi, literaţi, nobili, militari, neguţători şi ţĕrani.

Pentru deputaţiunea la împĕratul s'au ales: D. D. episcop *Andreiu Şaguna,* preşedinte, *Vasiliu Nopcea,* emer. comite-suprem al Hunedoarei, vice-preşedinte, canonicul Vasiliu *Raţiu,* canonicul Timoteiu *Cipariu,* vicarul *Alexandru Sterca Şuluţiu,* protopopul Moise *Fulea,* protop. Iosif *Ighianu,* protopopul Ioan *Popasu,* George *Angelu,* A. Treb. *Laurianu,* redactorul George *Barițiu,* prof. Demetriu *Boeriu,* prof. Vasiliu *Maiorescu,* adv. Constantin *Ioan,* adv. Ioan *Branu* de Lemény, adv. Ioan *Bardosi,* Demetriu *Fagarasiu,* Aug. *Ládai,* adv. Constantin *Secarianu,* canc. Vasiliu *Lacea* jun., major. *Tulbasiu,* căpitanul *Clococeanu,* căpit. *Mihailaşiu,* lieutenantul *Ursul,* căpitanul Leon *Popu,* lieutenantul Leon *Luchi,* lieutenantul *Novacu,* protop. Alex. *Verza,* George *Vas,* George *Fagarasiu,* Ioan *Iuga,* Rudolf *Orghidanu,* Vasiliu *Popu,* Nicolau *Dima,* Ioau *Brotea,* Ioan *Jipa,* tit. prot. Iac. *Balcheşiu,* Demetriu *Borcea,* Şerban *Giurculeţiu,* parochul Sava *Popoviciu, Teocu Todor,* Oprea *Circa,* prof. Nic. *Martinoviciu,* Dionisiu *Tobias,* Iancu *Ionuţiu, Porea,* Ioan *Pauleti.*

Afară de acestia s'a primit sĕ meargă ori-cine alţii, cari vor avè bunăvoinţă, şi sĕ va face cunoscut la preşedinţii şi secretarii adunării generale.

Pentru deputaţiunea la dietă s'au ales: D. D. episcop *Ioan de Leményi,* preşedinte, Francisc *Boer,* jude-primar al com. Albei-de-jos, protopopul Ioan *Pop,* protop. Parteniu *Trombitás,* prot. Petru *Pop,* prof. Andreiu *Popu,* prof. Aug. *Pop,* paroch. Ioan *Dragomir,* vicarul Ioan *Chirilă,* prot. Ioan *Sacalai,* prot. Ilie *Farago,* prof. Petru *Suciu,* cancelistul Ioan *Mărginean,* adv. *Pore* junior, jur. Nicolau *Gaitan,* adv. Petru *Dobra,* diaconul Iosif *Barac,* George *Burbea,* Ioan A. *Navrea,* Nicolau *Voinescu,* preanob. Dominic *Iordan,* Alexandru *Iacob,* par. Neagoe *Popea,* Petru *Drăghiciu,* Vasiliu *Anca,* Iosif *Velisca,* canc. Nicolau *Bota,* Alexandru *Vaida,* prot. George *Galu,* prot. Ioan *Fechete,* Iosif *Brencian,* rationum cons., prot. Absolon *Popoviciu,* prot. Constantin *Duma,* Nicolau *Popoviciu,* Mihail *Lemeni,* Ioan *Corbul,* Ioan *Lemeni,* George *Valea,* Radu *Leca,* Barbu *Cepescu,* Demetriu *Ocioceiu,* Ioan *Corchesiu,* Petru *Ioanete,* Samuil *Morariu,* Vasiliu *Studea,* canc. A. *Stoica,* Nicolau *Măciuca,* Ilie *Dascaloviciu,* par. Ioan *Patitia,* Ioan *Gombosiu,* George *Tecariu,* Nicolau *Araniosi,* par. Iosif *Ciura,* cancelistul Vasiliu *Fodor,* Ioan *Gligor,* par. Amos

http://statuldacia.info

Tobias, canc. Ioan *Rusu*, Alexandru *Culoşa*, *Iosif Şuluţiu*, adv. Ioan *Aldulea*, prot. Petru *German*, teol. Ioan *Tipeiu*, Ilariu *Goga*, George *Butanti*, Tiberiu *Stoica*, Radu *Moroian*, cancelistul Ilie *Măcelariu*, *Borcea*, senatorul *Balomir*, *Sentivani*, P. Ilie *Vlasa*, Tira *Tatarţii*, *Lupul*, *Herda*, prefectul Ioan *Maior*, canc. Ioan *Suciu*, Iordache *David*, protopopul *Maior*, protop. Nicolau *Crainic*, protopop. Leontin *Leonteanu*, Petru *Moldovan*, prof. Ioan *Odoru*, George *Nica*, advoc. *Frâncu*, prof. Nicolau *Preda*, Ieronim *Albini*, Ioan *Dandea*, *Coroian*, P. Stefan *Moldovai*. P. *Marcian*, Petru *Demian*, Iosif *Michesiu*, Ioan *Georgiu*, Nicolau *Corchesiu*, Vasiliu *Lacea*, sen., Ioan *Moldovan*, adv. *Orbonasiu*, canc. Amos *Tordăşian*, canc. Vasiliu *Butean*, adv. Servian *Popoviciu*, canc. Sam. *Porutiu*, canc. Ioan *Pinciu*, canc. Petru *Roşca*, canc. Nic. *Birle*, adv. I. *Birle*, canc. Vas. *Vespremian*, cancelist. Ioan *Coste*, Moise *Tanase*, jude-nob. Gavriil *Dorgo*.

Mai pot şi alţii, cari vor vrea.

S'a hotărît de către adunare. ca în petiţiunea către dietă să se ceară, ca dieta mai nainte de-a să ocupa cu alte obiecte, să pertracteze causa Românilor.

Deputaţii ordinaţi să meargă cu petiţiunea la dietă să n'aibă voea decât a o aşterne la locul cuviincios, fără a să lăsa în desbatere.

Pentru comitetul permanent în Sibiiu: D. D. episcop *Andreiu Şaguna*, preşedinte; *Simeon Bărnuţiu*, vice-preşedinte; protopopul *Moise Fulea*, protopopul *Ioan Moga*, protopopul *Ioan Panoviciu*, prot. *Petru Bădilă*, concipist. *Petru Maniu*, prof. *Aron Pumnul*, concipist. *Paul Dunca*, P. *Nicolau Maniu*, cancelist. A. *Papiu Ilarian*, adv. *Ioan Buteanu*, adv. *Avram Iancu*, cancelistul *Ioan Piposiu*, iuristul *Ioan Puscariu*, prof. *Alexandru Bĕtrâneanu*, adv. *Nic. Avram*, *Penciu*, cancelist. *Gavriil Vaida*, par. *Sava Popoviciu*, prof. *Nicolau Balasiescu*, canc. *Ioan Suciu*, *Stefan Moldovan*, prof. *Constantin Roman*, canc. *Vasiliu Tamasiu*, adv. *Florian Micheş*.

Şi alţii, pe cari îi vor judeca preşedinţii de trebuincioşi şi harnici.

Şedinţa III.

Sub presidiul ordinar s'a cetit protocolul şedinţei din 16/4 Maiu, s'a cores după modul mai sus, s'a aprobat prin subscripţiunile preşedinţilor, vice-preşedinţilor şi ale secretarilor. *Ioan Leméný* m. p., ep. Făgăraşului; *Andreiu Şaguna* m. p., episcop, ca preşedinţii adunării generale romano-naţionale; *Simeon Bărnuţiu* m. p., iurist

http://statuldacia.info

în II. an în Sibiiu şi vice-preşedinte, *Gcorge Bariţiu* m. p. vice-preşedinte, *Timoteiu Cipariu* m. p. secretar, A. *Treb. Laurian,* m. p. secretar, *Paul Dunca* m. p. secretar, *Petru Maniu* m. p. secretar, *Ioan Popasu* m. p. secretar, *Ioan Bran Pop de Lemény* m. p. secretar, *Demetriu Boer* m. p. secretar, *Ioan Bob* m. p. secretar, *George Angyal* m. p. secretar, *Iacob Bologa* m. p. secretar".

*

Comitetul permanent naţional 'şi-a ţinut de datorinţă a adresa naţiunii române imediat următoarea

Proclamaţiune:

Românilor! Acì sĕ aşterne protocolul adunării generale, care s'a ţinut pe Câmpul libertăţii, în 15 Maiu a. c.

Acest protocol va fi document pentru posteritate, că Românii din Ardeal încă au înţeles spiritul timpului de astăzi, că pe ei încă 'i-a însufleţit spiritul libertăţii. Proclamarea naţiunii române de naţiune de sine stătătoare e document, că Românii în etern nu sĕ vor lăpĕda de limba şi naţionalitatea română. Jurămêntul pus în Câmpul libertăţii, acea lucrare de trei-ori sfântă, celebrată sub flamura împĕrătească şi română, este o legătură preasfântă, cu care s'a legat toată naţiunea română, cumcă îşi va apĕra indepedenţa statului şi nu-'şi va vinde ţeara, îşi va apĕra naţionalitatea şi va stărui până va dobândì toate libertăţile cari 'i-se cad, adecă, deputaţi români în dieta ţĕrii Ardealului, diregĕtori din sînul seu în toate ramurile administraţiunii cu limba lor română, ca sĕ aibă unde sĕ se plângă Românii în supĕrările lor, şi sĕ nu fie siliţi a sĕ plânge tot la străini, cari îi urĕsc şi nu le fac dreptate.

De când e Ardealul, *nu s'a pus jurămênt mai sfânt decât acesta.* Jurămêntul celor trei naţiuni nu poate sta faţă cu acest jurămênt român. Prin jurămêntul celor trei naţiuni sĕ legătuesc acestea, că vor apĕra şi vor susţinè legile Aprobatelor şi ale Compilatelor, cari pe Români îi scot afară din ţeara lor; prin urmare jurămêntul acela e în contra naţiunii române, ear' jurămêntul Românilor din Câmpul libertăţii nu e în contra nimĕnui. Jurămêntul celor trei naţiuni e jurămêntul nesuferinţei, al Românilor jurămêntul toleranţei celei mai deplinite, — *jurămênt de dreptate şi de frăţietate.* Nefericit e sufletul, care nu sĕ va ţinè de jurămêntul acesta sau îl va călca.

Românilor! Întăriţi-vĕ, armaţi-vĕ şi ţineţi unii cu alţii, cum sĕ cade sĕ facă fraţii cei de un sânge şi de o limbă. Dacă nu veţi fi una şi la un cuget, atunci nimenea nu vĕ poate ferici! Pe sufletul

http://statuldacia.info

protopopilor și al preoților și al întreg clerului zace o respundere grea, ca să nu se lapede de poporul român de frică sau pentru interes, cum s'au lapădat mulți pe timpul protestantismului, când au ținut cu Ungurii calvini și cu unitarii. Câtă jale și supărare a trebuit să fie atunci în popoarele române parăsite de părinții lor, a spus și va spune istoria totdeauna. Preoții au datoria să-'i mângăe, să-'i inimeze pe cei-ce scad cu inima, și pe ei să nu-'i abată nici o întêmplare rea dela apărarea și învățarea popoarelor lor.

Să nu să abată Românii dela hotarîrea lor dela Blaj nici-decât. Dacă va face dieta uniunea cu Țeara-Ungurească, atunci tocmeala aceea pe națiunea română nu o îndatorește, că ea nu 'și-a dat învoirea la aceea, ba tocmai din contră s'a declarat, precum să vede din începutul ședinței II. punct 16. *Comitetul permanent* .

*

Proclamația lui *Șaguna,* despre care se face pomenire în raportul comisarilor guverniali, și care a fost împărțită poporului încă în decursul ședințelor, avea următorul cuprins:

„Iubiților mei fii în Christos! De vreme-ce mulți dintre poporenii nostri vreau să știe sfatul meu cel archieresc în privința trebilor, ce se țin de dînșii, drept aceea înainte de toate încredințez pe toți iubiții mei în Christos fii, cumca preaînălțatul nostru împărat *Ferdinand* a dat prea îndurat în dieta țării, care se va ține la Cluj în 17/29 Maiu a. c., ca pentru ștergerea iobăgiei și încetarea robotelor să se pună o lege, pe care Maiestatea Sa să o întărească, și după aceea să se pună în lucrare; și fiindcă toți mai marii vostri și domnii pământești asișderea părintește vreau, ca starea voastră și a preoțimii noastre să se îmbunătățească, aceasta știind din parte'-mi, într'aceea vă dau sfatul meu archipăstoresc, ca să fiți și de acum înainte, ca și până acum, cu frica lui Dumnezeu, cu credință către împăratul nostru și cu cinstire și ascultare către diregătorii vostri mirenești, și să știți, că înlesnirea greutăților sărăcimii curênd se va înființa, numai una este de lipsă, ca până la vremea aceea să fiți cu ascultare către domnii vostri pământești, până-când pe calea legii se va înlesni iobăgia voastră.

Aceasta iubiților fii în Christos, cu atâta mai mare osârdie să faceți, cu cât și singuri vedeți, că domnii vostri vreau bunul vostru, și așa de veți asculta și de veți împlini sfatul meu, să știți că și copiii, nepoții și strănepoții vostri vă vor binecuvênta în mormintele voastre. Mai pe urmă împărțindu-vă tuturora, mari și mici, bine-

http://statuldacia.info

cuvêntarea mea archipăstorească şi rugând pe tatăl nostru, carele este în ceruri, pentru fericirea voastră, rĕmân al tuturor, *Blaj*, 4/16 Maiu 1848. De binevoitor *Andreiu Şaguna* m. p., episcop."

*

Ceva cam târziu, abia în 14 Iunie, a adresat şi episcopul *Leményi* un circular în chestia aceasta, tuturor credincioşilor sei.

A fost următorul:

„Eată, iubiţi în Christos fraţi! tristele întêmplări, cari mai de multe părţi ca atâtea săbii cu două ascuţişuri pĕtrund inima noastră, acuma a patra-oară ne silesc a înălţa glas, care dorim să pĕtrundă nu numai urechile, ci şi inimile fiilor, cari dela Dumnezeu sûnt încredinţaţi purtării noastre de grije. Noi am mijlocit, ca să ne putem aduna şi sfătui de cele-ce ar fi de folos pentru cler şi pentru naţia noastră; însĕ adunarea făcêndu-se nu după-cum am rînduit, precum v'am scris, — în loc de mângăiere şi pace, prin neînţelegerea unor ce au fost de faţă, au urmat în multe locuri triste întêmplări. Noi am vestit şi am dojenit, ca slujba domnilor, până-când dela dietă şi dela înălţatul împĕrat nu va fi dată altă hotarîre, să o împlinească, să fie în pace, ba au şi jurat, că pe nimenea nu vor vătĕma, nici în avere, nici în persoană, şi totuşi ducêndu-se acasă, alţii a merge la slujbă nu au voit, alţii au apucat cu puterea de-a taia pădurile domnilor, a cosi holdele, a le paşte riturile. În contra cărora ducênd catane 'i-au esecuat, 'i-au bătut, batjocorit. ba la *Mihalţ* şi vĕrsare de sânge s'a făcut. Şi aceste de unde au urmat? De acolo, că au socotit ca ei să-'şi facă destul, şi nu au luat aminte, cumcă trăim sub lege şi nimenui nu-'i e iertat a-'şi face destul. Drept aceea. fraţilor şi iubiţi fii, vĕ rugăm pentru Christos şi în numele sfinţilor sei, să nu ascultaţi de cei-ce altmintrelea vĕ învaţă, ci ascultaţi cuvêntul părintelui vostru, care ziua şi noaptea priveghiază pentru sufletele şi fericirea voastră, a cărui inimă întristare o cuprinde când vede şi aude, cum unii nebăgênd în seamă, îşi aduc sieşi perire şi naţiei ruşine. Eată iubiţilor fraţi şi fii, precum cu prilegiul adunării v'am vestit, s'a şi plinit. În 18/6 a lunei curgĕtoare s'a vestit slobozirea de robote şi dijmă în toată ţeara. Eată unirea cu Ţeara-Ungurească s'a făcut, şi prin înălţatul împĕrat s'a întărit, şi prin unirea aceasta cea mai mare parte a naţiei noastre, care până acum se socotia numai suferită, nu numai de slujbele domneşti s'a mântuit, ci întru toate asemenea drepturi cu celelalte naţii a dobândit. Toţi sûnt, nu numai slobozi, dar' şi cetăţeni ai Ţĕrii-Ungureşti. A încetat deosebirea între Maghiari,

http://statuldacia.info

Români, Saşi şi Sĕcui, toţi asemenea drepturi avem şi fiecare, fără deschilinirea naţiei sau a legii, fraţi ne socotim, fără de-a ne sili sau limba, sau legea a ne-o muta. Dar' încât pentru unele puncte ale cererii naţiei, la a căror desbatere aici nu s'au slobozit, sûntem îndreptaţi la dieta următoare ce se va ţinè în Pesta.

Una avem de a vĕ aduce aminte: fiecare sĕ fie mulţumit cu ce a avut la mână, când s'a vestit slobozirea. Cel-ce ar avè de-a pretinde pentru locurile, cari doară sau dela sate, sau dela biserici, domnii le-ar fi cuprins, aştepte până-când dela minister-ocârmuire se va rîndui cercare, şi după-cum se va hotărî, pe aceea sĕ se odichnească. Eară despre altă parte veţi învĕţa şi îndemna poporul a sta în unirea credinţei; nici sĕ se amăgească, cumcă doară prin adunarea din Blaj s'ar fi hotărît, ca de acì înainte în treaba religiei tot una sĕ fim, ci numai atâta vine de-a se înţelege, că uniţii cu neuniţii ca fraţii sĕ ne socotim, tot de o naţie fiind, şi de acì încolo tot acelea drepturi avênd; nici, ce se zice în aceleaşi hotărîri, adecă: că biserica română sĕ fie neatîrnătoare dela ori-care altă religie, nu se poate altmintrelea înţelege, decât sĕ nu atîrnăm dela episcopii altor religii, însĕ sûntem sub ascultarea patriarchului dela Roma, care e cunoscut de toate soboarele, precum la pravilă se poate cetì; şi adevĕrat, dacă ne numim Români, aceasta ne este mărirea, că mai voioşi ascultăm de Romanul, decât de Ţărigrădeanul, Carloviţanul sau altul, ear' fraţii, cari se numèsc neuniţi, vadă, vor urma, cum li-se va părè, însĕ pentru aceasta *nimica neprietenie nu se cuvine sĕ arĕtăm.*

Acestea voim, ca după datoria ce o aveţi pentru turma în care sûnteţi rînduiţi dela Duhul Sfânt, sĕ le arĕtaţi credincioşilor, îndemnându-'i a sta neclătiţi în credinţă şi întru ascultare de împĕratul şi de cei rînduiţi dela dînsul.

Care a voastră părintească rînduială ca sĕ aducă rod în inimile tuturor, ne rugăm în toată ziua marelui păstor, carele şede deadreapta tatălui nostru. Cluj, 14 Iunie 1848. *Vlădica Ioan«.*

Publicate fiind conclusele adunării naţionale din Blaj, în forma ca ele sĕ poată ajunge la cunoştinţa tuturor Românilor, — nu mai lipsia acum decât *esecutarea lor,* şi aceasta era tema care preocupa cercurile politice româneşti.

Petiţiunea, menită a fi înaintată Monarchului şi dietei din Cluj, a fost compusă şi subscrisă încă în 17 Maiu, în Blaj, trecute fiind în ea toate conclusele votate în şedinţa a doua a adunării mari naţionale.

http://statuldacia.info

Adunarea dela Pesta.

Pe când se petreceau lucrurile acestea în Ardeal, mai mulți fruntași români din Banat și părțile ungurene s'au adunat la Pesta, unde împreună cu deputații români din dieta țării și sub conducerea advocatului *Emanuil Gozsdu*, au ținut lungi consfătuiri, pentru a stabili atitudinea ce ar fi de observat din partea Românilor din părțile de țeară representate prin ei, față de noua situație în care întrase țeara. Erau întruniți la Pesta următorii: *Emanuil Gozsdu*, George *Țapoș*, protopop, *Paul Boțco*, preot, Ioan *Arcoși*, Paul *Petrilă*, *Ioan Dragoș*, George *Fonnai*, Nicolau *Zsiga*, David *Nicoară*, Moise *Suciu*, Ioan *Szabó*, Ioan *Mișici*, Petru *Cermena*, George *Muntean*, Blasiu *Brancovan*, Simeon *Popovici*, Atanasiu *Rațiu*, Ioan *Petrovici*, Stefan *Ilici*, Nicolae *Jorgovan*, Nicolae *Țeran*, Vichente *Bogdan*, Vasilie *Bogdan*, Iulian *Ianculescu*, George *Stupa*, *Teodor Serb*, Ioan *Auran*, Sigismund *Pap*, Ioan *Putici*, Petru *Farchici*, Petru *Șaguna*, Blasiu *Fogarași*, Ignatie *Vuia*, Auxentie *Bozsinca*, Teodor *Fogarași*, Nicolae *Tincu Velea*, Ioan *Marcu*, Maximilian *Pascu*, și alții.

Cea mai însemnată dintre întrunirile acestor fruntași ai poporului român din Banat și părțile ungurene a fost cea ținută în 9/21 Maiu, în care, pe lângă protestul cunoscut, dat în contra ridicării metropolitului sêrbesc din Carloveț la rangul de Patriarch, au mai fost dresate încă două acte însemnate, cari ne dau lămuririle necesare și cu privire la hotărîrile luate în aceste adunări naționale române, de altcum de caracter mai mult particular decât public. S'a compus adecă ântâiu de toate o: »*Înștiințare cătră Românii de legea resăriteană neunită*«, de următorul cuprins:

„Trimișii Românilor din comitatele Arad, Bihor, Torontal și Caraș, cu Pestanii împreună, convenind, adecă stringêndu-se în orașul Pesta în 3/15 Maiu, anul curgĕtor 1848, — s'au sfătuit câteva zile că ce este și ce ar fi de-a face pentru bunul poporului și al neamului românesc? Deci sĕ învoiră, ca în trebile naționale sĕ dee o petițiune, adecă rugare la sfetnicii înălțatului împĕrat al Ungariei Ferdinand V., adecă la ministeriumul patriei, — care petiție așternêndu-o numiții trimiși ai Românilor, marele minister binevoi cu cea mai mare bucurie a înțelege cugetul și credința bună a Românilor cătră înălțatul împĕrat Ferdinand al V-lea, și dragostea cătră patrie; și zise, cumcă de dulce datorință își cunoaște a păzi de bunul poporului și neamului românesc, mulțumind, în numele împĕratului și în numele patriei, credința cea bună a Românilor.

http://statuldacia.info

Petiția, adecă rugarea, ce trimișii Românilor o subșternură la marele ministerium, în cheltuiala celora-ce s'au strîns și s'au sfătuit să va tipări în limba ungurească, ca și în limba românească, și prin toată patria să va împrăștia la popor. Ear':

Fiindcă lucrul cel mai de căpetenie este, ca tot poporul românesc să vază, să cunoască, și singur să se învingă despre aceea, că alegii Românilor, ca dreptcredincioși în lege, iubitori de patrie, nu au alt cuget, decât soartea poporului românesc pe calea legii să o ajutore, și starea creșterii de sub jugul străin să o smulgă, — deci astăzi ne-am învoit, ca în luna viitoare, adecă *Iunie 13 după călindarul vechiu,* ear' după călindarul nou *Iunie 25,* ***să ne adunăm în orașul Timișoara,*** și să ne sfătuim cu toții la olaltă, pentru bunul d bște, marturisind credința cătră înălțatul împărat și legile patriei. Acea tă adunare poporală fiind *cu știrea înălțatului minister,* — cunoscut vă facem fraților Români, ca să știți și ca să vă învoiți prin alegii comunităților parte a lua; adecă, toată comunitatea să trimită un mădular din sînul seu, și de cumva nu ar putè însași a trimite, atunci binevoească satul, sau orașul, cu pecetea satului și a sfintei biserici pe cel mai aproape din prejur, care va să meargă, a-'l împuternici în numele seu, de sine înțelegêndu-se, că toți cei-ce vor venì la locul numit, numai așa vor avea parte, dacă vor fi trimiși pentru aceasta; dar' voim și vă rugăm, că dela trimițători *cu pecete întărită scrisoare să aveți.* Dat în adunarea Românilor la *Pesta,* Maiu 9/21 1848, *Manuil Goszdu* m. p., presidentul adunării, *Dragoș Ioan* m. p., actuar."

S'a compus mai departe *adresa,* care a fost înaintată ministerului unguresc, ca »*Petiția neamului românesc din Ungaria și Banat*«, — emanată asemenea dela adunarea națională a Românilor, ținută la Pesta, în 21 Maiu n. 1848, și care era următoarea:

Domnilor ministri!

Nația română și după mărturisirea istoriei e una dintre cele mai vechi nații în Ungaria. Dela început, după făcuta legătură, dând mâna cu Ungurii a apărat patria și pentru bunul aceleia lucrând cu nemișcată statornicie nu numai sângele și averea 'și-a jertfit, ba încă împotriva Musulmanilor și a altor barbari dimpreună cu neamul unguresc a fost zid apărător patriei acesteia, și prin aceasta a toată Europa, care urmă după lumina civilisației.

Nația aceasta asuprită de valurile veacurilor multe a răbdat, fiind amurțită de patimile strîmbătății și ale nerecunoștinței.

http://statuldacia.info

Ziua de pofte a neamurilor, întemeiată pe vecînica dreptate, s'a ivit; şi anul 1848 urmând îmboldirei geniului patriei acesteia, în binecuvêntarea libertăţii pe toţi cetăţenii patriei fără deosebire de religie asemenea împărtăşindu-'i, de simţul acesta al libertăţii sĕ bucură şi naţia română, şi timpul acesta după lipsiri de multe veacuri cu piept înflăcărat salutându-'l:

Noi, în numele naţiei române din Ungaria, ca trimişii aceleia, declarăm coronatului împĕrat din Ungaria şi până acì neprecurmat arĕtată credinţă, însufleţiţilor luptători pentru dreptate mulţumire, cătră fraţii nostri Unguri dragoste, ear' cătră întâiul neatîrnătorul ministerium unguresc simpatie şi încrezĕmênt, mărturisind, cumcă ne ţinem de cea mai sfântă datorie, cu patriotică jertfire a ne lupta pentru mărirea coroanei ungureşti şi pentru întregimea împĕrăţiei.

Deci dar', stând principiile aceste, le aşternem hotărît după chemarea noastră, în numele naţiei, cu cuvinte ferbinţi înaintea ministerului petrecut de dragostea naţiei, şi totdeodată sûntem datori a mărturisì, cumcă umblarea noastră nu sĕ întemeiază pe acea ticăloşie omenească, care în orele mărimei însătoşată de cercarea graţiei însuşi de sine sĕ supune, ci potrivit cu originea noastră romană, în timpul lipsei arĕtăm Ungurilor cumcă noi sûntem adevĕraţi prieteni.

Atâta e ce în numele naţiei, după lipsă şi în faptă arĕtând, cu cuvinte descoperim. Şi acuma:

Ce sĕ atinge de soartea noastră ne apropiem cu cumpĕtatele noastre dorinţe cătră ministerul naţional.

Avem şi noi dureri urmate de rĕutăţile timpurilor. Avem şi legiuite pofte, a cărora lecuire şi împlinire potrivit timpurilor a o lua în socotinţă cu atâta mai puţin o putem trece cu vederea, cu cât mai tare sûntem încredinţaţi despre aceea, cumcă prin ţîntita lucrare şi o astfel de încercare sĕ va nimicì, care fiind povĕţuită de o mână nevĕzută a stării ce a urmat din rĕutăţile timpurilor, ar putè fi şi spre primejdia ţĕrii noastre.

Durerile cari le pomenirăm sĕ ating de soartea intereselor noastre naţionale, şi sĕ nasc de acolo, că slavismul încă înainte de vre-o câteva sute de ani lipsindu-ne de literile noastre cele româneşti şi vîrînd în toate cărţile noastre cele bisericeşti şi şcolastice slovele lui *Kiril,* a voit naţia noastră a o despărţì de cătră Europa civilisată, pentru aceea, ca aşa prin o sîlă morală sĕ o poată trage în cursa slavismului; şi fiindcă originalul caracter al naţiei noastre nu s'a putut strămuta, a întrebuinţat şi starea noastră cea isolată, fără de-a

http://statuldacia.info

fi fost noi întrebați, acel soiu al Slavilor, care în anul 1690 a venit în pământul unguresc, și a tras și națiа românească cea de o lege cu sine sub aripile așa numitului *Declaratorium Illiricum,* dela care fiind hierarchia (preoțimea) sêrbească, a monopolisat toate trebile bisericești și școlastice, cu cea mai mare stricare a nației noastre. Libertatea, egalitatea și frățietatea nu sufere ca într'o patrie să domnească un popor asupra altuia; și fiindcă firea, caracterul și deosebirea în limbă, cu un cuvênt, datorința politică a nației românești poftește ca să se nimicească amestecarea la olaltă, la care țîntește panslavismul, pentru aceea:

Din datorința ce o avem către bunul nației noastre mărturisim, că avem nestrămutată voință *a ne despărți de către Sêrbi* în toate trebile bisericești și școlastice. Și după-ce din împrejurările mai de curênd ivite apriat să vede, cumcă Sêrbii prin lucrarea lor voesc a surpa întregimea crăimei ungurești, și după-ce și metropolitul sêrbesc, care să află sub constituția ungurească, s'a făcut părtaș lucrărei acesteia, noi pe dînsul ca pe unul care s'a îndepărtat dela calea legii nu-'l putem cunoaște mai mult de cap bisericesc al concetățenilor și al neamului nostru. Așadar' poftim:

1. Ocârmuire bisericească cu totul neatîrnată dela metropolitul Carlovițului, care și până atunci, până-ce legiuitul nostru sinod în privința aceasta va hotărî, să ocârmuiască provisoric, sub nume de *vicar-metropolit,* luând lângă sine doi bărbați adevărați români, unul din ceata preoțească, ear' altul dintre mireni.

2. Să se trimită sub președința unui comisar ministerial o comisie aleasă din Români și Sêrbi la numĕr deopotrivă, care cercând starea fundațiilor bisericești și școlastice, precum și starea și diplomele mănăstirilor, ear' mai vîrtos că cine au fost fundatorii acelora, să poată sfîrși mijlocirea despărțirei, ca să poată căpĕta fieștecare parte, partea sa.

3. Să avem sinod dechilin și ocârmuire bisericească și școlastică neatîrnată, ai căreia mădulari să fie aleși numai dintre fiii nației noastre.

După credința ce o avem către frații nostri unguri, și cu care credință, precum tare credem, și din partea lor vom fi întîmpinați, poftele noastre cele politice în următoarele puncturi le cuprindem:

a) Concetățenii români limba ungurească o cunosc de diplomatică, însĕ și ei așteaptă aceea, ca întrebuințarea limbei lor naționale neîmpedecată să se lase în biserici, la învĕțătura fiilor lor și pretutindea și în toate trebile nației noastre, cele din lăuntru;

http://statuldacia.info

b) Să se rîdice lângă ministrul cultului o secție (clasă) deosebită, care să ocârmuiască trebile Românilor, cele bisericești și școlastice, și în care să se așeze numai Români adevărați de legea răsăritului, în care poporul are încrezământ;

c) Să se întoarcă mai mare băgare de seamă de acî înainte asupra fiilor nației românești, cari până acum nu fără durere să priveau a fi trecuți cu vederea;

d) La regimentele militărești mai cu seamă să se așeze (aplice) ofițeri de Români.

Care pofte eșite din suflet adevărat grăbind a le așterne înaltului ministerium, care e încungiurat de credință și dragoste, noi în numele nației, care pe noi aicea ne-a trimis, cu cucernicie poftim și dorim fericirea patriei noastre și din toată inima și din tot sufletul strigăm: Să trăească țeara, să trăească craiul, să trăească libertatea, egalitatea și frățietatea!

Datu-s'a în Pesta, din ședința Românilor adunați de prin comitatele ce mai jos să vor însemna, în 21 Maiu, 1848. (Urmează subscrierile)".

Adunarea dela Lugoj.

Pe 27 Iunie a fost convocată o adunare națională românească la *Lugoj*. Și cum despre ținerea adunării convocate de *Gozsdu* și *Dragoș* pe 13/25 Iunie la *Timișoara* nu ne-a rămas nici o urmă, trebue să concludem, ca ea a fost contopită în cea dela *Lugoj*.

Convocarea adunării dela *Lugoj* s'a făcut prin *Eutimie Murgu*, fruntaș român bănățean, cu mare trecere și mare popularitate pe atunci, care în scopul acesta a adresat Românilor bănățeni următorul *apel:*

— Fraților Români bănățeni! Țeara noastră se află în primejdie. Servienii din vecina țeară a Slavoniei, răscolindu-se asupra Ungariei să sumețesc a socoti țeara noastră a Banatului ca o țeară slavonă sârbească. Întru această neruşinată a lor sumeție vedem noi cum acesti revoluționari servieni încearcă a aduce în ispită pe poporul acestei țări. Prin niște oameni de viță lor, ce din Sârbia furișându-se în țeara noastră, se află ici-colo rătăcind, au făcut și fac turburări pe marginele țării de cătră Dunăre și Tisa. Ei, în loc de a se astâmpăra, încă și mai departe caută a face rău în țeara noastră.

Datorința chemându-ne a ne apăra împotriva acestor revoluționari, am găsit de cuviință a ne aduna în orașul *Lugoj* spre a ne

http://statuldacia.info

sfătuì împreună despre mijloacele trebuitoare pentru asigurarea ţĕrii împotriva acestor revoluţionari.

Pentru aceea dar' alerg a chema pe toate comunităţile şi pe toţi patrioţii acestei ţĕri a Banatului, sĕ aibă dragoste a venì spre a ne sfătuì cu toţi în treaba aceasta. Ziua adunării o hotărîm pe 27/15 Iunie 1848. Datu-s'a în *Lugoj,* în 17 Iunie 1848. *Eutimie Murgu*«.

Pentru-ca se înţelegem tonul, estrem de duşmănos faţă de Sêrbi, în care e ţinut convocatorul acesta. trebue sĕ ştim, că *Eutimie Murgu* a fost unul dintre primii şi poate-că cel mai energic şi resolut luptător în causa emancipării bisericii române de sub tutela sêrbească. Ear' în luptele întreprinse în direcţiunea aceasta, nu puţine nĕcazuri a avut sĕ îndure dela Sêrbi.

Nu mai puţin energic şi resolut a fost *Murgu* însĕ şi în luptele purtate în contra ungurismului, lupte terminate cu întemniţarea sa pe mai mulţi ani, fără a fi judecat şi osândit după formele de pe acele vremuri.

Despre activitatea naţională a lui *EutimieMurgu,* ne dă dovadă suficientă arĕtarea făcută în contra lui pentru a fi dat în judecată. Acusa ridicată în contra lui *Murgu* din partea autorităţii supreme a comitatului *Caraş* era urmatoarea:

Eutimie Murgu, advocat din Ungaria, de religiune greco-neunita, de origine *româna,* născut în confiniul militar român, cu mai mulţi ani înainte de aceasta trecênd în ţeara românească, fù scos de acì din causa participării sale la planuri de atentate revoluţionare şi aşezându-se în sînul acestui comitat, acì de abia câteva luni petrecênd, fù destul de cutezător a se ocupa cu născociri secrete şi astute de planuri periculoase spre subminarea naţionalităţii ungureşti, a unităţii coroanei ungureşti, a constituţiunii şi a statului. Ideile sale pline de fantasie se concentrau întru a emancipa naţionalitatea Românilor, cari fac cea mai mare parte a ţinutului acestuia, şi întru a întemeia *un stat românesc.* Firul nisuinţelor sale îl torcea mereu într'un secret tot mai profund. etc.“

Asta a fost adecă crima lui *Murgu*, că voia *emanciparea naţionalităţii române,* şi pentru această crimă a fost condamnat la temniţă grea de patru ani, tradat fiind de preotul român din Gavoşdia, *Ioan Blidariu.*

Zorile libertăţii maghiare, 15 Martie 1848, 'l-au aflat pe *Murgu* în *Casarma Iosif* din Budapesta, unde era întemniţat. Şi cu toate că şi el era criminal politic, de el nu 'şi-a adus nimeni aminte ca sĕ-'l elibereze, ca pe *Tancsics.*

http://statuldacia.info

Abia în 8 Aprilie, după-ce petrecuse doi ani și zece luni în temniță, la intervenirea deputatului român *Sigismund Papp* și a altor oameni de inimă, chiar și a Maghiarului *Nyári Pál,* a fost scos din prinsoare și el, redându-'i-se libertatea, spre marea bucurie a puținilor Români cari să aflau pe atunci în Budapesta.

Presa maghiară a început să facă gură în jurul chestiei *Murgu*, cerênd lămuriri. că pentru-ce a fost în închisoare doi ani și zece luni fără judecată? Ear' procuratura supremă a fost silită să dee următoarea declarațiune în causă:

Eutimie Murgu a fost arestat de către comitatul Caraș, pentru *rĕscularea poporului,* aflându-se la el scrisori cari erau îndreptate în contra unității țĕrii ungurești. Fu închis în Pesta, în *Ncugebäude;* fu ascultat în 30 Octomvrie și 30 Noemvrie 1845, și după-ce să traduseră niște scrisori românești, în 27 Aprilie 1846 să începù procesul în contra lui, înaintea tablei regești.

Nevoind el să-'și înainteze apĕrarea, nici la repetite provocațiuni, fù admoniat judecătorește, cu care ocasiune a declarat în fața notarilor tablei regești, cari aveau să-'i inmanueze actele procesului penal, că *nu să recunoaște pe sine de supus al țerii ungurești, nici nu să ție de jurisdicțiunea ungurească, și că numai atunci va respunde, dacă va fi pus pe picior liber,* dar' și atunci numai pe calea sa, adecă, *să va apera înaintea impĕratului Austriei!* În 6 Februarie 1848 să dete procesul, așa cum era, spre judecată fiscului regesc, și la provocarea advocatului numit din oficiu, *Bertha Sándor,* ca să-'i spună aceea-ce are de spus întru apĕrarea sa, — el și acuma a declarat ca mai sus, că *nu e supus al țerii ungurești,* etc".

Natural, că după declarațiunea aceasta, — presa maghiară a luat poziție *în contra lui Murgu.*

Dar' să revenim asupra adunării naționale dela Lugoj.

S'a ținut în câmpul liber, sub dealul viilor, teritor numit și din partea adunării dela Lugoj »*Câmpul libertății*«, — cum s'a făcut la Blaj.

Au fost de față cam la douĕsprezece mii de oameni, adunați din toate părțile Banatului. President al adunarii a fost proclamat cu mare însuflețire convocatorul *Eutimie Murgu,* ear' secretar *Aloizie Vlad.*

Murgu a rostit o vorbire scurtă, dar' bună. A accentuat întregitatea țĕrii și perfecta libertate, necesară pentru desvoltarea popoarelor. Adunarea a pus jurĕmênt pe constituția patriei și pe

http://statuldacia.info

credința *către naționalitatea română.* A votat apoi, după-ce întâiu au ridicat mai mulți cuvêntul pentru autonomia Banatului, și pentru reclamarea părții acesteia de țeară pe seama Românilor, ca cel mai numëros popor din Banat, conclusele următoare:

1. Înarmarea poporului român sĕ se facă după putință în restimp de șase zile pentru defensivă; ear' după-ce va fi înarmat poporul de către stat, sĕ păşească în ofensivă.

2. Armele confiscate din partea oficianților de stat sĕ se redee poporului.

3. Sĕ alege căpitan suprem al Banatului *Eutimie Murgu,* însĕ *via petitionis.*

4. Episcopii actuali bănățeni sĕ fie supuși căpitanului suprem, — earăși via petitionis.

5. Naționalitate și pe seama Românilor!

6. *Introducerea limbei române în toate dicasteriile Banatului,* cu escepțiunea corespondențelor purtate cu ministerul, cari au sĕ meargă în limba maghiară.

7. Poporul depune jurămênt pentru frățietate, patrie și *pentru naționalitatea română.*

8. Adunarea numește vicar episcopesc pe protopopul *Petrovici* din Lipova pentru diecesa Timișoarei, ear' pe protopopul *Vuia* pentru diecesa Vîrșețului.

Unele din conclusele votate au fost aduse și la cunoștința ministerului unguresc, și anume punctele 3 și 8, după-cum dovedește raportul ce 'l-a făcut *Murgu* către ministerul unguresc de interne. Raportul e următorul:

„Cinstitei ministerii dinlăuntru!

Potrivit cu arĕtarea făcută din parte-mi, atât cinstitei ministerii, cât și comisarului provincial din Bănat, la primejdiile cele de față, fiind neapĕrată trebuință de-a ne îngriji pentru asigurarea țĕrii Bănatului împotriva rĕsculaților Croato-Servieni, ce au și călcat hotarele, la ziua hotărîtă, adecă la 27/15 Iunie, ținênd în Lugoj generalnica adunare a poporului pomenitei țĕri și în urma sfătuirilor chibzuind cele de cuviință spre apĕrarea acestei țĕri, cu toate-că o deputațiune aleasă din șirul poporului respectiv cât de curênd sĕ va presenta cinstitei ministerii spre a așterne resultatele acestei adunări, atât cinstitei ministerii cât și adunării țĕrii, pentru a-'și dobândi a lor legiuită aprobare; dar' fiindcă unele din mĕsurile ce s'au aflat a fi de neapĕrată trebuință spre a sĕ lua împotriva acestor primejdii la

http://statuldacia.info

împrejurările de acuma nu sufere mai departe trăgănire, fără primejduirea ţării, mai jos semnatul, ca alesul president al pomenitei adunări îşi ţine de sfântă datorinţă şi mai nainte a le da în cunoştinţa cinstitei ministerii, spre a sĕ putè fără întârziere pune în lucrare.

Aşa, mai nainte de toate chibzuindu-se a sĕ arma poporul în 6 zile după putinţă, poporul însĕ la aceasta întîmpinând, că la asemenea grele împrejurări în străini necunoscuţi nu poate avea încrederea cea trebuincioasă, spre a sĕ hotărî sĕ apuce arma; deci declarând că numai sub comanda unui bărbat, de-a căruia credinţă nu poate fi îndoială, este resolut a aduce ori-ce jertfă pentru apĕrarea ţării, pentru care, la primejdiile cele de faţă întrebându-se poporul în public, pe care anume din fiii patriei ar dorì sĕ aibă mai mare căpitan al armatei sale din Bănat? Fiindcă la aceasta întrebare toţi cu un glas strigară, că însuşi mai jos iscălitul president sĕ le fie mai mare căpitan şi poftiră anume a sĕ propune cinstitei ministerii spre întărire; mai departe, fiindcă spre întîmpinarea lipsei de arme, cu un glas se hotărîră a sĕ cere înderĕt prin cinstitele ministerii acele arme, ce fără dreptate în foarte mare numĕr s'au fost luat dela locuitori prin guberniul nemeşesc, ca pentru mĕsurile ce fără întârziere sûnt a sĕ lua spre respingerea inimicilor, sĕ se poată fără preget a se pune în lucrare, trebuinţă grabnică fiind a sĕ face cea de cuviinţă punere la cale în causa aceasta, mai jos iscălitul aleargă a supune acestea la cunoştinţa cinstitei ministerii. rugând a sĕ face cât mai fără întârziere cuviincioasele întru aceasta orîndueli guverniale.

Mai departe, întru acest chip avênd rostite mĕsuri fiisicești coactive asupra năvălirilor din partea rĕsculaţilor servieni, şi dar' venind vorba despre mĕsurile morale spre asigurarea ţării în potriva machinaţiunilor acelora, ce aţîţând şi învitând poporul asupra Ungurilor, caută a-'l trage în partea lor, spre a-'l face vrăjmaş Ungariei, s'a făcut poporului următoarea propositie, pe carea din cuvênt în cuvênt o scoatem din protocolul adunării:

Pentru-ca în calea morală sĕ se poată întimpina primejdiile ce ameninţă ţeara noastră, s'a abătut luarea aminte a tuturor acelor oameni din ţeara aceasta, ce întărîtând şi învitând pe Români, caută poporul român a-'l face inimicul Ungariei.

Şi s'a făcut întrebarea, cari sûnt acei oameni din ţeara aceasta, ce în astfel de împrejurări s'ar putè cunoaşte de cei mai primejdioşi ai ţării?

http://statuldacia.info

Şi s'a recunoscut de comun, cum-că *vlădicii străini*, de neamul sêrbesc, cari şi mai nainte de aceasta s'au străduit a-'şi întrebuinţa puterea lor cea sufletească spre a trage pe Români în partida lor panslavă sêrbească, acuma când şi connaţionalii lor în Slavonia şi Croaţia rĕsculându-se asupra Ungariei, nu numai că ei in partea lor vor a se desbina de Ungaria, ci totdeodata şi însaşi ţeara noastră a Banatului, prin proclamaţiile sale, voesc a o declara de ţeară întrupată rebelíii lor monarchii, şi întru înţelegere cu connaţionalii lor din Sêrbia, cutezênd a călca hotarele Bănatului.

La aceste grele împrejurări pomeniţii vlădici sêrbeşti, ca şi mai înainte de ace tea cunoscuţi de proseliţi panslavistici, în nădejdea conaţionalilor lor porunciţi de rĕsculatul lor mai mare, Metropolitul dela Carloveţ, sûnt în stare de-a aduce poporul în cea mai grea ispită, şi mai vîrtos luând şi băgare de seamă, că aceşti vlădici fiind sub oarba supunere şi ascultare de cătră noi străinul archiepiscop sloveno-sêrbesc din Carloveţ, care este cunoscut de rebel, şi dar' în urma acestei supuneri cătră rebelul lor mai mare, prin usurpata din parte-le putere episcopească asupra poporului acestei ţĕri, după-ce şi aşa s'a umplut ţeara de proclamaţii rĕsculate de ale pomenitului metropolit, şi vlădica din Timişoara a trimis circular pe la popi, îndemnând poporul sĕ nu sĕ supună nimĕnui decât numai lui.

Deci lăsându-se şi mai departe puterea sufletească în mânile lor, ţeara nu poate fi sigură în potriva primejdiei şi că ei gata fiind a rĕscolì poporul asupra Maghiarilor, în tot minutul sĕ ameninţă cu primejdia rĕscoalei, deci făcêndu-se întrebarea, în ce chip ne-am putè asigura în contra primejdiilor ce dela ei ne pot purcede, strigând poporul din toate părţile, că unicul mijloc de a ne asigura în potriva lor este uşurarea lor de sarcina episcopească, pentru-că uşurându-'i din posturile lor, le luăm din mână puterea sufletească, prin care ne pot devenì primejdioşi, şi aşa poporul strigând din toate părţile, că de vreme ce acesti Sêrbi, ca străini atât de primejdioşi, nu sûnt aleşi după lege, în sinodul diecesan, ci în potriva voinţei poporului, cu puterea vîrîţi în scaunele episcopeşti, din această causă, ei nici nu pot fi socotiţi de episcopi cu chemarea duhovnicească, ci numai usufructuari fisiceşti ai foloaselor materiale, toţi cu un glas strigară declarându-'i de scoşi din posturile lor. Deci după-ce clerul, din partea poporului întrebat fiind, tot asemenea declară strigând sĕ fie lipsiţi din posturile lor, căci nici însuşi nu le va mai cunoaşte puterea episcopească, nici va mai primì dela ei vre-o poruncă.

http://statuldacia.info

De vreme ce așadară furișearea sau usurparea puterii duhovnicești din partea hierarchiei slavono-serviane nu este întemeiată nici pe o legătură sau învoire, deci din partea Românilor necunoscêndu-se nici un drept Sêrbilor asupra hierarchiei românești, acì în public, cu un glas hotărînd a nu mai cunoaște hierarchia slavono-sêrbească, cu un glas hotărîtor strigară de neatîrnată biserica și eparchia română de cătră biserica și eparchia sêrbească; și fiindcă sĕ cunoscù că metropolia Timișoarei, ce sĕ află vacantă, trebue sĕ-'și redobândească obicĭnuitul seu *metropolit românesc,* de bunăoară pentru-că acesta precum și episcopii sûnt a sĕ alege întru anume adunare bisericească. până la ținerea acestei adunări sĕ făcù întrebarea: cine sĕ ocârmuiască diecesele până la alegerea altor episcopi, după canoanele bisericei, cu putere legiuită?

La aceasta rĕspunse tonul poporului, că presidentul sĕ propună bărbați vrednici din ceata preoțească spre a fi denominați *de popor* de vicari ai vacantelor scaune a metropoliei și episcopiei; deci dintre mai mulți propuși sĕ aleasă de vicar general metropolitan domnul protopop din districtul Lipovei, *Dimitrie Stoichescu* alias *Petrovici,* ear' de vicar al episcopescului scaun de Caransebeș sĕ aleasă *Ignatie Vuia,* protopopul Vêrșețului și sĕ hotărî, ca punerea în lucrare a acestei mĕsuri dictate de frica primejdiilor sĕ se ceară dela cinstitele ministerii.

Această hotărîre a poporului pomenit, alerg a o face cunoscută cinstitei ministerii a cultului și pe temeiul principiei: *Salus rei publicae suprema lex esto,* ca o mĕsură dictată de necesitate în mijlocul primejdiilor cunoscêndu-se de legiuită a sĕ pune în lucrare prin organul guvernei ministeriale. Dat în Pesta, 13/1 Iulie 1848. Cu aceste sûnt a cinstitei ministerii plecați concetățeni, *Eutimie Murgu* m. p., presidentul adunării, *Aloizie Vlad* m. p. secretarul adunării".

Din cuprinsul acestui raport, adresat guvernului unguresc, sĕ vede, că Românilor din Banat le ardea mai mult de desfacerea de cătră Sêrbi în cele bisericești, decât de toate celelalte necesități naționale; pentru-că ei combinau foarte bine, că pentru a putè ajunge la independență națională, e necesară întâiu de toate independența în biserică, dat fiind că la noi însași biserica e ocrotitoarea naționalităței.

Guvernul unguresc, voind sĕ atragă în apele sale pe Românii din Banat, a satisfăcut dorințelor lor esprimate cu privire la cei doi *vicari episcopești,* pe cari *'i-a întărit* în posturile lor, deși activitatea lor nu a fost de lungă durată.

http://statuldacia.info

Popularitatea energicului și neobositului *Eutimie Murgu* ne-o dovedește mai bine împrejurarea, că la alegerile ținute în decursul verii, pentru dieta ungară dela Pesta, *Murgu* a câștigat *trei* mandate dela poporul din comitatul *Caraşului,* ales fiind în cercul *Lugojului,* al *Oraviței* și al *Făgetului.*

După-ce a întrat în dietă, unde asemenea a purtat luptă în contra Sêrbilor și pentru despărțirea hierarchică a Românilor de cătră Sêrbi, a optat pentru cercul *Lugojului.*

http://statuldacia.info

Dieta din Cluj.

Delegaţiunea însărcinată din partea adunării naţionale din *Blaj* cu înaintarea petiţiunii la dieta ţĕrii din *Cluj,* — se afla la 28 Maiu întreagă în Cluj, astfel, că încă în aceeaşi zi a putut sĕ ţină o conferenţă intimă pentru a-'şi precisa programul de acţiune.

Conferenţa a fost sgomotoasă, din motivul, că Românii din fundul regiu cereau sĕ se iee posiţie şi faţă de Saşi, nu numai faţă de Maghiari, fiindcă pentru ei sûnt mai periculoşi Saşii decât Ungurii, şi peste tot, poporul are sĕ sufere mai mult dela Sasi decât dela Maghiari.

În ziua următoare, dimineaţa, s'a ţinut o nouă conferenţă, în care s'a luat hotărîrea, ca pe lângă petiţiunea generală, compusă în Blaj, sĕ se înainteze dietei şi o a doua petiţiune, pentru sanarea relelor de pe fundul regiu.

Conferenţa a delegat apoi pe *George Bariţiu* şi pe *Paul Dunca,* sĕ facă visite pe la cei mai marcanţi deputaţi ai dietei, în scopul sĕ-'i informeze despre intenţiunile şi dorinţele Românilor; ear' marea delegaţiune, întreagă, care, întărită şi cu nemembri, era compusă din 120 persoane, a făcut visită în aceeaşi zi la guvernatorul *Teleki* şi la comisarul imperial, generalul *Puchner,* în faţa cărora episcopul *Leményi* a desfăşurat dorinţele Românilor.

Contele *Teleki,* guvernatorul ţĕrii, a asigurat delegaţiunea despre bunăvoinţa sa, şi a promis, că gravaminele Românilor le va înainta la locul competent, deşi crede, că e superfluă accentuarea atât de pronunţată a îngrijirilor Românilor, tocmai acuma, când e vorba sĕ fie dărîmate toate stavilele cari au esistat între clase şi naţiuni.

La comisarul imperial, generalul *Puchner,* episcopul *Leményi* a accentuat în vorbirea sa, că poporul român, cu toate-că e asuprit, vrea sĕ rĕmână credincios patriei şi Domnitorului; că unirea ţĕrilor e o afacere internaţională, care trebue făcută cu mare precauţiune;

http://statuldacia.info

și că întêmplându-se ca celelalte națiuni să se clătine în credința către casa austriacă, *Românii nu vor întârzia să se întrepună pentru Domnitorul lor.* Roagă deci în numele Românilor pe comisarul imperial, să comunice acestea la locul preaînalt și să sprigineasscă petiția Românilor.

Generalul *Puchner* a răspuns, că acum când toate sûnt de câștigat și se pot câștiga, Românii să fie liniștiți și să observe ordinea. Îi asigură de spriginul seu. „Fiți convinși, a zis generalul, că Maiestatea Sa deopotrivă poartă grije de fericirea fiecărui popor din cele viețuitoare sub sceptrul seu; ear' eu nu am altă datorință decât *să împlinesc ordinul M. Sale*«.

Cu predarea petițiunii, cu depunerea ei în mânile guvernatorului țării, delegațiunea română 'și-a terminat misiunea, pentru-că alta însărcinare nu avea. Ba chiar din contră, 'i-s'a fost dat instrucțiune ca în eventuale desbateri și pertractări *să nu intre.*

Textul petițiunii predate guvernatorului e identic cu al petițiunii înaintate monarchului din partea celeialalte delegațiuni. Îl vom cunoaște deci la alt loc.

Dieta a fost deschisă în 29 Maiu. Galeriile erau pline de public maghiar, care primea cu aplause și aclamări pe deputații opositionali, declarați aderenți ai uniunii cu Ungaria.

Pe afară încă era lume multă, pentru-că poporul maghiar era preparat din vreme și pus la cale să facă sgomot, și în cas de necesitate și acte de volnicíe în jurul uniunii. Deputații și regaliștii abia puteau străbate printre mulțime, ca să între în dietă.

Miliția era scoasă în piață, în plină paradă.

Deputații Sași, despre cari se știa că nu prea sûnt pentru uniune, au fost primiți cu vivate sgomotoase când au întrat în dietă, probabil pentru a-'i deobliga și a-'i face să voteze uniunea. Tot așa și episcopul *Leményi*, care era regalist, precum și deputații români *Constantin Papfalvi* și *Alexandru Bohățiel.*

Era o zi de Duminecă, și frumoasă din cale afară.

Președintele dietei, baronul *Kemény Ferencz,* deschide ședința la orele unsprăzece-și-jumătate, salutând deputații de binevenire, într'un discurs istoric, în care a vorbit și de *sancțiunea pragmatică* care nu împedecă *uniunea*« cu Ungaria. Galeria aplaudează.

Întră acum membrii guvernului în sala de ședințe și locul presidial îl ocupă guvernatorul țării, — contele *Teleki.* La propunerea sa dieta esmite o delegațiune, ca să învite pe comisarul imperial,

http://statuldacia.info

generalul *Puchner*, la şedinţă, pentru a face deschiderea solemnă a dietei, în numele Domnitorului.

Comisarul apare în curênd, şi urcând o treaptă a tronului rosteşte un discurs de deschidere *în limba maghiară,* ceea-ce a provocat frenetice aplause în sala întreagă.

S'a cetit apoi rescriptul împĕrătesc despre convocarea dietei, şi programul de muncă al dietei, ear' comisarul sĕ retrage şi dieta trece la verificarea deputaţilor.

Dintre deputaţi cel dintâiu ia cuvêntul baronul *Kemény Dénes,* şeful opoziţiunii, pentru a face propunere în chestia ordinei de zi. Abia a dat însĕ sĕ se înţeleagă că ce vrea, şi publicul de pe galerie, pe care-'l forma în cea mai mare parte tinerimea universitară maghiară, a început sĕ strige: *unio, unio!*

Pentru a curma gălăgia, presidentul enunţă ca puse la ordinea zilei pentru şedinţa din ziua următoare cele trei puncte prime din program, — va sĕ zică *şi uniunea.*

Sĕcuiul *Pálfi János* cere, ca nu mâne, ci *astăzi* sĕ între dieta în meritul uniunii; de aceea propune, ca dieta sĕ facă imediat visită la comisarul ımperial, ear' de acolo sĕ vină îndĕrĕt în sală, şi prefăcêndu-se în conferenţă naţională, sĕ discute înainte de toate proiectul de lege despre uniune, cetit deja în conferenţa ţinută în ziua premergĕtoare.

Sĕ primeşte propunerea. Deputaţii vin dela comisarul *Puchner* earăşi în sala de şedinţe. Presidentul *Kemény* ceteşte acum proiectul de lege *despre uniune.* Maghiarii îl primesc cu aplause. Saşii cer sĕ li-se predee lor pentru a-'l censura şi pentru a-'şi spune părerea, aşa cum era usul până acì. Românul *Bohăţiel* nu e contrar uniunii, dar' cere drept condiţie »*ridicarea naţiunii române la rangul de a patra naţiune legitimă a ţĕrii*«.

Conferenţa sĕ întrerupe, pentru a fi continuată la orele cinci după ameazi. În şedinţa de după ameazi vorbeşte vicarul *Papfalvi,* alăturându-se la vederile lui *Bohăţiel,* pe cari le întregeşte cu aceea, că dieta sĕ aibă în vedere soartea *grăniţerilor români,* care încă trebue sĕ fie ameliorată.

Românilor le rĕspunde baronul *Wesselényi,* asigurându-'i, că dacă sĕ decretează uniunea, au sĕ încete dela sine toate gravaminele Românilor, fiindcă noua constituţie a ţĕrii nu sĕ mai basează pe principiul naţionalităţii şi al intereselor de clase, ci pe principiul libertăţii *personale* şi al egalităţii *individuale* de drept.

http://statuldacia.info

Românii nu au mai lungit vorba, ci au dat curs liber întêmplărilor. Nu așa însĕ Sașii, cari aveau 22 de representanți naționali în dieta din Cluj. Ei au pus ca condițiune pentru votarea uniunii menținerea neștirbită a întegrității teritoriale pe pământul săsesc, precum și folosirea neîmpedecată a limbei germane pe acest teritor, în toate ramurile vieții publice.

Opoziția Sașilor nu le venea Maghiarilor bine la socoteală, pentru-că de interes pentru ei era, ca legea despre uniune sĕ fie votată *în unanimitate,* căci numai în casul acesta erau ei siguri că legea va fi sancționată din partea Monarchului. De aceea s'au pus sĕ capaciteze pe Sași, — și în mijlocul capacitărilor au încheiat conferența, târziu seara.

Capacitarea s'a prins însĕ de Sași; pentru-că întrunindu-se toți în conferență particulară săsească, după o scurtă consfătuire, la propunerea deputatului *Carol Goos,* au luat hotărîrea, sĕ-'și dee în proxima ședință a dietei consentimentul la legarea uniunii cu Ungaria, respective sĕ voteze legea despre uniune, — în speranța însĕ și în firma credință, că națiunea maghiară va lăsa neatinse drepturile naționale și municipale ale Sașilor, așa cum sûnt ele garantate în legi positive, sancționate din partea Monarchului.

Ședința din ziua următoare, 30 Maiu, a dietei, a fost deschisă prin însuși guvernatorul țĕrii, conte *Teleki,* care, ținênd cont de dorința generala a Maghiarilor, pune la ordinea zilei punctul al treilea din rescriptul imperial, *chestia uniunii.*

Antâiu vorbește *Wesselényi,* întrebând, dacă dieta primește uniunea, așa cum e decretată în art. de lege VII. al dietei din Ungaria?

Mai vorbește *Szász Károly* și *Kemény Dénes,* ear' după ei sĕ scoală Sasul *Roth,* deputat al Brașovului, și declară, că *primește uniunea,* dar' își reservă dreptul de-a înainta, cu privire la drepturile și dorințele Sașilor, un *memorand,* comisiunii care va fi însărcinată cu stabilirea detailurilor uniunii.

Declarația aceasta a fost primită din partea Maghiarilor ca făcută în numele tuturor deputaților sași, de aceea au erupt toți, sala și galeria, deputații și publicul, în sgomotoase: »*Trăească uniunea, trăească Sașii*«! Deputatul *Berzenczey* a deschis fereastra și a comunicat publicului de jos că Sașii *au votat uniunea,* ceea-ce a provocat și pe strade, unde era adunată mulțime mare de oameni, însuflețire nespusă.

http://statuldacia.info

Guvernatorul a enunțat ca conclus *primirea cu unanimitate* a legii despre uniune, care formează articolul *prim* de lege, votat din partea acestei diete.

Uniunea fiind votată, așa cum doreau Maghiarii, cu unanimitate de voturi, șeful opoziției, *Kemény Dénes*, nu s'a putut reține să nu iee cuvêntul, nu pentru a preamări uniunea ca fapt acum împlinit, ci *pentru a lovì în Români și în Sași,* pentru-că au combătut-o și 'i-au fost contrari dintru început.

'I-a răspuns Sasul *Schmidt,* deputatul Sibiiului, declarând, că da, alegătorii au avut și *mai au* și acum scrupuli cu privire la uniune; dar' după-ce dieta a primit cu atâta bunăvoință dorințele esprimate din partea deputatului din Brașov, — ori-ce temere și îngrijorare are să dispară. Dorește, ca uniunea acum acceptată să servească spre fericirea țĕrilor surori.

O nouă furtună de aplause să descarcă la adresa Sașilor. cu atât mai vîrtos, că tocmai deputatul Sibiiului, *Conrad Schmidt,* era cel mai mare contrar al uniunii, — dintre Sași.

Cele întêmplate în sală au ajuns în curênd și la cunoștința celor de pe stradă, așa, că deputatul *Schmidt,* eșind din dietă, a fost ridicat pe brațe din partea mulțimei de jos, împreună cu episcopul *Leményi,* și ambii au trebuit să țină vorbiri, preamărind uniunea. Ba li-s'a pus și câte un steag în mână, cu inscripția: *unio vagy halál!* (uniune sau moarte).

Dieta a ținut după ameazi de nou ședință, pentru a stabilì *amĕnuntele uniunii,* în care scop a esmis o comisiune, compusă din 26 membri, între cari patru Sași și trei Români: episcopii *Șaguna* și *Leményi* și deputatul *Alexandru Bohățiel.*

Textul legii, prin care să face uniunea Ardealului cu Ungaria, e următorul:

Articolul de lege I. din 1848 al Ardealului.

Articolul de lege VII. votat de cătră legislatura ungară în 1848, în obiectul unității de stat, primindu-'l Transilvania cu caldă simpatie și aderând la uniunea Transilvaniei cu Ungaria, pe lângă susținerea în întregitate și în toată estensiunea a legăturii de imperiu, sancționată în sancțiunea pragmatică, — în urmarea acesteia, precum în țeara soră Ungaria este decretată și pusă în vigoare *egalitatea de drept* a tuturor locuitorilor, aceeași și în același mod să recunoaște drept principiu etern și nestrămutabil și la noi, pentru toți locuitorii patriei

http://statuldacia.info

acesteia, fără deosebire de națiune, limbă și religie, — și prin aceasta legile de până acum, contrare cu aceasta, sĕ decretează acum șterse și abrogate.

Întru punerea în aplicare a menționatului articol de lege VII. sĕ iau următoarele hotărîri:

§. 1. Numĕrul orașelor transilvane, cu drept de representanță, afară de orașele libere regești *Cluj, Murĕș-Oșorheiu* și *Alba-Iulia,* fiind 15, și și din acestea fiind asemenea libere regești două, anume *Gherla* și *Elisabetopol:* corigând eroarea de calcul strecurată în §-ul 3 al art. menționat de lege VII, amĕsurat principiului enunțat în același articol, numĕrul voturilor transilvane nu e 69 ci 73.

§ 2. Sub presidența guvernatorului regesc, conte *Teleki Jozsef,* și în cas ca acesta ar fi împedecat, sub presidența presidentului țĕrii, baronul *Kemény Ferencz,* sĕ esmite o comisiune regnicolară, compusă din membrii:

Comite-suprem conte *Thoroczkay Miklos,* jude curial suprem *Balásy Jozsef,* episcopul de Făgăraș *Ioan Leményi,* conte *Bethlen János,* baron *Josika Miklos,* baron *Kemény Dominik,* conte *Zeyk Jozsef, Weér Farkas,* conte *Bethlen János* junior, *Pálfi János, Mikó Mihály, Berde Mozes, Schmidt Konrad, Goos Károly, Roth Illés, Löw Wilmos, Gyergyoi Ferencz,* baron *Wesselényi Miklos, Szász Károly,* conte *Teleki László, Demeter Jozsef, Hanko Daniel, Alexandru Bohațiel,* deputați, *Andreiu Șaguna,* episcop neunit și *Debreczeni Márton,* consilier erarial, — care comisiune va clarifica pe ministerul Ungariei asupra detailurilor uniunii desĕvîrșite, va conlucra la aducerea în consonanță a intereselor Transilvaniei cu cele ale Ungariei, și va aduna material pentru proiectul de lege, care în obiectul acesta va avè sĕ fie presentat proximei diete comune.

§. 3. În Transilvania cursul administrațiunii și al judicaturii și organismul personal al acestora rĕmâne în starea de acum, până la regularea ce sĕ va face în proxima dietă comună. Funcționarea cancelariei aulice însĕ *încetează de tot,* ear' autoritatea cu care Maiestatea Sa s'a îndurat a învestì pe Alteța Sa palatinul și ministerul ungar, prin articolul de lege III. din 1848, — are sĕ fie estinsă și asupra Transilvaniei, atât în ce privește administrația civilă, cât și cea bisericească și militară și peste tot asupra tuturor ramurilor de guvernament.

§. 4. Din considerațiune față de concordarea administrării publice și a responsabilității ministeriale și în consonanță cu art. de

http://statuldacia.info

lege XXIX. din 1848, — înamovibilitatea, afară de calea legii, din oficiile publice, dependente de instituire guvernială, să restrânge numai la oficiile judecătorești.

*

Legea despre uniune a fost trimisă imediat Monarchului spre sancționare, și anume, prin o delegațiune, compusă din deputații *Weer Farkas* și *Pálfi János,* cari numai decât au plecat la *Insbruck,* unde sa afla curtea împărătească. Al doilea esemplar din legea despre uniune a fost predat comisarului imperial, pentru-ca să-'l alăture la raportul ce-'l va face Monarchului despre activitatea dietei din Cluj.

Un alt deputat, *Iakab Elek,* a fost trimis la Pesta, ca să informeze guvernul despre cele întêmplate în dieta din Cluj, și peste tot despre situația din Ardeal, pe care *Iakab,* care a luat parte și la adunarea Românilor ținută în Blaj, credea că o cunoaște foarte bine.

În 10 Iunie a urmat sancționarea uniunii, din partea Monarchului. N'a fost însă sancționare nedesăvîrșită, ci numai *aprobare,* având să urmeze mai târziu sancționarea. Rescriptul împărătesc, referitor la legea Ardealului despre uniune, sună astfel:

„Noi, *Ferdinand,* etc. *aprobăm* în întregul seu cuprins proiectul de lege trimis nouă spre sancționare cu representațiunea din 30 Maiu n. referitor la uniunea marelui nostru principat Transilvania, și vi-'l retrimitem cu îndrumarea, să vă grăbiți a ni-'l trimite spre înalta noastră sancționare regală. Insbruck, 10 Iunie 1848. *Ferdinand* m. p.“

Tot în 10 Iunie Monarchul a subscris și un al doilea rescript, prin care dieta Ardealului era pusă în cunoștință, că palatinul din Ungaria a fost imputernicit se iee toate măsurile necesare, ca în dieta Ungariei, convocată pe 2 Iulie la Pesta, să fie representat acum și Ardealul.

Legea despre uniune a fost promulgată în dietă în ședința dela 19 Iunie, rămânênd să fie tipărită în un anumit număr de esemplare, subscrise de Monarchul și de cancelarul, și provăzute cu sigilul țării, — lucru ce nu s'a mai putut întêmpla, în urma evenimentelor ivite mai târziu.

Textul aprobat din partea Monarchului a fost trimis în 27 Iulie ministrului de interne, ca el să esecute formalitățile cari după dreptul public al Ardealului dădeau putere legii, dar' și acì legea s'a înfundat; și împrejurarea aceasta a făcut, ca Monarchul să declare

http://statuldacia.info

la 1861 şi 1863, că legea despre uniune »*nici-când nu a fost perfecţionată în Ardeal* .

Dieta din Cluj a provocat pe Saşi sĕ-'şi presenteze *memorandul* promis, pe care luându-'l în desbatere, în şedinţa din 20 Iunie, a decis sĕ-'l predee comisiunii esmise pentru perfecţionarea uniunii, cu îndrumarea »*sĕ nisueascĕ a lucra, între hotarele dreptăţii, echităţii şi a politicei treze, ca pe basa acestui memorand ministerul unguresc sĕ înainteze dietei comune un proiect de lege*«. Deputatul sas *Schmidt Konrad* s'a sculat şi a mulţumit dietei pentru bunăvoinţa manifestată, şi — Saşii cu atâta s'au ales.

Tot în şedinţa aceea a venit la rînd şi *petiţia Românilor,* precum şi *Rugămintea* celor doi episcopi, înaintată dietei încă la anul 1842.

Dieta, luând în desbatere petiţia adunării naţionale dela *Blaj,* la propunerea deputatului *Szász Károly* îi dă următorul răspuns, în formă de *resoluţiune:*

„Avênd în vedere cele două petiţiuni adresate acestei diete din partea concetăţenilor nostri valachi, prin o delegaţiune, precum şi rugarea Valachilor de pe fundul regiu, presentată prin deputaţii *Orăştiei;* avênd mai departe în vedere *memorandul* pe care cei doi episcopi valachi 'l-au subşternut încă la 1842 staturilor de pe atunci ale ţĕrii; avênd în fine în vedere, că noi *sîntem datori,* ca pe Românii, cari au purtat de secole, în comunitate cu ceialalţi locuitori ai patriei, fericirile şi nefericirile, ear' acum au devenit concetăţenii nostri liberi, cu egale drepturi şi egale datorinţe, *sĕ-'i sprijinim cu sinceră bunavoinţă şi sĕ ne interesăm de afacerile lor,* cu considerare la binele şi esistenţa patriei noastre; avênd toate acestea în vedere, staturile, manifestând *sincere sentimente faţă de concetaţenii nostri valachi* şi asigurându-'i de prevenire în toate chestiile folositoare, legale şi juste, decid:

Fiindcă deoparte prin legile dela 1848 ale ţĕrii surori ungare, cari în urma unirii ambelor ţĕri sĕ estind acum şi asupra Ardealului, de altă parte prin articolul de lege votat din partea Ardealului tocmai în anul acesta, toate rĕstrîngerile şi raporturile de subordonare, cari esistau în înţelesul legilor de până acum, cu privire la diferitele poporaţiuni ale Ardealului, în special cu privire la Valachi, precum şi cu privire la diferitele profesii de credinţă religionară, au fost sistate de tot şi cu desĕvîrşire, — ear' în schimb a fost decretat *principiul egalei îndreptăţiri,* fără privire la naţionalitate şi religie,

http://statuldacia.info

pe seama tuturor locuitorilor patriei unite, acceptat ca peatră fundamentală, vecînică şi nerĕsturnată a constituţiei ungare; fiindcă mai departe, prin legile numite s'a şters iobăgia şi zĕciuiala pentru totdeauna, legislativa s'a aşezat pe basele representării poporului, ear' prin aceasta s'a deschis şi pe seama Valachilor nenobili posibilitatea participării la alegerile de deputaţi dietali şi tot aşa s'a întrodus şi participarea în mĕsură egală la sarcinile statului: *staturile ţĕrii cred, că prin toate acestea, plângerile şi durerile concetăţenilor nostri Valachi sûnt delăturate ear' dorinţele şi pretensiunile lor juste, — împlinite.*

Cu privire la acele puncte din rugările şi memorandele numite, cari pot fi privite de *neresolvate,* — ele vor forma obiect de resolvare justă şi potrivită, de altcum nu numai pentru Valachi esclusiv, ci pentru toţi locuitorii patriei, — în formă egală, pe seama viitoarei diete comune ce sĕ va ţinè *cu cooperarea representanţilor tuturor naţiunilor şi religiunilor;* şi anume, cu atât mai vîrtos, cu cât chestiile acelea ating şi *pe Valachii de dincolo de Ardeal,* din Ungaria, în mod egal, prin urmare ar fi o ingerenţă neiertată în cercul de activitate al legislativei comune, dacă în privinţa aceasta am aduce lege nouă.

Fiindcă luarea de mĕsuri estraordinare pentru redobândirea averilor luate pe nedrept, prin ori-şi-cine, dela singuraticele comune valache, e incompatibilă cu principiile fundamentale ale justiţiei, redobândirea lor trebue încercată pe cale politică şi judecătorească, la judecătoríile ce esistă sau de acum sĕ vor înfiinţa".

Luând esemplu dela Saşi, s'a sculat acum şi episcopul *Leményi* pentru a declara, că e pe deplin mulţumit cu declaraţiunile sincere şi leale ale dietei şi cu conclusul luat, care va satisface pe Români. Şi întocmai ca şi Saşii, am rĕmas şi noi numai cu sincerile şi lealele declaraţiuni.

Dieta din Cluj a fost închisă la 18 Iulie, prin rescript împĕrătesc.

http://statuldacia.info

Deputația română la Monarchul.

Membrii deputațiunii, care avea misiunea să predee Monarchului petițiunea adunării naționale din Blaj, au plecat numai decât după adunare la Viena; dar' raporturile de comunicațiune erau pe atunci foarte anevoioase, și astfel abia pe la finea lui Maiu sosiseră unii la Viena.

Conducătorul deputațiunii, episcopul *Șaguna*, ca episcop de curênd sfințit, a avut să meargă întâiu la Cluj pentru a depune jurământul de fidelitate, apoi la Pesta, pentru a informa guvernul despre cele întêmplate la Blaj, ca nu cumva guvernul să suspiționeze pe Români și să iee măsuri în contra comitetului esecutiv, ales din partea adunării naționale.

Astfel *Șaguna* a ajuns la Viena cu mare întârziere, ceea-ce a îndemnat pe *I. Popasu,* Treb. *Laurian,* și pe ceialalți sosiți înaintea lui, să nu-'l mai aștepte, ci să meargă la *Insbruck* pentru a solicita audiență la Monarchul. Pe drum li-s'a întêmplat însă, că au fost arestați, pe motivul că sûnt spioni, și abia după lungi și temeinice lămuriri au fost eliberați.

În 30 Maiu au cerut audiență la Monarch, și audiența li-s'a acordat imediat.

Delegațiunea nu mai putea aștepta sosirea lui *Șaguna*, pentru că știa că acasă la Cluj uniunea va fi votată cu siguranță, și voia să-'i pună pedecă prin provocarea unei resoluțiuni preaînalte, favorabilă Românilor.

S'au presentat deci numai cei sosiți în fața împăratului *Ferdinand* și 'i-au predat petițiunea subscrisă de presidenții, vicepresidenții și de șase secretari ai adunării naționale din Blaj.

Petițiunea, întocmai ca cea înaintată dietei din Cluj, și subscrisă de aceleași persoane, era formulată astfel:

http://statuldacia.info

»*Maiestatea Voastră!*

Pătrunsă de spiritul libertății, egalității și al frățietății, întins astăzi peste întreagă Europa, și în înțelegere cu episcopii ei. cari 'i-au anunțat încuviințarea din partea înaltului gnvern regnicolar regesc pentru ținerea unei conferențe naționale în ziua de 3/15 Maiu a. c. pentru a discuta, atât asupra intereselor sale, cât și asupra intereselor patriotice, ca în sensul acelora sĕ poată înainta cu umilință o petițiune Maiestății Voastre spre preaînaltă aprobare: națiunea română din marele principat Transilvania s'a întrunit în ziua sus numită din toate părțile acestui mare principat, în numĕr de peste 40.000 de suflete la Blaj, s'a declarat și proclamat pe sine de *națiune independentă*, și după legătuirea prin jurĕmênt, că va rĕmânè vecinic credincioasă Maiestății Voastre și înaltei case austriace și că va lucra totdeauna în interesul Maiestății Voastre, în interesul patriei și al națiunii, 'și-a început consultările și după o matură precumpĕnire și serioase desbateri 'și-a concentrat în zilele din 4/16 și 5/17 ale aceleiași luni cererile legitime în următoarele puncte:

1. *Națiunea română,* basată pe principiul fundamental al libertății, egalității și frățietății, *cere independență națională în privință politică,* pentru-ca sĕ se valoreze în numele ei ca *națiune română,* sĕ-'și aibă în dieta țĕrii representanții ei în proporție cu numĕrul. sĕ-'și aibă funcționarii în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporție, și sĕ se servească de propria sa *limbă națională* în toate aceste chestiuni, și anume, atât în legislațiune, cât și în administrațiune. Totodată cere o adunare generală națională (congres) în fiecare an, și un comitet permanent național.

În actele legale ale celoralalte națiuni cu staturi din Ardeal, cere sĕ fie numită în limba proprie cu *Români,* cum sĕ numesc înșiși, nu cu *Oláhok* și *Walachen.*

2. Ea cere, ca biserica română, fără osebire de confesiune, sĕ fie liberă, neatîrnătoare de ori-care din celelalte biserici și egală în toate drepturile și favorurile cu celelalte biserici din țeară. Ea cere *reînființarea metropoliei* (archiepiscopiei) *române* și a sinoadelor anuale, conform dreptului celui vechiu, compuse atât din deputați din cler cât și din mireni, și în cari episcopii români sĕ fie aleși în mod liber, după majoritatea voturilor, fără candidare. Dacă episcopii celoralalte națiuni și confesiuni vor avè în viitor loc și vot în dieta țĕrii, ca representanți ai bisericilor lor, și dacă e sĕ fie representate acolo

http://statuldacia.info

consistoriile (capitlurile) lor, — naţiunea română cere aceleaşi drepturi pentru episcopii şi senatele ei bisericeşti.

3. Fiindcă naţiunea română a ajuns la conştienţa drepturilor individuale ale omenirii, — cere neamânata desfiinţare a robotelor, fără nici o desdaunare din partea ţĕranului, care are sĕ fie emancipat, atât în comitate, districte şi scaune, cât şi pe teritorul confiniului militar. Cere totodată desfiinţarea zeciuelii, ca mijloc de contribuţie nedrept şi împedecător pentru economia ţĕrii.

4. Cere desfiinţarea tuturor ţehurilor şi corporaţiunilor privilegiate comerciale, prin urmare desĕvîrşita libertate comercială şi industrială.

5. Cere desfiinţarea vămilor şi a tuturor celoralalte pedeci puse comerciului cu ţĕrile vecine, apoi desfiinţarea contribuţiunii duble pentru prăsirea de vite, care, în lipsa de păşune în interiorul ţĕrii, sĕ face în învecinatele Principate-dunărene.

6. Desfiinţarea zecimei pentru metale esploatate în patrie şi egala îndreptăţire a metalurgilor, precum şi a urbariarilor, cu privire la mĕsurarea teritorului pentru mine.

7. Perfecta libertate a cuvêntului şi a presei, fără nici o depunere de cauţiune din partea tipografului sau a literatului.

8. Garantarea libertăţii personale, a dreptului de asociare şi de întrunire.

9. Procedură publică şi verbală în justiţie şi curţi cu juraţi (jurii) pentru judecătoriile penale.

10. Înarmarea generală a poporului, sau *gardă naţională română,* şi desfiinţarea miliţiei de graniţă. Până la realisarea acestora însĕ, grăniţerii sĕ facă servicii în proporţie cu vechiul lor numĕr de suflete şi sĕ-'şi aibă proprii lor *ofiţeri naţionali.*

11. Numirea unei comisiuni mixte pentru cercetarea şi deliberarea tuturor plângerilor poporaţiunii rurale, cu privire la procesele agrare, silvice şi teritoriale, — şi aceasta atât în comitate, districte şi scaune, cât şi în graniţa militară.

12. Dotaţiune egală pe seama preoţimei sale, ca la celelalte confesiuni, şi ridicarea de reşedinţe episcopeşti şi de biserici catedrale din vistieria statului.

13. Înfiinţarea de *şcoale naţionale româneşti* în toate satele, opidele şi oraşele, de institute technice, de seminarii pentru educarea preoţimei, precum şi înfiinţarea unei *universităţi naţionale române,* şi dotarea acesteia din tesaurul statului, în proporţie cu poporul

http://statuldacia.info

contribuent, în urmă dreptul de alegere pentru întregul personal didactic și perfecta libertate a învețământului.

14. Purtarea comună a sarcinilor publice în raport cu proprietatea fiecărui locuitor al țării, fără escepțiune, și cassarea desăvîrșită a tuturor privilegiilor.

15. *Națiunea română cere,* ca într'o adunare generală constituantă, compusă din toate națiunile Transilvaniei, să se redacteze o nouă constituțiune, după principiul libertății, egalității și frățietății, precum și o carte nouă de legi, pentru toate ramurile legiuirii penale, civile și comerciale, compusă pe basa aceluiași principiu fundamental.

16. *Națiunea română cere,* ca celelalte națiuni conlocuitoare la nici un cas să nu pună în discuțiune chestiunea uniunii Ardealului cu Ungaria, câtă vreme națiunea română nu e încă constituită, organisată și representată în casa legiuitoare cu voturi deliberative și decisive. În cas contrar, dacă dieta țării ar întra în discutarea și deciderea acestei chestiuni, ea *protestează* în contra ori-cărui conclus, care va fi adus *de nobis și sine nobis.*

Acestea sînt. Maiestate, legitimele dorințe ale națiunii române. Ea roagă deci pe Maiestatea Voastră sacratisimă imperială să le acoarde preagrațios, cu atât mai vîrtos, cu cât ele sînt potrivite cu timpul de astăzi, sînt juste și legitime, și de supremă importanță pentru menținerea păcii, precum și pentru întemeerea bunăstării scumpei noastre patrie. Și întru-cât ele stau în legătură cu propositiunile împărătești, emise de către Maiestatea Voastră imperială către cea mai apropiată dietă ardeleană viitoare, — să ordonați părintește, ca înainte de toate, să fie luată în discuțiune *chestia națiunii române.*

De altcum promițând Maiestății Voastre imperiale-regale și preaînaltei case austriace vecînică și neînfrântă credință și alipire, rămânem:

Ai Maiestății Voastre sacratisime, cei mai credincioși supuși:

Blaj, în 17 Maiu 1848, *Ioan Leményi* m. p. Episcop de Făgăraș, *Andreiu Șaguna* m. p. Episcop gr.-neunit de Transilvania și președinte al adunării. *Simeon Bărnuțiu* m. p. Vicepresidentul adunării. *George Barițiu* m. p. Vicepresident. *Ioan Popasu* m. p. secretariu. *Iacob Bologa* m. p. secretariu. *Ioan Bran* m. p. secretariu. *A. Treb. Laurian* m. p. secretariu. *Petru Man* m. p. secretariu. *Timoteiu Cipariu* m. p. secretariu".

Din delegațiunea primită în audiență au făcut parte *Laurian, Popasu, Cipariu* și *Bran.* Monarchul 'i-a primit bine, a luat în primire petițiunea, dar' răspuns nu li-a dat.

http://statuldacia.info

Resoluţiunea li-s'a înmanuat abia în 11 Iunie, datată însă din 7 Iunie. Avea următorul cuprins:

— „Dat fiind că rugarea supuşilor mei *de origine română,* compusă în conferenţa dela Blaj, e resolvată prin uniunea Ardealului cu Ungaria, decisă de atunci *în unanimitate* în dieta Ardealului, ear' din partea mea deocamdată sancţionată prin articolul VII. de lege al ultimei diete ungare, mĕ bucur că pot asigura pe representanţii adunaţi aici, că prin respectivul articol de lege, care acoardă tuturor locuitorilor din Ardeal, fără deosebire de naţionalitate, limbă şi religiune, aceleaşi libertăţi şi aceleaşi îndreptăţiri, s'a satisfăcut în mare parte dorinţelor lor. Bunăstarea lor viitoare depinde deci *numai dela esecutarea acestei legi.*

De altcum primesc esprimarea sentimentelor de neclintită credinţă şi alipire, şi vĕ asigur de graţia şi bunăvoinţa mea regală. *Insbruck,* 7 Iunie 1848, *Ferdinand* m. p.“

Esplicarea, că resoluţiunea aceasta sună aşa cum sună, avem sĕ o căutăm în împrejurarea, că ministrul-president maghiar, contele *Batyányi,* sosise încă în 6 Iunie în fugă mare la Insbruck, pentru a face tot posibilul pe lângă împĕratul *Ferdinand* pentru respingerea Românilor şi pentru sancţionarea legii de uniune, adusă din partea dietei din Ardeal.

Sĕ nu trecem cu vederea, că aprobarea legii uniunii s'a făcut în 10 Iunie, resoluţiunea aceasta s'a dat în 11 Iunie, deşi poartă datul din 7 Iunie. De aici putem vedè şi înţelege, că lucrurile n'au mers pe cale normală.

Într'acestea sosise şi o deputaţiune trimisă din partea Saşilor pentru-ca sĕ *protesteze în contra uniunii;* şi cu toate-că sĕ afla din 4 Iunie în *Insbruck*, şi solicita zilnic acordarea unei audienţe, nu a fost primită din partea Monarchului decât abia — *după sancţionarea uniunii.*

Sosise şi episcopul *Şaguna*, care consultându-se cu ceialalţi membri din deputaţiune, au căzut cu toţi de acord, că resoluţiunea preaînaltă dată la petiţiunea adunării naţionale din Blaj nu e satisfăcĕtoare pentru poporul român, şi de aceea e necesară înaintarea unei *noue petiţiuni.*

Deputaţiunea sĕ afla în Viena. A plecat deci de nou la *Insbruck* şi acordându-'i-se o nouă audienţă, episcopul *Şaguna* a inmanuat Monarchului, — în numele delegaţiunii care representa întreaga naţiune română, — următoarea nouă rugare:

http://statuldacia.info

— »*Maiestatea Voastră!*

Națiunea română din Ardeal, după solemna făgăduință de a rămânè vecinic credincioasă Maiestății Voastre și înaltei case imperiale, 'și-a esprimat legitimile dorințe, anume, de a fi în privința politică și bisericească egală cu celelalte națiuni din țeară și îndreptățită a se folosi în toate afacerile cari o privesc de limba sa proprie națională, și sĕ fie împărtășită de reformele moderne, într'o petițiune înaintată Maiestății Voastre în 30 Maiu a. c.

Maiestatea Voastră v'ați îndurat prea grațios a ne da rĕspuns în 11 Aprilie, că: „numita petițiune e resolvată prin uniunea Ardealului cu Ungaria, decretată de atunci în unanimitate prin dieta Ardealului și din partea Maiestății Voastre *deocamdată* sancționată prin art. VII de lege al ultimei diete ungare, — și că prin numitul articol de lege, care fără considerare la națională, limbă și religiune, acordă tuturor locuitorilor din Ardeal aceleași libertăți și îndreptățiri, — s'a satisfăcut în mare parte dorințelor esprimate".

Ne permitem, în numele comitenților nostri, sĕ descoperim Maiestății Voastre cu omagială supunere, că tesaurul cel mai scump al Românilor este *națională și limba.* Pentru a le susținè acestea, cari după constituția țĕrii formau pentru națiunea română singura pedecă de a ajunge la dignități politice: au suportat Românii mai bine ca patru secole toate asupririle, cărora au fost espuși din partea celoralalte națiuni conlocuitoare.

Acum însĕ, când tuturor popoarelor din provincia aceea, cărora li-s'a dat constituția din 25 Aprilie a. c., garantată le este pe cale legală limba și națională, — națiunea română din Transilvania își perde atât limba cât și națională prin uniunea cu Ungaria; pentru-că în înțelesul articolelor de lege din ultima dietă ungară, cari după uniune vor avè valoare și pentru Ardeal, Românul nu mai are trecere ca Român, el nu mai representă națiunea sa; din care causă, tot ce se pare că câștigă Românul prin uniune, pus în comparație cu aceea ce perde, adecă *națională și limbă,* nu mai formează câștig, ci o nedreptate strigătoare la cer și o desăvîrșită nimicire a esistenței sale politice-naționale.

În înțelesul acestor articole de lege din Ungaria numai limba maghiară e recunoscută ca limbă de stat, și celelalte sûnt respectate numai într'atâta, că nu vor fi esterminate. În întregul regat ungar e recunoscută în lege numai o națiune maghiară, ear' celelalte națiuni ale țĕrii nu sûnt nici măcar amintite cu numele. De altă parte

http://statuldacia.info

pentru îndreptățirea unui cetățean activ se stabilește un cens, pe care numai puțini din națiunea noastră pot sĕ-'l arete. Prin urmare, națiunea noastră rĕmâne prin acestea și alte asemenea condițiuni tot așa eschisă dela faptica eserciare a tuturor drepturilor ca mai nainte, în urma vechilor legi de asuprire; ear' aceasta ar fi, în zilele în cari drepturile omenești sûnt recunoscute în general ca base fundamentale ale statului, o stare de lucruri, pe care mai bucuros am schimba-o cu moartea.

Declarăm deci în fața Maiestății Voastre, că rĕmânem pe lângă dorințele esprimate în petițiunea noastră, și rugăm pe Maiestatea Voastră sĕ se îndure preagrațios a le încuviința. Ce se atinge de uniunea decretată *fară de noi* în dieta dela Cluj, *protestăm în contra ei,* precum am protestat și în petițiunea noastră în contra luării în desbatere a unei chestiuni atât de însemnate, care pe noi ne privește atât de apropiat.

Maiestatea Voastră! După formalitățile cele vechi, cari pe nedreptul vin numite: *constituția Ardealului,* e representată în Ardeal numai aristocrațimea, fiindcă Sașii cu ai lor 22 de deputați se află în minoritate, ear' Românii, cari fac mai bine ca douĕ terțialități din întreaga poporațiune, nu sûnt representați de loc. Chestia unei atingeri de Ardeal, faca-se pe ori-ce cale, prin subjugare sau incorporare, - trece peste puterile unei adunări compuse în mod atât de unilateral. Avem deci dreptul a cere, ca pentru discutarea acestei chestii, atât de importante și care privește atât de mult pe fiecare locuitor al Ardealului, sĕ fie convocată o dietă specială, compusă din deputații aleși liber ai deosebitelor națiuni. după numĕrul sufletelor, unde acestia sĕ se poată consulta liber și cu grije asupra intereselor lor, și tot așa în libertate sĕ poată aduce și conclusele. O uniune decretată în mod unilateral, în mijlocul furtunelor, și pripită în cele mai însemnate puncte ale sale, n'ar putè sĕ aducă asupra țĕrii decât numai consternare și nefericire.

Vĕ declarăm cu aceasta de nou, Maiestatea Voastră, neclintita noastră credință și alipire. *Viena,* în 18 Iunie 1848. Ai Maiestății Voastre cei mai credincioși supuși. (Urmează subscrierile)".

Resoluțiunea prea înaltă la aceasta a *doua* petițiune a Românilor a urmat în 23 Iunie și avea următorul conținut:

— „Cu deosebită plăcere primesc asigurarea despre neclintita credință a supușilor mei Români *din Ardealul împreunat acum cu Ungaria;* și în legătură cu resoluția mea din 11 Iunie vĕ împărtășesc,

http://statuldacia.info

că la propunerea ministerului meu unguresc, *naţionalitatea voastră va fi asigurată prin o lege specială,* şi de *ridicarea şcoalelor naţionale încă se va purta de grije.* Coordonarea bisericei greco-neunite cu celelalte biserici din ţeară, aşa cum cereţi, precum şi acoperirea trebuinţelor voastre bisericeşti şi şcolare din budgetul statului, e acordată prin Art. de lege 20; impărţirea egală a impositelor prin art. de lege 8; ştergerea jobăgiei şi a zecuielei prin art. de lege 9; libertatea de presă şi judecătoriile cu juraţi prin art. de lege 18; înarmarea poporală prin art. de lege 22 — al dietei maghiare din urmă. Ministrul meu maghiar va purta de grije, ca plânsorile voastre locale să fie esaminate şi resolvate; *ca supuşii mei români să fie aplicaţi în toate ramurile administraţiei publice,* în raport cu numĕrul şi facultăţile lor, tot aşa cum şi eu aştept dela voi să fiţi supuşi coroanei mele ungare, şi să evitaţi tot ce poate provoca neînţelegere, pentru-că numai buna înţelegere cu concetăţenii vostri vĕ poate asigura plăcerile libertăţii acordate din partea mea. Rĕmân cu bunăvoinţă şi graţie regală, al vostru binevoitor *Ferdinand*«.

Cam asemenea rĕspuns a primit şi delegaţiunea Saşilor.

Deputaţiunea română, vĕzêndu-'şi misiunea terminată, a plecat dela Insbruck la Pesta, pentru a comunica guvernului ungar resoluţiunea primită dela Monarch.

http://statuldacia.info

Trei proclamaţiuni.

În decursul lunei Iunie au fost date trei *proclamaţiuni,* de mare însemnătate. Una era a împĕratului *Ferdinând,* adresată grăniţerilor sei *români,* celelalte două ale guvernului unguresc, adresate tot Românilor. Cuprinsul lor e următorul:

Manifest cătră grăniţerii mei.

„Noi, Ferdinand I., din mila lui Dumnezeu împĕratul Austriei, apostolicescul craiu ai Ungariei, Boemiei, Croaţiei, Dalmaţiei, Slavoniei, Galiţiei şi Ladomeriei, cu acest nume al V-lea, al Sêrbiei, Cumaniei. Bulgariei, precum şi Lombardiei, Veneţiei, Iliriei şi Ierusalimului craiu, Archiducele Austriei, şi celelalte.

Dăm de ştire grăniţerilor nostri,

Când am aflat noi de bine ţĕrii ungureşti, şi prin aceasta cu dînsa incopciatei Croaţii şi Slavonii, a da un ministeriu rĕspunzĕtor, care sĕ lăcuiască în Budapesta, îndată am şi hotărît, pentru mai buna cârmuire a ţĕrii, şi pentru mai curênda ascultare şi sfîrşire a trebilor voastre, — tot ţinutul grăniţerilor a-'l supune ministerului unguresc, care ministeriu ţĕrii şi nouĕ rĕspunzĕtor este. Şi de acuma înainte toate poruncile noastre, nu prin consiliul de tabĕră al curţii (Hofkriegsrath), ci prin locţiitoriul nostru *Stefan,* Archiducele şi palatinul ţĕrii şi prin ministerul de tabĕră (rĕsboiu) unguresc vi-le vom trimite.

Când dară ascultaţi şi împliniţi poruncile acestora, nu faceţi alta decât numai arĕtaţi supunerea aceea, carea şi până acuma, cătră noi şi cătră ţeară cu adevĕrată credinţă aţi arĕtat-o.

Grăniţerilor! Din suflet ne bucurăm, că vĕ putem odată arĕta mulţumire pentru neclătita voastră cătră noi credinţă şi vitejie.

După-ce *naţionalitatea, religia şi limba voastră română,* prin noi şi prin legile ţĕrii ungureşti *pe vecie se asigurează,* — tot cu

http://statuldacia.info

acest prilej locţiitorului crăesc şi ministerului nostru unguresc îi punem de sfântă datorinţă, ca *poftele voastre sĕ le cerceteze* şi pe voi îndată sĕ vĕ facă părtaşi de toate uşurările şi îmbunătăţirile acelea, cari cu legile acestea nouĕ şi cu adevĕratul înţeles al statului milităresc nu se împotrivesc, şi cari îmbunătăţiri prin constituţia patriei fieştecare credincios cetăţean le va avea.

Despre altă parte vĕ chemăm, ca locţiitorului crăesc şi ministerului nostru unguresc totdeauna şi în toate sĕ vĕ supuneţi, sĕ nu primejduiţi bunăstarea voastră şi a pruncilor vostri prin împotrivire, şi *sĕ nu mânjiţi cinstea şi credinţa Românilor cătră curtea noastră împĕrătească, de atâtea-ori arĕtată.*

Datorinţa locţiitorului crăesc şi a ministeriumului unguresc va fi a se îngriji despre *mai buna şi sigura stare a clerului vostru,* aşişderea şi *despre înflorirea şcoalelor voastre naţionale,* în sfîrşit a face părtaşi pe comunităţile militare şi pe ceialalţi concetăţeni de prin miliţie de toate acele drepturi şi libertăţi constituţionale. de cari toate celelalte părţi şi concetăţeni ai ţĕrii după lege se bucură şi pe cari drepturi le au.

În sfîrşit vĕ dau de ştire, cumcă pe Feldmarşallieutenant general baron *Hrabovski* peste ţeara Croaţiei şi Slavoniei 'l-am numit de comisar crăiesc, cu aceea datorinţă, ca sĕ învestigheze aţîţările de acolo, cari se fac pentru desbinarea dela coroana ungurească, mai vîrtos sĕ învestigheze faptele baronului *Iosif Jellasich,* a banului Croaţiei, care nu numai poruncilor noastre, ci şi legilor ţĕrii sĕ împotriveşte. Drept pentru aceea, pe acesta, până se va desvinovăţi, — *de dignitatea Banului şi de toată diregĕtoria militară îl lipsim,* şi vouĕ vĕ poruncim sĕ nu mai ascultaţi de *Jellasich,* ci poruncilor baronului *Hrabovski* sĕ vĕ supuneţi. Dat în cetatea *Insbruck,* în 10 Iunie 1848. *Ferdinand* m. p.“

Nu trebue trecută cu vederea împrejurarea, că manifestul acesta a fost edat în ziua în care aprobată a fost legea Ardealului despre uniune, şi în zilele în cari era mare temere. că Românii vor pune mânile pe arme pentru a se apĕra în contra uniunii. De acì tonul îndulcitor, care trece prin manifest şi trece şi prin proclamaţiunea ministrului de interne, edată patru zile mai târziu, cu următorul cuprins:

„Aceea-ce de sute de ani am dorit, s'a împlinit. Ungaria a pronunţat cuvêntul cel mare al *uniunii* şi v'a dat mâna, şi voi, Ardelenii, o a-'ţi primit, ear' încoronatul nostru rege, cu conlucrarea sa, au binecuvêntat şi împlinit această împreunare.

http://statuldacia.info

Aceste două patrii aşadară, desăvîrşit s'au făcut una în privinţa domnitorului, legislaţiei şi ocârmuirii lor, şi ori-cum se vor numi locuitorii acestei patrii în privinţa deosebitelor lor limbi şi religii, — toţi sûntem fraţi. *În privinţa drepturilor şi a libertăţii nu este, şi nu va fi şi nu poate fi între noi deosebire.*

Poftele inimei noastre cele mai ferbinţi în *unie* s'au împlinit. Unirea aceasta a alinat supărarea din sînul nostru, care purcedea din desbinare. Prin împreunarea aceasta s'a aşezat fundamentul acela, pe care stâlpul cel colosal al fericirei şi al mărimei împreunatului popor să va înălţa.

Istoria noastră porneşte din punct nou. În vremea desbinării am tînjit, după împreunare puterea, rumorul şi numele nostru vor înflorì.

Însă trebue, ca aceasta patrie, care în privinţa legislaţiei şi administraţiei s'a făcut una, în suflet şi în inimă, în tendenţe şi în voe încă să fie una.

Tocmai în zorile libertăţii cade şi uniea noastră. Fericit semn al vremilor!

După manuducerea acestui principiu sfânt să păşim înainte. *Trebue să fim fraţi, nu numai după nume, dar' şi în drepturi;* şi puterea noastră precum şi interesele noastre cele drepte, precum din lăuntru aşa şi din afară să vor respecta.

Vă salutăm pe voi fraţilor, *fraţilor fără deosebire de limbă şi religie!* Vă salutăm, precum în numele naţiei, aşa şi în numele nostru!

Ziua împreunării cu Ungaria şi pentru voi şi pentru noi este ziua fericirii, a cinstei şi a norocirei. Acestea două patrii s'au făcut una, între hotarele lor nu mai este deosebire.

Acestea două naţii s'au făcut una şi să bucură de drepturile sale împrumutate.

Limba şi religia nici nu dă, nici nu răpeşte drepturi. Pe egalitate înaintea legilor va fi aşezată constituţia noastră. Dreptate şi cuviinţă va fi simbolul nostru!

Întru asemenea privinţe luăm în numele domnitorului nostru ocârmuirea Ardealului. Puterea ni-o aţi dat voi, noi cerem dela voi încredinţare.

În vremi mai norocite uniea nu să putea întêmpla. Tocmai este trebuinţa cea mai mare de împreunare. Ştiţi voi că patria e în pericol? Să vieţuim zilele libertăţii şi ale pericolului împreună! Statornicía tronului crăesc şi întregimea patriei să clătesc. Aşa dar' spre apărarea

http://statuldacia.info

amêndurora sĕ ne împreunăm mai întâiu. Acum mai întâiu sĕ jertfim, ca mai târzíu sĕ ne folosim mai clar de bunătăţile libertăţii.

Sĕ trăească patria împreunată!

Apĕrarea tronului regesc!

Egalitatea frăţească între toate popoarele patriei!

Budapesta, 14 Iunie 1848. În numele tuturor ministrilor, ministrul trebilor dinlăuntru, *Szemere Bartolomeiu* m. p.“

Ambele aceste proclamaţiuni reproduse sînt tipărite româneşte, cu litere cirile.

A treia proclamaţiune e următoarea:

„*Cătră fraţii nostri Români!* Dieta patriei noastre de comun din anul acesta a depus fundamentul libertăţii, egalităţii şi frăţietaţii.

Mărimea noastră naţională pe acel fundament sigur sĕ va putè ridica; şi dacă rîvna patrioţilor umĕr cătră umĕr va pune şi însufleţirea lor sĕ va împreuna cu statornicie, în întreaga strălucire va sta zidirea sub al cărei acoperemênt tot patriotul, tot cetăţeanul patriei acesteia cu simţirea cea mai curată va putè trăì cu binecuvêntarea civilisaţiei şi a deplinei bunăstări.

Însĕ ziua libertăţii a rĕsărit pe patria noastră cu nori, şi acestia vestesc apropierea vifórului.

Sûnt, cari cu ochi pismaşi privesc ridicarea noastră, şi din turburarea, prin strămutarea lucrurilor acăşunată, caută nutreţ pentru interesele sale.

Am vĕzut până acì, cum s'a căşunat nerînduelă în patria noastră în mai multe ţinuturi, cum s'a slăbit încrezĕmêntul pentru voea rea a unora şi cum s'au întrebuinţat unii de alte limbi şi de altă lege în chip de unelte, de scule, ca sĕ se prădeze în lovituri mai mici acea putere, care numai spre apĕrarea comorii noastre cei deobşte, a libertăţii, ar trebuì sĕ o întrebuinţăm.

Împotriva acelor scopuri pĕcătoase numai buna înţelegere şi împreuna ţinere a patrioţilor poate fi de armă mântuitoare. De va cuprinde cu mintea sa curată fieşte-care patriot, că naţia nu aşa a câştigat libertatea, ca de aceea numai prin părtinire sĕ-'i fie părtaş, numai aceea au ridicat-o ca un altar în mijlocul câmpului oblu, pe lângă care nenumĕrate mii de oameni slobod sĕ se poată aduna.

Care aşa înţelege şi aşa simte, acela va şi şti datorinţa sa, şi patrioţii plinitori de datorinţă vor sta ca un zid tare, pe care nici planurile viclenești, nici nevoinţele cele mai sîlnice nu vor fi în stare a-'l dĕrîma, a pĕtrunde printr'însul.

http://statuldacia.info

Ca unor aşa patrioţi vĕ dau bineţe, Ungurilor de pe pămênt, Sĕcui şi *Românilor, fraţilor nostri!*

Voi vĕ împreunaţi cu credinţă bărbătească către interesul deobşte al familiei patriei acesteia, când sûnteţi gata vîrtoasa voastră putere a o jertfi în treaba libertăţii noastre.

Prin aceea daţi cinste aducerii aminte a strămoşilor vostri, treziţi viitorimea spre băgare de seamă; ear' cei de acum, patria, cunoaşte şi va ştì preţuì bunătatea voastră de-a vĕ jertfi.

În timpul de lipsă şi în clipita de perire, fraţii vostri ţin seamă de voi şi aşteaptă, ca precum ajutorul făgăduit degrabă veţi da, aşa ţinêndu-vĕ orîndueala voastră militară, puterea voastră veţi înmulţì-o prin ridicarea de batalioane din aşa bărbaţi, cari de bunăvoe vor lua arme.

Ear' va înflorì pace stătătoare în patrie, şi va înflorì prin împreună lucrarea voastră.

Naţia nu va zĕuita datorinţa sa.

Treaba noastră în toată privinţa e deobşte. Acei-ce sûntem împreună la nenorociri, nu putem fi în bunăstare despărţiţi unii de către alţii.

Dieta, ce sĕ ţine acum deaproape din partea amêndurora ţĕri împreună, va căuta, ca toate *trebile* Sĕcuilor şi ale *Românilor,* cari de după îndurata dechiarare a înălţatului împĕrat şi craiu al nostru numai pe acea cale sĕ pot deslusì, *sĕ se iee înainte şi plânsorile cele drepte sĕ le lecuească.* Va face, ca pămênturile fieşte-care ca ale sale sĕ le stăpânească, şi pe pămênt slobod sĕ fie popor slobod.

Libertatea voastră va fi regulată, şi voi vĕ veţi ridica şi veţi putè mai departe desfăşura poftele voastre pe temeiul egalităţii.

Sĕ fie totdeauna înaintea ochilor vostri scutirea patriei. Cetăţenilor vrednici de libertate mai nobilă, mai sfântă datorie decât aceasta nu poate fi.

Dat în Budapesta, în 28-lea Iunie 1848. În numele ministerului, *Grof Battyáni Lajos* m. p.“

Proclamaţia aceasta încă e tipărită românește, cu litere cirile.

http://statuldacia.info

Deschiderea dietei ungare.

Maghiarii puneau mari stăruinţe, ca dieta convocată pe 2 Iulie la Pesta să fie deschisă prin însuşi Monarchul. Îl asigurau pe bunul şi îngăduitorul *Ferdinand* la toate ocasiunile şi în toate formele, că *numai în mijlocul credincioasei sale naţiuni maghiare* se va afla în deplină siguritate.

Voiau să-'l aibă în mijlocul lor, pentru-ca cu atât mai uşor să poată stoarce dela el toate favorurile şi absoluta dictatură faţă de *Croaţia*. Pentru-că raporturile între Maghiari şi Croaţi erau foarte încordate.

Ban al Croaţiei era, cum ştim, baronul *Iellasich*, militar, care din capul locului s'a pus în stare de nesupunere faţă de guvernul maghiar. Guvernul îi împărţia ordine, pe cari el nici nu le lua în seamă, pentru-că, — zicea el, — lui n'are să-'i poruncească guvernul unguresc, ci numai Maiestatea Sa şi guvernul central dela Viena. S'a întêmplat casul, că un ordin trimis banului din partea guvernului maghiar a sosit înderĕt la guvern, necetit şi — nedeschis.

Natural, că acusele în contra baronului *Iellasich* se ţineau lanţ şi guvernul ungar n'a întrelăsat nici o ocasiune dată pentru a-'l înfăţişa coroanei ca pe un om periculos tronului şi dinastiei, pe când de fapt banul tocmai în interesul tronului şi al dinastiei procedea aşa cum a procedat.

În fine guvernul a trimis comisar guvernial la *Agram,* în persoana comitelui-suprem din Timiş, *Cernovici,* amenințând pe banul *Iellasich* că va trimite şi armată la *Agram* dacă nu se va supune ordinelor guvernului ungar.

Baronul *Iellasich* a primit mănuşa aruncată şi a început să organiseze armata, pentru a fi gata de apĕrare.

'I-s'a trimis apoi un nou ordin, subscris din partea palatinului şi al ministrului de interne, în care 'i-se spunea, că toate dispoziţiunile

http://statuldacia.info

ce le-a luat cu privire la statariu şi la organisarea ţĕrii sûnt anticonstituţionale, prin urmare nule şi neavenite, ear' banul era îndrumat sĕ revoace imediat toate circularele cu cari făcuse cunoscute poporaţiunii dispositiunile sale, căci în cas contrar va fi supus unei grele pedepse.

A urmat chiar şi un rescript imperial, prin care palatinul era împuternicit sĕ trimită comisar regal în Croaţia, şi un alt rescript imperial, prin care sĕ făcea banului din Croaţia de datorinţă sĕ se supună întru toate ordinului palatinului şi ordinelor guvernului unguresc.

Toate au fost însĕ înzădar. În cele din urmă a urmat un nou rescript împĕrătesc, prin care baronul *Iellasich era dispensat de dignitatea de ban al Croaţiei şi era trecut în disponibilitate şi ca general,* fapt atins şi în proclamaţia adresată din partea împĕratului — grăniţerilor români.

Baronul *Iellasich* nu s'a descurajat nici acum, ci continua cu înarmarea ţĕrii, pentru-că ştia, că tot ce se face din partea Coroanei în contra persoanei sale se face numai în necunoştinţă de causă, fiindcă Monarchul nu cunoaşte intenţiunile Maghiarilor, pe cari el, baronul *Iellasich,* prea bine le cunoaşte.

De aceea, Maghiarii aveau trebuinţă de persoana Monarchului, pentru-ca ţinêndu-o în mijlocul lor, îngrădită bine în contra comunicării cu cei din afară, sĕ-'i facă imposibilă aflarea adevĕrului asupra politicei guvernului maghiar şi a întregei naţiuni maghiare.

Sĕ părea că Maghiarii 'şi-au ajuns scopul, pentru-că prin un autograf datat din 29 Maiu 1848 şi adresat palatinului Stefan, împĕratul Ferdinand le punea în vedere, că pe deschiderea dietei *la tot casul* va fi în mijlocul lor, cu întreaga sa casă imperială. Autograful era următorul:

— „Iubite Archiduce Stefan! Primesc sentimentele de credinţă şi alipire, pe cari 'mi-le-ai tălmăcit în numele naţiunii ungare, pĕtruns de vesela convingere, că credinţa Maghiarilor mei, dovedită totdeauna de secole, va fi tare şi în mijlocul furtunelor din present, şi te împuternicesc prin aceasta sĕ faci cunoscut locuitorilor din regatul meu Ungaria şi părţile unite cu ea, că sentimentele acestea au aflat echou cald în inima mea, şi că eu sûnt ferm decis, cum numai va fi posibil, la tot casul însĕ pe deschiderea viitoarei diete ungare sĕ viu cu întreaga mea casă în mijlocul credincioşilor mei Maghiari, şi sĕ satisfac astfel, rĕmânênd mai lungă vreme acolo, dorinţelor de acest înţeles ale naţiunii maghiare. *Insbruck,* 29 Maiu 1848. *Ferdinand* m. p.“

http://statuldacia.info

S'a întêmplat însĕ ce s'a întêmplat, pentru-că împĕratul *Ferdinand* n'a venit la deschiderea dietei, ci a însărcinat pe palatinul Stefan cu rostirea mesajului de tron.

Deschiderea s'a făcut abia în 5 Iulie, deşi dieta era convocată pe 2 Iulie.

Palatinului 'i-s'a făcut primire splendidă cu ocasiunea deschiderii. Ministrii 'l-au primit la trepte, ear' o lume imensă, înşirată pe strade, îl aclama cu frenesie. Între aclamări sguduitoare şi între bubuite de tunuri 'şi-a ţinut întrarea în sala din redută, unde erau întruniţi deputaţii.

Sala era frumos decorată, şi afară de deputaţi mai era de faţă şi un numĕros public din afară.

În mijlocul unei tăceri profunde a rostit apoi palatinul Stefan, în numele împĕratului, următoarea vorbire de deschidere:

— „Preaînălţatul nostru domn şi rege a binevoit prea graţios sĕ convoace pe 2 l. c. dieta credinciosului seu popor maghiar. Era intenţiunea sa preagraţioasă părintească de a deschide şi conduce dieta în persoană. Dar' spre adânca durere a popoarelor sale credincioase, o boală grea a împedecat pe Maiestatea Sa în esecutarea acestei intenţiuni părinteşti, şi din preagraţiosul ordin al Maiestăţii Sale am misiunea sĕ deschid eu această dietă, în numele, şi representând persoana preaînaltă a Maiestăţii Sale.

Vĕ predau deci această preagraţioasă ordinaţiune regală, şi vĕ predau şi ordinul preagraţios al M. Sale, prin care Maiestatea Sa preagraţiosul nostru rege şi domn face cunoscut staturilor, că până va dura pedeca pricinuită de boală, — care e causa că Maiestatea Sa nu poate veni între credincioşii sei Maghiari, Maiestatea Sa a binevoit a mĕ numi pe mine preagraţios, locţiilor al luminatei sale persoane regale pentru Ungaria şi totodată şi pentru Transilvania, precum şi pentru toate ţĕrile unite cu Ungaria, înţelegênd aci şi confiniile militare.

În numele Maiestăţii Sale, a regelui de glorioasă domnie, deschid deci prin aceasta dieta de faţă.

Împrejurările estraordinare, ivite în ţeară, au făcut ca pregătirea şi terminarea acelor proiecte şi dispoziţiuni, cari conform ordinului şi însărcinării primite dela ultima dietă a ţĕrii, ministerul responsabil al M. Sale trebuia sĕ le iee în lucrare şi sĕ le termine, sĕ nu poată fi aşteptată, căci dieta a trebuit sĕ fie convocată fără amânare. *În Croaţia e revoltă pe faţă!* În părţile de jos ale Ungariei

http://statuldacia.info

cete înarmate şi revoltate au spart pacea ţĕrii; şi precum dorinţa cea mai ferbinte a M. Sale este, ca rĕsboiul civil sĕ fie delăturat, tot aşa e convins M. Sa. că representanţii adunaţi ai naţiunei vor privi de prim obiect al îngrijirei lor aflarea mijloacelor necesare pentru *restabilirea păcii turburate,* pentru conservarea integrităţii coroanei sfinte ungare, şi pentru apĕrarea sfinţeniei inviolabile a legilor.

Apĕrarea ţĕrii şi regularea finanţelor vor forma deci obiectele asupra cărora, între împrejurările date, estraordinare, trebue sĕ atrag îndeosebi atenţiunea şi îngrijirea representanţilor naţiunii, în numele M. Sale.

Ministrii responsabili ai M. Sale vor presenta proiectele referitoare la aceste obiecte. M. Sa are nădejde sigură, că representanţii naţiunii vor lua mĕsuri grabnice şi oportune în tot ce reclamă siguranţa şi bunăstarea ţĕrii, înainte de toate.

Cu dureros sentiment şi cu cea mai mare reprobare a înţeles M. Sa, că cu toate-că M. Sa, ţinênd cont de bunăstarea popoarelor din ţeară, a dat ascultare vocei sentimentului seu prea graţios atunci, când în dieta ultimă a ţĕrii, la rugarea credincioasei naţiuni maghiare a sancţionat cu aprobare prea înaltă regală acele legi, cari erau necesare pentru înflorirea ţĕrii, amĕsurat cerinţelor timpului, s'au aflat totuşi *rĕsvrătitori rĕutăcioşi,* îndeosebi în ţĕrile unite şi în părţile Ungariei din jos de Dunăre, cari au sumuţat locuitorii de diferite limbi şi religiuni pe unul în contra altuia, cu ştiri false, intimidătoare; şi cu inventiunea, că legile numite *nu formează efluxul liber al voinţei regale a M. Sale,* 'i-ar făcut sĕ se opună în faptă dispoziţiilor legii şi puterii legale. Unii au mers chiar atât de departe cu agitarea, încât au rĕspândit şi au afirmat, că rĕscoala lor faptică se face *în interesul M. Sale şi a casei domnitoare, cu ştirea şi cu voea M. Sale şi a casei domnitoare.*

Spre liniştirea tuturor locuitorilor, *de toate limbile şi religiunile,* declar prin aceasta, în urma însărcinării preagraţioase a regelui şi domnului nostru preagraţios, şi în numele şi representând preaînalta persoană a aceluiaşi, că M. Sa e firm şi irevocabil decis sĕ apere unitatea şi întregitatea coroanei ungare în contra tuturor atacurilor din afară şi în contra tuturor desbinărilor din lăuntru, cu puterea sa regală, şi se menţină pentru totdeauna neviolate legile sancţionate. Şi tot aşa cum M. Sa nu va permite nimenui se restrîngă libertatea acordată prin lege cetăţenilor ţĕrii, — va reproba M. Sa, şi toţi

http://statuldacia.info

membrii casei regale, în modul cel mai aspru, cutezanța celor-ce se încumetează a afirma, că întreprinderile ilegale sau nesupunerea față de puterea legală o fac cu voința preaînaltă a M. Sale sau în interesul casei regale.

Contopirea Ardealului cu Ungaria *a sancționat-o M. Sa cu bună inimă părintească;* și anume, fiindcă prin aceasta a împlinit dorința cea mai ferbinte a într'adevĕr iubitului seu popor din Ungaria și Transilvania, și fiindcă acum aceste țĕri contopite formează o singură țeară, care desvoltându-'și în unire forțele, va devenì o mai puternică proptă a tronului și a libertății. Ministerul maghiar al M. Sale *va presenta tot ce trebue sĕ fie încă dispus din partea legislaturei cu privire la detailurile contopirei deja întêmplate.*

Ce sĕ atinge de raporturile esterne, rĕsboiul nu a putut fi încă terminat în regatul *Lombardiei,* unde trupele inimice ale regelui din *Sardinia*, și ale altor puteri italiene, au atacat armata M. Sale. Cu toate celelalte puteri străine e neviolată înțelegerea pacĭnică, la a cărei trăinicie M. Sa dubitează cu atât mai puțin, cu cât totdeauna grija cea mai mare a M. Sale a fost a nu întrelăsa nimic ce poate întărì înțelegerea pacĭnică cu puterile străine, fără violarea demnității tronului regal, și ce poate întărì siguritatea și interesele juste ale popoarelor credincioase. Și M. Sa are nădejde, cu tot dreptul, că precum preaînalt același cu privire la raporturile interne urmează principiul de neintervenire, tot așa și din partea puterilor străine va fi urmată în plină mĕsură neintervențiunea.

M. Sa nu trage la îndoeală, că dieta, avênd în vedere nedespărțitele interese unite ale tronului regal și ale libertății constituționale, va lua fără amânare dispozițiile pe cari le reclamă grabnic binele țĕrii. Ear' eu împlinesc însărcinarea preaînaltă a M. Sale, când asigur dieta și întreaga națiune credincioasă despre grația preaînaltă, afecțiunea părintească, isvorîtă din inimă, a regelui și domnului nostru preagrațios".

Sgomotoase aplause și éljen-uri au subliniat vorbirea, după a cărei terminare ministrul president a declarat dieta de deschisă, ear' palatinul a părăsit sala, între vii aclamări. Afară publicul 'i-a adus nouĕ ovațiuni, petrecêndu-'l până la palatul regal din Buda unde își avea locuința.

La acest mesaj de tron s'a dat ca rĕspuns următoarea adresă a dietei maghiare, votată fără discuție:

„Maiestate! M. Voastră ați împlinit cea mai ferbinte dorință a credincioasei națiuni maghiare, atunci când ați convocat această

http://statuldacia.info

dietă. Sêrmana națiune a primit cu unanimă însuflețire ştirea despre preagrațioasa intențiune a M. Voastre, de-a deschide şi conduce în persoană dieta.

Națiunea a simțit, că grupându-se în jurul tronului M. Voastre, sub conducerea personală a iubitului ei rege, poate privi cu speranță sigură la resultatele dispositiunilor reclamate de întregitatea tronului M. Voastre şi de siguranța patriei.

Dar' națiunea simțea în sine boldul de-a da dovezi nemijlocite despre alipirea credincioasă şi iubirea sa față de acel rege al ei, care prin sancționarea legilor ultimei diete a restabilit independența legală a țării noastre, ear' libertatea constituțională, ceea-ce e neclintita bază a tronului regal. a prefăcut-o în comoară comună a poporului.

Cu astfel de sentimente aşteptând presența grațioasă a M. Voastre, sûntem informați spre cea mai adâncă durere, că M. Voastră, în urma unei boale grave, sûnteți deocamdată împedecat în împlinirea preagrațioasei intențiuni.

Cu sentiment de mulțumire am primit îngrijirea M. Voastre, că până-când M. Voastră veți fi împedecat prin boală să veniți în mijlocul credincioşilor vostri Maghiari, ați binevoit a numì de locțiitor al preaînaltei persoane regale, pentru Ungaria şi țările împreunate cu ea, inclusive confiniile militare, pe iubitul nostru palatin. archiducele *Stefan*.

Ne nutrim în speranța plăcută, că M. Voastră. recâştigându-vă sănătatea, ceea-ce implorăm dela Dumnezeu, — veți onora credincioasa națiune cu presența fericitoare a M. Voastre, pentru a esercia în persoană drepturile preaînalte regale.

Raporturile estraordinare ale țării, atacul pe față din Croația şi părțile de jos ale patriei noastre, pacea turburată în interiorul țării prin cete înarmate rebele, au reclamat cu necesitate, ca dieta aceasta, fără să aştepte pregătirile şi luarea de concluse asupra tuturor acelor proiecte şi dispositiuni, pe cari ministerul responsabil al M. Voastre avea să le presenteze amăsurat ordinului primit dela ultima dietă, — să fie convocată fără amânare.

Am fi dorit să evităm războiul civil. Dar' atunci, când cuvêntul regelui, care cere supunere şi credință, să lovește de disprețul cutezător; când înviolabilitatea sfintei noastre coroane e atacată în mod rebelic; când pacea țării e conturbată de mâni înarmate: representanții țării sûnt decişi să restabilească întregitatea neştirbită a sfinteniei legii, cu toate mijloacele. Națiunea e gata însă să întindă mâna pentru

http://statuldacia.info

aplanarea pacînică a acelor dorinţe ale părţilor unite, cari sûnt justificate prin raporturile seculare frăţeşti şi prin justeţa lor.

Cu plină prevenire satisfacem deci acelei provocări a M. Voastre, prin care aţi dorit a ne atrage atenţiunea şi îngrijirea înainte de toate asupra apĕrării ţĕrii şi asupra finanţelor ţĕrii.

În mijlocul acestor mişcări europene, noi, în interesul independenţei patriei noastre, a unităţii şi demnităţii Coroanei, fără a mai aştepta propuneri detailate, făcute în privinţa aceasta din partea ministrilor responsabili ai M. Voastre, am votat pentru aceste zile estraordinare deplină putere estraordinară, adecă urcarea puterii militare a naţiunii, amĕsurat trebuinţelor ce sĕ vor ivì, la 200.000 de oameni, ear' suma de 42 milioane florini, necesară în scopul acesta, am oferit-o cu însufleţirea ce ne face gata de ori-ce jertfe, în primele momente ale constituţionalismului nostru.

Cea mai mare împintenire pentru însufleţirea noastră şi pentru resoluţiunea de a apĕra ţeara o scoatem din declaraţiile părinteşti ale M. Voastre, că sûnteţi ferm şi nestrămutat decis, a apĕra unitatea şi înviolabilitatea coroanei regeşti ungare în contra ori-cărui atac din afară, sau desbinare din lăuntru, cu puterea regală a M. Voastre, şi a ţinè în putere legile sancţionate din preagraţiosul îndemn al M. Voastre.

Cu toate-că în ţĕrile unite şi în părţile de jos ale Dunării s'au aflat rĕsvrătitori rĕutăcioşi, cari au aţîţat locuitorii ţĕrii de limbi şi religiuni diferite cu ştiri false; ear' cu inventarea, că legile numite nu sûnt efluxul liber al voinţii M. Voastre 'i-au aţîţat sĕ se scoale în contra literilor legii şi în contra puterii legale, ba au avut obrăznicía sĕ decreteze resistenţa faptică de făcută în interesul M. Voastre şi al casei regale, *cu ştirea şi voea M. Voastre şi a casei regale:* puteţi fi convins M. Voastră, că naţiunea maghiară a fost şi mai mult întărită în nemărginita alipire cătră M. Voastră, dovedită de multe-ori faţă de preaînalta persoană şi casa regală a M. Voastre, pentru-că calumniile aruncate din partea rĕsvrătitorilor, puşi la cale în contra inimii părinteşti a M. Voastre, ating mai dureros sentimentele de credinţă ale naţiunii, decât însaşi rebeliunea, de fapt isbucnită.

După-ce M. Voastră, din inspiraţie binevoitoare părintească aţi sancţionat incorporarea Ardealului la Ungaria, ţĕrile contopite acuma într'una vor forma, în înflorirea şi forţa lor, isvorîtă din desvoltarea unită, fără îndoială o proptă cu atât mai puternică pe seama tronului, a libertăţii şi a bunei stări poporale.

http://statuldacia.info

Pe cât de mare a fost bucuria națiunii, auzind că M. Voastră vĕ aflați în raporturi pacĭnice neștirbite cu cele mai multe puteri străine, raporturi cari din îngrijirea părintească preagrațioasă a M. Voastre vor fi menținute și pe viitor, pe atât de mare 'i-a fost părerea de rĕu, auzind că încă n'a succes sĕ fie terminat rĕsboiul în regatul *lombardo-vencțian,* unde trupele regelui din Sardinia, în unire cu alte puteri italiene, au atacat armata M. Voastre, și n'a succes sĕ fie resolvat amĕsurat pretensiunilor juste reciproce. După asigurata restabilire a ordinei și a păcii în patria noastră, și imediat cum va fi garantată înviolabilitatea morală și materială a țĕrei noastre, vom da cu bucurie mână de ajutor M. Voastre pentru mijlocirea legării unei înțelegeri pacĭnice, care sĕ corĕspundă în mod egal, deoparte demnității tronului, de altă parte libertății constituționale și justelor dorințe ale națiunii italiane.

Națiunea e convinsă, că precum în trecut 'și-a împlinit misiunea, așa, că a fost zid de apĕrare pe seama civilisațiunii europene în contra barbarilor din Ost, — numai așa poate corĕspunde, amĕsurat posiției sale geografice, înaltelor îndatoriri față de popoarele libere din Vest și față de civilisațiune, dacă afară de forțele materiale, își va pune basa cea mai puternică morală pe desvoltarea continuă a problemelor constituționale, isvorîte consecvent și amĕsurat oportunității din *egalitatea de drept.*

Când o națiune constituțională procede cu o intențiune atât de firmă și cu așa resoluțiune, — în interesul nedespărțit al tronului regal și al libertății poporului, — la acelea organisări, pe cari le reclamă binele patriei în mod imperativ, M. Voastră puteți privi în aceasta garanța cea mai sigură despre alipirea neclintită ce o are națiunea neîntrerupt față de casa domnitoare și față de esistența ei constituțională".

Dieta 'și-a început apoi activitatea.

http://statuldacia.info

Activitatea comisiunii regnicolare.

Comisiunea regnicolară, însărcinată prin lege din partea dietei dela Cluj cu stabilirea amănuntelor perfecţionării uniunii, s'a întrunit în Pesta, şi în 16 Iulie 'şi-a început activitatea, sub presidenţia contelui *Teleki Jozsef*.

Episcopul *Şaguna,* sosit dela Insbruck la Pesta, încă s'a oprit acì, pentru-ca în calitate de membru al acestei comisiuni sĕ iee parte la desbaterile ei.

Faptul acesta a provocat resens prin unele cercuri româneşti, cari erau de credinţa, că *Şaguna* nu sĕ ţine de conclusele adunării naţionale din Blaj când stă de vorbă cu Maghiarii în chestia uniunii înainte de-a fi declarată naţiunea română de naţiune liberă şi egal îndreptăţită cu celelalte naţiuni din Ardeal.

Adevĕrul e însĕ, că *Şaguna* venind dela Insbruck cu resoluţiunea împĕrătească, în care sĕ zicea, că *naţionalitatea română va fi asigurată prin lege specială,* ţinea că e neapĕrată trebuinţă ca şi el sĕ iee parte la desbaterile comisiunii regnicolare care va avè sĕ compună legea aceasta, şi în care, la propunerea sa, au fost chemaţi şi alţi bărbaţi luminaţi ai neamului nostru, după-cum vor arĕta actele justificative de mai la vale.

Încă înainte de a-'şi începe comisiunea lucrările, *Şaguna* a adresat guvernului o rugare, în care, espunênd importanţa chestiunii despre care e vorba, şi ţinênd de prea slab representat elementul român în comisiune, cerea, ca şi alţi bărbaţi de frunte ai Românilor sĕ fie chemaţi la Pesta pentru a face parte din comisiune şi a fi ascultaţi în privinţa dorinţelor neamului românesc.

Guvernul 'i-a dat următorul rĕspuns:

„Ilustrisime domnule episcop! Am onoare a te încunoştiinţa, că consiliul de ministri primeşte principiul, ca comisiunea uniunii sĕ se

http://statuldacia.info

întregească cu membri numiți din sînul Românilor. Despre numirea membrilor te voiu avisa cu grăbire. Primește stima mea patriotică. Budapesta, 3 Iulie 1848. *Szemere* m. p., ministru de interne".

Până în 14 Iulie *Șaguna* nu primise încă nici un avis despre promisa întregire a comisiunii regnicolare, de aceea a adresat ministrului de interne următoarea representațiune:

„Onoratule domn ministru de interne! În urma încunoștiințării, după care consiliul de ministri a binevoit a accepta principiul de-a se întregì comisiunea uniunii cu membri din sînul Românilor, aștept acum de 11 zile încunoștiințarea onoratului domn ministru, referitor la membri, și de aceea vin se rog cu stimă pe domnul ministru, ca așteptata încunoștiințare se 'mi-o trimită cât mai curênd, respective se binevoească a face dispositiunea necesară pentru numirea membrilor încă nedenumiți, din acel motiv, fiindcă unii din acei membri se află încă de 14 zile aici, pe spesele lor proprii, venind la provocarea ce le-am adresat, petrecênd aici timpul fără causă, neglijindu-'și afacerile de acasă și cele oficiale. Câțiva earăși, fiind departe în Ardeal, chemarea lor și sosirea lor aici reclamă mult timp. Budapesta, 14 Iulie 1848. *Șaguna* m. p."

Ministrul de interne a rĕspuns următoarele:

„Dlui episcop *Andreiu Șaguna.* Pentru-ca se pot efectuì cât mai curênd intențiunea deja decretată a ministerului, de-a mai alătura la comisiunea uniunii indivizi de *buze române,* și se pot împlinì totodată și dorința Ilustrității Tale, esprimată în scrisoarea trimisă mie astăzi, te rog se binevoești a-'mi comunica lista persoanelor, cari în scopul atins sînt sosiți aici. Budapesta, 14 Iulie 1848. Pentru ministrul de interne: *Zoltán János* m. p."

Episcopul *Șaguna* a comunicat guvernului, că sosiți la Pesta sînt următorii: Timoteiu *Cipariu,* Iosif *Ighian,* Paul *Dunca,* Demetriu *Moldovan* și Ioan *Bran,* dar' a mai propus și pe alții, în conțelegere cu episcopul *Leményi.*

Ministrul de interne le-a trimis apoi, la 15 Iulie, următoarea scrisoare colectivă:

„Domnilor episcopi *Ioan Leményi* și *Andreiu Șaguna.* La propunerea d-voastre ministerul a decis, ca în comisiunea care are se elaboreze amĕnuntele uniunii, se poată lua parte din partea Românilor mai mulți membri, *însĕ ca patrioți,* ale căror nume, adecă: Francisc P. *Leményi, Timoteiu Cipariu,* Ioan *Chirilă,* Iosif *Ighian, Petru Bădilă,* Paul *Dunca,* Moise *Fulea,* Demetriu *Moldovan* și

http://statuldacia.info

Ioan *Bran,* — vi-le comunic cu provocarea, să-'i avisaţi despre această înrolare şi să binevoiţi a-'i provoca să vină aici. Primiţi cordiala mea stimă patriotică. Budapesta, 15 Iulie 1848. Ministrul de interne *Szemere* m. p.“

Episcopii au avisat imediat pe cei chemaţi în comisiunea uniunii şi pe basa răspunsurilor primite au făcut ministerului următorul raport:

„Referitor la comunicatul din 15 Iulie a. c. al stimatului domn ministru, prin care a binevoit a ne comunica lista membrilor români chemaţi în comisiunea regnicolară însărcinată cu elaborarea amănuntelor uniunii, dat fiind că dintre ei Moise *Fulea,* Petru *Bădilă,* Ioan *Chirilă* şi Francisc *Leményi,* cu toate că au fost încunoştiinţaţi despre înrolarea lor, până acuma nu s'au presentat, şi după-cum sîntem informaţi, din causa ocupaţiunilor oficiale nici nu să vor presenta, — sîntem cuprinşi de îngrijorarea, că în locul celor nouă nu vor putè satisface numai cei cinci membri presenţi dorinţelor naţiunii, pe lângă care împrejurare mai vine şi aceea, că comisiunea numită va întra peste o zi-două în discutarea meritorială a importantului obiect cu a cărui credincioasă prelucrare a fost însărcinată, — pentru-ca nu cumva din neparticiparea membrilor absenţi să sufere amânare, după-ce unii confraţi, membri în comisiune, au făcut declaraţie înaintea noastră, că până-ce nu va fi întregit numĕrul de 12 nu vor întra în aducerea concluselor meritorie, de o parte, de altă parte unul dintre subscrişii episcopi am aflat de lipsă dispensarea de sub această sarcină a protopresbiterilor şi totodată asesorilor consistoriali Moise *Fulea* şi Petru *Bădilă,* din motivul, că îndepărtarea lor de acasă şi dela consistor ar provoca mare încurcătură şi turburare în afacerile bisericeşti: am aflat de bine a atrage atenţiunea onoratului domn ministru asupra dorinţei noastre generale, ca în locul persoanelor numite şi până acuma absente să fie înrolaţi în comisiune Petru *Dobra,* Iacob *Bologa,* Alesandru *Hossu* şi *Bárdossy,* tineri români şi advocaţi, cari posed pregătirile recerute pentru importanţa lucrărilor şi să află de present în Pesta, şi pe cari ca persoane cunoscute şi acomodate îi recomandăm stimatului domn ministru spre părtinire şi spre propunere ministerului ca să-'i denumească, în convingerea, că pasul acesta îl reclamă în mod necesar liniştirea naţiunii. Am rĕmas cu deosebită stimă. (Urmează subscrierile)“.

Ministerul unguresc n'a mai satisfăcut şi acestei dorinţe a episcopilor români, cari aveau acum să se lupte şi cu o altă pedecă. Contele *Teleki,* presidentul comisiunii regnicolare, nu voea anume să

http://statuldacia.info

primească alți membri în comisiune decât numai pe cei aleși din partea dietei dela Cluj, lucru pe care *Șaguna* 'l-a adus la cunoștința guvernului prin nota următoare:

„Ilustre domnule ministru! Încunoștiințând pe acei membri ai națiunii mele, cari în urma ordinațiunii Ilustrității Voastre din 15 Iulie, numĕrul 582, sûnt chemați sĕ iee parte la ședințele comisiunii care va elabora amĕnuntele uniunii, și îndrumându-'i sĕ se presenteze în fața presidentului acelei comisiuni, conte *Josif Teleki,* cu durere am fost avisat, că Escelența Sa domnul președinte al comisiunii nu știe nimica despre ordinațiunea ministerială, și de aceea a făcut observarea, că ministerul nu are putere sĕ modifice legea Ardealului, din care causă nu poate primí în comisiune pe membrii numiți din partea ministerului, cari numai ca petenți pot sĕ înainteze rugare.

Că națiunea română dorește pe cale pacĭnică sanarea cererilor sale, o știe Ilustritatea Voastră prea bine. Dar' vĕ rog sĕ puneți în cumpĕnă și aceea, că de câte pedeci ne lovim în esecutarea echitabilă!

De aceea, cu încredere deplină rog pe Ilustritatea Voastră, ca delăturând cu energie pedeca de sus, sĕ binevoiți a ne liniști, pentru-că procedând din punctul de vedere al intereselor țĕrii, prin aceasta nu e violată legea Ardealului. Budapesta, în 22 Iulie 1848. (Urmează subscrierea)".

Episcopul *Șaguna* a mai cerut și diurne și spese de drum pe seama membrilor români din comisiunea regnicolară, ear' ministrul de interne îi dă la representațiunile acestea două următorul rĕspuns:

— „Domnului episcop *Andreiu Șaguna.* Am conferat cu domnul ministru de finanțe în chestia primirii de diurne din partea membrilor comisiunii, cari vor primì și spese de călĕtorie. V'aș ruga numai, că atunci, când cineva ar voì sĕ meargă cu asemnare la cassieria centrală, — Ilustritatea Ta sĕ-'l trimiți întâiu la mine, ca sĕ contrasemnez asemnarea. Ce se atinge de ședințele comisiunii, voiu confera încă astăzi cu domnul guvernator (conte Teleki Jozsef) ca *forma se fie schimbată,* ear' despre resultat vĕ voiu avisa cu grăbire. Budapesta, 30 Iulie 1848. *Szemere* m. p."

Mĕsurile acestea luate din partea episcopului *Șaguna* dovedesc, că intenționea sa era, sĕ *forțeze* votarea, din partea Maghiarilor, a unei legi, în care sĕ fie garantate și asigurate drepturile Românilor, lucru care ar fi pus apoi capĕt pentru totdeauna neînțelegerilor dintre aceste două popoare; și vina Maghiarilor este că nu 'l-au înțeles și nu 'i-au împlinit dorințele.

http://statuldacia.info

Comisiunea regnicolară a perdut la început multă vreme cu constituirea şi cu compunerea programului de muncă. Cu chestia română s'a ocupat abia în şedinţa din 3 August, în care membrul *Alexandru Bohăţiel* a presentat o petiţiune a grăniţerilor din regimentul II. român dela Năsĕud, în chestia respectării limbii.

Membrii români din comisiune cereau respectarea concluselor votate în adunarea naţională dela Blaj şi compunerea unui proiect de lege în înţelesul resoluţiunii preaînalte adusă dela Insbruck şi pe basa acestor concluse. ceea-ce a avut de urmare, că comisiunea a esaminat in mod amĕnunţit conclusele dela Blaj în şedinţa din 7 August, fiind referent în causă *Horváth István,* ear' în şedinţa din 8 August a adus următoarea hotărîre:

»*Nrul 35.* Continuându-se consultarea asupra dorinţelor naţiunii române din Ardeal, sĕ decide:

Comisiunea e de părerea, că după-ce chiar şi amĕsurat rĕspunsului dat petenţilor la rugarea înaintată M. Sale Domnitorului nostru, în urmarea uniunii şi a acceptării dispoşiţiunilor mai noue luate din partea Ungariei *au dispărut toate asupririle posibile,* nu numai, dar' concetăţenii nostri de limba română încă au fost aşezaţi în egale drepturi şi libertăţi cu ceialalţi cetăţeni ai patriei, ba în dieta actuală sûnt chiar şi representaţi în mod egal cu ceialalţi cetăţeni, — e cu totul de prisos, ca pentru a se decreta toate acestea încă odată, *sĕ se compună articol nou de lege,* cu atât mai vêrtos, fiindcă vor avea soarte egală în viitor cu numĕroşii Români din Ungaria. De altcum, dacă concetăţenii de limba română din Ardeal, impreună cu cei din Ungaria, ar dorì sĕ se aproprie încă cu vre-o rugare de adunarea ţĕrii (dietă), le stă în deplină şi liberă voe a o face aceasta".

Faţă cu acest conclus, nimic spunător, episcopul *Şaguna* şi *Alexandru Bohăţiel* au dat *vot separat,* pe care *Şaguna* 'l-a motivat şi *în scris.*

Comisiunea a revenit asupra chestiunii, şi în şedinţa din 10 August a adus nou conclus, sub numĕrul 37. E următorul:

— „După cetirea şi stabilirea hotărîrii din 8 August, adusă sub numĕrul 35, referitor la dorinţele *naţiunii române,* membrii de limba română ai comisiunii fac propunerea. că de oare-ce conclusul ţinut prea în general nu poate fi destul de liniştitor pentru cetăţenii de limba română, ar fi foarte oportun, dacă cel puţin cu privire la principalele lor dorinţe, anume, la folosirea limbii materne, cu privire la biserică, şcoală, comună, şi cu privire la petiţionări, precum şi

http://statuldacia.info

referitor la aplicarea în funcţiuni, s'ar lua măsuri detailate, şi drept garanţie s'ar decreta toate în lege, obiectul să ia de nou în desbatere, şi:

Comisiunea aceasta a aflat de bine, din punctul de vedere al liniştirii Ardelenilor, să recomande ministerului, ca să dee espresiune într'un proiect de lege faptului, că concetăţenii de limba română pot să-'şi folosească limba proprie română, precum în afacerile bisericeşti, aşa şi în şcoalele elementare, dar' limba maghiară, ca limbă necesară, au să o propună separat. Mai departe la corporaţiunile bisericeşti, precum şi în comune curat româneşti, procesele verbale să le poată purta în limba română, dar' şi în cea maghiară, pentru a putè fi înţelese de superioritate. Dar' ori-ce altă corespondenţă, fie de caracter bisericesc sau civil, pot să o facă numai în limba maghiară, fiind însă acceptabile singuraticele petiţiuni şi recursuri şi în limba română. Pe lângă acestea, cei de legea greco-orientală să fie asiguraţi, ca cei de celelalte religiuni din patrie. Cu o cale declarând şi aceea, că concetăţenii români, cari au pregătirile necesare, să fie aplicaţi în toate ramurile administraţiunii".

Eată acum şi votul separat, înaintat comisiunii din partea episcopului *Şaguna:*

— „Subscrisul îşi espune în următoarele observaţiunile deja anunţate, în contra conclusului numĕrul 35, adus cu privire la dorinţele naţiunii române din partea comisiunii regnicolare esmise în chestiunea uniunii Ardealului.

Naţiunea română din Ardeal, precum până acuma a pretins cu tot dreptul dela corpurile legiuitoare ale patriei, ca atât religiunea cât şi naţionalitatea să-'i fie legalicește asigurate, şi în urmare să fie recunoscută de religiune şi de naţiune recipiată, aşa şi acum, când s'a întêmplat uniunea Ardealului cu patria mumă, îşi esprimă cu conştienţă patriotică această dorinţă îndreptăţită şi totodată echitabilă, temêndu-se, nu fără motiv, că precum înainte de uniune, aşa şi după uniune poate să fie silită să sufere ştirbire într'un mod oarecare în drepturile sale cetăţeneşti, care îngrijorare, ca să retac celelalte, să basează pe vătĕmarea isvorîtă din detragerea concesiunii cuprinse în art. de lege 60 din 1791, în urma căreia religiunea gr.-ort. neunită a fost în Ardeal până la 1848 numai tolerată, ear' credincioşii acesteia nu numai la ordinul guvernului şi a cancelariei aulice, ci nici la prea înalta poruncă a M. Sale nu au fost primiţi în oficii la municipalităţi, aducêndu-se ca scusă, că naţiunea română şi eclesia neunită *non est recepta.*

http://statuldacia.info

Merită recunoștință în timpul din urmă Escel. Sa guvernatorul reg. conte *Teleki Jozsef,* căci în urma dispositiunilor sale energice și cosmopolite, au început sĕ fie primiți de *scriitori* la guvern și Români neuniți.

Aceeași îngrijorare primește nutremênt în inima Românilor și în urma modului cum s'a făcut uniunea, ceea-ce apare evident și din art. I. de lege al Ardealului din anul 1848, fiindcă legea aceasta despre uniune e lipsită de cerințele timpului și de ale geniului acestuia; și că aceasta îi lipsește, e dovedit cu adresa dietei prin care legea e trimisă spre *aprobare,* în care adresă sĕ spune, că uniunea e făcută în numele națiunii maghiare, sase și sĕcuiești, ear' despre două terțialități ale poporațiunii Ardealului nu sĕ face nici pomenire, și astfel uniunea s'a făcut prin națiunile privilegiate prin legile de până acuma, ear' *nu în numele poporului;* și că ea nu din partea corporațiunilor privilegiate, ci din partea totalității Ardealului trebuia sĕ se facă, o dovedește faptul, că dieta ungară din trecut, care a făcut propunere pentru uniune, a păsît pe plan ca dietă declarată și recunoscută de compusă din representanții poporului, și ca atare a provocat Ardealul la uniune, și în calitatea aceasta legea despre uniune sĕ provoacă la Ardealul *întreg,* nu numai la celé trei națiuni privilegiate, ceea-ce sĕ opune scopului și principiului.

Legea uniunii prin urmare nu conține pretensiunile poporului și nu le represintă; și că nu le represintă dovedește și mai clar art. de lege IX. din 1848 al Ardealului, care vorbește despre egalitatea religionară. — pentru-că dacă uniunea ar fi dat tot aceea ce cere spiritul democratic al secolului, de ce mai trebuia acest art. de lege IX.? De bună seamă pentru aceea, pentru-că legea despre uniune represintă numai corporațiunile privilegiate.

S'ar putè face obiecționarea, că acum legea despre uniune și art. IX. de lege au umplut tot golul. Dar' tocmai nu e așa; și anume, fiindcă înflăcăratul cetățean al patriei ungare și ministru al țĕrii, *Kossuth Lajos,* a declarat în decursul dietei actuale, că dieta Ardealului nu avea decât sĕ decreteze uniunea, perfecta uniune, ear' nu sĕ mai aducă legi; și de părerea aceasta a fost și corpul legiuitor. Și nu e în fine așa, fiindcă uniunea, presupunênd perfecta egalitate, legea votată nu numai că nu a dat vieață acestei egalități, ci a menținut până astăzi trei națiuni diferite, spre scurtarea nemeritată a națiunii a patra, care e cea mai numĕroasă.

Sĕ judece acum Europa civilisată, care știe respecta drepturile omenimei și ale națiunilor, că acolo, unde 6—700 de mii de suflete

http://statuldacia.info

formează trei națiuni deosebite, e compatibil cu pretensiunile legilor dumnezeești și sociale, ca un milion și treisute de mii de suflete să fie nulificate prin ele??

Uniunea avea să îmbrace Ardealul în hainele Ungariei. Stă aceasta în praxă? Stă oare atunci, când în țeara unită apar suveranități dărăburite? Când un comitat, al Cojocnei, — decretează, și comunică întregului Ardeal decretările sale?

Nu e mirare deci, că Românii din Ardeal încă și după efectuirea uniunii sûnt îngrijorați în privința situației lor viitoare cetățenești, și ar fi chiar și în casul dacă uniunea le-ar fi dat aceea-ce a pretins spiritul european, care a provocat și uniunea însași, pentru-că între astfel de împrejurări e imposibil să nu ne gândim la cuvintele escelentului și marelui cetățean al patriei noastre, *Szécsenyi István,* care zicea: „cel-ce a trăit multă vreme lipsit de onoare, pe care începe să 'și-o recâștige, și în parte 'și-a redobândit-o, e de o sută-de-ori mai jalus pe comoara aceasta decât omul, care nici-odată n'a trecut prin o astfel de agonie morală".

Îngrijorarea națiunii române e deci cu atât mai motivată, fiindcă la a doua petițiune a națiunii române, înaintată M. Sale iubitului nostru domn și rege, s'a dat din Insbruck, la 23 Iunie 1848, un preaînalt răspuns regal, prin care M. Sa s'a îndurat preagrațios a *asigura națiunea română,* că va îndruma ministerul unguresc să presenteze proiect de lege despre *asigurarea naționalității române,* răspuns, pe care onorata comisiune nici nu 'l-a amintit în procesul seu verbal, provocându-se numai la primul răspuns regal, tot din Insbruck, dat la 11 Iunie anul cur. cu toate că era foarte la loc dacă să discuta și răspunsul din 23 Iunie, după-ce s'a discutat cel din 11 Iunie.

În urma tuturor acestor îngrijorări, când fac declarația aceasta, care conține votul meu separat, am deplină speranță, că ministerul unguresc, ținênd cont de încrederea ce a pus-o în el națiunea română, — va liniști cele două terțialități ale Ardealului și va esopera egalarea intereselor, atât de necesară pentru fericirea patriei comune. Budapesta, 18 August 1848. *Andreiu Șaguna* m. p., episcop".

Comisiunea regnicolară a trimis ministerului acest vot separat al episcopului *Șaguna* și a continuat a se ocupa cu *chestia română.*

Membrii români, numiți din partea guvernului, au fost admiși la ședințe, însă numai »*pentru a contribui la limpezirea părerilor*«. Vot decisiv nu li-s'a dat, pentru-că era temere că vor majorisa pe

http://statuldacia.info

ceialalți, cari nu prea veneau la ședințe, pe când dintre Români nu lipsea nici-odată nici unul.

Dar' și Românii au declarat din partea lor, și au cerut să fie trecut la protocol, că ei numai ca cetățeni singuratici iau parte la desbaterile comisiunii, nu represintă pe nimeni, cu atât mai puțin națiunea română, dela care, *spre acest scop,* nu au primit nici o însărcinare sau împuternicire.

Membrii români ai comisiunii regnicolare au compus un proiect de lege despre asigurarea drepturilor cetățenești ale națiunii române, pe basa egalității de drept, și 'l-au presentat ministrului de interne, cu o suplică în care cereau, ca guvernul să caute a-'i da putere de lege. Românii voeau să ușureze guvernului sarcina impusă lui prin resoluțiunea preaînaltă din 23 Iunie, în care să vorbea despre îndrumarea guvernului să facă el un astfel de proiect de lege.

'L-au făcut Românii, ear' ministrul-president, care-'l primise în 19 Septemvrie, 'l-a transpus imediat comisiunii regnicolare unioniste, spre esaminare și — opinionare.

Comisiunea 'l-a desbătut în mai multe ședințe și cu esențiale modificări *'l-a acceptat* în textuarea ce urmează:

Articolul de lege XXI., despre asigurarea drepturilor cetățenești ale națiunii române, pe basa egalității.

I. Despre naționalitate și despre limbă.

§. 1. Naționalitatea și limba Românilor se recunoaște și să garantează.

§. 2. Românii pot să folosească neconturbați limba lor română în bisericile proprii, în conducerea afacerilor bisericești, în școalele elementare și medii, precum și în institutele teologice.

§. 3. În comitatele, districtele și scaunele, pe așa numitul *fund regiu,* în opidurile și orașele libere regești, în cari și Românii iau parte în număr de jumătate la consultări, va fi permis să se vorbească și românește. Corporațiunile bisericești și comunele românești pot purta protocoalele în limba română, însă, pentru a fi înțelese de superioritate, și în limba maghiară. Alte corespondențe, atât cu autorități bisericești, cât și civile, pot face numai în limba maghiară.

§. 4. Estrase protocolare scrise în sensul de sus în limba română, tot așa petițiuni, obligațiuni, și alte documente, pot fi primite pretutindenea.

http://statuldacia.info

§. 5. Legile țĕrii, ordinațiuni regale, ministeriale și municipale, trebue sĕ fie publicate și în limba română, acolo unde sûnt Români.

§. 6. Estinzêndu-se art. de lege XXII. din 1848 și asupra fostului Ardeal, limba de conducere a miliției formate și a celei-ce se va mai forma va fi cea maghiară, dar' pe lângă aceasta se poate face esercițiu de comandă și în limba română. (În proiect se cerea tocmai întors, dar' comisiunea așa a modificat paragraful).

§. 7. Grănițerii români au sĕ fie împărtĕșiți de toate drepturile și favorurile de cari se vor împărtĕși prin lege ceialalți grănițeri.

II. Despre administrație și justiție.

§. 8. Conform dispositiei art. de lege XVI. din 1848 pot fi aleși de membri consultători în organisația comitatensă, compusă pe basa representării poporului, și astfel de Români, cari nu vorbesc ungurește, dar' înțeleg limba aceasta. (În proiectul Românilor nu era vorba de limba ungurească, ci se cerea, ca numĕrul membrilor români sĕ fie stabilit după numĕrul sufletelor române din comitate).

§. 9. În toate ramurile administrațiunii Românii au sĕ fie aplicați în raport just, cu ținerea în vedere a cualificațiunii lor.

§. 10. Pe lângă fiecare tribunal regesc, înțelegênd acì și pe cele de pe *fundul regiu,* va numì guvernul un agent de limba română, provĕzut cu salar dela stat, pentru-ca sĕ poarte în mod gratuit afacerile poporului sĕrac român.

§. 11. În ori-ce comisiune de anchetare au sĕ fie aplicate și persoane române, când e vorba de interesul unui individ român, sau de interes public român.

§. 12. Se șterg toate legile cuprinse în *Aprobatele* și *Compilatele* din Ardeal, asupritoare și dejositoare pentru Români. (Dintru început §-ul acesta era formulat astfel din partea Românilor: Se garantează de o potrivă siguranța personală individuală pe seama națiunii române, așa, ca numai din suspiționare și sub pretext de delict politic sĕ nu poată fi nimeni arestat. Legile contrare se șterg).

III. Despre educațiune și instrucțiune.

§. 13. La ridicarea și susținerea pe spesele statului a școalelor elementare, a institutelor superioare și de educațiune, se va ținè cont și de ceì de limba română, ca și de locuitorii de alte limbi ai țĕrii.

§. 14. La universitățile maghiare se vor ridica catedre de limba și literatura română, precum și în școalele medii române și în institu-

http://statuldacia.info

tele superioare române limba şi literatura maghiară va forma studiu obligat.

§. 15. În institutele militare esistente şi cari de acum înainte sĕ vor ridica vor fi instruaţi şi elevi români. (Paragrafului acestuia în textul original 'i-a mai premers unul, care a fost însĕ eliminat din partea comisiunii. Suna astfel: Pedagogia din *Arad* şi şcoalele medii din *Blaj* şi *Beiuş*, formând proprietatea Românilor, limba de propunere în ele e cea română; limba maghiară formează însĕ studiu obligat).

§-ul următor, care suna astfel: „Presa e cu desĕvîrşire liberă şi cauţiunea îngreunătoare pentru Români sĕ şterge", — a fost asemenea eliminat.

IV. Despre religiune.

Paragraful despre regularea afacerilor bisericeşti ale Românilor, în special ale celor de legea orientală, a fost eliminat, sub pretext, că afacerea cade în competenţa ministrului de culte, căruia comisiunea 'i-a transpus şi proiectul separat al episcopului *Şaguna*, elaborat în chestia aceasta. Paragraful original, formulat din partea Românilor, suna astfel:

Pe temeiul principiilor depuse în articolul de lege XX. din 1848 sĕ ordonează:

a) Românii de legea neunită sĕ declară independenţi de metropolitul din Carloveţ şi peste tot de biserica sêrbească, ear' cei uniţi independenţi de hierarchia latină; prin urmare fiecare confesiune îşi va alege liber prelaţii şi pe ceialalţi slujitori bisericeşti.

b) Românii neuniţi îşi aleg pentru diecesa Timişoarei şi a Vêrşeţului numai decât episcopi de limba română; ear' pentru diecesele Arad şi Sibiiu când vor devenì vacante. Îşi aleg şi metropolit.

c) Pe episcopi îi alege sinodul eparchial, pe metropolitul poporul român al respectivelor diecese, în adunare bisericească, prin deputaţi, fără nici o candidare, anunţând faptul ministerului unguresc.

d) Congresul tuturor dieceselor sĕ va compune din 120 membri, aleşi pe cercuri, în proporţie, astfel, ca patruzeci sĕ fie preoţi, înţelegênd acì şi pe episcopi şi archimandriţi, ear' optzĕci mireni, dintre cari 25 sĕ cadă pe confiniul militar.

e) În congres sĕ va decide timpul şi modul ţinerii sinoadelor eparchiale, precum tot acì sĕ va face şi organisarea generală a administraţiunii bisericeşti şi şcolare.

http://statuldacia.info

f) Pentru conducerea afacerilor bisericești și școlare să va sistemisa pe lângă ministerul de culte și instrucțiune publică o secțiune specială, din persoane de limbă română.

g) Ministrul de culte și instrucțiune publică numește un president, și dintre Români și Sêrbi câte patru membri, într'o comisiune, ear' dacă vre-o confesiune ar denega cooperarea, patru membri din altă confesiune, care comisiune va esamina toate raporturile de drept, esistente între Români și Sêrbi, atât cu privire la fundațiunile naționale, bisericești și școlare, cât și la mănăstiri, și stabilind competența Românilor, după dreptate și echitate, le-o va preda de fapt. Ministrul de culte și instrucțiune publică va esecuta fără amânare acest proiect de lege.

Proiectul separat al episcopului *Șaguna,* referitor la chestia *religionara,* era următorul:

1. Religiunea greco-neunită să declară de receptă și pentru locuitorii de confesiunea aceasta ai Ardealului, acum unit cu Ungaria, cu egalitate și reciprocitate deplină, față de toate confesiunile din patrie.

2. Dispozițiile de transiție cuprinse în art. de lege III. din anul 1844 și în §-ul 6 din art. de lege XX. anul 1848 au să se estindă și asupra greco-neuniților din Ardeal.

3. Și fiindcă în urma §-lui 6 din art. de lege XX., anul 1848, sûnt garantate în patria mumă drepturile de dispunere a bisericii greco-neunite în afaceri bisericești și școlare, pe lângă supravegherea statului, pentru a să putea lua dispositiuni măsurat timpului din partea diecesei împopulate greco-neunite din Ardeal, cu privire la afacerile bisericești școlare și la fundațiuni, să se permită și acestei diecese să poată ținè, conform instituțiunilor bisericești, pe lângă încuviințarea prealabilă și sub supravegherea ministerului, din când în când, întruniri bisericești și școlare. Și fiindcă ținerea unor astfel de adunări, referitoare la afacerile bisericești și școlare și la fundațiuni, e neîncungiurată necesitate pentru diecesa aceasta, — ceea-ce nu e regulat în nici o privință, — să se decreteze în mod determinat, că ministrul de culte și instrucțiune publică are să convoace cât mai curênd o adunare bisericească și școlară pentru diecesa aceasta, ai cărei membri, și până atunci, până-când organisarea va fi regulată prin lege, să fie luați, afară de episcopul, din 44 protopopi și din cincizeci-și-șase de mireni.

4. Cu privire la asigurarea mai bună a preoțimei și a credincioșilor greco-neuniți de peste Dealul Craiului, să se amintească cu

http://statuldacia.info

privire la diecesa aceasta aplicarea §-lui 3 din art. de lege XX. din 1848 în ce privește acoperirea din spesele statului a trebuințelor bisericești-școlare, sistându-se încassarea crucerilor sidoxiali.

5. În diecesele acestea să se lase și pentru mai departe alegerea prin preoțime a episcopilor, aflătoare în us de pe timpuri peste cari trece memoria omenească, cu modificarea, ca în viitor să se facă aceasta în adunare bisericească, înțelegêndu-se de sine dreptul de numire al M. Sale, dintre persoanele candidate, pe temeiul §-lui 7 art. de lege III. din 1848.

6. Tot așa dreptul comunelor de a alege preot.

7. Precum și dreptul preoților de a alege în viitor pe protopopul.

Comisiunea unionistă a transpus, cum s'a spus, și propunerea aceasta a episcopului *Șaguna* ministrului de culte și instrucțiune publică, cu observarea, că nu cade în competența ei a se estinde asupra acestei chestiuni. Peste tot, comisiunea a declarat, că nu poate întra în desbaterea acestei părți din proiectul de lege al Românilor, care aparține ministrului de culte. Cu toate acestea 'și-a esprimat dorința, ca ambele confesiuni române să fie declarate de recepte și că amêndouĕ să aibă dreptul de a-'și alege episcopi.

V. Despre alegerile pentru dietă.

Comisiunea nu a primit nici acest paragraf, care suna astfel: „Românii vor avè drept egal de alegere, la dietă și municipii, cu toți ceialalți cetățeni, fără nici o deosebire, și anume, neegalitatea de drept dintre cetățenii din Ungaria și Ardeal, decretată cu privire la alegerile dietale din partea ultimei diete ardelene *să șterge,* ear' mandatele deputaților aleși pe basa acelei legi își perd valoarea cu finea sesiunii actuale dietale". Comisiunea a enunțat însĕ ca principiu, că ar fi de dorit, să se facă alegerile pe basa unei legi electorale *egale.*

S'a mai votat apoi ultimul paragraf, care în textul original era al 20-lea, dar' acum a ajuns să fie al 16-lea, de cuprinsul următor:

§. 16. În toate drepturile și favorurile pe cari le posed celelalte națiuni ale patriei acesteia, sau pe cari le va acorda în viitor legislațiunea, au să între și Românii.

Proiectul de lege, astfel mutilat, a mai fost cetit într'o ședință, și după-ce a fost primit în unanimitate, a fost înaintat guvernului, ear' cu aceasta comisiunea unionistă 'și-a terminat activitatea.

http://statuldacia.info

Chestia română în parlament.

Deputatul român *Sigismund Popp* a luat cuvêntul în şedinţa din 26 Iulie a dietei dela Pesta, pentru a atrage atenţiunea guvernului asupra faptului, că patriarchul sêrbesc a provocat pe Români, prin o proclamaţie, sĕ sprigineascĕ pe Sêrbi în rĕscoala lor; dar' îl asigură totodată, că preoţii români au respins cu indignare provocarea, ear' proclamaţiunile le-au predat autorităţilor administrative. În interesul Românilor, cari nu vreau sĕ mai aibă causă comună cu Sêrbii, ci vreau sĕ depindă numai dela guvern, roagă pe ministrul de culte şi instrucţiune publică, sĕ presenteze parlamentului un proiect de lege în chestia *despărţirii bisericei române* de cea sêrbească; ear' dacă nu va satisface guvernul acestei dorinţe generale a Românilor, va presenta el, *Popp,* un proiect de lege în chestia aceasta.

Ministrul de culte, baronul *Eötvös,* 'i-ă rĕspuns imediat, că guvernul încă e de convingerea, că poziţia de subordonare a Românilor faţă de Sêrbi nu mai poate fi tolerată; dar' pentru a putè afla cheia dreaptă, după care sĕ se facă despărţirea, e de lipsă ca chestia sĕ fie bine studiată şi sĕ fie întrebate şi ascultate toate părţile. Guvernul a convocat până acuma două congrese bisericeşti, unul la *Carloveţ,* altul la *Timişoara,* pentru a se pronunţa în causă, dar' nici unul nu s'a întrunit. Va convoca şi a treia-oară congresul, astfel însĕ, ca membrii congresului sĕ represente naţionalităţile interesate.

Tot deputatul *Sigismund Popp* a vorbit şi în şedinţa din 4 August, când se discuta legea despre *instrucţiunea publică,* recunoscênd îndreptăţirea limbei maghiare de a fi limbă diplomatică în ţeară, dar' cerênd, ca *limba maghiară sĕ nu fie octroată în şcoalele nemaghiare,* pentru-că dacă nu se octroa ea nici în trecut, nu s'ar fi ivit în Croaţia şi printre Sêrbi tristele stări de lucruri, cari acum numai cu armele mai pot fi sanate.

http://statuldacia.info

În mod mai pronunțat a fost atinsă chestia română în ședința din 24 August a casei magnaților, când baronul *Wesselényi Miklos* a luat cuvêntul pentru a face propuneri concrete în favorul *causei române.*

Ardelean fiind, baronul *Wesselényi* cunoștea foarte bine raporturile politice din Transilvania, și știa că e absolut de lipsă sĕ se facă ceva pentru Români, ca sĕ se liniștească. Și vĕzênd că comisiunea unionistă, din care făcea și el parte, nu vrea, sau nu poate sĕ meargă înainte cu resolvarea chestiei române, — a înaintat singur și din proprie inițiativă casei de sus următoarea propunere:

— „Casa magnaților declară, și provoacă prietenește casa de jos ca și ea sĕ declare, că ambele case, întreaga legislatură nutrește sentimente de afinitate și frățietate față de cei de diferite rasse și limbi din patria noastră și între acestia față de Valachi sau de Români. Împarte cu ei cu plăcere toate drepturile împărțibile ale națiunii. Prin libertatea publică constituțională, egalitatea în drept și datorință, vrea sĕ lipească soartea lor și interesele lor de ale ei proprii, și declară, că ele stau sub scutul constituțiunii. Pentru a da trup acestei declarațiuni, sĕ provoacă ministerul, ca sĕ presenteze caselor următorul:

Proiect de lege.

Cu privire la îngrijorările și dorințele cetățenilor de limbă română ai patriei sĕ dispune:

§. 1. Cetățenii de lege greco-unită și greco-neunită, avênd drepturi egale în patria întreagă cu cei de alte religiuni și confesiuni creștine, pot dispune liberi, — și în Ardealul de până acum, — sub supravegherea constituțională a ministeriului responsabil, asupra tuturor afacerilor eclesiastice, atât uniții cât și neuniții.

§. 2. Despre conducerea acestor afaceri bisericești, protocoalele au sĕ le poarte în limba maghiară *și română.*

§. 3. În școalele lor elementare limba de propunere sĕ fie cea română, propunêndu-se însĕ și limba maghiară.

§. 4. În comunele cu poporațiune română, notarii comunali au sĕ compună protocoalele în limba maghiară *și română.*

§. 5. Petițiunile, obligațiunile și ori-ce documente scrise în limba română au sĕ fie primite pretutindenea, dacă sûnt scrise cu litere și ortografie latină, ceea-ce este de înțeles și referitor la protocoalele amintite în §-ii 2 și 4.“

http://statuldacia.info

Acesta era proiectul de lege al baronului *Wesselényi,* în chestia română, compus, cum se vede, pe basa acelorași principii pe cari se basează și celalalt proiect, al comisiunii regnicolare.

Baronul *Wesselényi* a luat de nou cuvêntul în ședința din 25 August a casei de sus, pentru a-'și *motiva* propunerea; și cu această ocasiune a rostit următoarea vorbire:

„Casa 'mi-a dat în rîndul trecut permisiune să fac o propunere. Obiectul asupra căruia vreau să vorbesc, e de cea mai mare importanță, anume: *e liniștirea și împăcarea diferitelor popoare, locuitoare în patria noastră.* Străbat cu ochii spiritului meu prin viitorul plin de nori al patriei mele, și viitorul e mai negru decât noaptea ochilor mei. (Baronul era orb!). Vĕd o singură rază, și palidă e și raza aceasta! Pacea și înțelegerea ne mai pot mântui! Sfântul Stefan o spunea fiiului seu, că: fericită e țeara în care sûnt mai multe naționalități! Sfatul acesta, de care s'au ținut fruntașii nostri, pe noi *ne apasă ca un blăstem,* pentru-că popoarele sûnt amărîte și s'au sculat unul în contra celuialalt. De aceea trebue să mijlocim înțelegerea cu ori-ce preț. Există mai multe căi, pe cari națiunea poate fi scăpată de pericolul de-a fi înghițită. Ântâiu, ar fi *forța.* Dar' pentru a pune forța cu succes în aplicare să cere foarte mare putere fisică, pentru-că *oamenii să despart mai bucuros de viață decât de limbă.* Și apoi s'a sfîrșit cu epoca *forței,* în care Slavii de esemplu au fost estirpați cu sabie și foc în provinciile germane. Al doilea, ar fi *asimilarea.* Pentru aceasta să cere o cultură foarte mare, avuții enorme și însușiri speciale de atragere. Nouĕ ne lipsesc, pentru-că n'am fost în stare de atâta bunătate de vreme să asimilăm celelalte naționalități, din contră, în decursul vremilor s'au desmaghiarisat multe familii maghiare. Ne mai rĕmâne deschisă deci numai o a treia cale, *a ne unì din inimă cu naționalitățile,* a lega alianță cu ele, *a le îmbrățișa ca pe niște surori,* și a le face părtașe de toate drepturile, ca pe niște fiice ale constituțiunei comune.

Există un drept, care în țeara locuită de mai multe naționalități nu poate fi eserciat decât numai din partea uneia, anume: *dreptul limbei oficiale;* și naționalitatea aceasta poate fi numai aceea, care a dat nume țĕrei, și a cărei limbă prin jurămêntul domnitorului a fost decretată de limbă diplomatică. Dreptul acesta nu poate fi împărțit, pentru-că împărțirea s'ar putè face numai cu ajutorul sabiei. *Toate celelalte drepturi însĕ trebue să le împărțim frățește.* Și în împărțirea aceasta am fost până acum justi. Ne-am lipsit singuri de drepturile

http://statuldacia.info

noastre pentru a le da celor lipsiți. Legislatura privilegiată ungară a dat drepturi Nemților, Slavilor și Valachilor. Nu pentru-că e Maghiar să bucură cutare și cutare de drepturile acestea, ci pentru că e om și cetățean de stat. Și totuși poporul de rînd a fost sedus și a fost făcut să creadă, că concesiunile 'i-le-a făcut împĕratul. E trist și desavantagios. Noi ne-am dat osul și măduva, puterea și nervii, ca să facem oameni, ca să facem cetățeni din milioane. Dar' *milioanele au rĕmas străine de noi și noi am slăbit!* Intriganții amăgitorĭ de popor au făcut pe Croați, Sêrbi, Sași și Valachi să creadă, că voim să influențăm asupra limbei lor. De altcum popoarele acestea n'au avut motiv să fie îngrijite și nici să se plângă. Drepturile Sașilor erau basate pe privilegii, dar' nu erau asigurate prin nici o lege și nici o constituțiune. Noul sistem a pus toate drepturile și libertățile popoarelor pe base constituționale, de aceea Sașii ne datorează recunoștință. Valachilor nu le-a fost asigurată naționalitatea prin nici o lege mai veche, și nici astăzi naționalitățile nu pot primi constituțiuni separate. E adevĕrat, că *asupra Valachilor pocnea biciul volniciilor;* dar' nu pentru-că erau Valachi, ci pentru-că erau plugari.

Plugarul maghiar nu o ducea mai bine. Să vede de acolo, că Valachul nobil încă putea să se ridice până la cea mai înaltă demnitate. Pe lângă aceasta mai vin puse persecuțiunile vechilor credincioși (ortodocși), cari au mers așa de departe, încât mulți au murit fără a fi botezați și mulți trăiau necununați. Dar' toate acestea au încetat, pentru-că și cu privire la profesia de credință sûnt tot așa de liberi ca și Ungurii. Dar' fiindcă Valachii mai au și alte îngrijiri și dorințe, trebue să le precumpĕnim și pe acestea. Valachii au adresat mai multe petițiuni dietei din urmă a Ardealului, referitoare la perfecționarea uniunii. Uniunea a urmat, și cu testament am primit noi ca moștenire *simpatiile față de Valachi.*

De aceea propunerea mea e următoarea: 1. Casa să-'și esprime simpatiile sale și sincera bunăvoință față de diferitele popoare, îndeosebi față de *Români.* 2. Casa să declare că *va respecta drepturile și libertățile cetățenești ale Românilor ca pe ale sale proprii.* 3. Casa să provoace guvernul să presenteze propunerea mea, ca proiect de lege, ambelor case. 4. *Românii să fie îndreptățiți a să folosì în chestii oficiale de limba maghiară sau de cea română!* Eu le zic *Români,* pentru-că ei voesc așa, dar' și pentru-că e adevĕrat că *sûnt urmașii Romanilor.* Interesul lor este să se apropie de noĭ.

http://statuldacia.info

Pentru-că și ei, tot așa ca și noi, sûnt singuri pe acest pământ. Implor casa să primească propunerea mea, pentru-că *numai așa putem face înțelegere și pace.* (Aplause)".

Atât proiectul de lege al baronului *Wesselényi,* cât și al *comisiunii unioniste,* a rămas îngropat în archivele guvernului unguresc, pentru-că n'au ajuns să fie discutate și votate.

În 26 August s'a născut apoi *în casa de jos* o mică discuție națională.

Deputatul român *Ioan Dragoș* a întrebat guvernul, dacă are știre despre faptul, că preotul român din *Mediaș* a fost împușcat, că proprietarii din comitatul *Dobâcei* bat pe Românii cari nu le mai dau zecineală, și că peste tot Românji vin persecutați, ales aceia cari cutează să-'și ridice glasul pentru apărarea intereselor naționale, ale națiunii române?

Ministrul de interne *Szemere* a promis că va lua măsurile de lipsă, după-ce să va informa despre starea lucrurilor.

Deputatul român *Eutimie Murgu* roagă guvernul să elibereze pe Români cât de curênd de sub tirănia patriarchului sêrbesc.

Deputatul român *Sigismund Popp* învinovățește aristocrația din Ardeal, care singură poartă vina la toate relele. Modul ei de tratare a făcut, ca Românii să se înstrăineze de tot ce e maghiar. Pentru a dovedì, cât de mare e neîncrederea Românilor în Maghiari, să provoacă la faptul următor. Un țeran român a presentat de curênd o petițiune ministrului de justiție. 'I-a predat-o în persoană; și după-ce ministrul 'l-a asigurat că va căuta să 'i-se facă dreptate, Românul a stat puțin pe gânduri și apoi 'i-a răspuns: „Nu mă încred în tine! Și tu ești din Ardeal. Te-am vĕzut de-unăzi acolo!" Cere și el, *Popp,* imediata despărțire a Românilor de cătră Sêrbi.

Deputatul *Teodor Szerb* (tot Român) să alătură la cele spuse de *Dragoș,* și cere măsuri energice, ca Românii să nu fie persecutați.

Le răspunde la toți ministrul de finanțe, *Kossuth Lajos.* Vederile sale, cari erau totodată și vederile întregului guvern unguresc din 1848, au fost pe scurt următoarele: Ar fi de dorit, ca în patria aceasta fiecare cetățean să se bucure de toate drepturile și de toate libertățile. Dar' s'au pus la cale printre deosebitele rasse de popoare *agitațiuni,* cari să opun dreptului și libertății publice și *atacă unitatea patriei.* Din afară s'au vîrît printre Românii din Ardeal spiritul de *conspirație* în contra Ungariei. Recunoaște, că aristocrația din Ardeal are multe pĕcate, dar' ele nu pot să formeze motiv pentru agitațiuni,

http://statuldacia.info

chiar şi pentru aceea, pentru-că guvernul nu poate sĕ stîrpească într'o zi toate relele din trecut. Guvernul a promis şi promite că *va scăpa pe Români de sub hierarchia sêrbească* şi în privinţa aceasta va presenta în curênd un proiect de lege. Despărţirea deci sĕ va întêmpla, deşì el, *Kossuth,* nu găseşte nici o legătură logică în causă. E o mare greşală, că *Românii îşi identifică legea cu limba,* precum mare greşală e şi aceea, că preoţii români nu sûnt numai aceea-ce ar trebuì sĕ fie, preoţi conştiincioşi, ci şi *agenţi politici.* Kossuth sĕ miră, că Românii folosesc atât de des cuvêntul *popor.* Nu tot ce sĕ numeşte popor e cu adevĕrat popor. În Lugoj s'a ţinut nu de mult o adunare de *popor* în care *poporul* a decretat că *vrea sĕ aibă căpitănat pe seama Românilor.* Lucrul n'are nici un înţeles. Are înţeles, că un anumit teritoriu, numească-se comitat, district sau scaun, sĕ aibă în frunte un funcţionar suprem, care poate sĕ fie numit fişpan, căpitan, voevod, sau ori-şi-cum. Dar' ca *oficiile sĕ se împartă în ţeara aceasta după rasse şi popoare, e lucru neadmisibil, pentru-că se atacă unitatea ţĕrii.*

Pentru fericirea tuturor popoarelor din ţeară sĕ cere numai un lucru, anume: ca nimeni sĕ nu se gândească la aceea, că Ungaria *n'ar fi stat unitar,* şi că toate popoarele ar avea dreptul sĕ ceară sĕ fie considerate de *stat în stat.* Unitatea de stat sĕ manifestă în aceea, dacă nimeni nu întreabă în care biserică sĕ roagă şi în ce limbă vorbeşte vecinul seu. Nu e unitate de stat însĕ atunci, când Sêrbul, Valachul, Slovacul, cere esistenţă specială de stat în stat. Mântuirea patriei el o află în dreptul şi libertatea comună tuturor. Sêrbii cer *voevod,* ear' Românii cer *căpitănat.* Sĕ le dăm căpitănat, pentru-ca unindu-se cu Maghiarii sĕ lupte în contra Sêrbilor! Bine; astăzi e aşa, dar' ca mâne *sĕ pot întoarce in contra Maghiarilor!*

Acestea erau părerile lui *Kossuth* şi ale guvernului, condus de principiile profesate de el, în *chestia naţională,* pe cari le-am reprodus în scurt estras, pentru a sĕ vedè din ele, că la 1848 Maghiarii tot aşa cugetau în chestia naţională ca şi astăzi.

Urmând nu peste mult închiderea dietei dela Pesta, în ea nu a mai fost vorba despre *causa română.*

http://statuldacia.info

Croația și Ungaria.

Nici nu aveau Maghiarii timp să se mai ocupe cu chestia română în parlamentul lor, pentru-că alte năcazuri le băteau la uşe şi le reclamau întreaga atenţiune.

Situaţia se schimbase cu desăvîrşire. Curtea dela Viena a început a înţelege, că nu din Croaţia vine primejdia pentru tron şi dinastie, şi că Banul Croaţiei, baronul *Iellasich,* voeşte tocmai binele şi apărarea casei domnitoare, în contra intenţiunilor ascunse ale Maghiarilor, pe cari ochiul ager al banului le-a fost descoperit dintru început.

Cu toate acestea, împăratul Ferdinand dorea o aplanare pe cale pacînică a divergenţelor dintre Croaţia şi Ungaria, şi în scopul acesta adresase palatinului Stefan încă în 31 August un autograf, în care îi cerea, să trimită câţiva ministri maghiari la Viena, pentru-ca să discute cu ministrii din Austria *chestia croată.* A pus însă condiţiune guvernului maghiar, şi anume: ca la consultările ce se vor ţinè în Viena în *chestia croată,* să fie învitat şi banul Croaţiei, baronul *Iellasich,* sau un plenipotenţiat al acestuia şi al ţărilor interesate. Totodată a ordonat Monarchul, ca toate atacurile, duşmăniile şi înarmările Ungariei în contra Croaţiei, Slavoniei şi în contra confiniului militar, — cum şi viceversa, — să înceteze. În fine a mai cerut împăratul, ca dispoziţiunile luate din partea guvernului unguresc în contra banului şi în contra Metropolitului sârbesc să fie revocate, ear confiniul militar să treacă deocamdată, în mod provisor, sub administrarea ministrului de rĕsboiu dela Viena. Despre toate acestea a fost avisat *deadreptul*, nu prin guvernul unguresc, şi banul *Iellasich,* ceea-ce a dat de bănuit Maghiarilor şi 'i-a făcut să înţeleagă, că *Iellasich* a ajuns omul situaţiei.

Că de fapt aşa era, se vede din rescriptul împărătesc, adresat baronului *Iellasich* în 4 Septemvrie, şi ţinut în următorii termini estrem de călduroşi:

http://statuldacia.info

„Iubitul meu baron *Iellasich!* Dovezile neîndoelnice de credință și alipire către dinastia mea și către interesele întregei monarchii, manifestate necontenit dela numirea D-tale de ban al Croației, totodată și prevenirea cu care te-ai declarat gata de a satisface ordinului meu și a stabili o înțelegere reciprocă cu guvernul meu ungar, m'au adus la convingerea, că n'a putut fi nici-odată intențiunea D-tale de a te opune preaînaltelor mele porunci în mod resvrătitor și trădător, nici să provoci desfacerea legăturilor, cari de secole țin unite țările anexate la coroana mea ungară, și cari au să dureze și în viitor, pentru promovarea mai sigură a comunei bunăstări.

Inimei mele părintești îi servește deci de specială mângâiere, că *pot să abstau dela sentența cuprinsă în rescriptul meu din 10 Iunie a. c.* în care dispuneam să fi supus unei cercetări și deocamdată să fi dispensat de dignitatea de ban și de toate serviciile militare, — firește, *pe basa mistificărilor,* cari însă au fost spulberate de faptica Dtale supunere credincioasă, trecută prin probă. Am comunicat palatinului Ungariei cele de lipsă în direcția aceasta, și acum aștept și pe mai departe dela sentimentul de datorință și dela loiala raționare a D-tale, să desvolți în posturile la cari te-a ridicat încrederea mea o activitate prielnică binelui întregei monarchii, lucrând pentru susținerea integrității coroanei ungare și pentru rodnica desvoltare a raporturilor din țările anexate Ungariei. *Schönbrunn,* 4 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

Evident, că Coroana venise la convingerea, că Maghiarii nu pentru integritatea monarchiei se luptă, ci pentru independența lor națională. Se știa doar' și la Viena, că în Pesta se face propagandă formală pentru — *republica maghiară.*

De aci schimbarea de front la Viena, față de care Maghiarii s'au decis să facă un pas energic. În ședința din 4 Septemvrie a dietei ungare s'a luat hotărîrea, ca o delegațiune a parlamentului maghiar să meargă la Viena și să învite pe împăratul să vină în țeară, în Ungaria, și aici să facă să fie respectate legile, ear' ordinea să fie restabilită, pentru-că »*țeara e în primejdie și tronul e amenințat!*«

La propunerea ministrului *Kossuth,* delegațiunea a fost provăzută cu următoarea strictă instrucțiune: Delegațiunea are să informeze Coroana despre evenimentele din Croația și din sîrbime și să stărue pe lângă împăratul să adreseze Croaților și Sêrbilor o proclamațiune, ca să se astîmpere. Să roage mai departe pe împăratul să vină la

http://statuldacia.info

Pesta, între supușii sei maghiari. Delegațiunea se nu rămână mai mult de 24, cel mult 48 de ore în Viena.

Delegațiunea, compusă din cele mai fruntașe persoane, în frunte cu ministrul *Deák,* s'a întrunit în 8 Septemvrie la Viena și a formulat o adresă pentru a fi înmanuată Monarchului. Presentându-se cu ea la palat, în aceeași zi, împĕratul a cerut dela *Deák* petițiunea, ear' deputațiunea a fost poftită pe ziua următoare (9 Septemvrie) la palat, pentru a fi primită în audiență și pentru a primì rĕspunsul.

S'a întêmplat întocmai; ear' Monarchul a rĕspuns delegațiunii, că se simte bolnăvicios, nu poate merge la Pesta, dar' va apăra integritatea țĕrii. Scurt și rece!

Maghiarii 'l-au înțeles și au plecat imediat acasă, la Pesta, înscenând la plecare o mică demonstrațiune. 'Și-au pus, anume, toți membrii delegațiunii pene roșii și panglici roșii în pălărie, ear' caii și visitiii asemenea erau decorați cu pene și panglici roșii, coloarea revoluționară. Vienezii știau acum că în Ungaria va erumpe în curênd revoluțiunea *în contra dinastiei.*

Presidentul dietei, ca conducĕtor al delegațiunii ce umblase la Viena, a făcut raport în ședința din 11 Septemvrie despre cele întêmplate. Într'acestea se întêmplase însĕ și o altă calamitate pentru Maghiari. Palatinul *Stefan* trimisese notă guvernului unguresc, încunoștiințându-'l, că a luat *singur* în mână guvernarea țĕrii. Maghiarii vedeau în aceasta o flagrantă violare de lege și de constituție și au trimis o delegație de șase membri la palatin, ca sĕ ceară esplicări. Palatinul a declarat, că nu a avut și nu are intențiunea sĕ calce legile țĕrii; tot ce cere este, ca parlamentul sĕ nu-'i detragă sprijinul. Dieta, auzind raportul delegațiunei, se liniștește.

Din Croația soseau însĕ din zi în zi știri tot mai rele. Armata maghiară, trimisă ca sĕ învețe omenie pe Croați și în special pe banul *Jellasich,* rĕmăsese fără comandant. De aceea. dieta, în ședința dela 15 Septemvrie a numit pe palatinul Stefan comandant suprem peste întreaga armată trimisă sĕ opereze în contra Croaților. O delegație de șapte merge imediat la palatinul sĕ-'i comunice hotărîrea luată și sĕ-'l roage sĕ plece fără amânare la locul de primejdie, pentru-că venise știre, că *Iellasich* va întra în curênd cu trupele sale în Ungaria. Palatinul declară, că primește onorifica dinstincțiune și misiune, dar' roagă dieta sĕ fie pe pace *până sosește rĕspuns dela Viena.*

În ședința dela 16 Septemvrie ministrul-president *Bathyányi* 'și-a anunțat retragerea, din motivul, că »*la curte nu sĕ ține cont*

http://statuldacia.info

de condițiunile puse din partea guvernului unguresc«, — care de altcum nu întrunește în mĕsură deplină nici încrederea întregului parlament. Tot în ședința aceasta sĕ ceteşte şi rescriptul împĕrătesc, în care sĕ *reprobă* purtarea dietei față de palatinul țĕrii, manifestată în ședința din 11 Septemvrie, şi sĕ pune în vedere regularea chestiei croate *prin dieta dela Viena.*

Supĕrarea şi agitația era mare printre Maghiari. Deputații cereau ca *Batyányi* sĕ nu demisioneze tocmai în aceste zile de mare primejdie, pentru a nu agrava şi mai rĕu situația. *Batyányi* promite că rĕmâne în fruntea guvernului, însĕ sub condițiunile următoare: Parlamentul sĕ aprobe politica guvernului purtată față de banul Croației, şi parlamentul sĕ iee angajament în mod solemn, că va apĕra Pesta în contra trupelor austriace, până la ultima picătură de sânge.

Condițiunile sĕ primesc, şi rĕmâne, ca în ziua următoare *Batyányi* sĕ vină în dietă cu un guvern reconstruit.

Pe când sĕ întêmplau acestea în Pesta, baronul *Iellasich* trecea cu trupele sale croate în Ungaria, pentru a începe atacul în contra Ungurilor. Înainte de-a pleca de acasă, baronul *Iellasich* a adresat poporațiunei croate următorul *manifest:*

„Când în zilele lui Martie vocea poporului cerea eliberare de sub apăsarea secular a vechiului sistem, bunul nostru Monarch a ascultat vocea poporului şi a decretat egala îndreptățire pe seama tuturor popoarelor din puternicul sĕu imperiu.

Un viitor splendid şi fericit ne era asigurat. Dar' durere, în curênd trebui sĕ esperiem contrarul, noi, Croații, Slavonii şi frații nostri Sêrbi, *Români* şi Nemți. Un partid îngânfat şi egoist din Ungaria s'a folosit de agitațiunile inevitabile la o astfel de schimbare şi a ştiut sĕ *stoarcă* dela preaînaltul nostru Monarch declarațiuni, cari le acordau *esclusiv lor şi rassei maghiare* cel mai sfânt bun al nostru al tuturora, *libertatea,* ear' pe seama celoralalte popoare, locuitoare sub aceeaşi stântă Coroană a Ungariei, sĕ pregătea *sclăvia şi subjugarea,* nimicindu-se, prin crearea unui minister separat, cu desĕvîrşire şi în faptă unitatea țĕrilor de sub Coroana ungară cu marea Monarchie, garantată ca indivisibilă prin sancțiunea pragmatică.

Esistența regatului croat a fost simplu negată, regatul Slavoniei declarat de comitate maghiare, introducerea limbei maghiare în ele ordonată, precum şi în toate comitatele, prin urmare şi în cele de Sud, locuite numai de Sêrbi, unde ea sĕ întrodusese mai de mult, ear' prin aceasta s'a provocat indignarea unei națiuni eroice, cu merite

http://statuldacia.info

pentru patrie, care s'a potențat până la desperare când a vĕzut că ministrul unguresc începe cu mĕsuri de forță se esecute opera nedreptății.

Acestea erau pentru noi roadele libertății de curênd câștigate! Aceasta era *egala îndreptățire a tuturor naționalităților,* reclamată de legile naturii și garantată prin cuvêntul sfințit al bunului nostru Monarch!

Aceasta era rĕsplata pentru miile de merite, pe cari 'și-le-a câștigat poporul nostru în decursul secolelor în jurul coroanei ungare, în jurul monarchiei întregi, pentru valurile de sânge vĕrsate întru apĕrarea patriei comune! Rĕsplata unui popor, care și în timpul cel mai nou a numĕrat 35.000 de fii bravi în șirurile armatei austriace de pe câmpul de luptă din Italia, înainte de-a fi fost decimați în luptele pentru onoarea monarchiei.

Nu vreau sĕ mai vorbesc despre nenumĕratele atacuri, directe și indirecte, îndreptate asupra poporului croat-slavon-sêrb, nici despre miile de insulte și suspicionări. Nu despre nesfîrșitele persecuțiuni, cari în numĕroase forme erau îndreptate în contra mea, a banului acestui regat unit. amenințându-'mi vieața și onoarea. Le înșir numai, nu pentru-că *eu,* ci pentru-că în mine esistența și bunul drept al națiunii erau amenințate!

Numĕroase deputațiuni din sînul poporului nostru au cerut de nenumĕrate-ori scut și dreptate la tronul preagrațiosului nostru Monarch. Dar' o fatalitate nefericită plana asupra noastră și zădarnice au fost toate rugămintele noastre.

Maiestatea Sa, în precumpĕnirea preagrațioasă a acestor triste stări, a numit pe Alteța Sa archiducele *Johann* mijlocitor în chestiile de neînțelegere între Croația-Slavonia și ministerul unguresc. Urmând ordinului preaînalt, am plecat la Viena, gata sĕ întind mâna pentru legarea pĕcii, a împĕcării. Dar' fără resultat a fost și pasul acesta. Eu am cerut în numele poporului croat-slavon respectarea sancțiunei pragmatice, care în punctele sale cele mai esențiale, acceptate, cu aprobarea espresă a împĕratului Carol VI., din partea dietei dela 9 Martie 1712 a națiunii croato-slavone, precisează următoarele:

Regatele Croația, Slavonia și Dalmația recunosc și pentru mai departe dreptul de guvernare a descendenților, nu numai de sex masculin, ci și feminin, ai ilustrei case imperiale, însĕ numai a acelora, cari nu se află în posesiunea numai a Austriei, ci și a Stiriei, Crainei și Carintiei, și-'și vor avea reședința în Austria.

http://statuldacia.info

Ear' în art. II. din 1723 sĕ dispune cu putere de lege că:

Ţĕrile de coroană, atât germane cât şi ungare, trebue sĕ fie guvernate nedivisate, nedesmembrate, în comunitate.

Am cerut deci pe basa acestora un ministeriu *central* pe seama finanţelor, rĕsboiului şi a afacerilor esterne. Am cerut pe basa dreptului şi a cuvêntului M. Sale *egală îndreptăţire* a naţionalităţii noastre. Am cerut împlinirea pretensiunilor şi a dorinţelor naţiunii sêrbe din Ungaria. Ear' când ministrul-president ungar a declarat că nu poate accepta această basă de pacificare, nu 'mi-a rĕmas alta decât sĕ aştept resoluţiunea dietei ungare asupra ultimului nostru cuvênt de pace. Dar' până în ora aceasta n'a fost luată în desbatere chestia aceasta de estremă importanţă, dela a cărei deslegare depinde nu numai binele Ungariei şi al tuturor popoarelor aparţinĕtoare sfintei coroane a ţĕrii acesteia, ci şi esistenţa întregei monarchii. Din contră, ministerul unguresc continuă cu atacurile.

Fii rătĕciţi ai patriei noastre lucrează sub scutul patriei maghiare neîntrerupt la dĕrîmarea păcii materiale a Croaţiei! În Slavonia comisari ministeriali constrâng poporul sub asistenţă militară sĕ aleagă deputaţi pentru dieta dela Pesta. În Triest se aşează un vas de rĕsboiu, pentru a nelinişti ţĕrmul croat. Un alt vas înarmat de rĕsboiu e pe Dunăre şi face pradă fără scop. Trupe mobilisate din garda naţională maghiară trec graniţele şi păşesc pe teritorul supus autorităţii Banului.

Dar' îngrozitorul rĕsboiu s'a deslănţuit cu forţă potenţată în *Banat*. Şi pentru a sĕ duce treaba la extrem, emisari maghiari îndeamnă pe Bosniaci se între cu hordele lor sĕlbatice şi sĕ aducă moarte şi foc într'o ţeară, ai cărei locuitori au păzit cu onestitate şi credinţă secole de-arîndul, cu sângele lor, graniţele imperiului, şi le păzesc şi astăzi, pentru-ca, Ungaria, Austria şi Europa întreagă sĕ fie apĕrată şi asigurată în contra barbarismului şi a ciumei, aceste îngrozitoare rele din Orient!

Sûnt omul poporului, sûnt omul libertăţii, sûnt omul Austriei! Credincios fiind împĕratului şi regelui meu constituţional, respîng cu satisfacţie deplină şi în modul cel mai categoric toate suspicionările, numească-se ele *reacţiune* sau *panslavism*, — şi declar în faţa tuturor popoarelor Austriei, că eu, pe basa resoluţiunii luate în dieta naţiunii croato-slavone şi conform intimei mele convingeri proprii nu voiu depăşi, nu pot depăşi dela condiţiunile nominate ca basă pe seama pacificării.

http://statuldacia.info

Voim o Austrie unitară, puternică, liberă! Ca inevitabilă condițiune apare centralisarea ministeriilor de rĕsboiu, finanțe și externe!

Voim egală îndreptățire pe seama *tuturor naționalităților de sub coroana ungară,* pentru-că ea a fost acordată în zilele de Martie tuturor popoarelor, prin cuvêntul sfințit al preagrațiosului nostru Monarch.

Voim, pe basa unui conclus luat cu solemnitate în numita dietă croato-slavonă, sĕ nu separăm causa noastră de causa fraților Sêrbi, de același neam și de aceeași limbă, din Ungaria.

Națiunile au, întocmai ca indivizii, onoarea lor, care trebue sĕ le fie mai scumpă decât vieața. Națiunile vreau aceea-ce vrem noi!

Sĕ țină cu credință la împĕratul și regele nostru, sĕ țină neclintit la marele imperiu austriac!

Dat fiind că ministerul ungar crede că nu le poate accepta acestea; dat fiind că rĕmâne pe lângă tendențele sale separatistice, adecă vrea sĕ provoace căderea monarchiei: *onoarea și datorința ne impune sĕ mergem la extrem și sĕ punem mâna pe arme!* Vrem sĕ întrăm cu averea, sângele și vieața noastră în lupta pentru bunul nostru drept și pentru sfânta causă.

Dumnezeu sĕ ție pe *Ferdinand,* împĕratul și regele nostru constituțional! *Iellasich* m. p., Ban".

O altă proclamație a adresat banul Iellasich *națiunii maghiare,* în care o avisează, că nu în contra ei a ridicat arma, ci în contra fracțiunii, care prin înșelăciune a pus mâna pe putere și acum începe sĕ pericliteze unitatea monarchiei, pacea popoarelor, bunăstarea țĕrii, și chiar și vaza și splendoarea numelui maghiar. Nu pentru a nimici instituțiunile Maghiarilor, ci pentru a le apĕra; nu ca inimic ci ca amic întră în Ungaria cu arma în mână, și speră, că marea majoritate a poporului va ști aprecia întreprinderea sa lipsită de ori-ce interes egoistic și îi va da ajutor la deslegarea problemei de interes comun, la *desrobirea cetățenilor de sub jugul celor-ce dețin acum puterea,* periclitând cu jocul lor nebun chiar esistența Ungariei. Cu ajutorul lui Dumnezeu speră că-'i va succede sĕ redee țĕrii binecuvêntările păcii și libera desvoltare, sub scutul augustului rege Ferdinand.

A *treia* proclamație a fost adresată armatei din Ungaria. Textul acestei proclamațiuni e următorul:

„Frați de arme! Trupele slavone și croate grănițĕrești calcă sub comanda mea pe pământul regatului Ungariei, a cărui apĕrare vouĕ vĕ este încredințată. Sĕ nu priviți în noi pe dușmanii vostri!

http://statuldacia.info

Stindardele austriace filfăe în liniile noastră. Pajura duplă, acel semn al gloriei şi al onoarei de pe o sută de câmpuri de sânge, nu sĕ va preface nici-odată în simbol al rebeliunii şi al necredinţei.

Desfăşurat-am flamura noastră nu numai pentru apĕrarea şi conservarea drepturilor noastre, ci şi pentru conservarea drepturilor iubitului nostru Monarch, pe care o partidă criminală, nerespectând adevĕratele sentimente ale precumpĕnitoarei majorităţi a unei naţiuni generoase şi credincioase, le folosea spre criminalele sale scopuri. Ea şi până acuma a pus coroană planurilor sale de-a desmembra monarchia, pentru-că prin legiuirile sale s'a silit a deştepta în trupele cunoscĕtoare numai de o legĕminte comună a credinţei cătră Domnitor şi patrie stricăciosul spirit de desbinare, şi a întrodus osebiri producĕtoare de neîncredere şi ură, pentru-ca prin aceasta sĕ spargă acest zid tare, care apĕră întreaga monarchie.

Soldaţi ai armatei austriace, de care noi ne fălim că ne ţinem, voi consimţiţi la mânia în contra acelor planuri! Armele voastre nici odată nu sĕ vor întoarce în contra fraţilor vostri, cari sûnt gata sĕ-'şi pună sângele şi vieaţa pentru împĕratul şi drepturile sale, adevĕratul scop al drepturilor noastre.

Pe câmpurile Italiei un erou încărcat cu cununi de glorie recâştigă Coroanei cu cei mai bravi dintre bravi un diamant foarte scump. Trupele lui, fie fost de ori-ce naţie, le conducea o singură comandă, le însufleţea un singur spirit, şi învingerea a fost rĕsplata unirii lor!

Deşi noi nu am avut fericirea a ne vĕrsa sângele pentru acel mare scop, dar' fiindcă acei eroi erau fraţii nostri, peptul nostru sĕ înalţă, căci cunoaştem înaltul preţ al norocului lor. Noi, uniţi prin legĕmintea colorilor austriace, putem lăsa fiilor nostri model de credinţă. de onoare şi bravură!

Sĕ trăească unitatea armatei austriace, sub iubitul nostru împĕrat şi rege Ferdinand! Dela Drava, în Septemvrie 1848. *Iellasich* m. p. Feldmarşal-lieutenant şi Ban al Croaţiei".

După multele încercări de-a ajunge la înţelegere cu Maghiarii, încercări neisbutite, pasul întreprins din partea banului *Iellasich* era inevitabil.

Bunăvoinţa pentru aplanarea pe cale pacĭnică a diferenţelor dintre Maghiari şi Croaţi n'a lipsit nici Monarchului, care a însărcinat dea-dreptul pe Archiducele *Johann* sĕ facă pe mijlocitorul, şi n'a lipsit nici Croaţilor, respective banului *Iellasich,* care a făcut, când era

http://statuldacia.info

la Viena, tot posibilul, ca treaba sĕ nu vină la cuţit; ear' representanţii autorisaţi ai Maghiarilor au şi promis, că vor pune în discuţie chestia croată în dieta maghiară, dar' în faptă Maghiarii nu discutau în dieta lor decât numai asupra mijloacelor cu cari ar putè *nimicì naţionalitaţile din ţeară.* Înfumurarea maghiară n'a voit sĕ se plece, ear' *Kossuth,* idolul Maghiarilor, era prea încrezut în norocul ce începuse a-'l favorisa, şi credea că poate sĕ declare rĕsboiu lumei întregi: dinastiei, Croaţiei şi naţionalităţilor din patrie.

La reson nu mai puteau fi aduşi Maghiarii decât prin forţă. Din momentul publicării manifestelor lui *Iellasich* Maghiarii au fost deci lăsaţi în grija sorţii şi avisaţi la propriile lor puteri. Puteau sĕ câştige tot ce doreau, dar' puteau şi sĕ peardă tot ce aveau. N'au câştigat nimic, ci au perdut tot! — —

Vĕzênd întorsĕtura pe care au luat-o lucrurile, *deputaţii Saşilor au eşit din dieta ungară,* anunţând aceasta în scris presidiului şi motivându-'şi pasul cu faptul, că dieta »*a deviat dela calea legalităţii* şi mai spunênd că »*nu e compatibil cu principiul lor sĕ facă parte din această dietă* .

Faptul a provocat mare indignare în dietă. Scrisoarea deputaţilor saşi (erau şase), prin care fac anunţare despre această hotărîre a lor, a fost cetită în şedinţa din 19 Septemvrie. S'a sculat imediat *Kossuth* şi a respins acusa nebasată, că *dieta ar fi deviat dela calea legalităţii.* Nu Maghiarii, ci Regii Ungariei, patrusprĕzece la numĕr, 'şi-au călcat totdeauna jurămêntul! Ungaria s'a aflat totdeauna în legalitate. Cel-ce afirmă contrarul, *e cu Iellasich!* Propune deci, ca nici un deputat sas *sĕ nu fie lăsat se plece acasă pănă nu vine altul în loc.* Propune mai departe, ca deputatul *Pálfi* sĕ fie trimis comisar guvernial în Ardeal, pentru a controla mişcările revoluţionare.

Deputatul sas *Schmidt* roagă dieta, sĕ considere demisiunea colegilor sei de o greşeală individuală, ear' nu de demonstraţie în contra Maghiarilor, pentru-că cei şase deputaţi saşi nu pot fi identificaţi cu naţiunea lor întreagă. Şi el e Sas, dar' rĕmâne în dietă.

Deputatul *Pálfi* promite, că dacă va fi trimis comisar în Ardeal, va face ordine. Cu braţe de fer va urmărì pe toţi rĕsvrătitorii, cărora ar trebuì *sĕ li-se ceară capul* . Dar' va fi bine sĕ li-se mai întindă odată mâna şi numai după aceea sĕ se pună mâna pe spadă!

Se decide trimiterea unui comisar în Ardeal, ear' pasul Saşilor e aprobat din partea celor de acasă, pentru-că într'o adunare săsească ţinută la 29 Septemvrie în Sibiiu, s'a luat următorul conclus:

http://statuldacia.info

— „Demisiunea deputaţilor din cercul Sibiiului *se aprobă*. Naţiunea săsească nu voeşte să ştie nimica de uniunea Ardealului cu Ungaria, nu recunoaşte guvernul unguresc, fie el compus din ori-ce persoane, ci se supune numai guvernului austriac şi împăratului“.

În situaţia gravă în care se aflau, Maghiarii au recurs la un nou mijloc de scăpare. Au trimis o nouă delegaţiune la Viena, nu mai mult la împăratul, ci cu îndrumarea, să se pună în înţelegere cu parlamentul austriac şi să-'i ceară spriginul. Delegaţia numĕra 100 membri şi era condusă de *Deák*. Nu au avut însĕ noroc Maghiarii nici cu misiunea aceasta, pentru-că parlamentul austriac nu 'i-a primit, fiindcă regulamentul casei nu permitea, ca parlamentul să primească deputaţiuni. Maghiarii au fost provocaţi să-'şi comunice în scris dorinţele, ear' parlamentul austriac le va rĕspunde tot în scris.

Raportând *Deák* în şedinţa din 22 Septemvrie despre neisbutirea acestei misiuni, *Kossuth* s'a revoltat şi a rostit o vorbire energică în — *contra dinastiei*. Zicea, că casa austriacă ţine cu Slavii, dar' tocmai pentru aceea se va nimici în momentul în care înceată a mai fi germană. „Locueşte în Viena *o damă arogantă*, care din zi în zi aşteaptă anumite title! Şi vai de ţeara a cărei bunăstare depinde dela o femee!“ Acestea şi asemenea cuvinte eşiau din gura lui *Kossuth*, în mijlocul aplauselor furtunoase.

În şedinţa din 23 Septemvrie agitaţia ajunsese la culme. Presidentul comunică dietei rescriptul împĕrătesc, adresat palatinului, în care se arată, că ministerul austriac a trimis înainte cu 14 zile un memorand guvernului unguresc, fără a primì până acuma nici un rĕspuns. Palatinul transpune dietei rescriptul, pentru-ca se tragă guvernul la rĕspundere, — dar' nimeni nu-'l bagă în seamă. Toţi aplaudează propunerea ministrului-president, ca comisiunea aleasă mai nainte pentru-ca se formuleze un manifest cătră Europa să se întrunească la el, fiindcă „n'avem vreme acum de *pertractări* când *avem să ne îngrijim de apĕrarea ţĕrii*«.

În ziua următoare apoi, 24 Septemvrie, *Kossuth* provoacă în plin parlament pe toţi Maghiarii să pună mâna pe arme. El, *Kossuth*, pleacă la *Czegléd*, pentru-ca să pună *poporul* în picioare. Sau nu mai vine înderĕt, sau vine cu 150.000 de ostaşi. Cine vrea, să vină cu el! (Pleacă.) În şedinţa aceasta, estrem de agitată, se face şi comunicarea, că palatinul a întreprins toţi paşii pentru-ca să împedece înaintarea trupelor lui *Iellasich* în ţeară (banul înaintase până la

http://statuldacia.info

Alba-regală), dar' fără succes, fiindcă la cele două întâlniri pe cari le-a acordat palatinul banului, acesta nu a venit. Palatinul a plecat acum la Viena, pentru-ca să înduplece pe împĕratul să iee mĕsurile necesare în contra lui *Iellasich*. Aşa suna scrisoarea palatinului.

Împĕratul însĕ nu a voit să iee mĕsuri în contra lui *Iellasich* şi urmarea a fost, că palatinul a *demisionat*.

În şedinţa din 27 Septemvrie a dietei a fost adusă ştirea, atât despre demisionarea palatinului, cât şi despre numirea generalului *Lamberg* de comisar imperial pentru Ungaria şi totodată de comandant asupra tuturor trupelor din Ungaria.

Deprimarea era de nedescris, pentru-că palatinul *Ştefan* era pe partea Maghiarilor. De altă parte indignarea pentru trimiterea lui *Lamberg* de comisar 'i-a scos pe Maghiari din răbdare. *Lamberg* era în Budapesta; şi voind să meargă la dietă, pentru-ca să comunice representanţilor ţĕrii ordinul împĕratului, trece podul dintre Buda şi Pesta în birjă, ear' mulţimea fanatisată de pe stradă opreşte birja în loc, se repezeşte asupra lui *Lamberg* şi-'l — *ucide*.

Ştirea ajunge la dietă şi provoacă consternaţie nespusă. Guvernul se declară demisionat, ear' presidentul propune, ca o comisiune de şase, aleasă deja, să fie însărcinată din partea dietei cu conducerea trebilor de stat, până la numirea unui cabinet legal.

Câteva zile mai târziu dieta a fost disolvată, şi ce a urmat de acì încolo n'a adus decât vifor şi potop peste ţeară.

http://statuldacia.info

Trei adunări românești.

În adunarea mare națională dela Blaj a fost ales, cum știm, un comitet permanent, cu sediul în Sibiiu. Guvernul țĕrii a declarat însĕ dintru început de *disolvat* acest comitet și 'i-a interzis ori-ce activitate. Sub pretext, că comitetul funcționează în contra opreliștei guvernului, a fost trimis acum comitele suprem din Dobâca, *Béldi Ferencz,* ca comisar special la Sibiiu, cu îndrumarea, sĕ aresteze pe toți membrii comitetului român și sĕ pună mâna pe toate scrisorile ce le va afla la ei.

În noaptea spre 18 August într'adevĕr au fost arestați profesorii *Laurian* și *Balașescu,* ear' *Simeon Bărnuțiu* a scăpat numai cu fuga de soartea aceasta.

Știrea despre arestarea acestor doi iubiți fruntași ai poporului român s'a lățit ca fulgerul în toate părțile și în ziua următoare Sibiiul era plin de Români, veniți în cete din satele de prin prejur, ca sĕ-'și scoată conducĕtorii din temniță. A mers o deputațiune la comandantul militar, baronul *Puchner,* cerêndu-'i punerea în libertate a celor arestați. Deputația a fost primită foarte bine și baronul *Puchner* a liniștit-o promițêndu, că va face tot posibilul ca cei arestați sĕ fie puși în libertate, și în scopul acesta va scrie numai decât comisarului guvernial din Cluj, baronului *Vay Miklos.*

În Sibiiu domnia o frică nespusă. Venise vestea, că Românii vin cu miile din toate părțile și că au înaintat până la *Apoldul-mare.* Temêndu-se de urmări grave, comandantul militar *Puchner* n'a mai așteptat rĕspuns dela *Cluj,* ci a plecat la *Alba-Iulia,* ca sĕ vorbească în persoană cu comisarul guvernial, baronul *Vay,* despre care auzise că se află acolo.

Românii s'au fost liniștit și așteptau din zi în zi eșirea fruntașilor lor din temniță. Așteptând însĕ zădarnic mai multe zile, în 25 August

http://statuldacia.info

a mers de nou o delegaţiune la comandantul militar, pentru a solicita eliberarea arestaţilor. Baronul *Puchner* nu sosise acasă dela Alba-Iulia. Delegaţia a fost primită de către substitutul seu, generalul *Pfersmann,* care a promis, că dacă până la şapte ore seara nu primeşte ordin în chestia aceasta, va pune în libertate pe cei arestaţi din propria sa iniţiativă şi putere.

Aşa s'a şi întêmplat.

Seara, la orele 7, întreg Sibiiul era îndesat de Români, ear' cei doi fruntaşi, *Laurian* şi *Balaşescu,* când au eşit din temniţă au fost ridicaţi pe braţe şi între aclamări puternice au fost duşi la hotel, unde apoi *Laurian* a rostit o vorbire înflăcărată poporului, făcêndu-'l să înţeleagă, că arestarea fruntaşilor sei nu s'a făcut din ordinul împĕratului, şi nici din partea regimului împĕrătesc, ci din partea guvernului unguresc, care e duşman de moarte naţiunii române.

În ziua următoare în triumf au fost duşi profesorii *Laurian* şi *Balaşescu* la *Orlat,* unde să afla şi *Bărnuţiu,* şi unde s'a contemplat ţinerea unei adunări mari de popor, la care să iee parte toate comunele aparţinĕtoare la regimentul român de graniţă numĕrul I.

Adunarea era plănuită pe 27 August, dar' întârziind încuviinţarea comandei militare, abia s'a putut ţinea în *10 Septemvrie.*

Adunarea a fost bine cercetată, ear' hotărîrile luate din partea ei sûnt cuprinse în petiţiunea înaintată Monarchului pe cale oficială. Petiţiunea era următoarea:

„Maiestatea Voastră! De secole naţiunea română din Ungaria şi Ardeal ţine cu credinţă la tron, la dinastie şi la întregitatea monarchiei.

Ori-cât de greu era apăsată naţiunea aceasta prin ruşinea de-a nu 'i-se recunoaşte naţionalitatea şi prin sarcinile purtate ca naţiune supusă, ruşinea şi sclăvia n'au putut sguduì şi nimicì credinţa ei şi rĕmânerea ei în cadrele ordinei legale, pentru-că fiecare Român aştepta dela iubirea părintească a împĕratului seu îmbunătăţirea sorţii sale şi recunoaşterea drepturilor sale naţionale.

Când M. Voastră cu graţie împĕrătească şi bunăvoire părintească a promis la începutul anuluî acestuia constituţie nouă, liberă, şi a dĕrîmat zidul despărţitor pe care-'l ridicase aristocraţia încăpĕţinată între iubirea şi poporul M. Voastre, — a luminat şi neamului nostru o rază de speranţă şi noi vedeam îu naţiunea noastră un planet credincios în jurul soarelui luminos: mărirea şi puterea Austriei.

http://statuldacia.info

Dar' abia simţisem primele raze luminoase şi încălzitoare, şi earăşi s'a răspândit întunerecul în noi şi în jurul nostru, prin o naţionalitate, care desbinându-se de cătră monarchia austriacă, în urma dorinţelor păgubitoare separatistice, vrea să ne tragă după ea şi să ne răpească toate binefacerile pe cari le aşteptăm noi dela monarchia rămasă integră. O naţionalitate, care neînţelegênd mersul şi glasul timpului, ameţită de sbierăturile proprii, în locul privilegiilor de staturi vrea să introducă privilegii pe seama naţionalităţii proprii, şi prin aceasta să omoară în marele seu regat egalitatea, libertatea şi frăţietatea. O naţionalitate, care prin nedreptăţile sale face din cetăţeni pacînici rebeli, din familii bine situate cerşitori, ear' dintr'o ţeară înfloritoare — sălaş pe seama morţii.

Buimăciţi am stat şi am admirat mult aparitiunea aceasta, sperând mereu, că înţelepciunea Maiestăţii Voastre va pune în sfîrşit capăt acestor rele. Dar' ni-s'a rupt, fără ajutor, chiar şi legătura care ţinea Ardealul strîns legat de Austria, prin decretarea uniunii cu Ungaria. Zădarnic răsună după ajutor glasul naţionalităţii noastre în contra unui act politic, prin care noi sûntem trataţi ca obiect, ca sclavi!

Dar' ori-ce să se fi întêmplat, nimic nu putea şi nu poate clătina încrederea noastră în M. Voastră, şi noi sperăm şi acum, că M. Voastră veţi apăra libertatea şi naţionalitatea noastră faţă de volniciile actualului guvern maghiar, că ne veţi ţinea ca pe un popor credincios în legăturile întregei monarchii a M. Voastre, şi nu veţi lăsa să fim asupriţi de o rassă arogantă, care nisueşte la ruperea de cătră monarchie.

După-ce fraţii nostri din părţile provinciale numai pentru alipirea şi ţinerea lor la Austria şi pentru antipatia lor faţă de aspiraţiunile separatistice ungare sûnt rău urmăriţi, şicanaţi, arestaţi, batjocoriţi şi torturaţi: ne-am adunat noi, grăniţerii, cari mai stăm sub scutul legilor şi al judecătoriilor imperiale-austriace, până-când nu vom fi despoiaţi de ele, — cu aprobarea autorităţilor noastre, pentru a discuta şi a ne sfătui, ca cetăţeni credincioşi de stat, ca ostaşi cari nu să tem de moarte, asupra situaţiei noastre şi asupra raporturilor noastre faţă de tronul M. Voastre, şi conclusul nostru luat în unanimitate este acela, de-a ne supune situaţia deciderii M. Voastre.

Nu vrem alta, decât aceea-ce a promis M. Voastră celoralalte popoare, chiar şi poporului care în orbia sa a ridicat armele asupra tronului. Rugăm numai pe M. Voastră, să nu ne eschidă pe noi dela

http://statuldacia.info

unitatea monarchiei și a armatei M. Voastre. Rugăm pe M. Voastră, să ne facă părtași de binefacerile pe cari le pregătește înțelepciunea și umanitatea ministerului austriac al M. Voastre și parlamentul din Viena pe seama tuturor naționalităților.

Nu voim privilegii, ci numai drepturi egale cu toate celelalte națiuni.

Voim, ca din noțiunea: egalitate, libertate, frățietate, nu numai să sugem mierea, numai pentru noi, ci să purtăm toate sarcinile necesare pentru realisarea ei, toate sarcinile, în mod egal și neștirbite, cari sûnt necesare gloriei M. Voastre, întemeierii sigure a domnici M. Voastre, și sûnt necesare pentru mărirea monarchiei și fericirea tuturor popoarelor M. Voastre.

Pe seama persoanelor noastre cerem numai libertățile pe cari le are fiecare cetățean austriac, pentru stările noastre de lucruri numai schimbarea care să naște din sistarea raporturilor de supunere, pentru biserica noastră numai egala îndreptățire cu toate celelalte confesiuni.

Ca grănițeri dorim numai ușurările pe cari M. Voastră, după esaminarea potrivită, făcută prin oameni pricepători și prin autoritățile noastre însăși, veți afla că să pot acorda tuturor grănițerilor, fără deosebire de naționalitate.

Înainte de toate însă ne rugăm să fim eliberați de sub supremația naționalității maghiare, să ni-se dee o constituțiune, care să corăspundă noțiunii libertății și egalității de persoană și naționalitate, și să corăspundă dependenții acestora de întreaga monarchie; constituție, care să nu mai formeze între noi și M. Voastră, între naționalitatea noastră și monarchie, zid care împedecă unitatea și încrederea.

Rugăm pe M. Voastră, ca până-ce vor putè fi regulate aceste raporturi, să ne acordați preagrațios scut și asigurare pentru drepturile noastre dripite, pentru frații nostri întemnițați, pentru averea noastră amenințată și pentru familiile noastre pline de îngrijire, — prin instituirea unei comisiuni imperiale, care să nu fie implicată în interesele separatistice și de asuprire ale acelei naționalități.

Maiestatea Voastră! Nu esistă Român, care să nu fie gata a-'și da averea și sângele pentru M. Voastră, pentru monarchie și pentru ori-care naționalitate asuprită și vătămată din marea patrie.

Ascultă Maiestate aclamările credinciosului popor al M. Voastre, din sînul căruia nu să va stînge aducerea aminte de eliberarea făcută prin M. Voastră, nici în generațiunile cele mai îndepărtate!

http://statuldacia.info

Nu cerşim ajutor material. M. Voastră sĕ-'şi spună numai voinţa şi naţionalitatea română va avea atâta putere sĕ esecute acea voinţă în contra tuturor rĕscoalelor trădătoare ale altei naţionalităţi.

Ordonaţi Maiestate, şi sĕ vor afla destui Români, cari vor esecuta poruncile M. Voastre!

Nu laşitatea, nu sentimentul de-a fi slabi, ci respectul faţă de lege, necondiţionata stimă faţă de poruncile M. Voastre ne-au pus în dosul stavilelor după cari stăm şi astăzi, aşteptând ca M. Voastră sĕ le deschidă în mod legal. *Orlat,* în 11 Septemvrie 1848. *David Ursu* m. p., sublocotenent, *Anton Vestemean* m. p., preot, *Mihail Novac* m. p., sublocotenent, *Ioan Banciu* m. p., învĕţător, *Ioan Moldovan* m. p., preot, *Constantin Stezar* m. p., învĕţător, — ca plenipotenţiaţi ai regimentului de graniţă numĕrul I."

Tonul energic în care e ţinută petiţiunea aceasta ne face sĕ înţelegem amărăciunea de care erau cuprinşi toţi cei-ce au luat parte la această adunare românească, presidată de însuşi comaudantul regimentului, baronul *Rauber,* şi la care s'au presentat delegaţi dela toate companiile regimentului, precum şi mulţime de oameni din comunele provinciale, cari nu aparţineau regimentului de graniţă.

E de notat, că optzeci de comune provinciale au cerut cu ocasiunea aceasta sĕ fie militarisate, pentru a putè apĕra tronul şi dinastia!

*

A *doua* adunare românească a fost ţinută în zilele din *13 şi 14 Septemvrie,* în *Năsĕud,* din partea representanţilor tuturor comunelor aparţinĕtoare la al doilea regiment român de graniţă.

Avem sĕ mergem puţin îndĕrĕt, şi sĕ înregistrăm, că grăniţerii români din acest regiment au ţinut adunare şi în *10 Iulie,* la care au participat câte doi delegaţi din fiecare comună grăniţĕrească, apoi preoţii şi învĕţătorii, în frunte cu vicarul. Adunarea s'a ţinut în cimiterul bisericei româneşti din *Năsĕud.* S'a votat în ea o rugare cătră Monarchul, în care sĕ descoper toate gravaminele şi toate dorinţele grăniţerilor români.

Despre petiţiunea aceasta a făcut pomenire *Alexandru Bohăţiel* în comisiunea unionistă care 'şi-a ţinut şedinţele în Pesta, cerênd ca postulatele grăniţerilor români din regimentul II. sĕ fie ţinute în vedere din partea guvernului unguresc. În petiţiunea aceasta sĕ cereau următoarele lucruri:

1. Conservarea şi asigurarea naţionalităţii, religiunii şi limbii noastre, chiar şi în armată.

http://statuldacia.info

2. Dispunere liberă asupra pămênturilor supuse până acì unor legi restrângĕtoare de drepturi.

3. Rĕmânerea în posesiunea grăniţerilor a tuturor pădurilor, munţilor şi a păşunilor.

4. Toate venitele sĕ fie ale regimentului.

5. Averea comunelor şi a bisericilor sĕ fie manipulată priu grăniţeri, sub controla unei comisiuni de supraveghere, pusă sub presidenţia colonelului.

6. Din fondul de montură sĕ se dee stipendii tinerilor talentaţi.

7. Ofiţeri în regiment sĕ fie numiţi numai aceia, cari cunosc limba naţională românească.

8. Pe lângă şcoalele de acum grănițerești sĕ se mai ridice o şcoală matematică şi sĕ se aplice şi un profesor maghiar.

9. Sistarea monopolului şi întrebuinţarea ordonanţelor numai în chestii oficiale.

10. Antistiile comunale sĕ fie învestite cu drept de judecată în chestii economice şi poliţiale.

11. Procesele de miezuine sĕ fie resolvate prin o comisiune imparţială.

12. De pe teritorul regimentului sĕ meargă doi deputaţi la dieta ungară.

13. Sĕ nu se mai dee lemne din pădurile grăniţerilor pe seama oficiilor şi pe seama ofiţerilor.

14. Preoţii români sĕ fie plătiţi din cassa statului.

15. Grăniţerii sĕ nu fie împedecaţi în esploatarea minelor de sare din aproprierea lor.

16. În listele de conscriere sĕ nu se mai treacă starea de mai nainte a respectivului.

17. Constituţia pe care li-se cere se pună jurământul sĕ li-se publice în limba naţională română.

18. Regimentul sĕ se numească în viitor *regimentul român nrul II.*

19. Alte dorinţe le vor esprima grăniţerii cu altă ocasiune.

20. Punctele acestea sĕ fie înaintate M. Sale pe cale oficială.

Tot din istoria acestui brav regiment e bine sĕ mai cunoaştem următoarele:

În Iulie ministrul de rĕsboiu dispusese, ca primul batalion al acestui regiment sĕ meargă sĕ lupte în contra Sêrbilor din Bacĭca. Batalionul a plecat din Năsĕud, şi ajungênd în *Deeş*, generalul

http://statuldacia.info

Jablonszky 'i-a cerut să pună jurământul pe constituția maghiară, după-cum suna ordinul guvernului unguresc. Grăniţerii români au declarat însă, prin doi sergenți, trimiși ca delegație la generalul *Jablonszky,* că dacă e de lipsă să depună batalionul și a doua-oară jurământul, îl depune numai după formula veche, pentru-că ei, grăniţerii români, sûnt gata să-'și verse sângele numai pentru împăratul și casa domnitoare, pentru nimeni altul.

Și așa a rămas. Batalionul n'a fost jurat de nou. Ajuns la *Seghedin,* batalionul a fost comandat la *Becea-veche,* pentru a lupta contra Sêrbilor, dar' batalionul s'a opus de nou, și a zis, că nu poate lupta contra oamenilor cari apără același steag împărătesc pe care îl apără batalionul. A fost trimis la *Solnoc,* de acì la *Vaț,* și apoi la *Pojon* acest batalion »*înderētnic* , ear' în cele din urmă a ajuns la *Pesta,* unde toți soldații au fost internați în »*Neugebäude* .

Premiţênd acestea, trecem la adunarea grăniţerească din *Năseud.* În fruntea regimentului se afla ca comandant vicecolonelul *Urban,* care a convocat la *Năseud* delegați din toate comunele și companiile aparţinētoare la acest regiment, în scopul să le asculte cererile și dorinţele.

S'a adunat lume multă la *Năsĕud*, și în cele două zile cât a durat consultarea, în *13 și 14 Septemvrie,* s'au luat la protocol toate cererile grăniţerilor.

Protocolul, înaintat pe cale oficială Monarchului, avea următorul cuprins:

— *Protocol,* luat în Năsĕud, în *13 și 14 Septemvrie,* la regimentul al doilea de graniță român.

Cererile regimentului:

1. Ne lăpĕdăm cu totul de ministerul unguresc și rugăm onorata comandă a regimentului, să nu mai primească în viitor porunci dela acest minister, și nici pe cele primite până acuma să nu le esecute, și anume, din următoarele motive:

a) Ministerul acesta a avut îndrăsneala să trimită, în numele naţiunii maghiare, nu numai la Paris doi delegați pentru-ca să salute republica franceză, ci și la parlamentul din *Frankfurt* asemenea doi delegați, întocmai ca o putere suverană, pentru a face parte din adunare.

b) A declarat ministerul acesta, că în casul unei rupturi între Austria și Germania, n'are să conteze Austria la ajutorul Ungariei.

c) Tot așa cum ei (Maghiarii) au trimis representanți fără știrea și învoirea Monarchului și a ministerului austriac, se pregătesc acum să primească representanți străini în capitala lor Budapesta.

http://statuldacia.info

d) Ministerul unguresc nu a dat ajutor monarchiei ca să poarte rĕsboiul în contra Italiei, ba a rechemat chiar la isbucnirea rĕsboiului în Italia toate regimentele aflătoare acolo, ear' prin aceasta a potențat primejdia pentru întreaga împĕrăție, acordând esențial sprigin inimicului.

Din toate acestea resultă clar și la înțeles, că prin pașii și prin dispositiile acestea, cari aparțin numai suveranilor, se pregătește desbinarea Ungariei de cătră monarchia întreagă, în contra cărei tradări, noi, grănițerii, ca adicți credincioși ai monarchiei întegre, și amĕsurat misiunii noastre de-a menținè, cu ceealaltă parte a armatei, indivisibilitatea imperiului, ne simțim datori a păși energic și cu toată tăria.

e) Ministerul unguresc, uitând principiul libertății, egalității și frățietății, pe care însuși 'l-a proclamat, a octroat celoralalte naționalități nemaghiare din Ungaria și țerile anexe limba maghiară în biserică și în școală, ba la regimentele ungurești a căutat să întroducă limba aceasta ca limbă oficială, fără a lua în considerare, că prin aceasta să atacă unitatea armatei. Tocmai aceasta forțare de limbă a fost causa, că în Ungaria-de-jos a erupt rĕsboiul civil, fapt ce nu poate fi prin nimica justificat.

f) În Ardeal cele mai nevinovate mișcări ale naționalității române sûnt urmărite cu asprimea statariului, deși ele nu au alt scop, decât asigurarea îndreptățirii egale pe seama acestei naționalități, cu toate celelalte. Dovadă despre aceasta e faptul, că pe când fruntașii români, cari urmăresc tocmai numai acest scop, sûnt persecutați și întemnițați ca rĕsvrătitori, și fără ascultare și sentență sûnt ținuți în temniță, — în privința aceasta presei maghiare 'i-se dă libertatea cea mai nemărginită pentru a rĕspândì cele mai mari minciuni și calumnii în contra națiunii noastre. Pe scurt, domnește în contra Românilor un perfect terorism maghiar.

2. Uniunea Ardealului cu Ungaria a fost proclamată în mod volnic în ultima dietă, fără a să avè în considerare protestarea poporului român, care formează majoritatea covîrșitoare a poporațiunii din Ardeal. Sașii, și chiar majoritatea din Ungurii Ardealului, nu au fost învoiți cu actul acesta. Și dacă atunci nu 'i-s'au opus, s'a întêmplat numai la intimidările venite din partea fracțiunii din care a eșit actualul ministeriu unguresc.

Protestăm deci în mod solemn în contra acestei uniuni, și ne rugăm, ca ea să fie în curênd revocată, și un guvern provisoriu, ai cărui membri să fie luați dintre Unguri, Sași și *Români*, în numĕr

http://statuldacia.info

egal, să fie instituit, ear' dieta să fie convocată într'un oraș care să nu fie unguresc, compunêndu-se din representanți ai poporului, aleși numai pentru dieta aceasta, după o modalitate stabilită din partea guvernului, cu considerarea raporturilor numerice dintre aceste națiuni.

La unirea a două provincii dintr'o monarchie se cere necondiționat, după părerea noastră, consentimentul celoralalte provincii din stat, — cu un motiv mai mult deci, că noi sîntem îndreptățiți să cerem revocarea acestui act.

3. Onorata comandă de regiment să binevoiască a permite mergerea deputațiunei noastre la M. Sa, decisă în adunarea din 10 Iulie a. c. și împedecată probabil în urma machinațiunilor ministerului unguresc de-a putè pleca la Viena. Și aceasta o cerem cu atât mai mult, fiindcă numai pe calea aceasta pot fi liniștite spiritele agitate în mĕsură atât de mare la poporațiunea noastră.

4. Știm din isvor sigur, că batalionul nostru prim, plecat în 23 Iulie anul acesta pentru a merge în Ungaria, din motivul, că n'a voit să iee parte la rĕsboiul civil, provocat de ministerul unguresc, și anume în favorul Ungurilor și în contra grăniților ilirici, cari țin cu credință neclintită la casa împĕrătească austriacă, — a fost tras în cercetare judecătorească, și anume la ordinul acestui ministeriu. Rugăm deci pe M. Sa împĕratul, să se îndure a detrage ministerului unguresc acest cerc de activitate, pe care predându-'l ministerului austriac, să dispună după preaînalta chibzuială în privința batalionului nostru.

5. Pentru a ne dovedì alipirea credincioasă cătră preaînalta casă împĕrătească ne rugăm, ca al doilea batalion, care să află acasă, să fie întrebuințat, în unire cu primul batalion, întru apĕrarea integrității monarchiei, în afară de hotare, și imediat să se formeze, ca la regimentele confiniare de sus, un al treilea batalion. Și chiar și asupra acestuia să binevoiască a dispune ministerul austriac după trebuință, în afară de hotarele patriei, dat fiind, că deasa noastră poporațiune ne permite să formăm în cas de necesitate un al patrulea, și chiar și un al cincilea batalion, și vom putè totuși să facem și slujbele interne, deși poate-că numai cu arme proprii.

6. Maiestatea Sa împĕratul să binevoiască a concede, ca ambele regimente valache să schimbe acest nume ce dă ansă la multe observări glumețe cu numirea corĕspunzĕtoare originei lor de »*Regimente române*«.

În fine, nu putem lăsa neamintit faptul, că împrejurarea, că de pe toate edificiile oficiale, aflătoare în provincia aceasta, pe cari

http://statuldacia.info

sclipea de pe vremuri pajura împĕrătească cu vulturul, drept mărturie despre unirea noastră de peste două sute de ani cu împĕrăţia, acest semn de suveranitate austriacă împĕrătească a fost delăturat în mod volnic, pe unele locuri chiar cu forţa, mai fiind şi batjocorit: ne îndreptăţeşte a crede, că Ungaria chiar prin aceasta s'a scos pe sine în mod faptic de sub suveranitatea austriacă, şi noi nu ne putem considera deci de datori a ne supune poruncilor ministerului unguresc, în detrimentul monarchiei unitare şi integre.

Aceste puncte de rugăminte, cetite nouĕ şi esplicate din cuvênt în cuvênt în limba noastră maternă, de noi înşine înşirate, — le subscriem cu mâna noastră proprie şi cu semnul crucii, şi ne rugăm, ca ele sĕ fie aduse cu posibilă urgenţă la cunoştinţa prea înaltă a M. Sale împĕratului, esoperându-ni-se şi o încunoştiinţare, dacă cele 1913 puşti cu cremene, luate dela noi pentru a fi depuse în arsenalul dela Alba-Iulia, cu, sau fără ştirea M. Sale au fost întrebuinţate pentru înarmarea gardelor naţionale din Ardeal (ungureşti)? La tot casul însĕ ne rugăm, ca puştile acestea sĕ ni-se redee nouĕ, pentru a ne înarma noi cu ele, eventual sĕ ni-se dee tot atâtea alte puşti".

Urmează subscrierile şi apoi autenticarea protocolului, făcută prin următoarea clausulă: „După depunerea tuturor subscrierilor şi a semnelor crucii, protocolul a fost încheiat prin următorii membri din comisiune: *Leontin Luchi m. p.*, locotenent, adjutant de regiment. *Wilhelm Binder* m. p., căpitan. *Adolf Stock* m. p., sublocotenent. *Adalbert Rosenbaum* m. p., locotenent, auditor, ca actuar. *Johann v. Hatfaludy* m. p., major, ca president".

Cererile acestea au fost turnate apoi şi într'o petiţiune, pe care delegaţiunea regimentului, atinsă în protocolul de sus, a presentat-o Monarchului în ziua de 19 Octomvrie 1848.

Delegaţiunea, care a presentat Monarchului petiţiunea aceasta, a primit în scris următorul rĕspuns, pentru a-'l duce trimiţĕtorilor de acasă:

„Pentru a vĕ putè legitima înaintea trimiţĕtorilor D-voastre, vĕ asigur prin aceasta, că M. Sa preabunul nostru Monarch, în audienţa dată D-voastre în 19 curent, s'a îndurat a vĕ da următorul rĕspuns: Rugămintea aşternută mie de cătră deputaţii din al doilea regiment român de graniţă din Transilvania, pentru a li-se ridica mai multe apĕsări cari le îngreunează soartea, am primit-o de bună, şi din ea am vĕzut cu bucurie sentimentele de neclintită credinţă de cari sûnt însufleţiţi rugătorii. *Sûnt silit acum odată încă a-'mi*

http://statuldacia.info

esprima durerea, că împrejurările de faţă nu permit, ba fac chiar cu neputinţă luarea în esaminare a singuraticelor puncte şi luarea cuviincioaselor măsuri. Am însă cel mai statornic cuget, ca imediat cum să va oferì ocasiunea, să se iee rugămintea în consideraţiune şi spre acest scop pregătirile cuvenite să se pună în lucrare. *Olmütz,* 20 Octomvrie 1848. La preaînaltul ordin: principele *Lobkovicz,* m. p., adjutantul general al M. Sale".

*

A *treia* adunare românească a fost cea din Blaj, ţinută la *25 Septemvrie.*

Ştirea despre ţinerea celor două adunări grăniţăreşti s'a lăţit grabnic prin toate părţile Ardealului, şi Românii au început a simţì necesitatea unei întruniri mai mari, — ca cea din 3/15 Maiu, şi au început a să aduna, fără nici o convocare, ei de ei, la Blaj, pentru a ţinea acolo a *doua mare adunare naţională* în anul acesta. Unii au mers dela *Orlat* de-adreptul la Blaj.

De astă-dată Românii s'au presentat înarmaţi, gata pentru ori-ce eventualitate.

Încă în 16 Septemvrie să aflau în Blaj ca la două mii de oameni, cari au trimis în ziua următoare doi delegaţi la Cluj, să ceară dela guvern imediata eliberare a lui *Micheş*, care şi acum era întemniţat, şi a preotului *Simeon Balint*, arestat de curênd, — şi să ceară şi învoirea, ca poporul român să mai ţină o adunare naţională pentru a să consulta asupra năcazurilor sale.

Baronul *Vay Miklós*, comisar guvernial peste Ardeal, a mers în persoană la Blaj şi a început să ameninţe poporul cu tunuri şi cu puştile Săcuilor dacă mai ascultă de agitatori şi nu să ţară îndată acasă. Răspunsurile categorice şi energice ale Românilor 'l-au pus însă pe gânduri, şi comisarul a slăbit numai decât din asprimea vorbelor când a auzit că a sosit la Blaj şi *Avram Iancu* şi *Axente Sever,* cu şase mii de Moţi bine înarmaţi.

Românii să aflau pe *Câmpul libertăţii* în ziua de 22 Septemvrie, când baronul *Vay* a mers la ei, însoţit de comandantul trupelor trimise la Blaj, majorul *Clococean* (Român, şi 'i-a rugat *să-'i comunice toate dorinţele poporului român*, pentru-că el vrea să le împărtăşească Monarchului. Aşa s'a şi făcut.

Baronul *Vay* a plecat în 23 Septemvrie la Cluj, ear' Românii, al căror număr creştea mereu, ţineau în fiecare zi sfătuiri pe *Câmpul libertăţii.*

http://statuldacia.info

În 25 Septemvrie s'a ţinut apoi *adeverata adunare naţională*, despre care s'a compus următorul proces verbal:

. ... spre a sĕ înţelege despre starea sa cea tristă, şi spre a sĕ adresa la locurile mai înalte pentru îndreptarea ei.

Poporul *cere:*

1. Ca sistema teroristică sĕ înceteze, statariul sĕ se desfiinţeze, şi sĕ se introducă earăşi ordinea legilor în ţeară.

a) Ca stoarcerile şi jafurile cari au urmat din sistema teroristică, precum închiderea vitelor, luarea instrumentelor de economie, a armelor, şi altele, sĕ se repareze îndată, dându-se înapoi.

b) Ca cei-ce s'au prins dela introducerea sistemei teroristice din toate clasele societăţii, ţĕrani, cetăţeni, învĕţaţi ş. a., sĕ se sloboadă îndată.

2. Ca de aici înainte sĕ nu se mai întrebuinţeze de loc mĕsuri teroristice.

a) Ca sĕ înceteze toate prigonirile, şi de acum înainte sĕ nu sĕ mai prindă nimenea fără arĕtarea legiuită a vre-unei vine criminale. Nimenea sĕ nu sĕ mai subtragă dela judecătorul seu ordinar. — Noi *protestăm în contra tribunalului incuisiţional,* care era sĕ se înfiinţeze la Oşorheiu, după porunca ministerului unguresc.

b) Ca de acum înainte sĕ nu se mai trimită esecuţiuni militare pe sate, ca sĕ nu se mai lase drumul deschis diregĕtorilor din comitate spre a face fapte nedrepte şi nelegiuite.

c) Ca sĕ înceteze tot felul de robote spre a nu mai lăsa drum deschis apĕsărilor şi jafurilor fostilor domni de pămĕnt şi diregĕtorilor din comitate, până la numirea unei comisiuni urbariale.

d) Ca sĕ nu se mai îngădue diregĕtorilor din comitate a mai pune în lucrare vre-o lege neîntărită de M. Sa împĕratul, cum este legea de recrutare cea de acum.

3. Pentru siguranţa publică în satele şi ţinuturile române sĕ se înfiinţeze acum *gardă naţională română*, după îngăduirea apriată a M. Sale, a împĕratului. Spre înarmarea ei, poporul român cere dela înaltul general-comando atâtea arme: puşti, tunuri, săbii, tobe ş. a. câte s'au dat Ungurilor spre scopul acesta.

4. Sĕ se numească o comisiune mestecată din Români, Unguri, Saşi, ţĕrani, cetăţeni şi învĕţaţi, — care sĕ cerceteze şi sĕ judece,

http://statuldacia.info

să despăgubească și pedepsească toate stoarcerile, jafurile, prigonirile, arestările, violențele, uciderile, ș. a. câte au urmat din sistema teroristică.

5. Să se numească o comisiune urbarială din toate națiunile și clasele de oameni, care să cerceteze și să aplaneze toate certele și pricinile între fostul domn de pământ și între țeranul care e acum om liber (slobod).

Poporul român, rězimat pe jurământul depus în 15/3 Maiu pe *Câmpul libertății,* să ține tare de drepturile sale naturale și civile, de hotărîrile adunării naționale generale, și preface hotărîrile celor două regimente de graniță române de-ale sale. Însă lapădă și declară de nule toate acelea pasuri (subscrieri pentru uniune, alegeri de deputați pentru dieta ungurească ș. a.), pe cari le-au făcut unii oameni înșelați, din acel timp încoace, în contra acelor hotărîri generale și în contra jurământului depus. În urma acestora declară:

1. Că *nu vrea să recunoască uniunea Transilvaniei cu Ungaria,* în contra căreia a protestat mai nainte, și n'a luat parte în dietă la desbaterea acestei întrebări.

2. Că *nu vrea să recunoască pe ministerul unguresc,* ca o urmare a uniunii.

3. Că vrea să stee de-adreptul numai sub Maiestatea Sa împěratul și sub ministerul seu cel împěrătesc, și până la altă întocmire să primească poruncile mai înalte prin înaltul general-comando.

4. Cere dela Maiestatea Sa să 'i-se deschidă cât mai curênd *adunarea națională generală,* ca să se poată înțelege mai departe despre interesele sale naționale, și *să se întărească comitetul național,* care s'a ales de adunarea din luna lui Maiu, și s'a prigonit de guvernul unguresc în modul cel mai neomenesc.

5. Cere să se deschidă cât mai curênd *dieta transilvană* compusă din deputați români, germani, (sași) și unguri (sěcui), aleși după proporțiunea sufletelor fiecăreia dintre numitele națiuni, spre a să înțelege mai departe despre starea viitoare a țěrii.

6. Poporul român *proclamă constituțiunea împěrătească austriacă,* care să aibă putere și pentru Transilvania.

7. Cere un *guvern provizoriu pentru Transilvania,* compus din membri români, germani și unguri, aleși după proporțiunea sufletelor fiecăreia dintre numitele trei națiuni, care să guberneze și să administreze trebile țěrii până la alegerea unui guvern permanent.

Să trăească constituțiunea austriacă!

Blaj, 25/13 Septemvrie 1848. *Poporul Român* adunat la Blaj".

http://statuldacia.info

La adunare au luat parte și fruntașii *Sim. Bărnuțiu, Treb. Laurian* și *Papiu Ilarian,* cari au plecat din Sibiiu însoțiți de locotenentul *Novac* și de alți grănițeri din regimentul român nrul I., pentru-ca să fie apărați în călătoria lor în contra urmăririlor venite din parte ungurească.

Iancu a plecat după adunare cu întreaga sa trupă acasă, în Munții-Apuseni, ear' *Axente* era să plece cu alți *șase mii* de Români la Sibiiu, pentru-ca presentându-se la comandantul militar să ofere împăratului serviciile poporului român sub condițiunea, ca comanda militară să provadă trupa improvisată cu muniție, arme și cu ofițeri.

Planul acesta însă s'a schimbat, pentru-că în preseara plecării spre Sibiiu a sosit la Blaj generalul *Schurter* din Sibiiu, și informându-se despre resultatul adunării Românilor, a căzut de acord cu fruntașii români asupra pașilor ce vor fi de luat în viitor.

La Sibiiu a mers numai o delegațiune de 22 membri, pentru a preda comandantului militar protocolul adunării naționale, și pentru a-'i comunica și cu gura dorințele Românilor.

În fine tot după adunarea aceasta s'a luat hotărîre și despre alegerea unui nou comitet în locul celui ales în Maiu, care să fie compus numai din șase membri, și să fie subordonat comandantului militar. Comitetul acesta a primit numirea de »*comitet de pacificațiune* .

Adunarea a avut și resultatul îmbucurător, că *Micheș* a fost pus în libertate la 29 Septemvrie, împreună cu popa *Balint.*

Delegațiunea adunării a fost primită în audiență din partea comandantului militar din Sibiiu în 3 Octomvrie. Primirea s'a făcut cu mare solemnitate.

Erau de față toți generalii aflători în Sibiiu. Comandantul *Puchner* era bolnav în pat, și de acolo a întrebat pe toți membrii deputațiunii despre dorințele lor, și în special pe țărani. Toți 'și-au esprimat nemulțumirea și temerea pentru *uniune.*

— „Dacă puținii Unguri dela noi, — zicea unul din deputațiune, — au tratat cu noi în mod atât de tiranic, ce vor face ei cu noi acum, când au dat mâna cu Ungurii din țeara ungurească, cari sûnt mai numeroși? Ungurii au planuri pecătoase. Cu ajutorul nostru ar vrea ei să subjuge popoarele credincioase M. Sale, ca după aceea să întoarcă armele în contra noastră, ear' dacă se vor fi întărit bine, să se desfacă și de cătră împăratul. Dar' noi vrem să rămânem

http://statuldacia.info

totdeauna credincioşi împĕratului nostru. De aceea vrem sĕ fim supuşi deadreptul împĕratului, sĕ fim guvernaţi de ministerul seu împĕrătesc şi sĕ fim puşi sub scutul conştituţiei imperiale".

Baronul *Puchner* a promis că va face tot posibilul, pentru-ca *multele rane ale poporului român sĕ fie vindecate;* şi a mulţumit conducĕtorilor pentru frumoasa ordine în care a decurs adunarea, ear' poporului 'i-a dat sfatul, sĕ asculte şi mai departe de conducĕtorii sei, cari au înscenat adunarea aceasta şi cea din Maiu.

Aceleaşi asigurări şi semne de bunăvoinţă întru sanarea relelor din ţeară, pe cari le-a dat delegaţiunii, a ţinut baronul *Puchner* sĕ le aducă şi la cunoştinţa întregului popor român din Ardeal, adresându-'i următoarea călduroasă *proclamaţiune:*

— »*Românilor!* Voi aţi desbătut în mijlocul fraţilor adunaţi concesiunea cea declarată de Maiestatea Sa împĕratul nostru cel fericitor de popoare, adecă, că „la fiecare naţiune din întreaga monarchie austriacă sĕ se garanteze drepturi deopotrivă şi respect frăţesc între dînsele prin constituţiunea destinată".

După aceasta aţi aşternut rugămintele voastre înaintea Tronului, ca şi voi sĕ fiţi luaţi în asemenea băgare de seamă, şi aţi arĕtat temerea voastră în privinţa elementelor cari v'ar face sĕ vĕ îndoiţi despre înfiinţarea acestui dar preţios al împĕratului în această ţeară.

Voi, Românilor! *puteţi fi deplin încredinţaţi, că veţi avè drepturi deopotrivă cu celelalte naţiuni, precum aţi cerut.* Deci sĕ nu vĕ temeţi nici-decum, că vi-se va întêmpla din contră, şi sĕ nu arĕtaţi această temere nici într'un chip, care ar putè sĕ dee prepus de putere silnică.

De când aţi aşternut înaintea Tronului acele rugăminte, aţi arĕtat plângeri, că fraţii vostri români sînt despreţuiţi, batjocoriţi, neapĕraţi, apĕsaţi de cereri nedrepte din partea asupritorilor, şi tractaţi în modul cel mai rĕu. Voi aţi desbătut şi aceste plângeri în adunările voastre, în cari unii vor sĕ vadă un fel de cugete şi porniri neliniştitoare în contra altor naţiuni.

Nici o autoritate aşezată în ţeară pentru rîndul bun şi siguranţa publică nu va lăsa, ba nici nu-'i este iertat *a lăsa neascultată o cerere făcută în pace şi linişte* de cătră ori-ce locuitor al ţĕrii acesteia, fie de ori-ce naţiune va fi, ci trebue totdeauna sĕ 'i-se dee o resoluţie cuvenită. Aceasta a fost părerea mea, care o am spus deputaţiunii, care s'a arĕtat înaintea mea în zilele trecute, când aceea a cerut dela mine, în numele tuturor fraţilor vostri români, apĕrare

http://statuldacia.info

și protecțiune în contra rĕutăților mai sus arĕtate. Eu v'am dat resoluțiune, după care puteți sĕ fiți încredințați despre protecțiunea diregĕtoriilor țĕrii și a mea, că veți fi apĕrați de nedreptate, de desprețuire și de batjocură, și *vi-se va da respectul cuvenit drepturilor voastre*, încât purtarea voastră cea liniștită și omenoasă vĕ dă drept spre aceasta. *Causele și plângerile voastre trebue sĕ se asculte și sĕ se îndrepteze*, sau sĕ se dee mai departe de cătră diregĕtoriile civile. Însĕ dacă nu s'ar face aceasta, *voi se vĕ îndreptați la locuri mai înalte pentru ajutorul ce vi-se cuvine.*

Deci fiți încredințați despre protecțiunea cea dreaptă sub condițiunile cari vi-le-am făgăduit, și pe cari voi sĕ le împliniți și sĕ nu vĕ depărtați dela calea legii prin nici o întêmplare în țeară, și sĕ nu vĕ abateți la neorîndueli, cari ar putè sĕ primejduiască siguritatea personală și averea cuiva. Plătiți bucuroși dările voastre, cari vĕ sûnt cunoscute, căci nimic nu vi-se va cere pe nedreptul.

Acesta e sfatul meu cel prietenesc și părintesc! Dacă veți urma după dînsul, zilele cercării celei mari, care amenință toate popoarele, le veți petrece cu biruință, cu cinste și cu credință, și prin urmare cu ușurință în Domnul, spre seninarea și luminarea viitorului nostru celui mai fericit.

Purtarea voastră sĕ fie povățuită de încredințarea în providința dumnezeească și în autoritățile țĕrii voastre! Aceasta este dorința mea, pe lângă sfatul de mai sus.

Sibiiu, 9 Octomvrie 1848. *Baron Puchner* m. p., Feldmarșal-locotenent, general-comandant din Ardeal".

http://statuldacia.info

Manifeste și decrete împĕrătești.

Situația în Ungaria era din cele mai critice. Guvern nu era, pentru-că dimisionase, precum demisionase și palatinul Ștefan.

Comisiunea de șase, aleasă din partea dietei pentru a conduce afacerile țĕrii până la numirea unui nou minister, sĕ constituise ca comitet de apĕrare, sub presidența lui *Kossuth Lajos*.

În lipsă de guvern, în lipsa unui om de încredere, care sĕ țină legătura între Monarch și popoarele sale credincioase. împĕratul nu putea sĕ vorbească cu supușii sei decât numai de-a-dreptul, fără mijlocitori.

Le-a adresat deci în 22 Septemvrie următorul *manifest:*

»*Cătră popoarele mele din Ungaria!*

Evenimentele mai nouĕ din Ungaria, cari de cătră cei rĕu-voitori au fost esploatate întru a suspiționa intențiunile mele, a nimici drepturile legale netăgăduite ale Coroanei, a lăți îngrijire și neîncredere, îmi fac de inevitabilă datorință sĕ comunic în mod clar popoarelor de sub coroana mea ungară sentimentele mele.

Când am dat ascultare, în Martie anul curent, espunerilor staturilor mele ungare, și am acordat încuviințare legilor și instituțiunilor de drept public propuse de ele, am fost condus de convingerea, că deoparte formațiunea nouă, independentă, corĕspunzĕtoare cerințelor presentului, a administrațiunii ungare, va forma basa buneistări și a desvoltării spirituale și materiale a țĕrii, de altă parte însĕ, — după cum sĕ spune aceasta la începutul legilor numite, — va servì și pe mai departe pentru ținerea legăturii cu celelalte state ereditare, care, avênd drept basă comunitatea dinastiei. s'a dovedit a fi mijlocul cel mai sigur de apĕrare puternică în afară și desvoltare eficace în lăuntru, și a cărei menținere pe temeiul unei reciproce înțelegeri e tot așa în interesul casei mele, cum și în interesul popoarelor mele.

http://statuldacia.info

Prin delăturarea a tot ce era presentat ca o influenţare asupra posiţiei legale, precisată în special prin sancţiunea pragmatică a Ungariei, sau ca o împedecare a înaintării ei constituţionale şi naţionale, — s'a intenţionat şi pentru mai departe întărirea, ear' nu slăbirea legăturilor cu celelalte state ereditare ale monarchiei. Era vorba, să se dee dovadă, că independenţa administraţiunei maghiare formează nou element de putere pentru unirea tuturor statelor mele, ear' legătura între toate statele mele să va dovedì de un părete sigur, de puternic zid de apĕrare pentru esistenţa Ungariei.

Deşì nu puteam privì fără părere de rĕu la atacurile îndreptate în contra drepturilor cetăţenilor singuratici. cari, — ca de es. persecutarea Israeliţilor, întêmplată pe mai multe locuri, şi cutezanţa unor comune şi indivizi, cu care 'şi-au anexat proprietăţi şi drepturi străine. au dovedit prea la evidenţă, cum noţiunea despre libertate e din multe părţi rĕu înţeleasă: priveam în ele mai puţin urmările unei agitaţiuni isvorîte din noua formaţiune a lucrurilor, şi mai mult productul unor escese punibile, peste cari în curênd va ajunge stăpână puterea guvernului.

Acum însĕ, după-ce o nouă agitaţie se manifestă şi inspiră temere că se vor reîntoarce evenimentele de asemenea natură, mĕ vĕd îndemnat sĕ-'mi esprim cea mai aspră reprobare faţă de ele şi firma hotărîre de a pedepsì în modul cel mai sever ori-ce violare a siguranţei personale şi de avere a singuraticilor, facă-se sub ori-ce pretext, — pe calea organelor legale, pe cari le voiu sprijinì în eserciarea oficiului lor cu toată puterea voinţei mele regale.

Cu atât mai mare 'mi-a fost indignarea observând nisuinţele, sprijinite în parte de unii dintre aceia, pe cari chiar eu 'i-am chemat în sfatul Coroanei, şi îndreptate, — cu delăturarea totală a consideraţiunilor faţă de legătura cu celelalte state ereditare ale mele, — neîntrerupt spre slăbirea legăturilor, nisuinţe, cari aflau sprijin în restrângerea drepturilor Coroanei, şi încunjurând totdeauna legile, *în duplicitatea lor n'au avut nici măcar meritul de a fi fost sincere.*

Încercarea de a se pune, fără consentimentul meu şi în contrazicere cu legile dietei trecute, în legătură directă şi faptică cu guverne străine; hotărîrea de a se face pendent ajutorul ţĕrii faţă de un inimic estern, care a atacat cu rĕsboiu statele mele italiene (pe care într'acestea a ştiut sĕ-'l învingă fără ajutor nou glorioasa vitejie a trupelor mele, între cari se aflau şi ungare, luptând cu glorie împreună), nu numai dela restabilirea păcii în ţeara proprie, ci şi dela alte presupuneri,

http://statuldacia.info

precum e aceea, de a nu-'mi da ajutor la o încurcătură dușmănoasă cu puterea centrală a imperiului german întru apărarea țărilor mele nemaghiare, — un cas, care în improbabilitatea sa se pare că numai pentru aceea a fost amintit, pentru a avè ocasiune de a stabilì dreptul unei ajutorări *condiționate* din partea Ungariei și de-a resfira sĕmênța neîncrederei, — și în fine nisuința de a-'mi restrânge drepturile reservate în cele mai nouĕ legi, prin instituțiuni nouĕ militare, pe cale administrativă: au servit drept sprijin pentru această pĕcătoasă direcțiune, căreia a mĕ opune m'a făcut datorința mea de domnitor constituțional abia în momentul, când 'mi-a dat ocasiune la aceasta proiectul pentru noua lege de recrutare și intenționata emisiune de bani de hârtie, peste mĕsură de mare.

Nu puteam sĕ permit, și nu voiu permite, ca unitatea armatei, care apĕră în mod eficace toate statele mele, și organismul ei sĕ fie delăturat sau eludat, și e datorința mea, la care sûnt ferm decis sĕ țin cu credință, — sĕ deneg consentimentul meu la o operațiune financiară, care amenință țeara cu o inundație de multe milioane de bani de hârtie, și care are sĕ conturbe pe mulți ani înainte comerciul și finanțele. Ușuratica aprobare a acestor mĕsuri ar provoca ruinarea supușilor mei, și ar confirma trecerea neiertată cu vederea a învĕțăturilor scoase din esperință.

Tristele încurcături între Ungaria și regatele împreunate cu ea au atins culmea. Când eu, în urma dreptului Coroanei ungare, am sancționat legile nouĕ ungare și pentru țĕrile anexate și pentru confiniul militar, — credeam că satisfac dorințelor țĕrilor acestora, fiindcă nu putea sĕ fie în intențiunea mea detragerea dela locuitorii de acolo a îndreptățirilor pe cari le-am acordat tuturor popoarelor mele.

Pentru a învinge opunerea lor, — aprobate au fost toate mĕsurile de severitate propuse din partea ministerului ungurĕsc, cari, dacă era vorba, cum sĕ spunea, numai de escesele unei mici minorități, ajungeau fără îndoială pentru atingerea scopului urmărit. Statornicia și resoluțiunea cu care sĕ insistă din parte croato-slavonă pe lângă aceste dorințe, au trebuit sĕ deschidă în curênd calea pe seama convingerii, că aici e vorba de dorințele unui întreg popor, credincios și supus, a cărui asuprire nu e nici în interesul Ungariei și nici în interesul țĕrilor anexate.

Pacificarea încercată, durere, nu a dat nici un resultat, și în dieta ungară a fost discutată în mod serios abia atunci, când pericolul ce amenința cu ciocnire devenise realitate.

http://statuldacia.info

Stând astfel lucrurile. a fost datorința mea, ca în mijlocul pretensiunilor ce sĕ certau sĕ conservez pe seama Coroanei poziția care corĕspunde chemării și demnității sale, *de a fi împăciuitoare și mijlocitoare.*

Cu cea mai adâncă durere m'a umplut în special rĕsboiul dela Dunărea-de-jos. Eu am transpus rugămintea adresată mie din partea Sêrbilor înainte de a isbucni rĕsboiul ministerului unguresc, în convingerea, că îi va succede, prin o corectă alegere a organelor trimise acolo și prin alte mijloace aplicate. sĕ satisfacă, fără a vătĕma integritatea teritorială a imperiului. acele pretensiuni ale lor, cari sĕ unesc cu echitabilitatea, pentru-ca cu atât mai cu putere sĕ se poată opune pretensiunilor esagerate.

Problema aceasta n'a fost deslegată; ba nici încercare de deslegare nu s'a făcut; și nu-'mi rĕmâne alta, decât sĕ regret grozăviile unui rĕsboiu nefericit, în care sûnt întrebuințate în parte și acum trupele mele, și sĕ-'mi esprim voința mea regală. de a stărui cu toată puterea ca sĕ fie terminat, fiind ferm decis a întrebuința spre acest scop toate mijloacele de împăcare, dar' și întreaga forță a puterii de stat.

Oamenii au cutezat sĕ-'mi suspiționeze intențiunile, și au căutat sĕ afle un atac la drepturile acordate țĕrii în toate acestea; și drept aceea. au voit sĕ pună în esecutare ca legi, proiecte de lege nesancționate de mine, sĕ înroleze rĕcruți, sĕ scoată bani de hârtie, ba chiar și sĕ provoace trupele mele sĕ părăsească în mod volnic steagul și regimentul, ca prin aceasta, întrând de-a-dreptul în drepturile mele regale, sĕ facă în trupe clătinătoare credința!

Fiind acum nestrămutata mea voință de a mĕ opune astorfel de escese, făcute pe calea legii, asigur totodată popoarele mele de sub coroana ungară, că precum deoparte sûnt ferm hotărît sĕ respectez toate drepturile legale ale țĕrii, voiu ști de altă parte sĕ apĕr tot așa și drepturile coroanei mele, cu toate mijloacele puterii mele imperiale-regale ce-'mi stau la dispositiune, fiind de firma convingere, că menținerea lor e singura cale pe care naționalitățile certătoare, întâlnindu-se în supunere comună, vor afla mijloacele de înțelĕgere și unire.

Spriginit pe credința popoarelor Ungariei și a regatelor unite cu ea, trăesc în firma convingere, că ele vor asculta mai mult de glasul regelui lor decât de al rĕsvrătitorilor și al turburătorilor de pace, vor fi ascultătoare față de superioritățile lor legale, sĕ vor reținè dela ori-ce atacuri îndreptate în contra siguranței persoanei și a proprietății,

http://statuldacia.info

şi le provoc, sĕ aprobe mĕsurile ce fără amênare sĕ vor lua pentru liniştirea durabilă a ţĕrii, pentru restabilirea şi susţinerea ordinei constituţionale. *Schönbrunn,* în 22 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

*

Al *doilea* manifest a fost edat din partea Monarchului în *25 Septemvrie,* şi e adresat earăşi popoarelor din Ungaria, cărora li-se comunică faptul, că contele *Lamberg* a fost numit comandant peste toate trupele din Ungaria. Cuprinsul manifestului e următorul:

„*Cătră popoarele mele din Ungaria!*

Cu câteva zile mai nainte am comunicat credincioaselor mele popoare din Ungaria, cât de mult îmi zace la inimă restabilirea grabnică şi perfectă a păcii şi a ordinei legale în ţeară. Durere, situaţia s'a agravat de atunci, rĕsboiul civil ameninţă din toate părţile că sĕ va estinde în Ungaria.

În situaţia asta plină de primejdii, avênd eu dorinţa cea mai ferbinte de a împedeca vĕrsarea de sânge şi de a oprì în loc grozăviile anarchiei, — m'am simţit îndemnat a însărcina pe Feldmarşal-lieutenantul meu, conte *Francisc Lamberg,* cu comanda supremă asupra tuturor trupelor şi corpurilor înarmate aflătoare în Ungaria, fie de ori-ce categorie, împuternicindu-'l sĕ primească aceasta comandă supremă numai decât în numele meu.

Ca prima chemare a sa 'i-am prescris restabilirea liniştei pretutindenea; şi am deplină încredere în toate autorităţile militare şi civile, că-'i sĕ vor supune grabnic şi întru toate şi îi vor acorda tot spriginul lor. În special am făcut sĕ se iee toate dispositiunile necesare, pentru-ca şi în Ungaria de Nord sĕ fie restabilită ordinea legală.

Aştept dela popoarele mele din Ungaria o prevenire faţă de comisarul meu estraordinar, prevenire cu atât mai plină de încredere, fiindcă s'au început toţi paşii de lipsă pentru a se esopera o înţelegere cu privire la certele interne, care se mulţumească toate părţile, şi pentru a se restabilì şi asigura de nou între statele ungare şi neungare ale întregului meu imperiu acea perfectă unitate, care secole de-a-rîndul a fost asigurată, spre bunăstarea comună, prin sancţiunea pragmatică.

Datu-s'a în capitala şi reşedinţa mea *Viena,* în 25 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

*

Tot în 25 Septemvrie a fost edat şi următorul manifest, adresat armatei:

http://statuldacia.info

— „*Armatei mele din Ungaria!*

Ferm decis de a nu permite, la nici un cas, lupta între trupele mele de sub ordinul ministeriului unguresc şi cele de sub comanda banului din Croaţia, am însărcinat pe al meu Feldmarşal-lieutenant, contele *Francisc Lamberg,* că în calitate de comisar estraordinar regal să plece fără amânare la cuartirul general al corpului unguresc de armată, pentru a sista acolo toate dușmăniile, şi un ordin analog să dee şi banului Croaţiei. Aştept dela comandanţii din ambele părţi şi dela trupele subordonate lor, ca la moment să se supună şi să împlinească voinţa mea regală şi să pună capĕt luptei nenaturale, născută între trupe, cari ambele au jurat pe steagul meu şi au să lupte numai frăţeşte, pentru scopul comun al apĕrării de patrie.

Aştept totodată, că aceia dintre soldaţii mei, cari s'au lăsat să fie seduşi întru a-'şi părăsi steagul, vor urma acestui apel regal al meu, şi cu pocăinţă se vor reîntoarce la el, pentru-ca sub comandanţii lor legali să poată satisface earăşi, amĕsurat jurămêntului pus, datorinţelor ce le au faţă de regele lor. Dat în capitala şi reşedinţa mea *Viena,* în 25 Septemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.“

*

Soartea comisarului estraordinar *Lamberg* ştim care a fost. Înainte de a se putè presenta dietei ungare ca plenipotenţiat al monarchului, a fost ucis de plebea fanatisată.

Acest trist eveniment a dat motiv Monarchului să iee alte hotărîri, despre cari dovedesc următoarele trei *decrete* împĕrăteşti:

I.

Numesc pe generalul de artilerie şi locţiitorul căpitan al gardei ungureşti de corp, baronul *Adam Récsey* de *Recea,* de al meu ministru-preşedinte (unguresc) cu porunca, să compună un ministeriu nou. Schönbrunn, 3 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Adam Récsey* m. p.

II.

Către autorităţile tuturor jurisdicţiunilor ungureşti. Fiindcă după puterea acĭ alăturatului prea îndurat rescript regesc, îndreptat către dietă, Ungaria este pusă sub legile marţiale până atunci, până când nu se va restaura ordinea turburată şi pacea, poruncesc, ca pomenitul rescript regesc al nostru să-'l faceţi cunoscut în limbile folosite pe la deosebitele jurisdicţiuni, şi lucrările oficioase să vi-le îndreptaţi după acela, şi sub strânsă răspundere. Schönbrunn, în 4 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Adam Récsey* m. p.

http://statuldacia.info

III.

Eată acum și rescriptul adresat dietei ungare:

— „Noi, Ferdinand I. împĕrat constituțional al Austriei, rege al Ungariei și al Boemiei, cu acest nume al V-lea, rege al Lombardiei și Veneției, al Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și al Iliriei și a. ș. a. Mare Principe al Transilvaniei.

Baronilor țĕrii, dignitarilor biserĭcești și școlari, magnaților și representanților Ungariei și ai marelui principat al Transilvaniei, precum și ai tuturor țĕrilor învecinate, cari s'au adunat la dieta din Pesta chemată de noi: salutarea și buna noastră voință!

Spre a noastră profundă durere și turburare, casa representanților a tolerat, ca *Ludovic Kossuth* și partisanii sei sĕ o seducă la mari nelegiuiri. Ea a esecutat mai multe concluse ilegale în contra voinței noastre; și mai de curênd a luat în 24 Septemvrie o decisiune în contra trimiterii comisarului nostru regesc Feldmarșal-lieutenant conte de *Lamberg*, care sĕ orînduise de cătră noi spre restabilirea păcii, încă mai nainte de ce ar fi putut acela încai sĕ-'și presente plenipotența noastră, — în urmarea cărei hotărîri acest comisar regesc al nostru fu atacat cu turbare de o mulțime sĕlbatică, în strada publică, și în modul cel mai înfiorător fu omorît.

În aceste împrejurări, conform dorinței noastre, ca rege, de a susținè securitatea și legile, ne vedem siliți a lua următoarele dispositiuni și a porunci ca acelea sĕ fie îndeplinite:

1. Prin aceasta *disolvăm dieta*, așa că după publicarea acestui preaînalt rescript al nostru ea trebue sĕ-'și închidă ședințele îndată.

2. Toate decisiunile și decretele nesancționate de noi ale acestei diete de acum *le declarăm de nelegale*, *nevalide și fără de nici o putere.*

3. Supunem prin aceasta comandei supreme a banului nostru din Croația, Slavonia și Dalmația, Feldmarșal-lieutenant baronul *Iellasich*, toate trupele din Ungaria și țĕrile austriace, precum și trupele staționate în Transilvania și toate corpurile de armată, fie acelea de ori-ce specie, garde naționale sau voluntare.

4. Până se va restabili pacea turburată și ordinea în țeară, *regatul Ungariei se pune sub legi marțiale.* Pentru aceea, până la altă rînduială sĕ interzice ca respectivele jurisdicțiuni sĕ țină adunări în comitate, orașe sau districte.

5. Banul nostru din Croația, Slavonia și Dalmația, Feldmarșal-lieutenantul baron *Iosif Iellasich*, sĕ trimite prin aceasta comisar

http://statuldacia.info

plenipotenţiat al M. Noastre regeşti, şi îi dăm putere şi activitate deplină, ca în cercul puterii esecutive sĕ poată aplica toate drepturile cu cari este investit în aceste împrejurări estraordinare ca locţiitor al M. Noastre regale.

În urma acestei preaînalte plenipotenţe a noastre declarăm, că tot ce va rîndui, dispune, hotărî, va fi ca poruncit cu a noastră preaînaltă putere împĕrătească. Drept aceea poruncim prin aceasta tuturor judecătoriilor bisericeşti, civile şi militare, diregĕtoriilor, dignitarilor şi locuitorilor, fie de ori-ce stare şi rang din ţeara noastră Ungaria, Transilvania şi toate ţĕrile învecinate, ca aceia tocmai aşa sĕ se acomodeze şi sĕ asculte de poruncile subscrise de baronul *Iosif Iellasich*, comisarul nostru regesc deplin împuternicit, precum sûnt datori a asculta de M. Noastră împĕrătească.

6. Mai vîrtos îndrumăm pe comisarul nostru reg. a căuta, ca în contra năvălitorilor şi a ucigaşilor comisarului nostru reg. conte *Francisc Lamberg*, precum şi în contra tuturor părtaşilor la acea crimă infamă şi înfiorătoare, sĕ se proceadă după deplina rigoare a legilor.

7. Celelalte afaceri curente ale administraţiunii civile se vor purta după prescrierea legilor, de către diregĕtorii subordonaţi deosebitelor ministerii.

Modul după care va trebui sĕ se restabilească cu statornicie unitatea apĕrării şi a conducerei intereselor monarchiei întregi, ca *drepturile egale ale tuturor naţionalităţilor sĕ fie asecurate pentru totdeauna*, şi sĕ se aşeze pe acest temeiu toate raporturile ţĕrilor şi popoarelor unite sub coroana noastră, se va desbate de către representanţii tuturor părţilor şi se va stabili pe cale legală. *Schönbrunn*, 3 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Adam Récsey* m. p., ministru-president“.

http://statuldacia.info

Acțiunea lui Kossuth.

Dieta maghiară a ajuns în 7 *Octomvrie* la cunoștința faptului. că *Récsey* e numit ministru-president, ear' banul Croației, *Iellasich*, comandant suprem al tuturor trupelor ungare. Și știrea a provocat în dietă — *ilaritate mare.*

Scena a decurs astfel: Presidentul *Pázmándy* comunică deputaților, că în posesiunea sa sĕ află mai multe scrisorí, între cari e și o proclamațiune subscrisă de regele *Ferdinand* și de *Adam Récsey*, ca *ministru-president.* (Ilaritate mare.) Cu toate-că scrisoarea nu 'i-a venit în mod oficios, crede că e bine sĕ nu rĕmână ascunsă, ci dieta sĕ iee act despre ea.

Notarul de ședință cetește proclamațiunea, între rîsetele deputaților.

Kossuth ia apoi cuvêntul pentru a-'și vĕrsa veninul în contra Vienei. Face declarație, că în 3 sĕptĕmâni va avè 300.000 de honvezi, pentru-că națiunea s'a deșteptat! Leul era numai adormit! „Pot sĕ se rĕsvrătească cât le place, zicea Kossuth, Slovacii, Sêrbii, Croații și *Valachii*, — n'au sĕ mai facă nici o stricăciune! Cât pentru *comedia asta infamă* (proclamația!) pot sĕ afirm, că chiar și un *Șobri Joșka* (vestit hoț maghiar) nu putea sĕ o scrie fără sĕ roșească. Dar' eu îi deneg autenticitatea! Nu e decât o cursa! Sĕ face abus de numele regelui, pentru a băga frică în armată“... De aceea propune Kossuth, ca dieta sĕ declare proclamația de nulă și neavenită. Sĕ declare, că cel-ce se supune »*rebelului* Iellasich e trădător de patrie. Propune mai departe, ca *Récsey* sĕ fie arestat la moment, pentru-că dacă a subscris proclamația, el e cel mai mare trădător de patrie, ear' dacă n'a subscris-o, sĕ poată sĕ se justifice și sĕ se apere. „Ce? — sfîrșește *Kossuth*, — regele zice, că dieta comite acte ilegale? Aceasta dietă, care *numai din marinimositate n'a detronat încă dinastia austriacă?* (Aplause furtunoase.) Asta e ceva ne mai pomenit! Ce, crede camarila, că dacă va rĕpune pe Kossuth Lajos, națiunea

http://statuldacia.info

să va pleca? Dar' eu zic, o sută de mii de Kossuth Lajos să fie, şi pe toţi să-'i stîrpească, — naţiunea totuşi nu va ceda nici un fir de păr din drepturile ei!"... (Aplause sgomotoase.)

Dieta maghiară n'a luat deci act despre noul ministru-president *Récsey*, ear' comitetul de apărare a continuat a funcţiona, cu drepturi cari compet guvernului constituţional. Şi pentru-ca să fie comedia şi mai perfectă, acest comitet al apărării ţării, presidat de *Kossuth Lajos*, a dat în 8 Octomvrie un ordin »*în numele regelui*«, în care să poruncea aspru, ca în curs de şapte zile dela publicarea obicĭnuită a ordinului să se ridice pretutindenea unde să află armată tricolorul unguresc, şi în acelaşi termin armata să depună jurămêntul de credinţă pe constituţia Ungariei, *jurând credinţă şi comitetului pentru apărarea patriei* — (adecă lui Kossuth!). În cas contrar, toţi vor fi declaraţi de trădători de patrie şi vor putea fi arestaţi şi esecutaţi de ori-şi-cine.

Eată de-altcum ordinul:

— „După-ce din mila lui Dumnezeu şi prin înaintarea glorioasă a trupelor noastre viteze, sfânta causă a patriei e asigurată într'atâta, încât întreaga armată a rebelului *Iellasich* a fost puternic bătută la *Székesfehérvár*, luând fuga spre Viena, ear' banda de hoţi a lui *Roth*, compusă din 10.000 de oameni, a ajuns în prinsoarea ţării, cu comandant şi cu ofiţeri cu tot, aşa, că în scurtă vreme întreaga forţă a inimicului, sau va fi nimicită cu desăvîrşire, sau va fi scoasă cu ruşine din ţeară:

Ordonăm prin aceasta, *în numele regelui şi al naţiunii,* conform conclusului adunării naţionale, pe lângă stricta responsabilitate a tuturor comandanţilor de cetăţi şi a întregei miliţii, garnisonată în cetăţile din Ungaria, Ardeal, Slavonia şi Croaţia, că,

1. În decurs de 7 zile dela publicarea acestui ordin în *Közlöny*« să scoată fără amînare tricolorul maghiar.

2. În acelaşi termin să anunţe comitetului pentru apărarea ţării credinţa faţă de Ungaria şi ţările anexate, precum şi *supunerea faţă de comitet.*

În cas contrar, ori-cine ar nesocoti aceste datorinţe, va fi considerat de trădător de patrie şi ca atare va fi declarat de scos de sub scutul legii, prin urmare poate fi arestat şi esecutat din partea ori-şi-cui.

Totodată declarăm irevocabil, că dacă cineva va întârzia să se supună acestor două datorinţe, în momentul în care va fi asigurată

http://statuldacia.info

învingerea causei ţĕrii, — după curăţirea ţĕrii de hordele rebele ale hoţilor prin vitejia trupelor noastre, ca trădători de patrie vor fi aspru pedepsiţi toţi cei-ce calcă subordinarea în cetăţi. Totodată ordonăm, ca acest ordin să fie trimis tuturor comandanţilor de cetăţi spre acomodare şi spre publicare în cetăţile lor. Budapesta, 8 Octomvrie 1848. În numele regelui şi al naţiunii, conform conclusului adunării naţionale, comitetul pentru apĕrarea ţĕrii: *Kossuth* m. p., president".

În şedinţa din 10 Octomvrie dieta s'a ocupat de nou cu chestia *Récsey*, — de curênd numitul ministru-president, — care temêndu-se să nu o păţească ca *Lamberg*, n'a cutezat să vină la Pesta, ci a trimis încunoştiinţare, că 'şi-a dat demisiuuea din presidenţia ministerială.

Presidentul camerei făcênd această comunicare, împărtăşeşte totodată dietei, că casa de sus a esmis o comisiune de 36, care *se judece pe Récsey* pentru fapta sa nepatriotică, şi roagă dieta să numească şi ea trei acusatori, ca să susţină acusa. Se aleg: *Kubinyi, Glacz* şi *Paloczy*.

Kossuth nu era de faţă, dar' trimisese vorbă că vine, dieta să nu iee deci nici un conclus fără el. Presidentul presentă actul oficios despre primirea demisionării lui *Récsey* şi dispune să se cetească. Era de următorul cuprins: „Iubitul meu baron *Récsey!* Primind prin aceasta resignaţia d-tale înaintată mie, aştept dela d-ta, ca până la îndeplinirea postului d-tale să-'ţi faci şi mai departe datorinţa. Sieghardtskirchen, 8 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p." (Rîsete în sală.)

Kossuth întră, şi încă dela uşă ia cuvêntul şi propune, că pe lângă toată abzicerea, procesul să se pună în curgere în contra lui *Récsey*, ear' resignarea să fie predată judecătorilor sei aleşi. Dieta, ipnotisată de oratoria plină de foc şi însufleţire a lui *Kossuth*, nu putea să decidă altcum decât aşa cum dorea Kossuth.

*

În 10 Octomvrie comitetul pentru apĕrarea ţĕrii a adresat apoi *Românilor* următorul *apel:*

— »*Apel către Români!* Naţiunea maghiară frăţeşte a împărţit cu Românii toate drepturile, şi nu 'şi-a ţinut pentru sine chiar nici unul, nu 'şi-a însuşit nici un privilegiu ce ar restrînge libertatea Românilor.

Şi aceasta a făcut naţiunea maghiară chiar din nobila sa inimă, a făcut din bunăvoinţa sa, fără nici o silă.

http://statuldacia.info

Drept, ca Românii de multe veacuri mult au pătimit. Erau mai cu totul lipsiţi de libertate, şi totuşi au purtat greutăţi mari, şi încă şi numele lor era batjocorit în legile ţĕrii.

Însĕ pentru cine au pătimit toate aceste? Pentru sfetnicii (consilierii) cei rĕi ai craiului, cari 'l-au împresurat pe el. Dară acestia nu numai pe Români, ci şi pe Maghiari (Unguri) 'i-au asuprit şi 'i-au subjugat.

Însĕ Dumnezeu s'a îndestulat cu patimile popoarelor şi a făcut sĕ rĕsară ziua în care a învins dreptatea şi s'a făcut liber poporul, Românul, Maghiarul, Croatul, Sêrbul, şi sunetul libertăţii pentru o clipită a alungat pe consilierii (sfetnicii) cei rĕi ai craiului.

A încetat robota, atât pentru Maghiari, cât şi pentru Români, greutăţile ţĕrii asemenea le poartă nobilul ca ignobilul, Maghiarul ca Românul, şi asemenea drept are în ocârmuirea lucrurilor ţĕrii. Nu e Românul eschis din diregĕtoriile publice (de obşte), şi tocmai aşa sûnt deschise toate modrurile pentru Român ca pentru Maghiar, ca sĕ-'şi poată cu cinste câştiga pânea sa.

Nădejdi înfloritoare erau legate cu această frumoasă şi comună libertate, îutru atâta, cât şi Dumnezeu se îmbucura de fericita viitorime a dulcei noastre ţĕri.

Însĕ rĕutatea a pisinuit fericirea popoarelor, şi sfetnicii cei rĕi ai craiului încet de nou s'au ivit. ca lupii cei flămênzi când simţesc mortăciuni.

Şi au gatit plan prin care sĕ se poată nimici agonisita libertate a popoarelor; şi fiindcă naţiunea maghiară a fost care s'a luptat pentru libertate, şi aceea au împărţit-o şi cu voi, cu Românii, înainte de toate au voit pe Maghiari a-'i risipi, căci nimicindu-'i pe acestia, uşor ar fi fost apoi pe ceialalţi a-'i silì la jugul cel mai dinainte.

Şi rĕutatea şi blăstĕmăţia lor înfiorat s'a înălţat până la un punct, căci prin afurisiţii lor aţiţători şi întărîtători au rĕsculat popoarele de deosebit soiu şi ţinut în contra Maghiarilor, aţiţându-le cu minciuni goale şi deşerte, zicênd, că Maghiarii cugetă şi voesc a asuprì pe celelalte popoare, măcar că Maghiarii au fost aceia cari dobândita libertate cu toţi asemenea au împărtăşit-o.

Aşa au întărîtat pe Sêrbi, aşa pe Saşi, aşa pe Croaţi, şi aşa pe Români, ca sĕ-'i prefacă însuşi de ucigĕtori ai buuilor sei fraţi maghiari.

Însĕ Dumnezeul dreptăţii n'a ajutat celor cu fărădelege, şi rebelii au căzut în însaşi groapa şi cursa lor.

http://statuldacia.info

O parte din prădătoarea turmă a lui *Iellasich*, cam la 10.000 de hoți, s'a desarmat prin binecuvêntatele de Dumnezeu arme ale vitejilor nostri ostași, eară cecalaltă parte și acum fuge cu vezirul rebelilor; dară viteaza și preaputernica noastră armată în tot locul o persecutează (o gonește) și dinaintea isbânditoarei și pedepsitoarei dreptăți nici însuși iadul nu-'i va mântui, căci acuma și nădejdea cea mai de pe urmă au perdut-o, adecă ajutorul ce 'l-au așteptat dela Viena. Poporul din Viena a ținut înfricoșată judecată asupra unui vênzător al patrici noastre, anume *Latour*, carele a voit să trimită ajutor rebelului *Icllasich*.

Așa va perì vênzătoarea de patrie, așa se va risipì neîncunjurat până acuma încă neîmprăștiata parte a armatei rebelului, care e împresurată de mulțimea rĕsculatului popor, și ca fiara care e din toate părțile strîmtorită se va ucide fără nici o nădejde de mântuire.

Și pentru apĕrarea vrăjmașului acestuia, care neîncunjurat va perì, te-au întărîtat și pe tine, *popor român*, ca să ucizi și tu pe Maghiar, dela care ai dobândit libertatea?!

Pentru aceea ia seama, ca nu cumva lăsându-te a te înșela, să-'ți tragi asupra ta periciune totală.

Comisiunea apĕrătoare de țeară a națiunii maghiare îndreaptă cătră voi cele mai de pe urmă frumoase cuvinte ale dragostii sale, și acuma încă sfătuindu-vĕ să întoarce cătră voi.

Cârma țĕrii vĕ poruncește vouĕ Românilor, fiește-căruia deosebit și tuturor, cari fiind amăgiți ați rătĕcit de pe calea cea dreaptă și legiuită, ca fiește-care în 8 zile să se aplece și să se supună legilor, să fie în pace, să se poarte cum să cuvine unui concetățean bun, și să nu cuteze a face vrajbă sau a arĕta măcar cât de mic semn al nepăciuirii, căci altmintrelea, — precum e adevĕrat că e un Dumnezeu în cer și acesta apĕră dreptatea, — așa e adevĕrat și aceea, că să va pogorî asprimea pedepsei pe capetele vinovaților, și viteaza noastră ostășime, care numai acuma a bătut o turmă vênzătoare de patrie, — va pornì în contra voastră, și atunci vai și amar de fiecare rĕsculător, ear' de trei-ori vai de întărîtători! Atunci va fi mai bine de cumva nu v'ați fi născut, căci niminĕnui dintre cei-ce s'au sculat în contra patriei nu să va ierta. Dar' și până atunci, să va poruncì Maghiarilor și Sĕcuilor, ca să se scoale și ca viforul să mĕture *fiece goz nemultumitor* care să scoală asupra libertății patriei sale și nu să înfioară a fi ucigĕtor de mumă și frați. Ca să se scoale poporul unguresc și sĕcuiesc, toți cu toții, și să șteargă de pe fața pământului pe fiește-care

http://statuldacia.info

vênzător de patrie și rebel, care nu voește a asculta și a primi sfatul cel bun.

Deci dar', înaintea căruia e prețuită vieața și averea, acela să asculte cuvêntul acesta mai de pe urmă, care purcede din inimă voitoare de bine, căci care nici acesta nu voește a-'l înțelege, acela groaznic să va pedepsi. Pămêntul 'i-se va lua și să va împărți între credincioșii fii ai patriei, ear' dînsul va peri de mâna gealatului (hoherului) și cu moarte de sabie.

Luați dar' seama, fraților români, ca să nu provocați asupra voastră ciasul pedepsei.

Fiți credincioși, pacînici și fii iubitori de pace ai acestei țări. și frați adevărați ai Maghiarilor, cari au împărțit cu voi omenește toate bunătățile și drepturile libertății.

Să nu vă lăsați a vă amăgi, ba să arătați înaintea diregătorilor publici și să și prindeți pe cei-ce vă întărîtă și vă ațîță. căci acestia sûnt cei mai mari vrășmași (inimici) ai vostri.

Duchul libertății, egalității și frățietății să pătrundă inimile voastre, ca să cinstiți legile, să iubiți pe deaproapele vostru, și să iubiți patria, mama aceasta bună din care a isvorît libertatea de obște.

Pace vouě!

Datu-s'a în Pesta, în 10 Octomvrie 1848. Comisiunea apărătoare de țeară, așezată prin dietă: *Ludovic Kossuth* m. p. Conte *Mihail Eszterházy* m. p. cel bătrân, membri ai comisiunii".

Nimic nu poate arăta posterității în mai elocventă golătate înfumurarea și închipuirea lui *Kossuth*, decât tocmai acest clasic apel al seu cătră Români.

*

Merită să fie cunoscut *răspunsul* pe care 'l-a dat garnisoana *Timișoarii*, la ordinul lui *Kossuth*, ca pretutindenea să se pună steaguri ungurești și să se pună jurămênt de credință pe seama constituției Ungariei și pe seama comitetului de apărare a țării.

Răspunsul era următorul:

„Manifestul Maiestății Sale, împărat și rege constituțional, cu datul Schönbrunn, 3 Octomvrie, căruia nu-'i lipsește nici contra-

http://statuldacia.info

signatura ministrului, a pus Ungaria, cu țĕrile mărginașe ale Transilvaniei, Croației, Slavoniei, *sub legi marțiale,* prin urmare, cetatea Timișoarii e pusă din partea comandantului local în stare de asediu.

Prin același prea înalt manifest, miliția e dispensată totodată de supunere față de ministerul unguresc, dieta maghiară e disolvată, ear' fostul ministru de finanțe, *Kossuth*, e presentat poporului ca rĕsvrătitor.

Dacă deci unul ca atare, numit astfel din partea M. Sale a monarchului, *edă proclamațiuni* ca cea din întrebare, nu dă prin aceasta decât numai cu o dovadă mai mult, *că e vrednic de numirea ce 'i-s'a dat,* și că nu 'i-se poate recunoaște de loc dreptul de-a abusa de numele regelui și al poporului seu, și de-a declara pe servitorii statului, credincioși datorinței și jurămêntului lor, și gata de a-'și da ultima picătură de sânge pentru împĕratul și regele lor constituțional, pentru patria lor, trădători de patrie, și a face din ei proscrișĭ, scoși de sub scutul legii.

Nu tragem la îndoeală, ce e drept, că într'o vreme, în care se dă esemplu viu de omor, prin uciderea contrară ori-cărui drept internațional a unui comisar regesc; într'o vreme, în care darul (cadoul) cel mai frumos pe care a putut sĕ-'l dee un monarch bun popoarelor sale, *libertatea de presă,* — a fost întrebuințat pentru propagarea omorurilor, se vor afla destui oameni cari sĕ primească asupra lor rolul de bandiți, și că prin urmare, mulți dintre cei bravi, împlinindu-'și datorința, vor cădè sub mânile ucigașilor. Dar' sĕ nu creadă nimeni, că primejdia aceasta ne va face sĕ ne clătinăm pe un minut măcar și sĕ ne abatem dela calea onoarei și a datorinței, pe care am călcat până acuma. Nu! Din contră. Declarăm ca într'un glas și cu tărie, că nu vom preda Timișoara nimĕnui, câtă vreme turburările generale nu s'au liniștit și noi nu avem un guvern solid, basat pe legi neforțate, și că *nu primim ordin dela nimeni,* ci fortăreața aceasta însemnată sûntem decișĭ sĕ o apĕrăm cu toate mijloacele ce ne stau la dispositie, cu sângele și vieața noastră, până la ultimul om. *Garnisoana cetății Timișoara*«.

http://statuldacia.info

Apel la popularitatea lui Șaguna.

Episcopul *Șaguna* a sosit acasă, la Sibiiu, în 8 Octomvrie. Plecarea sa din *Pesta* s'a făcut pe ascuns, fiindcă oamenii lui *Kossuth* 'l-au fost luat la ochi și-'l urmăreau. sub pretext că ține cu Rusia și are steaguri muscălești la sine. 'I-au călcat chiar și locuința, în miez de noapte, pentru a pune mâna pe steagurile, cari esistau de altcum numai în fantasia rebelilor lui *Kossuth.*

Sosit acasă, *Șaguna* a aflat o situație din cele mai critice. Ardealul întreg era în fierbere, aflându-se sub presiunea evenimentelor cari din zi în zi sĕ schimbau, agravând situațiunea.

În 6 Octomvrie isbucnise de nou revoluția în Viena, când massele turburate și aţîțate de agenții lui *Kossuth* spânzurară pe un stîlp de felinar pe ministrul de rĕsboiu *Latour.* Împĕratul *Ferdinand* părăsește de nou Viena și sĕ retrage cu curtea împĕrătească la *Olmütz.*

Acasă, în Ardeal, sĕ întêmplă măcelul dela *Luna,* unde la porunca comitelui suprem *Toroczkay* treizeci și mai bine de Români au fost împușcați, pentru-că s'au opus *conscrierii de recruți,* din motivul, că legea de recrutare nu e sancționată de Monarch, — cum nici nu era.

Cele întêmplate la Viena au umplut de bucurie pe Kossuthiști, și le-a dat nădejde nouă de a eși biruitori din lupta purtată în contra dinastiei. — Cele întêmplate la *Luna* au umplut de amărăciune inimile tuturor Românilor din Ardeal, cari nu puteau lăsa faptul întêmplat — nerĕsbunat.

De o rĕscoală generală a Românilor din Ardeal sĕ temea deci comisarul guvernial, baronul *Vay Miklos,* și de aceea a apelat la sprijinul episcopului *Șaguna,* a cărui popularitate la Români știa că e nespus de mare.

http://statuldacia.info

'I-a adresat deci cu datul de 12 Octomvrie următoarea scrisoare:

„Ilustrisime și reverendisime dle episcop eparchial!

Privesc de operă a providinței divine, că Ilustritatea Ta ai sosit earăși în mijlocul credincioșilor Ilustrității Tale, tocmai *în timpul acesta turburat.*

În privința acestora, procedura mea de până acum sigur e cunoscută Ilustrității Tale, și nici acum nu am altă dorință mai ferbinte, decât ca poporul maghiar și cel român, dând mâna ca frații, sĕ fie de scut și pavĕză tronului și constituției maghiare.

Dar', dacă întreagă puterea și potestatea legală și constituțională, câtă mai e încă în vigoare, nu va păși la mijloc unanim și energic, fără amânare, *erupțiunea unui înfiorător rĕsboiu civil e inevitabilă.*

În scopul împedecării posibile a acestor erupțiuni merge deodată cu aceste rînduri ale mele o recercare la adresa comandantului suprem de corp din Sibiiu, baron *Puchner,* — și în acest scop apelez și la Ilustritatea Ta, în numele sfânt al M. Sale regelui și al patriei, *sĕ întinzi mână ajutătoare, binecuvêntătoare, pentru a împedeca primejdia ce e în cale de isbucnire.*

Ieri au fost escortați aici doi agitatori, vinovați de multiple atentate, cari de present stau în fața tribunalului, și casuri de acestea de acì încolo vor obvenì mai des. *La vederea lor poporul poate sĕ se înfurie, sĕ se rĕscoale unul contra celuialalt,* dacă puterea esecutivă lumeană nu va da grabnic mână cu puterea bisericească întru susținerea ordinei și păcii.

Precum intenția mea deci, conformă cu datorințele mele, este sĕ aplic această putere cu moderație, dar' energic, — astfel și Ilustritatea Ta, amĕsurat sfintei misiuni a Ilustrității Tale, folosește-te de ocasiunea îmbiată întru a conlucra, ca nici un picur de sânge sĕ nu se mai verse între concetățenii nostri români și maghiari, cari dela noi își așteaptă mântuirea.

Ilustritatea Ta ai încrederea poporului, un cuvênt, un semn dela Ilustritatea Ta va influența asupra lui cu putere de vraje, — și el se va reîntoarce la ascultare. — va înceta cu încercările acelea, cari afară de slăbirea propriei sale forțe vitale, nu vor întărì nici-decum posiția și de altcum amenințată de primejdie a patriei noastre întregi.

Fă Ilustritatea Ta totul ce crezi că e bun, oportun și ducĕtor la scop, — *ajută-mĕ în resolvarea mulțumitoare a grelei mele misiuni* doritoare de pace, și prin stafeta ce-'ți aduce aceste rînduri ale mele liniștește-mĕ în privința dispositiunilor archierești pe cari

http://statuldacia.info

negreşit le vei lua, cari fără îndoială că vor avè resultat bogat, şi cari imediat vor fi a se pune în lucrare.

Care de altcum am rĕmas, cu deosebită stimă:

Al Ilustrisimului şi reverendisimului domn Episcop. *Cluj,* la 12 Octomvrie 1848, umilit serv, *Br. Nicolau Vay* m. p.“

Episcopul „*Saguna* ’i-a dat imediat următorul rĕspuns:

„Escelenţă! Domnule comisar!

La preapreţuitul transcript al Escelenţei Tale dto 12 a lunei curente şi anului curent nr. 1343, mie adresat şi primit în 13 la 7 ore seara, am onorul a declara, că înainte de toate Escelenţa Ta sĕ binevoeşti a fi convins, că între împregiurările de acum singur numai Escelenţa Ta, „acel mare cetăţean al patriei noastre, care cu înţeleaptă judecată şi cu tact a folosit şi până acum puterea dată de comisar regesc, eşti în stare sĕ susţii în Transilvania linişte şi ordine, despre ce eu nici nu dubitez, ceea-ce pentru mine e cu atât mai clar, cu cât mai sigur e, că sub a Escelenţei Tale potestate stau toate popoarele şi toate municipiile Transilvaniei.

Am mai departe şi convingerea aceea, că Escelenţa Ta cunoşti în toate amĕnuntele ei *starea naţiunii române,* îndeosebi însĕ, că în curs de veacuri de ani aşteptând aşteaptă sĕ ’i-se dee a se putè îndulci şi ea de harul fericitor şi alinător al egalităţii drepturilor civice în rînd cu celelalte naţiuni din patria noastră, ceea-ce legile patriei noastre, sancţionate deja din partea iubitului domn şi rege, drept că au decretat deja, dar’ totuşi aceasta numai foarte sporadic sau chiar de loc nu e pusă în aplicare, aşa încât din aceea, privind partea practică a chestiunii, *este imposibil a deduce egalitatea de drepturi civice şi frăţietatea.* Toate aceste scăderi însĕ numai singur Escelenţa Ta poţi sĕ le îndrepţi, fiindcă cunoşti graţia părintească a M. Sale regelui nostru întru voinţa de a-’şi fericì toate popoarele,

fiindcă ai voinţa de-a susţinè sfinţenia causei sfinte a patriei,

fiindcă prin strălucita putere de comisar regesc a Escelenţei Tale lucrezi în mod loial, dar’ totodată şi pe căi şi cu mijloace legale întru a esopera, ca legile sancţionate sĕ aibă succesul contemplat „(a szentesitett törvények sikeresitését eszközölni)“.

Sûnt însĕ şi de acea convingere, că eu sûnt unul dintre acei oficianţi, care cunoscênd misiunea grea a Escelenţei Tale am lucrat şi lucrez din toate puterile mele într’acolo, — cum dovedesc deplin şi acì aclusele trei circulare, edate din Pesta, în urmarea cărora aşa cred, că M. Sa domnul şi regele nostru, patria, Escelenţa Ta, eparchia

http://statuldacia.info

mea (Ekklezsiám) şi cu un cuvênt toţi concetăţenii mei pot sĕ-'şi esprime numai mulţumită asupra activităţii mele. Durere însĕ, că avênd nenorocirea a mĕ întoarce dela dieta ţĕrii între credincioşii mei fără adecă sĕ se fi întărit prin lege rĕspunsul M. Sale regelui dat preagraţios în *Insbruck,* la 23 Iunie anul curent, şi cuprins în primul meu circular, — mărturisesc sincer, în urma aceleia scăzênd foarte mult încrederea preoţimei şi a credincioşilor mei faţă de mine, tare mĕ tem, că instrucţiile ce de nou ar fi sĕ li-le dau, şi eventual chiar lipsite de modalităţile mulţumitoare spiritului timpului, nu numai că nici un bine nu ar aduce, ci din contră, ar produce negreşit iritaţie. La aceasta sĕ mai adaugă şi împrejurarea, că nici chiar preoţimea nu va adera la sfaturile mele cât timp neomeniile şi întemniţările, comise după sistemul teroristic faţă cu numĕroşi preoţi şi protopopi de-ai mei, apoi spargerea locuinţelor lor şi, — aceea-ce şi numai a-'şi închipuì cineva e grozav, *profanarea însaşi a unor biserici prin rĕscolirea cărţilor liturgice şi spargerea potirelor de cuminecat,* — nu vor fi pedepsite şi împedecate pentru viitor. Şi toate aceste înrîurinţe şi fapte sĕ petrec fără ştirea mea şi a consistorului meu! Ce sĕ zic despre tristul eveniment dela *Luna?* Binevoeşte a crede Escelenţa Ta, că aceia cari cutează sĕ sĕvîrşască astfel de volnicii pătimaşe, sûnt oameni reacţionari!

Premiţênd acestea, îndrăsnesc a ruga umilit pe Escelenţa Ta, sĕ te înduri a lua în dreaptă cumpĕnire împregiurările arĕtate acì şi din puterea de comisar regesc a Escelenţei Tale sĕ binevoeşti a da îndrumările de lipsă autorităţilor municipale, cum şi poporului recercare părintească, sperând, că în aceste zile de grea cercare nimic nu va putè înrîurì atât de mult, nimic nu va putè alina şi îmblânzì inima poporului, decât un apel al Escelenţei Tale publicat în numele M. Sale regelui, cu atât mai vîrtos, că poporul ţine foarte mult la M. Sa şi la locţiitorul seu. Baronul *Puchner,* comandantul suprem al armatei, încă a dat un apel cătrĕ Români. Dacă însĕ, în sfîrşit, în butul umilitei mele propuneri, Escelenţa Ta vei binevoì a demanda, ca şi eu sĕ dau credincioşilor mei pastorală, în acel cas rog pe Escelenţa Ta sĕ binevoeşti a-'mi pune la dispositie, spre a-'mi motiva pastorala, *datele de lipsă,* cari impun temerea de un apropiat rĕsboiu civil. Rĕmânênd cu profundă stimă, etc. *Şaguna* m. p.“

În 17 Octomvrie, comisarul regesc, baronul *Vay Miklos,* scrie de nou episcopului *Şaguna,* şi îi comunică cum unii agitatori caută sĕ seducă poporul român şi sĕ-'l ducă pe căi greşite, şi cum el,

http://statuldacia.info

comisarul, e ferm decis să restabilească *cu forța* ordinea printre Români, — dar' totuși, fiindcă știe bine, că poporul e numai jertfă în mânile agitatorilor și răsvrătitorilor, află de lipsă ca poporului să-'i pună la inimă întoarcerea la calea cea bună omul pe care-'l cunoaște poporul, și în care are încredere deplină (adecă *Șaguna).* De aceea, fără a întra în combaterea argumentelor înșirate, pentru neîmplinirea acestei dorințe a comisarului, roagă de nou pe *Șaguna* să adreseze circular credincioșilor sei, în carê să le spună că au să se ferească de răsvrătitori, pentru-că aduc primejdie peste țeară; ear' proclamațiunea aceasta să o stilileze *Șaguna* astfel, ca să poată apărè subscrisă de amêndoi, de *Șaguna* și de comisarul *Vay.* Înainte de tipărire să 'i-o trimită însă lui, ca să o vadă.

Natural, că *Șaguna* nu a împlinit nici de astă-dată dorința comisarului *Vay,* pentru-că o intervenire din partea sa era acum prea târzie, fiindcă înarmarea poporului român să începuse pe toate liniile, ear' conducerea afacerilor poporului român o luase în mână *comitetul român de pacificațiune,* instituit în Sibiiu.

http://statuldacia.info

Comitetul român de pacificaţiune.

În urma înţelegerii luate între generalul *Schurter* şi fruntaşii Românilor, — în Blaj, după adunarea a doua mare naţională, — în Sibiiu s'a instituit un *comitet român*, cu delăturarea vechiului comitet central, ales în adunarea din 3/15 Maiu dela Blaj.

Comitetul a fost pus sub protectoratul comandei militare, dela care a şi primit autorisare de a funcţiona sub numirea de *comitet de pacificaţiune*.

Comitetul sĕ compunea la început din următoarele şase persoane: *Nicolau Balaşiescu, Simeon Bărnuţiu, A. Treb. Laurian, Timoteiu Cipariu, Ioan Bran* şi *Florian Micheşiu*, ear' mai târziu a fost întregit cu *George Barițiu*, şi cu alţii.

Decretul prin care comanda militară din Sibiiu ia la cunoştinţă întrarea în activitate a acestui comitet e datat din 16 Octomvrie şi sună astfel:

„Comitetului de pacificaţiune al Românilor, în *Sibiiu*. Luând act despre petiţiunea aici înaintată, că pentru susţinerea ordinei şi a păcii şi pentru o mai bună înţelegere cu celelalte naţionalităţi din ţeară, adunarea naţională română a ales un *comitet de pacificaţiune*, din partea comandei generale este cu atât mai puţin de obiecţionat ceva în contră, cu cât atingerea laudabilului scop proclamat e numai foarte de dorit şi sigur că e aşteptat de toţi cei bine devotaţi. Din parte militară va intervenì maiorul *Riebel*. Pentru bolnavul comandant suprem: *Pfersmann* m. p.“

Comitetul 'şi-a început activitatea cu următoarele două proclamaţiuni, adresate, una *Românilor*, ceealaltă naţiunii maghiare şi sĕcuieşti. Eată cuprinsul lor:

I.

http://statuldacia.info

că *acestia cu toată naţiunea lor sĕ fie numai suferiţi în ţeara lor însaşi.*

Numai de când a venit Ardealul sub stăpânirea augustei case austriace au început Românii a mai rĕsufla şi a sĕ mai îndrepta,

Împĕratul Leopold I., Carol VI., Maria Teresia şi nemuritorul Iosif II. 'şi-au întins grija şi dragostea cea părintească şi spre naţiunea română cea batjocorită de legile *Aprobatelor* şi ale *Compilatelor* ungureşti. Acestora au de a le mulţumì Românii bunurile episcopeşti şi şcolastice dela Blaj, şcoalele ridicate de dînşii, dotarea mai multor parochíi, şi toată cultura şi luminarea care sĕ află astăzi în naţiunea română. din contră, nu 'i-au îndatorat cu nimica pe Români de când vieţuesc împreună, căci

Aşa este fraţilor Români! Înălţatul împĕrat al nostru, Ferdinand I., pe care Dumnezeu sĕ-'l ţină întru mulţi ani şi sĕ-'i dee biruinţă asupra vrăşmaşilor, acest părinte prea bun încă astă-primăvară a dat o constituţiune sfântă, că de aici înainte sĕ fie toate naţiunile întocmai cinstite şi sĕ nu mai asuprească una pe alta, ci sĕ aibă fiecare oamenii sei în dietă, în guvern, în judecăţi, şi limba fiecărei naţiuni sĕ aibă cinste înaintea statului şi influenţă în lucrurile ţĕrii.

Însĕ domnii ungureşti nu vreau sĕ ştie nici de o naţionalitate română, şi nu vreau sĕ cunoască cumcă sûnt şi alte naţiuni afară

http://statuldacia.info

de cea ungurească, nici nu vreau să ştie de o constituţiune ca aceea care dă drept, nu numai naţiunii ungureşti, ci şi altor naţiuni. Ei pismuesc fericirea Românilor, care o ar avea sub o constituţiune dreaptă, cum este cea împărătească;

ei vreau ca Românii să nu aibă judecători şi apărători de neamul lor, şi să fie pururea ca nişte prunci fără părinţi, şi să rătăcească ca turmele fără de păstori.

ei s'au sculat chiar şi împotriva împăratului,

pe care-'l trimisese înălţatul împărat la dieta Pestei, cu porunci împărăteşti, şi aşa

Fraţi Români! numai un mijloc este de a apăra dreptul când îl calcă în picioare cei blăstămaţi. Acest mijloc este *puterea.*

Împărăţia este în primejdie;

drepturile tronului sînt călcate;

ca să faceţi o putere de care să se sparie păgânii.

Comitetul pe care voi fraţilor îl cunoaşteţi, şi ştiţi că vă voeşte binele, vă dă de ştire, cumcă acum însuşi binele vostru şi a toată împărăţia poftеşte, ca să primiţi armele dela mai marii ostaşilor împărăteşti.

Tinerii aceia, cari vor lua arme de voea lor, pentru-că acì sîlă nu este, nu vor fi datori a slujì mai mult de trei ani ca ostaşi împărăteşti, însă şi în acesti trei ani cu această legătură, că dacă s'ar putea face pace înainte de trei ani, atunci peste trei luni încă vor venì acasă şi vor fi liberi de toată slujba ostăşească, ear' până-când vor fi în slujbă, vor căpăta arme, vestminte, hrană, şi toate cele trebuincioase dela înălţatul împărat.

Acum e timpul, fraţi Români, ca să daţi dovadă nouă de credinţă către acel bun părinte, care v'a scos din robia ungurească şi vă dă aceea-ce aţi dorit şi doriţi mai presus de toate în lumea aceasta, adecă *naţionalitatea*, ca

ca să nu mai fim scoşi cu naţiune, cu biserică, cu lege cu tot, cum eram sub despotismul Aprobatelor ungureşti, ci *să fie naţiune recunoscută şi poporul român,* având

http://statuldacia.info

drepturi deopotrivă cu altă naţionalitate, fiecare după-cum poftește dreptatea cea vecînică.

luaţi arme câţi puteţi şi câţi voiţi, pentru ca sĕ apĕraţi pe părinţii, fraţii şi prietenii vostri.

Auzit-aţi la câtă rĕutate au ajuns chiar oraşele cele mai de frunte ale Ungurilor, în cari ar trebuì sĕ fie cultura cea mai mare.

ca sĕ aibă putere de ajuns înălţatul împĕrat spre a înfrêna pe acesti păgâni fără Dumnezeu.

Sibiiu, 20/8 Octomvrie 1848. Comitetul naţiunii române: *A. Treb. Laurian, Simeon Bărnuţiu, Nic. Balaşiescu, Florian Micaşiu, T. Cipariu, Ioan Branu*«.

II.

— »*Cătră naţiunea maghiară şi a Sĕcuilor din Ardeal.*

Concetăţeni! De secole locuim cu voi în pace aceeaşi ţeară. Puţin avantagiu ne-a dat această împreunare. Dar' nu voim sĕ scrutăm trecutul. Am aşteptat totdeauna dela graţia împĕratului nostru, în pace şi plină credinţă, un viitor mai bun. Şi speranţa noastră nu ne-a înşelat.

Abia a enunţat bunul nostru împĕrat darul cel mare şi marinimos al libertăţii şi egalităţii, promis tuturor popoarelor sale, şi noi ne-am şi ridicat sĕ apĕrăm coroana sa, monarchia austriacă, marea noastră patrie, şi libertatea şi egalitatea tuturor naţionalităţilor cari locuesc în ea.

Dar' o fracţiune sĕlbatică a abusat de frumoasa epocă, de înaltul cadou, în mod nemulţumitor, întru esecutarea intenţiunilor ei criminale, pentru-ca sĕ răpească de pe fruntea monarchului nostru prea graţios coroana popoarelor sale, pentru a descompune marea noastră patrie comună, pentru a nimicì tot mai mult armata care apĕră pe împĕratul şi patria, pentru-ca sĕ înlocuiască libertatea şi egalitatea cu terorismul, cu privilegii naţionale, cu asuprirea şi desnaţionalisarea multelor popoare.

http://statuldacia.info

Egoism, aroganță și dorul de a stăpâni, a nimicit la fracțiunea aceea ori-ce sentiment de dreptate și umanitate.

Prin mijloace nebune, prin abusul făcut cu numele cele mai sfinte, prin cinica mistificare a adevĕrului și a dreptului: fracțiunea aceea a câștigat mult teren, ba chiar și *aparența legalității*.

Între noi și fracțiunea aceasta nu poate fi înțelegere și pace. Vrem sĕ o combatem cu sânge și avere, până la ultima rĕsuflare, până-ce o vom învinge, nimicì, — sau vom cădè noi!

Dar' noi nu identificăm fracțiunea aceasta cu națiunea voastră. Credem chiar, că partea cea mai bună a națiunei voastre, care de atâtea-ori 'și-a vĕrsat sângele pentru împĕratul și regele ei, care multă vreme 'și-a apĕrat libertatea proprie, — nu-'și va părăsì nici acuma cu necredință pe principele ei și nu va purta rĕsboiu în contra lui, că partea cea mai bună a acestei națiuni trebue sĕ fie accesibilă pentru un sincer entusiasm pe seama libertății și egalității generale!

În speranța aceasta vĕ strigăm: uniți-vĕ cu noi, pentru împĕratul, patrie, drept și libertate!

Deschideți-vĕ ochii, ca sĕ vedeți sĕmênța sĕmĕnată de fracțiunea aceea, pentru-că a încolțit și 'i-se pot prevedè roadele!

Rupeți vĕlul pe care cuvinte de seducere 'l-au tras peste mintea voastră cea sănĕtoasă!

Gândiți-vĕ la aceea ce vrem noi și ce vrea fracțiunea aceea! Sau are lozinca, sub care vĕ chemăm, un sunet atât de rĕu, încât nu puteți sĕ vĕ uniți sub ea cu noi? Credeți că noi de frică stăm cu voi de vorbă?

Am tăcut până eram subjugați, și vĕ adresăm glas frățesc abia acum, după-ce uniți în majoritate covîrșitoare cu miliția și cu națiunea săsească ne-am ridicat la suprafață.

Credeți că vrem sĕ vĕ înșelăm și că sub cuvinte frumoase ascundem idei perverse? Nu lăsați sĕ fiți înșelați. Putem noi, Românii, sĕ facem ceva în contra tuturor celoralalte popoare ale Austriei, în contra întregei ei armate? Nu s'ar întoarce toți cei-ce astăzi simpatisează cu noi imediat în contra noastră, dacă ar vedè că urmărim tendințe perverse?

Deschideți mintea voastră și judecați cu calmitate. Dacă voiți sĕ vĕ uniți cu noi, pentru a fi pentru împĕrat, patrie, drept și libertate, vĕ deschidem plini de dor brațele noastre frățești, și tot ce e trecut uitat sĕ fie, ear' legăturile trainice ale unirii sĕ ne împreune, pentru a putè esopera pentru noi și pentru voi un viitor mai bun.

http://statuldacia.info

Ultima noastră picătură de sânge să fie vĕrsată pentru apĕrarea drepturilor voastre, pentru libertatea voastră, — tot aşa cum şi pentru a noastră.

Încă odată, vĕ conjurăm, nu lăsaţi să treacă neesploatat acest mare moment de pace şi de unire frăţească, pentru-că cine ştie când va mai veni. Încă nu e nimeni învins, fiecare poate întinde cu onoare mâna spre unire.

Dacă credeţi, că unirea aceasta nu e posibilă, atunci înainte! Vom desvĕli steagul şi vom începe rĕsboiul sângeros. Nu ne spăriem nici noi de el! Îl vom purta cu toate mijloacele noastre, cu toate forţele noastre, până-ce nu-'l vom termina, învingênd sau murind. Înainte însĕ de a ne ameţi minţile beţia de sânge a bătăliei, înainte de a face pasiunile deslănţuite imposibilă ori-ce judecată, lăsaţi-ne să vĕ mai adresăm un cuvênt de umanitate. Noi, tot aşa ca şi voi, vom face tot posibilul să ne întărim forţele, să slăbim puterile inimicului nostru, pentru a câştiga învingerea. Cel-ce vrea să învingă nu poate să se sparie şi să retireze în faţa relelor legate de rĕsboiu.

Dar' lăsaţi-ne să facem deosebire între necesarele rele ale rĕsboiului şi între grozăviile, cari nu aduc folos niminui şi mai mult strică acelora cari le comit. Nimicirea fiecărui inimic care poate face stricăciune, dar' umanitate, marinimositate tuturor acelora, a căror nimicire nu foloseşte niminui, a căror cruţare nu e spre stricăciune niminui, deci tuturor învinşilor, prisonierilor, femeilor, copiilor şi moşnegilor!

Dacă trebue să întrăm în rĕsboiu, unul în contra celuialalt, să cruţăm cel puţin sentimentele proprii omeneşti! Să cruţăm numele nostru cel bun. Să facem posibilă, prin umanitate, legarea păcii. Să evităm şi pustiirile cele de prisos, că doar' fiecare dintre noi vrea să locuiască şi în viitor ţeara aceasta. Şi e bine să prefacem în pustietate locuinţele noastre?

În acest sens apelăm la concetăţenii nostri, la fraţii nostri aliaţi. Faceţi şi voi asemenea! Ori-ce act de umanitate, de marinimositate, pe care-'l veţi face, va aduce fructe de aur fraţilor vostri proprii, căzuţi în mânile noastre. Dacă nu putem să ne unim sub ideea politică a dreptului şi a libertăţii, lăsaţi-ne cel puţin ca împreună să cunoaştem ideea umanităţii.

Concetăţeni! Încă una, ultimul cuvênt, pe care trebue să-'l esprimăm, cu toate-că ne cade atât de greu. Nu vrem să amenințăm, ci numai să admoniem, prin aceea că-'l rostim. Am vorbit sincer

http://statuldacia.info

către voi, în sentimente nefățărite de iubire, de frățietate și umanitate. Dar' nu voim să stricăm causei pentru a cărei apărare ne-am ridicat, prin scene de marinimositate luate în bătae de joc.

Iubim omenimea, de dragul ei, și vă provocăm pe voi și pe frații vostri să faceți asemenea. Ear' dacă voi veți comite acte de grozăvie în contra partidului nostru, ne vom vedea siliți să plătim cu aceeași monetă, pentru-că apărării partidului nostru și bunei noastre cause vom fi datori a o face aceasta, împedecându-vă prin dreptul nostru de răsplătire în comiterea de grozăvíi față cu partidul nostru. Grozăvíile pot fi nimicite tot prin grozăvíi!

Cu inima scăldată în sânge am face lucrul acesta, dar' va trebui să-'l facem, pentru marele scop și de dragul umanității.

Evitați deci grozăvíile de prisos, dacă nu din alt motiv, apoi numai din acela de a vă feri pe voi și de a feri pe frații vostri de asemenea tratare.

Gândiți-vă și vă decideți! Vă oferim toate posibilitățile poziției noastre reciproce. Alegeți, și urmările alegerii voastre vă vor atinge pe voi, ne vor atinge pe noi!

Sûntem gata de a le întîmpina!

Sibiiu, 20/8 Octomvrie 1848. *Comitetul român de pacificațiune*".

Deodată cu comitetul român de pacificațiune a adresat și comandantul suprem militar din Sibiiu, baronul *Puchner,* o proclamațiune către poporațiunea Ardealului, făcându-'i cunoscut, că a primit ocârmuirea Ardealului.

Proclamațiunea era următoarea:

»*Către toate jurisdicțiunile și locuitorii Ardealului.*

Fiindcă palatinul din Ungaria și ministerul de acolo 'și-au depus diregătoria și prin facțiunile unei partide, precum și prin tristele întêmplări pricinuite de aceeași în țeara aceasta, de atunci încoace s'a împedecat formarea unui minister nou, așadar' Țeara-Ungurească în timpul de acum în faptă n'are nici o cârmuire legiuită întru adevĕr.

Ocârmuirea teroristică pe care o a proclamat casa representanților din Budapesta pentru Ungaria și pentru Ardeal, sub presidența lui *Ludovic Kossuth,* și care o a întins și peste marele-principat al Ardealului, minținд în numele regelui Ferdinand V. prin așa numiții comisari regești cu manifeste și decrete, cari n'au nici o putere, ocârmuirea aceasta în loc de egalitate și libertate lățește pretutindenea o sistemă teroristică violentă.

http://statuldacia.info

Fiindcă Maiestatea Sa a rĕsturnat prin manifestele din 3 şi 4 Octomvrie a. c. această putere arogată şi ocârmuire nelegiuită, pentru aceea nimenea nu poate şi nici nu-'i este iertat a o recunoaşte pe aceasta ca pe o ocârmuire legiuită.

Cu toate acestea, ocârmuirea aceasta nu încetează a stărui în a sa aroganţă silnică, şi nu numai că îşi însemnează paşii ocârmuirii sale cu spaimă şi ameninţare, ba încă şi cu omoruri şi tot cu asemenea terorism lucră chiar şi în contra ostaşilor împĕrăteşti, cari nu sûnt îndatoraţi decât numai spre a apĕra şi a sprijini pe ocârmuirea cea legiuită, şi vrea a sili toate trupele împĕrăteşti, precum şi pe însaşi general-comando, dimpreună cu toate ramurile militare, ca sĕ se lapede de credinţa ce o au jurat împĕratului lor.

Acest comitet ocârmuitor şi partida lui prin placate rĕspândeşte faima pretutindenea, că libertatea şi constituţiunea popoarelor e primejduită, şi deosebit, că poporul *român* din ţeara aceasta ar avè de gând sĕ apese naţiunea ungurească şi sĕcuiască, măcar-că nici una dintre acestea nu e adevĕrată, şi după cugetul cel părintesc al Maiestăţii Sale toate naţiunile trebue sĕ se bucure de drepturi şi libertate deopotrivă într'o unire constituţională.

Ca sĕ se pună capĕt stricăciunii causate prin aceasta în acest mare principat, şi ca sĕ se aşeze naţionalităţile, cari s'au întăritat în cel mai mare grad una în contra alteia, luând în băgare de seamă şi aceea, că cea mai mare parte a ţĕrii acesteia ureşte din inimă ocârmuirea teroristică cea nelegiuită din Budapesta, şi ţinênd credinţa cătră împĕratul vrea a apĕra marele principat de-asemenea apucături nelegiuite ale ocârmuirii şi de rĕsboiul civil, — aşadar' în puterea manifestului din 1 Octomvrie a. c. prin care se pune sub legi de rĕsboiu Ungaria dimpreună cu ţĕrile ei învecinate, şi prin care puterea cea preaînaltă se dă jurisdicţiunii militare, am hotărît prin aceasta proclamaţiune ca sĕ iau amână frênele ocârmuirii în numele împĕratului, până-când va ţinè acest pericol şi până-când se va sancţiona o stare legiuită în ocârmuirea ţĕrii acesteia, care precum sperăm, cât mai curênd o va şi face prea înduratul nostru împĕrat. Tot prin aceasta am hotărît a lucra după dreptul şi conştienţa cea mai bună şi cu toate mijloacele şi puterile cari le am amână, pentru ţinerea liniştei, ordinei şi a siguritĕţii publice celei primejduite.

Drept aceea, în numele împĕratului poftesc sĕrbătoreşte pe toate diregĕtoriile ţĕrii civile, militare şi eclesiastice de ori-ce rit, precum şi pe toate subordinatele jurisdicţiuni ale acestor ramuri de ocârmuire,

http://statuldacia.info

cari, afară de cele-ce cad sub statul general al legilor marţiale, rĕmân în a lor oficială activitate de mai nainte, ca sĕ se supună fără împotrivire şi cu punctualitate la aceasta orînduire, acum esprimată, şi în unire cu mine sĕ poarte grije de paza rînduelii şi a siguritĕţii acestei ţĕri.

Şi fiindcă spre acest scop toate corpurile de voluntari, ori-ce nume vor avè, — pentru cari de azi înainte trebue sĕ înceteze toată recrutarea, — şi gvardiile naţionale ale ţĕrii se pun sub poruncile generalului-comandant, de aceea trebue, ca din ziua aceasta sĕ înceteze din funcţiunile lor comisarii trimişi în ţeara noastră de cătră nelegiuita cârmuire din Budapesta. Eară întêmplându-se, ca ei sĕ se opună la aceasta orînduire sau sĕ lucreze în contră-'i, atunci dînşii, ca toţi emisarii ce vor sĕ facă rĕu, sĕ se prindă şi sĕ se dee în mâna celei mai deaproape diregĕtorii militare, spre a fi judecaţi pe calea legii după dreptul de rĕsboiu.

Ear' încât se atinge de voi, naţiuni şi locuitori ai acestui principat, vouĕ, cari sûnteţi credincioşi şi ţineţi cu împĕratul şi cu dinastia casei austriace, vouĕ trebue sĕ vĕ spun, că acum a sosit ciasul cel mai însemnător în vieaţa voastră, ciasul, în care trebue sĕ arĕtaţi *în faptă* luminat credinţa şi dragostea voastră cătră cel mai bun din împĕraţi, care ca un părinte ce-'şi iubeşte copiii doreşte din inimă fericirea şi binele vostru. A sosit ciasul, în care trebue sĕ apĕraţi cu arme constituţionala libertate şi egalitate a tuturor naţiunilor în contra primejdiilor ce le grămădeşte terorismul şi sîlnicia ocârmuirii din Budapesta.

Voi sûnteţi tari şi numĕroşi, ridicaţi-vĕ unul pentru toţi şi toţi pentru unul!

În partea voastră stă sfinţenia dreptului, care sub pavĕza cerului în veci nu va cădè.

Voi, dacă vĕ veţi aduna împrejurul trupelor împĕrăteşti, le veţi primì ca pe nişte conducĕtori, căci ele se împărtăşesc de soartea voastră, — şi dacă veţi asculta poruncile mele şi veţi fi credincioşi şi gata a urma orînduelile legiuitoarelor jurisdicţiuni, atunci în aceasta putere unită veţi afla apĕrarea voastră, şi prin aceasta şi libertatea voastră, pe care noi cu ajutorul lui Dumnezeu voim sĕ o ţinem pentru voi şi pentru noi.

Eu pun temeiu tare pe credinţa tuturor prietinilor dreptului şi ai patriei, pe cari cu aceasta în numele împĕratului îi poftesc, ca sĕ lucre împreună cu mine şi sĕ mĕ spriginească în silinţa ce pun

http://statuldacia.info

de a asigura liniștea și ordinea în această țeară, precum și *constituționala libertate și egalitate a tuturor națiunilor.*

Trăească constituționalul nostru împĕrat Ferdinand! Trăească popoarele credincioase ale întregei monarchii austriace, cari voesc frăția și pacea! *Sibiiu,* 18/6 Octomvrie 1848. *Anton Baron de Puchner* m. p., feldmarșal-locotenent și general-comandant în Ardeal".

*

Proclamațiunea aceasta, prin care se ordonează înarmarea generală a poporațiunei din Ardeal, comandantul suprem militar, baron *Puchner*, a trimis-o și episcopilor români, rugându-'i sĕ atragă atențiunea credincioșilor asupra cuprinsului ei.

Urmarea a fost, că atât episcopul *Șaguna*, cât și episcopul *Leményi,* au adresat câte un circular eparchioților lor.

Circularul episcopului *Șaguna* era următorul:

— »*Iubiților în Christos fii!*

Escelența Sa general-comandantul Ardealului, dl baron *Anton Puchner*, după-ce a rĕmas țeara fără stăpânire legiuită, în urma preamilostivelor manifeste împĕrătești din 3 și din 4 Octomvrie a. c., a luat asupră-'și ocârmuirea țĕrii întregi, așa, că de astăzi încolo numai singur măritul general-comando din Sibiiu este stăpânire legiuită mai înaltă în toată țeara, cărui sûnt supuse toate celelalte diregĕtorii, militărești, mirenești și bisericești, de ori-ce credință, — precum din aici alăturata proclamațiune a Escelenței Sale dlui comandant-general din 18/6 ale curgĕtoarei mai pe larg se poate vedè.

Mai încolo vestește Escelența Sa tuturor națiilor din Ardeal, că a sosit clipita cea mai momentuoasă a vieții, în care cu cuvêntul și cu fapta, strălucit sĕ-'și arete fiește-care sudit împĕrătesc credința și supunerea cătră preabunul seu monarch, căruia ca la un părinte iubitor îi zace la inimă fericirea și binele supușilor sei, și sĕ apere de toată primejdia libertatea constituțională și egalitatea tuturor națiilor.

Escelența Sa însĕ ne încunoștiințează, că de ne și aflăm cu toți în cea mai mare primejdie, totuși ne vom mântuì de toate, de vom asculta și împlinì poruncile sale și rînduelile jurisdicțiilor legiuite, și ne vom alătura lângă ostășimea cea credincioasă a împĕratului, privindu-o de povĕțuitoare. Deci, fiilor! *Înarmați-vĕ cu toți spre susținerea rîndului bun și spre spriginirea voinței cei mai înalte a Maiestății Sale,* stați gata și hotărîți a întimpina cu bărbăție pe ori-ce vrășmaș și fiți supuși credincioși, ascultători și împlinitori tuturor

http://statuldacia.info

în alăturata proclamaţiune a Escelenţei Sale dlui comandant-general Baron de *Puchner* cuprinse, precum şi a tuturor poruncilor stăpânirilor voastre legiuite şi rînduelilor măritului general-comando din Sibiiu, cărui dela monarchul nostru Ferdinand s'a încredinţat stăpânirea cea mai înaltă în ţeara noastră, până-când prin Maiestatea Sa se va hotărî o stare legiuită pentru ocârmuirea acestei ţări.

Mai pe urmă vĕ dojenesc părinteşte, ca sĕ vĕ păziţi de toate volnicíile şi vrăşmăşíile asupra ori-cărui om, şi nimic sĕ nu întreprindeţi fără de apriata poruncă a măritului general-comando din Sibiiu.

Aşadar' scopul şi sfîrşitul înarmării voastre trebue sĕ fie spre pacea şi paza rîndului bun, şi de veţi asculta glasul părintelui vostru, atunci se va împlinì zisa aceea din Sf. Scriptură: „Fericiţi cei făcĕtori de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema". *Sibiiu,* 19 7 Octomvrie 1848. *Andreiu Şaguna* m. p., episcop. NB. Tot protopopul e îndatorat a împărţì cât mai curênd pe la toate bisericile câte un exemplar din aceasta, precum şi din aclusa proclamaţiune!"

Ear' circularul episcopului *Leményi* era următorul:

— „Iubiţilor în Christos fraţi, vicarilor, protopopilor, administratorilor, preoţilor, titorilor, şi tuturor dreptcredincioşilor creştini, cari din mila lui Dumnezeu păstorniciei noastre sûnteţi încredinţaţi, pace şi dar dela părintele luminilor prin Isus Christos, ear' dela noi archierească binecuvêntare!

Aducêndu-ne aminte şi de pururea înaintea ochilor nostri ţinênda datorie de a priveghia pentru sufletele voastre, după cuvêntul marelui apostol Pavel cătră episcopii din Efes (Faptele Apostolilor C. 20), ca sĕ luăm aminte de noi şi de toată turma în care ne-a pus Duchul Sfânt episcopi, spre a paşte biserica lui Dumnezeu, — nu am încetat după stările împrejur a înălţa cuvênt, ca sĕ vĕ ştiţi îndrepta, ce se cuvine a face, şi care cuvêntul nostru au păzit şi îl vor păzì, nădăjduim că pace vor avè şi nu se vor înşela. Însĕ, durere, s'au aflat între voi, cari s'au abătut dela calea cea dreaptă, şi poate voindu-vĕ binele, în loc de a vĕ folosì v'au stricat, nesocotind pe ce cale s'ar putè mijlocì al patriei bine de obşte, deşì întru toate ne-am nevoit a vĕ îndrepta şi a vĕ da sfat, nu după înţelepciunea lumii acesteia, ci după inţelepciunea lui Dumnezeu, care ni-s'a descoperit prin Duchul Sfânt şi s'a arĕtat prin Isus Christos. Drept care pricină grăind de bine, ne-au grăit de rĕu, şi de unii am fost clevetiţi ca vênzător al neamului meu, batăr că mărturie ne este Dumnezeu, că şi sufletul

http://statuldacia.info

a-'l pune ca credincios păstor am fost gata pentru turma mie încredințată.

Însĕ iubiți frați și fii! Bine sĕ luați aminte, că acela ce vrea sĕ fie spre ajutor și își pune sfîrșit ca sĕ fericească neamul seu, mai nainte sĕ cuvine cu toată luarea aminte sĕ cerce pe care cale și cu ce mijlociri poate aceasta sĕ o dobândească și apoi sĕ lucreze, altmintrelea vrênd a folosì poate sĕ aducă stricare, și tocmai din aceasta pricină au luat prilej unii de a ne judeca și a ne osândì, nevinovați fiind. Căutați la cele-ce v'am scris dela începutul mișcărilor și veți afla, că cei-ce au primit cuvêntul nostru și au urmat sfatul nostru au avut pace, și dela națiile cu cari vieţuim respectare.

Poftiți fiind de adunarea națională, ca pofta și cererea nației sĕ o aducem la dieta din Cluj, batĕr că unele puncte prevedeam că nu sûnt după vreme, socotind că a cere este slobod, am venit și după-cum ni-s'a rînduit cu credință 'mi-am împlinit solia. Mărturie-'mi sûnt cei-ce au fost cu mine, dară dacă în adunarea țĕrii nu a urmat precum a fost dorirea, aceea mie nu 'mi-se poate imputa. Au dela mine a atîrnat sĕ împedec unirea cu Țeara-Ungurească? Au singur fiind, putut-am împedeca și a face ce 22 de deputați ai nației săseşti nu au îndrăsnit a face? Fără în dietă ca regalist am cuvêntat, ca sĕ se facă lege, precum nația română este primită, și legile ce sûnt spre scăderea nației sĕ se șteargă. S'a rĕspuns, că de vreme-ce înceată deosebirea națiilor, și toți cu asemenea drepturi se dăruesc, nu este de lipsă deosebită lege pentru Români a face, însĕ toate legile mai dinainte ce ar fi spre scădere s'au vestit a fi șterse, și de vreme-ce s'au unit cu Țeara-Ungurească, unde încă se află Români, ne-au îndreptat la dieta țĕrii ungurești, la care nebăgênd seamă de slăbiciunea bĕtrâneţelor ne-am și dus, și până acum am rĕmas, silindu-ne ca sĕ putem aduce mângăiere.

Eară Măria Sa și preaonoratul frate episcop *Andreiu Șaguna*, cu altă deputație trimis fiind la Viena și neaflând acolo pe înălțatul nostru împĕrat, nici osteneală, nici cheltuială cruțând, a mers până la *Insbruck*, de unde a dobândit preaîndurata resoluție prin care s'a îndreptat la ministerul Țĕrii-Ungureşti, care va avè de a da proiect de lege pentru naționalitatea română, pentru primirea religiei neunite, pentru școale, înzestrarea clerului, și va avè grije, ca din nația română după proporție și hărnicíe sĕ se aplice la diregĕtorii.

Întru a acestei preaîndurate resoluții îndreptare, cu o parte a deputației a venit la Pesta, unde a ajuns cu o zi mai nainte de noi.

http://statuldacia.info

A mers la Înălţia Sa palatinul, la ministri, unde şi noi am mers în mai multe rînduri, însĕ întrevenind turburările, despre acestea articol de lege nu s'a făcut, şi eată că şi Măria Sa nu rĕmase scutit de imputări.

Drept prevĕzênd, că între acele grele împregiurări nici că sĕ poate aştepta destulă hotărîre, şi primind rîndueală, ca venind acasă sĕ ne nisuim a lumina poporul, ce abia sosind până la Cluj, întristare a cuprins inima noastră, vĕzênd cât vĕ aflaţi de întristaţi şi îngrijaţi, ba tocmai când scriem aceasta, ne înfiorăm, auzind cum unii cu grozăvie au început a-'i omorî pe bărbaţii pacînici, ear' pe alţii legându-'i 'i-ar fi dus la Blaj, de a cărora auzire cu totul ne-am îngrozit, temêndu-ne ca judecata lui Dumnezeu sĕ nu facă dreaptă rĕsplătire, care întărîtare, de unde a luat începutul, mai bine ştiţi decât noi înşine. Auzim de toate lăturile, că ţineţi cu împĕratul şi că şi cu perderea vieţii sûnteţi gata a-'l apĕra, şi aceasta bine ziceţi, că aşa ne porunceşte şi legea lui Dumnezeu. Dar' rătĕciţi şi greşiţi când credeţi, că împotriva Maghiarilor vreţi a-'l apĕra, căci Maghiarii încă voesc a fi ascultători şi supuşi împĕratului. Ei sûnt siliţi a sĕ apĕra de cei-ce fără de lege s'au sculat asupra ţĕrii din sfatul unor ministri şi sfetnici împĕrăteşti, cari, după-ce li-s'a cunoscut viclenía, 'şi-au luat prin înşişi cetăţenii din Beciu dreaptă rĕsplătire, precum pe *Latour,* mai marele ministru de oaste, care pe ascuns a ajutat pe rĕscolnici cu bani şi cu arme, 'l-au spânzurat.

Drept aceea, iubiţii mei fraţi şi fii, ascultaţi-mĕ ca pe părintele vostru, care am de a da seamă înaintea lui Dumnezeu de încredinţata mie turmă. Înţelegeţi în ce stă lucrul. Împĕratul nostru Ferdinand este împĕrat Austriei şi împreună regele Ungariei. Lui sûntem datori a fi credincioşi. Dar' sûntem datori a fi credincioşi şi ţĕrii, şi aceasta de protivnici a o apĕra. Sûntem datori a asculta şi a ne supune şi mai marilor ţĕrii, că aşa ne porunceşte Dumnezeu prin marele apostol Pavel cătră Romani C. 13: „Tot sufletul sĕ se supue stăpânîilor celor mai înalte, şi cel-ce sĕ împotriveşte stăpânîilor lui Dumnezeu sĕ împotriveşte". Ear' Petru apostolul în cartea I. c. 2 v. 13 şi 14 zice: „Plecaţi-vĕ la toată zidirea omenească pentru Domnul, ori împĕratului ca celui-ce mai mult are, ori domnilor (adecă tisturilor), ca celor trimişi dela dînsul, spre pedeapsă făcĕtorilor de rele şi spre laudă făcĕtorilor de bine". Însuşi împĕratul, cu iscălitura mânei sale a întărit ministerul ţĕrii ungureşti şi a poruncit, ca de dînsul sĕ asculte toate diregĕtoríile ţĕrii, precum cele ostăşeşti, aşa şi cele politiceşti.

http://statuldacia.info

Însuşi împĕratul a întărit legile cari cu începutul anului s'au adus în dieta ţĕrii ungureşti, şi spre a sĕ păzì s'au vestit, şi care însuşi împĕratul că le va ţinè cu jurămênt s'a făgăduit. Cari toate aşa fiind, cum puteţi zice, că ascultaţi de împĕratul, şi la mai marii ţĕrii, la ministri, a vĕ pleca nu voiţi? Căci legea prin dietă adusă şi prin împĕratul întărită fără învoirea amênduror părţilor nu sĕ poate strica. Apoi de cumva împĕratul ar fi dat poruncă, care unii ca a împĕratului o vestesc, aceea s'ar fi dat de obşte iscălită de ministerul unguresc, s'ar fi vestit prin diregĕtoriile ţĕrii. Însĕ acelea sub numele Înălţiei Sale au urmat dela credincioşii sfetnici, cari acuma, descoperindu-se lucrul, parte au fugit, parte s'au omorît.

Dar' iubiţii mei fraţi şi fii! Neputênd fieşte-care avè atâta ştiinţă, ca sĕ poată judeca despre cele-ce sĕ întêmplă în vremile de acum, vĕ rugăm în numele lui Dumnezeu, ascultaţi şi urmaţi cele-ce prin Escelenţa Sa crăiescul plenipotenţiat comisar *Br. Nicolae Vay* şi prin legiuitele diregĕtorii vi-se vestesc şi poruncesc, că aşa nu veţi greşì. Ei au de a da seamă, de voi sĕ ţine ascultarea. Ascultaţi-mĕ, ear' vĕ rog, ca nu cumva sĕ aduceţi spre neamul nostru, în loc de a-'l fericì, stricarea cea mai de pe urmă. Până acum aţi dat ostaşi şi aţi apĕrat ţeara, cei mai mulţi neavênd în ţeară loc de moşie; cu atâta dar' mai vîrtos acuma, din bunăvoinţa staturilor ţĕrii fieştecare avênd moşia sa slobodă şi cu acelaşi drept stăpânindu-o, cu care domnii ale sale le stăpânesc, deschizêndu-vi-se calea la diregĕtorii, numai sĕ vĕ nevoiţi a dobândì hărnicía de a purta, — sĕ cuvine ca cu ceialalţi locuitori ai ţĕrii, ca cu fraţii, în dragoste şi în pace, ear' nu întru învrăşmăşie sĕ trăiţi, şi în vremea de lipsă sĕ staţi spre apĕrarea ţĕrii. Socotiţi, iubiţilor, că iobăgia de care v'aţi slobozit încă din aceea a urmat, că străbunii s'au retras dela apĕrarea ţĕrii, s'au sculat împotriva stăpânitorilor ţĕrii; şi aceasta este îngrijirea noastră, ca nu cumva împotrivindu-vĕ cu arme sĕ vĕ supue, şi sĕ fie stricarea cea mai de pe urmă mai rea decât cea dintâiu. Încă nu-'i târzíu, puneţi jos cugetul de a vĕ împotrivì, nici fiind în stare de a şi gândì de aceasta; altmintrelea sĕ ştiţi, că vor năvălì mii de mii din Ţeara-Ungurească, şi atunci veţi cunoaşte ce părintește v'am sfătuit, dar' va fi târzíu.

Eată, iubiţii mei fii, am ridicat glasul cătră voi, ca sĕ nu fiu dătător de seamă înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, căci am tăcut şi nu v'am arĕtat calea pe care sĕ umblaţi. Ear' însuşi Dumnezeul păcii sĕ vĕ sfinţească pe voi întru toate desĕvîrşit, şi întru toate

http://statuldacia.info

desĕvîrşit sufletul şi trupul fără de prihană sĕ vĕ păzească. Juru-vĕ pe voi întru Domnul, ca sĕ se cetească cartea aceasta tuturor fraţilor şi fiilor. Darul Domnului nostru Isus Christos cu voi, amin!

Cu aceste cuvinte ale Sfântului Pavel apostolul către Tesalonicheni I. cap 5 încheind cuvêntarea, vĕ trimitem archierească binecuvêntare.

Cluj, 9/21 Octomvrie 1848. *Vlădica Ioan* m. p.“

Faţă cu circularul din urmă, comitetul român de pacificaţiune s'a vĕzut silit sĕ iee posiţie, şi astfel a dat şi din partea sa un circular, de următorul cuprins:

»*Comitetul naţiunii române către fraţii sei români.*

în numele împĕratului, în puterea manifestului împĕrătesc din 3 Octomvrie a. c.,

Sĕ ştiţi dar', fraţilor! că dela 18/6 Octomvrie încoace numai Ardelenii aceia sûnt credincioşi înălţatului împĕrat, cari ascultă de poruncile înaltului general-comando împĕrătesc, care este în Sibiiu, ear'

Aceea încă sĕ o ştiţi, fraţilor, că ţeara acum este împărţită în douĕ părţi. Partea cea rătĕcită ţine cu Kossuth, ear' popoarele cele multe, Slavii, Românii, Croaţii, Tĕuţii, Nemţii, ţin cu înălţatul împĕrat. Cu facţiunea lui Kossuth numai Ungurii ţin, dar' nu toţi, că sĕ lăsăm satele cele multe ungureşti, cari nu vor sĕ ştie de el.

Apoi comitele Széchenyi, Ungurul cel mare şi cel mai cuminte decât toţi, a nebunit de supĕrare vĕzênd că Kossuth duce la perire pe Unguri.

În Ardeal ţine cu înălţatul împĕrat: înaltul general-comando, generalii cei mari, ofiţerii împĕrăteşti, naţiunea română şi sasă întreagă.

Ungurii şi Sĕcuii sûnt puţini şi părăsiţi de toată lumea, pentru-că nu apĕră dreptatea. Nu vĕ temeţi dar', fraţi Români, pentru-că acum odată pe voi vĕ apĕră Dumnezeu însuşi, care a voit, ca în acest an sĕ se ridice din pulbere şi naţiunea românească. Vĕ apĕră înălţatul împĕrat cu oştile sale, vĕ apĕră Croaţii, Slavii, Saşii, cari sĕ oştesc

http://statuldacia.info

alăturea cu voi pentru libertatea națională, pentru întregimea împărăției și pentru înălțata casă împărătească.

Înaintea lui Kossuth și a națiunii lui nu este sfântă nici o naționalitate afară de cea ungurească. El nu mai vrea să știe de împărăția Austriei, care stă de atâtea sute de ani. Vrea să o răstoarne și să facă o împărăție sau republică ungurească, din Marea-Adriatică până la Sulina.

Văzând el că Ungurii sînt puțini și slabi și încungiurați de alte semințîi mari și tari, de Români, Croați, Slavi și Nemți, și temêndu-se că libertatea îi va înălța și pe acestia la o treaptă deopotrivă cu națiunea ungurească, și așa Ungurii își vor perde domnia cea tirană, sub care au gemut o miie de ani națiunile acestea, 'și-a propus, ca unind și Ardealul cu Țeara-Ungurească, să desbrace toate națiunile de vestmêntul cel sfânt al naționalității și să facă din toate numai o națiune ungurească, mare și tare.

Aceasta împăratul nu o vrea; peutru aceea acesti oameni sălbatici s'au măniat foarte tare pe înălțatul împărat, de ce nu-'i lasă să ungurească pe toți Românii, Slavii, Croații, Țăuții, Sașii, Nemții, Evreii, ș. a.? De ce nu-'i lasă să risipească împărăția și să răstoarne tronul împărăției Austriei, dimpreună cu augusta casă împărătească?

Oamenii acestia trimit cărți și proclamațiuni în toate părțile, trimit și Românilor, îi numesc frați, ca cu lingușire să-'i abată dela credința către înălțatul împărat, ca să țină cu ei.

Fraților Români! Băgați de seamă ca să nu vă înșele.

Acesti oameni alta zic și alta fac.

Ei zic, că patria este comună, a tuturor, drepturile sînt comune, ale tuturor, și că ei ar fi împărțit drepturile deopotrivă cu Românii, nelăsându-'și sieși nici măcar un privilegiu.

Dacă e așa, de ce cereți 5, 10, 20 mii dela cel-ce vrea să ridice vre-o tipografie? Atunci numai Kossuth ar putè deschide tipografie, ca unul ce ține drumul neguțătorilor din principatele danubiene și scoate bani din iad. De ce puneți cens pe capetele deputaților dietali, ca să fie representați în dietă mai numai nemeșii vostri ce fuseră îngrășați cu sângele și sudoarea Românilor? De ce v'ați privilegiat limba voastră, ca să domnească peste celelalte, dacă ziceți că ați șters privilegiile? De ce ați oprit și de ce ați ucis pe Românii alegători la Marghita și pe airea, dacă ziceți, că drepturile le-ați împărțit cu Românii? De ce n'ați lăsat națiunea română să între și ea ca națiune în casa cea comună a țării, adecă în dietă, unde se

http://statuldacia.info

fac legi comune pentru fericirea comună, unde se vorbește și se pun legi pentru moartea și vieața națiunilor, unde

care pe Români nici odată nu 'i-a îndatorat, pentru-că a fost făcută fără învoirea națiunii române și în contra ei?

Așadar', frați Români! Să fiți odichniți în conștiența voastră, că națiunea română din Ardeal nici-odată n'a fost supusă după lege ministerului unguresc. Comisarii ministerului, dimpreună cu toți aceia cari țin cu facțiunea lui Kossuth, nu sûnt mai mari legiuiți pentru Români și Românii nu le sûnt datori cu ascultare.

Auzit-ați ce zice Vay către Români prin o proclamațiune din 25 Octomvrie al anului curgĕtor? El zice, că Ungurii ar fi slobozit din iobăgie pe Români și Românii în loc de mulțumită ar ucide pe Unguri!

Că ar fi slobozit Ungurii pe Români din iobăgie, nu e drept; 'i-a slobozit înălțatul împĕrat. care deosebit dela 15 Martie și 25 Aprilie încoace a deschis toate porțile împĕrăției sale, ca să lase afară dintr'însa duchul cel necurat al despotismului și să între spiritul libertății cel fericitor de popoare, care însĕ Ungurii nici-odată nu 'l-au cunoscut, nu 'l-au cinstit, ci deadreptul 'i-s'au pus împotrivă, nerecunoscênd alte naționalități afară de cea ungurească.

Românii n'au omorît pe nici un Ungur până n'a spânzurat Vay pe Alexandru Bĕtrâneanu, până-când n'au jefuit de nou Jucurile și au prăpădit Vajda-Cămărașul cu oameni cu tot. Toate acestea le-au suferit Românii cu o răbdare eroică.

Mai toate acestea s'au făcut fiind baronul Vay comisar ministerial, și totuși Românii 'l-au primit cu cinste în adunarea lor dela Blaj.

Ear' el cum le-a răsplătit pentru aceasta primire omenoasă?

Înainte de venirea sa la Blaj le-a făgăduit bombe și după aceea a spânzurat pe frații lor! Pentru-ce?

Pentru-că le spunea Românilor, ca să se armeze și ei cu același drept cu care s'au armat Ungurii și Sașii, și tot cu același scop.

Așadar' cu ce drept 'i-a spânzurat? Numai cu acela cu care puteau spânzura și Românii pe domnul comisar Vay în adunarea dela Blaj.

Dar' națiunea română, mărturisească istoria, n'a avut cuget rĕu nici-odată în contra națiunii ungurești, și în acest an încă s'a purtat

http://statuldacia.info

ca o vergură şi cu o răbdare istoriei necunoscută, până nu a scos-o din cumpĕt facţiunea cea teroristică, silindu-o a se folosì de dreptul de apĕrare şi de rĕsbunare.

Drept aceea şi istoria, care judecă lumea cu dreptate şi nu desparte efectul de causa sa, va pune pe sufletul facţiunii acesteia

şi toate acelea cu cari le rĕspund Românii întărîtaţi şi învĕţaţi dela eì.

Ei au aprins focul. Acum dar' cine va putè imputa Românilor dacă arde casa ce a aprins-o Ungurul, şi cine e vina dacă va arde chiar şi pe Unguri?

Ei au rupt iazul şi au adus asupră-'şi potopul cerului rĕsbunător. Cine va fi de vină dacă se vor îneca?

Aceste observaţiuni fie deajuns la toate proclamaţiunile câte au dat până acum, şi ori-câte va mai da baronul Vay şi Ungurii kossutheni.

Fraţi Români! Când vor mai vorbì, Kossuth şi Vay, de frăţie, când vĕ vor zice acesti oameni că 'şi-au împărţit toate drepturile cu voi,

În urmă judecaţi, dacă pot sĕ vĕ iubească într'o clipită cei-ce v'au urît şi v'au batjocorit într'o miie de ani?

A ajuns însĕ la acest comitet naţional o proclamaţiune dată cătră Români chiar de cătră domnul *Ioan Pop de Lemeni* (acesta e numele cel adevĕrat), metropolitul şi archiepiscopul Românilor uniţi cu biserica Romei.

Preasfinţia Sa în aceasta proclamaţiune îşi ia îndrăsneala a îndemna pe credincioşi, şi încă tocmai cu cuvintele Sfintei Scripturi, ca sĕ asculte de aceia, cari nu ascultă de împĕratul, ca sĕ ţină cu Ungurii aceia, cari s'au sculat asupra împĕrăţiei austriace şi cari acum şi în Ardeal se bat împotriva oştilor împĕrăteşti şi asupra naţiunilor celor credincioase împĕrăţiei.

Preasfinţia Sa îşi ridică glasul pentru ucigaşii sfetnicilor împĕrăteşti şi pentru Ungurii cei căzuţi de mâna Românilor siliţi a se apĕra pe sine, ear' de credincioşii sei cei omorîţi fără nici o vină nu-'şi aduce aminte.

Ce e mai mult, Preasfinţia Sa încă şi ameninţă Românilor, că de nu vor ţinè cu facţiunea teroristică, adecă, dacă vor ţinè cu

http://statuldacia.info

împĕratul, vor veni din Ţeara-Ungurească mii de mii asupra lor şi îi vor prăpădi.

Preasfinţia Sa, precum sĕ vede, nu vrea sĕ ştie de ocârmuirea cea legiuită a ţĕrii, de înaltul general-comando, care ocârmueşte ţeara cu dreptul dat dela înălţatul împĕrat şi în numele împĕratului, şi apoi cu cuvintele Sf. Apostol Pavel cătră Romani, cap 13: „Tot sufletul sĕ se supună stăpânirilor celor mai înalte, că cel-ce sĕ împotriveşte stăpânirilor, lui Dumnezeu sĕ împotriveşte“, îi îndeamnă pe Români ca sĕ ţină cu aceia, cari nu recunosc aceasta putere legiuită, ba chiar sĕ oştesc împotriva ei. Mai încolo Preasfinţia Sa îndeamnă pe credincioşi cu cuvintele Sf. Petru I., cap 2, v. 13, 14, ca sĕ se plece împĕratului şi celor trimişi dela dînsul, şi apoi ţine cu aceia, cari omorîră pe trimisul împĕratului la dieta din Pesta, pe feldmarşalul comite *Lamberg*.

Prin faptele acestea Preasfinţia Sa, spre nespusa durere şi ruşinare a naţiunii sale, a căzut în păcatul necredinţei cătră înălţatul împĕrat, şi ce este încă şi mai dureros, vrea sĕ abată pe Români dela credinţa aceea pe care au păzit-o neclintit în toate timpurile şi sĕ-'i facă călcători de jurămêntul pe care 'l-au înoit în câmpul libertăţii.

Comitetul este convins, că naţiunea română sĕ va înfiora de asemenea sfaturi ale Preasfinţiei Sale, nu le va da crezĕmênt şi nu le va urma, ci va păzi neclintit credinţa cătră înălţatul împĕrat şi va asculta de toate poruncile înaltului general-comando.

Cu toate acestea, cu mare durere, dar' din datorie, provoaca comitetul pe toată naţiunea română, ca sĕ nu alunece dela credinţa cătră înălţatul împĕrat prin asemenea proclamaţiuni, şi provoacă şi pe Preasfinţia Sa, cu toată seriositatea, ca sĕ-'şi retragă acea apologie a necredincioşilor, şi prin o proclamaţiune potrivită cu juramêntul din câmpul libertăţii sĕ îndrepteze tot ce a stricat prin acea proclamaţie nesocotită.

că Iellasich şi ceialalţi generali împĕrăteşti ar fi bătuţi. Acestia sînt pretutindenea învingĕtori, ear' voi încrezêndu-vĕ în dreptatea voastră, speraţi în Dumnezeu, părintele naţiunilor,

Sĕ trăească împĕratul nostru Ferdinand I. *Sibiiu*, 1 Noemvrie (20 Octomvrie) 1848. *Simeon Bărnuţiu*, preşedinte, *Georgiu Bariţiu*, secretar“.

http://statuldacia.info

La opt zile după publicarea acestui circular dat din partea comitetului român de pacificare episcopul *Leményi* a fost *suspendat*, numit fiind vicar episcopesc canonicul *Simeon Crainic*.

Suspendarea s'a făcut prin comandantul suprem, baronul *Puchner*, care a încunoştiinţat despre măsurile luate şi pe comitetul român de pacificaţiune, adresându-'i următoarea notă oficială:

„Onoratului comitet român de pacificaţiune. În urma purtării ilegale şi a modului de acţiune a episcopului greco-unit *I. Leményi*, care sĕ lasă a fi întrebuinţat de unealtă călcătoare de jurămênt, în contra intereselor statului şi în contra dinastiei, — punêndu-se în Cluj în serviciul partidei revoluţionare, — mĕ vĕd silit, pe basa proclamaţiunii mele din 18 Octomvrie 1848, *sĕ-'l suspendez din funcţiune*, sĕ interzic ori-ce comunicare cu el, şi sĕ sistez toate venitele ce le avea până acuma.

De vicar provisor pentru eparchia greco-unită din acest mare principat numesc pe domnul canonic *Simeon Crainic*. Despre ce sĕ încunoştiinţează comitetul român de pacificaţiune, pentru a lua act. *Sibiiu*, în 9 Noemvrie 1848. *Puchner* m. p.“

Episcopul Leményi a stat mai multă vreme în Cluj, ear' mai târziu a mers la Viena, unde a fost internat în mănăstirea Franciscanilor. Acì a şi decedat, în 29 Martie 1861.

http://statuldacia.info

Alte manifeste și proclamațiuni.

Înarmarea Românilor, după-ce comanda supremă militară 'și-a dat consentimentul să se împartă în 15 legiuni, — se făcea cu o celeritate uimitoare. Românii mergeau cu drag să se înroleze sub steagul împăratului, pe care-'l știau în primejdie mare, și toate văile Ardealului răsunau de strigătul Românilor »*trăiască împăratul, nouă nu ne trebue craiu!*«

Că printre Români ce însuflețire domnia pentru domnitor și casa domnitoare pe vremea aceea, ni-se ilustrează prin următorul episod, scos dintr'o foaie străină din zilele acelea.

Un batalion al regimentului 51 era să plece din Alba-Iulia, unde era staționat, la Cluj. Întreaga poporațiune era în picioare. Miliția și poporul striga neîntrerupt: »*trăiască împăratul*«.

Batalionul a fost petrecut de întreaga poporațiune până la marginea orașului, unde majorul *Wieser* a rostit următoarea vorbire, *în limba română:*

— „Soldați! Ați pus jurământ pe ce avem mai sfânt, pe steagul negru-galbin, că veți păstra credință preagrațiosului nostru monarch, preaînaltului împărat, și datorința voastră cea mai sfântă e să țineți jurământul. Nu vă lăsați să fiți ademeniți de promisiuni și să schimbați steagul acesta, sub care strămoșii vostri 'și-au vărsat sângele și cu bucurie 'și-au dat viața pentru susținerea monarchiei, cu alte colori, pentru-că asta ar fi tradare în contra strămoșilor vostri, în contra împăratului vostru, în contra neamului vostru, *în vinele căruia curge sânge adevărat roman,* sânge pe care el e gata a-'l jertfi sub steagul negru-galbin, pentru preaînalta casă domnitoare, dacă va fi amenințată de primejdii. Veți ști toți ce s'a făcut pentru a îndupleca batalionul de grenadiri *Urraca* să se pună sub alt steag, dar' batalionul a rămas credincios. De aceea, soldați, mă încred în voi și în

http://statuldacia.info

credința voastră pentru împĕrat și patrie. Sĕ trăcească preagrațiosul nostru împĕrat Ferdinand!“

„Nu e în stare, scrie *Siebenbürger Bote* de pe atunci, — condeiul celui mai talentat scriitor sĕ descrie însufleţirea ce a isbucnit și s'a manifestat în »*se trăiască împeratul*. În pieptul fiecărui ostaș, chiar și în al celui mai tinĕr, s'a deșteptat sentimentul înaltei sale vocațiuni și sentimentul de datorință la care-'l chiamă jurămêntul pus pe steagul împĕratului“.

Însufleţirea 'și-a ajuns culmea, când un caporal din regimentul I. de graniță, cu numele *Stoian*, 'și-a luat rĕmas bun dela batalionul ce pleca la Cluj, cu următoarele cuvinte rostite în numele camerazilor rĕmași în Alba-Iulia:

Fraților! Deși convieţuirea noastră împreună în Alba-Iulia a fost scurtă, totuși ne despărțim greu de voi. Dee Dumnezeu ca dorința noastră cea mai ferbinte de a vĕ vedè în curênd, în numĕrul în care vĕ aflați astăzi, sĕ fie împlinită, pentru-ca sĕ vĕ putem îmbrățișa de nou. Noi credem că așa va fi, pentru-că sûntem pe deplin convinși, că voi, *ca toți Românii*, veți păzi credința, tare ca stânca, cătră steagul împĕrătesc, care ne ocrotește pe toți, și cătră ofițerii vostri. Sĕ trăiți cu bine și la revedere!“

Întregul public present a aclamat cu frenesie pe împĕratul și a început sĕ plângă sub impresiunea acestor calde cuvinte, rostite cu glas puternic, dar' înduioșetor. S'a dat ordin de plecare și batalionul a luat drumul spre Cluj. — —

Pe când în Ungaria și Transilvania curgea înarmarea pe toate liniile, atât din parte maghiară cât și din parte contrară, ba curgea și sânge, pentru-că rĕsboiul civil se deslănțuise și se întêmplaseră mai multe ciocniri, revoluția în Viena nu putea fi sufocată, pentru-că poporațiunea manifesta o resistență uimitoare față de trupele împĕrătești, concentrate în mare numĕr acì, pentru a cucerì din nou capitala și reședința. Se formase o gardă națională, care lupta cu succes în contra trupelor împĕrătești. Sosiseră și trupe ungurești, pentru a da ajutor Vienezilor, dar' trupele acestea au fost bătute din partea banului *Iellasich* și alungate îndĕrĕt peste graniță.

Baronul *Iellasich*, luând adecă știre despre critica situație dela Viena, a alergat cu toate trupele sale într'acolo, pentru a pune capĕt anarchiei.

De aici, dela Viena, a adresat apoi națiunii sale croate următoarea proclamațiune:

http://statuldacia.info

— „Am plecat din Ungaria, unde străbătusem cu trupele mele până la *Melencze,* fără nici o resistență, la Viena, și acum mă aflu cu întreaga mea armată la porțile ei. În Viena a isbucnit revoluțiunea și domnește disordinea cea mai mare.

Sângele nevinovaților uciși a curs, și împĕratul nostru a fost constrîns a doua-oară acum să părăsească Viena. Asta m'a adus aici. N'am venit să omor libertatea, ci am venit să o întăresc. Voința națiunii e și voința mea. Națiunea mea voește întregitatea imperiului austriac și voește ca ea să fie în acest imperiu așa de liberă ca toate celelalte națiuni. Dar' o grupare nebună de rebeli vienezi nu vrea aceasta. Din contră, să scoală în contra monarchului și a monarchiei, pregătind pe seama monarchiei apunere, ear' pe seama națiunii noastre sclăvie. Am venit deci să nimicesc șerpele, care resfiră venin în toate părțile, asupra tuturor celor-ce nu sûnt adumbriți de spiritul seu; șerpele, care a dat mâna cu inimicul nostru, *cu Maghiarii!*

Banul tĕu, iubită națiune, a păsit pe calea, care pentru tine are să fie bună și binecuvêntată. Soartea ta să va decide între murii Vienei! Brațele fiilor tĕi viteji, încredințați banului tĕu, vor ști să găsească libertatea și gloria ta, chiar și între murii Vienei. Dar' și voi, cei de acasă, să nu puneți mânile în sîn. Pe când noi deslegăm aici nodul făcut de inimicii nostri, de Maghiari, în unire cu ceata revoluționară vieneză, — ei fac pregătiri pentru a întra în patria noastră prin altă parte, ca să omoare și să aprindă și să ne necinstească sfințenia caselor. Patria noastră, Croația și Slavonia, mai are încă destui fii viteji, cari sûnt în stare să respingă ori-ce atac al inimicului! De aceea, sculați-vĕ toți cei-ce ați rĕmas acasă și apĕrați cu bărbăție patria. Turburările din Viena vor fi învinse cât de curênd, încă zilele acestea, și atunci vom veni și noi acasă.

Nu ascultați de nimeni, ci vĕ încredeți în voi și în brațele voastre. Puternicul braț al Croaților a resistat de atâtea-ori unui inimic cu mult mai puternic decum e acela care vĕ amenință dela Drava. Ar fi rușine, dacă atunci, când frații vostri să luptă în țeară străină, sub comanda banului lor, pentru glorie și libertate, un astfel de inimic să-'și poată pune piciorul în pragul patriei noastre.

Vĕ salut pe toți!

Rothneusiedel, 27 Octomvrie 1848 *Iellasich* m. p., ban.“

Așa s'a întêmplat cum a prevestit banul *Iellasich* Peste câteva zile, în 31 Octomvrie, Viena a fost cucerită de trupele împĕrătești,

http://statuldacia.info

comandate de mareşalul principe *Windischgrätz,* care apoi a pus capitala în stare de asediu, până la o estindere de două mile în giurul ei.

Studenţii, garda naţională, proletarii, toţi au fost desarmaţi, ear' cei străini espulsaţi de pe teritorul Vienei. Anarchia a fost deci învinsă, revoluţia, cel puţin în acest punct central al monarchiei, sufocată, şi prin aceasta făcut a fost începutul pentru salvarea monarchiei şi a dinastiei.

În zilele acestea, de cea mai grea cercare pentru tron şi dinastie, au apărut mai multe *manifeste impĕrăleşti,* în ordinea în care urmează.

I.

În *16 Octomvrie* a fost dat următorul manifest:

„Către popoarele mele!

Când faptele de violenţă, întêmplate în 6 Octomvrie la Viena, m'au determinat sĕ părăsesc oraşul ce devenise loc de concentrare pe seama pasiunilor celor mai sĕlbatice şi mai reprobabile, aveam încă speranţa, că nebunia criminală a unei părţi din poporaţiunea ei nu va fi durabilă. Eram în drept sĕ aştept dela sentimentul, de altcum sănĕtos, de drept al locuitorilor din capitala şi reşedinţa mea, ca ei singuri sĕ contribue după putinţă la aceea, ca legilor, rĕu înţelese, sĕ li-se câştige respect, ca criminalii sĕ-'şi primească pedeapsa meritată, ear' oraşului sĕ 'i-se redee siguranţa ameninţată pentru avere şi vieaţă, în cel mai scurt timp.

M'am înşelat în aşteptările mele!

Nu numai că urzitorilor revoltei dela Viena le-a succes sĕ întărească puterea, smulsă cu forţa, a unei domnii de groază, care în istorie nu are decât un singur esemplu, — asupra oraşului amorţit, parte de frică, parte în urma sĕlbaticei beţii în care a ajuns, ear' prin aceasta sĕ zădărnicească reîntegrarea legalităţii în interiorul zidurilor Vienei, — ci şi dincolo de zidurile Vienei s'au estins cu succes crescĕtor eficacitatea păgubitoare a nisuinţelor lor anarchice. S'au pus la cale legături de înaltă tradare cu o provinţă vecină, aflătoare în revoluţie deschisă. În toate părţile statului meu s'au trimis soli, ca sub pretextul ipocrit, că e vorba de apĕrarea libertăţii ameninţate, sĕ arunce sĕmênţa rĕsvrătirei şi acolo unde până acum ordinea nu era turburată, şi sĕ-'mi pună ţeara pacĭnică, aflătoare pe calea desvoltării legale a raporturilor de libertate, în gura grozăviilor anarchiei, a rĕsboiului civil, în gura perirei!

http://statuldacia.info

Dela suirea mea pe tron problema vieții mele a fost *binele popoarelor mele*. Istoria domniei mele, istoria celor șapte luni din urmă în special, va dovedì cândva aceasta. Dar' ar însemna necredință față de datorințele impuse mie din partea providenței dacă aș mai tolera o mișcare ce duce tronul și monarchia la marginea abisului, și în locul acordatei libertăți constituționale pregătește o stare de neînfrânată domnie de forță.

Conștiu de aceste datorințe, mĕ vĕd deci necesitat, cu inimă sângerătoare, sĕ mĕ opun revoltei ce 'și-a ridicat acum capul fără sfială, atât în reședința mea, cât și pe alte locuri unde se va ivì, *cu aplicarea forței armate,* și a o combate până-ce va fi învinsă cu desĕvîrșire, ordinea pacea și legalitatea va fi restabilită, ear' ucigașii credincioșilor mei servitori *Lamberg* și *Latour* vor fi predați brațelor rĕsbunătoare ale dreptății.

Pentru a ajunge scopul acesta trimit din diversele părți ale monarchiei trupe militare spre Viena, cuibul însurecțiunii, și dau locotenentului-mareșal campestru, principelui de *Windischgrätz*, comanda supremă asupra tuturor trupelor de pe întregul teritor al statelor mele, cu singura escepțiune a armatei mele italiane, aflătoare sub comanda mareșalului *Radeczky*. Totodată provĕd pe numitul principe cu plenipotențele corĕspunzĕtoare, ca sĕ poată esecuta în cel mai scurt timp posibil opera păcii în imperiul meu, amĕsurat propriei sale chibzueli.

După sufocarea rĕscoalei înarmate, și după restabilirea liniștei, va fi chemarea ministerului meu, în consonanță cu membrii parlamentului ce se va constitui, ca prin regularea legală a neînfrânatului abus de până acuma cu întrebuințarea presei, a dreptului de întrunire și a apĕrării poporului, sĕ provoace o stare de lucruri, care fără a viola libertatea, sĕ asigure legii putere și respect.

Când comunic popoarelor mele aceste decisiuni, luate în conștiența datorințelor și a drepturilor mele, cu neclintită firmitate aștept sincera și puternica conlucrare a tuturor acelora, credincioși ai mei, cari poartă în inima lor binele împĕratului, al patriei, al familiei lor, și adevĕrata libertate, și cari în actuala decisiune a mea vĕd, recunosc, singurul mijloc de mântuire, ca monarchia sĕ fie scăpată de cădere, ear' ei de grozăviile anarchiei și de desfacerea tuturor legăturilor sociale.

Datu-s'a în *Olmütz,* 16 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Wessenberg* m. p.“

http://statuldacia.info

II.

În 19 Octomvrie 1849 a fost dat alt *manifest,* de cuprinsul următor:

— „Noi *Ferdinand I.,* împĕrat constituțional al Austriei, rege al Ungariei, etc. trimitem credincioaselor noastre popoare salutul părintesc.

În urma sângeroaselor evenimente, cari cu începere din 6 l. c. au prefăcut capitala și reședința noastră Viena în arenă a turburărilor anarchice, cu adâncă mâhnire și zguduit în interiorul nostru ne-am văzut silit să ne mutăm reședință în mod provisor în capitala noastră regală *Olmütz.*

Cu aceeași mâhnire ne umple inima necesitatea ivită de a lua măsuri militare pentru restabilirea ordinei legale și pentru apĕrarea cetățenilor, cari nu sînt părtași la atrocitățile rĕscoalei. Cu toate acestea voim, ca la aplicarea acestui mijloc extrem, impus nouĕ, să nu se meargă mai departe decât numai până unde cere restabilirea liniștei și a siguranței, scutul credincioșilor nostri cetățeni și conservarea demnității tronului nostru constituțional.

E voința noastră firmă și nestrămutată, ca drepturile și libertățile acordate popoarelor noastre, cu toate-că s'a făcut abus de ele din partea unor rĕutăcioși și seduși, *să rĕmână neștirbite în întreaga lor estensiune,* și noi le garantăm de nou, cu cuvêntul nostru împĕrătesc.

Voim mai departe, ca conclusele luate de cătră parlamentul constituțional și sancționate de noi, anume, despre *ștergerea iobăgiei,* despre desărcinarea și egalisarea proprietății pe lângă rebonificarea ieftină, primită în principiu din partea parlamentului, să se pună în esecutare, conform ordinelor date din partea noastră.

Tot așa de firmă e voința noastră, ca opera începută a *constituționalismului* să fie continuată din partea parlamentului ce se va constitui neîntrerupt și neconturbat, într'un mod corespunzĕtor *egalei îndreptățiri a tuturor popoarelor noastre,* așa, ca în curênd să poată fi supusă mie spre sancționare și să poată fi dusă la sfîrșit prielnic.

A o face aceasta posibil are să formeze obiect de serioasă îngrijire pentru noi, și contăm la considerația, recunoștința și probata loialitate a credincioaselor noastre popoare.

Datu-s'a în *Olmütz,* 19 Octomvrie 1848. *Ferdinand* m. p. *Wessenberg* m. p.“

http://statuldacia.info

III.

Al treilea *manifest* e datat din *20 Octomvrie* şi e adresat poporaţiunii din Ungaria. E următorul:

— »*Către popoarele Ungariei, Croaţiei, Slavoniei, Transilvaniei şi ale confiniilor militare.*

Ne-am espus în manifestul din 22 Septemvrie 1848 intenţiunile, cari ne conduc cu privire la ţările aparţinętoare coroanei noastre ungare, şi am numit causele, cari au provocat starea tristă a ţării, asupririle şi suferinţele ei. Dieta maghiară, sub întreaga ei durată, a dat dovadă neîndoelnică, *că e cu totul incapabilă sĕ promoveze binele ţĕrii,* fiindcă dela întrunirea ei e condusă de o facţiune, şi e întrebuinţată ca unealtă oarbă pentru a restălmăci sensul legilor, pentru a ştirbi drepturile reservate coroanei, spre binele ţĕrii, şi pentru a slăbi unitatea (înţelegerea), — în interesul tuturor popoarelor noastre atât de necesară, — între Ungaria şi celelalte state ereditare ale noastre.

Dieta maghiară îşi dădea în continuu silinţe sĕ aducă în conflict artificial datorinţele ce ne apasă, de o parte ca împĕrat al Austriei, de altă parte ca rege al Ungariei, datorinţe, cari nouĕ sfinte ne sûnt, în egală mĕsură. Pe când tolera risipa ce sĕ făcea cu banii statului şi nimic nu întreprindea pentru a împedeca rĕul acesta, a primit totodată un proiect de lege, referitor la chestia banilor, a cărui esecutare trebuia necesarmente sĕ reînoească tristele încurcături de bani din anii de mai nainte şi urmările lor, din causa prea umflatei emisiuni de bani de hârtíe, ce se intenţionase.

Dieta maghiară ne-a presentat un proiect de lege *despre recrutare,* care avea sĕ desbine armata, ai cărei ostaşi au luptat totdeauna ca viteji soţi de arme în frăţească unire, — şi în a cărei unitate, basată pe organismul de asemenea natură al întregei noastre armate, sĕ basează siguranţa tuturora, prin urmare şi a părţilor din monarchie aparţinętoare coroanei ungare, — în contra inimicilor interni şi esterni.

Pacificarea Croaţiei a trecut-o dieta maghiară cu totul cu vederea, şi abia atunci a făcut câţĭva paşi însuficienţi în direcţia aceasta, când a vĕzut, că banul Croaţiei, după o lungă pausă, a trecut graniţele Ungariei cu trupele ce lé comanda.

Nu voeam sĕ renunţăm la speranţa, că sentimentul legalităţii şi al dreptului îşi va face în fine calea; şi cu toate-că dieta a îndrăsnit sĕ pună în esecutare legea despre banii de hârtíe şi despre recrutare,

http://statuldacia.info

fără sancţiunea noastră regală, prin urmare, pe cale ilegală; cu toate-că dieta luase şi alte dispoziţii ilegale: trăeam în speranţa, că spiritul legalităţii sĕ va ridica deasupra. Când însĕ trupele noastre au fost provocate sĕ părăsească în mod volnic steagurile şi regimentele noastre, va sĕ zică, au fost provocate *sĕ calce jurămêntul şi sĕ deserteze;* când acest conclus a fost pus într'adevĕr în esecutare şi n'a fost împedecat şi combătut din partea celor-ce datorinţă aveau sĕ fie păzitorii legilor şi ai ordinei; când am vĕzut primejdia care trebuea sĕ se nască din agitaţia spiritelor şi din descompunerea disciplinei din ţeară, ear' conflictul cu banul Croaţiei devenea tot mai ameninţător, precum şi pericolul unui rĕsboiu între cetăţenii din ţĕrile aparţinĕtoare unei coroane şi între trupele aceluiaşi domnitor: am trimis pe locotenent-mareşalul nostru campestru, contele *Francisc Lamberg,* care ne-a servit nouĕ şi ţĕrii totdeauna cu credinţă, îşi câştigase încrederea noastră în plină mĕsură, şi se recomandase alegerei noastre prin însuşirile sale nobile, ca şi prin speciala împrejurare, că era născut Maghiar şi mare proprietar maghiar, 'l-am trimis provĕzut cu toate plenipotenţele necesare, ca mijlocitor acolo, unde rĕsboiul ameninţa cu isbucnire.

Ministerul maghiar sĕ disolvase într'acestea, consilierii rĕsponsabili ai Coroanei 'şi-au părăsit posturile, palatinul îşi dase demisiunea. Cu toate acestea aveam de gând, sĕ observăm formele constituţionale şi legile, deşi evenimentele reclamau o grabnică intervenire, şi am însărcinat pe contele *Batyányi Lajos,* care ducea atunci agendele ministeriale în mod interimal, sĕ provadă manifestul subscris de noi, referitor la trimiterea *contelui Lamberg,* cu contrasignatura sa.

Adunarea representativă a dietei maghiare însĕ, fără a se informa despre starea lucrului, fără a aştepta reîntoarcerea ministrului interimal *Batyányi,* din întêmplare absent, fără a pune în cumpĕnă forţa evenimentelor, şi fără a ţinè cont de împrejurarea, că manifestului edat în 10 Iunie 1848 în contra banului Croaţiei, căruia îi lipsise contrasignatura ministerială, *Maghiarii 'i-au atribuit totdeauna putere legală:* a luat la îndemnul facţiunei conduse de *Ludovig Kossuth* o hotărîre, care predând pe contele *Lamberg* dispreţului public, a avut de urmare *uciderea omului şi comisarului nostru regal,* pe care noi 'l-am trimis pentru împedecarea vĕrsării de sânge, pentru împedecarea rĕsboiului civil.

Slăbiciunei punibile şi orbirei acestei adunări, care 'şi-a uitat datorinţele, 'i-a urmat imediat isbucnirea scârboasă a furiei plebei

http://statuldacia.info

intenţionat alarmată; hotărîrilor ilegale, făţarnice, ale representanţei, 'i-a pus coroană fapta celor-ce au fost destul de laşi şi destul de sălbatici să omoare pe *solul păcii!*

Toate legăturile ordinei bune sûnt în Ungaria aproape de totala desfacere. Cu obrâznicíe cutează o fracţiune mică să se identifice cu patria şi cu naţiunea, să identifice excesele sale ilegale cu drepturile legale ale ţării, combaterea tendenţelor sale păgubitoare cu suprimarea libertăţilor constituţionale.

Nici un mijloc nu e prea rău pentru fracţiunea aceasta, când e vorba să-'şi ajungă trădătoarele sale scopuri egoiste.

A exhauriat toate formele dé iprocrisie, minciună şi ameţire, pentru a ascunde ingerinţele ce le-a făcut în drepturile noastre, sub mantaua inevitabilei necesităţi; pentru a îngrădi actul de tradare, comis faţă de sfintele interese ale ţării, fără întrerupere, încă şi acum, cu aparenţa înşelătoare a loialităţii şi credinţei faţă de casa domnitoare şi de persoana noastră; pentru a ascunde despotismul ce-'l eserciază în dosul pretextului mincinos al primejdiei îu care afirmative se află ţeara, dar' în care de fapt a fost tîrîtă din partea tocmai a acestei fracţiuni!

Ca urmare a acestor escese condamnabile ameninţă cu isbucnire un războiu, care ori-cum s'ar termina, va aduce mare nefericire peste ţeară. Ura de partidă îşi caută deja jertfele, ca în numele desonestat al patriei să-'şi răsbune asupra lor; ori-ce fel de libertate personală e împedecată, sub pretextul apărării drepturilor politice.

Un sistem organisat de apăsătoare domnie de volnicíe ameninţă cu apariţia sa, în scopul să nimicească ori-ce siguranţă a persoanei şi a proprietăţii.

În aceasta stare de lucruri, care umple inima noastră de cea mai adâncă durere, a trebuit să ni-se impună convingerea, că în Ungaria esistă *războiul în contra libertăţii adevărate,* în contra *legalităţii şi a ordinei,* căruia, cu mijloace obicĭnuite de pace nu 'i-se poate pune capăt.

De aceea, după-ce mijlocitorul trimis din partea noastră a fost ucis, cu rescriptul din 3 Octomvrie a. c. ne-am decis a pune capăt activităţii păgubitoare a dietei maghiare, disolvându-o şi numind un comandant suprem asupra tuturor trupelor din Ungaria, Transilvania, Croaţia, Slavonia şi confiniile militare, în scopul, ca să suprime starea ilegală de lucruri provocată de o facţiune; şi adecă, cu ajutorul unei corăspunzătoare puteri armate, să împedece războiul civil, şi

http://statuldacia.info

restabilind pacea internă să facă posibilă durabila motivare a libertăţii constituţionale, pe basa solidă a ordinei şi a siguranţei de drept, observată din toate părţile. La aceasta am fost conduşi de convingerea, că faţă de nefericirea cu care ameninţă numita fracţiune patria comună, să cere necesarmente înainte de toate ca să fie restabilită ordinea şi starea de pace, fără care o aplanare pentru toţi mulţumitoare şi durabilă a diferitelor cereri, dorinţe şi pretensiuni, — e curată imposibilitate pe cale constituţională.

Dela edarea numitului rescript din 3 Octomvrie a trebuit să vedem cu legitimă indignare, că dieta maghiară e destul de desconsiderătoare faţă de datorinţele ei, şi continuă cu activitatea sa în deobşte păgubitoare, tot pe calea pe care să află.

Stăpânită şi supusă fracţiunei numite, dieta maghiară a luat şi alte concluse ilegale, 'şi-a permis şi alte ingerinţe în drepturile noastre, şi usurpează îndreptăţirile puterii esecutive. A numit o comisiune, care 'şi-a însuşit puterea ce compete numai guvernului legal, în mod obrasnic, şi 'şi-a urcat activitatea sa volnică până la despotismul evident!

Fără a să opri aici, dieta 'şi-a permis să iee măsuri, ca cuvêntul nostru regesc să nu străbată până la popoarele noastre, ear' pe locuitorii ţărilor noastre ereditare nemaghiare 'i-a aţiţat la resistenţă faţă de împăratul şi domnitorul înăscut. Şi în urmă, pentru a umplea cupa păgubitoarei sale activităţi, dieta sedusă şi intimidată de fracţiunea numită a mers până acolo, că a împuternicit şi provocat trupele ungare să între ca inimic pe teritorul ţării noastre ereditare austriace.

În considerarea acestor fapte, voim ca toate popoarele noastre aparţinętoare la coroana ungară, de ori-ce limbă şi origine, *să fie instruate că ce avem de cuget să facem în virtutea drepturilor şi a datorinţelor noastre regale.* De aceea le facem prin aceasta cunoscut, că scopul nostru este, *să asigurăm pentru totdeauna popoarelor noastre întreaga folosire a libertăţii pusă sub binecuvêntările păcii,* a ordinei şi a buneistări de acî isvorîte, cari în urma trădătoarelor machinaţiuni ale fracţiunei numite s'au prefăcut în suferinţe publice. *Fiecare naţionalitate a aflat la noi totdeauna scut şi în noi cultivător îngrijorat al desvoltării sale pacînice.* Direcţiunea aceasta o vom urma în totdeauna, *şi nu vom tolera, ca* ***o naţionalitate să apese pe ceealaltă.*** *Egala îndreptăţire a tuturor;* acesta e scopul nostru, pe care vom căuta să-'l realisăm,

http://statuldacia.info

— cu mijloacele ce ne stau la dispositie, pe basa legilor constituționale, — *și în țările aparținătoare coroanei noastre ungare.*

Ce să țină special de *naționalitatea maghiară,* întreaga epocă a guvernării noastre e mărturie despre îngrijirea ce am dat prosperării ei.

Nu va fi amenințată nici-când din partea noastră cu primejdie, ear' responsabilitatea pentru pericolele ce o pot ajunge în urma luptei purtate cu tot ce o împrejmuește, cade asupra nepriceperei și a sburdălniciei falșilor ei amici. Putem să spunem tare, că naționalitatea maghiară va afla totdeauna garanție sigură pentru esistența și înflorirea ei în împěratul Austriei și în unirea pacînică a tuturor popoarelor sale într'un întreg mare și puternic, care numai așa dă roade. Acordările făcute poporului țěran, pe cale legală, cu ocasiunea închiderii dietei la 11 Aprilie 1848, și aprobate prin consentimentul nostru regal, *au să rěmână sfinte.* Din nici o parte nu să intenționează revocarea sau restrîngerea acestor libertăți, și aceasta nici nu să va întêmpla. În tot casul supușii nostri vor afla în firma noastră voință și în puterea noastră regală, scutul, pe care nu mai puțin tot la noi și antecesorii nostri de glorioasă aducere aminte 'l-au avut și până acuma în contra asupririlor și a atrocităților, venite fie din ori-ce parte.

Trimitem deci acést cuvênt regal, *ca ultimă provocare,* tuturor acelora, cari s'au lăsat să fie seduși de numita facțiune, — ca fără amênare să se reîntoarcă la datorințele lor pentru rege și patrie, și să se desfacă din legăturile avute cu numiții inimici ai patriei. În speranța aceasta dăm esprimare intențiunii noastre regale de a deosebi preagrațios pe seduși de seducětori, pe când în contra acestor din urmă sûntem ferm hotărîți a pune în aplicare asprimea ce o merită și pe care o reclamă inevitabil respectarea binelui public și garantarea sa ulterioară. Ordonăm totodată, că manifestul nostru din 22 și 25 Sept. să se tipărească din nou și să se publice *poporațiunilor,* în limbile usitate în țeară, deodată cu manifestul acesta. *Olmütz,* 20 Oct. 1848. *Ferdinand* m. p.“

IV.

Al *patrulea* manifest, — de natura aceasta cel din urmă subscris de împěratul *Ferdinand,* — e adresat locuitorilor dela țeară din Ungaria, și are următorul cuprins:

— „Cătră locuitorii sătești din țările coroanei mele ungurești.

Nerușinatele apucături ale lui *Kossuth Lajos* și ale partisanilor sei, cari au usurpat puterea în nenorocita voastră patrie, și desprețuind

http://statuldacia.info

poruncile regelui vostru, scufundă ţeara în nemărginită nenorocire, — mĕ silesc sĕ fac întrebuinţare de puterea armelor.

Dar' totodată trebue sĕ vĕ adresez vouĕ câteva cuvinte, fiindcă mulţi cearcă în tot chipul a vĕ povĕţuì spre rĕu şi a vĕ înşela. Ei vĕ spun, că oştirile mele vin sĕ biruiască ţeara pentru-ca sĕ răpească drepturile voastre, garantate vouĕ prin legile din luna lui Aprilie a anului curgĕtor, şi sĕ asuprească naţia ungurească.

Prin ameninţări vĕ aţîţă spre împotrivire, ba încă cutează a o face aceasta în însuşi numele meu! Dar' ei vĕ amăgesc, vĕ înşală; nu credeţi înşelătorilor!

Vĕ rĕmâne neatinsă desfiinţarea iobăgiei şi a zeciuielei, de sub a cărora povară ţeara v'a scăpat prin o potrivită despăgubire a fostilor vostri domni de pământ. Aceasta vĕ garantează vouĕ legea, vĕ garantează cuvêntul meu regesc.

Vreau sĕ statornicesc liniştea fără de care nu vĕ puteţi folosì de roadele dreptului ce vi-s'a dat, pentru-că nemĕsurata slujbă de gardă naţională, ridicarea obştească a poporului şi ferberea poporului întreg, vĕ absorb toate puterile.

Locuitorii ţĕrii voastre, cari sĕ împart în deosebite naţii, au dorit şi ei o estindere a drepturilor lor. O luptă era gata sĕ se nască. Regele vostru a cercat toate mijloacele pentru-ca sĕ o împedece, dar' vênzĕtorii de ţeară, voind a vĕ amăgì, au făcut sĕ fie zadarnice toate ostenelele mele. Ba în cele din urmă au pricinuit şi vicleana ucidere a generalului pe care-'l trimisesem pentru-ca sĕ vĕ ferească de cruzimile rĕsboiului dinlăuntru.

Aveţi încredere în regele vostru, care totdeauna a iubit şi a preţuit naţia ungurească, fără a vătĕma însĕ şi a pune îndĕrĕt pe celelalte.

Împreunaţi-vĕ cu trupele mele. Sprijiniţi-le în statornicirea bunei orîndueli. În toate celelalte privinţe rĕmâneţi în pace, cinstiţi drepturile şi averea fiecăruia, şi ascultaţi cu încredere de legiuitele voastre diregĕtorii şi de poruncile date de mine spre binele patriei voastre.

Cel-ce procede astfel, îşi împlineşte datorinţele faţă de rege şi faţă de patrie; ear' cel-ce sĕ împotriveşte, este trădător al amêndurora şi vom fi siliţi sĕ-'l tratăm amĕsurat faptelor sale. *Olmütz,* 7 Noemvrie 1848. *Ferdinand* m. p.[4]

*

Tot la capitolul acesta trebue sĕ înregistrăm şi *proclamaţiunile* edate în aceste zile de grea cercare pentru ţeară; şi anume:

http://statuldacia.info

a) *Proclamațiunea comitetului român de pacificațiune, prin care să instruează poporul român cum are să poarte rĕsboiul, pentru-ca să fie cu cruțare față de persoane și avere.* E următoarea:

— „Frați Români!

De când Ungurii cu terorismul lor cel barbar au îndrăsnit a vĕrsa sângele cel nevinovat al fraților nostri români, a-'i spânzura și a-'i rĕstignì, — de atunci vin plânsori în toate zilele la general-comando și la comitet, cumcă Românii încă fac nelegiuiri și fapte de acelea, cari n'ar trebuì să se pomenească între oameni.

Cu mare durere le-a înțeles acestea comitetul, și pentru-ca să nu să mai întêmple, poruncește strîns tuturor Românilor:

1. Să nu îndrăsnească nimeni a să atinge nici de persoana nici de averea altuia, fie acela de ori-ce neam va fi, Român, Ungur, Ovreu, sau ori de ce neam, pentru-că toți oamenii au drepturi deopotrivă la vieața și la averea lor, și tuturor cu aceeași cinste sûntem datori.

2. Cei-ce pun armele jos și prin aceea arată că nu vreau să se bată asupra nimĕnui, unii ca aceia să nu aibă nici o bântuială sau supĕrare, ci din potrivă, să se apere de ori-ce asuprire, și ei și averea lor.

3. Să nu îndrăsnească nimeni a supĕra, a împedeca, sau ori în ce chip a bântuì pe călĕtorii pacînici, ci din potrivă, să dee pace fiecine călĕtorilor, ba încă după putință să-'și înlesnească călĕtoria unul altuia.

4. Comitetul poruncește strîns tuturor Românilor, ca pe lângă împlinirea acestora să asculte de mai marii comunităților, de prefecți, tribuni, centurioni, decurioni, de bĕtrânii comunităților și de toți mai marii lor cei legiuiți.

5. Toți mai marii acestia sûnt datori a priveghia, ca oamenii să nu să dee la beție și la alte escesuri, să păzească comunitățile și averea fiecăruia, fie nemeș, fie de altă plasă, de ori-ce păgubire; ear' cele-ce s'ar fi luat până acuma pe nedrept, toate lucrurile acelea să se dee îndĕrĕt proprietarilor lor; fiecare sat e dator a rĕspunde pentru toate pagubele cari să fac în sat.

6. Ori-cine ar îndrăsnì a lucra împotriva acestor porunci și opreliști, fie acela sat întreg. sau mai mulți oameni, sau numai unul singur, unii ca aceia să vor supune sub judecata de rĕsboiu și fiecare după vina sa, cu strașnice pedepse să va pedepsì.

http://statuldacia.info

În urmă comitetul aduce aminte Românilor, ca să se poarte așa cum s'au purtat până la această catastrofă și ferindu-se de toate nedreptățirile, să dovedească și de acî înainte cumcă au fost și sûnt vrednici de libertate.

Sibiiu, 9 21 Octomvrie 1848. Comitetul națiunii române: A. Treb. *Laurian,* Timoteiu *Cipariu,* Simeon *Bărnuțiu,* Florian *Micașiu,* Nicolae *Balașescu,* Ioan *Branu*".

b) Proclamațiunea generalului baron Puchner, tot în chestia cruzimilor și a devastărilor. E următoarea:

„*Proclamațiune!* Cu adâncă amărăciune a trebuit să primesc știri. că fără considerare la proclamațiunile mele din 9 și 18 Octomvrie anul curent, să comit și acum, ca și mai nainte, în multe părți ale țării acte de volnicíe și grozăvíe față de cei lipsiți de scut și de apărare, chiar și față de femei, copii și moșnegi; ear' pe lângă scenele de uciderî mai vin adaogate și cele de îngrozitoare jefuiri și aprinderi.

Deși inimicul, care înarmat pășește în contra causei noastre, drepte și sfinte, trebue să fie făcut imposibil, e totuși o datorință impusă de moralitate, umanitate și religiune, ca acte de grozăvíe, cari nu folosesc niměnui, ci nasc numai rěsbunare și amărăciune, precum și pustiiri fără nici un scop, să fie evitate, ear' concetățenii aflători în stare de neapărare, moșnegii rěmași fără scut, femeile și copíii, să fie cruțați.

Fiindcă împedecarea astorfel de acțiuni punibile, cade între împrejurările actuale mai mult în competența comandei generale, să ordonează prin aceasta, ca în fiecare garnisoană, sub presidența unui ofițer și cu atragerea a patru membri, încât e numai cu putință, *de diferite naționalități,* — să se erueze grabnic și cu strictețe toate casurile ajunse la cunoștință despre acte de volnicíe publică, comise în contra celor inocenți și fără apărare, precum și de hoție, omor și aprindere, atât în localitate cât și în împrejurime, ear' pe respectivii criminali să-'i predee spre mai departe tratare legală și pedepsire.

Spre o asemenea procedură sûnt provocați și ofițerii împărțiți pentru menținerea ordinei și a disciplinei pe la diferitele despărțěmínte ale gloatelor țării.

Aștept deci cu siguranță, ca această ordinațiune a mea. bine simțită și dictată de umanitate, ba chiar și de interesele dreptei noastre cause, să fie împlinită întocmai, pretutindenea, în țeara întreagă. *Sibiiu,* 26 Octomvrie 1848. Anton baron de *Puchner* m. p., FML comandant suprem".

http://statuldacia.info

c) Altă proclamaţiune a baronului Puchner, tot cu privire la modul cum este de a se purta rĕsboiul, ca cei nevinovaţi şi inofensivi sĕ nu fie espuşi neplăcerilor. E următoarea:

— „Fără a sĕ avea în considerare proclamaţiunea mea din 26 Octomvrie a. c. edată pentru împedecarea devastărilor inutile şi a altor acte de forţă şi de groază, comise chiar şi în contra celor nevinovaţi şi incapabili de a se apĕra, primesc în continuu ştiri şi plângeri despre acte de forţă de cea mai mare sĕlbătăcie, despre hoţii, devastări, demolări şi distrugeri rĕutăcioase, în proprietate străină, despre grave maltratări şi omoruri, comise asupra persoanelor inocente.

Fiindcă sûnt ferm decis sĕ pun odată capĕt acestor acte de forţă punibilă, cari vatĕmă sentimentul de umanitate în modul cel mai grav şi sûnt păgubitoare intereselor proprii ale bunei noastre cause, aflu de lipsă a mai ordona în legătură cu proclamaţia de sus încă următoarele:

1. Fiecare comună, pe teritorul căreia s'a comis una din crimele sus atinse, chiar şi dacă nu a fost părtaşe în mod direct, — rĕmâne responsabilă pentru dauna făcută, dacă nu a făcut încercare, cu toate mijloacele ce 'i-au stat la dispoziţiune, ca sĕ împedece crima, sau dacă ascunde pe criminalii, ei cunoscuţi.

2. Toţi comandanţii trupelor şi a altor corporaţiuni sûnt obligaţi pe onoarea lor şi pe lângă cea mai strictă responsabilitate, nu numai sĕ sprijinească toate oficiolatele provisorii şi administraţiile districtuale, precum şi toate jurisdicţiunile săseşti, în misuinţele lor de a restabili ordinea şi siguranţa, ci sĕ trimită, dacă conced celelalte operaţiuni militare. chiar şi patrule ambulante pentru susţinerea siguranţei şi sĕ-'şi ţină de datorinţă a împedeca astfel de crudelităţi şi a erua pe cei vinovaţi cu cea mai mare rîvnă, procedând faţă de făptuitorii prinşi conform proclamaţiunii mele numite.

Dacă însĕ, în contra tuturor aşteptărilor, ar rĕmânè neobservată chiar şi această repetită admoniere a mea, şi toate mijloacele mai domoale, întrebuinţate până acuma, nu ar duce la resultatul dorit, *mĕ voiu vedè necesitat sĕ inaugurez procedura statarială*, ear' în scopul acesta sĕ instituesc în cercurile respective tribunale marţiale. *Sibiiu,* 30 Noemvrie 1848. *Anton de Puchner* m. p.“

Proclamaţiunea aceasta a fost trimisă spre publicare tuturor autorităţilor publice din Ardeal, însoţită de următoarea comitivă:

— „Multele plângeri, întrate dela edarea proclamaţiunii mele din 26 Octomvrie, despre hoţii, jăfuiri, devastări lipsite de ori-ce

http://statuldacia.info

folos, şi alte acte de grozăvie, m'au îndemnat să edau *proclamaţiunea alăturată,* care fără amânare trebue adusă la cunoştinţa generală.

Aşteptând stricta observare a celor cuprinse în proclamaţiunea aceasta, mĕ vĕd silit a mai accentua şi urgenta necesitate de a se da despărţĕmintelor de glotaşi numai oameni de deplină încredere ca conducĕtori, şi de-a se alege sau numì, în fiecare comună, în care încă nu s'a întêmplat, fără amânare, unul sau mai mulţi bărbaţi oneşti şi de încredere, cari posed încrederea tuturor membrilor comunei, — *pentru a fi făcuţi responsabili pentru împedecarea astorfel de acte de grozăvie.* Oficiolatele provisorii, organele administrative districtuale, comitetul român de pacificare, precum şi comandanţii legiunilor sûnt îndrumaţi sĕ urmărească cu deosebită atenţiune lucrul acesta.

Ear' în fine, dacă în unul sau celalalt district n'ar putè fi împedecate la nici un cas actele de oroare, amintite în proclamaţiune, fără esemple de înspăimêntare, esecutate la moment, — este a se face despre aceasta arĕtare motivată presidiului comandei generale. *Sibiiu,* 30 Noemvrie 1848. *Puchner* m. p.“

d) *În fine, mai trebue amintită şi proclamaţiunea comandantului suprem din întreaga monarchie, a principelui Windischgrätz, adresată locuitorilor din Ungaria şi Ardeal.*

E următoarea:

— „Locuitori ai Ungarieĭ şi ai Ardealului! Domnia de forţă a unor resvrătitori rebelici, care durează de câteva luni, a făcut din pacĭnica Ungarie câmp de lupte sângeroase pe seama unui fatal rĕsboiu civil. Rĕsvrătitorii au avut îndrăsneala sĕ se ridice în contra drepturilor şi a demnităţii regelui lor încoronat.

Libertatea personală e suprimată, siguranţa proprietăţii periclitată, ear' pacĭnicul ţĕran e luat dela ocupaţiunea sa folositoare şi e silit sĕ ridice arma în contra legitimului seu rege încoronat.

A pune capĕt acestei nefericite şi ameninţătoare stări de lucruri, care periclitează bunăstarea şi siguritatea imperiului, e datorinţă, e poruncă pentru Monarchul nostru, deci pentru mine chemarea cea mai strictă şi sfântă.

La preaînaltul ordin al M. Sale, care e al nostru rege şi mareprincipe, voiu întra în ţeara voastră cu o armată viteză şi credincioasă, nu cu intenţiuni duşmănoase, ci pentru a suprima rĕscoala şi pentru a reda ţĕrii voastre, — dărăburită de cătră partide, — *pacea.*

Trupele mele vor observa o strictă disciplină, dar' vor trata pe cel-ce ridică armele în contra lor, se atinge de ele, sau îndeamnă

http://statuldacia.info

ori silește pe alții sĕ o facă aceasta, ca pe un inimic al M. Sale, ca pe un rĕsvrătitor.

Locuitori ai Ungariei și ai Ardealului! Voi, cari sûnteți adevĕrați patrioți și sûuteți credincioși regelui vostru, dela cavalerismul vostru, dela nobleța voastră manifestată în decurs de secole aștept, sĕ-'mi dați mână de ajutor pentru a putè îndeplinì pe cale pacĭnică voința împĕratului și a regelui.

Voi, cei înșelați prin rĕsvrătitori de rea voință! A sosit momentul ultim pentru a vĕ reîntoarce la credința cătră regele vostru, și atunci puteți conta la grația monarchului nostru și la scutul și spriginul meu.

Dar' aceia, cari au adus această nefericită țeară jertfă dorului lor de-a stăpânì și egoismului lor punibil, vor afla în mine pe severul lor judecător.

Apĕrare și scut credincioșilor, ertare pocăiților și perire rĕsvrătitorilor, asta e lozinca mea!

Cartirul general *Schönbrunn,* în 13 Noemvrie 1848. Principe de *Windischgrätz*, Feldmarschall. m. p.“

http://statuldacia.info

Abzicerea împĕratului Ferdinand.

În 2 Decemvrie a urmat abzicerea împĕratului *Ferdinand* şi suirea pe tron a tinĕrului archiduce *Francisc Iosif*. Actul acesta, între împrejurările date, a fost un act de înaltă prudenţă, care însĕ, venind pe neaşteptate, a surprins foarte mult lumea din lăuntru şi din afară.

Curtea sĕ afla în *Olmütz,* unde sĕ aflau şi ministrii toţi, precum şi archiducele *Francisc Iosif,* în ziua de 2 Decemvrie.

La orele opt dimineaţa autorităţile civile şi militare au fost convocate toate la o întrunire, în reşedinţa archiepiscopească din *Olmütz,* fără sĕ ştie nimeni scopul întrunirii. La orele nouĕ apoi, un funcţionar de curte a întrat în sala de întrunire şi a vestit cu ton înalt celor presenţi, că Maiestatea Sa împĕratul *Ferdinand* a renunţat la tron, ear' puterea de domnitor a trecut asupra archiducelui *Francisc Iosif,* care va purta numele *Francisc Iosif I.*

Toţi au trecut în sala de încoronare, unde îi aştepta noul monarch pentru a le primi omagiile. Tinĕrul monarch a întins mâna fiecăruia dintre cei presenţi, mulţumindu-le în mod afabil pentru urările aduse. S'a cetit apoi actul de abzicere în faţa tuturor, şi s'a luat hotărîrea sĕ fie publicat imediat poporaţiunii. În sunetul trimbiţelor a fost cetită în limba *germană* şi *cehă,* în piaţa mare a oraşului *Olmütz,* în faţa ospiciului comunal şi într'un suburbiu, următoarea comunicare oficială:

„Din preaînaltă însărcinare sĕ aduce la cunoştinţa tuturor, că amĕsurat actului solemn de abzicere al M. Sale c. r. împĕrat şi rege guvernator Ferdinand I., împlinit astăzi în sala de încoronare din reşedinţa archiepiscopească a capitalei acesteia regale, în presenţa membrilor aici aflători ai preaînaltei case domnitoare şi a consiliului ministerial, coroanele imperiului austriac şi ale celoralalte regate unite,

http://statuldacia.info

cum și ale tuturor țĕrilor de coroană de ori-ce nume, au trecut asupra Alteței Sale imperiale, preaiubitului nepot al M. Sale, a prealuminatului archiduce *Francisc Iosif,* după-ce preaînaltul seu tată, Alteța Sa c. r. archiducele *Francisc Carol* a renunțat la dreptul seu de moștenire în favorul fiiului seu prim născut și a urmașilor legitimi ai acestuia. Drept aceea, facem prin aceasta cunoscut, că M. Sa împĕratul și regele acum domnitor *Francisc Iosif I.,* a primit guvernarea, și din preaînalta sa însărcinare transmitem fiecăruia bunăvoința și grația sa împĕrătească. Trăească *împĕratul Francisc Iosif I.*«

Într'acestea garnisoana din *Olmütz* fu concentrată pe câmpul de esercițiu. Ambii monarchi au mers sĕ țină revistă asupra ei. În presența comandantului *Windischgrätz,* a baronului *Iellasich* și a celoralalți numĕroși generali, *noul Monarch a depus jurămêntul în fața armatei.* Seara împĕratul *Ferdinand* a plecat la *Praga,* cu împĕrăteasa *Maria Ana.* Noul monarch 'i-a petrecut la gară — călare.

Împĕratul *Francisc Iosif* a întărit în funcțiune pe toți ministrii de mai nainte ai Austriei, și a mai numit și pe baronul *Kulmer* ministru fără portofoliu, cu drept de vot în consiliul de ministri. Pe banul *Iellasich* 'l-a numit guvernator peste Dalmația și Fiume, ear' pe generalul *Suplicaci,* ales din partea congresului Sêrbilor voevod peste părțile din Banat locuite de Sêrbi, 'l-a întărit în această dignitate.

Tinĕrul Monarch a început deci în ziua primă de domnie sĕ desvoalte o activitate rară în conducerea afacerilor de stat. De importanță deosebită era numirea baronului *Kulmer* de ministru fără portofoliu, pentru-că toți vedeau în această dispositie începutul esecutării dorinței de-a se forma un singur cabinet pentru monarchia întreagă. Baronul *Kulmer* era sĕ fie însărcinat numai cu resolvarea de chestiuni *ungare.*

Maghiarii au rĕmas consternați când au primit știre despre cele întêmplate la *Olmütz,* pentru-că la o schimbare ca aceasta ei s'au așteptat mai puțin. De aceea, *Kossuth* a denegat publicarea manifestului edat din partea noului domnitor și a dat ordin, ca rĕsboiul sĕ fie purtat mai departe, până la ultima picătură de sânge maghiar.

Din incidentul abzicerei de tron, împĕratul *Ferdinand* a adresat popoarelor sale din întreaga monarchie următorul *manifest,* subscris și de archiducele *Francisc Carol,* tatăl noului domnitor:

„Noi Ferdinand întâiu, din mila lui Dumnezeu împĕratul Austriei, regele Ungariei și al Boemiei, cu numele acesta al cincilea, regele

http://statuldacia.info

Lombardiei și al Veneției, al Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și al Iliriei; regele Ierusalimului, ș. a., archiducele Austriei, marele-duce al Toscaniei, ducele Lotaringiei, Salisburgului, Stiriei, Carintiei, Carnioliei, marele-principe al Ardealului,; marcograful Moraviei; ducele Silesiei-de-sus și de-jos, al Modenei, Parmei, Piacenței și al Gvastalei, al Ausvițului și al Zatorului, al Teșenului, Friauliei. Raguzei și al Zarei; graful Habsburgului, al Tirolului, al Chiburgului, Gherțului și al Gradiștei; principele Trientului și al Brixiei; marcograful Lausițului-de-sus și de-jos și al Istriei, graful de Hohenembs, Feldkirch, Bregenț, Sonenberg ș. a.; domnul Triestului, Cătarului și de Marea-Vindică.

Când ne-am suit pe tron, care în urmarea succesiunii legale 'l-am moștenit după moartea părintelui nostru, a fericitului împĕrat Francisc întâiul, pătrunși de sfințenia și de gravitatea datorințelor noastre, înainte de toate am cerut dela Dumnezeu ajutorul seu. A apĕra dreptul ne-a fost simbolul, și înaintarea fericirii popoarelor Austriei a fost scopul stăpânirii noastre.

Dragostea și mulțumita popoarelor noastre au rĕsplătit din destul ostenelile și îngrijirile împĕrăției, și chiar și în zilele mai de curênd, când s'au sfetit unor mișcări fără de lege a turbura rîndul cel legiuit în o parte a împĕrăției noastre și a aprinde rĕsboiul civil, o mulțime neměsurată din popoarele noastre a rĕmas neclătită în credința cu care s'a știut datoare cătră monarch. Din toate părțile împĕrăției noastre am avut dovezi, cari în mijlocul celor mai aspre cercări ne-au îndulcit inima cea mâhnită.

Însĕ îngrămădirea întêmplărilor și lipsa cea deobște cunoscută și neîncungiurată de o schimbare mare în formele stăpânirii statului nostru, cari în luna lui Martie a anului curgĕtor le-am întêmpinat și la cari am deschis calea, ne-au întărit în convingerea, că spre înaintarea acestui lucru mare și aducerea lui la sĕvîrșirea cea fericitoare sûnt de lipsă puteri mai tinere.

Noi așadar', după o judecată matură și pătrunși de lipsa cea poruncitoare spre acest pas, am ajuns la acea hotărîre, ca prin aceasta sĕrbătorește *sĕ ne lăsăm de tronul împĕrăției austriace.*

Preastrălucitul nostru frate și următor legiuit al împĕrăției, archiducele Francisc Carol, care totdeauna credincios a stat lângă noi și a luat parte la toate străduințele noastre, s'a declarat și sĕ declară prin împreuna subscriere a acestui manifest, că și dînsul, în favoarea fiiului seu, preastrălucitului archiduce *Francisc Iosif*,

http://statuldacia.info

care după sine este chemat pe tron, să lasă de coroana împărăţiei austriace.

Deslegând noi pe toţi oficialii statului de jurământul lor, îi îndreptăm către stăpânitorul cel nou, către care au mai încolo a-'şi împlini cu credinţă datorinţele diregătoriilor lor.

Armadiei noastre celei viteze mulţumind, îi zicem: *rămas bun.* Ea neuitând nici-odată sfinţenia jurămintelor sale, a fost totdeauna un zid nestrăbătut împotriva vrăşmaşului din afară şi împotriva vênzătorului dinlăuntru, şi nici-odată mai mult decât în timpul mai de curênd, un razim tare al tronului nostru, o icoană a credinţei şi a statorniciei, despreţuind moartea, acoperemêntul monarchiei strîmtorate, fala şi frumseţea patriei deobşte. Ea va încungiura şi pe împăratul cel nou cu asemenea dragoste şi aplecare.

Deslegând mai pe urmă popoarele împărăţiei de datoria lor către noi, şi strămutând prin aceasta sărbătoreşte şi în faţa lumii toate datorinţele şi drepturile de aici ţinătoare asupra preaiubitului nostru nepot, ca asupra următorului nostru celui legiuit, recomandăm popoarele acestea graţiei şi deschilinitei scutinţe a lui Dumnezeu. Dee-le Dumnezeu earăşi pacea dinlăuntru, aducă pe cei rătăciţi la datorinţă şi pe cei amăgiţi la cunoştinţă. Deschidă earăşi isvoarele fericirii cele înţărcate şi reverse din destul binecuvêntările sale peste ţările noastre. Lumineze însă şi întărească şi pe următorul nostru, *împăratul Francisc Iosif ântâiul,* pentru-ca să împlinească chemarea sa cea grea spre cinstea proprie, spre mărirea casei noastre, şi spre fericirea popoarelor lui încredinţate.

S'a dat în capitala noastră regească *Olmütz,* în 2 ale lunii lui Decemvrie, în anul una miie opt sute patruzeci-şi-opt, al împărăţiei noastre al patrusprezecelea. (L. S.) *Ferdinand* m. p., *Francisc Carol* m. p., *Schwarzenberg* m. p.“

În aceeaşi zi a apărut şi manifestul împăratului *Francisc Iosif,* prin care comunică credincioaselor popoare din monarchie suirea sa pe tron. E următorul:

— „Noi *Francisc Iosif ântâiul,* din mila lui Dumnezeu împărat al Austriei, rege al Ungariei şi al Boemiei, rege al Lombardiei şi al Veneţiei, Dalmaţiei, Croaţiei, Slavoniei, Galiţiei, Lodomeriei şi Iliriei, rege al Ierusalimului, etc. archiduce al Austriei, mareduce al Toscanei, ducele Lotaringhiei, Salisburgului, Stiriei, Carintiei, Carnioliei, mareprincipe al Ardealului, marcgraful Moraviei, Parmei, Piacenţei şi al Gvastalei, al Ausviţului şi al Zatorului, al Teşenului, Friuliei, Raguzei

http://statuldacia.info

şi al Zarei; graful Habsburgului, al Tirolului, al Chiburgului, Gherţului şi al Gradişcei; principe al Trientului şi al Brixiei; Markgraf al Lausiţului-de-sus şi de jos şi al Istriei, Graf de Hohenems, Feldkirch, Bregenţ, Sonnenberg etc. Domnul Triestului, de Catarro, şi Marea-Vindică.

Prin abzicerea de tron a înălţatului nostru unchiu, împĕratul şi regele *Ferdinand* întâiul, în Ungaria şi Boemia cu acest nume al cincilea, şi prin renunţarea la moştenirea tronului a prealuminatului nostru tată, archiducele *Francisc Carol,* chemaţi pe basa sancţiunii pragmatice sĕ punem pe capul nostru coroanele imperiului nostru:

Anunţăm prin aceasta în modul cel mai solemn popoarelor monarchiei suirea noastră pe tron, sub numele *Francisc Iosif întâiul.*

Recunoscênd din proprie convingere necesitatea şi înalta valoare a instituţiunilor libere şi corespunzĕtoare timpului, întrăm cu încredere pe calea care ne va duce la o vindecătoare reformare şi întinerire a monarchiei întregi.

Pe basele adevĕratei libertăţi, pe basele *egalei îndreptăţiri a tuturor popoarelor imperiului,* şi a egalităţii tuturor cetăţenilor înaintea legii, precum şi prin participarea representanţilor poporului la legislaţiune, sĕ va ridica patria de nou, în mărirea veche, dar' cu puteri nouĕ. zidire neclătinată în vijeliile vremii, locuinţă spaţioasă pentru seminţiile de limbi diferite, cari sub sceptrul părinţilor nostri stau de secole strâns legate cu legăturile frăţietăţii.

Ferm decişi de-a conserva neturburată splendoarea coroanei şi neştirbită monarchia unitară, dar' de-a împărţi drepturile noastre cu representanţii popoarelor noastre, contăm la aceea, că cu ajutorul lui Dumnezeu şi în înţelegere cu popoarele ne va succede sĕ unim toate neamurile şi toate ţĕrile monarchiei într'un singur corp mare de stat.

Am fost supuşi la mari cercări; pacea şi liniştea au fost turburate în mai multe regiuni. În o parte a monarchiei e deslănţuit şi acuma rĕsboiul civil. Sûnt luate toate dispoziţiunile pentru a fi earăşi restabilită pretutindenea stima şi respectul faţă de lege. Învingerea rĕscoalei şi reîntoarcerea păcii interne formează primele condiţiuni pentru o fericită înaintare a operei mari, constituţionale.

Contăm în privinţa aceasta cu siguranţă la cooperarea sinceră şi cu pricepere a tuturor popoarelor, prin representanţii lor.

Contăm la simţul sănĕtos al poporaţiunii totdeauna credincioase, care, prin dispoziţiunile cele mai noue legale despre desfacerea rapor-

http://statuldacia.info

turilor de iobăgie şi despre desărcinarea moşiilor a întrat în plina folosinţă a drepturilor cetăţeneşti de stat.

Contăm la credincioşii nostri servitori ai statului.

Glorioasa noastră armată ne va provedè cu de mult probata vitejie, credinţă şi perseveranţă. Ea va fi, întocmai ca pentru înaintaşii nostri, scut pe seama Tronului, zid neclătinat pentru patrie şi liberile sale instituţiuni.

Ori-ce ocasiune, de-a remunera meritele, — cari nu cunosc deosebire de clase, ne va fi binevenită.

Popoare ale Austriei! Întrăm în posesiunea Tronului părinţilor nostri într'un timp serios. Mari sûnt datorinţele, mare responsabilitatea pe care ne-o impune providenţa.

Ajutorul Domnului ne va conduce!

Datu-s'a în capitala noastră regală *Olmütz,* la 2 Decemvrie, anul Domnului una mie opt sute patruzeci şi opt. *Francisc Iosif* m. p. *Schwartzenberg* m. p.“

Maghiarilor şi celoralalte popoare din Ungaria a fost adresat şi un *manifest* separat din partea noului monarch. Era de următorul cuprins:

— „Noi *Francisc Iosif întâiul.* Din mila lui Dumnezeu împĕrat al Austriei, rege al Ungariei, Boemiei, mare principe al Transilvaniei, etc.

După-ce prea luminatul nostru unchiu, M. Sa Ferdinand I. cu numele acesta al cincilea rege al Ungariei şi Boemiei, din motivele înşirate în preaînaltul manifest din ziua de astăzi a binevoit a renunţa la tronul întregei monarchii austriace, prin urmare şi la coroana neîndoios legată de el a regatului ungar, şi după-ce prealuminatul meu tată, archiducele Francisc Carol, chemat la moştenirea de tron, pe care o regulează sancţiunea pragmatică şi o determină legile ţĕrii, a renunţat în mod solemn dela dreptul asupra coroanei, am întrat noi, pe basa dreptului natural şi legal de succesiune, în guvernarea celoralalte noastre state, precum şi a regatului Ungaria şi a marelui principat Transilvania.

În momentul în care, dacă am putè urma boldului inimei noastre. prima şi cea mai plăcută datorinţă a noastră ca regent ar fi de a consacra întreaga noastră nisuinţă promovării pacĭnice a fericirii şi a buneistări a popoarelor noastre ungare, — vedem cu durere că e imposibilă împlinirea acestei intenţiuni, menită sĕ preciseze eficacitatea guvernării noastre viitoare.

http://statuldacia.info

Purtarea unei facțiuni criminale, care bătêndu-'și joc de toate admonițiile părintești și de serioasele porunci ale prea înalților mei antecesori, după-ce cu folosirea celor mai condamnabile mijloace a provocat revoltă pe față și în unire cu rĕsvrătitorii a îndrăsnit sĕ atace trupele noastre credincioase, ear' în resistența lor revoluționară rĕmâne și mai departe, abusând de numele sfințit al regelui și al patriei, ne dă dureroasa convingere, că marea parte a locuitorilor cu bune sentimente din Ungaria și Ardeal nu poate sĕ-'și manifeste credința și alipirea ereditată față de regele ei nainte de-a fi eliberată de sub apĕsarea tiranică a rĕsvrătiților, cu forță armată.

Adânc amărît de această poruncă de necesitate, pe care ne-o impune cea mai grea dintre datorințele regale, păsim cu conștiență liniștită la esecutarea ei, pentru-că numai pe calea aceasta ni-se arată, după regretabilele evenimente din timpul din urmă, — speranța, de-a putè asigura pe seama popoarelor din Ungaria, date nouĕ din partea lui Dumnezeu, binecuvêntările păcii, *deplina recunoaștere și acordare a naționalității lor,* precum și prosperarea bunei lor stări.

În scopul acesta ne simțim înainte de toate îndemnați sĕ menținem în întregime decisiunile și dispozițiile luate din partea preaînalților nostri antecesori în 6 și 7 Noemvrie a. c. și a supune toate autoritățile celei mai stricte responsabilități pentru împlinirea negreșită a acelora.

Întărim deci în poziția sa pe comandantul suprem al trupelor austriace numit din partea preaînaltului nostru antecesor pentru sufocarea revoltei și provĕzut cu toate împuternicirile, pe mareșalul principe de *Windischgrätz.* Întărim împuternicirile ce 'i-s'au dat în preaînaltul manifest din 6 Noemvrie a. c. și-'l însărcinăm de nou cu aplicarea tuturor mijloacelor necesare pentru restabilirea ordinei și a păcii.

Ordonăm trupelor noastre seduse din Ungaria și Ardeal sĕ se pună sub comanda supremă a numitului mareșal, și sĕ se alăture la steagurile, cari până în timpul mai recent erau simbolul de credință, onoare și vitejie, și de cari numai minciuna și înșelătoria a putut sĕ-le înstrăineze.

Contăm cu plină siguranță la sentimentul de drept, la credința moștenită a locuitorilor iubitori de pace din Ungaria și Ardeal, așteptând sĕ se opună din toate puterile criminalelor seduceri ale rĕsvrătiților egoiști, sĕ sprijinească în cercul activității lor aceste intențiuni ale noastre, îndreptate spre binele lor, și sĕ promoveze

http://statuldacia.info

apropierea momentului atât de mult dorit din partea noastră, în care sub scutul şi apărarea lui Dumnezeu dat ne va fi să le adresăm vorbe de pace, de unire şi de încredere.

Datu-s'a în reşedinţa noastră regală din *Olmütz,* în Decemvrie ziua a doua, anul Domnului o mie opt sute patruzeci-şi-opt. *Francisc Iosif* m. p.“

Suirea pe tron a împăratului *Francisc Iosif,* — episcopul *Şaguna* a adus'o la cunoştinţa credincioşilor sei în 4/16 Decemvrie, prin următorul *circular:*

— „Preacinstiţilor protopopi, cucernicilor preoţi, şi dreptcredincioasă turmă eparchială!

Preabunul părinte al tuturor popoarelor austriace, augustul nostru împărat *Ferdinand întâiul,* s'a lăsat de tronul şi de împărăţia Austriei, din pricinile în alăturatul aici manifest arătate; şi în stăpânirea împărăţiei a urmat preastrălucitul seu nepot, archiducele *Francisc Iosif I.,* preaînalt carele, prin altul aici alăturat manifest vesteşte tuturor popoarelor suirea sa pe tronul strămoşesc al împărăţiei austriace.

Deci făcêndu-vĕ cunoscută vouĕ tuturora suirea cea legiuită pe tronul împărătesc a M.-Sale înalţatului nostru împărat *Francisc Iosif I.,* — sûnt convins, că precum eu, aşa şi toţi fraţii mei în Christos, preacinstiţii protopopi şi cucernicii preoţi, precum şi întreg iubitul meu neam român, — aducêndu înaintea altarului lui Dumnezeu ferbinte mulţumită pentru mai mult decât părintească grije a fostului, preabunului şi nici-când uitatului împĕratului nostru *Ferdinand,* şi dorindu-'i totodată, ca sĕ-'l învrednicească Dumnezeu a petrece zilele vieţii sale până la adânci bĕtrâneţe în pace şi în îndestularea inimei sale cei evlavioase, — noi toţi, zic, întêmpinăm cu fiească dragoste, şi cu adevĕrată supunere pe noul uns al Domnului, pe preaînălţatul nostru împĕrat *Francisc Iosif,* poftindu-'i, ca sĕ-'l scutească pe el numele Dumnezeului lui Iacob, sĕ trimită lui ajutor dintru cel sfânt şi din Sion sĕ-'l sprijinească pe El. Dee lui Domnul, după inima cea bine simţitoare a sa, şi tot sfatul lui sĕ-'l împlinească; şi sĕ-'i dee lui sporirea lui Moise, vitejia lui David şi înţelepciunea lui Solomon, spre împăciuirea ţĕrilor sale.

Doamne al puterilor, fii cu înălţatul nostru împĕrat *Francisc Iosif.*

Doamne al puterilor fi şi cu noi, cari îţi cântăm: „Mântueşte Doamne poporul tĕu şi binecuvêntă moştenirea ta; biruinţă împĕratului nostru Francisc Iosif I. asupra protivnicilor dărueşte şi cu crucea ta păzeşte pe poporul tĕu“.

http://statuldacia.info

În sfîrșit, sûnt încredințat, că întreaga preoțime își cunoaște sfânta sa datorință de a pomeni de acum încolo la dumnezeeasca slujbă pe preaînălțatul noul nostru împĕrat *Francisc Iosif I.*, făcênd prin cetirea și esplicarea manifestelor aici alăturate, la întreg poporul nostru, din destul cunoscută toată starea lucrului acestuia, atât de momentos.

Ce spre a se ajunge cu mai bun spor, sĕ se cetească și sĕ se tîlcuească din amvoane manifestele acestea în trei Dumineci sau sĕrbători una după alta, împreună cu circularul acesta.

După care sûnt cu binecuvêntare archipăstorească, al tuturor de binevoitor:

Sibiiu, 4 Decemvrie v. 1848. *Andreiu Șaguna* m. p., episcop.“

http://statuldacia.info

În contra guvernului din Cluj.

Deşì instituit cu dreptul de a funcţiona numai în numele regelui, guvernul din *Cluj* dăduse spate cu partida revoluţionară a lui *Kossuth,* pe care o sprijinea în toate acţiunile sale.

Aşa, dăduse ordin, ca tesaurariatul sĕ fie mutat dela *Sibiiu* la *Cluj,* pentru-ca la ocasiunea dată sĕ poată fi pus la dispoziţia partidei rebele.

Aşa, contele *Mikó Imre,* preşedintele guvernului, nu numai că a luat parte la adunarea Sĕcuilor, ţinută la 16 Octomvrie în *Agyagfalva,* dar' a presidat'o chiar, şi ca organ al puterii regale a permis, ca adunarea sĕ enunţe ca conclus, că »*voeşte înfiinţarea fără nici o concesiune mai înaltă a unei trupe naţionale sĕcuieşti de călăreţi, sub numirea de husarii lui Mathia, şi că cere alegerea unui nou guvern provisoriu, precum şi înfiinţarea unui lagăr sĕcuiesc de rĕsboiu*«.

Şi mai mult, ca organ al puterii regale, a permis ca acea adunare sĕcuiască sĕ pună jurĕmênt de credinţă »*ministerului unguresc independent şi responsabil*«, care era destituit din partea regelui, şi care prin abus şi din proprie voinţă sĕ prefăcuse în comitet revoluţionar.

Toate acestea, şi alte asemenea pĕcate ale guvernului din Cluj, erau cunoscute Românilor, dar' nu erau cunoscute Coroanei. De aceea, comitetul român de pacificaţiune, care avea acum în mână conducerea afacerilor politice ale naţiunii române din Ardeal, a aflat de bine a le aduce dea-dreptul la cunoştinţa monarchului.

Comitetul naţiunii române a adresat deci monarchului, la *8 Decemvrie 1848,* următoarea *petiţiune,* în chestia *desfiinţării* guvernului din Cluj:

— „Maiestate!

Naţiunea română din Transilvania, care, de când acest mare principat avù norocirea sĕ ajungă sub blânda ocârmuire a augustei

http://statuldacia.info

case austriace, a arĕtat totdeauna credinţă neclintită şi alipire cătră augusta casă domnitoare şi n'a cruţat nici o jertfă pentru interesele statului şi ale dinastiei, în acest an fatal s'a luptat cu bărbăţie în contra tuturor ispitelor întrebuinţate de Maghiarii cei cu idei separatistice. şi în luna lui Maiu a protestat cu solemnitate în contra derăpĕnătoarei uniuni a Transilvaniei cu Ungaria, pe care Maghiarii îşi întemeiaseră toate scopurile lor de a sĕ desface de cătră monarchie; ear' în luna lui Septemvrie, pe când ministerul Kossuth, ne mai păzind nici un secret, a declarat rĕsboiu monarchiei austriace, singură între naţiunile transilvane avù curagiul sĕ se desfacă de acel minister, pe care nici-odată nu 'l-a recunoscut şi care-'şi răzima drepturile de administrare pe uniunea făcută fără a întreba şi naţiunea română; pe când în Octomvrie, când Maghiarii cu Sĕcuii s'au decis în adunarea lor dela *Agyagfalva* sĕ iee armele în mână pentru dĕrîmarea statului, naţiunea română împreună cu naţiunea sasă sĕ unì cu miliţia imperială şi eşì înaintea duşmanului; în urmă, naţiunea română, provocată din partea înaltului general-comandant sĕ completeze regimentele, într'o lună a adunat cu cea mai mare prevenienţă vre-o patru mii de juni recruţi şi cam la 195.000 de glotaşi pentru apĕrarea patriei.

Causa dreaptă pe care au apĕrat-o Românii, cu miliţia şi cu naţiunea sasă împreună, a încoronat cu victorie pe ai nostri. Maghiarii, deşì în sĕlbătăcia lor prădară şi arseră mai multe ţinuturi româneşti şi săseşti, deşì barbariei lor căzură mii de jertfe nevinovate, fură respinşi pretutindenea, şi sĕ pare-că n'ar fi departe momentul, în care, după înfrângerea rebelilor, sĕ va restabilì pacea şi ordinea de drept în ţeară.

Maiestate!

Sûntem prea încredinţaţi, că în urma întreruperii comunicaţiei n'a putut ajunge la cunoştinţa M. Voastre adevĕrata stare a Transilvaniei în sĕptĕmânile din urmă, din care causă ne putem uşor esplica înalta ordinaţiune a M. Voastre pentru menţinerea guvernului vechiu, sub preşedinţa contelui *Mikó Imre,* care acum este foarte compromis.

De aceea, cu umilinţă ne luăm voe a reflecta, că vechiul guvern al ţĕrii a fost compus mai numai din Maghiari; naţiunea sasă prea puţin, ear' naţiunea română n'a fost deloc representată în el.

Naţiunea maghiară peste tot, dar' mai ales aici, în Transilvania, s'a ridicat ca rebelă pentru a desmembra monarchia, şi aceasta opintire a ei a fost sprijinită cu toată energia de cătră guvernul vechiu, care,

http://statuldacia.info

nu numai că n'a respectat proclamaţiunile M. Voastre din 22 şi 25 Septemvrie, şi rescriptul din 3 Octomvrie, ci încă a aplaudat nelegiuita critică, făcută în gazeta maghiară din Cluj. Ba după-ce a publicat rescriptul, a dat ordin tesaurariatului regesc şi comisariatului provincial, ca împreună cu toate cassele împărăteşti să se mute din Sibiiu la Cluj, ca să stee la dispoziţia rebelei partide Kossuthiane.

Mai departe, nu numai că n'a respectat proclamaţiunea Escel. Sale general-comandantului baron *Antoniu Puchner,* din 18 Octomvrie, prin care Esc. Sa ia asupră-'şi guvernarea ţării în numele M. Voastre, ci a mai tolerat, ca fostul comisar al ministerului maghiar din Pesta, baronul *Vay,* să dee în Cluj o contraproclamaţiune.

În fine, numitul guvern s'a supus numai după-ce Clujul a fost învins prin puterea armelor. Înzadar pune el pretext că ar fi fost terorisat din partea partidei ultramaghiare, căci ca guvern al ţării a avut destule mijloace a să apăra în contra partidei aceleia dacă ar fi voit a să unì cu trupele imperiale; sau apoi în cele din urmă îşi dădea demisiunea, ceea-ce îi stătea în liberă voe. A fost deci numai jocul unei role, ca după hotărîrea lor să poată contribuì mai uşor la dărîmarea statului.

Ce să atinge de contele *Mikó Imre,* el a presidat în persoană adunarea dela *Agyagfalva,* unde s'a pus la cale formala revoltă a Ungurilor şi a Săcuilor şi desăvîrşita subtragere de sub legi, mai ales nesupunerea faţă de general-comandantul *Puchner,* de unde a urmat apoi numai decât năvălirea Săcuilor în ţinuturile locuite de Români şi de Saşi. A poruncit mai departe să se ridice bani din tesaurariatul împărătesc pentru Săcuii rebeli şi a poruncit în 4 Noemvrie să se plătească dela erariu diurne lui *Szabó Károly* pentru-că a funcţionat la adunarea dela *Agyagfalva.* În fine acum, ca numit vicepreşedinte, a poruncit să se desarmeze credincioşii supuşi ai M. Voastre, în contra ordinaţiunii general-comandantului, lăsând pe Unguri şi Săcui cu armele în mână, ca să continue rebeliunea, să lupte în contra M. Voastre şi să pustiească cu foc şi sabie ţinuturile Românilor şi ale Saşilor.

Maiestate! Un astfel de guvern, sub un astfel de vicepreşedinte, nu este în stare să restabilească în ţeară pacea turburată prin Maghiari, căci credincioşii M. Voastre, Români şi Saşi, nu mai pot avea încredere în el. De aceea, ne rugăm de M. Voastră să vă îndurаţi a disolva acel corp rebel şi a încredinţa şi de acì înainte trebile ţării comisarului împărătesc, Escel. Sale general-comandantului baron

http://statuldacia.info

Ant. Puchner, dându-'i-se și un consiliu administrativ, compus din membrii națiunilor necompromise.

Numai un astfel de bărbat imparțial poate avè încrederea popoarelor, poate restabilì pacea și ordinea de drept în țeară. Ear' după-ce sĕ va fi restabilit dorita pace, o adunare generală legală, compusă pe temeiul egalității de drepturi, din toate națiunile țĕrii, poate sĕ aleagă un guvern permanent, care apoi, cu voea M. Voastre imperiale și fără preterarea vre-unei persoane sau națiuni, va putè purta trebile țĕrii spre binele omenirei, al statului și al tuturor concetățenilor.

Pe lângă cari dorințe călduroase sûntem ai M. Voastre cu profundă reverință, prea supuși credincioși: Comitetul român de pacificare, în numele națiunii române din Ardeal, *Simeon Bărnuțiu* m. p., președinte, *Tim. Cipariu* m. p., membru, *A. Treb. Laurian* m. p., membru. *Sibiiu,* 8 Decemvrie 1848".

http://statuldacia.info

Adunarea națională dela Sibiiu.

O vrednică încheiere a anului, atât de bogat în evenimente, și bune și rele, dar' mai mult triste decât înveselitoare, — s'a făcut prin adunarea națională a Românilor, ținută la 28 Decemvrie în Sibiiu.

La început era proiectată astfel din partea comandantului suprem militar, baronul *Puchner,* — la ordinul căruia se convocase, — ca Românii gr.-catolici să o țină separat în *Blaj,* ear' cei gr.-orientali earăși separat în *Sibiiu.*

S'a întêmplat însă, că rebelii maghiari în zilele acelea au pus mâna pe Cluj și inaintau și spre Blaj, lucru care făcea imposibilă o întrunire de Români la Blaj pentru a se consulta în pace și liniște asupra situațiunii politice din țeară.

Dar' chiar și dacă nu se întêmpla acest incident, adunarea dela Blaj totuși nu se ținea, pentru-că prinsese teren în inimile românești convingerea, că politica românească nu e bine să se facă pe confesiuni, sau după confesiuni.

La Blaj n'a mers deci nimeni în ziua stabilită pentru ținerea adunării naționale române, ci întreaga lume inteligentă românească a venit la Sibiiu.

Adunarea s'a ținut la „Împĕratul Romanilor", sub presidența episcopului *Șaguna,* și în ființa de față a 250 de fruntași români din Sibiiu și jur, ales din comitatele meridionale ale Ardealului.

Autoritatea militară încă era representată, prin generalul *Pfersmann,* secretarul comandantului suprem *Glanz,* și prin locotenent-colonelul auditor *Klima,* toți în calitate de *comisari militari.*

Adunarea aceasta națională a Românilor din Ardeal, presidată de episcopul *Șaguna,* a câștigat o deosebită importanță nu numai prin conclusele aduse și bine primite din partea tuturor Românilor, ci mai mult prin frumoasa vorbire de deschidere, în care episcopul

http://statuldacia.info

Șaguna a descris clar și obiectiv situația din țeară, și a ținut sĕ facă teoria adevĕratului și a falsului patriotism, căutând sĕ punĕ *naționalismul* și *naționalitatea* pe base *morale,* singure chemate sĕ-'i dee o trăinicie sigură.

În adunarea aceasta a pus episcopul *Șaguna* de fapt mâna pe conducerea politicei române, degajându-se de această grea sarcină în modul cel mai mulțumitor și satisfăcĕtor.

Vorbirea, cu care a deschis această adunare, era următoarea: »*Fraților și domnilor!*

Pe timpul acela, când èu în singurătatea mea deplângeam amar și deploram din adâncul inimii poziținea cea nefericită a patriei noastre și a popoarelor celor-ce locuesc într'însa, și pe când anumit cugetam la națiunea mea, cea persecutată de inimicii nostri, la satele ei cele despoiate și arse, la bisericile cele pângărite și la vasele lor cele sfinte, precum și la mulțimea fraților din starea bisericească și mirenească, celor sentențiați și uciși cu cruzime, cari zac îngropați pe câmpuri și drumuri, și precând în sufletul meu cel turburat domnia cugetul cel trist, cum îmi va fi cu putință a mângăia și ajuta pe toți frații mei, preoți și mireni, cari scăpând de moarte prin foc sau prin sabia inimicilor, pe toată ziua aleargă la mine căutând ajutor, — pe același timp, când inima mea era mișcată și plină de înfricoșatele scene ale unui resbel civil barbar, primii preaonorabila scrisoare a Escelenței Sale generalului-comandant Baron *Antoniu de Puchner,* care însĕ în loc de a goni întristarea sufletului meu, încă o mai mări. Aceea sună în modul următor:

„Este firma mea hotărîre, precum și cu privire la poziținea mea și proclamațiunea din 18 Octomvrie 1848, totdeodată și sfânta mea datorință a lucra cu toate mijloacele morale și fisice, ce-'mi sûnt la dispositiune, într'acolo, ca liniștea și ordinea în țeara aceasta sĕ se restituească, și spre a se putè ajunge ținta aceasta, sĕ se facă capĕt tuturor violențelor și crudelităților, precum și tuturor prădărilor și devastărilor, asemenea tuturor scenelor de răpire și despoiare, cari spre cea mai adâncă a mea întristăciune, în contra proclamațiunilor mele din 9 și 26 Octomvrie și din 30 Noemvrie 1848 și în contra mĕsurilor luate și de altmintrelea, durere, se întêmplă și se comit încă și acum, atât în persoane, și încă ici-colea în persoane de tot nevinovate și nearmate, cât și în averi străine.

Drept aceea te provoc pe Preasfinția Ta prin aceasta, ca și din parte-'ți se mĕ spriginești prin influența morală a Preasfinției

http://statuldacia.info

Tale în această nisuință în modul cel mai efectuos, și spre scopul acesta, nu numai să emiți în înțelesul proclamațiunilor mele din 26 Octomvrie și 30 Noemvrie 1848, din cari urmează alăturea esemplare tipărite, o instrucțiune amăsurată către preoțimea subordinată, ci *totdeodată să conchemi pe toți protopopii, și încât se va putè mai mult și pe parochii cei cu influență și alte persoane inteligente și cu influență, cunoscute Preasfinției Tale, cu cea mai mare grabă pe o zi hotărîtă aici la Sibiiu la sineți,* și în presența unei comisiuni militare, ce se va ordina din partea mea anumit spre scopul acesta, să-'i obligi și să-'i îndatorezi și prin graiu, cu toată energia a lucra prin influența lor asupra poporului din toate puterile neobosit într'acolo, ca ordinea și siguritatea legală să se țină sfântă, să nu se facă escese brutale și violență nici cu persoanele, ori de ce națiune și opiniune politică să fie, până-când nu se scoală dușmănește asupra noastră, și nu să află cu arma în mână, cu intențiune dușmănească asupra noastră, nici cu avere străină, și preste tot, ca din partea națiunii române să se păstreze o astfel de purtare, încât ea prin aceea *să dovedească demnitatea sa de a fi primită in șirul națiunilor politicește majorene și libere,* ca împreună cu ele pe basele cele singure durătoare și salutifere ale moralității și religiunii, precum și ale temerii de Dumnezeu, resultătoare dintr'însele, să încheie sublima legătură a frățietății și a îndreptățirii egale și în politică și în vieața de stat liberă și constituțională.

Aceia, cari în nisuința de felul acesta întru a restituì ordinea și siguritatea, precum și a împedeca cruzimile și devastările ce deonestează demnitatea omenească, vor escela în mod deosebit, să 'mi-se facă cunoscuți la timpul seu cu numele.

Binevoind Preașfinția Ta a-'mi aduce la cunoștință *ziua pentru care vei deplinì conchemarea aceasta,* spre a ordina o comisiune militară, aștept totdeodată și împărtășirea tuturor celor dispuse în această causă". —

Causa cea mai de frunte a adunării noastre presente este dar' acest ordin al Escelenței Sale, prin care eu sûnt însărcinat ca se vĕ dau, fraților și domnilor, o inviațiune prin graiu viu, spre delăturarea și împedecarea ori-cărei fapte ilegale și violente, ce ar putè cuteza poporul nostru a o sĕvîrșì în timpul acesta trist și fatal. Spre scopul acesta este ordinată aici și onorata comisiune militară.

Fraților și Domnilor! De multișor timp să observă la popoare un spirit nou, care din locuințele avuției și ale buneistări cu încetul

http://statuldacia.info

străbătù şi până în colibele cele sărăceşti ale ţĕranilor, şi aduse toată Europa într'o mişcare înfricoşată şi fatală; zic fatală, căci pe cât de puţin sĕ poate spune înainte, în ce loc sĕ va oprì peatra ce o ai aruncat, pe atât de puţin putem ştì încă acum, ce sfîrşit va lua mişcarea aceasta. Acest spirit sĕ zice că este productul culturii şi al civilisaţiunii; aşadar' s'ar putè presupune, că acela va fi un spirit fericitor de toate popoarele, un spirit, care pe toţi oamenii sĕ-'i facă buni şi fraţi adevĕraţi, convingêndu-'i în adâncul sufletului lor, că toţi oamenii sûnt fii ai unui părinte ceresc, care zice razelor soarelui seu sĕ rĕsară peste toate neamurile deopotrivă şi care cu căldura lor nu fac între ei nici o deosebire. Dar' durere, că nu este aşa! Cultura şi civilisaţiunea încă n'au făcut binele acela ce s'ar putè aştepta dela ele, ceea-ce însĕ nu e vina lor, ci vina acelora, cari posed numai o cultură falsă, scălciată, pe care în chip mincinos o numesc cu numele de cultură şi civilisaţiune. Ear' spiritul timpului de faţă a deşteptat la popoare cu deosebire simţĕmêntul liberal şi *naţional,* care şi în poporul nostru, în naţiunea noastră, tot mai mult şi mai bine sĕ desvoaltă.

Simţĕmêntul liberal este nisuinţa cătră desvoltarea liberă a referinţelor de stat şi cetăţeneşti; ear' cel naţional este deosebita simpatie cătră toţi aceia, cari sûnt de un neam, de o naţiune sau limbă. Simţul liberal-naţional dominează acum toate popoarele, le încinge pe toate cu o legătură strînsă şi le însufleţeşte cu zel înflăcărat. Dar' simţul liberal şi naţional numai ca obiect abstras rĕmâne cu totul fără preţ, şi dacă e ca sĕ aducă foloasele ce sĕ află dealtmintrelea în teoria lui, trebue sĕ fie basat pe moralitate, căci numai dintru aceasta sĕ derivă cele mai frumoase vîrtuţi sociale.

De aceea, când simţul liberal-naţional sĕ basează pe moralitate, atunci nu sĕ mai mărgineşte numai pe lângă alipirea de partida proprie, căci aceasta poate fi condusă de egoism şi separatism, ci sĕ estinde mai departe, cuprinde toate instituţiunile societăţii de stat şi patria însaşi, şi-'şi alege de conducĕtoare cu deosebire iubirea cătră dînsa. Drept aceea, cutez a glorifica simţul liberal şi naţional numai atunci, când este basat pe *moralitate* şi sĕ povĕţueşte de iubirea patriei. Esemplul acesteia sĕ află în istoria vechilor Greci, mai cu seamă într'a Atenienilor şi Spartanilor celor bine cunoscuţi pentru civilisaţiunea şi năravurile lor, căci sĕ întreceau unii pe alţii în gloria naţionalităţii lor, ear' în lupta contrá subjugătorilor străini erau numai o naţiune, numai un popor grecesc.

http://statuldacia.info

Aşa sĕ cuvine şi nouĕ, Românilor, ca în gloria naţionalităţii noastre sĕ emulăm cu celelalte naţionalităţi, ear' în lupta cu inimicii patriei şi ai preaînduratului nostru monarch sĕ formăm împreună cu ele numai un popor *transilvano-austriac*. De aici urmează, că fiecare cetăţean e dator a sĕ nevoì cu tot zelul pentru binele naţiunii sale, şi că la cas de lipsă trebue sĕ fie gata a sĕ jertfì pentru interesele comune sociale.

Aceasta însĕ numai la naţiuni de acele sĕ poate întêmpla, ai căror fii cu toţii recunosc de bună astfel de credinţă politică şi urmează ei.

După astfel de principii, lesne sĕ va convinge naţionalistul, că el e îndatorat a aduce jertfe patriotice pentru binele comun, asemenea sĕ va folosì patriotul şi de drepturile patriei sale în convicţiunea, că acelea compet şi concetăţenilor sei. De aceea zice înţeleptul Platone, „că lucrarea leală leagă societăţile, ear' cea egoistică le risipeşte". Şi Livius despre datorinţele cetăţeneşti zice, că: „Republica incolumis et res privatas facile praestat salvas". Simţul patriotic la popoarele antice era la un grad atât de înalt, încât printr'însul sĕ puteau alina toate patimile, precum sĕ vede din cuvintele lui Cicerone: „Omnium societatum nulla carior quam ea, quae cum republica est unicuique nostrum. Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium caritates patria una complexa est, pro qua quis bonum dubitat mortem oppetere, si ei sit profuturus". (De oficiis I. 17).

Dacă vom privì simţul liberal şi naţional din punctul acesta de vedere, atunci vom fi în stare a convinge, nu numai pe naţiunile cari locuesc în ţeara noastră, ci şi pe celelalte naţiuni europene, că noi pe lângă toată subjugarea şi apĕsarea naţiunii şi religiunii noastre, ce o am purtat mai multe veacuri, în răbdare fără esemplu, şi pe lângă toate neauzitele sarcini feudale, ce ni-se impuseră şi întru asemenea sĕ esecutară cu volnicie, totuşi n'am vătĕmat simţul liberal şi naţional basat pe moralitate. Maiestatea Sa preagraţiosul nostru Domnitor a pronunţat acum simbolul credinţei sale politice, după care voinţa preaînălţiei sale este, ca *sĕ fericească toate popoarele statelor sale* după principiul cel dumnezeesc al libertăţii, egalităţii şi frăţietăţii. De aceea noi în adunarea naţională dela Blaj am jurat solemnel, că voim a rĕmânè credincioşi patriei noastre, preaînduratului nostru monarch şi naţiunii noastre, şi totodată am promis şi celoralalte naţiuni, că vom respecta naţionalitatea lor, însĕ cu acel adaus, ca şi ele sĕ respecteze a noastră.

http://statuldacia.info

Însĕ cari au fost urmările simbolului împĕrătesc şi ale loialităţii noastre? Toate naţiunile erau însufleţite de mulţumită cătră bunul monarch, numai din partea unei partide ultramaghiare aceasta nu se lua în seamă întru nimic. Această partidă începù a seduce naţiunea maghiară prin tot felul de mijloace şi prin un terorism înfricoşat, şi a o aţîţa asupra părinteştilor intenţiuni ale Maiestăţii Sale. Ea iritâ pe Maghiari asupra concetăţenilor lor, cari se ţineau de altă naţionalitate şi nu de a lor, şi începù un rĕsboiu civil plin de pângăriciuni asupra Croaţilor şi Sêrbilor, omorînd pe generalul Lamberg, emisar împĕrătesc, şi măcelărind nenumĕraţi Români şi Saşi. Dacă oamenii acestei partide ar fi basat simţul lor naţional pe basele amintite de mine mai sus, apoi nu 'l-ar fi pângărit nici acesta, nici patriotismul lor prin un rĕsboiu civil crudel. ci cu toţii am sta dinaintea preaînaltului tron ca model de fidelitate şi ca o fortăreaţă neusurpabilă de cătră inimicii din afară, şi soarele păcii şi al frăţietăţii ar strălucì atunci necontenit asupra unei ţĕri fericite.

Partida aceasta însĕ nu respectà nici pe concetăţenii sei, ba nici pe sine însaşi, ci din contră, sĕ răpì prin egoismul seu şi nemărginita sa rĕinţă întru atâta, încât nu sĕ ruşinà a proclama şi a afirma, că aici în ţeara noastră este numai o naţiune şi aceasta e cea maghiară, care singură ar avè dreptul esistenţei politice, ear' toate celelalte naţionalităţi n'ar avè dreptul acesta. Aceea nu se ruşinà a afirma mai departe, „că trupele împĕrăteşti vin sĕ suspendeze drepturile întărite prin legi sancţionate". Dar' cu deosebire a fost ea atât de nerușinată, ca sĕ amenințe prin o proclamaţiune Kossuth-ianĕ naţiunii noastre române, că de nu va ţinè cu dînsa, adecă de nu se va face necredincioasă cătră monarchul seu şi cătră celelalte naţiuni loiale pământene, Kossuth va demanda Maghiarilor şi Sĕcuilor sĕ se scoale, dela mic până la mare şi sĕ cutropească pe toţi Românii împotrivitori, şi că îi va încărca de nou cu zecima şi alte datorinţe iobăgeşti, — ceea-ce în comitatul Zarandului s'a şi întêmplat. Şi măcar că preagraţiosul nostru monarch se nevoì a restatorì liniştea, şi măcar că din causa aceasta emise cătră popoarele sale, şi cu deosebire cătră naţiunea maghiară, proclamaţiuni pĕtrunzĕtoare de inimă, asigurând într'însele, că Preaînălţia Sa totdeauna a iubit şi a stimat naţiunea maghiară, dar' fără de a voì sĕ vatĕme sau sĕ înapoieze pe celelalte naţiuni — partida rĕsturnătoare totuşi nesocotì cuvêntul împĕrătesc şi continuà resbelul civil în contra tuturor celoralalte naţiuni din ţeară, şi chiar şi în contra credincioaselor trupe împĕră-

http://statuldacia.info

teşti, cu neauzită crudelitate, răpì toată averea statului la sine şi declară fiecăruia moarte, care în 7 zile nu 'i-se va preda.

Vĕzênd acum preagraţiosul nostru domnitor, că din schînteia cea mică a rĕsboiului civil s'a aprins un foc mare consumător ce cutropia patria noastră şi se părea că o dă jertfă ruinii totale, preaînalt acelaşi prin manifestele împĕrăteşti din 3 şi 4 Octomvrie hotărî: 1. ca dieta din Budapesta sĕ se disoalve; 2. ca ţeara până la restituţiunea liniştii şi a ordinii sĕ se pună sub legile marţiale.

În urma acestor preaînalte manifeste împĕrăteşti, Escelenţa Sa generalul-comandant în Transilvania, baronul *Anton de Puchner,* publică sub 18 Octomvrie tuturor naţiunilor transilvane, că dînsul a luat frênele guvernării şi a pus ţeara sub legile marţiale, şi că toate autorităţile militare, civile şi bisericeşti, de ori-ce credinţă şi naţionalitate, au sĕ asculte de poruncile lui. Totdeodată provoacă pe toţi, cari pot purta arme, a se alătura armaţi lângă trupele împĕrăteşti şi a le privì pe acestea de conducĕtoarele lor, pentru-că a sosit cel mai ponderos moment al vieţii, în care fiecare cetăţean credincios al statului are ocasiune a documenta credinţa şi alipirea sa cătră cel mai bun monarch, căruia ca unui părinte binele copíilor lui, aşa îi stă la inimă fericirea popoarelor sale, şi a apĕra libertatea şi egalitatea constituţională a tuturor naţiunilor de ori-ce pericol.

Eu îndată-ce fui înştiinţat din partea Escelenţei Sale a domnului comandant-general despre acestea, cu datul 19 Octomvrie, nu lipsìi a-'i raporta neamânat, că eu, apoi toată preoţimea şi întreagă naţiunea română din Transilvania, am primit preaînaltele manifeste împĕrăteşti şi celelalte proclamaţiuni în cel mai mare entusiasm al inimilor noastre celor alipite în credinţă de cel mai îndurat monarch, şi că cu bucurie sûntem gata a apĕra preaînaltul tron şi serenisima dinastie până la cea din urmă picătură de sânge, şi a duce la deplinire cu loialitate poruncile Escelenţei Sale. Totdeodată am emis în aceeaşi zi un circular cătră întreaga diecesă, cu provocarea, ca Românii nostri, pentru susţinerea bunei ordine şi pentru esecutarea voinţei preaînalte a Maiestăţii Sale, sĕ se înarmeze. Într'aceea am împărtăşit poporului şi sfătuirea archierească, a sĕ lăsa de ori-ce violenţă în contra ori-cărui om şi a nu întreprinde nimic fără apriata demândare a Escelenţei Sale generalului-comandant, asemenea îl făcui băgător de seamă şi la acea împrejurare, că naţiunea noastră sĕ întrebuinţeze armele sale numai pentru restituirea liniştii şi a păcii în ţeară, pentru ca sĕ merite a sĕ chema fiii lui Dumnezeu, căci c-etim în Sf. Scriptură:

http://statuldacia.info

„Fericiţi sûnt cei iubitori de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu sĕ vor chema“. Şi naţiunea săsească a primit manifestele şi proclamaţiunile Escelenţei Sale cu cea mai mare bucurie a le urma. Ear' rebelii până astăzi încă urmează cruzimile lor cele sĕlbatice, omorînd Români şi Saşi, dând foc tîrgurilor şi satelor româneşti şi săseşti şi purtând rĕsboiu de cutropire totală contra concetăţenilor lor şi contra trupelor împĕrăteşti.

Ei încă tot nu sĕ înfioară de fanatica lor devisă din primăvara anului trecut: „unio vagy halál!“ (uniune sau moarte).

Pe lângă toate silinţele preagraţiosului nostru monarch şi pe lângă toată lealitatea celoralalte naţiuni din monarchie, ne aflăm în flacările cele mistuitoare ale rĕsboiului civil în contra partidei ultramaghiare. De aceea ne-am înarmat pentru susţinerea preaînaltului tron al Maiestăţii Sale, şi pe lângă cei 5000 recruţi ce 'i-am dat în iarna anului trecut, în toamnă am dat de nou 4000 feciori pentru complectarea bine-credincioaselor regimente de linie româneşti, ear' poporul celalalt sĕ grupează împregiurul trupelor împĕrăteşti.

Escelenţa Sa domnul general-comandant, cunoscênd cu desĕvîrşire preaînalta voinţă a Maiestăţii Sale, doreşte cu cea mai mare seriositate, ca acest nefericit rĕsboiu civil sĕ fie purtat cât sĕ poate mai cu cruţare, şi tuturor grozăviilor de violenţă şi devastări sĕ se pună capĕt; de aceea mĕ provoacă pe mine, ca în silinţa aceasta umană sĕ-'l sprijinesc prin conlucrarea mea morală.

Fraţilor şi domnilor! Convins de lealitatea noastră, de simţĕmintele noastre naţionale şi patriotice, şi presupunênd, că cunoaşteţi înaltele intenţiuni ale Maiestăţii Sale, cari sûnt oglinda moralităţii, — vĕ provoc drept aceea pe toţi, ca voi, măcar-că partida ultramaghiară sĕ pare a fi scos din iad mijloacele sale pentru subjugarea celoralalte naţiuni şi pentru nimicirea trupelor împĕrăteşti, şi le întrebuinţează acelea necurmat arzênd şi pustiind, — voi, zic, sĕ conlucraţi cu toţii şi cu toate puterile într'acolo, ca şi în privinţa aceasta sĕ se îndeplinească preaînalta voe şi demândare a Maiestăţii Sale şi a consiliarului lui intim. Prin aceasta comprobăm în modul cel mai bun, că sûntem demni de preaînalta graţie a Maiestăţii Sale, de înalta protecţiune a Escelenţei Sale domnului general-comandant, precum şi de frăţietatea celoralalte naţiuni în cuget bun.

Intenţiunea cea filantropică a Escelenţei Sale atunci va aduce mai curênd fructele dorite, dacă vom lumina poporul şi-'l vom face sĕ înţeleagă, că şi în timpul de acum cetăţenilor pacînici şi

http://statuldacia.info

ascultători nu le e iertat a sĕvîrşi cruzimi volnice, fiindcă cu astfel de fapte numai rebelii sĕ pătează, cari în furia lor nu recunosc nici o moralitate. Mai departe va fi de folos a face atent poporul la iubirea lui cea înflăcărată cătră bunul nostru monarch şi a-'l îndemna la iubire şi cruţare cătră fraţii lui cei sărăciţi prin focuri şi jafuri, pentru a căror subsistenţă trebue sĕ purtăm grije cu toţii.

Vĕ rog dar' cu toată căldura, spriginiţi în intenţiunea aceasta, prin conlucrarea voastră morală, pe fratele vostru, care pentru binele naţiunii sale a trecut prin Scylla şi Chiaribde, şi care până la rĕsuflarea cea din urmă a vieţii sale nu va înceta nici-când a sĕ nevoi pe calea religiunii şi a moralităţii, în interesul preagraţiosului nostru domnitor şi al naţiunii noastre.

Fraţii mei! *Numai religiunea şi moralitatea ne pot face fericiţi.* Dacă vom împlini totdeauna datorinţele acestea, atunci Dumnezeu şi împĕratul vor fi cu noi, şi cu ajutorul lor vom sfărîma lanţurile sclăviei noastre şi le vom lăsa de suvenire următorilor nostri celor liberi.

Totdeodată vĕ descoper cu ocasiunea aceasta în mod solemn, că Maiestatea Sa preagraţiosul nostru împĕrat Ferdinand I., a abzis de tron şi de stăpânirea austriacă, şi că 'i-a urmat în stăpânire Înălţia Sa c. r. archiducele Francisc Iosif. Maiestatea Sa a fost pătruns de convicţiunea aceea, că urgenţa evenimentelor, precum şi trebuinţa cea nenegabilă şi neîncungiurabilă a unei modificări mari şi ample în formele de stat, pe cari Preaînălţia Sa s'a nevoit în luna lui Martie 1848 a le întîmpina şi a le pune în lucrare, cere puteri mai tinere, ca opul cel mare sĕ sporească şi sĕ ajungă la o fericită deplinire.

Inimile noastre în veci vor păstra mulţumitoarea suvenire a acestui neuitat monarch, care a fost în adevĕr un tată al popoarelor sale, pentru-că el a fost, care în graţia şi îndurarea sa puse naţiunea şi biserica noastră în egalitate cu celelalte, şi care mai departe prin resoluţiunea din 23 Iunie a. c. demândă, ca naţionalitatea noastră *sĕ se asigure prin o lege specială,* şi că după numĕrul naţiunii noastre indivizii ei cei apţi sĕ se primească în oficiile publice. Dumnezeu atotputernicul sĕ binecuvinte pe Maiestatea Sa *Ferdinand* cel bun, pentru toate aceste faceri de bine, şi sĕ-'l învrednicească a vieţui încă multe zile cu bucurie, după pofta inimei lui celei temĕtoare de Dumnezeu.

Ear' noi în durerea noastră pentru perderea lui ne vom mângăia prin suirea pe tron a nepotului lui, şi salutăm pe Maiestatea Sa împĕratul *Francisc Iosif I.* cu sinceră iubire, cu nefrângibilă credinţă

http://statuldacia.info

şi cu adevĕrată alipire, şi dorim Preaînălţiei Sale, ca sĕ-'l scutească numele Dumnezeului lui Iacob, sĕ-'i trimită lui ajutor dintru cel sfânt şi din Sion sĕ-'l sprigineascĕ pe dînsul. Sĕ binecuvinte Dumnezeu armele oştilor lui spre restaurarea păcii în staturile lui şi sĕ supună sub picioarele lui pe tot vrăşmaşul şi pismaşul; sĕ-'i dee lui după inima lui şi tot sfatul lui sĕ-'l împlinească.

„Dumnezeule din cerul cel sfânt, împlineşte toate rugările lui; dă-'i sporirea lui Moise, vitejia lui David şi înţelepciunea lui Solomon, spre fericirea staturilor lui, ca sĕ fie întru adevĕr tată al supuşilor sei, sprijin celor nĕcăjiţi, învingĕtor peste inimicii lui, şi noi toţi în zilele stăpânirii lui sĕ ne împărtăşim de pace, linişte şi fericire. Amin!"

O impresiune adâncă „asupra celor presenţi a făcut frumoasa vorbire a episcopului *„Saguna,* care, numind de secretari ai adunării pe *George Bariţiu, Paul Dunca, Ioan Hania* şi *Ioan Orbonaş,* — a dat cuvêntul lui *A. Tr. Laurian,* ca sĕ facă raport amĕnunţit despre activitatea comitetului naţional român, şi a delegaţiunei române, trimisă la Viena.

S'au deslănţuit apoi nişte desbateri foarte serioase şi decurse între marginile cele mai stricte ale parlamentarismului, al căror resultat îl găsim trecut în *procesul verbal,* luat în această adunare şi stilisat astfel:

— „Adunarea, compusă ca din 250 membri, protopopi, preoţi, notabili şi altă inteligenţă a naţiunii, fù deschisă prin subscrisul episcop şi preşedinte *Andreiu „Saguna* la $9^1/_2$ ore dimineaţa, cu un cuvênt amĕsurat serioaselor împrejurări, în fiinţa de faţă a onoratei comisiuni militare, constătătoare din Esc. Sa feldmarşal-locotenentul *Pfersmann,* secretarul de rĕsboiu Florian *Glanz* şi vice-colonelul *Klima.* În decursul cuvêntului rostit de preşedintele sĕ cetì ordinaţiunea Esc. Sale domnului general-comandant br. Antoniu de *Puchner,* cu data din 9 Dec. 1848 nr. 4866, atât în originalul german, cât şi românește. După aceea preşedintele îşi continuà cuvêntarea sa, în care dăduse toată starea presentă a patriei noastre. Osebì între patriotismul şi naţionalitatea adevĕrată şi falsă, punêndu-le pe proba moralităţii; descrise şi terorismul duşmanului, cu care ne luptăm, atinse şi mĕsurile câte sĕ luaseră spre a purta rĕsboiul cât sĕ poate mai omenește, ear' după-ce recomandà adunării a căuta cu totadinsul mĕsuri şi mijloace de împăcare şi de precurmarea cruzimilor, în urmă înçunoştiinţà despre abzicerea dela tron a Maiestăţii Sale împĕratului şi regelui Ferdinand şi despre

http://statuldacia.info

suirea la tron a strălucitului seu nepot, archiducele Francisc Iosif. Ştirea din urmă fù primită de cătră adunarea întreagă cu vivate întreite.

După acest cuvênt, tot preşedintele provocà pe membrii adunării, ca sĕ-'şi descopere ale lor păreri, liberi şi fără sfială.

Un membru al adunării voì ca mĕsurile pregătitoare şi ducĕtoare cătră o împăciuire a ţĕrii, cum şi cele-ce sûnt a sĕ lua pentru curmarea nelegiuirilor şi a cruzimilor, sĕ se distingă în *momentane,* cerute a sĕ lua înainte îndată acum, şi earăşi în altele, cari sĕ ne asigure pacea şi sĕ astêmpere ori-ce patimi periculoase pentru tot viitorul.

Un alt membru reflectà, că adunarea ar trebuì mai întâiu sĕ afle toate mĕsurile şi mijloacele câte s'au luat spre acest scop de cătră comitetul românesc de pacificaţiune, pentru-ca sĕ ştim de unde avem sĕ începem. Un membru al comitetului, provocat fiind, dete pe larg socoteală documentată pentru toate lucrările lui pe restimp de douĕ şi jumĕtate luni, care şi fù primită cu plăcere şi îndestulare, recunoscêndu-se totodată nespusele greutăţi cu cari comitetul are a sĕ lupta în acest timp atât de critic.

După aceasta câţîva oratori, preoţi şi mireni, începură a propune diferite mĕsuri ducĕtoare cătră linişte şi pace. Adunarea după o desbatere serioasă de patru ore, după ascultarea mai multor plângeri de nenorociri amare, mai din toate părţile ţĕrii, sĕ învoì şi votà următoarele puncte de o *petiţiune naţională:*

1. Sĕ se restaureze oficiolatele prin toate comitatele, districtele şi scaunele, după proporţiunea ce resultă din numĕrarea sufletelor deosebite după naţionalităţi, şi sĕ se confirme la posturile lor. Aceasta este o mĕsură ce taie anarchia dela rădĕcină, pentru-că îndată-ce poporul âre oficiali de încredere, ascultă şi se supune la toate mandatele şi mĕsurile administrative şi împăciuitoare, eară cârmuirea ţĕrii, la cas de neîmplinire, are pe cine sĕ tragă la strânsă responsabilitate. Aşadar' restaurarea oficiolatelor este condiţiunea, — fără care nu, a păcii.

2. Sĕ se denumească comisiuni în sensul petiţiunii dela Blaj, întărite şi de cătră M. Sa împĕratul prin preaînalta resoluţiune ddto Insbruck 23 Iun. a. c., spre a cerceta toate diferinţele şi împărechierile între fostii iobagi şi fostii proprietari, între particulari, comunităţi, cum şi între naţiuni. Neapĕrata trebuinţă a unor asemenea comisiuni o recunoscuseră şi aristocraţii în dieta lor. O mulţime de colonicaturi luate dela ţĕrani prin toate comitatele şi întrupate în

http://statuldacia.info

sîlă cu alodiaturile, mai vêrtos dela 1819 încoace, ocuparea earăşi în sîlă a pădurilor, fênaţelor, morilor şi altor averi comunale prin domnii proprietari, sûnt tot atâtea obiecte de pretensiuni, cari pe poporime o aduc în foarte mare neodichnă, aşteptând cu neastîmpĕr ca sĕ se decidă odată asemenea diferenţe.

3. Sĕ mai cer alte comisiuni mixte, spre a cerceta toate pagubele făcute de duşmani prin ardere şi prădăciuni şi spre a mijlocì îndată despăgubiri, atât din colecte creştineşti, cât şi mai vêrtos din contribuţii belice, cari trebue sĕ se iee neapĕrat dela oraşele şi persoanele rebele. Dacă aceste comisiuni nu vor fi grăbite, un mare numĕr de comunităţi, mii de familii, sûnt espuse peririi şi stîngerii totale, prin care pe viitor sĕ pricinueşte şi statului o nespusă păgubire.

4. Sĕ se dee arme de foc cu baionete la o gardă mobilă românească, ca de 15 mii, care sĕ fie bine deprinsă şi disciplinată. Ca sĕ putem avè pace, trebue neapĕrat sĕ se înfrêneze odată duşmanii, şi aceasta sĕ poate face numai cu arme scopului rĕspunzĕtoare, căci fără arme nici eroii nu pot fi bravi.

5. Sĕ se mai câştige vre-o 50 mii puşti pentru poporul întreg, pe socoteala şi pe creditul naţiunii.

6. Sĕ se deschidă şcoalele, sĕ se înfiinţeze şi clase juridice provisorii la Blaj şi în Sibiiu, până-când se va putè înfiinţa universitatea cerută dela Monarchul. Sĕ cere neapĕrat, ca junimea studioasă sĕ fie ocupată cât se poate la un loc şi cu folos pe viitor. Junimea română în circumstările presente nu-'şi mai poate face cursul juridic pe la colegiurile în cari învĕţa până acuma, atât pentru-că acele nu sûnt şi nu pot fi deschise, cât şi pentru-că n'ar fi cu sfat a venì în contact cu junimea maghiară, carea mai toată se află în castrele rebele.

7. Comunităţilor sĕ se dee lemne de foc, atât din pădurile privaţilor, cât şi din cele fiscale, pentru-ca familiile din atâtea sate arse, cum şi toate altele, ale căror bărbaţi petrec cu lunile la lagăr, sĕ nu piară de frig. Pădurile de tăiat sĕ fie preţuite. Lemnele de scopuri technice trebue sĕ fie cruţate.

8. Causa muntenilor din domeniul Câmpenilor, cu fiscul, asupra pădurilor, sĕ recomandă cu totdeadinsul. Mĕsuri şi condiţiuni de împăciuire pe viitor sûnt, ca:

9. Adunarea, ţinêndu-se strîns de toate punctele petiţiunii dela Blaj din Maiu şi Septemvrie a. c. *protestează din nou în contra uniunii Transilvaniei cu Ungaria,* ca în contra isvorului de toate

http://statuldacia.info

nenorocirile patriei noastre. Cere, ca marele-principat al Transilvaniei să rămână în a sa independenţă, ear' legile fundamentale să'i-se întocmească după noua constituţiune austriacă, primită şi de naţiunea română.

10. Guvernul din Cluj, care să compromise de atâtea-ori prin purtarea sa cea perfidă, *să se desfiinţeze,* decrete şi orîndueli ce vor mai purcede dela acelaşi să fie declarate de nule, ca unele cari în loc să astêmpere mai vêrtos aţîţă turburările. Deci adunarea protestează în contra ori-căror lucrări ale acelui guvern. Află de bună şi rugămintea comitetului român subşternută în privinţa aceasta prin înaltul general-comando la Maiestatea Sa împĕratul, în urmă cere a să înfiinţa un guvern provisor al ţĕrii, care să aibă încrederea publică. sub preşedinţa Escel. Sale a domnului comandant-general B. Anton Puchner, care să administreze până la o definitivă pace şi regulare a raporturilor ţĕrii.

11. Adunarea cere şi doreşte, ca Maiestatea Sa împĕratul să binevoească a confirma comitetul român de *permanent* până la timpul, când naţiunea să va putè organisa şi raporturile internaţionale să vor regula peste tot prin o dietă generală.

12. Să se deschidă o dietă compusă din toate naţionalităţile patriei, îndată ce vor suferì împrejurările.

13. Naţiunea, întemeindu-se pe egalitatea drepturilor şi a naţionalităţilor, îşi reservă dreptul de a-'şi alege un cap naţional, care să va confirma de Maiestatea Sa, şi de-a să organisa în o adunare generală, pe basele cari să vor aşeza de cătră dieta constituantă a monarchiei pentru toate naţiunile garantisate.

Între şi după statoririle acestor puncte să făcură mai multe interpelaţiuni în privinţa causei saso-române. Comitetul fù provocat a arĕta, dacă a aşternut vre-o cerere şi în privinţa aceasta. Adunarea declară, că este de tot nemângăiată cu rĕspunsurile universităţii săseşti, dacă nu vede în faptă nici o împlinire a celor promise, dacă nici comunităţile săteşti nu sûnt suferite a-'şi alege liber măcar pe notarii şi pe juraţii satelor, şi dacă nu să aplică nici măcar un oficial de român, nici chiar la satele încorporate din Alba-superioară şi Cetatea-de-baltă. Totodată să protestează şi în contra numirii de pământ săsesc în loc de fund-regiu, avênd Românii cu Saşii în acest pământ proprietate şi drepturi egale după legi.

Cătră finea şedinţei să ridicară câteva plânsori amare în contra unor invinuiri foarte asupritoare şi cu totul dureroase, ce să scornesc în contra naţiunii române, spre a o înegrì şi a o înapoia.

http://statuldacia.info

Acele invinuiri sûnt, că *Românii ar fi reacţionari.* Aceasta ar însemna atâta, ca şi cum Românii ar voi a rechema iobăgia şi toate alte asupriri pe capetele lor. Adunarea respinge dela sine această învinuire cu toată urgia; declară totodată, că naţiunea română vrea tron şi monarchie constituţională, ear' nu despotism. Că Românii ar voi un stat independent, cu călcarea altor naţionalităţi. Adunarea priveşte această învinuire ca eşită dela acel egoism, care ar mai denega bucuros naţiunii române dreptatea şi egalitatea. Ungurii voesc separatismul monarchiei, ear' Românii tocmai acum îşi varsă sângele pentru susţinerea şi întregimea monarchiei austriace. Adunarea este convinsă, că viitorul şi fericirea naţiunii române sûnt condiţionate de întregimea monarchiei austriace, pentru care şi protestează cu solemnitate în contra ori-cărui prepus de separatism monarchic. Că Românii ar fi republicani. Această învinuire este destul de respinsă în credinţa Românilor, dovedită către tronul austriac în toate timpurile, şi pe care o dovedesc şi acum, atât regimentele române, cât şi legiunile naţionale, vĕrsându-'şi sângele pentru întregimea monarchiei şi pentru augusta dinastie austriacă. Peste aceasta republicanii şi reacţionarii sûnt două contraziceri proaste, cari sĕ şterg una pe alta. Adunarea protestează cu toată tăria în contra acestei calomnii. Naţiunea română voeşte şi cere libertate drept înţeleasă, a cărei garanţă o vede în monarchia constituţională. Că Românii ar fi comunişti. Adunarea cunoaşte şi acî numai o calomnie ridicolă, pe care earăşi în unanimitate o respinge cu dreaptă mânie şi protestează în contra ei. Românii sûnt partea mai mare agricultori şi economi, cărora simţul şi boldul de proprietate este osebit. Cerênd ei ştergerea iobăgiei, cerură tocmai garantisarea proprietăţii. Românii nu cunosc nici teoriile comunistice, nici starea de proletari. Ce este drept. în acest timp de rĕsboiu sĕ fac şi nelegiuiri şi răpiri. Însĕ adunarea, fără a le desvinui cât mai puţin, le reduce la isvoarele lor firesti, cari sûnt deoparte diferenţele de proprietate arĕtate sub punctul 3, ear' de altă parte desele provocări ale duşmanilor prin nemărginitele predăciuni, făcute în comunităţile româneşti, cari scot pe oameni din tot cumpĕtul lor.

Adunarea, după-ce îşi repeţi dorinţa de a-'i fi ascultate punctele sus aşternute, fù desfăcută prin domnul preşedinte episcop.

Dată în Sibiiu, din şedinţa adunării naţionale. *Andreiu Şaguna* m. p., episcopul şi preşedintele adunării, *Paul Dunca* m. p., secretar, *George Barițiu* m. p., secretar, *Ioan Orbonoş* m. p., protopop şi secretar, *Ioan Hannia* m. p., protodiacon şi secretar".

http://statuldacia.info

În adunarea aceasta s'a ales în fine o delegaţiune, care, sub conducerea episcopului *Şaguna,* să meargă la monarchul, parte pentru a depune la picioarele tronului omagiile întregei naţiuni române, parte pentru a-'i presenta o nouă petiţiune, compusă pe basa concluselor luate în această adunare.

Astfel s'a terminat viforosul an de patruzeci-şi-opt, şi astfel s'a făcut trecerea la cel următor.

http://statuldacia.info

Românii la Monarchul.

La începutul anului 1849 rĕsboiul civil sĕ afla încă în plină deslănţuire. peste întreg teritorul statului ungar, fără a 'i-se putè prevedea sfîrşitul.

Turburările erau generale în ţeară şi duşmăniile între popoare atât de mari, încât nimeni nu era sigur de vieaţă. De aceea, membrii delegaţiunii române, însărcinată din partea adunării naţionale din urmă cu mergerea la Viena, pentru-ca sĕ depună la poalele tronului omagiile poporului român, din incidentul suirei pe tron a noului şi tinĕrului monarch *Francisc Iosif I.*, — au trebuit sĕ facă drumul la Viena cu mari ocoluri, pe căi lăturalnice, prin alte ţĕri. Însuşi conducĕtorul delegaţiunii, episcopul *Şaguna,* a trebuit sĕ meargă pe la Bucureşti şi Cernăuţi la Viena.

Curtea împĕrătească nu sĕ mutase la Viena, ci sĕ afla încă şi acum în Olmütz. Episcopul *Şaguna* a plecat deci dela Viena la Olmütz, pentru a sĕ presenta, şi până la sosirea celoralalţi membri din delegaţiune, singur monarchului, în scopul de a-'i espune cu credinţă şi sinceritate starea poporului român din monarchia austriacă, vrednic de o soarte mai bună. A solicitat deci o audienţă la curte, care imediat 'i-s'a acordat. În 6 Februarie a fost primit *Şaguna* la curte, cu care ocasiune a rostit în faţa tinĕrului domnitor următoarea vorbire:

„*Maiestate!* Grabnica şi surprinzĕtoarea ştire despre suirea pe tron a Maiestăţii Tale a stîrnit în inimile naţiunii române din Transilvania cele mai ferbinţi sentimente de neclătită credinţă cătră înăscutul lor suveran, şi totodată şi o îmbucurătoare nădejde într'un viitor înflorit şi fericit al tuturor popoarelor şi ţĕrilor, cari sĕ află sub sceptrul cel blând al Maiestăţii Tale. Dar' nu mai puţin sĕ vîrî în inima ei şi acea convingere, că reformarea statului, corĕspunzĕtoare lipselor şi pretensiunilor timpului, la care M. Sa împĕratul Ferdinand

http://statuldacia.info

cel bun a pus fundamentul, ear' deplina punere în lucrare a acestora o a încredințat Maiestății Tale, în cel mai scurt timp va fi încoronată de un sfîrșit mulțumitor și plin de fructuri, căci mai presus de ori-ce îndoeală este cunoscut, că manifestul cel împĕrătesc despre suirea pe tron din 2 Decemvrie a. t. a umplut inimile tuturor credincioșilor supuși austriaci cu bucurie, deoare-ce Maiestatea Ta întru același v'ați îndurat a încredința popoarele, precumcă M. Ta, cunoscênd trebuința și prețul cel înalt al instituțiunilor libere și corĕspunzĕtoare timpului din convingerea proprie, cu bună nădejde pășești pe calea care are sĕ ducă la o mântuitoare reformare și întinerire a monarchiei; căci pe basa libertății celei adevĕrate, pe drepturile deopotrivă ale tuturor popoarelor din împĕrăție și pe egalitatea tuturor cetățenilor înaintea legii, patria de nou sĕ va ridica, în mărimea cea veche, însĕ cu putere întinerită, o zidire neclătită între valurile timpului, o locuință amplă pentru genuri de deosebite limbi, pe cari o legătură frățească le ține strînse de secoli încoace sub sceptrul strămoșilor Maiestății Tale.

Drept aceea națiunea română dela marginile cele mai depărtate ale Ardealului cu cea mai desĕvîrșită bucurie a inimii a salutat îmbucurătoarea știre despre suirea pe tron a Maiestății Tale, și aduce acum prin a mea persoană urările sale și cel mai supus omagiu înaintea tronului celuí preaînalt, cu acea sĕrbătorească legătuință, că credința și alipirea, ce o a arĕtat în toate timpurile, chiar și în cele mai periculoase pentru tron, cătră mărițiii împĕrați ai Austriei și marii principi ai Ardealului, prin faptă, fără de a o păta sau a o călca cumva, nu va întârzia a o păzì și în privința Maiestății Tale, cu toată sfințenia.

Îndură-te, Maiestate, de-a te răzima cu încredere, nu numai pe sincera conlucrare a națiunii acesteia prin representanții ei pentru spriginirea tronului celui preaînalt, dar' și pe simțul cel sănĕtos al țĕranilor de viță română din Transilvania, și pe regimentele române de linie și graniță, cari totdeauna s'au deosebit prin curagiu, credință și răbdare.

Îndură-te, Maiestate, cu îndurarea și bunătatea cea înăscută domnitorilor din casa habsburgică, de-a primì omagiul acestei națiuni, care în toată împĕrăția numĕră peste 3 milioane de suflete, pentru-că dînsa este acea națiune, care în adunarea dela Blaj din 15 Maiu a. tr., încă la începutul turburărilor, spre bucuria tuturor celor binesimțitori, dar' spre nĕcazul celor necredincioși, a depus sĕrbătorește jurămêntul

http://statuldacia.info

de credinţă pentru preaînalta casă austriacă, ear' pentru această credinţă dovedită cu neclătire către monarchul seu, espusă fiind înverşunării celei barbare a rebelilor maghiari, până acum a trebuit sĕ sacrifice mai multe sute de sate prefăcute în cenuşe şi multe mii de fii ai sei ucişi, de stare preoţească şi mirenească.

Dînsa este acea naţiune, care pentru completarea regimentelor transilvane de linie, celor credincioase, Archiducele Carol Ferdinand, contele Leiningen şi de Turschi, în a. 1847 a. dat 5000, ear' în toamna trecută earăşi 4000 de feciori, şi care plină şi pĕtrunsă fiind de însufleţire şi credinţă către Maiestatea Ta, gata este de nou a da numĕrul ce ar mai fi de lipsă dintre fiii sei.

Ea este acea naţiune, ai cărei fii formează regimentul al 2-lea rom. de graniţă, care nu voi a se supune poruncii despotismului maghiar de a merge în contra Sêrbilor şi Croaţilor celor credincioşi, aşa încât fu dus în prinsoare la Pesta, Vaţ şi Comorn, şi acum este silit ca pedeapsă pentru alipirea arĕtată către tron a săpa şanţuri la Tisa.

Dînsa este şi acea naţiune, care din luna lui Iulie a. tr. sub comanda bravului colonel Urban a eşit la câmp în contra rebelilor şi dintr'ai cărei fii sûnt compuse nu numai regimentele cele de linie din Ardeal, dar' şi alte două credincioase regimente de graniţă. Mai încolo ea este acea naţiune, care cu o neauzită sacrificare a mai multor fii ai sei s'a împotrivit orînduelilor guvernului celui rebel în privinţa bancnotelor şi a recrutării, cu următoarele cuvinte:

»*Dînsa este numai la porunca preaînaltă a Maiestăţii gata de a da recruţi pentru spriginirea tronului, şi cerênd trebuinţa, de a eşì la câmp cu mic şi mare*«.

Pentru aceea dînsa, în urmarea proclamaţiunii din 18 Oct. a. t. a înţeleptului general-comandant din Transilvania, baron de *Puchner*, s'a şi adunat în jurul trupelor împĕrăteşti şi le-a luat pe acestea de povĕţuitoare. Pe lângă toate greutăţile însĕ şi paguba sieşi causată prin rebeli, ce se sue la mai multe milioane, şi pe lângă nenumĕraţii slutiţi şi morţi, ce zac prin toate uliţile şi câmpurile, poartă ea sarcina cea grea a rĕsboiului civil provocat prin rebeli cu răbdare bărbătească şi fără a se descuragia, tare fiind în credinţa, că a sosit momentul cel mai însemnat al vieţii sale politice, în care ea trebue sĕ-'şi manifesteze cu vorba şi cu fapta alipirea şi credinţa veche către Maiestatea Ta, şi sĕ-'şi câştige şi apere cu arma libertatea constituţională şi egalitatea tuturor naţionalităţilor, în contra domnirii silnice din Budapesta.

http://statuldacia.info

Pe când deci națiunea română își jertfește în proba de foc a credinței sângele și averea pentru tronul Maiestății Tale, își ia îndrăsneala de a-'și așterne atotumilita rugare, ca M. Ta *să te milostivești cu îndurare pe aceasta națiune credincioasă a o face părtașe de libertatea constituțională,* între binecuvêntările păcii, a rîndului bun și a bunei stări din aceeași isvoritoare, — de care se vor bucura celelalte popoare ale monarchiei întregi".

Primirea la curte a episcopului *Șaguna* a fost din cele mai afabile, după-cum singur o spune în o scrisoare trimisă consistorului seu din Sibiiu, în care zice că: „după suferirea și învingerea celor mai amare nĕcazuri, am ajuns în 4 Februarie n. c. aici în Olmütz, și *în 6 am și dobândit audiență la împĕratul, care mulțumită lui Dumnezeu. m'a primit bine și m'a încredințat despre asemenea îndreptățire și pentru nația noastră.* Tot în ziua aceea am fost norocos a prânzì la împĕratul"....

Episcopul *Șaguna* s'a dus apoi la *Praga,* ca sĕ mulțumească pentru bunăvoința manifestată față de poporul român fostului împĕrat *Ferdinand,* care asemenea 'l-a primit foarte bine. S'a întors de acolo la Olmütz, unde a făcut visite la toți ministrii, și în urmă a mers la Viena, unde întâlnindu-se cu ceialalți membri din delegațiune, au compus împreună și au subscris petițiunea națională, pe care au prĕsentat-o Monarchului în *25 Februarie* 1849, earăși în Olmütz.

Delegațiunea se întregise și cu membri neardeleni, din celelalte părți de țeară locuite de Români, din Banat, Ungaria și Bucovina, și astfel petițiunea înaintată de astă-dată Monarchului nu mai era dată numai în numele Ardelenilor, ci în numele tuturor Românilor din monarchia austriacă. Petițiunea avea următorul cuprins:

— „Maiestate! Națiunea română din marele principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine ale Ungariei și din Bucovina, care este cea mai veche între celelalte națiuni, și cea mai numĕroasă în ținuturile locuite de ea, fiindcă numĕră până la trei milioane și jumĕtate, a fost pururea cu cea mai neclintită credință și alipire cătră augusta casă austriacă. de când țĕrile acestea au avut fericirea a venì puse sub stăpânirea blândă a Austriei. N'a lăsat sĕ treacă nici un prilej fără sĕ dee dovezi faptice despre această credință. N'a cruțat nici o jertfă pentru interesele statului și ale dinastiei, cu toate-că a fost apĕsată de celelalte conațiuni, și scoasă prin legile feudale, de sute de ani, din toate drepturile cuvenite unei națiuni, ba încă în

http://statuldacia.info

anul trecut fu amenințată chiar și cu stîrpire de către Maghiarii cari nutreau idei de desmembrare.

Când acesti fanatici cutezară să ridice armele pentru a resturna statul austriac, națiunea română a fost cea dintâiu în părțile de către resărit ale monarchiei, care a păsit cu toată energia în contra lor. Românii din Ardeal s'au declarat în contra scopurilor maghiare în adunarea dela Blaj din 3/15 Maiu anul trecut. S'a declarat mai departe regimentul român din Banat încă în luna lui Iulie în contra măsurilor ministerului unguresc, și pentru interesele întregului stat al Austriei și interesele dinastiei. S'a declarat după o adunare de mult dorită regimentul întâiu român din Ardeal, în 11 Septemvrie, că voește să stee numai sub nemijlocita stăpânire a Maiestății Tale. S'a declarat în 14 Septemvrie regimentul al doilea român din Ardeal, că nu voește să mai fie sub ascultarea ministrului unguresc, și s'a pus sub ministerul de resboiu austriac, îmbiindu-'și toate puterile sale spre apărarea întregității monarchiei. S'a declarat toată națiunea, într'o adunare grandioasă națională din 25 Septemvrie, în contra ministerului unguresc, proclamând constituția împărătească austriacă și punându-se sub ministerul împărătesc austriac. În fine, când în Octomvrie se adunară Maghiarii și Săcuii din Ardeal cu gloatele pentru a se scula asupra împăratului, națiunea română ridică o sută nouă zeci și cinci de mii de oameni, îi puse sub comanda generală militară, întregì regimentele de linie din Ardeal în timp de o lună de zile cu patru mii de recruți români, și asemenea făcură și Românii din Banat, unde de sine să îmbiară pentru formarea batalionului 3, 4, 5 și 6 și ridicară dintre cei din provința atâtea gloate de apărători, câte socotiră comandanții militari că ar fi de lipsă, și le puseră la dispositia acestora.

În acest resboiu națiunea română a dat dovezi nenumărate de vitejia sa, de matura sa naționalitate, de neclintita sa credință către legiuitul și mai pe sus de toate iubitul seu monarch, cu toate-că de altă parte a fost silită să facă atâtea jertfe, încât ori-care altă națiune ușor ar fi ajuns la desnădějduire, mai ales că inimicul a năvălit pe încetul, tot cu puteri mai mari și mai tari, jăfuind sute de sate, prefăcêndu-le în cenușe, și omorînd peste 10.000 de oameni, fără deosebire de etate și de sex. Lipsa de arme, căci poporul s'a bătut numai cu lănci și cu sulițe, a fost o pedecă pentru care resboiul nu s'a sfîrșit până astăzi în acea parte a monarchiei. Cu toate acestea, națiunea nu slăbește în curagiu, și toată încercarea vrășmășească îi mărește credința și alipirea. Națiunea română zidește pe Dumnezeu

http://statuldacia.info

și pe cel mai drept dintre monarchi, și desconsideră moartea pentru întregitatea unui stat, și pentru susținerea tronului unei dinastii, al cărei principiu este *drept egal pentru toți cetățenii și pentru toate naționalitățile.* Națiunea română bate cu o mână pe inimicul acestui principiu, ear' cu ceealaltă mână subșterne Maiestății Voastre rugămintea pentru lățirea acelui principiu și asupra fiilor sei. Ea cere cu toată supunerea și cu toată încrederea dela dreptatea Maiestății Tale:

1. Unirea tuturor Românilor din statul austriac într'o singură națiune independentă, sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a monarchiei.

2. Administrație națională independentă, politică și bisericească.

3. Convocarea grabnică a unui *congres general al intregei națiuni pentru a sĕ constituì;* — și mai departe:

a) pentru a alege un *cap național,* care va fi întărit de cătră Maiestatea Ta, și al cărui titlu Maiestatea Voastră va binevoì a-'l da;

b) pentru a alege un sfat administrativ național, sub titlul de »*Senat român;*«

c) pentru a alege un cap bisericesc de sine stătător, care sĕ va întări de cătră Maiestatea Ta, și sub care vor sta ceialalți episcopi naționali;

d) pentru a organisa administrația în comunele și cercurile române;

e) pentru organisarea școalelor și ridicarea institutelor necesare de învĕțătură.

4. Întroducerea limbei române în toate lucrurile ce ating pe Români.

5. O adunare națională pe fiecare an pentru a sĕ sfătuì asupra intereselor naționale, ce le va cere timpul.

6. Representarea națiunii române, după numĕrul sufletelor, la dieta generală a imperiului austriac.

7. Îngăduirea unuì organ al națiunii la înaltul minister imperial, spre representarea intereselor naționale.

8. Maiestatea Ta sĕ binevoești a purta de acì înainte titlul de »*Mare duce al Românilor*«.

Maiestate! Națiunea, care a trecut prin atâtea probe în decursul veacurilor și a ajuns la maturitate politică prin lungile suferințe, ear' în evenimentele mai recente a dat dovezi atât de strălucite despre neclintita sa credință, — crede că are dreptul a cere lucruri, cari nu numai că s'au îngăduit fiecărei națiuni în statul austriac,

http://statuldacia.info

ci încă au fost şi predicate dela înălţimea tronului Maiestăţii Tale. Naţiunea română nu poate şi nu trebue sĕ mai rĕmână subordonată nici-uneia dintre naţiunile din statul Maiestăţii Tale, întemeiat pe drepturi egale pentru toţi. Se roagă deci pentru unirea sa într'un corp de sine stătător, membru al monarchiei, în puterea şi vîrtutea principiului de drepturi egale pentru toate naţionalităţile. Numai în chipul acesta va putea sĕ se mulţumească naţiunea română, şi va fi pusă în starea de a fi aceea la ce o determină numĕrul sĕu, originea sa, nobilele sale însuşiri, cari prin apĕsarea veacurilor n'au perit, limba sa cea unică în biserică, literatură şi familie, posiţia geografică şi alte împrejurări, adecă, un membru neapĕrat trebuincios pentru susţinerea coroanei Maiestăţii Tale şi a întregei monarchii austriace.

Cu o nouă asigurare de neclintită credinţă şi alipire, sĕ subscriu cu toată supunerea, împuterniciţii naţiunii:

Ai Maiestăţi Voastre cei mai credincioşi supuşi,

Andreiu Şaguna, episcop român din Ardeal, *Ioan Mocsonyi* de Foeni, proprietar din Banat, *Ioan Popasu,* protopop de Braşov din Ardeal, *I. Stoica,* consil. de comptabilitate din Ardeal, *A. Treb. Laurian,* din Ardeal, *Iosif Pop de Macedonfi,* oficial de comptabilitate, Dr. *Ioan Dobran,* agent de curte din Banat, Dr. *Eudosie Hurmuzache,* proprietar din Bucovina, Dr. *Constantin Pomuţu,* din Ungaria, *Vasile Ciupe,* oficial împĕrătesc din Ardeal, *Lucian Mocsonyi* de Foeni, prop. din Banat, *Iacob Bologa,* din Ardeal, *Mihaiu Botnariu,* deputat la dietă, din Bucovina". —

Monarchul, primind petiţiunea din mâna episcopului *Şaguna,* a dat delegaţiunii poporului român următorul rĕspuns:

»*Primesc cu bucurie asigurarea despre credinţa şi alipirea* ***curagioasei naţiuni române, şi recunosc cu gratitudine jertfele grele ce le-a adus pentru tronul meu şi monarchia întreagă,*** *în contra unei partide violătoare de legi, care a început rĕsboiu civil, şi prin cerbicia sa îl face sĕ mai dureze. Petiţiunea credincioasei mele* ***naţiuni române*** *voiu dispune sĕ fie luata în apreciare amĕnunţită şi o voiu resolva în cel mai scurt timp, spre mulţumirea ei*«.

Frumos şi încuragiator rĕspuns!

http://statuldacia.info

Constituția din 4 Martie.

Împĕratul Francisc Iosif I. a surprins popoarelor sale, supuse și credincioase, încă în primul an de domnie cu o *constituție,* care acorda destul teren de activitate pe seama lor.

Constituția a fost publicată în 4 Martie 1849; și fiindcă n'a fost compusă și votată cu concursul popoarelor din imperiul austriac, a primit numirea de »*octroată*« și s'a numit pe scurt *constituția din 4 Martie.* A fost *donată* din partea domnitorului, amĕsurat promisiunii făcute cu ocasiunea suirii sale pe tron, — dar' a fost compusă amĕsurat împrejurărilor, schimbate acum în mod esențial.

Pentru poporul român, și peste tot pentru naționalitățile mai slabe, nu era nefavorabilă. În ea era decretată independența Ardealului, nu numai, dar' 'i-s'au fost încorporat și comitatele cari formau de multă vreme obiect de ceartă între Ardeal și Ungaria, anume: Crasna, Solnocul-de-mijloc, Zarandul și Cetatea-de-peatră (Chiorul) precum și orașul *Zelau,* accentuându-se în modul cel mai neîndoelnic, că Transilvania are sĕ fie guvernată »*după principiul deplinei neatîrnări de regatul Ungariei și al egalei îndreptățiri a tuturor națiunilor din această țeară*«. Tot așa era garantată și în Ungaria »*egala îndreptățire a tuturor naționalităților, și a limbilor din acea țeară, în toate raporturile publice și cetățenești*«, — după-cum se poate vedè aceasta din însuși textul constituțiunii, care era următorul:

Constituția imperiului austriac.

— Octroată la 4 Martie 1849.

***Cap. I.** Despre imperiu.* §. 1. Împĕrăția Austriei cuprinde în sine următoarele țĕri ale coroanei: archiducatul Austria-de-sus și Austria-de-jos, ducatul Salisburgia, ducatul Stiria, regatul Iliria, compus din Carintia, Carniolia, Goritza și Gradisca, marcionatul Istria și

http://statuldacia.info

cetatea Triest cu ţinutul ei, contatul-principesc Tirol şi Foralberg, regatul Boemia, marcionatul Moravia, ducatul Silezia-de-sus şi de-jos, regatul Galiţiei şi al Lodomeriei cu ducatele Auşvitz şi Zator şi cu archiducatul Cracovia, ducatul *Bucovina,* regatul Dalmaţia, Croaţia şi Slavonia cu litoralul croatic, cetatea Fiume cu teritorul ei, regatul *Ungaria,* marele-principat *Transilvania* împreună cu pământul săsesc şi cu *de nou incorporatele comitate Crasna, Solnocul-de-mijloc şi Zarand,* cu districtul *Cetăţii-de-peatră* (Chior) şi cetatea *Zelau, confiniile militare* şi regatul Lombardo-veneţian. §. 2. Ţările acestea ale coroanei formează libera, independenţa, nedespărţita şi constituţionala monarchie ereditară *Austria.* §. 3. Viena este capitala împărăţiei şi reşedinţa puterii imperiale (Reichsgewalt). §. 4. Pe seama singuraticelor ţări ale coroanei sĕ garantează *autonomie proprie,* între limitele determinate de această constituţie a imperiului. §. 5. Fiecare naţiune are drepturi egale şi fiecare naţiune are dreptul inviolabil de a-'şi *păstra şi cultiva naţionalitea şi limba.* §. 6. Limitele imperiului şi ale singuraticelor ţări ale coroanei se pot schimba numai prin o lege. §. 7. Întregul imperiu formează un singur teritor vamal şi comercial. În internul acestor ţări nu sĕ pot întroduce vămi, sub nici un titlu, şi acelea cari esistă acum în unele părţi ale imperiului au sĕ se desfiinţeze cât mai curênd. Deosebirea locurilor şi părţilor singuratice din teritorul vămii şi cuprinderea teritoriilor străine în acelaşi, este reservată hotărîrei puterii imperiale. §. 8. Insigniile şi colorile imperiului şi *ale singuraticelor provinţii sĕ vor menţine.*

Cap. II. Despre împĕratul. §. 9. Coroana imperiului şi a fiecărei ţări a coroanei este, amĕsurat sancţiunei şi legilor casei austriace, ereditară în casa habsburgo-lotaringiană. §. 10. Disposiţiile legilor casei despre majorenisarea succesorului la tron. despre instituirea unei tutele sau regenţă, rĕmân în putere. §. 11. Împĕratul primeşte la titlurile sale de până acuma şi titlul marelui duce de Cracovia şi al ducelui de *Bucovina.* §. 12. Împĕratul sĕ încoronează ca împĕrat al Austriei. Un deosebit statut va cuprinde hotărîri despre aceasta. §. 13. Împĕratul depune jurĕmênt la încoronare pe constituţie, care jurĕmênt îl va depune şi succesorul seu la încoronare şi-'l va depune şi regentul la primirea regenţei. §. 14. Împĕratul e cap sfinţit, neviolabil şi neresponsabil. §. 15. Împĕratul poartă în persoană, sau prin generalii sei, comanda asupra întregei puteri armate. §. 16. Împĕratul decide în chestii de rĕshoiu sau pace. §. 17. Împĕratul

http://statuldacia.info

primește și trimite ambasadori, și închee tratate cu puterile străine. Hotărîrile cuprinse în tratate, cari impun țĕrii îndatoriri nouĕ, trebue sĕ fie încuviințate din partea parlamentului imperial. §. 18. Împĕratul face promulgarea legilor și emite respectivele ordine. Fiecare ordin trebue sĕ fie subscris de un ministru responsabil. §. 19. Împĕratul numește ministri și-'i demisionează, numește funcționarii pentru toate serviciile de stat, împarte nobilitate, decorații și dinstincții. §. 20. În întregul imperiu justiția sĕ administrează în numele împĕratului. §. 21. Împĕratul are dreptul de a grația, de a reduce pedepsele, de a da amnestie, cu observarea deosebitelor hotărîri în privința ministrilor. §. 22. Dreptul de monetărie sĕ eserciază în numele împĕratului.

Cap. III. Despre dreptul cetățenesc. §. 23. Pentru toate popoarele imperiului este numai un singur drept general austriac, — al cetățenilor imperiului. O lege imperială va determina, sub care condițiune sĕ câștigă, sĕ întrebuințează și sĕ perde dreptul de cetățean al imperiului. §. 24. Nici o deosebire în dreptul civil sau criminal, în procedură sau în împărțirea dărilor publice, nu poate esista de acum înainte între cetățenii singuraticelor țĕri ale coroanei. Sentințele valide ale judecătorilor tuturor țĕrilor austriace de coroană, au putere de drept și sĕ pot esecuta în fiecare din ele. §. 25. Libera mutare a persoanei între marginile imperiului nu este supusă nici unei limitări. Libertatea emigrării nu sĕ face pendentă din partea statului decât de datoria militară. §. 26. Ori-ce raport de vecinicitate (Leibeigenschaft), de iobăgie și de supunere urbarială, sĕ desființează. Ori-ce sclav, care calcă pe pămêntul sau pe o corabie a Austriei e liber. §. 27. Toți cetățenii imperiului Austriei sînt egali înaintea legii și supuși unei egale jurisdicții. §. 28. Toți cei cu recerute însușiri au drept egal la funcțiile publice. §. 29. Proprietatea stă sub paza imperiului. Sĕ poate limita sau subtrage numai din punctul de vedere al binelui public, despăgubindu-se după lege. §. 30. Fiecare cetățean al imperiului poate câștiga proprietate nemișcătoare în toate părțile imperiului și poate esercia ori-ce ram de industrie. §. 31. Libera mutare a averei, între hotarele imperiului, nu e supusă vre-unei mărginiri. Taxe pentru averea mutată în țeară străină nu sĕ va încassa decât în casuri de reciprocitate. §. 32. Fiecare datorie sau prestare, care apasă proprietatea imobilă, din raport de iobăgie, sau din titlul proprietății împărțite (divisate), sĕ poate rescumpĕra, ear' în viitor averile nemișcătoare nu sĕ vor mai putè îngreuna la divisarea proprietății cu prestațiuni ce nu sĕ pot rĕscumpĕra.

http://statuldacia.info

Cap. IV. Despre comună. §. 33. Comunelor li-se garantează ca drepturi fundamentale: *a)* alegerea representanţilor, *b)* primirea de membri noi în comună, *c)* administrarea autonomă a intereselor proprii. Determinarea mai deaproape a acestor drepturi fundamentale ale comunelor, ales condiţiile de primire pe seama membrilor noi, sûnt cuprinse în legile comunale. §. 34. Instituirea districtelor şi a ţinuturilor pentru interesele comune interne, sĕ va hotărî prin o lege deosebită.

Cap. V. Despre afacerile ţĕrii, adecă obiectele dietelor provinciale. §. 35. De interese ale ţĕrii se declară: 1. Toate ordinele în privinţa *a)* culturei ţĕrii *b)* zidirilor publice cari se fac pe spesele ţĕrii, *c)* institutelor de binefacere ale ţĕrii *d)* budgetului şi a depunerii socotelelor ţĕrii, atât cu privire la veniturile din administrarea averei ţĕrii, a dărilor impuse pentru scopurile ţĕrii, cât şi despre cheltuelile ordinare şi estraordinare ale ţĕrii. 2. Toate ordinele mai de aproape între marginile legilor generale ale imperiului, cu privire la interesele comunale, interesele bisericei şi ale şcoalelor, la îndatorirea de transporturi, la alimentarea şi încortelarea oştilor. 3. Ordinele referitoare la obiectele lăsate prin legile imperiale în competenţa puterii ţĕrii.

Cap. VI. Despre interesele imperiului, adecă obiectele parlamentului. §. 36. De interese ale imperiului sĕ declară: Toate interesele ce privesc casa împĕrătească domnitoare şi drepturile coroanei. Representarea internaţională a imperiului şi a tuturor intereselor sale şi mai cu seamă încheierea tratatelor cu statele străine. Raporturile statului cu biserica. Învĕţătura mai înaltă. Puterea armată, pe apă şi pe uscat. Toată economia imperiului şi domeniile coroanei şi ale statului, sub ce se înţelege averea cunoscută până acum sub numirea de bunuri ale statului, ale fiscului şi bunuri camerale. Băile, monopolurile şi creditul imperiului, precum şi toate dările şi contribuirile pentru scopurile imperiului. Toate interesele meseriilor şi ale comerciului, împreună cu navigaţia, vămile şi băncile. Baterea de monete, vămile, regularea mĕsurilor şi a cumpenelor. Comunicaţia pe mare şi pe drumuri, drumurile de fer, posta şi telegrafele, şi în general toate zidirile imperiale. Toate instituţiile şi mĕsurile luate pentru paza şi siguritatea în lăuntrul monarchiei. În fine, toate obiectele, cari prin constituţie sau legile imperiale nu sûnt declarate de obiecte ale ţĕrii.

Cap. VII. Despre puterea legiuitoare. §. 37. Puterea legislativă sĕ eserciază cu privire la interesele imperiului de cătră împĕratul,

http://statuldacia.info

împreună cu parlamentul central al imperiului, ear' cu privire la interesele particulare ale diferitelor ţări ale coroanei, de către împĕratul *cu dietele respective împreună.*

Cap. VIII. Despre parlament. §. 38. Parlamentul general al imperiului austriac e compus din două camere, de jos şi de sus, şi va fi convocat de către împĕratul, în fiecare an, primăvara. §. 39. Parlamentul să întrunește la Viena, poate fi însĕ convocat de către împĕratul şi la alt loc. §. 40. Casa de sus se compune din deputaţii aleşi pentru fiecare ţeară a coroanei din partea dietei proprii. §. 41. Numĕrul deputaţilor din casa de sus e pe jumĕtate cât numĕrul deputaţilor din camera de jos, — determinat prin constituţie. Împărţirea acestui numĕr să va face prin legea electorală, în acel mod, ca fiecare ţeară a coroanei să trimită doi membri ai dietei sale şi restul să se împartă conform proporţiei poporaţiunii, între toate ţĕrile coroanei. §. 42. Amêndoi membrii ai fiecărei diete provinciale, trimişi în parlament, trebue să se afle în deplină posesie a drepturilor civile şi politice, să fie cel puţin de 5 ani cetăţeni ai imperiului austriac, şi în vîrstă de cel puţin de patruzeci de ani.

Ceialalţi deputaţi ai camerei de sus a parlamentului să pot alege de către dietele provinciale numai din şirul cetăţenilor, cari pe lângă însuşirile atinse, mai plătesc în împĕrăţie o dare directă de cel puţin 500. fl. În ţerile coroanei, în cari numĕrul cetăţenilor ce plătesc o dare directă de 500 florini nu să află în proporţie de unul la 6000 suflete, să vor alege cetăţeni cari plătesc o dare directă ce să apropie mai mult de suma numită. §. 43. Casa de jos să formează prin alegeri directe. Fiecare cetăţean al imperiului austriac, maiorean fiind, este în deplină folosinţă a drepturilor civile şi politice, dacă sau plăteşte suma anuală a dării directe, hotărîtă prin legea de alegere, sau fără a plăti o dare directă, are după însuşirea sa personală într'o comună a vre-unei ţĕri a coroanei dreptul activ de alegere. §. 44. Alegerile pentru casa de jos să fac după districte şi în locurile pe cari le determină legea electorală. Legea aceasta stabileşte şi numĕrul deputaţilor. Numĕrul lor trebue aşa stabilit, ca la o sută de mii de suflete să cadă cel puţin un deputat. Legea electorală va precisa suma anuală a dărei directe, pomenită în paragraful din urmă, pentru fiecare ţeară a coroanei, cu respectarea raporturilor proprii a aceleia, avênd în vedere ca principiu, ca suma anuală pentru ţeară şi oraşe până la zece mii de suflete să nu fie mai mică de cinci florini, pentru oraşele cu peste zece mii de suflete să nu fie mai mică decât zece florini,

http://statuldacia.info

dar' nici într'un cas să nu să ceară mai mult de două-zeci florini. §. 45. Ca cineva să poată fi ales la casa de jos, trebue să aibă el singur dreptul de a alege, și să se afle în deplină folosință a drepturilor civile și politice, să fie barem de cinci ani cetățean al imperiului și să aibă etatea de cel puțin de 30 de ani. §. 46. Votarea la alegerile pentru ambele camere este publică și verbală. §. 47. Aleșilor, dacă sûnt funcționari publici, nu li-se poate denega dispensarea (concediul). §. 48. Membrul parlamentului, dacă primește o funcție publică cu leafă, trebue să se supună unei nouĕ alegeri. §. 49. Membrii casei de sus să aleg pe zece, ai casei de jos pe cinci ani consecutivi. După espirarea acestui period pot fi realeși. §. 50. Membrii casei de sus nu primesc despăgubire, membrii casei de jos primesc pentru fiecare sesiune despăgubire. §. 51. Nime nu poate fi deodată membru în casa de sus și în cea de jos. §. 52. Fiecare membru al parlamentului depune la întrarea în parlament jurĕmênt de credință către împĕratul și constituție. §. 53. Deputații nu pot primì nici o instrucție și pot întrebuința numai în persoană dreptul de votare. §. 54. Fiecare cameră a parlamentului are dreptul de a esamina mandatele membrilor sei și a decide asupra acceptării lor. §. 55. Fiecare cameră alege prin majoritate absolută de voturi pe presidentul și vicepresidenții sei, pentru durata sesiunii. §. 56. Nici una din camere nu poate aduce hotărîri valide dacă nu e presentă majoritatea numĕrului membrilor precisat în constituție. §. 57. În ambele camere votarea secretă nu are loc decât numai la alegerile făcute în ele. §. 58. Hotărîrile să aduc numai cu majoritate absolută de voturi. La egalitate de voturi propunerea desbătută să privește ca neprimită. §. 59. Ședințele parlamentului sûnt publice. Fiecare cameră are însĕ dreptul să țină ședințe secrete la propunerea presidentului sau a zece membri. §. 60. Petiții pot înainta parlamentului numai membrii cari fac parte din camera respectivă. §. 61. Parlamentul nu poate primì nici o deputație (delegație). §. 62. Nici un membru al parlamentului nu poate fi tras, afară din parlament, la rĕspundere, sau judecătorește persecutat pentru opiniile esprimate în ședințele acestuia. §. 63. Câtă vreme e întrunit parlamentul, nici un membru nu poate fi arestat sau persecutat fără învoirea camerei din care face parte, afară de casul prinderei cu fapta, adecă în flagrant delict. §. 64. Fiecare cameră își face, între marginele determinate de principiile acestei constituții, regulamentul seu de casă, ear' raporturile dintre casa de sus și de jos să vor stabilì prin comună învoire. §. 65. Împĕratul și fiecare cameră au dreptul să propună legi. §. 66. Pentru fiecare lege să cere învoirea împĕratului și a

http://statuldacia.info

ambelor camere. Proiecte de lege, neîncuviințate de una din camere sau de împĕratul, nu sĕ mai pot lua în discuție în aceeași sesiune. §. 67. Parlamentul are dreptul a aduce legi referitoare la obiectele cari prin constituția de față sĕ declară de interese ale imperiului. §. 68. La aducerea legilor asupra intereselor imperiului iau parte deputații tuturor țĕrilor coroanei. Această comună participare la legislativă are loc și la aducerea legilor asupra dreptului civil, criminal, organisarea judecătoriilor și a procedurei judecătorești. Încât însĕ în Ungaria, Transilvania, Croația și Slavonia cu litoralul croatic și Fiume, pentru atinsele ramuri ale legislațiunii esistă legi și instituții particulare și deosebite de ale celoralalte țĕri ale coroanei, va rĕmânè pentru aceasta parte a imperiului lucrarea dietelor țĕrilor numite în putere. Dietele țĕrilor acestora de coroană vor avè însĕ însărcinarea, sĕ supună unei nouĕ revisii legile de până acum din ramurile atinse, pentru a aduce dorita conformitate în toate părțile imperiului. Până va urma însĕ aceasta, deputații acelei țĕri de coroană, care are în ramurile numite legi deosebite de ale celoralalte țĕri, nu vor lua în parlament parte la desbateri în această materie. §. 69. Împĕratul proroagă și închide parlamentul și poate ordona ori-când desființarea ambelor sau și numai a uneia dintre case. Dacă sĕ proroagă parlamentul sau sĕ închide numai una din camere, ședințele trebue sĕ înceteze în ambele case. Convocarea parlamentului. în cas de desființare, trebue sĕ urmeze în trei luni dela actul desființării.

Cap. IX. Despre constituțiile și dietele provinciale. §. 70. Țĕrile coroanei, numite în §. 1 vor fi representate prin dietele provinciale în obiectele pe cari constituția sau legile imperiului le-au declarat de obiecte ale țĕrilor. §. 71. Constituția regatului Ungaria sĕ va menținè într'atâta, că așezămintele, cari nu sĕ învoesc cu această constituție a imperiului, au sĕ-'și peardă puterea, și *egala îndreptățire a tuturor naționalităților și a limbilor din acea țeară, în toate raporturile vieții publice și cetățenești, are sĕ se garanteze prin instituții potrivite.* Un statut special va regula aceste raporturi. §. 72. Voivodatului sêrbesc 'i-se vor asigura acele instituții, cari spre păstrarea bisericei și a naționalităței sĕ razimă pe diplome mai vechi și pe scrisori împĕrătești din timpul mai nou. Unirea voivodatului cu o altă provincie a coroanei sĕ va stabili după ascultarea deputaților, prin decret special. §. 73. În regatele Croația și Slavonia, împreună cu litoralul ce sĕ ține de ele, cu cetatea Fiume și ținutul ei, între marginile legăturii acestor țĕri cu imperiul, stabilite prin această

http://statuldacia.info

constituție a imperiului, să vor menține instituțiile particulare, în deplină neatîrnare de regatul Ungariei. Deputații din Dalmația vor consulta dieta acestor regate, sub mijlocirea puterii executive a imperiului, despre confederarea ei și despre condițiile acelei confederări, ear' resultatul îl vor supune sancțiunii împĕrătești. §. 74. Formarea internă și constituția marelui principat al Transilvaniei să va stabilì prin un nou statut, în consonanță cu această constituție a imperiului, *după principiul deplinei neatîrnări de regatul Ungariei și al egalei îndreptățiri a tuturor națiunilor din această țeară.* Drepturile națiunii săsești să vor conserva între marginile acestei constituții a imperiului. §. 75. Instituția confiniilor militare, care servește pentru apĕrarea întregității imperiului, să lasă în organisația sa veche militărească, și ca o parte constitutivă întregitoare a armatei imperiale rĕmâne supusă puterii executive imperiale. Un statut special va garanta locuitorilor din confiniile militare, cu privire la raporturile lor, ușurințele ce li-s'au dat și celoralalte țĕri ale coroanei. §. 76. Un statut special va precisa constituția regatului lombardo-venețian, și raporturile acestei țĕri a coroanei cu imperiul. §. 77. Toate celelalte țĕri ale coroanei primesc constituții proprii provinciale. Constituțiile staturilor (Stände) sûnt desființate. §. 78. Compunerea dietelor provinciale are a să face cu respectarea tuturor intereselor provinciei. Deputații lor să aleg prin alegeri directe. §. 79. Îndreptățirile aparținĕtoare sferei de activitate a dietelor provinciale să vor esercia sau prin dietele provinciale înseși, sau prin comitetul provincial, ales din partea lor. §. 80. Fiecărei diete provinciale 'i-se garantează dreptul de a lua parte la aducerea legilor reclamate de interesele provinciei, de a face proiecte de lege și de a controla esecutarea legilor provinciei. Învoirea împĕratului și a dietei provinciale să cere pentru ori-ce lege a provinciei. §. 81. Schimbări în constituțiile provinciei să pot propune pe calea obicĭnuită, în dietele provinciale ce vor fi convocate de acum înainte. În următoarele diete provinciale să cere pentru o hotărîre despre asemenea schimbări, ca să fie de față cel puțin trei din patru părți a tuturor deputaților și să se învoească cel puțin două terțialități din cei presenți. §. 82. Amĕnuntele despre formarea dietelor și a comitetelor provinciale și despre sfera lor de activitate le vor stabilì constituțiile provinciale și legile electorale ale acestor țĕri de coroană. §. 83. Toate constituțiile singuraticelor țĕri de coroană, cari formează imperiul, vor fi puse în viață în decursul anului 1849, și trebue presentate primului parlament general austriac, care să va convoca imediat după întroducerea lor.

http://statuldacia.info

Cap. X. Despre puterea esecutivă. §. 84. Puterea esecutivă în întregul imperiu şi în toate ţările coroanei e una şi nedespărţită. E depusă în mâna împĕratului, care o esecută prin ministrii responsabili, prin funcţionarii şi comisarii subordonaţi ministrilor. §. 85. Dacă se transmite unei corporaţiuni sau ori-cui o parte din puterea esecutivă, lucrul se poate întêmpla numai în mod revocabil, ear' coroana are dreptul şi puterea de a dispune altcum cu privire la esecutarea părţii transmise din puterea esecutivă. §. 86. Compunerea şi esecutarea legilor provinciale, precum şi esecutarea hotărîrilor provinciale, între marginele sferei lor constituţionale, este dreptul puterii esecutive. §. 87. Dacă parlamentul imperial nu e adunat, şi s'ar cere unele mĕsuri neprevĕzute în legi, din a căror întârziere ar urma pericol pentru imperiu, sau pentru o ţeară a coroanei, atunci împĕratul are dreptul de-a da trebuincioasele ordine, cu putere de lege provisorie, sub responsabilitatea ministerului, dar' totuşi cu îndatorirea de a presenta motivele şi urmările, parlamentului imperial, sau respectivei diete provinciale. §. 88. Ministrii au să conducă administrarea în imperiu şi în singuraticele ţĕri ale coroanei, să dee ordinaţiunile respective şi să supravegheze esecutarea legilor imperiale şi ale concluselor dietelor provinciale. §. 89. În chestiile lăsate comunelor sau dietelor provinciale şi organelor lor spre independentă decidère, ministrii pot, sub rĕspundere proprie, să împedece sau să oprească împlinirea mĕsurilor de administrare, cari ar fi în contra legilor şi a binelui public. §. 90. Ministrii au dreptul să meargă la parlamentul imperial şi să vorbească în ori-ce timp. Ei se pot representa, la anumite desbateri, prin comisari trimişi. La votările din parlamentul imperial iau însĕ parte numai dacă sûnt membri ai parlamentului. §. 91. Despre responsabilitatea ministrilor, despre procedura judecătorească în contra lor şi despre pedepsirea lor în cas de condamnare, va hotărî o lege specială. §. 92. Pentru singuraticele ţĕri de coroană numeşte împĕratul câte un locţiitor, care ca organ al puterii esecutive e însărcinat şi e obligat a supraveghia esecutarea legilor imperiului şi ale provincielor şi a purta de grije, ca să se facă conducerea trebilor interne, în sfera lor de diregĕtorie. §. 93. Locţiitorii au dreptul să meargă la dieta provincială în persoană, sau pot să trimită comisari, şi pot vorbì în dietă ori-şi-când. La votare iau parte în dietele provinciale numai dacă sûnt membri ai acelora. §. 94. Locţiitorii sûnt responsabili în conducerea afacerilor, ca legile imperiului şi ale ţĕrii respective să fie strîns păzite şi esecutate. §. 95. Puterea esecutivă a imperiului poate insărcina pe

http://statuldacia.info

locţiitori. şi toate diregĕtoriile singuraticelor ţĕri de coroană, încă şi cu îngrijirea de trebile imperiului, sau poate sĕ le administreze acelea şi prin alte organe, în toate părţile imperiului.

Cap. XI. Despre consiliul imperial. §. 96. Lângă coroană şi lângă puterea esecutivă a imperiului sĕ institue un consiliu imperial. a cărui misiune are sĕ fie înrîurinţă consultativă în toate afacerile statului, în cari puterea esecutivă 'i-ar cere părerea. §. 97. Membrii consiliului imperial îi numeşte împĕratul; la numirea lor trebue însĕ sĕ se respecteze după putinţă diferitele părţi ale imperiului. §. 98. O lege specială va regula instituţia şi sfera de activitate a consiliului imperial.

Cap. XII. Despre putcrea judiţiară. §. 99. Puterea judecătorească o vor esercia judecătoriile independente. §. 100. Întreaga jurisdicţiune purcede dela împĕrăţie. Pe viitor sĕ nu mai fie nici o judecătorie patrimonială. §. 101. Nici un judecător, pus de stat, după definitivare, nu se poate îndepărta pe un timp mai lung din diregĕtoria sa, şi nu sĕ poate destitui decât prin sentenţă judecătorească. Tot aşa nu poate fi permutat la alt loc de serviciu, fără cererea proprie, şi nu poate fi trecut la pensie. Determinarea aceasta nu poate fi aplicată însĕ la punerile în pensie, cari urmează după literile legii pentru neputinţa de a mai servi, precum nici la permutările făcute în personalul judecătoresc ca trebuincioase la schimbările instituţiilor judecătoreşti. §. 102. Administrarea justiţiei va fi despărţită de celelalte ramuri ale administraţiei. Conflictele de competenţă între justiţie şi administraţie se vor aplana prin judecătoria ce va fi numită prin lege. §. 103. Procedura judecătorească va fi publică şi verbală. Escepţii dela publicitate sĕ precisează în lege şi sĕ fac în interesul ordinei şi al moralei. În cause criminale şi la delicte are loc procedura acusatorie. Toate crimele grele, însemnate mai de aproape în lege, precum şi delictele politice şi ale tiparului se vor judeca prin juraţi (jurii). §. 104. Esecutarea atinselor principii generale, după cari se va organisa administrarea justiţiei, şi sĕ vor împlini funcţiile judecătorilor. precum şi introducerea lor în singuraticele ţĕri de coroană cu respectarea raporturilor particulare ale acestora, este reservată deosebitelor legi generale (imperiale) şi respective provinciale. §. 105. Dispoziţiile legilor casei împĕrăteşti, despre jurisdicţia membrilor ei, rĕmân în putere.

Cap. XIII. Despre judecătoria imperială. §. 106. Se va instituì o înaltă judecătorie imperială, care din proprie autoritate,

http://statuldacia.info

sau la plângerea adusă, are să judece în următoarele casuri: I. *Ca arbitru,* în neînțelegerile dintre imperiu și singuraticele țări ale coroanei, sau dintre singuraticele țări între olaltă, încât chestia nu aparține sferei puterii legiuitoare. II. Ca instanță mai înaltă, în chestii de violare a drepturilor politice. III. Ca autoritate supremă de cercetare și judecată în chestii de abusare, în contra ministrilor și a locțiitorilor, în chestii de conspirare și de atentate la persoana monarchului sau a regentului, precum și în chestii de ofensă adusă Maiestății Sale, și de tradare de patrie. §. 107. Reședința judecătoriei imperiale e la Viena, și se va determina prin lege specială cum să se așeze judecătorii, cu privire la singuraticele țări de coroană, cât de mare să fie numĕrul lor și cum să proceadă judecătoria în lucrările sale.

Cap. XIV. Despre finanțele imperiului. §. 108. Toate dările și contribuirile pentru scopurile imperiului și ale țĕrilor să vor hotărî prin legi. §. 109. Veniturile și cheltuelile imperiului trebue să fie cuprinse în fiecare an într'un budget, determinat prin lege. Eventualele treceri peste budget trebue să fie supuse ulterioarei acceptări din partea parlamentului imperial. §. 110. Datoria statului o garantează imperiul. §. 111. Socotile generale despre finanțele imperiului să vor presenta parlamentului imperial în fiecare an din partea curții de compturi, împreună cu un conspect despre datoriile statului. §. 112. O lege specială va precisa instituția și drepturile curții de compturi.

Cap. XV. Despre puterea armată. §. 113. Puterea armată e menită să apere imperiul în contra dușmanului estern, să susțină ordinea bună și să ducă legile la îndeplinire. §. 114. În interiorul imperiului armata poate împlini aceste scopuri numai la cererea judecătoriilor civile și în casurile prevĕzute în lege. §. 115. Puterea armată este de tot ascultătoare. Nici o parte din ea nu să poate consulta în comun. §. 116. Legea hotărește sfera și modul datorințelor generale militare la oastea de pe uscat și la cea de pe mare. §. 117. Oastea stă sub lege și sub jurisdicțiune militară. Dispositiile referitoare la disciplina armatei, de pe mare și de pe uscat, rĕmân în putere. §. 118. Jurĕmêntul oastei pe constituția imperiului să va împreuna cu jurĕmêntul pe steag. §. 119. Instituția gardei civile se va regula prin lege specială.

Cap. XVI. Dispositiuni generale. §. 120. Până-când aceste legi organisătoare, condiționate din partea constituției imperiului, nu vor fi

http://statuldacia.info

înfiinţate pe cale constituţională, hotărîrile respective se vor da pe calea ordinaţiunilor. §. 121. Până vor întra legile şi ordinaţiunile în vigoare, rĕmân în fiinţă cele de până acum. Dările şi contribuirile de până acum se vor plăti, până atunci, până nu se vor schimba prin alte legi. §. 122. Schimbări în constituţia aceasta a imperiului se pot propune în cel dintâiu parlament, pe calea obicĭnuită a legislativei. În următoarele parlamente sĕ cere pentru o hotărîre de-asemenea modificare, presenţa în ambele case a cel puţin trei din patru părţi a tuturor deputaţilor, şi cel puţin două terţialităţi de voturi din cele presente.

Aşa s'a dat în *Olmütz,* capitala noastră împĕrătească, în a patra zi a lui Martie, anul mântuirii o mie opt sute patruzeci şi nouĕ, al împĕrăţiei noastre al — întâilea. *Francisc Iosif* m. p. (LS). *Schwarzenberg* m. p. *Stadion* m. p. *Kraus* m. p. *Bach* m. p. *Kordon* m. p. *Bruck* m. p. *Tinfeld* m. p. *Kulmer* m. p.

http://statuldacia.info

Alte petiţiuni.

Delegaţiunea română sĕ retrăsese earăşi la Viena şi sĕ consulta zilnic asupra situaţiunii, care devenise foarte grea pentru ea, în urma publicării constituţiei din 4 Martie.

Vedeau şi ştiau membrii delegaţiunii române, cari îşi luaseră titlul de »*bărbaţi de încredere ai poporului român*«, că la o eventuală nouă apropiere de tron, pentru a cere împlinirea dorinţelor cuprinse în petiţiunile de mai nainte, li-s'ar rĕspunde: „Am dat constituţie tuturor popoarelor mele, căutaţi şi vĕ validitaţi în cadrele constituţiei". Dar' ştiau şi aceea, că cei de acasă, poporul representat prin ei, aşteaptă resultate *positive* dela acţiunea lor.

Au compus deci o nouă petiţiune. pe care au adresat-o în 5 Martie întregului minister, drept solicitare a resolvării petiţiunii predate monarchului.

La 12 Martie au adresat apoi o nouă petiţiune monarchului, ridicând protest în ea în contra numirii fundului regiu de »*Sachsenland* .

În aceeaşi chestie au presentat la 23 Martie şi guvernului dela Viena un scurt memorand, în care sûnt rectificate datele statistice referitoare la poporaţiunea din Ardeal.

Ear' în 15 Aprilie au înmanuat ministrului un protest în contra voivodinei sêrbeşti.

Aceste patru petiţiuni, urmate în scurte intervaluri, una după alta, au cuprinsul următor:

1. *Memorandul delegaţiunii române, adresat guvernului, la 5 Martie 1849.*

Înalt minister austriac! Petiţia naţiunii române din monarchia austriacă sĕ află acum în mânile Maiestăţii Sale, a preagraţiosului şi preaveneratului nostru monarch. Peste puţin sĕ va împărtăşi, dacă nu s'a împărtăşit până acum, înaltului minister spre resolvare.

http://statuldacia.info

Cu nespusă dorință, dar' totodată cu încredere și speranță așteaptă națiunea română hotărîrile ce să vor aduce asupra dorințelor ei drepte, și după a ei deplină convingere, în consonanță cu spiritul timpului. Cu cât soartea națiunii române este mai mult legată de aceste hotărîri, cu atât mai îndatorați să simțesc împuterniciții națiunii române să lumineze cu deamăruntul punctele mai momentuoase ale petițiunii, și să lămurească cu credință și după adevăr ideile fundamentale pe cari să razimă întreaga petițiune.

Înainte de toate, punctul prim al petițiunii, care sună așa: »*Unirea tuturor Românilor din statul austriac într'o singură națiune de sine stătătoare sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a monarchiei* , — să poate considera de cel mai momentuos. Și într'adevăr, așa este. Însă pentru a nu da prilegiu la restălmăciri, trebue să declarăm, că noi înțelegem această independență numai cu privire la administrația internă și față de celelalte națiuni.

Națiunea română așezată în cele mai depărtate margini răsăritene ale monarchiei, și încungiurată de altă viță de popoare, ba apăsată chiar sistematicește de acestea, cu cari trăește împreună și pentru a cărora bine a făcut mai mult de cât ori-care altă națiune, cu toate că a fost întîmpinată din partea lor totdeauna ca o vitregă,' să cugetă serios, mai cu seamă de vre-o șasezeci de ani încoace la posiția sa și la întreaga sa esistență, și nu 'i-a fost greu să vină la convingerea, cumcă în întreaga ei estensiune ea trebue privită ca premergătoare popoarelor culte din Europa și ca mijloc de legătură al civilisațiunii apusene cu cea răsăriteană. Mai ales națiunea română din monarchia austriacă a venit la convingerea, că ea prin numărul seu, prin posițiunea sa geografică, cu identitatea originei, limbei, a moravurilor și a religiunei cu locuitorii principatelor dela Dunăre, e chemată să fie membru puternic al monarchiei austriace, atât pentru susținerea echilibrului trebuincios între deosebitele vițe de popoare în interiorul statului întreg, cât și spre întroducerea unei influențe, — Austriei neapărat trebuincioase, — în răsăritul Europei, îngreunat de evenimente.

De mulți ani nutrește națiunea română în inima sa această convingere adâncă, și să năzuește a face ca să se recunoască însemnătatea elementului român în răsăritul monarchiei. Dar' sub apăsarea sistemului trecut nu 'i-a fost cu putință să-'și câștige ascultare. De câte-ori bărbații cu cugete și cu simțiri curate, pătrunși din inimă de interesele națiunii lor și ale monarchiei întregi, 'și-au ridicat glasul, n'au lipsit dușmanii națiunii române și nu s'au sfiit să arunce asupra

http://statuldacia.info

lor tot felul de prepusuri, pentru a împedeca emanciparea şi ridicarea naţiunii române. Anume, în vara trecută, când după adunarea dela Blaj, delegaţiunea din Ardeal sĕ duse la curtea M. Sale Ferdinand cel bun la *Insbruck,* sĕ grăbì guvernul din Cluj sĕ facă raport la Viena, şi prin cancelaria de curte a Ardealului, la Insbruck, şi a rĕspândì suspicionări mincinoase, că întreaga naţiune română are sentimente ruseşti!

Acum însĕ, când după cele mai recente evenimente din Turcia europeană, acest clişeu de atâtea-ori întrebuinţat în contra Românilor nu mai are nici o valoare, acesti inimici, şi alţii de tagma lor, au întors foaia, şi ţes alte calumnii rĕutăcioase, după cunoscuta zicĕtoare: *calumniare audacter, semper aliquid haerebit.*

Naţiunea română, în conştienţa statornicei sale credinţe şi alipiri cătră glorioasa casă habsburgică şi cătră întreaga monarchie austriacă, a respins cu solemnitate şi cu indignare toate ponegrirele rĕutăcioase de asemenea natură, în cel mai de pe urmă congres ţinut la Sibiiu, în Decemvrie anul trecut. Aceasta o fac astăzi şi împuterniciţii naţiunii române, în numele ei, şi se provoacă cu mângăere la frumoasa conduită a naţiunii române, atât în timpul trecut cât şi în cel mai recent.

Încă şi o altă împrejurare, nu mai puţin momentuoasă, nu poate fi trecută cu vederea, anume, ferberea din Turcia europeană pe partea dreaptă a Dunărei. Lucrurile ce se pregătesc acolo în tăcere, pentru viitorul cel mai apropiat, şi pe cari noi abia le presimţiam mai nainte, descoperindu-ni-se abia în cele din urmă luni ceva mai mult despre mişcarea şi lăţirea lor, — nu sûnt de loc mângăitoare, nici pentru naţiunea română din marginile rĕsăritene ale monarchiei, nici pentru întreaga monarchie. Şi noi, cari ne aflăm în nemijlocită apropiere, şi am avut deosebite ocasiuni pentru a ne câştiga informaţiuni asupra fiinţei şi lăţirei acelei ferberi, ne simţim îndatoraţi, ca Români şi ca supuşi credincioşi ai dinastiei şi ai monarchiei întrĕgi, sĕ recomandăm din tot adinsul acest punct luării aminte a înaltului minister.

Pe deoparte deci boldul conservării proprii, de altă parte conştienţa deosebitelor împrejurări în cari se află elementul român al monarchei austriace, au întipărit naţiunii române convingerea, că ea are sĕ-'şi caute mântuirea *în unirea sa într'un singur corp independent* şi totodată întregitor şi nedeslipit al monarchiei, şi aşa sĕ-'şi împlinească misiunea ce o are faţă de Austria şi faţă de sine.

http://statuldacia.info

Națiunea română își razimă speranța împlinirei acestei dorințe, de mult nutrite în pieptul seu, pe principiul egalității de drept pentru toate naționalitățile, pronunțat de doi împărați și garantat cu cuvêntul împărătesc, și pus din partea înaltului ministeriu în programa sa, ca normă și bază pentru noua formațiune a Austriei.

În principiul acesta se cuprinde un alt principiu, tot așa de momentuos, anume, că de acì înainte nu trebue se mai fie nici o supremație sau predominare a unei națiuni asupra alteia, sau cu alte cuvinte, nici o națiune nu are se mai fie subordonată alteia.

Dacă aplicăm acest principiu la deosebitele popoare ale monarchiei, și îndeosebi la ale țerilor ce se țineau odată de coroana Ungariei și a marelui principat al Ardealului, vedem că înființarea drepturilor egale pentru toate naționalitățile abia se va putè pune în lucrare spre mulțumirea tuturor altcum, decât numai așa, dacă se va lăsa fiecărei națiuni dreptul se formeze *un centru propriu,* independent în raporturile cu celelalte națiuni, fără a lua în băgare de seamă hotărîrile provinciale de mai nainte, și peste tot fără a ținè mult în vedere teritorul, cam în forma organisațiunii bisericești pentru mărturisitorii diferitelor confesiuni, — și apoi națiunile constituite în chipul acesta se vor unì ca membre ale unui mare întreg, prin legături eterne cu centrul monarchiei întregi.

În chipul acesta, și după-cum sûntem noi convinși *numai* în chipul acesta se va da ființă principiului de egală îndreptățire pentru toate naționalitățile, se va nimicì neîncrederea, pisma și ura între națiuni, se va înlătura ori-ce ocasiune de frecări și preste tot ori-ce sêmênță de discordie, va dispare toată frica de predominare a unei națiuni peste ceealaltă, cu un cuvênt, în chipul acesta, deosebitele națiuni ale Ungariei și Ardealului vor putè se stee una lângă alta în înțelegere frățească, întinerite prin instituțiuni libere independente, unite prin legături de recunoștință, de credință și alipire cătră iubita casă domnitoare și cătră patria comună, precum au locuit împreună în pace până acum, pe lângă toată divergența religiunilor și a desbinărilor provocate de această divergență în administrația bisericească.

Când noi ne mărturisim convingerea, că noua reformare a țerilor ce se țineau odată de coroana Ungariei și de marele principat al Ardealului numai așa va mulțumì pe toate națiunile, dacă la constituirea naționalităților chestia teritorului se va lăsa cu totul la o parte, sau cel puțin nu se va respecta prea mult, trebue se notăm, că noi nu o facem aceasta de frică doară, ca-și-cum chestia terito-

http://statuldacia.info

rială ar putè împedeca împlinirea dorinţelor naţiunei române, pentru că în toate ţinuturile locuite de Români, din cele mai depărtate margini rĕsăritene ale monarchiei, până într'o prea mică depărtare de Tisa, naţiunea română constitue poporaţiunea cea mai mare, aşa că cea mai mare parte a ţinutului aici însemnat e locuită parte numai de Români, parte de Români şi alte naţionalităţi, însĕ cu majoritatea pe partea Românilor, şi numai o parte a ţinutului acestuia, unde locuesc Sĕcuii, s'ar putè subtrage din socoteală.

Pe lângă aceasta mai putem nota, că într'un timp părţile Ungariei, aflătoáre între marginile aici însemnate, aparţineau Ardealului. Şi precum naţiunea română nu vrea sĕ mai fie subordonată nici unei altei naţiuni, nici în total, nici în parte, decât numai nemijlocit guvernului central austriac, tocmai aşa nu poftește ca altă naţiune sĕ-'i fie ei subordonată, în ţinuturile locuite de ea, cu toate-că constitue cea mai mare parte a poporaţiunii. Din contră, dorește, ca drepturile egale pentru toate naţiunile sĕ fie toate la un fel şi perfecte, şi noi ne-am spus convingerea, că acest resultat fericitor cu greu sĕ va putè ajunge altcum, decât numai pe calea mai sus indicată. Ori-care altă cale, duce, după convingerea noastră, negreşit la supremaţia unei naţiuni asupra celeialalte şi această predominare deoparte nu se potrivește cu principiul egalităţii de drepturi, de altă parte s'a făcut şi imposibilă după ultimele evenimente sângeroase din Ungaria, Banat şi Ardeal, aşa, că o astfel de încercare ar provoca încurcări noue, frecări reciproce şi poate chiar şi rĕsboiu civil.

Aşadar' unirea tuturor Românilor din monarchia austriacă este o urmare firească a principiului egalităţii de drept pentru toate naţiunile. Pentru unire vorbește misiunea poporului român în interiorul monarchiei şi multe alte împrejurări ponderoase.

Esemplul naţiunii săseşti, care, pe lângă toată împrăştierea ei, în urmarea căreia îndeosebi Saşii dela mează-zi sûnt tăiaţi de cei dela mează-noapte prin o distanţă mare, e totuşi unită într'o universitate naţională şi sub un comite, vorbește destul de elocvent pentru uşurătatea unirei tuturor Românilor, cari sûnt mai strîns legaţi unii de alţii decât ori-ce altă naţiune în ţinutul locuit de ei. Tot aşa pot sĕ fie uniţi şi Nemţii din Banat cu Saşii din Ardeal.

Înalt minister! Naţiunea română peste tot e pĕtrunsă de această trebuinţă. Aceleaşi patimi cari a trebuit sĕ le sufere ea dela celelalte naţiuni privilegiate în toate ţĕrile monarchiei; aceeaşi soarte şi aceleaşi primejdii, de cari este încungiurată; conştienţa aceleiaşi origini pe

http://statuldacia.info

care fiecare Român o poartă în inima sa; aceeaşi religiune, dar' mai vêrtos una şi aceeaşi *limbă* în familie, literatură şi biserică, aceleaşi datini moştenite de străbuni, pe cari veacuri întregi n'au putut să le nimicească: au încolţit şi au produs de mult simţul acestei trebuinţe. Astăzi acest simţ e mai puternic decât ori-când altădată. Lăsând la o parte alte împregiurări, a căror pomenire să face în această scrisoare, naţiunea română simte, că crudul rĕsboiu civil, care acum să poartă numai în ţinutul locuit de ea, sau nici-odată nu s'ar fi născut, sau s'ar fi terminat demult, dacă naţiunea română era mai demult unită şi organisată într'o singură naţiune independentă.

Pe aceste temeiuri aici desvoltate să razimă şi celelalte puncte ale petiţiunii. Ele n'au alt scop decât desvoltarea liberă a naţiunii, un drept vestit tuturor popoarelor statului împĕrătesc dela înălţimea tronului, drept care prin urmare nu să mai poate denega nici naţiunii române.

Pentru a putè pune în lucrare acest drept, naţiunea română pofteşte administraţie naţională independentă, sub un cap ales din partea ei şi întărit de M. Sa împĕratul, cu un senat administrativ naţional, — precum şi întrebuinţarea limbei sale naţionale în afacerile sale şi o adunare anuală a întregei naţiuni, pentru a să consulta asupra intereselor naţionale. În toate aceste puncte subscrişii nu vĕd nimica ce nu ar urma necondiţionat din principiile recunoscute şi de atâtea-ori garantate, în urmarea cărora are să se esecute noua formaţiune a imperiului. Dacă naţiunea pofteşte aceasta şi pe terenul bisericesc, să nu să uite că ea nu cere nimica nou, pentru-că ea s'a folosit totdeauna de aceste drepturi, pe lângă toate prigonirile cărora a fost espusă religia Românilor. Chiar şi un cap bisericesc, sub care au stat ceialalţi episcopi, au avut Românii în timpurile de mai nainte, în Alba-Iulie, în Ardeal.

Toate acestea le pofteşte naţiunea română ca parte întregitoare a monarchiei, şi ca atare vrea să fie representată şi la dieta imperiului austriac, după numĕrul sufletelor. Într'adevĕr, numai în interesul statului întreg zace împlinirea acestei dorinţe.

Înalt minister! Subscrişii recomandând petiţiunea naţiunii române şi temeiurile ei, desvoltate în această scrisoare, din tot adinsul binevoitoarei luări aminte a înaltului minister, îndrăsnesc a observa, că după jertfele nemărginite, aduse din partea naţiunii române în rĕsboiul civil pentru apĕrarea tronului, şi pentru întregitatea monarchiei, precum şi după revoltătoarele predăciuni făcute ei prin foc şi sabie

http://statuldacia.info

din partea vrăşmaşului, n'ar fi nimic mai trist şi mai de desperat pentru această naţiune greu cercată, decât refusarea împlinirei dorinţelor celor mai ferbinţi, cuprinse în petiţiune, despre cari ea e convinsă că sûnt drepte şi corĕspunzĕtoare timpului.

Înalt minister! Naţiunea română are lipsă de o încurajare grabnică, ca sĕ nu-'şi pearză inima, şi noi nădăjduim cu încredere, că dorinţele ei sĕ vor respecta şi sĕ vor împlini spre mulţumirea ei.

Cu încredinţarea celor mai adânci veneraţiuni sĕ subscriu împuterniciţii naţiunii române, *Olmütz,* 5 Martie 1849. (Urmează subscrierile).

2. *Plânsoarea naţiunii române, înaintată monarchului după publicarea constituţiei, la 12 Martie 1849.*

Maiestate! Însărcinaţi din partea unei naţiuni, de sute de ani nesocotite, din adins dată îndĕrĕt, ear' acum în timpul mai recent greu cercată, mai mult decât celelalte, dar' cu toate acestea pururea credincioasă, — ca sĕ descoperim în faţa tronului sfinţit al M. Tale cugetele şi dorinţele ei, şi totodată sĕ apĕrăm interesele şi drepturile ei, ne vedem, noi, împuterniciţii acestei naţiuni, puşi în cea mai neplăcută stare de a supĕra prin o plânsoare inima M. Tale, tinĕră şi încântată de săltările de bucurie ale popoarelor Austriei.

Maiestate! Naţiunea română din îndelungatele ei încercări este convinsă, că ea numai dela drepţii împĕraţi ai Austriei are sĕ aştepte drept şi dreptate. Însufleţită de această neclintită convingere s'a apropiat de treptele gloriosului tron al M. Tale în 25 Februarie, şi cu adâncă reverinţă 'ţi-a subşternut petiţiunea ei, nutrind toată nădejdea că va fi resolvată spre mulţumirea ei.

Cu toate acestea, după constituţiunea ce ai dat M. Ta cu scop şi îngrijire de a fericì părinteşte milioanele de cetăţeni austriaci, 'i-se pare că s'a îngreunat unirea, care pentru ea e singurul mijloc de a sĕ ridica şi a înainta, şi că va rĕmânè earăşi desbinată, ba încă supusă naţiunilor privilegiate mai de demult.

Teama aceasta vine mai cu seamă de acolo. că ea vede cum părţile Ardealului, unde locuesc Saşii risipiţi între Români, s'au declarat de *pămênt săsesc.* Asta nu e decât declararea, că ţinutul locuit de majoritatea unui popor mai vechiu are sĕ fie proprietatea unei minorităţi, venită mai târzíu.

Maiestate! Înainte de venirea Ungurilor, Ardealul cu toate învecinatele părţi ale Ungariei a fost proprietatea numai a Românilor, între cari sĕ aflau şi mici cete de Bulgari, dar' în decursul vremii

http://statuldacia.info

s'au prăpădit. Ear' pe vremea când regii Ungariei au chemat în ţeară colonişti germani, părţile Ardealului, unde au tăbărît, n'au fost de loc pustii, dar' erau ceva mai puţin locuite de Români, cari au primit lângă şi între sine cu dragoste frăţească pe noii venetici.

Avem din timpurile cele mai vechi destule date statistice, deşi indirecte, cari arată mai presus de toată îndoeala, că Românii şi atunci erau mai mulţi la număr decât oaspeţii teutonici, — cum sĕ numesc în documente, şi constituiau poporaţiunea de frunte. Tot aceasta sĕ vede şi din numirea în documente a locurilor de căpetenie de pe pământul acela, care numire nu e săsească, ci e aceea care e şi astăzi la Români în obiceiu. Multe documente, şi mai ales acelea din cari îşi trag Saşii drepturile lor, vorbesc apriat despre ţarinele Românilor, în tot cuprinsul acestui pământ. După pernicioasa unire a celor trei naţiuni din Ardeal, a Maghiarilor, Sĕcuilor şi Saşilor, întêmplată la 1438 şi îndreptată mai cu seamă în contra Românilor, — deşi despoiaţi de toate drepturile şi asupriţi de toţi, în tot locul între Saşi, Românii n'au încetat nici-odată a protesta în contra numirei *pământ săsesc,* arogată de un timp încoace din partea Saşilor. Românii au făcut-o aceasta la toate ocasiunile, şi au repetat în mod solemn protestul şi în congresul lor naţional din urmă, ţinut la Sibiiu, în luna lui Decemvrie, anul trecut. Dar' nici guvernul şi legile ţĕrii, precum nici înaltul guvern austriac, n'a recunoscut nici-odată până acuma această numire.

Pământul, pe care locuesc Românii şi Saşii împreună, însĕ Românii în număr cu mult mai mare, s'a numit totdeauna *pământ regesc.*

Maiestate! Declararea pământului regesc de pământ săsesc, în paguba poporaţiunii române. mai veche şi mai numĕroasă, va face sĕ crească şi mai tare între aceste două naţiuni neîncrederea care a adus destulă nenorocire peste Ardeal, chiar şi în zilele mai din urmă, şi va produce frecări şi duşmănii. Această numire credem că nu va impresiona plăcut nici regimentele de graniţă române, aflătoare tocmai pe acest pământ.

Maiestate! Subscrişii împuterniciţi ai naţiunii române, cu privire la această numire păgubitoare pentru credincioşii români, nu află alt drum mulţumitor şi împăciuitor, decât ca numĕroşii Români locuitori pe pământul regesc sĕ se scoată de aci încolo de sub jurisdicţiunea săsească în privinţa politică şi administrativă, şi sĕ fie puşi sub o jurisdicţiune proprie, despărţită de a Saşilor.

http://statuldacia.info

Maiestate! Ne vedem îndatoraţi a spune, că la subşternerea acestei plângeri nu am fost conduşi de patimă, de ură în contra Saşilor, ci numai de dragostea ce o avem cătră dreptate şi adevĕr. Noi dorim cu inimă curată ca Saşii sĕ fie independenţi, însĕ numai pe socoteala şi cu cheltueala lor proprie. Dar' totodată dorim, ca şi Românii sĕ fie independenţi, ca Români, sub jurisdicţiunea lor proprie, nu a Saşilor.

Repeţind în mod solemn credinţa neclintită şi alipirea sinceră a naţiunii române cătră M. Ta, şi răzimându-ne pe iubirea de dreptate a M. Tale, noi subscrişii împuterniciţi te rugăm cu cea mai adâncă reverinţă, ca sĕ te înduri a lua în părintească băgare de seamă această adevĕrată plângere, şi a dispune, ca atât acesteia, cât şi petiţiunii din 25 Februarie sĕ 'i-se dee cât mai curênd o fericitoare deslegare. *Olmütz,* 12 Martie 1849. Ai M. Voastre supuşi credincioşi. (Urmează subscrierile).

3. Memorand, adresat guvernului în 23 Martie 1849. Înalt minister! Subscrişii plenipotenţiaţi, sperând că petiţiunea naţiunii române peste puţin va primi deslegare, ne grăbim cu toată supunerea sĕ subşternem înaltului minister o copie a rugării date la 12 Martie M. Sale prea înduratului nostru împĕrat şi domn, cu umilita rugare, sĕ binevoiască a o lua în obicĭnuită băgare de seamă.

Spre întărirea temeiurilor în contra numirei *pământ săsesc,* cuprinse în numita rugare, credem a fi necesar sĕ citĕm cuvintele unui preaînalt rescript din 3 August 1770, prin care sĕ mustră aspru Saşii pentru pretensiunile lor. Ele sûnt următoarele: „Cu neplăcere am băgat de seamă, că naţiunea săsească vrea sĕ se facă singură stăpână peste pământul regesc pe care locueşte, — *peste* drepturile ei. Deci pentru această aroganţă sĕ înfruntaţi pe acea naţiune, făcendu-'i cunoscută deosebita noastră *neplăcere*«. Într'un alt rescript, eşit tot din acel preaînalt isvor, din 20 Aprilie 1820, între altele sĕ zice: „Natura pământului regesc nu sufere deosebire de drepturi".

Ce se atinge de raporturile poporaţiunii pe pământul regesc, şi peste tot în părţile Ardealului de mează-zi, unde locuesc Saşii împreună cu Românii, ne luăm voe a comunica tabela cea mai nouă, compusă chiar de diregĕtorii Saşilor.

Astăzi locuesc:

În scaunul	Sibiiului,	Români	51.732,	Saşi	36.704
„	Sighişoarei	„	7.150,	„	15.000
„	Mediaşului	„	15.900,	„	19.000

http://statuldacia.info

În scaunul	Cinculuĭ-mare,	Români	9.000,	Saşi	13.200
„	Cohalmului	„	11.000,	„	12.500
„	Sebeşului	„	12.000,	„	2.800
„	Nocrichiului	„	8.000,	„	2.792
„	Mercurei	„	14.000,	„	3.000
„	Orăştiei	„	17.000,	„	1.400
În districtul	Braşovului	„	53.000,	„	44.000
„	Făgăraşului	„	52.000,	„	1.500
În comit.	Cetăţii-de-baltă	„	47.000,	„	11.600
		La olaltă, Români	297.783,	Saşi	163.896.

Va să zică, Români sûnt mai mulţi decât Saşi cu 138.887. În părţile Ardealului de mează-noapte, unde Saşii au numai un district, raporturile poporaţiunii sûnt cu mult mai favorabile pentru Români. Subscrişii credem a fi îndatoraţi să atragem cu deosebire atenţiunea înaltului minister asupra acestor fapte.

Pe lângă încredinţarea adâncei noastre reverinţe, rămânem ai înaltului minister plecaţi servi, *Viena,* 23 Martie 1849. (Urmează subscrierile).

4. *Protestul delegaţiunii române in contra voivodinei sêrbeşti.*

Înalt minister împĕrătesc! Sûntem informaţi din isvoare sigure, că Sêrbii au început deja, sub conducerea patriarchului lor, să croiască limitele voevodinei lor, şi că acî compută întregul Banat şi confiniile militare. Acest mod de acţiune al Sêrbilor, aflător în flagrantă contrazicere cu principiul fundamental al egălei îndreptăţiri a tuturor naţionalităţilor, după care ei ar voi să joace rolul Maghiarilor, ne îndeamnă să ridicăm protest, în numele naţiunii române din Banat.

Dorim, ca principiul de sus, stabilit din partea M. Sale a împĕratului, să afle deplină valorare, şi ca imediat nici o naţiune să nu mai esercieze supremaţie asupra altora, ci toate naţiunile să se poată desvolta liber pe terenurile locuite de ele, prin acordarea de instituţiuni potrivite.

Dorim, ca naţiunea sêrbă să se afirme ca naţiune în comunele locuite esclusiv de ea, şi să-'şi prefacă în teritor propriu partea de ţeară locuită esclusiv de ea, — dar' protestăm în contra estinderii asupra părţilor locuite de alte naţionalităţi, în special de naţiunea română, şi cerem, ca pentru stabilirea limitelor, acolo unde Sêrbii vin în coatingere cu alte naţiuni, şi unde locuesc amestecaţ cu ele, să fie numite comisiuni speciale, din numĕr egal de persoane aparţinĕtoare naţiunilor interesate, cari sub conducerea unui president cu

http://statuldacia.info

totul imparţial, să se ocupe cu regularea, pe basa principielor fundamentale stabilite în general, şi să-'i dee fiecărei naţiuni aceea-ce îi compete.

Până la numirea comisiunilor şi eruarea făcută de aceste comisiuni, să fie evitată însă ori-ce determinare de hotare ale voevodinei, ales în Banat, unde Sêrbii, conform datelor statistice, abia numĕră 200.000 de suflete, pe când Românii sûnt la 800.000 de suflete.

Când rugăm deci înaltul guvern împĕrătesc cu supunere, să aprecieze cu cunoscuta atenţiune acest protest al nostru, rĕmânem cu asigurarea eminentei noastre veneraţiuni, supuşi servi ai înaltului minister, *Viena,* 15 Aprilie 1849. (Urmează subscrierile).

O corespondenţă vie şi neîntreruptă purta pe vremea aceasta episcopul *Şaguna* cu cei de acasă, de o parte, ear' de altă parte legături intime legase cu toţi bărbaţii de influenţă, cari puteau să dee mână de ajutor delegaţiunii române întru ajungerea scopurilor dorite. De aceea, *Şaguna* era în curent cu toate evenimentele de acasă, dar' şi cu planurile şi dispositiunea cercurilor mai înalte politice. Şi cum Şaguna ţinea mult la zicĕtoarea veche: *bate ferul până e cald,* — după-ce nu primise nici un rĕspuns positiv la petiţiunile înaintate, — a adresat la 23 Aprilie 1849 un ursoriu ministrului preşedinte *Schwartzenberg,* cerêndu-'i resolvirea petiţiunilor române. Ursoriul era următorul:

— „Situaţia estrem de tristă a Ardealului, despre care primesc zilnic ştiri zguduitoare de inimi, precum şi datorinţa mea de credincios supus şi de păstor sufletesc, m'au îndemnat să mĕ reîntorc acasă, în butul tuturor turburărilor generale, pentru a mĕ apropia după putinţă de turma mea sufletească, cu atât mai vêrtos, că mi-se raportează din partea preoţimei mele, că naţiunea română, urmărită atât de mult din partea rebelilor, crede a-'şi afla mângăierea în fiinţa mea de faţă în mijlocul ei, presupunênd ea, că-'i voiu aduce voinţa preaînaltă a preagraţiosului nostru monarch, cu privire la esistenţa ei politică din viitor.

Mĕ măgulește, că apariţia mea în mijlocul poporului promovează în mod esenţial preaînaltele interese ale adânc veneratului nostru monarch şi ale ministerului seu, şi că ea va avè resultatele dorite. Şi fiindcă sûnt ferm hotărît să-'mi accelerez reîntoarcerea acasă, din motivele înşirate, voeam să vĕ raportez în persoană Alteţei Voastre despre aceasta, în *Olmütz.* Dar' neputêndu-mĕ împărtăşi de fericirea de a vĕ întîlni acì, ear' împrejurarea, că deasa mea călĕtorie încoace şi încolo, ar putè să devină bătĕtoare la ochi, m'a reţinut dela o nouă

http://statuldacia.info

călătorie la Viena, vin a comunica pe calea aceasta Alteței Voastre intenţiunea mea, aducêndu-v'o la cunoştinţă cu preasupusa rugare, să binevoiţi a esopera la înaltul minister de rĕsboiu o resoluţiune favorabilă cu privire la petiţiunea română.

Şi sperând, că Alteţa Voastră veţi îmbrăţişa graţios umilita rugare adresată cu deplină încredere în favorul unei naţiuni mult cercate, dar' totdeauna credincioasă şi tocmai de aceea vrednică de preaînaltul favor şi de preaînalta graţie, îmi iau libertatea a aştepta aici în Olmütz împărtăşirea de înalta graţie ce-mi va acorda Alteţa Voastră. *Olmütz*, 23 Aprilie 1849. *Andreiu Şaguna* m. p."

Tot la locul acesta este de a să face pomenire şi despre adresa delegaţiunii române, trimisă la 28 Aprilie generalului *Iellasich*, — cu următorul conţinut:

— „Escelenţă! Într'un moment atât de important, când nefericirea fără seamăn a Ardealului umple de jale pe toţi bunii patrioţi, ear' pe cei mijlocit interesaţi îi aruncă în abisul desperării, nu simte nimeni atât de mult trebuinţa unui geniu apĕrător şi ocrotitor, ca biata naţiune română. despoiată de toate mijloacele de apĕrare şi ameninţată cu totala nimicire.

Împuterniciţii ei, cari de luni de zile aşteaptă în capitala imperiului o resoluţiune la petiţia înaintată în numele naţiunii la 25 Februarie a. c., sûnt pe deplin convinşi, că pe lângă M. Sa prea graţiosul şi adânc stimatul nostru monarch şi pe lângă înaltul guvern austriac, Escelenţa Voastră aveţi misiunea de-a deveni geniul salvator al acestei nefericite naţiuni.

Escelenţă! Între popoarele asuprite. pentru a căror eliberare Escelenţa Voastră aţi scos sabia, sûnt eminamente Românii aceia. cari au trebuinţă de puternicul scut al Escelenţei Voastre. Ei sûnt aceia, cari în vremile de demult au dat foloasele cele mai mari şi ei sûnt cei-ce şi astăzi au sângerat şi sângerează mai mult. Celelalte naţiuni, deşi asuprite mai de demult, au avut totdeauna în sînul lor un numĕr însemnat de bărbaţi sus puşi, cari nu 'şi-au denegat nici odată naţiunea, cu atât mai puţin în zile de primejdii, când s'au pus în fruntea lor, şi ori au inventat singuri mijloace proprii naţiunale de apĕrare, ori au folosit în mod conştienţios pe cele esistente, spre binele naţiunii lor.

Noi şi în privinţa aceasta am fost cei mai nefericiţi. Familiile noastre de frunte şi cu stare au trecut la Maghiari încă în secolele de mai nainte şi 'şi-au negat şi naţiunea.

http://statuldacia.info

În regimentele române de graniță toate posturile mai înalte de ofițeri sûnt îndeplinite cu indivizi de alte națiuni. Ne-au lipsit deci toate elementele pentru crearea de mijloace proprii independente de apĕrare. Dar' națiunea, totdeauna credincioasă până la neclătinare și supusă glorioasei casĕ austriace precum și monarchiei unitare, totdeauna și cu sinceritate, ear' acum pĕtrunsă de necesitatea unei independențe naționale, s'a sculat în masse pentru iubita casă domnitoare și s'a întrunit de sine, de douĕ-ori, în numĕr imposant la Blaj.

Numai preoții credincioși, câțiva profesori și advocați tineri au venit și s'au pus în fruntea masselor, și totuși poporul s'a purtat în ordine esemplară și plin de trezvie a manifestat maturitatea sa politică. În congresul din urmă s'au luat hotărîri de înarmare, pentru a începe lupta în contra rebelilor. În mai puțin decât o lună, Românii din Ardeal au dat patru mii de recruți pentru completarea regimentelor împĕrătești și o enormă massă de glotași, împărțiți în legiuni, sub comanda prefecților și a tribunilor, puși la dispositia general-comandei. Gloatele acestea, înarmate numai cu lănci și coase, s'au grupat în jurul trupelor reg. imperiale și așa a succes, ca cele mai rebele orașe, cum e: Aiudul, Vințul-de-sus, Turda, Clujul, Murĕș-Oșorheiul și Udvarhely, sĕ fie cucerite, și astfel pe la începutul lunii Decemvrie părea a fi terminat rĕsboiul în Ardeal.

Dar' zelul esemplar al poporului brav român pentru sfânta causă a mult stimatului seu monarch a deșteptat, spre nefericirea Românilor, jalusia și invidia acelora, cari caută sĕ suprime pe toate căile posibile libertatea constituțională și egalitatea de drept, acordată din partea M. Sale tuturor popoarelor, pentru-că li-se părea că Românii devin prea tari față de celelalte națiuni din Ardeal.

Împrejurarea aceasta a avut de urmare o procedură estrem de favorabilă față de partida rebelă maghiară și față de Sĕcuii călcători de jurĕmênt, de unde se poate deduce, că acusele cele multe nemotivate, ridicate din partea fățarnicilor rebeli în contra națiunii române, au aflat rĕsunet în multe urechi de ale celor sus puși, și cu toate că sute de sate românești au fost prefăcute în cenușă și zeci de mii dintre fiii națiunii române au fost măcelăriți din partea rebelilor, Românii au fost totuși îngreunați, acolo unde erau siliți sĕ se folosească de represalii, cu cele mai grave acuse.

Escelență! În desperația noastră ne adresăm Escelenției Voastre, ca cătră acela, ale cărui fapte eroice, înfrumsețate cu rari vîrtuți cavalerești și umanitare, sûnt singure în stare sĕ salveze sêrmana

http://statuldacia.info

noastră națiune, ajutându-'i să ajungă la drepturile sale răscumpărate cu jertfe enorme.

Cuvêntul Escelenției Voastre, pretutindenea puternic, spus la timp potrivit și la loc potrivit, va avea sigur eficacitate binefăcătoare pentru noi. O grabnică înarmare a gloatelor române, dacă nu se împotrivește planurilor Escelenței Voastre, ar ridica de nou curajul zguduit, și ar salva frumoasa Transilvanie. Sub conducerea eroică și umanitară a Escelenței Voastre s'ar arunca națiunea română de nou cu bucurie în focul luptei.

Rugăm pe Escelența Voastră, în numele națiunii noastre, să nu ne părăsiți. Implorăm scutul puternic al Escelenței Voastre. Binevoiți Escelență să fiți îngerul păzitor al națiunii române. Titlul de salvator al acestei națiuni mult cercate nu va fi cel mai neînsemnat între acelea, pe cari vi-le va da istoria pentru faptele eroice ale Escelenției Voastre, și parte vi-le-a dat deja.

Subscriem, în adâncă venerațiune rămânênd, ai Escelenței Voastre, *Olmütz,* 28 Aprilie 1849, aplecați servi. (Urmează subscrierile)".

http://statuldacia.info

Proclamația lui Csányi.

pentru a curăți țeara prin această procedură scurtă judecătorească, terminată în 24 de ore, de toate elementele cari nu sĕ plecau Maghiarilor.

Și pentru a da instituțiunii acesteia barbare o estensiune și eficacitate cât sĕ poate de mare,

Când a venit în Ardeal, a ținut sĕ adreseze o proclamațiune Românilor, dându-le termin de opt zile spre îndreptare și întoarcere la steagul independenței maghiare.

Proclamația aceasta, în care e reoglindată întreaga fire a lui *Csányi*, e următoarea, și a fost dată în *2 Martie 1849*:

— „Valachi! Voi, nefericiți Valachi, amăgiți și purtați pe căi rătĕcite din partea machinațiunilor și a ofițerilor austriaci!

Nu este urmă în memoria omenească și nici pe paginile nesfîrșite ale istoriei despre vieața voastră liberă națională. Sclavi ați fost sub domnia Romanilor, sclavi sub domnia popoarelor călĕtoare, sclavi și mai târzíu, în decursul ultimei mii de ani, și numai Maghiarii au lățit și asupra voastră în anul trecut zorile libertății!

Maghiarul a rupt legăturile sclăviei voastre, Maghiarul v'a ridicat la soartea de cetățeni liberi, donându-vĕ drepturi proprii, pămênt liber, făcênd egal pe cel sărac cu cel bogat în gustarea drepturilor omenești. Și voi, cari credincioși erați în jugul sclăviei, pentru libertatea câștigată în mod gratuit, în loc de mulțumire, gratitudine și credință, ați dĕrîmat satele maghiare lipsite de apĕrare,

http://statuldacia.info

le jefuiţi, le aprindeţi, pe locuitorii lor îi surprindeţi în somn, în stare de neapĕrare, îi omorîţi, şi căutaţi sĕ stîrpiţi neamul acelora, cari au fost consoţii vostri, în bine şi la rĕu, în decurs de multe veacuri.

Valachi! Indulgenţa încă are hotare. Patria unită, mama cea bună s'a nisuit până acuma cu destulă graţie sĕ vĕ readucă la calea de supunere şi de respectare de lege. Dar' ea are putere, are isvor nesecat de forţe, de a aplica pedeapsa meritată celor neascultători şi înderĕtnici în credinţă, amĕsurat pĕcatului lor.

Valachi de sub conducerea sângeroasă a ucigaşilor, hoţilor, aventurierilor vostri tribuni, prefecţi şi centurioni! Vĕ pun termin de *opt zile*, cu începere de astăzi, pentru îndreptare, şi decretez iertare pe seama tuturor acelora, cari în restimpul acesta sĕ reîntorc în satul lor, la pămênturile lor, făcêndu-le de datorinţă numai aceea, sĕ dee înderĕt ce au furat.

La lucru deci Valachi! Daţi-vĕ jos de pe munţii sĕlbatici. Plecaţi din taberile voastre de unde şi aşa vĕ va ridica mai curênd sau mai târziu puterea neînvinsă a Ungariei unite, trezindu-vĕ din somnul temerar.

Valachi! Reveniţi la respect faţă de legi şi atunci vĕ rechem la terenul vieţii libere cetăţeneşti din vieaţa pribegitoare, hoţească, împreunată cu multe suferinţe, la care v'a dus *Urban*, amăgitorul vostru gazdă de hoţi, care, bătut şi scos din ţeară, nu vĕ mai poate da sprijin şi pe care şi de altcum nu vĕ mai puteţi rĕzima.

După învingere vĕ întind deci ramura de maslin. Primiţi-o, căci altcum puteţi sĕ vĕ aşteptaţi la cea mai aspră pedeapsă, pentru că prin aceasta declar, că tot acela *care în decurs de opt zile nu sĕ supune, pe lângă perderea întregei averi, ori-unde se va afla ea, va fi împărtăşit de pedeapsă corporală,* amĕsurat crimei sale. De altă parte puteţi fi liniştiţi şi convinşi, că legile sancţionate în Martie anul trecut vor rĕmânè totdeauna în vigoare şi locuitorii patriei unite nu vor mai fi puşi nici-odată în jugul sclăviei şi nu vor fi siliţi sĕ fie de nou iobagi. Principiul egalităţii e un bun, de care sĕ împărtăşeşte fiecare cetăţean, fără deosebire, dacă respectă legile". —

Proclamaţia aceasta a provocat o mică discuţiune în conventul revoluţionar din Dobriţin. Ales partea referitoare la *pedeapsa corporală,* pusă în vedere pe seama Românilor cari nu vor împlini dorinţa lui *Csányi*.

http://statuldacia.info

În ședința din 8 Martie s'a sculat deputatul român *Aloiziu Vlad* și a vorbit următoarele referitor la proclamație:

— „În proclamația numită să cuprinde nu mai puțin decât o satiră amară față de principiul de multe-ori accentuat al frățietății. Nu vreau să vorbesc la singuraticele puncte ale proclamațiunii acesteia, pentru-că cu privire la ele îmi voiu face poate *în presă* observările mele, ci vreau să atrag atențiunea casei asupra unui fapt, care tae în interesele civilisațiunii și în sfânta causă a umanității. Ântâiu *Csányi* le spune Valachilor să se pocăească și le înșiră mai multe, ear' la urmă îi amenință, că dacă în decurs de opt zile nu să pocăesc, îi va împărtăși de *pedeapsă corporală.* (Foarte corect! Așa le trebue!) Eu înțeleg motivul agitațiunii D-voastre, care isvorește din resbunare pentru cruzimile pe cari afirmative le-ar fi comis Valachii din Ardeal, și cari, după părerea mea sûnt prea esagerate, — și vă iert iritațiunea când eu vorbesc la acest obiect (Ilaritate). Nici nu vreau să-'mi ridic glasul pentru apărarea crimelor; pentru-că și sînul meu e accesibil pentru sentimente mai delicate (sgomot), și doresc, ca cel păcătos să fie pedepsit, însă *nu în contul civilisațiunii.* (Așa cum poate fi pedepsit!)

Curios. D-voastră totdeauna vă plângeți, că Austria să poartă în mod neuman și neechitabil cu ținuturile pe cari le ocupă, și că ce tristă soarte ne așteaptă, dacă ar fi să cucerească țeara întreagă. (Poate nu e adevărat?) Bine; dar' ce ziceți la aceea, că *Csányi* vrea să câștige *cu bâta* pe Valachi pe seama libertății representate prin revoluțiune, amenințând cu *pedeapsă corporală* pe cei-ce nu să predau în anumit restimp? Domnilor! Și eu sûnt membru al acelui popor; și cu toate că compătimesc ținuturile acelea nefericite, îmi țin de datorință să-'mi ridic cuvêntul, ca representant al acelui popor", — — —

Întreruperile dese și laconice ale celor din convent au silit pe deputatul *Vlad* să-'și termine vorbirea.

Dar' să vede, că 'i-a atins neplăcut pe Maghiarii mai cu judecată cuvintele Românului *Vlad,* căci s'a sculat imediat unul din ei, *Abonyi,* pentru-ca să atenueze încâtva cuvintele aspre cuprinse în proclamația lui *Csányi,* presentându-'l pe acesta ca pe un om uman, care nu poate să înțeleagă sub *pedeapsă corporală* decât numai întemnițarea și *nu baterea cu bâta.*

Faptul era însă acela, că Românii erau bătuți cu bâta, primind câte 25—50 de lovituri, dacă faptele lor erau declarate de greșeli

http://statuldacia.info

uşoare, pentru-că cei declaraţi de criminali mari erau spânzuraţi fără milă şi cruţare. Pe la începutul lui Iunie conventul revoluţionar a cassat apoi bătaia cu bâtul; ear' în 20 Iunie a fost sistată întreaga activitate a tribunalelor marţiale de pe teritorul Ardealului, şi anume, la cererea lui *Bem*, care nu era omul rĕsbunării şi nu putea tolera actele de rĕsbunare ale lui *Csányi*. Acesta earăşi, pentru activitatea dovedită întru omorîrea Românilor a fost renumĕrat cu portofoliul ministerului de comunicaţiune în guvernul format de *Szemere*.

http://statuldacia.info

Detronarea dinastiei.

Constituţia din 4 Martie a scos pe Maghiari cu desĕvîrşire din cumpĕt. Prin ea îşi vedeau nimicite toate ilusiunile, şi nu le mai rĕmasese decât sĕ facă ultimul pas spre prăpastie, ultimul act de desperare, sĕ decreteze desfacerea de cătră Austria şi sĕ decreteze independenţa naţională pe seama poporului maghiar.

Cu deosebire usturător pentru ei era faptul, că uniunea Ardealului cu Ungaria nu numai că nu era recunoscută în constituţie, ci chiar din contră, sĕ garantase perfecta independenţă autonomă a Ardealului şi pentru mai departe, precum şi faptul, că constituţia acorda drepturi egale politice tuturor popoarelor din ţeară, pe cari le decreta de egal îndreptăţite, în toată privinţa, prin urmare, îi degrada şi pe ei, pe Maghiari, la rol mai secundar în locul rolului de conducere şi de dictatură de mai nainte.

Vĕzêndu-'şi deci »*violată*« în chipul acesta întegritatea statului unitar maghiar şi vĕzêndu-'şi nimicită eghemonia, — nu puteau sĕ nu facă aceea-ce au făcut, cu mult entusiasm şi mare însufleţire patriotică, dar' cu slab resultat practic, *sĕ proclame independenţa ţĕrii şi sĕ detroneze dinastia.*

Actul acesta îndrăsneţ al Maghiarilor a fost accelerat şi de împrejurarea, că în zilele prime ale lunii Aprilie trupele maghiare au raportat vre-o trei învingeri, una după alta, asupra Austriacilor, comandaţi de principele *Windischgrätz,* ear' în urmă a căzut şi *Buda* în potestatea Ungurilor, cari erau acum beţi de bucuria învingerilor câştigate şi li-se părea că lumea e întreagă a lor.

Dieta naţională, sau conventul revoluţionar, se afla în Dobriţin. *Kossuth Lajos* îi presentează în şedinţa din *14 Aprilie* un proiect de lege, prin care se proclamă independenţa Ungariei şi neatîrnarea ei de Austria, precum şi detronarea dinastiei, prin declararea de

http://statuldacia.info

usurpator asupra tronului ungar a împĕratului Francisc Iosif I., şi sĕ enunţă proscripţia întregei dinastii şi a tuturor cetăţenilor cari ar mai rĕmânè credincioşi ei.

Motivarea proiectului a făcut-o însuşi *Kossuth,* care a rostit de nou un discurs înflăcărat, în urmarea căruia dieta a votat legea cu unanimitate şi cu însufleţire. În aceeaşi zi legea a fost votată şi din partea casei magnaţilor, numit fiind *Kossuth Lajos* guvernator al Ungariei, cu dreptul de a-'şi compune şi un ministeriu pentru conducerea afacerilor ţĕrii.

În *19 Aprilie* s'a ţinut apoi în biserica reformată din Dobriţin o şedinţă mixtă, o *adunare naţională,* în care s'a decretat de nou independenţa ţĕrii, şi s'a decis adresarea unei *proclamaţiuni* cătră toate popoarele patriei, — în limbile acestora, — pentru a fi instruate asupra acestui act important şi totodată pentru a fi făcute atente asupra urmărilor ce le va avea nerespectarea dispoziţiunilor luate în această adunare.

Dispoziţiunile erau acelea, ca numele domnitorului sĕ nu mai fie pomenit în biserici, după-cum prescriu regulele bisericeşti, căci cel-ce o face aceasta, vine considerat de trădător de patrie şi ca atare va fi pedepsit.

Afară de aceasta, ministrul de culte şi instrucţiune publică adresase circular tuturor autorităţilor bisericeşti, ca sĕ sĕrbeze imediat ca zi mare de sĕrbătoare decretarea independenţei naţionale şi detronarea dinastiei, lucru ce s'a şi întêmplat aproape pretutindenea, dat fiind că norocul le favorisa mereu Maghiarilor, făcêndu-'i se câştige încă două bătălii şi sĕ pună mâna şi pe Pesta. Nu e de mirat deci, că s'au trimis adrese de aderenţă şi felicitare până şi dela Sibiiu şi Braşov.

Proclamaţia, prin care naţiunea maghiară sĕ declară de neatîrnătoare, e din cuvênt în cuvênt, în traducerea făcută pe atunci, următoarea:

„Noi, *adunarea naţională,* care după lege representăm statul maghiar, punênd prin această declaraţie sĕrbătorească Ţeara-Ungurească dimpreună cu toate părţile şi ţinuturile de ea ţiitoare, — prin restatornicirea în drepturile ei neînstrăinătoare şi firesti, — în rînd cu statele europene de sine stătătoare şi neatîrnătoare, şi pe casa domnitoare habsburgo-lotharingă cea de jurămênt călcătoare declarându-o înaintea lui Dumnezeu şi a lumii lipsită de tron: ne ţinem de datorinţă morală a arĕta şi temeiurile hotărîrii acesteia a noastre,

http://statuldacia.info

ca sĕ se cunoască înaintea lumei culte întregi, că naţia maghiară, cea până la moarte prigonită, n'a făcut pasul acesta din vre-o încredere peste mĕsură ori din chef de revoluţie, ci din neputinţă a mai suferì şi din datorinţă a sĕ susţinè.

Au trecut 300 de ani, de când naţia maghiară ridică casa austriacă pe tronul regesc, prin alegere slobodă, pe lângă legătură împrumutată.

Şi acesti 300 de ani nu sûnt alta, decât un timp îndelungat de patimi necontenite.

Dumnezeu a binecuvêntat ţeara aceasta cu toate elementele bogăţiei şi norocirii. Ţinutul ei, aproape de 6000 miluri pătrate, e revĕrsat de isvoarele înfloririi celei mai felurite, şi împopulaţia ei, ca 15 milioane la numĕr, poartă în sînu-'şi puterea cea tinĕră şi putinţa de a putè fi în partea aceasta a lumii de cătră rĕsărit nutrirea cea puternică a libertăţii poporului şi a civilisaţiei, şi precum a fost mai nainte păzitoarea păcii europene, aşa şi acum a fi chizăşuitoare a aceleia.

Nici-odată n'a avut vre-o dinastie dela Dumnezeu o însărcinare mai frumoasă, decum a avut această casă habsburgo-lotharingă în Ungaria.

Destul ar fi fost a nu împedeca numai desvoltarea ei, şi Ungaria ar sta acum între ţĕrile cele mai înflorite.

Destul ar fi fost a nu pismui libertatea cea cumpĕtată constituţională, care naţia între împotrivirile unei mii de ani cu bărbăţie 'şi-o-a păstrat, şi o a identificat cu bunăvoinţa credinţei cei nepilduite cătră regii sei, şi casa habsburgo-lotharingă ar fi putut avè în naţia maghiară încă multă vreme un razim neclătit al tronului seu.

Însĕ dinastia aceasta, ce nu poate arĕta nici-un domnitor care sĕ-'şi fi căutat puterea şi gloria sa în libertatea popoarelor, a urmat din fiiu în fiiu tot politica perfidiei cătră naţia maghiară, şi sau a lucrat într'acolo cu sîlă rea pe faţă, a despoia ţeara de subsistenţa proprie şi de libertatea constituţională şi a o contopì cu celelalte state împĕrăteşti, cari încă mai de demult sûnt desbrăcate de toată libertatea, spre o asemenea sclăvie, sau simţindu-se ea prin neadormita priveghere a naţiei în privinţa aceasta împedecată, toate le întrebuinţa spre aceea, ca amorţindu-se Ungaria în puterile sale, sĕ-'i împedece desvoltarea, sĕ o înjosească în colonia provinciilor împĕrăteşti, pentruca acestea cu atât mai mare folos sĕ poată trage din Ungaria, şi în chipul acesta sĕ fie mai cualificate spre purtarea greutăţilor acelora, cu cari stăpânirea cea prădătoare, fiind ele despoiate de constituţie,

http://statuldacia.info

neîmpedecată le împovăra, şi nu le împovăra în interesul supuşilor sei, ci în interesul domnirii sale celei fără de hotar în Europa şi spre apăsarea libertăţii popoarelor.

Mai de multe-ori s'a întêmplat, că naţia maghiară, pentru susţinerea sa, a fost silită a sĕ scula cu arme împotriva acestei sisteme apăsătoare, ai cărei paşi toţi au înferat, sau silnicie apriată, sau înşelătorie şi viclenie.

Şi de a şi fost oştirea ei pentru apĕrarea dreptăţii totdeauna cu biruinţă încoronată, totuşi ea aşa a fost de cumpĕtată în întrebuinţarea puterii sale şi aşa a fost de plină de încredere în cuvêntul regelui, încât asigurându-'i acesta drepturile naţionale şi slobozeniile prin o legătură nouă şi prin un jurămênt nou, numai decât a depus armele sale cele învingĕtoare.

Însĕ zădarnică a fost fiecare legătură, căci fiecare jurămênt de lege din gura casei domnitoare eşit, a fost începutul unei perfidii nouă, şi politica aceasta îndreptată spre nimicirea vieţii naţionale maghiare a rĕmas 300 de ani tot aceea.

Înzadar 'şi-a vĕrsat naţia noastră sângele pentru casa aceasta de câte-ori sĕ afla în pericol. Înzadar a jertfit ea în interesul familiei dinastiei sale atâta, cât n'a jertfit nici o naţie pentru regele seu. Înzadar a dat ea uitării, — în marinimitatea sa cea peste mĕsură, — ranele cele vechi, cu prilegiul fiecărei făgăduiri nouă. Înzadar hrănia ea în pieptu-'şi credinţa nevătĕmată cătră regele seu, pe care între toate patimile o a păstrat ca pe o credinţă religioasă, căci stăpânirea Habsburgilor, şi mai târziu Habsburgo-Lotharingilor, a rĕmas în Ungaria din neam în neam o istorie continuată a perfidiei.

Şi naţia maghiară, pe lângă toate acestea, a avut în cinste legătura cu care era legată de dinastia aceasta prin învoeala împrumutată, şi dacă din datorinţa susţinerii sale hotăreşte ea acum pe casa aceasta cea necredincioasă, *lipsită de tron*, şi o isgoneşte, a fost silită la pasul acesta numai prin esperienţa, că casa habsburgo-lotharingă a jurat nestrămutabil (kérlelhetetlenül) stîrpirea vieţii naţionale maghiare, şi însaşi a rupt legăturile, cari o au legat de Ungaria, precum însaşi s'a lăudat înaintea Europei.

Sûnt mai multe pricini, din cari o naţie cu drept, — înaintea lui Dumnezeu şi a lumii, poate detrona pe familia sa domnitoare. Acestea sûnt:

dacă ea sĕ pune în legătură cu vrăşmaşul ţĕrii, cu lotrii şi cu rebelii spre îmbrâncirea naţiei;

http://statuldacia.info

dacă ea, spre nimicirea constituţiei şi a vieţii statului, prin jurămênt sacrate, sĕ scoală cu putere armată asupra supuşilor sei, cari nu s'au sculat asupra ei;

dacă cu puterea bucăţeşte şi ciungăreşte întregimea teritorială a ţĕrii, pe care cu jurămênt s'a obligat a o susţinè;

dacă sĕ slujeşte cu putere străină spre uciderea supuşilor sei proprii şi spre sugrumarea libertăţii lor legale.

Fiecare din pĕcatele acestea ajunge ca o dinastie sĕ-'şi peardă tronul.

Casa habsburgo-lotharingă a încărcat asupră-'şi. — cu o perfidie nepilduită, pĕcatele acestea toate şi deodată, şi încă cu scop hotărît de a nimici vieaţa de stat a naţiei maghiare. Atâta vênzare, atâta hoţie, aprinderi, ucidere, grozăvie, petrecute de o călcare a tot dreptului popoarelor a sĕvîrşit, încât omenimea sĕ înfioreză la istoria acestor crime.

Casei austriace 'i-au slujit de pricină la perfidia aceasta legile acelea, cări s'au făcut în primăvara anului trecut 1848 spre siguranţa constituţiei ţĕrii.

Şi legile acestea, în privinţa trebilór dinlăuntru, prin reforme temeinice au fost o prefacere nouă a ţĕrii, pentru-că au şters dările şi slujbele iobăgeşti şi dijma preoţească, au dat poporului, fără deschilinirea limbii şi a religiei, — dreptul representanţei în dieta ţĕrii, mai nainte numai din aristocraţi, — nemeşi, — compusă, au pus temeiul egalităţii drepturilor şi au şters privilegiul scutinţei de dare, au restatornicit libertatea tiparului cea prin sîlnicie apĕsată, şi împotriva abusului aceleia a ridicat instituţiunea juriilor. Însĕ în urma mişcărilor spirituale, prin revoluţia franceză din Februarie pricinuite, măcar-că mai fiecare ţeară din monarchia austriacă era în stare de revoluţie şi monarchia fără razim, totuşi naţia maghiară cea credincioasă nu s'a nevoit a întrebuinţa giurstarea aceasta spre a câştiga dela rege drepturi peste drepturi pentru sine, ci s'a îndestulit cu aceea, că prin sistema administraţiei publice, întemeiată pe responsabilitatea ministrilor, sĕ-'şi asigureze libertatea, subsistenţa şi neatîrnarea naţională. împotriva călcării jurămêntului regelui, de atâtea ori poftorite.

Însĕ subsistenţa aceasta şi neatîrnarea, cari s'au asigurat prin legile acestea, n'au fost nişte acvisiţii nouĕ, ci au fost un drept vechiu susţinut totdeauna prin legi şi prin jurămêntul regelui, care drept nici prin relaţiunea legală, în care sta Ungaria cătră împĕrăţia austriacă, nu s'a schimbat nici cât e mai puţin.

http://statuldacia.info

Ungaria dimpreună cu Ardealul şi cu toate părţile şi provinciile de ea ţiitoare n'a fost nici-odată contopită cu împărăţia austriacă, ci a fost totdeauna o ţeară de sine stătătoare şi liberă, chiar şi după-ce prin primirea sancţiei pragmatice tot acel rînd de urmare la tron a fost aşezat pentru regatul Ungariei, care a fost şi pentru celelalte state ale casei domnitoare.

Ca dovadă limpede la aceasta este însaşi trecerea sancţiei pragmatice în acea lege, după care întregimea teritorului ţerilor de coroana ungurească ţiitoare, independenţa, subsistenţa, constituţia şi libertatea Ungariei, hotărît sĕ susţin.

Dovadă limpede la aceasta este, că moştenitorii tronului, şi după sancţia pragmatică, numai aşa s'au făcut regii Ungariei legiuiţi, dacă au încheiat cu naţia convenţia încoronaţiei, au depus jurămêntul pe ţinerea aceleia, pe constituţie şi pe legi, şi au primit a sĕ încorona cu coroana Sfântului Ştefan.

În convenţia încoronării s'a însemnat totdeauna, că pe lângă rîndul urmării la tron sĕ se ţină nevătĕmate toate drepturile, libertăţile, legile Ungariei şi toată constituţia ei.

Singur un moştenitor de tron, după sancţia pragmatică, — din casa habsburgo-lotharingă, Iosif II., a fost care n'a subscris convenţia aceasta a încoronării, n'a jurat pe constituţie şi a murit neîncoronat. Însĕ tocmai pentru aceea nici nu sĕ află în rîndul regilor Ungariei, şi toate faptele şi rînduelile lui n'au nici o putere.

Următorul lui, Leopold al II., numai prin convenţia încoronării, prin jurămênt şi prin încoronare a putut ajunge la tron, cu care prilegiu de nou s'a hotărît în legea a 10-a din anul 1790, pe care a jurat regele, că Ungaria sĕ fie o ţeară liberă în privinţa formei administraţiei sale întregi, neatîrnătoare, şi nici-unei altei ţĕri sau popor supusă, dar' sĕ fie stăpânită după însĕşi legile şi obiceiurile ei.

Aşa a jurat după anul 1790 şi s'a făcut rege Franţ I., care după încetarea vredniciei de împĕrat al Romanilor şi primirea titulei de împĕrat al Austriei, pe lângă mulţimea vătĕmărilor lui de legi, totuşi atâta sfieală a avut, de însuşi a recunoscut, că Ungaria cu părţile şi cu ţĕrile de ea ţiitoare nu sĕ ţine de împĕrăţia austriacă, tocmai aşa precum totdeauna a fost şi este despărţită de aceea prin o linie proprie de vamă.

Aşa a jurat şi s'a făcut rege acel Ferdinand al V., care din voe liberă a întărit legile dietei ţĕrii dela Pojon din anul trecut,

http://statuldacia.info

însĕ foarte curênd după aceea a rupt jurămêntul seu şi s'a conjurat cu familia sa a şterge Ungaria din sînul naţiilor de sine stătătoare.

Dar' naţia maghiară cu pietatea (evlavia) credinţei sale era lipită de el, călcătorul de jurămênt.

În zilele lui Martie anul trecut, când ameninţa împĕrăţiei cutropire, când armele lui le întîmpina în Italia o perdere după alta, când însuşi îu reşedinţa împĕrătească în tot minutul îi ameninţa isgonire, Maghiarul şi între priinţa acestor stări dimprejur nimic n'a poftit alta, decât siguranţa constituţiei şi a drepturilor sale celor vechi, pe cari 14 regi din casa habsburgo-lotharingă, şi şi Ferdinand al V. însuşi a jurat, însĕ totdeauna au călcat jurămêntul.

Şi când, spre înoită siguranţă a acestor drepturi vechi, a întărit legea de responsabilitate a ministrilor şi a denumit ministri maghiari, atunci cu însufleţire a îmbrăţişat naţia maghiară tronul lui ce se clătina.

Şi în aceste zile de primejdie a mântuit credinţa maghiară casa Austriei, precum a făcut mai de multe-ori.

Însĕ nici nu s'a gătat sunetul cel mai de pe urmă al jurămêntului de pe buzele lui, şi regele cu familia sa şi cu soţii cei stricaţi ai absolutismului moştenit, s'au şi conjurat ca sĕ nimicească naţia maghiară.

El s'a conjurat mai cu seamă pentru aceea, pentru-că pe lângă ministerul responsabil, cabinetul din Viena nu mai putea nulifica stăpânirea Ungariei cea constituţională şi de sine stătătoare.

Ungaria se ocârmuia mai nainte de un guvern, care resida în Buda, consiliul locotenenţial numit, al cărui preşedinte era palatinul. Şi acest guvern avea hotărîte datorinţele sale prin legi apriate, a păzi constituţia maghiară, subsistenţa şi sfinţenia legilor. Însĕ fiindcă pe lângă forma colegială responsabilitatea personală e cu neputinţă, cabinetul din Viena încet-încet a ştiut a-'i smulge din mână toată puterea. şi din posiţia lui, ca guvern ocârmuitor, a-'l degrada pentru volnicía curţii într'un institut de postă, înfrumseţat cu titulă regească.

Aşa s'a întêmplat, că măcar-că Ungaria după lege era în stăpânirea unui guvern de sine stătător, totuşi cabinetul din Viena cel absolutistic tracta cu averea Ungariei şi cu sângele poporului ei spre scopuri străine, interesele nòastre mercantile peziş le subordina intereselor împĕrăteşti despoitoare de popor, ne-a esclus din comunicaţia cu lumea mercantilă, şi a adus ţeara noastră la starea unei colonii.

http://statuldacia.info

Aceasta e aceea, că prin întroducerea formei administrative ministeriale, pe viitor era să se împedece ca drepturile ţării ce stăteau amorţite în hârtii, să se deştepte, şi jurământul regesc să se prefacă în realitate. Aceasta şi mai cu seamă împedecarea aceea, ca peste banii şi sângele ţării să nu mai dispună după plac, a fost pricina, de casa domnitoare perfidă s'a hotărît a pune Ungaria prin aţîţături fără de lege în sânge şi în flacără, şi sfetindu-'i-se aceasta, a nimici puterea naţiei din lăuntru, ţeara în resboiu sângerată a o cuprinde cu putere armată, a o bucăţi, pe naţia maghiară a o şterge afară din rîndul naţiilor de sine stătătoare, şi ţeara bucăţită, de subsistenţa sa despoiată, a o întrupa cu grămada statelor austriace.

Înfiinţarea planului acestuia o a început cu aceea, că până-când se forma ministerul maghiar, în Croaţia a denumit de ban pe un general austriac spre acel sfîrşit, ca el în ţeara aceasta, de coroana Ungariei ţiitoare, să ridice steagul revoluţiei.

Croaţia şi Slavonia pentru aceea au fost alese de început al răsculării, pentru-că se presupunea, că în părţile acele militare ar fi cea mai mare putere armată şi că locuitorii acestor ţinuturi, fiind ei mai de multă vreme, în contra constituţiei, lipsiţi de toate drepturile civile şi dedaţi cu sclăvia militară, mai lesne s'ar putè aţîţa în numele împăratului.

A ales spre începerea răsculării ţările aceste pentru aceea, pentru-că politica neomenoasă şi după împărţirea puterilor poporului vênătoare, a fost nutrit acolo încă de ani mai înainte ură asupra naţiei maghiare, şi prin aţîţarea şi netezirea patimilor naţionale 'i-s'a sfetit a aduce ura aceasta până la turbare, măcar-că naţia maghiară nici-odată nu a vrut a apăsa naţionalitatea croatică şi slavonă, ci dimpotrivă, le-a lăsat cultivarea în trebile din lăuntru; mai încolo nu numai a împărţit frăţeşte drepturile sale proprii cu fraţii croaţi şi slavoni, dară le-a lăsat drepturi şi privilegii deschilinite.

Banul aşadară s'a ridicat în numele împăratului şi s'a răsculat apriat asupra regelui maghiar, care cu împăratul acela e una şi aceeaşi persoană, şi răscoala într'atâta o a adus, cât a decretat desbinarea Croaţiei şi a Slavoniei de Ungaria, cu care au fost legate opt sute de ani, şi încopciarea lor mai aproape cu Austria.

Nu numai opinia publică, dar' date nemincinoase caracterisează de pricinuitor al răsculării acesteia pe unchiul regelui, archiducele *Ludovic,* pe fratele cel mai tinĕr al regelui, archiducele *Francisc Carol,* şi mai cu seamă pe soţia acestuia, archiducesa *Sofia.* Şi

http://statuldacia.info

ministerul maghiar, vĕzênd că banul întrebuinţează de razim al rĕscu-lării sale credinţa cătră împĕratul, a rugat pe regele, ca prin o declaraţie solemnă sĕ depărteze dela sine necinstirea aceasta a numelui seu şi prepusul ce cade asupra casei sale.

Trebile casei domnitoare stau încă rĕu atunci în Italia, şi pentru aceea încă nu s'a încumetat a-'şi depune larva. Pentru aceea, prin un bilet de mână din 16 Iunie 1848 a declarat pe banul de *rebel* şi vătĕmător de Maiestate. Însĕ până-când sĕ făcea aceasta pe faţă, rebelul şi soţii lui erau la curtea împĕrătească grămădiţi cu daruri şi ajutaţi cu bani, tunuri, arme şi muniţie.

Naţia maghiară, încrezêndu-se în descoperirea regelui, nu s'a grăbit a ataca pe rĕsculătorul în cuibul seu, ci spre încungiurarea vĕrsării de sânge cetăţenesc, s'a îndestulit cu împedecarea lăţirii rĕscu-lării.

Dar' acum s'au fost ridicat şi locuitorii sêrbi în părţile ţĕrii meridionale în asemenea chip.

Regele 'i-a numit şi pe ei turburători, însĕ şi pe ei 'i-a ajutat cu bani, arme, tunuri şi cu muniţie. Ofiţerii împĕrăteşti proprii şi oficialii adunau în Sêrbia vecină cârduri de hoţi laolaltă, îi aduceau Sêrbilor rebeli spre ajutor, şi şi spre uciderea locuitorilor pacînici Unguri şi Nemţi, şi ocârmuirea întregei rĕscoale croato-sêrbeşti o a încredinţat povĕţuitorului rebel croat.

În rĕscularea Sêrbilor s'au făcut grozăvii, pe cari auzindu-le cineva, 'i-se înfiorează inima. Cu sutele s'au ucis locuitorii cei pacînici, cetăţile şi satele cele mai înfloritoare s'au pustiit cu un vandalism neauzit. Maghiarul, care fugea de ucigaşul seu, a rĕmas în patria sa cerşitor fugărit, şi partea ţĕrii cea mai binecuvêntată s'a prefăcut într'un mormênt.

Naţia maghiară a fost silită a sĕ apĕra, pentru-că cabinetul austriac încă de mai nainte a trimis în Italia o parte mare a trupelor noastre naţionale, spre învingerea Lombardo-Veneţianilor, şi măcar-că patria noastră proprie sângera din o miie de rane, totuşi n'au fost lăsate a sĕ întoarce spre apĕrarea ei.

Celelalte trupe ungureşti au fost partea cea mai mare duse în ţĕrile austriace, împotriva legilor, ear' la noi erau partea cea mai mare trupe austriace, cari erau mai mult un razim al rĕscularii decât păzitorul legii şi al păcii dinlăuntru. Noi am cercat a schimba miliţia străină cu miliţia noastră din provinciile moştenitoare, care însĕ parte nu ni-s'a iertat, parte s'a prea întârziat. Şi dacă s'au

http://statuldacia.info

sculat bravii nostri, auzind de pericolul patriei, şi cu primejdia vieţii în coloane întregi au pornit către casă, au fost prigoniţi, şi sucumbând puterii precumpĕnitoare, nu numai desarmaţi. dar' şi cu moarte pedepsiţi au fost, pentru-că au îndrăsnit a-'şi apĕra patria asupra vênzării şi asupra hoţiei. Ministerul unguresc a rugat pe regele, ca în înţelesul legilor sĕ nu se întârzie a îndrepta într'acolo toate trupele şi pe comandanţii fortăreţelor din ţeară, ca sĕ fie credincioşi către constituţie şi supuşi ministerului maghiar.

Porunca s'a trimis la Buda, archiducelui *Ştefan,* palatinului şi locţiitorului regesc spre circulare, rînduelile s'au scris şi s'au pus pe postă. Însĕ nepotul regelui, palatinul şi locţiitorul, aşa a mers de departe, încât pe sub ascuns a lăsat a sĕ aduce îndĕrĕt rînduelile de ministrul-president subscrise, cari mai târziu, după-ce palatinul necredincios a părăsit ţeara, s'au aflat între hărtiile lui ce le-a lăsat îndĕrĕt. Banul rebelant a ameninţat cu invasie teritorul marin maghiar. ocârmuirea ţĕrii, cu învoirea regelui, a trimis prin Stiria trupe spre paza Fiumei, însĕ trupele în drum au fost silite a merge în Italia, şi rebelii au cuprins Fiumea şi o au rupt de către coroana Ungariei.

Această faptă fără de ruşine o a numit cabinetul din Viena o greşeală, precum şi aceea, că Croaţilor rebeli li-s'au trimis arme, bani, tunuri şi muniţie.

Peste tot, precum rebelii, aşa şi comandanţii trupelor şi ai fortăreţelor, au fost puşi la cale pe sub ascuns, că de ar şi urma vre-o rînduială regească înfruntătoare, sau ascultare de ministerul maghiar poruncitoare, nimic sĕ nu o bage în seamă, ci sĕ asculte de rînduelile ministerului austriac.

Încă nici-odată nu s'a întreprins cu o naţie un joc mai ruşinător.

Naţia maghiară a fost silită aşadar', fără bani, fără arme şi fără trupe, nepregătită de resistenţă, încungiurată de vênzare şi de intrigi sistematice, a sĕ apĕra cu voluntari, cu garde naţionale şi ciopoare de popor neeserciate şi rĕu înarmate asupra nimicirii şi stîrpirii, şi ea, ajutată de trupele maghiare în ţeară rĕmase, totuşi a învins peste tot locul în luptă apertă, măcar-că prin blăstĕmăţiile şi vênzarea mai multor ofiţeri şi povĕţuitori cu idei absolutistice, n'a putut învinge deodată rĕsculărea Croaţilor. Sêrbilor şi a grăniţerilor, după şanţuri concentrată.

Ea a trebuit sĕ cugete cum sĕ-'şi adune puteri nouĕ.

http://statuldacia.info

Regele, care la vedere încă tot împlinea cererile legiuite și neîncungiurate, în 2 Iulie 1848 a adunat dieta țĕrii și a provocat pe representanții nației, ca sĕ se consulteze despre puterea armată și despre mijloacele de bani, cari ar fi de lipsă spre sugrumarea rĕsculării Croaților și a Sêrbilor și spre restatornicirea păcii. Totodată a declarat regele, în numele seu și al familiei sale, că ei sĕrbătorește afurisesc rebelia Croaților și a Sêrbilor.

Dieta țĕrii s'a consultat. Ea a votat puterea trebuincioasă de 200.000 de oameni și de 40 milioane florini și a așternut proiectele sale de lege regelui spre întărire.

Totdeodată dieta, cu o credință nepilduită, a provocat pe rege, care atunci era fugit la Insbruck, ca sĕ vină la Buda, sĕ fie de ajutor prin presența sa la domolirea rĕsculării și sĕ se nădĕjduească în credința Maghiarilor, cari și pe el și tronul lui îl vor apĕra în toate primejdiile.

Însĕ rugarea aceasta a fost înzadar. Ba încă după-ce a învins Radeczki într'aceea pe Italieni, a crezut casa habsburgo-lotharingă, că a sosit timpul ca sĕ-'și depue larva și cu putere apertă sĕ poată păși asupra Ungariei ce sângera în rĕsboiul dinlăuntru.

Pe banul Croației, pe care însuși regele 'l-a însemnat de rebel, 'l-a declarat acum de iubitul sĕu credincios, 'l-a lăudat pentru-că s'a sculat și 'l-a provocat a păși mai nainte pe cărarea pornită.

Tot aceea a declarat și în privința Sêrbilor rebeli, cari sĕ scăldau în sânge.

Acesta a fost semnul, sub care banul rebel cu turmele sale înarmate, într'aceea adunate sub favoarea regelui, a năvălit peste Drava, pustiind și prădând, după-ce o mare parte a trupelor austriace din țeară a trecut la el, și comandanții fortărețelor Eszeg, Arad, Timișoara și Belgrad, precum și comandanții militarilor bănățeni și ardeleni, cu necredință au vêndut țeara. În Ungaria-de-sus a năvălit un preot slovăcesc, pe care regele 'l-a ridicat la stare de obrist austriac, cu furi bohemești, pe cari înaintea ochilor regĕlui 'i-a adunat în Viena, și ducele rebelilor croat, în încrederea aceea, că trupele maghiare nu sĕ vor oști asupra lui, a năvălit în țeara cea neapĕrată, până cătră capitală.

Dieta țĕrii încă tot a zidit pe încredințările regelui și 'l-a provocat, ca sĕ pună odată sfîrșit rĕsculării, dar' în loc de rĕspuns fù îndreptată la un memorial al ministerului austriac, în care a fost hotărît, că voea regelui este, ca administrația trebilor financiare, belice

http://statuldacia.info

și mercantile, să o iee îndărăt dela ocârmuirea maghiară de sine stătătoare, și totdeodată a denegat regele întărirea legilor proiectate la provocația sa în privința puterii de războiu și a cheltuelilor.

În urma acesteia, ministerul maghiar 'și-a dat demisia. Dar' candidații de ministri, pe cari 'i-a așternut președintele ministerului, căruia 'i-s'a fost încredințat formarea unui minister nou, totuși nu s'au întărît.

Dieta țării, îndemnată de datorința a scuti nația, prin o hotărîre a deschis isvoarele de bani și a poruncit punerea puterii ostășești.

Nația a ascultat cu deplină voință. Representanții nației au provocat totdeodată pe nepotul regelui, archiducele *Ștefan,* palatinul și locțiitorul, ca după datorința jurământului seu, să iese în castre asupra rebelilor. El a ieșit, și prin făgăduințe strălucite a deșteptat nădejdi mari. Însă după-ce s'a înțeles laolaltă cu banul rebel prin trimișii lui, tocmai când era să vină lucrul la luptă, a părăsit castrele pe sub ascuns, și ca un călcător de jurământ a eșit afară și din țeară.

Între scrisorile lui însă s'a aflat planul mai nainte făcut, cum să se facă năvală asupra Ungariei, din Stiria, Austria. Moravia, Silesia, Galiția și din Ardeal, totdeodată din nouă părți.

Și din scrisorile prinse ale ministrului austriac de războiu a ieșit afară, cum au fost puși la cale comandanții militărești din provinciile austriace dimprejurul Ungariei, ca să năvălească în Ungaria și prin operații belice unite să ajute pe rebeli.

Și așa s'a și întêmplat. Ei au năvălit în Ungaria din nouă părți, purtându-se într'aceea înlăuntrul țării între popoarele aținate războiul civil în cea mai mare furie.

Și între toate cea mai groasnică răsculare a fost în Ardeal, pentru-că acì era a să desființa cu puterea acea unire a Ardealului cu Ungaria înființată. care în anul trecut, — fiind încă din anul 1791 o dorință deobște, s'a primit de dieta ungurească, și foarte curênd după aceea și de cea ardeleană, și care după legile prin regentul sancționate într'atâta s'a realisat, încât la adunarea națională maghiară, care s'a deschis în 2 Iulie 1848. au fost de față toți representanții Ardealului și între ei și Sașii. În Ardeal nu s'au îndestulit necredincioșii generali austriaci a purta războiu cu miliția regulată, dar', ajutați de Sașii răsculați. *au întărîtat poporul românesc,* care s'a ridicat asupra libertății ce 'i-s'a dat prin lege, a ucis cu un vandalism barbar și a chinuit locuitorii maghiari cei fără de apărare într'atâta,

http://statuldacia.info

încât n'a cruţat nici femei. nici copíi, nici bĕtrâni, a prădat şi a ars cetăţile şi satele, şi între cele dintâiu *Aiudul,* locul cel mai de căpetenie *al ştiinţelor din Ardeal.*

Dar' naţia maghiară, împresurată de atâta vênzare, sîlnicíe şi pericol, măcar că a fost fără de arme şi nepregătită, totuşi nu 'şi-a perdut nădejdea în viitorul seu.

Cu voluntari şi cu ridicarea poporului 'şi-a întărit mica sa putere regulată de rĕsboiu, şi lipsa deprinderii o a împlinit cu însufleţirea din simţul dreptului purcezĕtoare. Ea a bătut castrele rebelilor croaţi; şi întrebuinţând povĕţuitorul lor încetarea de arme, după învingere dobândită, cu vătĕmarea cuvêntului seu de cinste noaptea s'a depărtat cu armadia sa bătută, fiind apoi isgonit afară din ţeară. Altă armadie mai numĕroasă, ca de 10.000 de oameni fù încungiurată şi dimpreună cu povĕţuitorul ei până la omul cel mai de pe urmă prinsă.

Armadia bătută a fugit cătră Viena, şi regele Ferdinand al V. aşa a mers de departe în demoralisaţie, încât pe povĕţuitorul aceleia, pe rebelul cel bătut şi luat la fugă, 'l-a numit locţiitor al seu în Ungaria, cu plenipotenţă regească, şi declarând tocmai şi dieta ţĕrii, spre liniştirea rĕsculării conchemată, fără nici un drept, de disolvată, care dietă numai prin contrasemnătură ministerială, şi şi aşa numai după hotărîrea aruncării cheltuelilor pentru anul următor sĕ poate disolva, şi suspendând toate instituţiile constituţionale, jurisdicţiunile şi judecătoriile: a pus toată ţeara sub legi de rĕsboiu, şi vieaţa cetăţenilor, averea şi omenia acelora, a supus'o volniciei şi puterii nehotărîte a acelui rebel sîlnic, care ca vrăşmaş al ţĕrii cu putere armată s'a sculat asupra ei, asupra legii şi asupra constituţiei.

Dară casa Austriei călcătoare de jurămênt n'a stat nici la fapta asta înfiorătoare.

Ea a luat pe rebelul ban sub scutinţa trupelor ce obsidau Viena, şi după-ce a luat şi a supus Viena cu putere unită, a pornit cu puterea întreagă ca sĕ supună Ungaria. Naţia maghiară, încă tot credincioasă, a trimis la protivnic un parlamentar. Parlamentarul fu prins şi pus la închisoare, şi glasul cel drept al Ungariei nu s'a aflat vrednic nici de un rĕspuns, dară tot insul, care ar fi îndrăsnit a-'şi apĕra patria nevinovată, era amenințat cu furci.

Mai nainte însĕ de-a străbate în Ungaria armadia de căpetenie a dinastiei tiranilor, se mijlocì în palat la Olmütz o revoluţie de familie. Ferdinand al V. s'a lăsat de tron, pe care 'l-a întinat cu

http://statuldacia.info

atâta sânge şi cu atâta perfidie, şi nepotul regelui, fiiul lui *Francisc Carol,* care asemenea s'a lăpădat de dreptul urmării la tron, archiducele cel tinĕr *Francisc Iosif,* s'a proclamat de împĕrat austriac şi rege unguresc.

Însĕ în privinţa tronului constituţional al naţiei maghiare, fără naţie, numai prin convenţii familiare, nu poate dispune nime. Şi totuşi naţia maghiară n'a poftit alta nimic, decât susţinerea legilor sale şi sub scutinţa acestora o pace cinstită. De s'ar fi cerut la schimbarea aceasta a tronului învoirea naţiei maghiare pe cale legiuită şi de s'ar fi aflat tinĕrul archiduce gata a depune jurĕmêntul pe susţinerea constituţiei, naţia maghiară nu s'ar fi împotrivit nimica, mai nainte de ce 'şi-a muiat mâna în sânge de cetăţean, pe temeiul convenţiilor diplomatice, a-'l recunoaşte de regele seu şi a-'l încorona cu coroana Sfântului Stefan.

Însĕ el a denegat tot ce-'i sfânt înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, şi nu numai nu s'a învoit la aceea, ci desbrăcându-se şi de nestricăciunea tinereţelor sale, a strigat cu cuvêntul cel dintâiu, că Ţeara-Ungurească, pe care el, — turburătorul, — îndrăsneşte a o învinovăţi de turburătoare, vrea a o supune cu puterea armelor, şi că propunerea cea mai de căpetenie a vieţii sale este a o desbrăca de subsistenţa sa cea de o miie de ani şi a o contopi în monarchia austriacă.

Şi încât a putut, s'a şi străduit a-'şi împlini cuvêntul într'un mod înfiorător.

A trimis în Ungaria armadia sa, care sta sub povaţa împuternicitului seu locoţiitor *Windischgrätz,* şi totdeodată a lăsat a sĕ ataca ţeara prin altă armadie, dinspre Galiţia şi Stiria.

Naţia maghiară s'a apĕrat împotriva nimicirii asupră-'i hotărîte. Însĕ împotriva atâtor protivnici, fiind ţeara din lăuntru sfăşiată de rĕsculători vandali, nu 'şi-a putut desfăşura întreaga putere de apĕrare, şi aşa la început a fost silită a se trage înapoi, şi pentru-ca sĕ mântue capitala de o asemenea nenorocire, cum s'a întêmplat cu Praga şi cu Viena, şi pentru-ca nepregătită, soartea naţiei acesteia, de mai mult bine vrednică, sĕ nu o pună în norocul unei bătăi, a părăsit chiar şi capitala şi la începutul lui Ianuarie trecut a strămutat dieta ţĕrii dimpreună cu guvernul naţional la Dobriţin, nădĕjduind cu toată încrederea în ajutorul lui Dumnezeu celui drept şi în puterea naţiei, că cu părăsirea capitalei naţia tot nu se va prăpădi.

Şi laudă lui Dumnezeu, că nu s'a prăpădit!

http://statuldacia.info

Într'aceea însĕ naţia şi atunci a cercat împăciuire, a trimis ablegaţi la generalul-suprem al dinastiei călcătoare de jurămênt. Însĕ acesta cu o aroganţă superbă n'a vrut sĕ ştie de nici o împăciuire, a îndrăsnit a cere dela naţia maghiară o supunere necondiţionată, a împedecat deputaţia de pace a ţĕrii a merge la Olmütz, o a prins, ba încă pe un mĕdular al ei, fostul preşedinte al ministerului, a lăsat a-'l arunca în închisoare, şi întrând în capitala părăsită, a tiranisat acolo hinghereşte. O parte din prinşii nostri de rĕsboiu, a lăsat a se ucide, altă parte o a supus la prinsoare grea, şi pe ceialalţi 'i-a osândit la foame neomenească, sau îi sîleşte la slujbă ostăşească în armadia italiană.

Şi pentru-ca sĕ nu lipsească nimica din mĕsura pĕcatelor casei austriace, în Ardeal, fiind bătute oştile sale de bravele trupe maghiare, a cerşit ajutorul Ţarului rusesc, şi împotriva protestului înaltei porţi, precum şi al consulilor puterilor europene la Bucureşti, cu vătĕmarea dreptului popoarelor, a adus în Ardeal trupe muscăleşti din România vecină, pentru-ca sĕ ucidă naţia maghiară.

Şi mai pe urmă, pentru-ca sĕ-'şi asigure rodurile atâtor pĕcate, *Franz Iosif*, care se încumeta a se numi regele Ungariei, în manifestele sale din 4 şi din 6 Martie a. c., spune curat afară, că pe naţia maghiară *o şterge din rîndul naţiilor vieţuitoare*. Teritorul ei îl bucătăţeşte în 5 părţi. Ardealul, Croaţia, Slavonia, Fiume şi portul de mare unguresc, sĕ desbină de Ungaria. Din pămêntul Ungariei din lăuntru sĕ mai deschilineşte pe seama rebelilor sêrbi un voivodat deosebit, — şi despoind ţeara întreagă de subsistenţa sa, de neatîrnarea legală şi de esistenţa sa, ca aceea o contopeşte în monarchia austriacă.

Deci noi am numĕrat şirul cel lung de pĕcate nepilduite ale casei habsburgo-lotharinge cu un adevĕr istoric simplu, şi apelând la judecata Dumnezeului celui vecĭnic şi la opinia publică a lumii, spunem afară, că a încetat toată putinţa de vre-o împăciuire cu casa călcătoare de jurămênt. Noi sûntem datori legii lui Dumnezeu, patriei noastre, dreptului moral, cinstei Europei şi intereselor civilisaţiunii, ca sĕ isgonim dinastia aceasta călcătoare de jurămênt de pe tronul regilor Ungariei şi sĕ o stradăm judecăţii lui Dumnezeu, ursitei, opiniei publice morale şi cinstei.

Aceasta o facem din simţul vătĕmării puterii înfrângibile a naţiei noastre, până la moarte vătĕmate.

Eată de trei luni a călcat vrăşmaşul călcător de jurămênt capitala ţĕrii noastre şi a aflat naţia nepregătită. Însĕ poporul maghiar

http://statuldacia.info

a crescut în putere în mijlocul luptei pe moarte sau pe vieaţă şi între luptele glorioase a venit la convingerea aceea, că îşi va mântui patria.

De trei luni de zile n'a câştigat vrăşmaşul tiran, cu toată puterea sa, nici un pas de loc, ba tocmai a perdut spaţiu după spaţiu şi bătaie după bătaie.

Înainte de trei luni eram strîmtoraţi până la Tisa, şi acum eată, au cuprins armele noastre cele drepte tot Ardealul! Clujul, Sibiiul, Braşovul eară le-au luat, şi o parte din trupele austriace le-au aruncat în Bucovina, pe altă parte dimpreună cu Ruşii spre ajutorul lor veniţi o au bătut de tot, o au alungat din Ardeal şi o au silit a fugi în România.

Şi Ungaria partea cea mai mare e curăţită de vrăşmaşi.

Rĕscoala sêrbească e frântă, întăririle lor dela St. Tămaş, şi şanţurile romane sûnt luate cu asalt, şi partea între Tisa şi Dunăre, cu tot comitatul Bacĭca, în jos până la Titel, ear' sûnt câştigate naţiei. Chiar şi comandantul suprem al casei austriace călcătoare de jurămênt, cu întreagă puterea sa armată unită, fuse bătut în cinci locuri una după alta şi strîmtorat îndĕrăt până la Dunăre, şi deoparte şi peste Dunăre.

Pentru aceea, pe temeiul tuturor acelora, apelând la dreptatea dumnezeească cea vecĭnică şi la judecata lumii celei culte şi răzimaţi pe drepturile cele firești ale naţiei noastre, precum şi pe puterea ce a arĕtat cu fapta în patimile ei cele grele, după datorinţa care îndeamnă pe fieştecare naţie la susţinerea sa, declarăm prin aceasta, în numele naţiei, prin noi după lege representată, şi hotărîm precum urmează:

1. Ungaria cu Transilvania după lege unită şi cu toate părţile de ea ţiitoare sĕ declară stat european liber, de sine stătător şi neatîrnător, şi toată cuprinderea acestui stat e neîmpărţibilă şi întegritatea lui nevătĕmabilă.

2. Casa habsburgo-lotharingă, pentru vênzarea naţiei, pentru perfidia ei, invasia cu putere armată, precum şi pentru îndrăsneala de a dărăburi ţeara, pentru desbinarea Ardealului, Croaţiei, Slavoniei, Fiumei cu împrejurul ei de Ungaria, şi pentru nimicirea vieţii statului ţĕrii acesteia, casa care nu s'a sfiit a cerca cu puterea armelor, şi spre acest sfîrşit şi prin întrebuinţarea puterii armate străine, uciderea naţiei, deoare-ce însaşi cu mâna sa a rupt şi sancţia pragmatică şi şi peste tot legătura, care pe temeiul convenţiilor împrumutate sta

http://statuldacia.info

între ea şi Ungaria, — această casă habsburgă şi mai pe urmă habsburgo-lotharingă sĕ lipseşte în numele naţiei pentru totdeauna de stăpânirea peste Ungaria, cu ea împreunata Transilvanie, şi peste toate părţile şi provinciile de ea ţiitoare, precum şi de întrebuinţarea tuturor semnelor de coroana Ungariei ţiitoare, şi sĕ isgoneşte din ţinutul ţĕrii şi din toată întrebuinţarea tuturor drepturilor cetăţeneşti.

Care, precum sĕ lipseşte în numele naţiei de tron, tocmai aşa sĕ declară scoasă şi isgonită din ţeară.

3. Deoare-ce naţia maghiară, după drepturile ei firesti şi neînstrăinătoare, întră în familia statelor europene ca stat de sine stătător, neatîrnător şi liber, declară totdeodată, că cu popoarele acelea, cari înainte de aceasta au fost cu ea sub o stăpânire, e hotărîtă *a ţinè pace şi înţelegere bună,* şi a încheia legături prietenesti cu toate celelalte naţii.

4. Sistema administraţiei ţĕrii pentru viitorime cu toate părţile ei o va statornici adunarea naţională; într'aceea însĕ, până-când sĕ va aşeza aceasta după principiile mai de sus, va ocârmui ţeara în toată întregimea ei *Ludovic Kossuth,* — pe care toţi mădularii adunării naţionale prin aclamaţie şi prin învoirea tuturor 'l-au denumit preşedinte al ocârmuirii, — dimpreună cu ministrii, care-'i va lua lângă sine, sub responsabilitate proprie, precum şi personală a ministrilor ce se vor denumì, şi cu datorinţa dării de seamă. Hotărîrile acestea ale noastre le facem cunoscute la toate popoarele cultivate din lume, cu acea convingere mare, că aceste cu aceea prietenie şi recunoştinţă vor primì naţia maghiară ca pe sora lor în rîndul naţiilor neatîrnătoare şi de sine stătătoare, care prietenie şi recunoştinţă le oferează prin aceasta prin noi şi naţia ungurească.

Le facem cunoscute locuitorilor Ungariei, Transilvaniei cu ea unite, şi tuturor părţilor şi provinciilor de ea ţiitoare, cu acéea însemnare, că toate jurisdicţiile, comunităţile, cetăţile, ţinuturile, comitatele şi cetăţenii pomenitului stat maghiar unit şi neîmpărţibil, cu un cuvênt, toate persoanele şi corporaţiunile, sûnt deslegate de datorinţele de jurămênt cătră casa habsburgă şi mai târzíu habsburgo-lotharingă lipsită de tron, ba că în numele naţiei le sûnt oprite astfel de datorinţe şi că tot insul, care va ajuta cu sfatul, cu cuvêntul sau cu fapta vre-un mădular al casei numite, care poate ar îndrăsnì ca usurpator a trage la sine earăşi puterea, se va socotì ca vătĕmător de patrie.

http://statuldacia.info

Lăsând înființarea și publicarea acestor hotărîri ale noastre ocârmuirii statului maghiar. o îmbrăcăm spre acest sfîrșit cu toată ceruta putere legală, și îndatorăm în numele nației pe fiecare cetățean a da rînduelilor și poruncilor ascultare legală.

S'a dat afară în *Dobrițin,* din ședința noastră a adunării naționale în 19 Aprilie 1849 ținută. Staturile mai înalte și representanții nației maghiare după lege adunate, *B. Sigismund Peréni* m. p., al doilea președinte al casei de sus, *Paul Almási* m. p., v.-pres. al casei representanților, *Emeric Szacsvai* m. p., notar". —

http://statuldacia.info

Misiunea lui Dragoș.

Din dieta Ungariei, mutată la Dobriţin, făceau parte şi câţîva deputaţi români, din Banat şi Ungaria, între ei şi *Ioan Dragoş,* deputat al cercului Beiuş, în Bihor.

Atât Dragoş, cât şi ceialalţi deputaţi români întraseră cu totul în apele lui *Kossuth,* dar' erau convinşi şi despre imperioasa necesitate a unei împăcări sincere între Unguri şi Români, şi au pus mari stăruinţe pe lângă *Kossuth,* ca sĕ accepteze şi el ideea aceasta. *Kossuth* a primit propunerea făcută de a începe tratări cu conducătorii Românilor, în special cu *Iancu* şi ceialalţi comandanţi ai gloatelor române; şi fiindcă avea lipsă de mijlocitor, 'şi-a ales dintre cei trei deputaţi români, în cari avea mai mare încredere, anume Sigismund *Popp,* Alexandru *Buda* şi Ioan *Dragoş,* pe acest din urmă, dându-'i însărcinarea sĕ meargă în Munţii-Apuseni şi sĕ caute a convenì cu *Iancu* pentru a-'i comunica intenţiunile de împăcare ale Maghiarilor.

E de notat, că ceialalţi doi deputaţi erau supĕraţi pentru-că *Kossuth* nu 'i-a distins pe ei cu această misiune; şi *Alexandru Buda* a şi spus-o aceasta lui *Kossuth,* care 'l-a mângăiat cu următoarele cuvinte semnificative:

— „Nu ambiţiona o misiune periculoasă precum e cea dată lui *Dragoş* şi primită din partea lui, pentru-că eu în împrejurările de astăzi nu pot garanta pentru vieaţa nimĕnui, nici pentru a lui şi nici pentru a ori-cărui altuia, care ar cuteza sĕ se angajeze la o misiune atât de periculoasă". —

Dragoş a plecat în „misiunea periculoasă" la 19 Aprilie, după detronarea dinastiei, întêmplată în biserica reformată din Dobriţin, — unde tocmai la propunerea lui s'a ţinut marea adunare naţională maghiară, — şi ajungênd în *Brad,* a scris de acì imediat lui *Butean,* care îi era amic şi compatriot, întrebându-'l, nu cumva ar avea voe

http://statuldacia.info

să între în pertractări de pace cu el, împreună cu *Iancu* şi cu ceialalţi prefecţi, pentru-că el, *Dragoş,* are misiune dela guvernatorul ţĕrii să înceapă tratări de pace cu Românii?!

După o consultare avută în *Abrud,* prefecţii români s'au declarat pentru încuviinţarea unei schimbări de vederi cu *Dragoş,* trimisul lui *Kossuth,* cu toate-că *Axente* pleda cu toată energia în contra încuviinţării întâlnirei, pe motivul, că în *Kossuth* nu să poate încrede nimeni, şi că peste tot promisiunile Ungurilor sûnt lipsite de temeiu şi sûnt făcute numai pentru a seduce şi a încurca lumea.

Ca loc de convenire s'a ales comuna *Mihăileni,* despre ce *Dragoş* a fost încunoştiinţat din partea lui *Butean,* în 20 Aprilie. Întâlnirea a avut loc la 25 Aprilie; şi din partea Românilor au mers la Mihăileni prefecţii *Iancu, Butean, Dobra* şi *Vlăduţ,* cu vice-prefectul *Boer.*

Dragoş le-a comunicat cele mai nouĕ evenimente din ţeară, între altele detronarea dinastiei, căderea oraşului Buda în mâna Maghiarilor, înfrîngerea lui Windischgrätz, tot lucruri, cari numai curaj şi încredere în viitor nu puteau inspira Românilor. Cu toate acestea, când Dragoş a făcut propunere Românilor *să depună armele,* ei au cerut deocamdată un armistiţiu pentru a să consulta asupra punctelor sub cari s'ar putè lega pacea.

Dragoş nu era însărcinat din partea lui Kossuth cu legarea unui armistiţiu, precum nici cu legarea păcii, ci numai cu *începerea tratărilor*, cari să ducă la armistiţiu şi eventual la pace. De aceea, a spus prefecţilor români, că în privinţa aceasta trebue să ceară împuterniciri speciale dela Kossuth, şi instrucţiuni amĕnunţite, în care scop a şi plecat imediat îndĕrĕt la Dobriţin. Înainte de plecare, sub durata pertractărilor începute cu Românii, *Dragoş* trimisese informaţiuni lui *Kossuth* despre mersul tratativelor şi Kossuth a putut face pe basa lor declaraţiune în şedinţa din 26 Aprilie a conventului revoluţionar din Dobriţin, că: „am primit o preaîmbucurătoare ştire, că în urma cooperării unui deputat al nostru, este speranţă, posibilitate, ba chiar *siguranţă* cu privire la faptul, că poporul valach din Ardeal, *recunoscênd că a fost sedus,* va depune armele şi să va reîntoarce la supunere faţă de lege".

În ziua aceea (26 Aprilie) a sosit şi Dragoş la Dobriţin, şi informând de nou pe Kossuth despre resultatul pertractărilor avute cu prefecţii români, 'i-a cerut instrucţiunile necesare. Guvernatorul ţĕrii L. Kossuth 'şi-a precisat condiţiunile de pace tot în ziua aceea,

http://statuldacia.info

într'o scrisoare adresată lui Dragoș, drept plenipotență, pe basa căreia să poată trata mai departe cu Românii în chestia legării păcii. Scrisoarea era următoarea:

— „Nrul 6219 guv. Președintele guvernator al țării. Domnului deputat *Ioan Dragoș*.

D-ta ai făcut întrebarea, că la ce soarte pot conta cei credincioși, dacă poporul român din Transilvania și părțile adnexate, care este în răscoală, ar voi să depună armele pentru a să întoarce la ascultare față cu gubernul?

Precum nici într'o împrejurare nu m'am îndoit a-'mi descoperi franc principiile și convicțiunea înaintea ori-cui, care a voit să le audă nepreocupat, așa nu stau deloc la îndoeală a-'ți răspunde la întrebarea dtale și în scris.

O fac aceasta franc, cum să cuvine celui tare, precum națiunea ungurească s'a dovedit în grelele timpuri de cercare.

O fac aceasta cu convicțiunea, că națiunea mea, în aceste timpuri grele chiar pentru aceea a pus în mâna mea gubernarea statului, pentru-că a aprobat principiile și cugetele mele. O fac din acel simțământ al inimii mele, care să sfâșie de durere pentru sângele vărsat și suferințele causate prin sceleratele agitațiuni ale sperjurei case habsburgice.

Eu sûnt omul libertății, care nu vrea să esercieze, nici nu poate suferi tirănía. Nu doresc nimica mai tare decât a îmbrățișa la sînul patriei, cu iubirea libertății comune, pe toate popoarele statului unguresc, fără deosebire de limbă și religiune. Voesc pacea, pentru-ca la sînul păcii să putem fi cu toții cetățeni egali și liberi ai patriei libere, și în iubire și înțelegere frățească să putem vindeca cât mai curênd ranele trecutului și să putem face patria fericită prin fericirea poporului.

De aceste principii condus, declar Domniei Tale, și te împuternicesc. că arătând scrisoarea-'mi presentă ori-și-cui, să faci cunoscută voința mea nestrămutată, că mie *îmi pare rău din inimă de nefericirea războiului civil și m'aș ține fericit, dacă 'l-aș putè curma, nu prin ascuțișul sâbiei inexorabile, ci cu ramura de olivă a păcii oneste.*

Amintesc de pace *onestă,* pentru-că eu, omul libertății, nu vreau să mă desfătez în înjosirea servitutei; ci vreau să văd părtaș al libertății comune, pe fiecare om, care locuește pe pământul acestei patrii.

http://statuldacia.info

Deci eu nu pretind servitute nici supunere necondiționată dela nimenea din această patrie, precum superbul *Windischgrätz* a cutezat a pretinde dela națiunea ungurească, ci mĕ voiu bucura, de voiu vedè, că vor primì ramura de olivă a păcii și a libertății toți aceia, cari cu mânile cruntate sfâșie pieptul dulcei noastre mame, al patriei.

Fă, ca acest cuvênt și obligămêntul lui declarat în numele națiunii sĕ-'l înțeleagă, ca cuvêntul unui om onest, aceia, cari întârziind a înțelege și a aprecia acest cuvênt, nu fac alta, decât atrag suferința înfiorătoare asupra sa, a poporului seu și asupra patriei.

Dacă poporul român rĕsculat va depune armele și sĕ va întoarce la fidelitate cătră stat și la ascultare față de gubern, eu prin aceasta îl asecur, că Românii *vor fi părtași dreptului comun, libertății comune, în mĕsură egală cu toți locuitorii Ungariei fără osebire de limbă și religiune.* Prin aceasta am dat tot ce un stat poate sĕ dee cetățenilor sei. Dacă aș da Românilor mai puțin, 'i-aș dejosì la servitute, de care cuget sĕ mĕ ferească Dumnezeu.

Eu nu vreau sĕ-'i fac servi, ci doresc *sĕ înceteze servitutea și suferințele lor seculare.* Ear' din contră, dacă le-aș da mai mult, aș face servi pe alții, ceea-ce omul drept nu poate poftì.

Ce s'atinge de *limbă*, nici eu, nici națiunea maghiară nu am voit nici-odată și nu voim sĕ apĕsăm limba compatrioților nostri de altă naționalitate, ci noi am voit și voim numai atâta, că precum țeara este una, așa și limba ei diplomatică în dietă și în gubernarea țĕrii sĕ fie una, pentru-că altmintrelea țeara nu poate susta. Pe lângă aceasta însĕ nu numai voim a concede ori-cărei limbi și poporațiuni esercițiul și desvoltarea liberă, ci și a *promova* această desvoltare în interesul civilisațiunii. De aceea, Dumneata poți face cunoscut ori-cui, că nu numai *garantez libera întrebuințare a limbii poporului român, atât în școalele, bisericele și la ceremoniile sale religioase, cât și în viața comunală,* ci încât mijloacele pentru mai buna organisare a școalelor și pentru înaintarea științifică a lor nu s'ar ajunge din propriile lor fundațiuni, *îți asecur și despre ajutorul statului,* chiar în mĕsura, în care statul se va îngrijì de mijloacele educațiunii ori-cărui cetățean de altă limbă și religiune.

Afară de acestea mai asecur, că, ori-care va adresa gubernului recurse, nu prin advocat, ci în persoană, *poate face aceasta în ori-care limbă.* În cause criminale avênd a se introduce instituția juraților și procedura verbală, fiecare se poate apĕra înaintea tribunalelor

http://statuldacia.info

cu vorba și guvernul se va îngriji, ca legile și ordinațiunile guvernului să se publice și în limba poporului și cu bucurie voiu da mână de ajutor, ca cultivarea științifică mai înaltă a limbii române să se promoveze cu toate mijloacele potrivite.

Ce s'atinge de religiunea lor, libertatea conștienței o țin de drept divin și asecur, că preoții bisericei orientale, sau ai grecouniților, se vor provedea chiar cu acel ajutor, ca și preoții ori-cărei alte religiuni. Pe lângă supraveghiarea statului le garantez dreptul de-a dispune liber ei înșiși în afacerile lor bisericești, precum d-ta știi, că despre adeveritatea acestei intențiuni a mele am dat dovadă și prin faptă.

Asemenea mă voiu îngriji, ca compatrioții nostri de limba românească, pe basa egalității de drept *să se împărtășească la oficiile civile și militare ale statului,* după merit și capacitate, fără nici o părțialitate. Cu un cuvênt, drept comun, libertate comună și împărtășire comună din toate bunătățile legilor, nu numai liber esercițiu, ci și desvoltare și cultivare a limbii lor, respectare, scutire și sprigînire egală a organismului lor religios și bisericesc, acestea le ofer eu poporului român, cu voința păcii și a împăcăciunii. Cel-ce voește mai mult, acela vrea să dărăburească țeara și să fie tiran asupra altora, eară pe cel-ce voește aceasta, îl declar de inimic al patriei, și eu am datorință a tracta cu dînsul ca și cu atare, precum națiunea are voință resolută.

Deci, dacă poporul rèsculat va depune armele și se va întoarce la credință și ascultare, dacă particularii vor înapoia ce au răpit cu forța dela alții, atunci în acest moment vor avea parte de toate darurile și bunătățile. Eară dacă vor obosì pacienta națiunii, dacă vor forța lupta mai departe, toate suferințele pe cari mâna rèsbunătoare a dreptului Dumnezeu le va aduce asupra lor, să 'și-le atribue sieși.

Ba urmând simțèmêntului inimii mele, nu hesitez a declara și aceea, că dacă apreciând cele mai sus zise, vor grăbì fără amânare a da garanță despre purtarea lor pacifică în venitor, nu voiu fi străin nici de aceea, ca în numele păcii și al iubirii să aruncăm vèl asupra delictelor politice din trecut, însè *cu escepțiunea acelui om,* care a abusat în mod infam de înalta sa posițiune bisericească și de încrederea poporului, și călcând în mod rușinos datorințele sale cătră Dumnezeu și cătră patrie, nu numai a amăgit poporul român la rèsçoală și prin aceasta a fost îndemnătorul la atâta prăpădire și vèrsare de sânge, ci s'a dejosit încă și la acea trădare de patrie ce

http://statuldacia.info

nu 'i-se poate ierta nici-odată, încât nu s'a înfiorat a provoca, a îndemna și a mijloci erumperea de putere armată străină în țeară pentru a măcela pe poporul propriei sale patrii, — și aceste toate le face așa, încât totodată a jucat un rol de fățarnic mincinos, pentru ca în mijlocul pĕcatelor sale trădătoare de patrie, sĕ adoarmă cu cuvinte dulci atențiunea și priveghiarea mea și a soților mei dela guvern. Numele acestui om este *Andreiu Șaguna,* asupra capului căruia multul sânge ce s'a vĕrsat strigă rĕsbunare dreaptă, și care, precum *este declarat de trădător de patrie, așa nu poate avea parte de iertare pe acest pământ.*

Aceste îmi sûnt părerile și voința resolută în acest obiect. Doresc, ca respectivii sĕ-'și aprecieze binele propriu cu raționament matur și sĕ facă posibilă vindecarea ranelor trecutului cu ramura de olivă a păcii.

Dacă trimișii poporului rĕsculat ar voi sĕ vină înaintea mea sau a dietei, pentru a-'și declara omagiul și a câștiga garanțele acestor favoruri, d-ta îi poți asecura în numele meu, că vor putè venì și retorna liberi și securi.

Armele noastre înaintează victorios, soldații tiranului sperjur sûnt bătuți, capitala e în mâna națiunii. Doresc ca batalioanele române sĕ nu le vĕd ca recruți siliți, ci ca voluntari, cât mai curênd, în șirurile eroicei armate ungurești, luptându-se pentru libertatea comună. Pe această carieră pe tot luptătorul credincios îl așteaptă binecuvêntarea patriei, glorie și libertate, ear' acolo unde sĕ luptă acum, nu poate fi alt prospect, decât sau moarte fără glorie, sau după-ce au fost întrebuințați de instrument, servitute tristă, căreia îi va urma blăstĕmul posterității până în a suta generațiune. Dat în Dobrițin, 26 Aprilie 1849. Președintele gubernator al țĕrii, *Ludovic Kossuth* m. p.“ —

Provĕzut cu scrisoarea aceasta a guvernatorului Kossuth, Dragoș a plecat la Abrud, unde a sosit în 3 Maiu. Prefecții români erau adunați acì; și după mai multe consultări și pertractări avute cu *Iancu, Butean, Dobra* și alții, au fost precisate punctele de învoială pentru legarea păcii, și Dragoș a cerut voe sĕ le poată comunica și poporului, care în scopul acesta a fost convocat la o adunare în *Câmpeni,* pe 5 Maiu. Dragoș a vorbit în două rînduri poporului, fără a-'l putè convinge și entusiasma. Adunarea poporală s'a disolvat deci fără nici un resultat.

În ziua următoare, 6 Maiu, Dragoș a continuat pertractările cu *Iancu* și ceialalți prefecți, când deodată sosește știrea la Abrud,

http://statuldacia.info

că *Hatvani* înaintează cu trupe considerabile spre acest oraș. Interpelat din partea lui *Iancu*, că ce însemnează această apropiere forțată a lui Hatvani de Abrud, în zile de armistițiu, *Dragoș* a dat asigurare tuturor, că nu știe nimica despre vre-o înaintare a lui Hatvani spre Abrud, și 'și-a dat cuvêntul de onoare, în numele seu și al guvernului pe care-'l representa, că tocmai dacă ar fi sĕ între Hatvani cu trupele sale în Abrud, *nu 'i-se va întêmpla nimĕnui nimica.*

Spiritele s'au liniștit, deși venise și al doilea sol, care acum vestea întrarea faptică a lui Hatvani în hotarul Abrudului. *Iancu* a plecat imediat la *Câmpeni,* la trupele sale, pentru-că simțea, că Moților li-se pune o cursă. *Butean* și *Dobra,* mai puțin precauți, au rĕmas însĕ în Abrud, spre nefericirea lor.

Dragoș supĕrat de cele auzite a plecat în fugă mare călare în calea lui Hatvani, pentru a-'l îndupleca sĕ plece îndĕrĕt, pe unde a venit, ca sĕ nu zădărnicească legarea păcii pe jumĕtate încheiată, — dar' Hatvani nu 'i-a dat nici o ascultare, ci spre seară a întrat cu 1400 ostași și trei tunuri în Abrud.

E de crezut, că *Dragoș* nu avea nici o cunoștință despre corespondența secretă purtată între *Kossuth* și *Hatvani*, din care a eșit și ordinul secret trimis din partea lui Kossuth la 11 Maiu lui Hatvani, — ca acesta *sĕ nu aștepte resultatul tratărilor lui Dragoș în chestia legarii păcii cu Românii,* ci sĕ înainteze cu toată energia, făcêndu-'și datorința. Eată acest ordin:

— „Guvernatorul țĕrii. Domnului Hatvani Imre, comandant de trupe. În urma representațiunii din 6 luna cur. numĕrul 73, te încunoștiințez, că după-ce sub comanda de până acuma a d-tale sûnt concentrate și trupe regulate militare, și peste tot astfel de forțe, cari reclamă ca comandanți membri versați în științele strategice, din armata regulată, - ministrul de rĕsboiu a fost provocat deja, ca locul majorului *Csuták* sĕ-'l îndeplinească cât mai curênd cu un ofițer superior de rang mai înalt, căruia vei fi supus și dta. Cu privire la procedura deputatului *Dragoș*, iau cu mulțumire act despre raportul d-tale, și te avisez, că împărtășesc vederile d-tale, ear' lui Dragoș 'i-am rĕspuns la raportul ce mi-'l-a trimis prin curierul d-tale, că *eu nu me dimit la nici o tocmeală cu rebelii și la nici o esplicare în ce privește amnestia*, ci cel-ce vrea grațiare sĕ petiționeze, și guvernul va ști sĕ grațieze acolo unde grațiarea are loc; și 'l-am îndrumat totodată, ca *sub pretextul doritului armistițiu și al legării păcii sĕ nu împedece rĕsboiul nici-decum*, ceea-ce ți-se comunică în scopul,

http://statuldacia.info

ca și până la sosirea succesorului d-tale *să-'ți continui activitatea* în acest înțeles și cu toată energia, fără a ține în seamă nici un fel de interes particular. *Dobrițin,* la 11 Maiu 1849. *Kossuth* m. p.“ —

Între *Kossuth* și *Hatvani* a esistat deci legătură secretă, și între ei s'a purtat corespondență despre care *Dragoș* nu știa nimica, sau cel puțin nu e dovedit, că ar fi avut cunoștință despre ea, — și astfel nici vinovăția pentru cele întêmplate în Abrud nu poate fi pusă în sarcina lui Dragoș, ci în sarcina lui *Kossuth,* care a avut o conduită de duplicitate în afacerea aceasta, mai mult însă în sarcina lui Hatvani, care a sedus și pe Kossuth cu rapoartele sale false și scoase din fantasia proprie asupra forțelor militare de cari dispuneau Moții din Munții-Apuseni.

Asupra tristelor evenimente, întêmplate în Abrud, ordinul de sus al lui *Kossuth* nu a avut de altcum nici o influență, pentru-că pe când Kossuth îl scria, sau subscria în Dobrițin, Hatvani să afla cu rămășițele trupei sale în Brad. scăpat de primejdia ce-'l ajunsese în *Abrud.*

Anume, după-ce Hatvani a întrat în 6 Maiu seara în Abrud, s'a pus în decursul nopții și a desarmat pe toți Românii, ear' pe prefecții *Butean* și *Dobra* 'i-a pus sub pază la cuartirele lor. În ziua următoare, 7 Maiu, mai mulți Români au fost spânzurați, alții arestați. Primind *Iancu* știre despre toate acestea, a plecat cu Moții sei imediat la Abrud, unde după o luptă energică, deschisă în contra lui Hatvani, 'l-a silit pe acesta ca în 10 Maiu (va să zică o zi înainte de datarea ordinului lui *Kossuth)*, dimineața, să părăsească Abrudul, favorisat de o negură deasă, și să-'și iee drumul cu o parte mare din familiile maghiare din Abrud spre *Brad.*

Pe prefectul *Dobra,* sălbaticul Hatvani îl spânzurase, ear' pe *Butean* 'l-a luat cu sine. Vězênd Românii jertfele cele multe, încă neîngropate, înșirate în piața Abrudului, și recunoscênd în ele pe cei mai buni bărbați ai lor din clasa inteligentă, a început să li-se nască pofta de rěsbunare și au început să caute după nefericitul *Dragoș,* care era considerat din partea lor ca urzitor al tuturor nefericirilor acestora. 'L-au aflat într'o pivniță în casa lui *Simeon Șulușiu,* de unde scos fiind a fost aruncat între lăncerii lui *Iancu,* cari 'l-au făcut bucăți în sensul strict al cuvêntului.

Astfel s'a terminat misiunea lui Drăgoș, despre care Kossuth spunea înainte că *e foarte periculoasă.* Știa *de ce!*

http://statuldacia.info

Scrisoarea lui Butean.

Hatvani a promis Maghiarilor din Abrud, că peste puţin să va reîntoarce cu trupe şi mai numëroase, cu cari va sdrobì pe Valachi. S'a ţinut de cuvênt, dar' n'a fost nici de astă-dată mai favorisat de soarte decât în rîndul trecut, pentru-că a eşit mai rëu bătut din nouele lupte chiar şi decât din cele dintâiu purtate în contra Moţilor. Întreaga trupă a lui Hatvani a fost nimicită, şi el abia a scăpat cu puţini credincioşi pe o cale lăturalnică de moartea sigură.

Pentru acest desastru a ţinut să-'şi rësbune prin aceea, că a spânzurat pe prefectul *Butean,* pe care-'l avea şi acum în captivitate. Ziua sëvîrşirei acestei crudelităţi a fost *23 Maiu* 1849, ear' locul de esecutare a crimei a fost hotarul comunei *Iosaşiu,* tocmai unde să împreună comitatul de odinioară al Zarandului cu Ungaria.

Prefectul *Butean* a murit mângăiat, că trupele române au raportat victorii atât de frumoase asupra lui Hatvani, lucru pe care 'l-a accentuat în ultimele sale momente, spunênd celor din jurul seu: „Mor liniştit, pentru-că moartea mea este rësbunată în deajuns prin cele două perderi totale ale Maghiarilor la Abrud".

Spânzurat de oamenii lui Hatvani a trebuit să moară acest prefect, acest Român, care şi ca sentiment naţional, şi ca intelect, era unul dintre cei mai buni şi mai distinşi ai neamului nostru, de pe acelea vremuri. Dovadă despre mintea sa cea ageră şi despre naţionalistul seu, este scrisoarea pe care a adresat-o câteva sëptëmâni înainte de moarte majorului *Csutàk,* despre care face pomenire şi Kossuth în ordinul seu trimis lui Hatvani.

Scrisoarea era următoarea:

— „Din rîndurile, cari către *Ladislau Pop* scriseşi, aşa vëd, cumcă d-voastră lucraţi lângă principiile egalităţii, libertăţii şi fraternităţii.

http://statuldacia.info

Foarte mĕ mir, pentru-că şi noi Românii tot pentru acelaşi principiu luptăm; şi decând am început lupta aceasta, tot adevĕrată libertate şi *recunoaşterea esistenţei politiceşti a naţiunii române am cerut.* Asta ne-a fost simbolul, pentru asta trăim şi murim!

Dacă deci şi d-voastră pentru asta luptaţi, atunci între noi nu este nimic deosebire, şi e pagubă a vĕrsa atâta sânge fără nici un folos. Asta nu o cere şi nu aduce cu sine principiul frăţietăţii. Dar' aşa vĕd, că aceea-ce ziceţi despre noi Românii, că luptăm pentru absolutism, se potriveşte tocmai la voi. N'am încercat noi a ne însoţi cu voi pentru eluptarea libertăţii, *numai naţionalitatea sĕ ni-o recunoaşteţi?* N'am voit noi sĕ vĕ întindem dreapta, numai principiul egalităţii sĕ-'l înţelegeţi aşa, precum îi este înţelesul cel adevĕrat??

Credeţi-'mi, că a trecut timpul de a mai subjuga popoare! În fiecare popor. ca şi în d-voastre, s'a trezit simţul naţionalităţii. Şi nici atâta nu v'aţi putut încă desameţi, ca sĕ înţelegeţi că *aveţi lipsă de simpatia Românilor?* Nu vedeţi, că şi noi şi voi, două elemente isolate, stăm în mijlocul atâtor milioane de Slavi, cari sĕ silesc a ne înghiţi?

Elementul român e cu mult mai compact, dela Tisa până la Marea-Neagră, decât al vostru, şi nu poate sĕ piară din şirul popoarelor. Şi

Aceasta se împotriveşte cu drepturile omenirii, naturei şi ale popoarelor, şi

Aşadară, fraţilor Maghiari, aceasta vĕ porunceşte vouĕ simbolul vostru? Aceasta e libertatea şi frăţietatea proclamată de voi?

Dar' aceasta nici Dumnezeu, nici oamenii nu o mai pot răbda.

http://statuldacia.info

Noi sûntem gata, sau a trăi, sau a perì, și a ne susținè omenia și a ne lupta și mai departe pentru principiul nostru. Soartea va hotărî!

Neamurile culte ale Europei vor vedea aceasta; și nădăjduim, că dacă nu altele, neamurile cari sûnt de aceeași viță cu noi sĕ vor grăbì sĕ ne fie întru ajutor și sĕ ne scoată din legăturile sclăviei. Neamurile cari iubesc libertatea încă vor grăbì sĕ ne vină întru ajutor. Noi până atunci ne vom bate, până la moarte, ca sĕ nu cadă pe noi blăstĕmul nepoților nostri.

ear' egalitatea voastră vĕ sta în aceea, ca celelalte neamuri, cari locuesc cu voi în aceeași țeară, sĕ le contopiți în elementul maghiar.

Treziți-vĕ, căci mai este vreme; nu vĕ pătați caracterul național; sûnteți fălоși, dar' de multe-ori fala cea proastă mult strică unei națiuni, și o politică rea și greșită pe un neam îl poate rĕsturna în mormênt. Servească-vĕ drept esemplu neamurile glorioase, cari demult s'au stîns și au perit.

Voi și în timpul acesta al libertății țineți încă în vigoare forma sistemei sclavismului din vechime. Diregĕtorii lui *Verbőczi* și al *corpus*-ului *juris*, adecă voi toți, doriți sĕ fiți ocârmuitori numai la slugi, nu însĕ la cetățeni liberi. Nu-'i așa, că libertatea voastră e lingușire, amăgitură și vorbă seacă?

În Aprilie, *Butean* m. p., prefect". —

http://statuldacia.info

Petiţiunea naţiunilor unite.

Interese comune fac posibile şi necesare acţiuni comune, — în politică tot aşa ca şi în chestiuni de altă natură, pentru-că puterile unite sûnt mai bine preţuite şi respectate decât dacă se manifestă separat fiecare din ele.

Astfel şi membrii delegaţiunii române, aflători la Viena, convenind cu fruntaşii naţiunilor slave de sub coroana ungară, anume cu Croaţii şi Slovacii, s'au înţeles sĕ înainteze ministerului o petiţiune colectivă, în care sĕ-'şi preciseze fiecare naţiune dorinţele şi pretensiunile.

S'a compus deci petiţiunea care urmează, şi subscrisă de episcopul *Şaguna* şi de fruntaşii Croaţilor şi ai Slovacilor, a fost predată guvernului în 26 Aprilie.

Eată petiţiunea:

— „Înalt ministeriu reg. imperial! Domnia feudală a fost tipul şi basa fundamentală a statului austriac, înainte de-a întra el în fasele în cari se află din Martie. Raportul între domn şi serv, amĕsurat totdeauna spiritului timpului, când sever şi apĕsător până la barbarie, când earăşi, ca în vremile mai noue, atenuat după putinţă şi făcut mai suportabil prin progresele umanităţii, a format ideea fundamentală a tuturor instituţiunilor de stat, şi esclusiva putere motrice a vieţii de stat în statul de atunci al Austriei. Aşa era raportul între guvern şi popoare, aşa raporturile claselor civile între olaltă, aşa în fine raporturile naţionalităţilor singuratice faţă de celelalte.

Deodată a rĕsturnat însĕ spiritul nivelator din Martie anul trecut acest stîlp putrĕd al statului, schimbându-'i ca cu o lovitură basele obicĭnuite, şi întregul edificiu a pocnit puternic, primind crepături şi clătinându-se şi ameninţând cu prăbuşire.

Şi atunci înţelepciunea domnitorului de pe acele vremuri al atâtor imperii a recunoscut, că e timpul suprem de a pune puter-

http://statuldacia.info

nicul edificiu, pentru-ca sĕ nu se prăbuşească, pe o basă mai potrivită spiritului vremii. Agerimea minţii şi bunătatea inimii sale nu puteau sĕ-'i nomineze, lui, bunului, o altă cale decât aceea, care singură e în stare sĕ egaleze interesele guvernului şi ale popoarelor, şi anume: *responsabilitatea guvernului faţă de popoare.* A decretat deci responsabilitatea guvernului, şi fiindcă pe calea aceasta a modificat primul din cele trei raporturi de stat tocmai amintite, a esoperat (şi cu aceasta a făcut mult), ca punctul de gravitaţie, mişcat din loc, al marelui stat, sĕ nu se mai clatine atât de puternic şi îngrozitor; dar' o basă normală pe seama puternicului edificiu nu era nici-decum de aşteptat în urma sguduirii avute.

În Italia a isbucnit focul, până acì ascuns în spuză, al desmembrării totale de către Austria. Nemţii din Austria, avênd intenţiunea sĕ creeze o Germanie unitară, puternică şi mare, au început sĕ clatine cu tărie de stîlpii şi de altcum legănători ai statului. Jumĕtatea din Ost a monarchiei, Ungaria, ţeara viitorului Austriei, trăgênd foloase din turburările generale din imperiu şi din posiţia de asuprire a popoarelor nemaghiare, s'a desfăcut pe calea intrigelor din vechile legături, şi visând o mare Maghiarie privilegiată, esclusivă, independentă de Austria, a creat un dualism de guverne, care nimiceşte unitatea monarchiei. Inimile credincioase ale celoralalte popoare fidele din Austria au fost cuprinse de frică. Naia statului ameninţa cu spargere în douĕ, şi după-ce a aruncat balastul nord-italic, ca ceva de prisos, predându-'l Italiei, era aproape sĕ fie înghiţită, pe jumĕtate de valurile de sânge germane, pe jumĕtate de ale Maghiarilor.

În special erau popoarele *slave* şi cel *român* din întreaga Austrie, — aceste parii naţionale dintre toate popoarele, — acelea, cari au înţeles mai bine întreaga situaţie desperată de atunci a patriei întregi, şi cari, amĕsurat posiţiei lor pe atunci isolate, şi avisată numai la esistenţa Austriei, erau în stare sĕ o înţeleagă mai bine. Cu inimile pline de mânie, cu braţele vênjoase pline de forţe musculare, astfel aştepta credinciosul popor al *Slovenilor,* şi astfel aşteptau *Românii* momentul favorabil pentru a-'şi dovedi credinţa înăscută, pentru a se repezì asupra dĕrîmătorilor imperiului. Da, stăteau gata de luptă, dar' nu ca mai nainte, numai pentru a se lupta, sĕlbătăceşte, ci pentru unitatea şi libertatea Austriei, ear' prin aceasta *pentru libertatea proprie!*

Luptătorul obicĭnuit cu isbânda stătea gata, dar' vorba era de astă-dată sĕ se ştie înainte preţul învingerii. Şi Ferdinand, bunul,

http://statuldacia.info

a rostit magicul cuvênt al *egalei îndreptățiri*. Al egalei îndreptățiri, nu numai pe seama staturilor, ci și pe seama *naționalităților*, cari erau mai puțin decât popoare de heloți, și a pus astfel, deocamdată numai în principiu, întreaga clădire a statului pe basa sa naturală și corespunzătoare timpului, singura bază care promitea trăinicie. Și sorțile au fost aruncate asupra dĕrîmătorilor Austriei. Italia a fost conservată pe seama unității de stat. Minele germaniștilor au fost descoperite în Austria și distruse, ear' Maghiaria-Mare, întrată în rĕscoală pe față, duce o luptă, al cărei sfîrșit nu poate fi dubios pentru Austria, nici pe lângă actuala ei stare, dacă va ține și în praxă pe lângă decretatul principiu al egalei îndreptățiri și al naționalităților, care inspiră însuflețire, atât politică, cât și morală, și-'l va esecuta pe deplin întru toate, ear' naționalitățile nemaghiare, în modul acesta emancipate politicește, vor fi chemate cu încredere la luptă și vor fi înarmate de luptă.

Principiile cele mari toate, atât cele filosofice generale, cât și cele politice în special, dacă au sĕ fie desvoltate în pace, și dacă au sĕ aibă eficacitatea fericitoare în toate direcțiunile, sau, ce e tot una, dacă e sĕ aibă vieață și sĕ dee vieață, și dacă au sĕ fie adevĕrate, pot sĕ fie numai *generale*, și sĕ nu sufere nici o escepțiune. Pentru-că în cas contrar sĕ naște în stat, între regulă și escepțiune, o luptă inevitabilă și neîntreruptă, care, fie că sĕ termină cu învingerea pe partea aceea sau ceialaltă, servește numai spre a absorbì fără folos forțele statului, cari ar putè fi întrebuințate altundeva mai cu folos, fie că acestea sûnt materiale sau intelectuale, menite a slăbì sau a șterge cu desĕvîrșire din inimile popoarelor sentimentul de drept, adormit.

Ûn astfel de principiu general de stat în actuala Austrie e tocmai egala îndreptățire a tuturor indivizilor, fie acestia persoane, sau individualități naționale, *popoare*. Și tocmai principiul acesta, și nu alta e, prin ce sĕ deosebește Austria de astăzi de cea de înainte de Martie. Pentru-că precum caracterul principal al Austriei de înainte de Martie îl forma principiul feudalismului, așa formează sufletul, condiția de vieață a actualei și viitoarei Austrie, numai și esclusiv noțiunea egalității, care, enunțată din partea bunului Ferdinand ca principiu fundamental, în mod solemn, și primită pe cuvênt ca talisman din partea tinĕrului și plinului de speranță acum domnitorului împĕrat, talisman sfânt și sigur pentru mărirea monarchului și fericirea popoarelor sale, își așteaptă acum dela el realisarea strictă și justă, așa zicênd *întruparea* sa.

http://statuldacia.info

Basaţi pe acest principiu vecĭnic, unic şi singur just al egalei îndreptăţiri, s'au desfăcut mai întâiu Croaţii, acest nobil popor, de cătră Marea-Maghiarie, născută ca din senin cu veleităţi anti-austriace, şi în alianţă cu poporul frate al Sêrbilor au făcut sĕ fâlfăe fără teamă şi în mod cavaleresc sfântul steag al Austriei pretutindenea în patria lor, pe vremea, când, o! vecĭnică ruşine! pe pământul Austriei era groază sĕ se pomenească numele Austriei, şi au stat ambele aceste popoare gata de luptă sfântă pentru Austria, acum nu mai mult pentru Austria feudală, ci pentru cea nouă, care propovedueşte principiul sfânt al egalei îndreptăţiri, astfel deci pentru libertatea proprie.

Acelaşi principiu al egalei îndreptăţiri pe seama tuturor a făcut ca şi inimile Românilor, aproape zdrobite de despoţia maghiară, şi ale poporului slav de tot uitat din Ungaria-de-Nord, sĕ se aprindă cu atâta zel şi cu atâta curaj pentru întrarea în luptă cu sânge şi avere pentru Austria şi pentru libertate, încât dacă ar fi voit şi buna stea a Austriei, astăzi n'ar mai fi vorba de un rĕsboiu în Ungaria. Ungaria ar fi fost învinsă de înşişi Maghiarii, şi ar fi fost redată unităţii de stat.

Dar' politica deviată dela firea popoarelor nemaghiare din Ungaria a voit altcum. Şi depunênd conducerea rĕsboiului din Ungaria în nişte mâni slabe, cari voeau sĕ se împace cu stările cele vechi, şi tocmai pentru aceea erau cu neîncredere faţă de ori-ce mişcare liberă a popoarelor nemaghiare, — nu numai că rĕsboiul nu a putut fi terminat până în ora aceasta în Ungaria, dar' prin indulgenţa prematură manifestată faţă de rebeli şi prin neîncrederea dată popoarelor cu bune sentimente a făcut sĕ crească puterea rebelilor atât de mult, încât acum statul sĕ află în necesitatea de a cere ajutor străin pentru combaterea revoluţiunii maghiare.

Această pată pusă pe onoarea Austriei reclamă rĕspundere din partea acelora, cari prin multele negligenţe au făcut sĕ scadă însufleţirea trupelor, cari, au negles causa prin aceea, că n'au dat ajutor Sêrbilor la timpul seu, cari au lăsat pe Românii din Ardeal fără arme, pradă cuţitelor rebelilor, cari pe bietul popor al Slovacilor din Ungaria-de-Nord, popor de aproape trei milioane, acolo unde s'a mişcat în interesul causei drepte 'l-au intimidat, urmărit şi împedecat prin aşa numiţii comisari regeşti, oameni conservativi şi făţarnici, în punctul maghiarismului de un cuget cu Kossuth, cari, în fine, prin toate lucrurile acestea, omise şi comise, au aţîţat spiritul revoluţionar şi 'i-au dat putere spre ruinarea onoarei Austriei.

http://statuldacia.info

Prin decretarea egalității de drept, ca principiu de stat în viitor pentru marea Austrie, s'a rupt cu desăvîrșire și pentru totdeauna cu vechiul principiu feudal. Trecutul nu să mai poate împăca cu presentul, pentru-că să eschid reciproc. Și precum un corp fără vieață nu poate rămânè în atingere mai de aproape cu un organism viu, fără ca să-'l învingă pe acesta sau să fie el învins, tot așa nu poate fi adus un principiu predat istoriei, prin urmare mort, în legătură cu un principiu plin din vieață, fără a să provoca între ele o luptă deschisă, pe moarte pe vieață.

E nouă fasa în care au întrat nu demult popoarele Austriei, și în consecință nou e și principiul fundamental, care va avea să le conducă în viitor destinele. Să între deci în vieață; voios și proaspăt, nefalsificat, și neatins de păcatele trecutului, ca un nou născut, sănătos, tare, și necorupt de păcatele părinților, pe care cei de aproape îl bineventează cu sinceritate și cu inimi mișcate ca pe un ânger coborît din ceriu. Și toate popoarele Austriei vor întra pentru el, pretutindenea, în luptă cu sânge și cu avere, de bună voe și în frățietate, prefăcênd pe calea aceasta frumoasele cuvinte creștinești »*viribus unitis*« în deplină realitate.

Constituția din 4 Martie 1849 'și-a făcut într'adevăr de problemă, de a preface în carne cuvêntul de Dumnezeu trimis: »*egala îndreptățire*«. Și modul cum s'a făcut aceasta cu privire la țările așa numite ereditare ale Austriei rămâne aici neatins; pentru-că noi, ca aparținători coroanei Ungariei, sûntem deocamdată și vom fi și în viitor înainte de toate în prima linie interesați de soartea numitei coroane.

Cu escepțiunea Ardealului, unde poporul covîrșitor al Românilor nu e numit pe lângă celelalte, în mod espres, și cu escepțiunea Croaților și a Sêrbilor, a căror soarte dealtcum e încă nesigură, Ungaria a rămas în urma nouei constituțiuni în limitele de înainte de Martie. Peste cinci milioane de Nemaghiari, cetățeni de stat, prin urmare majoritatea locuitorilor Ungariei, e jertfită aici, în contrazicere cu decretata egală îndreptățire, poftei de domnie a Maghiarilor. E drept, că popoarelor acestora nemaghiare li-se promit, pe basa principiului egalei îndreptățiri, instituțiuni (§. 71) cari le garantează națională, dar' în mod espres totuși nu sûnt scoase din hotarele Maghiariei. (§. 1).

Cu toate-că, după principiile egalei îndreptățiri a naționalităților (§. 5), sub instituțiunile diferite ale popoarelor nemaghiare nu putem

http://statuldacia.info

înțelege alta, decât drepturile, lipsite de ori-ce escepțiune, cari au fost acordate fiecărui popor, sau după-cum se spune în noua chartă, fiecărei *țări de coroană* (Kronland), întru-cât adecă espresiunea »*țeara de coroană Ungaria*«, fără espresa escludere a poporului *slav* și *român,* nu ne seduce cu privire la aceasta presupunere a noastră, — sîntem totuși necesitați, în numele eternei dreptăți, esprimată în principiul egalității de drept, în numele sfinteniei cuvêntului împĕrătesc și în interesul întregei monarchii, sĕ rugăm pe înaltul ministeriu reg. imperial, sĕ bĭnevoească a intervenì cu influența sa la M. Sa, pentru-ca:

1. Poporul *slovac* sĕ fie decretat de popor cu totul independent și în nici o privință atîrnător de Maghiaria, și declarat de țeară de coroană în mod espres, și sĕ fie cât mai curênd și terĭtorialicește delimitat în privința aceasta.

2. Asemenea și poporul *român* din Ungaria sĕ fie separat de cătră Maghiaria și împreună cu ceialalți Români din monarchia austriacă se formeze o țeară de coroană, sub esprèsa declarare și numire a *națiunii române.*

3. Voevodina sêrbească, enunțată până acuma numai în principiu, sĕ fie determinată cât mai curênd și teritorialicește, și pe lângă conservarea unei alianțe politice, care va fi sĕ se decreteze în dieta croată, în conțelegere cu deputații voevodinei, precisându-se mai amĕnunțit din partea acestor popoare interesate, sĕ fie primită în categoria țĕrilor de coroană pe lângă cele trei regate (Croația, Slavonia, Dalmația).

Credem, că nu cerem decât numai ce e just. Pentru-că e just ca cuvêntul dat în mod solemn din partea împĕratului și cuprins de altcum și în constituția dată (§. 5), cuvêntul despre egala îndreptățire a naționalităților, sĕ fie prefăcut în realitate întreg și fără scădere. E just, ca pe viitor sĕ nu-'și mai atribue în Austria egal îndreptățită nici o rassă drept de domnie asupra alteia.

Dar' aceasta pretensiune a noastră e și pentru viitorul Austriei de cea mai mare importanță politică. Pentru-că ântâiu, pentru morala politică e de mare însemnătate, dacă noțiuni clare, în special însĕ când ele sûnt totodată și idei mari și conducĕtoare de stat, nu ajung sĕ fie confundate, ceea-ce sigur s'ar întêmpla atunci, când noțiunea egalei îndreptățiri, care amĕsurat ființei ei nu poate însemna alta decât »*nu mai multe și nici mai puține drepturi decât ori-care alt popor*«, — ar fi în aplicarea ei asupra popoarelor nemaghiare

http://statuldacia.info

astfel esplicată, că acestea primesc tot atâtea drepturi ca și Maghiarii, însĕ totuși »*cu escepțiunea drepturilor de coroană*«, — cari, cum se spune și în constituție în mod clar, formează singure și numai ele recunoașterea din partea statului și decretarea espresă din partea statului a — *naționalității*. Și pentru-că, al doilea, e de o estremă importanță pentru Austria, ca după premisele întristătoare și sângeroase, sĕ fie împedecată pentru viitor repetarea acelora, prin acordarea după putință a mijloacelor juste și acomodate. Zicĕtoarea »*discite justitiam moniti*« nu poate fi aplicată nici unde mai bine decât aici. Elementul maghiar s'a dovedit de mai nainte a fi față de Austria hârțăgos și înderĕtnic. Așa pe vremea lui *Zápolya*, a lui *Vesselényi, Bocskay, Tökölyi* și *Rákoczy*, și așa în fine astăzi, în zilele lui *Kossuth*, și așa va fi și în viitor, dacă urmând poveților unei anumite partide, nu se pune stavilă potrivită acestor tendențe separatistice.

Pentru-ca sĕ nu sĕ înșele nimeni, Ungaria a fost, este, și pe lângă o organisațiune necorĕspunzĕtoare va fi și în viitor partea cea slabă, călcâiul achileic al Austriei. Un trecut de o mie de ani, cu totul contrar unității de stat a Austriei, nu va fi uitat lungă vreme din partea celor-ce 'i-au gustat favorurile, — și aici aparține esclusiv elementul maghiar, — ear' aristocrația țĕrii, aproape fără escepțiune maghiarisată, nu va putè fi subordonată ideii de stat unitar austriac. Conspirațiuni peste conspirațiuni (din trecut și present tragem conclusiuni pentru viitor) va pune la olaltă elementul maghiar; și străin fiind unei Austrii unitare și egal îndreptățite, peste tot și fără deosebire de partid politic, fie acesta radical sau conservativ, străin fiind, repetăm, peste tot unei Austrii unitare egal îndreptățite, fără deosebire de partid politic, pentru-că partid *național* între Maghiari nu sĕ află: va submina în ascuns, elementul maghiar, terenul ideii unității de stat a Austriei, ear' dacă 'i-se concede o influențare politică asupra poporațiunilor întregi, numĕroase, și față de sufletele proprii, aflătoare în majoritate numerică, poate sĕ devină cu timpul, cu ajutorul acestora, — și după presemne timpul acesta nu poate fi departe, — chiar ruinător pentru esistența Austriei.

Dar' providența a ridicat chiar și în contra acestui rĕu un zid natural de apĕrare în popoarele numĕroase nemaghiare, până acum asuprite, și tocmai de aceea deocamdată de așa, că nu așteaptă mântuire dela Maghiarie. Dar' pentru a întrebuința în mod corĕspunzĕtor acest zid de apĕrare, și pentru a-'l întări, au sĕ îngrijească conducĕtorii Austriei, căci a lor este chemarea, a lor este datorința,

http://statuldacia.info

cu atât mai vêrtos, fiindcă prin aceasta nu numai că întăresc Austria, ci fac dreptate şi popoarelor strîmtorate, vrednice de o soarte mai bună.

Ştim noi foarte bine, cum o parte a presei publice, stând sub influenţa unor membri alungaţi ai partidului conservativ de odinioară din Ungaria, sĕ nisueşte a espune ca *imposibilă* esecutarea egalei îndreptăţiri a naţionalităţilor, în nefalsificată curăţenie, *pentru Ungaria.* Dar' nu e intenţiunea noastră sĕ ne tragem socoteala cu organele acestea, pe cari nu le putem considera de altcum de seducĕtoare ale opiniunii publice, ci numai de instrumente seduse, inconştiente şi necunoscĕtoare de adevĕrata stare a lucrurilor, puse în serviciul adevĕraţilor seducĕtori, — cărora însĕ ne ţinem de datorinţă inevitabilă a le obiecţiona unele, pe scurt.

Cu toate-că nu poate fi negat, că actuala revoluţiune din Ungaria, prin aceea, că a primit forţe atât materiale, cât mai mult intelectuale din toate părţile Europei, prin îngrămădirea de materii revoluţionare, a câştigat o însemnată importanţă *politică,* ea e totuşi numai în o parte a mijloacelor ei, şi poate că tocmai în scopurile cele mai îndepărtate, de natură *politică.* În originea ei însĕ, în simpatiile şi antipatiile diferitelor părţi naţionale ale ţĕrii proprii, în mijloacele principale, şi lucru principal, în actuala ei înstăpânire, în scopurile ei cele mai apropiate şi în urmările ei, revoluţia e eminamente *naţională-maghiară.* S'ar putè spune, că ajutorarea şi eventualele urmări indepărtate ale rebeliunii acesteia sûnt de natură politică; trecutul ei însĕ, presentul şi viitorul apropiat, au un caracter curat naţional-maghiar. Elementul maghiar a proiectat revoluţiunea aceasta şi elementul maghiar o esecută; e stăpânită de elementul maghiar, şi declaratul scop mai apropiat al acestei revoluţiuni este constituirea unei monarchii esclusiv *maghiare-naţionale,* independentă de Austria.

Şi stau în luptă, de o parte înverşunatul şi pe toate naţionalităţile în sine consumătorul, subjugătorul *maghiarism,* de altă parte marele principiu nivelator al egalei îndreptăţiri, proclamat din partea Austriei. Şi întrebăm, când şi unde au spriginit vechii conservativi aî Ungariei acest principiu al egalei îndreptăţiri cu privire la popoarele nemaghiare? După ştiinţa şi conştiinţa noastră rĕspunsul nu poate fi altul decât: „nici-când, nicăiri!“

— „Nu esistă în Ungaria decât numai o naţiune (magyar nemzet)“, a fost din capul locului lozincă, atât a partidului acum spart, cât şi a lui Kossuth. Şi luptă şi astăzi pentru ideea aceasta

http://statuldacia.info

esclusiv maghiară, subjugĕtoare de naţionalităţi, — Kossuth cu spada pe şesurile Ungariei, şi aşa numiţii vechi-conservativi, ca comisari regeşti ai Ungariei prin suprimarea spiritului anti-maghiar, ca publicişti prin seducerea opiniunii publice, ca persoane cu întrare la curte, în fine, prin împedecarea operaţiunilor militare din partea trupelor împĕrăteşti, pretutindenea cu cuvêntul, cu condeiul, cu intrigi, cu calumnieri, numai pentru a împedeca intenţionata emancipare a numĕroaselor popoare cu sentimente bune ale Ungariei şi pentru a menţinè şi pentru mai departe pe seama Maghiarilor influenţa politică pe care o aveau înainte de Martie.

Şi partidul acesta, care aşa zicênd nu e partid, vrea sĕ se mai jireze după premisele acestea de partid amical pentru Austria, bine înţeles, pentru Austria de acum, egal îndreptăţită! Înainte de Martie anul trecut putea fi încă acceptat lucrul acesta, într'un anumit sens, dar' astăzi nu mai pot astfel de partide sĕ numească a lor o Austrie egal îndreptăţitoare, tot atât de puţin cum nici aceasta Austrie nu poate considera astfel de partide, cari luptă în contra egalei îndreptăţiri a naţionalităţilor, prin urmare în contra principiului de vieaţă proprie, dacă ţine cumva la binele seu propriu, — de *aliate ale sale.*

Ce sĕ atinge dealtcum de imputarea imposibilităţii de a fi esecutat în Ungaria marele principiu de stat austriac, recunoaştem, că esecutarea nu e lipsită de greutăţi; dar' totuşi pentru aceea nu e imposibilă. Ori-care principiu nou şi mare de stat vrea sĕ fie întrodus cu greutăţi. De ce nu tot aşa şi nemuritorul principiu al egalei îndreptăţiri, care cuprinde în sine întregul viitor al Austriei? Dar' vecĭnica dreptate, esprimată în principiul acesta şi marele scòp de stat al unităţii şi al pacĭnicei vieţuiri lângă olaltă a diferitelor popoare în Austria, va fi vrednic de mica osteneală, căreia va trebuì sĕ se supună cei în drept. Fiat justitia, pereat mundus!

Nu mai mult domnie unilaterală, ci perfectă şi justă esecutare a egalităţii între diferitele popoare, asta e marea misiune a Austriei! Şi ea e mai înălţătoare într'adevĕr, mai nobilă şi mai creştinească, decât misiunea ori-cărui alt stat din vechiul continent.

Dee cerul sĕ străbată cei în drept cât mai adânc în misiunea aceasta curat umanitară. Dee cerul sĕ o resolveze şi în realitate aşa cum a decretat-o Ferdinand cel bun, condus de înăscutul seu sentiment de drept şi de neperitorul proverb al tatălui seu: »*Justitia regnorum fundamentum*«. Pentru-că podul pentru trecerea îndĕrĕt la vechiul principiu de guvernare 'l-au rupt apele memorabilului Martie din

http://statuldacia.info

anul trecut, şi Austria stă sau cade astăzi esecutând în mod perfect noul principiu, cuprins în egala îndreptăţire a diferitelor popoare. Viena, 26 Aprilie 1849. *Andreiu Şaguna* m. p., episcop şi representant al naţiunii române, *Ambros Vraniczany* m. p., *Ivan Kukuljevici* m. p., *Fan Oninovici* m. p., *I. Mazuranici* m. p., deputaţi din Croaţia, Dr. *Iosef Kozacsek* m. p., *M. M. Hodza* m. p., *Iosef Hurban* m. p., *Lud. Stur* m. p., delegaţi ai Slovacilor“. —

http://statuldacia.info

Ursoriul națiunei române.

Nu toți Maghiarii erau de o părere cu *Kossuth,* ci mai esista o mică fracțiune și din partidul așa numit al vechilor conservativi, care însă din punct de vedere maghiar nu era cu nimic mai bun pentru naționalitățile nemaghiare din Ungaria decât partidul radical și acum puternic al lui *Kossuth.*

Era chiar mai periculos, pentru-că, bucurându-se de încredere și de puțină trecere la curte, și ocupând posturile de frunte, cu meniținea de-a informa coroana despre situația politică din țeară, nu înceta de a atenua faptele lui *Kossuth* și a ponegrì și a acusa naționalitățile nemaghiare, în special pe *Români,* cu lipsă de sinceritate în alipirea lor de tron.

Mai erau purtate intrigile Maghiarilor în contra Românilor și pe tema, că nu au inteligență suficientă pentru purtarea afacerilor publice, și astfel, — accentuau ei și în presă și cu graiu viu, — o autonomie separată pe seama poporului român, așa cum a cerut delegațiunea Românilor, ar fi curată nefericire pentru însuși poporul român, dar' și pentru monarchie.

Guvernul austriac își alesese trei membri din delegațiunea română, cu cari trata în chestia națională; anume: pe *Petru Mocsonyi, Petru Cermena* și *Ioan Dobran,* tot oameni cu mare tragere de inimă pentru causa pe care o representau, cari țineau dese întruniri și cu ceialalți membri ai delegațiunii române. Resultatul acestor întruniri a fost ursoriul înaintat Monarchului la *26 Iunie* din partea numiților trei bărbați de încredere.

Ursoriul e datat din Viena și sună astfel:

»*Maiestate!* Precum viteaza națiune a Croaților, provocată de generalul ei ban, care, prevĕzênd încă de demult scopul lucrărilor Maghiarilor, scos la iveală în 14 Aprilie fără nici o sfială, — își

http://statuldacia.info

urmà cu neoboseală drumul început în contra lor, pe lângă toate pedecile ce 'i-se puseră; precum inimoşii Sêrbi, conduşi de patriarchul lor cel cu credinţă supus casei împĕrăteşti, şi încuragiaţi prin făgăduinţa că li-se va recunoaşte voevodatul sêrbesc: aşa şi Românii, deşi n'au avut vre-un om mare de naţiunea lor în frunte, care sĕ-'i fi încurajat prin cuvêntul seu, ci mişcaţi numai de credinţa înăscută cătră augusta dinastie, s'au sculat spre stîngerea flacării rebeliunii, încă înainte de a fi chemate popoarele credincioase, prin manifestul din 3 Octomvrie 1848, spre a combate revolta maghiară, şi în rîvna lor aprinsă în contra gonitorilor dinastiei, au suferit dela acestia chinuri şi nĕcasuri înfiorătoare, cari fură cu atâta mai dureroase, cu cât împotrivitorii lucrărilor maghiare erau priviţi drept rebeli înaintea eşirei manifestului din 3 Octomvrie.

Manifestul pomenit aprobà în sfîrşit (deşi indirect) ceea-ce făcuseră Românii pentru dreapta causă, şi aprobarea aceasta a fost un balsam vĕrsat pe multele rane, pricinuite de oastea bine înarmată a Maghiarilor în naţiunea română, care sĕ aruncà fără arme în braţele morţii pentru împĕratul ei, şi o încurajà spre o luptă nouă şi spre jertfe nouĕ. Însĕ ceea-ce umple de bucurie pe Românii ce sĕ aruncă încă tot nearmaţi asupra bateriilor maghiare, după-ce mai multe sute de sate a lor sĕ prefăcură în cenuşă prin Maghiari, — fù manifestul din 2 Decemvrie 1848, dictat de simţul de dreptate al M. Tale, care dai drepturi asemenea de mari tuturor popoarelor din întreaga monarchie, în urmarea căruia Românii îşi arĕtară dorinţele prin deputaţiunea, trimisă pe căile ce erau atunci cu putinţă, spre a aduce omagiul naţiunii cu prilegiul suirei pe tron a M. Tale, prin care sĕ făgăduea bine-cuvêntare tuturor popoarelor din întregul stat austriac, dorinţe, fără a căror împlinire naţiunea română nu credea că va sta pe aceeaşi treaptă de drepturi cu celelalte naţiuni din monarchie. Dorinţele naţiunii române sĕ subşternură M. Tale în 25 Februarie a. c. prin numita deputaţiune într'o petiţiune alăturată aici, cu deplina încredere, că 'i-se va da în scurt timp o resoluţiune favorabilă, corĕspunzĕtoare principiului egalităţii de drept, pronunţat în înaltul manifest din 2 Decemvrie 1848. În locul acesteia urmà însĕ constituţia octroată de M. Ta în 4 Martie a. c., din care Românii vĕd cu durere, că deşi M. Ta le-ai recunoscut meritele în 25 Februarie a. c. în constituţia octroată nu li-se pomeneşte nici numele, şi ei, în urmarea acelei constituţiuni, rĕmânênd şi de acì înainte subordonaţi Maghiarilor, nu numai că nu vin puşi pe o asemenea treaptă de drepturi cu

http://statuldacia.info

popoarele cari după constituţie formează ţări ereditare, deosebite, ci încă, împărţindu-se între ţările Ungaria, Ardeal şi Bucovina, să lipsesc de folosul de a fi împreună, care li-s'a dat prin art. 7. anul 1848 al dietei ungureşti, întărit de M. Sa fostul împărat Ferdinand, şi aşa să slăbesc încă şi mai tare şi devin pradă răsbunării Maghiarilor, a căror ură au atras-o asupra lor prin luptele pentru tronul M. Tale.

Nimica n'ar fi fost mai natural, decât ca Românii, după-ce au văzut cuprinsul constituţiunii aceleia, să se oprească dela tot felul de ostilităţi în contra celor-ce, ori-cum, învingători sau învinşi, sûnt destinaţi ca să le fie domni, pentru a nu le mai întărîta răsbunarea asupra lor. Însă Românii, în credinţa şi alipirea lor înăscută către M. Ta şi augusta casă domnitoare, continuară răsboiul spre stricăciunea lor proprie întru apărarea tronului, şi cu toate-că să văzură de nou înşelaţi în speranţele lor, căutară mângăere în misiunea noastră celor mai jos însemnaţi, cari prin sentimentele dovedite cu nespuse jertfe, am meritat încrederea guvernului şi sûntem poftiţi de ministerul M. Tale să descoperim dorinţele şi trebuinţele naţiunii române, aşteptând dela noi să-'i scăpăm de pata pusa pe ei. căci văd, că pe lângă toată credinţa către M. Ta, pe lângă toate suferinţele pentru ţinerea la tron şi la monarchia întreagă. pe lângă toată vitejia dovedită întru apărarea tronului: sûnt socotiţi ca mai puţin vrednici înaintea popoarelor Europei de a să bucura de drepturi egale. date de către M. Ta tuturor popoarelor din întregul stat austriac prin manifestul din 2 Decemvrie 1848, zicem, mai puţin vrednici decât aceia, cari s'au pus cu toate puterile să răstoarne tronul M. Tale.

Subsemnaţii îşi ţin de datorie, că după-ce au propus ministerului M. Tale causa Românilor, să se îndrepteze către M. Ta cu umilita rugare, să binevoeşti a da resoluţiune la petiţiunea credincioasei naţiuni române, precum te-ai îndurat a răspunde la 25 Febr. a. c. deputaţiunii române, anume, că după-ce o vei lua în desbatere amănunţită, o vei resolva în cel mai scurt timp, spre mulţumirea naţiunii, adecă în înţelesul egalităţii de drept, date prin manifestul din 2 Decemvrie 1848.

Cei-ce rămânem cu cea mai adâncă plecăciune, *Viena,* 26 Iunie n. 1849. Ai M. Tale, credincioşi supuşi: *Petru Mocsonyi* de Foeni, proprietar, m. p., *Petru Cermena,* căpit. cetăţii Timişoara, m. p., *Ioan Dobrau,* agent de curte, m. p.; bărbaţi de încredere ai naţiunii române".

http://statuldacia.info

Împĕratul a dat Românilor următorul rĕspuns:

„Primesc cu mulţumire dela d-voastră asigurările de credinţă şi supunere către mine. Grelele cercări, aduse de rĕsboiul civil peste nenorociţii vostri conaţionali, merită întreaga compătimire şi gratitudine din partea împĕratului vostru.

Constituţia împĕrăţiei *garantează Românilor asemenea drepturi şi asemenea valoare ca tuturor celoralalte popoare din împĕrăţia mea.* Guvernul meu va nisui sĕ se valoreze acest principiu cu ajutorul de *instituţiuni organice, amĕsurat trebuinţelor adevĕrate ale acestui popor,* consunătoare cu unitatea monarchiei.

Contez la aceea, că toţi Românii patrioţi adevĕraţi vor coopera la aceasta, cu înţelepciune şi cu bun cumpĕt. *În înţelesul acesta am dat consilierilor mei ordinile cuvenite.* Vĕ asigurez despre graţia mea".

Earăşi un rĕspuns, destul de frumos şi — încurajator!

http://statuldacia.info

Petițiune în favorul celor arestați.

Succesele pe cari le-a avut generalul *Bem* în Ardeal au făcut, ca trupele împĕrătești sĕ se retragă în România; și în situația critică în cari se aflau, au trecut cu ele și unii dintre inteligenții români, chiar dintre conducĕtori, crezênd că în România vor fi bine primiți și bine ocrotiți. Dar' tocmai din contră, au fost urmăriți, persecutați, și chiar arestați din partea guvernului român.

Delegațiunea română, aflătoare la Viena, informată fiind despre suferințele și nĕcazurile oamenilor nostri trecuți în România, a adresat guvernului austriac rugarea, sĕ facă pașii necesari pentru eliberarea membrilor din comitetul național și a altor Români, arestați fără motiv în Țeara-Românească, unde trecuseră numai pentru a scăpa de moartea sigură de acasă.

Rugarea a avut resultatul dorit, fiindcă Românii. puși în libertate în principatele de peste munți, au început rînd pe rînd sĕ vină îndĕrĕt acasă. *Simeon Bărnuțiu*, președintele comitetului național de pacificare, scăpând și el din robia în care ajunsese în Țeara-Românească, a plecat, nu acasă, ci pe la Triest, pe mare, la Viena, pentru-ca sĕ iee parte activă la lucrările delegațiunii române.

Petițiunea adresată guvernului în chestia intervenirei, — ca cei arestați în principatele române sĕ fie puși în libertate, era următoarea:

„Înalt minister împĕrătesc regesc! Necuviințele Maghiarilor au pus încă în primăvara anului trecut toate națiunile, cari se aflau sub coroana ungară de odinioară, în cea mai mare confusiune, prin aceea, că cu false prefăcĕtorii promiteau o afirmativă libertate, sub ce însĕ Maghiarii înțelegeau rĕsturnarea monarchiei austriace.

În Ardeal, între Români, au fost tinerii de o educațiune mai înaltă, advocații, profesorii, preoții, aceia, cari au înțeles tendențele

http://statuldacia.info

acestei afirmative libertăţi maghiare, şi ei au făcut întâiu atent poporul român asupra lor, instruindu-'l sĕ rĕmână în neclintita sa credinţă şi alipire cătră împĕratul şi monarchia austriacă. Şi roadele au fost atât de bune, încât Românii, chiar şi atunci, când sub domnia de groază a Maghiarilor au fost bătuţi şi masacraţi cu ajutorul trupelor împĕrăteşti, strigau în ciuda tiranilor câte un *sĕ trăească«* adoratului lor monarch. Ear' când Maghiarii, în Octomvrie, atât în Ungaria cât şi în Ardeal, au întrat în revoluţiune formală, tocmai acesti tineri români cu educaţiune superioară au fost aceia, cari au îndemnat poporul sĕ pună mâna pe arme, sub conducerea miliţiei imperiale, pentru a se opune rebeliunii maghiare. Ei au fost aceia, cari au dat trupelor împĕrăteşti 4000 de recruţi spre completarea regimentelor de infanterie, ei au fost aceia cari au organisat gloatele în contra inimicului ce ataca din toate părţile, cu al căror ajutor apoi, până pe la mijlocul lui Noemvrie întreaga ţeară a fost curăţită de rebeli.

Înarmarea insuficientă, pentru-că poporul lupta numai cu lănci şi cu coase, — şi preputerea hordelor puternice maghiare întrate din Ungaria sub *Bem,* comandantul rebelilor, au dat în cele trei luni dintâiu ale anului acestuia o întorsătură nefericită lucrurilor în Ardeal, ear' trupele împĕrăteşti s'au vĕzut necesitate sĕ părăsească ţeara.

Cu ocasiunea acestei catastrofe nefericite s'au refugiat din calea inimicului şi acei tineri români, plini de merite, trecênd în învecinatul principat al Valachiei. Dar' acolo, în loc sĕ găsească loc de scutire, au fost arestaţi din partea guvernului de acolo, sub diferite pretexte vane, unii din ei puşi fiind sub pază, alţii chiar şi în fere, precum: canonicul Tim. *Cipariu,* preotul Sava *Popovici,* advocatul Servian *Popovici,* Ioan *Brote,* Simeon *Bărnuţiu,* Aron *Florian,* George *Roman,* Ioan *Puian,* Emilian *Kertész,* David *Almăşan,* Ioan *Codru,* şi alţii mai mulţi, ale căror nume nu ne sûnt încă cunoscute.

Înalt minister! Acesti fraţi nefericiţi ai nostri, fac parte din acei Români, cari pentru inteligenţa şi pentru credinţa lor probată faţă de monarch sĕ bucură de încrederea, atât a înaltei comande militare împĕr. reg. din Ardeal, cât şi a întregei naţiuni române. Ei au adus, cu periclul vieţii proprii, cele mai mari jertfe pentru integritatea monarchiei, parte ca conducĕtori ai credinciosului popor, parte ca funcţionari şi comisari numiţi din partea generalului comandant de trupe, şi au dat dovezi în fapte despre alipirea lor cătră dinastia austriacă. Acum însĕ, după-ce au trebuit sĕ părăsească nefericita lor patrie, 'i-a atins o soarte, care stă fără păreche în istorie. Sûnt siliţi,

http://statuldacia.info

pe teritor ospital, în contra celui mai sfânt drept internaţional, să sufere miseria ce nu se poate esprima, de-a fi ţinuţi în robie din partea unui guvern, care nu stă în nici un raport de duşmănie cu guvernul nostru. Ba li-s'a detras şi posibilitatea de a se informa asupra familiei lor, rămase în miserie. N'au nici o ştire despre raporturile de acasă. Noi însă le cunoaştem, durere, şi trebue să regretăm dureroasa împrejurare, că cei mai mulţi dintre ei au perdut tot ce aveau, ear' neamurile lor au căzut jertfe nevinovate în mânile rebelilor, având să plătească neclintita credinţă către preaînalta dinastie, sau cu moartea, sau cu sclăvia şi munca silnică în serviciul rebelilor.

Miseria în care se află acesti nefericiţi fraţi ai nostri, e pentru ei cu atât mai simţitoare, încât ei ştiu cu positivitate, că ei şi naţiunea lor au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru-ca monarchia să fie conservată în integritate. Ar fi o alinare de durere pentru ei, dacă ar putè să primească ştirea, că fraţii lor încorporaţi la trupele împăr. reg. sûnt şi acuma bravi în zelul lor pentru causa cea bună, şi că acei fraţi ai lor, cari sûnt încă liberi în Ardeal, se apropie şi acuma de inimic şi caută să-'l nimicească.

Această alinare de nemărginite dureri poate să le-o procure numai înaltul minister imperial regesc, prin cea mai grabnică eliberare a lor. Ne luăm deci libertatea a ruga cu cea mai mare supunere în numele nefericiţilor nostri fraţi pe înaltul minister, să binevoiască a face dispositiunile necesare prin agenţia imper. reg. din Bucureşti, ca Românii arestaţi din partea guvernului valach să fie puşi în libertate cât mai curênd, uşurându-li-se reîntoarcerea în patrie, cu trupele împăr. reg.

În speranţa sigură, că înaltul guvern va asculta justa şi respectuoasa noastră rugare, rămânem cu deplină stimă, ai înaltului minister supuşi servi: (Urmează subscrierile)".

Cum am spus, rugarea a avut resultatul dorit, pentru-că cei arestaţi în Ţeara-Românească au fost puşi în libertate, la intervenţia guvernului austriac.

http://statuldacia.info

Al doilea ursoriu, adresat Monarchului.

Delegaţiunea română a luat hotărîrea sĕ mai solicite odată, dea-dreptul la monarchul, resolvarea petiţiunilor, înaintate coroanei în numele poporului român din monarchie, şi cu compunerea petiţiunii a însărcinat pe *Ioan Maiorescu,* originar din Transilvania, dar' trecut şi stabilit în Ţeara-Românească.

Petiţiunea aceasta, în care au fost rĕsturnate şi spulberate îndeosebi insultele şi calumniile aduse Românilor din parte maghiară, că n'ar avea inteligenţă destulă şi destul de destoinică pentru a ocupa posturile de funcţionari publici, şi că tocmai din acest motiv, independenţa şi autonomia dată Românilor ar forma o calamitate pentru ţeară şi o nefericire pentru însuşi poporul român, şi în care s'a accentuat şi motivat de nou necesitatea imperioasă. ca Românii din toate ţĕrile monarchiei sĕ fie uniţi într'un singur *corp politic naţional,* lucru pe care dealtcum nu mult mai nainte îl admiteau toate cercurile politice dela Viena şi toţi ministrii, a fost presentată monarchului la *Schönbrun, în 18 Iulie,* din partea întregei delegaţiuni, din care făcea acum parte şi *Simeon Bărnuţiu.*

Împĕratul a primit foarte afabil delegaţiunea română şi 'i-a rĕspuns următoarele:

» *Voiu da imediat poruncă ministrilor mei, se resolveze petiţiunea d-voastre; şi puteţi fi încredinţaţi, că* ***pentru naţiunea română sĕ va face tot ce va fi cu putinţă*** *. —*

Petiţiunea, care a provocat acest mulţumitor rĕspuns, avea următorul cuprins:

„*Maiestate!* Una dintre pricinile de căpetenie ale stării prea triste în care s'a aflat de sute de ani naţiunea întreagă română din monarchia austriacă este, că suferinţele şi nĕcazurile ei nu s'au cercetat nici-odată de cătră bărbaţi din sînul ei, ci totdeauna de alţii,

http://statuldacia.info

și mai cu seamă de oameni, cari aveau mare interes de a împedeca înaintarea acestei impilate națiuni prin toate mijloacele ce le-a putut născoci mintea omenească, și cari totdeauna s'au silit din toate puterile să dee ansă la suspicionări prin rĕutăcioase clevetiri și să dee la o parte pe Românii cu adevĕrat loiali și apĕrători sinceri ai intereselor națiunii și ai împĕrăției întregi, cari au cutezat să-'și ridice glasul din când în când cătră înaltele locuri, pentru națiunea lor.

Maiestate! Spre cea mai mare a noastră durere vedem, că vechii nostri dușmani atacă și astăzi credința și alipirea cătră tron a celor mai meritați bărbați ai națiunii române, descriindu-'i ca pe niște oameni fără esperiență și fără cunoștințe practice, numai pentru-ca să-'i nimicească cu totul în părerea înaltului minister, dacă cumva ar prinde loc ici-colea asemenea clevetiri, și ca după delăturarea lor să poată zice cu oare-care temeiu, deși numai aparent, că în sînul națiunii române nu să află bărbați practici și destoinici pentru diregĕtorii, cari să conlucre în spiritul înaltului guvern austriac la noua formațiune a întregei monarchii și la estinderea principiului egalei îndreptățiri *și* asupra națiunii române.

Împrejurarea aceasta e foarte semnificativa pentru națiunea română, tocmai acum, când prin locurile cucerite dela dușman este să se înceapă noua organisare. Căci deși organisarea aceasta va fi numai provisorie, totuși ea va servì de fundament la organisația definitivă. Nu trebue trecută cu vederea nici întipărirea ce ne-o face începutul nouei organisațiuni în inimile pline de așteptare ale credincioaselor popoare ale M. Tale, mai cu seamă ale celor-ce fură cercetate mai mult decât altele de turburările rĕsboiului civil.

De aceea, prea credincioasa și supusa delegațiune a națiunii române pășește de nou cu cea mai adâncă reverință în fața treptelor sfințitului tron al M. Tale, ca să-'și descopere grijea ce o neodihnește pentru viitor, și să afle mângăere și mulțumire la inima M. Tale cea tinĕră și totodată părintește simțitoare.

Maiestate! Ce să atinge de pretinsa lipsă a bărbaților harnici din sînul națiunii noastre, cutezăm a face umilita observare, că pe lângă toată sistematica înapoiere ce au suferit-o peste tot cei mai harnici bărbați ai Românilor dela națiunile privilegiate, să află astăzi totuși o mulțime de Români, siliți într'adevĕr să-'și tăinuească cugetele lor de adevĕrați Români, deși sûnt binemeritați ca ori-și-care alții pentru credința și alipirea lor cătră augusta dinastie și întreaga monarchie, Români cari au împlinit diregĕtorii publice și despre

http://statuldacia.info

cari nu sĕ poate zice că n'au cunoştinţe practice şi n'au hărnicie, căci în acest cas, după sistemul celoralalte naţiuni, aplicat faţă de Români, ar fi fost negreşit scoşi din posturile lor.

Lângă acestia venim cu tot dreptul a numĕra pe acei învĕţaţi români, şi înainte de toate pe binemeritatul comitet de pacificare al naţiunii române, împreună cu tot personalul seu, care la rĕsăritul monarchiei s'a pus în fruntea naţiunii române în contra primejdioaselor cugete ce le avea partida rĕsturnătoare a Maghiarilor şi care, prin toate înfiorătoarele vifore ale pustiitorului rĕsboiu civil, aşa a povăţuit-o, şi până astăzi o povăţueşte, încât pe lângă toate nemaipomenitele cruzimi întreprinse în contra ei, şi pe lângă tot simţul de rĕsbunare, deşteptat prin acelea, s'a purtat cu foarte mare cumpĕtare şi nu s'a demis la represalii, decât numai în nevoea cea mai mare.

Delegaţiunea crede a avea tot dreptul de a spera, că rĕutăcioasele clevetiri şi prepusuri ce le-a aruncat pisma şi jalusia asupra acestor oameni binemeritaţi, vor amuţi în faţa faptelor sĕvîrşite din partea acestora, pentru susţinerea monarchiei. Căci, Maiestate! Dacă nici faptele strălucite unite cu mii de primejdii ale vieţii şi cu perderea tuturor bunurilor pământeşti, precum sûnt faptele povĕţuitorilor Românilor din Ardeal, nu vor fi în stare sĕ dee dovadă deplină despre cugetele şi principiile oamenilor, atunci omul trebue sĕ despereze în punctul dreptăţii din lumea aceasta.

Cumcă oamenii acestia sûnt destoinici a strĕbate raporturile, nu numai ale naţiunii lor, dar' şi ale întregei monarchii, tocmaĭ aşa cum înţelege înaltul guvern, au dovedit-o înşişi prin faptele netăgăduite. Încă înainte, dar' mai ales la congresul ce s'a ţinut la Blaj în 15 Maiu a. t., au cunoscut ei scopurile Maghiarilor şi interesele monarchiei mai bine decât chiar bărbaţii de stat, în a căror mână a fost depusă soartea monarchiei, după întêmplările dela Martie. Ei jurară atunci, împreună cu 40.000 de Români, că vor rĕmânè credincioşi înaltei dinastii şi întregei monarchii, pe moarte şi vieaţă, şi acest jurĕmênt îl ţinură fără a-'l vătĕma, şi în urmarea acestui jurĕmênt nu recunoscură guvernul unguresc nici chiar atunci, când deoparte perduseră speranţa în vre-un sprijin din partea înaltului guvern austriac, prin concesiunile şi întăririle ce sĕ deteră Maghiarilor, de altă parte vĕzură, că terorismul înfiorător al Maghiarilor începe a sĕ descărca cu toată furia asupra capului celor părăsiţi de toată lumea. Acesti bărbaţi sûnt destul de apţi, şi nime nu va putè spune nici într'un chip, că nu sûnt destoinici spre a purta diregĕtorii publice.

http://statuldacia.info

Dacă au fost ei în stare să înduplece poporul român, — care a salutat ştergerea iobăgiei ca începutul fericirii sale materiale spre care el mai nainte înzădar năzuea, -- ca să aducă jertfe aşa de nenumărate cum a adus, să-'l poarte prin toate schimbăcioasele întêmplări ale pustiitorului resboiu civil, şi să preţuească sentimentul seu de credinţă şi alipire cătră împĕratul seu aşa, încât nu numai că nu s'a clătit ca şi alţii, nici atunci chiar când eşind armata împĕrătească din ţeară, s'a vĕzut singur, părăsit de toată lumea şi atacat de duşman prin mijloacele cele mai amăgitoare şi mai crâncene, ci s'a hotărît a lupta cu puterile cele mai din urmă, şi aşa a produs şi produce încă fapte cu adevĕrat eroice: de bună seamă ei vor fi cu mult mai mult în stare a împlini şi a purta diregĕtorii publice în înţelesul înaltului guvern, după-ce să va întroduce mult dorita pace, cu atât mai vêrtos, că probe de destoinicie au dat destule şi în privinţa aceasta. După-ce adecă, comanda generală a poftit comitetul român să propună bărbaţi destoinici pentru împlinirea diregĕtoriilor de districte şi comitate prin locurile curăţite de rebeli, s'a aflat că la Români nu este lipsă de bărbaţi harnici, ci chiar prisosinţă. Din contră, fiind poftiţi Maghiarii să propună şi ei oameni destoinici, au declarat, că ei n'au, fiindcă oamenii lor harnici toţi să află în oastea rebelilor. Ear' Românii cari au fost puşi în diregĕtorii 'şi-au împlinit diregĕtoriile spre mulţumirea generală, atât a respectivului popor, cât şi a înaltei comănduiri generale. La toată întêmplarea, meritele şi destoinicia conducĕtorilor naţiunei române din Ardeal, trebue preţuite mai sus decât ale acelora, cari în zilele de primejdie să făcură nevĕzuţi de pe câmpul luptei, şi cari după-ce 'şi-au adus din vreme persoanele lor în siguranţă, acum, când să poate prevedè sfîrşitul rebeliunei, es eară la lumină, poartă pe buze fraze îngânfate, şi nu se ruşinează a micşora şi a întuneca meritele altora.

Cu un cuvênt, în sînul naţiunii române, peste tot locul, în Ardeal, în Banat, în Ungaria şi în Bucovina, să află astăzi un numĕr destul de mare de bărbaţi cualificaţi cu temeinicie, parte mare probaţi în diregĕtorii publice, cari sûnt harnici a fi întrebuinţaţi la noua streformare şi la reconstruirea monarchiei şi a naţiunei lor, şi cari de bună seamă vor corespunde chemării lor spre deplina mulţumire a înaltei puteri centrale.

Maiestate! Mai este încă o împrejurare, care ne umple de grijă pentru viitorul naţiunii noastre; adecă, în privinţa punctului celui mai însemnat din petiţiunea noastră, care atinge »*unirea tuturor*

http://statuldacia.info

Românilor din monarchia austriacă într'un singur corp național, n'am putut căpěta până astăzi nici o mângăetoare încredințare dela luminații ministri ai M. Tale, măcar că sûntem în așteptare acum de mai multe luni. În memorandul nostru din 5 Martie, prin care am tâlcuit ministerului M. Tale petițiunea noastră prea aplecată, înaintată în numele întregei națiuni, — ne-am înșirat temeiurile pe cari sě razimă unirea aceea, temeiuri cari vorbesc pentru unire. Ne luăm îndrăsneala a te ruga cu cea mai adâncă supunere pe M. Ta, ca sě te înduri a arunca încă odată părinteștii ochi ai M. Tale asupra deosebitei stări în care se află națiunea noastră și care o face mai cu seamă a simți neapěrata trebuință a unirei tuturor Românilor din monarchie.

Maiestate! Starea în care sě află națiunea română față cu celelalte conlocuitoare națiuni este de astfel, încât chiar de s'ar și da Românilor asemenea drepturi ca celoralalte națiuni, despre ce nimenea nu se îndoește, binefacerile drepturilor egale pentru ei vor fi în faptă neînsemnate dacă nu vor fi toți Românii din monarchie uniți într'un corp.

La națiunea română, care din toate drepturile cuvenite unei națiuni a fost scoasă de mai multe sute de ani, trebue ridicate toate din nou, lucru ce se va face cu atât mai greu, cu cât tot pământul locuit de Români, și în el numai satele locuite de Români, sûnt pustiite cu totul. Națiunile împreună locuitoare, au astăzi toate elementele ce se cer la o stare politică neatîrnată. Aceste națiuni privilegiate de mai multe sute de ani, mai cu seamă în paguba Românilor, prin numěrul mare al familiilor lor de frunte, bogate, și prin urmare puternice, prin numěrul mai mare de bărbați inzestrați cu cultură birocratică, prin poporațiunea lor mai mare în cetăți, prin înfloritoarele lor așezăminte publice de învěțătură, de creștere, și alte institute, prin fundațiunile lor, prin fondurile lor bine elocate, menite spre scopuri publice, și prin alte foloase materiale, — aceste națiuni deci, împreună locuitoare, înzestrate astăzi cu pomenitele mijloace, vor esercia și de acî încolo o supremație asupra națiunii române, așa, că națiunea română peste puțin timp ear' va trebui sě vină supusă vechilor ei dușmani, și sě cază în starea ticăloasă de mai nainte. Ce jale ar fi pentru Români, când s'ar vedè earăși supuși impilatorilor lor celor vechi, prin urmare supuși — *rebelilor!* Și aceasta, Maiestate! *sě va întêmpla negreșit, dacă națiunea română, care în pământul locuit de dînsa este mai compactă decât toate celelalte, va rěmânè totuși tăeată și despărțită în mai multe țěri.*

http://statuldacia.info

Această tăere şi despărţire, care însemnează maĭ tot una cu derăpânarea naţiunii române pe încet, — nu poate fi folositoare monarchiei austriace, ci din contră, este primejdioasă, pentru-că prin despărţirea Românilor numai naţiunea aceea câştigă în putere, care astăzi sĕ luptă sĕ răstoarne monarchia şi care nu după mult timp poate sĕ înceapă de nou jalnica dramă de astăzi.

Noi avem deplină cunoştinţă de principiile tuturor partidelor aparţinĕtoare acestei naţiuni rătĕcite. Toate au unul şi acelaşi scop, de a întări maghiarismul prin dĕrăpânarea celoralalte naţiuni şi de a ridica o împĕrăţie ungurească, la care lucrează ele de sute de ani, — şi sĕ deosebesc numai în convingerea despre timpul trebuincios la esecutarea planului lor, şi în mijloacele ce corĕspund acestei convingeri. Prin învingerea partidei republicane, nu e învins nici-decum maghiarismul separatistic, cu atât mai puţin, că el nu e fĕtul natural al partidei democratice maghiare, ci e născut în sînul aristocraţiei maghiare, e crescut sub îngrijirea aristocraţilor şi e representat pretutindenea prin capitalele lor. Şi nu trebue trecută cu vederea împrejurarea, că învingerile republicei maghiare vor servì numai de alimentaţie mândriei acestei naţiuni, ear' mai cu seamă a generaţiilor următoare. Aşadar' cu cât sĕ va întări şi sĕ va consolida mai tare naţiunea română, cu atât mai puternică stavilă va putè ea pune în contra poftelor maghiare, de vreme-ce naţiunea română, cu toate-că a fost totdeauna sistematic asuprită, n'a călcat nici-odată credinţa cătră înalta casă domnitoare, ci totdeauna a dovedit-o cu fapta.

Maiestate! Mântuirea naţiunii române, condiţiunea desvoltării ei de sine, a ridicării şi a esistenţei ei ca naţiune, precum şi împlinirea chemării ei în interesul monarchiei întregi, prin urmare, practica punere în lucrare a principiului egalităţii de drept faţă de naţiunea română, într'adevĕr nu stă în desbinarea ei, ci numai şi numai în împreunarea tuturor Românilor din monarchia austriacă într'un singur corp, în înţelesul §-lui 4 din constituţiunea imperială, cu declararea pămêntului locuit de naţiunea română de *ţeară ereditară* (Kronland).

Maiestate! Naţiunea română, după atâtea jertfe, aduse cu toată voea pentru tronul M. Tale şi după atâtea strălucite dovezi de credinţă şi alipire, socoteşte că are drept a aştepta, ca la noua formaţiune a întregului stat sĕ se iee în considerare starea ei descrisă mai sus. Paragraful 5 din constituţia ce M. Ta te-ai îndurat a o da popoarelor din Austria asigură fiecărei naţiuni dreptul inviolabil de a-'şi conserva naţionalitatea. Acest drept va fi literă moartă pentru Români,

http://statuldacia.info

dacă nu se vor uni toți într'un singur corp național față cu celelalte națiuni conlocuitoare, corp cu totul independent, atât cu privire la administrație cât și la legislativă. În puterea acestui drept garantat de M. Ta, apelăm la iubirea de dreptate a M. Tale, și ne rugăm cu cea mai adâncă supunere, în numele națiunii, ca să nu-'i detragi singurul mijloc al păstrării naționalității sale. Îndură-te, Maiestate! a împodobi renumita coroană a glorioasei case habsburgice cu ridicarea la rangul ce 'i-se cuvine a unei națiuni. născută din strămoși mari, nesocotită de multe sute de ani, dar' totuși acestei case pururea neclintit credincioasă, înzestrată cu nobile însușiri și plină de viitor.

Subșternênd deputațiunea, preaumilită M. Tale, cu cea mai adâncă reverință aceasta prea aplecată rugăciune, își reînoește în numele națiunei române sentimentele de credință neclintită și de alipire cătră tronul M. Tale, și să roagă totodată pentru o grabnică resoluțiune la petițiunea din 25 Februarie a. c. *Viena,* 18 Iulie 1849. Ai M. Tale credincioși supuși. (Urmează subscrierile)".

http://statuldacia.info

Rĕspunsul lui Bach și replica Românilor.

Întêmplarea a voit, ca tocmai în ziua presentării delegațiunii române la palat, pentru a înainta monarchului *o nouă petițiune* a națiunii române, guvernul sĕ inmanueze episcopului *Șaguna* rĕspunsul seu la petițiunea de mai nainte a Românilor.

Rĕspunsul guvernului, provĕzut cu subscrierea ministrului *Bach,* suna astfel:

— „Nrul 1382/M. I. Viena, 18 Iulie 1849. Reverendisime Domnule Episcop! Maiestatea Sa a predat consiliului de ministri, spre cuvenită resolvire, petițiunea înaintată din partea preaonorat Archieriei Voastre, în unire cu mai mulți bărbați ai națiunei române, cari s'au făcut echoul dorințelor Românilor din monarchia austriacă.

Consiliul de ministri nu a întrelăsat a precumpĕni cu cea mai mare băgare de seamă comunicările ce ating cele mai importante interese ale Românilor, a crezut însĕ, că pe lângă aceasta e dator a ținè în vedere și raporturile din întregul imperiu, din punctul de vedere al nouei legi fundamentale de stat (constituție).

Consiliul de ministri, în numele căruia am onoarea a face Archieriei Voastre comunicarea presentă, crede a fi de accentuat nainte de toate, că dela compunerea atinsei petițiuni, punctul de vedere cuprins în ea s'a schimbat în mod esențial, prin constituția acordată din partea M. Sale popoarelor sale, căci prin constituție s'a dat posiției de drept a Românilor, locuitori în mai multe țĕri de coroană ale imperiului, un punct stabil de direcțiune.

Cea mai esențială pretensiune de egală îndreptățire a naționalității române, cu toate celelalte seminții din monarchie, *e acordată în constituțiune.* Românii sûnt ridicați la egală valoare și la egale drepturi cu celelalte națiuni, și prin aceasta garantată le este egala desvoltare a naționalității lor, precum și participarea la instituțiunile

http://statuldacia.info

libere comune, acordate tuturor popoarelor din imperiu, între marginile precisate în constituție pe seama țĕrilor singuratice

Instituțiunile acestea, cu a căror creare și desvoltare organică, guvernul M. Sale se ocupă cu cel mai mare zel, vor deschide și pe seama Românilor un nou drum pe seama neîmpedecatei desvoltări și progresări a naționalității lor, pe terenul vieții de stat și comunale. pe terenul bisericesc și școlar, și problema principală a guvernului M. Sale va fi, că la reocuparea și reorganisarea părților teritoriale locuite de Români, să prefacă în realitate promisiunile date și să pună neamul românesc în folosința faptică a egalei îndreptățiri naționale.

La Români e rîndul să sprijinească cu încredere și prevenire dispozițiile guvernului, ușurându-'i cu cooperare precumpĕnită și înțeleaptă resolvirea acestei probleme atât de grea. Ear' bărbații, cari posed încrederea conaționalilor lor, sûnt eminamente chemați să-'i convingă pe acestia, că poporul român își poate afla garanția adevĕrată pentru neștirbita realisare a desvoltării sale naționale, acordată și din simțul de dreptate, și din grația M. Sale, numai în alipirea strânsă și sinceră cătră guvern, și guvernul M. Sale va fi mulțumitor acestor bărbați, dacă vor face întrebuințare de influența lor în sensul acesta și se vor sili să lățească în popor, *deodată cu conștiența națională redeșteptată*, și noțiunea corectă despre legăturile sale cu monarchia și despre raporturile ce le are cu celelalte națiuni conlocuitoare.

Primiți Archieria Voastră asigurarea deplinei mele considerațiuni.

Bach m. p.“

Natural, că pe Români nu 'i-a mulțumit rĕspunsul acesta. Și cu toate-că se mângăiau cu faptul, că rĕspunsul a fost formulat înainte de a se preda Monarchului noua petițiune și înainte de-a fi dat Monarchul Românilor asigurările și promisiunile făcute, prin urmare nu putea fi considerat ca rĕspunsul pus Românilor în vedere din partea Monarchului, — s'au decis totuși să înainteze guvernului o *replică* lămuritoare. Cu compunerea actului important a fost însărcinat din partea episcopului *Șaguna* naționalistul *Petru Mocsonyi*. Replica poartă datul de *30 Iulie*, ziua în care a fost înaintată guvernului, și sună după-cum urmează:

— „Înalt minister! În stimatul rescript al domnului ministru de justiție și locțiitor al ministrului de interne, adresat la 18 Iulie a. c. presidentului delegațiunii române, — subscrisului episcop din Ardeal al bisericei orientale, — se comunică subscrișilor, în numele consiliului de ministri, că posiția luată de noi în petițiunea adresată la

http://statuldacia.info

25 Februarie a. c. cu cea mai mare supunere M. Sale a suferit schimbare esențială prin constituția dată în 4 Martie a. c. și că Românilor li-s'a dat prin constituția acordată egală îndreptățire, întru cât li-s'a asigurat valoare egală, drepturi egale, egală desvoltare pe seama naționalității lor, și participare la toate instituțiunile libere, comune cu celelalte popoare ale monarchiei, între limitele determinate din partea constituției împărăției.

Dar' fiindcă subscrisa delegațiune e convinsă, că națiunii române, ca națiune, nu-'i sûnt acordate prin constituția din 4 Martie drepturi egale cu ale celoralalte națiuni din imperiu, și tocmai cele mai esențiale nu-'i sûnt acordate; și fiindcă deoparte sĕ teme, că părerea înaltului minister, esprimată în rescriptul sus lăudat al dlui ministru, va servì de cinosură la resolvarea definitivă, cu dor așteptată, a petițiunii națiunii române. înaintată cu deplină supunere M. Sale la 25 Febr. a. c., de altă parte trage nădejde, că înaltul minister, convingêndu-se din presenta umilită representațiune a noastră despre justele pretensiuni ale națiunii române, le va avea în considerare la resolvarea amintitei petițiuni din 25 Februarie a. c. precum și a acelora, pe cari subscrisa delegațiune a avut onoarea sĕ le înmanueze M. Sale în 12 Martie și în 18 Iulie a. c. și va propune M. Sale acordarea drepturilor esențiale, acordate în constituția împĕrăției chiar și popoarelor aflătoare în rebeliune, și numai credincioasei și pentru monarchul seu și pentru egala îndreptățire luptătoarei națiuni române încă neacordate: își ține de datorință subscrisa delegațiune, amĕsurat însărcinării date ei din partea națiunii române, sĕ atragă atențiunea înaltului minister asupra împrejurării, că:

pe când Sașilor din Ardeal, cari abia numĕră două sute mii de suflete, li-s'a dat mână de ajutor și li-s'a acordat prin încuviințare preaînaltă, în urma unui patent imperial din 21 Decemvrie 1848, împlinirea dorinței de a fi supuși în mod direct coroanei, de a avea legătură strînsă cu monarchia, și în consecință de a fi legate în mod direct autoritățile centrale naționale săsești cu ministerul responsabil, precum și de a fi representată națiunea sasă prin deputați proprii în dieta generală, — ca dorință, care corĕspunde voinței preaînalte a M. Sale de a vedè reedificat statul pe basa egalității de drept și a liberei autonomii a popoarelor, — în urmarea cărui fapt, în §. 74 din constituția împĕrăției, edată la 4 Martie, sĕ și decretează în mod espres drepturile Sașilor, donându-li-se neatîrnare de toate celelalte țĕri de coroană, și acordându-li-se totodată și nealterata numire a fundului

http://statuldacia.info

regiu, locuit de cam 300.000 de Români, de »*ţeara Saşilor*«, ear' prin aceasta asigurîndu-li-se supremaţia asupra Românilor locuitori acolo, asupra sorţii cărora nu s'au luat dispositiuni speciale;

pe când Sêrbilor, cari asemenea numĕră cam 200.000 de suflete, li-s'a asigurat voevodina, pe care li-s'a dat voe sĕ o unească cu altă ţeară de coroană, — după consultarea deputaţilor acesteia, — pe basa §-lui 72 al constituţiei împĕrăţiei, şi prin aceasta li-s'a croit posiţie specială şi separată de cătră celelalte naţiuni, cu îndreptăţirea, sĕ se poată unì cu o ţeară de coroană care întruneşte simpatíile Sêrbilor:

Naţiunea română, care numĕră mai mult decât trei milioane de suflete, în urma esenţialelor servicii prestate pe seama statului întreg, n'a putut sĕ o ducă până acolo, sĕ poată fi numită, în constituţia împĕrăţiei, ca parte a acestei întregi monarchíi, apĕrate din partea ei cu perderea a patrusute de sate incendiate şi a patruzeci de mii oameni morţi, ci a dispărut în numirea generală a ţĕrii locuite de ea. Naţiunea aceasta, zicem, cu toate-că dorinţele ei, şi între acestea special cererea de-a fi unită într'o naţiune independentă şi strîns legată de Austria, cu dreptul ce-'l au celelalte popoare de-a se întrunì în adunare proprie naţională, au fost aşternute M. Sale prin subscrisa deputaţiune, cu ştirea înalt. minister, încă în 25 Februarie a. c. prin urmare, înainte de-a fi edată constituţia împĕrăţiei; cu toate-că M. Sa a declarat în patenta dată în 21 Decemvrie 1848 Saşilor din Ardeal, că astfel de dorinţe corĕspund voinţei prea înalte de-a se reconstruì statul pe basa egalei îndreptăţiri şi a liberei autonomíi a popoarelor, şi sûnt bine primite; cu toate-că, în fine, precum tuturor celoralalte naţiuni, aşa şi ei, naţiunii române, prin manifestul din 2 Decemvrie 1848 'i-s'au acordat drepturi egale cu celelalte naţiuni: nu numai că n'a primit dreptul acordat Croaţilor, Cehilor, Polonilor, şi chiar şi rebelilor Maghiari, de-a se întrunì în adunare proprie naţională, ci cu desconsiderarea articl. de lege 7 al dietei din Pojon, despre unirea Românilor din Ardeal cu cei din Ungaria, — lege sancţionată de M. Sa împĕratul Ferdinand, — a fost impărţită în diferite ţĕri de coroană, fără îndreptăţirea acordată Sêrbilor de-a se unì cu o ţeară afină de coroană, astfel, că nu pot Românii sĕ se valoreze nici unde, şi anume, cu atât mai puţin, că punênd casul, că în dietele din Ungaria s'ar întroduce poate limba maghiară (ceea-ce natural că ar fi în contra principiului sus lăudat al egalei îndreptăţiri ce trebue acordată tuturor popoarelor în adevĕratul sens al cuvên-

http://statuldacia.info

tului); în casul acesta Românii din Banat şi de peste Mureş, despărţiţi de către fraţii lor din Ardeal, vor trebui să rămână lipiţi de Ungaria, ear' în dietele acestea să se represente, nu prin oameni cari posed încrederea lor, ci să-'şi încredinţeze representarea în dietă a celor mai sfinte interese ale lor oamenilor cari cunosc limba maghiară, fiind siliţi să lase în grija întâmplării, dacă astfel de representanţi, chiar Români fiind, cari 'şi-au însuşit cunoaşterea limbei maghiare poate din afecţiune pentru ea, cu negligarea limbei proprii, vor apăra interesele naţionalităţii române, sau le vor trada, de dragul celor maghiare?

Dar' abstrăgând chiar şi dela acest rău, dacă Românii ar fi necesitaţi să trimită representanţi la o dietă maghiară, învăţarea, în casul acesta necesară, a limbei maghiare, nedesvoltate, şi insuficientă şi pentru educarea şcolarilor, ar împedeca în mare măsură desvoltarea limbii proprii, şi ar pune pedeci desvoltării naţionalităţii române, cu atât mai vârtos, că înaintarea ei treptată. care amăsurat stimatului rescript al domnului ministru de justiţie, ar fi să fie asigurată prin constituţia împărăţiei, e imposibilă acolo, unde pe basa §-lui 35 din constituţia imperială, în dieta compusă din diferite naţionalităţi s'a dat dreptul de decidere, nu numai în chestiuni culturale, de lucrări publice, de instituţiuni de caritate, ci şi în afacerile comunale, ba chiar şi bisericeşti şi şcolare ale Românilor, acelora, cari parte cu condeiul, parte cu armele în mână, au dat dovezi surprinzătoare, chiar îngrozitoare, despre ura neîmpăcată, despre antipatia ce o au faţă de Români, pe când obiecţionarea ce s'ar putè face, că cu privire la afacerile comunale, bisericeşti şi şcolare, Românilor li-se compet aceleaşi drepturi ca şi celoralalte naţiuni cari fac parte din dietă, nu e la loc, pentru-că acolo. unde împrejurările mai favorabile ale buneistări le-ar permite aceasta, sûnt împedecaţi din partea Maghiarilor, cari sûnt în majoritate mare şi cu mult mai puternici, ear' în Ardeal, unde ei ar fi în majoritate, în urma asupririlor seculare sûnt foarte săraci, ear' censul asupritor, determinat în constituţia imperială, va favorisa naţiunile cari şi până acuma să aflau în favor pecuniar, şi astfel, pentru ajungerea la adevărata eserciare a drepturilor lor, Românii n'ar avea în Ungaria nici un prospect, ear' în Ardeal prospecte foarte îndepărtate.

Dar' chiar dacă frânturile poporaţiunii române din monarchia austriacă ar fi într'adevăr atât de tari în fiecare din ţările locuite de ele, încât să se poată opune unei naţiuni ce o defavorisează şi o

http://statuldacia.info

împedecă în desvoltare, poate să fie oare intenţiunea unui părintesc guvern aceea, ca acolo, unde nu pot fi ignorate duşmăniile, cari parte mai de demult, parte de acum există între naţiuni, mai ales în urma actualului rĕsboiu civil, provocat de interesele dinastiei şi ale monarchiei, să fie puse naţiunile acestea astfel la olaltă, ca ele să se împedece reciproc în desvoltare?

Tragem la îndoială, că una ca aceasta s'ar putè întêmpla, fiindcă voinţa M. Sale, esprimată în patenta din 21 Decemvrie 1848, dată Saşilor din Ardeal, care sună astfel: „a se reconstruì statul pe basele unei libere determinări proprii din partea popoarelor“, ofere garanţie sigură pentru contrarul, şi fiindcă această determinare proprie nu poate fi imaginată astfel, că o naţiune să decidă în afacerile celeialalte, sau chiar să influenţeze în mod ruinător asupra lor.

Fiindcă din toate cele înşirate, înaltul minister s'a convins sigur, că naţiunea română, departe de a avea drepturi egale cu celelalte naţiuni, cari unite într'un întreg, au primit prin constituţia imperială din 4 Martie a. c. îndreptăţirea să-'şi reguleze afacerile lor naţionale proprii, parte fără nici un amestec străin, parte în amestecare, lipsită de influenţă, cu câte o naţiune slăbită prin dărăburire, care poate-că trebue să fie supusă de nou forţei de limbă de mai nainte, — nu se poate lăuda nici cu aplicarea principiului de egală îndreptăţire asupra ei, şi în împrejurările acestea nu se poate bucura de favorurile înşirate în stimatul rescript al domnului ministru de justiţie, de a se valora în asemenea măsură şi de a-'şi desvolta în mod egal naţionalitatea:

Ne rugăm, să binevoească înaltul minister să esopereze prea graţios resolvarea petiţiunilor noastre înaintate Maiestăţii Sale în 25 Februarie, în 12 Martie şi 18 Iuliĕ a. c. cu considerare la justeţa dorinţelor basate pe programul ministerial şi pe manifestul prea înalt din 2 Decemvrie 1848, precum şi cu considerare la meritele în general recunoscute ale naţiunii române, întru-cât adecă meritele pot să fie invocate pentru a spriginì o cerere dreaptă.

Cu stimă esemplară, am rĕmas, ai înaltului minister devotaţi servi: (Urmează subscrierile)“.

http://statuldacia.info

Convenţiunea româno-maghiară.

Câţiva membri ai emigraţiunii române sĕ aflau în ţeară la noi, parte în Ardeal parte în Ungaria, unde căutau sĕ dee o astfel de direcţiune evenimentelor şi o astfel de întorsătură mişcărilor, ca din ele sĕ poată trage foloase bune şi patria lor proprie, principatele române din vecinătatea noastră.

Cei mai activi dintre emigranţii români erau: *Cesar Boliac,* care scoase şi o foaie românească aici la noi, în scopul ajungerii la o înţelegere cu Ungurii şi a legăriĭ unei alianţe cu ei, şi *Nicolae Bălcescu,* care a tratat mult cu *Kossuth* şi cu ceialalţi politiciani de frunte ai Maghiarilor, în chestia împăcării Românilor cu Maghiarii.

Bălcescu primise asupra sa rolul de a face pe mijlocitorul între Unguri şi Români; şi după-ce auzise dela deputaţii români, cari făceau parte din conventul revoluţionar dela Dobriţin, că şi dorinţa acestora este a sĕ lega pace grabnică între guvernul maghiar şi legiunile române, ear' în scopul acesta au compus ei şi un proiect de lege, despre recunoaşterea şi garantarea drepturilor naţiunii române, — *Bălcescu*, care sĕ afla în Dobriţin, le-a cerut acest proiect pentru a-'l presenta el guvernului maghiar.

Bălcescu a predat contelui *Battyáni* încă în Dobriţin proiectul de lege, punêndu-'i la inimă sĕ-'l accepteze. căci în înţelesul acestui proiect Românii sĕ mulţumesc cu foarte puţin; recunosc întegritatea statului ungar şi recunosc îndreptăţirea limbii maghiare de a fi limbă diplomatică în stat, ear' cererile lor sûnt de aşa. că li-se pot acorda fără pedecă.

Conventul a trebuit sĕ se mute grabnic la Pesta şi a rĕmas, ca la Pesta sĕ se continue tratările între Bălcescu şi guvernul maghiar.

Proiectul de lege, presentat guvernului maghiar, era în esenţă următorul:

http://statuldacia.info

Partea I.

Despre drepturile naţiunii române, civile şi judiciare.

§. 1. Începând întrebuinţarea cuvêntului *Oláh,* în locul lui sĕ întemeiază cuvêntul *Román.*

§. 2. Naţionalitatea Românilor sĕ recunoaşte şi pentru de-apururea sĕ asigurează.

§. 3. Românii sĕ pot folosì de limba lor liberi în biserică şi şcoală şi în esercìarea drepturilor civile.

§. 4. Statul e dator sĕ ridice pentru Români, în proporţia poporului, şcoale înalte şi elementare, în cari va fi învĕţată şi limba maghiară, dar' toate ştiinţele sĕ vor propune în limba română.

§. 5. La universităţile maghiare sĕ va ridica câte o catedră de limba română.

§. 6. În comunităţile româneşti, comanda gardei naţionale stabile va fi *românească.*

§. 7. În acele comitate, scaune şi cetăţi, unde Românii formează majoritatea, limba de consultare va fi cea română. Protocolul sĕ va purta în limba română şi maghiară. Corespondenţele oficiale la dietă, cu ocârmuirea şi cu jurisdicţiunile (afară de acelea, unde Românii formează majoritatea), sĕ vor face în limba maghiară.

§. 8. În privinţa dreptului de petiţionare, fiecare Român e liber a-'şi aşterne causa sa înaintea ocârmuirii în limba română.

§. 9. Ocârmuirea e îndatorată sĕ esplice legile ţĕrii şi toate ordinile cari ating pe toţi, şi sĕ le tipărească şi în limba română.

§. 10. În comitatele în cari Românii fac majoritatea, trebue sĕ se aplice ocârmuitori din naţiunea română.

§. 11. În diregĕtoriile statului, precum şi la scaunele de sus şi de jos, în ramurile de slujbe mari şi mici, după proporţie, trebue sĕ se aplice şi Români.

§. 12. În comunităţile româneşti, unde sĕ vor întocmì jurii, limba de judecată va fi cea română, ear' sentenţa pentru împăciuirea ambelor părţi sĕ va alcătuì în limba părţilor.

Partea II.

Despre afacerile bisericeşti.

§. 13. Românii îşi vor conduce trebile bisericeşti rĕzimaţi pe temeiul democratic, liber şi în următorul chip:

§. 14. Stând sub ocârmuitor bisericesc, liber ales, vor fi scoşi pentru de-apururea de sub hierarchia sêrbească.

http://statuldacia.info

§. 15. În tot anul să poată ţinè odată sinod parţial şi general.

§. 16. La ministerul cultului să va ridica pentru Românii de legea răsăriteană o ramură (secţie) de slujbe deosebit, ai cărei membri să fie toţi Români.

§. 17. Românii uniţi vor fi neatîrnători de metropolia dela Strigoniu.

În 25 Iunie, contele *Battyányi,* care era acum ministru de esterne, a trimis lui *Bălcescu* un nou proiect despre concesiunile pe cari guvernul maghiar ar voi să le facă naţionalităţilor şi în special Românilor. În acest proiect nu să dădeau Românilor decât aceea-ce aveau, limbă naţională în biserică şi şcoală, şi ca ceva nou, limbă naţională la comune, unde ei formează majoritatea.

Bălcescu ştia că Românii nu să vor mulţumì numai cu atâta; a conferat deci de mai multe-ori în chestia aceasta cu *Battyányi,* cu *Szemere* (ministru-president) şi cu *Kossuth,* pentru-ca, — cum ne spune el în scrisorile adresate lui *Ioan Ghica,* — să nu aibă »*mustrare de cuget, că nu 'şi-a făcut datoria, aducênd o împăcare atât de dorită şi atât de trebuincioasă între Români şi Unguri* , — ear' resultatul acestor consultări, mai ales însă resultatul desastrelor cari să descărcară rînd pe rînd asupra trupelor maghiare, bătute acum pe toate liniile, aşa că Muscalii erau aproape de Pesta, — a fost *proiectul de pacificare,* legat în 14 Iulie în *Seghedin,* — unde să refugiase guvernul maghiar împreună cu conventul revoluţionar, deoparte între emigranţii români *Bălcescu* şi *Boliac,* de altă parte între guvernatorul ţării *Kossuth.*

Planul era făcut astfel, că emigranţii români să stărue pe lângă *Iancu,* ca acesta, în schimbul concesiunilor făcute naţiunii române din partea guvernului maghiar, să treacă în calitate de general al trupelor maghiare cu toţi Moţii sei în România, pentru-ca să lupte acolo în contra Muscalilor.

Proiectul de *pacificaţiune* era următorul:

1. Valachii formează o naţionalitate separată şi în actele publice vor fi numiţi în viitor *Români.*

2. Guvernul Ungariei acordă liberă desvoltare tuturor naţionalităţilor cari fac parte din Ungaria, şi acordă şi Românilor garanţii naţionale.

3. În us diplomatic rămâne limba maghiară în afacerile legislaţiunii şi în administraţia afacerilor publice şi de guvernare, până la

http://statuldacia.info

punctul unde ea e indispensabil necesară pentru menţinerea unităţii de stat ungar. În administraţia comunală vine folosită limba majorităţii.

4. În comitatele şi jurisdicţiunile cu poporaţiune esclusiv română, sau unde naţiunea aceasta e în majoritate, în discuţiuni poate fi folosită limba română tot aşa ca şi cea maghiară. Protocoalele sĕ fac în ambele aceste limbi. Corespondenţele cu dieta, cu guvernul şi cu jurisdicţiunile, sĕ fac în limba maghiară, cu escepţiunea corespondenţei între două jurisdicţiuni, care sĕ face în ambele limbi. În ori-ce alt cas corespondenţa sĕ poartă în limba română.

5. În toate şcoalele deja esistente sau pe cari statul le va ridica în viitor prin părţile locuite de Români, limba de propunere va fi cea *română.*

6. În casul că sĕ vor întroduce judecătoriile cu juraţi şi procedura verbală la tribunalele inferioare, procesele vor fi purtate, pe basa principiului stabilit în §-ul 4, în limba română sau maghiară.

7. Fiecare Român este liber sĕ înainteze petiţiuni în limba proprie.

8. Românii de ritul grecesc primesc dreptul de a-'şi conduce afacerile confesionale independent de celelalte religiuni, dându-li-se administraţie autonomă, şi în consecinţă independenţă de cătră hierarchia sêrbească. scoşi fiind de sub puterea patriarchului.

9. Pe lângă ministerul de culte şi instrucţiune publică sĕ creeză o secţiune particulară pentru afacerile bisericei de ritul grecesc, compusă în totalitatea ei din funcţionari români de acelaş rit.

10. Şcoalele şi bisericile de acest rit sĕ vor bucura de toate avantagiile acordate celoralalte religiuni.

11. Fundaţiunile bisericeşti şi şcolare, Românii 'şi-le vor administra singuri.

12. Pe lângă universitatea din Budapesta *sĕ va ridica o facultate teologică pe seama gr.-orientalilor.*

13. Românii, în urma unei notificări prealabile şi în presenţa unui comisar guvernial, vor putè ţinè sinoade particulare şi generale, pentru regularea afacerilor lor bisericeşti şi şcolare.

14. În comunele în cari Românii sĕ găsesc în preponderanţă, limba gardei naţionale va fi cea română.

15. Românii vor fi admişi în mod egal cu ceialalţi cetăţeni de stat în toate funcţiunile publice, fără a forma obstacol persoana şi naţionalitatea lor.

http://statuldacia.info

16. Românii, rĕsculaţi în contra Ungariei, vor depune armele în decurs de două sĕptĕmâni dela comunicarea acestui tratat, şi anume, în mânile autorităţilor civile sau militare.

17. Guvernul Ungariei acordă amnestie completă şi generală tuturor Românilor compromişi în evenimentele din urmă, dacă împlinesc condiţiunile stipulate în paragraful premergĕtor.

18. Românii insurgenţi, după-ce depun armele, vor jura pe independenţa Ungariei. Cei-ce nu vor depune jurământul în decurs de două sĕptĕmâni, sau nu vor depune armele, în înţelesul §-lui 16, — vor fi eschişi dela amnestie.

Acestea erau concesiunile, pe cari *Kossuth,* ajuns în strîmtoare, le făcea la 14 Iulie Românilor, fără ca Românii sĕ le fi cerut, fiindcă nici deputaţii, Români de naştere, din conventul revoluţionar, nici emigranţii români, *Bălcescu* şi *Boliac,* nu erau împuterniciţi din partea Românilor sĕ lege contracte cu nimeni în numele lor.

De însemnat e, că proiectul acesta de *pacificare* a fost subscris din partea lui *Kossuth* astfel: »*Primesc în principiu; ear' cu determinarea detaiurilor încredinţez pe generalul Bem*«. — va sĕ zică, tocmai pe omul, care referitor la împăcarea Românilor cu Ungurii şi la favorurile şi concesiunile pe cari trebuiau sĕ le facă Maghiarii Românilor a zis, numai cu câteva zile mai nainte, că: »*Eu pentru Români nu am alta decât gloanţe şi tunuri* .

Şi totuşi, atât *Kossuth* cât şi *Bem,* credeau că Românii vor fi atât de naivi şi vor cădè în cursă; şi acest din urmă a scris chiar lui *Iancu,* în 8 August, că pe basa contractului de pacificare sĕ vină acum imediat cu Moţii sei la *Făget* (Banat), sĕ-'i dee ajutor, — dar' firește că *Iancu* nu 'i-a împlinit dorinţa.

http://statuldacia.info

Proiect de lege în chestia naţionalităţilor.

Conventul revoluţionar, care a trebuit să plece grabnic din Dobriţin la Pesta, după-ce a fost luat la goană şi de acì, să retrăsese la Seghedin. Aici guvernul, simţind apa la gură, 'l-a pus să voteze un proiect de lege, în care să garantează anumite drepturi pe seama naţionalităţilor nemaghiare din ţeară, drept dovadă că guvernul maghiar şi naţiunea maghiară vrea din tot adinsul se împartă toate drepturile şi toate libertăţile cu surorile naţionalităţi conlocuitoare.

Guvernul vedea, că independenţa naţiunii maghiare e pe dric şi va fi în curênd înmormêntată; de aceea, a recurs la acest ultim remediu, la îmblânzirea naţionalităţilor şi câştigarea lor pe partea causei deja perdute maghiare, în speranţa, că naţionalităţile, şi în special Românii, vor schimba iute frontul şi se vor pune pe partea Maghiarilor.

Dar' pe lângă toată siguranţa desastrului, care trebuea să se descarce în mod fatal asupra Maghiarilor, votarea numitului proiect de lege nu a mers totuşi atât de neted cum credea guvernul. Mulţi deputaţi maghiari, chiar dintre aderenţii lui *Kossuth,* 'l-au combătut cu toată energia, pe cuvêntul, că Ungaria e a Ungurilor; *alte neamuri nu pot avea în ea nici un fel de drepturi naţionale.*

Proiectul de lege a fost presentat dietei în *21 Iulie,* şi ministrul-president *Szemere* a propus să fie luat imediat în discuţie. Ear' primirea şi votarea proiectului, Szemere a motivat-o, între altele, cu următoarele cuvinte:

— „Dacă guvernul ţĕrii ar fi răsplătit crudelităţile cu asemenea crudelităţi, de atunci poate-că ar fi pace, — pacea mormêntului. Dar' asta nu s'a întêmplat, ci au fost întrebuinţate toate mijloacele puterii intelectuale, pentru-ca legăturile frăţietăţii seculare să fie încopciate de nou. Am împărţit cu miile, lămuriri, esplicări, proclamaţiuni, şi

http://statuldacia.info

am întrebuințat întreaga putere onestă a presei. Am spriginit deputații în nisuințele lor de împăcare și am spriginit și pe acela, care a ajuns să fie jertfă nefericită a acestor nisuințe, tocmai din partea fraților sei proprii (Dragoș). Știam, că conducătorii mișcărilor din principatele române au mare influență asupra Românilor, și ne-am folosit și de această influență. Știam, că răscoala sârbească primește alimentare și din Sârbia și n'am întârziat a lămuri pe principele Sârbiei și guvernul sârbesc, comunicându-le vederile noastre asupra esplicării drepturilor diferitelor popoare din Ungaria, ear' vederile noastre au fost acolo pe deplin aprobate, ca juste.

N'am lăsat nefolosit nici un moment favorabil pentru împăciuire și nu ne-am retras dela precisarea în puncte a principiilor noastre. Și care a fost urmarea? Cam aceea, că până-ce am învins, ele au fost aplacidate; cum a început însă să se întunece steaua norocului nostru care conducea războiul, toți au răspuns evasiv, în mod trăgănător, la condițiunile, la ofertele noastre!

Cu un cuvênt, cea mai sinceră, cea mai onestă procedură a noastră a fost întimpinată cu fățărnicie, chiar cu tradare! Scopul nostru de altcum nu era nici aici altul, decât accelerarea de o parte a asigurării libertății cetățenești și a independenții țării, de altă parte restabilirea domniei umanității solide, prin împedecarea crudelităților, într'atâta. ca gloria principală a revoluțiunii noastre să nu fie inficiată prin urmele de sânge ale terorismului neomenos. Punctele acestea așa erau compuse, că asemenea drepturi nici o țeară nu dă în internul hotarelor sale naționalităților mai mici".

Și tot așa a mânat-o Szemere mai departe, acusând naționalitățile că sûnt nerecunoscătoare și nu vreau să înțeleagă cât de mult bine le voește lor națiunea maghiară, lucru dovedit și prin proiectul de lege, a cărui votare o cere acum dela dietă, lege, prin care să dau naționalităților nemaghiare din țeară toate drepturile posibile.

Pe cei-ce erau în contra votării legii de naționalitate, 'i-a ocărît ântâiu rău contele *Batyányi,* cel-ce legase convențiunea cu *Bălcescu,* ear' în urmă *Szemere,* ministrul-president, care într'o nouă vorbire de o oră, a demascat pe falsii democrați, cari pe limbă poartă în continuu libertatea popoarelor, ear' când e vorba să se dee de fapt libertăți și drepturi popoarelor, ridică gravamine și pun pedeci, pentru că pentru ei libertățile nu se estind mai departe decât numai până unde merg interesele lor. Urmarea acestei filipice, la finea căreia

http://statuldacia.info

Szemere a declarat, că dacă aristocraţia maghiară nu se emancipează de astfel de vederi în ce priveşte chestia naţionalităţilor şi dorinţele naţionalităţilor, va duce ţeara la perire, a fost, că dieta a votat aproape în unanimitate, încă în aceeaşi şedinţă (21 Iulie), proiectul de lege *despre drepturile naţionalităţilor*, — primul de natura aceasta, textuat după-cum urmează:

— *„Desvoltarea liberă a tuturor naţionalităţilor, locuitoare între hotarele Ungariei, să garantează prin următoarele dispoziţiuni:*

1. Limbă oficială la guvernul central, la administraţie, legislaţiune şi la miliţie rămâne cea maghiară. Cu privire la celelalte limbi vorbite în ţeară au valoare următoarele norme:

2. În adunările comunale fiecine are drept să vorbească în limba lui. Limba protocolară o hotăreşte liber majoritatea.

3. În adunările comitatense toţi cei cu drept a participa pot să vorbească în limba maghiară, ori în limba proprie, după-cum vor voi. În comitatele în cari o naţionalitate oare-care formează mai mult de jumătate din numĕrul poporaţiunii, limba protocolară, dacă majoritatea doreşte, va fi limba acelei naţionalităţi. Corespondenţa însĕ cu guvernul şi cu alte autorităţi să va face în limba maghiară.

4. La curţile cu juraţi şi la judecătoriile de prim-for, când procedura e verbală, este a să aplica principiul enunţat în punct 3.

5. Limba de comandă a gardei naţionale va fi aceeaşi în care să pertractează afacerile comunale.

6. *În şcoalele elementare instrucţiunea să va face totdeauna în limba comunei sau a bisericei.*

7. Limba matriculelor şi peste tot a afacerilor bisericeşti va fi totdeauna limba comunei bisericeşti.

8. Petiţiunile adresate de privaţi, cătră ori-ce autoritate, pot fi scrise în ori-care limbă.

9. Sinodul bisericei ortodoxe (óhitű) are să fie convocat în fiecare an şi acela poate să delibereze întocmai aşa de liber asupra tuturor afacerilor religionare şi şcolare ca şi la celelalte religiuni. De dreptul sinodului să ţine a alege episcopii şi a hotărî asupra chestiunii: să rĕmână bisericeşte la olaltă naţiunea sêrbă şi cea română, ori să se despartă?

10. Bisericile şi şcoalele ortodoxilor sûnt părtaşe de toate acele avantagii, pe cari statul le acordă bisericilor şi şcoalelor celor cari aparţin celoralalte religiuni.

http://statuldacia.info

11. Ortodocşii îşî conduc şi administrează ei înşişi fundaţiunile lor bisericeşti şi şcolare.

12. Pe seama celor cari aparţin bisericei ortodoxe *să va instituì la universitatea din Budapesta corp profesoral de teologie.*

13. Numirile la ori-ce fel de oficii şi dignităţi să vor face esclusiv numai conform meritelor şi capacităţii, fără nici o considerare la naţionalitate şi religiune.

14. Guvernului 'i-se dă împuternicire, respective îndatorire, de a pune în aplicare principiile esprimate în această lege.

15. Guvernul să autorisează şi însărcinează deosebi, ca ascultând dorinţele juste ale Sêrbilor şi Românilor, să facă a înceta toate gravaminele lor basate, şi aceasta fie în propriul cerc de competinţă, fie prin proiect de lege presentat adunării naţionale.

16. În fine guvernul este învestit cu deplină putere, ca în numele naţiunii să dee amnestie tuturor acelora, cari până la un termin prefipt vor depune armele şi vor jura pe independenţa naţională".

Marele istoric maghiar, *Horváth Mihály,* ne spune despre acest proiect de lege, că singura lui scădere a fost aceea, că s'a votat în Iulie 1849 şi nu în Martie 1848, când Românii poate că să arĕtau mulţumiţi cu cele cuprinse în el şi nu puneau mâna pe arme, cel puţin nu pentru a le folosì în contra Maghiarilor.

Să poate. Dar' după esperienţele făcute cu actuala lege de naţionalităţi, s'ar putè afirma cu multă positivitate, că ori-când să fi votat Maghiarii proiectul de lege de mai sus, — în Iulie 1849 sau în Martie 1848, — presupunênd că putea să ajungă lege sancţionată, — Maghiarii *nu 'l-ar fi ţinut şi nu 'l-ar fi esecutat!*

http://statuldacia.info

În chestia despărţirii hierarchice.

Paralel cu lupta pentru drepturile politice-naţionale era purtată şi lupta pentru despărţirea hierarchică de către Sêrbi, teren pe care, afară de episcopul *Şaguna,* desvoltau o activitate uimitoare îndeosebi Bănăţenii, cei în prima linie interesaţi, pentru-că ei erau mai mult apĕsaţi de supremaţia sêrbească.

Episcopul *Şaguna* adresase încă în 28 Martie 1849 o scrisoare confidenţială patriarchului *Raiecici,* rugându-'l sĕ nu pună pedeci despărţirii, sĕ se declare şi el pentru independenţa bisericească a neamului românesc, din care sĕ se poată naşte pe seama acestui popor mai uşor şi independenţa politică.

Şaguna asigura pe patriarchul Sêrbilor, că prin aceasta nu sĕ va desbina biserica, ci mai tare se va închiega.

— „Eu, sub autonomia Românilor în cele bisericeşti nu înţeleg alta, — scria *Şaguna,* — decât guvernarea internă a hierarchiei române, în mod cu totul independent de cea sêrbească. Dar' hierarchiile aceste douĕ sĕ fie o singură biserică, după religie, după credinţă şi după dogme, aşa ca în aceasta direcţie sĕ nu decidă nimic una fără de ceealaltă". Ear' sub independenţa politică a poporului român Şaguna înţelegea „însaşi *esistenţa* politică a naţiunii române, după principiul egalităţii".

— „Jur pe Dumnezeul cel viu, — scria mai departe Şaguna, — că îndemnul scrisorii mele nu e vre-o deşertăciune; ci singura strădanie ce o am ziua-noaptea este de-a folosì bisericei şi creştinătăţii noastre întregi, fără deosebire de limbă şi de seminţie. Te încredinţez, că numai independenţa hierarchiei române de către cea sêrbească e singurul mijloc, care în locul urei vechi şi în locul sfezii reciproce între aceste douĕ naţiuni, poate sĕ aducă iubire creştinească şi frăţească".

http://statuldacia.info

În cuvinte călduroase 'i-a pus *Şaguna* la inimă independenţa bisericei române, patriarchului sêrbesc, rugându-'l sĕ pună şi el peatra fundamentală a frăţietăţii creştine la temeliile neatîrnării hierarchiei române, şi sĕ se învoească la despărţirea cerută din partea Românilor.

În chestia despărţirii a scris şi episcopul dela Arad, *Gerasim Raţiu,* o călduroasă scrisoare patriarchului *Raiecici,* pledând în ea pentru împărtĕşirea poporului român de egale drepturi cum le are poporul sêrbesc, şi esprimându-'şi părerea şi speranţa, că patriarchul va lucra din tot adinsul, ca poporul român sĕ primească dorita independenţă hierarchică şi politică.

În 20 Iulie apoi, delegaţii bănăţeni aflători la Viena, în frunte cu episcopul *Şaguna* şi împreună cu protopopul dela Braşov *Popasu,* au înaintat o petiţiune ministrului de culte dela Viena în chestia întregirei eparchiei vĕduvite a Vêrşeţului, cerênd sĕ fie ridicat la treapta de episcop Archimandritul *Patriciu Popescu,* Român cu sentimente bune, în care naţiunea română avea toată încrederea, îndeosebi Românii numĕroşi din diecesa *Vêrşeţului,* fiind el născut şi crescut în acea diecesă. În petiţiune se cerea şi consentimentul, ca Românii sĕ poată ţinè congres pentru *alegerea unui Metropolit,* precum şi luarea unei dispoziţiuni, ca clericii absolvenţi dela *Vêrşeţ* sĕ fie hirotoniţi la *Arad* sau la *Sibiiu,* românește, prin episcop român.

Eată de altcum petiţiunea însaşi:

„Înalt minister al cultelor! Înainte cu câteva sĕptĕmâni a rĕposat Stefan Popovici, episcopul diecesei Vêrşeţului din Banat, care mai demult sĕ numea diecesa Caransebeşului. Acest episcopat numĕră peste 300 de parochii, între cari abia sûnt 30 sêrbeşti, însĕ foarte amestecate cu Români, ear' celelalte toate sûnt comunităţi locuite de Români.

Din considerare, că această diecesă a Vêrşeţului cuprinde în sine o poporaţiune în preponderanţă română, sĕ cuvine, ca Românii cari locuesc în ea sĕ formeze o societate religioasă, în înţelesul §-lui 2 al drepturilor fundamentale date de M. Sa în 4 Martie a. c. şi sĕ între în usul tuturor drepturilor ce sĕ cuvin fiecărei biserici recunoscute prin lege, prin care §. li-se încredinţează şi administrarea afacerilor lor bisericeşti. Dar' fiindcă rĕsboiul civil, care decurge acum în Banat, nu permite ca mult cercaţii Români sĕ pună în lucrare dreptul acesta în modul prescris prin canoanele bisericii rĕsăritene, şi precum au cerut ei în punctul 3 sub *c)* din petiţiunea aşternută M. Sale în 25 Februarie a. c.: noi, subscrişii, din motivul, ca în aceste

http://statuldacia.info

împrejurări critice păstorirea sufletească să nu pătimească vre-o scădere, ne simţim datori ca delegaţi ai naţiunii a ruga pe înaltul minister al cultelor, să binevoească, — fără a să vătăma dreptul de alegere, care în virtutea canoanelor bisericei răsăritene să cuvine clerului şi poporului diecesan, şi decisiunile adunărilor dela *Blaj* şi dela *Lugoj,* întemeiate pe canoanele menţionate, şi cari decisiuni servesc de îndreptar subscrişilor delegaţi, precum şi fără a forma cas de precedenţă pentru viitor, în acest cas estraordinar, să denumească administrator provisor al diecesei Vârşeţ-Caransebeşane pe archimandritul *Patriciu Popescu,* bărbat înzestrat cu cerutele calităţi canonice, spre a căror mai bună recomandare nu putem trece cu vederea împrejurarea, că pentru moralitatea sa şi pentru multele sale cunoştinţe a fost chemat, *ca Român,* la Carloveţ, numit fiind asesor consistorial al archiedecesei, dela care bărbat, născut şi crescut fiind în diecesa Vârşeţului, să poate aştepta, că va fi în stare, mai mult decât ori-care altul, să mângăe pe Românii din Banat, atât de mult cercetaţi de plagele războiului, şi să-'i ţină şi de acì înainte în accesibilitate faţă de noua organisare a Austriei.

Totodată să binevoească înaltul minister al cultelor să ordoneze, în înţelesul susatinsului paragraf 2 din drepturile fundamentale, ca averea rămasă de răposatul episcop *Stefan Popovici* să nu treacă la cassa naţională sârbească din *Carloveţ,* ci să rămână lângă beneficiu, împreună cu beneficiile intercalare, şi să se administreze din partea diregătoriei diecesane, — oprind pe patriarchul sârbesc dela ori-ce amestec pe viitor în afacerile bisericei române, căci un asemenea amestec să contrazice principiului drepturilor de egalitate şi desmemoratului paragraf 2 al drepturilor fundamentale, basate pe acest principiu; şi dând voe Românilor să ţină un congres pentru constituirea lor bisericească, şi dându-li-se dreptul de alegere pentru episcopi şi pentru un metropolit, — şi până la definitiva aşezare de episcop în scaunul diecesei Vârşeţului să se facă dispositiuni, ca clericii gata de chirotonit, după vecinătatea şi comoditatea locului, să se îndrepte la episcopul Transilvaniei sau al Aradului spre hirotonire. *Viena,* 20 Iulie 1849. (Urmează subscrierile)". —

În 24 Octomvrie 1849 delegaţii români din Banat au înaintat apoi o nouă petiţiune ministerului în chestia despărţirei hierarchice. Era următoarea:

— »*Înalt minister!*

Patriarchul sârbesc a câştigat voe să adune pe toţi episcopii într'un sinod, în care să se pertracteze trebile bisericei orientale. În

http://statuldacia.info

acest sinod nădăjduește numitul patriarch, că va hotărî și despre trebile bisericești ale Românilor și-'și va reserva și pe viitor supremația peste Români.

Această causă, prea importantă pentru viitorul bisericei și al națiunii române, face pe umilit subscrisa deputațiune a națiunii române să tragă deosebita băgare de seamă a înaltului minister asupra următoarelor raporturi ale bisericei române către cea sêrbească.

Biserica română din Austria, a cărei administrațiune era de sine stătătoare și împărțită în mai multe episcopate, a avut până la anul 1699 capul seu propriu, neatîrnat de veri-ce altă biserică, și care se numea *Metropolit național,* după-cum să vede din aici alăturata broșură.

Dreptul bisericei române de-a avea un astfel de cap să razimă pe propria ei constituțiune, întemeiată pe ritul bisericei orientale, care constituțiune cere, ca biserica unei națiuni, în privința administrativă, să fie de sine stătătoare și neatîrnată de biserica vericărei alte națiuni.

Afară de aceasta, biserica orientală e națională pentru-că cultul dumnezeesc și administrațiunea ei să săvîrșește în limba națională, și cu toate-că biserica orientală are numai un drept canonic (pravila), totuși administrarea ei să întemeiază și pe trebuințele, cererile și datinele proprii ale națiunilòr, căci, în sfîrșit, preoții, dela metropolit până la diaconul cel de pe urmă, au trăit până acum din daniile cele de bunăvoe ale națiunilor.

Unitatea episcopilor, metropoliților și patriarchilor, ai deosebitelor națiuni, aparținători la una și aceeași credință, condiționată de constituția bisericei orientale, nu se razimă pe puncte administrative, ci pe puncte curat dogmatice, adecă pe mărturisirea unora și a acelorași dogme, și pe observarea unor datini bisericești, esclusiv ceremoniale, la cultul dumnezeesc, cari cer, ca episcopul la sfântul jertfelnic și în rugăciunile ce se fac la cultul divin să pomenească pe metropolitul și acesta pe patriarchul, fie acesta chiar și străin.

Biserica orientală, măsurat dogmelor sale, crede că capul ei este *Christos.* Crede deci într'un cap nevăzut și se deosebește de biserica romano-catolică prin faptul, că în privința administrațiunei are pentru fiecare națiune un cap propriu ales, care la deosebitele națiuni de aceeași credință poate fi și el deosebit, colectiv sau singular. Așa pentru esemplu, la Greci și la Ruși, biserica să administrează printr'un sinod, în România printr'un Metropolit, etc. Ear' biserica

http://statuldacia.info

romano-catolică formează o unitate perfectă, atât în privinţă dogmatică, cât şi în privinţă administrativă, şi hierarchia ei are de temeiu o sistemă care nu bagă în seamă naţionalitatea. Dovezi despre cele zise până aici se află aproape pe fiecare foaie a dreptului canonic (pravilă) şi a dogmaticei bisericei orientale.

Deci, cu toate-că ar sta în natura acestor drepturi şi dogme, ca biserica orientală naţională sĕ fie scutită de dripiri şi asupriri, — biserica Românilor căzù totuşi, spre cea mai mare nenorocire a lor, sub apĕsarea despotică a hierarchiei sêrbeşti, care a avut înrîurinţa cea mai stricăcioasă asupra Românilor, în privinţă intelectuală, morală şi materială. Episcopii sêrbeşti au întrebuinţat tot felul de mijloace ca sĕ închidă Românilor drumul de-a veni la cultura intelectuală şi morală. Ei au făcut ca şcoalele Românilor sĕ cadă aşa de adânc, încât s'au desfiinţat chiar şi puţinele şcoale ce le ridicaseră comunităţile pe cheltueala lor; ori apoi punêndu-li-se învĕţători sêrbeşti, institutele lor de cultură s'au prefăcut în institute de slavonisare.

În acest mod de acţiune, batjocoritoare de toate drepturile omenirei, s'a distins între toţi ceialalţi fostul metropolit sêrbesc *Stratimirovici*, persecutor notoric al Românilor, care zicea adese-ori, că nimic nu-'i este mai urît decât *limba românească*.

Între astfel de împrejurări, cultura naţiunii române fireşte n'a putut sĕ se desvoalte, pentru-că forţa ce o eserciau Sêrbii asupra Românilor s'a menţinut cu atâta putere, încât toţi bărbaţii cari îndrăsneau sĕ apere interesele naţiunei şi sĕ deştepte spiritul ei cel adormit, sĕ puneau în primejdie de-a cădè sub goana lor, care sĕ termina mai cu seamă cu esilarea şi cu părăsirea patriei.

Nu este greu a pricepe, de ce se purtau căpeteniile bisericeşti sêrbeşti cu aşa mare intoleranţă faţă de Români, dacă vom socoti, că Sêrbii, în a căror mână se află supremaţia, numĕră abia un milion, ear' subordonaţii Români peste trei milioane de oameni, şi prin urmare, că aceasta nepotrivită proporţie a poporaţiunii, pentru a susţinè predomnirea lor, nu sĕ putea îndrepta altfel, decât numai printr'o apĕsare spirituală şi prin depărtarea tuturor bărbaţilor luminaţi, eşiţi din sînul naţiunii române. Eată aici e pricina de căpetenie, pentru-ce naţiunea română şi preoţimea ei a rĕmas îndĕrĕt în cultură!

Dar' nu mai puţin vătĕmătoare a fost pentru Români supremaţia bisericească a Sêrbilor şi în privinţa morală, de vreme ce limba românească a fost scoasă din cele mai multe biserici româneşti şi s'au pus episcopi, protopopi şi preoţi sêrbeşti, cari sau nu ştiau,

http://statuldacia.info

sau urau limba poporului, și cari, prin urmare, lipsiți de destoinicie, de iubirea și încrederea națiunei, neglijeau cultura ei morală, sau o împedecau, în interesul hierarchiei sêrbești, care totdeauna avea înaintea ochilor predomnirea și slavonisarea națiunii române.

Dar' și în privința materială predomnirea bisericei sêrbești a fost pentru națiunea română foarte stricăcioasă. Pentru-că toate venitele episcopilor românești în timpul vĕduviei episcopíilor lor, precum și averea rĕposaților episcopi și veniturile mănăstirilor, întrau în așa numita *cassă națională,* care sĕ administrează de cătră metropolitul sêrbesc, sub controla a trei Sêrbi. dar' fără vre-o înrîurință a Românilor. Din această cassă de bani se cheltueau sume enorme pentru întemeerea și susținerea deosebitelor institute, pentru fundațiuni de studenți săraci și altele asemenea, dar' aceste beneficii sĕ dădeau numai la Sêrbi și nici-odată la Români, cari contribueau *mai mult* la această cassă, și Românii, pentru a cărora prunci și preoțime nu s'a făcut nici-odată nimica. trebueau sĕ tolereze că sĕ fie apĕsați în privința intelectuală, morală și materială, din partea unei națiuni străine, venită abia de o sută de ani peste ei, locuitorii băstinași ai țĕrii.

In aceasta jelnică stare a bisericei românești ne vedem siliți a ruga pe înaltul minister, *în numele națiunei,* ca pe temeiul dreptului ei avut, și prin istorie dovedit, precum și în înțelesul constituției octroate din 4 Martie a. c. prin care fiecărei națiuni 'i-se garantează limba, naționalitatea și libera desvoltare, și pe temeiul §. 2 din drepturile fundamentale, prin care fiecărei biserici 'i-se asemnează libertatea, spre înlăturarea mai sus înșiratelor rele, provenitoare din supremația hierarchiei sêrbești și vătĕmătoare atât statului cât și bisericei și națiunei române, sĕ se conceadă un metropolit cu totul neatîrnat de supremația sêrbească, și sĕ se dee voe, ca acest metropolit sĕ se aleagă într'un congres convocat din sînul națiunei, prin deputații ei, preoți și mireni, care sĕ se aștearnă apoi M. Sale spre preaînaltă întărire.

Ce se atinge de viitorul sinod al episcopilor sêrbești, ne rugăm ca sfera activității lui sĕ se estindă numai asupra trebilor bisericei sêrbești, ear' chestia despărțirei bisericei române de cea sêrbească sĕ nu se pertracteze în acest sinod, pentru-că noi avem tot cuvêntul sĕ ne temem, fiindcă în acest sinod Sêrbii au, pe lângă presidentul, patriarchul sêrbesc, încă șase episcopi cu vot, pe când Românii, cari sûnt la numĕr de trei-ori atâța ca și Sêrbii, sûnt representați numai

http://statuldacia.info

prin doi episcopi, adecă cel din Transilvania şi cel din Arad (dîecesa Vêrşeţului e vacantă, ear' episcopul Timişorii este Sêrb) şi aşa Românii se vor afla în minoritate disparentă.

Credincioşii suplicanţi nădějduesc deci, că emanciparea bisericei române de apĕsarea hierarchiei sêrbeşti sĕ va determina prin nn preaînalt rescript al M. Sale preaînduratului nostru monarch, în urmarea unui consiliu motivat din partea înaltului minister şi din partea celor doi episcopi ai nostri românești.

Viena, 12/24 Octomvrie 1849. Deputaţii naţiunei române: *Ioan Popasu* m. p., protopop. *Petru Mocsonyi* m. p. *Ioan Dobran* m. p. *Petru Cermena* m. p. Dr. *Constantin Pomuţu* m. p. *Todor Serbu* m. p.“

De pe petiţiunea aceasta lipseşte subscrierea episcopului *Şaguna*, împrejurare urmată de acolo, că *Şaguna* pe vremea aceea nu se mai afla la Viena, ci se reîntorsese la turma sa sufletească din Ardeal.

Călĕtoria episcopului *Şaguna* a fost o adevĕrată cale de triumf, dela hotarele Ardealului până la Sibiiu, unde sosise prin Octomvrie, — pentru-că pretutindenea a fost întimpinat cu mare însufleţire. După sosirea sa acasă a început sĕ-'i incurgă cu grămada scrisorile de felicitare pentru lupta purtată în chestia naţională română. A găsit însĕ la sosirea sa acasă şi reşedinţa episcopească pustiită cu desĕvîrşire, aşa, că a trebuit sĕ-'şi iee locuinţă în altă casă.

http://statuldacia.info

Reclamarea unei academii de drept.

Pe la finea lui August întreaga țeară era pacificată. Maghiarii depuseră armele, urzitorii revoluției maghiare trecuseră granițele fugind în străinătate, ear' regimul militar, instituit ca regim provisoriu, începuse sĕ organiseze de nou Ungaria și Transilvania.

Trebuiau pretutindenea funcționari noi, pentru-că funcționarii de mai nainte, Maghiari de origine, parte erau compromiși și au fugit de vreme dela posturile lor, parte tocmai pentru-că erau Maghiari nu mai puteau fi tolerați în funcții.

Chiar și în înțelesul constituției din 4 Martie, prin părțile locuite de Români trebuiau sĕ fie puși funcționari de români. — Dar' lucrul mergea foarte cu anevoe, fiindcă n'aveam destulă inteligență, provĕzută cu pregătirile necesare.

Lacuna aceasta au observat-o delegații națiunii române aflători în Viena, și pentru a face ca cel puțin pentru viitor sĕ înceteze rĕul, au adresat ministrului de culte o petițiune bine motivată în chestia ridicării unei facultăți juridice la *Blaj,* încă cu începerea acestui an școlar, fiindcă națiunea română are mare necesitate de oameni înzestrați cu cunoștințele necesare, pentru a putè ocupa posturile politice și judecătorești ce 'i-se cuvin.

Petițiunea a fost înaintată ministrului la *1 Septemvrie 1849* și era de cuprinsul următor:

„Înalt minister al cultelor!

Pe teritorul locuit de Români, însemnat cu numele de Transilvania, și comitatele vecine cu ea, Caraș, Timiș, Arad, Bihor, Sat-mare, Maramurĕș, și încă unele districte din alte comitate, care teritor cuprinde o poporațiune de patru milioane de suflete, dintre cari peste trei milioane sûnt Români, abia cinci sute de mii de Maghiari, trei sute de mii de Germani sau Sași, și o sută de mii din alte seminții

http://statuldacia.info

amestecate, — fură până acuma următoarele academii, licee, gimnasii și colegii:

I. Pentru Maghiarii de legea catolică.

La *Oradea-mare,* academie cu facultate filosofică, juridică și teologică.

La *Timișoara,* academie cu facultate filosofică. juridică și teologică.

La *Sat-mare,* liceu cu facultate filosofică și teologică.

La *Cluj,* liceu cu facultate filosofică, juridică și medico-hirurgica.

La *Alba-Iulia,* liceu cu facultate filosofică și teologică.

Gimnasii: la Oradea-mare, Timișoara, Sat-mare, Baia-mare, Bistrița, Careii-mari, Arad, Cluj, Alba-Iulie, Sibiiu, Brașov, Șimleul din Ciuc, Șimleul din Silvanie, Tîrgul-Murĕșului. Canta, Pretoriul-Sĕcuilor, Elisa și St.-Nicora din Giurgiu, susținute în mare parte din spesele statului.

II. Pentru Maghiarii de legea reformata.

La Dobrițin, Aiud, Tîrgul-Murĕșului, Cluj, Pretoriul-Sĕcuilor și Sighet colegii și gimnasii, la Orăștia și Silvia gimnasii.

III. Pentru Maghiarii de legea sociniană.

La Cluj colegiu cu gimnasiu, la Turda și Cristur gimnasii.

IV. Pentru Sașii de legea luterană.

La Sibiiu academie de drepturi, apoi la Sibiiu, Brașov, Mediaș, Sighișoara și Bistrița gimnasii. în cari sĕ învață și științele filosofice.

Românii neuniți nu avură nici un institut de învĕțătură mai înalt, ear' cei uniți avură numai două gimnasii episcopale, la *Beiuș* în Ungaria și la *Blaj,* și un singur liceu la *Blaj,* în care afară de științele filosofice sĕ propuseră cele teologice. Numĕroasa junime română, care nu sĕ consacră stării eclesiastice, fù constrînsă a umbla la institute catolice din țeară, în cari sĕ propuneau științele mai nainte după metodul și sistema școlastică de profesori maghiari în limba latină, ear' în anii mai din urmă în limba maghiară.

Prin rĕsboiul civil din urmă, în care Românii au stat ca partidă în contra Maghiarilor rebeli, s'a făcut imposibilă umblarea la școală împreună. De altă parte, în școalele ocupate de profesori maghiari sĕ propun acum științele în limba maghiară, încă necultivată și foarte grea pentru Români, ceea-ce pentru Români nu e de nici un folos practic (după principiul drepturilor egale pentru toate națiunile), cu atât mai puțin de vre-un folos științific.

http://statuldacia.info

Subscrişii deputaţi, însărcinaţi special cu aceasta, roagă deci înaltul minister de culte, să binevoească a deschide Românilor, până la organisarea ulterioară a şcoalelor, o facultate juridică naţională în Blaj, *cu 1 Octomvrie a. c.,* unde să afle şi o facultate filosofică şi teologică, şi a ridica o catedră pentru învăţătura religiei greco-neunite. Spesele pentru susţinerea acestei facultăţi să vor putè scoate, sau din fondurile politice ale Transilvaniei, sau din alte sume disponibile ale statului.

Deocamdată ar fi deajuns pentru cultura junimei în această specialitate următoarele obiecte politico-juridice, împărţite în trei ani:

I. Enciclopedia ştiinţelor politice-juridice. Dreptul naturei şi dreptul popoarelor. Istoria statelor şi statistica.

II. Dreptul roman. Dreptul positiv, civil şi penal. Procedura judiciară.

III. Ştiinţele camerale (economia socială şi politică, financiară şi celelalte). Dreptul mercantil. Dreptul public austriac, legea comunală, organisaţiunea politică judiciară, şi c. l. Poliţia, sau ştiinţa despre securitatea publică.

Obiectele, după însemnarea de sus, ar putè să se propună de către şase profesori, cu câte un onorar de 800 fl. La acestea ar mai fi de pus postul susmemoratului profesor de religie, cu un onorar de 600 fl.

Înalt minister de culte! Ridicarea cât mai curêndă a acestei facultăţi, însè mai nainte de ce s'ar face organisaţia completă a şcoalelor, aşteptată din partea naţiunii române cu securitate dela înaltul guvern, este de o necesitate care nu sufere întârziere, de o parte pentru-că mai multe sute de studenţi au fost împedecaţi prin întêmplările din urmă să-'şi urmeze învăţăturile, şi acum nu mai pot rêmânè neocupaţi cu lucruri folositoare, fără cea mai mare daună, atât pentru sine, cât şi pentru naţiune, ear' de altă parte pentru-că naţiunea are lipsă de oameni provêzuţi cu necesariile cunoştinţe ştientifice, pentru a putè umplea după cuviinţă posturile politice şi judiciare ce 'i-se cuvin.

Subsemnaţii rugând pe înaltul minister al cultelor să binevoiască a lua în consideraţiune aceasta ferbinte dorinţă a naţiunii şi a o deslega cât mai curênd, rêmânem cu asecurarea celei mai distinse stime. *Viena,* 1 Septemvrie 1849, ai înaltului minister al cultelor plecaţi servi, deputaţii naţiunii române. (Urmează subscrierile)". —

http://statuldacia.info

Petițiunea Arădanilor.

Vĕzênd Românii din diecesa Aradului că resolvarea petițiunii din *25 Februarie,* înaintată Monarchului din partea delegațiunii române, în numele întregului popor român din monarchie, tot întârzie, spre durerea și neliniștea Românilor, au compus și ei o adresă omagială pe care au înaintat-o Monarchului prin trei delegați, asigurând în ea coroana, că Românii din diecesa Aradului sûnt gata sĕ aducă ori-ce jertfe pentru tron și monarchie, și rugându-o sĕ resolveze petițiunea română din 25 Februarie, pe care o considerĕ și de a lor și ca în numele lor dată, fiindcă în cas contrar Românii vor trebui sĕ creadă, că sûnt condamnați sĕ rĕmână și pentru mai departe pradă pe seama supremației altor națiuni.

Petițiunea e datată din *15 Noemvrie* și poartă subscrierile delegaților *Vichentie Babeș, Teodor Serb* și *Grigorie Popovici.* Cuprinsul ei e următorul:

— »*Maiestate!*

Și pe Românii, pururea credincioși augustei case imperiale, din diecesa greco-neunită a Aradului, 'i-a umplut de bucurie și de speranță suirea pe tron, promițĕtoare de binezicere a împĕratului lor celui tinĕr, precum a umplut pe toți ceialalți frați credincioși ai lor; sentiment, pe care ei cu atât mai tare doriră a-'l desvĕli în umilită supunere înaintea M. Tale, cu cât desvĕlirea lui era condamnată pe atunci de despoția maghiară ce domnea cu mare putere în diecesa aceasta și era apĕsată prin puterea armelor, și cu cât ar fi fost mai bine acceptată desvĕlirea aderenței de credință pe timpul când tradarea era întinsă și lățită în toate părțile.

Dar' cu toate că împrejurările contrare le răpiră meritul de a venì la timpul cuviincios, Românii din diecesa numită, după-ce victoria armelor împĕrătești le deschise și lor calea spre preaînaltul

http://statuldacia.info

tron al M. Tale, împinşi de sentimentele de mult reţinute, nu se putură opri sĕ nu facă îndată o adunare bisericească pentru a alege delegaţi, cari sĕ se trimită la treptele tronului M. Tale cu onorabila însărcinare de-a aduce omagiul acestei părţi a poporului român, şi de-a depune la picioarele M. Tale cea mai profundă mulţumire pentru drepturile egale promise tuturor naţiunilor din monarchie, prin prea înaltul manifest din 2 Decemvrie 1848, cu prea umilita asigurare, că şi ei, cari nu s'au temut sĕ apuce armele, deşi cu puţin succes, fiind apĕsaţi de tradarea inimicilor, — în contra celor dintâiu încercări usurpătoare ale dietei dela Pesta sûnt gata în tot momentul a sacrifica vieaţă şi avere pentru a ţinè în frêu pe inimicii tronului şi ai monarchiei întregi.

E adevĕrat, că mai mulţi membri ai acestei adunări, pe lângă toată legalitatea scopului şi a cunoscutelor sentimente ale adunării şi membrilor ei, au fost traşi în severă cercetare de cătră comisarii maghiari ai districtului. Însĕ după-ce noi, prea umilit subscrişii, am fost aleşi spre scopul mai sus atins şi întăriţi în scris de domnul episcop al Aradului, *Gerasim Raţiu,* care fiind în stare pătimitoare nu s'a putut arĕta în persoană, — spre a împlini misiunea nouă încredinţată în numele seu şi al adunării: ne ţinurăm de a noastră datorie sfântă a grăbi cu atât mai tare spre a ne împlini onorabila însarcinare, cu cât ocasiunea de a face aceasta vĕdită datorie de credincioşi supuşi ni-se oferì mai târzíu.

Apropiindu-ne deci cu prea umilita rugăciune, ca M. Ta sĕ te înduri a accepta graţios omagiul şi mulţumita numiţilor Români, precum şi asigurarea, că ei sûnt gata a aduce ori-ce sarificiu ce-'l va cere siguranţa preaînaltului tron şi intregitatea monarchiei, îndrăznim în numele poporului român din diecesa Aradului a aduce rugămintea noastră pentru resolvarea petiţiunii române din 25 Februarie a. c., alăturând acì un esemplar tipărit din ea, petiţiune, de care ne ţinem şi noi, Românii din diecesa Aradului, şi a ruga cu toată umilinţa:

Sĕ binevoeşti a da o resoluţiune graţioasă, fiindcă în casul contrar Românii nu se pot mântuì de temerea, că credincioasa lor naţiune e condamnată sĕ rĕmână şi pe viitor pradă odioasei supremaţii a altor naţiuni, a rĕmânè turmă fără voe liberă, destinată sĕ escontenteze interesele altor seminţii de oameni, cari abia se pot asĕmĕna în credinţă, numĕr şi merite cu ea, — ceea-ce, zĕu, că n'a meritat naţiunea română nici-odată, ear' acum, după atâtea sacrificii

http://statuldacia.info

nici nu putea să aştepte, la nici un cas, lucru care nu poate să fie folositor nici intereselor generale ale monarchiei, nici desvoltării naţionale; pe când de altă parte, împlinirea dorinţelor Românilor, singura condiţiune dela care sperăm cu încredere mântuirea noastră, scăparea noastră cu totul de predominaţiunea altor naţiuni cari ne apasă astăzi, ca şi mai nainte, pe lângă toată constituţiunea şi pe lângă toate manifestele imperiale, — nu poate să aibă nici cea mai mică dificultare, fiindcă credincioşii Români, departe de a avè tendenţe separatistice, doresc numai astfel de favoruri prea înalte, cari s'au dat în cea mai mare parte şi altor naţiuni din monarchie, sub părintescul guvern al M. Tale, şi prin cari noi nu căutăm alta decât ca monarchia să se facă mare, unită şi tare, şi adorata dinastie să înflorească şi să crească în glorie şi în putere neclătinată pentru totdeauna. Cu cea mai profundă umilinţă, Viena, 15 Noemvrie, 1849. Ai Maiestăţii Tale credincioşi supuşi. Delegaţii diecesei române dela Arad, *Teodor Serb* m. p. *Vincenţiu Babeş* m p. *Grigoriu Popovici* m. p".

http://statuldacia.info

Petiţiunea Bănăţenilor.

Cu terminarea rĕsboiului s'a ivit, cum am spus, necesitatea reorganisării ţĕrii. Comandanţii militari erau însărcinaţi cu esecutarea acestei lucrări.

Românii au trebuit sĕ constate cu multă amărăciune, că în ţinuturile locuite esclusiv de Români, sau în ţinuturile în cari ei formau covêrşitoarea majoritate, nu sĕ ţinea cont de ei, ci generalii puneau în funcţiuni publice Saşi şi Maghiari, ca şi cum Românii nici n'ar fi esistat, şi n'ar ştì şi n'ar fi auzit nimeni ceva şi despre ei.

Cu deosebire duşmănos Românilor sĕ arĕta a fi *Hainau* în Banat şi *Klam-Gallas,* urmaşul lui *Puchner,* în Ardeal. Dar' pe acest din urmă 'l-a pus în curênd la locul seu episcopul *Şaguna,* pentru-că în urma representaţiunii sale, adresată guvernului, a fost rechemat şi înlocuit cu *Wolgemuth,* — un schimb de persoane, care dealtcum nu a fost în favorul Românilor, pentru-că şi *Wolgemuth* era croit din aceeaşi pănură.

Delegaţii naţiunii române, auzind despre nedrĕptăţile ce sĕ fac acasă, s'au plâns ministrului de interne *Bach,* ear' acesta le-a mulţumit pentru-că 'l-au făcut atent asupra acestei anomalii, care, cum zicea el, — vine numai de acolo, că comandanţii militari nu cunosc poporaţiunea, nu cunosc situaţia politică, nu cunosc starea lucrului, şi tocmai pentru aceea fac lucruri, cari însuşi guvernului îi sûnt neplăcute.

Ministrul de interne *Bach,* a promis apoi delegaţilor români, că va da Românilor aceea ce cer, — »*Ein Romänenland*«, la fel cu *Sachsenland*« din Ardeal, şi pentru a le documenta bunăvoinţa cu care sĕ poartă faţă de Români, a numit, la recomandaţia episcopului *Şagúna,* pe *Andreiu Mocsonyi* suprem comisar peste Timiş şi Caraş, comitatele din Banat, locuite de Români.

http://statuldacia.info

În credința, că lucrurile au apucat acuma pe calea cea adevĕrată pe care sĕ vor desvolta de sine, delegații români, urmând pe *Șaguna,* au început a părăsi rînd pe rînd Viena, întorcêndu-se fiecare la vatra sa. Vĕzênd însĕ că resolvarea favorabilă a causei naționale române tot mai întârzie, au plecat de nou la Viena, în scopul sĕ rĕmână acolo până la desĕvîrșita arangiare a chestiei române.

Simeon Bărnuțiu și *A. Tr. Laurian* au plecat în 16 Noemvrie la Viena, unde abia au sosit la 3 Decemvrie, după o călĕtorie torturătoare și plină de primejdii, ales pentru vieața lui *Bărnuțiu,* care își câștigase un reumatism grav, pe lângă celelalte dureri ce le avea, în urma debilei sale construcțiuni corporale.

Delegații români sĕ întâlniră toți în 3 Decemvrie la Viena. și auzind despre patenta împĕrătească din *18 Noemvrie,* prin care o parte a Banatului primește numirea de *Voevodină sêrbească,* ceealaltă numirea de *Banatul timișan,* ear' mai departe înțelegênd, că pentru amêndouĕ aceste țĕrișoare e numit guvernator generalul *Maierhofer,* au mers la el în ziua următoare în corpore, pentru a-'l bineventa, dat fiind că generalul sĕ afla în ziua aceea la Viena.

Românii au fost primiți foarte bine din partea generalului, care le-a spus ce misiune are și cum a primit ordin sĕ împartă Banatul în trei districte, *după naționalități.* 'I-a asigurat, că va avè în vedere pe Români și în posturi va pune numai oameni din naționalitatea predominantă. Dar' nici Românii sĕ nu sĕ supere, dacă lucrul va merge cam greu la început, din lipsa de oameni, și dacă va trebui sĕ fie puși și străini in funcțiunile publice.

Generalul *Maierhofer* era foarte vorbărĕț și a comunicat delegaților români și aceea, că guvernul are nobile intențiuni față de poporul român; sĕ ocupă cu ideea *sĕ înființeze o universitate română pe seama lor,* unde sĕ se poată pregăti tinerii români pentru toate oficiile vieții publice; ear' cu privire la despărțirea hierarchică de către Sêrbi, guvernul are intențiunea sĕ cheme pe toți episcopii bisericii orientale la o consfătuire, pentru a le asculta părerile, că apoi sĕ poată decide, dacă pot sĕ rĕmână Românii și pentru mai departe în comunitate cu Sêrbii, sau va trebui sĕ urmeze desfacerea lor de către Sêrbi?

Prospectele erau deci destul de frumoase, promisiunile destul de ademenitoare, însĕ numai la Viena. Acasă, erau vĕzute și primite cu totul altcum lucrurile. Bănățenii nu erau de loc mulțumiți cu împărțirea Banatului în două; și nici cu separarea lor de către ceialalți

http://statuldacia.info

Români, prin crearea *Banatului timişan.* Au compus deci o petiţiune către monarchul, şi provĕzêndu-o cu peste 600 de subscrieri, au predat-o unei delegaţiuni, pentru-ca sĕ o ducă la Viena, cu posibilă grăbire.

Delegaţiunea a plecat în *26 Noemvrie 1849* din Lugoj, făcênd parte din ea următorii: *Nicolae Capra,* proprietar, *Const. Udria,* primarul oraşului Lugoj, *Alexandru Atanasevici,* procuror şi *Iova Popovici,* neguţător.

Petiţiunea predată monarchului suna astfel:

— „*Maiestatea Voastră!* Pe când altor naţiuni dat le-a fost sĕ se laude cu bucurie triumfătoare, că au primit dela M. Voastră favorurile acordate preagraţios, şi dat le-a fost sĕ depună pentru ele la poalele preaînaltului tron al M. Voastre tributul gratitudinĕi, Românii, după-ce cu consternaţiune au primit ştirea despre preagraţiosul conclus al M. Voastre, că Românii din Banat, pentru a fi uniţi cu voevodina sêrbească, au fost despărţiţi prin preaînaltul patent din 18 Noemvrie a. c. de către fraţii lor de peste Murĕş, — sûnt atât de nefericiţi, că în locul sentimentelor aşteptate şi dorite de bucurie şi de gratitudine, trebue sĕ comunice M. Voastre numai sentimente de durere.

Pentru-că cu cât mai sigur sperau Românii, basaţi pe credinţa lor, dovedită prin numĕroase jertfe, şi basaţi pe preaînalta graţie a M. Voastre, aşteptată din partea lor pentru aceste jertfe, că va urma o resolvare favorabilă a petiţiunii lor, înaintată M. Voastre în Olmütz, la 25 Februarie a. c., prin o delegaţiune română, urmând şi *unirea lor într'un singur întreg naţional,* lucru de care sĕ roagă şi acuma: cu atât mai adânc 'i-a atins durerea ce au simţit-o vĕzênd cum prin susläudata patentă din 18 Noemvrie sĕ dărăbureşte şi partea aceea a naţiunii lor care până acî la olaltă sĕ afla, şi cu atât mai adâncă era durerea, sĕ vedem o parte a Românilor unită cu voevodina, pe când Românii din comitatele Arad, Bihor, Sat-mare şi Maramurĕş sûnt daţi pradă altui element, ear' cei din »*Ţeara-Saşilor*«, de nou creată, earăşi unui al treilea element.

Numai tîmpirea sau totala perdere a ori-cărei speranţe în graţia M. Voastre putea sĕ ne determine a retăcea durerea aceasta. Dar' nu nesimţirea, ci inima deschisă şi credincioasă, plină de atragere fiască faţă de graţia şi iubirea de dreptate a M. Voastre, ne conduce paşii, şi ne aduce cu preaumilită rugare înaintea tronului M. Voastre, ca, dat fiind, că o desvoltare neîmpedecată a naţionalităţii nu poate

http://statuldacia.info

fi esoperată așa ușor acolo, unde naționalitatea e espusă influenței unei națiuni străine, obicinuită să esercieze supremație:

Maiestatea Voastră să vă îndurați preagratios, a separa districtul locuit de Români din Timiș și Caraș, la care aparține și o bună parte din Torontal, de către voevodina sêrbească, și să dispuneți să fie împreunat cu celalalt terițor locuit de Români, de peste Mureș, și anume, cu atât mai vêrtos, cu cât dela un popor numëros, supus cu credință casei imperiale, cum e cel român, după-cum s'a dovedit fără deosebire, prin toate părțile monarchiei locuite de el, *nu primejdie,* cum să spune guvernului M. Voastre din partea acelora cari ar voi să supună națiunea română supremației națiunii lor proprii, ci în vremuri de primejdie *puternic ajutor este de așteptat,* și cu atât mai puternic, cu cât mai numëroasă, mai puternică, și mai plină de gratitudine e națiunea. Ai M. Voastre preacredincioși supuși. În Decemvrie 1849. (Urmează peste 600 de subscrieri)[u]. —

http://statuldacia.info

Pentru cei morți.

În mijlocul luptelor purtate cu atâta energie pentru asigurarea viitorului pe seama celor vii, episcopul *Șaguna* n'a dat uitării nici pe cei morți.

În 6 Decemvrie a adresat circular tuturor protopresbiterilor și preoților, în care le făcea de datorință, ca în a doua zi de *Crăciun*, în ziua de *Anul-Nou* și în Dumineca după *Botezul Domnului*, să-'i cetească în biserică, de pe amvon, frumoasa pastorală, pe care o adresase turmei sale credincioase, ear' în ziua primă de *Crăciun* să cetească *doxologia* după slujba dumnezeească, drept mulțumită lui Dumuezeu pentru învingerea armelor împăratului asupra protivnicilor, pentru sufocarea revoluției și pentru restabilirea păcii, și în a treia zi de *Crăciun* să facă *parastas pentru sufletele celor căzuți în rĕsboiul purtat pentru apĕrarea tronului.*

O idee nobilă și frumoasă, emanată tot dela *Șaguna*, a fost aceea, de-a se deschide colecte pentru ridicarea unui monument comemorativ al evenimentelor recente, pentru-ca memoria lor să fie eternisată, nu numai pe paginele istoriei, ci și prin semne visibile. *Șaguna* făcuse în privința aceasta pașii de lipsă la guvernatorul Ardealului, pentru-ca colectarea ce voia să o înceapă să nu fie împedecată sau oprită din partea organelor publice. Notele schimbate în chestia aceasta între *Șaguna* și guvernatorul *Wolgemuth*, sûnt următoarele:

1. Șaguna către Wolgemuth, guvernator civil și militar al Ardealului.

— „Anii 1848 și 1849 vor forma totdeauna în istoria Austriei o epocă din cele mai însemnate, care, e drept, că pentru multele evenimente îngrozitoare, pentru rușinătoarele întreprinderi de rĕsvrătire, stropite cu sânge, și pentru acțiunile comise în decursul acelora,

http://statuldacia.info

acțiuni desbrăcate de demnitatea omenească, va umplè multe pagini negre în istorie, dar' totuși va strălucì în frumseță, — dat fiind că a fost bogată în fapte pline de glorie, în glorioase întreprinderi, și în esemple rare de credință și de jertfire pentru monarch.

Asupra evenimentelor de prima categorie e datorința fiecăruia sĕ tragă vĕlul uitării. sau sĕ le lase în grija aprecierii imparțiale a istoriei; dar' faptele glorioase, nu numai prin trecerea lor în cuprinsul cărților de istorie, cetite numai de învĕțați, ear' de acì încolo date pulberei și moliilor, ci și pe altă cale au sĕ fie eternisate. *prin monumente,* cari nu sûnt nimicite de apă și nu pot cădè nici pradă focului, prin ce ele în continuu rĕmân în memoria poporului, îndemnându-'l sĕ păşească pe urmele strămoşilor sei, cari au făptuit fapte atât de mărețe.

Acestea sûnt motivele cari m'au îndemnat sĕ lansez ideea printre conaționalii mei despre ridicarea unui monument, prin care sĕ fie eternisată glorioasa rĕsculare a Românilor din Ardeal în general, special însĕ a locuitorilor din partea de Vest a țĕrii, cari urmând chemării împĕratului și domnului lor, precum și datoriței impuse lor din partea naturei *pentru conservarea naționalității și limbii lor,* au luat lupta pentru tron și independența națională cu curaj în contra rebelilor, au purtat-o cu vitejie și au terminat-o cu învingere.

Drept-aceea, am onoarea a o aduce aceasta la cunoștința Escelenței Voastre, cu umilita rugare, sĕ binevoiți a acorda întreprinderii acesteia înalta încuviințare. Ce sĕ atinge de locul unde va fi sĕ se ridice acest monument, precum și de mijloacele necesare, așà cred, că cel mai potrivit loc ar fi la *Câmpeni,* ear' fondurile necesare le voiu aduna eu, prin colecte dela conaționalii mei. *Sibiiu,* 24 Decemvrie 1849, *Saguna* m. p.“ —

II. Rĕspunsul guvernatorului Wolgemuth.

„Intențiunea Preasfinției Voastre, comunicată mie prin representațiunea din 24 l. c. numĕrul 227, de a ridica un monument la *Câmpeni,* ca aducere aminte neperitoare de faptele glorioase ale națiunii române din Ardeal, sĕvîrșite în anii 1848 și 1849 pentru apĕrarea preaînaltului tron și *pentru conservarea limbii și naționalității proprii,* și de a aduna mijloacele necesare prin colectare dela conaționali, — ar întîmpina fără amênare întreaga mea recunoștință și aș participa și eu la întreprindere, dacă n'aș fi de credința, că cu acest monument avem sĕ mai aşteptăm, până-ce nu va putè fi presentată M. Sale lista, a cărei compunere e deja inițiată din partea

http://statuldacia.info

mea, despre acelea persoane, cari s'au distins, când apoi va fi sosit cel mai potrivit moment, pentru a cere permisiunea preaînaltă.

Despre ce am onoare a pune în cunoştinţă pe Preasfinţia Voastră, spre ştire şi luare în considerare. *Sibiiu,* în 29 Decemvrie 1849. *Wolgemuth* m. p., F. M. L.“ —

III. Consentimentul lui Şaguna.

— „Înaltul rescript al Escelenţei Voastre din 29 Decemvrie 1849 numĕrul 3610, prin care nu numai că aplacidaţi propunerea mea cu privire la ridicarea unui monument la *Câmpeni,* ci-'mi puneţi în vedere şi intenţiunea de a lua parte la colectarea pentru adunarea mijloacelor necesare, îmi serveşte de cea mai mare mângĕere, fiindcă vĕd în aceasta confirmarea credinţei şi a jertfei aduse din partea naţiunii mele în anii 1848 şi 1849 pentru preaînalta noastră dinastie, ceea-ce e cu atât mai de preţuit din partea tuturor Românilor astăzi în vieaţă şi din partea urmaşilor lor, cu cât vine dela un om, care ca stând deasupra partidelor, pentru meritele sale aparţinĕtoare istoriei universale, câştigate în jurul tronului, a fost învestit cu dignitatea cea mai înaltă de stat în această ţeară de coroană.

Nu numai că sûnt de acord cu prorogarea, aflată de bună din partea Escelenţei Voastre, a ridicării monumentului, până când vor fi presentate M. Sale nominativ persoanele cari au escelat, — ci sûnt chiar mulţumitor Escelenţei Voastre pentru comunicarea acestei înalte intenţiuni, — permiţêndu-'mi totodată a vĕ ruga, ca atunci sĕ binevoiţi-a subşterne la poalele tronului preagraţiosului nostru împĕrat şi domn umilita mea rugare pentru acordarea preaînaltei încuviinţări, ca momumentul sĕ poată fi ridicat. *Sibiiu,* 2 Ianuarie 1850. *Şaguna* m. p.“

Schimbându-se mai târziu împrejurările, ideea aceasta frumoasă nu a mai putut fi realisată şi a rĕmas neesecutată.

http://statuldacia.info

Petițiunea episcopului Erdélyi.

Pe urmele Arădanilor și ale Bănățenilor au mers și Românii din diecesa Orăzii-mari. Au adresat și ei petițiune monarchului, în care au cerut unirea tuturor Românilor într'un singur corp național, cap național pe seama lor, *cu sediul în Blaj,* și numirea teritorului locuit de Români, de »*Romanenland* . Frumoasa și bineîntemeiata petițiune a fost înaintată monarchului prin episcopul *Erdélyi,* în numele întregului cler și popor, — și tradusă din originalul latin, e de următorul cuprins:

„Sacratisimă Maiestate! Preagrațioase Doamne! Cu ajutorul lui Dumnezeu și al armelor neînvingibile ale M. Voastre a succes. ca revoluția să fie sufocată în interiorul Ungariei; și după-ce țeara aceasta a fost de nou supusă domniei legale a M. Voastre, a principelui înăscut, — poporul român din comitatele Bihor, Sătmar, Sabolci, Ugocia, Maramureș, Arad, Bichiș, Timiș, Torontal și Caraș e acela, care, primind știre despre constituțiunea dată de cătră M. Voastră în 4 Martie 1849 întregului stat austriac, spre fericirea popoarelor sale, și despre proiectele presentate M. Voastre din partea delegaților români din Ardeal și Banat pentru fericirea poporului român și conservarea naționalității sale, precum în fine și despre preagrațioasele promisiuni, pe cari M. Voastră a binevoit a le face în 25 Februarie, 20 Iunie și 18 Iulie 1849 în fața acestor delegați, că M. Voastră, ca părinte și regenerator al națiunii române, voiți să ștergeți amarele nĕcasuri întîmpinate de acest popor în decursul atâtor veacuri, să ridicați această națiune subjugată și să o faceți părtașe de o asemenea tratare ca pe celelalte popoare ale imperiului: mulțumește atotputernicei provedințe, pentru-că a donat credincioasei și supusei națiuni române în persoana M. Voastre un adevĕrat mântuitor, care drept are să fie pentru acest popor, ce în urma nedreptăților atâtor secole a fost apĕsat și adus aproape de perire.

http://statuldacia.info

Așa este. M. Voastră! Actele istorice ale Ungariei și Transilvaniei dovedesc, că totul sĕ conjurase în contra acestei națiuni; că acest popor, unul din cele mai vechi ale Europei, a fost aruncat în sclăvie din partea celoralalte națiuni din Ungaria și Ardeal, în special din partea Ungurilor, Sêrbilor și a Sașilor; că poporul acesta n'a fost considerat de națiune, ci de o turmă părăsită de oameni, care tratată era din partea tiranilor, sau a domnilor de pămênt de alte naționalități, ca adevĕrată turmă de animale, căci a fost prinsă în jug la plug și maltratată și torturată.

E de mirat, că poporul acesta, mânat până la estremă desperațiune, pe la sfîrșitul secolului trecut s'a sculat sub împĕratul Iosif II. pentru a scutura acest jug tiranic? Și chiar și între aceste împrejurări 'și-a păstrat credința față de tronul împĕrătesc totdeauna, cu toate-că era despoiat de drepturile naturale, chiar și de demnitatea de om, întrebuințat fiind numai ca simplă unealtă pentru procurarea unei vieți plăcute pe seama altor națiuni.

Legislațiunea ungară a răpit națiunii române drepturile pe cari le avea. Așa sub împĕratul și regele Ungariei Leopold I., despre ce dovedește art. de lege 68 al dietei ungare din 1681. care sună astfel:

»*Statutele și privilegiile Valachilor* (Românilor) *fiind periculoase pentru țeară și coroană, sĕ cassează, întocmai ca mai nainte art. 90 din anul 1609 și art. 40 din anul 1635. — și sĕ cassează toate promisiunile făcute mai târziu, declarându-se de lipsite de putere de drept .*

Așa au perdut Românii voevodatul pe care-'l aveau mai nainte, și toate drepturile naționale, după-ce a urmat persecutarea și subjugarea națiunii acesteia, până în zilele de astăzi.

La drept vorbind, ar costa prea multă osteneală înșirarea tuturor nedreptăților și nefericirilor pe cari a avut sĕ le sufere acest popor român, totdeauna credincios și supus împĕraților și regilor, atât în raporturile religioase cât și în cele politice și de stat. Destul este sĕ spunem, că epoca începută cu anul 1659 a fost pentru Români aceea ce a fost pentru poporul israilitean robia din Vavilon, în care Românii gem și acuma, fiindcă partea aceea a națiunii, care locuește în comitatele Ungariei, sĕ află sub jugul Ungurilor, cea din Ardeal sub al Ungurilor și al Sașilor, ear' cea din Banatul timișan sub jugul Sêrbilor. Și astfel în jale sĕ află nobila națiune a Românilor, pentru că deși cea mai veche națiune în această țeară, sĕ află în adâncă sclăvie!

http://statuldacia.info

Sacratisimă Maiestate! Dreptatea e fundamentul tuturor statelor şi guvernelor. Nici un imperiu nu poate lung esista, dacă în el nu e eserciată dreptatea, nu e remunerată credinţa şi meritul, ear' aceea ce e contrar acestora nu vine pedepsit. Sentimentul naţional e înrădăcinat atât de adânc în pieptul fiecărui popor, încât nici unul nu voeşte sĕ fie subjugat de celalalt, ear' jugul ce 'i-s'a pus, caută sĕ-'l scuture pe ori-ce cale posibilă. Şi nici o pace durabilă nu poate fi sperată câtă vreme nu vin eliberate toate naţiunile de supremaţia altora, nu-'şi primesc o esistenţă independentă, şi înaltul guvern nu esecută egala îndreptăţire în acel înţeles, ca un popor sĕ nu stăpânească pe celalalt şi nici un popor sĕ nu fie preterat.

Acesta a fost cugetul M. Voastre, când după sufocarea revoluţiunii, M. Voastră a declarat că voeşte sĕ ridice urieşul edificiu al nouei Austrie pe basele solide ale respectării egale pe seama tuturor naţionalităţilor, ale perfectei independenţe a uneia de celelalte şi ale representării proprii a fiecăreia, sub *»guvernul central«*, comun tuturora.

De aceste favoruri vrea sĕ fie împărtăşită şi naţiunea română, care în credinţă cătră M. Voastră nu stă îndĕrĕtul nici uneia dintre celelalte, şi numai în Ungaria, Ardeal şi Banat, fără Bucovina, numĕră trei milioane de suflete. Şi M. Voastră a binevoit chiar a o asigura preagraţios de împărtăşirea de aceste favoruri în preaînaltele declaraţiuni făcute la rugările acestei naţiuni. Şi totuşi, dorinţele acestei naţiuni n'au fost împlinite în constituţia din 4 Martie, fiindcă Românii în constituţia aceasta nici nu sûnt numiţi şi nici nu primesc espresa garantare a drepturilor pe seama naţionalităţii lor, cum s'a făcut aceasta cu privire la naţiunea maghiară, sêrbă, croată şi sasă. Din contră, după constituţia aceasta, contrar propriului ei principiu fundamental de egală îndreptăţire a tuturor popoarelor, rĕmâne naţiunea română, după-cum locueşte în diferitele provincii, şi mai departe supusă domniei celoralalte naţiuni favorisate. Căci cu toate-că în §-ul 71 al numitei constituţiuni, în care sĕ asigură pe seama naţiunii maghiare constituţie proprie, administraţie municipală şi guvern regnicolar, sĕ face amintire de-asemenea îndreptăţire pe seama tuturor popoarelor, e imposibil sĕ devină lucrul acesta realitate, fiindcă Maghiarii sûnt în teritoriile locuite de ei mai numĕroşi şi mai puternici, prin urmare în avantagiu faţă de Români, pe cari, slăbiţi fiind prin separarea lor de cătră ceialalţi fraţi, îi vor ţinè şi mai departe, ca până acuma, de lungi secole, supuşi influenţei lor.

http://statuldacia.info

Paragraful 72 din numita constituţie imperială, pune în vedere crearea unei voevodine sêrbeşti, prin ce naţiunea sêrbă vine emancipată de sub supremaţia maghiară, primind o esistenţă independentă şi administraţie proprie. Prin voevodina aceasta, pe care Sêrbii nu o au avut-o nici-odată în împĕrăţia austriacă, naţiunea română va fi şi mai mult asuprită decât până acuma. Pentru-că voevodina aceasta e sĕ se creeze pe teritor român. anume, din părţile Banatului timişan, sau din comitatele Timiş, Caraş şi Torontal, în cari locuesc ca la 800.000 de Români, şi în proporţie numerică foarte puţini Sêrbi. Prin urmare, covêrşitoarea poporaţiune română va fi subordonată disparentei minorităţi sêrbe. Asta ar fi pentru naţiunea română cu atât mai dureros, fiindcă dorinţele şi nisuinţele sale, de a sĕ despărţi şi în cele bisericeşti de cătră Sêrbi, constituindu-'şi biserica ei şi hierarchia ei în independenţă de cătră Sêrbi. nu se poate sĕ nu fie cunoscute înaltului minister al M. Voastre. Această dorinţă justă a naţiunii române nu-'şi primeşte însĕ împlinirea în constituţia imperială; din contră. sĕ pare că intenţiunea e, sĕ fie supus poporul român, nu numai în cele bisericeşti, ci şi în raporturile politice, Sêrbilor, ceea-ce chiar şi acestia, după-ce au declarat că vreau sĕ respecteze drepturile altor naţiuni, vor trebui sĕ recunoască că e nedreptate, pentru-că precum ei sĕ apără ca sĕ nu fie puşi sub supremaţia altui neam, nú trebue şi nu pot sĕ rîvnească nici ei la domnie asupra altui neam.

Departe de a invidia naţiunea sêrbă pentru independenţa dobândită sau pentru voevodina garantată, Românii nu au decât o justă dorinţă, anume, că voevodina aceasta sĕ fie creată undeva pe teritor sêrbesc, în Sîrmia sau Slavonia. şi că autoritatea voevodului lor, care va avea reşedinţa poate în Carloveţ, sĕ nu se estindă asupra naţiunii române.

Paragraful 73 din constituţie decretează independenţa Croaţiei de cătră Ungaria şi acordă poporului croat neatîrnare naţională. Numai naţiunea română, care e mai numĕroasă decât cea sêrbească, decât cea croată, mai numĕroasă chiar şi decât amêndouĕ acestea luate la olaltă, a fost lăsată afară din şirul nâţiunilor, în mod independent constituite ale Austriei. Chiar mai mult, nu numai că §-ul 74 al acelei constituţiuni imperiale decretează conservarea drepturilor pe seama naţiunii sase din Ardeal, ci prin un special rescript preaînalt, numirea de *„fundul regiu“* e schimbată cu aceea de *„Sachsenland“*, cu toate-că locuitorii acestui teritor sûnt două terţialităţi Români şi numai a treia parte Saşi. Astfel deci şi acolo vine subordonat neamul

http://statuldacia.info

cel mai vechiu și mai numĕros unei disparente minorităţi pe care o formează alt neam.

Toate popoarele Ungariei și ale Transilvaniei au primit în chipul acesta o esistenţă naţională independentă, representanţă și administraţie proprie, numai naţiunea română a rĕmas în serviciu la alte naţiuni, și annme, la Unguri, la Sêrbi și la Saşi, — prin urmare degradată și desconsiderată din partea acestora, fără a primì esistenţă naţională, ba chiar fără a sĕ face în constituţia imperială măcar numai cu un cuvênt pomenire despre ea. De aici sĕ naşte trista urmare, că în constituţie, chiar cu violarea principiului fundamental despre egala îndreptăţire a tuturor naţionalităţilor, poporul român nu e recunoscut de naţiune egală cu celelalte naţiuni, ci cel mult de popor cu limbă străină, ca și cum Dumnezeu nu 'i-ar fi dat altă misiune și altă destinaţie decât aceea, sĕ fie servul, pe vecie, al altor popoare.

Naţiunea Românilor, credincioasă și supusă M. Voastre, credea acum, când imperiul era aproape de descompunere, ear' coroana împĕrătească în primejdia cea mai mare, că va fi sosit ocasiunea trimisă de providenţă pentru a-'și arĕta credinţa în mod eminent, și prin jertfirea de sânge și avere a-'și binemerita eliberarea de sub sclăvia altor naţiuni conlocuitoare și posiţia naţională de care sĕ bucură Ungurii, Sêrbii, Saşii și Croaţii. În speranţa aceasta, Românii, când s'au început mișcările în Ungaria, au jurat credinţă nestrămutată întărită prin jurămênt casei împĕrăteşti habsburgo-lotaringiană, în numĕr de aproape patruzeci de mii, în frunte cu episcopii lor, pe câmpul libertăţii din Blaj. Jurămêntul acesta Românii 'l-au ţinut, pentru-că pentru M. Voastră 40.000 de Români au căzut, patrusute de sate româneşti au fost prefăcute în cenuşă și întreaga avere a fost jertfită. Jertfe mai mari n'au adus pentru M. Voastră și pentru sublima casă domnitoare nici Croaţii, nici Saşii, nici Sêrbii, nici-odată; și dacă luăm în considerare câţi preoţi ai acestei naţiuni au fost spânzuraţi, câte biserici jăfuite, incendiate și desonestate, — nu ne poate arĕta istoria în nici un secol esemplu de asemenea alipire și credinţă. Și atâtea jertfe, și atât de mari jertfe, atâta credinţă și atâtea merite, sĕ nu poată determina pe M. Voastră sĕ acordaţi credincioasei naţiuni române, asemenea celoralalte popoare, dreptul de liberă independenţă și de esistenţă naţională??...

Ear' dacă astfel de merite și astfel de jerfiri, prin cari 'și-au câștigat alte naţiuni drepturile și privilegiile lor, nu sûnt suficiente pentru-ca sĕ fie acordate credinciosului popor român drepturile

http://statuldacia.info

reclamate, atunci națiunea aceasta, care mai mare merit în jurul tronului M. Voastre nu-'și poate câștiga, e adusă la desperare, vĕzêndu-se condamnată pentru totdeauna sĕ poarte jugul sclăviei, din care nici jertfele cele mai mari nu o pot elibera. Sĕ poate apoi sĕ se aștepte dela un astfel de popor desperat, despoiat de drept, care numĕră peste trei milioane, altceva decât pași de estremă desperațiune??...

Noi însĕ ne încredem în cuvintele împĕrătești date din partea M. Voastre acestei credincioase națiuni, care așteaptă dreptate și împlinirea promisiunii de a 'i-se acorda esistența națională, la fel cu a Ungurilor, Croaților, Sașilor și a Sêrbilor.

Precum Ungurii își au guvernatorul lor, Sașii își au pe comesul lor, Sêrbii voevodul lor, ear' Croații pe banul lor, — sĕ fie numit și pe seama Românilor un prefect sau guvernator.

Precum celelalte națiuni sus numite își au guvernul lor propriu național și administrație civilă, — așa și prefectul Românilor, cu guvernul propriu național, *sĕ rezideze în Blaj,* sediul principilor Ardealului, căruia sĕ-'i fie supuși toți Românii din Ardeal, Banat și comitatele învecinate ale Ungariei, din Maramurĕș, Sătmar, Bihor, Arad, cari amĕsurat raporturilor teritoriale pot sĕ fie ușor deslipiți de cătră celelalte națiuni, ear' acest district al Românilor sĕ fie împărțit în comitate sĕu căpitanate.

Numai pe calea aceasta sĕ poate satisface principiul fundamental din constituție referitor la egala îndreptățire a tuturor națiunilor, ear' altcum nu poate primì aplicare principiul acesta asupra Românilor, în sensul strict al cuvêntului.

Ministerul M. Voastre 'și-a esprimat părerea, în rĕspunsul dat prin ministrul *Bach,* la insistențele delegațiuniii române, episcopului *Șaguna,* în 18 Iulie 1849, numĕrul 1382, că egalitatea de drepturi, asigurată celoralalte națiuni, independența națională și coesistența națională, nu poate fi estinsă în plină mĕsură și asupra Românilor, fiindcă raporturile națiunii române cu monarchia întreagă, precum și cu celelalte națiuni conlocuitoare, sĕ opun acestui lucru.

Ce sĕ atinge de raporturile națiunii române cu întreaga monarchie, credem că numai așa poate fi potolit focul certelor interne și poate fi esoperată afecțiunea tuturor națiunilor, dacă *toate,* așadar' și națiunea română, primesc representațiune și administrațiune proprie. Când însĕ tocmai din contră, unele națiuni vin privilegiate, ear' altora nu li-se dau atributele naționalității, — administrație și

http://statuldacia.info

representaţiune proprie, — pacea imperiului uşor poate fi turburată prin certe interne.

Şi aşa tocmai *pretinde* raportul naţiunii române cu monarchia întreagă, dacă e ca raportul acesta să fie ţinut în vieaţă în toate părţile sale, — ca naţiunea română să fie împărtăşită de asemenea soarte ca celelalte naţiuni, şi atunci naţiunea română va fi într'adevĕr un stîlp tare şi razim puternic pe seama imperiului austriac.

Ce să atinge de raportul naţiunii române cu celelalte naţiuni conlocuitoare, în privinţa aceasta esistă tot atât de puţină pedecă pentru representarea şi administraţia proprie a Românilor, cum nu esistă pentru Saşi şi pentru Sêrbi. Pentru-că precum s'a putut fără nici o pedecă întêmpla, că în constituţia imperială, prin §-ul 72 voevodina sêrbească a fost deslipită de Ungaria şi a fost unită cu alte provincii; precum mai departe, prin §-ul 73, Croaţia şi Slavonia au fost declarate de independente de Ungaria, şi toţ aşa prin §-ul 74 marele principat al Ardealului a fost declarat asemenea desmembrat de cătră Ungaria: n'ar putè fi invocat nici un motiv, de ce jurisdicţiunea unui guvern român să nu fie estinsă asupra tuturor Românilor, şi asupra acelora, cari se află în comitatele Ungariei ce mai nainte aparţineau Ardealului, precum şi în comitatele Maramureş, Sătmar, Bihor, Arad, apoi în Banatul-timişan, care formează un teritoriu delimitat, pe care nu locuesc alte naţionalităţi, ear' acest întreg teritoriu locuit de Români, unde alte naţiuni să nu aibă drept de domnie, să poarte numele de: *Ţeara Românilor*, *Land der Romanen*.

Sacratisimă Maiestate! Naţiunea Românilor, de atâtea veacuri asuprită, n'a avut bărbaţi sau oratori destoinici ca celelalte naţiuni, cari să pună cuvêntul la tronul M. Voastre pentru fericirea poporului lor.

Pentru naţiunea română poartă cuvêntul numai *dreptatea causei ei,* neclătita credinţă a unui popor de trei milioane.

Pentru poporul acesta vorbeşte sângele celor 40.000 de fii ai sei, vĕrsat în revoluţiunea din urmă pentru tronul M. Voastre şi casa domnitoare! Pentru naţiunea aceasta vorbeşte vîrtutea ei militară şi statornicia cu care a întimpinat ea mânia inimicului M. Voastre, pe care 'l-a făcut să roşească pentru a-'l nimici cu aducerea de jertfe mai mari decum a adus ori-care din celelalte naţiuni, dovedind totodată că mai curênd e cu putinţă să se dărime împĕrăţia decât să se clatine credinţa naţiunii române ce o are faţă de domnitorul ei.

http://statuldacia.info

De aceea, clerul şi poporul român, îngenunchiat înaintea tronului M. Voastre, sĕ roagă:

Sĕ binevoiască M. Voastră sĕ asculte şi împlinească justele cereri ale naţiunii acesteia pentru a 'i-se da independenţă naţională, representanţă şi administraţie proprie, ca celoralalte naţiuni.

M. Voastră sĕ binevoiască a face părtaşe naţiunea aceasta de asemenea soarte ca pe celelalte popoare, şi aşa sĕ se dee mântuire poporului, singur încă aflător în jele adâncă. Ear' pentru a arĕta bunăvoinţa şi graţia M. Voastre faţă de această credincioasă naţiune, şi pentru a-'i dona un diadem de onoare, sĕ binevoească M. Voastră a primì titlul de *Mare-principe al Românilor.*

Ai M. Voastre, în adâncă supunere, cei mai credincioşi şi ascultători supuşi. *În Ianuarie 1850.* Poporul şi clerul naţiunii române, prin *Vasile Erdélyi* m. p., episcop gr.-cat. al diecesei române de Oradea-mare". — —

http://statuldacia.info

Ultima representațiune a delegațiunii române.

Delegații români întruniți la Viena au luat hotărîrea sè mai facă un ultim pas în chestia națională, sè înainteze guvernului o representațiune, în care sè-'i înșire nemulțumirea națiunii române față de situația nouă ce 'i-s'a creat în țeara proprie, salvată cu mari jertfe, aduse tocmai din partea ei.

Memorandul a fost compus pe la finea anului 1849; dar' din mai multe motive nu a putut fi predat guvernului decât abia la începutul lui Ianuarie anul următor, — întocmai ca și petițiunea episcopului *Erdélyi*, reprodusă mai sus.

Acest ultim act public, dat în numele întregei națiuni române din partea delegaților ei trimiși la Viena, are cuprinsul următor:

— „Înalt minister imperial! După numëroasele apësări pe cari a trebuit sè le sufere Românii cu începere din Octomvrie 1848, în Ungaria și Ardeal, pentru credința lor față de casa imperială, pentru prevenitoarea declarație a lor de a apëra tronul și integritatea monarchiei în contra atacurilor venite din partea acelora, cari au făcut încercarea sè rëstoarne dinastia și sè dărăbureascà monarchia, pentru sularea lor în masse ca sè esecute aceea-ce au promis, în fine pentru eroica lor jertfire în interesul adoratului lor monarch, în special de când au fost părăsiți în Ardeal, de prin luna lui Martie 1849, de armata imperială: au salutat cu bucurie apariția trupelor imperiale, eșite din țeară atunci când a întrat Bem în ea, dar' acum întărite și reîntoarse, precum și victoriile urmate una după alta, la cari, cum se știe, au cooperat din toate puterile și ei (Românii).

Obosiți de turburările fără de sfîrșit, provocate de multele jertfe aduse din partea lor, și de supranaturalele opintiri cari le-au eshauriat forțele, așteptau, după desëvîrșita învingere a inimicului, cu mare dor, ivirea aducëtoare de mângăiere a organelor părintescului guvern

http://statuldacia.info

imperial, cari să introducă de nou în ţeară ordinea, să împărţească pe fiecare individ, pe fiecare naţiune de aceea ce-'i compete, pe cei vinovaţi să-'i pedepsească, pe cei cu merite să-'i remunereze, pe cei rămaşi fără razim să-'i ocrotească, ear' soartea celor ajunşi la sapă de lemn în luptele pentru împăratul lor, precum şi soartea văduvelor şi orfanilor rămaşi fără pâne şi fără adăpost în urma credincioşilor periţi în luptă, dacă şi nu o restabileşte întru toate, cel puţin să o amelioreze.

Dar' s'au înşelat amar. Cu atât mai amar, fiindcă tot mai mult li-se preface în convingere presupunerea întristătoare, apropiată de ei, că dispoziţiunile organelor guvernului, diametral opuse justelor lor aşteptări şi celor mai intime dorinţe ale lor, aflătoare în disonanţă atât cu programul înaltului minister cât şi cu prea înaltul manifest împărătesc, nu pot fi atribuite întâmplării, ci unei politici premeditate, durere însă, nu destul de favorabile.

Aşa la noua împărţire a ţării, pe lângă toată dorinţa binecunoscută a Românilor, ca să fie uniţi într'un întreg naţional, în înţelesul representaţiunilor înaintate înaltului minister, — astfel, ca cei un milion şi jumătate de Români din Ungaria, aşezaţi de-alungul hotarelor Ardealului, compacţi lângă olaltă, mai nainte aparţinători la un singur corp, şi în nemijlocită coatingere cu Ardelenii, din comitatele Maramureş, Ugocia, Sătmar, Sabolci, Bihor, Bichişiu, Cenad, Arad, Caraş, Timiş şi Torontal, împărţiţi în câteva districte să fie puşi toţi *sub o singură administraţie naţională,* — ei au fost desfăcuţi din legăturile lor naturale, desbinaţi de cătră olaltă şi uniţi cu elemente străine, cu Ruteni, Maghiari, Nemţi şi Sêrbi, despoiaţi fiind astfel şi pentru mai departe de valorarea naţională ce li-se compete, şi subordonaţi fiind popoarelor, în mare parte lor duşmănoase, puşi sub influenţa străină a acestora, dedaţi şi până acuma să esercieze supremaţie asupra Românilor, — ceea-ce n'a putut să nască în Români decât numai presupunerea, că credinţa şi alipirea lor, vitejeşte manifestată, care 'i-a făcut gata de ori-ce jertfe, le-a câştigat, nu încrederea, ci neîncrederea guvernului.

Şi dacă e întristătoare împărţirea aceasta, din care resultă necondiţionata şi nemeritata slăbire a elementului român, cu atât mai dureroasă e ea în Ardeal, unde, pentru a aduna la olaltă 180.000 de Saşi, resfiraţi prin ţeară, au fost descompuse comitate întregi şi au fost împreunate cu aşa numitul »*fundul regiu*« sute de sate româneşti, cari nici-odată n'au aparţinut acolo, pentru a compune astfel

http://statuldacia.info

districtul Sibiiului, care șerpuește într'un mod curios, la care a mai fost adaogate cele două districte-filiale, al Brașovului și Bistriței, cari nu stau cu el în nici o legătură, și formează enclave singuratice în mijlocul celoralalte, și care, în felul acesta, pe o estindere de 220 mile pătrate are o poporațiune de 540.000 de suflete, dintre cari numai a treia parte Sași, și totuși din el are să se formeze mai târziu așa numitul teritor săsesc: *Sachsenland!* Din același motiv, districtul Făgărașului, care atât cu privire la estindere, cât și la poporațiune, abia poate fi asemenat cu una din filialele Sibiiului, prin aceea că 'i-s'au luat două comune amestecate cu Sași și 'i-s'au mai dat unele din comitatul Albei-superioare. a primit forma încovoitoare a unei cisme cu totul incomode pentru locuitorii dela marginile districtului. Așa și districtul Alba-Iulia, locuit aproape esclusiv de Români, prin necorăspunzătoarea formațiune a districtului Sibiiu, a primit forma unei copite duble, mai având și simțitorul desavantagiu, că 'i-s'au luat mai multe comune românești aflătoare în apropierea centrului, și în locul lor 'i-s'au dat mai multe comune săsești, la îndepărtare de mai multe mile postale. Același lucru se poate spune și despre centrul districtual al Blajului, de care au fost separate chiar și domeniile ce-'i aparțin, pentru a fi încorporate la districtul săsesc îndepărtat al Sibiiului. Prin scoaterea din el a enclavei *Bistrița,* districtului *Reteag,* care, pentru a se putè aduna la olaltă 16 până la 17 mii de Sași, a trebuit să înghită de două-ori sau de trei-ori atâția Români, — 'i-s'a scos chiar inima. Astfel centrul, care nu putea fi decât numai Bistrița, a fost pus la margine, pricinuindu-se prin aceasta număroase înconveniente.

Pentru a slăbì și mai tare pe Români prin împărțirea lor multiplă, afară de comunele române cari se află în cele patru scaune săcuești, au fost incorporate la districtul *Udvarhely* (firește săcuiesc) un însemnat număr de comune românești, cari mai nainte să țineau de comitatul Târnavei sau al Albei-superioare, prin ce Săcuii au devenit remunerați pentru rebeliunea lor, ear' Românii pedepsiți pentru credința și alipirea lor.

O formațiune mai corespunzătoare a primit districtul Clujului, dar' acesta are să fie prefăcut într'un district maghiar, cum se vede din administrația introdusă în el, deși numai o parte din patru a poporațiunii e maghiară, restul de trei părți română. Earăși o remunerare a rebeliunii și o pedepsire a jertfirii! Ba ce ar fi de necrezut pretutindenea, comisar pentru districtul Clujului a fost numit primarul

http://statuldacia.info

de odinioară, *Gustav Grois,* omul care, fără a împrospăta celelalte acțiuni ale sale, după-cum se poate vedè din numĕrul 97 al foaiei »*Közlöny* , apărută în 5 Maiu 1849, a subscris faimoasa adresă de aderență trimisă în 26 Aprilie 1849 guvernului revoluționar, în care se mulțumește acestuia că Maghiarii au fost eliberați prin el de jugul sclăviei, impus de *tiranica și călcătoarea de jurăminte casă habsburgică-lotaringiană.*

Tot așa au fost numiți Kenyeresi Károly, Nagy Elek și Bálint Elek, indivizi distinși în serviciul rebelilor, după-cum arată aceeași foaie, și anume, în numerii 97, 101 și 120, de comisari districtuali, spre supĕrarea tuturor celor cu sentimente bune, și așa și Mozni István (vezi „Közlöny“ numĕrul 107 din Maiu 1849), și alții mai mulți, de comisari în sub-cercuri, ceea-ce e cu atât mai bătător la ochi, fiindcă în §-ul 9 al instrucțiunii sĕ zice, că:

„Toți indivizii compromiși și de neîncredere, nu numai din posturile dela comitate, scaune și orașe, esistate până acuma. ci și dela serviciile făcute ca jurați, notari, învĕțători etc., au sĕ fie îndepărtați la moment, fără nici o considerare, cu reservarea acțiunii ulterioare în contra lor, amĕsurat gradului meritat de pedepsire, și numai acelea persoane au sĕ fie lăsate în posturi, cari sûnt oneste, de încredere și cu alipire cătră guvern, cunosc limbile usitate în districtul lor și posed încrederea poporațiunii“, — ear' poporul român, nu numai că nu are nici o încredere în acesti funcționari maghiari, asupritorii sei de mai nainte, declarați inimici ai sei și ai guvernului, ci activitatea lor nici nu o poate aduce în legătură cu ideea unei guvernări drepte, care are sĕ-'i acorde lui scut în contra inimicului, nu sĕ-'l dee pradă pe mâna acestuia.

Celor 80.000 de Români din districtul Udvarhely le merge și mai rĕu, fiindcă nu au măcar nici un funcționar inferior din sînul lor, și aflându-se pretutindenea în mijlocul dușmanilor lor de moarte, a Sĕcuilor, sûnt în continuu înjurați și persecutați din partea acestora, ca pe vremea domniei revoluționare.

Nu li-se arată cerul cu nimic mai senin nici în așa numitul district al Sibiiului, pe viitor Sachsenland, — cu desconsiderarea principiului despre egala îndreptățire, — unde și acum magistratele de mai nainte săsești, în parte compromise de pe vremea rebeliunii, cum arată numĕrul 114 din 19 Maiu 1849 al foaei »*Közlöny*«, sûnt puse în fruntea credincioșilor Români, pe cari îi persecută sub diferite pretexte, îi ponegresc înaintea organelor guvernului, îi aruncă

http://statuldacia.info

în temniţe cu ajutorul asistenţei militare, îi bat în piaţe publice, amenințându-'i cu o sclăvie cu mult mai asupritoare decât cea de mai nainte. Despre o egală îndreptăţire nu poate fi vorba acolo, unde nu e de aşteptat nici o cruţare!

Nefericitele sate româneşti, cari în urma nouei împărţiri arbitrare a ţĕrii au fost încorporate la fundul regiu. nu pot sĕ-'şi ridice glasul pentru a protesta în contra domniei Saşilor, — care nu le-a fost impusă nici sub raporturile feudale de mai nainte, ci li-s'a dat acum, când pe seama tuturor naţiunilor garantate sûnt drepturi égale, pentru-că vin esecutate din partea miliţiei, conducĕtorii lor şi preoţii lor vin aruncaţi în lanţuri, siliţi fiind sĕ-'şi retragă recursele, ba chiar sĕ-'şi denege subscrierile, întrebuinţate fiind în contra lor tot felul de mijloace teroristice. Dovezile cele mai triste le dau pentru ilustrarea acestora comunele Ghijasa-de-sus şi de-jos, precum şi tratarea de care a fost împărtăşit preotul *I. Roman* din *Bĕrghiş, I. Lebu* din *Şaldorf,* Ieron. Constantin din *Ighişdorf* şi I. Sinai din *Ilimbav.*

În schimb aleargă funcţionarii saşi dintr'o comună românească într'alta, comunicând locuitorilor, că teritorul le e decretat de terîtor săsesc şi că moşia moştenită dela strămoşii lor n'au sĕ o numească altcum decât »*Sachsenland*« şi de o ţeară a Saşilor au sĕ o considere. Ba comisarul districtului Sibiiu 'şi-a pus pe sigilul oficios titlul de: »*Comisar in ţeara Saşilor*« *k. k. Kommissär in Sachsenlande.*

Cu nimic nu o duc mai bine în privinţa aceasta Românii cari locuesc deasupra de părţile Murĕşului, în comitatele sus numite, dealungul hotarelor Ardealului. Ori-ce manifestare inocentă a vieţii lor naţionale e suprimată, ba chiar aspru pedepsită din partea comisarilor maghiari, în general duşmănoşi Românilor, ear' în parte compromişi, căci între ei sĕ află unul care a dat cinci honvezi pe spesele proprii pentru armata rebelilor, pe când altul a fost funcţionar înalt sub domnia lui Kossuth, a fost comisar guvernial.

Bisericile lor, ca cea catedrală din Arad, vin prefăcute în temniţe, spre mâhnirea credincioşilor!

Aceiaşi Maghiari îi acusă la guvernul legal ca avênd capete neliniştite cari şi mai nainte îi acusau la guvernul maghiar că sûnt aderenţi încăpĕţinaţi ai împĕratului. Ba acum nu li-se mai permite nici sĕ trimită delegaţi cari sĕ le presente Maiestăţii Sale omagiile, sĕ espună înaltului guvern durerile lor şi sĕ ceară sanarea acestora.

În Banatul timişan, unde Românii au nefericirea sĕ stee şi acum sub hierarchia sêrbească, preoţii români vin întemniţaţi din partea

http://statuldacia.info

episcopilor sêrbești sub diferite preteste nemotivate, numai pentru-ca sĕ nu aibă ocasiune sĕ protesteze în contra supremației națiunii sêrbești, la care sĕ rîvnește cu atâta inconsecvență.

Între numeroșii funcționari administrativi sûnt luați din mijlocul Românilor numai doi comisari districtuali, și anume, unul în Banat, celalalt în Ardeal, cu toate-că poporațiunea română în aceste părți ale monarchiei întrece de trei-ori pe ori-care alt popor. Ba chiar și între comisarii de cerc cei mai mulți sûnt neromâni și mulți cari nici nu cunosc limba poporului, cu toate-că aceasta sĕ pretinde espres în instrucțiune.

Dela Români sĕ pretind însușiri mai nalte decât dela Sași, Maghiari, Sêrbi, și după-ce 'i-au preterat sub diferite preteste sĕ dau posturile pe mâna indivizilor străini, cari atât cu privire la cunoștințele lor, cât și în ce privește capacitatea de a purta oficiul, stau mult îndĕrĕtul Românilor, ceea-ce s'a întêmplat în mai multe districte și cercuri.

Nu numai dela comisarii guverniali și districtuali sĕ pretinde esacta cunoaștere a limbii germane, ci și dela comisarii din cercuri și din sub-cercuri, deși necesitatea ei nu e recunoscută nici în instrucțiune și nici din partea cetățenilor de stat constituțional, din o țeară de coroană *negermană*.

Pe când Românii credincioși, cari pentru alipirea lor cătră împĕratul sûnt espuși actelor de rĕsbunare, au perdut întreaga lor avere; pe când vĕduvele și orfanii rĕmași fără pâne și fără adăpost în urma celor căzuți pe câmpul de luptă pentru împĕratul lor, sûnt dați pradă foamei și frigului, pribegind în toate părțile, fiindcă pentru ușurarea sorții lor nu s'a făcut nimic alta decât s'a adresat o ordinațiune preoților, parte păgubiți rĕu și ei din partea rebelilor, parte făcuți din partea episcopului Leményi sĕ treacă la maghiarism, ordinațiune, ca sĕ fie conscrise suferințele și perderile Românilor avute sub decursul rĕsboiului: vin siliți Românii cari nu 'și-au perdut averea întreagă, prin asistență militară, sĕ restitue rebelilor perderea avută în urma rĕsboiului, și vin constrînși sĕ clădească de nou casele dĕrîmate ale Maghiarilor, deși ei încă sûnt incendiați și rĕmași fără acoperemênt. (Casul dela Alămor și din împrejurimea Teiușului în Ardeal, sûnt strigătoare la ceriu!)

Pe câud rebelii, judecători de sânge ai Românilor și ucigașii acestora, pot sĕ umble neîmpedecați prin orașe și la țeară, conducĕtorii Românilor, cari în urma jertfirei lor au meritat sĕ fie tratați

http://statuldacia.info

cu considerare din partea guvernului, vin arestați la cea mai neînsemnată denunțare a Sașilor sau a Maghiarilor, și abia la câteva săptămâni, sau achitați, sau, fiindcă o prea deasă repetare a achitării ar putè scoate la iveală ușurătatea cu care sè face arestarea, pedepsiți cu închisoare de câte una sau două luni, care apoi li-se iartă, în mod generos. Pentru-ca însè cercetarea sè nu poată constata că a fost lipsită de basă arestarea Românilor deținuți în urma denunțărilor netemeinice, sè aplică la facerea lor numai oameni luați din șirul denunciaților, ear' nu și din mijlocul Românilor, ceea-ce e tot așa de mirat ca și aceea, că pentru conscrierea suferințelor și a perderilor pe cari le-au avut Românii în decursul rèsboiului nu sè întrebuințează oameni, cari posed încrederea poporului român și au întrebuințat-o pentru a menținè neclintită în popor credința cătrè împèratul, pentru a-'l îndemna la aducerea jertfelor celor mai mari, și pentru a-'l duce în rèsboiul sângeros, în contra inimicului. Prin presența acestor bărbați, poporul ar fi întru-câtva consolat în neconsolabila sa miserie, și totodată ar fi apèrat în contra șoptirilor venite din partea Maghiarilor, cari nu înceată a presenta guvernul austriac înaintea poporului român dela țeară ca lui rèuvoitor, și pentru a-'i dovedì aceasta se provoacă chiar la actualele dispositii luate din partea organelor guvernului.

Înalt minister! Ca oameni supuși în toată sinceritatea, credincioși monarchului lor, și totdeauna avènd în vedere interesele înaltului guvern, a cărui încredere ne măgulim a o poseda, — ne-am ținut de inevitabilă datorință sè punem în cunoștință înaltul minister despre împrejurările sus amintite, și tocmai în interesul guvernului ne permitem a ruga înaltul minister, că cu considerare la dorințele întregei națiuni române, esprimate în general în petițiunea presentată M. Sale în 25 Februarie a. c., dorințe basate pe principiul egalei îndreptățiri și isvorîte de-adreptul din acest principiu, a căror resolvare națiunea o așteaptă încă cu dor, — sè binevoească a face următoarele dispositiuni:

1. Împărțirea părții monarchiei, locuită de Români, cu toate-că e împărțire provisorie, întru-cât la efectuirea ei principiul egalei îndreptățiri a tuturor naționalităților a fost desconsiderat cu privire la Români, în favorul altor națiuni, sè se rectifice amèsurat acestui principiu, încă înainte de convocarea dietei, ear' națiunea română sè nu fie supusă alteia, ci de-adreptul guvernului central, pentru a putè fi împedecate pe calea aceasta frecările la alegerile de deputați, frecări

http://statuldacia.info

cari pe lângă sentimentul național îndeobște desvoltat pot să devină ușor sângeroase, și pe altă cale nu pot fi ușor evitate fără a se restrînge libertatea constituțională de alegere.

2. Românii să fie considerați la ocuparea posturilor publice în proporțiunea poporațiunii ce o dau, ear' cei compromiși și puși în fruntea lor să fie delăturați.

3. Limba română să primească valoare nu numai în biserică și în școală, ci și în oficii, in toate raporturile vieții publice și civile, cum să spune și în §-ul 71 al constituțiunii imperiale.

4. Conducătorii Românilor, acesti probați credincioși ai adoratului monarch, să nu mai fie persecutați, preoții români să nu mai fie întemnițați și peste tot credinciosul popor român să nu mai fie terorisat fără nici un folos.

5. Precum Sașilor, cari în proporție cu Românii au perdut foarte puțin, și precum Sêrbilor, cari n'au avut să supoarte o probă mai grea decât Românii, să se dee și Românilor, cari după o puternică decimare, cu perderea tuturor bunurilor lumești, 'și-au scăpat vieața: un ajutor amăsurat perderilor și lipselor lor, pentru-ca miile și earăși miile de văduve și de orfani, precum și de suferinzi, de toate vîrstele și de diferite sexe, să fie scăpați din gura miseriei.

6. Pentru educarea națiunii române și pentru desvoltarea naționalității acesteia *să se ridice o universitate română* la un loc potrivit, precum și alte institute de instrucțiune și educațiune, cât mai curênd, pentru a nu ne mișca necontenit în cercul în care denegate erau până acuma pentru Români toate mijloacele de educare, ca se le poată fi aruncată în față lipsa de cultură și de cvalificațiune necesară. Înainte de toate însă, să binevoească înaltul ministcr de culte să resolveze fără amênare petițiunea înaintată la 1 Septemvrie, în chestia deschiderii unei facultăți de drept române, pentru-ca tinerimea română pusă pe studiu, după-ce a perdut doi ani prețioși. să nu mai peardă timpul cel scump în nelucrare, spre cea mai mare perdere a ei și a națiunii întregi.

În fine repetăm cu plină încredere rugarea umilită, ca să se dee grabnică resolvare petițiunii des numite, care conține dorințele generale ale Românilor, prin ce apoi jertfele națiunii ar fi recunoscute, dorințele juste împlinite, situația în general ameliorată, ear' națiunea însași ar fi pusă în positiunea de a forma razim puternic pe seama tronului M. Sale, zid puternic pe seama monarchiei, a cărei unitate și soliditate puternică Românii o doresc cu toată sinceritatea.

http://statuldacia.info

Înalt minister! Noi am presentat poporului român guvernul împĕrătesc totdeauna ca fiind drept şi cu îngrijire părintească, ear' poporul s'a întărít în credinţa aceasta într'un mod vrednic de mirare. Rugăm deci înaltul guvern, tocmai în numele acestui popor, care, de secole necunoscut şî subjugat, a ajuns acum la plina conştienţă, nu numai a drepturilor sale ci şi a datorinţelor ce le are faţă de guvern, — sĕ ne dee un semn cu care sĕ ne putem scoate dela popor cuvêntul amanetat, semn ce nu poate sĕ consiste decât tocmai numai în resolvarea petiţiunii sale.

Ai înaltului minister împĕrătesc prea supuşi servi, *Viena,* 10 Ianuarie 1850. Delegaţii naţiunii române: *Ioan Popasu* m. p., protopresbiterul Braşovului, *Petru Mocsonyi* de Foeni m. p., din Banat, *A. Treb. Laurian* m. p., din Ardeal, *Dr. Ioan Dobran* m. p., agent de curte, din Banat, *Petru Cermena* m. p., căpitan de poliţie, Timişoara, *Dr. Constantin Pomuţiu* m. p., din Ungaria, *Grigore Popoviciu* m. p., din Ungaria, *Vincenţiu Babeş* m. p., din Ungaria, *Alexandru Atanasevici* m. p., din Banat, *Ioan Popovici* (Iova) m. p., din Banat, *Constantin Udrea* m. p., din Banat". —

http://statuldacia.info

Memorandul lui Şaguna.

Împărţirea administrativă, prea meşteşugită a Ardealului, precum şi desconsiderarea Românilor la îndeplinirea posturilor de funcţionari publici, au îndemnat pe episcopul *Şaguna* să se adreseze şi el, personal, guvernului cu un memorand, în care să-'i descopere toate gravaminele şi toate lipsurile naţiunii române, cerând îndreptare.

Memorandul acesta încă a putut fi presentat guvernului dela Viena numai pe la începutul anului 1850, şi are următorul cuprins:

„Înaltului minister imperial regesc. În aceste momente de mare însemnătate, când. după-ce cele mai multe dintre ţările de coroană aflătoare sub gloriosul sceptru austriac 'şi-au primit noua formaţiune pe basa constituţiei imperiale din 4 Martie 1849, e aproape şi Ardealul de primirea unei constituţiuni regnicolare din mânile bogate în binecuvêntare ale M. Sale, preagraţiosului nostru monarch, îmi iau voe, condus de datorinţele ce-'mi sûnt impuse ca unui fiu al naţiunii române şi ca unui archiereu al unei mare părţi din aceasta naţiune. să mĕ apropiu cu veneraţiune de consilierii Coroanei, pentru-ca în numele acestui popor, care formează mai bine decât două terţialităţi din întreaga poporaţiune a Ardealului. şi a cărui esistenţă sau neesistenţă pe viitor depinde numai dela formaţiunea viitoare a teritorului locuit de el, *se-'mi ridic cuvêntul întru aperarea lui.*

Un nou edificiu e de ridicat în Ardeal, fiindcă cel vechiu e dĕrîmat. Aceasta a declarat-o prea graţios M. Sa în paragraful 74 din constituţia imperială din 4 Martie 1849, prin cuvintele următoare:

„Formaţiunea internă şi constituţia marelui-principat al Ardealului va fi stabilită prin un nou statut regnicolar, după principiul perfectei independenţe de regatul Ungariei şi al egalei îndreptăţiri a

http://statuldacia.info

tuturor naţionalităţilor locuitoare în ţeară, în consonanţă cu constituţia aceasta imperială".

Despre o reîntroducere a vechiului sistem în Ardeal nu poate deci sĕ mai fie vorbă, pentru-că voinţa M. Sale, esprimată în cuvintele citate, 'i-se opune. Dar' că la ridicarea noului edificiu nu s'ar putè folosì şi material din zidirea dĕrîmată, e o chestiune, dela a cărei fericită resolvare depinde viitorul bine al Ardealului.

Constituţia Ardealului de mai nainte de Martie anul trecut se basa numai pe sistemul celor trei naţiuni şi al celor patru religiuni recipiate, şi apoi pe sistemul feudal. Nu esistă lege din vremile de mai nainte de Martie, care sĕ nu fie, în mod direct sau indirect, efluxul acestui sistem.

Formaţiunea nouă a Ardealului a primit însĕ de basă, prin susnumitul paragraf al constituţiei imperiale, egala îndreptăţire a tuturor naţionalităţilor locuitoare în ţeară, şi consonanţa cu constituţia imperială, adecă: *eliberarea supuşilor din raporturile de supunere.*

Din ruinele vechiului edificiu nu poate fi întrebuinţat deci nimica la ridicarea zidirei celei nouă, dacă cumva nu se intenţionează punerea ei în primejdia, ca prin contragerea în sine a acestor ruine, sĕ fie espusă unei apropiate nimiciri. Tot ce se face în Ardeal trebue sĕ fie deci nou, sau cel puţin, tot ce în ţĕrile de coroană imperiale a esistat până acuma ca ceva bun, şi până acuma n'a putut fi estins şi asupra Ardealului, din înderĕtnicía aristocraţiei maghiare, sĕ fie întrodus în ţeara aceasta.

Înainte de toate e necesară în Ardeal o nouă împărţire de ţeară, cu ţinerea în vedere a posiţiei geografice, cu considerare la naţionalităţi, şi totodată favorabilă şi pentru administraţiune. Împărţirea efectuită în toamna anului trecut nu poate fi numită reuşită, de ce nu trebue sĕ ne mirăm, fiindcă s'a făcut nemijlocit după sufocarea revoluţiunii şi fară sĕ se fi dat ascultare glasului celei mai numĕroase naţiuni din ţeară. Greutăţile ivite mai târziu în administraţie, tocmai pentru împărţirea aceasta, şi însemnatele schimbări cari au trebuit sĕ fie făcute, dovedesc din destul esactitatea celor afirmate.

Greşala cea mai mare, comisă cu ocasiunea acestei împărţiri, a fost prea îngrijita considerare, s'ar putè zice *favorisare,* a elementului săsesc. La formarea districtului Sibiiu nu s'a procedat dela principiul de a sĕ face mai uşoară administraţia, ci de a aduce şi cele mai rĕsfirate atome ale neamului săsesc sub un suprem comisar districtual,

http://statuldacia.info

prin ce multe enclave din alte districte au fost incorporate la districtul Sibiiu, spre cea mai mare pagubă a administrațiunii.

Dar' și la formarea districtului Udvarhely, acum Maros-Vásárhely, sĕ pare că voința înaltului guvern este, sĕ rĕsplătească cu binefacere Sĕcuilor rĕsvrătitori tradarea comisă față de monarchul; pentru-că nu numai că au fost comasați toți într'un district, ci au primit numai funcționari maghiari, ear' limba maghiară li-s'a dat ca limbă oficială, așa, că din multe părți sĕ aude plângerea, că făcênd călĕtorii prin Sĕcuime nu știe omul dacă sĕ află sau nu pe teritor austriac.

Cu cât altcum au fost tratați Românii cei rĕu decimați din partea rebelilor pentru neclintita lor credință și alipire cătră tron!

Deși în districtul Sibiiului ei formează jumĕtatea mai mare, ear' în districtul Murĕș-Oșorheiului o parte însemnată a poporațiunii, totuși n'au primit până acuma decât în districtul dintâiu doi comisari de sub-cerc, și în cel din urmă unul singur din sînul lor, așa, că ei și acum sûnt espuși încă volniciilor asupritorilor lor de mai nainte.

Dar' cu toate-că Românii au motiv suficient sĕ fie nemulțumiți cu împărțirea teritorială a Ardealului făcută în anul trecut, nemulțumirea lor nu e îndreptată în contra principiului împărțirii în districte, cercuri și sub-cercuri, ci numai în contra modului cum a fost aplicat acest principiu. Principiul însuși e recunoscut de folositor din partea Românilor și a fost aplacidat de ei.

Un alt postulat al națiunii române e separarea justiției de cătră administrațiune, decretată și în §-ul 102 din constituția imperială. Adevĕrat, că în cele mai multe districte ale țĕrii s'a făcut din destul în privința aceasta, dar' cu privire la districtul Sibiiului paragraful a rĕmas până astăzi neaplicat. Aici justiția e eserciată și acum din partea autorităților administrative, din partea magistratelor, compuse numai din Sași. Cum poate însĕ sĕ aibă Românul, care a făcut esperiență în decurs de multe secole. că birocrații Sașilor au căutat numai sĕ asuprească pe Români, sĕ aibă încredere în justiția *astfel* eserciată, numai din partea Sașilor? Cum ar putè fi de așteptat, ca birocratul sas, obicĭnuit sĕ esercieze domnie asupra Românilor, numai din pietate față de §-ii 5 și 74 din constituția imperială, cari fac pe Români egali cu Sașii, sĕ le facă dreptate Românilor, fără a sĕ pune stavilă cuvenită îndemânărilor sale?

Pentru-ca însĕ binefacerile despărțirei justiției de cătră administrație sĕ se reverse în mĕsură cât sĕ poate mai mare asupra poporațiunii Ardealului, e neîncunjurat de lipsă ca codul civil și

http://statuldacia.info

penal austriac să fie întrodus și în țeara aceasta, fiindcă numai așa poate fi evitată reapariția volniciilor moștenite din justiția ungurească și săsească.

Mai sînt și alte motive, cari au făcut ca Românii să dorească introducerea codului austriac în Ardeal. Ei vreau să ajungă prin aceasta în legătură mai strînsă cu imperiul, vreau, ca prin întroducerea uneia și aceleiași justiții în monarchia întreagă să fie mai bine întărită puterea centrală, ca Ardealul, care mai nainte avea slabe legături cu imperiul, să fie acum legat de el în mod nedespărțit.

Realisării egalei îndreptățiri a tuturor naționalităților, decretată în mod solemn în atâtea rescripte împărătești, și sancționată chiar și în constituția imperială, atât în general, cât și cu specială privire la Ardeal, îi privesc în cale cu incordată așteptare și Românii de pe fundul regiu. Pentru-că fără a băga în seamă cuvintele pe cari marinimoșii monarchi ai Austriei le-au rostit de nenumărate-ori cu privire la fundul regiu, cuvinte dictate de iubirea lor de dreptate, că: »*Natura fundi Regii diversitatem jurium non admittit* , — Sașii s'au încumetat totuși să despoaie pe Românii aflători cu ei împreună în preponderanță pe același fund regiu de toate drepturile politice, pentru a-'i reduce politicește la zero. Și pentru-ca aceste cătușe puse Românilor să fie cât să poate mai durabile, 'i-au despoiat de toate mijloacele materiale și morale prin cari puteau să se ridice. Până mai nainte cu câțiva ani închise țineau pentru ei școalele, interzisă le-a fost eserciarea meseriilor. luate au fost cu puterea dela comunele românești pământuri, livezi. păduri, etc. sub diferite preteste, pe scurt, Sașii au lăsat pe seama Românilor numai atâta vieață, câtă era necesară ca acestia să vegeteze cu chiu cu vai.

Dacă deci Sașii rămân și mai departe în drepturile eserciate înainte de Martie 1848 prin usurpație în contra Românilor; dacă vechia și clasica numire a părții ostice din Ardeal de *fund regiu«*, locuit de Sași și Români, dintre cari acesti din urmă să află în majoritatea covârșitoare, va fi schimbată cu aceea de *Sachsenland* , sau dacă această parte de țeară va fi prefăcută într'o țeară săsească de coroană: nu numai că principiul despre egala îndreptățire a tuturor naționalităților, decretat în mod solemn în multele rescripte, edate nu numai de M. Sa împăratul Ferdinand, ci și de acum glorios domnitorul monarch Francisc Iosif, să va preface în promisiune goală, ci și constituția imperială, în care să zice la §. 5 că: „Toate popoarele sînt egal îndreptățite și fiecare popor are un drept inviolabil de a-'și

http://statuldacia.info

apĕra şi conserva naţionalitatea şi limba“, ear' la §. 74, că: „Formaţiunea mai nouă şi constituţia marelui principat al Ardealului va fi determinată după principiul fundamental al egalei îndreptăţiri a tuturor naţionalităţilor din ţeară“,... va devenì numai literă moartă.

Dar' cu toate-că Românii sûnt mult îngrijoraţi din causa nisuinţelor Saşilor îndreptate în contra esistenţei lor politice, ear' cugetul, că Saşii nu urmăresc alta decât readucerea Românilor de pe »*fundul regiu*« la starea veche de epitropie, îi umple de frică şi de groază, ei n'au perdut totuşi speranţa, din contră, sûnt pe deplin convinşi, că înaltul guvern împĕrătesc va realisa în toate părţile locuite de Români împlinirea *promisă* din partea preaînaltă a justelor dorinţe, cuprinse în petiţiunea înaintată din partea credincioasei şi supusei delegaţiuni române.

Chestia cu »*Zunft*«-urile de pe *fundul regiu* merită sĕ formeze obiect de înaltă atenţiune pe seama guvernului împĕrătesc. Posiţia fundului regiu e foarte acomodată pentru a stabilì aici vatră pe seama industriei, pentru-că de-oparte principatele române pot sĕ-'i lifereze în abundanţă productele brute, de altă parte articolele de industrie au în aceleaşi ţĕri căutare şi trecere bogată.

Zunft -urile au ştiut se esploateze în favorul lor aceasta situaţiune favorabilă, statului însĕ, care susţine cu grele jertfe aceste raporturi favorabile ale monarchiei cu ţĕrile vecine, 'i-au adus prea puţine avantagii. *Zunft*«-urile au denegat primirea în sînul lor pe *fundul regiu* fiecăruia, care nu era Sas de origine; ori apoi 'i-au acordat primirea numai după învingerea unor mari greutăţi. Românii nici n'au fost admişi sĕ înveţe măiestrii. Din motivul acesta numĕrul industriaşilor n'a putut sĕ se înmulţească şi articolele de industrie nu puteau sĕ fie produse în cuantitatea necesară pentru a se putè acoperì de tot lipsa lor în principatele dela Dunăre. Urmarea a fost, că principatele dela Dunăre 'şi-au întors privirea spre Englitera şi au început sĕ procure de acolo articolele necesare de industrie, prin ce a suferit mult comerciul Austriei cu principatele dela Dunăre şi în consecinţă s'au împuţinat în mod însemnat şi venitele statului.

Dar' chiar şi publicul din ţeară sufere în mod nemărginit din causa *Zunft*-urilor, pentru-că din lipsa de concurenţă productele industriale vin plătite îndoit aşa de scump ca mai nainte, şi nici pe prĕţul acesta nu sûnt de căpĕtat.

Regularea afacerilor religionare în Ardeal, pe basa perfectei libertăţi de convingere şi a egalei îndreptăţiri a tuturor confesiunilor

http://statuldacia.info

creştine. acordate prin §-ul 2 din drepturile fundamentale. încă formează o necesitate inevitabila pentru Ardeal. Până la Martie 1848 se bucurau în Ardeal toate religiunile creştine de perfectă libertate. numai biserica orientală a fost eschisa dela aceasta libertate. Biserica orientală 'şi-a avut asemenea epoca ei de înflorire în ţeara aceasta în timpurile mai vechi, îşi avea metropolia ei, mai multe episcopate, mănăstiri, tipografii, toate provĕzute cu însemnate averi şi moşii. Dar' cu întrarea şi în Ardeal a reformaţiunii, pe la mijlocul secolului XVI., după scoaterea aproape totală a catolicismului din ţeară. a început a fi şi biserica orientală obiect de atac. Nu era destul că principii maghiari ai ţĕrii, cari au trecut grabnic la reformaţiune, au confiscat toate averile bisericei orientale şi le-au donat comunităţilor reformate, ci au mai întrebuinţat şi toate mijloacele de forţa pentru a îndupleca pe Români sĕ primeasca reformaţiunea. În special metropoliţii nostri din Alba-Iulia au avut sĕ supoarte persecuţiuni ne mai auzite, prin ce slăbită a fost basa metropoliei orientale în Ardeal atât de mult, încât n'a putut sĕ treaca peste finea secolului XVII.

Din zilele acestea. până pe vremea domniei împĕratului Iosif II. de glorioasă aducere aminte, posiţia bisericei orientale în Ardeal era aceea a unui copil orfan. Abia era tolerată şi n'avea cap bisericesc. Din zilele acestui mare monarch a început însĕ sĕ rĕsufle mai liber.

Împĕratul Iosif II. a edat şi pe seama bisericei orientale edicte de toleranţă. şi 'i-a dat şi pe Archiereul, jelit aproape o sută de ani. Din acel moment situaţia bisericei orientale a devenit mai favorabilă, până-ce în fine s'a ivit anul 1848. plin de evenimente. Românii orientali din Ardeal au fost cei dintâiu cari în unire cu conaţionalii lor gr.-catolici s'au opus planurilor trădatoare ale partidei revoluţionare, la început pe cale petiţionară, mai târziu însĕ, când au vĕzut că nu ajută nimica, ear' rebelii stropesc pământul cu sânge românesc, cu armele în mână, la ce provocaţi au fost, atât prin manifestul împĕrătesc din 3 Octomvrie 1848, cât şi prin proclamaţiunea generalului, comandant militar, baron de *Puchner*.

Că în decursul rĕsboiului de un an Românii ce au prestat pentru preaînaltul tron. sĕ poate vedè din jertfele aduse. Din conspectele sumare ale protopresbiterilor mei se vede, că numai din diecesa mea 'şi-au găsit moartea 3188 bărbaţi şi 440 femei, pentru credinţa cătră monarch, pe lângă cari sûnt încă de înşirat şi *opt* preoţi. Pe lângă aceasta o biserică a fost dĕrîmată până la pământ

http://statuldacia.info

40 incendiate, 319 mai mult ori mai puțin jefuite, între ele și capela episcopească, așa, că paguba bisericilor numai din câteva protopresbiterate se urcă la 125.148 fl. Ear' perderea fiilor mei sufletești din diecesă? E incalculabilă. Nu esistă comună în țeara întreagă, unde Românii să nu-'și fi perdut averea, în intregime sau în parte. Sute de sate românești au fost prefăcute în cenușe, ear' locuitorii lor pribegesc acum fără căpătâiu. Din datele autentice ce le are oficiul diecesan reiese, că perderile fiilor diecesei, din partea cea mai mică a ei, trece peste suma de 2,059.597 fl. Ear' perderea ce a avut-o episcopul diecesei în averea sa privată face 30.000 fl.

Dacă deci biserica orientală, sub împrejurările de mai nainte nefavorabile pentru ea, a știut să întărească în inimile fiilor ei credința către monarchul atât de bine, încât acestia în zilele când tronul împărătesc era amenințat au sărit ca un singur om și împreună cu Archiereul lor au jertfit vieață și avere pentru tron, — ce roade admirabile ar da ea atunci, când M. Sa s'ar îndura să decreteze *restaurarea* metropoliei orientale române din Alba-Iulia, care, cum se vede din alăturata *Pro memoria,* a esistat dela lățirea creștinismului prin părțile acestea până la finea secolului XVII., — esecutându-se libertatea de credință acordată în §-ul 2 din drepturile fundamentale dela 4 Martie 1849 în toate consecvențele sale, și cu privire la biserica orientală.

Dorința Românilor orientali din țările de coroană ale Austriei de a vedè restaurată vechia lor metropolie din Alba-Iulia nu e, cum afirmă contrarii Românilor și contrarii bisericei orientale române, fantomă eșită din creerii unor corifei români. Nu! E un drept nerestornabil, eserciat în decurs de cincisprezece veacuri, drept, pe care acțiuni de tradare n'au putut să-'l nimicească, și pe care a-'l avea de nou este dorința fiecărui Român oriental din Austria, ceea-ce se poate constata, atât din representațiunile credincioasei și supusei delegațiuni române, cât și din protocolul sinodal înaintat înaltului minister împărătesc regesc pe calea guvernului, luat în adunarea sinodală a credincioșilor orientali din Ardeal, și din petițiunea, compusă pe basa aceluiași protocol, și trimisă pe aceeași cale preaînaltului tron în 10 Aprilie a. c.

Pentru-ca folosirea tuturor drepturilor civile și politice, și desvoltarea națională, garantată Românilor prin charta dela 4 Martie, în viitor să nu mai poată fi știrbită, e neîncunjurat de lipsă, ca bunăstarea lor materială și educarea lor morală și intelectuală să fie promovată,

http://statuldacia.info

ear' participarea, acordată prin constituţiunea imperială cetăţenilor de stat din Austria, la legislaţiune, atât în afacerile imperiului cât şi în ale ţĕrii, sĕ se facă posibilă şi naţiunei române prin stabilirea unui cens mic. Un isvor principal al asupririi politice sub care au gemut Românii până la anul 1848 e de căutat în eschiderea lor din legislativă şi în eserciarea acestui drept numai din partea aristocraţiei maghiare şi a birocraţiei săseşti, cari se îngrijau sĕ folosească legislatura ca un mijloc pentru a asŭprì pe Români.

Dacă dreptul electoral, activ şi pasiv, s'ar face pendent dela un cens mare, Românii n'ar avea nici un folos de participarea la legislatură, acordată lor prin constituţia imperială, şi mai curênd sau mai târzíu ar perde de nou drepturile politice.

O altă condiţiune prin care s'ar putè garanta Românilor folosirea drepturilor politice pentru totdeauna ar fi ridicarea bunăstării lor materiale şi promovarea culturei lor morale şi intelectuale. Istoria ne arată, că nisuinţele naţiunilor privilegiate din Ardeal au fost îndreptate totdeauna într'acolo, ca Românii sĕ fie puşi în sărăcie, pentru a li-se lua prin aceasta posibilitatea de a mai ajunge cândva la importanţă politică. Şi în scopul acesta nu numai că au căutat sĕ înstrăineze de neamul lor pe fiii cei mai cu stare ai naţiunii române, prin diferite ademeniri cu mari favoruri, ci şi pe poporul român dela ţeară au umblat sĕ-'l ruineze prin împovĕrarea lui cu cele mai grele sarcini.

Dovadă faptul nerĕsturnabil, că o mare parte din aristocraţia maghiară de astăzi e de origine română.

Asigurarea proprietăţii ţĕranului în contra pretensiunilor nedrepte ale domnului seu de mai nainte; eliberarea comerciului şi a industriei din cătuşele în cari le-a pus aristocraţia maghiară şi burghezimea sasă; despăgubirea de perderile avute în decursul rĕsboiului revoluţionar pentru credinţa lor: sûnt mijloace prin cari s'ar putè promova bunăstarea materială a Românilor.

Cultura intelectuală sĕ lăţeşte prin şcoală, cea religioasă-morală prin biserică şi servitorii bisericei. Starea şcoalelor din diecesa mea nu putea sĕ fie mulţumitoare, în urma apĕsării politice-religioase sub care gemea naţiunea română şi biserica mea, din care motiv adunarea diecesană (sinodul) a făcut din ea obiect al deosebitei ei atenţiuni, pentru-ca resultatele consultărilor sĕ le treacă sub punct 17 în protocolul sinodal. Şi eu îmi permit de nou sĕ rog cu umilinţă înălţatul minister imperial, sĕ iee în graţioasă considerare constatările făcute.

http://statuldacia.info

Pentru-ca servitorii lui Dumnezeu să se poată dedica cu zel mai mare înaltei lor misiuni, care e răspândirea și promovarea culturii religioase-morale în popor, să se îndure înaltul minister, cu grațioasă ținere în vedere a operatului meu. înaintat la 1 Ianuarie a. c. mult stimatului comisar imperial *Edward* de *Bach*, a sistemisa o dotațiune potrivită pe seama clerului meu, și a acorda totodată din vistieria statului mijloacele necesare pe seama diecesei mele, cari să o poată pune în posiția de a-'și ridica un seminar în care să facă educația clerului tinĕr, amĕsurat spiritului timpului de astăzi.

Acestea sînt cuvintele. pe cari eu, în ajunul importantelor decisiuni ce să vor lua cu privire la Ardeal, 'mi-am ținut de imperioasă datorință să le adresez înaltului minister. în numele unei națiuni credincioase, și a unei confesiuni, care formează o terțialitate din întreaga poporațiune a Ardealului.

Să binevoească înaltul guvern imperial să o iee în considerare și să esopereze la înaltul tron, ca în noua constituție regnicolară a Ardealului, atât națiunii române să 'i-se garanteze toate libertățile cari îi sînt asigurate în principiu prin constituția imperială din 4 Martie, cât și bisericei orientale din Ardeal să 'i-se redee posiția ce-'i compete, avută în decurs de secole, din care a fost scoasă numai în urma asprelor prigoniri din partea principilor maghiari reformați ai țĕrii, în înțelesul constituției și a drepturilor fundamentale din 4 Martie 1849.

Îmi permit a încheia aceste umilite espuneri cu atingerea unei chestiuni, care sigur că a format obiect de discuțiune în sînul înaltului minister împĕrătesc, precum în urma importanței ei a atras asupră-'i și privirea, nu numai a națiunii române, ci și a celoralalte popoare locuitoare în țeara Ardealului. Înțeleg viitoarea situație a regimentelor românești de graniță din Ardeal.

Nu mai formează secret, că din o anumită parte s'a făcut propunere înaltului minister pentru disolvarea acestor regimente. Pentru a da sprijin acestei propuneri, să va fi spus, că regimentele românești de graniță din Ardeal n'au luptat în rĕsboiul revoluționar cu curajul și cu statornicia care ar reclama esistența lor și pe mai departe. Tot așa li-se poate imputa lor și nesuccederea sufocării rebeliunii din Ardeal în anul 1848 și necesitatea retragerii în Valachia în luna Martie 1849, în mare parte. Deși nu-'mi pot atribui drept de judecată în chestii strategice, cutez a afirma, că nu e necesară acusarea unui credincios corp de armată pentru a da de adevĕratul motiv al catastrofei din anul 1849,

http://statuldacia.info

Adevĕrata causă a acelor desastre e de căutat în insuficienţa forţelor puse în faţa inimicilor fanatisaţi, în desconsiderarea inimicului, în împărţirea trupelor împĕrăteşti devenită necesară în urma estinderii prea mari a rebeliunii, în prea puţina energie cu care a fost purtat rĕsboiul, în prea deasa întreruperé de comunicaţiune între Ardeal şi reşedinţă, şi în lipsa depositelor interne de arme şi a altor recuisite necesare pentru purtarea de rĕsboiu.

Că grăniţerii români 'şi-au făcut datoria şi au privit cu resignare, cu dispreţ în faţa morţii, sĕ poate constata din destul din împrejurarea, că ei atunci, când câteva companii din al doilea règiment român. cari pentru denegarea supunerei faţă de ministerul unguresc au ajuns în robie la Pesta, au fost ameninţate cu decimare din partea guvernului revoluţionar dacă nu vreau sĕ lupte în rînd cu trupele insurgenţilor, au preferit moartea, dar' nu 'şi-au călcat credinţa. Ear' cel-ce nu sĕ teme sĕ primească moartea din mâna călăului, nu poate sigur sĕ nu aibă curaj şi în rĕsboiu!

Acusa de laşitate, adresată astăzi grăniţerilor români din Ardeal, e cu atât mai misterioasă, cu cât e de obşte cunoscut, că grăniţerii dela 1848 şi 1849 sûnt urmaşii grăniţerilor dela 1789, 1813 şi 1814, cari atât în rĕsboaiele turceşti, cât şi în cele franţuzeşti, au luptat cu bravură rară, secerând de pe câmpul de rĕsboiu numai onoare şi glorie. Şi de ce sĕ nu-'şi fi făcut datoria numai graniţerul român din Ardeal, în anii plini de evenimente 1848 şi 1849, pe când grăniţerul român, din Banat a câştigat la Breschia cununa de laur a imortalităţii?

Şi apoi regimentul *Carol Ferdinand* şi batalionul de grenadiri *Urraka,* cari 'şi-au câştigat în rĕsboaiele anului 1849 glorie neperitoare, nu sûnt compuse în mare parte din barbaţi cari sûnt de una şi aceeaşi origine cu grăniţerul român?

Înaltul minister sĕ binevoească a avea deci în vedere aceste împrejurări şi sĕ scape pe fiii credincioşi din graniţă ai naţiunii române de ruşinea de a fi scoşi din rîndurile regimentelor austriace de graniţă. în cari au luptat de un secol cu vitejie pentru preaînaltul tron, în contra inimicilor, atât din afară, cât şi din lăuntru.

Al înaltului minister împĕrătesc, etc. *Şaguna* m. p.“

http://statuldacia.info

Repriviri.

Încheiem epoca aceasta a anilor 1848 şi 1849. E cea mai frumoasă în întreaga istorie a vieţii noastre publice, — pentru-că deşi scurtă, ea a format un şir neîntrerupt de acţiuni bine chibzuite, bine esecutate, şi esecutate în mijlocul celor mai mari primejdii deslănţuite asupra celor însărcinaţi cu ducerea lor la îndeplinire.

S'a început cu scuturarea lanţurilor sclăviei, pe cari poporul român le-a purtat lungi secole de-arîndul, zdrobindu-le acum din propria sa putere, şi cu dela sine putere, în vîrtutea vitalităţii sale, decretându-se de popor independent, de naţiune liberă şi egal îndreptăţită cu celelalte naţiuni din ţeară, şi s'a terminat cu deplângerea celor mai buni dintre ai nostri, căzuţi jertfă credinţei şi alipirii lor cătră tron şi casa domnitoare.

Erau pe acele vremuri mulţi dintre ai nostri, cari la sgomotul asurzitor al armelor, la înfiorătorul aspect al movilelor formate din corpuri omeneşti, se întrebau, că la ce bun se face aceea ce sĕ face? Pentru-ce îşi varsă Românii scumpul lor sânge şi dau pradă scumpe vieţi, când şi de altcum atât de puţine au?

Obştea română era de credinţa, că bine s'a făcut aşa cum s'a făcut, şi că necesar era sĕ se facă aşa, ear' rĕsplata are sĕ urmeze. Pesimiştii însĕ ziceau (şi erau mulţi de acestia), că cu jertfele enorme de sânge şi de avere, aduse din partea Românilor, naţiunea română nu va ajunge la scopul dorit, şi de o adevĕrată emancipare politică nu se va împărtĕşi. După trecerea primejdiei Românii vor fi daţi la o parte, şi când va venì treaba la frângerea pânii, *ei* vor fi earăşi cei scurtaţi, ca de atâtea-ori în trecut.

Sub presiunea acestor temeri de o parte, şi bănueli de altă parte, a lucrat, atât delegaţiunea română dela Viena, cât şi comitetul naţiunei române, care, pe lângă activitatea desvoltată în jurul conducerei poporului romău din Ardeal, se ocupa cu mare îngrijire şi cu adunarea

http://statuldacia.info

şi pregătirea materialului pentru dieta ce credea că va fi convocată la Sibiiu. Delegaţiunea română earăşi am vĕzut cum a căutat la toate ocasiunile şi pe toate căile sĕ informeze guvernul şi coroana în modul cel mai esact despre raporturile politice de mai nainte din Ardeal, despre starea materială şi culturală a poporului român şi despre jertfele enorme aduse din partea naţiunei române în interesul patriei, pentru salvarea tronului şi a libertăţii constituţionale.

De altcum e bine stabilit faptul, că atât guvernul, cât şi curtea dela Viena, erau bine informate despre Români, chiar şi din rapoartele primite dela comandanţii militari, cari numai lucruri frumoase scriau despre credincîosul şi viteazul popor român. Ştirile ce le primea comitetul naţiunei române, din centru, dela Viena, erau favorabile şi menite sĕ inspire cea mai mare încredere într'un viitor sigur. Planul Vienei era, sĕ reorganiseze cu desĕvîrşire Ungaria şi Transilvania, după naţionalităţi, pe basa constituţiei imperiale dela 4 Martie 1849, aşa, ca fiecare din naţionalităţile ţĕrilor acestora sĕ-'şi aibă capul seu propriu, administraţia sa proprie, şi sĕ fie supusă deadreptul împĕratului Austriei. Era plănuită deci crearea unui stat *federativ,* cu delimitare naţională. De altcum aceasta era şi dorinţa popoarelor din monarchia austriacă, ales a Românilor. Credinţa fruntaşilor români de pe acele vremuri era, că naţionalităţile din monarchie nu pot fi sigure de esistenţa lor, şi nu li-se pot da garanţii că nu vor fi împedecate în libertatea desvoltării lor materiale şi culturale, decât numai aşa, dacă pe seama fiecăreia din ele se separează o parte de ţeară, partea locuită de ea, şi 'i-se acordă dreptul de a se guverna singură, sub un şef suprem, care sĕ fie împĕratul Austriei.

O egală îndreptăţire a tuturor popoarelor puse sub scutul casei habsburgice se accentua şi în dieta dela *Kremsier,* întrunită pentru a desbate şi a primì drepturile fundamentale pe cari era sĕ fie clădită constituţia monarchiei.

Chiar şi noul monarch, *Francisc Iosif I.,* îşi alesese de simbol al domniei maxima »*viribus unitis* , ca semn evident, că din partea domnitorului încă e dorită apropierea de popoarele monarchiei şi cooperarea lor la conducerea de stat, pentru-că simbolul acceptat nu poate sĕ însemne alta decât că dorinţa preaînaltă este, ca puterile unite *ale monarchului şi ale popoarelor sale* sĕ clădească edificiul patriei comune, asigurându-'i trăinicia pentru totdeauna.

Acestea erau dispoşiţiile în cercurile mai înalte pe vremea când rĕsboiul civil din Ungaria era încă în toiul seu. Dar' focul s'a

http://statuldacia.info

potolit, pacea şi liniştea s'a restabilit pretutindenea în ţeară. Un guvern provisor a primit în mână conducerea afacerilor publice. atât în chestii civile cât şi militare. Şi guvernul provisor 'şi-a început bine activitatea, *respectând limbile popoarelor din ţeară* şi ţinênd cont de interesele popoarelor.

Ordonanţele adresate cetăţenilor sĕ publicau *în toate limbile patriei,* şi la diregĕtoríile publice sĕ aplicau bărbaţi din toate naţionalităţile. Aşa şi dintre Români au fost mai mulţi chemaţi sĕ ocupe posturi însemnate.

Cei trei principali factori ai evenimentelor rĕsboinice, de naţionalitate română, *Avram Iancu, Simeon Balint* şi *Axente Sever,* 'şi-au fost înaintat guvernatorului Transilvaniei, baronului *Wolgemuth,* rapoartele lor, cari au fost primite cu multă afabilitate. Ele conţineau un şir de fapte impunĕtoare din punct de vedere militar, şi consunau întru toate cu rapoartele comandanţilor militari, făcute guvernului şĭ curţii dela Viena.

Imediat după instituire, guvernul provisoriu din Ardeal începe sĕ dee o atenţiune deosebită lipselor simţite ale poporului român, şi între altele deschide la 20 Octomvrie 1849 *douĕ preparandíi* pentru învĕţători români pe seama Ardealului, una la *Orlat,* alta la *Năseud,* fiecare cu câte cincizeci de elevi, provĕzuţi cu stipendii de câte 6 fl. pe lună.

În *Banat* asemenea sĕ ivesc semne de o îmbucurătoare schimbare spre bine. Comisarul imperial, *Petru* de *Mocsonyi,* desvoltă o activitate rară întru mulţumirea tuturor popoarelor, în prima linie a Românilor. Imediat după restabilirea păcii şi a ordinei publice a dispus sĕ fie deschise toate şcoalele, ca tinerimea sĕ nu fie împedecată în studiu şi în progresul cultural. A reorganisat apoi magistratul din *Timişoara,* pe basele *egalei îndreptăţíri,* luând funcţionarii necesari din toate naţionalităţile conlocuitoare, adecă: dintre Nemţi, Români şi Sêrbi.

Românii însĕ *s'au aşteptat la mai mult.*

După faptele sĕvîrşite, fapte strălucite şi impunĕtoare, erau în drept a aştepta mai mult. Nu sĕ poate zice că nu s'ar fi folosit de ocasiune ca sĕ ceară aceea ce le competea. Delegaţiunea Românilor a petrecut luni de zile la *Viena, Insbruk* şi *Olmütz,* bătênd la toate uşile.

Bunăvoinţa încă n'a lipsit, nici din partea coroanei, nici din partea guvernului împĕrătesc, — dovadă rĕspunsurile date la petiţiunile cele multe ale delegaţiunii române.

http://statuldacia.info

Dar' s'a întêmplat ce s'a întêmplat, pentru-că politica Vienii a început sĕ se schimbe în mod simţitor încă înainte de a sĕ restabili ordinea de drept în ţeară. Pe când mai nainte toate cercurile dătătoare de ton dela Viena întrebau mereu: „Cari sûnt cererile Românilor? De ce nu vin sĕ ni-le comunice?“ — deodată a întrat o rĕceală în sînul lor faţă de poporul român.

Când *A. Treb. Laurian* a fost trimis din partea comitetului naţiunii române agent diplomatic la Viena, cercurile până acì binevoitoare Românilor 'l-au primit cu atâta rĕceală, încât omul a rĕmas uimit şi consternat.

Cheia acestei schimbări în atitudinea Vienei o găsim în împrejurarea, că

Intrigile şi prigonirile erau purtate îndeosebi în contra *comitetului naţiunii române* din Sibiiu, care era în continuu acusat cu fel şi fel de fapte incorecte şi nepatriotice.

E greu a mai controla şi a constata *acum,* că acest comitet ce activitate a desvoltat, fiindcă la ocuparea Sibiiului din partea insurgenţilor maghiari, întêmplată la 11 Martie 1849, toate actele comitetului au fost arse. Dar' că comitetul acesta *cu ce mijloace* a condus afacerile încredinţate lui, sĕ poate vedè din următoarele lămuriri scoase din *Gazeta Transilvaniei«,* numĕrul 20 din 1849:

— „Comanda militară n'a dat comitetului român în decurs de cinci luni nici o leafă, şi n'a dat nici un cruceriu pentru acoperirea speselor de rĕsboiu, — scrie *Gaz. Trans.«* Comitetul s'a ales numai

http://statuldacia.info

cu promisiuni trăgănătoare, pentru-că ticăloşii de *o miie de florini,* primiţi în Decemvrie, ca spese de cancelarie, nu-'i va pune nimeni la spesele rĕsboiului, precum nu va pune nici cele *şapte mii de florini*, cari sĕ adunară *dela poporul român*, în scopul ca onorabilul comitet naţional sĕ nu piară de foame. Unde mai puni, că gloatelor li-s'a promis soldă şi *nu li-s'a dat nimic,* afară de douĕ companii de vênători din comitatul Hunedoarei, alăturate la trupele regulate. Când comitetul cerea bani pentru provisionarea trupelor sale armate, 'i-se rĕspundea sĕ iee din averile confiscate dela rebeli; ear' dacă comitetul făcea într'cmai, sĕ striga în urma Românilor că sûnt *hoţi şi pungaşi!*

Nici prefecţii nici tribunii n'au primit leafă dela nimeni. Comitetul român purta deci rĕsboiul fără bani, şi era silit sĕ facă administraţia ţĕrii fără funcţionari plătiţi.

Nu aşa lucra comitetul sêrbesc, care, după-ce a pus mâna pe mai bine de 300 tunuri, pe toate cassele regimentelor, a emis asignate sêrbeşti pe cari statul le rĕscumpĕră în deplină valoare. Sêrbii mai cerşiră câteva sute de mii din Sêrbia, pustiiră satele şi oraşele maghiare, ear' în urmă patriarchul *Raiecici,* făcênd aspră mustrare ministrului, mai stoarse şi dela el *un milion* pe seama naţiunii sale. Comitetul român fù compus însĕ *din martiri*, a căror abnegare stă fără esemplu în timpul nostru, şi presidentul şi comitetul român e totuşi cel batjocorit". —

Aşa au adus Românii jertfe pe toate liniile în anii acestia de glorie, fără ca sĕ ne fi fost dat sĕ putem constata *foloasele* scoase din aceste jertfiri. În schimb însĕ unii membrii ai guvernului se băteau serios cu gândul sĕ pună colonii germane pretutindenea printre Români, precum le-au dat mai târziu pretutindenea şi funcţionari germani, în scopul sĕ-'i — slăbească.

Dar' dacă nu putem inregistra *foloase*, cu atât mai mari sûnt perderile pe cari le putem înşira. Pe basa datelor vrednice de toată credinţa, perderile Românilor în acesti ani au fost următoarele:

Patru prefecţi omoriţi: *Bătrânean* spânzurat la Cluj, *Const. Roman*, tăiat în bucăţi la Murĕş-Oşorheiu, *Petru Dobra*, împuşcat la Abrud şi *Ioan Butean* spânzurat în Zarand.

Doi viceprefecţi omoriţi: *Simonis*, spânzurat la Cluj, *Todoran*, tăiat de viu la Sântcraiu.

Zece tribuni morţi: *B. Papiu,* spânzurat la M.-Oşorheiu, *Grigorian* şi *Pauleti*, împuşcaţi la Sibiiu, *Cândea* şi *Teleki*, spânzuraţi cu alţi cinci în Zarand.

http://statuldacia.info

Numĕrul centurionilor şi decurionilor, căzuţi jertfă furiei insurgenţilor, e necunoscut; se poate pune însĕ fără teamă de esagerare la *o sută*.

Dintre preoţi au fost răpiţi de vieaţă următorii: protopopul *Turcu*, spânzurat în Cluj; protopopul *Ştefan Moldovan*, măcelărit la *M.-Oşorheiu;* preotul *I. Papiu,* spânzurat în *Turda;* preotul *Alpini,* împuşcat în Maneradia; preotul *Gregorian*, tatăl tribunului, împuşcat deodată cu feciorul în *Sibiiu;* preotul *Ţirlea*, împuşcat în Gherla în presenţa celor şapte fii ai sei. În comitatul Zarandului mai fură spânzuraţi *şase preoţi;* în Hususeu un preot împuşcat împreună cu 12 săteni; pe Câmpie au fost omorîţi 40 de preoţi. Mai departe, în Blaj 11 Români omorîţi, în Sibiiu şi împrejurime 18 Români împuşcaţi, la Cornăţel 23 împuşcaţi, la Iernot, din porunca baronului *Apor György*, 26 spânzuraţi. Pe drumul dela Dej la Baia-mare, din porunca comitelui *Teleki Sándor* şi a lui *Katona Miklós* spânzuraţi 32. La Sighişoara şi jur împuşcaţi 40, la Daniş împuşcaţi la ordinul contelui *Haller* 38 Români; la Odorheiu 60 omorîţi în diferite moduri, la Turda 70, parte împuşcaţi, parte spânzuraţi; la Sâncerdia 100 împuşcaţi deodată la comanda lui *Beteg Gábor*. La M.-Oşorheiu 100 decapitaţi şi omorîţi; la Cluj 300 omorîţi, şi anume 50 spânzuraţi, 250 împuşcaţi. La Uioara inchisitorii Kemény István, Pogány Gyuri, Pogány Károly şi cei doi Miska au condamnat la moarte 300 de Români, cari au şi fost împuşcaţi. Într'o singură zi au fost împuşcaţi 150, ear' la fiecare puşcătură Ungurii strigau către Români: »*Cântaţi* »*Deşteaptă-te Române*», *versul naţional!*« Sĕcuii, sub conducerea lui *Jenei József*, Szabó Lajos, Zajzon Mozes, Kovács Zsigmond, Kászonyi, etc., au măcelărit din satele Hudac, Libánfalva, Rus, Morăreni, Dumbrava, Monor, Iclandul-mic şi mare, Sântcraiu de pe Murĕş, Sincerdia-câmpeană, Sântioana şi Sienţ, pe toţi Românii de parte bărbătească, ear' femeile au fost alungate din sate, averile au fost răpite, vitele vêndute şi moşiile împărţite între insurgenţi.

Mai luând pe lângă aceasta, că nu a fost sat românesc în Transilvania, — şi de tot sĕ aflau 2400, din care sĕ nu fi perit pe o cale sau alta câte 10—20 de oameni, şi adăugênd acì şi pe cei căzuţi în bătălii, cari asemenea dau suma de 8—10.000, putem pune pe uşor jertfele Românilor la 35—40.000 de suflete, prin urmare, poporaţiunea din Ardeal, de naţionalitate română, a jertfit cam a *patruzecea* parte din corpul seu pentru salvarea tronului şi a monarchiei.

http://statuldacia.info

Sate arse cu desĕvîrşire au fost, în apropierea Sibiiului 2; în jurul Năsĕudului 6; în Silvania 7; pe drumul dela Deva la Sas-Sebeş 7; în ţinutul Mărişelului 8; pe Murĕş şi ambele Târnave 9; în comitatul Solnocului 10; în jurul Bĕlgradului 12; în comitatul Zarandului 15; în districtul Chiorului 24, la olaltă *o sută*. În Silvania încă-odată 18, în ţinutul Mărişelului pe Arieş 18, în comitatul Solnocului 30, pe Murĕş şi Târnave 40, în Chior 50, în Zarand 75, la olaltă cam 230 de sate, *arse numai în parte.*

Saşii au avut Reghinul-săsesc şi *Petelea* arse de tot, ear' câteva sate din valea Bârsei arse în parte.

Maghiarii au avut foc în Vinţul-de-sus, în Aiud, localităţi arse de tot, în Abrud şi Baia-de-Criş, apoi în Zlatna, cari au suferit numai în parte.

Luând acum satele prefăcute în cenuşe numai ca constătătoare din 80 de case, ear' la cele arse în parte luând ca mistuite de foc numai 20 de case, ear' valoarea unei case arse numai cu 100 fl., sĕ naşte o pagubă efectivă de 1,260.000 fl. Mai departe trebue sĕ punem în socoteala evenimentelor întêmplate şi împrejurarea, că dela fiecare familie română (erau peste tot 360.000) s'au luat bani gata, naturale, vite, etc., cel puţin de 50 fl., ceea-ce face peste tot 18,000.000.

Mai luând acum, că dintre cei 40.000 de Români morţi cel puţin al patrulea era tată de familie, cu a cărui moarte familia 'şi-a perdut pe susţinĕtorul ei, razimul ei, ceea-ce corĕspunde unui capital de cel puţin *o mie* fl., mai iese şi de aici suma de 10,000.000. Prin urmare, întreaga perdere a Românilor în anii 1848 şi 1849 sĕ poate pune la 40.000 de morţi şi peste tot 29.260.000 fl. avere perdută sau nimicită.

Acesta e bilanţul luptelor noastre din anii numiţi!

Mari jertfe şi convingĕtoare dovezi de alipire şi de iubire faţă de tron şi de casa domnitoare, când iai în socotinţă, că jertfele au fost reclamate de un rĕsboiu pe care nu Românii 'l-au provocat!

Şi astfel au trecut peste capul poporului român acesti doi ani de spaimă şi de groază, dar' totodată şi ani de glorie.

Lacrĕmi şi suspine au lăsat în urma lor, dar' au lăsat şi pagini frumoase în istorie despre vîrtuţile şi vitejiile poporului român. Şi au mai lăsat şi speranţa în sînul neamului românesc, că va venì vremea, când sĕ va recunoaşte, că prea mult sânge românesc s'a vĕrsat, şi că sângele cu care au fost adăpate plaiurile ţĕrii e pĕcat sĕ rĕmână sânge vĕrsat înzadar.

http://statuldacia.info

Sub absolutism.

http://statuldacia.info

Zece ani grei.

Lucrurile au luat o întorsătură neașteptată și dureroasă pentru noi. În butul tuturor promisiunilor frumoase, că să va ține cont de enormele jertfe aduse din partea națiunii române întru apărarea tronului și a integrității monarchiei austriace, — am fost puși și noi în rînd cu cei răi și vrednici de pedeapsă, și supuși am fost unui regim absolutistic de cea mai estremă severitate, noi, cari ne credeam ajunși la țîntă, și vedeam ivite zorile libertății și ale independenței noastre naționale, răscumpărată cu scump sânge românesc.

Zece ani a ținut această stare de nouă asuprire pentru poporul nostru, epocă destul de lungă, în care însă multe am învățat, întâiu de toate aceea, că n'avem să ne mai încredem în promisiunile nimănui.

Deși restrînși în libertatea acțiunilor noastre politice-naționale, — n'am stat pe loc nici în acesti zece ani de absolutism, și ce s'a putut face s'a făcut și în decursul lor. Vom spicui din făptuirile noastre din epoca aceasta de tristă aducere aminte aceea-ce e mai de seamă și vrednic de amintire, înșirând lucrurile în ordinea în care s'au întêmplat. Începem cu anul

1850.

În întreaga monarchie să deslănțuise o luptă înverșunată pentru *centralism* și *federalism*. Nemții erau pentru centralisare, pe când Slavii erau pentru cel mai larg federalism, pe care-'l cereau și pe seama Românilor. Maghiarii erau pentru federalism și ei, însă numai în raport cu celelalte țări ale monarchiei, pe când cu privire la popoarele nemaghiare ale Ungariei cereau, ca ele să rămână sub domnia și supremația lor.

Între apărătorii și propagatorii federalismului, cel mai genial și mai ascultat era *Palacki*, marele istoric al Cehilor, care prin o

http://statuldacia.info

temeinică şi convingĕtoare scriere a sa în chestia federalismului a deschis o animată şi interesantă luptă de condee.

Foaia oficială a monarchiei încă a întrat în lupta aceasta, declarând în numele cercurilor oficiale, că federalismul *însemnează desfiinţarea monarchiei,* prin urmare e o *utopie,* care nu va fi ajunsă nici-odată. Prin aceasta s'a dat a sĕ înţelege, că politica Vienei *s'a schimbat.* Foile slave făceau cu toate acestea mare propagandă pentru lăţirea ideii federalismului în cercuri cât sĕ poate de largi.

Fruntaşii nostri n'aveau vreme sĕ iee parte şi ei la luptele acestea, pentru-că acţiunea lor era îndreptată tot în direcţiunea veche. O delegaţiune mai mică a Românilor sĕ afla încă de pe la finea anului premergĕtor la Viena. Sosise pe la începutul anului şi *Simeon Bărnuţiu,* venind din Saxonia, unde-'şi căutase de sănĕtate, şi la propunerile sale delegaţia română a luat hotărîrea sĕ înceapă o nouă acţiune politică.

Situaţia era anume foarte nesigură şi aproape penibilă pentru representanţii dela Viena ai naţiunei române. Cu toate-că erau pretutindenea bineveniţi şi bineprimiţi, ear' ministrii sĕ întreţineau în modul cel mai afabil cu ei şi le acordau toate favorurile cerute, sĕ vedea şi sĕ simţea, că este şi puţină prefăcĕtorie la mijloc. Românii aveau mulţi duşmani, şi tot oameni de influenţă şi cu trecere la curte. Intrigile sĕ ţeseau deci din toate părţile în contra lor. Ascuţişul acestor intrigi era îndreptat în prima linie în contra episcopului *Şaguna,* pe care nu-'l puteau suferì, nici Maghiarii, nici Sêrbii. Şi e greu a putè constata, dacă Maghiarii sau Sêrbii au fost mai activi în punerea de pedeci activităţii sale rodnice şi binecuvêntate? E destul a spune, că pe la începutul anului acestuia venise la Viena patriarchul *Raiecici,* cu episcopii din Buda şi Timişoara, *Atanascovici* şi *Jivcovici,* toţi în scopul şi cu intenţiunea sĕ împedece cu ori-ce preţ strĕbaterea Românilor, şi în special a episcopului *Şaguna* la curte, şi prin aceasta sĕ împedece aducerea vre-unei hotărîri preaînalte cu privire la cererea Românilor de a sĕ desface din comunitatea hierarchică avută până acì cu Sêrbii.

Cu toate pedecile puse, delegaţiunea Românilor a funcţionat însĕ mai departe. A înaintat guvernului mai multe petiţiuni, deşì nu de vre-o importanţă mai remarcabilă. *Una a fost presentată guvernului la 12 Aprilie 1850,* în chestia *trimiterei unui comisar român în Transilvania.* Era următoarea:

http://statuldacia.info

— *Înalt minister al cultului și al învețământului!*

Între națiunile ce locuesc în Transilvania, Banat și părțile Ungariei, vecine cu acestea țări, merită, cu privire la școale, mai mult decât altele, luarea aminte a înaltului minister al cultelor și al învețământului, *națiunea română,* care precum în toate, așa și cu privire la institutele de învățătură fù tratată până acuma ca o fiică maștеră.

Nu ne îndoim nici un moment, ci din contră, credem, că înaltul guvern e aplecat a lua în considerație pretensiunile Românilor și dorințele lor în această privință. Trimiterea unui comisar ministerial în Transilvania, pentru a regula lucrurile școlare, e un document despre această bunăvoință a guvernului. Însă, fiindcă pe lângă dl comisar s'a numit și un om din sînul națiunii săsești, ca locțiitor, după-cum am înțeles: noi, cari ne cunoaștem pe deplin raportul față de celelalte națiuni ad- și conlocuitoare, și știm prea bine că una dintre causele principale ale tuturor relelor întêmplate națiunii române în timpurile trecute și în cel de acum este de a sĕ căuta în împrejurarea, că suferințele și pretensiunile ei nu s'au cercetat nici-odată prin bărbații ei proprii, ci totdeanna prin străini, cari, sau aveau interes de a împedeca înaintarea Românilor prin toate mijloacele posibile, sau erau preocupați dintru început în contra lor, — ne luăm libertatea a vĕ spune cu toată plecăciunea temerea noastră întemeiată, că nici de această-dată nu sĕ va rĕspunde binevoitoarelor intențiuni ale înaltului minister de cult și învețământ, nici nu sĕ vor lua în cuviincioasă computațiune multele și propriile cereri ale națiunii române, dacă nu sĕ vor afla pe lângă domnul comisar ministerial bărbați și din sînul națiunii române, numiți de-adreptul de cătră guvernul central spre scopul acesta. O asemenea cerere din partea subscrișilor, luându-se în considerație temeiurile aduse, și mai ales proporțiunea poporațiunei Transilvaniei, unde mai bine ca două părți din locuitori sûnt Români, nu poate sĕ fie nici nedreaptă nici nemĕsurată timpului.

Deci, subscrișii își iau libertate a ruga pe înaltul minister al cultului și al învețământului, ca sĕ binevoească, în conțelegere cu deputațiunea română ce petrece aici, căreia îi sûnt concrezute suferințele și dorințele națiunii române, de a numì de-adreptul de aici un bărbat din sînul Românilor pe lângă domnul comisar ministerial pentru afacerile școlare ale Transilvaniei, ca locțiitor al aceluia, cu privire la chestiile școlare ale Românilor, precum a binevoit a numì

http://statuldacia.info

din sînul Saşilor pe dl profesor *Schuller*, cu privire la chestiile şcolare ale Saşilor.

Cu asecurarea celei mai sincere ascultări şi a celei mai distinse stime sĕ suptinsemnează, *Viena,* 12 Aprilie 1850, ai înaltului minister al cultului şi învĕţămêntului plecaţi servi, deputaţii naţiunii române: *Tim. Cipariu* m. p., *Basiliu Ciupe* m. p., *A. Treb. Laurian* m. p., *Ioan Maiorescu* m. p.“ —

*

O altă petiţiune conţinea cererile clerului şi poporului român, întrunit cu voe preaînaltă în sinod eparchial la anul 1850 în Sibiiu, şi a fost înaintată monarchului, prin guvernul ţĕrii, la *10 Aprilie* 1850.

Petiţiunea aceasta, compusă şi subscrisă de *Şaguna*, avea următorul cuprins:

— *Maiestatea Voastră!*

Când s'a îndurat M. Voastră, prin constituţia imperială din 4 Martie 1849, sĕ pună basele noului edificiu de stat pe seama marei Austrie, s'a format firma convíngere şi în sînul fiilor bisericei orientale din Ardeal, pe atunci în lupte crunte, pentru tron în contra rebeliunii, pentru drept în contra anarchiei, pentru libertate în contra sclăviei, — că sub glorioasa domnie a M. Voastre va primì şi biserica lor acea posiţie în stat care 'i-se cuvine, ca unei instituţiuni divine, ca unei şcoale de moralitate şi de credinţă cătră monarchul.

În credinţa aceasta a fost şi mai mult întărit clerul diecesan şi poporul meu când a primit vestea, că cu preaînalta voe a M. Voastre sĕ va ţinè în primăvara anului acestuia un sinod al episcopilor orientali din Austria, la Viena.

Acest apropiat eveniment m'a îndemnat sĕ convoc pe 24 Martie 1850, cu învoirea înaltului guvern, un sinod diecesan în Sibiiu, compus din bărbaţi de încredere luaţi din cler şi dintre mireni. Sinodul s'a şi ţinut, cu ajutorul lui Dumnezeu, în ziua numită şi altele trei următoare, şi cu adânc devotament îndrăsnesc a presenta tronului sfinţit al M. Voastre, cu genunchi plecaţi, rugările preaumilite ale sinodului diecesan, după-cum urmează:

1. Sĕ se îndure M. Voastră şi sĕ decreteze prin un paragraf — ce în mod special va fi de întrodus în constituţia regnicolară a marelui principat al Transilvaniei, — libertatea şi independenţa bisericei orientale din Ardeal şi egala îndreptăţire a ei cu celelalte religiuni creştine din ţeară. Dat fiind însĕ, că în biserica orientală limba poporului e totodată şi limba bisericei, şi prin urmare, biserica

http://statuldacia.info

sta într'o legătură atât de strînsă cu naţionalitatea declarată de aparţinętoare ei, încât vieaţa şi înaintarea uneia e condiţionată dela vieaţa şi înaintarea celeialalte, să se îndure M. Voastră, ca pe basa petiţiunii naţionale din *25 Februarie 1849,* în care să aflau espuse dorinţele juste ale naţiunii române, să asigure prin un paragraf special, trecut în constituţia viitoare a Ardealului, *şi esistenţa politică a naţiunii române.* Totodată să se îndure M. Voastră, ca cu privire la biserica noastră să încuviinţeze preagraţios ştergerea numirei negative de *»biserică neunită«* , şi să dispună, ca pe viitor în actele oficiale să 'i-se dee numirea ei clasică de: *»biserică orientală«*.

2. Să se îndure M. Voastră *să restaureze metropolia Românilor din Austria,* basată pe dogmele bisericei orientale şi pe dreptul istoric, — amĕsurat rugării cuprinse, atât în conclusele adunării naţionale parţiale, cât şi în petiţiunea naţională din 25 Februarie 1849, şi în memorandul înaintat înaltului minister din partea delegaţiunii naţionale la 5 Martie şi la 24 Octomvrie 1849, — aşa cum esista ea mai nainte, ear' în scopul acesta să se dee voe credincioşilor români de legea orientală să ţină un congres bisericesc, în care să poată proceda representanţii mireni şi din cler ai eparchiilor orientale române din monarchia austriacă, în înţelesul instituţiunilor bisericeşti, la alegerea metropolitului, episcopilor şi a celoralalţi dignitari bisericeşti.

3. Să se îndure M. Voastră, ca luând în părintească considerare neclintita credinţă a preoţimei române faţă de casa împĕrătească a Austriei şi serviciile credincioase pe cari le-a făcut clerul nostru îndeosebi în decursul ultimilor doi ani tronului şi peste tot patriei, să facă egal clerul nostru în privinţa esistenţei sale materiale cu celelalte religiuni creştine regnicolare.

4. Să se îndure M. Voastră şi să dispună preagraţios, ca atât în înaltul minister de culte, cât şi la guvernul regnicolar din Ardeal, să fie instituită câte o secţiune pentru afacerile bisericeşti şi şcolare, compusă din bărbaţi cari aparţin acestei diecese, precum şi aceea, ca diecesa să fie representată în consiliul şcolar ce va fi înfiinţat.

5. După-ce din rapoartele protopresbiterilor diecesei să constată, că bisericile acestei diecese au fost păgubite rĕu din partea rebelilor în decursul celor doi ani din urmă, şi că numai în 18 protopresbiterate paguba îndurată să urcă la suma de 125.053 fl., — M. Voastră să se îndure preagraţios, ca cu considerare la starea materială a Românilor, sdruncinată prin rĕsboiul decurs, care nu le permite să restaureze bisericile din propriele lor mijloace, precum şi în părintească precum-

http://statuldacia.info

pănire a împrejurării, că aspectul bisericilor desonestate şi ruinate din partea rebelilor e menit să ţină viu în memoria Românilor cugetul la domnia de groază şi la suferinţele avute, şi prin aceasta să amâne împăcarea spiritelor pe timp îndelungat. prin comisiuni mixte să constate preagraţios perderile bisericilor noastre şi amăsurat constatărilor să ordoneze preagraţios despăgubirea şi restaurarea acelora.

6. După-ce preoţimea orientală din Ardeal afară de neînsemnatele taxe stolare n'a primit pentru serviciile sale preoţeşti nici un salar, ci a fost dispensată numai de darea personală şi de spesele comunale, pe calea dispoziţiunilor luate din partea statului, ear' acuma, în urma celor mai nouĕ dispoziţiuni guvernamentale 'i-s'a denegat acest mic beneficiu, M. Voastră să se îndure, până la dotarea preoţimei din diecesa aceasta, să o lase în folosinţa uşurării avute.

7. Să se îndure M. Voastră să ordoneze ridicarea de şcoale, atât elementare, cât şi superioare, pe seama Românilor din Ardeal.

8. Să se îndure M. Voastră să dispună preagraţios, ca în părinteasca considerare a neclintitei credinţe a fiilor bisericei orientale din Ardeal faţă de preaînaltul tron să fie primiţi şi ei în academiile împĕr. reg. militare.

9. Să se îndure M. Voastră să împartă preagraţios ştipendii la acei tineri români, cari dela natură sûnt talentaţi, şi pentru perfecţionarea educaţiunii lor ar cerceta cele mai renumite institute publice din Austria, dacă ar dispune de mijloacele necesare pecuniare.

10. Să se îndure M. Voastră să dispună preagraţios în sensul §-lui 2 din drepturile fundamentale acordate în 4 Martie 1849, ca fondurile diecesei acesteia, aflătoare acum în mânile guvernului regnicolar, să fie predate spre administrare consistorului ales din partea sinodului diecesan.

Când înaintez cele mai umilite rugări ale credinciosului sinod diecesan al credincioşilor orientali Sacratisimei Voastre Maiestăţi cu devoţiune deplină, îndrăsnesc totodată a ruga pe M. Voastră, căzut în genunchi, ca:

Prin ascultarea şi acordarea părintească a acestor rugăminţi să vĕ îndurați preagraţios a alina durerile causate prin rĕsboiul din ultimii doi ani peste tot Românilor şi în special clerului român şi credincioşilor diecesei mele, cari au adus cele mai mari jertfe pentru tronul M. Voastre, şi prin aceasta să vindecaţi părinteşte ranele cele adânci ce li-s'au adus". —

*

http://statuldacia.info

A treia petiţiune a fost înaintată de către delegaţiunea română dela Viena în 16 August ministrului de culte şi instrucţiune publică, în *chestia stipendiilor*. Era următoarea:

— *Înalt minister al cultelor şi învĕţământului!*

Fiindcă naţiunea română, care avù nefericirea a geme secole de ani sub jugul opresiunii, n'are acum şcoale de loc, de oare-ce şi şcoalele ce 'şi-le ridicase ea în timpurile mai grele, luptându-se cu cele mai mari pedeci, sûnt închise, şi ridicarea altor institute, foarte de dorit pentru cultura unei junimi numeroase, sĕ pare a sĕ amîna pentru un viitor preaîndepărtat, subscrişii împuterniciţi ai acestei naţiuni îşi iau libertatea a ruga pe înaltul minister al cultelor şi învĕţământului, ca sĕ binevoească *a asemna stipendii* din fondurile disponibile ale statului pentru aici însemnaţii juni români din Transilvania, cari 'şi-au făcut studiile cu bun progres până la gradul indicat, ca cu ajutorul acelora sĕ poată urma în institutele publice de aici la ştiinţele juridice şi politice, precum şi la alte specialităţi, şi sĕ-'şi poată câştiga cualificaţiunea necesară pentru a fi în stare sĕ satisfacă tuturor cererilor din partea statului. Special pentru:

Ioan Maior, din Tâmpăhaza, teol. abs., *Petru Pop*, din Sâmpetru, teol. abs., *Ioan Faur*, din Septeţi, teol. abs., *Vasile Moldovan*, din Chirileu, teol. abs.. *Ioan Rusu*, prof. norm. Blaj, teol. abs., *Vasilie Duca*, din Nireştĕu, teol. abs., *Carol Gabre*, din Dej, filosof, *Ioan Tilea*, din Basna, filosof, *Iosif Orian*, din Dej, filosof, *George Pop*, din Sântioana, filosof, *Moise Guşĕilă*, din Pojorta, filosof, *Samuil Moldovan*, din Grind, filosof, *Petru Anca*, din Sântejuge, filosof, *Amos Frâncu*, din Alba-Iulia, filos. abs., *Ioane Pop*, din Crihalma, filos. absol., *Ieronim Moga*, din Almagiu, filos. abs., *Petru Pipoş*, din Hondol, filos abs., *Alexandru Faur*, din Septeri, filos. abs., *Nicolau Pop*, din Teisa, filos. abs., *Nicolau Blaşian*, din Blaj, teol. abs., *George Caian*, din Vurpĕr, filos. abs., *Rudolf Popia*, din Satulung, filos. abs., *Ioan Raţiu*, din Alba-Iulia, filos. abs., *Mateiu Nicula*, din Roşia, ascult. de filosofie, *Dionisie Ungur* (Marţian), din Blaj, ascult. de filos., *Nicolae Pop*, din Bărei, ascult. de filos., *Panteleimon Popazu*, din Braşov, gimnasist abs., *Ioan Murĕşan*, din Rebrişoara, gimnasist abs., *Ioan Pop*, din Braşov, gimnasist abs., *George Laslo*, din Dâmbru, gimnasist abs. şi *Iosif Lica*, din St.-Giorgiu, gimnasist abs.

Înalt minister al cultelor şi învĕţământului! Ne este cunoscut, că M. Sa şi înaltul guvern voesc cultura naţiunii române. Naţiunea

http://statuldacia.info

din partea ei, cu toate-că a fost până acuma apĕsată şi sistematiceşte dată îndĕrĕt, a ajuns la deplină cunoştinţă că are lipsă de cultură, însĕ nu e în stare sĕ se poată ajuta ea însaşi, mai ales acum, după-ce prin sacrificiile cele mari, aduse în anii din urmă pentru susţinerea tronului, îşi stoarse toate puterile şi sĕ sărăcì peste crezute, aşa, încât acuma are mai puţine mijloace pentru cultură decât sub guvernul Maghiarilor. Deci ea subşterne prin noi această rugăciune dreaptă şi cuviincioasă înaltului minister al cultelor şi învĕţămêntului, şi speră că va afla ascultare la părintescul guvern. Naţiunea română speră aceasta cu atât mai sigur, fiindcă ştie că fiii ei au fost scoşi de mult prin guvernul Transilvaniei, cel compus numai din Maghiari şi Saşi, dela participarea la stipendii din fonduri publice şi din cassele de contribuţiune ale Transilvaniei, destinate dela preaînaltele locuri pentru formarea ştientifică a junilor transilvani, cu toate-că ea, ca cea mai numĕroasă, a contribuit la stat partea cea mai mare şi prin urmare a contribuit cu mai mult la formarea fondurilor şcolare. *Viena,* 10 August 1850. Ai înaltului minister al cultelor şi învĕţămêntului plecaţi servi, deputaţii naţiunii române : *Tim. Cipariu* m. p., canonic, *Vasilie Ciupe* m. p. *A. Treb. Laurian* m. p. *Ioane Maiorescu* m. p.“

*

Situaţia politică, peste tot, era de altcum pe vremea aceasta următoarea în ţeară.

Maghiarii începuseră sĕ facă curte Vienei şi prin presa lor sĕ asigure coroana, că rĕsboiul civil a fost înscenat numai de o singură partidă din ţeară, de partida democrată, ear' aristocraţia nu a fost amestecată cu nimic în luptele purtate. De aceea, guvernul şi coroana sĕ aibă încredere în naţiunea maghiară, compusă din urmaşii credincioşilor cari au scos săbiile pentru apĕrarea tronului periclitat sub Maria Terezia.

Tactica nu era rea şi pentru împrejurările în cari sĕ aflau Maghiarii era prea justificată. Greşeala ce o comiteau Maghiarii era însĕ, că nu lăsau sĕ treacă nici o ocasiune binevenită fără sĕ-'şi arunce veninul asupra Românilor, denunţându-'i şi calumniind-'i în faţa cercurilor înalte, aşa, că o bună parte din activitatea oamenilor nostri revine spulberării nebasatelor acuse ce li-se aduceau, în scopul vĕdit de a împedeca realisarea dorinţelor şi aspiraţiunilor neamului românesc.

Punctul de gravitate al politicei naţionale române era pus de altcum pe despărţirea hierarchică de cătră Sêrbi, şi în lupta aceasta gigantică era angajat în prima linie episcopul *Şaguna,* ca singurul

http://statuldacia.info

archiereu român. Pe 15 Octomvrie era convocat sinodul episcopesc la Viena, şi *Şaguna* a plecat din vreme dela Sibiiu, ca să fie present la deschidere. A mers cu planul gata de a pleda în sinod pentru desăvârşita desfacere a bisericei şi a şcoalei române de sub supremaţia sârbească, pentru restaurarea metropoliei gr.-ort. române şi pentru recâştigarea dreptului de alegere a episcopilor şi a metropolitului, aşa cum prescriu canoanele şi cum e obiceiul în biserica ortodoxă. *Şaguna* zicea, că *dreptul acesta trebue câştigat în prima linie,* toate celelalte vor urma de sine şi dela sine. Acesta e motivul, că în decursul anului acestuia nu mai dăm de urma nici-unei acţiuni mai însemnate din partea comitetului naţional. Toate au fost lăsate în grija episcopului *Şaguna,* ear' bunul păstor a căutat să-'şi mântue întâiu — *biserica.*

*

Prin Septemvrie 1850 să publicase în monitorul oficial lista celor decoraţi pentru serviciile aduse patriei şi tronului în cei doi ani premergători, şi între cei decoraţi erau şi Români, la olaltă 61. Între ei următorii: episcopul *Şaguna,* decorat cu crucea de comandor al ordinului leopoldin, vicarul *Alexandru Sterca Şuluţiu,* numit cavaler al ordinului Francisc Iosif. Crucea de aur pentru merite cu coroană au primit-o: *Axente Sever, Avram Iancu, Simeon Balint,* protopopii *Iosif Ighian* şi *Petru Popescu,* profesorul *Simeon Bărnuţiu,* preoţii *Sava Popoviciu,* Simeon *Groza,* Nicolae *Corcheş,* Nicolae *Vlăduţ,* etc. Alţii au fost decoraţi cu crucea de aur fără coroană, între ei *Vasile Fodor, Mihai Andreica* şi alţii, şi earăşi unii cu crucea de argint cu coroană şi fără coroană. Episcopul dela Oradea-mare, *Vasile Erdélyi,* încă a fost ridicat la rangul de cavaler al ordinului Sf. Stefan.

*

Un act de mare importanţă politică-naţională s'a săvârşit apoi la Blaj, în 30 Septemvrie. S'a făcut alegerea de episcop gr.-cat. român al Făgăraşului, în locul demisionatului episcop *Leményi.* Alegerea s'a făcut sub conducerea episcopului dela Oradea-mare *Vasile Erdélyi* şi a comisarului gubernial *Gebel,* însărcinaţi amêndoi din partea monarchului cu conducerea acestui act însemnat. Sinodul electoral s'a întrunit încă în preseara alegerii pentru a 'i-se ceti decretele numiţilor comisari şi pentru a 'i-se comunica ordinul preaînalt, cuprins de altcum în decrete, că *afară de alegerea de episcop sinodul nu e îndreptăţit a discuta alte chestiuni şi a lua cumva hotărîri de altă natură.* Sinodul a primit însă concesiunea de a ţinè o şedinţă prealabilă, nainte de alegere, pentru a pune fiitorului episcop

http://statuldacia.info

unele *condițiuni,* reclamate de dorințele credincioșilor și de spiritul timpului.

Sinodul electoral s'a deschis cu chemarea duchului sfânt. A pontificat episcopul *Erdélyi,* care a rostit o vorbire plină de foc și de sentiment național. Sĕ cetiră apoi de nou decretele împĕrătești, în urmă preoțimea fù îndrumată sĕ meargă acasă, la cvartire, și fiecare preot sĕ scrie pe o hârtie numele bărbatului din cler pe care-'l dorește de episcop, ear' când va suna clopotul cel mare sĕ vină la biserică, pentru-că sĕ va începe votarea. La orele 12 clopotul chemà la biserică pe ceĭ îndreptățiți și sinodul sĕ constituì. Sĕ aleseră trei notari, protopopii Gr. *Mihali,* Stefan *Moldovan* și Augustin *Pop,* precum și scrutătorii buletinelor. Se cetiră încă odată decretele imperiale, în originalul german și în traducerea autentică, și sĕ cetì catalogul alegĕtorilor. Erau 207, toți din cler. Sĕ trece la protocol rugarea adresată monarchului, ca *pe viitor sĕ se dee voe și mirenilor sĕ iee parte la votare.* Sĕ trece apoi la actul de alegere. Toți preoții, protopopii și membrii capitlului își dau voturile. Sĕ face scrutiniul și sĕ constată următorul resultat: ***Alexandru Sterca Șuluțiu,*** vicarul Silvaniei, 96 voturi, vicarul *Constantin Alutan,* 79 voturi, *Constantin Papfalvi,* vicarul Hațegului, 12 voturi, — ear' celelalte voturi s'au rĕsfirat între alții. Acesti trei candidați numiți au fost propuși coroanei, ear' coroana a numit dintre ei episcop pe *Alexandru Sterca Șuluțiu,* omul care s'a arĕtat vrednic de această posiție înaltă și de încrederea pusă în el.

Întregul act de alegere a decurs în cea mai mare liniște și bună înțelegere, ceea-ce a fost o notă bună pentru poporul român atât de mult defăimat în sus și descris ca element dur, lipsit de cultură și maniere, prin urmare nevrednic de a fi făcut părtaș de instituțiuni binefăcĕtoare de conducere proprie.

*

În 9 Octomvrie 1850 guvernatorul Transilvaniei, generalul *Wolgemuth,* subscrie și dispune sĕ fie esecutat următorul act: „Pe temeiul preaînaltei împuterniciri dela 21 August 1850, ordonez, sĕ se dee *Pelagiei Roșu,* mama lui *Andreiu Roșu* din *Mărișel,* decorat cu crucea de aur pentru merite, suma de *o sută florini,* drept premiu pentru demonstrația sĕvîrșită cu isteține în contra insurgenților, pentru eliberarea satului ei, punêndu-se în fruntea unei cete de femei". Acest act de recunoștință din partea stăpânirei a fost primit cu mare satisfacere din partea cercurilor române.

*

http://statuldacia.info

Atenţiunea fruntaşilor români era îndreptată acum spre celelalte ţări de coroană în cari se pusese în praxă organisarea comunelor, pe base largi autonome, ceea-ce era foarte ademenitor pentru Românii lipsiţi până acì de ori-ce fel de autonomie, şi de aceea aşteptau cu dor ca asemenea aşezăminte sĕ fie întroduse şi le ei.

O mare îngrijire le făceau însĕ fruntaşilor români ştirile primite despre o apropiată nouă schimbare în sistemul de guvernare. În Austria se formase adecă o partidă, destul de puternică, care cerea suspendarea constituţiei din 4 Martie 1849 şi întroducerea unui absolutism nelimitat în monarchie. În fruntea acestui partid stăteau aristocraţi cu trecere, Nemţi, Cehi şi Maghiari, oameni cari nu se puteau împăca cu ideea unei libertăţi constituţionale, prin urmare cu ideea unei *egalităţi de drept,* dată şi pentru fostii lor iobagi. Cea mai mare propagandă pentru întroducerea absolutismului o făcea un Maghiar, majorul *Babarczi,* care scrisese în chestie o broşură mult cetită, mai târzíu însĕ oprită, ear' autorul ei dat în judecată.

Cercurile dătătoare de ton desminţeau, firește, ori-ce dorinţe absolutistice ce li-se atribueau; negau legătura lor cu partida care propaga absolutismul şi asigurau popoarele îngrijorate, că n'au nici un motiv de a se teme de fantoma absolutismului, cu care nu se vor întâlnì. Planul şi programul de acţiune al partidului absolutistic era însĕ următorul: sĕ dee petiţiune la guvern, ca dieta imperială (senatul), precum şi dietele provinciale sĕ fie convocate cât mai curênd. Dorinţa aceasta, la aparenţă inofensivă, a aristocraţilor, avea un fond politic de mare gravitate. Ei făceau socoteala aşa, că întrunindu-se senatul şi dietele provinciale, representanţii fiecărui popor vor căuta sĕ ridice la valoare autoritatea şi drepturile poporului representat prin ei, ca sĕ nu rĕmână cu nimic îndĕrĕtul celoralalte popoare. Din aceasta s'ar naşte neînţelegeri, certe, pentru-că fiecare va căuta sĕ ajungă deasupra şi sĕ nu fie subordonat nimenui, ear' aristocraţii ar putè zice guvernului: vezi, libertăţile constituţionale sûnt frumoase, dar' nu sûnt pentru popoare nemature, şi în general nu sûnt pentru popoare de rînd, cari nu ştiu decât sĕ asculte, sĕ plătească dări şi sĕ-'şi verse sângele pentru tron şi patrie, ear' de constituţie representativă n'au nici idee. De aceea, suspendează constituţia şi lasă libertăţile constituţionale pe mâna şi în grija noastră, cari ştim umbla cu ele!

Acţiunea aristocraţimei din Austria pentru a pune de nou piciorul în scară e uşor de esplicat. În întreagă Europa domnea o

http://statuldacia.info

atmosferă plină de materii esplosive. În fiecare moment putea să între catastrofa, prin urmare, boerimea, despoeată de puterea de mai nainte se pregătea pentru o eventuală pescuire în turbure, ca să-'şi redobândească influenţa avută.

Acţiunea Maghiarilor curgea în trei direcţiuni. Cei de acasă căutau să convingă coroana, că Maghiarii sûnt cei mai credincioşi apărători ai tronului şi că cele întêmplate la 1848 şi 1849 sûnt numai faptele unor oameni *nechibzuiţi* cu cari »*naţiunea*« nu să identifică.

Cei refugiaţi şi exilaţi în străinătate căutau să stabilească raporturi bune cu politicianii de frunte străini, pentru a-'i câştiga pentru causa maghiară, ear' aristocraţii maghiari, în unire cu cei de viţă germană şi cehă, faceau propagandă pentru întroducerea absolutismului, ştiind prea bine, că în casul acesta o nouă revoluţie în Ungaria nu numai că nu e imposilă, dar' e chiar sigură.

Maghiarii cereau să li-se dee autonomia ce o aveau înainte de 1848, cu întreaga supremaţie de atunci asupra celoralalte popoare.

Era încă viu faptul, că Românii, Slovacii şi Sêrbii din Ungaria au mântuit tronul, a cărui prăbuşire era de altcum dorită chiar şi din partea Germaniei şi a Italiei. Sângele cu care 'şi-au răscumpărat popoarele Ungariei independenţa şi eşirea lor din jugul maghiarismului nu se uscase încă bine, şi Maghiarii totuşi nu să sfieau a cere, ca ele să fie de nou puse în jugul şi în serviciul celor-ce s'au purtat atât de necuviincios faţă de ele şi faţă de — tron!

Maghiarii foloseau fiecare ocasiune bună pentru a accentua în faţa Europei, că numai *ei* formează elementul care a dat şi va mai da piept cu barbarismul asiatic, oprindu-'i întrarea în Europa mediterană. Egala îndreptăţire a tuturor popoarelor era pentru Maghiari obiect de batjocură. O spuneau în presă şi o spuneau în broşuri, că lucrul e frumos ca *idee*, dar' pentru vieaţa practică nu face parale şi nici nu va putè prinde teren.

Drepturile, — ziceau Maghiarii, atunci ca şi astăzi, — sûnt de provenienţă *numai* istorică, prin urmare nu toate popoarele pot fi împărtăşite de drepturi egale. Şi dacă Austria le dă drepturi egale, îşi sapă singură mormêntul. Va să zică, vecînica ameninţare cu căderea Austriei prin lărgirea drepturilor popoarelor ei, pe când adevĕrul era şi este contrarul, ori-ce lărgire de drepturi în favorul popoarelor *e o întărire sigură a temeliilor monarchiei.*

Fapt e, că constituţia octroată dela 4 Martie 1849 nu întrunea aplacidarea generală. Pentru unii era prea ângustă, pentru alţii prea

http://statuldacia.info

largă în cadrele ei, şi fiecare îi cerea modificarea, conform intereselor pe cari le representa. Românii nu s'au esprimat nici pentru, nici contra ei. Pentru Români era ceva nou aceea ce se întêmplase cu octroarea constituţiei, pe deasupra mai venise şi de-adreptul dela monarchul, în care ei 'şi-au fost pus toată nădejdea şi toată încrederea. Cu atât mai aspru o luaseră însĕ la critică Maghiarii. Am vĕzut că *Babarczi* cerea pe faţă suspendarea constituţiei şi întroducerea absolutismului. Un alt Maghiar anonim cerea, în altă broşură, că pentru Ungaria casa-de-sus, a magnaţilor, sĕ nu fie compusă din oameni aleşi, ci din oameni numiţi din partea monarchului, şi anume *cu drept ereditar*, *dela tată la fiiu*, aşa, ca în casa magnaţilor sĕ aibă loc pentru totdeauna membrii aceloraşi familii. Natural, că aceasta sĕ dorea numai în interesul familiilor aristocrate maghiare, pe seama cărora sĕ căuta sĕ rĕmână asigurată puterea cel puţin în una din camerile ţĕrii. Şi lucru curios, pentru modificarea constituţiei, în direcţia aceasta, făceau propagandă şi ziarele guvernamentale, cu deosebirea, că ele cereau acordarea dreptului representativ în casa magnaţilor, nu pentru *familii*, ci pentru *persoane*, dar' pentru vieaţa întreagă, un principiu, care a fost acceptat în timpul mai nou, atât în Ungaria cât şi în Austria.

Nemţii din Austria earăşi cereau ştergerea din constituţie a dietelor provinciale, cari nu au nici un rost şi nici un drept de esistenţă, putênd fi toate agendele de interes comun resolvate în parlamentul central.

De o lărgire sau reîntegrare a drepturilor aristocraţilor nu voea sĕ ştie însĕ nimica coroana, pentru-că vĕzuse cum în anii din urmă în Galiţia, Italia, şi în zilele de insurecţiune chiar şi în Ungaria mulţi bărbaţi cu nume strălucite, primite dela domnitor, au întors tronului spatele şi au devenit cei mai înverşunaţi duşmani ai domnitorului. De aceea, despre o schimbare a constituţiei nu putea fi vorba, cu toate-că lupta sĕ purta cu energie pentru modificarea ei.

*

Gândurile monarchului şi ale sfetnicilor sei erau îndreptate mai mult în afară, spre Germania, fiindcă raporturile politice între Austria şi Germania erau cam încordate, şi nu mult a lipsit, ca rĕsboiul sĕ isbucnească între Prusia şi Austria încă în Noemvrie 1850. Neînţelegerile s'au iscat pentru un lucru mic şi neînsemnat. Prusia ceruse învoirea Austriei, ca sĕ poată folosi drumurile militare de-alungul ţĕrişoarei *Hessen*. Austria a declarat că e învoită, însĕ cu condiţiunea,

http://statuldacia.info

ca și Prusia să se învoească la ocuparea orașului și cetății *Kassel*, din partea Austriei. Prusia însă n'a dat nici un răspuns. Mai departe, legarea păcii cu *Danemarca* s'a făcut din partea Austriei cu știrea și învoirea Prusiei, și cu toate acestea, Prusia a căutat mai târziu să provoace nouă încurcături. Neînțelegerile au fost însă aplanate.

Aranjamentul s'a făcut într'o conferență a ministrilor de esterne din Austria. Prusia și Rusia, întruniți la Olmütz. Representantul Rusiei a făcut pe mijlocitorul. După lungi tratări și capacitări s'a ajuns la recunoașterea, că un războiu ar duce apa numai pe moara revoluționarismului, care arde sub spuză, în întreagă Europa, și pe care numai Austria, Prusia și Rusia. unite la olaltă, îl pot sufoca pentru totdeauna. S'au pus deci basele unei alianțe între aceste state, ear' cu privire la *Hessen* s'a luat înțelegerea, ca toate trupele străine, austriace, bavareze și prusiane, să iese din *Hessen*, ear' domnitorul de mai nainte să-'și ocupe tronul.

*

Încheiem anul cu un nou act întreprins din partea fruntașilor români. În 21 Decemvrie o delegațiune compusă din mai mulți bărbați de frunte ai neamului românesc, în frunte cu episcopul *Șaguna*, a mers la ministrul de culte și instrucțiune publică, la Viena, și 'l-a rugat să creeze o *facultate filosofică-juridică pe seama națiunii române*, recomandându-'i *Clujul* ca loc pentru așezarea acestei școale superioare române.

Episcopul *Șaguna*, conducătorul delegațiunii, a adresat cu ocasiunea aceasta următoarea vorbire ministrului de culte:

„O chestie de cea mai mare importanță ne îndeamnă să venim la Escelența Ta cu o cerere. E modul de a înlesni Românilor câștigarea culturei mai înalte, ceea-ce după convingerea noastră numai prin deschiderea unei facultăți filosofice-juridice pentru Români să poate ajunge.

Escelență! Binevoește a nu considera rugarea noastră de o abusare a bunăvoinței părintești de care înaltul guvern al preagraționsului nostru împărat are de gând să facă părtașă națiunea română, căci rugarea noastră e efluxul unei trebuințe adevărate, și e fructul încrederii ce pune această națiune mult cercată în înalta stăpânire centrală.

Trăim în speranța, că Escel. Ta vei fi făcut până acum cele de lipsă în privința înaintării Românilor în educațiunea elementară și gimnasială, pentru-ce nu vom lipsi a-'ți fi mulțumitori și recu-

http://statuldacia.info

noscĕtori. Însĕ ca cetăţeni totdeauna supuşi înălţatului nostru împĕrat şi ca membri ai familiei mari de popoare din împĕrăţia monarchului nostru ne luăm îndrăsneala a mărturisi fără sfială, că o cultură generală, care sĕ îmbrăţişeze toate naţiunile din familia numĕroasă de popoare din Austria, prin urmare şi pe Români, numai atunci sĕ poate sigur ajunge, dacă înaltul guvern al M. Sale sĕ va îndura a înfiinţa pentru poporul român *o facultate filosofică-juridică în Cluj*, căci nenumĕrate sûnt împrejurările cari justifică trebuinţa şi folosul acestui institut, ba pretind chiar ca sĕ se pună cât de curênd în lucrare.

Voim sĕ atingem acum numai una din ele, antipatia ce de veacuri o poartă Românilor popoarele celelalte, făcênd din noi *heloţi*. Mai departe şi din respectul susţinerii noastre, a apĕrării onoarei noastre în faţa presentului şi a viitorului, ne vedem siliţi a atinge şi acel adevĕr, că naţiunile compatriotice, nebăgând în seamă constituţia împĕrătească şi neţinênd cont de spiritul desvoltat, religios şi moral al timpului de faţă, desconsiderând meritele naţiunii noastre pentru tron şi pentru întreaga monarchie, precum şi conduita patriotică a bărbaţilor nostri, întrebuinţează toate mijloacele prin cari cred că vor putè împedeca înaintarea acestei naţiuni, de unde, firește, urmează, că naţiunea noastră adusă fiind la marginea groapei morale pe care ne-o sapă în mod artificial naţiunile nouĕ duşmane pentru-ca sĕ ne dărepenè esistenţa intelectuală, materială şi politică, nu poate fi indiferentă şi fără grijă.

Popoarele compatriotice, cărora numai sudoarea Românilor le cădea bine, totdeauna au urît şi au apĕsat poporul românesc. În sensul acesta sĕ născură în sînul naţiunilor privilegiate cetăţeni bogaţi, ear' din biata şi apĕsata naţiune română: *misera plebs contribuens*, — săracul popor contribuent, care afară de plata lucrului n'are nimica.

De aceea, corpul naţional al Românilor, în comparaţie cu celelalte naţiuni, seamĕnă cu stupul din care naţiunile celelalte scoteau şi scot şi astăzi miere şi ceară câtă le trebueşte şi le place, pe când Românilor nu le rĕmâne alta decât a sĕ mulţumi cu soartea albinelor şi a zice cu poetul latin: „O, vos non vobis mellificatis apes“ (Nu pe seama voastră faceţi voi mierea, albinelor!).

Noi proiectăm *Clujul* pentru ridicarea des pomenitului institut, din mai multe cause, şi anume:

În Cluj sĕ află cele mai multe zidiri publice, cari îi stau înaltului guvern la dispositie, dintre cari una s'ar putè întrebuinţa uşor spre scopul numit.

http://statuldacia.info

Tinerimea 'şi-ar putè afla uşor locuinţele trebuincioase în această cetate mare.

Mijloacele de traiu sûnt în Cluj ieftine.

În Cluj sĕ află doi protopopi români.

În Cluj sĕ află două comunităţi bisericeşti române, cu bisericile şi parochii lor, prin urmare, Clujul e locul unde sĕ poate satisface şi culturei religioase a tinerimei.

Pe temeiul acestor împrejurări momentuoase şi vrednice de toată consideraţia ne luăm deci îndrăsneala a-'ţi adresa Escel. Tale această rugare, de astă-dată cu gura, dar' 'ţi-o vom presenta şi în scris, şi te rugăm pentru a ei mângăitoare deslegare şi aplacidare". —

Ministrul a primit delegaţiunea foarte bine, asigurându-o că guvernul *va grijì de educarea necesară şi de cultura poporului român,* care într'adevĕr a fost până acum apĕsat, un lucru pe care guvernul îl cunoaşte foarte bine. Guvernul sĕ sileşte din toate puterile sĕ şteargă apĕsările. Ce priveşte meritul causei, ministrul crede că nu e bine sĕ se înfiinţeze universităţi şi academii *speciale pe seama fiecărei naţiuni,* pentru-că prin aceasta desbinarea între popoare devine şi mai mare. E dată însĕ popoarelor voea şi posibilitatea *sĕ deschidă şcoale naţionale, pe spesele proprii, câte vreau şi câte pot.*

Şi cu atâta ne-am ales.

1851.

Spiritul naţional era atât de bine desvoltat în urma evenimentelor succedate în anii trecuţi, pretutindenea în Europa, încât la sufocarea lui nu se mai gândea nimeni în monarchia austro-ungară. Din contră, guvernul îşi dădea toate silinţele sĕ pună în practică dispoziţiile constituţiei din 4 Martie 1849 şi terminase tocmai cu introducerea reformelor administrative în toate ţĕrile monarchiei, afară de Ungaria, Transilvania şi Italia. Aceste ţĕri aşteptau încă cu sete sĕ li-se dee şi lor o constituţie particulară, care sĕ le facă posibilă guvernarea de sine.

Bărbaţii de încredere ai naţiunii române erau earăşi la Viena şi au făcut o ultimă încercare pentru împlinirea justelor lor dorinţe. Au presentat o nouă petiţiune ministrului *Bach,* spre a o preda monarchului, recapitulând în ea toate rugările înaintate monarchului, dela Februarie 1849 încoace. Naţiunea română se roagă de nou în această petiţiune, ca monarchul *sĕ-'i facă dreptate* şi sĕ-'i împlinească dorinţele următoare: Ştergerea legilor maghiare şi săseşti şi introducerea la Români a legilor austriace, în toate ramurile admi-

http://statuldacia.info

nistrației publice. Organisarea judecătoriilor astfel, ca *toți Românii să fie uniți în această organisație*, avêndu-'și forurile lor, dela tribunal începênd, până la curtea de casație din Viena, pe lângă care să fie instituit un senat român.

Petițiunea a fost rĕu primită din partea presei guvernamentale, și mai ales din partea presei săsești, care acusa pe Români că au comis act de necuviință și de rĕu tact cu rugarea aceasta nouă a lor, în care cer *legislațiune română*, ca-și-cum »*împĕratul Traian abia ieri ar fi murit!*«

Petițiunea era de următorul cuprins:

– „Maiestate!

Adânc pĕtrunși de adevĕrul simbolului Maiestății Sale al fericitului împĕrat Francisc I., strălucitul moș al împĕrătești Voastre Maiestăți: *Justitia regnorum fundamentum* (dreptatea e fundamentul împĕrățiilor), pe care M. Voastră 'l-ați sancționat, proclamând cu solemnitate egala îndreptățire și care, după a noastră părere, până vor fi state și vor viețui oameni în societate, ca adevĕr vecinic ce e, va fi coloana statelor și condițiunea fundamentală a societății, respectuoși ne înfățișăm la picioarele tronului M. Voastre cu prea plecatul recurs, privitor tocmai la acest punct, și în genunchi cerem grațioasă îndreptare.

După-ce noi, Românii, am fost atât de nenorociți, încât cea mai ferbinte rugăminte a noastră de a fi uniți într'un corp național nu s'a luat în considerație, ear' prin constituția imperială am fost împărțiți în mai multe țĕri de coroană, guvernul M. Voastre a început a ne legăna în speranța, că în privința judecătorească ne vom putè uni și ne-a și provocat să ne dăm părerea cum s'ar putè organisa justiția în sensul acesta. Ne-am dat opiniunea, după-cum am fost provocați. Dar' din contră, pe la 4 Iulie a. c. eșiră la lumină liniamentele de organisare a justiției în Ardeal, pe lângă propunerea ministrului de justiție dela 20 Iunie, în care națiunea română e ignorată de tot, și după datina veche, numai de Unguri, Sĕcui și Sași se face vorbă, ba numele până acum necunoscut de Țeară-săsească se repetează de mai multe ori.

Așa, contrar ori-cărei dreptăți, cetim în lăudata propunere, că „națiunea săsească apĕrându-'și necontenit libera sa constituțiune specială, protejată din partea guvernului, se bucură până în ziua de astăzi de adunările sale naționale și de dreptul propriei legislațiuni interne, sub nemijlocita sancționare a prințului țĕrii“.

http://statuldacia.info

Maiestate! Dacă Românii n'au fost ocrotiți de guvernul cel înainte de Martie, ca și Sașii, zĕu, nu e vina Românilor. Însĕ pentru aceasta ei tot nu pot crede sĕ fi perdut dreptul de-a fi ocrotiți de guvernul *de acum*. Adevĕrat, că lăudata propunere a ministrului de justiție pare a înțelege pe Români când zice: „că partea cea mai mare a poporațiunii din Ardeal dorește ferbinte a se introduce pentru sine legile comune, civile și criminale austriace", când cu câteva rînduri mai jos vorbește despre „o clasă a unei poporațiuni", și dacă din aplicarea în posturi a câtorva Români, — cari acî apar în categoria oficialilor aduși în Ardeal din Galiția, — se poate deduce necesitatea supremului senat provincial de justiție. Noi însĕ nu ne putem esplica, pentru-ce s'a ocolit cu atâta grije de a se numì națiunea română pe numele seu?

Maiestate! În cele din urmă ni-se rupe inima de durere când vedem, că noi cu toate jertfele noastre cele mari n'am putut sĕ o ducem măcar până acolo, nu sĕ fim tratați, *ci numai numiți ca națiune* de guvernul M. Voastre.

La 7 August a. c. eșì organisațiunea înaltei curți judecătorești, și eată că se creează un senat pentru Maghiarii din Ungaria, unul pentru Maghiarii din Ardeal, unul pentru cei 200.000 de Sași, ear' ce privește pe cele *trei milioane și jum. de Români* se zice: „ori-ce sistemisare ulterioară de senate după naționalități, nu numai că ar zădărnicì scopul înaltei curți judecătorești de a aduce justiția la unitate, ci încă ar pune peste tesaurariatul statului sarcini nesuportabile, și în deplină consecință, sub egala respectare a tuturor semințiilor nicì nu se poate realisa".

Pretextul, că senatele sĕ creează după legislațiuni și nu după naționalități, cu privire la noi Românii nu poate sta, pentru-că pe deoparte noi Românii avem legislațiune română, care, în treburi civile a fost delăturată numai prin arbitrarele dispositiuni ale Maghiarilor. Ear' în treburi bisericești ea sĕ află până în ziua de astăzi în multe moduri țesută cu dreptul și instituțiunile noastre eclesiastice. De altă parte, noi ne-am declarat pentru unitatea legislativei austriace, și cu toate acestea pe noi ne supun legislațiunei apĕsătorilor nostri, înființată fără sfatul și consensul Românilor.

Mai târziu eșì organisația justiției pentru Galiția și Bucovina, prin care aceasta din urmă, deși ea formează singură o țeară de coroană separată, vine subordonată supremului senat de justiție dela *Stanislau*, sub cuvênt, că ar fi prea mică pentru-ca sĕ se poată

http://statuldacia.info

crea pentru ea un senat deosebit, în vreme-ce, de altă parte, Sașii din Ardeal, cari numĕră mai puțin decât 200.000 de suflete (prin urmare sûnt cu jumĕtate mai puțini decât Bucovinenii), au fost totuși de ajuns numĕroși ca sĕ se creeze pentru ei senat deosebit!

Ca niște supuși pururea credincioși M. Voastre îndrăsnim în cea mai plecată supunere a ne esprima profunda durere a inimei noastre, că la noua organisare a Austriei, cu toate nenumĕratele noastre rugămințĭ, n'am fost supuși legilor comune ale statului, legilor monarchului nostru, ci unor legi străine, dictate de barbaria secolilor din evul mediu, legilor maghiare și statutelor săsești, inventate tocmai spre umilirea noastră, spre ocara noastră, și spre rĕmânerea noastră în vecĭnică sclăvie. Pe noi ne subordonează senatelor străine ce cad în afară din țeară, căci aici la Viena sĕ creează la înalta curte de justiție senate maghiare și săsești, cari pe noi ne vor judeca, nu după legile comune ale Austriei, pentru care bucuros am jertfit sânge și avere, ci după cele maghiare și săsești, de pe timpul înainte de Martie. Mai departe, pe noi în general ne socotesc că n'am fi maturi în destul spre a ne putè bucura de binefacerile instituției așa numitului *juriu*.

Maiestate! Îndrăsnim cu profundă plecăciune a face acĭ observarea, că națiunea română, conducĕtorii și bărbații ei, prin atitudinea lor solidă și patriotică dela adunarea națională din Blaj, anul 1848, apoi prin faptul, că în mijlocul furtunelor politice pline de amăgiri ale anului aceluia, au înțeles foarte bine interesul tronului și s'au întrepus pentru el cu avere și sânge, și chiar și după sufocarea rĕscoalei, cu toate-că patimile, în cursul rĕsboiului întărîtate la grad înalt prin cruzimile rebelilor, nu erau încă domolite, nu sĕ demiseră la nici un esces, nu turburară ordinea și liniștea publică, — dovedirĕ destulă maturitate pentru a fi părtași la facerile de bine ale instituțiunilor constituționale.

Maiestate! Ne vedem siliți prin aceste dispositiuni și prin ale lor resultate ce ușor sĕ pot percepe sĕ luăm recurs la tronul M. Voastre și prea plecați sĕ ne rugăm, ca sĕ vĕ îndurați a face dreptate națiunii române;

1. Delăturând de tot legile maghiare și săsești și întroducênd la Români legislațiunea publică austriacă în toate ramurile sale.

2. Organisând tribunalele judecătorești, dela cel mai simplu, de cerc, până la înalta curte judecătorească de casațiune din Viena, unde sĕ se dispună grațios a sĕ crea un senat român, astfel, ca prin organisațiunea aceea toți Românii monarchiei sĕ poată ajunge la unire.

http://statuldacia.info

Sûntem convinşi, că prin aceasta nici statului nu 'i-se aduc sarcini nesuportabile, nici nu sĕ cere ceva nepracticabil, căci, pentru întreţinerea înaltei curţi de justiţie, fie că e despărţită sau nu după naţionalităţi, — naţiunile vor fi silite sĕ contribuească toate, adecă şi cele-ce n'au senate deosebite. Şi dacă puţinii Saşi contribuesc de ajuns pentru a li-se putè concede senat deosebit, fără îndoeală că şi cele trei milioane şi jum. de Românî vor contribuì atâta, ca sĕ poată avea şi ei dreptul la un senat deosebit.

Mai sûntem apoi convinşi, că aceea ce e practicabil cu privire la una dintre naţiuni, sĕ poate practica şi la celelalte, la toate naţiunile, căci altcum venim la consecinţa, că absolutul postulat al raţiunei: »*Fiat justitia*« (sĕ se facă dreptate!) e o curată imposibilitate.

Nutrim credinţa cea mai firmă, că tocmai organisarea înaltei curţi judecătoreşti după naţionalităţi va împăca dorinţele principale şi cele mai ferbinţi ale deosebitelor naţiuni, şi că prin aceasta egala îndreptăţire a tuturor naţionalităţilor sĕ va apropia de realisare. *Viena,* 31 Decemvrie 1850. (Urmează subscrierile)". —

*

În 18 Februarie sĕ publică ordinul comandei militare din Sibiiu, prin care confiniul militar transilvănean sĕ desfiinţează şi din cele cinci regimente grăniţăreşti sĕ formează cinci regimente de linie. Comanda generală aduce în acest ordin la cunoştinţa celor două regimente române de graniţă, că M. Sa a poruncit sĕ li-se facă cunoscută preaînalta mulţumire împĕrătească pentru serviciile credincioase făcute înlăuntrul ţĕrii şi în faţa inimicului. Monarchul le mai face grăniţerilor concesiunea, — în mod escepţional, cum sĕ zice în ordinul publicat, — sĕ se folosească de munţii recâştigaţi, în mĕsură şi după modalităţile ce le vor stabilì diregĕtoriile. Ordinul sĕ termină cu următoarele cuvinte, adresate grăniţerilor românî:

— »*Grăniţeri românî!* Prin ţinuta şi purtarea voastră v'aţi câştigat în istoria trecutului şi a presentului un monument onorific de împlinire de datorinţă şi de loială credinţă de supuşi, care prin graţioasa recunoştinţă a împĕratului vostru primeşte consfinţirea ce nu sĕ mai poate şterge, şi primeşte o legitimaţie pentru toate vremile.

Mĕ bucur (comandantul general), că eu sûnt chemat, din însărcinare preaînaltă, sĕ vĕ comunic acest atestat glorios, şi aştept dela bunul vostru spirit şi dela sentimentul cumpĕtat ce 'l-aţi dovedit până acuma, că după-ce acum, ca corp întreg veţi depune armele şi vĕ veţi da cu totul ocupaţiunei şi problemei păcei, prin alipirea

http://statuldacia.info

neîntreruptă către M. Sa şi către preastrălucita casă împerătească, prin ascultare şi credincioasă împlinire a datorinţelor către nouele voastre diregătorii, vĕ veţi face şi în viitor pururea vrednici de numele vostru cel bun ce vi-'l-aţi câştigat pe toată dreptatea şi de preaînalta favoare şi graţie, şi veţi fi cetăţeni loiali, cu atât mai vêrtos, cu cât voi în îndoita însuşire ce aţi avut-o până acuma aţi fost totodată ostaşi şi cetăţeni bravi şi loiali. *Sibiiu,* 18 Febr. 1851, L. v. *Wolgemuth* m. p., guvernatorul civil şi militar al Transilvaniei".

*

În 25 Februarie 1851 a fost dat publicităţii un alt act al guvernatorului civil şi militar din Transilvania, de o rară importanţă pentru Români. Era comunicarea, că M. Sa, cu preaînalta resoluţiune dela 12 Decemvrie 1850, s'a îndurat preagraţios *sĕ aprobe* inactivarea metropoliei greco-catolice din Alba-Iulia şi înfiinţarea a două episcopii nouĕ greco-catolice române, una la *Gherla,* alta la *Lugoj.*

*

După publicarea ordinului prin care sĕ desfiinţează regimentele române grăniţĕreşti, bĕtrânii satelor aparţinĕtoare regimentului *năsĕudean* s'au întrunit în conferenţă, la 13 Martie în Năsĕud, şi au luat următoarele hotărîri referitoare la averea grăniţărească:

1. Munţii sĕ rĕmână împărţiţi între comune ca mai nainte, şi comunele sĕ-'i folosească şi în viitor ca şi până acì, pentru păşunatul de vite, căci altcum nu sĕ pot susţinè. Trei însĕ sĕ se dee în arêndă în folosul fondului şcoalelor sătesti.

2. Fondul numit al şcoalelor sătesti sĕ rĕmână şi mai departe pentru acest sfânt scop, şi sĕ se întrebuinţeze astfel cum s'a spus la întemeerea lui.

3. Fondul de montură, în suma de 27.000 fl., aşezat în cassa statului pe interese, sĕ rĕmână întreg acolo, ear' interesele sĕ le capete ca stipendii tinerii români din acest regiment, cari vor studia la universităţi. Sau, dacă după dorinţa naţiunii, M. Sa sĕ va îndura sĕ ne dee universitate română, la acea universitate.

Conferenţa a ales apoi un comitet de *opt* persoane, care sĕ iee în seamă socotelile şi actele referitoare la aceste fonduri. Conclusele aduse au fost înaintate guvernului spre luare la cunoştinţă şi aprobare, ear' monarchului a fost adresată următoarea rugare:

— „*Sacratisimă Maiestate!*

Poporul, care în al doilea regiment românesc de graniţă, în timp aproape de 90 de ani, ca soldaţi grăniţeri, în şi afară de patrie,

http://statuldacia.info

a servit preaglorioasa casă a M. Tale cu nemişcată credinţă, şi pe care M. Ta la propunerea consiliului ministerial prin preaînalta decisiune din 22 Ianuarie te-ai îndurat a-'l dispensa de acest obligamênt, îşi ia fiasca libertate a subşterne cu cea mai profundă reverinţă următoarele rugăminţi înaintate treptelor sacratului tron al M. Tale, esprimându-'şi întâiu de toate supusa sa mulţumire pentru donarea munţilor revindicaţi spre venitoare întrebuinţare, şi totodată durerea sa pentru perduta onoare militară, îngrijat fiind de viitoarea sa esistenţă în urma acesteî neaşteptate şi repentine schimbări. Ne rugăm:

1. Ca ambelor steaguri ale fostului nostru regiment de graniţă, acum strĕformat în regiment de linie, sĕ se dăruească crucea cu moneta de aur pentru merite şi vitejie, atât pentru eternisarea memoriei la neclintita fidelitate catră predecesorii M. Tale şi cătră M. Ta şi ascultarea arĕtată totdeauna şi în cele mai viforoase timpuri din partea acestui popor, cât şi a bătăliilor purtate cu aceste steaguri, dela înfiinţare până la acum urmata desfiinţare, în contra Prusiacilor, Turcilor, Francesilor şi a Maghiarilor, cu vitejie făcute şi nici-odată perdute, şi schimbându-se cu altele nouĕ, ambele sĕ se păstreze ca nişte scumpe trofee *în biserica Năsĕudului*, spre eternă memorie cătră statul militar.

2. Ca institutul de educaţie pentru regimentele strĕformate acum în regimente de linie, nrul 46 şi 50, sĕ rĕmână şi pe viitor în *Năseud,* unde era pentru fostele regimente de graniţă, şi împreunat cu cele patru clase normale aici aflătoare sĕ fie susţinut din spesele statului.

3. Că părinteşte sĕ se ordoneze, precum-că patru tineri din acesti grăniţeri născuţi, cari în clasele normale au dat dovadă de stradanie, de purtare morală şi sûnt sănĕtoşi, sĕ fie primiţi în academiile militare şi companiile pentru cadeţi.

4. Pămêntul de noi locuit 'l-am stăpânit încă înainte de militarisare ca proprietate, asemenea vecinilor Saşi din districtul Bistriţei, în linie ereditară, şi neţĕrmurit 'l-am folosit, precum aceasta sĕ vede din mai multe decrete şi documente, şi deosebit din decretul regelui Mathia cu datul din Buda anul 1475, prin care *Valea-Rodnei* se incorporează la districtul şi opidul Bistriţa, însĕ sub espresa condiţiune, ca locuitorii sĕ se bucure de aceleaşi drepturi şi privilegii de cari se bucură Saşii şi comunitatea Bistriţa. Locuitorii români din Valea-Rodnei au fost deci înainte de militarisare tocmai aşa oameni liberi ca şi Saşii, asemenea tuturor Românilor cari locuesc pe pămêntul

http://statuldacia.info

regesc, amestecați cu Sașii. După militarisare au fost tratați asemenea ca oameni liberi, precum arată protocoalele judiciare din anii 1772 și 1778. Dar' aceasta o dovedește chiar și ordinațiunea supremei comande militare din 29 Decemvrie 1837 nrul 3908, dată către comandantul regimentului din causa certelor teritoriale născute între satele militare Rebrișoara, Feldra, Nepos și Ilva-mică și între cele săsești Iad, Pintic și Dumitra, — care sună astfel:

— „Valea-Rodnei nu s'a ținut nici-de-cum din timpuri antice de districtul Bistriței, precum opinionează regimentul în oficioasa sa scrisoare din 31 Martie. Actele inclitului consiliu aulic belic și notațiunile cancelariei aulice transilvane ne conving despre contrarul, căci tocmai după documentele magistratului Bistriței, Valea-Rodnei cu locuitorii ei n'a fost nici-odată oferită publicului bistrițan cu drept dominal, ci a fost numai incorporată la acesta sub domnirea regelui Mathia, pentru a se putè apëra mai bine în contra barbarilor, însè cu modalitatea, ca locuitorii sè se bucure de aceleași libertăți și privilegii pe cari le au civii menționatei comunități".

Cu toate-că cuvintele acestea sună atât de favorabil pentru noi, totuși funcționarii guvernului militar ne-au scurtat și țërmurit, atât în drepturile pământului și ale pădurilor, cât și în ale cârcimăritului și ale tîrgurilor, precum noi aceasta prin o suplică așternută prin deputațiune în anul 1848 M. Sale împëratului Ferdinand ne-am fost luat libertatea a o arëta pe lung, și la care noi până în ora de față rëspuns favorabil n'am căpëtat, măcar-că în acì cu toată supunerea alipitele înaltele resoluțiuni sub A. și B. ni-s'au promis. Drept aceea, rugăm cu toată umilința pe M. Ta, ca acest drept avut earăși sè-'l recăpătăm. Noi atât în anii primi după militarisare, cât și mai târziu, am trebuit în interesul instituțiunii grănițerești sè cedăm cele mai bune și îndemânate locuri pentru clădirea cuartirelor ofițerești și pentru deschiderea grădinilor lor după șarje cuvenite, spre cea mai mare scurtare a subsistenței noastre. Afară de aceasta, la clădirea precum și la repararea acestor edificate am dat lucrători și material trebuincios aproape gratis.

Rëzimați cu încredere fiească în părinteasca grație a M. Tale socotim, cumcă în băgarea de seamă a acestor sacrificii aduse de bunăvoe am avè cel dintâiu drept a pretinde acele grădini înderët, cum și a căpëta acele edificate, dacă nu ca despăgubire a multor sacrificii și pagube suferite în revoluțiunea trecută pentru tronul M. Tale, cel puțin pe lângă o amësurată, de o comisiune stabilită rësplătire,

http://statuldacia.info

pe care noi toți în concreto a o împlini ne obligăm, și rugăm să ni-se conceadă.

5. Dreptul cârcîmăritului, negoțului și al tîrgului încă a trebuit să-'l sacrificăm în interesul instituțiunei de graniță, fiindcă și noi ca grănițeri ne-am bucurat de multe părintești imunități, pe cari acum, la desființare, le perdem. O dulce speranță ne nutrește, că M. Ta aceste drepturi, earăși ca înainte de militarisare, părintește a ni-le reîntoarce cu atât mai tare te vei îndura, cu cât noi prin fidela și îndelungata servire, nu numai de aceasta, asemenea Sașilor, ci și de altele mai mari, demni ne-am făcut.

6. Prin multele bătăi, în cari noi dela formarea regimentului am fost față, am adus multe sacrificii pe altarele patriei și ale monarchiei, cari nouě în timpul păcii, deși nu de tot, totuși în cea mai mare parte ni-s'au desdaunat, însě ultima revoluție în contra Ungurilor, fiindcă noi am fost cei dintâiu în Transilvania cari ne-am declarat în contra periculoaselor cugete și planuri revoluționare, și prin urmare am dat semn pentru o generală ridicare spre a apěra causa cea sfântă și tronul M. Tale, ne-a adus la o așa mare lipsă și paupertate, încât noi toți, un însemnat numěr de familii, fără ajutor, pe vecie cu ticăloșie și miserie ne vom lupta, căci contrarii nostri și ai tronului M. Tale, ocupând ținutul nostru, pe cei acasă rěmași 'i-au batjocorit, pe mulți 'i-au omorît, casele și clădirile noastre economice le-au aprins, și astfel 'i-au desbrăcat și de puțina avere avută.

Din asta causă rugăm pe M. Ta, ca în proporția pagubelor suferite a ne rebonifica. sau un proporționat ajutor a ne da, asemenea națiunilor cari încă au suferit, sau de cumva asta ar fi cu neputință, contribuția pe câtva timp, până-ce lucrurile noastre casnice vor lua o mai îmbucurătoare față a ne-o ierta, — părintește să te înduri.

Mai în urmă îndrăsnim a ruga pe M. Ta, că de oare-ce acum am venit sub administrație civilă, să te înduri M. Ta *a ne pune oficiali din gremiul națiunii noastre,* căci noi numai într'acestia avem încredere. În speranța și în fiiasca convingere, că M. Ta atât aceasta a noastră din sinceră inimă purcezětoare rugăminte, cât și cele de cătră deputații națiunii române cu deosebite ocasiuni M. Tale subșternute, le vei lua în părintească considerație și le vei învrednici la timpul seu de o favorabilă deslegare, rěmânem cu toată omagiala supunere, ai M. Tale de-apururea fideli și ascultători sudiți. (Urmează subscrierile după comune.)"

*

http://statuldacia.info

În privința limbei române guvernul luase unele dispoziţiuni laudabile. Decretase de ex. introducerea scrierii cu litere latine, ear' pe representantul naţiunii române la curtea şi la guvernul M. Sale, *A. Treb. Laurian,* 'l-a însărcinat să întocmească pe românește planul de organisaţie a gimnasiilor. A scos apoi la lumină din tipografia statului terminologia juridică-politică în limba *română,* după-ce o scosese mai nainte şi în limba *cèhă* şi *croată.* Era o carte de mare preţ pentru Românii puşi în diregĕtorii şi era lucrată din însărcinarea guvernului de cei mai buni filologi ai nostri de pe acele vremuri. În 29 Ianuarie apărù apoi decretul de numire al profesorului dela gimnasiul din Beiuş, *Alexandru Roman,* ca titular la catedra de limba şi literatura română dela academia de drepturi din *Oradea-mare.*

*

Maghiarii erau încă nehotărîţi în politica lor. Nu ştiau anume că ce voesc, sau ce *pot* să voească. De aceea erau foarte reservaţi în tratarea chestiilor politice. Când şi când să arĕta câte o rază de lumină pe orisontul lor politic. Astfel de rază a fost şi programul politic al aşa numitului *partid vechiu liberal maghiar*, publicat întâiu în o foaie germană dela Viena. Programul era compus din următoarele 14 puncte:

1. Sistarea stării de asediu şi amnestie generală.
2. Delăturarea poliţiei de stat, care nu corĕspunde spiritului naţiunii (firește, maghiare.)
3. Libertate de presă, garantată prin lege.
4. Reîncorporarea Voevodinei.
5. Întroducerea limbei maghiare în administraţie şi în şcoalele superioare.
6. Împărţirea veche a comitatelor şi alegerea funcţionarilor din partea comitatelor.
7. Reîntegrarea administraţiunii municipale.
8. Restabilirea autonomiei bisericei protestante.
9. Reforma monopolului de tabac, de timbre şi de consum.
10. Egalitate pentru toţi în faţa legii.
11. Reîntegrarea marei Ungarie şi a tricolorului maghiar, cum şi a uniformelor civile şi militare ungureşti.
12. Restaurarea curţii de casaţie din Pesta.
13. Reîntegrarea locotenenţei şi a demnităţii de palatin în Ungaria.

http://statuldacia.info

14. Convocarea dietei la Pesta și încoronarea domnitorului ca rege al Ungariei.

Avea deci mult de cerut partidul vechiu liberal al Maghiarilor, pentru-că acolo unde e vorba de a *cere*, Maghiarii n'au fost nici-odată și nu sûnt nici astăzi prea sgârciți.

*

Generalul *Wolgemuth* decedase în 18 Aprilie, și monarchul a numit guvernator civil și militar pentru Transilvania pe generalul *Schwartzenberg*, care în 4 Maiu fù primit în audiență lungă din partea M. Sale, pentru a fi provĕzut cu toate instrucțiile necesare. Românii îl așteptau cu mare dor, pentru-că credeau că va fi primit dela împĕratul împuterniciri mult mai largi decum erau ale lui *Wolgemuth*. Și de altcum îi mersese veste principelui *Schwartzenberg*, că e un om foarte corect, sincer, și liber de prejudiții, așa, că nu se lasă sĕ fie înfluențat de nimeni. Merge calea dreaptă a adevĕrului. Românii credeau deci, că vor primì în fine în mijlocul lor pe omul, care e în stare sĕ le vindece ranele dureroase.

Principele de Schwartzenberg își începe activitatea de guvernator al Transilvaniei cu o proclamațiune adresată la 25 Maiu 1851 Transilvănenilor, pe cari îi asigură, că guvernul „năzuește cu sinceritate într'acolo, ca respectând conștiențios fiecare naționalitate, sĕ înainteze bunăstarea acestei țĕri de coroană (Ardealul) în interesul statului unitar imperial". Proclamațiunea se terminĕ astfel: — „Transilvănenilor! Pășesc plin de încredere în mijlocul vostru! Întimpinați-mĕ și voi cu asemenea inimă curată și voință bună. Cu bucurie și cu credință în reușire îmi încep activitatea".

Tot pe atunci sosise și rescriptul imperial, datat din 12 Maiu, prin care se încuviințează noua organisație politică și judecătorească a Transilvaniei. În proiectul de organisare se cuprindea dispositiunea, că nu numai la forurile inferioare judecătorești, ci și la supremul for sĕ fie ținute în vedere *toate naționalitățile*, și senatele sĕ fie compuse în mĕsură dreaptă, din oameni aparținĕtori diferitelor naționalități.

*

În 12 Iulie 1851 a sosit *Șaguna* acasă dela Viena. 'I-s'a făcut primire frumoasă pretutindenea. Poporul îi eșea cu prapori și cu steaguri în cale și voea sĕ-'l însoțească până la Sibiiu, dar' episcopul 'i-a rugat pe toți sĕ rĕmână acasă și sĕ nu-'și peardă timpul de muncă. În Sibiiu a fost primit în reședință de mulțime

http://statuldacia.info

de preoți, îmbrăcați în ornate bisericești. Clericii și studenții 'i-au cântat: *Pe stăpânul și archiereul*. La orele 10 noaptea 'i-s'a dat serenadă, cu musică militară și cu torțe. Lume multă. Episcopul a fost salutat de binevenire. A răspuns încheiând cu „Să trăească bunul nostru împărat Francisc Iosif I.“ Adrese numeroase au fost trimise episcopului din toate părțile locuite de Români. Una din adresele primite era *adresa Sibiienilor,* de următorul cuprins:

— „Măria Ta! Prealuminate și preasfințite Domnule Episcop! Poporul român de biserica răsăriteană din Transilvania a aflat în prealuminata și preasfințita persoană a Măriei Tale pe omul ales și trimis de Dumnezeu ca să-'i audă plângerile, să-'i cunoască durerile, să-'i toarne balsam peste vechile rane, prin consilii să-'l întărească în răbdarea care le învinge toate, și prin fapte neobosite să-'l conducă la limanul mântuirei și al mângăerii.

Întocmai ca și păstorul evangelic care-'și pune sufletul pentru oile sale, Măria Ta dela ocuparea tronului archipăstoresc ai dat cele mai strălucite dovezi de sfânta chemare și înalta misiune ce 'ți-s'a încredințat. 'Ți-ai perdut toată pacea și liniștea vieții, n'ai cruțat nici o osteneală, fie cât de obositoare, ai veghiat cu neadormire ziua și noaptea, cu o abnegațiune eroică te-ai espus la diferite pericole și te-ai sacrificat cu totul pentru fericirea acestui popor credincios, care trăește și sperează toate în Măria Ta.

Atâtea mari și grele sacrificii cu cari Măria Ta în toate fasele timpului trecut și chiar și acum stăruești cu bărbăția ce-'ți este înăscută pentru răscumpărarea drepturilor spirituale și temporale ale acestui popor, te-au făcut icoană vie a păstorului celui viu, 'ți-au agonisit merite înalte în memoria națiunii întregi, și 'ți-au ridicat monumente în inimile credincioase ale Românilor. Ori-ce ar fi hotărît în înaltele consilii ale cerului pentru soartea turmei ce-'ți este încredințată, și ori prin câte greutăți ar trebui să treacă mântuirea Românilor așteptată cu sete din partea lor, ostenelile și lucrările Măriei Tale, trîmbițate și recunoscute în toate părțile, le vor spune părinții fiilor, și acestia la toată posteritatea, ca să se păstreze pentru secole.

Plini de admirațiune pentru înflăcăratul zel, pentru neobosita activitate și pentru tăria de caracter cu care te-ai luptat și te lupți pentru dreptate și adevăr, pentru înflorirea bisericii și a sfintei religiuni, și pentru îmbunătățirea sorții poporului, îndrăsnim a veni ca niște organe din partea lui, ca să depunem înaintea Măriei Tale tributul celei mai curate recunoștinți și veneraținni.

http://statuldacia.info

Dumnezeu, care te-a ales și te-a trimis ca să mângăi și să fericești poporul ce-'ți este concrezut întreg, cu sufletul și cu trupul, și care te-a îmbărbătat cu putere de sus, ca să lupți în chestia vieții lui, temporale și spirituale, să te înarmeze și de acum înainte cu mână puternică și cu braț înalt în această luptă sfântă, și toate ostănelele îndelungate ale Măriei Tale să le încununeze cu resultatele cele mai dorite.

Deschizêndu-ne inimile noastre credincioase, ca să arětăm viile și curatele sentimente de cari sûntem și vom fi pětrunși totdeauna, noi și întreg poporul, pentru prealuminata și preasfințita persoană a Măriei Tale, permite-ne să-'ți cerem archierească binecuvêntare și să ne recomandăm cu cel mai adânc cult de înaltă considerațiune și venerațiune, *Sibiiu,* 26 Maiu v. 1851. Ai Măriei Tale pleaplecați servi și fii sufletești. (Urmează subscrierile)".

*

În 28 August 1851 au fost date importantele patente împěrătești, prin cari se stabilește responsabilitatea ministrilor pentru respectarea legilor aflătoare în ființă și pentru esecutarea ordonanțelor împěrătești. În rescriptul adresat ministrului-president *Schwartzenberg* se zice, că fiecare ministru e dator să depună jurământ de fidelitate cătră împěratul, în care promite că va împlini esact toate îndatoririle ce cad asupra sa, și va esecuta cu acurateță decretele și mandatele împěrătești. Să mai introduc și alte inovații prin patentele acestea, de puțină importanță, de es. că în loc de cuvintele „la propunerea consiliului meu ministerial" să se întrebuințeze pe viitor cuvintele „după ascultarea consiliului meu ministerial". Totodată s'a introdus însě și *contrasignatura ministerială,* pentru marçarea responsabilității.

În 27 August a apărut apoi în foaia oficială noua organisare a Voevodinei și a Banatului, hotărîndu-se următoarele: În fruntea administrațiunii stă guvernatorul, cu locuința în Timișoara. Teritorul bănățean se împarte în *cinci* districte, în frunte cu câte un comisar suprem, subordonat guvernatorului, și cu centrele: *Lugoj, Timișoara, Becicherecul-mare, Zombor* și *Neoplanta.*

Patentele împěrătești referitoare la responsabilitatea ministrilor se comentau mult, și erau privite ca întroducerea, fie a modificării, fie a suspendării desěvîrșite a constituției dela 4 Martie 1849. În deosebi Maghiarii începeau să prindă mare nădejde în o îndreptare spre bine pentru ei.

*

http://statuldacia.info

În 27 August a fost publicat și următorul ordin preaînalt: „Batalionul întâiu din regimentul al II-lea al grăniţerilor români 'și-a păstrat cu credinţă jurământul de steag între împrejurările cele mai grele. Nu a dat ascultare nici deosebitelor amăgiri și nici strălucitelor făgăduinţe. Toate ameninţările făcute cu scop de a-'l anima la călcarea de credinţă le-a respins cu dispreţ, provocându-se la jurământul de a resista cu onoare tuturor maltratărilor. Și chiar și atunci, când încunjurat de putere covîrșitoare fu divisat, desarmat și declarat de prins, *a ştiut să salveze steagul. Pentru-ca să onorez această credinţă și să-'i păstrez memoria pentru toate timpurile,* îi dăruesc o medalie de aur cu chipul meu și cu inscripţia: *„Pentru statornicía neclintită în credinţa jurată la 1848“.* Această medalie să se atîrne de steag și să se poarte așa la toate ocasiunile de solemnitate. *Schönbrunn*, 27 August 1851. *Francisc Iosif* m. p.“

*

În 4 Septemvrie a sosit la Blaj noul metropolit *Şuluţiu.* În capătul orașului 'l-a așteptat preoţimea îmbrăcată în ornate. Metropolitul s'a dat jos din trăsură și a plecat pe jos, petrecut cu litia în oraș. Clopotele sunau a bucurie, ear' tunurile cu bubuitul lor vesteau și satelor din apropiere marele eveniment. În biserică nou sositul a fost bineventat din partea canonicilor *Alutan* și *Raţiu.* În reședinţă s'au ţinut apoi recepţiunile. Seara orașul a fost frumos iluminat, ear' tinerimea a dat serenadă cu torţe și musică, cu vorbiri și cântări, noului ei binevoitor și bun părinte.

*

Guvernator pentru Ungaria fusese numit archiducele *Albrecht,* care a fost primit cu mare pompă, cu iluminaţie și ceremonii la întrarea sa în capitala Ungariei. A ţinut la 16 Octomvrie revistă militară asupra artileriei, și în curênd a început o călătorie de inspecţie prin ţeară. Împăratul încă plecase în călătorie, în Bucovina, unde 'i-s'au făcut primiri superbe. A mers și episcopul *Şaguna* la Cernăuţi să-'l bineveneze.

La Viena să instituise o comisiune, care primise preaînalta însărcinare să caute o nouă formă politică în care ar putè fi îmbrăcat imperiul austriac pe viitor. Cu un cuvênt, să intenţiona schimbarea constituţiei din 4 Martie 1849, ceea-ce a provocat mare bucurie în șirurile Maghiarilor. De altcum Maghiarii începuseră să fie mai curagioși în presă, ales de când archiducele *Albrecht* a chemat pe toţi redactorii la sine și le-a spus, că agitatorii nu-'i plac, și-'i va

http://statuldacia.info

urmări fără cruțare. Dar' nu-'i plac nici linguşitorii, pentru-că acestia sûnt şi mai periculoşi, fiindcă sûnt fățarnici. De aceea, ziarele să scrie sincer şi clar aceea-ce vreau să comunice lumii, dar' *se scrie totdeauna adeverul.*

Tribunalul marțial din Pesta aducea mereu sentințe de moarte asupra rebelilor, fugiți în țări străine, şi sentința să esecuta în efigie. Aşa a fost esecutat şi *Andrássy Gyula*, mai târziu cel mai de încredere om al coroanei. Au fost judecați la moarte şi Românii *Eutimiu Murgu* şi *Gavril Mihályi,* dar' monarchul le-a schimbat pedeapsa în închisoare. Episcopul *Şuluțiu* făcuse visită episcopului *Şaguna,* ceea-ce a făcut bună şi înveselitoare impresiune asupra Românilor.

*

Evenimentul anului acestuia a fost alegerea lui *Lúd. Napoleon* de preşedinte al republicei franceze. Alegerea s'a făcut prin plebiscit. Din multe părți isbutirea lui *Napoleon* a fost primită cu neîncredere, pentru-că cunoscêndu-'i oamenii slăbiciunile şi vanitățile, ştieau că *Napoleon* nu să va mulțumi cu acest succes, ci la ocasiunea binevenită să va proclama de *împĕrat* al Franciei, ear' atunci liniştea şi ordinea a dispărut earăşi din țeară. Din Petersburg sosise un trimis al Țarului Nicolae la Paris, ca să felicite pe Napoleon şi să-'i predee crucea sfântului Andreiu, menită să fie oferită de altcum numai suveranilor. Popularitatea cea mare a lui Napoleon să datorea loviturei de stat dela 2 Decemvrie, contemplată şi esecutată de el, prin care s'a delăturat regimul parlamentar şi s'a întrodus regimul militar. Aceasta pentru a împedeca lățirea socialismului, care prinsese larg teren.

*

În fine, mai este de amintit, că în anul acesta s'au asigurat pentru totdeauna în esistența lor şcoalele medii din *Braşov,* prin legarea unei convenții între representanțele celor două comunități bisericeşti de acolo, numite: *Sfântul Nicolae* şi *Adormirea.* Acest clasic »*Legământ* în care Braşovenii să obligă »*pe vremea de acum şi pentru tot viitorul*« să susțină *şcoalele naționale române din Braşov*, e de următorul cuprins:

Legământ.

Prin care subscrisele două comune şi respective representanțiile bisericeşti române de legea răsăriteană dreptcredincioasă din Braşov se îndatorează şi se leagă între sine în solidum, atât pentru vremea de acum, cât şi pentru tot viitorul, din neam în neam, ca să zidească

http://statuldacia.info

încăperi *pentru şcoale naţionale românești centrale*, de religiunea dreptcredincioasă răsăriteană din Braşov, totdeodată să îngrijească, nu numai pentru ţinerea lor în stare bună, ci şi pentru necurmata adaogere şi creştere a aceloraşi şcoale, atât în privinţa spirituală cât şi materială. Acesta este scopul legământului; ear' temeiurile pe cari, şi condiţiunile sub cari ne-am propus cu ajutorul lui D-zeu tare şi vîrtos. ca să-'l ajungem, sûnt următoarele:

I. Comuna bisericească dela Sf. Nicolae, suburbiul românesc, şi comuna bisericească din lăuntrul cetăţii, dela Adormire, în privinţă bisericească şi în ori-care altă privinţă neatîrnătoare una de alta, la treaba şi însărcinarea însă de a zidì aici numitele şcoale, de ale ţinè şi de a le administra pentru toate veacurile, se socotesc pe sine de astăzi încolo ca *una şi singură comună*, astfel, încât această sarcină a ţinerii şcoalelor sale să aibă dreptul şi datorinţa de a o purta cu puterile şi sfaturile totdeauna împreunate şi nici-odată desbinate, cum şi fără a fi iertată măcar umbră de întâietate sau prerogativă a uneia asupra alteia, ci se vor socotì amêndouĕ ca unele, cari, împreunate într'un scop şi la un loc slujind comunelor bisericilor ortodoxe şi *naţiunii*, împlinesc porunca apostolului, — »*de a fi tuturor toate*«. Îndatorându-se aceste două comune, şi respective representanţiile lor spre sus atinsul scop *cu solidaritate*, îşi recunosc prin aceasta şi hotărîrile lor din 18, 19 şi 21 Noemvrie 1844 făcute sub numerii protocolari 68, 69, 70, 71 şi 72, cum şi contractul sau legământul din Octomvrie 1850, primindu-le întru toate şi provocându-se la învoelile făcute sub aceste daturi între aceste două comune şi respective representanţii. De aici:

II. Şcoala are să rĕmână *în veci naţională confesională*, nefiind nici-odată iertat a întrebuinţa alt caracter sau natură decât care se cuprinde în numirea ei de dinsus. Aceasta o înţelegem aşa, că zidirea acelor şcoale şi fondurile ce 'i-se vor aduna, trebue să fie şi să rĕmână numai *proprietate a Românilor*, *sub blăstĕm şi afurisenie*, şi întocmai şi profesorii să se aleagă şi să se denumească numai din sînul naţiunii române de religiunea răsăriteană dreptcredincioasă, precum se cere chiar şi în instrucţiunea bisericei dela Sf. Nicolae din anul 1843.

III. Şcoalele acestea *naţionale române centrale* de religiunea răsăriteană dreptcredincioasă din Braşov se zidesc, se înzestrează şi se fundează *din colecte sau daruri* ce se adună dela binefăcĕtorii din sînul naţiunii române, prin urmare ele au să fie deschise pentru

http://statuldacia.info

toți fiii Românilor. câți ar trage la dînsele. Cu aceasta însĕ nici-odată nu se socotesc închise pentru alte națiuni și confesiuni. Însĕ:

IV. Pentru-că aceste două comune și respective representanții au fundat în mare parte, au întreprins și au luat asupră-'și această sarcină de a întemeia și administra aceste școale, îșĭ și păstrează deplinul drept de a le susținè pentru toți vecii sub nemijlocita și neatîrnata lor firmă și administrațiune, fără a suferì nici un fel de amestec străin, decât *numai suprema inspecțiune a monarchului și a guvernului scu.* De aici urmează, că comunele, prin representanții lor, inspectorii sau eforii lor, îșĭ vor alege și-'și vor denumì pururea profesori, atât în puterea acestei legămințĭ, cât și întru înțelesul organisațiunii ministeriale sau guverniale din 1849, care ține, ca profesorii sĕ fie aleși și denumiți de cătră aceia cari îi și plătesc. Tot de aici urmează, că și acum, în present, vor întreprinde clădirea școalelor cu modul și mijloacele pe cari le vor afla dînsele mai priincioase. Dar:

V. Noua zidire a *școalelor naționale românești* centrale de legea dreptcredincioasă rĕsăriteană, neapĕrat trebuincioasă din causa totalei lipse a unor încăperi școlastice, se va intreprinde așa: Representanțiile amêndouĕ vor îngrijì sĕ se adune capital de bani, cum și materialele cerute pentru ridicarea unei zidiri școlastice, ele vor încheia și vor subscrie contracturi, învoieli, cu toți măiestrii câți se cer la îndeplinirea clădirii, cum și cu alți ajutători, ear' plățile le vor face prin un cassier anumit și toate hârtiile privitoare la plățĭ vor fi contrasemnate și de cătră un secretar, care va avè însărcinarea de a le petrece pe toate la catastihele cerute. Se înțelege însĕ de sine, că cassierul și secretarul în aceasta a lor calitate nu vor lua asupra-'și nici un fel de datorință personală de plățĭ cătră contrahenți, ci plățile se vor face de cătră cassierie numai din sumele ce se vor da la mâna cassierului, pentru cari este responsabil cu socoteală curată cătră representanții. Ear' adevĕrata responsabilitate a împlinirii condițiunilor legate în contracturi cade asupra corpului ambelor representanții de 26 inși, cum și totodată asupra tuturor acelora, cari s'au îndatorat prin subscrierea lor că vor numĕra o sumă oareși-care pentru clădirea școalelor, pentru suma cu care s'au îndatorat, ear' mai mult nu. Deci rĕmâne la datorința și înțelepciunea ambelor representanții, ca sĕ încheie contracte astfel, încât sĕ le stee în voe a mărginí înființarea planului architectonic al clădirei după mĕsura puterilor bănești și materiale câte le vor venì la mână.

http://statuldacia.info

VI. Tocmai pentru-că aceste două comune și respective representanții își reservă numai sieși dreptul administrării pe viitor al acestor școale, precum îl avură și în trecut, de veacuri, representanțiile aceloraşi să și îndatorează pe sine și pe toți urmașii lor în diregătoriile de representanți, inspectori sau eforii, din veac în veac, a pune la cale și a căuta toate mijloacele câte ar adaoge la înavuțirea, îmbunătățirea, lărgirea și toată priincioasa înflorire a de multe-ori pomenitei *școale naționale confesionale*, atât prin creșterea fondului prin feluri de isvoare și prin regulata lui administrare, cât și prin toată priincioasa înmulțire a profesorilor cu lefi cuviincioase și a științelor într'însele. De unde urmează, că representanțiile vor primì în sînul lor și vor denumì la curatela școalelor numai bărbați cari vor fi în toată privința cunoscuți de evlavioși, prieteni ai școalelor, întocmai ca și ai bisericei, ear' pe contrari să vor silì a-'i depărta.

VII. Organisația dinlăuntru a acestor școale va fi totdeauna aceea care să va prescrie de către înaltul guvern pentru școalele statului de acelaşi rang.

VIII. Cât pentru acurata și neprihănita administrațiune a acestor școale să va compune o instrucțiune deosebită, care să va supune la timpul seu înaltului guvern spre întărire.

IX. Profesorii să vor alege prin concurs, de către representanțiile comunelor, tot în înțelesul organisațiunii guverniale.

X. Representanții comunelor vor administra toată treaba școalelor prin atâți inspectori sau efori, cari se vor alege în număr egal din sînul seu, câți va cere trebuința, ear' eforiei să va da un secretar cu leafă, ale cărui datorințe să vor depune în instrucțiunea menită pentru dînsul.

XI. Toate causele și ori-care alte lucruri privitoare la administrarea trebilor școlastice să vor consulta de către representanțiile adunate și să vor hotărî prin majoritatea absolută (mulțimea glasurilor), ear' când voturile s'ar desface în două părți deopotrivă, atunci votul majorității să va socotì acela lângă care va sta președintele ce va fi după timpuri. Representanțiile să socotesc adunate atunci când să vor afla la un loc cel puțin cu unul mai mult decât jumătate.

XII. În cele din urmă subscrisele două representanții să îndatorează *înaintea cerului și a oamenilor*, că vor păzì și vor apĕra toate punctele și condițiunile acestui legământ din cuvênt în cuvênt, cu atâta sfințenie și tărie nestrămutată, încât dacă cumva, ceea-ce nu credem, din nenorocirea religiunii dreptcredincioase și a națiunii s'ar întêmpla, ca după timpuri și veacuri, una din aceste două

http://statuldacia.info

representanţii sĕ se prefacă întreagă în partidă sau taraf *vrăşmaş culturei şi fericirei naţionale*, voind a strica şcoalelor prin apucare de mĕsuri contrare acestui legămênt şi înaintării şcoalelor, atunci ceealaltă representanţă, care va rĕmânè întru toate credincioasă apĕrătoare a punctelor de mai sus, are dreptul prin aceasta de a se plânge în contra representanţei necredincioase la comuna respectivă din al cărei sîn va fi purcezênd aceeaşi, ear' când şi aceeaşi comună va lucra pe faţă tot în înţelesul representanţei necredincioase legămêntului, atunci representanţa păzitoare de acest legămênt rĕmâne în dreptul seu de a cârmui şi administra şcoalele singură. Tot aceasta sĕ înţelege şi despre representanţa sau comuna care nu ar păzì dreptcredincioasa religiune şi ar trece la alta. Una ca aceasta adecă îşi va perde tot dreptul seu asupra acestor şcoale.

Sub aceste condiţiuni, pe cari le primim şi le subscriem fiecare cu bucurie şi cu deplină convingere, pentru-ca sĕ aibă deplină valoare şi tărie în veacuri, sûnt şi determinate aceste comune a întreprinde înfiinţarea nouelor şcoale cât mai curênd, ear' începutul lor a-'l face încă în anul acesta, arĕtând mai întâiu această voinţă a comunelor şi respective a representanţiilor şi la locurile cuviincioase.

Datu-s'a în Braşov, la anul Domnului şi mântuitorului nostru Is. Chr. 1851 în 1 Septemvrie, şi s'a întărit cu subscripţiunile noastre ale tuturor representanţilor, punêndu-se atât sigiliile sfintelor biserici, cât şi ale fiecăruia dintre noi.

Representanţa sfintei biserici dela Sf. Nicolae: *Ioan Popasu* m. p., protopopul locului; *Petru Germanu* m. p., protopop şi paroch; *Ioane Jinna* m. p., represent.; *Dumitru Cenescu* m. p., representant; *Ioane Pantazi* m. p., representant; *Dumitru Oţoţoiu* m. p., representant; *Ioane Leca* m. p., representant; *Georgiu M. Burbea* m. p., representant şi curator; *Georgiu R. Leca* m. p., representant; *Ioane Manole* m. p., representant şi curator.

Representanţa sfintei biserici dela Adormire din cetate: *Ioane Iuga* m. p., representant; *Rudolf Orghidan* m. p., representant; *Nicolae Teclu* m. p., representant; *Mihail Flustureanu* m. p., representant; *G. Iuga* m. p., representant; *Bucur Popu* m. p., representant; *Basiliu Lecca* m. p., representant; *Ioane Sasu* m. p., representant; *Georgiu Ioane* m. p., representant; *Nicolae Voinescu* m. p., representant; *Nicolae Măciucă* m. p., representant; *Nicolae Pădure* m. p., representant; *Vasile Stinghe* m. p., representant; *Nicolae Teodor Ciurcu* m. p., representant.

http://statuldacia.info

Învoința aceasta a obștilor noastre bisericești din Brașov o am vĕzut și nu numai o laud în tot cuprinsul ei, ci încă o și *binecuvênt.* făgăduindu-mĕ a înainta lucrul acesta vrednic de toată lauda, cuprins în învoirea aceasta. Brașov, în 17 Septemvrie 1851. (L. S.) *Andreiu Șaguna* m. p.

1852.

Anul s'a început cu o mare surprindere. Constituția din 4 Martie 1849 a fost suspendată prin patente împĕrătești, cari au pus în vedere o organisare nouă, pe basa altor principii fundamentale. Faptul a fost primit cu bucurie din partea Românilor, cari credeau că acum casa domnitoare va ține totuși cont de serviciile lor aduse în jurul tronului și le va remunera neclintita credință cu garanțiile necesare pentru libera desvoltare națională. Românii sperau, că cea mai ferbinte a lor dorință, de a se vedè toți uniți *într'un corp național,* cu un cap ales din partea lor, va fi acum satisfăcută, pentru-că tocmai constituția dela 4 Martie 1849 se opunea până acì acestei dorințe.

Dar' Românii s'au înșelat și de astă-dată în așteptările lor.

Sĕ lăsăm însĕ se urmeze evenimentele în ordinea în care s'au ivit.

Patentele despre cari e vorba sûnt următoarele:

I. Noi, *Francisc Iosif I.,* din grația lui Dumnezeu, împĕrat al Austriei, etc. etc.

În urmarea ordonanțelor noastre din 20 August 1851, consiliul nostru ministerial a supus unei cercetări amĕnunțite constituția din 4 Martie 1849. Fiindcă din resultatul consfătuirilor ținute reiese, că numita constituție nici în fundamentul ei nu corĕspunde referințelor statului împĕrătesc al Austriei și nici în așezĕmintele ei nu poate fi esecutată, după o precumpĕnire minuțioasă a tuturor temeiurilor ne vedem constrînși prin datorința noastră de Domnitor sĕ declarăm prin aceasta, că *constituția din 4 Martie 1849 este desființată.*

Egalitatea tuturor conlocuitorilor statului în fața legei, precum și netolerarea raporturilor de iobăgie și de urbariu, — fie ele de ori-ce natură, — ștergerea lor și a datorințelor legate de ele, precum și o potrivită despăgubire a fostilor posesori prin legi speciale, se întăresc cu desĕvîrșire.

Pentru-ca sĕ se câștige așezĕminte ca acelea, cari sûnt suficiente pentru satisfacerea trebuințelor deosebitelor noastre popoare și a condițiunilor de prosperitate pentru toate clasele cetățenilor, cum și

http://statuldacia.info

pentru a da tărie guvernului nostru și a întemeia siguranța, potestatea și unitatea statului, — vom păzì căile esperienței și ale examinării scrupuloase în toate privințele, și așa vom scoate din ele legi organice, înființându-le pe ele.

După-ce noi, pe temeiul acestora, am dat ascultare consiliului nostru ministerial și celui imperial, am defipt acum îndată în cele mai importante și mai inteițitoare ramuri ale legislațiunei organice mai multe principii și am emis mandatele corĕspunzĕtoare, pentru-ca ele sĕ fie aduse la cunoștință publică și imediat sĕ se și pună la cale înființarea lor.

Legile speciale ce urmează vor cuprinde mai lămurit decretele și așezĕmintele obligătoare. Până atunci sûnt a se observa legile aflătoare în ființă. Datu-s'a în cetatea noastră capitală și residențială *Viena,* la treizeci-și-unul Decemvrie anul 1851 și al patrulea al împĕrăției noastre. *Francisc Iosif I.* m. p. *F. Schwartzenberg* m. p. La preaînalta ordinațiune: *Rausonnet* m. p., directorul consiliului ministerial.

II. Noi, *Francisc Iosif I.,* din grația lui Dumnezeu împĕrat al Austriei, etc.

În patentul din 4 Martie 1849 pentru următoarele țĕri de coroană, anume: Archiducatul Austriei de sus și al celei de jos, ducatul Salisburg, ducatul Stiriei, regatul Iliriei, constătător din ducatele Carintia și Carniolia, comitatul principalisat al Gorțului și al Gradistei, Marchionatul Istriei și al cetății Triest, și ținutul seu, comitatul principalisat Tirol și Voralberg, regatul Boemiei, Moraviei, ducatul Sileziei-de-sus și de jos, regatele Galiției și Lodomeriei cu ducatele Ausșwitz și Zator, cu marele ducat Krakau și ducatul Bucovina, în urmă regatul Dalmației, — sĕ publicară anumite drepturi politice, cari împreună cu constituția, publicată tot atunci, au fost supuse unei examinări minuțioase. În urmarea temeiurilor propuse nouĕ după ascultarea consiliului nostru ministerial și al celui imperial ne vedem determinați sĕ luăm puterea legală dela numitul patent din 4 Martie 1849 și dela drepturile fundamentale, publicate în același timp pentru susnumitele țĕri, declarându-le de desființate.

Dacă în privința punctelor singulare ale acestor drepturi fundamentale n'au urmat și până acum decrete speciale, ne reservăm dreptul a le regula prin legi speciale.

Și totuși declarăm lămurit prin acest patent, că *voim a conserva și a apĕra fiecare biserică și societate religionară,* recunoscută de

http://statuldacia.info

lege, din susnumitele ţări de coroană, în dreptul liberei esercieri religionare, precum şi în administrarea neconturbată a afacerilor sale. Mai departe şi în posesiunea şi folosirea aşezămintelor, institutelor, fondurilor menite pentru scopul cultului, al învĕţămêntului şi al facerilor de bine. Aceleaşi rĕmân însĕ supuse legilor generale ale statului. Datu-s'a în cetatea noastră capitală şi residenţială *Viena,* la 31 Decemvrie anul 1851, în al patrulea an al împĕrăţiei mele. *Francisc Iosif I.* m. p. *F. Schwartzenberg* m. p. La preaînalta ordinaţiune *Rausonnet* m. p., director de cancelarie al consiliului ministerial.

III. *Iubite principe Schwartzenberg!*

Cu referinţă la patentul meu de astăzi dta primeşti dela mine în adaos principiile, pe cari, după ascultarea consiliului meu ministerial şi al celuĭ imperial, le-am aşezat în ramurile cele mai importante şi mai inteţitoare ale legislaţiunii organice, şi te însărcinez sĕ porţi de grijă, ca ministeriile respective fără nici o întârziere sĕ se apuce de lucrările înfiinţării, într'un mod amĕsurat, ear' resultatele sĕ 'mi-se aştearnă mie. *Viena,* 31 Decemvrie 1851. *Francisc Iosif I.* m. p.

Principiile, stabilite ca normative pentru instituţiunile organice din ţĕrile de coroană ale statului împĕrătesc austriac, erau următoarele:

1. Ţĕrile împreunate cu statul împĕrătesc austriac sub titlurile vechi istorice, sau supt altele nouĕ, formează părţile constituante, nedespărţite ale monarchiei ereditare austriace.

2. Numirea »*ţĕri de coroană*« este a sĕ întrebuinţa în limba oficială numai ca numire generală, ear' când o ţeară sĕ numeşte osebit, atunci totdeauna sĕ se esprime propria ei titulatură ce 'i-se cuvine.

3. Miezuinele ţĕrii de coroană sĕ fie păstrate cu oareşi-cari schimbări, întemeiate pe trebuinţe administrative.

4. În fiecare ţeară de coroană au a sĕ aşeza diregĕtorii împĕrăteşti de cerc, în ţinuturi amĕsurate (sub numirile obicĕnuite în ţeară), ear' în aceleaşi, pe cât sĕ poate, sĕ se unească feluritele ramuri administrative între terminĭ hotărîţĭ de activitate.

5. Peste oficiolatele de cerc sĕ vor aşeza, sub numirile îndatinate în ţeară, în privinţa administrativă oficiolate districtuale (comitate, districte, etc.). Cuprinsul acelora şi sĕ va defige cu respectarea împărţelilor vechi şi a trebuinţelor presente. În ţĕri mici de coroană, precum şi peste tot unde nu s'ar arĕta nici o trebuinţă pentru aşezarea de oficiolate districtuale, aceleaşi vor lipsi. Oficiolatele

http://statuldacia.info

districtuale sûnt subordonate guvernului provincial şi au o sferă de activitate, parte supraveghetoare, parte esecutorie şi administrativă.

6. Peste oficiolatele districtuale stau în ţările de coroană: guvernul şi capul ţării, guvernatorul. Hotărîri deosebite vor prescrie conducerea afacerilor, cercul lucrărilor guvernului, posiţiunea şi plenipotenţele guvernatorului, precum şi subordonarea lui supremelor autorităţi.

7. Drept comune sûnt privite acelea, cari s'au aflat şi să află în fiinţă. Totuşi unirea lor să poate face acolo, unde ea e neapărat dorită sau întemeiată în măsura trebuinţelor şi a intereselor.

8. La organisarea comunelor trebue să se respecteze osebirea între comune săteşti şi orăşeneşti, mai vêrtos în privinţa acestor din urmă, calitatea lor cea veche şi posiţiunea singulară de cetăţi regeşti şi împărăteştî.

9. La arondarea comunelor săteşti, foştii posesori mari de pământ să pot desbina din legămintea comunelor spre a să subordona de-adreptul la diregătoríile de cerc, sub condiţiuni cari să vor determina mai deaproape în fiecare ţeară. Mai multe ţinuturi domneşti învecinate să pot unì la olaltă în scopul acesta.

10. Preşedinţii comunelor sătene şi orăşene au a fi supuşi la întărirea, şi după împrejurări încă şi la denumirea guvernului. Aceiaşi au să fie juraţi pe credinţa şi ascultarea către monarch şi împlinirea cu cuget curat a datorinţelor celoralalte. Ear' acolo, unde referinţele comunelor ar cere aceasta, să fie supuse la confirmaţiunea guvernului încă şi alte categorii mai înalte ale diregătorilor comunali.

11. Comunelor li-se dă voe a-'şi alege pe preşedinţii lor comunali şi comitetele comunale, după un normativ de alegere ce este a să aşeza, şi pe lângă precauţiuni legale.

12. Titulaturile preşedinţilor comunali şi ale comitetelor comunale sûnt a se determina după-cum fusese mai nainte datina în cutare ţeară.

13. Cercul afacerilor comunelor are să fie restrîns la trebile lor comunale, însă cu îndatorirea pentru comune şi diregătorii lor, ca ele să dee diregătoriei împărăteşti ajutorul cerut s'au hotărît prin ordinaţiuni generale ori speciale, în toate trebile publice. Încă şi în trebile comunale proprii, lucrările şi hotărîrile comunelor de mai mare importanţă, cari în normativele comunale se vor determina mai deaproape, au a fi supuse la esaminarea şi confirmarea oficiolatelor împărăteşti.

http://statuldacia.info

14. Publicitatea desbaterilor comunale să se delăture, afară numai de unele acte sĕrbătorești anumite, dar' membrilor comunei li-se dă totuși voe a se informa despre unele obiecte anumite.

15. Comunele se vor subordona regulat oficiolatelor de cerc, și numai prin escepțiune, în mĕsura deosebitelor lor calități, vor fi subordonate nemijlocit oficiolatelor districtuale sau guvernului (locotenenței).

16. După aceste principii trebue să se compună, pentru fiecare țeară, după feluritele împrejurări, normative comunale corĕspunzĕtoare acelorași. Mai departe, la aceste lucrări să se țină punctul de vedere, ca intereselor precumpĕnitoare să se conceadă și o înrîurință precumpĕnitoare, și atât la alegerile active și pasive pentru așezarea capilor comunali și a comitatelor, cât și în trebile comunale, să se asigure o hotărîtoare precumpĕnire proprietății de pămênt, în mĕsura întinderei ce o are în cutare comună și a contribuțiunei ce dă, ear' industriei meseriașilor în proporțiunea lor cătră proprietatea de pămênt, — anumit în comunele urbane (cetățene) cătră proprietarii de case, — apoi pe cât se poate, corporațiunilor pentru scopuri spirituale și materiale. În regatul lombardo-venețian rĕmâne în valoarea sa normativul comunal ce se află în ființă, făcêndu-se numai unele îmbunătățiri cerute de esperiență.

17. Diregĕtoria de judecător se va purta în toată împĕrăția prin diregĕtori și tribunale, în numele Maiestății Sale cesaro-reg. apostolice, după legile cari se află în ființă.

18. Oficialii justiției și judecătorii, pe lângă păstrarea neatîrnării lor la esercițiul legiuit al diregĕtoriei de judecători, în privința celoralalte raporturi ale lor oficiale au să fie tratați după instrucțiunile ce sûnt în ființă pentru diregĕtorii de stat.

19. Despărțirea judecătoriei de oficiolatele administrative să se facă la tribunalele judecătorești colegiale, apoi peste tot la instanța a doua și a treia. În regatul lombardo-venețian, cum și pe unde s'ar cere neapĕrat, încă și la instanța primă. De altmintrelea la tribunalele singuratice, ca instanțe prime, să se împreune cu ramul administrativ în oficiolatul de cerc. Ear' întru organisațiunea internă a acestor diregĕtorii de cerc se poate alătura, după împrejurări, un oficial, judecător sau administrator înadins, după-cum vor cere împrejurările.

20. Atât în causele civile și criminale de diferență, cât și în cele scutite de diferență, au să fie trei instanțe.

21. Instanțele curat juridice, cum și primele instanțe unite cu administrațiunea politică, ca oficiolate de cerc, sûnt chemate a judeca

http://statuldacia.info

trebi civile între marginile ce se vor hotărî, cum şi cause criminale anumite, apoi a cerceta starea causei şi a da tribunalelor criminale ajutorul cerut.

22. Pentru tratarea causelor civile şi criminale în a doua instanţă se vor aşeza înaltele tribunale provinciale, însĕ restrînse la cea mai neapĕrată trebuinţă.

23. Curtea supremă judecătoare formează a treia instanţă.

24. La călcări de legi şi crime, încât aceste din urmă cad în sfera diregĕtoriilor de cerc, se va întroduce procedura închisitorie, în formă cât se poate mai simplă.

25. În cause criminale cari sûnt a se trata la tribunalele colegiale, este a se păzi principiul după care sĕ fie acusator (fisc) şi apĕrător pus înadins pentru pîrîtul, şi procedură verbală la încheiere.

26. Procedura nu e publică; totuşi la pertractarea verbală în prima instanţă preşedintelui 'i-se va da dreptul, ca el sĕ poată da voe pîrîtului de a chema faţă un numĕr anumit de ascultători.

27. Pâra o va face procuratura statului a cărei sferă de activitate sĕ restrînge la procesul criminal.

28. Tribunalele de juraţi sûnt a sĕ delătura.

29. Sentinţele de judecată au sĕ iese numai dela judecători probaţi.

30. Formele de judecată sûnt »*vinovat* — »*nevinovat*« — »*absolvire de pîră*«.

31. Procedura la înaltele tribunale provinciale şi la suprema curte de judecată merge numai în scris.

32. Norme mai deaproape pentru activitatea diregĕtoriilor judecătoreşti vor conţinè legile ce vor eşì în privinţa aceasta.

33. Condica legilor civile sĕ se întroducă ca un drept comun pentru toţi concetăţenii statului austriac, încă şi în acele ţĕri în cari până acum n'are valoare, după-ce 'i-se vor premite cele mai conforme pregătiri, respectând şi singularele împrejurări ale aceloraşi. Tocmai aşa sĕ se pună în lucrare şi condica criminală pentru întreg imperiul.

34. În ţĕrile de coroană sĕ vor aşeza statute în adins pentru statul aristocratic, sau adecă pentru nobleţa ereditară, înzestrată cu o anumită cătăţime de moşii, pentru privilegiile şi datorinţele ei. Mai vîrtos 'i-se vor concede aceleiaşi tot felul de înlesniri. La ţĕrani sĕ se ţină în putere instrucţiunile sunĕtoare pentru păstrarea cuprinsului lor de moşii, pe acolo pe unde sûnt de acelea.

35. Diregĕtoriilor districtuale şi guvernelor sĕ vor da ca ajutor *comitete de consultare,* din nobilimea ereditară a proprietarilor, din

http://statuldacia.info

moşieri mari şi mici (ţĕrani) şi dintre industriaşi, defigêndu-se mai de-aproape obiectele de consultare şi sfera lucrării lor. Încât ar fi de dorit sĕ se atragă şi alţi factori în acele comitete, — sĕ se iee în băgare de seamă, după împrejurări. Hotărîri mai de-aproape în privinţa aceasta sĕ vor emite prin legi speciale.

36. La diregĕtoríile împĕrăteşti de cerc sĕ se concheme din timp în timp capii comunelor cercului, cum şi proprietarii mari cari sĕ află separaţi de comună, sau împuterniciţii lor, şi sĕ se consulteze în trebile cari îi privesc.

*

În 5 Aprilie principele *Schwartzenberg*, ministru-president, a decedat subit, ceea-ce a fost o mare lovitură pentru monarchie şi pentru casa domnitoare, fiindcă defunctul dase bune probe de destoinicíe în conducerea de stat. Monarchul a rĕmas consternat la primirea tristei ştiri. Catastrofa s'a întêmplat în următoarele împrejurări: Prim-ministrul a avut mai multe întrevederĭ cu representanţi ai puterilor străine, după aceea a lucrat cu funcţionarii din ministeriul seu, ear' după ameazi a avut consiliu ministerial. La cinci ore, eşind din şedinţă, 'i-se face rĕu şi în urma unei apoplexii cade mort la pămênt. Monarchul ţinea foarte mult la el. De aceea a mers la casa mortului în persoană. A îngenunchiat lângă sicriu şi cu lacrĕmi în ochi s'a rugat pentru odihna sufletului celui trecut la vieaţa vecĭnică. Durerea monarchului sĕ poate vedè din următorul autograf adresat fratelui defunctului, principelui *Adolf Schwartzenberg*:

— »*Iubite principe!* Provedinţa divină a pus binemeritata d-tale familie la grea probă. Moartea subită a ministrului-preşedinte *Schwartzenberg* este însĕ şi pentru mine şi pentru stat un eveniment fatal. Eu perd într'însul un servitor credincios şi un prieten bun, patria un bărbat care în timpul cel mai furtunos s'a pus la dispositia casei mele cu un rar curagiu, ear' de atunci s'a consacrat problemei de a lucra la consolidarea liniştei şi a tronului, cu atât devotament şi cu resultat atât de bun, încât numele seu va ocupa totdeauna loc glorios în istoria Austriei. Primeşte iubite principe asigurarea sincerei mele condolenţe şi espresiunea sentimentelor dureroase, cari cuprind inima mea, la mormêntul decedatului. *Francisc Iosif* m. p.“ —

În locul defunctului *Schwartzenberg* fù numit, la opt zile după moartea sa, comitele *Carol Buol* de *Schauenstein* ministru al trebilor din afară şi ministru al casei imperiale, până acĭ representant la curtea Angliei. Avea un nume foarte bun. Trecea de unul dintre cei

http://statuldacia.info

mai cercați și esperiați ambasadori ai monarchiei. Fusese și pe la curțile din Turin, Stuttgart, Petersburg, etc., cunoștea deci raporturile europene din fundament. Situația în care a fost chemat la conducerea monarchiei nu era atât de fatală ca nainte cu patru ani, dar' cu toate acestea nu era sigură. Nu sĕ știa ce poate aduce ziua de mâne, dat fiind că în Francia ferbea și clocotea, ear' înainte cu patru ani, dupa-cum sĕ știe, tot de acolo venise tăciunele aprins. Sĕ cerea deci un om întreg și energic în fruntea guvernului, și monarchul credea a fi aflat persoana cea mai potrivită pentru postul acesta în numitul *Schauenstein*. De altcum și presa austriacă a primit în mod simpatic numirea lui de ministru al afacerilor esterne, și lega mari speranțe de vastele sale cunoștințe în chestiile — *internaționale*.

*

Împĕratul a asemnat pe seama conducĕtorilor poporului român în zilele grele din trecutul apropiat suma de 24.000 fl., ear' pe seama bisericilor române suma de 60.000 fl., ca recunoștință pentru credința și alipirea poporului român cătră tron și casa domnitoare. Sub conducĕtorii poporului român au fost înțeleși cei trei comandanți ai gardei naționale române, cari în zilele furtunoase au dat dovezi de curaj și energie, dar' totodată și de nemărginită iubire față de tron și de domnitor.

Acesti trei eroi naționali, *Iancu, Axente* și *Balint*, au fost chemați pe cale presidială la Sibiiu, pentru a li-se înmanua din partea guvernatorului darul monarchului. Toți trei au sosit la 12 Aprilie în Sibiiu, ear' în 13, — zi de Duminecă, — au făcut visite la principele guvernator și la celelalte notabilități din loc. Luni apoi, în 14 Aprilie, li-s'a înmanuat suma trimisă lor dela preaînaltul loc. Guvernatorul a făcut în persoană înmanuarea banilor și a decretelor ținute în ton foarte călduros și măgulitor. Cele 60.000 fl. s'au dat sub titlul de *reparare a bisericilor* căzute pradă evenimentelor din 1848, și rescriptul împĕrătesc, care le pune la dispoziția Românilor, e datat din 31 Martie 1852. Episcopul *Șaguna* a împărțit cuota ce se venise bisericei sale *în persoană*, însoțit de un comisar imperial.

*

Cei trei eroi naționali, *Iancu, Axente* și *Balint*, aflându-se în Sibiiu și în posesiunea sumei asemnate lor din partea domnitorului, s'au înțeles sĕ eterniseze faptul acesta prin punerea la cale a unui lucru de cea mai mare însemnătate. Anume, au decis sĕ pună imediat

http://statuldacia.info

basele unei *societăți literare române,* cu scopul de a cultiva și desvolta limba română, și a publica cărți folositoare pentru popor. În scopul acesta au depus toți trei un capital de 2500 fl. la cassa de păstrare din Sibiiu, făcênd act formal de fundațiune, în care au fost însărcinați cinci bărbați de valoare ai națiunii române sĕ compună statutele de lipsă și sĕ le presenteze guvernului spre aprobare, făcênd după aceea pașii de lipsă pentru organisarea și punerea în viață *a societății literare române.* Faptul acesta a produs o însuflețire nespusă printre Românі. Despre *fundațiune* însĕ astăzi nu sĕ știe nimic.

*

În 20 Maiu (era ziua Înălțării Domnului) a fost decorat steagul fostului batalion I. al regimentului 2 de graniță român din *Năsĕud* cu medalia de aur, acordată din partea monarchului pentru *statornicie în jurămêntul depus la 1848* . Festivitatea a avut loc în *Klagenfurt* unde era staționat batalionul. Cu actul decorării a fost însărcinat generalul de *Kellner,* adjutant al M. Sale. La orele 8 întreaga garnisoană a eșit pe câmpul de eserciții, afară din oraș. S'a sĕrbat sfânta liturgie și s'a sfințit *medalia.* Miliția a format apoi un careu și locotenentul *Dimitrie Rusu* s'a postat în mijloc, ținênd în mână steagul menit sĕ fie decorat. Era un steag vechiu, sub care grăniții năsĕudeni raportaseră multe victorii în contra Francezilor. Era deci în multe locuri sfășiat și veștejit. *Dar' nu era pătat!* Grăniții au grijit ca din toate luptele sĕ-'l scoată curat. Generalul *Kellner* a adresat următoarele cuvinte miliției:

— „Soldați! M. Sa, bunul nostru monarch, a binevoit a-'mi da ordin ca sĕ decorez steagul batalionului prim al fostului regiment de grăniți II. român cu medalia aceasta de aur. (Leagă medalia cu mâna proprie de ruda steagului. Ia în urmă steagul în mână, și cu fața către batalionul de grăniți continuă): *Eroilor! Vouĕ vĕ încredințează M. Sa acest steag decorat. Apĕrați-'l și de acì înainte cum 'l-ați apĕrat la anii 1848 și 1849*«.

Tot atunci (imediat) a pus generalul medalia de argint cl. I. pe pieptul locotenentului *Dimitrie Rusu* care a apĕrat steagul cu periclitarea vieței proprie. O frumoasă și elogioasă vorbire a rostit apoi colonelul *Mesko.*

S'au dat trei salve de tunuri în onoarea festivității, ear' la orele douĕ a fost masă mare la care au luat parte și 24 de grăniți români, dintre cei-ce au fost de față la apĕrarea steagului, în 1848.

*

http://statuldacia.info

În 5 Iunie împĕratul Francisc Iosif I. a venit la Pesta. Dela 1817 împĕratul Austriei nu întrase în Ungaria decât numai până la Pojon, ca sĕ deschidă dieta. A fost deci un mare eveniment acesta, şi capitala Ungariei, care numĕra pe atunci 140.000 de locuitori, a făcut o primire neîntrecut de frumoasă tinĕrului domnitor. La o sută de mii de oameni mai veniseră şi din provincie ca sĕ aclameze pe tinĕrul monarch. Toate edificiile publice erau frumos decorate cu steagul casei domnitoare şi cu steaguri naţionale ungureşti. Pretutindeni inscripţii cu »*Viribus unitis*« şi cu »*Isten hozta*«. Ear' aclamările la adresa monarchului erau asurzitoare. Cu un cuvênt, Maghiarii au făcut tot posibilul ca sĕ captiveze inima tinĕrului monarch. În 7 Iunie s'a acordat audienţă la palat. Au fost primiţi peste 150 de magnaţi maghiari, aparţinĕtori la diferitele partide politice. După ameazi la 5 împĕratul a trecut la Pesta (din Buda) în trăsură deschisă, însoţit de Archiducele *Albrech,* ear' publicul cu zecile de mii alerga după trăsură, aclamându-'l. A mers apoi la serbarea poporală din pădurea oraşului, unde 'l-au primit fete îmbrăcate în haine ţĕrăneşti, şi luându-'l de braţ 'l-au condus la o masă întinsă unde 'l-au omenit cu păpricaş de peşte. În fiecare seară era iluminaţie splendidă în oraş. Monarchul a rĕmas încântat de buna primire ce 'i-s'a făcut. Monarchul purta uniforma unui colonel de husari. A stat până în 11 Iunie în Pesta, asistând în 9 Iunie la inaugurarea monumentului *Hentzi,* cel atât de mult urgisit mai târziu din partea Maghiarilor, ear' în 11 la ameazi a plecat la *Czegléd,* şi de aici la *Timişoara*, unde 'i-s'a făcut primire tot aşa de grandioasă ca şi în Pesta, cu deosebirea, că aici nu erau Unguri, ci Nemţi, *Români* şi Sêrbi. Împĕratul a pus cu propria mână fundamentul la monumentul ridicat în una din pieţele Timişoarei întru amintirea bombardării acestui oraş, făcută în decurs de 107 de zile.

La acest act solemn, ţinut în Timişoara, împĕratul a provocat *româneşte* pe soldaţii români cari au luat parte la apĕrarea Timişoarei în 1849 sĕ păşească înainte şi sĕ arunce şi ei câte o peatră în groapa fundamentului măreţului monument. Patru ostaşi de rînd s'au supus ordinului şi au pus petri alături cu peatra împĕratului. După terminarea solemnităţii M. Sa a dat fiecărui soldat care a luat parte la luptele de apĕrare câte 2 galbeni, subofiţerilor câte 3 galbeni, ear' căpitanii români *Grozăvescu* şi *Babici,* apoi locotenenţii *Adamescu, Iacobescu* şi *Bodrilă* au fost poftiţi la masă din partea împĕratului.

http://statuldacia.info

La audiențele date, împăratul a primit întâiu deputațiunea Românilor, stătătoare din 40 de inși, și după ascultarea vorbirei de bineventare, M. Sa a asigurat pe Români, că *e convins de credința Românilor către tron și casa domnitoare* și speră, că așa vor rămânè și în viitor.

Dela Timișoara monarchul a mers la Arad, unde a fost tot așa de bine primit. Din partea Românilor 'l-au felicitat preoții, în frunte cu administratorul diecesan *Patriciu Popescul*, care a rostit o frumoasă cuvêntare. Împăratul a răspuns în termini foarte calzi, aducênd de nou elogii *naținnii române* pentru credința ei către tron. De aici a plecat la *Oradea-mare*, unde primirea a fost *curat românească*. Împăratul a visitat biserica greco-catolică română, primit fiind în ușă de către episcopul *Erdélyi*, cu înaltul seu cler. Întregul oraș era plin de steaguri *românești* și de flamurele casei domnitoare. Inscripțiuni și transparente românești numeroase. Împăratul a plecat apoi la *Dobrițin*, și trecênd prin alte orașe maghiare s'a reîntors la *Buda*. Pretutindenea monarchul a ținut reviste militare, dând probe de o deosebită pricepere în arta militară, și pretutindenea monarchul 'și-a adus aminte și de *săraci*, dispunênd să se împartă între ei bani din propria sa casetă.

*

După alte două călătorii, întreprinse prin părțile ungurene, împăratul a plecat într'o nouă călătorie, spre *Ardeal*. În 20 Iulie notabilitățile Ardealului îl așteptau la granită, pe vîrful dealului *Coșoviței*. Acì era guvernatorul Ardealului, principele de *Schwartzenberg*, și acì era și episcopul *Șaguna*, încunjurat de protopopii și de preoții sei. Un număr frumos de magnați maghiari din părțile Hunedoarei asemenea așteptа acì sosirea monarchului. Pe vîrful dealului era ridicat un arc triumfal. Episcopul *Șaguna* acì era postat cu clerul seu. Episcopul și preoții erau îmbrăcați în ornate. La ora unu d. a. a sosit împăratul, însoțit de archiducele *Albrecht*. Monarchul s'a dat jos din trăsură și a primit raportul guvernatorului *Schwartzenberg*, care 'i-a presentat persoanele mai marcante presente. Împăratul a păsit apoi deadreptul spre episcopul *Șaguna*, care 'i-a rostit următoarea cuvêntare:

»*Maiestate c. r. apostolică!*
Prea îndurate doamne și împărate!

Nu marginile espresiunilor noastre sûnt și marginile sentimentelor pe cari dorește astăzi inima noastră să le esprime. Nici

http://statuldacia.info

o palmă de loc n'a rĕmas în monarchia mare a M. Voastre, unde sĕ nu-'ţi fi produs vieaţă nouă, unde sĕ nu-'ţi fi îngrijit părinteşte de popoarele Austriei unite, cum şi de trebuinţele lor. Aceasta reiese clar ca lumina soarelui din obositoarea călĕtorie cu care M. Voastră vĕ îndurați preagraţios a fericì întreaga monarchie. Această întreprindere marinimoasă şi cu adevĕrat împĕrătească ne dă materie bogată, nu numai pentru descrierea strălucitelor vîrtuţi împĕrăteşti cu cari providenţa dumnezeească a înzestrat pe M. Voastră într'o mĕsură atât de mare, dar' şi pentru tradiţiunile orale, prin cari ni-se dă o basă nouă de a îmbărbăta şi de a învĕţa pe urmaşii nostri, şi cei de mai târziu. credinţa şi alipirea cătră unsul domnului şi cătră casa sa.

Facerile de bine prea înalte, pe cari popoarele Austriei unite, prin urmare şi noi, le dobândim din zi în zi dela M. Voastră, sûnt tot atâtea îndemnuri cari ne adună astăzi, din apropiere şi din depărtare, în jurul M. Voastre, înăscutul nostru monarch preagraţios, pentru-ca şi noi sĕ ne facem părtaşi de norocirea de care s'au bucurat milioane de sudiţi credincioşi ai M. Voastre, şi cu cea mai profundă aplecare sĕ aducem M. Voastre mulţumita noastră călduroasă, însoţită de sentimentele celei mai adânci veneraţiuni pentru aceasta nouă graţie părintească, ba mai mult decât părintească, şi totodată sĕ reînoim şi cu această ocasiune omagiul nostru de supunere, cu acea mărturisire sinceră, că ne ţinem datori în faţa cerului şi a pământului a ne nisuì, ca prin purtarea noastră sĕ ne facem şi în viitor vrednici de această graţie preaînaltă a M. Voastre.

Îndură-te Maiestate a primì această a noastră prea supusă mulţumită şi omagiu, căci nu vom lipsì nici-odată în nevinovăţia inimei noastre a servì pe M. Voastră totdeauna cu credinţă şi a fi ascultători. Vivat".

Împĕratul rĕspunse, că *cu deosebită plăcere primeşte omagiul Românilor, fiind convins, că Românii şi pe viitor îi vor fi credincioşi, ca şi în trecut.* Împĕratul a vorbit apoi cu *Şaguna* şi cu preoţii ce-'i fură presentaţi, ear' după aceea trecù la magnaţii maghiari, — primind salutul lor.

Între aclamări însufleţite monarchul îşi continuà drumul spre *Dobra,* însoţit de întregul public.

La *Deva* apoi avù primire asemenea grandioasă. Împĕratul a fost salutat din partea Românilor prin rostul vicariului *Stefan Moldovan,* care 'i-a adresat următoarea vorbire:

http://statuldacia.info

„Sacratisimă c. r. şi apostolică Maiestate! Bucuria ce o simţeşte inima noastră e nemărginită când vedem pe M. Voastră în mijlocul nostru. Cu devoţiune fiească, plecaţi la pământ, venit-am în faţa M. Voastre, şi cu ochi lăcrimători de nespusă bucurie, ca fii credincioşi, cu încredere deplină în devisa »*viribus unitis*, depunem cu toată umilinţa omagiala fidelitate la picioarele M. Voastre. Părinte al popoarelor! Naţiunea română îţi datorează cu aceasta, pentru-că *tot ce are Românul a moştenit dela augusta casă austriacă,* şi Românul sperează foarte, că tot ce-'i este de folos pentru desvoltarea sa materială şi spirituală, *va primì dela M. Voastră.* Pentru-ce, presenţii şi viitorii vor binecuvênta din generaţiune în generaţiune pe M. Voastră, părintele popoarelor, ca pe întemeetorul Austriei şi *renăscĕtorul poporului român.* Pentru aceea, după Dumnezeu, toată speranţa o pune clerul şi poporul ce se află de faţă în M. Voastră, în numele a toată suflarea românească ce trăeşte pe acest pământ ridicând cu pietate mânile spre ceriu, şi cu o inimă şi cu un cuvênt implorând, ca domnul Dumnezeu sĕ ţină în veci augusta casă austriacă, pentru fericirea sudiţilor sei, şi sĕ trăească mulţi ani prea înduratul şi prea iubitul nostru împĕrat *Francisc Iosif I.*«

Această călĕtorie a monarchului, pentru poporul român atât de importantă, s'a făcut astfel:

Dela Pesta împĕratul a plecat pe Dunăre la *Orşova,* unde a sosit la 18 Iulie. În ziua următoare monarchul a mers la *Caransebeş,* unde a ţinut revistă militară. În 20 a sosit la *Lugoj,* unde 'i-s'a făcut primire sgomotoasă. Cuvêntul de binesosire 'i-l-a rostit episcopul gr.-cat. român dela Oradea-mare, *Vas. Erdélyi,* care în scopul acesta venise la Lugoj. De aci împĕratul a plecat spre Ardeal, primit fiind la graniţă de guvernatorul *Schwartzenberg* şi de episcopul *Şaguna,* în fruntea unui numĕros public, după-cum am arĕtat mai sus.

Primire frumoasă 'i-s'a făcut monarchului în Munţii-Apuseni, pentru-că dela *Deva* într'acolo 'şi-a luat drumul. A trecut prin *Criş* la *Brad,* întêmpinat fiind pretutindenea cu semne vii de bucurie. Tot aşa în *Baia-de-Criş* şi *Hălmagiu,* unde îl aştepta întregul popor în haine de sĕrbătoare. În vîrful muntelui Găina, protopopul *Simeon Balint,* eroul dela 1848, 'i-a ţinut următoarea vorbire, rostită în limba *latină:*

»*Augustisime împĕrate!*

Bucuria ce o simte poporul român locuitor în munţi, acum, când din graţia M. Tale sacre 'i-sĕ dă ocasiune sĕ salute, faţă în

http://statuldacia.info

faţă, pe împĕratul sĕu, nu 'şi-o poate mai bine tălmăci, decât reînoind credinţa pe care a păstrat-o pururea, ca un scump odor, şi pe care s'a silit în anii trecuţi sĕ o întărească şi cu fapta. Preaînălţate împĕrate! Noi n'avem nici case împĕrăteşti, nici pregătiri şi aparate pentru domnitori. Îţi dăm deci aceea ce avem, îţi dăm *inimile noastre,* pururea închinate ţie, preaînalte împĕrate, spre salvarea Austriei. Drept aceea, preaîndurate doamne, primeşte jertfa aceasta, căci deşi e mică după mărimea ta, ea e foarte mare pentru micimea noastră. Caută împĕrate, ca credincioşii tĕi Români sĕ te poată numì *renăscĕtorul gintei române* .

Împĕratul a rĕmas adânc impresionat de călduroasele cuvinte ale protopopului, cum şi de entusiasmul cu care a fost primit din partea poporului dela munte. S'a făcut popas în vîrful muntelui *Găina,* şi s'a gătit o simplă gustare pe seama monarchului şi a suitei sale, ear' apoi M. Sa a plecat prin *Vidra* la *Câmpeni.* Pretutindenea arcuri triumfale, portale frumoase şi artificiale, decorate cu productele Moţilor, cu doniţe, doage, şindrilă, etc.

În *Câmpeni* a fost culmea entusiasmului. Clopotele sunau la toate bisericele. Moţii au eşit călare înaintea împĕratului, ear' cei rĕmaşi acasă 'l-au primit cu facle aprinse. Împĕratul a dormit în Câmpeni, unde era chemat şi *Iancu.* Iancu însĕ n'a venit. *Bariţiu* ne spune în *Istoria* sa, că motivul a fost următorul: *Iancu* a sosit noaptea, şi voind sĕ între imediat la împĕratul, a fost tratat foarte brutal din partea adjutantului. *Iancu* a încălecat atunci şi a plecat. Nu 'l-a mai vĕzut nimeni câtă vreme împĕratul a umblat prin Ardeal.

Dela Câmpeni monarchul a plecat dimineaţa la *Roşia,* unde fu primit de nou de cătră protopopul *Balint,* în apropierea bisericei, sub o poartă triumfală. Împĕratul s'a suít apoi la *Detunata,* unde 'l-au aşteptat mari surprinderi, anume: o poartă triumfală, frumoasă fără pĕreche, un tron de domnitor, o masă cu înscripţia »*Masa împĕratului Francisc Iosif I.*« şi »*Virtutea română la 1852*«, lucrată din peatră de basalt de parochul unit din Bucium *Iosif Ţura.* Pe masa aceasta s'a golit traistele Moţilor din cari a gustat împĕratul, şi pe masa aceasta 'i-s'a servit şi *balmoşul* gătit în pripă. Ear' după mâncare împĕratul 'şi-a stâmpărat setea cu o înghiţitură de vin roşu, *din plosca protopopului Balint.* După masă petrecere poporală. S'a întins un joc românesc la care împĕratul privea cu mare plăcere, ear' pe flăcăul cel mai dester în joc 'l-a premiat cu cinci galbeni. Împĕratul a plecat apoi la *Zlatna* şi de acì la *Alba-Iulia,* unde Românii

http://statuldacia.info

'l-au primit în frunte cu episcopul *Şuluţiu* din *Blaj* cu un entusiasm de nedescris.

Episcopul *Şuluţiu* 'i-a rostit următoarea cuvêntare:

»*Maiestate!*

Sûnt momente rari în vieaţa omului, a căror afecţiune dulce, fericitoare şi mulţumitoare de inimi omul o simte, dar' nu o poate arĕta cu cuvinte îndestulite. Un astfel de sentiment fericitor a cuprins în momentul acesta inima clerului şi a *întregei noastre naţiuni,* când avem dat dela Dumnezeu marele dar de a vĕ vedè pe M. Voastră, iubirea şi dorul vecĭnic al naţiunei şi al clerului nostru, sănĕtos în mijlocul nostru şi al patriei noastre, şi ne putem apropia de M. Voastră, felicitându-vĕ de bună venire la noi.

Naţiunea noastră în anul 1848 la 15 Maiu a jurat vecĭnică credinţă M. Voastre şi augustei case a Austriei, şi naţiunea noastră s'a ţinut puternic în tot timpul de credinţa aceasta, dovedindu-o cu fapte strălucite, ear' acuma a aflat în M. Voastră un regenerator al ei, un al doilea Traian, un prea dulce părinte! Îndură-te deci regeneratorule al naţiunei, clerului şi al patriei noastre, ziditorule şi înfrumseţătorule al bisericilor noastre şi al sfintelor noastre altare, cari din înalta îndurare s'au ridicat ca fenice din cenuşă şi la cari, din apostolica liberalitate esornaţi străluceşte episcopul şi clerul nostru, îndură-te adevĕrat părinte al tuturor popoarelor supuse gloriosului sceptru al M. Voastre a ne permite sĕ trăească clerul şi naţiunea română în sincera şi fericitoarea credinţă, şi sĕ se laude chiar, că ea a fost în toate vremile trecute, cu trup cu suflet, cu averea şi cu vieaţa, întreagă a M. Voastre, şi a ne concede, ca pe toată vecia sĕ ne legăm şi sĕ ne alipim cu tot sufletul şi cu tot trupul de gloriosul M. Voastre tron, care singur este toată nădejdea, gloria şi razimul nostru, şi sĕ rĕmânem în vecii-vecilor ai M. Voastre credincioşi şi supuşi fii. Primeşte Maiestate, preadulce şi iubită, devotamentele acestea sincere şi umilitul şĭ vecĭnicul omagiu al nostru; precum şi mulţumita cea preaumilită pentru facerile de bine, mari şi numeroase, mulţumită pe care înaintea picioarelor M. Voastre tocmai în oraşul acesta o depunem în numele clerului nostru, ca o dulce suvenire, că M. Voastră v'aţi îndurat a decreta restaurarea Metropoliei *Alba-Iuliense.* Dorim ca la mulţi ani fericiţi şi glorioşi sĕ vĕ trăească atotputernicul Dumnezeu pe M. Voastră. Vivat".

Împĕratul rĕspunse accentuând convingerea sa despre fidelitatea Românilor şi promiţênd că *le va fi părinte adevĕrat.*

http://statuldacia.info

La cuartir împĕratul a fost primit de fetele *române,* îmbrăcate în alb, cu cântecul »*Doamne ţine şi protege*«, imnul împĕrătesc. Fetele 'i-au oferit buchete şi cununi de flori. Seara iluminaţie splendidă. Era la 22 Iulie. În ziua următoare s'a pus peatra fundamentală pentru monumentul colonelului *Losenau,* mort în luptele cu insurgenţii. După actul solemn M. Sa a plecat la Sibiiu, unde a sosit în 23 Iulie, seara la 5. Întrarea în oraş a făcut-o călare. Oraşul era frumos decorat, ear' poporul numĕros 'l-a aclamat cu frenesie. Întru întêmpinare 'i-au eşit în cale toate autorităţile şi toate notabilităţile locale. cum şi clerul român, în frunte cu episcopul *Şaguna,* care 'i-a ţinut o nouă vorbire de binevenire, tot în sensul vorbirei rostite la graniţa Ardealului. Monarchul a ţinut imediat revistă militară asupra trupelor postate în piaţa mare, ear' de acì a mers la biserica *română,* unde s'a celebrat un *Te deum* pentru buna sosire a M. Sale, prin însuşi episcopul *Şaguna.* Seara representaţie de gală la teatru şi mare iluminaţie în oraş.

În ziua următoare s'a pus prin însuşi împĕratul peatra fundamentală la *spitalul oraşului* din Sibiiu, s'au făcut recepţiunile şi o escursiune la *Turnul-roşu,* unde împĕratul a fost salutat din partea principelui român al Munteniei, *Ştirbei Vodă,* care îi eşise întru întêmpinare cu mare suită.

Dela Sibiiu împĕratul a plecat la Braşov, unde primirea a fost asemenea grandioasă. Clerul şi poporul, în frunte cu protopopul *Popasu,* 'l-a condus în biserică, unde s'au cetit rugăciuni pentru sănĕtatea şi bunasosire a M. Sale. Dela Braşov monarchul a trecut în Sĕcuime, ear' de acì a mers acasă, la Viena, prin Maramureş.

În 30 Iulie, cu datul din Sighişoara, a fost subscris rescriptul imperial prin care episcopul greco-neunit din Transilvania, *Andreiu Şaguna,* primeşte rangul de *consilier intim* al M. Sale, pe lângă scutirea de taxe (baronatul îl primise mai nainte). Ear' în 2 August, comandantul general din Sibiiu aduce la cunoştinţă publică, că la 24 Iulie (pe când sĕ afla în Sibiiu) M. Sa a dăruit lui *Axente Sever*, asesor la tribunalul criminal din Alba-Iulia, şi lui *Simion Balint,* protopop în Roşia, crucea de *cavaler al ordinului Francisc Iosif.* Din incidentul călĕtoriei M. Sale prin Ardeal s'au mai făcut apoi şi alte decorări şi împĕrţiri de distincţii. La 1 Octomvrie monarchul a plecat într'o nouă călĕtorie, prin Croaţia, Slavonia, Fiume, unde a fost primit cu aceeaşi bucurie şi iubire ca prin Ungaria şi Ardeal.

*

http://statuldacia.info

Evenimentul cel mai însemnat al anului s'a petrecut în Francia, unde s'a întronisat *cesarismul*, prin proclamarea lui *Lud. Napoleon Bonaparte,* preşedintele republicei franceze, de împĕrat al Franciei.

Împĕratul Napoleon III. a fost mare amic şi binevoitor al Românilor de pretutindenea, de aceea e de interes pentru noi acest act important, care a decurs astfel: În 4 Noemvrie senatul era întrunit în şedinţă. La orele unu şi jumĕtate presidentul deschide şedinţa cu o vorbire în care accentuează necesitatea stabilităţii guvernului, demonstrând, că consolidarea Franciei numai prin prefacerea republicei în *imperiu* sĕ poate face. Fără nici o discuţie asupra temei, sĕ ceteşte imediat mesajul preşedintelui republicei, de următorul cuprins:

— „Domnilor senatori! Naţiunea 'şi-a arĕtat pe faţă voinţa tare de a restabili imperiul. Mĕ încred în patriotismul şi consideraţia d-voastre şi de aceea v'am chemat ca sĕ discutaţi această chestie, însărcinându-vĕ cu regularea nouă a stărilor de lucruri. Dacă sûnteţi de acord, cred că şi d-voastră veţi fi de o părere cu mine, ca sĕ se conserve constituţia dela 1851. Basele ei nu trebue sĕ se clatine. Schimbarea ce este sĕ se facă, priveşte numai forma. Şi cu toate acestea, reîntegrarea simbolului împĕrătesc are pentru Francia mare însemnătate. Într'adevĕr, în restaurarea imperiului află poporul o chizeşie pe seama intereselor sale, pentru-că această restaurare asigură viitorul, încheerea revoluţiunilor, şi sancţionează pe deasupra şi achisiţiunile de drept dela 1789. Acì află poporul satisfacerea justei sale mândrii naţionale, căci poporul ridicând sus aceea ce în întreagă Europa a trântit înainte cu 27 de ani puterea armelor la pĕmênt, în mijlocul desastrelor patriei, îşi repareză nenorocirile într'un mod nobil, fără nici o luptă, fără a ameninţa pe nimeni, fără a turbura pacea şi liniştea lumii. Eu înţeleg cât de cutezător lucru este a primì coroana lui Napoleon şi a o pune pe cap, dar' temerea aceasta perde o parte din îndreptăţirea ei când mĕ gândesc, că naţiunea înălţându-mĕ la tron pe mine, care represent cu atâta drept causa poporului şi a voinţei naţionale, — sĕ încoronează pe sine însaşi. *Paris*, 4 Noemvrie 1852. *Lud. Napoleon* m. p.“

Mesagiul a fost primit cu mare plăcere, tot aşa şi proiectul de lege, cetit imediat după mesagiu, prin care sĕ decretează restaurarea imperiului francez şi ridicarea presidentului republicei franceze, *Lud. Napoleon Bonaparte,* la rangul de împĕrat al Francezilor, sub numele de Napoleon III., cu drept de moştenire pe seama descendenţilor sei legitimi, din linie bărbătească. Chestia a fost supusă apoi şi aprecierii

http://statuldacia.info

poporului, şi la 1 Decemvrie seara la 8 ore a fost publicat în Paris resultatul plebiscitului, care era următorul: Pentru imperiu 7,842.189, pentru republică 253.145 voturi. În ziua următoare legile au fost publicate cu întroducerea: „Noi, Napoleon III., din graţia lui Dumnezeu şi din voinţa naţională împĕrat al Franciei".

Napoleon III. a ajuns deci la demnitatea de împĕrat din entusiasmul poporului, cu observarea tuturor căilor legale.

*

Sinodul episcopesc din Carloveţ a ales în 11 Noemvrie patru episcopi pentru diecesele vĕduvite, şi anume, numai Sêrbi: la Arad pe *Procopie Ivacĭcovici,* la Buda pe Arsenie *Stoicovici,* la Vêrşeţ pe Emilian *Kengelaţ,* la Timişoara pe Samuil *Maşirovici.* Alegerea a provocat mare nemulţumire printre Români, pentru-că trei din diecesele numite erau aproape întregi româneşti şi nu li-s'a dat nici un episcop român, ear' harnicul archimandrit român *Patriciu Popescul,* administratorul diecesei Aradului, a fost delăturat în mod ofensător pentru neamul românesc.

1853.

Întreaga ţeară a fost pusă în cea mai mare durere şi agitaţiune prin ştirea venită dela Viena despre atentatul sĕvîrşit asupra domnitorului din partea lui *Libényi,* calfă de croitor, Maghiar de naştere, din Alba-Regală.

Atentatul s'a comis între următoarele împrejurări. Împĕratul Francisc Iosif I. a eşit în 18 Februarie n. la orele 12 din palat, pentru a-'şi face obicĭnuita preumblare pe bastion. Pe locul unde sĕ află acum ridicată frumoasa biserică numită *Votivkirche,* un individ 'l-a atăcat pe dindĕrĕt, şi 'i-a făcut cu cuţitul o rană în ceafă. Monarchul, surprins de această mişelească întêmplare, a sărit puţin la o parte, 'şi-a tras sabia pentru a sĕ apĕra în contra unui eventual nou atac, — dar' atacul nu s'a mai repeţit, fiindcă adjutantul, contele *Odonel,* a pus mâna pe criminal şi-'l ţinea bine până a sosit patrola militară care 'l-a arestat. Monarchul a întrat în palatul archiducelui *Albrecht,* unde 'i-s'a pansat rana şi apoi în trăsură a fost dus la palat.

adus cu sine,
ca Românii pretutindenea sĕ aducă rugăciuni cerescului părinte, pentru-că a conservat vieaţa iubitului lor domnitor. În scopul acesta episcopul *Şaguna* a trimis circular tuturor preoţilor sei, în care, comunicându-le cele întêmplate, le spunea:

http://statuldacia.info

— „Sînt deplin convins, iubiților mei, că știrea aceasta va stîrni cea mai adâncă întristare în inimile voastre, căci s'a aflat un ticălos care să cuteze a ridica mâna asupra persoanei sfinte a împăratului. Dar' totodată sînt încredințat, că voi, în sfîrșitul ce 'l-a avut această faptă urîtă veți cunoaște lucrarea proniei dumnezeești, care a umbrit pe unsul seu și a amorțit mâna ucigașului, pentru-ca să nu poată tăia firul unei vieți atât de scumpă pentru întreaga împărăție.

Deci, cum altmintrelea să mulțumim noi cerescului părinte pentru scăparea cea minunată a preaînălțatului nostru împărat din primejdia în care s'a aflat cu viața, decât mergênd în casa Domnului și împărțind către ceriu ferbinți rugăciuni de mulțumire pentru îndurarea ce a vĕrsat asupra unsului seu, și prin urmare asupra noastră a tuturora, și rugând pe Dumnezeu, să scutească și să păzească și de aci încolo pe preaînălțatul nostru împărat și să-'l țină nevătămat și întreg până la cele mai adânci bătrâneți!“ —

Episcopul *Șaguna* a trimis din acest incident și o adresă de felicitare monarchului, ținută în terminii următori:

— »*Maiestate ces. reg. apostolică!* Al nostru preaîndurate doamne și împĕrate! Faima cea mai tristă și cutreerătoare despre infama întreprindere comisă în 18 ale acesteia asupra vieții scumpe a M. Tale ces. reg. apostolice a deșteptat în inima mea sentimentul celei mai profunde dureri, căci într'adevĕr, inima fiecărui patriot loial trebue să se umplă de cel mai sincer doliu când cugetă, că încă tot să mai poate afla cineva, care să poarte în cugetul seu niște scopuri atât de afurisite în privința persoanei sfințite a M. Tale, înalt căreia avem de a mulțumi glorioasa regenerare a întregei noastre patrii întrunite, și înalt care, pentru binele și fericirea noastră ați primit pe umerii cei frageți sarcina grea de regent.

Dar' totodată zădărnicirea acestei fapte criminale a deșteptat în internul meu convingerea, că providința dumnezeească priveghează peste unsul seu și amorțește mâna celor-ce n'au Dumnezeu!

Cutez totodată a enunța la picioarele sfințitului tron firma asigurare, că știrea despre afurisita faptă a stîrnit pretutindenea, prin urmare și la creștinii din diecesa încredințată mie. cea mai profundă compătimire pentru M. Ta ces. reg. apostolică, și contribue foarte mult spre a consolida și mai tare legăturile credinței și ale alipirei care îi leagă de preaînalta casă domnitoare, și peste puțin clerul și poporul încredințat archipăstoriei mele, urmând glasul meu îndreptat

http://statuldacia.info

către dînșii, vor alerga la biserică, pentru-ca împreună cu mine să mulțumească prin rugăciuni ferbinți atotputernicului pentru scăparea preaiubitului monarch și să cheme ajutorul ceresc peste M. Ta ces. reg. apostolică și pentru viitor.

Îndură-te Maiestate a primì preagrațios aceste preaumilite sentimente ale mele, și ale clerului meu diecesan, care în cea mai profundă venerațiune rĕmân, al M. Tale ces. reg. apostolice preacredincios și preaumilit supus, *Sibiiu*, în 22/10 Februarie 1853. *Andreiu baron de Șaguna* m. p., episcop în Ardeal".

Adrese de felicitare s'au trimis și din alte părți locuite de Români. Așa din Munții-Apuseni, de unde a mers în 2 Martie o deputațiune condusă de protopopul Roșiei, *Simeon Balint*, la comisarul de cerc din Abrud, pentru-ca se esprime nespusa durere și mâhnirea simțită de toți Românii din incidentul sceleratului atentat sĕvîrșit asupra persoanei M. Sale, și totodată nemărginita bucurie pentru norocoasa scăpare a monarchului din mâna ucigașului. Cu această ocasiune delegațiunea a înmanat comisarului și adresa următoare, scrisă românește și nemțește, cu rugarea să fie înaintată monarchului:

— *Maiestate ces. reg. apostolică!* Cu profundă și dureroasă părere de rĕu a auzit națiunea română din Transilvania trista știre, că o mână scelerată în 18 Februarie a. c. a cutezat a să atinge de sfințita persoană a M. Voastre ces. reg. apostolice, cu cuget ucigĕtor.

Națiunea română, care atât dela fericiții predecesori, cât și dela M. Voastră însuși a primit atâtea semne de bunăvoință și de înaltă grație împĕrătească, pururea neclintită în a sa credință nu are cuvinte de ajuns, prin cari să arete a sa indignațiune pentru cutezarea unei atât de scelerate fapte, dar' nici semne de bucurie și de evlavie, prin cari să desfășure cele mai adânci simțiri ale inimii sale pentru scăparea scumpei vieți a M. Voastre din pericolul ce o amenință, și să poată mulțumì din destul proniei dumnezeești, care a paralisat mâna ucigașului.

Națiunea română, ridicată prin preaînalta îndurare a M. Voastre ces. reg. apostolice din pulberea în care căzuse prin viscolele timpurilor trecuți, nu va lipsì în ziua de pericol a să aduna pe lângă tronul M. Voastre, ca să-'l apere cu braț tare asupra tuturor vrășmașilor din lăuntru și din afară, și să conlucre la ținerea și consolidarea păcii și pentru bunăstarea tuturor popoarelor austriace.

Aceasta națiune să socotește prea fericită a putè și ea aduce preaiubitului ei împĕrat acele felicitări, cari din toate părțile monarchiei

http://statuldacia.info

să aştern neîncetat la picioarele M. Voastre Binevoiţi M. Voastră ces. reg. apostolică preagraţioasă a primi încredinţarea despre eterna şi neclintita credinţă a naţiunii române". —

S'a manifestat însă dorinţa din mai multe părţi, ca Românii să comunice monarchului şi cu graiu viu sentimentele de cari au fost stăpâniţi din incidentul celor întêmplate, şi astfel *Şaguna* s'a pus în fruntea unei deputaţiuni cu care împreună a plecat la Viena. În *25 Martie* vechiu, ziua Bunei-Vestiri, a avut fericirea de a fi primită în audienţă delegaţiunea română, compusă din preoţi şi mireni, în numele căreia, — ca representantă a întregului popor român din Ardeal, — episcopul *Şaguna* a predat monarchului următoarea adresă omagială:

»*Maiestatea Voastră ces. reg. apostolică!*
Preaîndurate doamne şi împĕrate!

Simţemintele de spaimă şi de groază ce au apucat inimile tuturor credincioşilor supuşi M. Voastre la faima unei, în analele marei noastre patrii neauzite rea fapte, — au făcut loc la nemărginita bucurie, când ajunse în tot locul ştirea despre reînsănĕtoşarea iubitului monarch.

Pretutindenea să deşteaptă acum la credincioşii supuşi puternicul dor de a alerga la punctul inimei monarchiei şi a depune din motivul acestui fericitor eveniment gratulaţiunile sale înaintea treptelor sfinţitului tron. Tocmai această bucurie ne-a cuprins şi mişcat şi pe noi, cei-ce ne aflăm la cele mai îndepărtate graniţe ale monarchiei, şi ne-a făcut să alergăm la preaînalta curte, ca să ne facem şi noi părtaşi acelei înalte fericiri de a depune cu genunchii plecaţi ale noastre preaumilite gratulaţiuni şi plinele de devotaţiune omagii la picioarele M. Voastre.

Îndurați-vĕ M. Voastră a primi preagraţios reînoita din genunchi atestaţiune despre a noastră neînviolabilă credinţă şi alipire, precum şi despre aceea, că aducêndu-ne aminte de învĕţătura marelui apostol (către Coloseni 3. 15) *ca cereri, rugăciuni şi mulţumiri să se facă pentru împĕratul*, — nu vom înceta nici-odată a striga către Dumnezeu, ca el să lungească zilele M. Voastre, cari sûnt pentru noi aşa de scumpe, până la adânci bĕtrâneţe omeneşti, şi încredinţându-ne preaînaltei favoare şi graţiei împĕrăteşti, rĕmânem în cea mai adâncă devoţiune, ai M. Voastre ces. reg. apostolice, *Viena*, 6 Aprilie (25 Martie) 1853. (Urmează subscrierile)".

Monarchul a răspuns, că să bucură a putè primì felicitările locuitorilor dela marginile cele mai îndepărtate ale monarchiei, şi

http://statuldacia.info

că *s'a răzimat pe credința și alipirea Românilor ardeleni totdeauna cu confidență și așteaptă și pe viitor statornicie dela ei.*

Monarchul s'a întreținut apoi cu membrii deputațiunei, cari 'i-au fost presentați pe rînd din partea episcopului *Șaguna,* și în urmă s'a adresat de nou către întreaga delegațiune, rugându-o să stăruiască acasă, ca în popor să fie susținută credința și alipirea către tron.

Delegațiunea română a făcut apoi visită archiducelui *Francisc Carol,* tatăl monarchului, primită fiind cu multă afabilitate. Alteța Sa imperială *nu înceta să laude loialitatea, credința și purtarea corectă a poporului român, în zilele turburărilor politice.* A mulțumit în mod special episcopului *Șaguna,* conducătorul Românilor, arătând toate meritele acestui providențial bărbat, câștigate pentru tron, dinastie, și pentru însuși poporul seu.

Bună primire a avut deputațiunea română și la ministrii, pe cari asemenea 'i-a cercetat, și terminând cu visetele s'a reîntors acasă.

Înainte de plecare, episcopul *Șaguna* a înaintat ministrului de interne o rugare, ca să esopereze dela M. Sa concesiunea să fie numită »*Fundațiunea Francisc Iosefiană*« acea fundațiune, pe care vrea să o întemeeze în diecesa sa, întru amintirea norocoasei scăpări a M. Sale din gura morții, cu menițiunea, ca din ea să fie ajutorați studenți săraci și diligenți, — la ce monarchul prin resoluțiunea din *12 Aprilie* n. 'și-a dat cu plăcere conseutimentul și preaînalta încuviințare.

După primirea încuviințării, episcopul *Șaguna* a adresat în chestia fundațiunii proiectate următorul circular:

„Firea noastră cea omenească așa e întocmită, încât iubirea și prețuirea fiilor celor buni către părinții lor atunci să arată mai tare, când acestora le amenință vr'o nenorocire sau însași perdere a vieții.

Această legătură duhovnicească să afla și între stăpânitor și supușii lui cei credincioși.

Despre aceasta ne încredințară întêmplările săptămânilor trecute. Abia să lăți faima despre primejdia în care s'a aflat vieața prea înduratului nostru monarch, Francisc Iosif I., și îndată de fior și de groază să umplură inimile tuturor credincioaselor popoare din marea monarchie austriacă.

Pretutindenea cea dintâia urmare a simțirilor acestora a fost, că supușii cei credincioși cu grămada alergară la casa Domnului, ca să înalțe rugăciuni din inimă către Dumnezeu, pentru scăparea și însănătoșarea preaiubitului nostru monarch.

http://statuldacia.info

Ear' apoi sosind îmbucurătoarea ştire despre reînsănětoşarea M. Sale împěratului, o mare de bucurie sě revěrsà prin inimile tuturor popoarelor şi de nou alergară evlavioşii supuşi la biserică, sě dee mulţumită atotputernicului părinte, pentru-că de nou, aşa zicênd, ni-a dăruit pe preagraţiosul nostru împěrat. Aceste sentimente, iubiţilor mei, au străbătut şi în inimile noastre, cari nimica nu iubim. nu preţuim şi nu ciustim în lumea aceasta mai mult decât pe cavalerescul nostru împěrat *Francisc Iosif I.*

Însě bucuria aceasta a popoarelor credincioase, pentru scăparea M. Sale, precum şi mulţămirea cătră Dumnezeu pentru îndurarea cu care a umbrit sub aripile sale pe preaînduratul nostru împěrat, nu s'a mărginit numai pe lângă espresiuni loiale şi omagiale şi pe lângă rugăciuni de mulţămită în biserici, ci ele îşi arětară bucuria aceasta a lor şi prin înfiinţarea de institute şi de fundaţii, cari ca nişte monumente de aducere aminte sě slujască totdeodată următorilor ca îndemn de credinţă şi de alipire cătră preaînaltul tron al strălucitei case domnitoare. Şi aşa astăzi nu este ţeară nici popor în toată marea noastră patrie, unde din privinţa întêmplărilor din sěptěmânile trecute sě nu sě fi făcut fundaţiuni, sau spre cinstea şi mărirea lui Dumnezeu, sau spre ajutorarea săracilor, sau spre alt scop creştinesc.

Dorul acesta de a vecĭnici întêmplările din sěptěmânile trecute, când lucrarea proniei dumnezeeşti şi simţemintele de credinţă şi de alipire s'au dovedit aşa de învederat, s'au stârnit şi în peptul nostru, şi aflându-ne zilele acestea în capitala împěrăţiei cu deputaţiunea diecesană, unde am avut înalta norocire de a depune preaumilitele urări şi preasupusul omagiu din partea voastră a tuturora la picioarele M. Sale preaînduratului nostru împěrat *Francisc Iosif I.,* cu obştească înţelegere am aşternut augustului monarch o rugare, ca sě se îndure a ne îngăduì prea graţios, ca în chip de mulţămită cătră atotputernicul Dumnezeu pentru scăparea lui din primejdia vieţii şi pentru restatornicirea scumpei sănětăţi a lui sě înfiinţăm o fundaţiune pentru ajutorarea şcolarilor celor buni, strădalnici şi săraci. Şi pentru-ca această fundaţiune sě fie totodată un monument de aducere aminte la întêmplările acestea, când credinţa şi alipirea cătră tron s'a arětat atât de strălucit, şi aşa sě fie un îndemn pentru următorii nostri, ca şi dînşii sě se silească a păstra nepătată credinţa cătră augusta casă domnitoare, aşa am adaos încă rugarea, ca sě se îndure M. Sa a da voe, ca această fundaţiune sě poarte numirea cea strălucită de: »*fundaţiunea Francisc-Iosefiană*«.

http://statuldacia.info

Cu bucurie vĕ înştiinţez aşadar', că M. Sa prin preagraţioasa hotărîre din 12 Aprilie n. s'a îndurat a încuviinţa aceasta a noastră preasupusă rugare, în toată a ei estindere.

Acum dar' iubiţilor sĕ ne apucăm a da vieaţă acestei fundaţiuni, cu atât mai cu mare rîvnă, cu cât ea poartă cel mai strălucit nume şi are cel mai sfânt scop. Înaintarea în cultură a naţiunii noastre, pe lângă înzestrarea cea cuviincioasă a preoţimei şi a dascălilor, trebue sĕ fie cea mai de căpetenie nisuinţă a noastră, căci numai prin cultură ne putem face vrednici de posiţiunea, în rînd cu celelalte popoare din marea patrie, în care ne-a aşezat nemărginita bunătate şi dreptate a cavalerescului nostru împĕrat *Francisc Iosif I.*, şi eată fundaţiunea, de a cărei înfiinţare ne apucăm cu ajutorul lui Dumnezeu, are de scop înaintarea în cultură a tinerilor nostri şi prin ei a întregului nostru popor

Cui nu-'i sângerează inima când vede, cum unii tineri dăruiţi cu cele mai frumoase talente şi plini de rîvnă cătră învĕţături, din cari ar putè sĕ se aleagă nişte supuşi vrednici ai împĕratului, nişte stîlpi şi luminători ai neamului şi nişte fii strălucîţi ai bisericei, din lipsa mijloacelor celor trebuincioase sûnt siliţi a lăsa şcoala şi a-'şi îngropa talentele şi a petrece vieaţa la coarnele plugului. Adevĕrat, că înalta stăpânire, care sĕ îngrijeşte pentru creşterea şi cultivarea tuturor popoarelor din monarchie, a înfiinţat asemenea fundaţiuni, însĕ acestea nu sûnt deajuns pentru lipsele tuturora, şi aşa datoria popoarelor este de a împlinì acest neajuns. Şi într'adevĕr, vedem, că toate popoarele din întreaga monarchie fac asemenea fundaţiuni, şi aşa fie-ne fapta lor şi nouă pildă de urmare.

Drept-aceea, nimenea dintre voi iubiţilor fii întru Christos sĕ nu sĕ tragă îndĕrĕt, ci fiecare sĕ contribue la această fundaţiune, care poartă un nume atât de strălucit şi are un scop aşa de folositor şi sfânt.

Din această fundaţiune sĕ va da ajutor la ori-ce tinĕr bun, fie părinţii lui plugari, fie meşteri, fie neguţători, fie militari, fie amploiaţi. Spre care sfîrşit fiecare paroch sĕ facă un protocol de o mărime potrivită numĕrului parochienilor sei, şi dimpreună cu curatorii bisericeşti sĕ facă colectă, puindu-se în protocol numele fiecărui dăruitor, precum şi dania, fie aceea cât de mică.

Unde bisericile au lăzi cu bani, acolo sĕ se înţeleagă preoţii cu curatorii şi titorii bisericeşti ca sĕ se contribue şi din lada bisericei după putinţă pe seama fundaţiunii acesteia.

http://statuldacia.info

Protocoalele acestea, luându-se mai întâiu o copie de pe ele, care să se păstreze în archivul bisericei spre pomenire, zic, protocoalele acestea, subscrise de parochul local şi de curatori, să se predee dimpreună cu sumele adunate cel mult până la sărbătoarea sfinţilor apostoli Petru şi Pavel părintelui protopop atîrnător. care apoi dimpreună cu un conspect despre resultatul colectei în tractul seu, fără întârziere să le aştearnă încoace. Numele dăruitorilor, precum şi sumele dăruite, să vor publica. Urmează acum încă, să aşezăm chipul după care să se administreze şi să se întrebuinţeze acea fundaţiune, spre care sfîrşit nu lipsesc a mă pune în conţelegere cu consistorul nostru, cu părinţii protopopi, şi cu mai mulţi bărbaţi aleşi şi înţelepţi ai nostri, spre formarea unor norme (pravile), după cari să se administreze şi întrebuinţeze zisa fundaţiune.

Prin urmare, hotărîrea soborului din anul 1850, prin care s'a aşezat o epitropie pentru îngrijirea şi administrarea averii eparchiale, va fi luată de temeiu la aşezarea normelor pentru administrarea fundaţiunii.

Încă odată poftindu-vă să contribuiţi la întemeerea acestei fundaţiuni care să fie comoara înaintării în cultură a tinerimei noastre, şi în nădejdea că veţi urma glasului archiereului vostru, care spre acest scop sfânt dărueşte *una mie fiorini arginţi,* vă împărtăşesc archierească binecuvêntare şi rămân, al vostru de binevoitor archiereu,

Sibiiu, în Dumineca Paştilor, *Andreiu* m. p.“ —

Cumcă circularul a avut resultatul cel mai strălucit, dovedeşte starea de astăzi a fundaţiunii archidiecesane din Sibiiu, numită »*Francisc-Iosefiană*«.

*

Un alt eveniment vrednic de notat al anului acestuia e deschiderea gimnasiului român din *Braşov.* După-ce ridicarea acestui gimnasiu să încuviinţase prin rescriptul împărătesc din 27 Iunie 1850, ministerul de culte şi învĕţământ public, luând act despre raportul ce 'i-s'a făcut, a aplacidat deschiderea gimnasiului cu începerea anului şcolar 1853/54, a întărit de director şi profesori interimali pe propuşii: *Gavril Muntean,* Iosif *Barac,* Vasile *Oroian,* David *Almăşan,* precum şi pe catichetul *Ioan Petric.* şi a pus în vedere şi acordarea *publicităţii* pe seama acestui gimnasiu, dacă vor fi asigurate mijloacele necesare pentru neîntrerupta funcţionare a noului institut cultural român, şi să vor împlini unele cereri ale guvernului, anume, angajarea încă a unui profesor, care să fie al şaselea, şi presentarea unui plan

http://statuldacia.info

de învĕţământ, cu împărţirea orelor şi cu specificarea materiei de învĕţătură ce va fi predată în fiecare clasă.

Pentru a le pune toate la cale bună, aşa ca deschiderea gimnasiului să se poată face la timp fără nici o pedecă, episcopul *Şaguna* a mers la Braşov, unde după-ce a ţinut şedinţe cu eforia şi cu corpul profesoral, a oficiat şi un serviciu divin în biserică, cetind o rugăciune specială pentru fericirea şi bunăstarea tuturor acelora cari au contribuit la fundarea gimnasiului şi a frumosului şi măreţului seu edificiu, cu lucrul, cu bani şi cu sfatul. A făcut parastas pentru binefăcĕtorii răposaţi, şi în urmă a rostit o cuvêntare, legând în ea de inima directorului şi a profesorilor soartea şi viitorul noului gimnasiu, ear' publicului present adresându-'i următoarele cuvinte: „Iubiţilor mei fii, am ştiut că o să aveţi bucurie mare de darul împĕrătesc, de aceea am venit să mĕ bucur şi eu împreună cu voi, — primiţi-mĕ şi pe mine la ospĕţul bucuriei voastre".

*

Încă un eveniment, tot din anul acesta. Coroana ungară şi toate insigniile de încoronare pe cari *Kossuth* le îngropase în pământ când a eşit din ţeară pentru a merge în Turcia, au fost aflate la *Orşova,* şi au fost duse la *Buda,* cu solemnitate mare, în urma ordinului telegrafic al domnitorului.

Pe vaporul »*Albrecht*« au fost aşezate scumpele clenodii, şi duse dela Orşova la Buda, und au sosit în 16 Septemvrie n. În calea vaporului »*Albrecht*« au eşit pe alt vapor: primatele Ungariei, cu toţi episcopii catolici, consilierii intimi ai monarchului, magnaţii mai de frunte, şi archiducele *Albrecht,* care avea să primească clenodiele aflate, după-ce o comisiune specială va fi constatat identitatea lor.

Când a trecut archiducele *Albrecht* de pe vaporul seu în vaporul cu coroana, musica militară a început să întoneze imnul împĕrătesc, trupele de pe mal au dat onorurile prescrise, steagul a fost plecat, ear' de pe dealul fortăreţei Buda au început să fie descărcate tunurile.

S'a constatat identitatea coroanei ungare şi a tuturor celoralalte însignii de încoronare, şi după rostirea unei scurte rugăciuni din partea primatelui pentru această fericită întêmplare, insigniile au fost transportate în biserica curţii din *Buda,* unde au stat trei zile espuse spre privire publică, după aceea au fost duse la *Viena,* pentru a fi arĕtate monarchului, aduse fiind dela Viena earăşi înderĕt la Buda, unde s'au aşezat apoi la locul lor, cu ceremonia cuvenită,

http://statuldacia.info

1854.

Evenimentul anului a fost căsătoria împĕratului *Francisc Iosif I.* cu ducesa *Elisabeta, Amalia, Eugenia* de *Bavaria*, întêmplată la Viena, în *12 Aprilie n.*

Ziua aceasta de mare însemnătate pentru popoarele monarchiei a fost sĕrbată din partea Românilor cu atât mai cu mare solemnitate, fiindcă ea căzuse din întêmplare pe ziua a doua a sfintelor Paşti.

Din incidentul acesta, episcopul Andreiu baron de *Şaguna* a adresat clerului şi poporului seu următoriul circular:

„O zi însemnată sĕrbează astăzi sfânta noastră biserică şi toţi fiii ei. Paştile domnului, prasnicul prasnicelor şi sĕrbătoarea sĕrbătorilor. Astăzi s'a făcut mântuire a toată lumea, că Christos a înviat, popoare luminaţi-vĕ!

Aşa cântă sfânta biserică astăzi şi vesteşte tuturor: »*Bucuraţi-vĕ!* Şi într'adevĕr, iubiţilor, mare este astăzi bucuria şi mângăerea tuturor acelora, cari cu ajutorul lui Dumnezeu au petrecut zilele sfântului post după rînduiala sfintei maicei noastre biserici. O, câtă bucurie, câtă mângăere simţesc astăzi inimile şi sufletele acelora! Dar' ce are în sine sfânta şi luminata zi de astăzi, pentru care atâta sĕ ne bucurăm şi sĕ ne veselim, pentru care sĕrbătoarea aceasta este sĕrbătoarea sĕrbătorilor şi prasnicul prasnicelor? Această întrebare sĕ poate naşte în inima fiecăruia.

Astăzi s'a făcut mântuirea a toată lumea, că Christos a înviat, cu moartea pe moarte a călcat şi cu învierea sa ni-a deschis nouĕ uşile raiului. Pricina cea dintâiu aşadară a mărimii şi însemnătăţii zilei de astăzi este mântuirea neamului creştinesc celui prin Adam căzut.

Astăzi însĕ, iubiţilor, astăzi, cu prilejul Paştilor din ĕst-an mai avem încă şi altă pricină, foarte însemnată, care înalţă mărimea zilei acesteia luminate şi care trebue sĕ mărească îndoit şi întreit bucuria şi veselia în inimile noastre.

La mulţi ştiu că este în cea mai vie aducere aminte sfinţita persoană a preaînălţatului şi preaînduratului nostru împĕrat *Francisc Iosif I.* din călĕtoria cu care s'a preaîndurat a ne îmbucura şi pe noi în anul 1852, când a cercetat întreaga ţeară a Ardealului. Mulţi au avut rara bucurie a-'l vedè de aproape, toţi însĕ îl vedem în toate zilele cu ochii sufletului nostru, în rescumpĕrarea noastră şi a sfintei noastre biserici din jugul robiei, în drepturile de cari ne bucurăm astăzi deopotrivă cu toate celelalte neamuri, numai şi

http://statuldacia.info

singur' din preapărinteasca milă a preaînălțatului nostru împĕrat *Francisc Iosif I.*, și în legile cele drepte și mântuitoare, cari nu mai fac deosebire între neam și neam.

Preaînaltul și preaînduratul nostru împĕrat *Francisc Iosif I.*, până acum june, mâne va sĕrba sĕrbătoarea cea mare și veselitoare în vieață pentru toți, sĕrbătoarea pe care o a binecuvêntat Dumnezeu în raiu între Adam și Eva, sĕrbătoarea, care a binecuvêntat-o Christos în Cana-Galileii.

Mâne adecă, iubiților creștini, preabunul și preaînduratul nostru împĕrat înaintea altarului lui Dumnezeu va primì taina sfintei căsătorii cu preastrălucita princesă de Bavaria, *Elisabeta.*

Oare nu înalță aceasta din destul mărimea și însemnătatea zilei și sĕrbătorii Paștilor de astăzi? Oare nu este aceasta pricină din destul, ca sĕ ne bucurăm și sĕ ne veselim în ziua Paștilor de astăzi, pentru-că acestea sûnt Paștile pe cari le-a făcut Dumnezeu ca sĕ ne bucurăm și veselim într'însele?

Deci, pĕtruns fiind de însemnătatea zilei de mâne, această însemnătate vi-o vestesc de astăzi și părintește vĕ poftesc pe toți, ca totdeauna, dar' mâne mai cu seamă, adunându-vĕ în casa Domnului, cu genunchele plecat și cu inima înfrântă și smerită sĕ mulțumiți atotputernicului Dumnezeu pentru preabogata sa milă cu care v'a învrednicit a ajunge, de o parte sĕrbătoarea aceasta a preamăritei învieri a domnului nostru Isus Christos și lucrarea mântuirii neamului omenesc, ear' de altă parte, că în preaînaltul seu sfat a hotărît, ca tocmai în această zi a sĕrbătorii sfintelor Paști sĕ se întêmple, și noi cu toți sĕ vedem, logodirea și cununia preaînaltului nostru împĕrat. Și earăși sĕ vĕ rugați și sĕ cereți dela părintele luminilor și isvorul tuturor darurilor, ca din preaînaltul seu lăcaș, ca și în Cana-Galileii, sĕ reverse darul seu cel dumnezeesc și sĕ trimită binecuvêntarea sa și peste nunta preaînălțatului nostru împĕrat *Francisc Iosif I.*, cu preaînalta sa aleasă *Elisabeta,* spre mărirea numelui seu celui sfânt și spre fericirea tuturor neamurilor, sub părinteasca stăpânire a puternicului seu sceptru împreunate.

Deosebit poftesc și îndatorez întreaga preoțime parochială, ca mâne, a doua zi de Paști, la sfânta liturgie, în toate ecteniile, la proscomidie, la sfintele daruri și la rugăciunea amvonului: „Cel-ce binecuvintezi pe cei-ce bine te cuvintează“ ș. a. unde sĕ pomenește numele preaînălțatului nostru împĕrat Francisc Iosif I. sĕ se pună și *preaînălțata noastră împĕrătească Elisabeta*«.

http://statuldacia.info

Iubiţilor mei în Christos fii! Vedeţi şi vĕ convingeţi, că din două pricini sĕrbăm în ĕst-an la sfintele Paşti o sĕrbătoare mare, îndoit şi întreit mai mare ca de alte-ori. Însĕ aceasta numai atunci o vom face, dacă vom sĕrba aşa, precum ne porunceşte sfânta noastră lege şi sfânta maica noastră biserică, şi adecă, în tresvie, în curăţie, şi în fapte de milostenie.

Creştinii cei de demult, precum ne învaţă istoria bisericească, asemenea sĕrbători le deosebiau prin milostenie şi întemeierea unor aşezămênturi făcĕtoare de bine pentru lipsiţi şi săraci, şi pentru înaintarea binelui de obşte, care este milostenia cea mai mare şi cea mai bine primită la Dumnezeu. Nu întârziu aşadar' iubiţilor mei fii în Christos, părinteşte şi archiereşte a vĕ poftì şi a vĕ îmbărbăta, ca şi voi sĕ urmaţi cu toţi pildei acesteia creştineşti şi cu prilegiul acestei îndoite sĕrbători. Ştiţi iubiţilor, că din preaînalta voe împĕrătească am deschis o colectă pe seama copiilor săraci, cari umblă la şcoală, care colectă din darurile de obşte s'a suit astăzi până la 9,125 fl. 38½ cr. Frumoasă sumă, dacă privim la ea şi la sărăcia noastră din care s'a adunat. Însĕ, iubiţilor! Mică este suma aceasta, dacă o asĕmĕnăm cu mulţimea tinerilor nostri săraci, cari umblă la învĕţături şi cu mulţimea lipselor noastre.

Vĕ poftesc aşadar' iubiţilor în Christos, ca şi aceia, cari aţi dat şi până acum la această fundaţie ce poartă numele preaînălţatului nostru împĕrat *Francisc Iosif I.* şi aceia, cari din ori-ce pricină nu aţi dat nimica, sĕ aduceţi o jertfă, fiecare după putinţa sa, la această fundaţie, pentru însemnătatea şi pentru sfinţenia măritei acestei zile, ca sĕrbarea şi bucuria zilei sĕ fie cu adevĕrat creştinească. Cine nu poate mai mult, sĕ nu se îndoiască batăr a da *un creiţar,* că şi acela va fi bine primit înaintea lui Dumnezeu, întocmai ca denariul vĕduvei din evangelie. Cine însĕ poate mai mult, socotit îi va fi darul înaintea tatălui ceresc după mărimea lui şi-'şi va lua rĕsplata.

Spre scopul acesta aşadar' poftesc pe preoţii eparchiali şi pe ctitorii şi curatorii bisericeşti, ca mâne, a doua zi de Paşti, pe lângă discul bisericei şĕ se umble în toate bisericile şi cu un al doilea disc, pe seama fundaţiei *Francisc-Iosefiene.* Ear' pe voi, fiii mei în Christos, cu glasul acela cu care ziua-noaptea rog pe tatăl ceresc pentru fericirea sufletelor voastre şi a familiilor voastre, pentru bunăstarea şi pentru tot binele vostru, vĕ poftesc din adâncul inimii, ca nime sĕ nu se scumpească cu inima şi sĕ nu-'şi tragă denariul înderĕt.

http://statuldacia.info

Pe preoţi îi însărcinez mai departe, ca pe toţi aceia, cari vor jertfi 10 cr. şi mai în sus, sĕ-'i însemne deosebit şi însemnările dimpreună cu banii adunaţi sĕ se aştearnă părinţilor protopopi, fără cea mai mică întârziere, cari apoi din parte-le numai decât le vor înainta încoace, spre publicare.

Preoţimea, care şi până acum nu s'a tras înderĕt dela această colectă, nădĕjduesc în Domnul, că şi cu prilegiul acesta va merge înaintea poporenilor cu pildă bună.

În sfîrşit, vĕ vestesc iubiţilor, că eu cu ajutorul lui Dumnezeu încă voiu lua parte la sĕrbătoarea cununiei Maiestăţii Sale preaînălţatului nostru împĕrat, şi spre scopul acesta mĕ duc la Viena, ca înaintea picioarelor Maiestăţilor Lor, a împĕratului şi a împĕrătesei, sĕ descoper credinţa şi supunerea voastră, precum şi urările pentru fericita şi îndelunga vieaţă şi împĕrăţire a Maiestăţilor Lor.

Poftind tuturor din adevĕrată inimă ajungerea şi petrecerea acestor sfinte sĕrbători întru mulţi fericiţi ani şi împărtĕşindu-vĕ tuturor binecuvêntarea mea archierească, rĕmân al tuturor de tot binele voitor archiereu, *Sibiiu,* 25 Martie v. 1854. *Andreiu* m. p.“

În scopul sĕrbării potrivite a acestei zile însemnate a adresat circular călduros preoţimii şi poporului şi episcopul gr.-cat. român din Ardeal, *Alexandru Sterca-Şuluţiu,* care în preajma actului de căsătorie a Monarchului a fost decorat cu crucea de comandor al ordinului Leopoldin, ear' după cununie, prin rescript datat din 15 Maiu n. ridicat la rangul de Archiepiscop şi Metropolit, conferându-'i-se totodată şi demnitatea de *consilier intim* al Monarchului.

Actul cununiei a decurs cu o pompă şi strălucire rară. Toate popoarele monarchiei au fost representate prin delegaţiuni, cari au emulat în a-'şi manifesta iubirea şi alipirea cătră Domnitor şi casa domnitoare. Delegaţiunile au fost primite pe rînd în audienţă. Deputaţiunea Românilor, condusă de *Şaguna,* a fost primită în 28 Aprilie n. într'un mod estrem de afabil.

Sensaţiune mare a provocat deputaţiunea Maghiarilor, compusă din 180 de persoane, recrutate din aristocraţia maghiară. Conducĕtorul ei a fost archiducele *Albrecht,* pe atunci guvernatorul Ungariei. La primire împĕratul purta uniformă de husar, ear' împĕrăteasa *costum naţional maghiar.* La vorbirile archiducelui *Albrecht* şi a primatelui catolic din Ungaria, monarchul a rĕspuns foarte favorabil pentru Unguri, presentându-le pe împĕrăteasa ca pe: »*fiitoarea voastră regină*«, ceea-ce a provocat furtună de aplause şi sgomotoase »*éljen*«-uri.

http://statuldacia.info

1855.

Ordinaţiunea ministrului de culte şi instrucţiune publică dela Viena, dată la 1 Ianuarie, regulează în anul acesta raporturile limbilor la gimnasiile din Ungaria, Transilvania şi Voevodina.

În înţelesul acestei ordonanţe, limba germană e întrodusă pretutindenea ca studiu obligat în toate clasele. Acolo unde limba germană nu e limbă maternă a elevilor, în momentul în care elevii au ajuns la cunoştinţa limbei germane în măsura ca să o poată pricepe fără greutate, au să li-se propună unele studii în limba germană, ca să le înveţe din originalul nemţesc. Limba maternă a elevilor trebue însă întrebuinţată în tot casul până vor putè ajunge prin ea elevii la cunoaşterea desăvîrşită a limbei germane.

Ordinaţiunea aceasta se basează pe un rescript împărătesc din *16 Decemvrie 1854,* în care se decretează următoarele:

1. Limba germană va fi la toate gimnasiile studiu absolut obligat în toate clasele.

2. Acolo unde limba germană nu e limbă maternă a elevilor, îndată-ce şcolarii au învăţat-o de o înţeleg fără greutate, se vor propune în gimnasii unele studii în limba germană, după cărţi şcolastice scrise în nemţeşte. Cunoştinţa de lipsă spre acest scop se va procura pe seama elevilor la toată întêmplarea de aici înainte în gimnasiul inferior, chiar şi în locurile unde învăţătura limbei germane a fost până acum neîngrijită, pentru-ca în ori-ce cas în prima clasă a gimnasiului superior să se poată propune nemţeşte unele studii, ale căror număr se va înmulţi apoi din an în an, astfel, ca în clasele de sus limba de propunere să fie în precumpănire cea germană, ear' elevii să o poată folosì cu deplină îndemânare la obiecte mai grele de studii. E însă de dorit, ca încă în gimnasiul inferior să se facă începutul cu limba germană ca limbă de propunere, ceea-ce nu poate forma nici o pedecă acolo unde şcolarii au învăţat ceva nemţeşte în şcoalele elementare, sau unde au prilegiu să înveţe această limbă din conversaţia zilnică.

3. Pe lângă limba germană, acolo unde altă limbă e limba maternă a majorităţii şcolarilor, va forma şi această limbă, împreună cu literatura ei, obiect de studiu *absolut obligat, pentru toţi şcolarii, în toate clasele.*

4. Pentru această limbă şi cea germană se vor destina pe săptămână *cinci ore,* la a căror împărţire să va avea în vedere, deoparte esercitiul necesar pentru a le învăţa cu temeiu pe amêndouè,

http://statuldacia.info

ear' de altă parte gradul de desvoltare a literaturei fiecăreia dintre ele, pentru cultură peste tot.

5. Limba maternă a *majorităţii şcolarilor rămâne limba de propunere* la toată întêmplarea, până atunci, până când numai cu ajutorul ei se poate mijloci înţelegerea perfectă. Şi poate rămânè şi mai departe limbă de propunere, întrucât sĕ poate împăca cu prescrisele cuprinse sub 2.

6. Mai multe decât douĕ limbi vii nu vor putè fi nici-odată limbile de propunere în gimnasii. A treia limbă vie pentru şcolarii cari n'au nici o cunoştinţă despre ea nu poate fi obiect de studiu decât numai în clasa primă a gimnasiului superior.

7. Specialităţile limbilor obligate (punct 1 şi 3), formează obiect neapĕrat de lipsă al trecerei esamenelor de înaintare în clase şi de maturitate, şi nici un elev nu va fi declarat matur, dacă nu posede ambele limbi în aşa mĕsură, încât sĕ le poată vorbì şi scrie după regulele gramaticale şi sintactice.

8. La învĕţarea limbilor peste tot, mai ales unde douĕ limbi vii sûnt obiect de studiu obligat, sĕ va aplica, întrucât e cu putinţă, metodul comparativ, ear' paralelismul nu sĕ va face numai cu aceste limbi între sine, ci şi cu cele clasice, spre care scop, în timpul cel mai scurt posibil, sĕ va propune, sau latina, sau greca, pe temeiul unei gramatici germane.

9. Ministeriul de culte şi învĕţământ îşi reservă dreptul de a determina cum sĕ se aplice principiile acestea la fie-care gimnasiu în parte, ţinênd cont de raporturile actuale.

10. Caracterul de gimnasii publice şi dreptul de a da testimonii egale în putere cu ale institutelor de stat nu sĕ va concede şi nu sĕ va lăsa nici unui gimnasiu, care nu sĕ va organisa în conformitate cu principiile de sus, sau nu va rĕmânè în aceasta organisare.

11. În viitor nu va mai fi numit învĕţător la gimnasiu acela, care nu va proba în mod legitim, că e în stare a sĕ servì de limbile de propunere introduse la gimnasiul unde vrea sĕ fie învĕţător, şi care prin urmare nu va avè din limba şi literatura germană cel puţin cunoştinţa ce sĕ cere pentru specialităţile ce 'şi-le-a ales.

Aşa stăteam cu chestia limbei în şcoale, sub absolutism!

*

Metropolitul Blajului a dat un circular, cu menţiunea de a fi cetit în ziua de Rosale în toate bisericele aparţinĕtoare diecesei sale. Interesantul circular avea următorul cuprins:

http://statuldacia.info

„Preaonoraţilor în Christos fraţi, vicari, protopopi şi vice-protopopi, şi tuturor fiilor nostri sufleteşti parochi, şi tuturor credincioşilor de legea greco-catolică. Dar voue dela D-zeu, ear' dela noi părintească binecuvêntare!

Unasută patruzeci-şi-doi de ani sûnt de când metropolia Românilor din Transilvania, împreună cu metropolitul *Atanasie*, la anul 1713, prin nepărtinitoarele timpuri a fost îngropată în Alba-Iulia.

Părinţii nostri, şi mai vîrtos neuitatul episcop român gr.-cat. *Ioane Inocenţiu Clain* s'a nevoit cu tot zelul a o învia din morţi. dar' fără doritul resultat. Împlinirea acestui dor ferbinte a fost păstrată pentru timpurile şi pe seama generaţiunei noastre.

M. Sa gloriosul monarch *Francisc Iosif I.* este restauratorul metropoliei şi regeneratorul naţiunei noastre. Ca un al doilea *Traian* care ne-a străplântat aici ne-a dat mijloace, ca earăşi sĕ înflorim în iubita noastră patrie, şi asemenea şi prea fericitul şi cu mare demnitate şezĕtoriul pe cel dintâiu scaun apostolesc al sf. Petru, patriarchul Romei, *Piu IX.* pe care şi pravila noastră la pagina 408 îl onorează: „Preafericitul şi preasfântul şi întocmai ângerilor întru Christos părintele părinţilor şi stăpânul a toate adevĕratele apostoliceşti biserici". Metropolia Românilor din Alba-Iulia, prin înduratul rescript împĕrătesc din 12 Decemvrie 1850, este aplacidată şi data. Prin sfântul scaun apostolesc al Romei canonisată, şi prin bulla din IX. cal. Dec. 1853, întărită. Ear' metropolitul ei, eu, nevrednicul, nu după vredniciile mele, ci după neurmatele sfaturi dumnezeeşti sûnt numit, preconisat şi întărit de metropolit.

M. Sa c. r. şi apostolică prin acest act măreţ onorează naţiunea şi clerul nostru în faţa lumei întregi. Doreşte înflorirea ei, lăţirea şi întărirea sfintei uniri cu apostolescul scaun al Romei, care în toată privinţa ne este adevĕrata noastră mamă trupească şi sufletească, pentru-că: *os din oasele ei, şi sânge din sângele ei sûntem* .

Mântuitorul nostru I. Christos încă s'a rugat pentru unirea tuturor, zicênd la Ioan XVII. 11: Părinte sfinte, păzeşte-'i pe ei s. c. l. *ca sĕ fie una, precum noi sûntem*". Preasfinţii părinţi ai bisericei noastre cei catolice-orientale. S. Atanasiu, Ciril, Vasilie cel Mare, Ioan Gură-de-aur, şi Grigorie Grăitorul-de-D-zeu, şi toţi ceialalţi, nimic n'au avut mai de preţ decât legătura sfintei uniri cu ântâia apostolească biserică a Romei, întru care au vieţuit şi au murit.

Cunoaşte deci, iubită naţiune şi iubit cler, voea lui D-zeu şi a înălţatului nostru împĕrat şi urmează ei!

http://statuldacia.info

Nu lipseşte acum alta decât să vedeţi numele metropolitului vostru subscris la ordinaţiunile ce vi-se vor trimite de aici, şi ca să mă presentez înaintea iubitului meu cler prin o instalaţiune sărbătorească. Când să va întêmpla aceasta, — ceea-ce încă nu e departe, — voiu da mai târziu clerului spre ştire. Acum cu această ocasiune numai atât voesc a face cunoscut, că eu titlul de metropolit al Albei-Iulie îl voiu folosi şi-'l voiu subscrie la numele meu mai întâiu în ziua de Rosale, sau în sărbătoarea venirei spiritului sfânt asupra apostolilor, care în ést-an va cădè pe 27/15 Maiu.

Însă, fiind-că restaurarea metropoliei noastre face o epocă nouă pentru naţiunea noastră şi fiind-că ea este un dar mare al lui D-zeu, al augustului nostru împĕrat şi al preafericitului patriarch al Romei, aflu de cuviinţă, ca mai nainte de a lua titlul şi funcţiunea de metropolit să aducem sacrificiu de mulţumită atotputernicului D-zeu, şi să vĕrsăm rugăminţi ferbinţi la sfântul altar pentru îndelunga vieaţă a restauratorilor metropoliei noastre. Deci prin aceasta părinteşte vĕ ordonăm, ca în ziua de Rosale anul curg., când mântuitorul nostru I. Christos a trimis sfântul seu spirit peste apostoli şi învĕţăcei, pe cari 'i-a chemat pe toţi întru o *unire:* luând pe sf. disc părticele deschilinite pentru fiecare să aduceţi sacrificiu de mulţumire atotputernicului şi îndurătului Dumnezeu pentru cei-ce prin sfaturile lor au ridicat metropolia Albei-Iulie, după 142 de ani, şi anume:

1. Pentru fericita şi îndelungata vieaţă a augustului nostru împĕrat *Francisc Iosif I.* şi a întregei case domnitoare, precum şi pentru preafericitul şi sfântul patriarch al nostru, *Piu IX.*

2. Pentru bunăstarea sfintei catolice şi apostolice biserici, şi *pentru întreaga naţiune română*, ca sfântul spirit să o lumineze pe ea, ca să se unească sub un cap bisericesc şi aşa să sporească întru toată buna fericire sufletească şi lumească.

3. Pentru *mine*, care nu după ale mele merite, ci după adâncile sfaturi dumnezeeşti sûnt chemat la această sfântă şi înaltă diregĕtorie metropolitană, ca prin mine să înceapă naţiunea şi clerul român o epocă nouă, şi ca să-'mi dee Dumnezeu puteri trupeşti şi sufleteşti şi să-'mi îndrepte cugetele şi voea mea, ca nimica să nu voesc sau să fac ce nu e spre mărirea lui Dumnezeu, spre binele sfintei a lui Dumnezeu biserici, spre binele patriei, *naţiunii* şi al clerului nostru.

Ca însă aceasta să se poată sĕrba cu atât mai cu mare pietate şi frecvenţă, fiecare preot va face cunoscut poporului în biserică cu una sau cu două săptĕmâni mai nainte, ca fiecare să poată lua parte la

http://statuldacia.info

aceasta laudă și mulțumire ce este a sĕ da lui Dumnezeu pentru atâta facere de bine asupra noastră. Care lucru încredințându-'l pietății și zelului fiecăruia, *Blaj*, 9/21 Aprilie 1855, rĕmân al d-voastre părinte: *Alexandru* m. p.“ —

Instalarea metropolitului *Șuluțiu* s'a făcut la 16 28 Oct. 1855, prin cardinalul *Mihail Viale-Prela*, nunțiu la Viena, ca delegat al pontificelui roman, *Piu IX.*

Spre acest scop nunțiul a plecat în 21 Octomvrie dela Viena, prin Seghedin, Timișoara, Lugoj, Caransebeș, la Blaj. În Timișoara a fost întimpinat de episcopul *Erdélyi* dela Oradea-mare și episcopii nou numiți, *Dobra* al Lugojului și *Alexi* al Gherlei, precum și de canonicii din Oradea-mare *Selagian* și *Vancea*. În Lugoj îi veniseră întru întimpinare și canonicii din Blaj, *Basiliu Rațiu* și *Stefan Boer*, ca trimiși ai metropolitului *Șuluțiu*. Drumul 'l-a făcut nunțiul prin Caransebeș, Hațeg, Alba-Iulia la Blaj, unde a sosit în 15/27 la 3 ore după ameazi.

Primirea a fost pretutindenea frumoasă și impunătoare, vrednică de rangul unui representant al pontificelui roman. La Blaj însĕ 'și-a ajuns culmea.

Până la Murĕș a eșit în calea nunțiului o deputație civilă, ear' la puntea Târnavei 'l-a așteptat altă delegație din cler. La întrarea în Blaj întimpinarea 'i-a făcut-o apoi metropolitul, cu întregul cler adunat în Blaj. Cardinalul s'a dat jos din trăsură și a mers în procesiune până la biserică. Clopotele sunau la toate bisericile, ear' vĕzduhul sĕ legăna de frumoasele și armonioasele cântări ale corului seminarial.

În ușa bisericei catedrale metropolitul a bineventat apoi pe ilustrul oaspe într'o scurtă cuvêntare la care nunțiul a rĕspuns earăși pe scurt și frumos. Întrând în biserică, nunțiul a îngenunchiat în fața altarului, ear' corul a întonat »*Împĕrate ceresc*«. După terminarea rugăciunii, nunțiul s'a așezat în tronul archieresc și corul a început sĕ cânte »*Mărire întru cei de sús* . În urmă înaltul oaspe a fost dus cu procesiune la reședința archiepiscopească.

În ziua următoare, 16 Octomvrie, s'a sĕvîrșit actul de instalare a metropolitului și totodată actul de sfințire a noilor episcopi, *Dobra* și *Alexi*.

Era present locțiitorul Transilvaniei, principele *Schwartzenberg*, consiliarul de curte contele *Amadei*, episcopul catolic *Hainald*, episcopul *Angelo Parsi* din București, și alții. Clerul gr.-catolic era representat prin 350 persoane, din toate părțile țĕrii.

http://statuldacia.info

Nunţiul a fost adus la biserică cu procesiune. Întrând în biserică a ocupat tronul episcopesc şi a rostit o vorbire, în limba latină, asupra solemnităţii zilei, ear' secretarul seu a cetit decretul de instalare a metropolitului şi bulla despre restaurarea metropoliei. După toate acestea nunţiul a declarat cu glas tare şi sonor şi cu cea mai impunătoare solemnitate, că diecesa Făgăraşului e ridicată la rang de metropolie, archiepiscopul va purta titlul de archiepiscop al Albei-Iulie, şi că biserica catedrală din Blaj e acum *metropolitană* şi capitlul — *metropolitan*.

Ântâiu a răspuns archiepiscopul *Şuluţiu*, după el canonicul *Const. Alutan*, ear' în urmă episcopul *Erdélyi* dela Oradea-mare.

Nunţiul a întrat acum în altar şi a predat metropolitului paliul archiepiscopesc, şi apoi s'a început liturgia şi sfinţirea celor doi noi episcopi.

La 3 ore a fost masă mare în reşedinţa metropolitană, pentru 120 persoane, ear' în seminar pentru 380. Seara oraşul a fost iluminat. Un bal frumos a încheiat şirul festivităţilor. În ziua următoare nunţiul a plecat acasă, petrecut fiind până la Cluj de metropolitul *Şuluţiu*.

1856.

Bucurie nespusă a cuprins inimile bune româneşti când s'a răspândit ştirea, că ministrul de interne şi instrucţiune publică a dat drept de publicitate gimnasiului gr.-or. român din *Braşov*.

Rescriptul guvernului a fost adresat episcopului *Şaguna*, care a ţinut, ca acest act de mare importanţă pentru întreg neamul românesc, îndeosebi însă pentru fii dreptcredincioasei biserici orientale române, să fie adus la cunoştinţa celor în prima linie interesaţi, Braşovenilor, într'un mod vrednic de însemnătatea ce o avea.

Ca autoritate supremă a şcoalelor din eparchia sa, a adresat deci ordin la *18 Februarie 1856* către direcţiunea gimnasială şi întregul corp profesoral dela gimnasiul român din Braşov, făcându-le tuturor de datorinţă să efectuească publicarea într'una din Duminecile următoare, astfel: directorul gimnasial, *Gavril Muntean*, să ţină în biserica dela sfântul Nicolae, ear' la celelalte biserici româneşti din Braşov ceialalţi profesori, câte o vorbire acomodată, făcând în ea istoricul înfiinţării gimnasiului şi scoţând la iveală cu deosebire egala îndreptăţire a bisericei gr.-or. române cu celelalte biserici din patrie, egala îndreptăţire cetăţenească a Românilor, precum şi preaînalta graţie a monarchului, dela care au venit toate acestea.

http://statuldacia.info

Amĕsurat acestui ordin, publicarea rescriptului s'a făcut în Dumineca a doua din postul mare, ear' vorbirea rostită cu această ocasiune din partea directorului *Gavril Muntean* a fost de o frumseță rară și era în întregul ei cuprins următoarea:

»*Fraților!*

Cu binecuvêntare archierească vin ca din acest loc, de unde sûnteți deprinși a auzì cuvêntul lui Dumnezeu numai prin rostul fețelor sfințite, să vĕ descoper următoarele.

Luați aminte!

Precum între popoarele ce locuesc în această țeară, noi, Românii, sûntem cei mai vechi, tocmai așa religia și biserica noastră drept-credincioasă rĕsăriteană este cea mai antică. Nu e nici o urmă în istorie, această carte a trecutului, că Românii s'ar fi ținut vre-odată de altă religiune. Cu atât mai multe semne avem, că afară de Români, și alte popoare locuitoare în această țeară au fost oare-când de legea noastră rĕsăriteană.

Dumnezeu însĕ în sfaturile sale cele nepĕtrunse de mintea muritoriului, poate ca să cerce tăria credinței noastre, a lăsat de au venit peste biserica noastră și peste noi, fiii ei, în cursul veacurilor, mari și grele bătăi. Mai întâiu boerii neamului nostru, — pentru-că și noi Românii ardeleni am avut boeri, nemeși, — iubind mai mult lumea aceasta decât bunurile cele cerești, au trecut la alte biserici, cari le făgăduia și le da bunuri pământești. Poporul, care ori-cum, a fost și va fi mai conservativ, adecă mai lipit de datinile sale cele vechi, nu s'a dus după fruntașii sei, ci a rĕmas credincios bisericei părinților și a strămoșilor sei.

Boerii, după-ce s'au desbinat de popor prin credință, după-ce îndeșert s'au încercat a-'l trage la sine, începură a să îngrădì de cătră dênsul ca de cătră un neam de alt sânge, neștiind pe atunci nici cei mai inteligenți a distinge între lege și națiune, și anume, *cu pravile, pe cât de aperătoare pentru dênșii și biserica lor, pe atât de apĕsătoare pentru popor și biserica sa cea veche,* pentru biserica română.

Cu cât numĕrul boerilor români trecuți la alte confesiuni era mai mic decât al poporului rĕmas statornic întru credința părintească, cu atât și legile și mĕsurile priincioase pentru aceia, păgubitoare pentru acestia, trebuiau să se înmulțească. De aici *Aprobatele* și *Compilatele,* legi decât cari istoria nu cunoaște altele mai barbare, de aici străplântarea de sĕminții de altă credință, grămădite de scutințe

http://statuldacia.info

în mijlocul nostru, de aici legătura între cele trei nații și patru confesiuni, ș. a.

Cumpănind aceasta stare a lucrurilor, nu ne vom mai mira, că domnul *Negru,* sau chinezul țării românești, a putut să părăsească pământul Făgărașului, locul nașterii sale, mormintele strămoșilor sei, pentru-ca să-'și scape între munții Câmpului-Lung și ai Argeșului ceea-ce avea mai scump, *credința moștenită dela părinți.* Că domnul *Dragoș* făcù asemenea, părăsându-'și Maramurășul și trecênd în Moldova.

Și așa numerositatea fiilor bisericei noastre, în loc să fie, cum s'ar fi și putut în alte împrejurări, isvor de binecuvêntare pentru noi, a stătut numai causă la cele mai aspre prigoniri.

Perzênd biserica pe boeri, pe unii prin trecerea la altă credință, pe alții prin eșirea din țeară, apărarea așezămintelor, a drepturilor ei, a rămas pe lâugă episcopi, protopopi și popi. Ferice de aceia dintre ei, cari au luptat luptă bună până în sfârșit, pentru-că cununa cea cerească încinge fruntea lor!

În adevăr, mulți s'au luptat cu tărie deamnă de eroii cei mai mari ai creștinătății. Astfel fù părintele *Sava II.* metropolitul Bălgradului din Ardeal. După zisa sfintei scripturi: »*bate-voiu pe păstoriu și să va risipì turma* , inimicii bisericei noastre, după-ce 'l-au scos din scaun, după-ce 'l-au desbrăcat de ornamente metropolicești în public, îl aruncară în fundul temniței, de unde îl scoteau în toate Vinerile pentru-ca să-'l bată în târg. Aceasta o făceau cu gând, ca să plece pe păstoriu și turmă la cădere dela credința răsăriteană. Dar' în deșert. Metropolitul *Sava,* ca un soldat viteaz al lui Christos, a rămas statornic până în sfârșit. Credința sa către biserica părinților sei a pecetluit-o cu sângele seu, a murit moartea martirilor, în *Vințul-de-jos.*

E dreaptă dorința, ca istoria acestui martir al bisericei răsăritene din Ardeal să străbată odată până la biserica cea mare, pentru-ca numele lui să se scrie în cartea mărturisitorilor.

Nemijlociții sei urmași nu s'au putut înălța până la atâta tărie de credință, ci frânți sub isbirile tot mai crescênde ale goanei, în speranța, că vor găsì adăpost și scutire airea, au părăsit credința cea veche și s'au unit cu Roma în dogme. Fapta aceasta unii o fericesc ca pe o binecuvêntare, alții o plâng ca desbinare și ca isvor de nenorociri. Ori-cum va fi, destul că sbuciumătura aceasta fu mai tare simțită de biserica noastră decât de celelalte.

http://statuldacia.info

Astfel lipsită de fireştii apĕrători şi sfăşiată, biserica noastră îşi perdù, unul după altul, toate drepturile, toate scutinţele, toate aşezĕmintele câte a avut şi trebuia sĕ le aibă dela început, ca biserică primară în aceste ţĕri, şi din biserică doamnă ajunsă la stare de servă.

Că biserica noastră a avut metropolie în Bĕlgrad, cu jurisdicţiune ce trecea peste otarele Ardealului, că a fost înzestrată cu bunuri dăruite de fiii sei spre susţinerea vazei sale şi a slujitorilor altarului, mănăstiri, tipografii, ş. c. l. şi că din aceste averi nu mai are decât pomenirea lor, — aceasta astăzi e o taină istorică cunoscută de toţi.

Pentru-ce episcopia şi bisericile noastre sûnt sărace? Pentru-ce popii nostri sûnt mânaţi a trăi din mila credincioşilor? Pentru-ce n'avem şcoale şi institute de creştere cum au alte popoare din această ţeară? Nu cumva noi sûntem mai puţin iubitori de învĕţătură? Nu cumva simţĕmêntul de evlavie, de dănii religioase, la creştinii nostri e mai rece decât la popoarele conlocuitoare de alte confesiuni?

Ba; una din însuşirile frumoase ale caracterului român este religiositatea şi pietatea lui. N'avem decât sĕ aruncăm ochii peste munţi, şi vom vedè ţĕrile locuite de Români a fi acoperite de atâtea monumente ale acestei însuşiri. Sărăcia bisericei noastre de aici căutând, o aflăm în goanele ce au trecut peste noi în cursul timpurilor. Cât s'a cârmuit această ţeară de regii ungureşti, de voevozii pământeni, erau unite toate elementele în contra bisericei noastre. Se ne mai mirăm că au doborît-o la pămênt şi 'i-au pus genunchii pe pept? Numai decând această ţeară a trecut sub sceptrul augustei case habsburgice a început sĕ mai rĕsufle biserica şi poporul nostru.

Deşi alte întocmiri, dictate de o politică prevĕzĕtoare, de iubirea adâncă de oameni a nemuritoriului împĕrat Iosif II., s'au desfiinţat, îndată după moartea sa prematură decretul de toleranţă a fost mai tare decât voia omenească.

Ce este acest decret de toleranţă? Sĕ ascultăm.

Rarul împĕrat, care sĕ părea că trăeşte numai pentru fericirea popoarelor sale, pentru-ca sĕ vadă cu ochii sei păsurile lor, pentru-ca sĕ audă cu urechile sale durerile lor, a călĕtorit prin toate ţĕrile împĕrăţiei sale celei întinse. A auzit gemetul cel înecat al bisericei şi al poporului nostru din această ţeară. În adânca sa înţelepciune şi iubire de oameni urmează sĕ-'şi fi zis: „Religia care învaţă pe om sĕ iubească pe Dumnezeu mai pe sus de toate şi pe aproapele ca însuşi pe sine, sĕ dee Chesariului cele ce sûnt ale Chesariului şi sĕ se supună stăpânirii ce poartă sabie: *meritĕ sĕ fie sprijinită din*

http://statuldacia.info

partea statului, ear' nu prigonită . De aceea *a dat carte* prin care orîndueşte, ca nici pe noi nimenea sĕ nu ne mai supere în practisarea religiei noastre, ci sĕ ne lase sĕ ne închinăm lui Dumnezeu cum am apucat dela moşi dela strămoşi.

Acesta e decretul de toleranţă!

Aceia pe cari îi doare atât de mult de mântuirea sufletelor noastre, şi cari în credinţa lor, că noi umblăm pe cale rătĕcită, sûnt ncobosiţi a ne abate dela calea pe care umblăm, decând ne numim creştini: sĕ ne dovedească, că noi nu dăm Chesariului cele ce sûnt ale Chesariului, că nu ne-am vĕrsat sângele pentru tron şi patrie ca ori-care, că nu iubim pe aproapele şi că n'am primit în sînul nostru pe străini cu frăţie creştinească, — dacă acestia ni-au rĕsplătit mai târziu frăţia cu frăţie, este altă întrebare, — şi atunci vom admira înţelepciunea şi iubirea de oameni a lor mai mult decât pe a filosofului şi a filantropului împĕrat!

În urma acestui decret de toleranţă, a acestei voinţe împĕrăteşti, biserica şi poporul nostru a rĕsuflat puţin, dar' cătuşele în cari eram bătuţi prin legile acestei ţĕri nu s'au sfârmat de tot.

Acum, ce e drept, puteam sĕ ne închinăm lui Dumnezeu după legea noastră, nesupĕraţi, puteam sĕ zidim biserici cu clopote şi toace, prin sate şi suburbii. neîmpedecaţi, — nu însĕ şi prin lăuntrul cetăţilor şi oraşelor. Şcoalele împĕrăteşti sĕ deschiseră copiilor nostri, nu însĕ şi cele ale tuturor confesiunilor din ţeară. Junii nostri, trecuţi prin şcoale, erau primiţi în diregĕtoriile împĕrăteşti, nu însĕ şi în cele publice ale ţĕrii. Condiţiunea sine qua non, sub care sĕ primeau în acestea era, ca aspiranţii nostri sĕ se lapede de credinţa părintească, ce sĕ poreclea *suferită,* şi sĕ treacă la vre-una din cele patru privilegiate.

Scăparea mai deplină a bisericei şi a poporului nostru a păstrat-o Dumnezeu pentru alţi timpi.

Dacă mai nainte numai cu vre-o zece ani, pe atunci adecă pe când un popor sumeţ cugeta întru inima sa ca sĕ aducă înapoi peste această ţeară şi peste noi şi biserica noastră toiagul seu cel de fer, pe atunci adecă, pe când pericolul de a sĕ scoate, nu numai de prin şcoalele poporale, ci chiar şi de prin biserici şi de prin cărţile bisericeşti limba în care dela maicele noastre învĕţăm a ne închina lui Dumnezeu şi a ne supune împĕratului, spre a vîrî jargonul lor, era la prag, s'ar fi sculat neştine din mijlocul nostru şi ne-ar fi zis: „Ean' ascultaţi, voi, mult cercaţilor români rĕsăriteni! Ce vĕ împu-

http://statuldacia.info

ţinaţi cu inima? Sĕ ştiţi că în anul mânt. 1856 voi o sĕ aveţi la locul cel mai frumos din tot Braşovul un gimnasiu, în care nu numai religia voastră, pe care o iubiţi atât de mult, ci şi ştiinţele sĕ vor învĕţa în limba voastră ce nu o iubiţi mai puţin!" Ce 'i-am fi rĕspuns noi oare acestui optimist?

Clătinând cu capetele noastre 'i-am fi rĕspuns: „Da, o credem, bunul meu, când Tîmpa sĕ va muta în Groavăn!" Atât de grea, ba cu neputinţă ni-s'ar fi părut înfiinţarea unei idei atât de îndrăsneaţă în atari circustări!

Tîmpa, fraţilor, nu s'a mutat, ea stă unde a stat de când a pus-o Dumnezeu. Românul creştin însĕ, când trece prin Groavăn şi priveşte la măreaţa zidire, în care e înfiinţat gimnasiul de legea sa, măreşte pe Dumnezeul părinţilor sei, convins, că cel-ce are credinţă cât e grăuntele de muştar, poate muta munţii.

Sĕ vĕ spun acum în ce chip grăuntele de muştar a crescut arbore mare? În ce chip cuvêntul, conceput într'un ceas bun, s'a întrupat în acest gimnasiu? Vĕ voiu spune pe scurt.

Era anul 1844, când câţîva bĕtrâni venerabili din ambele representanţii, cu protopopul locului în frunte, înţelepţii prin cercare, îngrijiţi, ear' nu desperaţi de viitorul bisericei şi al poporului nostru, sĕ aflau strînşi în casa de adunare dela sfântul Nicolae.

— „Biserica şi poporul nostru au suferit multe în cursul timpilor, — zis-a unul dintr'înşii, — e minune că mai sûntem. Această minune sûntem datori numai tăríei de fer cu care ne-am ţinut de credinţa părintească. Trăim, — mai zise el, — în timpuri grele. Sĕ ridică asupra noastră o furtună mai ameninţătoare decât totdeauna. Dar' trecutul poate şi trebue sĕ ne servească de îndreptar în viitor. Dacă e adevĕrat, că limba e isvorul vieţii unui popor, apoi legea noastră, cărţile bisericei noastre, sûnt scrise toate în limba noastră, cultul dumnezeesc întreg sĕ ţine în limba poporului nostru, încât turma înţelege glasul păstorului.

Aşa noi cerênd dela Tatăl nostru care e în ceruri pânea de toate zilele, nu venim în ispită sĕ cerem *piatră*. Un dar nepreţuit acesta în biserica noastră, pe care nu-'l mai are nici una din seminţiile cari sĕ închină ca noi. Deci ţinêndu-ne tare de biserica noastră şi apărându-o, ne ţinem şi apĕrăm totodată şi limba noastră. Trebuinţele bisericei şi ale poporului nostru sûnt leghion, încât nu ştíi de unde sĕ începi. Ci sĕ începem de unde au început toate confesiunile, — *dela şcoală*. Din câte confesiuni sûnt în această ţeară, numai noi,

http://statuldacia.info

Românii ortodoxi resăriteni, n'avem nici o unică şcoală mai înaltă decât cele poporale. Avem de felul acesta în Braşov, una la capelă în cetate, alta aici la sfântul Nicolae, ci puterile desbinate nici-odată nu pot efectuì cât cele împreunate. Representanţiile acestor două biserici să-'şi împreune deci mijloacele şi să întemeem aici în Braşov o şcoală mai înaltă, *un gimnasiu*, unde, pe lângă alte învěţături propuse în limba în care e scrisă religia, copiii nostri să crească întărindu-se în credinţa moştenită dela părinţi, ceea-ce să le fie ânger apěrător în tot cursul vieţii lor". —

Urmarea nemijlocită a acestui sfat cu căldură îmbrăţişat de toţi fù, că curênd s'a cumpěrat un loc, pe sub mână, adevěrat, că aşa cerea înţelepciunea, însě cu scop hotărît de a se clădì pe el şcoale.

Furtuna ce amenința esistenţa bisericei şi a poporului nostru s'a spart în 1848—49, dar' a trecut peste capetele noastre fără a ne clătì în credinţă. »*Sě stăm!*« am zis. Şi întreg poporul nostru, cu inteligenţa, cu popii, cu protopopii, cu capul seu bisericesc în frunte, am stat lângă causa cea legitimă şi dreaptă a împěratului şi împěratul a triumfat. *Ângerii cei rěsvrătiţi, cari întru mândria lor cugetau să-'şi înalţe scaunele mai presus de al celui puternic, cu smerirea celoralalte cete, surpatu-s'au şi au căzut cu sunet*«.

Îndată după înseninarea lucrurilor, la 26 Septemvrie 1850, împreunatele representanţii aşternură la ces. reg. ministeriu de culte şi instrucţie o petiţiune, în care cer să li-se dee voe spre a deschide în Braşov un gimnasiu cu 4 clase şi 6 profesori, întru toate întocmit după normele cuprinse în proiectul ministeriului despre organisarea gimnasiilor din Austria, legându-se că vor plătì pe profesori în curs de *zece ani*. Dar' până a venì resoluţiunea, onor. eforie, în nimerita sa prevedere, pe de o parte să grăbì a deschide la 1850/1 prima clasă gimnasială, la 1851/2 a doua clasă gimnasială, la 1852/3 a treia clasă gimnasială, cu câte un profesor, şi fiind acum şcolari pentru tuspatru clasele, pe la finea acestui an mai denumì încă doi, şi aşa îi fu cu putinţă, ca la cererea mai înaltă să poată, prin hârtia sa din 20 Iulie 1853, recomanda la ces. reg. ministeriu de culte şi instrucţiune pe cinci profesori, şi să-'i aştearnă planul de prelegere, întocmit după sistema de specialităţi, — ear' pe de alta, pentru-ca să scape şcoala de plătirea chiriei şi de strămutări supěrăcioase, a se apuca de clădirea şcoalelor.

În 17 Septemvrie 1852, în ziua de *Sfânta Sofie*, Escelenţa Sa episcopul nostru *Andreiu baron de Şaguna*, cum ştiţi, puse peatra

http://statuldacia.info

de temelie, cu solemnitate mare. Această zi e hotărîtă *să fie în veci zi de sărbătoare a gimnasiului*, când prin ţinerea de sfântă liturgie şi de cuvêntări să se pomenească numele întemeetorilor şi ai binefăcĕtorilor gimnasiului, precum şi al împĕratului în zilele căruia s'a înfiinţat.

In 11 Septemvrie 1853 Escelenţa Sa episcopul aduce în persoană decretul datat din 27 August nrul 6733/786—1853 al ces. reg. minister de culte şi instrucţiune, prin care înalt acelaşi vesteşte on. eforii, că dă voe a să deschide formal gimnasiu mic român răsăritean în Braşov, că întăreşte pe cei cinci indivizi recomandaţi, pe unul în calitate de director şi pe ceialalţi în calitate de profesori, şi în sfîrşit promite gimnasiului şi dreptul de publicitate, după-ce să va denumì şi al 6-lea profesor, neapĕrat trebuincios.

În 10 Ianuarie 1854 onor. eforie aşternù spre întărire la ces. reg. minister de culte şi instrucţiune şi pe acest profesor. Într'aceea clădirea şcoalelor înainta mereu, încât la 1854 Septemvrie 1 să putură înloca în catul de jos, nu numai 4 clase gimnasiale, ci şi cele 3 normale.

Direcţia gimnasială stăruì a să cumpĕra mijloacele de învĕţătură, cerute de organismul de acum al învĕţăturilor gimnasiale. Profesorii gimnasiului încă făcură cât le-a stat în putinţă spre a răspunde la aşteptarea mai înaltă şi cea comună. În cursul anului şcol. 1854/5 gimnasiul nostru avù fericirea să fie cercetat mai întâiu, la 30 Iunie, chiar sub cursul esamenelor, de cătră dl baron de *Lebzeltern,* preşedintele guvernial, însoţit de dl consilier de *Grüner,* prefectul districtului Braşov, apoi la 27 August de cătră dl de *Schuller*, atunci secretar de locotenenţă, ear' acuma consilier de şcoale, *ex offo,* şi pe la 10 Decemvrie de cătră însuşi Escelenţa Sa episcopul şi inspectorul general al şcoalelor noastre. Aceste persoane mari s'au arĕtat mulţumite de starea în care au aflat gimnasiul d-voastre.

Afară de publicitate nimica nu mai lipsea gimnasiului.

Vedeţi d-voastră acum în ce chip a crescut grăuntele de muştar arbore, în ce chip un cuget bun, deocamdată părut cu neputinţă, întreprins în unire cu credinţa, s'a adus la împlinire!

Aceasta să ne fie de învĕţătură. Mai puţin de 6 ani au fost de ajuns pentru Românii din Braşov, ca ei să întemeeze o şcoală, care cu loc, cu clădire, cu plătirea profesorilor, să taie până acuma peste o sută mii florini. Numai temerea, că vĕ voiu călca de-aproape smerenia, că vĕ voiu ostenì răbdarea şi nu-'mi va ajunge timpul spre

http://statuldacia.info

a vĕ descoperĭ adevĕratul prilej ce m'a scos în mijlocul d-voastre, mĕ ţine de nu numesc unul câte unul pe întemeetorii şi pe toţi binefăcĕtorii cari au contribuit, cu danii, cu sfatul, cu lucrul la înfiinţarea gimnasiului.

Aşa e, cunosc smerenia cea creştinească a creştinilor nostri, cari *nu vor sĕ ştie stânga lor de ce dă dreapta lor.* Cu toate acestea, luminarea nu sĕ cade sĕ stee sub obroc, ci în sfeşnic, ca sĕ lumineze la toţi. Faptele întemeetorilor acestui gimnasiu nu trebue sĕ stee ascunse în protocolul de danii al şcoalei. Faptele acestea fac onoare bisericei şi poporului nostru, ele trebue sĕ lumineze departe, trebue sĕ se vestească în tot locul, ca sĕ fie icoană de urmare la creştinii nostri, pentru-ca sĕ se mărească Dumnezeul părinţilor nostri.

Deci, pe lângă aceea, că numele întemeetorilor şi ai binefăcĕtorilor gimnasiului stă scris în carte poleită de danii, pe lângă aceea, că portretele lor, în lipsa acestora numele lor, cu slove de aur vor împodobi sala gimnasiului, — daniile lor sĕ vor publica anume şi cu cifre într'o cărticică curênd tipărită, căreia 'i-se va da lăţirea cea mai estinsă ce sĕ poate. Până atunci vĕ zic numai, că Românii nostri braşoveni, cu înfiinţarea acestui gimnasiu au căpĕtat drept la recunoştinţa bisericei şi a poporului nostru întreg.

Fraţilor! Cred că nu e nimeni între d-voastră, care în vieaţă sĕ nu fi făcut vre-o faptă bună. Aşa e, că atunci d-voastră aţi simţit în inimile d-voastră o mângăere, o bucurie, o fericire ce nu sĕ poate descrie, ci numai simţi? Această bucurie sângeroasă a faptei bune trebue sĕ o simtă astăzi şi întemeetorii gimnasiului. Ci pentru-ca bucuria lor sĕ fie deplină, eată viu sĕ le vestesc veste bună, sĕ le spun, că şi cea din urmă dorinţă ce o mai aveau spre a-'şi vedè ostenelile încununate cu succes, încă li-s'a împlinit. Vreau sĕ zic, că în urma bunelor informaţiuni ce vor fi mers la locurile mai înalte despre starea gimnasiului acestuia, ces. reg. ministeriu de culte şi instrucţiune conform promisiunii făcute în decretul seu de deschidere a gimnasiului, prin decret datat din 28 Ianuarie nrul 852 a. c. *dă gimnasiului nostru dreptul de publicitate,* dreptul, ca atestatele ce le primesc şcolarii cari umblă la carte în acest gimnasiu *sĕ aibă valoare de stat,* sĕ aibă adecă aceeaşi putere, tărie, trecere, ce o au şi atestatele gimnasiilor de stat sau împĕrăteşti.

Acest câştig nu e mic, cum poate sĕ se pară nepricepuţilor. Cu aceasta înaltul guvern împĕrătesc pune gimnasiul nostru într'o categorie, într'un rang cu gimnasiile de stat, şi cu ale celoralalte

http://statuldacia.info

confesiuni. Ba ce e mai de însemnat, prin căpĕtarea acestui drept şi prin achiziţia de curênd, ca lângă ces. reg. guvern al ţĕrii sĕ aibă şi şcoalele noastre, cum au celelalte confesiuni, un consilier şcolastic de legea rĕsăriteană, biserica noastră ipso factó sĕ scoate din starea ei de suferită şi sĕ ridică la treaptă egală cu celelalte confesiuni din această ţeară de coroană. Fiii ei întră în toate drepturile de sudiţi, de cetăţeni austriaci, ca ori-care alt fiiu al acestei patrii mari.

Cătră acestea, cuvêntul împĕrătesc rostit în patenta din 31 Dec. 1851, anume, că: „Noi declarăm pe faţă, că voea noastră este sĕ susţinem şi sĕ apĕrăm dreptul fiecărei biserici şi societăţi religioase, recunoscută de legi (austriace), de a-'şi practica în adunări publice religiunea sa, de a-'şi administra singură de sine-'şi trebile sale, de a stăpânì şi de a sĕ folosì de aşezămintele, de fundaţiile, fondurile sale, menite pentru scopuri bisericeşti, şcolastice şi filantropice", — s'a prefăcut acum pentru noi în adevĕr. În ţeara împĕratului de astăzì nu mai sûnt douĕ feluri de pravile, una pentru mari şi bogaţi, şi alta pentru micì şi săraci; una pentru scutiţi şi alta pentru suferiţi; cuprinzĕtoare pentru unii numai drepturi şi foloase, pentru alţii numai datorii şi sarcini, ci aceeaşi pravilă ce apĕră onoarea, averea şi persoana veri-cărui sudit austriac, ne apĕră şi pe noi. Scurt, cu aceasta cea din urmă cătuşă ce ne mai ţinea legată biserica şi poporul — s'a sdrobit.

Dovadă luminată, că noi sûntem vrednici de această soarte este, că clerul şi poporul nostru, prin stăruinţa eminentului seu cap bisericesc, în câţîva ani de scăpare au ajuns sĕ aibă, afară de acest gimnasiu, în Sibiiu o casă în preţ de 28 mii fl. pentru institutul pedagogic-teologic, douĕ grădini, o tipografie cu capital însemnat, o fundaţie de peste 15 mii fl. din a cărei dobândă anuală sĕ ajută astăzi 11 studenţi români săraci însĕ buni, între cari doi sûnt din Braşov, ba unul din sînul d-voastre.

La acestea sĕ mai adăogăm faptul, că din sînul bisericei noastre sûnt astăzi bărbaţi până în cele mai înalte diregĕtorii ale ţĕrii. Apoi sĕ stăm, sĕ ne strămutăm puţin cu mintea până la starea în care sĕ afla biserica şi poporul nostru în timpii când această ţeară sĕ cârmuia de regii ungureşti, de voevozii pămênteni, când şi biserica şi poporul nostru erau lucruri numai suferite, şi sĕ o alăturăm la starea la care am ajuns de când sûntem sub augusta casă habsburgică, şi uşor ne vom încredinţa, că starea de astăzi a bisericei noastre şi a poporului

http://statuldacia.info

e atât de departe de starea de odinioară, cât poate să fie îndepărtată condiţia liberului din împărăţia dreptăţii de cea a sclavului din împărăţia strâmbătăţii.

Da, ştiu fraţilor, că unii dintre d-voastră, supăraţi de greutăţile timpului, — ceea-ce de altmintrelea îşi are isvorul în împrejurări din afară, ar dorì întoarcerea timpilor trecuţi. Ci unii ca aceia aducă-'şi aminte, că şi fiii lui Israil, după-ce însuflatul de Dumnezeu Moise 'i-a scos din mâna lui Faraon şi din robia Egipetului, ca să-'i povăţuească în pământul făgăduinţei, în care curgea lapte şi miere, la întâia greutate ce au întimpinat în drumul lor au început să cârtească şi să dorească a să întoarce la aiul Egipetului.

Ci acest chip de a să gândì e al puţin credincioşilor. Noi să mulţumim mai întâiu proniei nevăzute a lui Dumnezeu, care deşì ne-a certat biserica şi poporul, însă până în sfîrşit nu ne-a lăsat. Să mulţumim împăraţilor Austriei, mai ales nemuritorului Iosif II. şì cavalerescului împărat de acum, *Francisc Iosif I.*, cari au fost o pronie văzută pentru biserica şi poporul nostru, acela pregătind, acesta săvârşind scăparea noastră de sub jugul legilor vechi ale acestei ţări. Să mulţumim Escelenţei Sale preasfinţitului nostru episcop, care cu braţ tare apără interesele bisericei noastre. Să mulţumim în fine binefăcătorilor cari ne-au făcut şcoale, pentru copíi, nepoţi şi strănepoţi. Să dăm lui Dumnezeu cele-ce sînt ale lui Dumnezeu şi Chesariului ale Chesariului. Să ţinem şi în viitor, cum am ţinut în trecut, tare la biserica părinţilor nostri, căci atunci ne vom păstra şi limba şi vii vom fi. Aşa să fie!“ —

*

Răsboiul oriental, care să deslănţuise în anii premergători şi-'şi alesese de arenă şi pământul celor două principate române, *Moldova* şi *Muntenia*, a aflat încheere în anul acesta prin tratatul de *pace* legat la *Paris*. Îmbucurătorul eveniment a fost primit pretutindenea în Europa ca începutul unei ere de pace solidă şi durabilă, dat fiind, că cele mai puternice state europene 'şi-au dat consentimentul la aceasta. Representanţii marilor puteri europene, întruniţi la Paris, au subscris tratatul de pace în *18/30 Martie 1856*, după nişte desbateri amănunţite, cari au durat mai multe zile. Representate erau la acest congres următoarele mari puteri europene: Francia, Austria, Anglia, Prusia, Rusia, Sardinia şi Turcia.

După subscrierea tratatului de pace, 101 salve de tunuri, ediţie separată a monitorului oficial, şi număroase afişe lipite la toate colţurile

http://statuldacia.info

de strade au anunţat publicului din Paris înveselitorul eveniment, care imediat a fost telegrafat în toate ţările interesate.

Ajungênd vestea şi la noi în ţeară, locotenenţa, în urma avisului primit dela monarchul, a dat ordin, ca din acest incident să se facă rugăciuni de mulţumire în toate bisericile din monarchie, fiind-că şi monarchia noastră era interesată în mod *activ* la luptele din Orient. Episcopul *Şaguna,* primind ordinul, a stabilit ca zi de generală sărbare ziua de *6 Maiu v.*, adecă Dumineca slăbănogului, şi a arătat clerului şi poporului importanţa evenimentului într'un circular călduros, în care a scos la iveală meritele împăratului nostru întru legarea mult doritei păci, de ale cărei roade să vor bucura acum toţi cetăţenii. Circularul dat era următorul:

„Când vă vestesc vouă după preaînalta poruncă împărătească că pacea s'a încheiat, atunci totodată aflu de lipsă să vă spun:

1. Că înălţatul nostru împărat *Francisc Iosif* a fost dela începutul escatului războiu între împăraţii străini totdeauna şi necurmat pentru împăcarea pricinei şi pentru îndepărtarea războiului, şi eată, înălţatul nostru împărat a biruit cu înţelepciunea sa, căci a mijlocit împăcarea celor învrăjbiţi.

Ce gândiţi, iubiţilor, ce urmează din stăruinţele împăratului nostru în treaba războiului celui străin? Într'adevăr, nu urmează alta decât aceea, că stăruinţa M. Sale a fost dreaptă, şi aşa a adus după sine pace, căci zice prorocul Isaia, cap 32, st. 17, că „lucrarea dreptăţii este pace şi roada ei este odihnă şi siguranţă în veac".

2. Aţi auzit ce zice prorocul cel mare Isaia, că: „fapta dreptăţii este pace, şi roada ei este odihnă şi siguranţă". Cu mult mai mult vă iubesc, iubiţilor fii sufleteşti, decum aş putè tăinui de voi boldul inimei mele. Pentru aceea înalţ glasul meu archipăstoresc şi vă sfătuesc, ca darul acesta mare al păcii să-'l întrebuinţaţi spre mărirea lui Dumnezeu, spre bucuria şi spre mângăerea preaînduratului nostru împărat, spre înflorirea patriei noastre şi spre binele vostru.

Aşa este, iubiţilor, aşa să vă purtaţi. Însă ca aceste bunătăţi ale păcii din lăuntru şi ale acelei din afară să le puteţi gusta, de lipsă este o purtare cu frica lui Dumnezeu, cu împlinirea poruncilor bisericeşti şi cetăţene, şi o purtare pentru agoniseală şi cruţare. Ştiu eu, că voi sûnteţi muncitori, dar' totuşi trebue să vă aduc aminte strădania şi cruţarea, căci mulţi sûnt dintre voi, cari muncesc, dar' rău muncesc, şi alţii sûnt cari muncesc, dar' nu caută rodul muncii lor şi îl cheltuesc şi îl prăpădesc fără socoteală spre paguba lor şi a casnicilor lor.

http://statuldacia.info

Deci, ca să ne folosim de toate bunătăţile stării noastre în care astăzi ne aflăm din mila lui Dumnezeu şi din părinteasca îngrijire a înălţatului nostru împĕrat, vĕ dau acest sfat archipăstoresc, ca să fiţi muncitori şi cruţători. Aceia, cari dintre voi sûnt gazde mai avute, să-'şi dee fiii la învĕţătură, la neguţători, la meşteşuguri, dar' în de obşte să dee tot insul copiii sei la şcoală spre creştere şi învĕţătură. Ştiţi, că precum v'am spus mai de multe-ori, şcoalele şi meşteşugurile acum le putem învĕţa, căci prin mila înălţatului nostru împĕrat ni s'a deschis calea cătră ele. Folosiţi-vĕ deci de această milă împĕrătească! Să-'mi credeţi, iubiţilor, că bine veţi face dacă mĕ veţi asculta, pentru-că dacă voi nu vĕ veţi strădui a vĕ folosi de bunătăţile pe cari vi-le dă mila şi îngrijirea împĕrătească, atunci voi veţi fi vina sărăciei şi a neajunsurilor voastre.

Pentru-ca să puteţi pricepe aceasta a mea scurtă învĕţătură, cercetaţi biserica şi slujba dumnezeească şi rînduiţi, ca cuvêntările mele, pe cari le-am întocmit şi tipărit în anul trecut pentru voi, să vi-se cetească în toate duminecile şi sĕrbătorile, şi am nădejde în Dumnezeu, că toţi aceia să vor zidi de ele, cari să vor purta după sfatul archipăstoriului lor, şi că numai acesti creştini buni vor gusta bunătăţile învĕţăturii creştineşti şi cele ale păcii, pe cari ni le-a mijlocit preaînălţatul nostru împĕrat, pe înalt carele să-'l ţină Dumnezeu spre mulţi ani, amin!" —

Altă întêmplare mai însemnată nu s'a ivit în anul acesta.

1857.

O însemnată întorsĕtură a dat lucrurilor politice în Ungaria visita pe care a făcut-o împĕratul *Francisc Iosif I.* capitalei ungare, pentru-că splendida primire ce 'i-s'a făcut din partea Maghiarilor a dat ansă domnitorului să tragă vĕlul peste toate greşelele şi crimele din trecut, şi să decreteze *amnestie generală* pentru toţi întemniţaţii şi urmăriţii politici din monarchie.

Primirea făcută părechei domnitoare la Budapesta a fost într'adevĕr măreaţă. S'au făcut din vreme mari pregătiri şi s'au adus mari jertfe, pentru-ca prin semne vĕzute să-'şi manifesteze naţiunea maghiară sentimentele de iubire faţă de casa domnitoare, pe care numai cu opt ani mai nainte o *detronase*.

Porţi de triumf erau ridicate pretutindenea, piramide înalte zugrăvite decorau stradele, împreună cu statuele diferite şi cu steagurile cele multe cari fâlfâiau în aer.

http://statuldacia.info

În *4 Maiu* 1857 dimineaţa, la orele 6, câteva salve de tunuri anunţau locuitorilor capitalei maghiare, că domnitorul a întrat în ţeară. La orele 8 două corăbii au plecat din portul Pestei pentru a duce spre întimpinarea plăcuţilor oaspeţi deputaţia comitatului *Pest-Piliş* şi un număr mare de magnaţi, nobili şi cetăţeni maghiari, acompaniaţi de mai multe musici naţionale. Ear' la 4 ore d. a. alte salve de tunuri au dat de ştire capitalei, că M. M. Lor să află în apropierea capitalei. Lume multă era adunată pe malurile Dunării şi pe stradele pe cari aveau să treacă suveranii pentru a ajunge la palat.

Corabia care aducea pe M. M. Lor s'a oprit în portul de cătră Pesta, în faţa redutei. M. M. L. L. au fost întimpinate la mal din partea archiducelui *Albrecht,* guvernatorul Ungariei, din partea archiducilor *Wilhelm, Leopold* şi *Ernest,* apoi a dignitarilor curţii împărăteşti, a primatelui Ungariei, şi din partea mulţimei care îi aclama cu frenesie. M. M. Lor au fost conduse în pavilonul frumos decorat de pe malul Dunării, unde primariul capitalei a rostit cuvinte de binevenire la adresa iubiţilor oaspeţi. A răspuns împăratul, emoţionat, mulţumind pentru frumoasa primire şi asigurând pe toţi cetăţenii capitalei despre bunăvoinţa sa.

Împăratul purta haine de mareşal campestru, ear' împărăteasa *costum naţional maghiar,* bogat împodobit, şi avea diademă scumpă pe cap. Cortegiul s'a pus în mişcare, tot în trăsuri cu câte patru şi şase cai. Împăratul a mers călare, ear' împărăteasa în trăsură deschisă, trasă de opt cai albi. Toţi magnaţii erau îmbrăcaţi în costume bogate naţionale, asemenea şi soţiile lor.

În Buda M. M. Lor au fost bineventaţi de nou din partea magistratului de acolo, ear' M. Sa împăratul a răspuns şi acì pe scurt, că se simte fericit că îi s'a făcut o primire atât de frumoasă.

Ajungênd toate trăsurile la palatul regal din Buda, M. M. Lor s'au retras pe un moment în departamentele lor, ear' dignitarii ţării s'au adunat în sala de recepţiune. Peste jumătate de oră s'au presentat şi M. M. Lor în sală, unde primatele Ungariei a salutat pe iubiţii Suverani în numele ţării. A urmat o mică slujbă dumnezeiască în capela curţii, la care au luat parte şi Suveranii, şi entusiasmul a făcut apoi loc liniştei de care Suveranii aveau mare trebuinţă pentru a să restaura de strapaţele călătoriei obositoare.

În ziua următoare, 5 Maiu, s'a ţinut recepţiune la curte. Ântâiu s'a presentat nobilimea maghiară, apoi generalitatea şi corpul ofiţeresc,

http://statuldacia.info

în urmă prelaţii bisericeşti şi celelalte dicasterii. Toate delegaţiunile au fost presentate M. Sale prin archiducele *Albrecht,* ear' împĕrătesei prin contele *Zichy,* camerar imperial.

Împĕrăteasa a ţinut cerc în fiinţa de faţă a peste 70 de dame maghiare din aristocraţia înaltă. La 5 ore a urmat prânzul de curte la care au fost învitate notabilităţile maghiare.

În ceealaltă zi, 6 Maiu, a fost mare revistă militară, ear' seara representaţiune de gală în teatrul naţional, unde s'a dat opera »*Elisabeta* . Impĕratul s'a presentat în uniformă de husar, ear' împĕrăteasa în *costumul naţional maghiar.*

Încântat de entusiasmul manifestat din partea Maghiarilor în cursul tuturor zilelor petrecute în Budapesta, monarchul s'a vĕzut îndemnat a da în *8 Maiu* un rescript împĕrătesc, care avea sĕ deschidă încuetorile temniţelor tuturor acelor Maghiari, cari în urma tristelor evenimente din trecut zăceau aruncaţi în ele, şi avea sĕ deschidă graniţele şi pe seama acelora cari pribegeau prin străinătate.

Rescriptul, adresat ministrului de justiţie, baron *Krauss,* era de următorul cuprins:

„Iubite baron de *Krauss!* Pentru a arunca vĕlul uitării asupra rătĕcirilor unui trecut trist, şi cu deosebire asupra intrigilor şi machinaţiunilor secrete, cari dela anul 1848 încoace s'au arĕtat în deosebitele părţi ale împĕrăţiei mele în potriva ordinei statului, *iert, din graţie,* tuturor acelor supuşi ai mei din statul civil, cari sĕ ţin de celelalte ţĕri ale împĕrăţiei mele şi nu de regatul lombardo-venetian, şi cari pentru crima de lesă Maiestate, de rescoală, revoltă (§§-ii 58 până la 61 şi 68 până la 75 ai codului penal), sûnt osândiţi şi sĕ află în lăuntrul ţĕrii încă în prinsoare, — mai departea pedeapsă privitoare la crimele acestea.

Totodată ordonez, ca pentru crime de acestea, cari s'au sĕvîrşit înainte de ziua de astăzi, dacă cei învinuiţi nu au scăpat prin fugă de cercetarea judecătoriei criminale, şi nici acum nu sĕ află fugiţi, — sĕ înceteze toate prigonirile judecătoriei criminale, în sfîrşit, ca sĕ înceteze toate investigaţiunile începute pentru vre-una din aceste crime.

Acest act de graţie sĕ se estindă şi asupra acelor indivizi din pomenita categorie, la cari pe lângă una din numitele crime sĕ mai adaogă încă una sau mai multe din următoarele crime sau transgresiuni, precum: a vătĕmării persoanei Maiestăţii; a vătĕmării membrilor din casa împĕrătească; a turburării ordinei publice (§§-ii 63—66) şi transgresiunea revoltei, însemnată în §-ul 300 al codului penal, sau

http://statuldacia.info

ajutorul dat pentru sĕvîrşirea uneia dintre pomenitele fapte criminale (§§-ii 212—215; 217—219 şi 307).

În urma acestora, toate preînsemnatele persoane, dacă sĕ află în prinsoare, sau în urma osândirii, sau în urma investigaţiei, *sĕ se elibereze fără amânare.*

În privinţa acelor persoane însĕ, cari pe lângă cele pomenite au mai sĕvîrşit încă şi alte fapte criminale, au sĕ urmeze uşurări de pedcapsă corĕspunzĕtoare, în privinţa cărora vei primi dela mine îndrumările de lipsă.

D-ţa ai de a face dispoziţiile necesare, ca acest act de graţie sĕ se publice fără amânare tuturor celor împărtĕşiţi, şi sĕ se punĕ în lucrare. *Buda,* în 8 Maiu 1857. *Francisc Iosif* m. p.“

Ocasiunea aceasta binevenită au folosit-o Maghiarii şi pentru punerea la cale de acte politice. Astfel au presentat monarchului mai multe petiţiuni în cari cereau drepturi naţionale pe seama »*naţiunii*« maghiare. Dintre toate petiţiunile acestea, pe cari le-a inspirat, cum sĕ vede, unul şi acelaşi conducĕtor al Maghiarilor de pe vremile acelea, de mai mare importanţă era a nobilimii maghiare, în care sĕ ziceau următoarele:

— „Subsemnaţii îşi esprimă convingerea, că viitorul Ungariei e legat de casa habsburgică şi dela ea îşi aşteaptă fericirea. Dar' şi siguranţa cea mai bună pentru casa împĕrătească, precum învaţa istoria, sĕ află în loialitatea şi eroismul naţiei ungureşti. Dacă este ca pe viitor, cerênd lipsa, naţia sĕ facă aceleaşi servicii pe cari le-a făcut odinioară, atunci trebue *sĕ 'i-se dee drepturi mai mari decum sûnt acelea de astăzi.* Ea trebue sĕ primească *ca naţiune ,* mai mare valoare“.

Petiţiunea aceasta a fost subscrisă de principele *Batthyányi,* de numĕroşi archiepiscopi şi episcopi, şi peste 200 de magnaţi.

O altă petiţiune a fost înaintată monarchului din partea primatelui. În ea sĕ cerea întroducerea limbei maghiare, ca limbă de propunere, la universitatea din Pesta.

De mare însemnătate e şi al doilea rescript împĕrătesc, dat din Buda, la *23 Maiu,* şi adresat guvernatorului Ungariei, archiducelui *Albrecht,* cu privire la averile confiscate dela rebelii din anul 1848. Era de următorul cuprins:

— „Iubite unchiule, archiduce *Albrecht!* În legătură cu iertarea dată prin ordinaţiunea mea din 12 Iulie 1856 mai multor persoane în privinţa confiscării de avere, în urma rĕsculărilor din Ungaria şi

http://statuldacia.info

Ardeal din 1848 şi 1849, am aflat de bine a hotărî după-cum urmează:

1. Averea confiscată în înţelesul legilor de rĕsboiu şi aflătoare acum în stăpânirea statului, *din graţie* sĕ va da îndĕrĕt în starea în care sĕ va afla pe vremea predării, precum şi roadele şi rentele de pe aceea neprimite până atunci, în urmă despăgubirea asigurată celoralalţi posesori de pământ pentru urbarialităţile slobozite, cu aceea, ca sĕ se plătească rentele cari sĕ cuvin după patenta slobozită în privinţa aceasta după capitalul de despăgubire, începênd din ziua acestei ordinaţiuni, în o estindere mai mare a ordinaţiunii mele din 12 Iulie 1856, — următoarelor persoane:

a) Tuturor acelor indivizi, cari, în urma rĕsculării sus pomenite pentru tradarea de Maiestate şi alte crime, nepomenite în scrisoarea mea din 8 Maiu 1857, după legile marţiale au fost osândiţi şi sĕ află în lăuntrul monarchiei în prinsoare. Tuturor indivizilor militari, aflători earăşi în prinsoare în lăuntrul statului, precum şi

b) Tuturor acelora, cari nu mai sûnt în prinsoare şi sĕ află în monarchie, cărora însĕ nu li-s'a iertat confiscarea averii. De altmintrelea e voinţa mea, ca veniturile după bunurile confiscate, întrate până acum în erariul statului, sĕ se întrebuinţeze spre binele ţĕrii şi al locuitorilor.

2. Hotărĕsc, ca persoanelor de categoria aceasta, cărora în timpul revoluţiei li-s'au dat înainte bani din casa statului şi despre banii primiţi 'şi-au dat socotelile numai în parte sau după împrejurări nici-decum, încă sĕ li-se ierte darea socotelilor. E dar' de a sĕ mijloci, de-oparte · ca sumele anticipate sĕ se înmanueze, de altă parte sĕ se facă dispositie, ca averea a cărei confiscare s'a iertat şi pentru a cărei estradare anticipaţiile nesocotite nu mai formează nici o pedecă, sĕ se dee îndĕrĕt, competenţilor.

3. Graţia aceasta sĕ estinde şi asupra maselor cari sĕ află sub pertractare judecătorească de *concurs,* în privinţa cărora apĕrarea prin procuraturile finanţiale are sĕ înceteze.

Restituirea aceasta din graţie a acelor *mase concursuale* are sĕ urmeze fără nici o dare de socoteală pentru timpul acela dela primire din partea diregĕtoriilor administrative, precum şi fără nici o garanţie din partea statului şi pe lângă susţinerea datorinţelor primite din partea administraţiei publice, în privinţa maselor acestora, sub timpul posesiei lor. Pentru-ca de o parte, posesorii astorfel de pretensiuni cari nu s'au lichidat pe cale administrativă, ci s'au îndreptat pe

http://statuldacia.info

calea legii, să fie scutiți de nouă spese procesuale, și de altă parte, că hotărîrile aduse în privința aceasta să nu se pericliteze și să nu se subtragă dela cursul prescris al instanțelor, hotăresc, ca procesele acelea, cu astfel de pretensii pentru masele confiscate ear' acuma iertate, cari s'au și început, în urma ordinațiunii mele din 20 Martie 1851 și 23 Martie 1853, la supremele tribunale de țeară din Pesta și Sibiiu, să se continue mai departe dacă partidele nu se învoesc ca procesul lor să se iee la diregătoriile ordinare.

4. În privința persoanelor osândite după legile de rĕsboiu, cari încă să află afară din monarchie, comisarii și consulatele mele au primit instrucție *de a primì suplici dela acelea, în privința reîntoarcerei*, precum și în privința grațierii și iertării de confiscare a averilor lor.

Dreptul de a hotărî în privința suplicelor acestora mi-'l reservez mie, încât adecă hotărîrile din actul acesta de grație să vor putè estinde și asupra suplicanților acelora

Ministrii mei de interne, de finanțe și de justiție încă primesc însărcinarea de a face cele de lipsă amĕsurat ordinațiunei acesteia. *Buda,* în 23 Maiu 1857. *Francisc Iosif* m. p.“

*

În anul acesta, 1857, a fost descoperită din partea advocatului român din Pesta, *Emanuil Gozsdu*, fundațiunea fericitului *Atanasie Bala,* înființată înainte de aceea cu vre-o 40 de ani, în scopul ca o parte din ea să fie întrebuințată pentru ajutorarea *Românilor greco-rĕsărileni.*

Fundațiunea esistă și astăzi, deși redusă la o sumă cam de vre-o 26 mii de coroane, și e administrată din partea consistorului diecesan gr.-ort. român din Arad, ear' istoricul nașterii și descoperirii acestei fundațiuni 'l-a făcut *Partenie Cosma,* pe atunci jurist în Pesta, în numĕrul din 9 Octomvrie 1857 al *Telegrafului Român* . după-cum urmează:

„Domnul *Emanuil Gozsdu,* aducêndu-'și aminte că la colegiul reformat din Dobrițin să aflase o fundațiune înființată prin rĕposatul *At. Bala,* provocà pe dl *Iacob Sárváry* profesor acolo să-'l încunoștiințeze despre starea fundației lui *At. Bala,* și că mai au parte Românii din ea?

Dl *Sárváry* la asta rĕspunse dlui *E. Gozsdu* prin o epistolă în care zice, că dela 1846 nici un Român nu s'a mai arĕtat pentru stipendiu, trimițêndu deodată și un estract din testamentul fundatorului

http://statuldacia.info

At. Bala, cu o notă a esecutorului testamental, — ambele în limba nemţească scrise, — care pe românește sună așa:

„Estract din testamentul răposatului *At. Bala,* făcut în Pesta, în 1 Decemvrie 1814.

Eu testez și rînduesc precum urmează: După moartea mea sumele de bani din acele două procese dobândite, și anume în contra lui *Naum Dadani* și *Naum Moțea*, și respective în contra dlui baron *Mihail Horváth*, nepoții și asociații sei, — după detragerea speselor judiciale și după detragerea remunerațiilor de 10 procente, promise domnilor advocați apărători, Carol de *Keresztes* și Francisc de *Moravtinsky*, pentru ostăneala lor, să vor depune pe ipotece asigurate, pe interese anuale, sau din acele bunuri să va cumpăra un bun ce va da venituri.

Aceste interese anuale să vor folosi așa, că se vor împărți în *patru* părți, din cari o parte capătă colegiul reformat din Dobrițin, o parte colegiul reformat din Sárospatak, a treia parte gimnasiul evangelic din Pojon, — — — — — — — — — —

Ambe colegii reformate și gimnasiul evangelic, pe rudeniile mele sau *coreligionarii mei*, cari vin acolo să studieze, din amiciție către mine au nu numai să-'i primească bucuros și să-'i ajute, dacă au lipsă, ci pe aceia să-'i îndrepte și să-'i susțină, ca să-'și poată ajunge scopul. În aceste colegii, precum și în gimnasiu, profesorul care propune limba greacă capătă un adaos de 100 fl. pe an din procentele anuale“.

Aceasta e traducerea din cuvênt în cuvênt a estractului trimis de dl *Sárváry*, din care se vede, cumcă testatorul își împarte venitele în *patru* părți, și când e la numărarea părților dl *Sárváry* ne arată numai *trei*, suplinind a patra parte cu o comă și câteva pause. Acest defect în testamentul original nici-decum nu-'l putem cerca, ci numai în peana dlui *Sárváry*. Cumcă din ce îndemn a făcut d-lui aceasta, nu să știe. Destul că dl *E. Gozsdu,* nefiind îndestulit cu în ĕst-mod arĕtata stare a lucrului, a păşit mai departe în cercarea lui, și a devenit la acea cunoștință, cumcă *a patra parte s'ar afla depusă acì în Pesta, la »Deputatio scholarum gr. r. n. u. nationalis«*.

Să vedem acum nota esecutorului testamental.

Ea sună așa:

Escelența Sa dl *Emeric Péchy*, esecutorul acestui testament, în capĕtul raportului seu dat despre esecutarea testamentului scrie următoarele:

http://statuldacia.info

Între scrisorile răposatului *(Atanasiu Bala)*, ce erau adaogate către testament, s'a aflat sub titula aceasta: *Spre încunoştiinţarea epitropilor, amicilor şi binevoitorilor mei«* şi nota aceasta:

„Eu numai şcoalelor protestantice ascriu aceea ce am ajuns. Neputênd simţemêntul meu cel din lăuntru într'alt mod a-'l mulţumì, ce 'mi-a rămas am poftit prin testamentul acesta a-'l împărtăşì cu ele. Sûnt născut în anul 1744 în Macedonia; în cetatea *Moscopole.* După-ce am finit învĕţătura la universităţile din Germania şi Olandia, am călĕtorit ţĕrile Anglia, Italia, Francia. Pe urmă am întrat în serviciul împĕrătesc rusesc şi în decursul a 22 de ani am servit la mai multe ambasade. Sub resbelul turcesc am fost la secretariatul espediţiunii dela Marea-mediterană şi Archipelag. Cu capĕtul resbelului, la congresul de pace ce s'a ţinut în Moldavia şi România, am avut diregĕtoria secretariatului. Sănĕtatea mea neputênd însĕ suferì clima cea rece a Petersburgului, am fost silit a-'mi cere demisia ce 'mi-am şi câştigat-o, cu ţinerea lefei întregi, până la moarte".

Esecutorul testamental, arĕtând nota aceasta, îşi închee raportul aşa:

— „N'am putut trece cu vederea a nu împărtăşì aceasta cu legatarii, de oare-ce binefacerea aceea ce a făcut fericitul testator cu şcoalele noastre pe noi deosebi ne obligă spre ţinerea aceluia în memorie recunoscĕtoare". —

Până acì ţinù nota.

Câtăţimea fondului întreg încă până acuma chiar nu e cunoscută. Atâta însĕ din rĕspunsul preşedintelui deput. naţ. şcoalei gr. n. u. de aici (Pesta), dat dlui *Gozsdu* la întrebarea, că suma aici depusă cât ar face, sĕ ştie, cumcă una din patru părţi la susatinsa deputaţiune depusă trece peste 100 mii floreni. Acum dacă a patra parte trece peste 100 mii floreni, întregul fond firește e mai mare de 400 mii floreni.

Câţi bărbaţi vrednici ar fi putut creşte un aşa grandios capital, în decurs de 40 ani, Românilor, dacă ar fi fost în mânile lor! Şi câtă înapoiare suferim astăzi prin aceea, că a fost în mânile străinilor, în mânile acelora, cari atunci s'ar bucura, când Românii în veci ar rĕmânè acoperiţi cu vĕlul întunecimii, cari atunci rîd în pumni, când Românul numai cu ochii cuprinşi de ceaţa neştiinţei sĕ uită către ei, cum sĕ mândresc şi cum sĕ înalţă ei, ajutoraţi prin sudoarea lui!

Precum dar' cunoaştem noi paguba şi înapoierea cea mare ce o suferim prin aceea, că nu ne-a fost în posesiune această fundaţiune până acum, de o parte, aşa de altă parte trebue sĕ recunoaştem şi

http://statuldacia.info

sincera și din adâncul inimii curgĕtoarea mulțumită cu care sûntem datori aceluia, care din letargicul somn al periciunii ne-a reînviat-o și adus la vieață, ne-a dat-o în posesiune, adecă dlui advocat *Emanuil Gozsdu!*“ —

Am ținut sĕ ating și această chestiune, parte pentru a da ansă românimei sĕ înșire cu unul mai mult la meritele naționale ale marelui nostru mecenat *Emanuil Gozsdu,* parte pentru a da celor de astăzi o probă de stil de pe acelea vremuri.

Ce sĕ atinge de fundațiune însași, ea a fost în cea mai mare parte a ei *defraudată* prin doi dintre chivernisitorii însărcinați sĕ o manipuleze, cari, în momentul în care s'au vĕzut demascați, s'au *sinucis.*

1858.

Nimic vrednic de înregistrat din întêmplările anului acestuia, cu privire la vieața noastră publică. Găsim însĕ cu privire la vieața politică-națională a fraților de peste munți, și anume, legarea convențiunii la Paris, *în 19 August,* din partea representanților puterilor mari europene, referitor la definitiva organisare a principatelor dunărene, Muntenia și Moldova.

Puterile cari au legat convențiunea erau următoarele: Francia, Britania, Sardinia, Austria, Prusia, Rusia și Turcia. Ear' convențiunea e pe scurt următoarea: Muntenia și Moldova, constituite în viitor într'un singur principat, sub numirea de *Principatele-unite,* rĕmân sub suzeranitatea Sultanului, bucurându-se, sub garanția colectivă a puterilor înșirate, de toate privilegiile și imunitățile avute. Prin urmare, *Principatele-unite* sĕ vor administra singure, fără intervenția Porții otomane, prin domnitorii lor și prin adunările lor elective.

Convențiunea conține apoi dispoziții amĕnunțite cu privire la alegerea domnitorilor, la compunerea corpurilor legiuitoare, la aducerea, promulgarea și esecutarea legilor, cu un cuvênt, la tot ce în state independente trebue sĕ conțină însași constituția țĕrii.

Convențiunea, aprobată în mod special din partea Porții otomane, a fost publicată în mod solemn, atât la *București,* cât și la *Iași,* în ființa de față a unui trimis al Sultanului. Imediat după publicare *căimăcămia* 'și-a dat demisiunea, ear' în locul ei a fost numită câte o comisiune provisorie, cu însărcinarea sĕ facă pașii de lipsă pentru alegerea corpurilor legiuitoare, cari vor avea sĕ facă alegerea domnitorilor. Comisiunea provisorie din *București,* luând în mână conducerea țĕrii, a adresat poporațiunii următorul manifest:

http://statuldacia.info

— *Fraţilor compatrioţi!*

Maiestatea Sa Sultanul, augustul nostru suzeran, îndeplinind art. 49 al convenţiei ce s'a încheiat la 19 August de către representanţii înaltelor puteri cari au iscălit tratatul Parisului, prin împĕrătesc *hatiserif.* constituind *căimăcămia,* în asĕmĕnare astă-dată cu instituţiunile ţĕrii, ne-a încredinţat nouĕ cârma oblăduirii vremelnice, până la alegerea domnului.

Pĕtrunşi dar' de importanţa şi serioasa misiune la care sûutem chemaţi, şi avênd în vedere lupta şi neîncrederea ce dela o vreme încoace bântue toate partidele, ne *socotim* datori deodată cu primirea acestei grele şi delicate sarcini sĕ punem în vederea obştei principurile noastre şi profesia de credinţă ce ne va slujì de temeiu la îndeplinirea datoriilor puse asupră-ne, în tot cursul guvernării noastre interimale.

Restrînşi într'un cerc de neutralitate, şi avênd în toate lucrările noastre cea mai de căpetenie preocupaţie, *imparţialitatea,* ne vom silì a chema pe fiecare la împlinirea datoriilor sale cu bunăcredinţă şi dreptate, vom priveghea a sĕ respecta dreptul fiecăruia şi a nu se îngăduì fraudul şi reaua credinţă, vom stărui cu dinadinsul în cercul atribuţiilor noastre a stîrpì abusul şi a păstra liniştea şi ordinea legală.

Rĕspunzĕtori înaintea puterilor ce au binevoit a ne chizăşuì drepturile şi imunităţile, înaintea compatrioţilor nostri, a posterităţii, şi chiar a conştienţei noastre, nu ne vom sfiì a isbì, cu toată asprimea, ori-ce duh de turburare prin mijloacele legale ce ne sûnt date, a demasca intriga fără distincţie de partide, şi a sdrobì rĕul până în rădĕcină cu ori-ce preţ, şi cu acest chip ţînta noastră fiind binele obştesc, credem că vom merita aprobaţia şi dragostea compatrioţilor nostri şi ne vom putè felicita, că ne-am îndeplinit mandatul cu toată loialitatea ce s'ar putè cere dela noi.

Fraţilor compatrioţi! Convenţia dela 19 August, deschizênd principatelor noastre surori o nouă eră de activitate, le înfăţişează o ocasie favorabilă a putè dovedì Europei mĕsura patrioticelor sentimente de cari sûntem înzestraţi.

Peste puţin chemaţi fiind, potrivit cu întocmirile cuprinse în anexul al 2-lea al convenţiei, a vĕ alege mandatari ce au sĕ alcătuească viitoarea obştească adunare şi a căreia cea dintâiu lucrare va fi a alege pe Domnul ţĕrii, — de un duh de moderaţie şi de o liberă conştientă, cu care veţi ştì a vĕ îndeplinì această înaltă misie, atîrnă tot viitorul ţĕrii. Facem dar' apel la patrioticele sentimente ce

http://statuldacia.info

caracterisează pe Români şi vĕ rugăm a privì cu maturitate posiţia în care ne aflăm, căci cea de acum conduită a noastră va hotărî soartea patriei noastre. Este neapĕrat trebuinţă, ca în îndeplinirea tuturor actelor ce aveţi sĕ faceţi, în privinţa alegerii mandatarilor d-voastre, sĕ presideze abnegaţia şi desinteresarea, liniştea çea mai strictă şi moderaţia, căci ori-ce patimă, ori-ce egoism sau discordie, ori-ce duh de personalitate, *ne va pune pe calea perirei,* va compromite pentru totdeauna noua organisaţie a ţĕrii, ce sûntem datori bunei voinţe a înaltelor puteri.

Uniţi-vĕ dar' într'uu gând la acest mare interes obştesc şi siliţi-vĕ din toată vîrtutea a vĕ alege în obştească adunare mandatari demni de misia ce le încredinţaţi, căci de alegerea ce veţi face atîrnă toată chezăşuirea legilor ce ne asigurează drepturile şi imunităţile noastre. Convinşi că într'un asemenea moment solemn, când Europa îşi are aţintită băgarea de seamă asupra noastră, Românii vor şti a da dovadă de moderaţia şi respectul cătră legi, ce-'i caracterisează, — împlinim a noastră datorie a chema totodată şi cea mai cu dinadinsul băgare de seamă a tuturor funcţionarilor publici, civili şi militari, ca fiecare în cercul atribuţiunilor sale, avênd de temeiu linia de conduită pe care căimăcămia declară că are a merge, sĕ se ferească de ori-ce înrîurire sau abatere în potriva dreptului ce are a esercia fiecare, a priveghia sĕ se păzească liniştea şi buna orînduială, a nu scăpa din vedere mĕsurile ce le sûnt încredinţate spre a sĕ stîrpì din vreme ori-ce duh de turburare, a-'şi îndeplinì cu credinţă şi activitate funcţiile posturilor ce le sûnt încredinţate, stăruind cu dinadinsul a sĕ stîrpì ori-ce fel de abus, căci numai cu acest chip vor putè merita lauda şi mulţumirea guvernului, ear' cei abătuţi vor cădè sub toată asprimea şi osânda legilor.

Pe această cale deci urmând cu toţii, fraţilor compatrioţi, sûntem încredinţaţi că vom câştiga simpatia neamurilor şi cerescul împĕrat va îmbogăţì şi acum iubita noastră ţeară cu ale sale binecuvêntări. »*Em. Băleanu* m. p. *Ioan Manu* m. p. *Ioan Al. Filipescu* m. p. Pentru secretarul statului: *N. Lahovari* m. p.“

Aceeaşi comisiune a adresat şi miliţiei ţĕrii următorul manifest:

„Ostaşilor! Datoria cea mai sfântă a unei oştiri a fost totdeauna aceea de a asigura liniştea publică, apĕrând instituţiunile patriei sale.

Înaltele puteri, în părinteasca lor îndurare pentru patria noastră, au vrut a-'i asigura un viitor mai senin, punênd prin convenţia dela 19 August basele viitoarei ei organisări.

http://statuldacia.info

Guvernul de astăzi, ca unul ce este chemat a ţinè cârma statului, în împrejurări atât de grele, ca unul ce simte toată rĕspunderea ce are înaintea patriei şi a Europei întregi, cunoaşte că devisa urmează a-'i fi nepărtinirea şi dreptatea, dar' că e dator tot într'o vreme a menţinè buna orânduială, în esecutarea ordinei ce resultă din convenţie, în contra ori-căruia ar cerca sĕ o calce.

Ostaşilor! Guvernul plin de încredere în vîrtuţile militare şi patriotismul vostru nu sĕ îndoeşte, că veţi şti a vĕ îndeplini datoriile cu cea mai esactă disciplină şi cu bărbăţie, ca sĕ fiţi totdeauna spriginul şi cea mai mare fală a patriei voastre. *Bucureşti,* 18 Octomvrie 1858. *Em. Băleanu* m. p. *Ioan Manu* m. p. *Ioan Alexandru Filipescu* m. p.“

Comisiunea interimală din *Moldova* asemenea a adresat poporaţiunii un frumos manifest, din care reproduc părţile următoare:

— „Comisiunea interimală are o îndoită misie de împlinit, a menţinè ordinea, legalitatea şi a întroduce ţeara pe calea desvĕlirii nouei sale constituţiuni. Nepărtinirea şi echitatea trebue sĕ presideze în toate lucrările sale!

Postul este de devotament şi de o întreagă abnegare.

Subscrişii, primind această grea sarcină, sĕ adresează la înţelepciunea şi iubirea de patrie a Românilor şi le cer concursul lor. Fiecare este dator a sĕ pĕtrunde de gravitatea momentului de faţă. Sĕ atinge de tot ce are cineva mai scump pe lume, de vatra părinţilor sei, de viitorul copiilor, de ţeara noastră!

Funcţionarii de toate ramurile administraţiei sûnt chemaţi a-'şi împlinì datoria lor.

Păzirea legilor, nepărtinirea, dreptatea, sĕ-'i povăţuească în toate lucrările.

O emulaţie de merit, de zel, de onestitate şi de subordonaţie sĕ fie devisa tuturor acelora, cari servesc patriei.

Rĕsplata lor va fi mare, căci în ziua în care adunarea ţĕrii va fi întrunită, comisiunea interimală depunênd mandatul seu şi dându-'şi seamă de lucrările sale, va zice înaintea aleşilor ţĕrii: Eată funcţionarii cu cari am lucrat la împlinirea misiei ce ne-a fost încredinţată, tot meritul este al lor, căci noi le-am arĕtat numai dorinţi şi ei au lucrat spre binele patriei.

Pe atâta însĕ rĕspunderea va fi mare pentru toţi aceia, cari se vor abate din datoriile lor. Nici un fel de consideraţie nu va putè preschimba hotărîrea legii. Căimăcămia o va aplica pentru toţi deopotrivă.

http://statuldacia.info

Sentinele devotate la postul lor, membrii comisiunii interimale se făgăduesc înaintea lui Dumnezeu. a ţĕrii şi a Europei a-'şi împlini cu nestrămutare datoriile ce-'i privesc.

Dela concursul dar' al luminilor, al bunelor cugetări, al compatrioţilor atîrnă, ca să ne aşternem calea către mântuire.

Soartea ţĕrii stă în înţelepciunea lor.

După art. 47 din convenţiune, toate legile ţĕrii îşi au deplina lor lucrare până la noua reorganisare. *Iaşi,* 21 Octomvrie 1858. *C. Catargiu* m. p. *B. Sturdza* m. p. *A. Panu* m. p.“

Din Moldova mai avem să înregistrăm, că la 26 Octomvrie 1858 secretarul de stat *Vasile Alexandri,* cu încuviinţarea căimăcămiei a restatornicit *legea presei* de sub principele *Ghica,* din 12 Maiu 1856, şi prin aceasta a pus basele renaşterii jurnalisticei române.

Propunerea făcută în privinţa aceasta căimăcămiei, din partea consiliului administrativ, suna astfel:

— „Domnul secretar al statului, supunênd consiliului administrativ cererile ce 'i-s'au adresat de domnul doctor *Costache Vîrnav* pentru publicarea unui jurnal politic, ştientific, literar, industrial, comercial şi agricol, sub titlul de »*Timpul*« şi de domnii *I. Codrescu* şi *Vasile Alexandrescu,* de a li-se primì cauţia cerută de art. 41 din legea presei, spre a putè reîncepe publicarea jurnalului »*Zimbrul*« sub numele de »*Zimbrul şi Vulturul*«, a făcut totodată observaţia:

I. Că presa fiind organul cel mai activ pentru rĕspândirea luminelor în ţeară, *libertatea ei este neapĕrat trebuitoare,* mai cu seamă în timpul de faţă, când alegĕtorii deputaţilor viitoarei adunări sûnt nevoiţi a discuta asupra intereselor ţĕrii şi a se lămurì asupra drepturilor redobândite de principate, prin actul convenţiei de Paris.

II. Că principatele întrând în antica lor autonomie, din minutul promulgării convenţiei Moldova întră totodată în esercitiul tuturor dispositiilor legale ce erau în vigoare sub ocârmuirea fostului domn *Grigore Ghica.* Libertatea presei ce a fost arbitrar suspendată sub căimăcămiile trecute are deci tot dreptul de a cere, ca să fie din nou proclamată în ţeară.

Prin urmare, consiliul avênd în privire consideraţiile espuse mai sus şi cunoscênd de o sfântă datorie pentru guvern de a încuraja organele de luminare ale naţiei noastre, întinzênd presei o mână liberală, *a primit în unanimitate propunerea d-sale d-lui secretar de stat, pentru care cu onoare referează onoratei căimăcămii spre încuviinţare*«.

http://statuldacia.info

Astfel s'au pus basele în Moldova și în Muntenia unei acțiuni binechibzuite, care a dat drept resultat evenimentele din anul următor.

1859.

Anul s'a început cu deschiderea institutului pedagogic național român din *Năsĕud,* întêmplată la 2 Ianuarie.

Înființarea acestui focular de cultură națională s'a întêmplat între următoarele împrejurări: La repețitele rugări adresate tronului din partea bărbaților devotați causei române de prin acele părți, monarchul s'a îndurat a încuviința, ca un venit de 2630 fl. din fondurile grănițerești ale fostului regiment mărginaș din *Năsĕud* să se folosească în fiecare an pentru susținerea unui institut pedagogic românesc în *Năsĕud,* în care să-'și primească educația cuvenită deocamdată doisprĕzece tineri, ear' mai târziu, după-cum se va desvolta și lărgi institutul, mai mulți, până la numĕrul de patruzeci.

Deschiderea institutului s'a făcut cu mare solemnitate. S'a cetit întâiu doxologia în biserică, pontificând doi comisari și representanți ai ordinariatului din *Gherla,* s'au cetit apoi decretele și ordinațiunile referitoare la înființarea noului institut, care imediat s'a predat corpului profesoral, pentru a-'și începe activitatea. În fruntea institutului a fost pus un director, ear' pe lângă el un profesor, un catechet și un învĕțător de ritul rĕsăritean pentru *tipic.*

Evenimentul cel mare pentru întreg neamul românesc a fost însĕ în anul acesta alegerea lui *Cuza* de domn, atât al *Moldovei,* cât și al *Munteniei,* prin ce s'a făcut începutul unirei principatelor române. Actul de mare însemnătate a decurs între următoarele împrejurări:

În *Moldova* alegerea Domnitorului s'a făcut la *5 Ianuarie v.* 1859. Membrii adunării naționale erau divisați în partide. Cei mai mulți, așa numiții progresiști, erau pentru alegerea lui *C. Negri,* un bărbat cu largi vederi, desinteresat și devotat din toată inima binelui public. Avea sorți de isbândă și *Vasile Alexandri,* bardul națiunii române, dar' își trecuse voturile în favoarea lui *Negri* pe care-'l stima foarte mult. Același lucru 'l-au făcut și *Tețcan* și *Lascar Rosetti,* alți doi candidați. Șansele de a fi ales le avea deci *C. Negri.* Treizeci-și-doi de deputați s'au întrunit în preseara alegerii în conferență particulară, pentru a lua hotărîre finală asupra alegerii lui *Negri.* Unii dificultară și respinseră în conferență candidatura lui *Negri,* sub cuvênt, că »*nu vor vota pentru unul care vrea îm-*

http://statuldacia.info

proprietărirea țĕranilor«. Atunci se sculà *M. Cogălnicean* și zise: „dacă e pe așa, nici eu nu-'mi dau votul pentru cei-ce a doua zi m'ar trimite la ocnă, căci să știți, eu încă am fost și sûnt *pentru îmbunătățirea sorții țĕranului* . După lungi și înfocate desbateri deputații ajunseră în fine la înțelegere perfectă, proclamând de candidat pe unul care nici nu era luat în combinație, pe colonelul *Alexandru Cuza*, om foarte onest, inteligent, cu totul desinteresat, dar' indiferent și nepronunțat în cele politice. La orele 2 după mezul nopții s'a terminat conferența, cu resultatul acesta.

Ziua alegerii era o zi de Duminecă. Adunarea s'a deschis prin cetirea repășirii dela candidatură a lui *M. Cogălnicean*, care asemenea era luat în combinație, și lucrul acesta a făcut mare sensație. Au urmat rînd pe rînd alții, cari toți s'au lăpădat de candidatură.

Candidatura lui *Grig. Sturdza*, care nu 'și-a retras-o, a fost combătută în mod energic și violent. S'a cetit apoi o petiție a poporului din Moldova, care în anul premergĕtor se constituise în adunare consultativă, și s'a primit în unanimitate.

Se urcă acum *Cogălnicean* la tribună și ține un discurs patriotic, acoperit de prelungite aplause. *Cogălnicean* cetește regulamentul camerei, instrucțiile referitoare la alegerea de domnitor, pledează pentru votul pe față, ca rĕspuns celor-ce-'l voeau în secret, și cu acestea s'a terminat ședința. Alegerea domnitorului a rĕmas pe ziua următoare.

Luni, în ziua alegerii, camera era îndesată. Presenți erau deputați, dame, oameni din popor, consulii puterilor străine, — afară de al Austriei.

Cogălnicean rostește un nou discurs, îndemnând deputații să fie *uniți în cugete și simțiri*, și în urmă să supuseră jurămêntului toți deputații, unul câte unul. Cu cuvintele pe buze: *»jur și D-zeu să-'mi fie ajutor«* pășiră toți la urnă. Ântâiu *V. Alexandri,* (după alfabet) care strigà din toate puterile: *» Votez și subscriu pentru colonelul Alexandru Cuza* . Astfel votară și ceialalți toți, așa că *Alexandru Cuza* a întrunit *totalitatea voturilor.*

Metropolitul țĕrii implorà binecuvêntarea lui Dumnezeu asupra alesului și subscrise actul de alegere. Camera proclamă de ales domn al Moldovei pe colonelul *Alexandru Cuza*, care imediat urcă tribuna, pune jurămêntul și primește actul adunării electorale și binecuvêntarea din mâna Metropolitului.

Cogălnicean pășește acum în fața noului domnitor și-'i ține un discurs de felicitare, cu așa entusiasm și cu atâta foc, încât toți ochii

http://statuldacia.info

au început să lăcrimeze, chiar şi a doi diplomaţi străini: *Place* şi *Termen*. Numai noul domnitor stătea nemişcat, ca o statue. Camera a isbucnit în »*trăească Cogălnicean şi trăească Domnitorul*, şi între aceste sgomotoase strigări de »*să trăească* Domnitorul trecù în sala tronului pentru a primì felicitările.

O sută şi una salve de tunuri vestiră poporaţiunii din *Iaşi*, că domnitorul Moldovei este ales. Noul principe trecù acum oştirea în revistă, ear' deputaţii să duseră la *Panu, Sturdza* şi *Cogălnicean*, să-'i felicite pentru înţelepciunea cu care au ştiut aduce treaba acolo, ca ţeara să nu aibă decât numai un candidat la tron şi încă pe cel mai bun dintre toţi.

Eată acum vorbirea lui *Cogălnicean*, rostită colonelului *Alexandru Ioan Cuza*, după alegerea sa de domn al Moldovei.

— »*Măria Ta!*

După o sută cincizeci-şi-patru de ani de dureri, de umiliri şi degradare naţională, Moldova a întrat de nou în vechiul ei drept, consfinţit prin capitulaţiile sale, dreptul de a-'şi alege pe capul seu, pe Domnul.

Prin înălţarea Ta pe tronul lui Stefan-cel-Mare *s'a înălţat însaşi naţionalitatea română*. Alegêndu-te pe Tine de cap al seu, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie cătră familia Ta, a voit să-'i răsplătească sângele strămoşilor Tăi, vărsat pentru libertăţile publice. Alegêndu-Te pe Tine Domn în ţeara noastră, am voit să arătăm lumii, că întreaga ţeară doreşte: *om nou la legi nouă!*

Măria Ta! Mare şi frumoasă îţi este misiunea. Constituţia din 7 August însemnează o epocă nouă, şi Măria Ta eşti chemat să o deschizi! Fii deci omul epocei! Fă ca legea să înlocuească arbitrajul. Fă ca legea să fie tare, ear' Tu Măria Ta, ca domn, fi bun, blând, bun mai ales pentru aceia, pentru cari cei mai mulţi domni din trecut au fost nepăsători sau răi!

Nu uita, că cincizeci de deputaţi numai te-am ales domn, dar' ai să stăpâneşti peste două milioane de oameni. Fă dar' ca domnia Ta să fie domnie *de pace şi de dreptate*. Împacă patimile şi urele dintre noi. Întrodù de nou în mijlocul nostru strămoşeasca frăţie.

Fi simplu Măria Ta, fi Domn cetăţean. Urechea Ta să fie deschisă pururea pentru adevăr şi închisă totdeauna pentru minciună şi linguşire.

Porţi un frumos şi scump nume, numele lui Alexandru cel bun. Să trăeşti dar' mulţi ani ca şi dînsul, şi să faci, o Doamne, ca prin

http://statuldacia.info

dreptatea Europei, prin desvoltarea instituţiilor noastre, prin sentimentele tale patriotice, să putem de nou ajunge acele timpuri glorioase ale naţiei noaste, când Alexandru cel bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanţ, că »*România nu are alt ocrotitor decât pe Dumnezeu şi sabia sa*«.

Să trăeşti Măria Ta!"

Între împrejurări tot asemenea înălţătoare de inimi s'a făcut alegerea de domn şi în Muntenia, trei săptămâni în urmă.

Alegerea s'a făcut şi aici cu unanimitate de voturi şi a provocat mare entusiasm şi însufleţire.

Camera, convocată la Bucureşti în scopul să aleagă pe domnitorul ţării, să deschisese la *22 Ianuarie,* şi atât în ziua deschiderii, cât şi în ziua următoare, luptele au fost înverşunate între partide, pe tema alegerei. Fiecare partid îşi avea interesele sale şi candidatul seu.

În şedinţa dela *24 Ianuarie* s'a cerut imediat după cetirea apelului nominal, ca adunarea să ţină şedinţă secretă. Cererea s'a admis şi adunarea, cu presidentul ei şi cu părinţii episcopi, s'au retras în altă sală unde s'a constituit în şedinţă secretă. Acl a cerut cuvêntul *D. B. Boerescu* şi a rostit următorul discurs patriotic:

— „Pentru-ce sûntem împărţiţi în două câmpuri? Pentru-ce ne numim *noi* şi *voi?* Sau nu sûntem toţi Români? Sau nu avem toţi aceeaşi patrie? Sau nu sûntem toţi fii dela aceeaşi mamă? De ce să zicem tot *noi* şi *voi,* şi să nu zicem: *noi Românii?* Nu avem toţi aceeaşi iubire, nu avem aceleaşi sentimente pentru mama noastră comună? Care este causa divisiunei noastre, care este mărul de discordie dintre noi?

Acest măr de discordie să nu-'l ascundem.

El este *Domnia!*

Cine va fi domnul? Fiecare are convingerile sale, fiecare îşi are simpatiile sale personale, fiecare crede, că ţeara va fi mai fericită dacă se va alege domn cutare sau cutare.

Dar' discordia esistă, căci nu toţi cugetă aşa. Din discordia asta să naşte discreditul camerei, discreditul nostru. Nimeni nu mai are încredere în noi. Anarchia nu e departe, dar' inimicul e la porţile noastre. Cum să respingem anarchia? Cum să oprim întrarea străinilor?

Făcênd să peară discordia, făcênd să peară puntea care ne desparte!

http://statuldacia.info

Noi declarăm, că nu avem nici un candidat. D-voastră aveţi unul? Sĕ poate. Însĕ nici unul dintre noi nu a venit cu hotărîrea sĕ facă sĕ fie ales candidatul seu cu ori-ce preţ. Toţi sûntem Români, şi nime nu voeşte rĕul ţĕrii sale. Nime nu voeşte ca candidatul seu sĕ ajungă la tron pe urme de sânge sau sprijinit de străini. Ar fi o ofensă pentru ţeară presupunerea, că ea a putut trimite la cameră asemenea oameni.

Este posibil sĕ ne unim *toţi* asupra aceluiaşi candidat? Eu cred că nu. Am zis că fiecare îşi are credinţa sa. Dar' *a ne unì asupra unui principiu, este posibil?* Da, asupra unui principiu ne putem unì. Mai cu seamă, când acest principiu este cel mai mare: *principiul naţionalităţii noastre.*

Sĕ ne unim dar' toţi asupra principiului, asupra acestui mare principiu, care are sĕ reînvie naţionalitatea noastră. Sĕ ne dănı mâna ca fraţii, căci n'avem sĕ trăim decât câţîva ani, — dar' copiii şi strănepoţii nostri sĕ ne moştenească un viitor glorios, creat de noi.

A ne unì asupra principiului este a ne unì şi asupra persoanei ce represintă acest principiu, ear' persoana este: *Alexandru I. Ioan Cuza,* domnul Moldovei!

Sĕ ne unim ca fraţi asupra acestui nume, şi posteritatea ne va binecuvênta, ţeara ne va întinde mânile şi conştienţa noastră va fi curată şi împăcată, că ne-am împlinit cu religiositate o datorie sfântă". —

Efectul acestei vorbiri a fost covîrşitor. Lacrĕmi curgeau din ochii tuturor deputaţilor. S'a sculat Dr. *Arsachi,* om luminat, cu largi esperienţe, sĕ arete cum esemplul nu ar fi unic, fiindcă *Svedia* şi *Norvegia* încă au un singur rege, deşi legile acestor ţĕri sûnt diferite, — dar' abia a putut vorbì de emoţiune. S'a sculat şi prinţul *Dimitrie Ghica,* şi cu lacrĕmi în ochi zicea: „Aceasta a fost ideea mea, fraţilor, în criticul moment de ieri, când poporul şi oştirea sĕ aflau la distanţă atât de mică, încât sânge de fraţi era aproape sĕ se verse."

Întreaga adunare plângea şi striga ca dintr'un glas: »*Prinţul Cuza! Jurăm că vom susţinè pe prinţul Cuza.*

Şi acum a urmat un moment înălţător de inimă. Metropolitul ţĕrei s'a apropiat de icoana sfintei treimi, şi cu mânile încrucişate spre rugăciune şi cu lacrĕmi în ochi a rostit următoarele cuvinte inspirate de puterea divină:

http://statuldacia.info

— »*Doamne, Dumnezeul părinţilor nostri! Aruncă privirea ta asupra inimilor noastre şi nu slăbì curajul fiilor tĕi. Uneşte-'i pe toţi într'o cugetare şi într'o simţire, şi fă ca inimile tuturor sĕ aibă aceeaşi bătae pentru ţeara lor. Prinţul Cuza este unsul tĕu, Doamne, unsul tĕu între noi. Jurăm că pe dînsul îl vom susţinè!*«

Toţi membrii adunării ridicară mânile şi strigară ca un singur om: »*Jurăm! Jurăm!*« Şi mandatarii naţiunii române, până acì inimici, sĕ îmbrăţişară ca fraţi adevĕraţi.

Şedinţa secretă sĕ închide şi deputaţii trec în sala de desbateri, strigând mereu: »*trăească domnul nostru Alexandru Ioan Cuza*«.

Camera sĕ împărţì imediat în patru secţiuni pentru a verifica mandatele. Alegerile s'au aflat în regulă, ear' deputaţii au fost verificaţi, — afară de câţìva cari n'au întrunit majoritatea absolută.

S'a constituit apoi biroul, alegêndu-se doi vicepresidenţi, patru secretari, doi suplenţi şi trei chestori. Vicepresidenţi au fost aleşi *Barbu Catargiu* şi *C. Cantacuzino.*

Const. Cantacuzino propune, ca alegerea de domn sĕ se facă fără amînare, ear' în lista candidaţilor sĕ fie trecut şi domnul Moldovei, *Alexandru Ioan Cuza.*

Propunerea sĕ primeşte cu unanimitate.

Metropolitul ţĕrii luà acum, cu crucea în mână, jurămêntul obicĭnuit dela toţi deputaţii. Sĕ chemară apoi de nou, pe rînd, toţi deputaţii, în ordine alfabetică, şi fiecare sărută crucea şi evangelia, puse jurămênt nou, şi primì buletinul ca sĕ scrie pe el numele candidatului seu.

Secretarii numĕră buletinele şi constată, că s'au dat peste tot 64. Le desfac şi cetesc cu glas tare. Resultatul: toate 64 voturi s'au dat pentru domnul Moldovei, *Alexandru Ioan Cuza.*

La 7 ore seara Metropolitul ţĕrii proclamă pe *Alexandru Ioan Cuza* ales domn al ţĕrii româneşti, în faţa representanţilor puterilor străine. Resultaul alegereí s'a comunicat imediat poporului din curtea metropoliei, unde sĕ adunase în numĕr de peste treizeci de mii.

Musicele întonară imnul, clopotele bisericelor începură sĕ sune cu toată puterea, ear' poporul făcea sĕ se sgudue vĕzduhul de repeţitele: »*trăească domnul nostru Cuza*«.

Astfel s'a sĕvîrşit în ziua de *24 Ianuarie v.* 1859 cel mai mare şi mai naţional act în vieaţa Românilor. Ziua aceasta va rĕmânè

http://statuldacia.info

pentru totdeauna cea mai mare în istoria poporului român, ca una în care înţelepţii naţiunii au ştiut să pună la o parte toate interesele particulare şi să ţină în vedere numai interesele mari naţionale ale ţării lor.

În ziua de *24 Ianuarie* 1859 s'au pus basele României de astăzi, ale statului român independent, stimat şi lăudat de întreagă Europa.

*

Turburările continue din provinciile italiene, ales din *Sardinia*, au făcut necesară întrarea trupelor împărăteşti în Italia, pentru a restabili pacea. În scopul acesta s'au dat mai multe manifeste, şi anume:

I. — »*Către popoarele mele!*

Am demandat credincioasei şi vitejei mele armate să pună odată capăt duşmăniilor statului vecin *Sardinia*, cari nu mai înceată de câteva şiruri de ani, ear' în timpul din urmă au ajuns la cel mai înalt punct de nesuferinţă.

Aceste duşmănii erau făcute în contra drepturilor coroanei mele nedisputabile şi în contra esistenţei sfinte a imperiului meu, încredinţat mie dela Dumnezeu.

Am împlinit prin aceasta o datorinţă de regent într'adevăr grea, dar' neîncunjurat de lipsă.

Cu conştienţă liniştită pot să înalţ ochii către Atotputernicul Dumnezeu, şi să mă supun judecăţii lui celei drepte.

Cu inimă mâugăeată supun hotărîrea mea judecăţii nepărtinitoare a lumei de acum şi a lumei viitoare. Despre consentimentul credincioaselor mele popoare sûnt sigur.

Înainte cu vre-o zece ani, tot acest duşman, călcând toate drepturile popoarelor şi neobservând nici o lege belică, a întrat fără causă, cu putere armată, pe teritorul regatului lombardo-venetian, voind a-'l lua pentru sine. După luptă glorioasă a fost sdrobit de două-ori de către oastea mea şi inimicul a căzut în mâna învingătorului. Eu m'am arătat marinimos şi 'i-am întins mâna de împăcare.

Nu 'i-am luat nici o palmă de pământ din ţeara lui. Nu am atacat nici un drept ce compete coroanei *Sardiniei* în cercul familiei popoarelor europene. Nu am cerut nici o garanţă în contra repeţirei acestor evenimente, pentru-că am cugetat, că garanţă e mâna de împăcare pe care 'i-am întins-o cu sinceritate şi pe care el a acceptat-o.

http://statuldacia.info

Am sacrificat păcei sângele pe care 'l-a vĕrsat oastea mea pentru onoarea şi dreptul Austriei.

Rĕspunsul la cruţarea aceasta, fără păreche în istorie, a fost continuarea neîncetatei duşmănii şi agitaţia ce creştea din an în an şi era înarmată cu toate mijloacele de perfidie, îndreptate în contra păcei şi a binelui din regatul meu lombardo-veneţian.

Ştiindu-'mi bine datorinţa de a păstra bunul nepreţuit al păcei pe seama popoarelor mele şi a Europei, am păşit cu răbdare şi în contra acestor duşmănii.

Această răbdare n'am perdut-o nici atunci, când am fost silit în timpul din urmă sĕ iau mĕsurile de lipsă pentru asigurarea în contra agitaţiunei celei peste mĕsură ce sĕ face la marginele ţĕrii mele italiene şi în lăuntrul ei, şi aceste mĕsuri sĕ foloseau de nou pentru a mări păşirile duşmănoase.

Luând în dreaptă socotinţă binevoitoarea mijlocire a puterilor mari amice pentru susţinerea păcei, m'am învoit sĕ iau parte la congresul celor cinci puteri mari.

Cele patru puncte ale guvernului regesc din Marea-Britanie, cari erau propuse de basă pentru desbaterile congresului şi au fost comunicate guvernului meu, le-am primit în condiţiuni, cari puteau fi acomodate spre a promova pacea adevĕrată, sinceră şi durabilă.

Fiind convins, că din partea guvernului meu nu s'a făcut nici cel mai mic pas prin care s'ar putè conturba pacea, am propus totdeodată şi dorinţa, ca înainte de toate sĕ se desarmeze puterea care e causa turburărilor şi a pericolului de a strica pacea.

La stăruinţele puterilor amice m'am învoit în urmă şi la aceea, sĕ se facă desarmare generală.

Mijlocirea aceasta s'a sdrobit de neputinţa de a putè accepta condiţiunile de cari îşi legase Sardinia învoirea sa.

Astfel a mai rĕmas un singur pas pentru susţinerea păcei. Eu am făcut propunere de-adreptul guvernului regesc al Sardiniei, sĕ pună armata pe picior de pace şi sĕ concedieze pe voluntari.

Sardinia n'a corĕspuns acestei dorinţe. Prin aceasta a sosit epoca în care sĕ se realiseze dreptul numai prin deciderea armelor.

Am dat ordin armatei mele sĕ între în Sardinia!

Cunosc însemnătatea acestui pas, şi dacă am simţit vre-odată că-'mi sûnt grele grijile unui regent, le simţesc acum. Rĕsboiul e viţiul omenirei. Eu vĕd şi mĕ doare inima când cuget, că la mai multe mii din credincioşii mei sudiţi le este ameninţată viaţa şi

http://statuldacia.info

averea. Simţesc adânc, ce probă dureroasă e rĕsboiul pentru imperiul meu, acum când înaintează pe drumul unei desvoltări interne regulate, pentru care are lipsă de pace îndelungată.

Însĕ inima unui monarch trebue sĕ tacă când e vorba de onoare şi datorinţă.

La marginea imperiului stă duşmanul înarmat, în legătură cu partida revoluţiei generale şi cu planul deschis de a ocupa pentru sine posesiunea Austriei în Italia.

Întru ajutorul acestui duşman îşi pune în mişcare trupele domnitorul Franciei, care sub pretexte bagatele s'a amestecat în trebile peninsulei italiene, cari regulate sûnt după drepturile internaţionale, şi câteva trupe ale acestui domnitor din Francia au şi trecut peste frontierele Sardiniei.

Au mai trecut timpuri critice peste coroana ce am moştenit-o fără maculă dela strămoşii mei!

Glorioasa istorie a patriei noastre e martoră, că providenţa, atunci când umbrele unei rĕsturnări ce ameninţă cele mai înalte bunuri ale omenirei ameninţa a se estinde peste o parte a lumei, — de multe-ori a folosit sabia Austriei, ca sĕ alunge cu ascuţişul ei umbrele.

Ne aflăm earăşi în ajunul unor vremi, în cari rĕsturnarea tuturor lucrurilor esistente nu sĕ mai intreprinde numai de cătră secte, ci voeşte sĕ se rĕspândească în lume din partea tronurilor.

Dacă sûnt silit sĕ pun mâna pe sabie, e o sfinţenie ca sĕ apĕr onoarea şi dreptul cel bun al Austriei, precum şi drepturile tuturor popoarelor şi ale statelor şi bunurile cele mai sfinte ale omenirei.

La voi apelez, popoarele mele cari prin credinţa voastră cătră străbuna casă domnitoare aţi fost de model pentru popoarele de pe faţa pământului. La voi apelez, ca cu înăscuta voastră credinţă, alipire şi promptitudine de jertfire sĕ-'mi staţi în ajutor în această rĕsboire. Ear' fiilor vostri, pe cari 'i-am chemat în rîndurile armatei mele, trimit salutarea mea de arme, şi cu superbie puteţi privi la ei, căci în mânile lor sĕ înalţă în onoare vulturul Austriei.

Lupta noastră e dreaptă. O începem cu curaj şi cu încredere.

Sperăm că în lupta aceasta nu vom fi singuri.

Pământul pe care ne batem e udat şi cu sângele fraţilor Germani, atunci când a ajuns sĕ fie un propugnal al lor, pe care-'l ţin până în ziua de astăzi. Acolo 'şi-au început jocul inimicii astuţi ai Germaniei, când voiau sĕ-'i nimicească puterea internă.

http://statuldacia.info

Simţirea unui astfel de pericol străbate şi acum prin statele Germaniei, dela colibă până la tron, dela o margine până la ceealaltă.

Vorbesc ca principe în confederaţia germană, dacă vĕ atrag atenţiunea asupra pericolului universal şi dacă vĕ aduc aminte de glorioasele zile în cari Europa are sĕ mulţumească entusiasmului general scutirea sa.

Cu Dumnezeu pentru patrie!

Dat în capitala şi reşedinţa mea *Viena,* în 28 Aprilie 1859. *Francisc Iosif* m. p.“

Tot din acest incident a fost adresat armatei de sub comanda generalului de artilerie *Gyulai* următorul *înalt ordin:*

II. — „După osteneli deşerte de a păstra pacea pentru imperiul meu, — fără a pune sub întrebare demnitatea acestuia, — mĕ aflu silit sĕ recurg la arme.

Cu confidenţă concred bunul drept al Austriei mânilor celor mai bune şi probate, mânilor bravei mele armate.

Credinţa şi vîrtutea ei, disciplina esemplară, dreptatea lucrului pentru care sĕ luptă şi un trecut plin de glorie, îmi garantează succesul.

Soldaţi ai armatei mele! La voi e rîndul acum a lega victoria de pe întinatele stindarde ale Austriei. Păşiţi în luptă cu Dumnezeu şi cu încrederea împĕratului vostru. *Francisc Iosif* m. p.“

Un alt *ordin* a fost adresat *armatei,* în terminii următori:

III. — „Luând astăzi suprema comandă nemijlocită asupra armatei mele în contra inimicului, vreau a continua în fruntea bravelor mele trupe lupta pe care Austria a fost silită a o primi, pentru onoarea şi bunul seu drept.

Ostaşilor! Aderenţa voastră cătră mine, bravura dovĕdită atât de strălucit îmi garantează, că sub comanda mea veţi secera aceleaşi resultate pe cari le aşteaptă ţeara dela noi.

Verona, 18 Iunie 1859. *Francisc Iosif* m. p.“

Norocul n'a favorisat trupelor împĕrăteşti, şi astfel s'a impus legarea păcii. Faptul acesta a fost adus la cunoştinţa trupelor prin următorul:

IV. *Ordin preaînalt de zi.*

— „Răzimat pe bunul meu drept am păşit în luptă pentru sfinţenia tractatelor, contând pe însufleţirea popoarelor mele, pe bravura armatei mele şi pe aliaţii naturali ai Austriei. Pe toate popoarele mele le-am aflat gata spre ori-ce jertfă. Luptele sângeroase

http://statuldacia.info

au arĕtat lumii de nou inimositatea nobilă şi despreţuirea morţii din partea bravei mele armate, care luptându-se în numĕr mai mic, după-ce mii de ofiţeri şi soldaţi 'şi-au sigilat cu moarte credinţa datoriei lor, — nefrîntă în putere şi curagiu aşteaptă continuarea rĕsboiului.

Fără aliaţi fiind, mĕ plec împrejurărilor nefavoritoare *politice,* faţă cu cari înainte de toate mi sĕ impune datorinţa a nu pretinde îndeşert sângele soldaţilor mei, precum nici jertfele popoarelor mele.

Încheiu *pacea,* basându-o pe linia *Mincio.* Din toată inima mulţumesc armatei mele. Ea a dovedit de nou cât de necondiţionat pot conta pe ea în luptele viitoare. *Francisc Iosif* m. p.“

Popoarelor din monarchie încă a fost adresat un manifest. Era următoriul:

V. »*Cătră popoarele mele!*

Deşărtându-se mĕsura concesiunilor ce sĕ puteau face şi împăca cu demnitatea coroanei, cum şi cu onoarea şi binele ţĕrei, şi nimicindu-se toate încercările unei înţelegeri în calea păcei, — nu rĕmâne altă alegere, ci aceea ce nu sĕ poate încunjura devine îndatorire.

Datorinţa aceasta m'a pus în lipsa cea amară sĕ provoc popoarele mele la jertfe nouĕ şi grele spre a putè păşì pe câmpul luptei pentru apărarea celor mai sfinte bunuri ce le au.

Credincioasele mele popoare preîntîmpinară provocarea mea, şi adunându-se cu inimă în jurul tronului aduseră jertfe de tot soiul, cerute de împrejurări, cu o promptitudine, care meritĕ a mea mulţumitoare recunoştinţă, şi care mai înalţă, posibil fiind, a mea aplecare internă spre dînsele, însuflându-'mi încredinţarea, că causa dreaptă, pentru a cărei apărare bravele mele armate au mers cu însufleţire la luptă, va devenì totodată şi învingătoare.

Durere însĕ, că urmarea nu a corespuns aşteptărilor nutrite în de comun şi ursita armelor nu ne-a zimbit nouĕ.

Brava armată austriacă a dovedit şi de astă-dată cu atâta strălucire recercatul seu curagiu eroic şi neasĕmĕnata ei perseveranţă, încât a câştigat admiraţia comună, chiar şi din partea duşmanului, aşa, că îmi serveşte de dreaptă mândrie a fi comandant suprem peste o astfel de armată, şi patria armatei are sĕ-'i mulţumească, pentru-că a apărat cu atâta tărie onoarea steagurilor austriace, păstrându-o cu atâta curăţenie.

Tot aşa fără îndoeală evidentă e şi fapta, că contrarii nostri pe lângă cele mai încordate silinţe şi pe lângă întrebuinţarea prea-

http://statuldacia.info

nnmëroaselor lor isvoare de ajutor, pregătite încă de timpuriu pentru lovirea precugetată, chiar şi cu preţul de jertfe înfricoşate, nu au fost în stare sĕ câştige o învingere hotărîtoare, ci numai foloase, în vreme ce armata Austriei, neclintită în tăríe şi curagiu, sĕ afla într'o stare, pe care păstrându-o, îi stătea în putinţă de a smulge poate earăşi dela duşman foloasele câştigate.

Însĕ a năzui după aceasta s'ar fi cerut nouĕ jertfe, şi de bună seamă nu mai puţin sângeroase decum au fost acelea cari sĕ făcură până acum, şi cari umplură inima mea de profundă întristare.

În astfel de împrejurări datorinţa mea de regent îmi demandă earăşi sĕ iau în conştiinţioasă privire îmbierile de pace ce mi-se făceau.

Opintirea, care ar fi fost cerută de continuarea rĕsboiului, ar fi trebuit sĕ fie atât de mare, încât eram silit a pretinde dela credincioasele ţĕri de coroană ale monarchiei alte prestaţiuni, în avere şi în sânge, cu mult mai precumpĕnitoare decât fuseseră cele de până atunci. Şi cu toate acestea, resultatul ar fi rĕmas îndoelnic, după-ce m'am înşelat atât de amar în întemeiatele mele speranţe, cumcă în lupta aceasta, întreprinsă nu numai pentru bunul drept al Austriei, nu voiu rĕmânè numai singur.

Pe lângă toată călduroasa împărtăşire ce, recunosc cu mulţumită că a aflat dreapta noastră causă în partea cea mare a Germaniei, atât la guverne cât şi la popoare, confederaţii nostri cei mai vechi şi cei mai naturali n'au voit sĕ recunoască ce mare însemnătate poartă cu sine marea întrebare a zilei.

În urmarea aceasta Austria ar fi trebuit sĕ preîntimpine isolată evenimentele ce erau sĕ vină, a căror seriositate putea sĕ crească pe fiecare zi.

Drept aceea, eşind onoarea Austriei neatinsă din luptele acestui rĕsboiu, prin eroicele silinţe ale bravei sale armate, m'am determinat, cedând raporturilor politice, a aduce o jertfă restaurărei de pace şi a aproba preliminariile ce s'au compus pentru prepararea încheerei ei, convingêndu-ne, cumcă prin o coînţelegere cu împĕratul Francilor de-adreptul, cu înlăturarea a ori-cărui amestec de persoane de a treia mână, la toată întêmplarea erau sĕ se câştige condiţiuni mai puţin nefavoritoare decât cari, întrând în desbatere cele trei puteri mari, cari nu luaseră parte la luptă, ar fi fost a sĕ aştepta dela unirea între ele cu privire la proiectele de mijlocire, susţinute de gravitatea morală a conţelegerei lor.

http://statuldacia.info

Durere însĕ, că nu s'a putut încunjura ca sĕ nu se desmembreze partea cea mai mare a Lombardiei de cătră totalitatea statului împĕrătesc.

Din contră, inimei mele trebue sĕ-'i cadă bine vĕzênd binecuvêntările de pace, asigurate pentru iubitele mele popoare, şi acestea pentru mine au îndoită valoare, pentru-că-'mi vor acorda comoditatea cerută de a da toată atenţiunea şi diligenţa mea fără turburare spre energica deslegare a problemei ce mi-s'a propus, de a întemeia cu durabilitate buna stare internă şi puterea în afară a Austriei, prin corespunzĕtoare desfăşurare a bogatelor ei puteri spirituale şi materiale, precum şi prin îndreptări în legislaţiune şi administraţie, la timpul cuvenit.

Precum au stătut cu credinţă lângă mine popoarele mele în zilele acestea de serioase cercări şi jertfiri, aşa sĕ-'mi ajute şi acum prin a lor prevenire plină de încredere a înainta lucrurile de pace, susţinênd prin aceasta realisarea binevoitoarelor mele cugetări.

Bravei mele armate 'i-am comunicat într'un ordin special de comandă recunoştinţa şi mulţumirea mea, ca al ei comandant suprem.

Astăzi reînoesc esprimarea acestor sentimente, când vorbind cătră popoarele mele mulţumesc fiilor lor, cari pentru Dumnezeu, pentru împĕrat şi pentru patrie s'au dus la luptă, şi le mulţumesc pentru curajul lor eroic pe care 'l-au dovedit, — ear' despre neuitaţii mei consoţi de arme, cari, durere, nu s'au mai reîntors din această luptă, îmi aduc aminte cu durere sufletească. *Laxenburg,* 15 Iulie 1859. (L. S.) *Francisc Iosif* m. p." —

*

Desastrul de pe câmpul de luptă din Italia a adus cu sine o schimbare în guvernul ţĕrii, care a fost totodată o schimbare în sistemul de guvernare.

În *22 August* 1859 au adus adecă foile din Viena ştirea, că M. Sa a numit pe contele *Rechberg* ministru-preşedinte, lăsându-'i în grije şi resortul afacerilor esterne ce-'l avea până acì. Baronul *Bach* a fost dispensat dela conducerea ministerului de interne, numit fiind representant estraordinar al curţii la Roma. Ministru de interne a fost numit contele *Goluchowski,* ear' ministru de poliţie baronul *Hübner.*

Guvernul nou a fost bine primit în ţeara întreagă. Sĕ aştepta mult bine dela el. Schimbarea aceasta de guvern a provocat şi o mare sensaţie, pentru-că a fost primul cas, că guvernul s'a schimbat

http://statuldacia.info

în mod radical. Până aci, zece ani de-arîndul, se făceau numai schimbări particulare de persoane, dar' de astă-dată s'a făcut schimbare de *direcţie politică.* Esplicarea e uşoară, dacă ne cugetăm la faptul, că un guvern absolutistic nu represintă ideile şi programul seu, ci ideile şi programul coroanei. Guvernul *Rechberg* a venit însă la putere cu un program propriu, fie că programul a fost *iniţiat,* sau numai *aprobat* din partea coroanei. Trebue să mai adaogăm, că tot cu această ocasiune ministerul de rĕsboiu a trecut în mânile archiducelui *Sigismund,* şef suprem al armatei austriace, căruia 'i-s'a dat de locţiitor generalul de divisie, cavaler de *Stainінger.*

Programul noului guvern era următorul:

1. Îmbunătăţirea stărei financiare şi o controlă mai strĕbătĕtoare a aceleeaşi în toate ramurile administrative, civile şi militare.

2. Recunoaşterea *autonomiei şi a liberei esercieri a religiei* pentru coreligionarii acatolici, un lucru ferbinte şi cu tot dreptul dorit din partea milioanelor de concetăţeni, mai vîrtos dela publicarea concordatului încoace, din care s'a vĕzut, că catolicii au câştigat libertăţi mai mari decât s'au dat celoralalte confesiuni religioase. Dar' acum bucurându-se tŏţi de o egalitate deplină a drepturilor religioase, nu vor mai avea causă să se pismuească unii pe alţii. Restaurarea autonomiei va face deci mare plăcere mai ales *protestanţilor,* cari îşi primesc vechiul lor drept istoric.

3. Regularea raporturilor Evreilor ca cetăţeni, conform împrejurărilor din fiecare provinţă de care s'au ţinut.

4. Legea comunală, — a cărei înfiinţare încă să aşteaptă cu dor, — să va pune în aplicare cu colaborarea bărbaţilor încredinţaţi (deputaţi) din toate clasele societăţii, şi earăşi după trebuinţele fiecărei ţĕri. O mulţime de chestii ale poporului, cari apucaseră a să da pe mânile oficiolatelor împĕrăteşti, să vor reîntoarce earăşi la diregĕtoriile comunale, şi încă pe cât să poate, — *autonome.*

„Acestea sûnt însă numai *unele* puncte din programul guvernului, — scria *Wiener Tagblatt,* — căci sûnt multe reformele pe cari voeşte guvernul să le întroducă, cum e de es. *deschiderea unor fel de camere, pe basa unui statut, regularea tiparului,* şi altele.“ —

Despre ministrul de culte să vorbea, că are intenţiunea să spijinească literatura şi cultivarea *limbilor în fiecare ţeară.*

În curênd a urmat o ordonanţă a ministrului de culte, prin care desfiinţează dispoziţia, ca limba de propunere să fie în gimnasii esclusiv cea germană. A fost primită cu mare bucurie şi vie plăcere

http://statuldacia.info

în toate părţile monarchiei. În aceasta să vedea manifestată dorinţa guvernului de a să da ocasiune, ca fiecare limbă şi literatură să progreseze pe linii mari, în spiritul dreptului egalităţii.

Noul guvern *Rechberg* a adus la vieaţă nouă întâiu *presa* din imperiul austriac. Până aci presa austriacă putea să scrie despre toate chestiile din lume, numai despre cele interne nu. Aşa întocmise lucrurile vestitul sistem al lui *Bach*. Măsurile luate de noul guvern, ca presei să-'i se dee mai mare libertate, a produs o însufleţire enormă în presă. Dela 23 August 1859 ziarele nu mai erau supuse censurei poliţiale, ca sub *Bach*.

Cu privire la reformele ce guvernul *Rechberg* avea să le introducă în monarchie, *Wanderer,* ziar cu trecere pe atunci, scria următoarele:

— „După zece ani de încercări de reformare, stăm tot acolo unde am stat înainte cu zece ani, căci din experimentele făcute nici unul n'a succes, cu privire la ţările monarchiei. Planuri foarte minunate în teorie, când a fost să se aplice la diferite ţări şi naţiuni, s'au dovedit a fi un fel de haină croită pentru *un* anume corp, pe care voieşti ca se o îmbrace multe corpuri, diferite. Cu toate acestea, cei zece ani sînt plini de învăţătură. Acum bărbaţii din fruntea afacerilor pot cunoaşte, că în cele mai multe dintre chestiile ţărilor şi ale naţiunilor *au fost informaţi foarte rĕu,* că ţările şi naţiunile din monarchia austriacă nu să pot organisa *după teorii,* ci numai cu făclia în mână, luată din experienţă şi din istoria fie-cărei ţări şi a fie-cărei naţionalităţi. Că egalitatea de drepturi a *naţiunilor*, a *confesiunilor* şi a *persoanelor,* nu poate să stee numai pe hârtíe, ci trebue considerată de pilastru pe care are să se clădească întregul.

Acestea nu sînt principii nouă, pentru-că în teorie au fost recunoscute şi până acuma.

Dar vorba e, să se pună în lucrare, să se scoată din condica legilor în vieaţa practică, să se dee dovezi, că într'adevĕr îţi zace la inimă, ca cuvêntul să se facă trup. Pe calea aceasta să va restaura încrederea fericitoare între guvern şi guvernaţi, care va înlesni de minune lucrările anevoioase ale guvernului. Încrederea însă să câştigă pe calea cea mai scurtă, dacă întru toate *vei asculta şi pe cei interesaţi,* în toate chestiile, pentru-că numai ei pot să ştie unde-'i strînge şi unde-'i doare, ei îşi cunosc păsurile şi nevoile, prin urmare ei şi le pot împărtăşi mai clar şi mai adevĕrat. *Lăsaţi-'i pe toţi să*

http://statuldacia.info

poată vorbì, şi atunci urmările fericitoare vĕ vor mângăia şi vĕ vor pune în mirare«.

*

Ca un act de mare însemnătate, sevîrşit de guvernul *Rechberg*, trebue privită patenta împĕrătească din *1 Septemvrie* 1859, prin care li sĕ dă bisericelor protestante, adecă celei reformate-calvine şi celei elvetice-luterane din Ungaria, Croaţia şi Slavonia, Voivodina, Banatul-timişan şi graniţa militară, — *autonomie bisericească.* Prin patenta aceasta împĕrătească sĕ sancţionează şi sĕ aduc la vieaţă toate drepturile protestanţilor din ţĕrile de sub coroana sfântului Ştefan, precisate în articolul de lege XXIV. din 1791 şi III. din 1846.

Evangelicii şi reformaţii au ajuns prin aceasta la limanul dorinţelor lor, căci suveranul, faţă de biserica lor nu 'şi-a reservat alt drept decât dreptul supremei inspecţiuni, care 'i-se compete din natura suveranităţii şi după conceptul tuturor legislatorilor din lume.

Românii au luat cu vie bucurie act despre acest favor acordat protestanţilor, pentru-că credeau că în scurt timp li-se va da şi lor o asemenea autonomie.

Imediat după publicarea acestei patente, presa a început sĕ vorbească şi despre autonomia bisericei gr.-ort. (pentru Românii şi Sêrbii din Ardeal, Banat, Ungaria, Slavonia, Bucovina), şi anume, în mod foarte favorabil. *Pester Lloyd* era bine informat în causă, şi publica date esacte statistice despre numĕrul credincioşilor acestei biserici. Natural, că mişcarea era mare şi printre Români, în sînul cărora creştea dorinţa de a ajunge şi ei la fericirea de care au fost împărtăşiţi protestanţii, cu atât mai vîrtos, că diferinţă e numai *în dogme,* adecă în ritul bisericesc şi în simbolul credinţei, ear' în *administraţia* bisericească, aşa cum corespunde ea vechilor aşezăminte bisericeşti, stau foarte aproape una de alta aceste două biserici, fiind-că protestanţii au *reformat* biserica lor în înţelesul bisericei vechi, pe base constituţionale şi *sinodale.*

Românii aveau deci mari speranţe, că vor fi surprinşi şi ei cu o asemenea patentă împĕrătească, — dar' pentru ei coroana 'şi-a reservat determinarea pentru mai târziu.

Chiar şi numai din cele înşirate sĕ vede, că sub guvernul *Rechberg* sĕ începuse o nouă vieaţă publică pe toate terenele. Presa, cu toate-că zece ani a fost ţinută în lanţ, avea o ţinută admirabilă. Sĕ ferea a face responsabile *persoanele* pentru relele din trecut, ci le

http://statuldacia.info

atribuia — *împrejurărilor*. Pe lângă presa periodică, care dădea guvernului tot ajutorul posibil, apăreau acum din când în când şi broşuri politice, de cuprins foarte important. Astfel a fost broşurica: »*Pacea dela Vilafranca şi monarchia austriacă*« în care se cuprindea următorul program pentru satisfacerea dorinţelor tuturor popoarelor din Austria:

1. Libertate perfectă de presă, pentru-că această libertate este semnul, că guvernul are încredere în sentimentele sănětoase ale popoarelor. Presa, condusă înţelepţeşte, descopere o grămadă de lipsuri, neajunsuri şi rătěciri, dar' totodată deşteaptă patriotismul şi devotamentul şi justifică politica statului în ochii străinătăţii. Pe când din contră, frica de poliţie, ca să nu poţi scrie nimic, strică statului în loc să-'i folosească.

2. Egalitatea tuturor confesiunilor religioase.

3. Dreptul de a studia liber ori-unde.

4. Publicitate în procedura penală, astfel, ca tribunalele să nu fie jenate întru nimic.

5. Statute constituţionale cu diete sau parlamente cu deputaţi aleşi de proprietarii de pământ, de cetăţenii cu stare mijlocie, sau de burghezi şi de industriaşi. Numai astfel să pot satisface dreptele cereri ale *naţionalităţilor*. Legea fundamentală are să fie *unitatea politică*, ear' nu *contopirea naţionalităţilor într'o singură naţionalitate*. Esistenţa naţionalităţilor *să fie tocmai recunoscută prin lege*, ear' desvoltarea lor să fie ajutorată din partea statului, ca să-'şi cultiveze *limba naţională*. Prin aceasta unitatea politică a statului câştigă, nu perde. — — —

Din partea ministrului de interne *Goluchowski* (conte) s'a dat circular cătră guvernatorii tuturor ţărilor din monarchie, în care li-se cerea *respectarea naţionalităţilor, a datinelor şi moravurilor lor*, rapoarte adevărate şi fidele despre *dorinţele publice*. purtare onestă dar' bărbătească din partea funcţionarilor faţă de popor, resolvarea grabnică a afacerilor, câştigarea încrederei poporului, delăturarea funcţionarilor lipsiţi de tact şi nedestoinici ori nepopulari, şi *constrîngerea funcţionarilor publici să înveţe limba naţionalităţilor din jurul lor*. (Circularul e datat din *25 August* 1859.)

Presa a primit cu bucurie circularul, ca un nou semn, că după provisoriatul sterp de zece ani, acum să vor pune basele unei organisări interne stabile şi corespunzětoare intereselor tuturor claselor popoarelor din monarchie.

http://statuldacia.info

Schimbarea făcută în sistemul de guvernare a încurajat de nou pe Maghiari şi 'i-a făcut să înceapă pe la finea anului o acţiune energică şi intensivă în presa din străinătate, făcênd în ea propagandă pentru dobândirea de *drepturi naţionale,* astfel, ca limba lor să fie limba diplomică şi limba oficială în vieaţa publică a Ungariei autonome.

Şi aşa au trecut peste noi şi cei zece ani de absolutism, o epocă din care multe am învĕţat, şi multe au învĕţat şi Maghiarii, dar' durere, ei prea iute le-au uitat toate.

La finea acestei epoce, în numĕrul din urmă al »*Gazetei Transilvaniei*« de pe anul 1859, înţeleptul *Bariţiu* făcea asupra situaţiei următorul bilanţ:

— „Cu ce ne-am ales noi, Românii? . . . Am făcut un pas înainte spre îmbunătăţirea cea adevĕrată ear' nu numai închipuită a sorţii noastre? Făcutu-ne-am peste tot mai buni sau mai rĕi? Ne iubim sau ne urîm mai mult ca mai nainte? În ce mĕsură ne mai românisarăm sau ne corcirăm? Câştigat-am ori perdut-am din stima şi devotamentul cătră limba noastră naţională rĕmasă moştenire de ani două mii? Ajuns-am oare a fi mai înţelepţi, pentru-ca să ne ştim înălţa mai presus de ori-ce prejudiţii şi să putem alege între oamenii de bun cuget şi între scamatorii credulităţii noastre, cari strigă mereu: doamne, doamne?

În cele din urmă, nu cumva încă nici cu începutul anului 1860 să nu ştim, că *fără şcoală,* fără îmbunătăţirea stării noastre materiale nici-odată nu vom putè sta alături cu popoare înaintate, şi că *solidaritatea morală, tăria de caracter naţional şi nobilitatea sentimentului are să fie basa esistenţei noastre??*«. — —

Cuvinte înţelepte, cari în mare mĕsură să potrivesc şi astăzi la adresa noastră!

Dar' să încheiem epoca aceasta, pentru a trece (în volumul următor) la descrierea unei epoce mai înveselitoare, plină de nou de acţiune naţională şi de fapte înălţătoare de inimi.

http://statuldacia.info

REGISTRUL

documentelor mai însemnate, publicate în volumul prim al »*Cărţii de Aur*«, cu indicarea isvoarelor de unde sûnt împrumutate.

Pag. 9. Diploma principelui din Ardeal, *Rákóczy György*, prin care numeşte metropolit al Românilor pe *Stefan Simoniu*. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, Braşov, anul 1851, numĕrul 18.)

Pag. 16. Diploma metropolitului *Stefan Simoniu* despre sĕvîrşirea actului de hirotonire asupra lui *Partenie*, episcopul din Muncaciu. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 19.)

Pag. 16. Diploma principelui din Ardeal, *Rákóczy György II.*, prin care *Sava Brancovici* vine numit metropolit al Românilor. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 19.)

Pag. 22. Diploma *leopoldină*. (Din „Chestiunea română în Transilvania şi Ungaria“, de *Eugen Brote*. Bucureşti, 1895, Anexe, pag. 24.)

Pag. 35. Conclusul sinodului bisericesc, ţinut în 21 Martie 1697, referitor la acceptarea unirei bisericei române cu cea catolică. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 20.)

Pag. 37. Manifestul cardinalului *Kolonics*, dat în chestia *unirii*, în 2 Iunie 1698. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 21.)

Pag. 39. Diploma împĕratului Leopold I., dată în chestia *unirii*, la 16 Februarie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 22.)

http://statuldacia.info

Pag. 41. Regulamentul guvernului din Transilvania, dat cu privire la *unirea* Românilor, în 26 Septemvrie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 22.)

Pag. 43. Protestul metropolitului *Atanasiu,* datat din 30 Septemvrie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 22.)

Pag. 43. Decretul împĕratului Leopold I. în chestia *unirii,* datat din 12 Decemvrie 1699. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 22.)

Pag. 45. Actul sinodului mare despre acceptarea *unirii,* compus în 5 Septemvrie 1700. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 23.)

Pag. 46. Regulamentul disciplinar votat din partea sinodului în 14 Septemvrie 1700. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 23.)

Pag. 49. Diploma împĕratului Leopold I. despre întărirea şi decorarea lui *Atanasiu,* ca »*episcop al naţiunei române*«. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 24.)

Pag. 50. A doua diplomă leopoldină, datată din 14 Martie 1701. (Din opul „Părţi alese din istoria Transilvaniei“ de *George Barițiu,* Sibiiu, 1889, volumul I., pag. 216—218.)

Pag. 52. Ursoriul împĕratului Leopold I., adresat guvernului în 13 Februarie 1702 în chestia publicării resoluţiunilor date în favorul Românilor. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, numĕrul 24.)

Pag. 89. Ordinul consiliului de rĕsboiu al curţii dela Viena, adresat comandei generale militare din Timişoara la 14 Aprilie 1773. (Copie din archiva curţii dela Viena, despărţĕmêntul »*Consiliul de rĕsboiu*«, numĕrul 108 şi 491, anul 1773.)

Pag. 90. Alt ordin al consiliului de rĕsboiu, datat din 2 Aprilie 1774. (Copie din archiva curţii dela Viena, despărţĕmêntul »*Consiliul de rĕsboiu*«, numĕrul 407, anul 1774.)

Pag. 91. Plânsoarea clerului şi a naţiunei ilirice, datată din 27 Ianuarie 1778. (Copie de pe originalul din archiva curţii dela Viena, despărţĕmêntul »*Consiliul de rĕsboiu*«, numĕrul 688, anul 1778.)

http://statuldacia.info

Pag. 114. *Supplex libellus Valachorum.* (Traducere din broşura latină, apărută în Cluj 1791, cu tiparul lui Martin Hochmeister.)

Pag. 132. Rescriptul împăratului Leopold II., datat din 15 Maiu 1791, cu care trimite dietei din Transilvania suplica Românilor. (Din opul „Die politische Reformbewegung in Siebenbürgen“ de *Dr. Ferd. Ziglauer.*)

Pag. 133. Resoluţiunea dietei din Transilvania dată suplicei Românilor. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek,* vol. II., pag. 268—274.)

Pag. 140. Petiţiunea Românilor din părţile Aradului, înaintată domnitorului la 1814 în chestia numirii unui episcop român pe seama lor. (Din cartea „Metropolia Românilor ortodoxi din Ungaria şi Transilvania“ de *Dr. Ilarion Puşcariu,* colecţiunea actelor, pag. 3.)

Pag. 150. Rugămintea episcopilor *Moga* şi *Leményi,* aşternută dietei din Transilvania la anul 1842. (Copie de pe textul ciril, tipărit în broşură la anul 1842.)

Pag. 165. Petiţiune adresată Monarchului în anul 1846, în chestia episcopiei neunite a Ardealului. (Din ziarul „Gazeta Transilvaniei“, anul 1863, numĕrul 49.)

Pag. 187. Adresa dietei din Pojon, propusă de Kossuth şi votată în şedinţa din 3 Martie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, Sibiiu, anul 1848, numĕrul 22.)

Pag. 213. Apelul comitetului maghiar din Pesta, adresat Croaţilor în 31 Martie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848, numĕrul 31.)

Pag. 214. Rĕspunsul Croaţilor (contraproclamaţiune), dat în 12 Aprilie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“ anul 1848, numĕrul 39.)

Pag. 232. Protestul Românilor din Bihor în contra convocării congresului naţional sêrbesc la Neoplanta. (Din ziarul „Budapesti Hirlap“, anul 1848, numĕrul din 9 Maiu.)

Pag. 232. Proclamaţia patriarchului sêrbesc din Carloveţ, întitulata »*Cătră naţia românească dela naţia sêrbească*«, şi datată din 5/17 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea,* pag. 142 145).

Pag. 236. Protestul Românilor în contra ridicării metropolitului din Carloveţ la rang de patriarch. (Din ziarul „Budapesti Hirlap“, anul 1848, numĕrul din 27 Maiu).

http://statuldacia.info

Pag. 253. Proclamaţiunea lui *Aron Pumnul* în chestia întrunirii Românilor pe Dumineca Tomii 1848 în Blaj. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, volumul II., pag. 439—440.)

Pag. 257. Proclamaţiunea lui *Simeon Bărnuţiu* adresată poporului român în 25 Martie 1848. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, volumul II., pag. 446—447.)

Pag. 268. Circulariul consistorului din Sibiiu în chestia adunării naţionale din 3/15 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nic. Popea*, pag. 52.)

Pag. 269. Circulariul episcopului Leményi în chestia adunării naţionale din 3/15 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 53.)

Pag. 275. Vorbirea lui *Simeon Bărnuţiu*, rostită în catedrala din Blaj în 2/14 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 83—130.)

Pag. 334. Actele adunării naţionale din Blaj, ţinută la 3/15 Maiu (1848) şi zilele următoare. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 56 64.)

Pag. 339. Proclamaţiunea comitetului permanent naţional, ales de către adunarea din Blaj. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 64—65.)

Pag. 340. Proclamaţiunea episcopului *Şaguna*, dată în 4/16 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 79.)

Pag. 341. Circulariul episcopului Leményi, datat din 14 Iunie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pagina 77—79.)

Pag. 343. Înştiinţare despre hotărîrile luate în adunarea Românilor, ţinută la 9/21 Maiu 1848 în Pesta. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile.)

Pag. 344. Petiţiunea neamului românesc din Ungaria şi Banat către guvernul ţării. (Din „Cronica anului 1848“, Sibiiu, 1898, de *Dr. E. Dăianu*, pag. 59—61.)

Pag. 347. Convocarea lui *Eutimiu Murgu* la adunarea naţională din Lugoj, datată din 17 Iunie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu cirile.)

http://statuldacia.info

Pag. 350. Raport către guvernul ţĕrii despre ţinerea adunării naţionale din Lugoj. (Din ziarul „Amicul Poporului“, Pesta, anul 1848.)

Pag. 365. Petiţiunea naţiunei române, presentată Monarchului în 30 Maiu 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pagina 132—136.)

Pag. 369. A doua petiţiune a naţiunei române, presentată Monarchului în 18 Iunie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pagina 136—139.)

Pag. 372. Manifestul împĕratului Ferdinand către grăniţerii români. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile şi aflătoare în posesiunea mea.)

Pag. 373. Proclamaţiunea ministrului de interne, adresată poporaţiunei din Ardeal în 14 Iunie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile şi aflătoare în posesiunea mea.)

Pag. 375. Proclamaţiunea ministrului-president *Batyányi*, adresată Românilor în 28 Iunie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu litere cirile şi aflătoare în posesiunea mea.)

Pag. 379. Vorbirea palatinului *Ştefan*, cu care a deschis în 5 Iulie 1848 dieta din Pesta, din însărcinarea Monarchului. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848, numĕrul 71.)

Pag. 381. Adresa-rĕspuns, votată din partea dietei din Pesta şi înaintată Monarchului. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848.)

Pag. 385—392. Actul guvernului, prin care avisează pe *Şaguna*, că se învoeşte sĕ fie chemaţi şi alţi Români pentru a face parte din comisiunea *unionistă*. — Rĕspunsul lui Şaguna. — Recercarea guvernului, sĕ-'i numească Şaguna indivizi *de buze române* cari ar putè face parte din comisiune. — Actul guvernului prin care cei propuşi de Şaguna, în conţelegere cu episcopul Leményi, sûnt învitaţi de guvern se facă parte din comisiunea unionistă. — Raportul episcopilor Şaguna şi Leményi către guvern, despre avisarea celor învitaţi. — Şaguna se plânge către guvern, că presidentul comisiunei nu vrea sĕ primească în comisiune şi pe membrii români numiţi din partea guvernului. — Guvernul avisează pe Şaguna, că membrii comisiunei primesc diurnę şi spese de călĕ-

http://statuldacia.info

torie. — Conclusul comisiunei în chestia uniunei. — Al doilea conclus (modificator) luat din partea comisiunei în chestia uniunii. — Votul separat al lui *Şaguna*. (Toate actele acì înşirate se află *în original* în posesiunea mea.)

Pag. 393. Proiect de lege pentru asigurarea drepturilor cetăţeneşti pe seama naţiunei române. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, volumul II., pagina 561—563.)

Pag. 405. Rescript împĕrătesc, adresat banului din Croaţia, *Iellasich*, în 4 Septemvrie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848, numĕrul 98.)

Pag. 407. Manifestul banului *Iellasich*, adresat poporaţiunei croate. (Din opul „Părţi alese“ etc. etc. de *G. Bariţiu*, volumul II., pag. 230—233.)

Pag. 410. Proclamaţiunea banului *Iellasich*, adresată armatei din Ungaria. (Din opul „Părţi alese“ etc. etc. de *G. Bariţiu*, vol. II., pag. 233—234.)

Pag. 416. Petiţiunea adunării naţionale din *Orlat*, ţinută în 10 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *Nicolae Popea*, pag. 167—170.)

Pag. 421. Protocolul adunării naţionale din *Năsĕud*, ţinută în 13 şi 14 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 170—173.)

Pag. 426. Protocolul adunării naţionale din *Blaj*, ţinută în 25 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 174—176.)

Pag. 429. Proclamaţiunea comandantului militar *Puchner*, dătată din 9 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 177—178.)

Pag. 431. Manifest împĕrătesc, adresat popoarelor din Ungaria în 22 Septemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 179 183.)

Pag. 435. Manifest împĕrătesc, adresat în 25 Septemvrie 1848 popoarelor din Ungaria. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 183—184.)

Pag. 436. Manifest împĕrătesc, adresat armatei în 25 Sept. 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 184—185.

Pag. 437. Rescript împĕrătesc, adresat dietei ungare în 3 Oct. 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 185—187.)

http://statuldacia.info

Pag. 441. Apel adresat Românilor din partea lui Kossuth, în 10 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 187 190.)

Pag. 444. Declaraţia garnisoanei din cetatea Timişoarei. (Din cartea „Geschichte des Banats“ de *Lenhard Bohm*, pag. 367—368.)

Pag. 447. Scrisoarea comisarului guvernial, baronul Vay Miklós, către Şaguna, datată din 12 Octomvrie 1848. (Originalul se află în posesiunea mea.)

Pag. 448. Răspunsul dat baronului Vay din partea lui Şaguna. (Originalul se află în posesiunea mea.)

Pag. 451. Proclamaţiunea comitetului român de pacificaţiune, adresată Românilor la 8/20 Octomvrie 1848. (Din opul „Părţi alese“ etc. etc. de *George Barițiu*, vol. II., pag. 306—308.)

Pag. 454. Proclamaţiunea comitetului român de pacificaţiune, adresată în 8/20 Oct. 1848 naţiunei maghiare şi Săcuilor. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 190—193.)

Pag. 457. Proclamaţia comandantului militar din Ardeal, *Puchner*, dată la 6/18 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 193—195.)

Pag. 460. Circularul lui *Şaguna*, adresat eparchioţilor sei în 7/19 Octomvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 196—197.)

Pag. 461. Circularul episcopului *Leményi*, dat în 9/21 Oct. 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 197 201.)

Pag. 465. Circularul comitetului naţiunei române, dat în 20 Octomvrie n. 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea* pag. 203—208.)

Pag. 470. Actul prin care episcopul *Leményi* vine suspendat din postul avut. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 208.)

Pag. 473. Proclamaţiunea banului *Jellasich* către naţiunea croată, datată din 27 Octomvrie 1848. (Din ziarul „Siebenbürger Bote“, anul 1848.)

Pag. 474. Manifestul împărătesc din 16 Octomvrie 1848. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)

Pag. 476. Manifestul împărătesc din 19 Octomvrie 1848. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)

Pag. 477. Manifestul împărătesc din 20 Octomvrie 1848. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)

http://statuldacia.info

Pag. 481. Manifestul împĕrătesc din 7 Noemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 210—211.)

Pag. 483. Proclamaţiunea comitetului român de pacificaţiune, dată la 9/21 Octomvrie 1848. (Din „Părţi alese“ etc. etc. de *G. Bariţiu*, vol. II., pag. 770.)

Pag. 484. Proclamaţiunea generalului *Puchner*, dată în 26 Octomvrie 1848. (Din „Părţi alese“ etc. etc. de *G. Bariţiu*, vol. II., pag. 771.)

Pag. 485. Proclamaţiunea generalului *Puchner*, dată în 30 Noemvrie 1848. (Copie de pe o foaie volantă, tipărită cu cirile şi aflătoare în posesiunea mea.)

Pag. 486. Proclamaţiunea principelui *Windischgrätz*, comandantul suprem al armatei, dată în 13 Noemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 211—212.)

Pag. 489. Manifestul împĕratului Ferdinand, prin care anunţă la 2 Decemvrie 1848 că a abzis de tron. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 214—216.)

Pag. 491. Manifestul împĕratului Francisc Iosif I., prin care anunţă la 2 Decemvrie 1848 suirea sa pe tron. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 216—218.)

Pag. 493. Manifestul împĕratului Francisc Iosif I, adresat poporaţiunei din Ungaria. (Din ziarul oficial „*Wiener Zeitung*“, anul 1848.)

Pag. 495. Circulariul episcopului *Şaguna*, prin care comunică la 4/16 Decemvrie 1848 credincioşilor sei suirea pe tron a noului domnitor. (Copie de pe o foaie volantă, aflătoare în posesiunea mea.)

Pag. 497. Petiţiunea comitetului român de pacificaţiune, în chestia desfiinţării guvernului din Cluj. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1849, numerul 2.)

Pag. 502. Vorbirea lui *Şaguna*, rostită în adunarea naţională română din 28 Decemvrie 1848. (Din „memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 219—227.)

Pag. 510. Protocolul adunării naţionale române din 28 Decemvrie 1848. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 229—233)

Pag. 516. Alocuţiunea episcopului Şaguna, rostită în faţa Monarchului la 6 Februarie 1849. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 243—246.)

http://statuldacia.info

Pag. 519. Petiţiunea Românilor înaintată Monarchului la 25 Februarie 1849. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 247 250.)

Pag. 523. Constituţia imperiului austriac, octroată la 4 Martie 1849. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1849, num. 10 şi 11.)

Pag. 535. Memorandul delegaţiunei române, adresat guvernului la 5 Martie 1849. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 258—264.)

Pag. 541. Plânsoarea naţiunei române, înaintată Monarchului la 12 Martie 1849. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 264—266.)

Pag. 543. Memorandul Românilor, adresat guvernului la 23 Martie 1849 în chestia fundului regiu. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 267—268.)

Pag. 544. Protestul delegaţiunei române în chestia Voevodinei sârbeşti. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 287—288.)

Pag. 545. Ursoriul episcopului *Şaguna* în chestia resolvirei petiţiunilor române. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 311.)

Pag. 546. Adresa trimisă la 28 Aprilie 1849 generalului *Iellasich* din partea delegaţiunii române. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 312—314.)

Pag. 549. Proclamaţia comisariului guvernial *Csányi*, adresată Românilor. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, vol. II., pag. 719—720.)

Pag. 554. Proclamaţia conventului din Dobriţin referitoare la detronarea casei domnitoare. (Din „Memorialnl lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 288—303.)

Pag. 573. Scrisoarea lui Kossuth către deputatul Ioan Dragoş. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 307 311.)

Pag. 577. Scrisoarea lui Kossuth către Hatvani Imre. (Din opul „Părţi alese“ etc. etc. de *G. Baritiu*, vol. II., pag. 786.)

Pag. 579. Scrisoarea lui *Butean* către majorul Csuták. (Din „Amintiri din pribegie“ de *Ion Ghica*, Bucureşti, 1889, pag. 325 328.)

Pag. 582. Petiţiunea naţiunilor unite, înaintată guvernului la 26 Aprilie 1849. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 315—324.)

http://statuldacia.info

Pag. 592. Ursoriul națiunei române înaintat Monarchului la 26 Iunie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 331—334.)

Pag. 596. Petițiunea Românilor în chestia celor arestați în Principatele-române. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 325 327.)

Pag. 599. Al doilea ursoriu al Românilor presentat Monarchului la 18 Aprilie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 334—341.)

Pag. 606. Rĕspunsul guvernului dat lui Șaguna la 18 Iulie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 341—343.)

Pag. 607. Replica Românilor, datată din 30 Iulie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 343 347.)

Pag. 613. Proiectul emigranților români în chestia asigurării drepturilor pe seama națiunii române. (Din „Amintiri din pribegie“ de *Ion Ghica*, pag. 293 295.)

Pag. 614. Proiect de pacificațiune, legat la 14 Iulie 1849 între emigranții români și guvernul maghiar. (Din „Amintiri din pribegie“ de *Ion Ghica*, pag. 372—375.)

Pag. 619. Legea despre drepturile naționalităților, votată în 21 Iulie 1849 în Seghedin. (Din opul „A román nemzetiségi törekvések története“ de *Dr. Jancsó Benedek*, vol. II., pag. 765—766.)

Pag. 622. Petițiunea delegațiunei române în chestia ridicării lui *Patrichie Popescu* la rang de episcop al Vêrșețului. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 355—357.)

Pag. 623. Petițiunea delegațiunei române în chestia despărțirei hierarchice. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 385—389.)

Pag. 628. Petițiunea delegațiunei române în chestia înființărei unei academii de drept române. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 360—363.)

Pag. 631. Petițiunea Românilor din părțile Aradului, înaintată la 15 Noemvrie 1849. (Din „Memorialul lui Șagnna“ de *N. Popea*, pag. 389—391.)

Pag. 636. Petițiunea Românilor din Banat, înaintată la 26 Noemvrie 1849. (Din „Memorialul lui Șaguna“ de *N. Popea*, pagina 391—392.)

Pag. 641. Rugarea episcopului *Erdélyi*, dată în Ianuarie 1850. (Din „Memorialui lui Șaguna“ de *N. Popea*, pag. 393—400.)

http://statuldacia.info

Pag. 649. Representaţiunea delegaţiei române, adresată guvernului în 10 Ianuarie 1850. (Din „Memorialul lui Şaguna“ de *N. Popea*, pag. 400—408.)

Pag. 658. Memorandul lui *Şaguna*, înaintat guvernului la începutul anului 1850. (Din „Metropolia Românilor“ de *Dr. Ilarion Puşcariu*, colecţiunea actelor, pag. 46—55).

Pag. 679. Petiţiunea Românilor, înaintată guvernului la 12 Aprilie 1850, în chestia trimiterii unui comisar în Transilvania. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, nr. 29.)

Pag. 680. Petiţiunea sinodului din Sibiiu, înaintată Monarchului la 10 Aprilie 1850. (Din „Metropolia Românilor“ de *Dr. Il. Puşcariu*, colecţiunea actelor, pag. 65—68.)

Pag. 683. Petiţiunea delegaţiei române în chestia stipendiilor. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“, anul 1851, nr. 30.)

Pag. 690. Vorbirea episcopului *Şaguna*, rostită în faţa ministrului de culte, în 21 Decemvrie 1850. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“.)

Pag. 693. Petiţiunea delegaţiunei române, înaintată Monarchului în 31 Decemvrie 1850. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“.)

Pag. 697. Rugarea grăniţerilor din Năsăud, înaintată Monarchului la 13 Martie 1851. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“.)

Pag. 706. Legământul Braşovenilor în chestia înfiinţării gimnasiului român. (Din „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“.)

Pag. 711. Patentele împărăteşti referitoare la desfiinţarea constituţiei din 4 Martie 1849. (Din „Gazeta Transilvaniei“ 1852, nr. 1 şi „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“ anul 1852, nr. 1.)

Pag. 729. Adresa lui Şaguna, înaintată Monarchului din incidentul neisbutirei atentatului lui Libényi. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, numĕrul 14.)

Pag. 730. Adresa Românilor din Munţii-Apuseni, compusă din acelaşi incident. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, nr. 19.)

Pag. 731. Adresă de omagiu, compusă în numele întregului popor român şi predată Monarchului la 25 Martie v. 1853. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, numĕrul 26.)

Pag. 732. Circulariul lui Şaguna în chestia fundaţiunei Francisc Iosif. (Din „Telegraful Român“, anul 1853, nr. 32.)

http://statuldacia.info

Pag. 737. Circulariul lui Șaguna, dat din incidentul căsătoriei Monarchului. (Din „Telegraful Român“, anul 1854, nr. 29.)

Pag. 743. Circulariul metropolitului *Șuluțiu,* dat din incidentul instalării sale. (Din „Vechia Metropolie“ de *N. Popea*, pagina 167—169.)

Pag. 747. Vorbirea directorului de gimnasiu din Brașov, *Gavril Muntean,* în care vestește, că gimnasiul a primit drept de publicitate. (Din „Telegraful Român“, anul 1856, nr. 23—25.)

Pag. 760. Rescript împărătesc despre grațiarea prisonierilor politici maghiari. (Din „Telegraful Român“, anul 1857, numĕrul 36.)

Pag. 761. Rescript împărătesc în chestia averilor confișcate dela revoluționarii maghiari. (Din „Telegraful Român“, anul 1857, numĕrul 41.)

Pag. 767. Manifestul comisiunei provisorie din București, prin care anunță că a luat conducerea țĕrii românești. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1858, numĕrul 67.)

Pag. 768. Manifestul aceleiași comisiuni, adresat armatei din țeara românească. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1858, nr. 67.)

Pag. 769. Manifestul comisiunei interimale din Moldova. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1858, numĕrul 69.)

Pag. 773. Vorbirea lui *M. Cogălnicean,* rostită în fața colonelului *Cuza,* după alegerea acestuia de domn al Moldovei. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numĕrul 4.)

Pag. 774. Vorbirea lui *Boerescu,* ținută în adunarea națională din București, la 24 Ianuarie 1859. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numĕrul 4.)

Pag. 777. Manifest împărătesc din 28 Aprilie 1859, referitor la întrarea trupelor austriace în Italia. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numĕrul 17.)

Pag. 780. Înalt ordin de zi despre încheierea pății cu Italia. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numĕrul 32.)

Pag. 781. Manifest împărătesc, adresat popoarelor Austriei în 15 Iulie 1859. (Din „Gazeta Transilvaniei“, anul 1859, numĕrul 34.)

Celelalte acte și documente, neînșirate aici, sûnt scoase asemenea din ziarele și revistele, române și strĕine, din zilele în cari au fost compuse.

http://statuldacia.info

http://statuldacia.info

ACTUL DE ACUSARE

în procesul de presă intentat volumului prim al *Cărții de Aur.* (*)

—*—

Dela procurorul reg. din Cluj. Numerul 8399 1902 k. ü.

Împreuna cu actele referitoare la cercetarea purtata în contra lui *Teodor V. Pacațian,* banuit a fi comis agitație, și cu considerare la decisul din 23 luna curenta, numerul 8529, al senatului de acusare dela tribunalul regesc din Cluj, prin care se decreteaza încheiata cercetarea, înaintez urmatoriul

act de acusare:

Ridic acusa în contra lui *Teodor V. Pacațian,* aflator pe picior liber, nascut în Ususeu, comitatul Timiș, de 50 ani, de lege gr.-ort., redactor, fara avere, cu educație corespunzetoare posiț'ei sale, nepedepsit, pentru *delict de agitație* prevezut în codul penal paragraful 172 punct 1 și 2, și pentru *delict de agitație* prevezut în paragraful 173, sevîrșite în modul precisat în paragraful 171, fiindca sub numele seu, ca autor, a aparut în Sibiiu, în tipografia societații pe acții *Tipografia,* în anul acesta, opul *Cartea de Aur, sau luptele politice naționale ale Românilor de sub coroana ungara* volumul I., în care se cuprind urmatoarele pàsage și espresiuni:

1. În capitolul *»Introducere«,* pe *pagina 5,* vorbind autorul despre esistența dintru început a Românilor aici, scrie așa:

> când din partea Maghiarilor, Sașilor și Secuilor s'a legat faimoasa *uniune a celor trei națiuni* în scopul de a nimicì pe Români și de a le rapì drepturile avute.
>
> Nu ne-au putut nimicí . . . . . Drepturile înse rapite ne-au fost, rînd pe rînd.

2. În capitolul *»Biserica română sub principii calvini«,* pe *pagina 9,* sĕ spune:

> Principele Rákóczy I., pe atunci domnitor al Ardealului, cu drept aproape dictatoric în biserica româna, vezênd energia șefului

*) Publicat în ziarele: »*Tribuna*« (Sibiiu, »*Gazeta Transilvaniei*« Brașov), »*Telegraful Român*« (Sibiiu) și »*Drapelul*« (Lugoj), anul 1902.

http://statuldacia.info

bisericei române a cautat să-'l delăture iute din post, ceea-ce 'i-a şi succes, cu observarea tuturor formelor, pentru-ca unii slabi de ânger din sinul bisericei române i-au dat mâna de ajutor, şi satisfacând dorinţei esprimate din partea acestui contrar al bisericei lor, au depus din scaun pe propriul lor metropolit.

Acest act ruşinator s'a întêmplat la 1643, când din ordinul principelui Rákóczy I. s'a întrunit în Alba-Iulia un sinod general bisericesc, în scopul ca se judece pe metropolitul *Ilie Joreste.* Sinodul 'l-a aflat *vinovat* şi 'l-a depus din metropolie, 'l-a lipsit chiar şi de popie, şi pentru a-'l puté da prada cu desevîrşire dorului de resbunare, 'l-a predat pedepsirei judecatoriei civile.«

3. În acelaşi capitol, pe *pagina 19 şi 20:*

Sinodul, amenințat de Calvini şi terorisat fara margini, a declarat *vinovat* pe metropolitul *Sava,* 'l-a destituit din demnitatea avuta, şi 'l-a dat pe mâna principelui *Apafi,* care 'l-a aruncat în temniţa, în castelul seu din *Blaj,* unde a fost tratat în modul cel mai neuman, suferind batai şi batjocuri din partea oamenilor lui Apafi.

Încercarea facuta din partea domnitorului ţerii româneşti, *Şerban Cantacuzino,* de a scăpa pe metropolitul *Sava* din mânile tiranului principe *Apafi,* a remas fara succes, şi metropolitul-martir a trebuit să sufere mai departe chinuri şi torturi, pentru-ca din Blaj a fost dus la *Vinţ,* unde a fost desbrăcat de hainele archiereşti, în semn de despopire, şi a fost aruncat de nou în temniţa, din care se scotea în toate Vinerile pentru a fi batut cu ciomege, până ce în cele din urma a murit moarte de martir al bisericei sale, al credinţei româneşti.«

. . . . . .

»Principele *Apafi* s'a înfuriat şi a ordonat, ca metropolitul să fie batut cu ciomege.

După *Sava Brancovici* au urmat în scaunul metropolitan din Alba-Iulia, pe rînd şi în scurte intervaluri: *Iosif,* mort la 1682, *Ioasaf,* decedat la 1684, *Sava III,* mort la 1687, *Varlaam,* mort la 1693, urmându-'i acestuia în scaun *Teofil,* ales în 18 Septemvrie 1693. Schimbarea a fost deci atât de repentina în anii acestia, încât poate da ansa la banuiala, că mulţi dintre metropoliţii români numiţi nu vor fi murit de moarte naturală.

Între acestea a murit şi tiranul principe din Ardeal, *Apafi,* la 13 Aprilie 1690«. . . . .

4. În capitolul *»Activitatea dietei maghiare,«* la *pagina 219,* după comunicarea sancţionatelor treizeci-şi-unul de articole de lege, caraçterisându-le, autorul scrie:

»Nimeni nu va puté descoperí în ele nici umbra principiului *egalităţii* şi *fraţietăţii,* nici chiar principiul perfectei *libertăţi,* ci din toate reiese asigurarea supremaţiei rassei maghiare asupra celorlalte popoare conlocuitoare în patria comuna.

Nici nu să putea aştepta altceva dela o dieta compusă esclusiv din representanţii poporului maghiar.

http://statuldacia.info

Drepturi *naţionale* s'au dat deci numai Maghiarilor, pentru-că toate acestea legi au fost aduse fara concursul popoarelor nemaghiare din Ungaria . . . .

5. În capitolul *»Mişcarea Slovacilor«*, autorul reproducênd pe *pagina 222 şi 223* din broşura lui *M. M. Hodzsa,* tipărită în 1848 la Praga, sub titlul »*Der Slovak*‹, scrie despre *Samuil Hrobon,* care a avut rol în congregaţia din 23 Martie 1848 a comitatului Liptau, astfel pe *pag. 224*:

. . . Poporul începù se tremure şi se strîge, se ridice pumnii şi sĕ amenințe pe servitorii maghiarismului, de origine slovaceasca, vrednici de compatimire. *„Afara cu blastamaţii de Maghiari; nu ne trebue aici Maghiari.* . . . . . .

Influenţa cea mare ce o avea *Hodzsa* asupra poporului slovac a facut, ca spiritele se se liniştească şi congregaţia comitatului *Liptau* a putut fi închisa fara de altcum inevitabila versare de sânge. Pentru-ca poporul îşi facuse deja planul *sĕ deschida toate ferestrile dela sala comitatului şi pe toţi Maghiarii sĕ-'i arunce afara pe fereastra.*

. . . . . .

. . . »Ministrul-president *Batyányi* a dat un dorgatoriu strașnic fiscului regesc din *Liptau* pentru-ca a *tolerat* astfel de mişcari *mai bine zis escese* panslaviste, şi 'l-a indrumat, ca pe viitor se le suprime şi se le împedece. *Kossuth* earaşi (de altcum Slovac şi el de origine) 'şi-a versat necazul asupra conaţionalilor sei din *Liptau* într'o vorbire rostita în dieta, în care spunea, ca pe toţi cei-ce vor cuteza se mai paşeasca în public cu astfel de petiţiuni, îi va trimite la *temniţa.* Singurul recept pentru liniştirea spiritelor agitate, cunoscut din partea Ungurilor! . . .

6. În acelaşi capitol, la *pagina 229,* comunicând punctul 14 din petiţia Slovacilor, compusă în 10 Maiu 1848 în Liptau, spune autorul:

». . . Dar' puterea de stat 'i-a luat de nou la goana pe Slovaci. Unii dintre fruntaşi au fost espulsaţi, alţii întemniţaţi, şi anume, pentru punctul 11 din petiţie, în care ziceau Maghiarii că se cuprind idei *comuniste.* Celor acusaţi li s'a denegat chiar şi aperarea şi au fost condamnaţi ca pe cale statariala, ear' petiţia, care circula printre Slovaci ca se o provada cu subscrierea lor, a fost confişcata şi rupta în bucaţi, şi mişcarea Slovacilor a fost sufocata prin amenințari cu temniţa grea şi cu tragere în — *furci.*

7. În capitolul întitulat *»Simeon Bărnuţiu«*, autorul dă pe *pagina 257, 258 şi 259* proclamaţia acestuia, ale cărei părţi incriminate sûnt următoarele:

. . . Ungaria învita Ardealul la uniune . . . . . .
Şi Românul ce face? Dela aceasta îi depinde viaţa sau moartea!
. . . . . .

http://statuldacia.info

Ascultați voi, stranepoții Romanilor, ce trebue să respundeți Ungurului și Sasului! Respundeți: *Nu ne unim până nu e ridicata națiunea română la acel rang politic, din care au desbracat-o națiunile: maghiara, sasa și secuiasca!* . . . . . .

. . . . . .

Au scos-o din toate oficiile înalte regnicolare, și daca totuși a voit se aibă întrare, s'a cerut *renunțarea la naționalitate și religiune.* . . . . . .

Dar' e aici ziua *învierii!*

Se mergem se delaturam peatra de pe mormênt!

Se deslegam lanțurile cari de o mie de ani țin legată națiunea româna. . . .

Preoți! Daca sunteți parinți adeverați ai poporului, nu lasați să-'i fie nimicit dreptul . . . . . .

Nu ve uniți, pentru numele Domnului . . . . . .

Nu vom fi sclavii Ungurilor și ai Sașilor! . . . . . .

Afurisit să fie pentru totdeauna Românul, care cuteaza să lege uniune!« . . . . . .

Cu privire la vorbirea aceasta face următoarele aprecieri:

»... în fine s'a aflat punctul de unde trebue pornita mișcarea națională a poporului român, și s'au aflat basele pe cari poate să fie pusa politica viitoare a Românilor.

Independență națională pe seama Românilor, și apoi vorbim despre uniune, mai nainte nu! Acesta era punctul de mânecare, aceasta era basa politicei românești.

Bărnuțiu a aflat-o, — a lui e gloria. Și obștea românească a acceptat-o, — pentru-ca din sentimentul public al obștei românești a fost ea scoasa!« ...

8. În capitolul întitulat *»Vorbirea lui Bărnuțiu«*, autorul scrie astfel înainte de vorbire și în firul comunicării ei:

„... Și a vorbit ca un ânger, ca un sfânt, pentru-ca glasul Domnului și glasul geniului națiunei române vorbea din el.

În mijlocul unei taceri ca în mormênt și-a espus Barnuțiu vederile despre *națională pe seama Românilor*, despre *drepturile limbei române*, înșirând rînd pe rînd toate faptele Ungurilor sevîrșite în contra Românilor, pe cari 'i-au aflat totdeuna buni numai pentru a-'i esploata și a-'i folosí de scară pentru a se înalța . . . . . .

. . . . . .

Oare lungi de-a-rîndul a vorbit *Barnuțiu* și mulțimea din biserică n'a obosit ascultându-l. Și daca Barnuțiu o zi întreaga ar fi vorbit, cei din biserica ar fi stat pironiți la locurile lor și 'l-ar fi ascultat. Pentru-ca balsam vindecator erau cuvintele sale și miere dulce era glasul seu« . . . . . .

În urmă vin părțile incriminate din vorbirea lui Bărnuțiu:

http://statuldacia.info

»Fraţi Români! Cine se nu se închine înaintea înalţimei omeneşti, când se uita în aceasta adunare mareaţa, care face se salte de bucurie inima fie-carui Român bun şi insuflă respect şi spaima celora ce nu vor libertatea oamenilor, ci uresc pe Români? Cine va mai puté zice, ca Românul nu doreşte o stare mai fericita, ca pe el nu-'l mişca nici versul cel dulce de libertate, nici chiar sentenţa de moarte, care 'i se prepara în adunarile ungureşti?

Ce cugetaţi, fraţilor . . . . . o ginte întreaga se nu presimţa pericolul ce 'i-se ameninţa, un popor întreg se stee nemişcat ca piatra, când ii bate oara fericirii şi se taca ca un surd şi mut, când i se trage campana de moarte? . . . . . Inima Românilor a batut totdeuna pentru libertate, şi eata, îi vedem şi acum cu multa bucurie cum s'au deşteptat, şi cu ce uniune minunata s'au legat, ca nu vor mai suferí, ca se-'i calce în picioare alte naţiuni; ei se adunara cu cuget de a-'şi revindíca drepturile cari le usurpa Ungurii, Secuii şi Saşii de sute de ani, ... Ungurii vor prin uniune se stearga deocamdata privilegiile Ardealului şi împreuna cu privilegiile se stângă toate popoarele neungureşti, ... O, de v'ar face cuvêntul meu ca aşa se simţiţi cei 944 de ani ai umilirii Românilor cum simte servul o zi de domnesc, în care a lucrat de dimineaţa pâna seara flamând, ars de sete şi batut! O, de v'aţi înfiora de aceasta leşinare lunga a naţiunei noastre, ca şi când ar fi cazut numai eri la rîul Capuşului domnul nostru *Gelu!* Atunci eu sper, ca la lumina istoriei şi a libertaţii va peri şi naluca uniunii, cum pere negura dinaintea soarelui, acea naluca, ce ne ameninţa moarte naţionala dupa o leşinare îndelungata. . . . . Ţine minte . . . . . cum au legat Ungurii cu Românii alianţa de pace prin juramênt, pe care Ungurii 'l-au calcat de mulţi secoli. . . . . Senatul şi poporul român n'a uitat, ca numai dela venirea Ungurilor se trag toate relele ce le sufer Ardelenii de 1000 de ani, ... ţine minte, ca Ungurii şi atunci fauriau catene pentru Români, când acestia îşi varsau sângele pe şesurile Moldovei şi ale Românîei în luptele cu Turcii, cei mai neîmpacaţi duşmani ai naţiunei ungureşti. Şi acum eara urzesc plan nou ca se-'i cucereasca! . . . . . ne arata istoria, ca Ungurii nu erau atât de selbatici când venira asupra pamêntului Românilor, cum s'au facut dupa aceea, mai târziu, caci ei, putem zice, sunt mai barbari astazi decât înainte cu o mie de ani! . . . . . la anul 1437 poporul nu mai putea suferí batjocurile mai marilor ungureşti, alearga drept aceea la arme, ca se

http://statuldacia.info

stoarca cu puterea respectul cu care îi erau datori domnii pamênteşti . . . . . mai marii ungureşti . . . . facura sfat între sine, ca se stîrpeasca pe popor, nu causele reului. . . . . Durerile lor noi numai atunci le-am putè cunoaşte, când s'ar scula Românii din morminte cu lacramile pe faţa, cari le-au stors uniunea celor trei naţiuni dela anul 1437 pâna acuma. Ajunge, ca uniunea aceasta n'a fost decât o conspiraţie în contra poporului, care face şi acceptează legi şi instituţiuni inimice libertaţii lui, şi privegheaza cu ochi neadormiţi, ca se nu 'i-se mai vada catenele servitutei!

Înca nu se nascuse *Verböczi* pe lume şi uniunea celor trei naţiuni înfloria. Nobilii cei mari, dimpreuna cu Secuii şi cu Saşii, jurau mai în tot anul, ca nu vor suferí nici-odata ca poporul se ajunga la drepturi egale în ţeara. Dupa-ce vezù lumina zilei acest advocat al tiraniei, care n'ar trebuí se iese nici-odata din iad, — cele trei naţiuni îndata îl cuprinsera cu braţele deschise şi sarutara legile lui ca evangelia dreptaţii pe pamênt; şi poporul se îmbracà în jale, caci tripartitul pentru popor nu e evangelie de bucurie, ci ângerul morţii celei mai ruşinoase în jugul aristocraţilor.

Decretul tripartit, — aşa se chiama cartea legilor scrisă de *Stefan Verbòczi*, — despre o parte nimiceşte personalitatea poporului, facêndu-'l serv domnilor pentru totdeauna, eara despre alta parte îi rapeşte mijlocirea de a-'şi câştiga cele de lipsa spre traiul vieţii. (Decr. Trip. p. III. tit. 30, §. 7) şi aşa îi stoarce toate puterile, ca se nu se mai poata scoate din servitute. . . . . Pe popor îl desbraca de drepturile omeneşti şi îi ia toata puterea de a se apera în contra cruzimii domneşti. . . . . Poporul drept aceea e condamnat prin lege, ca sau se sufere ori-ce nedreptate 'i-ar face domnii, sau se-'şi resbune asupra lor tiraneşte, când poate. . . . . Prin legi de acestea şi-au ridicat Ungurii constituţiunea lor cea faimoasa, paladiul privilegiilor lor, pe ruinele libertaţii poporului. . . . . Nu se afla nici o instituţiune rea în dreptul Romanilor şi în legile barbarilor, care se nu o fi luat Ungurii în constituţiunea lor; ordinaţiunile şi decretele regilor ungureşti sûnt documentele barbariei celei mai de jos. Constituţiunea ungureasca cea egoista şi inimica libertaţii poporului nimiceşte industria şi comerciul, stânge artele şi ştiinţele; şcoalele cari stetera pâna acum în tot ţinutul coroanei ungureşti, n'au fost decât cuiburi de neştiinţa şi de despotism aristocratic în care s'au crescut impilatori de popor. Sub aceasta constituţiune s'a stîns pe încet şi religiunea cea creştina a caritaţii fraţeşti; ba dacă compara cine-va legile cele rapitoare de proprietatea poporului, daca compara servitutea, care înca stă, cu purtarea Ungurilor când au venit ca barbari în acest pamênt: afla ca religiunea creştineasca n'au adaus nimica la îmblânzirea selba-

http://statuldacia.info

taciei aristocratice; din contra, ei îndata ce se facura creştini, începura a-'i supune la servitute şi pe Ungurii lor, cari fiind pagâni, erau liberi. . . . . Cine nu ştie, ca curţile episcopilor catolici sûnt locuri privilegiate de tortura, dar' cine ar cuteza se zica, ca unele purtari ca acestea ale lor ar fi lucruri nelegiuite, când sûnt întemeiate toate bine pe constituţiune, pe tripartit, pe us de secoli, pe privilegii, pe diplome regeşti şi împerateşti?

. . . . . .

. . . . . ca sĕ ştie toţi cum se fac legiuite şi faradelegile cele mari când sûnt aperate de legi; cum dreptul unguresc calca în picioare o mulţime de ginţi, cum le desbraca de demnitatea omeneasca, cum le rapeşte toate mijloacele de cultură şi de apĕrare, cum da toate bunatăţile şi onorurile ţerii aristocraţilor, ear' pe popor îl încarca cu greutaţi şi-'l da legat în mânile aristocraţilor, ca pe o vita.

Se ne întoarcem acum dela aceste legi şi instituţiuni de jale pentru popor şi de rusine sempiterna pentru aristocraţia ungureasca, se ne întoarcem catra acel mormênt, ce se numeşte *Approbata* şi *Compilata,* în care zace naţiunea noastra din Ardeal. . . . . .

. . . . . Ungurii nu sĕ mulţamesc numai cu aceea, ca lipsesc de libertate pe naţiunea româna, ci înca o şi calumniaza, zicênd chiar prin organul legislativ ca e o naţiune de jos; . . . . . .

. . . . . legea sĕ apuca de bate pe toata naţiunea în genere, ca fiind vulnerata toata, se nu remâna sanatos nici un membru; . . . . . Daca se mai afla vre-o raza de lumina în preoţimea Românilor şi printr'ênsa în naţiune pâna la finitul secolului al 17-lea, aceea au de a o mulţami Românii furcilor, cari le mai da de lucru Ungurilor, de nu-'şi puteau esecuta dupa inima lor legile cele în contra Românilor . . . .

. . . . . principii reformaţi îl faceau şi pe archiepiscopul Românilor sĕ boteze cătei în loc de prunci, şi daca nu voia, îl bateau cu toiege şi cu vîna de bou, cum au facut cu archiepiscopul *Sava!* . . . . . .

. . . . . .

Cine va puté zice, că uniunea a muiat inima Ungurilor, ca se voiasca binele naţiunei noastre şi sĕ-'i dee înderet drepturile rapite?

. . . . . .

Se juram fraţilor, şi ca fraţi de un sânge se ieşim la lupta în contra acelui duşman al naţionalitaţii noastre, care *vine catră noi cu flamura de uniune nouă dela Ţeara-Ungureasca!* . . . . .

. . . . . pâna acum numai urmele tiraniei ungureşti sûnt tiparite pe pamêntul Românilor, ca şi pe feţele lor . . . . . .

. . . . . afară de o mâna de Saşi şi Unguri mestecaţi printre Români, Ardealul **e proprietatea adevĕrată a naţiunii române,** care o a câştigat cu buna dreptate

http://statuldacia.info

înainte cu vre-o mie şepte sute de ani, şi de atunci pâna astazi o ţine, o apera şi o cultiveaza cu multa sudoare şi osteneala. Deci eu zic, că nici un Român nu poate fi cu nepasare, când este întrebarea: al cui se fie pamêntul acesta, care pâna acum a fost al Românilor? Nu ne este tot una şi nu ne poate fi tot atât, ori sĕ fie al Românilor, ori al Ungurilor, şi apoi Românii ear' se fie numai toleraţi în pamêntul lor. Prin urmare, înţelesul cel adeverat al întrebarii acesteia, se fie uniune sau se nu fie? este, se ne dam pamêntul nostru Ungurilor, sau se nu-'l dam? Se nè vindem ţeara Ungurilor, sau se nu o vindem? Se fim şi de acì înainte numai lipiturile altor naţiuni, sau se fim liberi? Ce va respunde adunarea la aceste întrebari? Ce va respunde tot poporul român când va fi de faţa?

. . . . . sub masca libertaţii şi a fraţiei cu care ni-se înfaţişeaza uniunea, ea nu acopere pentru noi libertate, nici fraţie, ci numai servitute şi o fiara selbatica, care mânânca naţiuni. . . . . Lumina adeverată e aceea dela care opreşte statul pe toţi cei-ce nu ştiu ungureşte? Eu zic ca aceea nu e libertate, nici dreptate, ci este o calamitate mare pe acele popoare nefericite, cari au cazut în aceasta groapa întunecoasa, ce poartă nume de stat. . . . . , Apoi dieta cea noua, au nu va fi aceea dieta ţerii şi a naţiunii ungureşti, legifera, persecutatoare şi stîngatoare de naţiuni? . . . . . Ungurii şi Saşii, de când locuesc împreuna cu Românii, numai într'aceea se sbat, cum se le iee locurile şi cum se-'i ţina în paupertate şi în întunerec . . . . . îndeşert vorbesc de independenţa judeţelor, pentru-ca fie-care judeţ va judeca dupa placerea şi în folosul aceluia ce 'l-a aşezat, temêndu-se ca se nu-'l restoarne. Indeşert se zice, ca judecatoriului se cade a fi mai presus de toate respectele de confesiune, de naţionalitate, de naştere şi alte asemenea; îndeşert, pentru-ca aceasta lege morala nu garanteaza dreptate . . . . . Românului la judeţele ungureşti şi saseşti . . . . . Românii numai atunci vor şti cum le-a curs legea pe la judeţe, când vor vedè pe esecutori ca le iau ereditatea şi îi duc la furci.

Acum judecaţi, cum va putè fi egal Românul cu Ungurul înaintea legii în asemenea împrejurari, când Românul numai cu gura Ungurului va putea vorbi cu judecatorii, şi acestia vor judeca toţi dupa placerea ministrului dreptaţii ungureşti, acestei dreptaţi de cabinet, care îi ucide de 944 de ani pe Români? . . . . . .

Dar' daca se va face Ardealul ţeara ungureasca prin uniune, atunci libertatea Românilor nu va sta doara nici un an, şi earaşi va cadè în servitute! . . . . . Ungurii îi vor lua cu reul, ca se-'i unguriasca prin şcoala, biserica şi prin toate mijloacele cele mai egoistice, cari îi pot

http://statuldacia.info

veni în minte unui guvern teroristic şi tiranos. Românii nu vor asculta, le vor sta în contra, şi aşa îi vor lipsi de libertate, ...
. . . . . .
Garda naţionala, paladiul libertaţii popoarelor celor culte, pentru Românii incorporaţi la Ţeara-Ungureasca va fi numai instrument de asuprire, de stoarcere şi de ucidere în mâna comandanţilor ungureşti. Pe Românii din un sat îi vor ridica asupra altui sat român, care nu va voi a se ungurì. La urma îi vor face se jure, ca vor apera constituţiunea ungureasca şi vor pazì cu sanctitate legile ungureşti, cari sûnt făcute şi se vor mai face **pentru stîngerea naţiunii române.**
. . . . . .
. . . . . Câţi oratori şi poeţi cu renume ar fi creat şcoalele Blajului, daca ar fi învĕţat tinerimea noastra a perora, nu numai *pro Millone* şi *pro domo sua,* ci şi pentru naţiunea noastra! Nu numai latineşte, contra rapirilor lui *Verres* şi a conjuratului *Catilina,* ci şi româneşte, asupra tiraniei sub care gem Românii!
. . . . . Cum se va aprinde de iubirea libertaţii, când se va naşte serv altei naţiuni? Şcoalele ungureşti vor smulge din piepturile tinerilor naţiunei noastre şi iubirea pe care o plantara în ele mamele române! . . . . . .
. . . . . Inse despotismul nu-'şi impune limba sa, pentru-ca doar' n'ar fi culte cel-lalte limbi pentru scopul public, ... ci el vrea, ca naţiunile se-'şi uite cu încetul şi de numele libertaţii, ca apoi la urma se se stînga dintr'ênsele şi sentimentul de libertate. Pentru aceasta opreşte naţiunea despotica pe celelalte, ca se nu-'şi ridice şcoale naţionale, ...
. . . . . vrea se remâna oarbe şi surde la toate mesurile egoismului ei, ...
. . . cere unitate de limba, ...
. . . . . ci o cere, precum am zis, numai comoditatea despotismului şi cugetul lui cel nelegiuit de a rapì libertatea naţiunilor, ca se domneasca peste ele. . . . . .
. . . uniunea cu Ungaria . . . . . .
. . . . va se rapeasca dela Români şi libertatea cea mai de pe urma. . . . . .
Pentru Unguri e viaţa, moarte pentru Români! Pentru Unguri libertate nemarginita, pentru Români servitute eterna! . . . . .
. . . . Doara se încrede cine-va în cultura de astazi a Românilor, ca se va înfrunta cu toate atentatele ungureşti? . . . .
. . . . . posteritatea româna se va mira de nesimţirea noastra şi ne va blastema în morminte, caci am ascultat cu nepasare sentenţa de moarte a gintei noastre şi n'am recurs chiar la cele mai din urma mijloace pentru aperarea numelui român, nu ne-am ridicat toţi pentru unul şi unul pentru toţi, ca se departam dela strănepoţi aceasta infamie nemeritata . . . . . .
. . . . . sĕ consideram bine, ...
. . . . cum au petrecut parinţii şi strabunii noştri sub domnia

http://statuldacia.info

ungurească, cum n'au vrut Ungurii să respecteze drepturile Românilor nici odata, cum s'au adoperat din contra totdeauna ai turbura între sine cu tot felul de uniuni înşelatoare, cu tot felul de promisiuni mincinoase, ... îndulcesc veninul uniunii, ca se-'l faca placut la beut; . . . . . naţiunea româna scutura jugul constituţiunii ungureşti care deoparte îi nimicea naţionalitatea, de alta parte călca în picioare libertatea poporului. . . . . se mai aruncăm înca odată o cautatură peste zilele naţiunei noastre, de când jeleşte sub domnirea ungurească . . . . . este lucru trist şi dureros, cum 'i-au batjocorit Ungurii pe Români cu legile, ... cum 'i-au privilegiat asupra naţiunii noastre şi pe Saşi, şi pe Sêrbi, şi pe toţi, ca se-'şi poata versa veninul asupra Românilor şi acolo, unde nu le ajung dinţii cei rĕutacioşi; cum 'i-au oprit dela şcoale, ca să remâna orbi; dela diregetorii, ca să n'aiba aperatori; pe cari nu 'i-au putut strica cu uniuni politice, 'i-au încâlcit cu uniuni religionare; şi acum, când se anunţa libertatea la toata lumea, ei ne anunţa stîngerea de tot! . . . . . închipuiţi-vĕ înca odata, ca aceasta miie de ani a tiraniei ungureşti e numai o zi în vieaţa cea dureroasa a naţiunei noastre. Inchipuiţi-vĕ, ca dimineaţa ne-au bagat în jug, toată ziua ne-au mânat, şi acum, când venî seara ca să repausam, numai pentru aceea ne iau jugul de pe umeri, ca să ne omoara! . . . . . se nu ne ducem la masa libertaţii ungureşti, caci bucatele ei toate sûnt înveninate.« . . . . . .

9. În capitolul întitulat *„Trei adunări româneşti“*, protocolul despre adunarea ţinută în Blaj, în 25 Septemvrie 1848, comunicat pe *pagina 426*, astfel se începe:

Impins de terorismul unguresc şi de stoarcerile, jafurile, arestarile, batjocurile, violenţele, prigonirile şi uciderile cari au urmat din acel terorism nepomenit în aceasta ţeara, curse poporul român din toate parţile Transilvaniei la Blaj«, ...

10. În capitolul întitulat *„Acţiunea lui Kossuth“*, după numirea lui *Récsei Ádám* de ministru-president, să comunică proclamaţiunea adresată Românilor în 10 Octomvrie 1848 din partea comitetului pentru apĕrarea ţerii, provĕzută cu subscrierile lui Kossuth Lajos şi conte Esztergházy Mihály senior, cu privire la care autorul scrie acestea la *pagina 444:*

»... De altcum întregul apel al lui Kossuth catra Români n'a avut alt scop decât deschiderea drumului pe seama Maghiarilor ca se omoare pe Români unde numai pot, — lucru ce s'a şi întêmplat.

Pe acest teren s'a învêrtit acţiunea lui Kossuth!«

http://statuldacia.info

11. În capitolul întitulat *„Comitetul român de pacificare“* tratându-se cum generalul *Schulter* și fruntașii Românilor ținênd conferență au dat la o parte comitetul central ales în Blaj la 15 Maiu 1848 și au instituit alt comitet român în Sibiiu, să spune, că acesta 'și-a început activitatea cu doue proclamațiuni, una adresată Românilor, alta națiunei magiare și sěcuiască. Proclamațiunea adresată Românilor, începută pe pagina 451 și terminată pe *pagina 454,* conține următoarele:

»... Fraților Români! Știți bine și voi, și istoria înca arata invederat, câte rele au suferit Românii dela domni ungurești, și câte sufer până în ziua de astazi, așa încât putem zice, ca în tot decursul timpului, de când locuesc Românii împreuna cu Ungurii, vieața lor n'a fost alta, fara numai o vale de lacremi, o stare mai rea decât moartea și decât iadul însuși mai nefericita.

Românii de atunci și pâna în ziua de astazi n'au avut zi bună, n'au avut dreptate, nici mila înaintea domnilor ungurești.

Românii au purtat toate greutațile țerii pentru domnii lor; cu mânile lor 'i-au hranit și 'i-au îngrașat cu sudoarea lor; ei au fost zidul de aperare în contra Turcilor și ai altor vrașmași, și totuși pentru atâta credința catra patrie și catra domnii lor, ei în loc de dragoste împrumutata n'au dobândit decât ura domnilor lor, și în loc de recunoștința, batjocura; caci chiar legile ungurești, cari ar trebuì să apere pe toți locuitorii țerii deopotriva, acelea îi osândesc pe Români, ... cei-ce se gârbovisera mai nainte sub greutatea jugului unguresc; ei au început a se deștepta pe încetul din somnul cel de moarte, în care 'i înfundase tirania ungureasca. . . . . Ungurii . . . . . chiar și libertatea care o au dobândit în est-an prin stergerea jobagiei, celei rușinatoare de umanitate li-o au înveninat cu uciderile și jafurile cele neomenești, cari au început a le face îndata dupa-ce s'a sters jobagia . . . . . vreau se fie numai ei singuri domni și de aici înainte, ca să chinuiasca pe Români în veci, cum 'i-au chinuit pâna acum; . . . . . Ce e mai mult . . . . calca în picioare poruncile împerațești, au omorît pe însuși chipul împĕratului, feldmarșallocțiitorul comite *Lamberg,* . . . . . au adus țeara la primejdie de perire prin nelegiuirile cele înfioratoare care le-au facut și le fac în toate zilele. . . . . toata națiunea româna este în primejdie . . . . legea noastră cea sfânta e batjocorita de pagâni.

La arme dara fraților, la arme! . . . . . să nu mai fim streini în țeara noastra, cum am fost sub tirania ungureasca, ...

http://statuldacia.info

. . . . Alergați drept aceea la arme, Români tineri! pentru-ca se ve luptați odata și pentru neamul vostru, caci pentru streinii cei nemulțamitori v'ați luptat destul. . . . . .

Auzit-ați, fraților! cum au ucis la Români toata vara o ceata de Unguri turbați, cum 'i-au chinuit și cum 'i-au spânzurat acum de curênd pe acei Români nevinovați, cari v'au voit binele vostru și n'au voit reul nimenui!

. . . . . .

Pesta omoara pe chipul împeratului, Clujul și Oșorheiul spânzura oameni nevinovați și calcara în tina sfânta cuminecatura.

La arme dar fraților, la arme!« . . . . . .

12. Sub același titlu se publică proclamația aceluiași comitet, datată din 20 Octomvrie 1848, către națiunea maghiară și secuiască, a comandantului suprem militar Puchner din Sibiiu, datată din 18 Octomvrie 1848, în Sibiiu, către municipiile din Ardeal, cum și circularul episcopului gr.-ort. Șaguna, datat în Sibiiu la 18 Octomvrie 1848, și a episcopului gr.-cat. Ioan Leményi, datat din Cluj, 21 Octomvrie 1848, adresate protopopilor confesiunilor proprii, și față cu acesta din urmă, autorul publică proclamația dată din partea comitetului român cu datul Sibiiu, 20 Octomvrie 1848, cuprinzênd aceasta din urmă, în textul ei, pe *paginile 465—469,* următoarele:

»veți fi înțeles pâna acuma fraților, că ocârmuirea țerii Ardealului a luat-o asupra sa înaltul general-comando, ... pentru ca se scape țara de uciderile, jafurile și pagânătățile cele mai neauzite, cari le fac comisarii și oamenii lui Kossuth, spre rușinea națiunei ungurești înaintea a toata lumea culturala. . . . . cei-ce asculta de comisarii facțiunii lui Kossuth, aceia toți sûnt necredincioși și calcatori de juramênt. . . . . Insuși Wesselényi cel vestit a fugit din Pesta de frica lui Kossuth, ca se nu-'l spânzure, cum a spânzurat pe comitele Zichy, ... s'au facut între amenințari de moarte și uniunea cea teroristica, ...

Ungurii din contra, toata vara au adus esecuțiuni pe Români, 'i-au ucis la Mihalți, la Luna, 'i-au jafuit, 'i au batut pâna la moarte, la Michesasa, la Armeni, pe Câmpie și pe airea.

. . . . . pustiirea satelor și a orașelor, omorurile cele barbare, spintecarea copiilor, prostituirea femeilor și demoralisarea locuitorilor țerii, cari le fac Ungurii și Secuii, ... uitați-vĕ atunci la furcile puse pe dealuri și pe la drumuri! Aduceți-vĕ aminte numai de jafurile și omorurile din acest an, ca

http://statuldacia.info

să vĕ încredinţaţi şi să vedeţi cu ochii vostri monumentele fraţiei ungureşti. . . . . .

Fraţi Români! Inca odata, să nu credeţi minciunilor lui Kossuth, Vay şi Leményi, ...

. . . şi fiţi convinşi, ca anul 1848 este cel mai de pe urma al tiraniei ungureşti şi cel dintâiu al învierii naţiunilor asuprite, ...

13. În capitolul întitulat *„Proclamaţia lui Csányi"*, cu privire la faptuirile numitului comisar guvernial autorul face pe *pagina 549* observarea:

Guvernul maghiar întrodusese pretutindenea în ţara *statariul*, ... numise pe un cutare *Csanyi* comisar al guvernului, cu drepturi nelimitate, pentru Ungaria şi Ardeal.

Csányi 'şi-a facut bine datoria. A taiat şi spânzurat pe cine 'i-a cazut în mâni . . . . . .

14. În capitolul întitulat *„Scrisoarea lui Butean"* autorul publică pe *pagina 579* esecutarea prefectului Butean făcută de oamenii lui Hatvani în 23 Maiu 1849, respective scrisoarea lui Butean, care cuprinde următoarele părţi incriminate:

. . . ce bine ar fi daca v'aţi gândí, v'aţi da socoteala şi v'aţi silí să câştigaţi dragostea Românilor! Pentru-ca zĕu, de aceasta aveţi lipsa, ear' nu de a omorî oameni neînarmaţi, de-a împuşca femei şi prunci, de a aprinde sate, a saraci poporul şi a preface ţara întreaga în cimiterii! . . . . . daca nu veţi înceta cu faptele acestea tirane, cari se cuvin numai popoarelor barbare şi sĕlbatice . . . . . o astfel de apĕsare s'a ajuns numai sub jugul sĕlbaticilor Mongoli, Tatari şi Turci. . . . . voi spurcaţi bisericile şi multe cele-ce se ţin de slujba dumnezeeasca şi bisericeasca, de ceremonii, le-aţi pradat şi le-aţi nimicit. . . . . .

Pe cei-ce să întorc la voi îi primiţi astfel, ca îi despoiaţi de toate averile, pe' popor îl faceţi cerşitor, pribegitor în lume, ca prin aceasta apasându-l şi moralicește să-'l puteţi întrebuinţa drept instrument. . . . . .

Libertatea voastra sûnt furcile« . . . . . .

Capitolul acesta autorul îl încheie cu următoarele cuvinte:

»Şi acest luceafĕr al nostru a trebuit să se stinga în mânile celor-ce făceau parte tocmai din neamul pe care el voea să-'l lumineze şi să-'l aduca la breazda buna!«

15. În capitolul întitulat *„Repriviri"* autorul scrie următoarele pe *pagina 671* despre motivele primirei reci ce

http://statuldacia.info

'i s'a făcut lui Treboniu A. Laurian, agent trimis la Viena din partea comitetului român:

»Maghiarii conservativi, cari aveau încă trecere la curte şi aveau şi legaturi cu curtea, ponegriseră atât de mult naţiunea română, şi intrigaseră atât de mult în contra ei, pâna li-s'au prins vorbele. De acì nedumerirea şi rĕceala Vienii.

Ca esemplu vom cita faptul, ca se facuse o petiţiune, care a fost presentata guvernului dela Viena din partea Maghiarilor, în copie (fireşte falsificata), petiţiune data ca în numele naţiunii române, în care sĕ cerea pentru viitor pe seama Românilor „scutire de dare" şi alte imposibilitaţi inventate. Au trebuit sĕ urmeze multe schimbari de vorbe între guvern şi unii dintre fruntaşii poporului român, până a putut fi convins guvernul, ca întreaga chestie sĕ basează pe mistificare, falsificare, pe intrigele Maghiarilor.

Multe din calumniile aduse poporului român din patria aceasta şi isvorîte din politica egoistă a Maghiarilor şi a Saşilor au fost spulberate din partea delegaţiunii române, dar' vor fi rĕmas multe şi nerĕsturnate, pentru-că nu pe toate le vor fi cunoscut Românii«.

16. În capitolul provĕzut cu titlul *„1853"* în firul descrierii atentatului comis de Libényi în 18 Februarie 1853 asupra Maiestăţii Sale, autorul spune pe *pagina 728* acestea:

»... Fericita scapare a monarchului din gura morţii sigure, pe care i-o jurase *Libényi,* fantastul aderent al lui *Kossuth*«, ... etc. etc.

Pentru a judeca în cansă e competent tribunalul regesc din Cluj, ca judecătorie cu juraţi.

Motivare.

Cartea numită la aparenţă vrea sĕ fie considerată ca op istoric, dar' in realitate, sub masca aceasta adunând unele părţi singuratice ale istoriei şi ale legilor, şi citându-le numai în parte şi incorect, grupează în mod mesteşugit isvoare false, şi în mod tendenţios vrea sĕ presinte ungurimea astfel în faţa românimei, ca şi cum aceea ar fi în prima linie duşmană neîmpăcată a fraţilor de naţionalitate română din patrie.

Sub mantaua scrierii de istorie cartea espune astfel istoria românimei, că atunci când Maghiarii au ocupat părţile ardelene ale ţerii, au aflat pe Români aici, ca vechi locuitori; nu 'i-au cucerit, ci lăsându-'i în drepturile avute li-au jurat frăţietate, ba chiar şi la creştinism au fost trecuţi Maghiarii prin Români.

Ca basă fundamentală pentru desvoltarea mai departe a opului, respective pentru continuitatea sa, serveşte afirmarea, că Maghiarii au ţinut până la o vreme jurămêntul, dar' mai târziu au pus pe Români în jug, 'i-au despoiat de pămênt şi de toată averea, de drepturi

http://statuldacia.info

şi de libertăţi, în contra jurământului; 'i-au chinuit secoli dearîndul, au căutat sĕ-'i ţină în sclăvie şi în întunerecul neştiinţei, şi chiar şi astăzi sĕ nisuesc să-'i nimicească.

Începênd dela şirele de întroducere ale opului, până la fine, se nisueşte prin curs de idei ca cel indicat mai sus şi prin citaţiuni, cărora le dă coloare bătătoare la ochi, se îmbrace în haina adevĕrului istoric aserţiunile sale.

Toate acestea autorul tinde sĕ le dovedească, nu numai prin date istorice, foarte adese-ori adaptate cursului seu de idei şi scopului seu, şi prin citaţiuni, făcute în acelaşi chip, ci tot atât de des amestecă în ele propria sa judecată subiectivă, propriile cugete şi păreri, ca critică ce necondiţionat voeşte sĕ se validiteze, cum şi advertismente şi instrucţii ce tind sĕ deie directivă ideilor şi atitudinei politice şi sociale a maghiarimei.

Prin publicarea discursurilor cari au format basa ivirii şi voinţei de validitare a nisuinţelor şi aspiraţiunilor naţionaliste române, născute şi ajunse la desvoltare în 1848, în legătură cu nisuinţele maghiare de independenţă, şi rostite în firul acelor nisuinţe, atribuind respectivilor oratori cuvinte ce se refer la stări atunci încă neesistente, presintă instituţiuni de drept atunci încă neesistente, ca independenţa judecătorilor şi a justiţiei de acum, ca obiecte de aspră critică în discursurile citate de el şi presentate ca rostite în 1848.

Toate acestea trec marginile istoriografiei chiemate sĕ scoată la iveală adevĕrul în întreaga lui fiinţă, şi

avênd în vedere cursul de idei al opului;

avênd în vedere această prelegere ţinută în ton desfrânat de patimaş;

avênd în vedere usarea unilaterală şi deplin prejudiţioasă a datelor istorice, şi că astfel făcênd us de ele, voeşte sĕ presinte ca stând în serviciul tiranismului maghiar şi voind sĕ oprime libertatea tuturor altor popoare legi votate de constituţia ţerii şi sancţionate, cum şi pe autorităţile legale ale statului ungar ca pe unele, cari faţă cu românimea din aceasta ţară sunt volnice şi tirane;

avênd apoi în vedere, că opul pe unele din figurile istorice venerate de naţiunea maghiară şi conducĕtoare şi dătătoare de directivă a istoriei sale le descrie şi le caracterisează nisuinţele şi resultatele obţinute prin activitatea lor în aşa chip, ca românimea sĕ-'şi facă despre ele ideiă tocmai contrară;

avênd în vedere în sfîrşit, că opul a fost publicat în limba română şi cu scop de a fi rĕspândit între românime:

În urmarea tuturor acestora sĕ poate lua ca statorit, că adevĕratul scop al opului e. ca neînţelegerea, care în 1848 aşa triste contraste a creat în aceasta patrie între maghiarime şi românime, nici acum, după jumĕtate de veac şi după deplina schimbare a referinţelor sĕ nu înceteze definitiv, ci încă şi mai mult sĕ fie aţîţată în sufletul românimei.

http://statuldacia.info

Cartea redactată cu tendența și în modul indicat, și presentată ca op istoric, e necondiționat acomodată se trezască peste tot, dar' deosebí în inima românimei din patrie cea mai crudelă ură față cu maghiarimea, și după-ce prin aceasta tendență a sa conține și respândește directă provocare la nesupunere față cu legile, față cu ordinațiunile, decisurile și hotarîrile date de autorități în legala lor sferă de competență, și fiind-că atacă uniunea Ardealului cu patria-mamă, decretată prin lege sancționată, și agitând provoacă la revoltă contra ei, și fiind-că în toate citațiunile și descrierile sale citate mai sus autorul intercalează și părerile sale subiective, cum și fiind-că în legătură cu discursurile și scrisorile și alte date din 1848, cele mai pătimașe contra maghiarimei și uniunei, apte a provoca cea mai mare agitare, și se poate zice, cari voesc quasi sĕ aprindă mișcările române din 1848, prin observările proprii făcute la acelea în modul cel mai întunecos, tendențios, mai pe sus de ori-ce îndoiala chiar și însuși autorul voește sĕ conlucre, pentru-ca sĕ agite și sĕ aţîte la infernală ură pe cetățenii de naționalitate română ai patriei contra națiunei maghiare de stat formătoare, — avênd în vedere, că conținutul cărții caracterisat în cele de mai sus, și îndreptat întru ajungerea scopurilor arĕtate în cele de mai sus, constitue faptul delictului ce lovește în punct 1 și 2 al §-ului 172 din codul penal, mai departe în §-ul 173, și că acelea au fost comise pe calea presei, — avênd în vedere, ca autor al cărții e indicat *Teodor V. Pacațian,* care a luat rĕspunderea pentru cele ce ea conține: în urmarea tuturor acestora, incriminatul, conform actului de acusare, cu drept cuvênt poate fi acusat.

Cluj, *25 August 1902.*

Dr. Csipkés m. p.,
procuror reg.

http://statuldacia.info

http://statuldacia.info